

20789

20789

CASPARI
HOFMANNI,

DOCTORIS MEDICI;

ET IN ACADEMIA ALTORFINA

publici Professoris primarij,

DE

MEDICAMENTIS

OFFICINALIBVS,

TAM SIMPLICIBVS QVAM COMPOSITIS,

LIBRI DVO.

*Accesserunt quasi Paralipomena, quæ vel ex Animalibus,
vel ex Mineralibus petuntur.*

OPVS TRIGINTA ANNORVM.

20789

PARISIIS,

Apud CASPARVM METVRAS, viâ Iacobæâ, sub signo
SS. Trinitatis, prope Maturinenses.

M. DC. XLVI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

1919

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

W. W. W. W.

PERILL. ET EXCELL. VIRO,

DOMINO D.

GVIDONI PATINO,
BELLOVACO.

DOCTORI MEDICO PARISIENSI,

Dom. & amico suauiſſimo. S. P. D.

NON dubito, omnibus ſeculis concertatio-
nes fuiſſe inter Iuridicos & Medicos, vter
eſſet praſtantior? Non dubito pariter,
ſemper fuiſſe utrinque tam ineptos quos-
dam, ut ne ſciuerint quidem formare ſtatum controuer-
ſia. Noſtro tempore quid fiat, notum eſt. Antiquitus
quid factum ſit, erui ego dudum ex Ariſt. loco quamvis
corrupto. Cum enim ratum eſſet apud illos quoque illud,
δύκολα τὸ καλὸν, quidam ita decernebant, Vtra
profeſſio difficilior, eadem etiam excellentior.

Epistola

Consultus super hac re diuinus Aristoteles, ut pacatam redderet utramque partem, respondit, ut ego quidem intelligo, ὡς αἱ νόμοι λέγουσιν ἐχλεπὸν ζωιέναι· ἄλλὰ πως παρὰ νόμον καὶ νερὸν καὶ δίκαιον. ὅτε γὰρ πλέον ἔργον, ἢ τὰ ὑμῖν αἰδέσθαι. Et explicans, Καὶ καὶ μὲν ἔλαμον, καὶ μέλι, καὶ οἶνον, καὶ ἐλλέβορον, ἃ καὶ οὖν καὶ τομὴν αἰδέσθαι ῥάδιον· ἄλλὰ πως δεῖ παύσασθαι πρὸς ὑμῖν, καὶ πᾶσι, ἃ πότε, ποσὺν τὸν ὅσον ἔργον, ὅσον δίκαιον εἶναι. Hoc ut plures intelligant, ita παραφράζω. O bene compositum par iuuenum, tu quidem Legum Candidate, tu autem artis Apollineæ, vultis scire à me, vter sit prastantior? Vterque altero. Ut enim difficile non est leges scire: ita minimè omnium difficile est scire quid sit oleum, quid mel, quid vinum, quid helleborus, &c. Rursus, quàm difficile est Iustitiam administrare, hoc est, scire quid faciendum sit, quid tribuendum huic, illi: ita scire, cui vinum, verbi gratia, sit præscribendum? quo tempore? qua quantitate? non minus difficile est, quàm iustum esse. Ut enim in Legum scientia subsistere non oportet, sed ascendere ad πολιτικὴν, nisi malis vocare νομοδικὴν: ita in Medicina non est satis nosse materiam medicam, sed simul τεχνωδῆναι oportet, ut quidam è praeceptoribus Galeni loquebatur.

*Lib. v. Ethic.
2 Nicomach.
24. 9.*

Authoris.

Id verò, sat scio, tam difficile erit Tibi in tua arte, quam Mihi in mea. Et hactenus quidem comparationem instituo: eos verò, qui ulterius ascendunt, meo more MONEO! Ad Te conuersus, mi GRIDO PATINE, scire cupio, quid sentias? Annon adumbratio Medicina, facta à me, quantum per Aberratores licuit, sit euasura moles satis magna, si addantur addenda, hoc est, ea, qua perfectum Medicum facere possunt? Rursus, si materiam medicam in unum fascem compingam, annon aque vastum opus alterum sit proditurum? Ita puto, si quidem verum est, quod quidam fatentur, abscondi ibi, quicquid sub Sole est? Feci & hoc, cum bono DEO, adeoque οὐρανῶ φάει Operis heic præ manu fero, hoc solum denique omnibus precibus contendens à Te, videas, An sufficere possit instituendo iuueni in nostra arte? Hac in re si habuero te ὀμῶν φον, audebo obloqui Leguleiis illis, qui sibi ipsos triumphos decernunt, non sine pipulo nostrorum. Nescio, an huc ierit SPIGELIUS olim noster, in Isagoge ad rem Herbariam, Patauij 1606. 4. Si iuit, falsus est. Aliam & contrariam viam calcauit, licet Methodum vocet, MARANTA, Venetiis, 1569. 4. Quicquid sit, tacentibus plerisque omnibus Practicis, volui ego pauperculus Scholasti-

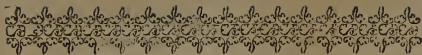
Epistola.

cus duo prestare. Alterum, exponere τοῖς νεοφύτοις
utilia: alterum, in gratiam τοῦ ἡγερέντων, dicere
pauca, quae ipsos non dedeçant. *EVENTVM*
COMMITTO DEO. Tu bene Vale, suavissime ami-
corum, & bene age. *Per scriptum Altorfij mense Mar-*
tio Anni 1646.

Tuus ex animo,

CASPAR HOFMANNVS.

IN MATERIAS OFFICINALES P R Æ F A T I O.

 V M annis abhinc 37. Lector, ad vitam hanc Academicam vocarer, hoc inprimis me sollicitum habuit, quo modo rectè consulerem rationibus discentium. Et vt *de Botanicis solis* loquar, priuatim quidem exercui illos in syluis & campis nostris, vt familiares essent illis plantæ, *Officinales* præcipuè: publicè autem & post lectiones singulas, ostendi illis easdem, ne contingeret, quod magni nominis Medicis iuxtà & Pharmacopœis contigisse memineram. Durauit id studium, quamdiu sedi in cathedra Botanica: at postquam illa tradita fuit CL. I V N G E R M A N N O, ad alia me conuertri, quæ nota sunt. Illis quoque sic satis excultis, & in aliam faciem transformatis, cum præter opinionem, vitam mihi prorogaret Deus Opt. Max. cœpi cogitationes instituere de pertexendo opere Pharmaceutico. Quod cum, benedicente Deo, feliciter succederet, natum est mihi hoc, quod vides, *Systema*, in quo muſteis Doctoribus & Pharmacopolis ostendo *ex Pinace* *Ilust.* D. B A V H I N I, quas ex numero tantum ^{non} infinito *non* plantas colligere, & pro ægris miserabilibus seruare debeant, ne pro sanis & ad morbum præsentem pertinentibus, dubia & incerta, alioquin etiam periculosa adhibeant. Quo in censu cum habeam Chymica pleraque; & verò non nuper publicè accusatus sim insa-

PRAEFATIO.

Nota.

Cesura medicamento-
rum chymi-
corum mi-
neralium.

nix non proletaria, qui me quoque inclinem in parietem hunc caducum: volui hoc facto bonis sapientibusque ob oculos ponere, quanta mihi iniuria fiat. Equidem disertè dico, *Principia quidem Chymica esse commentitia, modos autem preparandi tam esse varios, ut non possint idem præcisè agere in omnibus individuis.* Iamque etiam distinguo inter subiectum duplex, vegetabile, & minerale, quorum illud quodammodo recipio, hoc totum damno. Recipio aquas & olea stillataria, sed vsu moderato. Iam enim & mulieribus innotuit, aquas quidem stillatitias propter ἐμπύρδμῃ, quod pleræque omnes habent, ventriculis quibusdam sensibilibus adeo esse aduersas, ut post vsum illarum manifestam perceperint læsionem, vel ventriculi solius, & appensorum intestinorum, vel hepatis, lienis, renum. Olea stillataria, quæ ferè *essentias* vocant, tam apertè inimica sunt, ventriculo quidem membranaceo, absumendo humidum illius radicale: hepati autem, aliisque visceribus sanguineis, inflammando, aut, ut distinctius loquar, φλόγῃ excitando, ut quidam sitim perpetuam sibi accersuerint, quidam cachexiam biliosam, quidam hydropem calidum. Ne longè abeam, Spiritus vini nostras, siue ex facibus factus, siue ex tritico, speltave, siue ex baccis iuniperi, tam est infestus hepati, ut duorum, triumve mensium spatio, colliquatione introducta, hydropem fecerit, quæ omnibus funesta fuit. Vis exempla? Odiosa sunt. Sufficiat igitur Baccij auctoritas, ex opere de *Vinis* alibi à me producta. Idem faciunt essentia herbarum calidarum, melissæ, absinthij, fumariz, aristolochiæ, &c. Hinc fit, ut in quibusdam non quiescat Natura, vsquedum per vomitum reiecerit. Ut ad mineralia veniam, oleum vitrioli quid facit,

etiam

P R A E F A T I O.

etiam paucarum guttarum? Subsidit in fundo vasis, post fortissimam etiam concussionem: & in ventriculo non fiat idem? Vbi factum est, annon subitò noxa quoque? Dictu mihi, qui dubitas, vnde in quibusdam fato functis visus fuit ventriculus, aut totus quasi corrosus, aut niger? Et quid miraris? Inspice seorsim septem Chymicorum opera, & inuenies, vim, violentiamque ignis implere vtramque paginam. Ita loquor: Moderatus quidem ignis gignit, quod testantur vel solæ fornaces Ægyptiæ: at immoderatus citra controuersiam corrumpit. Corruptum autem modò in hoc, modò in illud, quod prout fortuitum accipit ab istis *Barabois*, nomen, ita fortuitum habet vsum. Ex vegetabilibus prodeunt ferè liquores caustici, quibus nuspiam tuto vtaris, nisi materiæ alicui solidæ per partes minimas ita inuoluantur, vt coire amplius non possint. Ex mineralibus nunquam quidquam indenne existit. Qui corrigere volunt vegetabilibus alexipharmacis, verbi gratia Theriaca, laterem lauant. Nulla enim proportio est inter illa, nec vegetabile vllum domare possit vel Antimonium, vel hydrargyrum, vel Arsenicum, vel tale aliquid. Qui confugere solent ad sublimationes, præcipitationes, reuerberationes, cohobationes, amalgamationes, essentificationes, & nescio quas alias machinas monstrificas, tam nihil efficiunt in domanda Stygia illorum malitia, vt iam quidam ex illo sodalizio ad desperationem acti, vltro facti sint, *Frustra tentari omnia*. Inter hos Fabricius noster Hildanus in *Ep. ad Doring*. & ex eo Sennertus, l. 5. *Inst. part. 3. sect. 3. c. 18*. *Mercurium vitæ* ipsis dictum, *Mercurium mortis* & *vitæ aternæ* vocat. Eodem iure *Crocum metallorū*, qui ex Antimonio fit, *Crocum diaboli*

P R A E F A T I O.

lorum iure appelles. Interim audias laudes tantum non angelicas, *Vniuersales esse Medicinas*, à sordibus terrenis ita purgatas, ut iam nihil illis commune sit cum facibus elementorum, cum corruptibili & mortali, uno verbo, corpora metaphysica, caelestia, aetherea, contra omnes deploratissimos morbos, cito, tuto, iucunde ex fundamento curandos. Sed iam me deficit spiritus! In his fere regnat Antimonium, sexcentis præparationibus ita vexatum miraculum, ut desint illis verba, quibus pro dignitate ornent. Atque ut singuli de suo secreto magnificis elenchis ebuccinant, noctuæ ipsi ad argenti, aurique aucupia nati: ita etiam fere noctu vagantur, secreto ditiorum ædes ingrediuntur, omnia tentant, donec succedat aliquid, robori naturæ debitum potius, quam virtuti medicamenti infamis, nec illud diu duraturum. Sed quò me prouehit rei indignitas? Exemplo me absoluiam. Qualis erat *Panacæa Amvvaldina*? Immortalis SCHERBII iudicio, VENENUM, quod tamen ille medicamentum *Astrale* vocabat. Interim, dicis, curatus illo fuit LAURENTIUS RHODOMANNUS in morbo ancipiti, in quo cura Galenicorum frustranea diu fuit! Non negat hoc Scherbius: sed fortuitum fuisse successum ait. ut fere in *Thermis* sit & *Acidulis*, præsertim si indistinctè usurpentur. Et per Hygiæam, que fieri potest per rerum naturam, ut vnum medicamentum omnes curet morbos? Sed ubi nunc est *Panacæa* illa? Perit cum Opifice suo, & unà cum illis agri infiniti. Simile fatum experiantur omnes Crollij, Quercetani, Turneiseri, Paracelsi, Lullij, Beguini, & tot alij nebulones de turba ciniflonum, quos hinc enumerare labor sit nimius. Ut fiat, operæ pretium fuerat requirere magistratus officium, ut dometur flagi-

De venenis
istis, Mei-
curio & An-
timonio,
vide post-
hac senten-
tiam Au-
thoris, in
Paralipo-
menis, cap.
36. & 90.

P R A E F A T I O.

ciosa, adeoque immensa licentia tot carnificum impune grassantium in vitas & fortunas hominum afflictorum. Ego verò rogo Te, quisquis es, bonæ mentis vel Medicus, vel Pharmaceuta, vel Chirurgus, confide post DEVM conscientiaæ tuæ, quæ per Hippocratem, præcipit tibi, *Morbis non obesse, si prodesse non possis.*

Ex Altorphio in Norico, xiv. Kalend. Maij.

Anno M. DC. XLIV.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs subſignati Doctores Medici in ſaluberrima Facultate Medica Pariſienſi, teſtamur nos legiſſe libros *de Medicamentis Officinalibus*, &c. eruditiffimi & celeberrimi Viri, CASPARE HOFMANNI, Medici primi nominis, in Academia Altorfina-Norica Profeſſoris, non ſine voluptate & fructu: opus polymitum & palmarium, tam ingentis ſpiritus quàm ſubacti iudicii, ad amplificandam & illuſtrandam Medicæ rei ſupelleſtilem inter cætera comparatum. Maximè autem Reipublicæ literariæ intereſſe profitemur, vt publici iuris fiat; & quod vnius eſt hominis monimentum, ad multorum uſum perueniat. In eius rei fidem hoc teſtimonium noſtra manu ſubſignauimus. Lutetiæ Pariſiorum Kal. Auguſti, Anno M. DC. XLVI.

RENATVS MOREAV, Doctör Medicus Pariſienſis,
& Profeſſor Regius.

GVIDO PATIN, Doctör Medicus Pariſienſis.

CATALOGVS PURGANTIVM

LIBRI PRIM I.

PLANTÆ.

PARS VSVALIS;

GARICVS.

Aloë.

Asarum, seu Asara baccara.

Bryonia, cuius species Mechoaca.

Cartamus, seu Cnicus.

Cassia purgatrix.

Cataputia. *Vide* Esula.

Cherua, seu Ricinus.

Colocynthis.

Coccognidium. *Vide* Lauteola.

Cucumis asininus.

Cyclaminus.

Diagridium. *Vide* Scammonium.

Ebulus. *Vide* Sambucus.

Epithymus.

Esula.

Euphorbium.

Frangula.

Fumaria.

Gratiola.

Helleborus albus & niger.

Hermodactylus.

Iris triplex, Flor. Illyrica, nostra.

Lauteola.

Lupulus.

Fangus Larici adnatus.

Succus planta sic dicte.

Radix.

Radix utriusque.

Semen.

Pulpa interior siligarum, etiam siliqua ipsa condita, ut & flos conditus. Semen.

Medulla, fructus, alicubi etiam semen.

Succus è fructu expressus, Elaterium.

Radix.

Cuscuta thymi.

Radix vel tota, vel cortex eius, vel medulla eiusdem.

Succus.

Cort. arb. int. luteus.

Planta cum floribus.

Planta modò integra, modò folia, modò flores.

Radicula utriusque.

Bulbus.

Radix.

Cort. ext.

Asparagi & flos.

Catalogus Purgantium Libri I.

PLANTÆ.

Manna.
Mechoaca. *Vide Bryonia.*
Mezereon. *Vide Laureola.*
Myrobalani Arabum.

Opopanax.

Polypodium.
Prunus hortensis.
Sylvestris.
Psyllium.

Rha-Barb. & Pont.
Rosæ Vlmenses.

Sylu. seu Cynosbatus.

Sagapenum.
Sambucus & Ebulus.
Sarcocolla.
Scammonium.

Sebesten.
Sena.
Soldanella.
Spina-ceruina.

Tamar-Indi.
Turbith.

Viola Martia.

PARS VSVALIS.

Ros, an succu arb. quarundam?

Fructus.

Gummi Panacis Herculei.

Radix.

Fructus, qui Prunum.
Flos, & pulpa fructus.
Semen & mucago ipsius.

Radix.

Folia exungulata.
Flos peculiariter dictus.
Calix floris.
Pulpa fructus.
Gummi planta sic dicta.
Fructus utriusque & Cort. rad. utriusque.
Gummi incognitum.
Succus rad. qui correctus Diagridium dicitur.

Fructus.

Folia. Alicubi folliculi.
Folia.
Fructus.

Fructus.

Cortex.

Flos, semen & folia, que Violaria dicuntur.

Finis Catalogi Libri primi.

CATALOGVS ALTERANTIVM

LIBRI SECVNDI.

BIES	<i>Resina.</i>	Anonis seu Rosta bouis. <i>Herba & rad.</i>
Abrotonum, mas & fem.		Anserina seu Potentilla. <i>Herba.</i>
<i>Coma.</i>		Anthemis. <i>Vide Chamæmelum.</i>
Abinth. Pont. seu Rom. &		Anthophylli. <i>Vide Caryophylli.</i>
Vulg. <i>Modo coma, modo flores soli.</i>		Apium, quod est Helios. Diosc. <i>Rad.</i>
Acacia Germ. <i>Pulpa prunorum sylvestr.</i>		<i>sem. succus.</i>
<i>quorum & flos expetitur.</i>		Hortense, seu Petros. vulg. <i>Herba,</i>
<i>Egyptia. Pulpa Acacie vera, cuius etiam</i>		<i>sem. rad.</i>
<i>Gummi usurpatur.</i>		Peregrinum, quod est Maced. vet.
Acorus verus.		<i>Sem.</i>
pseud-Acorus. <i>Radix vtriusque.</i>		Aquilegia. <i>Sem.</i>
Acetosa &		Aristolochia longa & rotunda, vtraque
Acetosella. <i>Succus, è quo Syr.</i>		vera, <i>Rad.</i>
Aconitum. <i>Radix.</i>		Rotunda adulterina, quæ & Rad.
Adiantum. <i>Tota planta.</i>		caua. <i>Rad.</i>
Agnus-castus, seu Vitex. <i>Fol. & sem.</i>		Atrnogllossum. <i>Vide Plantago.</i>
Agrimonia. <i>Herba.</i>		Artemisia. <i>Herba.</i>
Alcanna, seu Lig. Germ. <i>Flores.</i>		Arum, seu Loph planum & crispum,
seu Lig. Æg. quod Cypras. <i>Folia.</i>		quod hoc est Dracunculus maior
Alfne, quæ & Aur. muris, & Pilos.		Matth. <i>Rad.</i>
<i>Tota planta.</i>		Aspalathus. <i>Lignum.</i>
Althæa & Alcæa. <i>Tota planta.</i>		Arundo vulg. <i>Rad.</i>
Alchimilla, seu Sanicula maior. <i>Herba.</i>		Saccarina. <i>Succus planta, qui Saccarum.</i>
Alleluia, seu Luvula. <i>Herba.</i>		Asparagus. <i>Rad. & sem.</i>
Allium vulg. & Victorialis d. <i>Rad.</i>		Asphodelus. <i>Rad.</i>
<i>vtriusque.</i>		Asplenium, seu Ceterach. <i>Herba.</i>
Anuni. <i>Semen.</i>		Assa dulcis seu Benzoin fetida. <i>Gum.</i>
Ammoniacum. <i>Gummi.</i>		Atriplex. <i>Herba & sem.</i>
Amomum. <i>Sem.</i>		Auena. <i>Sem.</i>
Amygdalus. <i>Fructus.</i>		
Anacardi. <i>Fructus.</i>		
Anagallis aruensis & aq. <i>Herba vtriusque.</i>		
Anchusa. <i>Rad.</i>		
Anethum. <i>Herba, flos, sem.</i>		
Angelica. <i>Rad. & sem.</i>		
Anaimo. <i>Gummi.</i>		
Anisum. <i>Sem.</i>		

B

B Alantium, est *Flos mali gran. sylv.*
 Balsamum. *Succus planta sue, qui*
Opobalsamum. Ita Carpopals. &
Xylobals.
 Balsamita. *Vide Mentha bals.*
 Bardana. *Vide Lappa maior.*

Catalogus Alterantium

Basilicum seu Ocimum triplex. Vulg.	Semina.	Cerasa.	Fructus, & Gum.
Citratum & Caryoph.	Semina.	Chæref. seu Ceref.	Herba.
Baucia, Past. tenuif. species.	Semen.	Chamæcissus seu Hed. ter.	Herba.
Bdellium.	Gum.	Chamædrys seu Triflago.	Herba.
Bedeguar, Cardui species.	Rad.	Chamæm. duplex, Nostrum & Rom.	Flos.
Behen album & nigrum.	Rad.	Chamelæa & Thymelæa, quarum lo-	
Ben, seu Glans vnguentaria.	Fructus.	cum habent folia quidem <i>Laureola</i> :	
Beta nigra (Sicla & Cicla) alba & ru-	Fol. & rad.	fructus autem baccæ eiusdem, cum	
bra.	Fol. & rad.	nomine <i>Coccognidj</i> .	
Betonica.	Herbæ cum flore.	Chamæpitys seu iua arthritica, seu	
Bistorta.	Rad.	Ajugæ.	Herba.
Blitum.	Herba.	Cheiri fl. Leucoij lutei.	
Bombax seu Gossipium.	Sem.	Chelidonium maius.	Herba.
Borrago & Buglossium.	Herba, fl. rad.	minus.	Rad.
Branca vrsina, seu Ostrutium.	Herba.	Chermes est <i>Coccus baphica</i> Dioscor. ex	
Brunella.	Herba cum flore.	ilice.	
Brassica.	Fol. & sem.	China.	Rad.
Bugula.	Herba cum flore.	Chrysanthemum.	Flos.
Bursa pastoris.	Herba.	Cicerbita seu Sonchus.	Herba.
Buxus.	Lignum.	Cicer.	Sem.
C			
Calamintha.	Herba.	Cichorium.	Herba, flos, rad.
Calendula seu Caltha.	Flos.	Cicuta.	Herba, sem. rad.
Calamus odoratus.	Herba.	Cinnamomum.	Cortex.
Capparis.	Flos & cortex rad.	Cistus, vnde <i>Hypocistis</i> & <i>Ladanum</i> .	
Caprifolium seu Matrifylua.	Folia.	Cochlearia.	Herba.
Caranna.	Gum.	Colophonia.	Gum.
Cardopatum, seu Carlina.	Rad.	Consolida maior.	Rad.
Capillus-Ven.	Herba.	minor, media & regia.	Herba.
Cardamomum maius, minus, medium,		Saracenicæ.	Folia.
Semina.		Corallina.	Ipsa planta.
Card. bened.	Herba & sem.	Coriandrum.	Sem.
Mariæ.	Herba.	Corrigiola est <i>Censinodia</i> seu Polyg.	
Carum vel Carui.	Sem.	Corylus, seu Quellana.	Nux.
Caryophylli.	Fructus.	Costus.	Rad.
Caryophyllus, seu Herba tunica.	Flos.	Cotula foetida,	Herba.
Caryophyllata.	Rad.	Crassula maior.	
Cassia, deterius Cinnamomum.	Cortex.	minor.	Herba.
Castanea.	Fructus cum cort. int.	Chritimum seu Crethmum.	Rad.
Cauda equina, seu Equif.	Herba.	Crocus.	Floris stamina.
Cæpa.	Rad. & Sem.	Cubebæ.	Sem.
Centaurium maius.	Rad.	Cucumis, Melo, Pepo, Citrullus, Cu-	
minus.	Herba.	curbita.	Semina omnium.
Centinodia seu Polygonum.	Herba.	Cuminum Rom. seu Orientale.	
Cetrach, est a splenum.		rust. seu sylu.	Semen.
		Cupressus.	Nux.
			Curcuma.

Libri Secundi.

Curcuma.	Rad.	Galega seu <i>Ruta capraria</i> .	Herba.
Cuscuta.	Herba.	Galion.	Herba.
Cydonia.	<i>Poma cum sem.</i>	Galla, quercus excrementum.	
Cynoglossum.	Rad.	Gallitrichon est <i>Hormini</i> species.	
Cyperus longus & rotundus.	Rad.	Geranium triplex, <i>Rob. Columb. Ba-</i>	
<i>viriusque.</i>		<i>trach.</i>	Herba.
		Glycyrrhiza.	Rad. & succus.
		Gramen.	Rad.
		Grana Paradisi sunt <i>(ardam. maius.</i>	
		Granatum, subint. <i>Pomum.</i>	
		Guaiaicum, quod simpliciter <i>Lignum di-</i>	
		<i>cimus.</i>	
		Gum. Arab. est <i>Acacia Egypt.</i>	

D

D Aphnoides est Laureola.			
Daucus duplex, Cret. & noster,			
& sylu.	<i>Sem. viriusque.</i>		
Dictamnus duplex, Creticus.	Herba.		
albus, quæ <i>Fraxinella. Cori.</i>	Rad.		
Doronicum.	Rad.		

E

E Lemi.	Gum.	H Armel. Vide <i>Ruta</i> .	
Empetron est Centinodia.		Hedera.	Fol. & Gum.
Endiuiā.	Fol. rad. sem.	Helenium est <i>Enula dicta.</i>	
Enula seu Helenium.	Rad.	Heliotropium.	Succus in <i>Torne sole.</i>
Eruca & Sinapi.	<i>Sem. viriusque.</i>	Hemerocallis seu Martagon.	Rad.
Eruum, seu Orobus.	<i>Sem.</i>	Hepatica aurea,	
Erythrodanum est Rubia tinct.		stellaris seu <i>Matris.</i>	Herba.
Eupat. Diosc. Agrimonia.		petræa seu Lichen.	
Mes. est Ageratum Diosc.	Herba.	Herba paris.	Fol. cum baccâ.
Auic. est Cannabina aq.		tunica, seu <i>Caryophylli flos. Flos.</i>	
Euphrasia.	Herba.	Trinitatis.	Herba cum flore.

F

F Aba.	<i>Sem.</i>	Herniaria.	Tota.
Ficus, & Caricæ.	Fructus.	Hirundinaria seu Vincetoxicum.	Herba.
Filipendula.	Rad.	Hordæum.	Granum ipsum.
Filix mas, femina, & Osmunda dicta.		Horminum, cuius species hort. <i>Sclaria</i>	
<i>Rad. omnium.</i>		<i>dicuntur, Sylu. quæ Gallitrichum.</i>	Herba.
Feniculum vulg. dulce, Barb. & Ita-		Hypericum seu <i>Perforata.</i>	Herba.
licum.	<i>Semina.</i>	Hyoscyamus albus & niger.	Herba & sem.
Fœnugræcum.	<i>Sem.</i>	Hyssopus.	Herba.
Folium est Malobatrū dictum.			
Fragaria.	Herba & fructus.		
Fraxinus.	<i>Sem. quod lingua avis dicitur.</i>		
Fusti sunt pediculi <i>Caryophyll.</i>			

G

G Alanga maior & minor.	Rad.	I Acea est Herba Trin.	
Galbanum.	Gum.	Ilex dat nobis <i>Chermes</i> seu <i>Coccum</i>	
		<i>baphicam.</i>	
		Iasminum.	Flos.
		Imperatoria.	Rad.
		Intybus est Endiuiā.	
		Iujubæ.	Bacca.
		Iuniperus.	Lignum, gum. bacca.

Catalogus Alterantium

L
Lacca. Gum.
 Lactuca. Fol. sem. succus.
 Ladanium, ex Cisto gummi.
 Lapatum acutum. Herba, rad. sem.
 Lappa maior est Bardana.
     minor est Xanthium. Herba.
 Larix. Resina.
 Laudula duplex. Flos virisq̃ue.
 Laurus. Bacca, & fol.
 Laureola est Mezereon. Folia & fructus.
 Lentiscus. Gum. quod Mastix.
 Lens. Sem.
 Leucoium sunt Cheiri. Flos.
 Leuist. seu Ligust. Herba, sem. rad.
 Lichen est Hepatica petrea. Herba.
 Ligustrum est Alcanna Germ. Flos, rad.
 Lignum aloës seu Agallochum.
     Brasilium, cuius species Bugia.
 Liliun album. Rad. & flos.
     aureum est Hemerocallis, & Mar-
     tagon. Flosculus.
 Lingua auis est sem. frax.
     ceruina est Scolopendrium. Herba.
 Linum. Sem.
 Linaria. Herba.
 Lithospermum. Sem.
 Lotus Ilyu. Siebangezeit. Herba cum
     sem.
 Lupulus. Asparagus, flos.
 Lycium. Gum.

M

Macis. Nucis mosch. cortex medius.
 Magistrantia est Imperatoria.
 Malobatrū est Folium.
 Malua. Herba.
 Malua-hybiscus, seu Bismalua. Herba,
     rad. flos. sem.
     rosea, seu arborea. Fol. flos.
     agrestis est Alcea.
 Malus & Pyrus. Malum & Pyrum.
     aurantia & citria. Malum cum
     cort. & acido.

Perfica & Armeniaca. Malum
 cum nucleo.

Mandragora. Cort. rad.
 Marrubium Creticum & Vulgare. Her-
     ba vrraque.
 Marum est Maiorana nobilis. Herba.
 Matricaria. Herba cum fl.
 Matrisyluia, modò est Hepatica stella-
     ris, Vtaletmünl: modo Periclyme-
     num, te langor io lieber. Ibi herba
     vsurpatur: heic flos & folia.
 Melilotus vulg. & nob. Herba cum florib.
 Melissa vulg. & Turcica. Herba cum fl.
 Mentha diuiditur in Mentham & Cala-
     mintham.
 Mentha iterum vel crispā est, vel rubra,
     vt Rom. quæ & Mentha bals. vel al-
     ba, quæ Menthastrum: vel Cataria,
     specialiter, Nepeta proprio no-
     mine. Herba.
 Mentha Græca est Consolida Saracenicā.
 Mercurialis, mas & femina. Herba.
 Mespilus. Fructus cum off.
 Mëum, seu fœnic. porcinum. Herba.
 Mezereon est Laureola vel daphnoides.
 Millefolium. Herba cum fl.
 Morfus diaboli est scabiosa species.
 Morus bassus & cellus. Est autem hic
     quidem Morus arbor, quæ mora fert
     alba & nigra: ille autem Rubus Idæus,
     quæ improprie dicta, Serobeer.
 Muscus arboreus, Miof. -
     pulmonarius, Lungenkraut.
 Sax. Lichen, Steinleberkraut.

Myrrha. Gum.
 Myrtus.
 Myrtillus. Bacca.

N

Napus seu Bunias. Sem.
 Nardus Indica. Totum.
     Celtica. Herba cum flore.
 Narcissus. Rad.
 Nast. album seu hort. Herba & sem.
     agr. quod Sisymbrium alicubi dici-
     tur, alicubi Sium. Herba.

Libri Secundi.

Nicotiana seu Tabacum. *Folia.*
 Nigella Rom. seu fatiua, Disbrarther
 Coriander. *Sem.*
 sylu. *Gith. Nigellastrum, Raten.*
Sem.
 citrina olimerat. *Cartam. mini-*
mum.
 Nux Auellana, Indica, Iuglans, mos-
 chata, Metel, Vonica.
 Nymphæa alba & lutea. *Flos, fol. rad.*

O

O Cymum est *Basilicum.*
 Olca. *Fructus*, qui *Oliua* dicitur,
 & inde expressum *Oleum.*
 Ononis. *Vide Anonis.*
 Ophioglossum. *Totum.*
 Origanum Cret. & vulg. *Herba cum fl.*
 Oriza.
 Ostrutium est vel *Imperatoria*, vel *Bran-*
ca vrs.
 Oxalis est *Acetosæ.*

P

Pæonia. *Rad. flos, sem.*
 Palma. *Fructus*, qui *Dactylus.*
 Papauer hort. *Capita cum semine maturis,*
 & *succus*, qui vel *Opia*, vel *Meco-*
nium dicitur.
 erraticum seu rheas. *Flos.*
 Parietaria. *Herba.*
 Pastinaca tenuif. fat.
 sylu. quæ *Daucus.* *Sem.*
 Pentaphyllon, seu Quinquef.
 Perfoliata. *Sem.*
 Perforata est *Hypericum.*
 Periclymenum. *Vide Matrisylua.*
 Petroselinum. *Vide Apium.*
 Peucedanum. *Rad.*
 Phu. *Vide Valeriana.*
 Picea & Pinus. *Resina.*
 Pilosella est *Alfina.*
 Pimpinella sanguisorba & sorbastrella.
Rad. & sem.

Piper rotundum, album & nigrum. *Sem.*
ipsum.

Æthiopicum.

Pistacia, corruptè *Fistichi.* *Fructus.*
 Pix, vulg. & naualis.
 Plantago maior & minor. *Folia.*
 Polium mont. *Herba.*
 Polygonum est Centinodia.
 Polygonatum seu Sig. Sal. *Rad.*
 Populus alba & nigra. *Oculi dicti.*
 Portulaca. *Sem.*
 Potentilla est Anserina.
 Primula veris. *Folia & flos.*
 Pulegium. *Herba.*
 Prunella, est Consolidaminor. *Herba.*
 Pyrethrum. *Rad.*
 Pyrola. *Herba.*

Q

Qercus. *Glans, cupula, galla, viscum.*

R

Ranunculus prat. *Flos & radix.*
 bulbosus. *Rad.*
 Rapum. *Rad. folia & sem.*
 Rhaphanus rust. *Eadem.*
 Rhaponticum. *Vide Cent. main.*
 Rus, seu Sumach. *Sem.*
 Ribes Arabum. *Bacca.*
 Rosmarinus. *Herba & flos*, qui *Anthos.*
 Rubia tinctorum est *Erythrodanum.*
 Ruscus, qui corruptè *Bruscus*. *rad. & sem.*
 Ruta domestica. *Her. & Sem.*
 sylu. quæ *Harmel.* *Sem.*

S

Sabina, seu Sauina. *Rami.*
 Sampsuchus est Maiorana.
 Salua Cretica & nostra. *Herba & flos.*
 cruciata & minor. *Eadem.*
 sylu. quæ alicubi *Nepeta.*
 Sapparaca est Iuniperi gummi.

Catalogus Alterantium Libri II.

Sanicula maior est <i>Alchimilla</i> .		Tanacetum vulg.	
minor est <i>Diapensia</i> .		Angl.	<i>Herba.</i>
Sarsa pariglia.	<i>Rad.</i>	Taraxacum.	<i>Folia cum rad.</i>
Saffraſas.	<i>Lignum.</i>	Terebinthus.	<i>Refina.</i>
Satureia.	<i>Herba.</i>	Thapſia.	<i>Rad.</i>
Satyrium, Teſticulus vulp.	<i>Rad.</i>	Thlaſpi.	<i>Sem.</i>
Saxifraga alba. <i>Rad.</i> ſed quæ <i>Sem.</i> di-		Thus.	<i>Gum.</i>
citur.		Thymbra.	<i>Sem.</i>
Scabioſa Hiſp. & noſtra. <i>Herba cum fl.</i>		Thymus Cret. & vulg.	<i>Herba.</i>
Scariola, <i>Cichory</i> ſpecies.		Tilia.	<i>Floſ.</i>
Scilla.	<i>Rad.</i>	Tormentilla.	<i>Rad.</i>
Scolopendria eſt <i>Lingua ceruina.</i> <i>Herba.</i>		Tragacantha.	<i>Gum.</i>
Secacul.	<i>Rad.</i>	Tribolus aq.	<i>Nux.</i>
Semperuiuum maius, <i>Cratſſula.</i>		Trichomanes.	<i>Herba.</i>
minus, <i>Vermicularis.</i> <i>Herba.</i>		Trifol. bituminofum.	<i>Herba.</i>
Senecio minor, qui & <i>Erygeron.</i> <i>Herba.</i>		Tunica. <i>Vide</i> <i>Herba tunica.</i>	
Serpyllum.	<i>Herba.</i>	Triſſago. <i>Vide</i> <i>Chamaedrys.</i>	
Sefamum, quod apud nos <i>Myagrum</i> eſt.		Triticum.	
<i>Semen.</i>			V
Sicla ſiue Cicla eſt <i>Beta nigra.</i>		V aleriana vulg. & Pontica. <i>Rad.</i>	
Siler mont.	<i>Sem.</i>	Verbaſcum.	<i>Folia & fl.</i>
Sion aq. eſt <i>Naff. aq.</i> ſeu <i>Sifymbrium.</i>		Veronica.	<i>Herba.</i>
<i>Herba & Sem.</i>		Vinca peruinca.	<i>Herba.</i>
Sinapi.	<i>Sem.</i>	Virga aurea eſt inter <i>Conſolidas.</i>	
Siliqua dulcis, <i>Ceraſtium.</i> <i>Fructus.</i>		paſtoris eſt <i>Diſſacus.</i>	
Solanum haliſcacabum ſeu <i>alkekengi.</i>		Vincetoxicum.	<i>Rad.</i>
<i>Bacca.</i>		Viſcum quernum. <i>Vide</i> <i>Quercus.</i>	
Hort.	<i>Herba cum fl.</i>	Vitex eſt <i>Agnus-caſtus.</i>	
Sonchus.	<i>Herba.</i>	Vitis vinifera; hinc <i>Paſſula</i> maiores;	
Spica nardi ſeu Lauendula odorator.		quæ <i>Zibeba</i> , & minores, <i>Vinum</i> , <i>Ace-</i>	
<i>Floſ.</i>		<i>rum</i> , <i>Agreſta</i> , <i>Folia ſeu pampini.</i>	
Celtica ſeu Rom. eſt Nardus.		Vlmus.	<i>Cortex.</i>
<i>Herba.</i>		Vrtica Rom. & noſtra.	<i>Sem.</i>
Indica.	<i>Herba.</i>		X
Staphis-agria.	<i>Sem.</i>		
Stæchas Arabica.	<i>Capitulum.</i>		
citrina ſeu noſtra. <i>Herba tota.</i>			
Symphytum maius, eſt <i>Conſolida maior.</i>			
	T		Z
T Acamahaca.	<i>Gum.</i>	Z Edoaria.	
Tamarifcus.	<i>Lignum cum cort.</i>	Zerumbeth ſeu Zurumbeth. <i>Rad.</i>	
		Zingiber.	

F I N I S,

CATALOGVS
OMNIVM MEDICAMENTORVM
OFFICINALIVM QVÆ CONTINENTVR
in Libro Tertio, siue [¶] Paralipomenon.

DIVISIO OPERIS.

SECTIO I.

E totis Animalibus.

<i>De Viperis,</i>	Cap. 1.
<i>Trochisci Viperini, seu Theriaci,</i>	Cap. 2.
<i>Theriaca Andromachi,</i>	Cap. 3.
<i>Theriaca sine Viperis,</i>	Cap. 4.
<i>De Ranis,</i>	Cap. 5.
<i>De Ericio,</i>	Cap. 6.
<i>De Mumia,</i>	Cap. 7.
<i>De Gallinis, Caponibus & Gallis,</i>	Cap. 8.
<i>De Hirundinibus cum nido suo,</i>	Cap. 9.
<i>De Hirudinibus,</i>	Cap. 10.
<i>De Cancris marinis,</i>	Cap. 11.
<i>De Lumbricis terrestribus,</i>	Cap. 12.
<i>De Vulpe,</i>	Cap. 13.
<i>De Formicis,</i>	Cap. 14.
<i>De Scorpionibus,</i>	Cap. 15.
<i>De Scinco marino, qui & Crocodilus terre-</i>	
<i>stris,</i>	Cap. 16.
<i>De Cantharidibus,</i>	Cap. 17.
<i>De Asellis aquariis,</i>	Cap. 18.

SECTIO II.

<i>DE partibus Animalium, & primum</i>	
<i>de Cranio Hominis,</i>	Cap. 19.
<i>De pulmone Vulpis,</i>	Cap. 20.

<i>De Hepate & intestino Lupi.</i>	Cap. 21.
<i>De Offe Cordis Cernui,</i>	Cap. 22.
<i>De Cornibus Cernui,</i>	Cap. 23.
<i>De dentibus Elephantis, seu Ebore,</i>	Cap. 24.
<i>De Vnicornu,</i>	Cap. 25.
<i>De Rhinocerote,</i>	Cap. 26.
<i>De Alces cornibus & unguitibus,</i>	Cap. 27.
<i>De Castorio,</i>	Cap. 28.
<i>De mandibulis Lucj, oculis Cancris, &</i>	
<i>lapidibus Percarum, piscis Cyprini, &c.</i>	Cap. 29.
<i>De inferiore tunica ventriculi gall. &c.</i>	Cap. 30.
<i>De Leporis pilis & talo,</i>	Cap. 31.
<i>De sanguine hircino,</i>	Cap. 32.
<i>De Offe Sepie,</i>	Cap. 33.

SECTIO III.

<i>DE Excrementis animalium,</i>	Cap. 34.
<i>De serico crudo,</i>	Cap. 35.
<i>De lapide Bezzar,</i>	Cap. 36.
<i>De lapide fellis bouini,</i>	Cap. 37.
<i>De Moscho, odoramento,</i>	Cap. 38.
<i>De Zibetto,</i>	Cap. 39.
<i>De pinguedinibus & medullis ossium,</i>	Cap. 40.
<i>De stercore canino, caprillo, columbino, &c.</i>	Cap. 41.
<i>De Lana succida & Oesypo,</i>	Cap. 42.

Catalogus omnium Medicamentorum

DE

METALLIS ET METALLICIS.

SECTIO I.

Q ua est de Terris,	Cap. 43.
De Terra Lemnia,	Cap. 44.
De Terra Sigillata Sil.	Cap. 45.
De Bolo Armeniaca,	Cap. 46.
De Creta,	Cap. 47.
De Marga & medulla Saxorum,	Cap. 48.

SECTIO ALTERA.

D E Sale, Nitro, Alumine & congeneribus. De Sale,	Cap. 49.
De Sale Hammoniaco,	Cap. 50.
De Sale Gemma,	Cap. 51.
De Sale Theriacali,	Cap. 52.
De Nitro, Nitri-spuma, & Nitro,	Cap. 53.
De Tartaro-vini,	Cap. 54.
De Borace,	Cap. 55.
De Alumine scissili, rupeo & plumoso.	Cap. 56.
De Chalcantio seu Vitriolo,	Cap. 57.
Auctarium de Vitriolo albo.	
De Chalcitide, Misy, Sory & Melantheria,	Cap. 58.

SECTIO III.

D E pinguedinibus metallicis, & primum de Sulphure & Minio,	Cap. 59.
De Bitumine,	Cap. 60.
De Piss-asphaltis,	Cap. 61.
De Petr-oleo,	Cap. 62.
De Camphora,	Cap. 63.

De Ambaro, seu Ambra-grisea,	Cap. 64.
De Succino, seu Ambra citrina,	Cap. 65.
De Spermate (eti,	Cap. 66.
De Arsenico & Risagallo, seu Realgar,	Cap. 67.
De Sandaracha,	Cap. 68.

SECTIO IV.

D E Lapidibus & Gemmis, & primum de Calce,	Cap. 69.
De Gypso,	Cap. 70.
De Talco,	Cap. 71.
De Alabaistro,	Cap. 72.
De Pumice,	Cap. 73.
De lapide Indaico,	Cap. 74.
De lapide speculari,	Cap. 75.
De lapide Lazuli,	Cap. 76.
De Magnete, seu Magnetide.	Cap. 77.
De Hamasite,	Cap. 78.
De Actite,	Cap. 79.
De Smaragdo, Saphiro, Rubino, Hyacintho, Sarda seu Carneolo, Iaspide, Carbunculo, Crystallo, Granato,	Cap. 80.
De Margaritis seu Perlis,	Cap. 81.

SECTIO V.

D E Metallis perfectis, & primum de Auro & Argento foliato,	Cap. 82.
De ere & aris flore,	Cap. 83.
De Ferro & Chalybe,	Cap. 84.
De Plumbo,	Cap. 85.
De Hydrargyro, seu Argento-Vino, quod Chymici Mercurium vocant,	Cap. 86.

SECTIO VI.

D E metallorum excrementis, & primum de Pyrite, seu Marcassita,	Cap. 87.
De Scoria aris, argenti, ferri, & plumbi,	Cap. 88.

Paraleipom. Officinalium.

<i>Auctarium de Vuro,</i>		<i>De Cadmia, quæ est Tutia Arabum,</i>	
<i>De Lithargyro, seu spuma argenti,</i>	Cap. 89.		Cap. 94.
<i>De Stibio seu Antimonio,</i>	Cap. 90.	<i>De Pompholyge,</i>	Cap. 95.
<i>De Squama aris & Chalybis,</i>	Cap. 91.	<i>De Spodio,</i>	Cap. 96.
<i>De Erugine, ferrugine & rubigine,</i>	Cap. 92.	<i>Epidorpi de aquis, tam dulcibus quàm medicatis,</i>	Cap. ultimum.
<i>De Cerussa & Sandyce,</i>	Cap. 93.	<i>De Melle,</i>	Cap. extraordinarium.
		<i>De Cera & Propolide,</i>	Appendicula.

FINIS.

SUMMA PRIVILEGII.

CHRISTIANISSIMI Francorum Regis LUDOVICI XIV. semper Augusti, cautum est edito, ne quis in ipsius Regno, aliisve terris eius ditioni subiectis, intra proximos decem annos, à die primæ impressionis perfectæ inchoandos excudat, vendat, excudendum, vendendumque quovis modo ac ratione, aut mutationis, alterationis, compendij, aut transumpti seu abbreviationis prætextu curet, aut suscipiat librum qui inscribitur, CASPARI HOFMANNI, *Doctoris Medici, de Medicamentis Officinalibus, tam simplicibus quam compositis, libri duo. Accessere quasi Paralipomena, quæ vel ex animalibus, vel ex mineralibus petuntur. Opus triginta annorum.* Præter CASPARVM METVRAS, Bibliopolam Parisiensem, aut illos quibus ipse concesserit, sub pœnis contra delinquentes in originali diplomate expressis. Parisiis die 24. Iunij Anni 1646.

De mandato Regis,

OLIER;

Editio prima perfecta est
24. Sept. 1646.

CASPARI

CASPARI
HOFMANNI,
DOCTORIS MEDICI.

DE
MEDICAMENTIS
OFFICINALIBVS,

TAM SIMPLICIBVS QVAM COMPOSITIS,
LIBRI DVO.

*Accessere quasi Paralipomena, quæ vel ex Animalibus,
vel ex Mineralibus petuntur.*

DE PURGANTIBVS,
LIBRI I. CAPVT I.

I. O καὶ καθαίρειν, purgare, vnde καθαίρειν καὶ διακλύειν, quatuor significat. Nam *improprie* & latissime accepto vocabulo, significat omne id, quod quomodocumque, & per quascumque corporis vias, educit quæcumque corporis excrementa, quomodo & diuretica, & errhina, &c. *Purgans*. *Presius*, sed tamen adhuc *improprie*, dicitur id, quod vel sursum vel deorsum, hoc est vel per vomitum, vel per sedem vacuat. *Presius* iterum, quod vel leniendo, vel abstergendo, vel emolliendo, vel denique

electiue, vt loquimur, hunc, illumve humorem ducit. *Preßissimè & propriè*, quod electiue tantum, vel pituitam, vel bilem alterutram. Hinc quædam illorum φλεγματώζα dicuntur, quædam χολαρώζα, quædam μολαρώζα.

2. Quo loco id monendum, *Purgantia*, præter hanc facultatem propriam, habere etiam communes quasdam, *alterandi* scilicet, vel ad caliditatem, vel ad frigiditatem, &c. abstergerendi, attenuandi, &c. Primum igitur explicabo qualitates *primas*, hoc est caliditatem, frigiditatem, &c. Deinde *secundas*, quæ sunt actiones simplices, adstringere, attenuare, &c. Tertiò, *actiones compositas*, seu totas, vt vrinam & menses ducere, &c. Tandem *quartas*, ad quas etiam *actio purgatoria* pertinet. His omnibus iungam *Modum substantia*, vt Valesius vocare solet, in quibus ille còmpertus est.

3. Et quia in primis præcipuè qualitatibus est latitudo quædam; illa verò à Medicis vetustis diuersa est in quatuor mansiones, quarum *prima*, eorum est, quæ tam tenuiter agunt res suas, vt ratione potiùs deprehendantur quàm sensu, v. g. Calida in primo gradu; *secunda* eorum, quæ euidenter, & ad sensum id faciunt, vt Calida in secundo; *tertia*, quæ euidentissimè, vt Calida in tertio; *quarta*, quæ iam vrunt, & κραινέ dicuntur Græcis: significabo id quoque.

DE AGARICO.

CAPVT II.

1. **A**GARICVS in *Officinis* duplex est, arboreus & fossilis, seu petreus. De hoc, (qui & *Lac Lune* dicitur, quod in iusculo exhibitus credatur copiam lactis facere,) videris Imperatum, *El. v.* *Hist. nat.* 41. non ago: ago autem de illo solo. Dici hunc ab *Agariâ*, Sarmatiæ vel regione, vel vrbe, vel amne, certum est: sed cuius Sarmatiæ? Quia 1. *Antid.* 7. in Theriaca Andromachi, filij, desideratur *Agaricus Ponticus*, inclino ad *Asiaticam*. Pontus enim à Septentrione habet mare *Euxinum*, quod ipsum attingunt *Sarmatæ Asiæ*. Quò facere potest, quod Diosc. ait in *Galatia Asiæ* (minoris) & *Cilicia* nasci. Quò minus cogitari potest de nostra vel *Rhetia*, vel *Narico*. Sed quid est *Agaricus arboreus*? Probo etiamnum correctionem Galeni, *Notis in eundem*, ex Aëtio & Paulo, ἀγαρικὸς ἢ ριζὰ ὄν (& hoc est τὸ φθιτὸν Diosc.) ἢ ὀπίσθους ἀρίμου. Oportet autem τὸ ὀπίσθους explicare, non de parte aliqua

essentiali, qualis folia sunt & fructus, sed de accidentali, qualis *fungus*, vt disertè Plinius.

2. Adnascitur apud nos plerunque *Larici*, quæ arbor est Græciæ hodiernæ incognita, non dissimilis alioquin Cedro coniferæ, vt Rauuolf. scribit in *suo Itinerario*. Dixi *plerunque*. Matth^{ietus}, enim, licet ex aliena fide, quercub^{us} etiam & ilicibus tribuit.

3. Diosc. l. 3. c. 1. Plinius l. 25. c. 2. distinguunt in marem & feminam, quorum hanc præferunt illi.

4. Eligunt Agaricum, qui quinque habeat condiciones. 1. Qui sit albusissimus. 2. Qui leuissimus. 3. Qui contractus non habeat multas fibras.

4. Qui rarus & friabilis sit. 5. Qui gustu primum sit dulci, mox sub amaro, tandem acri, cum aliqua adstrictione.

5. Verum, heic quædam controuersa sunt, quædam vterius explicanda. Candor tam est necessarius, vt, qui niger prorsus est, sit in numero venenorum, censore Diosc. l. 6. c. 33. Ita autem habet se res. Quod longius ab arbore recedit, eò candidior est: at, qui stirpi proximus est, trahit aliquid de nigredine corticis, quin ferè lignosior est, ideòque minus friabilis. Id ipsum habet aliquid putrilaginis, & facit, vt totum ad tactum diffiliat. Leuitas non minus necessaria est, & pendet à substantia minus densa, lignosaque. Contrà, substantia densior affert se cum fibras copiosas. In raritate & friabilitate summa cautio est. Hinc enim sunt duo extrema, quorum alterum damnat Diosc. l. 3. alterum Mesue, 2. Purg. 3. Non debet flaccidus esse Agaricus, & qui ad leuem contactum, fatiscat, ~~esse~~ in puluerem: sed qui, adhibitâ vi, non difficulter puluerisetur. Cum hoc proximè cohæret, vt puluerisatio sit modica. Tenuissimè enim tritus est venenum: contrà, si particulæ quædam relinquantur, adhærent ventriculo & intestinis, nec minus incommodi habent quàm Colocynthis, vt suo loco dicetur. Hoc vel imprimis fit, si post infusionem coletur per pannum rariorem. Propter eandem causam, cum ad Theriacam puluerisatur, faciendum id seorsim ab aliis medicamentis, vt fibræ crassiores eximi possint.

6. Hoc obseruandū etiam in *Agarico* tam *Trochiscato*, quàm *Preparato* dicto. Horum neuter aptus est ad infusiones, vt Ferrerius docet in *Castig.* Vterque enim amisit magnam partem facultatis purgatorię. An fallitur homo? Non enim vlla præcessit maceratio, sed puluerisatus Agaricus, vel cum Syr. acetoso, vel cum vino generoso redigitur in massulas rotundas. Hoc verò fit ideo, vt, cum in substantia damus, grauitatem aliquam illi conciliemus, alioquin, ob leuitatem suam, facile in ventriculo supernaturo reliquis medicamentis, & vomitum

provo casseturo.
9

7. De saporib. verba sunt Gal. 6. Simp. *Primo quidem gustu dulcis quodammodo est, sed paulo post subamarus apparet, & acrimonia quandam speciem, temporis spatio inducit, leuciculaque adstrictionis.*

8. Quibus ex verbis apparet, de primis quidem qualitatibus rectè scripsisse Mesue, calidū esse in primo, siccum in 2. vt opponi possit cruditatibus, torminibus & lumbricis: in secundis autem facultatibus vni habere digerendi, attenuandi, incidendi, abstergerendi & deobstruendi, & quidem cum aliqua adstrictione (vnde apparet partium heterogeneitas, vt sic dicam) quā tonum reddit visceribus debilitatis. Hinc laudatur in ictero & hydropē, in calculosis, in omnibus, in quibus humores crassi & viscosi.

Miraculo penē dignum est Galenum vix meminisse fac^{ultatis}, purgatoriae, quam tamen rectè celebrat Diosc. Hodie, autoritate Arabum, est inter ea, quæ purgant crassam pituitam, idque facit cum infusione, tum decoctione (quarum vtraque debet esse mediocris) potius quàm in substantia, in qua minùs tutus ipsius vsus est, propter vitium, de quo dixi.

10. Datur in substantia à 3 j ad ij. in decocto, & infusione à 3 ij ad v. Correctoriū eius apud Practicos est Zingiber & salgemma. Prohibent iidem grauidis, quod menses cieat. Inter Agar. Troch. seu Troch. de Agar. & Præparatum hoc interest, quòd illius 3 j. tantum facit, quantum huius duæ. De pil^{ulis}, de Agar^{is}, Mesue tenuiter sentio. Non enim rectè correctæ sunt purgantia.

11. De vi alexiteria addam hæc pauca, videtur vel nulla esse, vel per exigua. Adstringit enim Galenus ad animalia & ~~hæc~~ (ita enim scribitur ^{est} adstruunt, & foris impositum, & intus datum. At verò calor eius tantillus est. In Theriaca quod facit, incidendo, abstergerendo, &c. facit.

DE ALOE.

CAPVT III.

1. **Q**uam notus fuerit succus olim plantæ huius cognominis, non est opus verbis. Planta hodie est duplex, vulgaris, seu Indica, ex India Orientali; & Americana, ex Occidentali, tam Septentrionali, quæ Mexico est, quàm Meridionali, quæ Perù. Differunt, quod posterior hæc spinis est armata purpureis, iisque fortissimis, quibus fibræ adhærēt, vnde Hispanis *Fily Agulla* dicitur, filum & acus. Alterutra fuit, quæ Auenione creuit 1599. apud Clus. *Curios. f. 120.* Vt mirer Ill. Bauh. in *Pin.* agnosce pro tertia specie.

2. Amplius miror, *Stratioten palustrem* huc trahi! Vtut enim cognationem quandam habere cum *Aizoo* seu *Semperuino*, non negem: (hinc in *Stœchadib. insulis*, auctore *Quiquerano*, l. de laudibus *Prouinc. c. 59. Semperuium marinum* dicitur) velim tamen *Semperuiua* ab *Alois* distincta, vt sunt hoc ipso *Bauhini* loco. Amplissimè miror, quamuis id huius loci non sit, quomodo idem *Stratiotes* in eodem *Pin.* degenerare *acc* possit in *Lenticulam palustrem*! Quæ enim foliorum similitudo? vt aliud non dicam. Sed transeat.

3. Vt præter *Agaricum vegetabilem* dabatur *fossilis*, seu *mineralis*: ita apud *Diosc. præf. in l. 1.* autoritate *Nigri*, necnon *Plinij*, l. 27. c. 4. datur *Aloë fossilis*. Verùm nostris temporibus nondum comparuit, si sic loqui possum. Nam nec *Imperatus in Hist. nat.* meminit.

4. Maioris momenti est, *An Aloë nostra sit illa veterum?* Videtur ob stare duo præcipuè. *Alterum*, flos, qui albus est *Diosc.* cùm hodie, tam in *Italia*, quàm in *Germania*, ferè luteus sit, vt inter alios *Cæs. 10. Hist. 37.* Resp. dupliciter, 1. in genere. Quàm facilis sit coloris florum mutatio, nōrunt *Botanici*, neque opus nunc est aliis. 2. in specie. Quemadmodum in *Acaciâ Egyptiâ* sedatur lis, si dicatur, Datur vterque color: ita heic quoque. Vide *Animad. in Theoph. 4. Hist. 3.* *Alterum*, succus nostratis *Aloës* non est amarus. Quidam respondent per distinctionem: *Vulgaris est amara, Americana non est.* His alij sensum obijciunt, *Nec vulgaris est amara.* Alij rursus locorum diuersitatem causantur. Alij iterum distinguunt inter recens expressam, & insolatam.

5. Quò loco cùm facta sit mentio expressiois, oportet etiam meminisse spontaneæ exstillationis, quam primus inuenit *Columna*, l. 1. *Rar. 11.* vbi videat, qui vult. Ego, vt non dubito, medicamentum fore efficacissimū, ad instar *Elaterij primarij*, de quo dicitur: ita nondum persuasus sum, succum illum *tralucidum*, ex *ruffo citrinum*, odore graui aromatico, sapore admodum abhorrendo, vapore tam graui, vt statim amareseat palatum, vti describit ille, esse ex fibris latis adeo, cauisque, vt venarum instar sint. Credat vnusquisque quod volet, mihi heic incumbit dicendum.

6. Omnem in *Offic.* sub hoc nomine succum esse triplieem, *Soccotrina*, *icinis*, nam, *Hepaticam*, & *Caballinam*. *Soccotrina*, omnium præstantissimè, vt *ima* dicitur. In hac ridiculus fit *Fuchs*, cùm dictam putat q. *Succo-citrinam*, *ius*, *Soccotora* est insula *Rubri-maris*, quæ cùm hinc quidem *Arabiam* habeat, illinc autem *Æthiopiam*, modò *Arabica* dicitur, modò *Æthiopica*. *Hepatica*, quæ secundam bonitatis notam habet, ita dicitur ab illo *Diosc.* *quod est, colore citrino esse, ad rubedinem tendente*. *Caballina* in vsum humanum non venit, sed reseruatur veterinariis, qui equorum intertrigines (potius excoitationes omnes) eâ sanant.

3. In defectu optimæ Aloës cautum esse oportet. 1. Colore iubet esse Diosc. *καὶ ῥοῖον & ἰμανέουρον*, Colore quidem flavescente, sed cum rubedine, hepatis in modum, non autem hepatis in modum coacta, vt Ruellius vult ex Plinio. Insuper nitida esse debet, hoc est pellucida seu transparent, quod ipsum si desit, bona quidem est, sed non optima, Hepatica quidem, sed non Soccotrina. Si non tantum non pellucida sit, sed & nigra, iam in vitio est. Hoc etiam senio fit, vt Mesue habet.

8. Olore debet esse suo quodam, eoque aromatico, ad myrrham ferè accedēs, vt Fall. habet. Talis est Soccotrina sola, quæ etiā determinat li-tem, quatenus olim odoramentis & suffumigiis adhibita fuerit. Vt iac-ctari non debeat virosus odor veterum. Nisi enim bene odoratam ha-buissent, eo vsi non fuissent. An habebant modum quendam extra-heñdi odoratissimam, & tenuissimam? *Intestros.*

9. Sapore debet esse subduli, ait Mesue *ῥαπα*. Vbi proculdubio vel error est, vel menda. Adeo enim amaror intensus omnibus est notus, vt Plautino adagio celebretur. *Hanc vitam plus aloës quam mellis habere.* Quin Diosc. inter notas optimæ aloës habet, non *ἰμπερίον*, sed *ἰμπερίον* in *ῥαπα*, intensè amaram. Sed reuera de hepatica tantum accipiunt dili-gentiores Pharmacopolæ, qui dicunt, Soccotrinam quidem amarorem qui-dem habere, sed non diu morantem in lingua, fugacem, ob substantia tenuitatem, quā per atatem amissā etiam amarior est.

10. Pondere debet esse levis, tamen cum substantia densa & compa-cta. Autor est Garzias, hoc in sola Soccotrina esse, in reliquis insulis gra-uem esse, ob admixtas arenas, fordēsque alias. Ideo Soccotrina qua-druplo est carior.

11. Restat apud Diosc. vt sit *ῥαπα*, quod apud Orib. est, *ῥαπα*, & legit olim Plinius quoque ita, deducuntque quidam è Dioscor. Alij *ῥαπα* volūt friabilem. Vbi oritur quæstio. Quomodo quid pingue esse possit, simulque friabile. Nugantur, qui dicunt, hyeme quidem friabilem esse, æstate autem pinguem. Nam & hyeme in puluerem quendam subcroceum fatiscit, qui ipse in aqua facillè soluitur. Æstate etiam mol-lescent aloëtica. An singula admitti possunt?

12. Quod ad facultates, quemadmodum Agaricus heterogenearum erat partium, vt ferè loquuntur Medici: ita Aloë quoque, 6. Simp. 6. prop. 3. Simp. 4. 4. n. n. 4. Id indicant etiam particularia opera. Præ-terquam enim quod mediocriter adstringit & repellit, quod est à parti-bus frigidis & aqueis, iisque paucis: propter amaritiam, quæ est à parti-bus calidis & igneis, insignitam, cum quadam absterfione digerit, aperit & incidit. Calida est, vel in 1. gr. intenso, vel in 2. remisso, Sicca in 3, uti Gal. loquitur. Quod cum videatur impugnare Auicenna,

Orosius in Aëtium corrigit illum ad mentem Gal. Est calida in 1. sicca in 3. Propter adstrictionem tam foris, quàm intus vsurpatur ad sistendum sanguinem cum thure & albumine oui, 5. *Meth.* 5. Ad prohibendas vlcera inflammationes exterius vtitur Gal. 6. *Simpl.* interius ad dysenterias, 9. x. ππ. 5. Verùm, ego incipio credere Helidæo, insigni practico, cuius MS. lib. de *Purg.* penes me est, interiorem eius vsum suspensum esse, nisi (quod addo ego) sanguinis ciendi gratiâ fiat, vt dicam. Propter siccationem, quæ creditur esse sine morsu, est medicamentum *πυλὺλον* in omnis generis vlceribus & vulneribus, potiss. locorum humidiorum, qualis anus & pudenda, 5. *Meth. ult.* vel per se, vel cum vino passo, aliis, prout exigit mitiganda curatio, vel coërcenda, vt Plinius loquitur. Hinc ad putredines transit vsus ipsius præcipuè cum myrrha. Hinc in peste adeo laudantur Pilulæ de tribus Ruffi. Ob eandem faciem *ultatary* in collyriis frequenter vtuntur Indi, vt auctor est Garz, Ob eandem non succus tantum densatus, sed & folia recentia adhibita vulneribus glutinandis profunt, imò & vlceribus quibusvis, vt de Stoëchadum incolis, Quiqueranus refert. Quidam ex nostris, in gratiâ principum aucupum, succo recentis vsi sunt in fracturis pedum falconum, & aliarum prædaticum, exemplo Indorum, de quibus id narrat Garz. Idem, propter amarorem, coniunctum cum insigni partium tenuitate, foris quidem cum felle bubulo, intus autem cum melle, vermes necat. Augenius in *Epist.* non nouit præstantius ad illos remediũ, quàm si pueris detur. Et credo plus posse quam Sementina, si modò persuaderi illis possit, & summentibus. Propter easdem dotes, menses mouet in exigua dosi, vt Dodonæus tradit. Credo ego quoque, si crebrius iteretur. Habui ancillam, cui nulla alia ratione promoueri poterant quàm vsu pil. de tribus, quarum nuper mentio.

13. Heic ego dum cogito de facultate purgatoria, obstrepat mihi aliquis. Atqui adstringere dixisti? Puerilis obiectio! Etiam Rhab, adstringit. Verbo vno, partium heterogeneitas inducit opera ista contraria. Hac de re oportet duo præmonere. 1. Sermonem mihi esse de solo succo, non autem de decocto foliorum, in India frequentatiss. quo de *imo,* videri possunt Garz & Acosta. 2. Sano modo intelligi debere immanes *ias* istas laudes, quas cum alijs, tum Mesi, decantant. Præcipuè, quod ventriculo grata esse dicitur, non solâ adstrictione, sed etiam occultâ proprietate, id castigatione opus habet. Locum enim habet heic, quod de pellib. lupinis dicimus Germani, *Ist ein gutt, sindts alle gutt.* Est enim purgans propriè dictum, quo ipso affert secum aliquid Naturæ aduersum, quod dum corrigere volumus mastice, croco, cinnamomo, tacitè fatemur culpam. Quamobrem cum lenientibus accēsetur, cautione opus est. Non

enim vel mordicando id facit, vt sal & acria alia; vel lubricando, vt lapatum, malua, alia humida; vel leuiter comprimendo, vt cydonia, vel quocunque alio modo: sed facultate purgantib. propria, verum in inferiori gradu, in quo manna, Rhab^a & huiusmodi alia, quæ *ἀνακατασκευάζονται* *arbaria*, dicunt Græci.

14. Vbi statim incidit quæstio, Ergo si purgat electiuè, vt loqui mos est Medicis, quem humorem trahit? Non desunt loca Gal. quibus docetur, purgare omnem circa primas vias illuuiem, si in sua dosi detur: at verò si in maiori, etiam totum corpus. Hoc expressè (dicunt) est 8. κ. π. 2. Verum explicandum est ex ipso loco inspecto. Quod enim ad humorem purgandum adstringit Galenus (de Ther. ad Pis. 4. idem ferè est, sed liber ille Galeni non est) ad *ἡγῆσθαι χαλῶδης τῆς ἐν γαστρὶ*: quod ad vim purgatricem, addit *ὅτι μὲν ὅλου τῷ σώματι καθαρκτικὴν ἔχει ἡ ἀλὼς*, idque ob debilitatem. De humore alius est locus, 6. San. 14. 10. Vbi ait, aloën non conducere iis, quibus pituita stagnat in ventriculo, quasi hoc vellet dicere, Quia bilem tantum purgat. Vnde 7. Meth. 12. inquit de Hiera simplici, Quib. in tunicis ventriculi pituita est impacta, iis potius exhibenda sunt, quæ hanc dissecant. Q. d. tum verò effectus debetur, non tam aloë quàm additis aromatis. Et ita quidem Gal. at Ruffus, Galantiquior, vt & post Gal. Orib. & Mes. & bilem & pituitam habent. Anticipi potest, purgare totum corpus, quatenus purgatis primis viis prohibet raptum vitiosorum humorum in habitum?

15. Porro, aloë alia est lota, alia nutrita. Lota est illa, quæ in aqua simplici lauatur in eum finem, vt subsidat quod crassum & arenosum est, & abici possit. Nutrita est, quæ imbibit humorem aliquem siue stillatitium, siue expressum, siue syrupum, siue decoctum herbarum. Aloë lota magis roborat ventriculum, minus purgat. Eluuntur enim simul cum sordibus partes quædam igneæ acrésque, quæ alioquin ventriculum laceffunt. Illota minus roborat, magis purgat. Aloë nutrita accipit vires, quas habet liquor, cui immaceratur.

16. Hoc artificium quæritur corrigendorum vitiorum quorundam gratiâ. v. g. quia siccitate suâ est molesta, Ill. D. FABRICIUS ab Aquapendente fecit peculiarem quandam Aloën rosatam, quæ nunc apud nos quoque in vsu est. Huius imitatione D. Ioan. Hartmannus / Bejer, Medicus Francofurtensis, fecit aliam, addendo plures succos, eosque humectantes. Et hæ sunt Pil. Francofurtenses, tantoperè celebratæ mercatorib. Cum his eandem sint Pil. Angelicæ d. dubito. Nihil enim aliud sunt quàm Aloë nutrita, vt quidem Dispy August. præse fert. Pilulæ etiam Aleph^{ica}, nihil sunt aliud. Loquor tam de vulgari- bus, quæ Aromaticæ dicuntur, & ad Mes. referuntur: quàm de Cordi descri-

Infatorium
inginal Dietæ

descriptione, quæ efficacior creditur. Reliquæ Pil. Aloëtica, siue ex Aloë ipsa fiant, siue ex Hiera simplici, in magna sunt varietate, & opus habent discretione. Sunt autem Assaiareth Auic. Arabica Nicolai, de Hiera simp. Gal. de Hiera cum Agar. Mastic. Conciliatoris, de Aloë & Mast. Nicolai, de Aloë lota, Pestilentialia, seu de trib. Ruffi, Octomeræ Nic. Sine quibus eiusdem, Aloë ros. vulg. tam simplex, quam comp. Aloë ros. Cratonis in *Conf.* mitior duab. præcedentibus, aliæ infinitæ. De sola Aloë ros. Aquap. hoc mihi videor addere debere. Dofin earum esse à ʒ j ad ʒ j.ß. vt Ioannes Ioannius definit scripto peculiari, Patanij edito 1611. Ego verò cum ʒ j. darem in corpore bene vasto, passus sum calumniam: adeo Lynceos habeo obseruatores! quin Tiresia cæciores præ liuore.

17. Correctionis ergo, & quidem quia tardè purgat aloë, inoleuit mos dandi illā (Hieræ picræ eadem est ratio) vna hora ante vel post prandium, coenando, imò cū cibo. Sed profectò incurrit hic mos in grauissimam censuram Gal. quā vrget Ill. Mass. *de Purg. cap. 6.* Cū enim, vt Gal. scribit 4. *San. tu. 7.* ipsa sit acris, & superaddita in Hiera aromata, acriorem faciant, causatur citam (omnino, ante cibi in ventriculo coctionem) distributionem. Non autem, inquit Gal. distribui tunc, sed concoqui, quæ sumpta sunt, vtilius est. Nec memoratur, quod olim, ante cibum sine incommodo dari possit, quod ex vetriculo descendat, antequam cibus superueniat. Quis enim spondebit mihi certò futurum id? Habet enim Natura certos limites, intra quos & appetit, & coquit, & distribuit, quibus limitibus turbatis quid boni speres? Hinc adeo vidi in iis, qui de nocte capiebant, obortas cacochymias degenerasse in febres malignas, quarum finis MORs.

18. Alia ratio est, si post mediam noctem fiat, vt est apud Solenandrum in *Conf.* facta sc. iam coctione. Hoc, ni fallor, ortum habet ex Mesue, qui diu ante cibum dat, cū vix intra 24. horas absoluat operationem, vt Fall. obseruat. Alia huius tarditatis correctio est, vt iungantur alia purgatiua, quo scopo natæ sunt priscis Hieræ dia-Colocynthidos, quarum sex compositiones numerat Mass. modò laudatus, cap. *arias* *de Alopecia.* Eum in finem habemus in Disp. nostro Aloës extractum cum duplo Rhab.

19. Sed quid tu taces ad vitium longè maximum? Quod illud verò? Post longum alq̃d̃ d̃ariorum (vt quidam loquuntur) vsum, visæ sunt cruentę deiectiones, siue sanguis ille ex hæmorrhoidibus venerit, siue ex hepate, siue vtrunque. Resp. Non possum hoc ignorare, vel ideo, quod de vi illa *alacorum* scripti sint integri libri, aliis quidem defendentibus Arabas, quorum ista obseruatio est, aliis accu-

santibus. An accidit talibus, quod Zenoni apud Gal. qui motum negabat? Præstabat enim credere quidē exercitatis in arte, postea autē de modo quærere. Ego, relictis aliorum sententiis, dico. Non facit id aloë vna aliqua facultate: sed omnibus simul. Partiū tenuitate fundit sanguinem, & ad vasorum extrema deducit: earundem crassitie fit *διασπορευτικός*.

20. Nec obstat, quod Vall. obiicit, esse simul validum adstringens. Non est opus adiectione illa, est adstringens simpliciter dictum. Quod verò in vulneribus facit, siccando facit. Et in vniuersum, non quidquid medicamentum facit foris, id protinus etiam intus facit. Aloë foris adstringit, intus aperit. Huic malo occurrit Mef. permissione pinguium & lubricantium, v. g. bdellij, tragacanthæ. Auic. aqua endiu. vititur, quem sequitur Helid. Alij decoctum pass. vsurpant, alij oleis.

21. Cæterum, malitiam hanc eius, vt sic loquar, vertunt Practici in bonum. Sicubi enim hæmorrhoides substituerint, vtuntur aloë vel sola, vel in vocatis supra Pil. de tribus. Quæstio est, vter modus sit melior? Non dubito, pil. quidem fortiores esse in aperiendo: aloë autem plus facere radendo, vt sic loquar. Et hæc de correctionibus: de cautionibus multò magis sollicitum esse oportet.

22. *Gravissima harum est, & à Gal. tradita 7. Meth. II. 8. α. π. 2.* Ne detur iis, qui ex nuda intemperie sine materia laborant. Tales nō indigent vacatione, nedum medicamento, tam fortiter siccante, quodque loco vacationis tabem inducit. Contra, datur cum magno commodo frigidis & humidis. *Altera ex eodem fonte est, 5. San. su 9.* Ne senibus detur, & quicunq; quacunq; de causa siccati sunt, nisi necessitas urgeat. Necessitas illa est, inquit Helid. cū abundant humores. Cui ego, Atqui senes omnes sunt excrementosi. Præstat igitur aliis vt, imprimis humectantibus, de quibus videatur Gal. ipse. *Tertia est ex 3. Aph. 15.* Ne sit vsus ipsius nimis creber, adeoque quotidianus, vt quidam faciunt. Aurea enim sūt Galeni verba, quæ propterea exscribo. *Enacnatio superfluitatum, inquit, quæ fit per purgantia, valde indigentibus, & ex longo tempore vilis est: earum verò, quæ quotidie generantur in corpore, minor est quam pro medicamento efficacia. Quod si, addit, voluerit quisquam bis in mense ea vacatione uti, veritus ne excrementorum multitudo cumuletur, præter id, quod nocebit, trahet etiam corpus in malam consuetudinem.* Exaudiant hoc illi, qui per totos menses vtuntur, vel longis decoctis. vel sacculis purgantibus. Vtut enim corpus bene perpurgetur, viscera tamen misere cruciantur.

23. Quarta esse possit, Quemadmodum Agaricus prohibebatur grauidis: ita aloë & aloëtica, præcipuè propter crocum. Hinc ratiocinatus Helid. in pertinaciss. mensium obstructionibus dat Elect. de Hiera ʒ j. cum scrupulo croci integro. Hoc diu habitum fuit in secretis.

24. In vniuersum de dosi ita est habendum. Adstringendi gratia interius nemo aufit dare : prævalent enim partes calidæ & tenues. Aperiendi, dari potest à ʒss. ad integrum, non ad ʒ j. purgabit enim. Debilitatem medicamenti supplebit repetitus vsus purgandi gratia, in substantia quidem dari potest à ʒ j. & ad ij : in infuso autem à ij. ad tres Hanc dosin habent Diosc. & Plinius, sed postquam cognita fuit vis anastomotica, nemo id audet. Quò minus tutum est sequi eos, quos Tagautius ait dare ʒ ʒ.

25. Verum enimuero, quia res valde latè patet, operæ pretium iudicauì parare

AVCTARIVM DE HIERIS

tam simplicibus quàm compositis.

V Sitatissimum ex Aloë & aromatis medicamentum vocabant olim Romæ *ἰεροῦ καὶ ἁγίου*, ἢ *ῥωμανικόν*, aut simpliciter *ἰεροῦ καὶ ἁγίου*, aliquando etiam *ἰεροῦ*, vt videre est 2. κ. ππ. 1. 3. κ. ππ. 1. 8. κ. ππ. 2. & 3. alibi. Hæc Gal. non est, vt temerè quidam credunt, cùm ipsemet ad Andromachum referat. Huius descriptiones cùm multæ essent, celebrior erat illa quæ recipiebat aloës lotæ ʒ 100. seu ʒ xij cum semisse, quibus addebantur Cinnam^{am}, Xyloball^{am}, alari, spicæ, mast^{am}, croci, ana ʒ vj. Ita est apud Gal. 8. κ. ππ. 2. 7. Meth. 11. 6. San. tu. 10. Aëtiu. 1. 6. c. 45. Paulum 1. 7. cap. 11. Orib. 6. Synops. Trall. 1. 7. cap. 10. Aët. c. de Hum. coniunctis.

26. Hac in re cùm magna oriretur confusio, & consequenter magnus abusus, accuratiss. Gal. mirificè se expediit. 1. Cùm Andromachus semper acciperet aloën illotam, alij lotam, non sit autem perinde, vt ex sup. liquet: parauit sibi Gal^{ius} vtramque compositionem, vt pro diuersis diuersum haberet medicamentum. 2. Cùm videret, aloës dosin nimis magnam esse ad proportionem aromatum, aut loco ʒ 100. accepit 90. 80. 120. Nam quò maior copia, eò medicamentum sit ingratius & calidius, & contrà, quò minor, eò debilius: aut loco ʒ vj aromatum ʒ vij ana. 3. Cùm videret, crocum in quibusdam capitis dolorem facere, sumsit ʒ v. tantum, aut etiam iiij. 4. Contrà, cùm in feminis, quibus menses subliterant, opus esset maiori penetrantia, reliquit ʒ vj. 5. Cum alij seruarent puluerem solum, qui facile exhalat, alij cum melle electuarium pararent, docuit res pharmacopœeos nostros idem facere. Pulueres enim comparati cum Elect^{uariis}, magis roborant, minus purgant: contrà facit Elect^{uariis}. Vtroque modo parato utebantur illi in potione tantum, quippe minus delicati nostris hominibus: nos autem

vel in bolo, vel in pil. Dabat Gal. *Meth.* l.c. tempore matutino, ut cætera quoque purgantia: at verò cum occurreret quibusdam exemplum prunorum 2. *Alim.* 31. inceptum accommodare aloëdariis, profectò imperitè, ut ex sup. constat.

27. De dosi ingens est controuersia. Quam cum per longas ambages explicarim, 2. *Var. lect.* 1. non iam resumò, ne denuo vapulem ob crambem repetitam.

28. Cæterum, cum medicamentum hoc esset tam nobile; & verò parum ageret, instituerunt Vett. consilia de amplificandis virib' illius, additis grandioribus purgantibus, & vocarunt *Hieras comp.* Ita enim ait Gal. 1. *de. n. r.* 1. solere se uti illis, additâ in affectibus quidem pituitosis *Colocynthis*, in biliosis autem *Scammoniâ*, quemadmodum in melancholicis *Helleboro nigro*: interim nullibi describit. Hinc factum est, ut posteriores comminiscerent varias structuras, quas sub nomine Gal. extruderent. Harum, ut dixi, sex sunt diuersitates, quarum tres sunt in frequentiore vsu, *Hiera comp. Nic. Præp. Hiera Logadij, & Hiera Pachij Antonij.* Prior illa quæ etiâ *Magna* dicitur, ferè tantum ad clysteres expetitur, & vocatur *Hiera ex 16. rebus.* Tot enim sunt ingredientia, præter aloë & mel. Ad eosdem vsus fit *Logadij*, seu secunda. Tertia verò interius vsurpatur, & putatur Gal. esse. Omnes sunt in nostris Off. omnes recipiunt *Colocynthis*, & ideo *Hiera dia-Colocynthis* dicuntur. Sunt (inter quos *Calestano*) qui putant, *Pil.* etiam *Cochias* huius generis esse. Et fieri potest, ut *Rhasis* inde occasionem sumpserit suarum pil. Harum *Extractum* quoque habemus, quod egregiè facit pro stimulo aliarum pil. Mitius purgat ipsa massa, & dari secure potest ad ʒij.

29. An huius quoque generis sint *Pil. aur. Nic.* ? Præterquam enim quod aloë habent, *Diagrid.* & *Colocynthis* ingreditur. Vbi illud moneo, quod ex *Mercuriali Cam.* noster in *Disp.* excipiendas esse species melle potius ros. quàm mucilagine *tragacathæ*, quæ faciliè mucescit. Sunt, qui nolint illis uti, quod purgantia non satis correctâ sint. Hoc metu carent *Pil. de Aloe Nic.* & possunt secure dari ad ʒij. An *pil.* quoque *arthr. Nic.* huc pertinent ? An *pilula* etiam de *Nitro Trallianie*:

D E A S A R O.

CAPVT IIII.

Quamuis *Asarum* inter simplicia purgantia hodie non sit: tamen oportet de illo agere propter *Di-Asarum Fernely.* Dictum est *Asa-*

rum, si Plinio credimus lib. 21. cap. 6. *ὅπερ τὸ αὐτὸν καὶ ὁ σάπια*, quod inter alia est *Orno*. Non enim adhibebatur coronis. Atque apud Dioscor. 1. 1. est *τὴν αἰσῶντος ἔστιν ὁ σαπῖας*: Consentiant plerique adulterina esse hæc, translata quippe ex 1. 3. de *Bacchare*, quod cap. totum dicitur *Anguillara*, 1. Sent. 11. Sed neq; Oribasius neque Serapion^{us} offenderunt hæc verba apud Dioscor. At in *Bacchare Crataeæ*, ut ex MS. habet d. Ang. sunt. Hoc factum non est nouum, sed iam à Plinio reprehensum, 1. c. Ut cessare possit *Brassauolus* ab incusatione Plinij.

2. Quidquid sit, ita inoleuit *Baccharis* in Offic. quibusdam, ut *Afarina* *Baccara* dicatur, ut *Agnus-castus*, *Serpentaria-Colubrina*, & huiusmodi alia. Planta est vnica, & sui generis. *Afarina* verò *Bauh.* & *Matthioli*, *Clusij* iudicio, 5. Rar. 17. est *Tusilaginis species*.

3. Fodi radicem ait Plin. in vere, cum folia mittere incipit, & siccare in Sole. Secus si fiat, situm trahere & senescere. Vide *Hermol. Corol. in Dioscor.* Hanc *Mesue* iubet esse magnam & crassam, odoratam, sapore acri cum modica stipticitate. At *Dioscorides* vehementer linguam mordere ait.

4. De *Afari facultatibus* latissimè dubito. Quod enim modò fuit inter aromata, aloën in hiera correcturum, quomodo tam subito hellebori albi modo purgat? Quamobrem, ut reliqua apud *Dioscor.* ita hoc quoque fuerit assutitium. At *Mesue* etiam nouerat vim eius purgatoriam bilis & pituitæ? Ideo podagricis præscribit? Et *Matth.* prædicat experimentum rusticorum, qui tertianas & quartanas curent decocto radicis cum corrigentibus, sumentes cyathum vnum vel quotidie, vel alternis.

5. Quo loco sciendum est ex *Dod.* folia, quamuis in vsu non sint, esse vehementiora radice. Resp. Non adimo *afaro* vim purgandi, quò *Fall.* tendit; sed nego cum *helleboro* contendere posse. Ideo etiam cadit suspicio, quam dudum habui de *Gal. codice 6. Simpl. pro αἰσῶντος* leg. esse *αἰσῶντος*. Et alioquin obstat *τὸ αὐτὸν καὶ ὁ σάπια*. Interea cum *Matth.* maximè dissentio à *Gal.* Quis enim vnquam talem instituit comparisonem? Et est *Afarum* tam foliis, quàm radicibus valdè tenuium partium, non sine tamen adstrictione, ut duo præcedentia quoque. Quod ipsam facit differentiam inter *helleborum* & *afarum*. *Calidum* est apud *Mesue* in 2. gr. siccum in 3. Apud *Macrum* verò, quem sequitur *Fall. 1. de Purgantibus*, utrobique & in 3. ad quem etiam adigit nos *acorus Gal. Afarum*, propter partium tenuitatem, non tantum est insigne diureticum, sed & secundinas, mensesque mouet. Vnde meretriculæ nostræ plus satis frequentant decoctum ipsius, cum sentiunt se grauidas.

6. Idem *Mes.* monet, cum pro purgatione coquimus, debere coctio-

14. *Caspari Hofmanni, Doctoris Medici,*

nem esse mediocrem, aliàs perituram, primū quidem vim vomitoriam, deinde autem purgatoriam quoque. Vnde præceptum nos capere par est, si volumus, ut per inferiora tantum purget, decoquamus plusculum.

7. De *tritura* ait idem, quod de diospolitico Galenus, tenuiter tritum mouet vrinas: crassiusculè aluum. Vbi addo, in meo Ex. non esse, quod Matth. tribuit Mes. tenuem trituram facere vomitum, crassam deiectionem. Hoc ipsum dum inuertit Calest. memoriæ lapsus est, ut notat Melichius in Hiera comp.

8. Valentius agere, inquit idem Mes. si infundatur in sero. Quod audiant nostri, qui in vino faciunt, Cæsalp. 3. *Hist.* 36.

9. *Dosis* variat pro ratione scopi. Pro cienda vrina, mensibusque sufficit ʒ β. pro alui deiectione opus est integra. Quamobrem damno codices Dioscor. eos, qui indistinctè dant ʒ vj. vij. imo ʒ j. quam Plin. etiam habet l. 21. c. 19. Hanc ipsam dosin reprobatur ipsa lectionis varietas. Quin potest huc trahi præceptum Gal. de Coloc. posse quidem facere, quæ amara omnia: sed ob vim purgatoriam tamdiu in corpore non subsistere, quamdiu opus est. In substantia dat iterum Mesue purgandi gratia, à ʒ j. ad aureos ij. in decocto, vel infuso ab aur. ij. ad iiij. Cæsalp. in substantia à ʒ j. ad tres ascendit: in infuso feri ad iiij. Si quis folia velit, sufficere ait Dod. 8. vel 9. numero: verum, trita cum liquore aliquo & expressa. In cienda vrina subsistit idem inferius.

10. De *Di-asaru* Fernelij hoc moneo, Habere illud ad Augenio lib. 12. *Epist.* 6. ut & à Camerario nostro in *Disp.* insignes laudes, datum in aqua hordei, vel sero ad ʒ iiij. Quæ dosis cum sæpiusculè me destitueret, inueni in *cons.* Lælij, Medici Veneti, sex esse dandas, aut etiam ʒ j. Quam quantitatem quis ferat?

DE BRYONIA, SIGILLO MARIÆ,

Mechoacanna & Chelapa.

CAPVT V.

1. **E**X summo genere, Bryonia apud Bauh. in Pin. quatuor plantæ trahuntur in Offic. de quibus ordine. *Бруния* proculdubio est *apud* τὴ βρύονα, pullulo, germino. Vox hæc tam trita veteribus non fuit quàm Bauhinus censuit. Diosc. enim l. 4. c. 176. & seq. τὴν ἀμπλον λέγουσι suam vocatam fuisse ait simpliciter *βρυονίας*: τὴν ἀμπλον

μύλατος, βρυονίον μύλατος cum adiectione. Quàm difficulter sustineri possint apud Dioscor. notum est Botanicis. Plinius præf. in l. 23. & mox c. 1. contentus est Vite alba, quam Ampeloleucen vocat. In iis, quæ sequuntur, loquitur ex aliena sententia. Quæ l. seq. c. 9. est Bryonia, suspecta est Dal. Theoph. 6. Hist. 1. nomē hoc prorsus dissimulat, *μυλωγεν* appellans, ut iudicant eruditi. Apud Bauh. est I. & II. Sigillum-Mariæ ab Arabibus est, qui Bothor Marien vocant. Apud Bauh. est IV. & creditur esse *ἀμπλος μύλατος* Dioscor. quæ ipsa est Tamus (non Tamnus, non Tanus) Plinij l. 21. cap. 15. Vua taminea eiusdem c. 1. ut & Celsi l. 5. de hydropē. Hæc creditur esse Vitis sylu. Theoph. 9. Hist. 22. Mechaca seu Mechoacanna, subaudiendo Bryonia, dicitur ita à prouincia (alij insula) Americæ. Dod. hanc Scammonio adiudicare voluit, sed frustra, apud Bauh. est VI. Bryoniæ sylu. non absimilis. Vide Clus. in Monardē. Chelapa est vocabulum barbarum, & constituit illam Bauh. in Pin. quidem inter Bryonias VII. in *Prodromo* autem III.

I. D E B R Y O N I A.

2. **R**ECÈ idem Bauh. in Matth. si rectè accipias, Triplex est Bryonia, alba, nigra, & Cretica. Reuera sunt varietates, quæ non faciunt species. Hinc alba & nigra apud Matth. sub vna iconē sunt, quia variant tantum ratione coloris paccarum & radicis.

3. De asparagis certatur, sintne edules? Sum cum Dod. qui ait, errasse & Dioscor. & Gal. cūm tribuerint illi, quod Tami est. Huius enim asparagi sunt *βρύονες*, cūm Bryoniæ albæ & nigre sint illi aduerissimi.

4. De facultatibus tantò magis sollicitos nos esse fas est, quòd verius est, vsurpari à quibusdam loco Mechoacæ. Inter illos est Illust. PLATERVS, quod ab ipsometaudiui. Accipit radicem, antequam germinet, & detractō cortice, in taleolas sectam, filo traiecit, in moderato calore siccāt, siue is Solis sit, siue ignis. Mox infundit in vino generoso, & iterum exsiccāt. Hoc repetit aliquoties. Ita præparata, ajebat, purgat sine molestia.

5. Idem troch. parat, h. m. Bryoniam ita correctam in puluerem redigit, & vino Maluatico, in quo Zingiber maduerit, irroratam cogit in pastillos tenuissimos, quos siccatos tenui puluerisat, & vitur in infusionibus. Ita purgat instar Agarici trochiscati.

6. Intradendis facultatibus oportet distinguere inter fructum & radicem. De fructu non dico: radici tribuit Gal. vim tantū siccantem, & moderatè calidam. Qua in re modò consentit illi Auicenna, modò

dissentit. Consentit cum modicè calidam agnoscit : dissentit, cum in 3 gr. collocat. Hoc posterius agnoscit Mesue, facitque in eodem gradu ficcam. Eidem constat multa essentia ignea, acri & mordente : pauca terrâ & adustâ, ob quam amara est, & abstergit. Galeno simpliciter est tenuium partium. Consentiunt Dioscor. Plinius & Mesue, albam in omnibus efficaciorē esse. Ergo, inquis, sunt diuersæ plantæ ? Nulla necessitas. Sufficit enim si non sit exactè eadem mixturæ ratio, ex qua etiam doceo diuersitatē coloris, quæ & in baccis, & in radice. Cæteroquin menses & vrinam, item abortus pellit, morsibus venenatis medetur, ossa & spicula extrahit, vitia cutis curat, tam extra, quam intra vsurpata, &c.

7. Præterea purgat, non pituitam tantum, vt Vett. scribunt : sed & bilem, serososque humores, vt Dod. In correctione, Mesue respicit acrimoniam ipsius, quæ visceribus imbecillis admodum molesta est. Addit igitur, non sapam tantum, & mulsam, vt & mast. cyd. aromata alia : sed & purgantia alia, vt citò è corpore exeat.

8. Dosis ad Epilepsiam, aliosque pituitosos affectus, apud Dioscor. & Plinium 3 j. ad venenatorum morsus ij. ad minuendum splenem, ad ob. iij. seu paulò plus quàm ðiij. Purgationis gratia Mesue exhibet succi quidem radicis à 3 j. ad ij. radicis autem in substantia, ab aur. j. ad ij.

II. DE SIGILLO-MARIÆ.

9. **I**terum moneo, Bauh. non videri duplex esse. Nam racemiferum esse & bacciferum non constituunt reales differentias. Sed sit : utraque hæc folium habet læue, cum tres illæ asperum habeant, Cretica etiam maculas.

10. In primis qualitatibus non consentio Gesnero, affirmanti in Lex. Kyb. voce Tamus, radicem, vt & acinos feruentissimos esse, & ascendere ad 4. gr. caliditatis. Quomodo enim in substantia emplastica, quæ instar glutinis digitis adhæret, stabulari potest calor tantus ? Interim incidit & attenuat lentam pituitam, præsertim in thoracis affectibus, prorsus vt Iris, Arum, & alia talia. In sugillatis exterius afflicta tantum discutit. Menses, vrinam, sabulum & calculum vehementer pellit, ait Pena in Adu. Auctor est Matth. radicem sub cineribus coctam esse validum incentiuum ad Venerem. Sed idem Pena obseruauit, quibusdam malè cessisse. De vi purgatrice nihil dum comperi, nisi quod Cæsalp. putat, App. c. 4. esse ipsammet Mechiocannam, de qua iam.

III. DE MECHOACANNA.

11. **I**Ta simpliciter loquimur & scribimus. Quidam Rhab. album seu Indicum vocant. De huius facti libellum singularem edidit *Æg. ultatibus* Euerartus, Antuerpiæ 1587. vt & Iacobus Gorraeus, Gallicè, Parisiis, indice Bauhino.

12. Monardis in Simp. Ind. calidam in 1. statuit, siccam in 2. & addit, heterogeneis constare partibus, quibusdam aëriis, & tenuibus, quibus egregiè deobstruit, ideo tantoperè commendatur in hydrope, ictero, aliis obstructionibus, maximè infusa: quibusdam terrestribus, quibus adstringit, & ventriculum roborat. Vnde clucescit paritas cum Bryonia, & vnde nata illi sint tot hyperbolicæ laudes, quæ postquam destituerunt Medicos, coeptum fuit mitius agi.

13. Purgat, non crassos tantùm, viscidos & putridos humores: sed & bilem, flauasque hydropicorum aquas. Ex quo ipso cognoscitur, quàm non sit mite medicamentum.

14. Et iam sunt aliæ talæ mitiores, aliæ sæuiiores. Mitiores sunt, quarum substantia est densa & compacta, integra, & non cariota: color intus albicans, non omnino albus, nec tamè cinereus. Nam quò magis ad cinereum vergit, eò deterior: sapor insipidus & farinaceus, non acris, amarùsve: odor non ingratus, inquit Lobel. Ego vereor ne vllus sit: quæ enim insipida sunt, ferè etiam inodora sunt. Qui putant melius seruari in puluere, falluntur. Accidit enim heic quod omnibus pulueribus: exhalat vis ipsorum. Quare pharmacopœi aut milio abscondunt, aut panno cerato inuoluunt.

15. Ad puluerificationem vbi ventum est, id agendum, vt puluis sit crassiusculus. Datur vel in substantia, vel in infuso. Tamen sunt, qui in infuso nihil agere dicunt. Qua in sententia quò minus stem, *Scherbiv* *meu* facit. Vtebatur enim sæpè ita, & in se, & in aliis. An deest ipsis iusta dosi?

16. Quod enim iam dicendum est, Pueris quidem in substantia datur à 3 ss. ad j. viris ad 3 j ss. aut etiam ij. Ad infusionem nisi sumas iij. aut etiam amplius, spes te destituet. Fit infusio ferè in vino, si febris absit: sin, in aqua cichorij. Quin in febribus præsertim biliosis, etiam sine vino, ex simplicibus fieri compositas, experientia docuit. Cauendum igitur. Decocti mentionem fieri nondum vidi. Disparent enim vires decoctione nimia. Loquor autem de Mechoacanna. Bryonium enim etiam Vett. decoquebant.

IV. DE CHELAPA.

1. **O** Portet pronunciare cum sibilo, q. *Tselapa*, ut *China*, *Tsina*, non *Schelapa*, *Schina*. Ita cum scribitur *Ialapium*, *Gialapium*, scire oportet quadrissyllabum esse, & efferendum pariter cum sibilo, ut Itali *G* pronunciant. Auctor est Bauhinus, nautas Massilienses *Mechoacam nigram* vel *marem* vocare.

18. Huius verba in Prodomo sunt. *Gustu est non ingrato & gummoso, & ob copiosam gummositatem, si carbonibus, seu igni iniiciatur, flammam concipit. Facultate vulgarem Mechoacam superat. Nam ob gummi copiosum, fortius purgat humores serosos, cum imi ventris leui dolore, & precipue viscera, hepar & ventriculum roborat. Quare pondere 3 j. exhibetur, tuto & sine fastidio opus suum exsequitur. Ego haecenus in granis substiti, & infra 3 j. nec vllum grauius symptoma superuenit. Accipio autem drachmam integram dari solis hydropicis, quos vnâ ferè purgatione restitui aiunt. Credo, si vitio renum sit malum.*

DE CARTAMO.

CAPVT VI.

Carthamum scribunt, qui *κάρταμος* deducunt, quod ipsum tamen vitiosum est, ut tacitè declaravi me suprà. Kartam est vox Arabica, vnde fit terminatione Latina Cartamus, cuius descriptio conuenit cum Cneco seu Cnico Græcorum. Ita loquor. Quia *κάρταμος* quidem, & Atticè *κάρταμος*, à *κάρταμος* est *κάρταμος* autem *κάρταμος*. Est autè *κάρταμος* color ex albo & ruffo mistus, qualis in femine Cnici, ut dicitur. Hæc planta apud Dioscor. est vna: apud Theoph. 6. *Hist.* 4. duplex, Cnecus vrb. & sylu. quorum hic peculiari cap. describitur à Dioscor. l. 3. c. 91. ille l. 4. c. 182. Cartamus noster, quod Crocus eius flore adulteretur, Crocus satius seu Saracenicus dicitur, & est I. inter Cnecos apud Bauh. *Safarol* nostratibus, cum Crocus verus *Safran* vocetur. Ab hoc velim audire, quibus notis distinguat Cnicum ab Atractylide? Cnici enim septem habet species in *Pinace*, quibus subinde interspergit Atractylidas, quarum tres sunt. Inter Cnicos est Carduus benedictus Off. quem nos in Alterantibus censemus: vsualis varietas potius quàm differentia est: color floris albus, caruleus & purpureus. Crocci semen tantum expetitur.

2. De hoc controuersiam excitauit Diosc. cum dixit *αδύον, & πικρόν εστι*. Auxit hanc Ruellius, cum vertit, semine candido, alioquin ruffo. Ego ad sensum prouoco, & verto, semine partim candido, partim ruffo. Vide 2. *Var. lect.* 10. Quid Marc. Virg. ausit, vide apud ipsum. Pariter ad sensum prouoco in lite, quæ est inter Diosc. & Mesue, sitne *αγκυλωδύον*, angulosum, quod ille ait, an potius planum, quod hic? Est angulosum. Ita enim compressa sunt semina, ut angulos adipiscantur. Apud Mesue lego plenum. Et hoc longum (Oblongum potius) Diosc. est, grande Plinij, crassum quorundam apud Mesue. Huic obiicitur ex Theop. l. 1. & Plinio l. 21. c. 15. Quod debeat esse amarum, quale nostrum non est. Potest esse ex loco natali.

3. De primis qualitatibus lites ferit Mesue 2. *purg.* 11. comparando cum Lactariis, seu Tithymalis, & calidum statuendo in 3. Gal. etiam 7. *simp.* ponit in hoc gr. Ne dubites, 3. *simp.* 24. confert cum Coccocnidio. Respondent Syluius, Pena, alij, loqui illos de Orientali. Crederem, nisi Mesue ipse in 1. collocaret. In hoc esse nostrum, planè credo, accedentibus ad me Pena & Lob. Pulpa seminis habet insignem vim abstergendi, incidendi & atenuandi. Quamobrem Elect. inde sunt in affectib. pectoris pituitosis, qua de re videatur Mesue.

4. Inter quem & Gal. alia est lis. Mes. enim habet inter fortissimè purgantia: Gal. inter mitia. Nam 5. *San. tu.* 9. pro laxanda aluo in senib. dat cum ptissana, iuxtaponendo Mercurial. Ibid. suum Diacnicu ut Syluius vocat, ex sem. cnici decorticato & ficubus, *anap. equ.* dat senibus magnitudine duarum aut trium caricarum. 13. *Meth.* 15. progrediente hepatis inflammatione, & iam ex parte concocta, si sit in cauo ut ipse determinat, cibis admiscet, iuxtaponendo iterum Mercurialem, vrticam, polypodium. Annon licet inde argumentari? Cum cibo enim dat, l. c. etiam coloc. & Helleb. nigrum, ut & Scamm. 1. *Alim.* 1. & Soldanellam, de *San. tu.* l. c. Verum quatenus purgantia cum cibo dare liceat, alius est loci.

5. De Cnico Mesue scribit, stomacho valde noxium esse, fastidiosum & conturbantem, ut Int. loquitur. His malis opponit ille, hinc quidem quæ stomacho grata sunt, anisum, galangam, masticem: illinc autem, quæ vrgeant ad exitum, card. zing. salem, alia.

6. Correctionis modus est quidam apud Diosc. *Tusio & Expressio*, & fit in hydromelite seu iure Galli. Hic succus auctore Pasino, in quibusdam cod. appellatur Lac, & dantur eius (ut per anticipationem dicam) 3 vj. cum melle, amygd. aniso, in aq. hordei, aut iure pulli, pro hydro-picis & colicis. Quibus cum socientur dysenterici, habendum id pro vitio, propter causas, quas videt quiuis non planè imperitus.

7. Idem Pasinus in antiqua quadam Diosc. translatione, uti loquitur,

inuenit *Torrefactionem*, quam probat, & ad Mesue refert, apud quem nondum vidi. Eandem ex Diosc. eruit, cum in compositione finali ab amygdalis ad cnicum transfert.

8. Hodie cum decorticatus expetitur, moliendum id scalpello, licet magna cum molestia. Si enim quis pistillo ausit, perdidit substantiam oleosam, in qua vis omnis.

9. Dosis seminis apud Mesue est à ʒ iv. ad aur. v. seu ʒ vj. Paulus coquit ʒ v. cum ptissana, & paucis salibus. Aët. sed ex aliorum sententia, ex semine format pil. cum amygd. aniso & melle, & dat ʒ j. quæ profectò vitium olet. Nam ipse sem. laeuigati ʒ v. dat in iure Galli, aut ptissanæ cremore. Fallop. imitatione Gal. dat sem. coch. j. cum caricis pro senibus. At Pena, dosi tam minuta non contentus, nisi, inquit, ʒ ij. dederis, minimum ʒ j β. non purgabit.

10. Dia-cartamu plures sunt descriptiones. Apud nos Villanouani est; de qua sciendum est, cum omnes aliæ species extrahantur, solum scammonium imponitur integrum, vt ʒ j. copiosè purgare possit. Hæc dosis, vt & quod insipidum sit, tonsores Noricos fecit practicos. Ideo omne vulgus clamat Extractum diacartami. Electuarium ipsum datur ab ʒ β. ad ʒ vj.

11. Habemus & syr. de cartamo, cuius non minus multæ sunt descriptiones. Apud nos Andernaci est quæ admodum laboriosa, sed leniter purgat, nec facillè peccat in dosi.

DE CASSIA SOLVTIVA.

CAPVT VII.

1. **H**oc additamento, *Solutina*, absoluo me ab aliis duabus Cassiis Offic. Harum altera est, quæ mox in cinnamomo declarabitur pro deteriori cinnamomo: altera, quæ ante Manardum in Off. sub nomine *Cassia lignea* erat, est *Osyris frutescens baccifera Bauh. Cassia poetica Monspel. Penæ & Lobelij.* Ab hac distinguere oportet *Cassiam Gazæ*, quam Theophrasto ille obtudit, 6. Hist. 2. loquenti de *Cneoro utroque*, quod ego in *Animadu. meis* habeo pro *Chamelea & Thymelea* Dioscor. Hæc vt in Off. numquam fuit: ita prior illa fuit, sed eiecit illam Manardus, vt dixi, & substituit illi deterius Cinnamomum. *Solutina*, de qua acturi sumus, veterib. incognita fuit, & affertur ad nos ex Ægypto, vbi *Caia* & *Xambar* dicitur, vt, præter alios, Alpinus nos erudit. 1. de Plantis Ægypt. Hanc Diosc. incognitam fuisse consensus est, qui

Theophrasto cognitam fuisse aiunt, sub nomine vel *Κεραρία* vel *Κεραμ-
νία*, nuda coniectura nituntur. Sed & aliæ heic sunt tenebræ, quas vi
perrumpo, & dico.

2. Cassia solutiva, de qua agimus, est filiqua seu fistula illa cubitalis,
cuius succus niger & dulcis dicitur in Off. *Flos Cassia*, aut etiam *Cassia
tracta*, *extractæ*.

3. Huius notæ sunt 1. vt fistula sit recens, eo modo, quo explicat Al-
pinus. Quæ enim in Ægypto diu reposita fuit, euanida est. Si accedat
longior mora, antequam in vsum veniat, peior est.

4. Qui, secundo loco, fistulam quò maiorem, eò meliorem pronun-
tiant, falluntur & fallunt, vt idem Alpinus docet.

5. Eadem nigredinis ratio est. Verus color est cum rubedine nigres-
cere. Quod idem Alpinus propriū esse ait vsualis nostræ. In India enim
tam Orientali quàm Occidentali, secus se habere absurdi nihil est.

6. Controuersum est, debeantne fistulæ concussæ strepitum edere,
aut non edere? Alpinus affirmatiuam tuetur. Nam & in arboribus à
vento motæ sonum edunt. Vulgò fistula requiritur æqualis & splendi-
da, grauis & ponderosa, cui cortex tenuis & fragilis. Sed reuera, vt
idem ab experientia habet, hæc exteriora omnia fallere possunt.

7. Viendum igitur ad pulpam ipsam, quæ tres notas habet, præ
nigredine splendet: pinguis est: dulcis ferè vt pruna, sed cum aromatica
quadam acedine. Quæ enim vel acerba est, ob immaturitatem, vel
acida, ob vetustatem, in vitio est. Summa, quæcumque Cassia cum dul-
cedine quadam æqualiter afficit fauces, nullo modo mordicans, illa
est bona, qualiscunque sit fistula. Hoc cauere debet, ne aëri exponatur.
Quo modo si seruetur, quamdiu maneat bona, dici exactè non potest.
Nam neque scitur, quamdiu in Ægypto hæserit, quamdiu in mari,
quamdiu Venetiis. Vno verbo, quamdiu dulcis est, tamdiu est securus
vsus ipsius.

8. Dulcedo hæc testatur, in actiuis vel temperatam esse, vel non vi-
tra 1. cal. gr. in passiuis attingere secundum. Et quia humiditas domi-
natur caliditati, facilè acescit, nec diu potest seruari extra cta: in Dia-
cassii multò minus durat.

9. Vfus ipsius est in ardoribus tam externis, quàm internis, quarum
illas egregiè mitigat: in his etiam purgat, non lubricando tantum, &
abstergendo: sed & vi quadam propria, quæ in valde recentibus con-
stituit maleficium illud, Ægyptiis etiā cognitum, ingratum illud; quod
plerique sentimus. Sed & simul ad renes abducit tenues humores, id-
que, substantia illa aquea, qualis etiam in violis Martiis.

10. Purgat bilem & serosos humores, modò sola, modò cum Agari-

co. In calculosis, in quibus præsupponuntur calidi renes, Ægyptij pro secreto habent cum sacc. candi, & pulu. glycyrrh. Sed & sola hoc facit, ob causam dictam. Monardis, & cum eo Matth. pro infallibili præservatiuo habent 3 iij. quotidie tribus horis ante prandium.

11. Tamen monet Fallopius, in ardore urinæ intutum esse usum ipsius, quod ducat ad locum affectum. Hoc fieri putem, ubi calor valde intensus, cui domando non sufficiat medicamentum debile. Hac in re videndum, ne partes lignosæ sint admistæ, quod ab his augeatur vis purgatoria alterum tantum, Fall. auctore. Quod si verum, cauto est opus in dosi.

12. De laudibus tantum illi decedit, quantum Aloë, de qua dixi, quod satis est. Habet enim Cassia hæc duo mala. Humiditate enim suâ dissolvit tonum ventriculi, & flatûs gignit. Vtrumque tollit admista Hiera, v.g. Cassiæ 3 ij. ad Hiera Simpl. 3 j. Hoc modo frequenter vtitur Mass. & dicit habere se à Curtio. Eadem Hiera tollit tarditatem ipsius. Huic medetur Iulius Alexandrinus in *Salubribus*, fortioribus aliis medicamentis, quorum acrimoniam vicissim illa obtundit lentore suo.

13. Solius Cassiæ dosis, purgandi gratia, est 3 ß. ad 3 j. ß. Auerroës amplius dat, à 3 x. scil. ad xv. Dia. Cassiæ (vocantur etiam Elec. & Conf. de Cassia) valde variant pro proportionem mellis & aliorum additorum, & rarus ipsarum usus est per os. Debent autem fieri cum opus est, quia facile acescunt, ut dixi. Sed & aliis opus est, ne periclitentur.

14. Mesue monet, Cassiam non esse dandam solam, vel illis, qui alioqui lubricam habent aluum, vel illis, qui nimis duram. His enim dandam esse cum iis, quæ amplius lubricant, v.g. ol. amygd. dulc. illis cum adstringentibus, Rhab. Myrob. Mast. & ut Trincau. cum aloë, & sem. citri. Hinc nascitur aliud præceptum, non dandam esse iis, qui habent intestina debilia, hoc est qui laborare solent colica, diarrhoea, dysenteria.

15. Quamvis constet exemplo prunorum 2. *Alim. c. 31.* omnia lenientia sumi debere modico ante cibum tempore: non est tamen modicum illud satis definitum. Cassiâ vulgò bihorio dant quidam vna hora antè: at Monardis multorum annorum experimento didicit, non esse dandam nisi semihora tantum ante cibum. Tum enim vnâ cum cibo facere quod debet. Sin (addit) non vacuandi gratia, sed acres humores conterperandi, non ferre, quot horis ante detur. Semper enim in vaporem soluta Cassia fertur in totum corpus, non autem ad aluum it. Idem tamen excipit, in acrib. defluxionibus dandam esse duabus horis post leuem coenam: ita etiam in renum & vesicæ malis. Memini Ill. Saxoniâ pro lectione dicere, Capitis dolores post cibum non curari feli-

cuius, quam Cassia post cibum. Hoc postea inueni apud Helideum, qui curasse se ait hoc modo pertinacissimam ophthalmiam.

16. In calidioribus renibus insigne est remedium, præsertim si addantur sem. pap. albi aut lact. sed necesse est, vt præmittantur alia purgantia. Si enim Cassia repererit primas vias impuras, deducet eò. Hinc est id, quod dixi ex Fall. *de ardore vrine.*

17. Quamuis videatur flatulentia illi adimi additis carminatiuis: præstat tamen abstinere ab illa in hypochondriacis, propter intestinorum debilitatem. Ita in grauidis laxiora facit acetabula: Ita in podagricis infirmat ligamenta.

Propter dulcedinem prohibent quidam in pueris verminosis. Credo, si sola detur: at si addantur amara, præcipuè oleosa, v. g. ol. amygd. amar. nucum, cum rad. gram. filicis, &c. felicius erit euentus.

DE CHERVA SEU RICINO, *eiusque succo Ghissa-jemott^{tt}.*

CAPVT VIII.

1. Ita loquor, quia penè certus sum, succum XI. Clusij 4. Exot. 8. sub hoc nomine descriptum, & hætenus in Offic. vsurpatum, esse succum, non floris, sed seminis Ricini, *upérimos* Græcè dicti, ob similitudinē quandam cum musca canina. Ægyptij Kiki vocant. In hoc succo quia inuenti sunt cortices seminis huius, suspicati sunt quidam, esse succum ipsum. Vocare videtur Bontius, *Medicine Ind. c. 9.* Cambod-ja: Gummi ad podagram Monardis esse suspicatur Reudenius in tr. pecul. Leidæ anno 1625. Meditatur aliquid super eo Hochstetterus, extremo Obseruat.

2. Obiciunt aliqui. Atqui succus ille Ricini nostri est planè aqueus, neque vnquam ad consistentiam illam redigi potest? An igitur est miscella succi ricini cum succo Rhab. qui effluit, cum cultum è terra scinditur in frusta, & funibus traiectum siccatur? Soli Indi sciunt quid sit: nos coniecturis contenti sumus.

3. Purgat serofos humores podagricorum & hydropicorum. Dosis ab initio fuit gr. viij. vel viij. postea ad xv. ventum est, inò ad 3 j. quin 3 j. Vide Freitag. 2. *Purg. 42.* Cam. noster in *Disp.* vidit guttas duas olei fecisse superpurgationes.

DE COLOCYNTHIDE.

CAPVT IX.

1. **K**ολόκυνθα, & Atticè καλόκυνθα, est *Cucurbita* genus domesticum, & edule : at κολοκυνθίς. diminutiuum, est syluestre & medicamentosum, & rusticis notum, sub nomine *Coloquinthen*. Quod qui negant rectè fieri, nimis sapiunt. Qui confundunt cum τῆς σκῆς, σκῆς, ἡ σκυῖα, ignorantibus accensendi sunt. Est enim *Cucumis*, seu *Cucumer*. Eidem culpæ affines sunt, qui σκυῖαν, ἡ σκυῖαν cum *Colocynthide* iungunt. Est enim *Cucumtariu*. Scio, quid differentiae statuatur inter κολόκυνθα, & σκῆς apud Athen. l. 2. sed contemno. Restrungenda enim potius fuerat ἡ πολυωρία, quàm dilatanda, vt feruetur proprietas sermonis.

2. Dioscor. tantis parasangis distringit τὴν κολόκυνθα & κολοκυνθίδα, vt mirum dictu sit. Idem τὴν κολοκυνθίδα appellari ait κολόκυνθα τῆς αἰγῆς, quod displicer Marc. Virg. Leg. enim est κολόκυνθα ἀγρίαις, aut, si ita vis ἀγρίαις, vt est apud Galin Gloss.

3. Hoc adeò dico propter Dod. & alios, qui dicunt *Anguriam* seu *Citrullum* Officinarum esse *Cucurbitam* *Syluestrem*. Quo modo enim *Anguria* in hoc genere est sylvestris, cùm sit edulis? Quamobrem nolim illam quoque separatam à cucurbita domestica. Nec quidem cogit Actij auctoritas, qui *Anguria* vocem commentus est. Sed hæc aliena.

4. Ad rem facit, quod Bauhinus tot facit *Colocynthidos* species, quot sunt varietates fructus. Melius, nisi fallor Cæsalpinus, 5. Hist. 3. Sed transeat.

5. Vsualis est, quæ apud Bauhinum secunda est, apud Cæsalpinum vltima. Vsurpatur κολοκυνθίδος τὸ ἴδιον, *medulla fructus*. Is colligitur autumnò, cùm viriditas ipsius sensim in pallorem vertitur Mesue distinguit in marem & feminam. Illam lanuginosam, subasperam, duram, nigricantem reprobatur : Hanc magnam exactè maturam, lenem, laxam, raram, leuem, cuius cortex flauus, medulla albissima & leuissima, probatur. Idem commendat, si afferatur ex locis laxis & liberis, non conclusis : reprehendit, si ex viginosis, sordidis, non perspirabilibus, vbi serpentes soleant habitare, vbi thermæ sint in vicinia. Reprehendit imprimis eum fructum, qui solus in planta aliqua excreuerit, præsertim, si planta illa etiam sola sit. Hæc omnia si attendantur, nunquam tutus erit vsus ipsius. Nescimus enim quomodo collecta sit. Reprehendit etiam immaturum fructum, qualis apud nos nascitur, quique in vsu recipi non debet.

6. Præter

6. Præter candorem in medulla, Aëtius & Actuarius requirunt etiam mollitiem & teneritudinem. Quæ enim aridiuscula, damnatur. Quod nefiat citò, reponenda est cum cortice, quod tamen nostri negligunt. Debent illi addi mastix, galanga, & talia, quæ sensim corrigunt malitiam ipsius. Durat hoc modo per 4. aut plures annos, vt Calest. obseruauit.

7. Quod ad facultates, ex insigni amarore quem habet medulla, de qua etiam præcipuè agimus, ostendit Mesue, calidam & siccam esse in 3. gradu, fortassis incipiente. Quod addo propter eos qui in 2. subsistunt. Propter hunc, inquit Gal 6. *Simp.* 1. omnia potest, quæ amariss. quæque: sed non præstat, quia ob validam vim purgandi per inferiora, citius per intestina cum iis, quæ purgat abit, quàm vt moram trahat.

8. Est medicamentum virosum, & tantum non mors ipsa, vt Prophetarum filij clamant, 2. *Reg.* 4. Non tantum enim *κακός υαχος* est, sed & abrasis intestinis, dysenterias facit. Violentiam ipsius vel hoc indicat, quod solo tactu & odore, abundè & cum magna perturbatione, aluum deiicit, quod experiuntur qui eam pinsumt, aut alioquin tractant. Non tantum enim validissimè concutit totius corporis habitum: sed exagitat etiam vi sua malefica omnia viscera, præsertim cor & hepar, quantumuis diligenter præparetur & corrigatur. Diligentia in primis illa est, vt non detur, nisi in malis pertinacissimis, viribus adhuc integris.

9. Purgat enim ex distantiss. locis, quò alia medicamenta vix perueniunt, humores crassos, biliosos & melancholicos. Ideo tantoperè commendatur in affectibus diuturnis neruorum, articulorum, viscerum obstructionibus, colicis, hydropicis: summa, vbi malo nodo malus quærendus cuneus est. Ita enim est, vt Massarias alicubi conquiritur. Non curamus graues morbos, quia nunquam expeditus nos à lenientibus. In his tamen malis non subitò oportet propolare ad Colocynthidis substantiam, per os dandam. Quæ enim in imo ventris sunt, in iis ferè sufficit inunctio vmbilici, partiumque vicinarum. Vbi verò inunctio non præstat quod debet, clysteres defectum suppleant. Post hæc antequam substantia detur, infusa vel decocta præsto sunt. Tandem substantia, sed bene correctæ. Ea verò valde operosa est. Prima & potissima consistit in exactissima puluerificatione. Nisi id fiat, partes quædam substantiæ, intestinis hærentes & vasorum ora arrodentes, instar hirudinis sanguinem trahunt.

10. Hoc ne fiat, in præparatione *Troch. Albandal* (*Handalest Colocynthidis Arabum*) Mesues incidit primum forficibus: deinde mucagine Tragacanthæ aut Bdellii oblinuit, seu, vt loquuntur pharmacopœi, in-

uoluit : tum siccat, & tenuissimè terit : tandem cum ladano, in ol. ros. soluto, cogit in pastillos. In his latet altera correctio, quæ fit per pinguiâ & lubricantia, quæ obtundunt acrimoniam ipsius. Sed enim, quia Aëtius animaduertit, non sufficere hanc curam, quod appareant etiamnum sensibiles colocynthidis partes, quæ madefactæ malum minentur : postquam satis diu in sicco habiti sunt Trochisci, instante vsu, malsa irroratos denuò, exactissimè terit iterum. Hoc bis, ter, quater faciunt diligentiores, vt toties reformati fiant vel tandem innoxii. Quin ne hoc quidem satis est : ne Cordi noceant, addunt cordialia, qualis Gallia moschata : ne stomacho, adstringentia, spica, mastix. Huic interfatur Dodonæus. Vide ne cohibita per adstringentia vi malefica aliquandiu, insurgat mox violentior : Hanc causam esse putat idem Dod. cur Gal. 1. 2. 77. 1. masticem & bdellium remouerit à pil. de aloë, vt ipse loquitur, à pil. coch. vt nos hodie, quamuis Quintus addiderit. Vult igitur ratio, vt glutinosa talia accipiamus, quæ non adstringunt, v. g. ol. amygd. d. viol. &c.

11. De decoctione hoc moneo, falli Serapionem, qui Colocynthida parum coquendam esse ait. Credo ego potius Mesue qui validè coquit.

AVCTARIVM de Trochiscis Albandal.

12. **E**St quidem ita, compositio hæc nihil aliud est quàm correctio Colocynthidos : sed sunt ea in re magnæ difficultates, quod quædam Dispensaria recipiant $\tilde{z}$ x. quædam non nisi $\tilde{z}$ toridem. Ideò dicendum est aliquid. Qui $\tilde{z}$ habent, videntur niti meliorib. rationib. 1. $\tilde{z}$ j. olei nimis magna quantitas est ad $\tilde{z}$ x. Fit enim inde confectio tota oleosa, & facilè rancescit. Imò, quia facilè fiunt rancidi, etiam cum $\tilde{z}$. accipiuntur, quidam prorsus omittunt, & in fine tantum illinunt, non ol. ros. sed amygd. d. 2. Nimis magna corrigentium, maior omnino quam Colocynth. At *vniversalis regula est*, inquit Mercurial. *vt corrigentium semper sit minor dosis.* Si computes, quod facit Calest. ad Coloc. $\tilde{z}$ j. corrigentium $\tilde{z}$ ij. cum gr. xxxvj. venient. Contrà, si $\tilde{z}$. sumantur, $\tilde{z}$ iij. Coloc. habebunt corrigentium $\tilde{z}$ j. cum paucis granis. 3. Hæc ratione fiet, vt Colocynth. acrimonia non frangatur tantum, sed tota obruatur. Hinc fiet, vt non purget, sed in intestinis hærens, tormina causetur, & fortassis dysenteriam.

13. Qui $\tilde{z}$ præferunt, acridinem inelamant Colocynthidis. Quib. quia obstant allatæ rationes, dicendum est ; Si compositio videbitur maior, ad proportionem Coloc. minuite etiam dosin corrigentium, accipite,

inquam ad ʒ x. gummatum ana ʒ ij. gr. v. Hæc octaua pars est. Quæcumque dosis placeat, obseruetur Aëtii præceptum de resingendis Troch. Si ʒ. sumantur, in granis subsistendum fuerit, & vix attingendus ʒ j. sin ʒ. tutò dari poterit ʒ j. aut etiam ʒ j ʒ. vt est apud diligentiss. Foësum. Hoc habito, non opus erit examine dosium Diosc. Mesue, Pauli, Ruffi, Aët. recentiorum omnium.

14. De Hieris dia-Coloc. non exspectat à me quidquam is, qui superiora legit. Quib. additum hoc volo, quia *Conf. Hamech* (Maior) nihil aliud est quam dia-Coloc. quippe in qua Coloc. basis est, posse illam locum habere in clysterib. ad instar *Diacolocynthisidum*. Hoc dico propter reprehensores meos, qui clamant, *Nolumus purgare*. Non ego purgo, sed enema do, quod excrementa totius corporis ad intestina vocet. Hoc feci hætenus felici cum successu, & faciam porrò, idque auctoritate præceptorum meorum in Italia. Et quid? Ipsimet dant *Hieras dia-Colocynthisidos*. Ego in robustioribus do, d. *Conf. ʒ ʒ. etiam ʒ vj.* De *pil. ex Colocynthide* securus sum.

DE CUCUMERE ASININO.

CAPVT X.

1. **C**ommodum sese ingerit heic cucumis hic, vt rectius explicetur controuersia, sup. cap. tacta, ὁ σίκκος ἢ σίκκος tam non est καλὸς σίκκος, quàm Cucumis non est Cucurbita. Est simpliciter Cucumis, aut Cucumer. Non possum assentiri scrupulosissimo alioquin Guil. asserenti, σίκκος, aut vt alii, σικκός, esse generalem appellationem omnium horariorum. Est, vt dixi, Cucumis, & is quidem duplex, satius, qui respondet τῇ καλὴ κίττῃ: & syluester, seu asininus, qui τῇ καλοκίττῃ. Quò magis miror, Bauhinum in *Pinace*, tanto intervallo separare.

2. Est autem satius propriè oblongus ille fructus, ferè incuruus, quem *Kümmerling* vocamus nos, alii *Gorken*. Is cum magis increfcit, & in rotunditatem pomi cydonii, μάλασιν dicitur: cùm carinatus etiam fit, πύπων, aut composito vocabulo μελιπύπων. Hæc ex antiquitate velle eruere, superfluous labor fit. Vulgus enim vt imponit nomina, ita mutat pro lubitu. Omnes hi fructus vt ad Diæticam pertinent: ita præscripti à nobis ad Pharmaceuticam.

3. Ex hoc duæ partes sunt ex vsu Off. radix & succus ex fructu.

bus, vel sponte fluens, vel torculari expressus, qui Elaterium dicitur. Et est quidem vox ἑλάνω, ago vel agito : sed est significatio modò lata, pro omni purgatorio medicamento, modò pressa, pro hoc solo. Vnde intelligitur, quid sit ἐλατήριος μικρὸς ἢ μέγας, non medicamentum aliquod speciale, Cucumeri asinino oppositum, sed leniens omne. Vide Animadu. in Theoph. 4. Hist. 6.

4. Succus apud πικρὸν χρίσμα, est solus ille fructuum, de quo dixi: sed apud Mercatores parum pudentes, etiam radicum & foliorum, quin seminum quoque inclusorum. Verum est, purgant omnes hi succi, & satis violenter : at Medici rationalis valdè interest scire, quale sit Elaterium, quod Pharmacopœus imponit tabulæ.

5. De hoc nostro in vniuersum est habendum, colligendum esse ante perfectam maturitatem fructus, qui loquendi modus bene ponderandus est. Non enim debet hoc fieri, antequam incipiat maturescere cucumis : succum enim dat tunc virosum, qui ὑπερκαταρσις facit, tandèmq; dysenteriam, vt ego capio Mesue. Non debet etiam fieri postquam maturuerunt, non propterea quòd durissimi sint, & parum succi dent, vt quidam contra rei naturam scribunt : sed quòd ad primum contactum diffiliant, itaque pereat, quod ad purgandum validissimum est.

6. Nimirum, duplex habemus Elaterium, primum d. & secundarium. Illud est, quod leuiter compresso pomo effluit quasi sponte. Hoc, quod, affusa aqua, vi elidetur per scutaceum, & est carnosum id, quod superest.

7. Primum, cuius gr. 1. tantum potest, quantum secundarii 10. vt disertantem aliquando audiui Patauii CAMPOLONGVM, densatur tantum in Sole : Secundarium, si necessitas vel, extenditur super cineribus calidis, vt sensim expiret affusa aqua, relinquatur autem, quod de substantia cucumerali est, vt Dioscor. explicat Melichius in pil. *osidum*
de Elaterio. Tum verò, quod siccatum est, spissatur, & in vascula conditur. Quidam, vt diutius duret, in mortario tusum redigunt in pastillos.

8. Heic negotium faceffit nobis Pena, in Adu. qui Rondeletii monitu, elaterium parat, si ita vocare licet, non ex pomo, sed ex feminibus contentis, fretus ambiguitate duarum vocum καρπὸς & σπέρμα. Ita est : potest inde fieri, sed non est aggrediendum incio Medico. Is enim collatis vndique notis, videbit, vtrum propius accedat ad elaterium veterum, de quo dictum.

9. Dioscor. producit. 1. Album, non herbaceum, vt alij. 2. Leuiter humectum, non exsuccum. 3. Læue & æquabile, non scabrum. 4. Le-

ue, non ponderosum. 5. Gustu amarum. 6. Quod lucernæ admotum non facile accenditur. In his dubia sunt non pauca. 1. De colore maximum est: Impossibile est, inquit Cordus in Diosc. succum, de natura sua viridem, fieri album, cum siccat. Descendit igitur eò, ut dicat, Dioscor. misuisse notas succi è radice, qui verè albus est. Hinc Paulus, de fructu loquens, *περὶ τοῦ αὐτοῦ* vult, & *καὶ οὗτος*, quod explicant illi Herbaceum. Exercitatus, Melichius ait, album non esse, si amyllum misceatur. Ego *ni* video, Diosc. non simpliciter *λευκὸν* voluisse, sed *ὅτι λευκὸν ἔτιμωσι*. Quæ oratio cum congrua non sit (colori enim color reddi debet) quid si legam ex Paulo, *ὅτι λευκὸν περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ χλωρόν*. Sic conspicuæ absurditati mederetur, & daretur nobis in manus albor remissus, qui in porro est. Quid si Diosc. vidit Elater. cui remissus erat succus radices? 2. De Sapore litem ego Diosc. moueo inclamando *τὴν πικρότητα*. Tale enim est quod ex fructu immaturo: at verò heic præsupponitur maturitas inchoata. Dico igitur, superlatius est loco positiui. Hanc metalepsin dudum aduertit Plinius, cum *leniter amarum* vult. Vide exemplum simile *Nōt. in Gal. 2. Temp. 1. 3.* De facili & difficili incensu probo correctionem Roberti Constantini, Lex. in *ἐλατρίων μὲν δὲ καὶ*. Hæc petita est à Theoph. 9. *Hist. 14.* & Plinio, *l. 20. c. 1.* Vide 2. *Var. lect. 2. 110.* Quæritur, *ex ligne.* verumne sit, quod iidem Theop. & Plin. prædicant, Quò vetustius, eò melius maximè, si de 200. annis loqui velint? *N E S C I O.* Certè Paulus expressè ait, *μὴ παλαιότεροι αἰσιντο*. Et Dioscorides, à bimatu ad decennium purgationibus vtile: à trimatu inchoat Plinius. Mesue post sextum mensem incipit vti, & continuat vsque ad tertium annum completum. Hanc discordiam immanem diiudicat EXPERIENTIA.

11. De facultatibus dicturo obseruandi sunt gradus, quos Gal^{enus} constituit in iis, quæ ex Cuc^{umero}, alinino. Elaterium ex fructibus est supremo loco: ex radice & foliis secundo: cortex radices in 3. radix tota in imo.

12. Elaterium simpliciter dictum est heterogenearum partium ex igneis terreis adustis, valde attenuatis. Quo loco dicendum, quod res est, Galenum inconsultò explicasse *τὴν πικρότητα* Dioscoridis, per *τὴν ἀκρῶς πικρὸν*. Quod enim tale, non potest esse *ἐν ἑνὶ θερμῷ*, hoc est in 2. gradu, ut se explicat, præsertim si simul acre sit. Qua in re prouoco ad sensum. Quin rationem addo, sine acrimonia non posset esse tam insigne sternutatorium, quale prædicatur. Sed neque menses tam potenter moueret, neque omnino tam furiosè purgaret, supra & infra. Hoc notare oportet propterea, ne credamus illis, qui aiunt, Theophrastum prætulisse omnibus per superiora purgantibus. Locus est vitiosus, qui correctus aperit mentem Philosophi. Agit de superpurgationibus. Vide Animad. nostras, *loco pridem citato.* De quibus cum

loquatur etiam Dioscorides, quo modo simul dicere potest, sine molestia ventriculi purgare? Verum est, dicit ille, *διχα τὸ πρὸς τὴν μάχην ἀδυνατῶν ποιεῖται πλεὺς καὶ παρῶν* : ego verò non video, quomodo simul *καὶ τὸ πρὸς τὴν μάχην* causetur. Summa est in catalogo *des Teufels*, ^{Käpf} Vt sapientissimus Solenander vocat furiosa illa.

13. Quò magis intentos nos esse oportet in correctionem vitiorum ipsius, quæ duo sunt apud Arabas, præcipuè Mesue. ^{an.} 1. Acerrimum est, & scammonii instar aperit ora vasorum. 2. Tardè purgat. Priori occurrit Mesue partim vinctuosus, quale tragacantha & bdellium, partim dulcibus, quale lac recens & mulsa. Posteriori, acribus, quale salgemma, aromata, cinnamomum, spica, mastix, quæ Helidæus etiam habet.

14. Correctio etiam est compositio Diosc. ex iusta (de qua dicitur) Elaterij dosi, salis duplo, & gummi. Adstipulor enim Pasino, pro *σίμμεως* legenti *κόμμας*. Tu, si cum Moibano, Matthiolo, & Saraceno malis *πικρῶς*, possis. Interim non sunt in usu hæ pilulæ : loco autem illarum plerique omnes Practici, à Fallopio & Massaria instituti,

15. Elaterii dant aliquot grana cum pil. aloëphang. ad ducendas aquas, non tantum hydropicorum, sed & in quibus vel acidulæ, vel thermæ non penetrant. Quod enim dudum dicere debui, Elaterium postiridem (quæ tamen nihil facit, nisi in magna dosi, vt suo loco dicam) est hydragogum excellentissimum, crassis humoribus minus aptum.

16. Sed qua dosi? Vt præmonui, de elaterio ex fructu solo loquor. Huius integer modus, inquit Dioscor. obolus, minimus, semiobolus. Hoc est, vt nos loquimur, à gr. v. ad x. seu ʒ β. Quem limitem etiam Plinius ponit.

17. Quo loco animaduerte, cum Mesue maximam Dioscoridæ dosim pro minima habet : dat, inquam à ʒ β. ad integrum, non esse codices ipsius sine suspitione mendii. Reuera enim ita est, vt post Fallopium, Massaria ait, ad ʒ β. nemo sanus ascenderit : imò Massaria dicit, se ~~gr. v.~~ nunquam superasse, & quidem cum ʒ j. aloëphang. Quò minus audiendi sunt Paulus, Aëtius & Actuarius, qui ʒ j β. seu ʒ β. exhibent. Interim Bontius, *Medicina Indorum* c. 9. à ʒ j. ad ʒ β. venit. Impius verò proculdubio, nisi librarij culpa est, VVekerus, qui ʒ. integrum.

DE CYCLAMINO SEU

Artanita Arabum.

CAPVT XI.

I. **A**ρὸ τοῦ κύκλου, ab radice orbiculata, vocem Græcam esse omnes dicunt : sed nemo inducit.

2. Dubito, annon vna potius species sit, varietatibus suis distincta, vt apud Theoph. est 9. *Hist.* 10. Quàm 8. aut 13. vt est 91 apud Bauhinum, in *Phytopinace. & Pinace.* Quod enim ad alteram Cyclaminum, Diosc. & Galeni, est illa, mea opinione, figmentum merum, tam diuersæ sunt Botanicorum sententiæ.

3. Quidquid sit, Radix vulgaris, quæ sola vsurpatur, apud Vett. non vno modo conseruabatur: apud nos sicco tantum loco reponitur.

4. Mesue cal. & sicc. facit illam 3. gr. initio. Insigni prædita est acrimonia, quam etiam ad distans porrigit. Constat quidem partibus igneis plurimis, bene attenuatis: sed & terreis, quibus abstergit & adstringit. Est errhinon insigne, præsertim post purgationem ex hiera, vt Mesue scribit. Ciet etiã hæmorrhoidas, mensēsq; vel succo appositoin pello, vel affricta. Coxis affricta partum promouet. Dico Coxis: Brachiis enim in malo est. Fabulosum apud me est, abortum facere, si prægnans supergrediatur tantum. In liene indurato foris tantum appensa creditur effectum habere.

5. Purgat cum tanto flagitio pituitam & bilem, vt nemo ausit dare interius. Quare etiam de dosi sollicitus non sum, vt & de correctione, quæ communis illi est cum aliis acribus.

6. Habemus in Officinis duplex vnguentum ἐπομφάλοιον, de Artanita dictum, cum, ob virium defectum, non audemus dare aliquid interius. Est autem maioris hoc præcipuè munus, in ducendis hydropicorum aquis: minoris in emolliendis scirrhis, præsertim lienis. In descriptione utriusque magna est varietas: ideo cauto opus est.

DE EPITHYMO.

CAPVT XII.

1. **E**Pithymus, (vno verbo) est *Cuscuta*, ὄνι τὸ δίκυον. Atque vt *Thymus* est duplex, ita Epithymus, in cuius defectu vsurpari potest *Cuscuta tymbra*, origani, hyssopi, aliarum calidarum plantarum. Mesue distinguit secundum regiones, quibus nascitur, quod in nostro quoque faciundum.

2. Idem cal. & sicc. esse statuit 2. gr. at Gal. & Paulus in 3. quod videtur illis dari posse, cum enim thymus in hoc ipso gradu sit; epithymus autē nutriatur optimo thymi succo: ratio vult, vt sit in vltiori. Commendatur non secus ac ipse thymus, ad affectus frigidos & pituitosos, præcipuè viscerum obstructions. Qua in re præstat ipsam *cuscutam*, quia adstrictorium quid habet. Quin appropriatus esse creditur humori melancholico, non alterando, sed purgando.

3. Duo habet vitia, tardè purgat, & acrimonia sua nitrosa lancinat ventriculum. Ideo decoctioni adduntur passulæ, lac, alia: item sal, piper, Zing. alia purgantia vehementiora.

4. Massaria etiam flatulentiam timet, ideo carminatiua addit. Apud nos cum vix alio modo vsurpetur quàm in decoctione, obseruandum est, vt addatur in fine, quia fugax.

5. Tam variat dosis, quàm in vlllo alio. Mesue quidem imponit à 3 v. ad xx. ego cum Massaria contentus esse velim ʒ j.

6. De *Syrupo de Epithymo* sciendum est, non faciliè admittendam esse sententiam eorum, qui præparando quoque humori melancholico adhibent. Habet enim præter epithymum, etiam alia purgantia, quæ si non dentur in iusta dosi, turbant. Comparatus hic cum *Syr. de Fum. comp.* longè est calidior, efficaciorque. Datur vterque in morbis diuturnis, qui ferè pendent ab humoris miscella. Oportet dare ad ʒ iiij. ad vj. Ita enim manifestè purgat. ʒ ij. tumultum cient tantum.

DE ESULA.

CAPVT XIII.

1. **Q**UAM certum est *Esula* vel *Exula* esse Arabicū, tam incerta est originitio, quæ ex Græco *ἄνισον* petitur. Equè certum est, *ἄνισον* esse ex genere *Tithymalorum*: sed æquè incertum est, sitne *Tithymalus Cyparissias* dictus. Me tenet dissimilitudo foliorum piceæ, (ni mauis, pinus) cum foliis cupressi. Interim genere esse *Tithymalum*, specie differre, libenter concedo Bauhino: speciem à genere auellendam esse, nullatenus.

2. Propterea *Pityusam* habeo pro 6. *Tithymali* specie, quam *Tithymalum humipinum* vocat Bauh. & cum Cæs. declaro pro *Esula maiore* Mes. Sic *Esula minor* Mes. erit *Esula exigua* Tragi, *Tithymalus* *ἄνισον* Matth. Quam geminam meam declarationem si quis expugnarit probabilibus rationibus, cedam potius quàm lites sequare, daboque, *Cataputiam maiorem* & *minorem* Bauh. substitui posse. Omnium enim *Tithymalorum* sunt eadem facultates, differentia constituta est *ἄνισον* & *ἄνισον*. Quod cum olim fecerim publicè & fusa oratione, iam contentus ero sola *Esula maiore*.

3. Huius radicem cal. & siccam esse principio 3. gr. Mes. ait. Tu scito, lac eius etiàm in 4. esse, adeoque causticum.

4. Hæc, more omnium *Tithymalorum*, vehementissimè purgat, & quidem puitam, aquam, & humores adustos, in tertianis & quartanis chronicis, in podagra, hydrope, &c. Et licet mihi non desint historiæ felicium euentuum: ego tamen numquam consului, sed fui spectator tantum audaciæ vulgaris, quæ tota cochlearia admittitur. Si quis tamen uti velit, *Esula preparata* Off. vtatur, quæ, inquam per 24. horas steterit in infusione aceti acerrimi, iterumque exsiccata. Quidam per integrum triduum infundunt, & postea exsiccant in fornace pistoria, ut, si potest, absumatur omnis excrementitia humiditas, è qua geniti flatus miserè vexant viscera principalia.

5. Huius dosis est à ʒij. ad ʒj. & sine noxa purgat, uti accepi olim ab amiciss. D. CASP. DORNAVIO, cuius hæc erat correctio. ʒ. *Esula præp.* ʒiij. Macis, galangæ, ana ʒij. Spodij præp. ʒj. Trag. bdellij, ana ʒij. Fiat puluis, cuius dosis à ʒβ ad j. *Pilulis ex Esula* Fern. in Disp. nostro qui vsus fuerit, non vidi, & displicet totum. Dos fertur ʒij.

DE EUPHORBIO.

CAPVT XIV.

1. **O**bscurum est negotium tam apud Vett. quàm apud nostros. Hoc planum est apud *Plin. l. 25. c. 7.* scripsisse de plantâ *Euphorbia*, & succo eius, *Euphorbio*, Iubam, Mauritaniam regem, & appellasse ab Euphorbo, Medico suo, Antonij Musæ fratre. Rursus, intricatum hoc est, quod *Diosc. l. 3. c. 78* Mauros quidem seu Maurusios retinet: sed Atlantem, montem Africæ, transfert in Asiam minorem, Tmolium nominans. Intricatus est hoc alterum, quod Plinius ei dat folia *Acanthina*: *Diosc. idp. ἰσχυρὸς ἀκανθῶς* appellat. Scio, quomodo Cornarius, Amatus, alij concinnarint Plinij locum, ut respondeat *Diosc. Quin*, *Diosc. ad regulam Plinij corrigendus est*, idque ex *Gal. 9. κ. π. 3.* ubi ait, esse *φυτὸν ἀκανθῶδες, ὃν τὴν ῥίζαν μαυροποιεῖται τὴν φέροντες*. Nimirum ab *Achantō* speciali iubet nos ire ad generale *Spinas*. Huc deducit nos, ut ad nostros eam, Leo Africanus, l. 9. Africæ, cuius verba habent *Dod. Cæsalp. & Bauh. in Pin. Herba est ex toto aculeata, quæ caput Cardui syl. amulatur. Inter eius ramos excurrunt fructus cubitales, & ampliores, crassitudine citrulli, virides, granulosis quibusdam tuberculis distincti ut citrulli, veluti caudices 20. & 30. ex eodem cespere*. Hanc descriptionem si voles accommodare plantæ à *Dodoneo* pictæ & descriptæ, 1560. sudabis. Vbi enim sunt rami à fructibus distincti? Excusabit *Lob. Est planta tenella & imperfecta*. Sit ita. Etiam *Ill. Scal. Exerc. 181. num. 2.* ex relatu Afforum in regno Fes & Maroco, Plantam quidem totam *Cinara syl. comparat*, fructus autem exire è radice cucumerum specie, sed oblongos adeo, ut binos interdum pedes expleant, 20. aut 25. numero, qui, ubi maturuerint, ferro punctim aperiantur, &c. Videor mihi videre monstrum plantæ, quod fructus edat ante caulem, & ipsos monstrosos. Si vera est pictura nostra, ut non dubito, dicam, folia esse hæc, è quibus, ut ex aloë, petatur succus, sed esse quidem aloë dissimilia, ratione tam crassitudinis, quàm angulorum: ad Opuntiam autem accedere, quatenus folio feruntur. Sed ista quidem commenta sunt: quibus annuero, & *Scal. adiudico*, quod *Pena in Adu. recentioribus* tribuit, qui cunctos Mauritaniam tractus admodum exploratos habuerint, ipsamq; Euphorbij plantam frequentissime viderint, &c. Non dissimile est *Bauh. qui in Math. ex Cordo 4. Hist. 108.* tribuit tenellæ nostre plantæ fructum in trifido folliculo, ternis utriculis coniunctum Lathyridi similem, &c. Reuera, ytraque

fabula, & Penæ & Cordi, definit in hoc *ἑμφόριον*, Euphorbium nostrum est Tithymali succus, Lathyridisve. Quò minus æquus sum Materialistis nostris, quod moniti etiam obtrudunt nobis mendax istud Euphorbium.

2. Sed illi quidem, quia lucrum tantum spectant, aliquo modo excusandi sunt: at Medici, qui iurati accedunt ægros, non possunt consulere conscientiae suæ. Nec satis est, Gal. substituit Tithymali succum. Vbi? quæram ego. Nam in iis *ἀνθεμωφόρις*, quæ Caius nobis dedit, & quæ ego adiecta volui GALENO meo, est *καπνὸς θεμετῆος ἀγρίας*. Et est alioqui liber ille tam despectus, ut nec Græcæ, nec Latine editiones habeant. Dico igitur, si olim Chameleæ succus in Gallia vendebatur, pro Euphorbio, ut Plinius nobis est auctor: quidni hodie quoque similis fraus admitti possit? Sed satis pro his, qui sapere volunt. Reliqui aut cum Cæs. *App. cap. 4.* ex Tithymalo quocunque parent sibi Euph. eo modo, quo ipse scribit: aut ex venali, quod semina & conceptacula Tithymali habet, eligant, quod optimum videbitur.

3. Tale est quod ex Diosc. pellucidum est, sarcocollæ modo. II. ex Mes. quod læve & friabile, quodque (aloës ad instar) in calore mollescit, quin, quod in oleo calente faciliè dissolvitur. III. de colore controuersia est. Mesue enim præfert flauum Gal. 2. *κ. π.ν.* vetustatis indicium esse ait. Ab utroque secedit Fall. qui lacteum vult, si non omnino foris, intus tamen. An hic est color cinereus, quem Foës. desiderat? IV. De sapore video consensum esse, acerrimum esse debere. V. de odore idem dicendum est. Testantur id *I. ragazxon* Italorum, qui tundere coguntur. Ut enim Matth. loquitur, quantumvis bene muniti sint, tamen sine maledictis non faciunt. VI. De ætate valdè controuertitur. Gal. enim I. c. vt & 3. *κ. π.* 4. Euphorbiū in suo vigore vult esse primo anno: secundo, multum deficere: magis tertio & quarto: post hoc tempus, euani dum. Quæ causa est, ut loc. cit. & I. *κ. π.ν. I.* recens velit, quod intelligo de primo anno. Quod enim deinceps; accipit in duplo. Atat, Mesue Euph. vnius anni bis vocat venenum, & ait, validum esse vsque ad quartum annum. Ego conciliationis nec umbram video, cum res sit in experientia: interim, quo languidior & sapor & odor, tantò ipsum debilius. Quò minus citò declinet, Mesue iubet seruare in fabis, milio & lentibus. Quod de ventriculis ouillis dicitur, ineptum est.

4. In facult. Gal. 7. *Simpl.* valde parcus est. Dicit enim tantum hoc causticum esse cum partium tenuitate. Vbi notandum, Tithymalos quidem in eodem reatu esse, sed cum partium crassitie, ideo tantum molestiæ tundentibus non exhibere. Interim cum ventum est ad vsum

interiorem in visceribus refrigeratis, nec Euph. vsum tutum esse, nedum Tithymalorum. Hac in re cautiore nos reddat exterior vsus. Minimum enim Euphorbij in oleo laeuigati, tamen vesicas excitat.

5. Hoc commendat nobis Gal. in alopecia & ophiasis 1. x. 1. cum ait, Ita vtendum esse recenti Euph. vt primum in minima dosi iniiciamus, & videamus, quousque calefecerit. Hoc periculum in interioribus facere non possumus.

6. Tu autem vide mihi, quanta diligentia vsus sit Gal. in parando ol. de Euph. & contra, quam desides sint pharmacopoei nostri cum Mesue suo! Vide verò 1. Var. lect. 13. ne molestus tibi sim iterata recensione.

7. Idem volo dictum esse de dosi ad purgandum, quæ est c. 12. præced. ne putes, incognitam fuisse priscis eam vim. Est autem dosis ob. iij. seu ʒ jß. In qua acquiesce, securus quid alij moliantur. Ad hanc normam dirigas licet Pil. de Euphorbio.

8. Monco verò insuper duo. 1. Ne detur vlli calido & sicco, præsertim in morbo tali. 2. Ne tenuiter puluerifetur. Contra enim quam in Colocynthide faciendum est.

9. Corollarij loco hoc addo. Quod Diosc. de aliorum sententia scribit, de incisione cutis capitis, & insperione Euphorbij, id videri perquam eleganter explicuisse Casalp. App. l. c. videri etiam mihi, ignem hunc potentialem idem agere, quod actualis in adustionibus Aegyptiorum, de quibus Alpinus, 3. de Med. Eg. 2. Memini in curatione asthmatis proponere illum collegialiter: sed non audiebatur. Præter loca Hipp. & aliorum ab ipso allata, offendi alium apud Trall. lib. 8. 13. vbi scribit, venisse ad se militem lienosum, qui è regione visceris illius inustam habuerit cutim barbaricis ferramentis.

DE FRANGULA.

CAPVT XV.

1. **Q**Uod facile frangatur, dicta est arbor quædam, alio non valde dissimilis. Quod retulisse Bauh. in Pin. & vocasse Alnum bacciferam, vt gaudeo: ita optem, vulgarem Alnum nominasset coniferam. Quæ enim pro Theophrasto dicit de significatione 7 Sterilis, ingrata sunt, quia sensus refutat. An potius Theoph. 1. Hist. 1. quæ acapm dicitur, & 2. 1. 2. est altera quædam planta? quia nec in h. heic quædam competita.

2. Sed sit : quid apud Vett. est *Frangula*? Diof. ignotam fuisse constans fama est. *Colycean* Theophr. esse diuinat Pena, *Adu* f. 440. Si indicat 1. *Hist.* 18. *καρσίου ὀξεί κινέας* est. Si 3. *Hist.* 14. & mox 17. tantæ ibi sunt tenebræ, quantas vix credat quis. Sed nec *Siler* Plinij esse l. 16. c. 18. facile persuadebor, nec speciem *Iouis barbae*.

3. Vfus est in Off. quibusdam corticis interioris lutei, quem colligere oportet tempore verno, & siccatum reponere. Viridis enim ventriculum subuertit. Habet hic insignem hanc laudem, quod Rhabbarbari modo purget cum adstriptione.

4. Verumtamen est heic insignis nodus, Nisi, inquit, primæ viæ perpurgatæ sint, spurcities impingit osculis vasorum ~~resaratorum~~, e quibus difficulter iterum eluuntur. Sed ubi id factum est, medetur etiam scirrhis vtriusque visceris. A Rhab, in hoc differt, quod primariò purgat crassos humores, secundariò tenues. Facit id non sine violentia. Vnde Dodoneus vocat Rusticorum medicamentum in cachexia, hydrope, ictero, in quibus decoquitur cum Eup^{arbaro}, Cusc^{arbaro}, Lupulo, abúnthio Pont. &c.

5. Correctionem esse putant, si reponatur decoctum per triduum, quattriduum, vsque dum flauus color in nigrum vertatur. Mihi corruptio heic subolet.

DE FUMARIA.

CAPVT XVI.

1. **F**umariarum summa diuisio apud Bauh. est in *Bulbosas* & *non-Bulbosas*. Ex utroque ordine petitur vnâ tantum, ea videlicet, quæ utrobique prima est. Verum, quia *Bulbosa* nomen habet *Aristolochia*, ageretur de illa inter Alterantia. Quæ relinquitur, *non-Bulbosa*, est *Fumaria* Diof. Matth. Tragi, Dod. *Capnos* Lobi & Penæ, *Erdtranch*.

2. De primis eius qualitatibus statim oritur controuersia, Calidæne an frigida sit? Galenus enim dicit, acrem & amaram esse, nec omnino acerbitatis expertem. Propterea volunt quidam, heterogeneorum partium esse, sed ita, vt prædominentur calidæ. Contrà Auic. disertè ait, frigidam esse in i. gr. Et Mesue, frigiditatem dominari caliditati. Quid Costæus in Mesue dicat, scio. Mihi Mesue ipse hoc subministrat, in superficiei foliorum est caliditas quædam, cuius comes acredo, quæ subitò ferit gustum : sed in profundo illorum est

frigiditas, quæ præualeat, cui additur siccitas, ad secundum utrobique gradum.

3. In secundis quia aperit, attenuat & abstergit, commendatur à Gal. in viscerum obstructionibus, quæ etiam roborat adstrictione sua. In his obstructionibus Aëtius tantopere commendat succum, ut dicat, Semel quidem adhibitus dolorem omnem adimit: ter autem præbitus morbum omnem radicitus tollit. Intellige, si in ea quantitate detur, ut purgare possit: sed & in dolore colico à pituita viscida; in minori dosi laudes suas habet digerendo, attenuando, abstergendo, tandem abducendo. Hac in re prærogatiuam habet *Fumaria lutea*, *Splith Dalmatis* vocata, *Corydalis* Galeni credita. Sed negat id Pena, dicens, vulgarem nostram idem posse, si modo in iusta detur quantitate.

4. Sum eius sententiæ, & in obstructionibus, & in dolore colico multum præstare vi sua diuretica. Deponit enim materiam ad vias urinarias. Si, ut post Diosc. scribit Gal. urinam biliosam tantum ducit, crediderim, in eam colicam, quæ in Paralylin degenerat, plurimum posse.

5. Non diuretica tantum est, sed & sudorifica. Ideo datur aqua fum. in lue Venerea, in peste cum Theriaca. Imò ex quacunque causa sudaturi in balneo, conseruam fumarie præsumunt.

6. Facultas purgatoria an nota fuerit Veterib. in dubio est. Sed ita est: Copia doses facit; quo minus frequentetur, ut Pena ratio-cinatur. Si igitur ζ ij. non purgant, non ob id prorsus non purgat. Sed & tum, cum iustam dosin assecuti sumus, non vehementer purgat. Est enim inter benedicta, si Mesue fides est.

7. Purgat, eodem auctore, bilem & adustos humores. Alii serum omne.

8. Sed quæ est dosis illa iusta? Sine ambagibus, sto cum illis, qui aiunt, mentem Mesue & Auicennæ esse, succum quidem dari debere ab ζ v. ad xj. decoctum autem ad xv. puluerem à iij. ad v.

9. Quod ad Syr. est ille duplex, maior seu compositus: minor seu simplex. Minoris vsus est ad præparationem humoris, salis & adusti, præcipuè in scirrhis viscerum.

10. De *Maiore* valde humiliter sentio, cum propter insuauitatem, tum propter Cassiam, quæ facile murescit & acescit. Peculiariter, dissuadeo, ne post diuturnum simplicis ysum, utamini pro alterante. Quis enim credat, tot inclusa purgantia non facere medicamentum purgans? Quod ipsum si in minori dosi sit, turbabit, ut supra dixi. Repeto autem illud, Syr. de epithymo & calidiorem & efficaciorum hoc esse.

6. Purgat autem utramque bilem, pituitam crassam, teauemque, & aquas hydropicorum.

7. Ad decoctum vel infusum (quæ sunt vel in lacte, vel in aceto) sumitur à 3 j. ad ij. Dod. auctore. Conserua vel succus à 3 vj. ad 3 j. datur. Pulu. 3 j. Matthiolo sufficit. Qui Extr. vti maluit, cum pulu. Cinnam. in Cataportia redigunt, in granis subsistentes, Possis *Panchymagogum* appellare, si ineptiæ cum nostris. Ita loquor: quia nec nomen, nec res apud Vert. est. Gesnerus eo sensu *Sesamoides* appellauit, nisi penitissimè fallor.

DE HELLEBORO VTROQUE.

CAPVT XVIII.

1. **C**onsentio magno Bauhino ita scribenti, & pronunciandum esse ex Etymologico magno, quod deriuat *ἡν τὴν ἰσὺν ποιεῖ*, quod sumptus per os interficiat. Quod etymon admittere quosdam, & tamen negligere spiritum asperum, memoria dignum est. Non consentio, cum *veratrum* dici putat, quod *vertat mentem*. Imò est, Scal. auctore, *ἡν τὴν ἰσὺν ποιεῖ*, vnde etiam *Verator*.

2. Porro autem, quod r. *Var. lect.* 3. femina eius rei hauriens ex Dod. asserui, *Sesamoides* utrumque esse idem cum *Helleboro utroque*, eius sententiæ etiam num sum. Confirmo thesin ex Theoph. 9. *Hist.* 10. & 11. Vbi cum disertè fassus esset, neutrum Hell. sibi conspectum esse, ait, Anticyrenses vti *ἡν ἰσὺν ποιεῖ*, & *ἡν ἰσὺν ποιεῖ*, & semine, & radice, quod *semen sit* *ἡν ἰσὺν ποιεῖ*.

3. Vicina huic quæstio est, cum tantopere differant à se *Hellebori* isti, quid fecerit illos coire sub vnum genus? Vfus. Et hoc est, quod ait idem r. *Hist.* 6. *ἡν ἰσὺν ποιεῖ* τὸν ὅρον, & quod in seq. toties, quoties dici non potest, *ἡν ἰσὺν ποιεῖ*, ἡν ἰσὺν ποιεῖ, quibus hoc vult, *In Botanicis non opus esse exquisita doctrina, sed contentum esse oportere qualicumque.*

4. Hoc ipso excuso d. Bauh. qui pro *Helleboro* agnoscit, non tantum *Buphthalmum* Dod. quæ planta est ferulacea: sed & *Saniculam feminam* Tragi & *Fuchsi*. Addo ex Catalogo nostro, hoc fundamentum, Hell. accensendum esse *Alisma* quoque seu *Damasonium* Matth. Plantaginem alpinam Lob. Hanc enim *Christi vniuersi* ab incolis appellari, & vsum eius esse in peste pecorum, anno 1606. intellexi, cum pestilentialem heic agerem. Ostendebat etiam pharmacopœus senex *Extractum Helleb. vrsale* ex hac ipsa planta, sed an purget *Hell.* modo, dicere non poterat.

Superaddo

Superaddo & hoc ex aph. isto Theophrasteo, *Quaecunque plantæ ab omni memoria habuerunt idem nomen, sint congeneres, quamvis reuera non sint*, vt Centaurium maius & minus, Chelidonium, &c.

5. Vfus apud nos est Hell. quidem albi Matth. qui loco principe stat apud Bauh. foliis plantaginis, non habitâ ratione diuersitatis florum: nigri autem, qui quartus est in ordine, legitimus Dios. iudicio Matth. Clusij, Lob. & Dod. An autem Theoph. quoque sit, in medio relinquo. Affertur ex montanis Stiria, quæ pars est Norici veteris.

6. Vtriusque radiculae solæ vsurpantur hodie, non autem semen quoque. Dico Radiculæ: nam *ῥιζώ* Græcis d. negligitur. Rursus neque hæ integræ, sed cortices tantum. Medulla enim si Plinio fides, purgationes impedit.

7. Apud Hipp. cùm Helleborus simpliciter dicitur, albus intelligitur. Licet enim vterque sit vehementissimus: mitior tamen niger est. Vide Foëf. in Oecon.

8. Vt de vtroque seorsim dicam, Albi radices volunt pharmacopœi esse carnosas, & plenas, mediocriter rigidas (de hac voce vide 1. *Var. lect.* 2.) non rugosas, non acuminatas, iunci aut caudæ muris instar, quarum medulla sit tenuis, contrâ cortex quàm carnosiss. Vtrum autem in frangendo debeant puluerem emittere, necne? controuersum est. Ego in frontispicio d. *Var.* determinauim ex Aëtio, vnde petat qui volet. Hic cortex (addunt) acris quidem esse debet, sed non valdè, vt linguam mordicet, & saliuam moueat. Talis enim strangulat. Colligi debet in summis montibus, tempore verno, vt Aëtius habet.

9. Nigri notas ferè easdem tradunt, nisi quod extus nigrae esse debent, etiam illæ à medulla liberæ. Vide amplius Mesue. Durant integræ & hæ & illæ ad 30. annos.

10. Quod ad facultates, Gal. 6. *Simpl.* collocat vtrumque in 3. gr. cal. & sicc. Vterque & acris & amarus est, sed hac differentia. Albus minus acris est, amarus magis, niger contrâ. Nigri acrimonia citius in lingua sentitur, albi tardius. Vterque non caret vi septica: præualeat tamen albus. A credine validissimè penetrant, incidunt, aperiunt, attenuant & discutiunt. Amarore violentissimè abstergunt. Sternutationes igitur, menses & urinas mouent. Foris attrahunt; ideo in peste pecorum auribus perforatis induntur.

11. Habent præterea vim purgandi tam insignitam, vt *ἰνὸς ἐκείνης* sit quouis purgante vehementiori vtî. Si omninò quis ita vellet, posset vtrumque appellare *πυρρομαζωγόν*, adeò latè vis illorum se extendit. Mesue vt cautos nos reddat, scribit, corpora nostra hodie non ferre helleborum album, nigrum non nisi difficulter, Sed, vt liberè dicam

quod sentio, videtur mihi querela esse, qualis illa Mathematicorum quorundam imperitorum, Cælum descendisse, & esse iam propius terræ nescio quot millibus stadiorum. Ego verò audiui duos magnos Mathematicos effusè ridere, quoties dicebatur tale quid: audiui etiam explicare deceptionis causam tam disertè, vt nos alij ^{ἐκινούμενοι} fatis intelligeremus. Vt de albo hell. non dicam, quis de Helleborismo Matth. lib. 3. *epist.* quidquam mali dixit, si modò dextrè vtretur? Quis de Oxymelite Helleborato Iuliani, maiore & minore, quod etiam album recipit, vnquam dubitauit? Ego in pleuritico penè deposito, miraculum vidi, & vidère vnà mecum alii, qui experimentum Gesneri magnoperè laudarunt. Quid? quod Montanus Syrupum ros. sol. ^{acut.} ~~agitat~~ hell. nigro? Voluit nimirum indicare vir magnus, qui sit verus vsus hell. ^{etiam} purgandi gratia! At ignauia nostra facit, vt, quod suprà questus sum ex Mass, non curemus vllos magnos morbos, quia nunquam expeditus nos ex lenientib. Fert natura nostra, à Chym-iastris præbitum crocum metallorum, Mercurium vitæ, alia venena mineralia, & non ferat hoc vegetabile, præsertim in decocto vel diluto? Sed de hac re alibi.

12. In vsu duo præcipuè videnda, alterum, vt morbi sint pertinacissimi: alterum, vt vires consent. Accedat tertium, ne quidquam fiat, nisi prægressa & corporis & hellebori diligenti præparatione.

13. Quod ad album, Vetustissimus mos est dandi cum r̄aphano, idque tripliciter. Vel enim r̄aphanum, radicibus transfixum, ibique per 24. horas relictum, dabant: vel r̄aphanum, h. m. transfixum, in oxym. infundebant, & oxym. solum offerebant: vel r̄aphanum ita habitum per noctem relinquebant, manè, abiectis helleboris, in oxym. infundebant, oxymelque propinabant.

14. Horum imitatione factum est à Recc. vt malum Cydonium, radiculis h. m. confixum, & pasta filiginea obuolutum, inque fornace pistoria coctum, abiectis helleboris, edendum præberent. His modis omnibus purgabant per vomitum. Quæ ratio postquam in de-
fectu deuenit, exoleuerunt ista omnia simul.

15. Quod ad nigrum, dabant Vett. modò in substantia, modò in diluto. Hos sequuntur ex nostris illi, qui puluerem exhibent, vel cum seminibus, speciebusque odoratis, vel cum massa pil. aleph. alii decoquant, infunduntque cum seminibus dictis, & cum Conf. Hamech forbendum dant: alii ex eodem decocto, cum infusione ros. parant, & cum conf. d. miscent.

16. Huius generis est Syr. ros. helleboratus Montani, de quo dixi. Est & Syr. de Pomis regis Sabor vel Sapor, quo multi vtuntur. Perti-

nent etiam^{hæc} duæ magnæ compositiones, de quibus pariter dixi, Hel-leboris. Matth. & Ox. Iuliani apud Paul. & Trall. de quibus peculia-riter scripsit Gesnerus in opella Epist^{olæ} adiecta.

17. De pulverificatione imprimis albi, peculiariter monent Practici, vt sit crassiuscula. Quo enim tenuior, eò maius est suffocationis peri-culum. Hinc Vett. cum conciderent tantum, pulverem adhærentem linteo exstergebant.

18. Sed cum ne sic quidem periculum abesset, nigri præparatio in Off. introducta fuit. Fit autem cum malo Cydonio (hoc enim cre-ditur specifica hell. antidotus esse) sed non eodem vbique modo. Quæ apud nos vsitata est, videri potest in Disp. nostro. Ita durat per bien-nium.

19. Quod ad dosin, de albo quidem securi esse possumus, quia ne-mo vitur illo : de nigro sciendum, in substantia quidem, sed non nisi in robustiss. dari posse ʒ j. sed melius esse Scrupul. ij. contentum esse: in decocto autem, seu infuso à ʒ j. ad ij. ascendi posse. Extracta nigri non vnam habent. Cratonis datur à Scrupul. ʒ. ad ʒ ʒ. in pane azymo, in iure gallinæ madefacto, insperso mast. pulvere. Cordi (quod Ges-nerus Heroldo tribuit) iubetur dari tentando à Scrupul. ʒ. ad j. Ges-nerus ipse Extr. suum simplex dat ad ciceris magnitudinem, post cœ-nam, quod nolim. Sequor enim Massariam, qui dat à ʒ ʒ. ad ʒ ʒ. cum Scrupul. ij. pil. aleph. Compositum Gesn. dat à Scrup. ʒ. circiter, ad j.

20. Tum verò diligenter consideranda operatio. Si enim contin-gat non operari, omni ingenio expellendi sunt è corpore. Expelluntur commodissimè, Capiu. consilio, enematis, quæ hell. recipiunt. Si nimium purgent, iterum hoc tentandum, cum hac distinctione. Si actio per superiora sit violentior, clysteres applicandi, qui deorsum trahant : si per inferiora, vomitoriis pugnandum. Oportet verò etiam infringere malitiam medicamento partim refrigerantibus & humectan-tibus : partim antidotis. Tum etiam reuulsionibus & deriuationibus. Si in ipsa purgatione consuersiones se ostendant, videndum est tem-pus. Aut enim ab initio fiunt, ob copiam humorum affluentium : aut postea, ex nimia corporis perturbatione. Vtrobique Medicus sciat, quid facto opus sit. Hæc mihi dicta sunt exempli loco.

DE HERMODACTYLIS.

CAPVT XIX.

1. **A**Go de his nolens, propter *Pil. d.* inde, in podagra vſitatas apud nos. Omnia enim ſunt tenebricoſa. Primum, non conſtat, an certò purgent? Alp^{mus} enim 3. *Med. Eg.* 11. ſcribit, mulieres ibi vti ad impinguandum. Et ſunt illi ipſi qui ex *Ægypto* Venetias eunt, inde ad nos. Deinde, ſunt in ſuſpicionem veneni, cum plerique cenſeant, eſſe *Colchicum noſtrum*, quod ſtrangulando interficere aiunt, quamvis Syluius neget. Tertiò, vtut vſus *Ægyptius* contra ſtet: non conſtat tamen de ætate. Meſue enim neque infra ſemestre vtitur, neque poſt annum. Quartò, hoc quoque difficultatem facit, quod Meſue albos tantum velit. Ruſſi enim & magis nigri ſunt vltra annum, idè deſpicabiles. Euanidi quippe. In his varia effugia quaerunt Medici *πομφρηγακται*, quibus commemorandis non ego occupabor.

2. Receptant illi albos quidem, ſed ſimul plenos, ſeu corpulentos, & mediocriter duros, qui leuicula tuſione faceſcant in puluerem farinaceum, qui ſapore ſint, non acri & feruido, ſed ignauo, cum puſilla tamen acrimonia, & ſubſtantia emplaſtica.

3. Quod ad qualitates primas, ſiccòs quidem eſſe in 1. gr. dicunt omnes: & calidi an frigidi ſint non conſtat. Ego cum illis fuero, qui eundem illis caloris gr. assignant. Abſtergendi vim habent tantam, vt inter *καυτηριανά* ſint.

4. Purgare creduntur pituitam, inde vſque ab articulis, falſò. Purgant enim tenuem ex capite, quæ ad articulos demum toſeſcit.

5. Habent hoc vitium inſigne, quod valde debilitant ventriculum, vt fluxionibus recipiendis aptior ſit, vt Paulus & Trallianus docent. Hinc omnia corrigentia reſpiciunt excrementitiã illorum humiditatem, cui ſiccandæ ſeruiant. Inter hæc præcipua eſt aloë, eiufdem Trall. experimento, quæ etiam hoc habet, quod roboret ventriculum, vt dictum eſt ibi.

6. Meſue in ſubſtantia dat ab aur. j. ad ij. Empirici & mulieres quibuſdam locis dant in lue Venerea 3 j. & vocant *Hermodaſtylatam*. Rationales olim habebant ſuas compoſitiones *Dia-Hermodaſtylon*, quas videre eſt lib. 11. Trall. qui eſt de Podagra. Nos ſerè vtimur *Pil. Meſue* cu prædixi, quarum compoſitio, præter Hermod. etiam alia habet purgantia, vt aliis etiam, præter pituitoſos ſeruiant. *Duplices ſunt, imò*

triplices, maiores, minores, & ex inuentione Mesue, quæ dantur pro diuersitate humorum peccantium.

7. His Foëf. substituit *Pil. de Nitro* seu *Coloc.* Si quis omnino abhorreat ab Hermod. illi substituere liceat Troch. Alhandal.

8. Tam illæ de Hermod. quàm de Nitro, dantur à ʒj. ad ij. Quæ *hal* dosi si cui videatur maior, is sciat, soli podagræ conuenire. De hac enim falsa est *mesue*, medicamentum tam potens debere esse, vt trahat ex ipsis articulis.

DE IRIDE.

CAPVT. XX.

1. **I**ris, *Iris*, planta, nomen habet à diuersitate colorum *Iridos celestis*. Casaub. in Ath. auctor est, esse *ἰρις* ἡ *ἰρις*, lego, dico, nuncio, quia Iris est *nuncia Iouis*, de futura tempestate. A coloribus dicitur etiam *Thaumantis* & *Thaumantias*. In negotio nostro *Hyacinthus* quidam etiam est Iris. At *uere*, *Consecratrix* Gazæ est voluntaria.

2. In distinctione generum & specierum apud Bauhinum, aliquam multa desidero: verum, quia ab instituto meo aliena sunt, tacitus præterlabi sino. Ex omni Naturæ Giza in Off. rapiuntur duæ, altera, quæ prima est omnium apud Bauhinum sub nomine *Iridis*: altera à Bauhino cum pipulo exclusa, & *Acoro* sociata, sub voce *Acori adulterini*, cum reuera sit *Iris*, *Lutea* quippe Dodonei, *palustris* aliis, pro *Acoro* usurpata in Off. superiori sæculo. Vtriusque radix tantum expetitur.

3. Nobis de prima tantum sermo erit, cum secunda ad *Alterantis* pertineat.

4. Quo loci statim oritur quæstio, cum duplex in Off. sit rad. *Iridis*, *Illyrica* & *Florentina*, differantne specie? Non differunt, siue plantam solam consideres, siue radicem. *Si plantam*, in colore quidem florum nulla est differentia, nisi quod *Illyrica*, est biflora, *Florentina* vniiflora, vt testatur Parauinus olitor exercitatusissimus, Anguillara, vt per risum vocat illum Guiland. *Si radicem*, differunt quidem, sed non essentialiter. *Florentina* extus & intus albicat: *Illyrica* intus subruffa est. Ab utraque differt *Germanica*, quod rugosa sit, minusque odorata. Est autem odor violæ Martiæ, vnde *Veisvurtz* dicitur. Hinc oritur hoc *mesue*, *Florentina* sitne calidior? Est. In vniuersum enim quæ flaua sunt & rubra, sunt calidiora albis, *4. Simpl. ult.*

5. Dioscor^{us}, optimæ Iridis septem habet notas. 1. Vt sit *πυκνὴ καὶ στενὴ*, densa & solida, qualis Germanica nostra non est. 2. Vt sit *κατὰ φύσιν*, parua seu brevis, in exiguis & fere quadratis particulis, vnde *ἀσκαρῶν* dicitur Galeno, & ex eo Aëtio. 3. Vt sit *ἀσκήτως*, fractu contumax, quod pendet à primo. 4. Vt sit odoratissima odore puro & sincero, non mucido. Quia enim planta est valdè excrementitia, indiget accurata exsiccatione, ne muceat. 5. Vt sit colore subrufo. Qui color cum sit in Flor. tantum, fumimus illam, cum opus est intensiore calore. 6. Vt *γαστήρ* sit acris & feruida: Quo loco, qui expuncta acredine, amarorem substituant, non rectè faciunt. Quamuis enim amaror etiam adsit, præualeat tamen acredo. 7. Vt cum tractatur manibus, *στεννύματα* merentur, *μouετα*, aut etiam *πυκνὴ* excitet in facie.

6. Quidam vltra annum negant bonam esse: quidam ad quinquennium durare. Sed terminus est caries, quæ tardius aduenit, cum interim semper odoratior fiat, excocto excrementitio illo.

7. Et hoc obseruandum in diiudicandis facultatibus. Recens enim & præcipuè apud nos, fere peruenit ad 4. gr. cal. & sicc. Sicca, præsertim Flor. aut in vtraque subsistit in 1. aut vltra 2. non ascendit. Eius rei argumentum, quod (sicca) sit sarcoticum. Sarcotica autem non debent superare d. gr. alioquin siccando & colliquando absument potius carnes.

8. Aliter Mesue distinguit, cum ait, *Iridem purpuream* esse cal. & sicc. in 3. *Albam* in 2. Fortè radici quoque accommodari potest hoc, Rad. totam albam, esse cal. & sicc. in 2. intus rubram, si non in 3. certè in 2. intenso. Facit autem partium tenuitas, quam habet insignem, quaque valde sensum ferit, vt in 3. potius videatur esse. Hinc commendatur in affectib. frig. & hum. colica, conuulsione, paralyti, catarrhis frig. ad dentes, ad alias partes, præcipuè thoracis, cui fere appropriata est. Plurimum enim potest incidendo, attenuando, aperiendo & deobstruendo. His famulatur vis absterforia, fundata in partibus terrestribus ob quas moram trahit, 4. *Simpl.* 9. Ob hanc absterfionem sarcoticum est, 3. *Meth.* 2. 5. 2. *Sp.* 2. Exprimit vim absterfuiam etiam 8. *Meth.* 4. cum ait, mulsam magis abstergere. Hoc si ita est, menses etiam & vrinas mouere poterit, 5. *Simpl.* 22. Ita hæmorrhoidas cit. Ita partum accelerat & abortum facit. Ita insigne est tam errhinon, quàm apophlegmatizon. Venenis resistere scribunt Diosc. & Plin. Id videtur facere manifestis qualitibus, discutiendo & disiciendo vim veneni, inprimis propellendo à centro ad superficiem. Quod si verum est, 3. ij. (quas Plin. habet) vix sufficient.

9. Somnum conciliat, non vi narcotica, sed substantia vaporosa,

quali constat quoque crocus, myrrha, &c. Faciunt id autem in corporibus frig. & hum. non cal. & siccis. In his enim cum calor natiuus oppressus, non possit vapores ad caput efferre, calida hæc illi succurrunt, & genitis vaporibus somnum conciliant. At verò ut soporifera frig. in pectorismalishnocent, humores incrassando, & ad expectorationem ineptos reddendo : ita Iris in his malis egregiam præstat operam.

10. De fac. purgatoria dubium est, annon, ut in venenis, fiat id à manifestis qualitatibus, incidendo & abstergerendo? Resp. Tam fortem vim purgandi, qualis in Iride est, non magis à manifestis qualitatibus esse, quam in aliis hydroticis, quæ inter fortissima purgantia sunt. Et est hæc vis in radice recenti evidens, cum succus inde exprimitur. Alioqui sicca purgat Agarici modo, ut Paulus scribit.

11. Purgat primariò pituitam & aquas : secundariò bilem, non contra, ut errabundus Lob. stylus habet. Hodie ferè solus succus frequentatur in hydropicis. In quibus cum sæpe ardores faciat, non in faucibus tantum, sed & in toto corpore, quidam prorsus abhorrent ab illo. Sed distinctione opus est. In Germanica id fieri verisimile est : in Flor. non est. Deinde, verum est de succo crudo, per residentiam non depurato. Id autem fieri debet, si modo tuto curare volumus.

12. Corrigitur hæc acrimonia ipsius à Præct. addito saccaro, aut manna, aut melle ros. Sed præterea habet & hanc malitiam, auctore Mesue, quod ventriculo molesta sit. Hanc obrundit idem Mesue spica & mulla.

13. In usu diligenter videndum est, qualis sit succus, qui præ manu est? Crudus, & totus cum residentia coctus, non datur ultra 3 ij. depuratus, & inprimis Italicus, in maiori dosi sumitur. Amatus ad 3 j. ascendit : Lob. ad ij. Iacch. ad iiij. Brass. ad iv. Quare non est, cur Massar. sibi transcribat hanc dosim. Mihi videtur 3 iiij. superari non posse. Putuëris rad. sicca Paulus dat ob. viij. seu 9 iv. Et hæc media est dosi, cuius intuitu dicere potest Lob. dari à 3 j. ad ij. Summam habet Plinius, dans 3 ij. cum melle. Audacior Mesue propinat à 3 ij. ad vj. secutus fortè Dioscorid. qui dat 3 viij. in mulla. Sed reuera, si Iris sicca cum Agarico conferatur, non potest eò usque ascendi. Quamobrem placet Pasini interpretatio, loqui Diosc. de radice recenti tula, cuius totidem 3 cum 3 ij. syr. ros. sol. exhibet ille.

14. Oportet autem non nimis subtiliter pulverificare, monente Mesue. In diluto ad 3 iv. ascendi potest. In Elect. prout sunt illa, magis, minusve porrigitur. Matth. sui Elect. 3 ss. dat, sed singulis diebus, quod consuetum non est. Quamvis enim non tantum purget, sed & deob-

fruat : non oportet tamen tam frequenter ingerere purgantia, præsertim in exili dosi, quæ mouere possit, non promouere. Oportet etiam vt decoctio sit mediocris.

15. Habemus in Off. duas Conf. *Dia-Ireos d.* simplicem & compositam, sed non ad purgandum, verum ad distillationes, hac limitatione, vt simplicis quidem vsus sit ab initio, antequam malum inualecat : compositæ autem in affectu diuturno, præsertim frigido.

16. *Syr. de Iride* apud nos in vsu non est. Pauci vtuntur radicibus conditis. *Oleum* est duplex, vtrumque compositum, vtrumque calidissimum & penetrantissimum.

DE LAUREOLA ET MEZEREIO.

CAPVT XXI.

1. **H**ic mare est difficultatum, quod ita supero, *Laureola Off.* (fortassis *Daphnoides Diosc.* fortassis simul *Chamedaphne eiusdem*) duplex est, *Mas* & *Femina*, earundem virium. *Mas* est flore viridi, folio perenni: *Femina* flore purpureo, folio deciduo. Vfus est, foliorum quidem loco fol. *Chamelææ*, *Thymelææ*: baccarum autem loco *Coccocnidii*, quod propriè est fructus *Thymelææ*.

2. *Mezereon* Arabum monstrum est plantę, confictum quippe ex *Chamelęa*, *Thymelęa*, *Daphnoide*, *Chamedaphne*, fortassis etiam *Chamæleonte* vtroque, quid si *Tithymalo* quoque vno alteroue? Nec res est adeò vltra fidem, cum plantę hæ omnes sint igneę qualitatis, & possit vna quedam illarum modò huic, modò alię sine manifesto, si ^{substitu} a damno | rectè determinata res sit, & stet sententia *Periclitandum* esse.

3. Dicam quod in exemplo de *Laureola femina*, quę & *Laureola Germanica* & *Mezereum Germ.* quippe omnium acerrima, calida & sicca in 4. gr. Nam & folia & fructus parum degustati fauces totas inflammant, exterius impositi vesicas excitant, non minus quàm *Euph.* cuius instar in multis habet, quemadmodum & in purgando.

4. Referuatur soli hydropi, quod non solum serofos du cat humores, sed & crassos, qui nisi simul eant, non esse sperandum bonum euentum, dicunt Practicorum quidam. Hiita definiunt, vsurpentur *Pil. de Mezereo* potius quàm alię. Habent enim folia bene preparata, dicunt. Qui *Coccocnidium* volunt, cogitent de eadem, similive prope ratione.

5. Dosis harum pilul. est ʒ j. ad summum Scrupul. iv. superbibendo, quamdiu

quamdiu actio durat, aquam endiu. quę creditur appropriata esse.
Hęc illi.

DE LVTVLO.

CAPVT XXII.

1. **L** *Vpulus*, Veteribus incognitus, nř fortę Plinio l. 21. c. 25. triplicem in Medicina vřum prębet. I. *Asparagi* in alimentum veniunt. II. Ex succo ipřorum fit *Syr. in Off.* III. Ex *Floribus*, hordeo torrefacto additis, coquitur *Cereuisia*, quę est *Vinum Septentrionalium*.

2. Quod ad *Asparagos*, exiguum illi prębent alimentum, & id quidem medicamentosum. Habent enim facultates suę plantę, de quibus dicitur. Prębent illud, si bene coquantur in ventriculo. Hoc fit in calidioribus tantum: lignosi enim sunt.

3. *Syr.* aut simplex est, ex solo succo: aut compositus, addito succo fumarie.

4. Omni *Cereuisie* iniiciuntur flores, ne tam faciler acescat, vt *Zythus* seu *Curmi* veterum. Atque vt *Maltha* fit, vel ex solo hordeo, vel ex solo tritico, vel ex sola auena, vel ex horum miscella: ita vel parum additur lupuli, vel multum, & pro ratione vtriusque, fit *Cereuisia* calidior, frigidiorue, dulcior, amarior.

5. Substituitur illialicubi *Chamępeuce Cordi*, quę est *Cistus-ledæ fol. Rosm.* Bauh. & fit potus valde halituosus. Idem fit, si *Spondylium hirsutum* nostrum, quod in Borussia fit. Amplius fit in *Ola* seu *Ala Britannorum*, necnon in *Meteglin*, in qua aromata suspenduntur, quę à *Penna* describuntur, *Adu. primę edit. anno 1571. f. 22. & fusius sine alterius, anni 1605.*

6. De facc. lis est inter Botánicos, his quidem ex Mes. dicentibus, frig. esse in 1. gr. illis autem calidum. Prioribus obiicit Manardus florum lupuli odorem resinofum, amarorem, & ex copiosioribus factę *Cereuisie* calorem manifestum. E quibus concludit Dod. cal. & sic. esse in 2. gr. Mihi videtur opus esse distinctione hac, Flores quidem eđ ascendunt: asparagi & folia minimę, sed subsistunt in 1. Hinc intelligitur, syrupum posse refrigerare, vt de rosis scitum est. Vide iterum in *Alterantibus*.

7. Hic calor, qualis qualis, est cum acrimonia quadam vinosa: quod docuit maiores nostros rationem condiendę *Cereuisie* suę. Est etiam

cum amarore fatis insigni. Hinc potest aperire, attenuare, incidere, abstergere. Ideò laudatur in ictero, in febribus biliosis, in scabie vrente, in aliis, quæ ab obstructione viscerum pendent.

8. De fac. purgatrice dubitatur. Mihi videtur, in succo crudo esse illam fortiorem. Nec minus validam esse in syr.composito. *Fumaria* enim per se etiam purgat, vt notum est.

— D E M A N N A.

CAPVT XXIII.

1. **T**o' *Manna* Græcum an Hebraicum sit iam non inquirō. Apud Græcos frequens est ἡ μάννα ἢ τὸ μάννιν τὸ ῥεῖον, quod nihil aliud est quam *Thuris mica*, *conscussione in vectura elise*, de quibus iam non agimus. Apud Arabas & praticos vulgares est *Manna* cum additione loci natalis, *Orientalis*, *Europæa*, *Calabrina*, &c.

2. *Orientalis* iterum duplex est, *Liquida*, quæ melli similis est: *Concreta*, quæ in exiguis granis, masticis instar. Hæc iterum duplex est. Quæ enim recenset, à similitudine *Masticina* dicitur: quæ iam in maiores grumos concreuit, & exalbuit, à similitudine bombycis *Bombycina* appellatur.

3. *Europæa* multiplex est. Est enim *Italica*, seu *Calabrina*. Est *Gallica* seu *Briansonensis*. Est *Rhetica* seu *Germanica*, seu *Brigantina*. Celeberrima, & pertotam ferè Europam vsurpata est *Calabrina* illa.

4. Tam Orientalem quam Europæam, speciem esse *Mellis roridi* volunt quidam: quidam id de Orientali tantum concedunt. Mihi videtur, vtraque eiusdem esse generis: sed neutra *Melleum quid*. Censeo autem succum seu liquorem esse arboreum, quem aliquis vel gummi, vel resinam appellauit, cum neutrum sit. De *Calabrinâ* tam pulcrè, tam solidè probat *Altimar*us in *Tract. singulari*, vt nihil possit addi. De *Gallica* concedit id *Pena*: de *Germanica* *Costæus*. De *Orientali* scribit *Garzias in Histor. Arom.* compertum sibi, esse gummi vel resinam arboris *Perficæ*, dictæ *Quast*. *Rauu*volius pingit spinam, *Agul*, *Algul*, *Albagi* Arabibus vocatam, super quam cadat. Ego verò dico, esse spinæ illius succum. Cur enim non cadit super vicinas quoque plantas?

5. Quidquid sit, cum certum sit, *Europæam* esse arboreum quid; *Orientalis* autem sit illi per omnia similis: quidni sit eiusdem naturæ? Nec obstat id, quod *Altimar*us diu tenuit, *Mel roridum* esse, quod

Orientalis à calido sicco diffuat, Calabrina ab eodem magis induretur. Ita enim Mastix, & alia talia essent roscida, si verum esset axioma. *Quidquid à calido sicco diffluit, est ros.* Sed & falsum est axioma oppositum, *Quidquid à calido sicco induratur, est arboreum.* Nam & lutum h. m. induratur. Causa discriminis consistit in substantia crassiore vel tenuiore, magis minus terrea.

6. Hinc iudicare licet, quid sit dicendum ad quæstionem illam; *An hæc manna sit eadem cum Israëlita in deserto?* Non est. Fuit illa Mel roridum, quia cecidit super omnes plantas, lapides, &c.

7. Vicina huic est alia quæstio, *An fuerit Græcis cognita?* Non fuit, *uario* excepto solo Aq. Id verò, de quo illi scribunt, fuit pariter *Mel roridum*. Ita, quam Matth. Cæs. alii legerunt Mannam, fuit *Mel roridum*, indiscriminatim quippe ex pluribus arboribus collegerunt. Sed ut tandem explicatius agamus de *Calabrina nostra*.

8. Scribit *nonnulli* Altmarus, colligi illam omnem quidem ex fraxino & orno: sed non ex omnibus indiuiduis. Ita in Gallia, ex olea & Iarice colligitur: in Rhætia ex pino & iunipero, in aliis locis ex aliis arboribus, verum ⁱⁿ tamen non omnibus in ea specie. Vnde in Calabria, ait Alt. ^{inueniuntur} venduntur tales arbores. Et dant illæ mannam, non certis cæli constitutionibus, v. g. calidis & siccis, quales Gal. desiderat 3. *Alim.* 39. ad generationem mellis ærei: sed omnibus noctibus æstiuis. Imò, si præcedat nox frigida cum pluuiâ, sequatur calida & sicca, tantum fluit mannæ, quantum vix toto triduo colligi potest.

9. Hinc alia differentia, Mannam fluere facit frigus, fluxam condensat calor. Mel roridum densat frigus, fluere facit calor. Mannæ maior copia est ex fraxino, minor ex orno: illa enim hac humidior est. Rursus, legitur ex fraxini non caudice & ramis, sed & foliis: ex orni caudice & ramis tantum. Hoc fit aliquando manè, ante Solis exortum, aliquando post Solis exortum, vsque ad meridiem. Illud quidem, cum pridie inclinante die & fluxit manna, & sufficienter indurata est, vel à Sole, vel ab Aquilone: hoc autem, cum noctu effluxit, & necdum densata est, quod sit à Sole feruidissimè, effluit vel sponte, vel incisione. Sponte fluit ferè semper à fraxino, rarè ex orno: Contrà, in fraxino rarè fit incisio, frequentius in orno. Et fiunt cæsurae, vel in imo trunco, vel in superiori parte, vel in ramis. Colligitur ex iis, vel primo statim die, vel seq. Quæ primis diebus fluit, amariuscula est, & herbacea: quæ seqq. non item. Quæ ex imis vulneribus exit, præcipuè talis est, & quidem initio. Vnde quidam, aut planè abiiciunt, quod ex imo est: aut non, nisi post aliquot dies colligunt.

inueniuntur, 10. Hæc & plura alia Alt. quæ ego cum stupore legi, commendô.

que τῆς φιλαλήθειας, vel ideò, quia neminem hactenus vidi, qui magno-
perè curarit. Mihi libuit verisimilia scribere. Qui vult, videat contrà
argumentantem Casalp. 2. Hist. 13. (præcipuè quercum virget : an est
melaërium?) & Penam, Adu. f. 23. quin Bauhinum, præcipuè in Pin.
f. 496. vbi disertè inclinât in ἀριστάλι, ἢ ἀειράμι. Scherbius etiam Thef.
Med. 7. quamvis ἀειράμι tantum, putat esse proprium succum fraxini
& orni.

11. Ad rem : Manna Cal^{abrina}, vsualis est bona, quæ in granis minori-
bus & rotundioribus, alba, splendida, lucida, dulcis gustu, & cum
his omnibus solida. Contrà, inepta est, quæ dura ob vetustatem, fla-
ua, &, quod peius est, fusca & insipida.

12. Ab his notis non longè abest Orientalis, quæ aliquando folia &
spinas habet permixtas, non ob id deterior, quemadmodum & Cala-
brina.

13. Distinguuntur à se invicem. I. Calab^{zina}, super lapide ignito du-
rescit : Orient^{alis}, fluit. II. Calabr^{ina}, est sicci^{or}, durior, ponderosior, etiam
recenti Orientali. III. Orient^{alis}, candidior & transparentior est. IV. Ea-
dem etiam dulci^{or}. Hæc omnia fiunt, quod Orient^{alis} habeat plus sub-
stantiæ pinguis & aëriæ, minus aëriæ, minus terreæ. Ob eandem causam
vltra annum non creditur durare, cum Calabrina ad quinquennium.

14. De facc. non consentiunt. Alii enim tam in actiuis quàm in
passiuis temperatam esse volunt. Alii in vtrisque vergere ad cal^{idum}, &
hum^{idum}. Alii ad 2. gr. intensum veniunt. Distinguere oportet. Orientalis
in actiuis vix est vltra temperiem : in passiuis declinat ad hum^{idum}. Calab^{zina}
dulcis (nam quod quædam in fine amarescit, nihil impedit) cal^{ida} &
hum^{ida}, est in 1. gradu.

15. Secundæ ferè ad primas rediguntur, abstergerendi & leniendi,
hec quidem ad hum. illa autem ad calorem, quatenus aliquid amarori-
s habet. Hinc in catarrhis acribus suas habet laudes.

16. Eadem ratio tertiarum est, deobstruendi & menses mouendi.
Hac in re præstat amariuscula, qualis coacta (*Sforzata* vocant illi)
licet ad purgandum inepta sit.

17. De vi purgatrice dubitavit Fuchsius, sed refutat illum expe-
rientia.

18. Dubitant etiam quidam, an Calab^{zina}, substitui possit Orientali?
Potest, & hoc, duce experi^{entia}.

19. Purgat Orientalis apud Mesue & Aët^{uarium}, bilem tantum. Apud Æ-
gyptios hodie adhibetur omnibus hum^{oribus}, tenuibus. Et verum esse agno-
uerunt Practici nostri. Hoc in primis scire fas est illos, qui in calidiori-
bus reformidant. Interim verum est, quod Mesue scribit, in frigidio-

ribus tutiorem esse. Habet ferè eas laudes quas Cassia, qua tamen paulo validior est, si I. Alexandrino *in Sal.* credimus.

20. Caurelæ in eius usu duæ sunt. *Altera*, ne detur cruda, sed cocta. Habet enim, non minus quàm Cassia, flatuosum quid. *Altera*, vt detur cum acribus, thymo, hyss^o, vt actio sit celerior. *apo,*

iolus 21. Mesue dat Orientalis à 3 v. ad xv. Serap^o, à xv. ad xx. vterque nimis parcè. Hodie in Ægypto, teste Alp. ascenditur ad 3 iij. aliquando ad iv. Pueris & senibus sufficit 3 j. mediis inter hos 3 ij β. quam dofin etiam Matth. habet. Qui volent ad 3 v. vel vij. dare, incurrent in reprehensionem Massariæ, *Lenientia non nimis intendenda esse.* Ab 3 iij. vidi assellationes decem, vt barbarè loquar.

Andrini 22. Electuarium de manna Nic^o, Alex^o, datur eodem modo, quo *Finian* Lenitium Florent^o, ad 3 ij. Oportet autem vtraque compositio sit recens, propter Cassiam. Hecubæ Noricæ *Mannen latvverg* vocant, cum tenellis dant ab 3 β. ad j. manna puriss^o, cum ol^o, amygd. d. s. q. & paucis guttis aque rosarum.

DE MYROBALANIS ARABVM.

CAPVT XXIV.

1. **B** *Alanus*, ἡ, *Glans*, subaudiendo *μυροβάλανος*, aut vno verbo *μυροβάλανος*, *Glans vnguentaria*, est planta illa, quam Castellus, *Horti Farnes.* c. 6. pingit & describit. Cum hac an eadem sit Pene illa in Baldo f. 69. nescio.

2. Hanc appellationem interpretes Arabum, quo somnio inducti non satis scio, tribuerunt fructibus quibusdam exoticis, quos Arabes ipsi *Haltlegi* nuncupant. Sunt autem quinque numero, hoc versu inclusi,

Chebulus & Citrinus, Belliricus, Emblicus, Indus.

Horum tres quæ ferant arbores, figurâ exprimit Marinus in Mesue, quem Bauhinus sequitur in Matth. incertus an veræ sint.

3. Sed præstat singulos describere notis propriis. I. *Myrobalani Chebula*, (ita enim Grammatica vult) quatuor debent habere, vt Mesue vult. 1. Vt foris quidem colore subnigro sint, sed purpurascente, dum abluuntur, mediocriter flavescente. 2. Vt sint magnæ, seu, vt habet antiqua versio, crassæ. 3. Vt sint plenæ, non valdè rugosæ, graues ob id, quæque subito in aqua subsidant. 4. Vt cortice sint denso. Hoc Syluius omisit. Cordus addit. 5. Vt caro interior sit lenta, mollis,

& ob succi copiam, fractu contumax. Idem ait, debere esse pondere 3 iv. aut quàmproximè accedere.

4. II. *Citrina* quinque debent habere, vt dē eodem Mesue habemus. 1. Debent esse colore extus quidem, cum aliqua viriditate, citrino, seu flauo, *ὄχρὸν ἢ χλωρὸν* vocant Græci, intus autem ex flauo splendido ad rubedinem tendente. 2. Debent esse carnosæ, & bene graues, modicè rugosæ. 3. Osse seu nucleo exili. Hoc pendet ex superiori. Si enim caro sit ponderosa, os erit exiguum. 4. Carne gummosa & pingui. Et hoc in Chebulis prætermisum addidit Cordus. 5. Cortice itidem denso. Hoc omisit Syluius. Cordus ait, pondere esse 3 ij. cum 3 j.

5. III. *Bellirica* debent esse. 1. Colore fusco. 2. Substantia solida, cum solidissimum est, non accedente ad soliditatem Chebularum, aut Citrinarum. 3. Osse seu nucleo lignoso, & satis magno, maiore omnino quàm Chebul. carne proinde seu substantia satis modica. 4. Pediculo, ait Fall. aliqua ex parte adactō. 5. Cortice denso. Quod ipsum tamen Syluius & Matth. omittunt. Cordus addit, debere esse magnitudine maioris gallæ, pondere 3 iv. aut v. quorum tres compleat nucleus ipsius.

6. IV. *Emblica* non nisi rarissimè visuntur integræ. Cum integræ sunt, habet caro illarum, vt Cordus loquitur, sex in longitudine commissuras, quibus, cum maturuit, dehiscuntibus, in totidem partes dilabatur, quæ singulæ in duas alias findi possunt. Eadem in medio sui cauitatem habent, quam facit inclusum os, quod itidem in sex loculamenta vt plurimum diuiditur, in quibus sunt semina oblonga & triquetra. Huius frusta laudantur. 1. Maiora. 2. Densiora. Rara enim (rugosa) non habent spiritum, ait antiqua Mesue versio. 3. Crassiora. 4. Ponderosiora. 5. Carnis multum habentia, os exiguum.

7. V. *Inda* debent pariter habere quinque. 1. Colore esse nigro & foris & intus. Intus quidem cum confringuntur, aliquando splendere præ nigredine, aliquando fuscae esse tantum: foris autem in fusco quidem virides esse cum pallore. Hic tamen color, vt Cordus monet, non apparet, antequam lauentur. Cum enim in magna copia afferantur, confricant se mutuo, & ortus inde puluis totas facit nigras. 2. Debent esse magnæ in suo genere, hoc est vix ultra oliuæ magnitudinem, vt iterum Cordus. 3. Carnosæ & graues, pondere triobolari, vel 3 i. s. 4. Exosses prorsus, ossis autem loco habere cauitatem, quæ quò minor est, eò melior est myrobalanus. Indicium est, multum habere carnis. 5. Hæc caro densa, solida, sine rugis.

8. Et hæc quidem hactenus non sine fastidio de notis, quarum quod plures adfunt, eò meliores sunt myrobalani, & contrà. Si habeantur

loco mundo & sicco, propter substantiam duram & ossream, diutissimè durant.

9. Superfunt facc. de quarum primis audacter pronuncio. Omnes myrobalani Off. sunt frigida & sicca, frigida quidem in 1. sicca autem in 2. in utroque intensè. Indicat hoc sapor, qui in bene maturis (imaturæ sunt acerbæ) acidus est cum tantilla acrimonia, ut in sorbis, cum quibus Garz. comparat. Hinc adstringunt. Et quia siccant simul, egregiam præstant operam in partium debilitatibus.

10. Propterea usus ipsarum est in affectibus oculorum, qui frigidi cum sint, facillè laborant morbis frigidis, in destituitio capillorum, in dentium mobilitate (quos tamen denigrant) in ventriculi, hepatis, omnium adeo viscerum *amias*, in quibus tantoperè à Mesue commendantur ut dicat, corpus floridum, & iuvenile seruare, &c.

11. Hac facultate, desuper comprimente, etiam purgare quidam dicunt; at si verum est singulas purgare singulos humores, verum etiam erit, facultatem purgatoriam esse aliunde quàm ab abstrictione, ab illa, inquam facultate, quæ purgantium propria est. Purgant autem Chelidæa, Belliricæ & Emblicæ pituitam: Citrinæ bilem flauam: Indæ atram.

12. Tria sunt, inquit Mesue, propter quæ cadit in illas correctio. 1. Est vis astrictoria, qua obstructions faciunt. Ideo in iis, qui viscerum obstructionibus obnoxii sunt, prorsus non utitur: in iis, qui non sunt, addit diuretica. 2. Est acrimonia, qua, adhærentes ventriculo & intestinis, nimis tardè operantur. Ideo addit serum, fumariam, absinthium, Rhabarbarum, quæ propellant illas. 3. Est eadem acrimonia, & adhærescentia ut sic dicam, qua faciunt ut partes, per quas transeunt, corrugentur & incorientur, ceu loquitur Ser. interpres, fiantque ineptæ obeundis functionibus suis. Ideo adduntur lubricantia, oleum amygd. dulcium, sesaminum, ros. viol. item pass. mel, manna, but. tamar-Indi, &c.

13. Hoc scopo Mesue facit Trochiscos, irrorando, & confricando myrobalanos per triduum oleo amygd. dulcium, & postea per aliud triduum aq. aut sero facc. Eodem ab aliis Trochisci fiunt per inf. & decoct. myrob. in sero caprino, additis aliis conuenientibus, ut videre est apud ipsam Mesue.

14. Summa, correctionis maxima pars consistit in modo exhibendi. Totæ enim, siue in substantia (quamvis ita vix dentur, cum purgare volumus) minimum purgant, sed vehementissimè adstringunt. Et hoc eo magis, quod tenuius puluerisunt, ut Mesue, vel longius decoquantur, ut Melichius in *Dispensatorio*.

15. Tostę etiam (quomodo quidam in dysenteria dant, vt & Rhabbarbarum) exiguum purgant, sed validę adstringunt: imò, adstringunt tantum, vt dictum est. Hoc amplius faciunt vstę. In infuso felicius purgant, & parcius adstringunt, quàm in decocto. Tamen, vt Garzias scribit, Indi in purgationibus vtuntur tantum in decocto, sed in dosi maiori quàm nos. Condite etiam minus purgant, imò adstringunt.

16. Si itaque quęras, quo modo omnium maximę purgent? In infuso. Quo modo minimę? In substantia. Propterea Medici non dant, nisi cum aliis, v.g. in Elect. Elefcoph, Hamech, Tryphera Persica, &c. idque propterea, vt retundant vim aliorum purgantium.

17. Qua in re non negligenda est regula, vt similia similibus addantur, v.g. Scammonio Citrinę, Coloc. Chebulę, Emblicę, Belliricę, Helleboro Indę.

18. Sed qua tandem dosi? Apud Mesue Chebularum & Indarum eadem est, vt & Belliricarum & Emblicarum. Dat autem Chebulas & Indas in substantia à 3 ij. ad iv. in infuso à 3 iv. ad x. Belliricas & Emblicas in substantia ab aur. j. ad ij. in infuso à iij. ad sex. Citrinas in substantia à 3 ij. ad v. in infuso à v. ad xx. An hæc nimia est *dosificatio*? Actum enim seruat inæqualitatem, exhibendo omnes à 3 ij. ad iij. An confusio potius hæc est, & negligentia? Experientia doceat. Hanc prætendens Fallopius, de Citrinis ait, Dosi earum in substantia non præscribi, quod non sit in vsu. Infusi & decocti (vtriusque eandem vult esse rationem) summam dosin esse 3 iv. ad quam nunquam ascenderit, contentus 3 ij. ad iij.

19. Consideratione dignum est, quod ait, Dosi infusi non pertinere ad myrobalanos infundendos, sed ad dilutum, quod ait dari posse ad 3 xx. sed addit, posse dari ad lib. j. Mihi res suspecta est, quod Medici non soleant facere tantum saltum. Quidquid sit, mihi videtur operæpretium facturus, si denuò repetam ilud, Myrob. in obstructionibus planè non habere locum. Auicenna enim scribit, *l. 4. tract. 2. c. 7.* in curatione febrium putridarum, Citrinas (ita etiam alias) hoc habere, quod post purgationem aluum faciant tantum non immorigeram: sed & reliqua viscera exasperent. Quod verò tu mireris, Trincav. Mass. alii, ne in iis quidem febribus admittit, in quibus obstructionum motus nullus. Nec licet opponere aloën, Rhab. alia etiam adstringere: Myrobal. enim insignitè id habent, vt ego quidem libenter ab iis abstineream. Quæ causa etiam est, cur stem cum illis, qui Mesue accusant, quod in febribus diuturnis Chebulas dederit. Vtut enim excuset illum Cossæus, dari correctas, à quibus tam non sit metuendum, vt euentus doceat.

doceat, febres d. cessare post vsum myrobalanorum, vereor tamen, vt quis producat. Mesue ipsum testem in cōtrarium. Succurrit mihi & hoc dubii, *Annon myrob. etiam condita in d. febr. habeant aliquid malefici?* Omnino si quis frequenter, & in copia vtatur. Sed neque modicus vsus est securus. Multum etiam refert, si quis vtatur recentibus & in India conditis, & si rehumectatis apud nos. Ille enim valde actiuæ sunt: hæ contrà languidæ. Sed & inter recentes est differentia. Chebulæ enim præferuntur Emblicis, & pluris æstimantur. Tum verò cautus esto cum Clusio, Vide, ne sint euanidæ? Vide etiam, ne nostræ sint in lixiuij præmaceratæ? Imò sit hoc etiam in India. Quidam planè repudiant omnes, quibus & ratio & experientia repugnat. Experientiam affert Fallopius qui ait, egregiè siccare & adstringere. Hanc fulcit ratio, à Costæo allata, per macerationem abit vis purgatoria, manet adstrictoria. Hoc tantò certius quòd acrius lixiuium.

20. Habemus in Officinis *pil. de quinque generib. Myrob. Nic. Alex.* quas non magni facio. Nam & vsus illarum est rarus in morbis, qui pendunt ab humorum miscella, ad 3 j. Eadem dosis est descriptionis Nic. Præpositi, sed viribus est multò inferior.

21. Habemus & *Mel Emblicatum*, pro compositione *Electuarij Latificantis Rhafis*, quod est analepticum, vt & *Latitia* x *Galeno* adscripti.

DE OPOPANACE.

CAPVT XXV.

PROPTER *Pil. de Opopanace* oportet pauca dicere de omni *Panace*. Dicitur ὁ πανακίς (ita enim scrib. est) q. πάνι αἷμα, sub. φυτόν, & vno nomine πανάκη, quæ etiam Æsculapij filia fingitur. Fuit autem ὁ πανακίς mutatum in ὁ παναξ, ὅτι διὰ ὅπου, inquit Gal. 8. *Simpl.*
 2. Huius tria genera apud Diosc. l. 3. c. 153. & seq. à trib. heroibus cognominata, ἡερakλῆος ἢ *Herculeum*, ab Hercule; χιρῶντος ἢ *Chirone Centauro*, Achilles præceptore: ἀσκληπείου, & resolutione Ionica, ἀσκληπιῖος, ab Æsculapio. Cui loco, vt æquus fiat ille Theoph. 9. *Hist.* 12. satagit Dalecampius, vt refero *Animadu. in eum locum*. Quo obtento, Bauh. in *Pinace*, non potest augere numerum, cum *Syriacum* sit idem cum *Herculeo*. In numerum ternarium, consentit etiam Plinius l. 25. c. 4. Quin ipse Bauhinus, si excipias *Tatariam Vngaricam*, à Clusio descriptam & pictam 6. *Rar.* 14. Consensus vt sit firmior, *Panaci Costino*, sub-

stituo *Æsculapium*, licet folium Thapsiæ aut Fœniculi non habeat. Non moror illos, qui important in Off. vel *Æsculapium*, vel *Chironium*, cum plerique consentiant in *Herculeum*, id, inquam, quod primum est in ordine apud Bauhinum.

3. Hoc in statione sua firmant. 1. Quod non in Italia tantum, sed & Germania, æstatibus calidioribus, hæc planta vulnerata succum fundit, Opopanaci quadantenus similem colore, odore, sapore. Quin ipsa planta digitis trita manifestè prodit *Opopanacem vsualem*. 2. Quod in Opopanacis grumis reperta semina, in Belgio sata, hanc plantam produxerint.

4. Huius tres partes quondam erant in vsu, *radix, semen & succus* sub nomine præscripto, qui nunc solum ad nos peruenit. Colligitur is, scribente Diosc. tam ex radice, quam ex caule quamquam diuerso tempore, vt videre est apud ipsum.

5. Quem Off. ostentant, videtur legitimus Dioscor. esse. Requirit is. 1. *Vt foris quidem croceus sit: intus autem albus, sed ad croceum vergens*, *ὑποκρίνῃς* habet Dioscorides. Quod intelligendum est, non de totis massis: sed de guttis seu grumis, è quibus massa fit. 2. *Vt gustu sit amarus*, ceu Arabes interpretantur, cum Diosc. velit *πικρὸν καὶ ῥιζόν*. 3. *Vt sit lævis*, *λεπρὸς, ὠθρυῖος, ὀδῶνος, ἡγέρως δὲ διήρητος*. Coniungo enim hæc quæ ad substantiam pertinent, quam vult Diosc. *lenem & pinguem ad tactum, friabilem quidem, sed cuius grana bene solida & compacta sint, in liquore faciliè liquabilem*. E contrario damnat *τὴ μάλα αἰ, φώλον & μαλακόν*, nigrum, putridum, & diffuentem. 4. *Βαρύσμων* designat, quod explicat Mesue de odore quodam suo & proprio, naturali illo, licet ingrato. Est autem odor hic, si Cordo fides, Ligustici nostratis, aliis Galbani.

6. Verumenimverò, quia Opopanax etiam optimus habet secum festucas seu assulas quasdam, ante usum purgare oportet. Purgandi modum duplicem vide apud Cordum 4. *Hist.* 106.

7. Quod ad facultates, ait Gal. *l. c.* cal. esse in 3. ficc. in 2. gr. At Mesue cum Auicenna etiam siccitatem eò vsque extendunt. Sed verior est Gal. sententia. Quæ enim tam insignem emolliendi vim habent, vt dicetur, non possunt tam sicca esse. Videtur illos decepisse calor magnus, quo plurimum discutit. At enim quemadmodum ad calorem magnum à siccitate non licet argumentari: ita neque ad siccitatem à calore. Siccitas enim lima caloris, inquit Auerroës. Vnde, quæ valde sicca sunt, valdè calefaciunt, quamuis calori siccitas par non sit. Habet, vt dixi, succus hic magnam vim discutiendi, mediocrem attenuandi, incidendi, emolliendi, & abstergendendi, vt scribit Gal. 7.

8. Quò eodẽ libro, sed paulò antè, c. 7. comparans Opopanaca cum Galbano, vtrumque ait discutere & emollire, sed Opopanaca plus discutere, minus emollire: Galbanum contra. His duabus facc. commendatur in omnis generis duritiis, strumis, gangliis, nodis, scirrhis viscerum, & extrinsecus emplastri modo impositum. Quin addit Gal. si cum aceto & stercore caprillo præparetur, etiam corpora solida consumere. Laudatur in omnis generis frigidis affectibus, tam interius, quàm exterius. Præter hæc menses & vrinas potenter mouet.

9. Vis purgatoria Græcis incognita fuit. Purgat autem apud Mesue, pituitam crassam & lentam à remotis partibus, vt aiunt. Apud nostros homines vix datur hoc sine: vtuntur autem pro deductorio aliorum purgantium, vt Fallopius nos docet. Quæ Mesue pro correctione desiderat, ea ingrediuntur d. Pilulas de Opopanace. Mesue etiam succum solum propinat à 3 j. ad ij. Pilularum dosis est 3 j. ad 3 j β. vt habet Apollo Franc. Alexandri.

DE POLYPODIO.

CAPVT XXVI.

1. **V**NDE dicta sit planta, satis declarant verba Dioscor. *ἡ καὶ ὀνίσι δασέα, πικρὰ καὶ, ἀσκήνη πικρὸς ἰχθυός.* Hæc acetabula seu concaui tumores, vt Marc. Virg. appellat, sunt vestigia folliculorum (annuatim) abscedentium, vt Cæsalpinus loquitur.

2. Planta quidem est vulgaris notitiæ: sed faciant illam dubiam Arabes, cum amarorem extremum cum aromaticitate, qualis Caryophyllorum est, tribuunt illi, cum neutrum habeat. Verum respondent nostri, in locis calidioribus esse.

3. Desiderant cautiores in nostro hoc quoque, quod petatur ferè ex locis humidis, putrilaginosisque, cum ex siccis deberet.

4. Hinc de qualitatibus primis non idem dicunt. Mesue imponit Dioscor. qui cal. dixerit in 3. sicc. in 2. gr. esse. Fortassis hoc verum est de Arabico. Interim Auerroës in actiuis temperatum esse affirmat, quæ in re non consentio illi. Relinquit enim calorem quendam in lingua, quod eorum est, quæ cal. sunt in 2. gr. In eodem statuerim siccitatem, quod Gal. dicat admodum siccare. Huic siccitati attestatur curatio arthritidis vniuersalis apud Menapios, de qua Dodoneus. Attestatur etiam curatio Polyphi, cum puluis insufflatur naso. Ita enim intelligo Theoph. 9. *Hist.* 14. non autem, quod suspensum id faciat.

5. De vi purgatoria Plinius ait, facere id cum stomachi subterfione. Hoc Costæus refert ad dulcedinem, cum virositate quadam iunctam. Vitium hoc deponit, si cum esculentis coquatur, quod solenne fuisse Vett. vel Caro persuaserit.

6. Sed quid purgat? Dioscorides & Plinius bilem & pituitam aiunt. At Mesue melancholiam & pituitam. Auicennas substituit illi Epithymum.

7. Corrigit Mesue mulsæ, sero aut dec. pass. additis subinde odoratis, dauco, aniso, fœniculo, &c.

8. Dosis in substantia est ʒ ij. apud Aëtium, Actuarium, Oribasium, & Ruffum. Hæc tamen apud Mesue est minima. Vult enim à ʒ ij. ad aur. iv. Hanc reprehendit Manardus, qui ad ʒ j. dedisse se ait. Hoc ipsum tamen esse nimium Fallopius asserit. Is in decoct. & inf. incipit à ʒ ij. & desinit in ʒ β. Hoc rursus minus videtur Massariæ, qui cum Manardo ʒ j. attingit.

9. Syruporum mag. magna est varietas. Referuntur plerique vel ad Gentilem, vel ad Aug. Niphum, & dosin habent (meo iudicio) nimis magnam, ab ʒ iv. ad vj. Nescio etiam an obseruetur Mesue præceptum, vt sufficienter coquatur.

D E P R V N I S.

CAPVT XXVII.

I. **Q**VÆ libertas Græcorum est, dicitur *πρῆτες* & *πρῆτι* de arbore; *πρῆτοι* & *πρῆτοι* de fructu. De arbore etiam est *κακκίμμος*, & *κακκίμμος*, vt de fructu *κακκίμμος*. Hoc esse *ἀπὸ τοῦ κακκίμμος* vt persuadet hemistichium Nicandri,

--- μῆλον, ὃ κακκίμμος καλεῖται :

Ita ridiculos facit eos, qui à Cocco (baphica) deriuant.

2. Inter pruna semper fuere celebra Damascena dicta, quæ à Siculis *βεῦβυλα* (non *βεῦβυλα*) vocabantur, vt est apud Ath. l. 2. Hæc si è Syria venere in Vngariam, meritò Vngarica nostra *βεῦβυλα* nominabuntur.

3. Summa diuisio est in Domestica & Syluestria. Ex his fit Acacia nostra Germ., pro Theriaca vsuali, aliisque compositionibus, loco veræ & Ægyptiæ Acaciæ, quæ aliquando Venetias etiam venit.

4. Illorum ingens turba, inquit Plin. l. 15. c. 13. ingentiorum dicturus, si apparatus nominum vidisset apud Curt. 25. Hort. l. Bruyc-

rinum, 11. rei cib. 14. Bauh. in Pinace, alios. In vniuersum est illa differentia, quæ à sapore sumitur, magni vsus, siue culinas spectes, siue Officinas Pharmaceuticas.

5. Omnia pruna sunt frigida & humida, sed in magna latitudine. Prout enim magis, minus, absunt à dulcedine, eò frigidiora, humidiora sunt. Quæ austera & acerba sunt, siue ex natura sua, siue quod non bene maturuerint: ea omnium maximè frigida sunt, omnium minimè humida. Contrà, quæ dulcissima sunt, ea minus frigida sunt, magis humida. Nam, cum prædominio sint aquea, quò minus aqua illa cocta est, eò viciniorem suæ naturæ esse necesse est: & vicissim. Propterea pruna dulcissima vix dici possunt frigida: sed neque calida, cum propriè sint tepida, quippe non vltra 1. gr. Hinc aliud sequitur, vt, quò dulciora, eò alimentosiora, sed medicamentosiora minus. Sed & hoc non sine differentia. Cum enim, quæ maximè alimentosa sunt, maxima tamen sui parte sint etiam medicamentosa: sequitur, vt quæ minimè sunt alimentosa & dulcia, maximè, imò tota sint medicamentosa. Veruntamen hoc rectè intelligendum est. Pruna enim dulcia sunt medicamentosa, accepto vocabulo pressè, pro pharmaco (vt Vett. loquebantur.) purgante. Pruna alius saporis sunt medicamentosa latè accepto vocabulo pro eo, quod quouis modo alterat corpus. Alterant autem, præterquam purgando, vix aliter quàm adstringendo. Si placet addere humiditatem, obtundunt illa humorum acrimoniam, partesque exasperatas leniunt.

6. Hinc iubemur distinguere, Non enim omnia purgant. Hinc respondemus ad quæstionem, Quæ pruna sint optima? Alii scopo alia seruiunt. Quod ad rem nostram, Quò dulciora, eò purgantiora, vt sic dicam. Verùm, quia purgantia, quæ purgantia, dissoluunt tonum ventriculi, præstant in hoc genere, quæ aliquam adstrictionem habent cum ipsa magna sint & laxa, vt Gal. de Damascenis scribit, 2. Alim. 31. Ad contrarium effectum (adstrictionem, inquam) eligere oportet quæ minimè dulcia sunt.

7. Heic aliquis, cur ita satagis, cum ex propriè purgantibus non sint? & indifferenter vsurpentur? Eia verò! Si vsurpabis indifferenter, in morbis frig. & hum. plus damni dabis quàm emolumenti. Eadem ratio est in latitudine sanitatis. Qui enim ventriculo sunt frigidiores, statim offenduntur ab vsu illorum. Imò etiam qui calidi sunt, si crebriùs vtantur, manifestè sentiunt lædi. Hinc Diosc. de omnibus prunis dixit, quod sint κακότημα. Et addit & κοινὰς σαλακτικάς. Quod verò paulò post de siccis ait, esse δριύμαχα, & κοινὰς σαλακτικάς, accipere oportet de minore noxa. Quæ enim talia sunt, vocare solemus bona. Eadem

ratio est alterius assertionis : Omnia pruna, sed imprimis recentia, molliunt aluum : sicca magis retinent. Hoc rerum euidentia dicit, Recentia abundare multâ humiditate, quâ & corrumpunt tonum ventriculi, & status gignunt. Ni fallor, malum augetur, si addantur alia humida, Cassia, tamar-indi, manna.

8. Hinc tu æstima præuidentiam Gal. qui 7. *Simpl.* ait, se nescire, cur Diosc. dixerit, pruna sicca aluum sistere. Eget interprete, minus turbant. Circumspectior igitur Mesue, probat quidem sicca, improbat autem recentia. Vt enim recentia extus faciliè corrumpuntur : ita intus & ipsa corrumpuntur. Quò minus probo illos, qui pruna condita, præsertim recentia, apponunt ægris plena manu.

9. Sed hæc quidem ad artem salubrium pertinent, vt I. Alex. loqueretur : mihi iam loquendum est de *Diaprunon*, quod etiam *Diadamascenum* dicitur. Hoc triplex est apud nos. I. & *simplex* est pulpa seu medulla prunorum Damasc. quæ fit sine omnibus aliis, & seruatursine facc. Vfus ipsius, non ad purgandum, sed ad mitigandum sitim in febribus. Alibi fit ad præscriptum Mesue, & vocatur conferva seu conditum è prunis, cuius vsus ad purgandum. II. & *compositum* est *Diaprunon lenitiuum* Nic. Alex. quod nec Scammonium recipit, nec vllum grauius purgans, & dicitur *Diaprunon simplex*, comparatione cum sequenti Scammoniato, vel *non solutiuum*. III. *isidem compositum* est, *Diaprunon solutiuum*, quod fit adiecto ad prius Scammonio præparato, quod Diagridium vocamus. Obseruanda heic imprimis varietas doseos Diagridii. Qui, ad singulas libras Diapr. lenitiui addunt singulas vncias Diagr. ad $\frac{3}{4}$ peruenire non possunt. Haberet enim grana Diagridii plus quam xxxxi. Eadem ratio est illorum, qui $\frac{3}{4}$ vij. accipiunt. Habebit enim $\frac{3}{4}$ grana plus quam xxxv. Qui $\frac{3}{4}$ singulis adiiciunt, possunt ascendere ad $\frac{3}{4}$ fortè & $\frac{3}{4}$ vj. fortè ad $\frac{3}{4}$ j. quæ continebit $\frac{3}{4}$ Diagridii, & aliquid præterea. Qui $\frac{3}{4}$ j. audent dare, nimis præcipites sunt, nisi fortè Scamm. sit Monsp. vt ibi dicitur.

10. Moneo diligenter, ne in febribus biliosis detur, & quidem, vt loquuntur, omni tempore, &c. ad castaneæ magnitudinem. Est enim hoc plus quam agyrtarum.

11. Ex floribus pruni sylu. per iteratam infusionem, vt in rosis, fit etiam apud nos *Syr. purgans*, quem audaculi quidam substituunt etiam Syrupo rosarum solutiuo simplici.

DE PSYLLIO.

CAPVT XXVIII.

1. **O**rum, & Atticè *ῥόμα*, *pulex*, facit de se diminutivum *ῥόμνιον*, quod datur plantæ cuidam, cuius semen pulci est simile. Huius plantæ apud Bauh. 4. sunt species, nec satis scio an semen, quod in Off. petitur, semper sit ex prima specie, quod hoc peculiare habet, subito subsidere in aqua. Habet & hoc, quod non sit vnius coloris, quia inæqualiter maturescit.

2. De facc. grauiss. sunt lites. Græci, indistinctè loquentes de toto semine, frigid. & hum. faciunt. Ruffum laudans Mesue devenit in vtraque qualitate ad 3. gr. Idem addit, Dioscoridem subsistere in 2. in quo se firmat Avicenna quoque. Gal. 7. *Simpl.* frig. vult etiam in 2. sed in passivis temperatum. Cum hoc Auer. est 5. *Coll.* 42. Imò, tam Dioscorides quàm Avicenna habent inter venena frigida. Ille enim l. 6. c. 10. dat illi symptomata venenorum frigidorum. Hic in eodem censu cum Opio habet.

3. Inter Arabas Mesue, 1. *Purg.* 20. confugit ad partium heterogeneitatem. *Compositum est*, inquit, *ex duabus substantiis, medulla, que cal. & sicc. est in 4. gr. acri admodum & incidente, rubrificante, ulcerosa, venenosa: cortice contra frigido, multum, &c.* Avic. cap. prop. non meminit huius diuersitatis: & l. 2. tract. 1. c. 1. meminit. Serapio etiam silentio involvit.

4. Nobis tria sunt controuersa. 1. An verum sit, quod de heterogeneitate dicitur? 2. An sit venenum? 3. Quale?

5. I. illud experientiam requirit perfectam, quam quis dabit? Valelij enim illa 9. *Contr.* 8. non sufficit. Et memini Cl. DOLDIVM planè illam reiicere. Propterea ego quoque in medio relinquo.

6. II. est eiusdem ambiguitatis. Interim valdè memouent *Ægyptii*, de quibus scribit Alpinus 4. *Medic.* 1. vti illos Psyllio in febribus ardentibus. Meminit etiam l. de plant. f. 51.

7. III. explico exemplo Opii. Vt enim illud est cal. in 3. & tamen interficit refrigerando: ita de Psyllio statui potest. Interest tamen, Opii partes calidæ non possunt separari à frigidis: hinc est, quod concurrunt vtræque ad effectum. Calidæ præbent vehiculum frigidis. At Psyllij possunt, & frigidæ sunt venenum illud frigidum: siquidem dentur in sua dosi; quæ superari à Natura non possit. Ita Opium mis-

cetur Theriacæ, & vincitur frigiditas adeo, vt medicamentum fiat calidum. Hoc oppono illis, qui Theriacam sudorificam esse volunt propter Opium. Ita fit in Lohoch de Psyllio.

8. Vbi hoc aspergo, Qui negant sensui locum esse, exemplo *Arsenici*, quod dulce est gustui, falluntur. Vt enim vis corrosiua in ventriculo demum se exferit: ita Psyllii feruor tandem se exfereret, si vllus ibi esset. Quod si omninò pertendas, calidum venenum esse: tamen hoc etiam concedas oportet, aliorum permistione extingui calorem.

9. Propter has tam densas tenebras libenter ego abstinerim ab *Elect. de Psyllio*, siue illud Mesue sit, siue Montagnanæ. Præterquam enim quod valde insolens est, dici medicamentum aliquod à suo corrigente, cum à basi, quæ *Diagridium* est, deberet, quid sibi tot coctiones, macerationes, ebullitiones volunt? Annon tandem enervatur totum? Quid verò? Psyllium primùm in substantia ingreditur: deinde superadditur mucago. Vtrum vincit, calor an frigus. Quid illud? quod Scammonii tanta est varietas in dosi? Necnon, quod alii crudum volunt, alii præparatum? Quàm verò absurda est comparatio cum syr. ros. sol.? Quam absurdum dictum, vtriusque compositionis eandem esse dosim, ab 3 ad 1.: in tantis doseos Scammonii tenebris: in tanta varietate abstrahendæ mucaginis Psyllii?

10. Syr. è Psyllio pro phthysicis apud nos in vsu non est.

DE RHA VTROQUE, BARBARO

& Pontico.

CAPVT XXIX.

1. **H**OC extra controuersiam est, Rha esse nomen fluiui, hodie à Tartaris *Edel* vocati, ab alijs *Volha*, aut *Polga*, in Sarmatia Europea, quâ finis quidem Europæ est, initium etiam Asiæ, in cuius fluiuii superciliis vegetabilis quædam planta, fluiuo ipsi cognominis, nascitur, vt Ammian. Marcell. loquitur 12. *Hist.* Huic vicinus est alius fluiuius *Tanaïs* dictus, nunc *Tana*, vel *Tan*, in cuius ripis oritur Rhaponticum Dioscoridis, l. 3. c. 2. & Plin. l. 27. c. 12. Hoc ita dicitur quod supra Pontum & Bosphorum (*Βοσφ. ὁριον*) Cimmeriam sit ille fluiuius. Nascitur verò & in Thracia & in Scythia, quâ *Borysthenes* est, hodie *Nepper*, cuius rei testes oculatos habemus.

2. Cæterum, Rhabarbarum Officinarum dico esse *Rha* illud prius, quod

quod *Rauedzeni* vocant Arabes, quodque in regno *Tfina*, seu, vt nos scribimus & pronuntiamus, in *China*, copiosè colitur. Illa regio quo iure Barbaria dicatur, nunc non exquiro. *Rhaponticum Officinarum*, voco primum *Lapathi genus illud*, quod *Alpinus*, Doctor meus, peculiari tract. descripsit 1612. Patauij. Habet etiam 2. *Exot.* 5. De vtroque seorsim, & primum

DE RHABBARO.

3. **T**or *Rha* vestigium est in illo *Rauedzeni*. Vide Ios. Scal. *Canon. Isag.* 1. 3. f. 319. vt & *Notas in Gart.* 1. *Arom.* 21.

4. Scribunt etiam nautæ Hispani & Belgæ, nullibi crescere *Rhabbarum* vsuale, quàm in *China*, vnde vel terrestri itinere in Persiam & Syriam eat, inde mari Venetias: vel mari, ex sinu Persico, vbi Ormuz, Aden, & alia emporia, in Indiam Orientalem, è qua in Hispaniam, Belgiùmve. Verisimile est, crescere etiam in vicina Chinæ Tartaria Septentrionali, præsertim prouincia Tangut, è qua venire nobis omne *Rhabbarum* author est Ortelius, insignis Geographus, tab. 47. Eiusdem Prouinciæ metropolis est *Succuir*, vbi Matthiolus crescere audiuerat. Eiusdem *Singui*, vbi Paulus Venetus.

5. De planta *Rhab.* res valde dubia est. Quam enim Matthiolus ex relatione Persarum describit & pingit, ferè ab omnibus negligitur. Quam *Alpinus*, extremo lib. de *Plantis Egypt.* Corcyræ vidit ex Syria allatam, parum memouet. Multò minus illa, quam Monardis c. 19. à multis in Hispania satam fuisse ait. Quam è nostris multi deprædicarunt, nihil aliud est, quam *Hippolapatum Dioscor.* quod Monachi *Rhabbari* nomine nobilitarunt. Ita quidem est, ex *Lapatorum* genere est, & *Rhabbarum* & *Rhaponticum*, atque vt *Rhaponticum* innotuit beneficio Medici Rhagusi, quem *Alpinus* nominat: ita *Rhabbarum* neuti-quam. Alunt enim Chineses suos vrinatores, qui diligentissimè excutiant naues, ne quid seminis exportetur.

6. Ergo, quia *Rhabbari Officinarum* superficiem videre non datur, videamus age interiora radicis nostræ siccæ: Vbi primum aduertendum est, vt Chinesè solum habemus; China autem declaratur à multis pro *Barbana*: fortassis minus præstans habemus. Mesue enim præfert Indicum Barbarico. Idem Turcicum ait esse pessimum, pro quo habemus hodie id, quod gustu acerbum est. Eligimus autem præ Hispanico & Lusitanico Venetum, quod vt dixi, & compendiosior via ad nos transferatur, & melius conditionatum, vt sic dicam. *Aromatop.* inquit Garz, *mari ueltra, menstrui spatio magis corrumpuntur, quàm toto anno*

terra. Et est alioquin iter ex Ægypto breuissimum, respectu illius, quod ex Ægypto in Indiam it, & ex India in Europam.

7. Sed remotis his, præstat Rhabarbarum. 1. Quod *foris nigricat*, interiorius (modò recens sit) cum varietate quadam coloris, dilutè ex purpura rubet. 2. Quod in mandendo aliquantulum glutinosum est, cum leui tamen adstrictione, croci colorem referens, quem manifestius exhibet, si papyro, aut alii candido corpori illinatur. 3. Quod *substantia* est rara, & quasi fungosa, non molli tamen, aut friabili, sed inter duram, compactamque media, & in suo genere ponderosa. 4. Quod *odorem* spirat gratum. Quod vetustum est, ex subluteo sordet: aliquando etiam teredinofum est.

8. Quod de adulteratione Rhapontici Galenus scribit 1. *Antid.* 14. id Mesue de Rhabarbaro etiam tradit, nisi quod hic quidem macerari dicat, ille autem decoqui. Hac de re interrogasse se multos, Bell. ait 2. *Obs.* 102. sed comperisse rarè fieri. Garz. quoque author est, narratum sibi id in India: sed relatores non ausos fuisse dicere, se vidisse. Christophorus à Costa expressè pro fabula habet.

9. Habemus enim sic satis correspondens notis suis, cum quibus etiam durat tribus aut quatuor annis, si bene habeatur. Hoc fit, si oblinatur sola cera, vel terebinthina admista, & sepeliatur in sem. milii, aut psyllii. Mesue etiam melli immergit.

10. De facultatibus ita Mesue, videri quibusdam cal. & sicc. in 1. gr. sed verius esse, quod 2. attingat. Huic consenserunt hætenus omnes: ego hoc admoneo, verum videri de sicco tantum, ut nos habemus. Recens enim, ait Matthiolus, sed ex aliena fide, adèd amarum est, vix uti degustari possit.

11. Cæterum, ut Rhaponticum, authore Gal. 8. *simpl.* heterogenearum partium est: ita, autore Mesue, Rhabarbarum quoque. Habet enim, ut ille loquitur, duplicem substantiam, alteram aqueam & terrestrem, quæ adstringit, & viscera facit *nura*, ut ita dicam; alteram æream & igneam, ob quam amarum est, & rarum. Verùm (addit) substantia frigida & terrea permeat ipsum totum: substantia autem ignea in superficie est. Idèd per infusionem separantur partes calidæ & purgantes: manent frigidæ & terrestres & adstringentes. Ex his apparet, habere vim insignem deobstruendi iuxta & abstergerendi: habere verò & adstringendi. Hoc partes frigidæ agunt posterius: illa, calidæ statim. Ob id tantas habet laudes in affectibus hepatis, quas tamen accipere oportet cum grano salis, ne similes fiamus mercatoribus, qui volunt extrudere merces suas. Has dotes sequitur vis menses & vrinas mouendi. Vide Ep. Oconis *inter Cratonianas*, f. 18.

12. Vis purgandi bilem non admodum fortis est, à similitudine substantiæ dicunt, Est etiam mediocris vis absterforia, & adstrictoria, quo fine aut torrent aut assant. Quidam sumunt magma illud, quod post infusionem superest. Hoc fit in dysenteriiis, in hæmorrhagiis, in aliis à viarum laxitate morbis. Ego verò vehementer dubito, an per rerum naturam fieri possit, vt adimatur Rhabarbaro vis tota purgatoria. Imò, in vniuersum oppono ebuccinatoribus istis illa I. Alex. 26. *Sal. 3.* compertum esse, in febribus, vltra quàm par est inflammare corpus, augere obstructions, si quæ adsint, vi diuretica exasperare vias vrinarias, præsertim in iis, in quibus quid tale præfuit, &c.

13. Quò minus credi potest & debet Auerroï, neganti Rhabarbarum opus habere correctione. Quin opponit se Massarias, *Purg. c. 19.* Et est in contrarium Mesue præceptum, *Et non prætermittatur, quin cadat in societate sua spica. Est enim proprii iuuamenti cum ipso.* Videtur autem iuuamentum in eo esse, quod partium tenuitate ignauam Rhabarbari vim excitet. Idem facit vinum odoriferum, in quo fieri debet infusio. Serum verò, & aqua endiuix, plantag. &c. obtundunt calorem eius, arcentque *phlegma*.

14. De dosi, tam in substantia, quàm in infusione, decoctione, lites sunt propter Mesue, qui vtrobique videtur liberalior esse. In *substantia* enim dat à drach. j. ad iij. aut, vt quædam Exemplaria habent, iv. Sed reuera hoc nimium est. Scribit Fallopius, summam dosin esse scrup. iv. aut cum semisse. Incipit igitur à scrup. j. quem pueris dat, & eò peruenit, quo dixi, cum Tagautio. Paulo audacior Massarias, cum Dodonco, ad 3 ij. ascendit. Hoc fortassis dari illis potest. Scribit enim Auicenna & Serapio, dosin esse eam, quæ Agarici. Huius autem summa dosis 3 ij. Loqui autem vtrumque de Rhabarbaro non de Rhapontico, argumento sit, quod purgans cum purgante componere oporteat.

15. Hoc modo datur Rhabarbarum, vel puluerisatum, vel integrum masticandum. Cum puluerisatur, aut inspergitur passulis, conf. ros. & consimilibus: aut caricis inditur, aut sunt rotulæ, pastæ, &c. aut boli conficiuntur cum cassia, manna, &c.

16. Qui minus volunt purgare, & postea fortiter adstringere, ij torrent, & exhibent cum Cassia, quam aiunt humiditate sua tollere *humiditatem*, quod concipit, cum torretur. Hoc modo vtuntur in dysenteria plerique Practicorum: quàm rectè, non disputo.

17. In *infusione* dat Mesue à 3 j ss. ad x. Quod vt ex se nimium est: ita facile apparet, mendum esse in Codicibus impressis. Srenim facere vo-

luisset gradum istum hyperbolicum, dixisset datur à 3 vj. ad viij. vel x. Quare plerisq; Syluij lectio placet, Mesue dedisse in infuso à 3 j ß. ad iij.

18. Sed & hoc videtur quibusdam nimium. Fallopius enim maximam dosin ponit 3 ij. nec quenquam esse, qui ausit dare iij. Fortean isti tuentur se exemplo Auicennæ & Scrapionis, qui, ut dixi, cum Agarico comparant. Hoc modo, in infuso, inquam, plus purgat quàm in substantia. Verùm, quia hoc ipso modo fit penetrantissimum, timeatur in iis præcipuè, qui aliàs ardore & difficultate vrinæ laborant, ut Fallopius obseruat. Diureticum enim cùm sit, agit & pellit eò humores, ut ardor vrinæ sit molestus, quamdiu actio ipsius durat in corpore. Timetur & grauidis, ut Helidæus habet, quia menses cit. Decoctionis ea ferè ratio est, quæ infusionis.

19. Alius vtendi modus in *Extracto* est, cuius dosis variat pro vario extrahendi modo. Quod simpliciter fit ex Rhabarbaro tuso, & affuso spiritu vini, eius à Lobelio datur 3 ß.

20. Alius est in *Pil.* quæ duplices sunt, quarum primas de *Rhabarbaro* voco, alteras de *Rauedsceni*. Hæ satis validæ sunt, &, auctore Marnardo, vltra 3 j. dari non possunt, licet alij 3 ij. dederint, inconsultò: illæ sunt mitiores, ut ad 3 ij. veniri possit.

21. Alius modus in *Trochiscis* est, quamuis de obstruendi gratia tantum præscribantur ad 3 ij. Est etiam alius in Confectione, qualem Crato parat, cuius 3 iij. raro 3 sem. datur. De syrupo de Cichorio cum Rhabarbaro, vide in *Cichorio*.

22. Superest quæstio, in defectu Rhabarbari, quid sit faciendum? De *Frangula* cortice dixi sententiam. Iam dico *Rhabarbarum Monachorum*, qui in Mesue scripserunt, quod est *Hippolapatum* nostrum, omni iure huc transferri, quod planta sit congener, sed qua dosi? In dupla, triplave. Cui huc faciat, alia etiam ratio est. Radix siccata substantiam (& colorem) Rhabarbari æmulatur, nec minus eo inficit, ut Clusius loquitur. Imò etiam bilem & serosos humores abducit, ut Pena docet.

II. DE RHAPONTICO.

24. **I**am id moneo in superioribus omissum, Quod *Rha* vulgo est, Iest scriptoribus Græcis *ῥῆον* & *ῥῆον*, Plinio l. 27. c. 12. *Rhacoma* aut *Rhecoma*. Vtramque hanc vocem corruptam esse, præsertim posteriorem, cõsentio Ruellio. At quia nec Dalecampius quicquam dicit, quod nos, lego, *Rhaponticum* affertur ex his, quæ supra Pontum sunt regionibus. Ita posterior pars orationis dabit rationem appellationis, & simul concors fiet Dioscoridæ, *Rhaponticum* prouenit in ijs, quæ supra Bosphorum sunt,

regionibus. Intelligit autem, vt innui, non notum illum, *Thracicum*, qui ad Constantinopolim est, & dirimit Europam atque Asiam: sed illum, qui in Ponto, seu Asia minore est, qua *Scythæ Cimmerici* sunt, quorum regio hodie *Nova Semla* dicitur. *Pontus* & *Pion*, differunt pronuntiatione. Vt enim Gal. alicubi scribit, non est E. clarum: e, est productum, non autem i Latinum.

25. Planta ipsa non minus est genere *Lapatum*, quam *Rhab.* Qua oratione satisfacio quæstioni, *Quatenus Rhap. cum Rhab. vel idem sit, vel non sit?* Separo etiam me sciens à Bauhino, qui pro speciebus *Rha*, peculiarem rubricam facit. Maneo quoque in sententia, in Officinis quidem pro *Rhapontico* habendum esse, quod IV. est ordine, Alpini, inquam, illud *Thracicum*: posse tamen in vsum venire etiam V. quod est *Rhaponticum folio Helenij*. Imò verò etiam *Centaureum maius*, quod mox I. est in ordine.

26. *Rhap. veri* notæ apud Dioscor. sunt I. 3. c. 2. I. *Sapore* debet esse ὀψιχρὸν καὶ αἰνιδικὸν σίψας, *lentum valdè* (τὸ ἐν enim intendit) *cum modica adstrictione*. II. *Colorem* debet emittere, cùm manditur, αἰσχροῦ, quod explice, *quodammodo croceum*. Nimirum, pro ὀψιχρὸν apud Theop. 9. Hist. 13. lego αἰσχροῦ, partim vt vitem intensuum αἶ: partim, vt τὸ μόνον locum tucatur suum. Nec moror grauiss. errorem Gazæ, qui *Caruleum* ibi intrudit, cùm respexerit author ad αἰσχροῦ βακχέον Homeri, omninò ad colorem αἰσχροῦ alibi dictum, qui *Fuluus* est Gazæ ibi, sed alibi *Sanguineus*, qualis tum erat omnis vini, qui & αἰδοψ, & αἰνιψ, & μέλας. Scal. fingit nouum verbum, *Vinicolore*. III. Non debet esse *teredinosum*.

27. Pharmacopœi diligentiores distinguunt etiam *Rhabarbarum* à *Rhapontico*. I. *Rhaponticum* est vilius *Rhabarbaro*. II. *Rhaponticum* est substantia præditum minus solida, vt Diosc. quoque vult: Αἰνι, *Rhabarbarum* rara quidem sed solidiore & grauiore, & quò grauius, eò melius. III. Color *Rhapontici* exterius quidem niger est, interius autem rufus: *Rhab.* exterius quidem subniger, interius autem ex ruffo & glauco mistus. IV. *Rhaponticū* masticatum colorem reddit pallidum & subcroceum: *Rhabarbarum* vel masticatum, vel quocunque modo cum humido mistum croceò tingit colore. V. *Rhaponticum* in ore lentescit: lentescit & *Rhabarbarum*. VI. *Rhaponticum* adstrictionem habet quandam: habet & *Rhaponticum*. VII. *Rhaponticum* sapore est subacri: est & *Rhabarbarum*, nisi quòd simul amaro. Imò & *Rhaponticum* est amarum, si fides est Serapioni, apud quem *Alpinum* non inuenit. VIII. *Rhabarbarum* omne est odoratum: at non nisi quoddam *Rhaponticum* est. Tase enim ad Dodoneum misit Cortufus. Non autem debuit ideò Dodoneus mutasse Dioscoridis lectionem, ex αἰσχροῦ

faciendo *Diapylon*. Quod enim tale est, fortassis iam Rhabarbarum est. IX. Rhabarbarum purgat: Rhaponticum non. Imò verò Rhaponticum etiam quoddam purgat; ideò Serapio cum Agarico comparat. Ad has notas quo magis accedit vel Lapathum Thracicum, vel Rhaponticum Helenii folio, vel Centaurij maioris, cum quo Dioscorides comparat, fortassis de plerisque omnibus cogitans, eò tutior fuerit utenis.

28. Et hæc quidem ego ex Naturæ libro: contra quæ quid moliantur Matthiolus, Pena, Costæus, Cronenburgius, alii, videri possunt à volente per otium. Quo qui abundat, adeat etiam Comm. Salmuthi in *Nona-reperta Guidonis Pancirolli*.

29. Ut rectius se habeat negotium, video mihi incumbere necessitatem explicandi facultates etiam Rhapontici. Gal. ait 8. *Simpl.* partium esse heterogenearum. Habere enim caliditatem quandam æriam cum acrimonia, unde digerat: habere etiam frigiditatem, unde adstringat. Vtraque facultate hepaticis & lienosis prodesse: adstrictione sola dysentericis, coeliacis, hæmoptoicis, promouente tenuitate actionem. Has omnes facc. quomodo accommodet Alp. Lapato suo Thrac. videtis apud ipsum. Ausum ego spondere, non procul abesse ab iisdem tam Rhap. folio Helenii, quàm Centaurium maius, è quo fit Syrupus, de Rhapontico nostratibus dictus.

DE ROSIS.

CAPVT XXX.

1. **N**O LO heic esse Varro vel *ἡ ῥόδος*, vel in *Rosa*: hoc tantum commemoro, apud Theoph. *ἡ ῥοδαία*, *ἢ ῥοδαία*, *ἢ ῥοδαία*, est *ῥόδος* ipsum. Ita *ῥοδαία* est *ῥόδος*.

2. *Rosarum* summa diuisio est in *Sativas* (sub quibus etiam *Artificiales*) & *Sylvestres*. In vtrisque probavit mihi Illustrissimus Bauh. in *Pinnace*, eximiam suam diligentiam, nisi quod inferuit *Rosam Hierichuntis*, quæ alius est generis. Huic substituo *Rosam Chinensem*, quam non nisi pictam & scriptam vidi.

3. In *Sativarum* nominibus multus est Plinius l. 21. c. 4. & qui eum sequuntur. In *Sylvestribus* duæ propriæ sunt voculæ, nondum satis explicitæ, *ἡ ῥοδαία* & *ἡ ῥοδαία*. Ambiguum enim est, quò pertineant, ad rosas, an ad rubos? In earundem censu habent *Officinæ* quædam *Bedeguar Arabum*, quam ego plantam Cardui iungo.

4. Verum, ad *Officinam* eamus, & duo videamus. *Alterum*, quæ ex

rosis fatiuis sit illa, cuius in illis vsus? *Alterum*, quibus nominibus appellentur singulae illius partes?

5. *Quod ad prius*, Ad syr. ros. elect. aquam still. in omnibus pharmacopoliis expetitur illa, quæ *IV. est in ordine* apud Bauhinum in *Pin.* quæ est & dicitur *Purpurea*, *carnea* seu *incarnata*, *pallida*, *Prænestina* Plinii credita, à Præneste Latii opido. Quo dato *Trachynia* (à Campaniæ oppido) esse non possit, cum Plinius disertè distinguat: speciatim ad saccarum illa, quæ inde *Saccarina* vocatur, & *Fina*. Ab ista separare nos fas est XI. & XII. flore vel simplici vel pleno, quæ modò *Moschata* dicitur, ab odore moschi, modò *Damascena*, ab vrbe Damasco, non autem à Scenitis Arabibus. Purgat enim vehementissimè, itaque longissimè abest à benignitate Vlmensis nostræ, vt quidam vocant. Quæritur, quæ sint *Zebedene* dictæ? Bauh. videtur accedere ad illos, qui eandem cum vsualibus esse volunt. Contrà stat Melich. in *Disp.* qui *Damascenas* dicit. Sed quæ sunt *Alexandrina* seu *Persica*? Persuasit mihi Monardis in tract. quem Clus. nobis dedit, non esse alias ab Vlmensibus iam dictis.

6. *Quod ad posterius*, Cum germinat primùm, Plin. *Corticem granosum* vocat, qui intumescens in virides *Alabastrors* fastigiatur. Huius pars superior, quæ se explicat, *Calyx* dicitur: inferior, quæ lapillos postea continet, *Caput*. Hoc diuiditur in *Corticem*, *Folia* & *Florem*. Est enim rosa inter *duos*, vt est apud Theoph. h.e. in medio flore alium habet florem. *Cortex* constituitur à quinque illis laciniis, de quibus exstat versus leoninus,

Tres sunt barbati, tres sunt sine crine creati.

Folia iterum in duas partes distinguuntur. Aut enim sunt *folia ipsa*, quæ in vsum veniunt: aut est foliorum pars illa candida, quam *inixa*, *unguem* vocat Dioscorides, *rosæ* Galenus, qui abscinditur & abiicitur, præterquam in ol. ros. vt dicitur. Eodem modo flos & stamina in duas partes diuiduntur. Aut enim sunt *lutei illi apices*, vt Plinius vocat, qui adhærent tenuissimis quibusdam capillamentis, & pro semine habentur à quibusdam: aut sunt capillamenta ipsa. Hæc duo vocantur à quibusdam Medicis *videt p. idur*, quem qui *Antheram* vocare volunt, decipiuntur. Est enim *Anthera* non simplex medicamentum, sed compositum, cum aut sine floribus istis. Vide Foësum.

7. Ex his partibus frequentiss. vsus est foliorum exungulatorum, tam substantia, ad varii generis medicamenta: quam succo, vel per expressionem, vel per infusionem, vel per destillationem.

8. Minus frequens vsus vnguium est, & fructus, inprimis Cynosbati. Minimè omnium frequentatur aq. destill. ex capitibus, vt & decoctum illo-um.

9. Hæc partium distinctio seruit distinctæ facultatum cognitioni. Certum est, & semen & capita esse cum insigni adstrictione : idè frigidum & siccum. Certum etiam est, folia & consequenter succum illorum habere leuiculam adstrictionem, quæ eodem tendit : incertum verò est eadem sintne calida an frigida ? scribit quidem Gal. 3. *Simpl.* 6. in rosarum effectib. calidum non vincere, propterea calidas non esse ; scribit *de Ther. ad Pis.* 3. rosam leuiter refrigerare ; scribit 6. *San. tu.* 74. folia renib. substrata imminuere copiam seminis ; scribit *de instr. odor. vlt.* in calidis capitis dolorib. imponi ; scribit 3. *Simp.* 9. rosam plerisque omnibus modis, quib. utimur illâ, refrigerare ; scribit 2. *Simpl. vlt.* in specie de oleo-ros. refrigerare excalescentes, adeoque frig. esse in 1. gradu. Summa, scribit aliis locis alia.

10. Ne soli Gal. adhæreamus, scribit Mesue 1. *Purg.* 10. rosam esse frig. in 1. siccam in 2. Hoc explicat ex Gal. 3. *Simpl.* 10. rosam esse tepidi caloris, quale Chamæmelum est. Vbi subito aliquis, Atqui Chamæmelum est cal. in 1. Erit igitur rosa quoque. Caliditati attestatur gustus, qui, vt habet iterum Gal. 3. *Simpl.* 15. vnâ cum adstrictione sentit dulcedinem, amarorem, & quasi mordicationem quandam. Hæc tria etiam sunt à calore. Adde, Galeno consentiunt Paulus & Aërius, constitui rosam & *ὁ δὲ τῆς ῥόδου οὐκ ἔστιν αἰσχυρὸς*, hoc est, vt exponunt, habere humiditatem calidam.

11. Quid igitur ? Confugiunt quidam ad partium heterogeneitatem, quod scribat Gal. 4. *Simp. vlt.* 7. *Simp. c. prop.* in rosæ natura aliud gustantibus acerbum esse, quod necesse est terreum sit, crassum, frigidumque : aliud amarum, quod tenue & calidum : & tertium in his aqueum, quod necessarid frigidum, sed in tenuitate & crassitie medium quadantenus obtineat, & c. Ita 4. *x. m.* 4. cum aloë comparans ait, habere in se amarum quid, quo exstergit : habere etiam adstrictorium quid, quo committit, & vlcera ad cicatricem ducit.

12. Hac de re ne quid dubites, vide, fodes, Mesuen, spondeo tibi agniturum pro Interprete Galeni. Et sic quidem illi satisfactum esse putant difficultati : sed re vera, quod Italico dicitur prouerbio, *Non pescano al fondo.*

13. Vt rem exemplo declarem, Opium tam est heterogeneum, vt dicatur esse cal. in 3. frig. in 4. non dicitur tamen, harum quidem partium respectu cal illarum autem frigidum, sed simpliciter frigidum. Cur ? Quia refrigerando interficit. Ita, quamuis in rosa diuersæ sint partes : oportet tamen dicere, vræ dominantur, hoc est effectum edant. Jam igitur aliò se vertunt, Quæ calida & frigida sunt in 1. gr. non refert vtro appelles. Non enim sensu, sed ratione deprehenditur cal & frigus.

frigus, adeoque est medium quid inter cal. & frig. quod Tepidum vocat Gal. Rosa igitur (dicunt) cum talis sit, &c.

14. Reuerà, non *αἰσχρογ*, est, sed & *αἰσχρο*. I. enim repudio illud, 1. gr. *tantum hoc* / ratione hoc tantum intelligi. Medicus enim artifex sensualis est, licet non aspernetur rationem. Sed detur: quod ratio iubet esse tale, id & est tale, & tale dicitur. Deinde (quod tamen coincidit cum illo) quamuis Gal. scribat 6. *Simpl.* Atriplicem esse in 1. gr. in quo etiam rosa; licet idem 3. *Simpl.* 10. comparet inter se rosam, chamæm. & lini semen, & omnibus his calorem tepidum tribuat: non sequitur tamen, frigiditatem vel atriplicis, vel rosæ dici posse caliditatem, ut neque contra, cal. vel cham. vel sem. lini esse frig. Quæ enim hæc rerum confusio?

15. Summa est, in Medicina referuntur omnia ad hominem temperatum, quem quæ calefaciunt, calida sunt: quæ refrigerant, frigida. Sed enim quia fieri potest, ut cal. in 1. gr. siue id *Tepidum* appelles, siue *Temperatum*, refrigeret hominem intemperatum, dicitur id frigidum. Rosæ igitur calidæ sunt, quo respectu? Hominis temperati. Et hoc de natura ipsarum est. Verumenimvero, quia remittit intensum, siquidem applicentur homini calido, possunt illum refrigerare, & dici frigida. Et hoc accidit illis. Hoc per anticipationem dictum esto de omnibus à Gal. dictis *Tepidis*, cum quibus finem habeant qualitates ros. actiuæ. In passiuis manet hoc, siccæ sunt. Nec est, quod iactent quidam locum Gal. 4. *Simpl. ult.* Loquitur enim de illa substantia aquea, quæ causa est odoris, & facilis exsiccationis.

16. Iam in hoc ros. temperamento est latitudo quædam. *Domesticarum* folia ut plurimum sunt odoratiora & coloratiora syluestrium: ideo calidiora. Iisdem exsiccatis quia ferè perit & odor & amaror, & vis purgatoria: idè minus calida. Ita, folia perfecta, omnia habent: & *αἰσχρο*, & calidiora sunt imperfectis. Ita, succus per expressionem factus est calidior ipsis foliis: partes enim terrestres iam separatæ sunt. Hoc vicissim calidior est succus per infusionem: igneæ enim partes tantum secedunt. Hinc Gal. 3. *Simpl.* 10. dicere potest, succum substantiæ esse tenuiss. idque tribus argumentis, quod celerrimè arescat: nihil habeat viscosi; obscuret reliquorum vnguentorum odores, tenuitate sua præoccupando odoratus instrumentum.

17. In his, quæ turbet Monardis, sine *Simp. Ind.* videre possunt apud ipsum, qui volunt.

18. Et hæc quidem ambages sunt in primis rosæ qualitatibus: in secundis pauciores sunt. Quod ad adstrictionem, habent illam omnes rosæ partes, sed debiliss. folia exungulata, 6. *κ. π. π.* in linimento Dia-

befafa, quemadmodum viciffim vngues fortio- rem. Ideo vfurpantur in clyfteribus, in lotionibus pedum, in fluxionibus ad partem affectâ. Fortiorem rursus flores heic propriè dicti, quos infpergunt gingiuis laxis, quos decoquunt in nimis mensibus, in fluore albo, &c. Fortiorem rursus calyces seu capita puluerifata, vt & aq. eorumdem destillata. author est Dodoneus, spongiolam illam, quæ syluestrib. rosis innascitur, non aliter in calculo efficacem esse quàm adstringendo & refrigerando. Cum enim nonnisi calidi renes gignant calculos; & verò illi diureticis validioribus valdè debilitentur: mirum non est, roborari inde renes, vt pellendo calculo aptiores sint. Quod ad absterfionem, quandoquidem sedem illa habet in amarore; amara autem sola folia, & quidem fatiuarum potius quàm syluestrium: utique sola illa habebunt.

19. Quod ad apertionem & discussionem, est illa quidem exigua in foliis: sed maior in succo. Et rursus, manifestior in succo per infusionem, quàm per expressionem, vt dixi.

20. Quod ad vim purgatoriam, quæ iam in tertiis, habent illam sola folia, & iterum fatiuarum potius quàm syluestrium, & rursus ex fatiuis rubra potius quàm alba, & rursus, recentia potius, quàm ticca. De quibus tamen sciendum est, obseruatore Costæo, non esse illis adimendam omnem hanc vim, cum compertum sit, in sero infusa omninò purgare.

21. Sed quid *aqua stillatitia*? Non purgat, clamant omnes. Imò verò, ait idem Cost. ad 3 x. exhibita. Eadem est ratio ex succo factæ, credo, quamuis Lob. neger.

22. Verum age, vt de succo ipso agamus: hunc nobis dant *incarnate*. *Puniceas* reprobât Pafinus, quod multum moueant, nihil promoueant, quin adstringant potius. *De Damasenis*, *Nesim* Ser. ex autoritate Rhaf. scribit ille, folia à 3 ij. ad iij. facere multum assellare, vt loquitur Int. Folia 20. aluum subducere, scribit Matth. Imò, quina vel fena, Fall. Et quod mireris, sex vel octo, acetario permista, facere totum purgatorium, Amatus vidit. Ideo sacc. ros. faciunt quidam ex his potius quàm ex incarnatis, quod pondere 3 sem. etiam robustiss. purgat. Quin purgat tanta cum violentia, inquit Amatus, vt oris & faucium exulcerationes faciat. Cui Pena succinit, deliquia animi, & stomachi lancinationes addens. Cui tamen opponit se Matth. in *Apol.*

23. Sed vt redeam ad succum: vtimur incarnatarum, per expressionem quidem ad *Elect. ros.* & de succo ros. vt & alia quædam: per infusionem autem ad *Syr. ros.* cumque vel simplicem, vnus aut duarum, summum trium infusionum; vel solutiuum, ferè nouem, non plurium. Eadem est ratio *Mellis ros. sol.* cum sacc. substituitur mel. Habetur

quibusdam locis peculiare saccarum purgans ex Damascenis seu Moschatis, de quibus dixi. Apud nos non purgat, quia fit ex incarnatis, inquiunt. Quid regeri possit, videt unusquisque.

24. Sed quid purgant rosæ? Constans est apud plerisque omnes sententia, purgare bilem flauam & adustam: solus Garz. Lopus *Lect. Var. c. 24.* id negat. Ait enim se longâ experientiâ didicisse, pituitam potius purgare quàm alios humores, quod senibus, obesis, voracibus præcipuè utilis sit.

25. Quod obiicitur, post acceptas rosas multum bilis vacuari, id ille ait commune esse omnibus purgantibus. Numquam enim ait deesse bilem in intestinis. Mihi videtur, litem ita componi posse, Rosæ sunt propè lenientia, ideo vacuant, quidquid inuenerint.

26. Hoc faciunt tam benignè, vt non opus sit correctorio: imò, cor corroborant. Hinc in pueris mirificè profunt. Quod verò Mesue ait, ob imbecillitatem indigere adminiculo, id fit hodie, cum non datur solus succus, sed cum saccaro, melle, fero.

27. Dari ait succum Mesue ab ʒ j. ad ij. syr. ex succo factum, ab ʒ ij. ad v. Sed enim quia medicamentum est *αλγιν*, & quidem vario modo præparatum, oportet varietatem declarare.

28. I. habemus duo & nominibus & dosibus distinguenda *Electuaria*. Horum alterum Mesue est *in Antid.* Electuarium dictum rosatum: alterum Nicolai Alexandrini, *Electuarium de succo rosarum*. Recipit quidem vtrumque, & succum rosarum & Scammonium (si possum distinctè loqui) in eadem quantitate: si distinctè, vt par est. Illud quidem Scammonium habet crudum: hoc autem præparatum, quod *Diagridium* vocant Officinæ. In re ipsa parum est discriminis. Coctura enim scam. quam Mesue instituit, facit effumare partes igneas, ob quas tantoperè feruet. Sed & quidam *Diagridium* volunt, non *Scammonium*, iterumque coquunt ob maiorem securitatem. Ea consistit in adulterio Scamm. quod coctum prodit, vt Calest. nos docuit. Siue enim *Scammonium* sit, siue *Diagridium*, colligitur in coctione lentum quid, instar visci, à natura huius succi alienum, quod abiiciendum est. Quod quia præstare non possunt, qui puluerem tantum inspergunt, patet, quid dicendum sit.

29. Quod verò maximum facit discrimen, hoc est: *Electuarium rosatum* præter Scammonium vltra lb. vj. pendit: *Elect. de succo*, etiam præter Scammonium ad lb. iij. non ascendit. Vnde licet æstimare detestandum errorem illorum, qui alterutram compositionem pro altera sumunt! Nimirum, vt computat diligentiss. Melich. in *Disp. suo*, Vnciæ singulæ Electuarij ros. habebunt gr. xix. El. de succo gr. xxx. Ergo

K. ij

il lius quidem dari possunt 3 v. vt Mesue definit: huius autem vix Castaneæ magnitudo, vt Nicolaus ipse determinat, hoc est ad 3 lb. vt Medici. Habet enim hæc dosiſ gr. Scamm. xv. illa xij. Qui audaciores sunt possunt excedere vtramque dosim, vt dicetur in Scamm. Cæterum, rarè dantur sola, sed pro stimulo aliorum in pauca quantitate. Parantur alicubi etiam in forma solida.

30. II. Habemus & Syrupos diuersos, de quibus dicam, vbi hoc præmonuero. Aliquando idem dictum est, Syrupus, Iulepus, Muccarus: aliquando non est idem. Apud Mesue Iul. & Syr. ros. est idem, cum fiat vterque ex infusione: apud nos differunt. Fit enim syrupus ex infusione: iulep. ex aqua stillatitia. Muccarus seu Muccarum est idem cum Syrupo ros. quamuis ferè sol. adhæreat, vt & in viol.

31. Syr. ros. vel simplex est, idemque non-sol. vel sol. Sol. iterum vel simplex, vel compositus, qui & completus. Rursus Syr. ros. simp. non-sol. fit ex rosis, vel siccis, vel viridibus, vterque per infusionem, vterque eodem modo, ter repetita infusione, & creditur refrigerare & adstringere tantum, licet Costeus pertendat, etiam purgare, si detur in debita quantitate. Syr. ros. sol. simpl. ab ambitiosis Rhodopharmacum dicitur, semper fit ex foliis viridibus, sed modò per infusionem, modò per decoctionem. Apud nos vtroque modo fit. Illo quidem, cum ex rosis, in B. M. flaccidis factis, exprimitur succus, & addito sacc. soli exponitur, & fit inde Syr. ros. sol. per insolationem. Hoc autem, cum infusionem crebrius repetimus, modò quinquies, modò pluries, vsque ad numerum nouenarium, in quo nostri acquiescunt. Syr. ros. sol. compositus iterum est multiplex. In Italia compositionem habent cum Rhabarbaro. Apud nos frequens est Montani, cum & sine Helleboro. In hac farragine, vt de simplicibus nihil effatu dignum restat: ita de dosi purgantium silere nos fas non est.

32. Syr. ros. sol. ex succo expresso creditur purgare posse pondere 3 iij. ex infuso seu diluto, iv. vel v. Montani cum helleboro, vltra ij. dare nemo auit: sine helleb. ad iij. se extendit.

33. De simplici sol. tria sunt animaduertenda. 1. Quia facilè exsoluitur, de recenti sit rata dosiſ d. 2. Attento opus est, tam in numero infusionum, quam in proportionem saccari. Si enim quinquies & sexies tantum obeatur, 3 v. dari possunt: si nouies, & sacc. lb. iv. accipiantur, ad infusi lb. v. vulgaris dosiſ solet esse 3 iij. aut iv. summa v. 3. Videntum est, ne diu ante cibum detur, sed vna hora tantum. Quod quidam faciunt immediatè vel antè vel post cibum, non meretur punctum, vt barbari loquuntur. Corruptur enim cibus, nec iudicari potest de excretis.

34. De *infuso* seu *diluto* hoc etiam tenendum, aut fieri illud in aqua simplici, aut in rore, quem valdè commendat Fallopius, aut in aqua. sonchi, cich. &c. Apud nos quid solenne sit, videatur in Disp.

35. III. *Syrupis* proportionata sunt *Mella*, vt sic dicam. Hæc ipsa etiam aut solutiva sunt, aut non sunt, prout infusio est parcior vel crebrior. Est autem differentia, quæ inter *sacc.* & *mel.* Quò sit, vt *Mel ros.* sit calidius, fortius digerat, potentius aperiat & abstergat. Dantur & heic *Mella sol. comp.* sed magistralia. *Mellis ros. non solutivi* insignis est varietas, de qua hoc tantù. Duplex ipsius paradi modus apud nos cum sit, vtrobiq; vbi *mel* ad ignem liquatù est, & linteo traiectum, dicitur *Mel ros. colatum*. Cum præter *mel*, additur *sacc.* vocatur *Mel ros. saccharatum*.

36. *Mel ros. sol.* nostrum non potest dari in ea quantitate, in qua *Syr.* correspondens. Sufficiunt 3 ij. ad iij. Differt à *Syr.* quod magis abstergit pituitam. Ab hoc rursus *Anthosatum*, quàm calidius, & capitalius, vt sic dicam, illo, est.

37. Heic duo in quæstione sunt 1. Quatenus *Hydrosatum* Aëtij, Pauli, aliorum conueniunt aut non conueniunt cum melle nostro? Est frigidius. 2. Quatenus *Geleniabin*, seu *Ieleniabin* Arabum huc faciat? Est decoctum *ros.* melle aut *sacc.* dulcoratum.

38. IV. Tam *Syrupis*, quam *Mellibus* vicinæ sunt *Conserua* seu *Saccara ros.* Vbi statim id dicendum est, quosdam distinguere, quosdam pro re eadem habere. Eorum, qui distinguunt, non est idem sensus. Apud nos *Conserua ros.* paratur eo modo, quo cæteræ *conseruæ*: *sacc. ros.* cum additione *Tabulatum*, id, quod vulgus *Manus-Christi*, modo cum perlis, modo sine illis, appellat.

39. Quæstio est, vtrum alterutra, vel etiã vtraque compositio purget? Distingue. Si fiant vel ex incarnatis nostris, vel etiam moschettis, omninò purgabunt: sin ex iis, quæ nunquam aperiuntur totæ, item ex exsiccatis, contrariùm agunt.

40. Sed qua dosi purgabunt? Quamvis Fallopius dicat de *incarnatis*, dari ab 3 j. ad ij: non credam tamen quidquam futurum, nisi ad iij. eatur. Contra, de *Moschettis* certus esto in infirmioribus sufficere 3 ss. in robustioribus integram non superandam.

41. Corollarij loco addâ pauca de iis compositionibus, quæ vel à *ros.* nomen habent, vel à *basi*. *Conf. aromatica ros.* Gal. seruit partibus nutritoriis refrigeratis: *Conf. diarhodon Abb. Nic.* in obstructionibus viscerum calidis locum habet: *Rosata nouella Nic.* est analepticum: *Troch. diarhodon Nic.* in debilitate ventriculi, intestinorumq; vsurpantur: *Troch. de Rosæ Rhæ*, ferè in iisdem frequentantur: *Pil. diarhodon* purgant, sed non infra 3 ij. *Troch. de Ros. Mæ* sue purgant etiã, & *simplices* dicuntur: *Troch. pur-*

gantes Mesue fiunt ex præcedentibus, addito Scam. & dicuntur cum hoc additamento: *Sief* seu *Suffuf* diarrh. in affectibus oculorum adhibetur.

42. Et hæc de domesticis: ex sylu. censu petitur caro *fructuum Cynobati*, ex qua, saccharo conspersa, fit conferva pro calculosis. Idem gaudent edulio eiusdem carnis, sed transmissio per setaceum, ob membranae tegentis densitatem.

DE SAGAPENO.

CAPV.T XXXI.

I. Σ *Ἀζάριον*, & *σαζάριον*, id est *ἰ*, certæ est & originis & significationis. Ex hoc corruptum est *ἑ Γαλβάνιον*. Puto etiã *ἰ* *Sacopenium* apud Plin l. 19. c. 8. & iterum l. 20. c. 8. Certè est *ἰ* *Serapinum* Off.

2. Quemadmodum autem olim incognita erat planta, quæ succum *hunc* ita dabat: ita hodie quoque. Auxit tenebras Bauh. in *Pin.* Cùm enim succum tribuisset *Panaci Herculeo* illi, quem *Opopanax* suprà dictus fert: denique inter succos iterum nominat, & plantam ferulaceam, ex Diosc. facit.

3. Alij pro planta Sagapenifera habent *Panax Cofinum Bauh.* quod II. est in ordine. Verùm, cum Vett. nihil certi nobis reliquerint, præstat ipsum succum inspicere, & considerare, Legitimũne sit?

4. Est omninò, siue Græcos spectes, siue Arabes. Diosc. describit, esse tralucidum, fuluo fõrinfecus colore, intus albo, medium quid inter Galbanum & Lafer olens, gustu acri. Mesue ait, esse colore medium inter subrubrũ, & subalbum, odore porri, faciliè in aqua resolubile, quò leuius, eò melius, quod odorem habeat nec *Assæ*, nec *Galbani*. His enim adulterari solet. Tale ferè est nostrum, quod in grumis vocamus. Habemus enim alterum, quod in globis, & est paulò deterius. Vide Cordum 4. *Hist.* 104.

5. Animaduertendum, Monardum videre id, quod Mesue ait, odore porri esse: at *Brassæuolæ* & *Costæo* compertum esse, sentiri illum odorem, si paululum in ore detineatur.

6. Non negligendum etiã, quod idem Mesue, faciliè esse resolubile. Hoc enim est, quod I. *Antid.* II. dicitur, signum esse legitimi, cum nec *Assæ*, nec *Galbano* id contingat.

7. Sed, quo sensu accipere oportet illa. in Galbano *ἑ ἁπλοῦς ἑ νεύει ἑ*. (Et mox *ἑ ἁπλοῦς ἑ ἁπλοῦς ἑ νεύει ἑ*) non esse amplius Galbanum; sed trans-

ire in Sagapenum, & Sagapeni modo in aqua dissolui? Hoc, *notam illam facile dissolui*, non esse propriam Sagapeno, sed conuenire etiã deteriori Galbano. Qua re valde adiuuatur sententia Penæ, *Adu. f. 349. Tria hæc gummata, Sagapenum, Assam, Galbanum, esse cognatarum plantarum ferulacearum, natalibus differentium, &c.*

8. Sed ad *facultates*. Apud Galenum, Sagapenum est calidum & siccum cum partium tenuitate, vt in aliis gummatis. Hoc explicat Mesue. Est calidum in 3. siccum in 2. amarum & acre instar porri (allij, Costæus) ex diuersis quidem substantiis, ignea & terrea, sed ignea superante. Hinc potentissimè aperit, discutit, & attenuat, non leuiter etiam abstergit. Commendatur inde in affectibus thoracis, quicunque sunt à crassa pituita, item in tumoribus duris & callosis, præcipuè partium neruosarum, nec non in capitis morbis diuturnis: summa, vbicunque opus est penetratione. Laudatur etiã in affectibus oculorum propter absterfionem. Vbique cum appropriatis. Ita cum menfes mouere volumus. Vis alexiteria videtur pendere à manifestis dictis.

9. Purgatoria non planè, sed ita, vt valdè ab iis promoueatur. Hinc inter validiora est. Mesue ait, nocere ventriculo & hepati. Corrigit adstringentibus, & tonum conseruantibus, spica, mastice, &c. Dat à 3 ss. ad j. vt Syluius habet, ad aur. j. vt Antiqua versio.

10. Præstat autem dicere de *Pil. de Sagap.* ob quod hic sermo institutus est. Gemina est illarum descriptio apud Mesue, quarum posteriore vtimur tantum, præcipuè in affectibus vterinis, cum succo matriariæ.

11. Præter has habemus alias cum inscriptione, *Pil. de Sagapeno validiores*, quas apud alios nondum offendi. Vtrobique opus est iudicio: sunt enim efferatiores, cum hoc præcipuè malo, quod seq. etiam diebus, stimulus superest qui causam præbet nouæ fluxioni, ob insigniam vim attenuandi. In dosi vtriusque vix licet 3 j. contingere.

DE SAMBVCO ET EBULO.

CAPVT XXXII.

1. **P**LACEY coniungere, quamuis Sambucus sit arbor, Ebulus planta annua. Non enim heic *ακριβολογικον*, vt sæpè nos facere iubet Theoph. Quod ad arborem, à Sambyce quodam Musico, vt est apud Suidam, aliosque, dicta est Sambucus (Sabucus poë.

ricum est.) instrumentum quoddam Musicum, ex ramis fortè arboris huius factum. Vox eadem cur tributa sit instrumento bellico apud imortalem Lipsum, *dial. 6. ὁ πάλιν*. Stevv. in *Veget.* Baldum in *Vitr.* dicere non habeo. Græcis vocatur vel *ἀκμή*, vel *ἀκμή*, vel *ἀκμή* (reliqua enim corrupta esse autumo) & *χαμαιάκη*, humilis Sambucus, quæ vno verbo Ebulus, seu Ebulum.

2. Atque, vt Ebuli differentia nullæ sunt, nisi quod alius est folio laciniato: ita Sambuci sunt, vt videre est apud Bauh. in *Pin.*

3. Ego, relictis aliis, domesticam seu campestrem, quæ I. est in ordine, apprehendo, & significo ignaris, vsurpari ex illa in Off. quatuor, Asparagus, florem, corticem interiorem viridem, & baccas nigras: Ita ex Ebulo duo, radicem & baccas.

4. De facultatibus locuturus hoc præscire debet, habere quidem utramque plantam valde similes: sed ebulum efficaciores, auctore Plinio l. 25. c. 8. Deinde, lusorium esse, quod de villarum refrigeratoria iactatur. Non magis illam habent quam Rhab. per accidens scilicet. An dici potest, corticem Sambuci viridem & humidum tamdiu mitigare feruorem erysipelatum, quamdiu ætæ talis est? Nos qui de potentia loquimur, certissimum, Ebulum vel cal. & sicc. esse in 3, vel cal. quidem in 3, sicc. in 2. Hoc paulò inferiorem esse Sambucum.

5. De cætero, magnam esse in utroque partium tenuitatem ob quam (vt Gal. loquitur) discutiunt & absument humores calidos, verum non moderatè, vt ille vult, sed potentissimè. Cum discussione adest & absterfio. Hoc didicerunt quidam magno suo cum malo, quorum fauces & palatum penitus exulceravit succus acinorum densatus sine sacc. & melle. Factum id est autem in raucedine à frigidis humoribus, in quibus vulgus etiam vitur fungo Sambuci, suspenso in potu. Vocant *Jüden wbrlein*.

6. Sed adstringitne etiam? Dioscor. enim & Gal. tribuunt illis *κρίματι*. Verum, peritiores animaduenterunt, loqui illos de callis & fistulis, in quibus hunc habere effectum dicunt discussione, & consequenter emolitione. Idèd laudantur etiam in omnis generis duritiæbus tam foris quam intus.

7. Hac partium tenuitate menses & sudores cient, calculos pellunt, vermes in auribus necant, imò canum & viperarum moribus medentur.

8. Purgant satis violenter, præcipuè Ebulus. Scribit Lobelius in *Observat.* Sambucum quidem *κακόςμαχος* esse, polypodij instar, quod fit ob excrementitiam humiditatem: Ebuli autem cortices hellebori modo purgare, sed decocto potius quam infuso.

9. De ebulo priuatim scribit Dodoneus, vsum ipsius lethalem esse in iis, qui diuturnis viscerum obstructionibus laborant, quales sunt, qui post icterum hydropo corripuntur. Ego in iuvene aliàs agili, sed iam ob desidiam cachectico, & sensim intumefcente, feliciter vsum radice ebuli bis repetita.

10. Sunt autem gradus in partibus. Infusum cort. rad. ebuli valde violentum est, decoctum minus. Post radicem sunt acini & semen ebuli, præsertim si præparentur, vt Dodoneus scribit. Puto, asparagus & folia etiam mitiora esse. Dioscorides & Plinius olerum modo decoquunt ad detrahendam pituitam, bilémque. Quo loco crediderim, sub pituita latere aquas.

11. Correctorium vtriusque est vinum, cum incoctis adstringentibus & aromaticis. Quæ cum valde parca manu indat Fern. in Hydragogo minore, parum illi tribuo. Semina vtriusque infundit Dodoneus in aceto, & cum feminibus propinat. Affectibus articulorum. opponit Matthiolus cum decocto chamæpityos.

12. Apud eundem Matthiolum dosis seminum est 3 j. Cum decocto dict. Rad. ebuli tantum dat Plinius, quantum duo digiti comprehendere possunt, idque 1½ hydropicis. Ego in 3 ij. cum tolerantia dedi. Alioqui nostris moribus 3 j. & altera, cum aliis purgantibus suspenditur in vino, de quo bibunt agri per aliquot dies.

13. Oleum sambuci (de ebulo nihil tale inueni) fit vel ex floribus, vel ex cortice, vel ex vtroque. Posterius, auctore Costæo, lenit ambusta à puluere tormentario: prius, foris quidem abstergit cutis sceditates, intus autem medetur viscerum obstructionibus. Oportet distinguere à Sambacino, de quo in Iasmino.

DE SARCOCOLLA.

CAPVT XXXIII.

1 **G**RÆCA quidem vox est hæc, & obuiæ significationis, & proculdubio de succo plantæ propriè, de planta ipsa impropiè: verum, quia nemo vel Vett. vel Recc. aut vidit, aut descripsit, restat hoc solum nobis, vt dispiciamus, qualis debeat esse succus?

2. Hac in re nodi sunt satis difficiles. I. Dioscorides l. 3. c. 83. dicit, *εμπύπτη*, sublauiam seu flauescientem: at Plin. l. 13. c. 11. inquit. Fit ex sarcocolla (de planta loquitur) gummi vtiliss. pictoribus & Medicis,

simile thuris pollini, & idè candidum quàm ruffum melius. Et l. 24. c. 14. *Melior quò candidior.* Videbitur difficultatem sustulisse Mesue, cum duplicem facit sarcocollam, aliam albam, sicut thus, quam Plin. viderit: aliam subcitrinam, quam Dioscorides: vtrumque colorem acceptant Materialistæ. I I. Dioscorides laudat *ἰπποκρίτης ῥίζη*, gustu amariss. Nam heic quoque *ῥίζη* intendit. Sed Plin. *Cum quadam acrimonia dulcem.* Heic video Plinium deferi ab omnibus: subscribi autem *ἰπποκρίτης* Diosc. cui sensus. I I I. Dicit Diosc. similem esse *λίανθος ἰπποκρίτης*, quod vertunt *Pollini thuris*, hoc est *manna thuris*. Solus Corn. *ῥίζη*, *thuri tenui*. Hoc videtur melius. Manna enim thuris reuera pollen est: a *ῥίζη* sarcocolla vt plurimum non est pulvis, sed grana exigua, qualia sunt *thuris orobia*, vt apud Dioscoridem legit Marcellus, & ex eo Pasinus pro *Arabia*.

3. Ergo laudatur sarcocolla illa, quæ primùm est in granis minutiss. veluti ex sudore concreuisset, vt Cæs. loquitur, ob id *rara & cœu spumosa*, vt Cordus, *quò maiora tamen grana*, èd melior sarcocolla, vt Serapio vult. Deinde, quæ sapore non dulci, sed amariss. est: imò, quò amarior, èd melior. Quare Amatus in Dioscoridem, bonitatem sarcocollę metitur hoc solo indicio. Interim, requiritur & quædam *acrimonia, quę fauces scarificat*, vt Cordi verbo vtar, nauseam mouens, si deglutiat. Tertiò, colore non flauo, quamuis Mesue velit talem, sed albo. Et hæc recens est, cum flauus color veterascentem prodat. Quartò debet esse *friabilis*, quod Serapio habet, & suspicatur Pasinus deesse apud Dioscoridem. Falsum igitur est, quod quidam dicunt, debere glutinosam esse, & manibus adhærescere. An talis est, cum à calore actuali mollescit? Quintò, in aqua aut alio liquore facilè debet dissolui. Tandem addit Cordus, in igne debet attolli in spumam, & difficulter ardere, cum odore quodam ingrato, vt Cæs. Adulterabatur quondam gummi, vt Diosc. monet: sedprehenditur dolus absentia notarum dictarum.

4. De facultatibus pauca & non satis certa scribit Gal. 8. *Simp.* Sarcocolla, ait, vim mistam habet ex emplastica quadam substantia, & pauca amara. Itaque citra morsum desiccet, & glutinare potest vulnera. Heic primùm non designantur gradus cal. & sicc. Imò, nec mentio fit illarum. Mesue igitur calidam quidem facit gr. 2. siccam autem paulò infrà, fortè in fine j. vt Auic. videtur velle.

5. Hoc dum cōuellere studet Manardus, & probare non adeo calere, nihil agit. Secundus enim gr. non est valde calidorum. Imò superare illum dat nobis in manus Serapio, cum *multum perforatissimam esse scribit, comedere carnes ulcerum, exulcerare intestina, inducere caluitium*, & alia.

6. Quæ an stare possint cum gr. ij. iudicent alij. Eodem modo, quo-

modo causticum quod est, glutinabit vulnera? Hæc ~~dicunt~~ auocant me ab vsu sarcocollæ, præsertim interiore.

7. Facultatis purgatoriæ non meminere Græci. Mesue & Auicenna nec laudant, nec vituperant. Serapio, pro cathæretico habet. Quare ad vnam partem sarcocollæ accipit olei partes 10. ac si Euphorbium foret. Scribunt autem purgare pituitam crassam, & quidem à remotis partib. veluti oculis, cum quib. habeat tantam affinitatem, vt, purgandi gratia in illis data, exulceret. Misera affinitas! quam hostibus optem! Mesue dat in substantia à 3 j. ad ij. quod ego ne in pilulis quidem audeam, quantumvis bene correctæ videantur. Costæus suo more multa excusat: ego dico, *Abeat sarcocolla cum pil. suis in maximam malam rem:*

DE SCAMMONIO ET DIAGRIDIO.

CAPVT XXXIV.

1. **I**NCERTÆ originis est, siue *σκαμμόνιον*, n. dicas, siue *σκαμμόνια*, s. Incertum, an Vett. alterutram appellationem tribuerint plantæ, alteram succo. Non erant tam accurati. Sed nec esse debebant, auctoritate Theoph. qua de alibi.

2. Videtur certum esse, *Diagridium*, esse corruptum, *δαιγρίδιον*, *laccrymula*. Videtur & hoc certum esse, Scam. Græcorum & Arabum esse idem. Accipio pro certo, verba Diosc. esse interpretanda de duabus speciebus, quarum altera, folia habeat *Helxine*, & sit I. Bauh. *Syriaca* ipsi dicta, *Antiochena* Off. altera *Hedere*, II. eiusdem, *Monspeliensis* dicta, seu *Valentina*. Huic est affinis II I. de qua non est opus aliis.

3. Apud Diosc. & Plin. sunt verba quædam obscuriora, quæ eruditi ita explicant, *Et folia & radicem succi plena esse, virosique odoris*: In Off. nostris vsum esse tantum *succi densati Scam. Antioch.* cui substituitur alicubi *Monspel.* Antiquitus etiâ radicis vsus erat, vt ex Theoph. & Diosc. liquet.

4. Quæ fuerit colligendi ratio huius vel succi, vel lactis, vel lacrymæ, notum est ex Dioscoride.

5. Ego nolo *πληθραγγυρίων*, quin recta semita venio ad notas optimi Scammonij, quandoquidem olim quoque adulterabatur succo *Tithymalorum*, &c. Hac in re tantò diligentiores nos esse par est, quòd verius est periisse nobis fidem signorum, quæ magistratus iussu olim imprimebantur, vt est apud Mesue. Sit igitur laudabile Scammonium

1. Διαιρέσις ἔστι τῆς οὐρανίας. Coniungo enim, & dico cum Plin. *Specie nitidum, & taurino glutini quàm simillimum.* 2. Ab hoc pendet color, quem Dioscoridos neglexit, Plin. autem *Candidissimum*, quæsiuit. *Quò enim taurinum gluten candidius, eò probatius*, ait idem l. 28. c. 7. 3. *zuberus* debet habere *luteas tenuissimas fistulas*, vt Plin. interpretatus est. At Marcellus *Kenulas* vult, Serap. Int. *Gibbositates*, alij *Eminentias*. 4. Desiderat Diosc. *scaber, & asperus*. 5. *Friabile*, quod Auicennæ est *Puluerisabile*. 6. Non vehementer linguam exurens. Quod enim tale est, succo Tithymali, Cataputiæ & similia adulteratum est, qua de mox. 7. Citò liquefcens. 8. Odoris proprii, boni, aut virus redolentis, vt Plin. loqui amat. Hoc primæ notæ Scam. est: quod secundæ, colore est subalbido, seu vario, vt de Mesue habemus. Hoc cum Auicenna tribuat omni Scammonio, verisimiliter dicitur, habuisse non nisi deterius. Arguunt enim hæc terrestrem substantiam. Tertiæ notæ est Crassum, nigrum & graue, vt Mesue describit. Quod ex virore nigrescit, cum odore tetro, abiici debet in simetum.

6. Hæc si quis conferat cum Scammonio quod Materialistæ nobis præsentant, habebit responsum; sitne legitimum? Dico, Est, & Non est. Est, quia sit ex eadem planta, ex qua olim. Non est, quia non sit eodem modo, non, inquam, per incisionem radicis folius, sed radicis cum superficie. Totum enim conciditur, & exprimitur. Tum verò multum recedit à sua bonitate, cum planta sit acrior radice, si Mesue fides. Non est, etiam alia de causa. Nam neque hoc *ἐν τῇ ῥίζᾳ* est sincerum, sed adulteratum aliis, iisque acrioribus succis. Hinc liuor ille ad cæruleum vergens, vno verbo, aspectus tristis & squallidus.

7. Hinc etiam non licet ascendere, ad tam magnam dosin 3 j. ad quam Diosc. Ab eo ipso est, quod, vt Pena aduertit, ex eadem massa acceptæ doses eadem, nec eodem modo purgant, nec eadem symptomata cient.

8. Est etiam magna varietas in Monspelienfi, quo, vt idem Pena, vtuntur in maiore dosi, minore effectui. Maior in illo, quod paratur ex Conuoluulo, Althææ folio Clusij cum succo Tithymali Paralij. Summa, Antiochenum nostrum probatur, quod non multum incendit os & fauces, odore est non valde viroso, sic satis friabile, non tenax in frangendo.

9. Quo loco illud addo, falsum esse, quod dicunt quidam, Bonitatis notam esse, si vel linguæ admotum, vel liquori additum, resolua- tur in candidum lac. Nam & adulterato id accidit.

10. Ni fallor, verum contrà esse Mesue illud, Quo antiquius, eò

deterius. Quò minus accepto cat^{horum}, Arabum asseuerationem, durare ad annos 40. Nec iuuat excusatio, Scammi^{onum}, tam diu bonum^{est}, ~~etiam~~ ^{etiam} diagridium exolescit. Fortassis locum inuenit Dodon^a, experientia, stare ^{1 sanis/} ad quadriennium. Quidquid sit, cum non amplius purgat, sed diureticum tantum est, pro euanido habetur.

11. De facultatibus non scripsisse Gal. in censu simplicium, mirantur docti, cum tam sæpe aliàs eius meminerit ! Scripserunt autem Paulus, Aëtius, & inter Arabes diligentissimè Mesue. Is ait, plantam quidem cal. & sicc. esse in 2. gr. succum autem in 3.

12. Huic se opponunt duo hominum genera, quorum hi quidem simpliciter negant, ascendere ad d. gr. illi autem contradictioni implicare volunt. Si enim (dicunt) planta est in inferiori gradu, cur succo acriorem facis, ô Mesue ? Sed & assertioni tuæ de succo, sensus repugnat. In gustu enim nulla vehemens caliditas percipitur. Alijs etiam permixtus succus non conciliat illis, vel amarorem, vel acrimoniam, vel ingratam aliquem saporem. Quare inter moderatè calida habendum est.

13. Respondeo, prioribus quidem, acrimoniam maiorem non præsupporere calorem maiorem. Sed sit ita : explicatione admittit Mesue, planta in se & sua natura, sine artificio considerata, est calidior & siccior suo succo, considerato, vt per artem amisit partes quasdam igneas, nimirum, per coctionem & exsiccationem. Posterioribus autem, non omnia medicamenta subito prodere malitiam. Cantharides v. g. in renibus demum exserunt vim suam exulceratoriam. Ita quamuis Scammonium non valdè offendat fauces & palatum : offendit tamen ventriculum, hepar, alia interiora. Reuerà, habet quasdam partes tenues & igneas : quasdam terreas adustas. Et his quidem fortiter abstergit : illis autem potentissimè discutit, aperit, attenuat & attrahit.

14. Hinc apud Vet^{os}, vsurpabatur exterius in linimentis & vnguentis ad scabiem, ad affectus capitis frigidos, ad tumores duros & scirrhopos, ischiada, &c. Iisdem fac^{it}, menses & vrinam mouet. Menses quidem exterius in lana subditum, vrinam autem, non nisi verustum, si fides Serap. 11. Apud nos ^{non} ~~ali~~ ⁱⁿ alio vsu est quàm ad purgationes.

15. Est autem purgans proculdubio furiosum, quale Helleborus, & si quid ~~est~~ ^{est} Helleb^{us}, nocentius. Hinc Orib^{asius} scribit, omnium purgantium violentiss. esse. Mesue fatetur, Democritum per antonomasiam Purgans vocasse. Hinc Helidæus, & sapientes omnes, prohibent vti illo, quin debere esse pro stimulo tantum leuiorum purgantium. Ipsum enim acrimoniam suam molestum est omnibus visceribus, quæ non tan-

tum irritat ad nimiam expulsionem, sed & exulcerat. Ideo diarrhœæ accidunt, dysenteria, tinasmi, vomitus, horrenda quæque symptomata.

16. Purgat autem apud Diosc. bilem & pituitam. Idipsum cum dicat Mesue, tamen inimicum habet Manardum. Cuius sententiam licet etiam Trallianus confirmet l. 12. c. 6. *de Tert. notha*, ἢ μόνον, inquit, χολῆν, ἀλλὰ ὃ πλείονα μάλιστα κατὰ : ita tamen est, primario purgat bilem, secundario pituitam. Intelligo per pituitam serofos humores Dodon. quos Trall. ait colligi in victu temperato & humectante.

17. Et, ne tu securus forte sis, vide diligentiam & providentiam in re ancipiti! Quinque enim vitia habere inquit, quibus omnibus & singulis amolendis nisi prospexeris, luet æger tuus. 1. Est quod status gignat mordaces, qui stomachum lancinando & subuertendo, nauseam creent. Huic vitio occurrit coquendo in malo cydonio, additis carminatiuis, dauco, galanga, zing. 2. Est quod serositate sua, vt Intt. loquuntur, inflammat & viscera & humores; præsertim vbi viscera sunt calidiora, non sine calidis obstructionibus, & humores putridi. Huic malo obuiam it, decoctioni quidem addens refrigerantia, mucil. psyllij, decoctum & pulpam prunorum, succum ros. viol. &c. antè autem decoctionem inuoluens epiceraisticis, oleo ros. viol. succo Cydon. necnon adstringentibus, vt sumach, aliis. 3. Quod eadem acedine sua recludit ora vasorum, vt sequantur vacuationes nimia, *ὑπερβολικὰ* dictæ. Hæc noxa tollitur adstringentibus, mastiche, myrob. pomo Cyd. præcipuè aloë, quæ inter purgantia ventriculo valdè grata est. 4. Est, quod eadem acrimonia abradit intestina, & exulcerat reliqua viscera, quod ex crebris punctiõibus innotescit. Heic damus partim ea, quæ lubricant, & lentore suo obstant, vt *στυφνόν* loco dictum *suo* est: partim adstringentia, tum vid. cum iam incipit agere. 5. Quod malignitate quadam indicibili, principibus partibus bellum indicit. Hinc addimus cordialia, hepatica, stom. &c.

18. In his tot & tantis molitionibus, quibus ex inimico Naturæ conamur facere illi amicum, vel ipsa varietas odiosa est. Vt rem in compendium conferam, quia sufficit monuisse, Duos esse modos apud nos, ex Scammonio faciendi Diagridium, vt loquuntur Officinarij, quibus acceptis, confero me ad varietatem dosum, fortè odiosorem & abstrusorem iam dictis.

19. Heic ante omnia oportet distinguere Scamm. à Diagr. item Scamm. Vett. legitimum & signatum, à nostra miscela confusanea. Quod fieri non potest absque diligenti consideratione notarum præscriptarum.

20. Ergo Scammonium, quàm proximè accedens ad descriptionem Dioscoridis, dari potest à ʒ j. ad ʒ j. Hoc colligit Trincauellius ex ipso Dioscoride. Cùm enim dicit, ad soluendam aluum sufficere ob. ij. hoc est gr. xxiv. indicat minimam dosin. Cùm dicit, succum ʒ j. aut ob. iv. hoc est ʒ ij. cum gr. viij. ducere bilem, & pituitam, summam innuit.

21. E qua hominis ratiocinatione, duo quis collegerit. 1. Has duas Dioscoridis periodos, in cod. nostris esse transpositas. A minima enim dosi ad max. progredi oportet. 2. In hoc ipso esse errorem, quod ait, ʒ j. aut ob. iv. Nam & hec minor dosi postponitur. Suspicionem augeat, quod Serapio, verba Dioscoridis referens, dicat, dare à ʒ ij. ad iij. Quæ lectio cum tolerabilis non sit, bene arguit Pafinus in Matthiolum, utrobique, apud Dioscor. & Serapionem, vitium esse, cui substituentum, ab ob. ij. ad iij. id est, à ʒ j. cum gr. iv. vsque ad ʒ j. cum gr. xvj. Quæ ipsa cum videantur sibi nimis vicina, quid si legatur, Ab ob. ij. ad iv. hoc est à ʒ j. cum gr. iv. ad ʒ ij. cum gr. viij. Ita consentientem habebimus Plin. qui l. 26. c. 8. dat ob. iv. Ita Paulum, qui idem pondus exhibet. Non longè etiam discefferimus ab Aëtio & Actuário, qui ʒ ij. plus, minus.

22. Loquor ego de optimo, uti præscripsi. Ex tali si factum sit Diagridium, audentiores esse possumus: nunc quia *μικρότερον* habemus multimodis sceleratam, videt vnusquisque quantoperè opus sit prudentia.

23. Videant igitur alii, annon sit reuocandum in vsum consilium Serapionis, non esse parandum Diagridium, nisi cum opus est.

24. Denique cum nulla prouidentia sit satis, moneo denuo. 1. Ne scammonæata dentur illis, quibus ventriculus (comprehendo intestina) est debilis, quales ferè sunt Hypochondriaci. 2. Ne calidioribus, & qui ad febres proni sunt. Valdè enim turbant corpora. 3. Ne in specie iis, qui faciles sunt ad lipothymias, fortassis ratione oris ventriculi. 4. Prohibent etiam, ne substantia detur in iusculo. Ego vidi, qui dabat ita, & quidem pueris, ad gr. xx. Quod cum mirarer, Hò, inquit, est Monspeliacum? Quod an satis sit, videant boni.

D E S E B E S T E N .

CAPVT XXXV.

INDIGNABUNTUR quidam forte, cur non supra *Prunis* iunxerim. His ego respondeo, nondum certum esse, quod *Sebesten* sit *Prunus* quædam. Laboriosissimus quidem Bauhinus, post Matthiolum, in nomen hoc adoptat, sed longè ab aliis prunis separat propter causas, quæ conferenti patebunt.

2. De Græcis appellationibus, *μύζω*, & *μύζαειν* Plinij, *οιαννα* Galeni, dubium nimis est.

3. Vim illorum purgatoriam in dubium vocat Fuchf. in *Paradoxis*. Voco & ego, auctoritate Doctoris mei, Alpini, qui l. de *Plant. Egypt.* non facit eius rei mentionem. Neque sufficit auctoritas, nisi velis Montagnanæ niti Consilio, *Electuario de Sebesten*,^{vi}. Non negabo (quod tamen possum.) experientiam legitimam esse: sed repetam, quod in *Electuario de Psyllio* dixi, insolens esse, medicamentum aliquod dici à corrigente potius quàm à basi sua, quæ heic quoque *Diagridium* est.

4. Sed nihil hoc sit: scopus Auctoris non fuit heic purgare: sed alterare. Ideo tot alia frigida miscuit. Ideo etiam *Diagridium* non semper additur. At, qui volunt alterare simul & purgare, *Diagridium* faciunt. Quod ut laudo: ita velim frequentari hanc compositionem in affectibus pectoris calidis, ut inflammationibus. Substantia enim *Sebesten* viscosa & emplastica, attemperat ichoras illos calidos, tenues & acres, qui in inflammationibus abundant, quod etiam *Egyptij* respiciunt.

5. In dosi *Electuarij* huius præ oculis habendus est scopus. Cum enim alterare volumus, ut in *Conseruis*, aliisque, quæ consistentiam habent, oportet dare ad iuglandis seu castaneæ magnitudinem, ad 3.j. at si purgare velimus, oportet cum *Foëtio* & *Melichio* ad 3.v. aut vj. ascendere. Matthiolum in ea sententia est, pulpam purgandi gratia dari posse, ut *Cassia* solet, ad 3.x. aut paulò plurium, fortassis xij. ut *Dodoneus*.

6. Monent omnes, non nisi recentissimis esse utendum. Instar enim *Cassiae*, faciliè mucescunt & acescunt.

De *Sena*.

D E S E N A.

CAPVT XXXVI.

1. **I**TA hodie scribimus omnes Germani : at Galli, & inter illos Syluius, qui peculiarem de illa tractatum scripsit, *Senna*. Originis Persicæ esse, vt libenter do Penæ : ita Græcis cognitam fuisse nego. De Dioscoridis, ne dubito quidem : de Theophrastis, planè hæreo. Quæ enim 3. *Hist.* 14. & 17. de Colutea seu Colytea dicuntur, obuoluta sunt densis tenebris. 1. Non solet Theophrastus, nec quisquam sapientum, tam vicinis capitibus agere de vna & eadem planta : multò minùs se non referre posteriori loco ad priorem. 2. Quamuis tam varia scriptura, de qua ego in *Animadu.* possit esse à dialecto : tamen id ipsum argumento est, scripsisse illum ex aliena sententia. 3. Primus inter Græcos scripsisse de illa creditur Aëtius, cuius sæculum iuxta cum ignorantissimis scio. Quidam apud Aëtium etiam se offendisse dicunt. Is sub Arcadio & Honorio floruit.

2. Apud Arabas, præcipuè Mesuæ, duplex est, vtraque Orientalis, quæ & Syriaca & Alexandrina dicitur. Apud nos etiam duplex est, Orientalis & Europæa, quæ & Italica & Florentina.

3. Vfus quondam & Folliculorum fuit, vt Arabum Interpretes loquantur, & foliorum : verum hodie, relictis folliculis, ob causam à Matthiolo dictam, vtimur foliis tantum, quorum etiam pediculos (stipites vocant Offic.) abiicimus. Vtimur autem Orientali potius quàm Italica, non quod gratior sit, sed quia nostra & parcius purgat, & flatulentior est. Desideramus autem folia, non subalbida, & iam ferè caduca, ob idque tenuia : sed plena, magna, viridia.

4. De facultatibus non consentiunt Arabes. Serapio concedit vergeri versus calidum & siccum. Auer. in vtraq. qualitate ad 2. gr. peruenit. Mesuæ distinguit, folia calidum & siccum aïens esse in 1. folliculos autem initio 2. gr. Dodoneus tandem, in actiuus quidem cum Serapione stat : in passiuus autem siccum esse ait fermè in tertio ordine. Ego video, si in gustu quidem obseruet quis tantillum amarorem, cum tantilla acrimonia, qua saliuam mouet : si autem substantiam lentam & mucaginofam, non posse nos ultra 2. gr. progredi. Iam, cum amarore est absterfio, cum acrimonia discussio, attenuatio, penetratio. Hinc laus ipsius in obstructionibus viscerum, sed leuioribus. Has enim solas expedit potest.

5. Præter hæc, vim habet purgandi per inferiora, quam plerique ad stuporem vsque extollunt, adeoque dare volunt sine corrigentibus. Ego verò expertus sum, & antè me alij, esse insigniter flatuosam. Quod cum illi fieri^{ajunt} per accidens, *καρφησται πὺ ἀλιδία*, vt Galenus alicubi loquitur. Hoc ratio etiam dicitur. Viscosum enim illud, quod in lingua relinquit, planè adstipulatur experientiæ. Adstipulatur etiam virosus ille odor, Cynoglossò, aut Punicæ ferè similis, vt Cordus obseruat. Sed & sentitur tale quid, tam in infuso, quàm in decocto.

6. Purgat, non vtramque tantùm bilem, sed & pituitam: imò, in melancholia & atra bile creditur habere prærogatiuam quandam. Cui, quid opponat Auerroës, videre possunt apud ipsum, qui volunt.

7. Mesue in Sena duo agnoscit maleficia, alterum, quo stomacho molesta est: alterum, quo tardè purgat. Illud tollit, factò decocto, infusòve in iure carniū: hoc, additis acribus; Zingibere, salgemmæ, &c. Hodie ferè dant cum aliis purgantibus.

8. Quocumque modo detur, in decocto quidem minùs flatulenta est, sed debilior: in infuso autem flatulentior, sed fortior. Debet autem decoctio esse mediocris, vt Mesue præcipit. Nam cum facultas purgatoria sit in superficie, vt Massaria exponit Mesue, diutina coctione euanesceat. Quæ causa est, cur Medici tam diligenter inculcent illud, Ocludendum quidem esse vas sedulò: sed accipiendum tale, quod sit stricti oris. Id ipsum etiamⁱⁿ infuso volunt, quod propterea præferunt decocto, quod sine violentia detrahat id, quod purgat. Imò verò, debebat decoctum omnino aboleri, & infusum semper fieri. Vniuersale enim est, vt decoquantur illa, quorum vis in alto sepulta est: contrà infundantur.

9. Quod ad dosin, Serapio pro decoctione sumit 3 v. quæ dosis est mediæ. Ideo Auerroës à 3 iv. it ad v. Mesue ab aur. iij. ad 3 j. Verùm, hæc postrema dosis pro infuso est. In substantia Actuarius & Serapio dant 3 j. Auerroës à 3 j. ad ij. quam vltimam dosin esse Massari ait. Fallopius à 3 ij. ad iv. cum Cassia, &c.

10. Ex Sena distillant in Offic. *Electuarium diasene*, & *Pulvis Senæ preparatus*. *Electuarij* varix sunt descriptiones, è quibus illa, quæ Nicolai est, vsurpatur apud nos, & ferè in affectibus melancholicis, dosi vt plurimum 3 vj. *Senæ preparatæ* non minùs multæ sunt compositiones, sed incho^{su} est illa, quæ Montagnanæ præfert nomen. Huius dosis est à 3 j. ad ij. etiam in puerperis, vt Trincauellius habet. In robustioribus adduntur gr. ij. aut iij. Diagridij. Sine hoc qui propinant, ad

3 iij. ascendunt, imo ad v. vel vj. Iamque adeo fit duplex *Sena preparata*, altera cum, altera sine Diagridio.

11. Quo loco summè notandum venit, *Senam preparatam nostram*, quæ Montagnanæ est, & sine Diagridio, dici ita aliquando simpliciter: *Senam preparatam Brassauolæ* quæ cum Diagridio, pariter dici. Quin, ne parum confusionum sit, eadem *Sena preparata Brassauolæ* venditur sub nomine *Pulueris sancti*. Interim & *Mercurium precipitatum* οὐρανίου sub hoc nomine extrudunt. Sena hæc Brassauolæ datur pondere 3 j. vt Masfaria habet: aut 3 j sem. vt Foësius, aut à 3 ij. ad iv. vt Calest. qui tamen auget Cinnam. Caryoph. & Galangam. Habet Diagr. etiam pulvis *Sene preparate VVieri*, l. de Scorb. Datur in substantia 3 j. sem. aut etiam ij. in vino, aut conuenienti alio liquore: in infusione ad 3 j. ascendi potest, vt definit ipsus. Harum vsus in purgandis humoribus crassis & adustis, præcipuè ex capite, vt loqui mos est.

DE SOLDANELLA.

CAPVT XXXVII.

1. **A**SOLIDANDO dictam esse hanc plantam tam non credo, vt potiùs contraria omnia. Credo autem ab Arabico *Soldan* esse, quod *principem* denotat, ob insignem vim purgandi humores ferofos hydropicorum. Diuiditur à Botanicis nostratibus in *Marinam* & *Alpinam*, quarum illa subdiuiditur in *Maiorem* & *Minorem*, è quibus altera hæc & posterior apud Bauhinum in *Pinace*, ingreditur Officinas.

2. Huic (Bauhino) vt non nego pertinere ad *Smilacem* seu *Conuoluum leuem*: ita do illi vltro, esse *Brassicam marinam* Dioscoridis, l. 2. c. 148. si textus corrigatur, inquit ille. Correctio est apud Marantam, 2. Meth. 16. & l. 1. c. 7. pro φύλλα quidem μακρά, leg. esse μικρά. Per κλωτῖα intelligendos esse *Cauliculos*, quos spargit per terram: Si quæretur, quid commune habeat cum brassicis, quæretur vicissim, quid Centaurium maius cum minore? Ita posuerunt antiquissimi, ita finimus, quia præceptum à Theophrasto habemus, non opus esse κριβείν.

3. Quidquid sit: Plantæ huius sola folia nostris in Officinis sunt, alibi etiam succus. Folia, ob amarorem, acredinem & fædinem, creduntur Dodoneo pertingere ad 3. gradum caliditatis & siccitatis. Ego verò cum Helidæo subsisto in 2.

4. Ob dictos saporis omnia facit, quæ illi *simplicia* faciunt, abstergit, aperit & deobstruit. Sed præterea habet vim purgandi peculiarem.

Dioscorides *κακοειδὴς* esse dicit, quod Plinius vertit, stomacho inimicissimam esse. Hoc tantopere exaggerat Pena, ut asserat, Experimentum succi Soldanellæ in hydropicis notius esse quàm tutius. Imò Dodoneus ait, plus incommodi quàm auxilij asserre. Contrà alii. Pasinus in *Matthiolum* affert experimentum suum, Non nocere, si recte detur. Huic ut credam Massaria facit, vir magnæ apud me auctoritatis. Ait enim *cap. de Hydropse*, Satis facile & copiosè vacuare, licet quoquo modo modo noceat ventriculo. Hoc habere potuit à præceptore Fallopio, quem aliàs libenter sequitur. Inquit is *l. de Purg.* Non vidisse se medicamentum præstantius pro siccatione & vacuatione hydropicorum. Hoc amplius confirmat Helidæus in *suo Manuscripto*, Medicamentum esse bonum, & carere omni nocumento. Interim est simile hydragogis omnibus, violentissimum inquam. Dioscorides & Plinius vim eius obtundunt factò decocto in iure pingui, additis adstringentibus, ut spica, Rhabarbaro, &c. Quidam hodie in vino dant puluerem, additis carminatiuis, cinnam. sem. citri, anisi, &c.

5. Succus ubi vsitatus est, aut datur intrò, aut *επιφαρισ* est. Folia aut decoquimus cum suis corrigentibus, & decocti 3 vj. plus minus damus: aut puluerisata in conueniente liquore damus.

6. Dosis pro decocto est 3 β. ut est apud Massariam. Pulueris 3 j. dat Fallopius, 3 j β. Massaria, à 3 j. ad ij. Pasinus, 3 iv. Helidæus. Apud nos est puluis Soldanellæ magistralis, sine auctore & dosi. Ultra 3 j. dari non potest in cachecticis & hydropicis. Electuarium de Soldanella in vsu non est.

DE SPINA INFECTORIA, seu Merula.

CAPVT XXXVIII.

1. **A**PPELLATIONEM hanc habet à Matthiolo, quod infectores utantur succo illius, ut & pictores, quod *Sastriun* vocant. Vide Tragum. An Merulæ baccis illius delectentur, equidem nescio. Quemadmodum nec illud scio, cur spina cerui, aut ceruina vocetur ab Italis. *Spino Zerlino* à crasso quodam Germano est. Recipio plantam pro specie quadam Rhamni, à Vett. non descriptam, & nomino cum Bauhino, Dodoneo & Camerario, Rhamnum cataracticum seu solutiuum.

2. De baccharum qualitatibus statuo cum Dodoneo, calidas & siccas esse in 2. gr. & accipio de secunda mansione. Cùm enim amaræ sint & acerbæ; acerbitas autem superet: non possum animo concipere multum caloris. Hos duos saponem sequitur & absterfio & adstrictio.

3. Vis purgatoria peculiaris est. Et est non insignis, qualis ferè infusi ros. Dicuntur purgare crassam, lentam & viscidam pituitam. Dodoneus quidem bilem addit: sed negat illi Pena in Adu. Vide Solenandrum. 1. Conf. 20. Propter ventriculum dantur cum aq. Cinnam. vino, aliis stomachicis.

4. In substantia dantur baccae numero xv. ad xx. Pro decocto opus est xxxx. aut etiam 60. definitore Dodoneo. Crebrior usus est in forma Syrupi vel Iul. quem Domesticum vocant, Familiarem, Appropriatum, tu puta, podagricis. In hoc diligenter obseruare oportet proportionem succi ad mel, vel saccharum. Variat enim. Crato dat ab 3 ss. ad 3 j ss. Solenander Cochl. eius vnum, aut statim initio mensæ, aut manè post sumptum iusculum, quod magis probo. Hæc dosi ferè coincidit cum 3 j. aut 3 x. Matthioli.

DE TAMAR-INDIS.

CAPVT XXXIX.

1. **I**Ta scribere oportet, si credimus peregrinatoribus, qui dicunt, Tamar quidem esse Palmulam seu Dactylum: Indum autem ex India. Interim plantam esse Palmæ congenerem, nullus credo. Assentior autem magno Bauhino, sociandam esse Cassiæ solutiux, supra descriptæ, propter qualemcunque fructus similitudinem. Olim iungebam cum Cordo 4. Hist. 40. cum Acacia 1. Diosc. quæ Gummi simpliciter dictum fert. Confer vtriusque iconem apud Alp. l. de Plant. Egypt. f. 4. & 10.

2. Afferitur ad nos solus fructus, in quo sex conditiones requirit Mesue, 1. vt niger sit, non tamen cum splendore. Naturaliter enim ex obscuro rufescit. 2. vt villi intus sint multi, instar radicularum. 3. vt recens. 4. vt pinguis, non aridus. 5. gustu quidem dulcis, sed cum acore vinoso. 6. non adulteratus carne prunorum, non exsuccus. Afferitur non integer, sed contusus, vt bene compactus non admittat aërem externum. Garzias ait, sale condiri, Alpinus saccharo. Debent seruari in vase stricti oris: quomodo durant apud nos per triennium.

3. De primis qualitatibus non sunt concordēs Arabes. Mesue & Auicenna frigidos & siccos statuunt esse in 2. gr. At Serapio & Auerroës frig. in 3. sicc. in 2. Lobel. & Costæus ita dirimunt, Frigidi & sicci sunt in fine 2. aut principio 3. Si opus est ἀκριβῆς, putem utrobique esse in medio 2. In actiuis alius non ascendo, propter gratum illum acorem, quem habent, qui sine dubio à calore quodam est: In passiuīs retinet me in inferiori loco substantia aquea. Tu vide, annon mecum sit Auerroës, 5. Coll. 55. Compositi sunt ex substantia aquea, &c. Propter hanc substantiam tantæ sunt existimationis apud Ægyptios in sedanda februm siti, in compescenda earundem putredine, &c. Non solum enim refrigerant & siccant: sed & humores subducunt. An diuretici etiā sunt, substantia sua aquea, vt violæ? Huc me iubet ire Fallopius, qui in gonorrhœa biliola tantopere laudat. Iuuat penetrationem etiā acor, ob quem Syrupus acetoso præfert Garzias. An autem, quod quidam volunt, in ictero & hydropē calido, in aliis viscerum obstructionibus locum habeant, dubito, sed ita, vt penè affirmem. Attemperatis enim calidis humoribus superueniens adstrictio iuuat.

4. Sed vt redeam ad vim purgatoriam, licet sciam esse, qui negent, propter quædam sua experimenta: Validiora tamen sunt in contrarium eorum, qui & vegetis vsi sunt, & in iusta dosi. Sunt autem non vltra Lenientia, in quorum catalogo sunt vltra Cassiam & Mannam, propter adstrictionem & siccitatem. Interim, quatenus sunt inter purgantia, lædunt ventriculum, vt Mesue nos admonet. Propterea corrigit ille maci, mastice, spica, &c. Et quia tardè purgant, porrigit in sero capri. no, cum succo fumarie, lupuli, &c.

5. Dosis tandem in substantia est ab ʒ β. ad j. vt est apud Fallopium. Sed apud Auerroem à ʒ x. ad ʒ xv. Hoc fortè verum est de exoletis nostris. Idem paulò post ait, Cassiam purgare, sicut Tamarindis, aut paulò fortius. Et, dosin eius esse sicut Tamarindorum. Hoc suspectum est, partim, quia experientia docet, Tamarindos esse longè valentiores: partim, quia nec in Cassia facilè ascendimus ad ʒ xv. quantò minus heic. In infusione video Garziam ponere ʒ iij. sed postea dare non expressum, sed Tamar. Hoc habeo pro lapsu scribæ, & cum Cæsalpino do expressum. Ita non longè absum à decocto Mesue, quod definit ille ab ʒ ij. ad v. Nec non Auicenna qui dicit, decoctionem debere esse propinquam tb. medie, seu ʒ v. vel vj.

6. Quo ex loco non difficile fuerit Serapionem emendare, qui au- det tb. v. decocti dare. Leg. est enim ʒ v. Hoc tamen Fallopius acceptat, qui Tamarindos decoquit ab ʒ β. ad j. in ʒ iij. ad vj. liquoris,

cuius dat ſb. ſ. Sed reuera hoc nimis parum eſt. Nam ipſemet in ſubſtantia dat, vt dixi, ab ʒ ſem. ad j. Præterea Meſue ait, ob debilitatem illorum, debere dari in ea quantitate a ʒ ii. ad v. Vbi obſeruandum, 61
non eſſe hoc multum, quia facilè exſoluuntur. Ideo in infuſione potius dandi.

DE TURBITH.

CAPVT XL.

7. **R** I D I C V L V S fit Fuchſius, cum à Turbando deducit. Vocabulum eſt Arabicum, Perſicumve, quod pròculdubio etiam ῥαβδωδης eſt, vnde tam multis tribuitur plantis, è qua re confuſiones. Turbith Serapionis eſſe Tripolium Dioſcoridis, concedet is, qui deſcriptiones contulerit. Turbith Auicennæ eſſe lignum quoddam, hodièque incognitum, dicit idem. Ita loquor, perſuaſus à Scaligero, *Notis in Garz.* apud Cluſ. f. 250. b. Aëtuario eſt duplex. Album ait ipſemet eſſe Alyphum Dioſcoridis: nigrū, Pityuſam eiſdem. Meſue triplex, album, citrinum & nigrum, in quorum explicatione hærent Interpretes. Vnam plantam eſſe, Thapſiam Apulorū, dicit in *Com.* Marinus. Alii, vt impleant quouis modo literam Meſue, Turbith quidem album, faciunt Thapſiam Dioſcor. nigrū autem Thapſ. Theoph. 9. *Hiſt.* 100. Mihi quidem perſuaſum eſt, Thapſ. Dioſcorid. & Theoph. non diſferre: diſferre autem ab vtraque Thapſiam Garz. 1. *Arom.* 36. imò, qualis fit planta nec Cluſius audet dicere. Rogatus autem idem Cluſius, quid fit Turbith Off. Alibi aliud, dicit. Deinde, ablegato lectore ad Matthiolū in *Dioſcorid.* tribus locis, in Hiſpania, inquit, Thapſia eſt: in multis Europæ locis eſſe Scammonij radicem conciſam. Diligentior Pena. Primum quidem in tabella proponit ſextuplex Arabum & Off. Turbith: deinde autem pernegat, Turbith Alex. Off. eſſe radicem Tithymali Myrſinitis ſeu feminæ. Minus circumſpectus (ſit venia dicto) Bauhinus: primo loco Thapſiæ ſpecies numerat: ſecundo loco in vnum ſaccum coniicit omnes hætenus pro Turbith venditas plantas.

2. Vt meam etiam prodam *ἀλκυμείας*, Olim fui eiſ ſententiæ, poſſe nos vt omnibus, quæ vnquam habuerint nomen Turbith, etiamſi exactè cognitæ non ſint. Iudicium præcipitis! Tandem enim didici à Marino, Arabas quidem ſcripſiſſe ſomnia ſua, ob vagam nomenclationem vocis ſemi-Mauræ, vt Pena loquitur: Medicos autem debere ocu-

los apertos habere. Quamobrem non ampliùs colligo, vel notas bonitatis, vel facultates Turbith: sed simpliciter laudo Ruellij illud, *Nulla medicina incertior est, quam qua ex alieno orbe petitur.* Hoc ipso damno, vltraque Garamantas ablego triplex Diaturbith nostrum, Pulu. de Turbith, Trageam laxatiuam, Pil. de Turbith, & si quod aliud commenta est curiositas nostra.

DE VIOLIS.

CAPVT XLI.

I. **V**IOLÆ sunt plurimæ apud Botánicos. In Off. tres sunt illarum species. I. Viola aut simpliciter dicta, aut cum additione Martia, quod illo mense floreat. De hac confido me probare posse, apud Græcos quoque olim simpliciter id vocatam fuisse, deinde vel *μαλὰς-ῖον*, vel *ῖον πορφυρεῖον*. Ita *λευκόν*, quod alias etiam sub se species continet. II. Herba Trinitatis vulgò dicta, priori tam similis, vt Bauhinus vocet Violam Martiam foliis oblongis, quæ octuplex apud ipsum. *Stifmütterlein*, ab-Epilepsia, cui medetur, quæ Nouerca puero-rum dicitur. III. Leucoium-luteum, quod Arabico nomine Keiri vel Cheiri, quod quid significet, nescio. Leucoium, seu Viola alba, non quod vel folia vel flos similis sit prioribus, sed quòd folia sunt incana. Vnde tollitur risus indoctorum, quòd *λευκόν* sit, quod flores habeat luteos? Imò datur Leucoium etiam purpureum, propter folia, inquam, incana.

2. Nostra viola vel hortensis est, vel sylvestris: illa est odoratissima, hæc tam leuiter, vt inodora dici possit, vulgò Canina: vtraque vel purpurea est, vel alba. Notandum, treseius partes esse in Off. sed non sub eodem nomine. Flos enim solus Violæ nomen retinet: semen & folia Violariæ seu Matris-violarum.

3. De primis Violæ qualitatibus viget illa controuersia, quæ de Rosis, tam ob odorem vegetum, quàm ob amarorem. Ideo calidam esse dicunt in i. gr. vt Mesue & Auicenna determinant. Sed reuera superant partes frig. & aqueæ, vnde violæ sunt frig. & hum. in j. Hoc accipere oportet cum Mesue de partibus heterogeneis, quarum calidæ sunt in profundo, frigidæ in superficie. Hinc fit, quod in exsiccatis, consumpta humiditate superficiali, amaror fit euidentior. Hinc pariter fit, quod recentes quidem inter Lenientia sint, humectando & lubricando: sicæ autem inter Purgantia, facultate quadam propria. Hoc cum Mesue

Mefue dicit, refat vt experientia confirmetur.

4. Sed vt reditum faciam ad primas, Frigiditate commendantur ad omnis generis calores, cum & fine materia. Dioscorides ideo & Galenus imponunt ventriculo æftuanti, oculisque inflammatis. Ano item procidenti, non vt adstringens aliquod, fed vt tensionem laxans, dolorem & confequenter inflammationem prohibens, vt Lobel. & Dodoneus animaduertunt. Laudantur etiam in capitis doloribus calidis, in catarrhis acribus & falſis, ad palatum, fauces & pectus inclinantibus. Quin creduntur appropriatæ eſſe anginæ & pleuritidi, quatenus aſpredinem partium humiditate ſua blanda leniunt, calorem exſtinguunt, leuiter purgant, non per aluum tantum, fed & vrinas. Eſt enim diureticum non propriè dictum, ſed ſubſtantia aquea, qua hydropa quendam calidum curat, cuius rei hiftoriam habeo penes me. Scribit propterea Mefue, & acceptat Cæſ. 1. *Artis* 6. Violas eſſe ſoporiferas, quatenus vapores in craſſant, & quaſi religant *ῥαπαῖον* quadam. Ita loquor: quia verum narcoticum non ſunt, ſed hominem, partemque intemperatam reſſigerant.

5. Hæc accipienda ſunt, primò quidem de violis recentibus: deinde autem de foliis, nullo autem modo de ſemine, quod calidum in 1. ſiccum in 2. eſt, quamobrem cum ſem. plantaginis comparatur.

6. Purgant flores, recentes quidem, vt dixi, leniendo: ſicci autem electiue, ſi Mefue credimus, & quidem bilem. Idem Mefue tribuit ſemini quoque vim purgatiuam, ſed conſtringendo tantum. De correptione flor. ſiccorum nihil ille, vt videatur tralatitium: de recentibus ait, tarditatem illorum emendare turb. & ſcam. Hac de re vide diſputantem Coſtaum in Mefuem.

7. De doſi decocti, ſyr. & conſ. Tagautius litem mouet Mefue, drachmas in vncias mutans. Nos quia ſyrupo & melle ſolis vtimur, de his etiam tantum dicemus.

8. Quod ad ſyr. ſub quo etiam habeo julepum, licet exaq. tantum ſtillat. fiat, eſt ille vel ſimplex, vel compoſitus. Simplex, vel ſolutius, vel non ſolutius.

9. Vterque, vt in Roſis, variat numero infuſionum. Vbi notandum, fieri ex ſucco quoque, perinde vt in Roſis, ad bilis contemperationem, &c. Compoſitus in hoc differt à roſ. ſol. quod non purgat, ideo eius vſus eſt in contemperandis caloribus, in denſandis tenuibus deſtillationibus, qua in re præſtat omnia alia propter maluam, iuiubas & febeſten.

10. In doſi ſol. ſimpl. ſunt ferme eadem diſtinctiones, quæ in Roſ. ſimpl. Eſt autem hoc obſeruandum, Frigidior & humidior eſt roſ. igitur.

tur quoquo modo soporifer est, præsertim, in paulò maiori dosi. Peculiaris eius usus est in affectibus pectoris, propter humectationem, quam in omnibus his quærimus.

11. In infuso ros. vt abscondimus vngues vocatos: ita heic oportet diligenter auferre virides illos alabastriculos, quibus flos insidet. Relinquunt enim post se acrimoniam quandam herbaceam.

12. Eadem est ratio succi exprimendi. Cum his enim syr. fit ingratior, & minùs floridus.

13. Et hæc de syrupo. Mel viol. etiam duplex est, sed neutrum apud nos est in usu. Est verò in usu Conserua, seu sacc. violatum.

14. Ol. non debet fieri cum ol. omphacino, etiamsi adsit, sed cum amygdalino, frigida eloto. Ita potest lenire dolores inflammationum, somnum conciliare, &c.

15. Troch. viol. etiam duplices sunt. Aut enim Græco nomine dicuntur *Αιολιαι*; aut Latino, Ex violis. Illi iterum duplices sunt, ponderibus discrepantes: hi pariter sunt, cum vel sine scam. In hoc scam. etiam varietas est, cum alij 3 vj. accipiant, alij viij. horù usus ad emolliendam aluum, potiss. in affectibus pectoris: atque ex violis dicuntur, etiam ad purgandum, in iisdem. Illi dari possunt ad 3 iij: hi ad ij. tantum. Cum scammonio, ne ad j. quidem. Audio enim heic Massariam, dicentem 2. *Præf.* 2. nec scammonium nec turbith rectè esse in illis correctæ. Proinde aliis purgantibus ferè stimulo sunt.

16. Et hæc de Violis, quæque ex illis. Herbæ Trinitatis succi & aq. destill. vt innui, usus est in Epilepsiis calidis. Est etiam in febriculis, scabie pruriginosa, &c. exterius hepatis imposita.

17. Keirorum intensus odor indicat intensam tenuitatem, qua non tantum menses ciere possunt, sed foetum quoque pellere, vnde medicamentis, quæ Græcis *σπέρμα* dicuntur, accensentur à Gal. 7. *Simpl.* Propter eandem tenuitatem, ol. Keirinum est insigne anodynum in vulneribus & inflammationibus partium neruofarum, vt & in malis vterinis interiùs, &c.

Finis libri primi.

CASPAR I
HOFMANNI
 DOCTORIS MEDICI,
 DE
MEDICAMENTIS
OFFICINALIBVS,
 TAM SIMPLICIBVS QVAM COMPOSITIS."

DE ALTERANTIBVS:
 LIBER II.

DE ABROTONO.

CAPVT I.

§. I. CRIBIT Hermol. *Coroll. in Dioscorid.* 453. Lydos
 effusissimam in libidines gentem, solitos fuisse fe-
 minas constuprare in hortis, abrotono confitis,
 quod obid vocatum sit γλυκύς ἀγκών, Σαλυσθηρος, Σαλυσθη-
 εαιος, quæ tres voces etiamnum supersunt apud Diosc.
 l. 3. c. 27. Fuit & Abrotonum apud Athen. l. 13. scortum, postea The-
 mistoclis mater. Quibus locis (vt & apud Plin. Theoph. & alios) cum
 constanter ita scribatur, audeo me opponere Bauhino aliisque, qui n̄
 N. ij

in penultima volunt. Adiuuat me, quod ἀντιμεναι quidem significet *Molle & delicatum robur*: ἀντιμεναι autem nihil significet.

§. 2. Apud Diosc. & Gal. duplex est, *Mas & femina*: apud Diosc. iterum *c. de absinthio*, est *Abrotonum paruum*, quod mas est, quia καμαρόν τε vocat; fuerit ergo & magnum, quod ἀντιμεναι: apud alios est album & nigrum, quorum hoc mas sit, illud femina.

§. 3. Secundum hanc distinctionem Bauhinus duas facit classes, quarum prior *Maris* est, montani, parui & nigri: posterior *Femina*, campestris, magni & albi. Ex vtraque classe petitur Off. ex priori illa, quæ tertia est in ordine, *Angusti-folia maior*: ex posteriori prima, quæ *Santolina* Italis, *Cupressus* vulgo nostro, *Chamaecyparissus* Botanicis quibusdam.

§. 4. De facult. vellem seorsim agere: sed desero ferè ab omnibus, etiam à Galeno, qui tamen de priore satis multus est. Is ait 6. *simp.* Cal. & sicc. in 3. gr. esse (Auerr. distinguit, Cal. in fine 2. siccū in 3.) cum substantia terrea, à multo calore attenuata, quod amaror indicat, absinthio vicinus. Quibus ex verbis satis claret, velle Galenum, esse heterogenearum partium, & propter tenues quidem habere egregiam vim digerendi, incidendi, & rarefaciendi, validiorem omnino quàm absinthium habet: propter crassas etiam, abstergendi, & meatus ab infarctu liberandi. Illis facit ad omnes affectus frigidos, præcipuè pectoris, vt & vteri: his ad lumbricos. Ob hoc à veteribus quidem *in pectore* dicebatur: ab Hispanis etiam hodièque *Herba lumbricorum*. In his (vt aliquid aspergam de posteriori) Galli vsurpant etiam *Santolina* semen, vt Pena scribit. Matthiolus est author, folia sicca ad 3 β dari in aq. matricariæ, ad sistenda alba feminarum profluvia. Quod quia est ab hepate refrigerato, traho huc illud Archigenis 7. *κ. κ. 9.* succum abrotoni probari in magnis hepatis duritiis. Apud nos vtriusque vsus est in infestationibus vterinis.

DE ABSINTHIO.

CAPVT II.

I. **C**ONSENTIO Etymologis ἀντισιν esse dictum q. ἀντισιν, quod ob amarorem nemo facile gustet. Sum etiam cum illis, & deduco 1. *Var. lect.* 18. qui docent, absinthia non differre specie, sed natali loco.

§. 2. Is triplex est apud Dioscor. 1. Pontus Asiæ regio, vnde *Pon-*

ticum, quod non est amarum, aut certè præ reliquis *minimum*. 2. *Seriphus*, maris Aegæi insula, raris mutis nobilitata, vnde *Seriphium*. 3. *Santonica*, Galliæ Alpina pars, vnde *Santonicum*.

§. 3. Non debeo dissimulare, quosdam Sardonicum vocare, quæ de controuersia est eodem *1. Var. 14.* His addit Bauhinus *Seriphium* alterum, quod Montanum vocat, feminam alii. Hæ species omnes, vt iam sic appellem, Abrotonis tam sunt similes, vt Absinthium quoddam sit Abrotonum: Abrotonum quoddam sit absinthium. Harum facultates comparat inter se Gal. *sine cap. de Abrot.* vt & *11. Meth. 16.* Vbi notandum, quod Pontico odorem tribuit suauem & aromaticum, cum reliqua abominabilem habeant, propter quod hæc quidem ventriculo aduersa sint, illud solum gratum. Quin addit aliam etiam causam, illa non adstringunt manifestè; hoc manifestissimè.

§. 4. Ex eodem *Meth. loco*, oritur illa quoque lectionis varietas, Pontici folia *purpureæ*ne sint, an *marpiceæ*, de qua eodem *1. Var. 15.* Scire etiam interest propterea, vt certi esse possimus, An vulgare in Officinis dictum quod folia habet latiora, substitui possit Pontico, quod minora?

§. 5. Vbi alio opus est discrimine. Absinthium Ponticum Offic. duplex est, Tenuifol. & latifol. illud etiam *Romanum* dicitur ex Mesue, & est IV. in ordine Pontici apud Bauhinum. Hoc vulgare seu rusticum, & est V. in eodem ordine. Neutrum petere necesse est, vel Roma, vel ex Ponto: sufficiunt montes Europæi, qua maximè perflatiles sunt. Nobis vulgare quidem præbent agri nostri: Ponticum autem, seu Romanum, hortus Medicus.

§. 6. Compertum est vtrumque esse valdè nidorulentum, adeoque *caput caput*: ideo præcipiunt Medici, ante vsum mergendum esse aqua feruenti. Hoc Gal. 8. *Meth. 5.* facit etiam in vfu externo. Quantò magis nos in vinis Medicatis facere decet, nisi capita quædam debilia insigniter lædere volumus? Quidam propterea Carduum benedictum substituunt.

§. 7. Caterum, in Off. est etiam semen quoddam, quod alicubi quidem ex hoc censu est, alicubi non est. In plerisq; est ex Absinthio Santonico *1.* Bauhini. Aliis ex Abrotono mare seu maiore, & *sem. lumbr.* appellamus. Nos vtimur *sem. Nast. sylu. myrioph.* Bauhini, quod Tragus vocat Absinthium Seriphium, Germanorum *Sophiam Chirurgorum Lobelij.* & vocamus *Semen paruum*, Itali autem *Semenza*, à quo est diminut. *Semenzina*, quod imperiti corrumpunt in *Sementina*, in *Semen zina*, seu *zedoaria*. Alii etiam *semen sanctum* adducunt, pro *Santonicum*, puto. *Barbotina* vnde sit, nescio.

§. 8. Quod ad facultates, Galenus 6. *Simpl.* bis de Absinthio agit, primum comparate cum Abrotono, deinde simpliciter, & *cap. prop.* Ibi, non definens gradus prim. qual. ait. Abrotonum & Absinthium in siccitate quidem paria esse: in caliditate ^{in caliditate} subsistit: Absinthium inferius, idque propter adstrictionē seu acerbiteratem, cuius pauca particeps Abrotonum, copiosa Absinthium, ob quam hoc minus tenuium partium sit, illud magis. Hinc expressē inquit, Absinthium ^{intelligit} Ponticum ^{calidius} esse cal. in 1. sicc. in 3. Quorum illud ut concedunt Mesue & Auicenna, ita hoc non, in 2. subsistentes. Sed respondet Costæus, Galenum loqui de initio 3. Arabas de sine 2. Eodem loco Gal. docet esse Absinthium heterogenearum partium: dici tamen calidum, quod amarori adsit acredo. Hanc heterogeneitatem pulcrè explicat Mesue, quem vide. Addit substantiam calidam esse in superficie, ideo admodum exterius calefacere: frigidam in profundo, ideo tardè se exserere.

§. 9. Quo loco addendum est ex 5. *Simp.* 12. Quamvis abstergendū vim habeat à calore, adstringendū à frigore: non ubique tamen eodem modo ostendere facultates illas. Vide ut explicet. Vtraque hæc facultas cum sit in omni Absinthio, ut ex 11. *Meth.* 16. dixi, quo maior est adstrictio, & minor amaritudo, eò melior est absterfio: & contrà. Ideo Ponticum præfertur & Seriphio & Santonico.

§. 10. Præfertur & herba quævis succo suo. Is enim stomacho molestus est propter bauracitatem suam, ut Interpretes loquuntur. *Baurach* autem, nitrum est. Idem facit dolorem capitis: quamobrem 2. *x. n. n.* 1. est inter fumosa illa, quæ vitanda sunt in febribus. Quæ igitur laudatur absinthium in dolore capitis? *ibidem*. Non succus, sed herba, & tum tantum, cum dolor è ventriculo est. Deturbata enim bile, cessat effumatio.

§. 11. Interim succus ad alia omnia, quæ caliditas facit, efficacior est, ad attenuationem (inquam,) apertionem, & absterfionem. Quas ob causas plurimum potest in obstructionibus viscerum, ictero, hydropē, in vino præsertim. Eò magis etiam exterius potest in inflammationibus viscerum omnium, qua de re videre est Gal. 13. *Meth.* 15. 14. *Meth.* 15. 2. ad *Glauc.* 5. Idem fit in inflammationibus externis, epiphoris, ecchymomatibus, intertriginibus, contusionibus, &c.

§. 12. Quam ipsam laudem habet absinthium inter illa, quæ concoctionem dicuntur adiuuare, fastidia abstergere, cruditates detrahere, ut loquitur Plinius: habet etiam in inflationibus stomachi, in borborygmis hypochondriorum, & hepatis: habet quinetiam inter diuretica, & menses mouentia. Postquam enim officium fecit, tonum red-

dit partibus. Vt enim ex Mesue dixi, partes frigida agunt vltimæ. Idem fortè fit in expugnatione venenorum, fungorum, ixiæ, cicutæ, &c.

§. 13. In his omnibus diligenter videre oportet, ne vel ventriculus, vel quæuis alia pars laboret intemperie sicca. Quod enim Gal. 7. *Meth.* 4. docet exemplo illius, qui, cum laboraret ventriculi siccitate, ex vsu longiore absinthij, & aliorum siccantium, in marasum inciderat: id potest fieri in aliis quoque partibus. Scribit etiam Cornarius, vsu vini absinthitis longiorem valdè exsiccare semen genitale, vt videatur dictum quasi *vermuth*.

§. 14. Rursus, videre etiam oportet, ne intemperies humida, præsertim cum pituita, alicubi sit. Hoc docuit Gal. 6. *San. tu.* 10. exemplo ventriculi, in quem è capite descendit pituita: Cum enim ait, absinthium hic esse aduersissimum, quod humorem amplius affigat, ob tantillam (vt puto) vim absterforiam, magnam contra adstrictoriam: vult docere, in aliis partibus idem esse obseruandum. Vide *Ferrerium in Castig.* Hoc videtur mihi clarissimè docuisse 6. *Simp. c. prop.* cum ait, bilem purgare per alium & vesicam: pituitam autem, in ventre, thorace & pulmone contentam, non adiuuare. Nam (inquit) adstringens facultas potentior est amara. Quod idem est, ac si diceret, abstergere pituitam non potest: affigere partibus bene potest.

§. 15. Idem venit obseruandum, si purgandi gratia detur, quod rarè apud nos fit, ideo ne quidem in Catalogo Purgantium est. Vt enim partim ex h. 1. partim ex Dioscor. & Plinio, vt & Arabibus, constat, bilem purgare potest, partim non potest, nisi fortè cum sale duplicato, quomodo Veteres dedisse Plinius est Author. Atqui Gal. 2. *ad Glauc.* 14. laudat in lipothymis à vitiosis humoribus, in ore ventriculi contentis. Et 8. *x. m.* 3. videtur absinthii vim ad omnes ventriculi humores extendere. 7. *Meth.* 11. non quidem ad omnes, sed ad tenues (sub quibus etiam frigidi sunt, seu pituita quædam) qui in ore ventriculi sunt. 6. *San. tu.* 10. comparans cum aloë, inquit, Absinthium extergere è ventriculo ea, quæ in superficie tantùm: aloën etiam illa, quæ tunicis ipsius imbibita sunt.

§. 16. Resp. Loquitur indistinctè, propterea explicanda sunt hæc loca ex iis, quibus distinctè loquitur. Ea sunt, vt dixi, 6. *Simp.* 2. *x. m.* 1. vbi bilis sola est. 1. *loc. aff.* 4. opponit *Diatriop.* quod vacuat pituitam. 1. *ad Glauc.* 9. docet, In tertia exquisita, apparentibus signis coctionis, adeoque in omnibus ventriculi à bile morificationibus, summum esse remedium absinthium in oxymelite. Inde liquet, quid intelligat c. 14. *seq.* per vitiosos humores. Patet etiam ex contextu 8.

loqui illum de calidis humoribus tantum. Pariter, ex 6. *San. tu.* liquet, de bile tantum velle illum intelligi. Et fieri potest, vt 7. *Meth.* per tennes humores significet solos biliosos.

§. 17. Quod ipsum Mesue etiam voluit, cum ait, Mundificare venas ab humore cholerico & aquoso. Vt audiendus non sit Syluius, & quicumque Mesue mentem extendunt etiam ad pituitam tenuem. Expressè enim contra Auenzoar ait, non purgare pituitam. An igitur curat hydropem calidum tantum? Aut si frigidum etiam, non purgando aquas, sed præparando ad futuram per hydragoga purgationem, *ἡ δὲ διὰ τοὺς πικρὰ καὶ αἰμα.* Ita enim puto, si verum est, quod Matthioli scribit de conserua florum absinthij in hydropo; esse tantum de hydropo calido. Eodem modo interpretor Bauhini historiam, quam aliquando ille mihi inter deambulandum. Hoc confirmo ex l. de *Ther. ad Pis. c. 15.* Agens enim ibi de curatione quartanæ per Theriacam, ait, se primò die dedisse vomitorium: altero succum absinthij, vt bilem, inquit, contemperarem, & quasi edulcorarem: tertio, duabus horis ante paroxysmum, Theriacam. Vnde patet, non nisi in illa quartanæ curatione hanc succedere, quæ est ab atra bile, facta per exustionem flauæ bilis. Hanc enim dum attenuat absinth. vt fluidior fiat, accidit contemperatio & edulcoratio illa, de qua Gal. loquitur. Ita, dum in hydrope calido absinth. præparat bilem excretioni, facit, vt facilior sit eius vacuatio. Fortè, vbi per aliquot dies facta est hæc alteratio, eadem conserua potest expellere bilem sic præparatam.

§. 18. Datur enim ex Matthioli præscripto, ad 3. sem. Felicius etiam id fieret, si 3. vj. aut etiam 3. j. daretur. Felicius, si conseruæ substitueretur infusum ad 3. vj. & amplius. Licet enim Mesue non superet 3. viij. fortè, quia Romanum absinthium, quod ipse commendat, omnium maximè purgatorium est, vt Costeus putat: ausim tamen affirmare, non secuturum effectum vllum, quod Plinius scribat, 3. vj. vel sem. vel polentæ dari solitas. Proinde placet Syluij, & qui inde habet, Tagautij emendatio, quæ 3. in 3. mutant. Quæ causa est, nisi fallor, quod defuit absinthium haberi inter purgantia: non enim nisi in magna dosi vim suam ostendit. Magna autem dosis medicamenti tam ingrati, non nisi ægrè sumitur. Hodie, cum vina purgantia cum absinthio facimus, non nisi vnum & alterum pugillum capimus, vt tegamus insuauitatem aliorum. Et quia Absinthium nostrum minùs, quam par est, adstringit, de consilio quorundam, addimus rosas.

§. 19. Præter hæc omnia, absinth. egregiè resistit putredini, & animalcula, ex putredine genita, aut fugat, aut necat. Contra culices, aut, vt Serapio habet, cimices, commendatur, si diluto eius corpus quis

quis inungat. Vestibus impositum tineas arcet, inquit Plin. ex Diosc. Libros à murium corrosione tuetur, si atramentum infuso eius temperetur, docent iidem. Lumbricos, siue foris impositum, siue intus datum, interficit. Qua in re Seriphium præstat Pontico, Galen. scribente 8. *Simp.*

§. 20. Quo loco id obseruandum, Eundem 14. *Meth. ult.* docere, Absinthium non in omnibus vermibus, sed in teretibus tantum efficax esse. Lati enim & rotundi, inquit, vehementiora desiderant, qualis filix. Monent etiam Dodoneus & alij, si eo sine detur intrinsecus, semper aliquid Rhabarbari esse addendum, quod non tantum necat eos, sed & expellit. Si enim mortui diutius in corpore hærent, putrescerent, & epilepsiam, aliaque inducerent. Hoc doctum fuit à Mesue, qui in hunc usum Electuarium parat ex Euphorbio, in cuius usu quia meritò timidiore sumus, rectè substituitur Rhabarbarum. Hodie dant vel *Sanctum*, vel *Paruum semen*, vel *sacc. incrustatum*, vel in pane dulciario absconditum. Melius, ni fallor, Solenander, qui 3. *Conf. 30.* absinthiumaq. vitæ macerat, eaque vmbilicum, & locum circumcirca illinit, insperso myrrhæ pulu. Apul. cum marrub. & lupino ana partes æquales in mulla coquit, & vmbilico imponit. Verum vt concludam, quo falsius & amarius est absinthium nostrum, eò ventriculo est molestius, vt peculiarem inimicitiam cum illo exercere credi possit. Contra, quo adstringentius, eò & ventriculo & hepati amicus, vt stomachicum & hepaticum rectè dici possit. Locus est apud Gal. 11. *Meth. 16.* vt & 13. *Meth. 17.*

§. 21. Ex Absinthii quatuor in Offic. vsurpantur. I. *Syrupus de Absinthio*, cuius varæ sunt descriptiones. Apud nos in usu est Syrupus ex *Absinthio* non vulgari, sed *Pontico seu Romano*, & dicitur *Maior Mesue*, de quo controuersum est pondus vini & succi cydon. Nostri probant iudicium Mesue, qui ponit vtriusque ana lb. ij. Vfus est in deiecta appetentia, cum & sine febre, sed expurgatis primis viis, ex 6. *San. tu. 10.* & in causa frigida potius quam calida, propter ea quæ absinthio admiscentur & prævalent.

§. 22. II. *Conserua de Absinthio*, alibi quidem à floribus, quæ magis deobstruit: alibi etiam ex foliis viridibus, quæ fortius adstringit..

§. 23. III. *Trochisci ex Absinthio*, quorum etiam variâ est descriptio. Nostri habent ex Mesue Antidotario. Ibi verò quis est succus herbarum? Potior est apud me sententia illorum, qui *Syrupum Byzantinum* accipiunt. Sed quo succo incorporari debent? Perinde est, siue *Endiæ* sit, siue *Eupatorij*, siue *Apj*. Vfus est in aqua appropriata in diuturno.

nis viscerum obstructionibus, præcipuè in febribus lentis. IV. Adde *Vinum Absinthites*, de quo dico, parum efficax esse, nisi absinthium iniiciatur, dum mustum feruet. Sed qua proportione? Docet Cronenburgius in dispensatorio Colonienfi. Estne verum, quod præbbitum prohibeat crapulam? Non dico ea, quæ contra bonos mores sunt. Adde V. *Oleum*. Quod cum fieri debeat ex Portico, quod validam habet adstrictionem, si non adsit, additur tamen dimidium pondus rosarum.

D E A C A C I A.

CAPVT III.

§. 1. **H** Eic vnice notandum, *Acaciam* hanc esse I. Diosc. l. 1. c. 18. apud Theoph. sub hoc nomine non quærendam, sed sub *Acanthi*. Rursus apud eund. Theoph. l. 3. c. 4. *ῥοδιόν* hanc, vt ex Dalecampio obseruauī, *Animad. in eum locum*: esse autem genuinam l. 4. c. 3. Rursus, habere Diosc. *Acanthum* quoque. Sed sub longè alia notione, *Acanthi satini*, seu *mollis Virgilij*, Bauhin. Rursus vtramque dici *καὶ αἰνιόεσσιν*, *Αἰνιόεσσα* quidem quasi *αἰνία*, quasi nemini noceat, cum sit spinosissima, imo simpliciter spina dicatur: *αἰνιόεσσιν* etiam *ἡ αἰνιόεσσα*, quasi minimè spinosam, vt bellum, quasi minimè bellum, quamobrem *mollem* dixit Virgilius, imitatione Theocriti, cui *ῥοδιόν*. Rursus quamuis ita sit, *Acacia* (inquam) Dioscor. sit *Acanthos* Theoph. & vicissim: tamen apud Theoph. 9. *Hist.* 1. *Spinam Egyptiacam* esse vtramque harum.

§. 2. Rursus, cum de *Spina Egypt.* Gal. 6. *Simp.* iam egisset: necessariò in seq. leg. *καὶ αἰνιόεσσα ἀραβική*. Hoc verò vel ideo, quia comparat cum spina alba, quæ planta est annua, prorsus vt spina Arabum. Hic error cum sit apud Paulum & Aëtium quoque, è Galeno solitos describere sua, vt vicissim ille ex Dioscoride: fuerit in his quoque duobus tollendum. Interim tolerabile est malum, quia & neutrum habemus in Offic. &, auctoritate Galeni, differunt in adstrictione tantum secundum magis & minus. Et hoc additum volo *Notis in Gal.* Ad rem.

§. 3. Plantæ vt naturæ rerum respondeat, apud Dioscoridem quidem delere oportet *τὸ ἰσχυρότερον*: apud Theoph. autem legere, *ἡ ἀπὸ τῆς ἰσχυρότερας καὶ τῆς ὀψιᾶς* p. 1. Porro apud Dioscoridem deleo totam alteram *Acaciam*: apud Theoph. inquirō alterum *Acanthum*. Hoc dico

propter Angu. 5. Sent. 10. qui Theoph. pro Plinio scripsit. In Officinis duo sunt ex hac planta, Succus, & Gummi, de quibus scorsim.

DE SVCCO ACACIÆ.

§. 4. **P**rimum quæro, Cur Andromachus senior 1. Antid. 6. in Theri-
vocalit *δάκρυον*? Non ipse fecit, sed qui versus condidit. Est
impropriissima locutio. 2. Cur Damocrates c. 17. vocalit *Paratonium*
liquorem? Et hoc fecit Poëta. Plin. l. 35. c. 6. nomen loci in Ægypto
esse ait. Ego verò non in Ægypto, sed in Libya invenio. 3. Turbant
aliquid ex Diosc. qui *καρπὸς* vrgent. Dioscorides non fuit accuratus,
vt in aliis quoque. Ex siliquis exprimi ait Alpinus. Hæ verò sunt *καρπὸς*
Cassia fistulis proportionem respondentes. Loquimur enim de prima-
rio: secundarius enim hodièque ex foliis, & floribus immaturis fit, ni-
mio validior, inquit Plinius, hoc est, & ego intelligo, adstrictione sola
potens, quod intelligetur ex facultatibus.

§. 6. 4. Reuera Dioscorides est corruptus qua de differentia succi.
Lego, *ἰχθυόσµα ἐκ τοῦ πτερίου μέλαν ἰχθυόσµα δὲ ἐκ τοῦ αἰµυδίου. ἀλλόθεν δὲ τὸ πρῶτον κερρὸν*
nisi placet solum *καρπὸς*, quatenus opponitur τὸ ὑπὸ τῷ *ἐκ*, τῷ *ἐκ*, cum au-
get significationem.

§. 7. 5. Vnguem imprimo illi Diosc. *ἀρώς, ὡς ἐκ ἀρώης*. Denotat
enim odorem natium & proprium, non tibi, mihiue gratum. Hoc
facit eò, ne cogitemus cum Pasino, de defectu aliquo codicis Dioscor.
Et hæc ferè dicunt nobis, quæ sit *ἀρώς καλὴ* Damocratis, 1. Antid. 16.
Quo ex loco iure addideris, *ὅθεν ἐστίν*. Quæ enim ex Ægypto defertur
sicca, & carbonis instar dura, nulli rei est.

§. 8. Quò iustius est, cogitare nos de *ἀπὸ θαλάσσης*. Hoc est apud nos
pulpa Prunorum sylvestrium, quæ dicitur etiam *Acacia Germ.* Hanc,
vt simplex simplici substitutam, probo: improbo alteram ex sem. Ta-
mar. & Sumach. Et hæc de succo: de

G V M M I.

§. 9. **C**onsensus est Veterum, id quod *Gummi* vocatur in Offic. vel
simpliciter, vel *Arabicum*, esse huius plantæ. Hoc disertè
Theoph. 4. Hist. 3. *γίνεται ἐκ πάντος δὲ τὸ κόμμα*. Hoc Diosc. etiam dicit, si
cum Pasino legatur, *καὶ κόμμα δὲ (ἀραβικόν) ἐκ τῆς ἀκάλτης θρωπίας*. Sed cur *Ara-
bicum*, quod *Ægyptium*? Crescit utrobique, & potuerunt Mercatores
prætendere hoc nomen variis de causis. Interim & *Thebaicum* voca-

tur. 4. *κ. ρ.* 7. à Thebis Ægypti Hecatompolis. Fortassis etiam
Album. 5. *κ. π.* 7.

§. 10. Sed cur Galenus sciungit, 6. *Simpl.* de planta agens, 7. de gummi? Absurdum dictu non est, Galenum ignorasse veram plantam, licet in Ægypto studuerit, vt hodie loquimur. Et huius ignorantiam amulati sunt Paulus & Aëtius. Hoc qui dicere nollit, confingat aliam causam. Mihi persuasit Doctor meus l. de *Plant. Æg.* c. 4. & iterum, 4. de *Med. Æg.* 11. cui consentit Bellonius 2. *Obs.* 56. Pena in *Adu.* alij, esse ita vt dixi. Tantò magis quod argumenta adsunt, non tantum *κατασκευαστικά*, sed & *διασκευαστικά*, quibus non immorabor. Multò minus tempus teram in refutando Matthiolo, Scaligero, aliis, qui dicunt, esse miscellam ex variis arboribus gummiiferis.

§. 11. De facultatibus iudicare licet ex Galeni verbis, 6. *Simpl.* cum ait, totam plantam cum omnibus suis partibus acerbam esse, cum quadam tamen acrimonia. Vnde coniectura est partium esse heterogenearum, his quidem adstringens : illis autem fundens. Hinc fit, quod parti sanæ apposita, protinus illam sicciorem & contractiorem efficit, nullum caloris sensum inuchens, sed nec frigoris admodum valentem.

§. 12. Hæc de succo imprimis sunt vera. Est enim ille, de sententia Galeni l. c. siquidem illotus sit, frig. in 1. siccus in 2. lotus etiam frig. in 2. siccus in 3. Hoc accidit ob terrestritatem, ob quam penetrare non sinit, inquit Iulius Alexandrinus in *Notis*.

§. 13. Quod ad gummi, potest, quod alia omnia possunt, ait Gal. 3. *Simpl.* siccare, & substantia sua emplastica asperitatibus mederi : sed & refrigerare, additur de *Ocul.* c. 5.

§. 14. Vfus est apud nos ferè tantum in catarrhis falsis & acribus. Partibus enim, quibus allabatur est instar tectorij, quod humorum affluentium impetum retundit. Vfus est etiam in compositis purgantibus, quorum seriositatem, vt Arabum Interpretes loquuntur, aufert. In oculorum affectibus succus vel vritur in carbonibus, vel lauatur in aqua fontana, vsque dum clara fiat. Hodie quam variis sit vsus succi in Ægypto si videris apud Alpinum locis citatis ; imò, si contuleris cum Dioscoride & Plinio : miraberis. Fac verò seridò, non pœnitebit, spondeo.

DE ACONITO.

CAPVT IV.

§. 1. **A**κόνιτι, vel proprium est, vel appellatiuum. Cum proprium est, vicum significat Mariandynorum in Bithynia, vbi inde dictum Aconitum copiosè crescit. Cum appellatiuum, denotat quemuis *πῶς παρ' αὐτῆς*, in quo dicta planta crescit. Ita enim nunc concilio locum Theoph. 9. *Hist.* 16. in quo videbatur olim mihi *αἰκονίδος* esse. Hoc tolli, parenthesi includens illa, *αὐτῆς δ' ὑπὸν πῶς* *ἐστὶν*.

§. 2. Quidquid sit, vnicum heic describitur *Aconitum*, siue pro *κρυεῖσθαι* legas *πλατυῖσθαι*, siue *βαταχῖσθαι*, quod fuerit *Lycotctonum* vulgo dictum. Præter hoc est alterum apud Dioscoridem, folio quidem cyclaminis aut cucumeris, radice etiam Scorpii caudæ, quod *Pardalianches* vocant.

§. 3. Hanc differentiam in Aconito quatenus obseruat Bauhinus, eatenus mihi amicus est: at quatenus *Doronicum* assuit, plantam adeo ignotam; imo quatenus ex triplici *Pardalianchi* triplex facit *Doronicum*: planè inimicus mihi fit. Inimicior cum copulat triplici illi sex alias *Alismatis* seu *Damasonij*, tam variè à Botanicis tracti, species. Si omnino huc pertrahere volebat, poterat facere tertiam speciem, *Aconitum folio Plantaginis*. Quo ipso valdè grauabuntur Pharmacopolæ illi, qui pro *Helleboro nigro* habent, & *Extractum* inde parant, vt dixi in *Helleboro*.

§. 4. Sed sint hæc, vt vnusquisque esse voluerit: ego hoc moneo, fuisse superioribus annis, & esse in quibusdam, duas ex hac classe radices, alteram *Aconiti lycotctoni*, *υπολφρῶντος*, quæ est *Luparia Tragi*, quam habent pro veneno, & vendunt venatoribus pro occidendis lupis, vulpibus, martibus, gliribus, aliisque feris: alteram *Doronicæ*, quod est *Doronicum* III. *Bauhini*, & premitur suspitione veneni. Aconitum, quia iussu Magistratus iam exulat à nobis, potest porro habitare apud venenarios suos. *Doronicum* in *Electuario de gemmis*, & aliis, quia substituere *Nostri* didicerunt *Galangam*, sit id porro quoque ratum.

§. 5. Verumenimuerò, quia de

DORONICO.

PENE inextricabiles sunt lites, ne simpliciores decipiantur, oportet confirmare iudicium eorum, qui exegerunt Offic. in quarum quibusdam Carnabadium vocabatur. Vocabulum factum est ex Arabico *Doronigi* vel *Durungi*, quorum illud Serapionis est, *Simpl. c. 325.* hoc Auicennæ 2. 2. c. 210. Horum verba si afferam, nihil agam. Tam enim non conveniunt cum *Doronico Offic.* quam non convenit album cum nigro. Est autem *Doronicum III. Bauhini*, ut dixi, illud, quod ut Camerarius habet in *Horto*, Nostri vocant *gemsenwurtzel*, quod damis sit familiaris esca, quæ damæ vel cellissimas scandunt rupes. Vnde argumentati sunt venatores, fieri hoc beneficio huius radiceis, quam etiam *schrvindelwurtzel* appellant.

§. 6. De hac planta, seu potius radice, hoc cum primis controuersum est, *Sitne Venenum?* Quantum comperi, qui primus illam accusarit, Maranta fuit. 1. *Meth. 11.* Eius opinionis fuisse Aldrouandum quoque, Gesnerus scribit, *l. de Acon.* Matthiolus ab initio quidem acriter se opposuit: sed demum consensit, partim Cortusi motus auctoritate, partim experimento. Huic iterum se opposuerunt Gesnerus *l. d. Pena in Adu. Cam. l. c.* indemnem esse affirmantes: quin posse præclare, quæ Arabes dicunt.

§. 7. Mihi hoc præcipuè obstat, quod Calidum & siccum in 3. esse aiunt, & substituunt Zurumbeth, Zedoar. Caryoph. Hoc constanter negat Dodoneus, ad sensum prouocans.

§. 8. Quò factum esse credibile est, ut Gesnerus ipse in 1. *Epist. 19.* ad 2. gradum descenderit, quod tamen ipsum in ambiguo est. Hoc imprimis valde miror, quod Gesnerus tam timide agit. Non est verum Doronicum (quod Galanga est, vel Zed.) sed pseudodoronicum, non propterea abiiciendum. Abiiciendum verò? Hoc in quæstione est. An possit recipi in Elect. de gemmis, & arom. &c. Quin *happidm* nego, posse. Nec afferro, quæ ultro citroque iactantur de ingenuitate ipsius: EXPERIENTIAM volo infallibilem. Vnde autem capiam ipsam, quam ab ipso GESNERO? Scio, CASPARVM VOLPVM, in oratione de ipsius obitu scribere, peste esse mortuum: Sed manum mihi iniicit COSTÆVS, in Elect. de Arom. Mesue, esu huius radiceis obiiisse. Quod ut credam, facit ipse. Ut enim manifestè redargueret Matthiol. (sic loquitur 2. *Epist. 20. & 22.*) se 3 ij. rad. huius sumpsisse, & per octo quidem horas bene habuisse: verum iās elapsis, ventrem & stomachum inflari sensisse, & circa os ventriculi imbecillitatem quandam, & corpus

totum infirmius, ita ferè vt aliàs semel ac iterum ex nimio frigida potu perceperat. Quæ symptomata cum biduo durarent, & non viderentur spontè cessura, ingressum fuisse aquæ calidæ solum, & curatum fuisse. Hoc, aut simile quid factum esse Gesnerum ad Cortusum, Matthiolum refert.

§. 9. Hæc vbi cognoris, lector, fac mihi hanc gratiam, & vise ad Doneum, *Pemptadis* 3. l. 4. c. 8. vt intelligas, annon sublesta fide tecum egerit? Quæ enim affert, sunt ex priori epist. scripta ad *Oconem*, intra octo illas horas, quibus bene habebat: quæ verò subinfero, sunt ex posteriori, in qua euentus rei. Quo monitus alloquor Gesneri manes ita: *Estne adhuc vñ apud te, Aconitum hoc esse venenatum? Persistisne in hoc, Nulam inesse illi vim malignam, aut homini venenosam? An potius symptomatum horum causam facis nimiam* (ego dicerem, excrementitiam, qualis est in fungis, Colchico, aliis) *radicum humiditatem, ex qua flatus geniti ventriculum offendunt?* Nunquam enim exsiccantur totæ. Præterea, non facile abire è ventriculo, argumento sint pilulæ illæ de quibus Camerarius, *die gemsinkugel*. Atqui sine periculo vitmur *El. de gemmīs*, &c. Non est satis. Nam & opio impunè vtuntur Turcæ? Sed & diuersitas est, Opium corrigitur in Theriaca, & aliis Opiatis, quia inter frigida est: Aconitum est septicum. Sed non sit: vis temerè periclitari? *QVA DRE DVBITAS, NE FECERIS*, dicebat aliquando ad me ampliff. D. *GEORGIUS VOLCAMERVS*, postea Septemvir Reipublicæ nostræ, cuius memoria sit in benedictione. Tu vide, an possis probare *Meguinum* Ponæ, in Baldo, fol. 242.

DE ACORO.

CAPVT V.

§. I. **S**Vb hoc nomine duplex in Offic. radix est, quarum altera dudam habuit nomen hoc, quod non debetur ei: altera vocata fuit *Calamus-aromaticus*, cum *Acorus* deberet. De utroque seorsim, & primum de

PSEVD-ACORO.

QVI cum reuera sit *Iris*, & quidem species illa syluestris, quæ luteos habet flores, & ob id *Iris lutea*, seu *Iris pal. lutea* dicitur: vehementer miror, Bauhinum abscondisse à congeneribus suis, & cum *Acoro*

constituiffe novum genus! Radix hæc est nodosa, extus & intus rubra, imprimis cum adhuc viridis est, odore nullo, sapore quidem ignauo, qui vt Penâ notauit, post aliquod temporis spatium, acrimoniam aliquam in ore relinquit. Calidus est in 1. fortè gradu, siccus in 2.

§. 2. Caliditatem testatur acrimonia illa tantilla, de qua dixi, non subito se prodens in ore: siccitatem experientia in affectibus cerebri, & generis nervosi. Hac ipsa siccitate prodest ventriculo humido, & cruditatibus pleno, tantò magis, quod simul adstringat. Vnde in dysenteria laudatur. Sistit etiam menses, Lobelij testimonio. Quò factum est, vt sterilitatem credatur facere, qua de re historiola est apud Clusium, imperiti cuiusdam Medici, qui eam vim adscribebat Acoro vero.

§. 3. Ex *Pseud-Acoro* confici debet *Diacorum* Mesue, institutum quippe propter ventriculi debilitates. Quibusdam suspectus est *Pseud-Acorus* in affectibus nervosis propter frigiditatem: sed ita est, satis corrigunt illum adiecta aromata. Malunt etiam quidam compositionem nostram magistralem, quæ *Acorum verum* amplius habet. De *Secacul* moneo, *Sisamum* esse accipiendum. Iam de.

ACORO VERO.

CVIVS radices non valde dissimiles sunt alterius, adeoque habent omnia, quæ Veteres in *legitimo Acoro* desiderant. Quo minùs laborandum est mihi in stabiliendo illo. Quo tamen moneo. 1. si Diosc. non facit mentionem amaroris, non propterea mutandum est aliquid in cod. Dioscor. quod Marcellus Virgilius vult. 2. Rectè Plinius, *Rescentium virus maius*. Hoc dum mutat Hermolaus in *Virtus maior*, haud bene consulit honori suo. Imò hæc est *Radix* ipsius.

§. 6. In facultatibus non concordat cum altero, & neuter neutri substitui potest. Cal. & siccus est de Galeni sententia 6. *Simpl.* in 3. gr. aut. si libet *alexandrinum* cum Auicenna, in principio secundi, usque ad medium eiusdem, cum partium heterogeneitate. Dominatur autem, vt Auerr. scribit, 5. *Coll.* 42. substantia tenuis & ignea supra substantiam terrestrem. Acrimonia verò est maior amarore.

§. 7. Dioscorides & Galenus commendant in lichenibus induratis, vnde fortassis Asplenion est vocatus. Plinius in duritiebus & collectionibus omnibus. Dioscorides iterum ad tormina viscerum, cum quo videtur Auicenna esse, qui in flatibus cumino substituit, aut etiam ana partes æquales accipit. Ad urinæ deductionem valde commendat Fallopius, si decoquatur in vino tenui, & detur cum succo Borrag. In

catar-

catarrhis siccandis, præcipuè suffocatiuis, ipsa apoplexia, magnas habet laudes, præcipuè conditus.

§ 8. Vbi noto, quibusdam locis *Galangam* etiam maiorem condiri, & vocari *Acorum Indicum*.

De Agallocho, vide infra, post Aspalathum.

DE AGNO, SEU VITICE.

CAPVT VI.

§. 1. **N**isi fallor, ineptum est, quod vulgus iactat, Agnus-Castus vocabulum est Græcolat. factum ἀγνός, & Castus, & hinc est Germ. *Keiſchelamb*, oder *Keiſchbaum*.

§. 2. Verisimile est, ἀγνός dici, quasi ἀγνός, quod libidini aduerſetur. Hoc, vt Dioſcorides ſcribit, ex antiquiſſimo Athenienſium inſtituto eſt, quo mulieres in Theſmophoriis, Cereris ſacris, iuebantur ſubſternere ramos agni. Hoc æmulati ſunt apud Chriſtianos Monachi quidam, qui ſeuerunt in Cœnobiis ſuis, pro cingulo vtentes, vnde *Kloſter*: oder *münchpfeffer* vocatus eſt. Serapio etiam *Piper Monachorum* appellat. Itali *Piperella*, quod ſemen piperi ſimile gerat, vt Dioſcorides habet.

§. 3. Huius ramī, quia vitilium uſum præbent, dicuntur etiam ῥόγος. (vt planta ῥόγος, *Vitex*, *Salix Amerina*, malè) quibus etiam gladiatores cædebantur, vt apud Galenum, rhododaphne ſeu Nerio.

§. 4. Quo loco notandum, Plinium l. 24. c. 9. diligentioreſ fuiſſe Dioſc. l. 1. c. 116. cum duplicem facit, alterum, qui arboreſcit: alterum, qui frutex manet. Hoc cum apud noſtros Lobelius meminerit, debuit fortè Bauhinus quoque non intricatè, vt in Matthiolo, ſed noua conſtituta ſpecie, vt in *Pinace*.

§. 5. Sed habuerit facti ſui rationes: in Offic. uſurpantur folia & ſemen, non facta ſloris diſtinctione. At apud Galenum 5. c. 11. 1. ſub ſinem bis ſit mentio viticis albæ: Tu verò oculos apertos habe, ne proſem. Viticis obtrudatur tibi fructus *Chamaeceraſi montana* Gefn. quod apud Belgas olim factum eſſe, memorat Cluſ. 1. *Rar.* 38.

§. 6. *Aſparagi* quoque olim erant edules, & commendati, quod ſtomacho eſſent grati, l. *de Viſſ. att.* ſed & ſem. comedebatur, 1. *Alim.* 35.

§. 7. Quo ex loco, vt & aliis Galeni, inſignis oritur controuerſia, quatenus, quod Arabes volunt, omnes viticis partes ſint calidæ & ſiccæ? Ego, qui id feci 4, *Var. Leſſ.* 10. non iam inde repetam, ne vapu-

lem. Tamen id cogor repetere, veram esse Galeni sententiam, viticem esse cal. & siccam in 3. instar rutæ (sicca:) verum hoc discrimine, quod vitex adstrictionem habeat, ruta non habeat. Hæc cal. & sicca est cum magna partium tenuitate, vt Galenus monet, quibus tamen adiunctum esse aliquid terrenum, absurdum dictu non est. Hinc digerere, attenuare, incidere & deobstruere potest: sed, quod in magna laude positum est, simul adstringere. Hinc vrinas & menses quoque ciet.

§. 8. Galenus monet, caput petere ob partium tenuitatem. Si enim, inquit, fieret ob vaporum eleuationem, etiam Venerem moueret, vt Eruca, & alia talia. Et licet (addit) dum agit in materiam, quam inuenit, resoluat illam in flatus: tam potens tamen est, vt flatus illos simul dissipare possit.

§. 9. Quod ita intelligere oportet. Non effert quidem flatus in caput: sed cum eò partium tenuitate peruenit, non secus ac vinum, cuius odorem ac saporem habet, vt Plin. scribit, caput occupat, & somnum facit. Eius rei indicium est, quod flatus in imo ventre discutiat quidem semen, tam crudum, quam frixum: sed frixum potentiùs, frixo interim non ita petente caput. Nimirum, dum frigitur, pars illa insigniter subtilis dissipatur.

§. 10. Vbi iterum notandum, intrinsecus quidem facere dolorem capitis: sed extrinsecus tollere, facto vel emplastro, vel per embrocham infuso, vt in lethargo & phrenitide Dioscor. iubet.

§. 11. His ipsis facultatibus semen etiam imminuit, pollutiones nocturnas, gonorrhœam quandam curat, &c. Vbi sciendum est, folia quidem lumbis substrata, aut semen frequentius vsurpatum, habere hunc effectum in calidioribus: sed in frigidioribus contrarium. Ita in his etiam lac augere potest, si secundum Auicem. à 3 j. ad ij. bibatur.

§. 12. In iisdem menses mouet, & vrinas. Eam in rem vtimur in infessionibus, etiam cum vterus tumore aliquo p. n. affectus est. Quin additur emplastris & cataplasmatibus externarum partium, vbi opus est emollitione & paulatina discussione, &c. Alicubi habentur *Trochisci de agno-casto* Rhasis, quod moneo tantum.

DE ALLIO.

CAPVT VII.

§. 1. **A**LLIUM vt nulla habet composita : sic σκόροδοι habet plurima, σκοροδοδοι, αλεσκοροδοι, εφισκοροδοι, αμυγλισκοροδοι, σκοροδοπρασοι, αρασκοροδοι, quorum primum puto idem esse cum *Ulpico* Plinij, cuius vsus præcipuè πρὸς μωσθωνίαν, ad intinctus, quod, vt Theoph. loquitur, tritum cum oleo & aceto, in magnam molem attollitur.

§. 2. Est præterea allium aliud domesticum, aliud sylvestre. Rursus, aliud est vnica radice, quod putatur esse Μώλυς Hipp. aliud diuisum in nucleos, seu spicas, quas εἰχλας vocant Græci, ἀγλιδας, αμύλας, γέλας, ἰουχας : fortè aliter.

§. 3. In Off. est *Allium satium* multifidum, primum in ordine apud Bauhinum, de quo Galen. 5. *simpl.* expressè, quod cal. & sicc. in 4. sit Auer. in 3. *Auic.* quæsi dubitaret, in 3. vsque ad 4. Verùm cum dubium non sit, particeps esse causticæ facultatis, quippe, quod non tantum vesicas excitat, sed & cutim corrodit, Costæo obseruatore : dubium etiam non est, veriolem esse sententiam Galeni. Nec obstat, quod in censu alimentorum est. Nam, ne confugiam ad illud 2. *Alim.* 44. & 71. obsonium potius esse : certum est, foris quidem causticum esse, intus autem minimè. Huius rei causam reddit Galenus 3. *Temp.* 3. alteratur interius, & à se inuicem in plura loca rapitur, aliisque permiscetur.

§. 4. Quamuis autem causticum reuera sit, & propterea σκληρωτικό nominetur 4. in 6. *Epid.* 5. quia partes habet non paucas terrestres adustas, 5. *simpl.* 14. non est tamen eo modo quo est Arsenicum. Insignis enim illa καὶ ἡ μάλιστα ἡ ἵδιος differentia, in modo etiam substantiæ facit, vt quædam adurant cum paucis, iisdemque tandem vincibilibus partibus. Addi etiam potest, quod suprà, in quibusdam partibus igneas esse in superficie, & agere potius in superficie, &c.

§. 5. Propterea, allium tantopere commendatur in affectibus cutaneis, alopeciiis, achoribus, breuiter, aspredinibus omnibus. Intus non mediocriter iuuat, 5. *simpl.* 12. vi sua digestiua, attenuatiua, incisiua, absterfiua : ideo iterum, hydropem, aliasque obstructions tollit. In thoracis affectibus pituitosis egregiè facit ad expectorationem.

§. 6. Atqui in dyspnœa improbat allium Hipp. 6. *Epid.* 4. *textu* 5.

Improbat vt alimentum simpliciter. Locum autem habere vt alimentum medicamentosum, probo ex 5. *san. in. 6.* quæ de prauo senum victu. Vehementer enim alterat, 2. *Acut. 34. 1. sem. 16.*

§. 7. Queritur, an sit siticulosum? an etiam flatuosum? Vide 4. *Var. Lect. 8.* vbi præcipuè aduertenda historia Colici 12. *Meth. ult.* cuius occasione vocat allium *Theriacam rusticorum.*

§. 8. Quomodo, inquit, cum *sine 2. Alim. vt & l. 3. c. 32.* tantoperè damnet? Damnat, si quis, biliosis humoribus abundans, in quotidianum vsum trahere velit: laudat, si pituitosus suo tempore, vt medicamento vtatur. Sed quid ad Horatij illud, *Allium cicuta nocentius*, & quæ alia ibi?

§. 9. Est iocus ad iocosum Mecænatem. Hunc ego seriò refuto *App. Post-cur. cap. 108.* Interim verum est, allium facere sodam, vt Auicenna loquitur, oculis obesse, vt Dioscorides scribit, *καρδιολογία, pandiculationes* causari, foetorem totius corporis conciliare, quem in Iudæis experimur, ne de Turcis dicam. Resp. nimius vsus id facit. Vide Mizaldum *secret. horti, 9.*

§. 10. Quò loci excurrendum paululum in Ruell^{ium}, qui 2. *de Nat. stirp. 85. ex Hipp. 2. de Dieta*, ait, Allium oculis bonum esse. Ego enim video, non respondere correctioribus Exemplaribus quæ habent, *καρδιολογία, pandiculationes* causari, foetorem totius corporis conciliare, quem in Iudæis experimur, ne de Turcis dicam. Resp. nimius vsus id facit. Vide Mizaldum *secret. horti, 9.*

§. 11. Et hæc quidem de vsu extrinseco: decoctum menses & vrinam ciere potest. Vermes, sed præcipuè latos validissimè excutit, 14. *Meth. ult.*

§. 12. Eam in rem locus est Auicennæ^{6.} 4. *tr. 2. c. 33.* vbi Interpr. ait. Et si possibile est vti multitudine Somni & Vini, fortassis excusat ab omni medicamento. Heic Amatus in *Dioscorid. l. 3. c. 146.* ait erratum fuisse, & pro *Somni* leg. esse *Allij*, quod in Arabico vocabula sint vicina.

§. 13. Hoc confirmatur Serapionis testimonio. In eodem casu similis est locus Plinij l. 20. c. 6. vbi contra Hæmorrhoidas laudatur. At verò Pasinus in *Matth. 116.* pertendit, leg. esse *Hæmorrhoum*. An eodem veniatur, si *Hæmorrhoids* de serpente dicto explicetur?

§. 14. Innuit tale quid Marcellus Virgilius in Dioscoridem. Venenis a finis est *pestis*, in qua quæritur, *an allium habeat locum*? Neque in curatione, neque in præseruatione, simpliciter. In illa, si temperamentum sit frigidum, & æger sine febre: in hac tantum abest, vt cum Amato concedam omnibus, vt dicam, *In biliosis facit pectem, si non adsit*. Et hoc est, quod Gal. ait 6. in 6. *Epid. §. allium resistere iis doloribus, qui sunt à vehementi frigidityte*.

§. 15. Vicina rursus quæstio est, quatenus vitia aquarum emendet? Athenienses enim nauigaturi in comœatu suo etiam allium habebant. Apud Turcas idem fieri, puto me legisse alicubi, Responsio pendet ex superioribus, in crudis præstat, quales sunt aquæ quæ boiboygmus faciunt, & inflationes.

§. 16. Sed purgatne etiam, vt quidam è Vett. scripsere? Eodem modo, quo Diatriopiperon, vbi pituita lenta & viscida, parietibus intestinorum hærens, facit moram.

§. 17. Quid? augetne etiam semen? Quatenus in pituitosis coctionem promouet. Auicenna tamen putat, flatu excitando propellere. Tum vero decoqui debere, vt omnis abscedat acrimonia.

§. 18. Quæritur tandem, An domestico liceat substituere syluestre? Vide prius, quid agat in pratis & agris apud Penam, *Adu. f. 69.* & discepte, an apud Gal. 9. *2. 117.* 10. in excitandis hysteris vti malis syluestri. Epilepticorum eadem est ratio.

§. 19. In quibusdam Officinis est *emplastrum ex alio Aëtij*, in aliis Alexandri, ad emolliendos tumores frigidos, quorum vtrumque vel alterutrum velim reuocare in vsum.

§. 20. Addam tria verba de *victoriali mare & femina*, quæ est alium IX. in ordine apud Bauhinum. Creditur auertere corruptiones aëris, præsertim autumno, cum nebulae foetidae cadunt. Metallarij soluminiunt illa aduersus spiritus immundos, & vocant ideo *Siegrum*, *Oberharnisch*, *Allermanharnisch*. Vide Cordum, 1. *Hist. 32.* Clusium 2. *Rar. 34.* Simlerum in *Alpibus*.

DE ALSINE.

CAPVT VIII.

§. 1. **A**rsi si *arsis* esse, nemo dubitat. Huius apud Diosc. & Plin. non nisi vnica species, apud Theoph. nulla. Vt mireris quomodo ad numerum 40. euadere potuerit? Vett. tam curiosi
P iiij

non erant, vt & in graminibus. Vna illa, quæ in Off. vfurpata, est *Alfinc media Bauh.* in Pin. *Vogelkraut, Hünersalb*, quæ & *Pilofella*, & *Auricula muris*, & *Morsus gallinae* dicitur.

§. 2. Est autem attentio opus, ne confundatur vel cum *Parietaria*, vel cum *Anagallide*, de quibus infra.

§. 3. Nostra illa est frigida & hum. cum essentia aquea. Antiquitus vsus erat in omnibus caloribus externis: vt & erysipelatis mediocribus. Nostris moribus aqua destillata datur pueris epilepticis. Quidam etiam in tabificis morbis vtuntur.

D E A M M I.

CAPVT IX.

§. 1. **A**mmi Græcum non est, vt *ἀμμή*, & alia. Qui Latinum faciunt, *Ammium*, videant, ne confundant cum *Minio*, quod *ἀμμιον* & *Ammium* est, sed *τὸ ἀμμιον*, quod ex arena quadam ruente fieret.

§. 2. Græcis olim solum semen fuit cognitum, *Cumino* tam simile; vt eiusdem generis putaretur. Hinc quidam *Cuminum satium* rebantur, quidam *Ethiopicum* vocabant, quod *Cuminum* sit regium Hippocratis, vt est apud Plinium, qua de re in *Cumino*. Venit aliquando sub nomine *Amomi*, vt est apud *Amatum in Diosc.* Anguill. 7. sent. 58. Hoc satum genuit plantam, quam *Ammi maius* Bauhinus vocat. Et comperitum est postea, nasci in Gargano Apuliæ, vt & in *Ilua* insula, ceu *Cæfalpinus* scribit.

§. 3. Nostro *Ammi* opponuntur quædam, quæ apud me leuiores sunt, quam vt refutatione sit opus. Satis est, quod *Dioscorides* ait, sapore esse origani, h. e. vt *Galenus* explicat, subamarum & acre. Puto autem, si Orientale possit haberi, præferendum esse Italico, si modo non sit vietum.

§. 4. Queritur, an substitui illi possit *Ammi III. Bauhini*, quod est folio foeniculaceo? Ait *Tragus* & *Dodon.* negat *Pena*. Consulat Medicus gustum suum. De *Sisone* *Dioscoridis* queritur etiam, an possit substitui *Ammi*? Credo si vtrumque semen sit legitimum.

§. 4. De facultatibus *Galenus* scribit 6. *Simp.* *Ammi* esse cal. & sic. in 3. gr. intenso, cum acrimonia & partium tenuitate, tantillo etiam amarore. Hinc intelligitur, abstergere quidem leuiter posse, digerere autem, attenuare & incidere potentissime. Laudatur in frigiditate

ventriculi & hepatis, ideo Alexandrini quondam in Ægypto cum panibus subigebant, vt est apud Plinium. Mirifice enim adiuvat coctionem, flatu discutit, &c. Sed & obstructions tollit, menses & vrinas cit, dosi 3 ℥. in vino calido, vt Tragus habet. Valet etiam in Scorpionis ictibus, sed ad 3 ij. vt Plinius definit. In sæcunditate magnas habet laudes apud Matthiolum 3 j. pondere, mane ex vino, alternis, sed non vltra quinquies. Hoc enim si fiat, contrarium habet effectum. Vnde intelliges, in frigidityte & humiditate tantum habere locum.

§. 5. Renibus appropriatum credunt, præsertim in vsu Cantharidum. Hoc quidem ex Diosc. manasse dicunt. Contra, quidam repudiant totum, & *redundat* dicunt apud Diosc. Quid? Si quidquam agit, vltra diureticorum tamen vim non se extendit. Præceptorum meorum alter Herc. Saxonia, volebat Halicacabum, alter Minadous, Cardamomum. Vide Cantharidas in *Paralipomenis meis*, sub finem huiusce Operis.

DE GUMMI AMMONIACO.

CAPVT X.

§. 1. Ita scribere fas est, vt distingui possit à sale Ammoniaco. Vtrumque est *ἄμμος*, aut Atticè *ἄμμος*, quomodo Hammoniacum pronunciatur. Vtrumque iterum corruptè in Off. dicitur Armoniacum. Est autem ratio nominis, non à quauis arena, sed à regione Cyrenaica, seu Libya, vbi templum Iouis Ammonis, seu Cornuti, quem cum Laſerpitio pingebant in suis numis, Cyrenenses, quos alibi exhibui. Huius quia magnus in sacrificiis vsus, vocabatur, aut simpliciter *ῥοπίαμα*, aut *ῥοπίαμα ἀμμωνιάου*. Ita Latini *guttam*, aut *guttam Ammoniacam*.

§. 2. Huius planta, *Agasyllis* nomine, æquè ignota fuit Vett. ac nobis. Persuadet autem mihi Pena in *Adu.* omnia hæc gummata, Ammon. Galb. Sagap. Laſerp. Sarcoc. Euph. esse ex plantis ferulaceis, quæ differant inter se certis notis, in singulis adscribendis.

§. 3. Nostrium hoc fieri aiunt incisa radice, & duplex esse. Quod enim purum est, & faciliè in frustilla diuiditur, instar thuris masculi, *ῥαπὶς* Græcis, *Carnifina* Arabibus dicitur: quod admista habet alia, & in massa dura est, *ῥόκαμα* (malè *ῥοπίαμα*) & *Chironia*.

§. 4. Hæc igitur prima est bonitatis & malitiæ nota. 2. apud Diosc. est, vt sit *ῥόκος*, quod vertunt bene aut valdè coloratum, nullo sensu.

Attulit hunc Serapio, cum ait, Ammon. recens debere ad albedinem approximare. Hinc cum Damocrates apud Gal. 7. 2. §. 16. in quodam Acopo haberet, ἀμμονιακὴν τὴν καλὴν, vertit Andern. *Ammoniaca quam albiss.* Pulchritudo enim naturalis, quemadmodum etiam color naturalis Ammon. est, vt, quantum per naturam ipsius licet, sit albiss. Tale est, cum est recentiss. Quo magis enim inueterasceit, eò fit flauius. Contrahunt autem flauedinem primum omnium extimæ glebarum, de quibus dicitur, partes, deinde etiam intimæ. Pròinde dicunt nostri, Glebas foris esse flauas, ruffas, aut in fusco flauas, intus candidas aut subcandidas, nitidas & splendentes. 3. apud eundem est καστορίον τὴν ὀσπῆν, quod explicat iterum Serapio, vt sit *odore bono* (scu naturali) *qui vergit ad Castorium.* Quo loco interiungendum mihi est propter Gesnerum, qui in Castore scribit, Galenum tribuere Amm. non Castorii, sed *Coriandri* odorem. Putat autem uelut scribi pro καστορίον, quod Amm. Castorio adulterari soleat. Sed vbi est locus Galeni? Ego hæcenus nullum alium inuenire potui, quam in l. de Simp. ad Pater-nianum: sed illum quidem Græcè non habemus, & est ibi Castorium, non Coriandrum. Stat igitur per Gesnerum τὴν καστορίαν, & habet odorem *Castorii*, quod recentiss. est. Quo enim vetustius est, eo vicinior fit Galbano, imo etiam acrius galbano, vt Cæsalpinus loquitur. Quod tamen dissimulandum non est, habet ille Castorii loco thus, vnde forte & nomen & vsus τὴν θυμιάναν illi contigit. 4. apud eundem debet esse τὴν θυμῶν, *amarum gustu.* Et hoc iterum de recenti dicitur. Vetustum enim subamarum est tantum, cum aliqua ab initio dulcedine, qua superante amaror omnis deletur, vt Damocrates ap. Gal. 5. 2. τὴν ὑλῆν. in dentificio quodam desideret Ammi sicum, non amarum. Non quod ex amarore fieri possit dulcedo, sed quod partes illæ amaræ sint. tenues, at exhalationi habiles. Tum verò sentitur dulcedo, quæ antea latebat. 5. καστορίον τὴν χεῖρην, non cartilaginibus, vt imperite Cæsalpinus, sed vt Plin. vertit, *masculi thuris similitudine, glebis minimis & quam purissimis.* Et hinc est τὴν καστορίαν. 6. nouum, habens in se, vt Serapio ait, *pinguedinem & splendorem cum soliditate.* Quod intelligendum est, quatenus hæc in paruis illismicis seu glebis esse possunt.

§. 5. Alioquin deterioris notæ apud Plin. est, *pingue & resinosum, quæquæque proprium.* Nam & Gal. 7. 2. §. 3. pingue & nouum ad emolliendum præfert. Vbi notandum est, *Molle & resinosum* in usu liquari ad ignem, cum vel sine oleo: durum & exsuccum in mortario laugari. 7. καστορίον, συνήκει τὸν πυρρὸν, speciatim ἄλγαν, 8. ἄλγαν, *sine lignis & arboribus, quæ velut nascendo apprehendit, vt ex Plinio loqui licet.* Hoc καστορίον hic est in Damocratis carminibus. 6. 2. §. 12. His notis duas alias

Cordus addit. 1. vt cum manibus tractatur, mollescat cum lentore aliquo. 2. vt, cum accenditur, claram flammam edat, & repentino ictu in plures, splendidas, nitentesque micæ diffiliat.

§. 6. Tale Ammon. habemusne? Quidam valdè resistunt, *φύρα μα* quiritantes: ego non abiicio, quia plura adsunt requisita, & præcipuè facultates.

§. 7. Primarum non meminit Gal. 6. *Simp.* Auer. & Auic. cal. statuunt in sine 3. gr. sicc. in 2. sine tamen mordicatione. Quod additamentum nescio, an competat illi vel per Auic. qui tam validum diureticum esse ait, vt sanguinem faciat simul exire. Gal. 1. c. meminit *ἡς μαλακτικῆς διουρητικῆς ἐμπιπτικῆς* tantum: at 6. κ. 8. *αποτίμω*, ait, *ἡ τις μαλακτικῆς, ἐμπιπτικῆς ἢ ἰσὶ τῆς διουρητικῆς*, q. d. in emolliciendo ita præstat, vt cum alio comparari non possit: in discutiendo habere, cum quibus comparari possit. Hinc passim à Medicis celebratur in omnis generis duritiæbus, quæ foris, quæ intus. In affectibus pectoris frigidis suos etiam habet deprædicatores. Menses & urinas pariter mouet, credo, si obstituitam sit mora. Vi eadem soluit aluum, expellit lumbricos, foetum mortuum, &c.

D E A M O M O.

CAPVT XI.

§. I. **I**MMENSES difficultatibus premitur hæc planta. I. Τὸ ἀρμενίον habetur vulgo pro Græco, quod non est. Quin hodiernum *Hamama* est ab hac origine. II. Quod ipsum cum *πολύσπομον* sit, vt ostendit Autor Not. in Garz. 1. *Arom.* 31. vnusquisque Interpretum vertit, quod voluit. III. Versioni iniquæ superstructa fuit planta iniqua, verbi gratia, *Pedi columbino*, Int. Serap. species *Geranii* illa, quæ *Pes columbinus* dicitur. IV. Cum olim, vt in *Cinamomo*, afferretur integra planta; hodie autem semen tantum: quid non ausi sunt homines nostri? Dicam autem in fine. V. Cum obfuscus esset, & *Diosc.* 1. 1. c. 14. & *Plin.* 1. 12. c. 13. ne de Arabibus dicam: quid non iterum fecerunt? Sed age, periclitemur primum in Notis, postea in facultatibus.

§. 2. Quod ad Notas, *Dioscor.* differentiam è natalibus petens, *Armenium* præfert Medico & Pontico. Heic vbi est *Scythicum* 8. κ. 10. Reliqua dicam Latine, ne aliquibus molestus sim. Optimum est *Armenium*; colore ad aureum vergens, lignum sublauum, valdè

(*τῇ ἰκανῶς* enim mox substituitur *τὸ ὀσφρα*) odoratum. Et paulò post, Elige recens tenue (ita enim lego cum Marcello Vergilio) & subrubrum, densum & bene implèxum, non dissolutum, non diffusum, (ita enim hæc ordino) feminibus plenum, simile racemulis, graue, valdè odoratum, absque situ, acre, gustu feruens, vnius coloris, non varij. Et *in fin. cap.* In hac proba abiicere oportet fragmenta: accipere autem ramos, ab vna radice perfectos.

§. 3. Hæc si conferas cum Plinio, primùm de planta (assumam enim hanc quoque) hæc difficultas orietur, quod *βρωμιάς* mutet in *βοίας*: quam enim hæc differunt! deinde quam facilè cadit *τὸ λευκὸν* præ *τῇ λευκῇ*, vt dixi: tam contumaciter *τῇ ἢ πικρῇ*, *densum*, adhæret *τὸ αἰγματοειδές*, conuolutum *in sc.*, maxime, quia Plin. adulterio hæc adscribit. Sed ita est: Iam negatiuam transposui, vt apparet.

§. 4. Tertio, de odore & sapore hæc quoque lis est. Diosc. enim, & qui eum sequitur Serap. habent modo *δερμαίον*, modo *πικρῶν*. Ego ab Armenio vtrumque diuerto, vel ad Medicum, vel ad Amomidem.

§. 5. Quartò, trahitur & illud *ὑμῖν πῖς βοτρυδίας*. Andromachus enim senior habet *βοτρυδίας ἀμύμων*: Damocrates *βοτρυδίας ἀμύμων*, de Ther. ad Pis. 7. 1. Antid. 6. & 17. 6. x. ππ. 1. in Diabesasa Heræ, 7. x. ψ. 3. in Gleucino Heræ. Fuchf. facilè se expedit, accipiendo *Botryn* & *Amomum*: sed refellitur à Matthioli. in Diosc. & l. 5. Epist. Reuera enim hæc iungenda sunt, & intelligendum aliquid, quod vix in modum conuolutum sit, cum suo etiam semine.

§. 6. Sed & hoc vrget Fuchf. quod *Botryn* in Theriacam recipit: Vide Marantam 3. Meth. 9. 1. de Ther. f. 85. b. Cost. in Antid. Mesf. f. 108. b.

§. 7. Iam possumusne ex his notis plantam agnoscere & difficultatibus exire? Credunt quidam. Ego nec *Rosam Hierichuntis* accepto: nec *Ribes nostrum*: nec *Solanum fruticosum* baccis rubris Bauhini: nec *Geranium* ab initio laudatum: nec *Myrrhidam* Plinij Lob. quam *Acum Moschatam* vocat: nec *Sifona* Diosc. quæ est *Petroselinum Macedonicum* Fuchf. & Dod. nec *Chameleagnum* Dod. qui est *Elæagnos Cordi*, Myrtus Brab. seu *Gagel*. Vide Clus. in Garz. l. 6. nec plantam, quam ibi Clus. pingit & describit: nec illam quam idem 1. Exot. 17. nec demum *Amomum* legitimum Penæ, descriptione Baldi f. 50. de quo peculiariter scripsit Nic. Marogna, Venet. 1617. in 4. & acceptauit Bauh. in Pinace. Tu vide, an possis amplecti illam plantam, qua Ægyptij in sua Ther. vtuntur apud Alp. 4. Med. Ægypt. 10.

§. 8. Mihi incumbit necessitas enumerandi etiam semina, quæ vel

pro Amomo habita sunt, vel etiam substituta. 1. est *sisonis* Diosc. quod *Amomum Germ.* Tragus vocat. 2. est *Ammi veri*, quod pronuper ostendi. 3. est *Piper caudatum* Anguillaræ d. 1. *sent.* 17. 4. *Piper Æthiopicum* Matth. quod Lob. ostentat. 5. *Cubeba*, quas Cæs. 2. *Hist.* 25. 6. *Caryophylli*, quos idem in *App. c. 1.* 7. *Botrys* semen, quod Cordus in *Dioscor.* *Acori*, *Asari*, *granorum Iuniperi*, *maceos*, nulla mihi cura. Quid igitur seriò substituis? *Caryophyllos*, licet acriores sint, quam par est. Quem excessum qui corrigere volunt pediculis, quibus infident, videntur parum cauti esse. Quis enim præstabit illos? Quid, si *Cinamomum*, quod Gal. 7. *κ. η. 2.* 5. *Aph.* 28. comparat cum Amomo?

§. 9. Vt possis vti tuo quoque iudicio, hem tibi *Facultates* Amomi, à Veteribus relictas. Gal. 6. *Simp.* cum Acoro conferens, nimis citò, fortassis etiam perperam se absoluit. Interim obseruandum, cum Acorum cal. & sicc. in 3. statuerit, Amomum ait minus siccare. Quod arripiens Auic. etiam cal. esse in 2. asserit. Hoc an consentiat Gal. ipsi, dubito. Nam *l. c. κ. η. 2.* in Arteriaca XI. Andromachi, conferens cum Cinamomo, naturam eius esse ait tenuium partium & exsiccantem: ab eo proximum locum habere Amomum, quod simul adstringat.

§. 10. Ne dubites, paulo antè in Art. VI. fortiter siccare dixerat. Hoc verò à 2. gr. præstarine possit? An dici debet, Galenum loqui de initio 3. gr. Auicennâ de fine secundi? Propter has qualitates cum tali modo substantiæ, potest Amomum, quæ reliqua aromata, Cassia, & consequenter cinam. costus, malabattrum; sed imprimis penetrare & discutere. Et hoc est *κ. η. 2.* 6. *Simp.* Hinc Diosc. laudat extrinsecus in meliceridibus, & omnis generis inflammationibus, præcipuè oculorum & viscerum: in quibus etiam prærogatiuam habet tantoperè laudatam, modicam videlicet adstrictionem. Idem laudat etiam in leniendis doloribus podagricis, & factò in seßu, & bibito decocto. Item in obstructionibus viscerum. Gal. 3. *κ. η. 3.* laudat etiam in neruorum affectibus, nec non in mensum defectu, 5. *Simp.* 22. Præter hæc est inter calida *κ. η. 2.* 5. Mihi heic lubet manum de tabula. Tu videris, quid in defectu tam nobilissimæ medicamenti agendum tibi sit?

DE ANAGALLIDE VTRAQUE,
arvensi & aquatica.

CAPVT XII.

§. 1. **N**ISI scirem, vt iam supra indigitauī, *arvensis* esse heic superficiei, vt sic dicam, seu *arvensis*, vt Theoph. solet loqui, non concederem, esse sub vno genere. In originationem vocabuli non anquiro: quin potius noto immanem errorem Offic. illarum, quæ, vt in Alfine dixi, confundunt *Anagallidem aruensem* cum *Morsu gallinæ* dicto. Quantoperè enim diffideant facultatibus, ex dicendis apparebit.

§. 2. Puto etiam errari in *Anagallide aruensi*, cum indistincte sumitur altera pro altera. Cautiores veteres, qui modo marem seu phœniceam volunt: modo feminam seu cæruleam. Et apparet diligenter inuenti, differre plantas, non solo floris colore, sed toto habitu. Accedit, quod non faciliè vtramque ostenderis vno loco. Vnde phœnicea sola est in prima editione Catalogi nostri: cærulea etiam in altera.

§. 3. Vbi notandum, Paulum l. 7. c. 11. inter podagrica medicamenta habere vnum, nomine *Stagacem*, quod videtur indicare *Anagallidem*, quæ habet *juuor* & *juuor arbor*, dici *Corallium* à vicino Coralli, plantæ arboreæ, colore. Vide Manardum 3. *Epist.* 4. & considera, an apud Auic. 22. 3. tr. 2. c. 9. sit Bezed seu Albezed?

§. 4. In facultatibus tradendis oportet seorsim agere de

AQUATICA.

QVam paucis absoluo, hoc præhabito. Fuit Veteribus ignota. Quæ enim Tragus & Cæsalp. de *Sio*; quæ alij de *Auricula muris*, rursus quæ alij de *Cepæa*; de *Samolo* Plinii alij: nullo nituntur fundamento. Tragus cum *Nasturtio* iungit, quod concedit illi Dodon. sed inferiorem esse ait. Ideo in scorbuto valde parum agit. Id ipsum de mensibus habendum, de calculo, de extrahendo foetu mortuo, de tumoribus oedematosis in foetu, & aliis.

§. 5. De

ARVENSIS.

Aiebat D. Bauhinus, in primis qualitatibus non nisi moderatè cal. & sicc. esse, quod nescio, an credere debeam, cum particularia intueor opera, quæ iubent me cogitare utrobique de 3. gr. cum partium crassitie quadam. Et hoc est, quod Gal. ait, esse *incandescentius* *humidius*, quod est, *Evidenter abstergere*. Hoc autem vix fieri potest absque mordicatione, quam idem Galenus illi tribuit.

§. 6. Autor est Marcellus Vergilius, Tuscas mulieres uti pro *μακρόν*. Galenus tribuit illi *καθάρσιον* *αἰ* *ἐκκρίαν*, propter quod caput purgat, & per nares, & per palatum, quod profecto à temperato expectari non potest. Ita quod Dioscorides ait, *συντὴν* *τῆς* *συνσφύου*, *τοῖς* *σπέρματι* *πυλιδίς*, & *phagedanicis*. Talia enim desiderant insigniter siccantia. Idem dixero de *ἐχιδνῆι*. Nisi enim ocyus exhauriatur venenum, repit ad cor. Ita in morfu canis rabidi, in quo pulverem esse in secretissimis secretis, aiebat idem Bauhinus. Huc facit, quod Camerarius in *Herbo* scribit, venatores in ovis frixis Anagallidem dare cani, ab altero demorso. Putem autem melius futurum, si decoctum detur. Ita Tragus in decocto dat, & sudare iubet in peste.

§. 7. Eodem decocto utuntur feminae VVestphalicæ in mensibus mouendis. Vocant illæ *Miehrn*. Idem præscribit Dioscorides calculosis. Archigenes apud Galenum 9. c. 2. splenicis idat ob. j. Anag. cœr. Hinc Tragus in viscerum morbis omnibus laudat. In flatibus discutitiendis suas etiam laudes habet. Basileæ in frequenti usu est pro torminibus recens natorum.

§. 8. Purgare etiam, Plinius affirmat, fortassis abstersione pituitæ. Summa, est medicamentum *αἰ* *ἐκκρίαν*.

DE ANCHVSA.

CAPVT XIII.

§. 1. **V**ox est *ἀνχῆ*, quod in latiori significato, est *quous modo comprimere & constringere*. Heic spectat ad lasciuiores quasdam, quæ usu huius herbae mentirentur *τῆς* *καλῆς*, *ἢ* *τῆς* *κρίνης*, quod est, *τῆς* *αἰ* *ἐκκρίαν* *μύκων* *ἐκκρίαν*. Hanc originem pessundant, qui scribunt *ἀνχῆ*.

§. 2. Eandem, quia rubro radice huius colore malas tingebant.

factum est verbum ἀρχαῖον, quod Hesychio auctore, est *Fuca* seu *cerussa* uti. Vnde patet, verbum hoc factum esse à nomine, non contra, quod Pena vult.

§. 3. Cæterum, color hic, neque proprius est huic plantæ, neque semper & omnibus locis. Cum habet, & quibus locis, Anchusa est: cum non habet, Echium est. Eadem ratio est (æstiuo tempore.) Lycopfidis & Buglossi. Inuenio in *Lexico*; sed in vulgatis libris Galeni non est, nec Foësius meminit, Galenum in *Gloss.* scribere, Hippocratem 1. de *Morb. mul.* τὸ ἀρχαῖον vocare ἔχιδνα, & duplicem facere, ὑγῖαν & μὲν πρῶν. Hoc Dioscoridi & Galenō accommodaris. Vterque enim paruum habet: vterque in cognominibus ἔχιδνα, quod sequentibus literis ita variat, vt non possis eruere certam significationem. An legendum est ὑγῖαν, quod *Anchusa* I. *Bauhini* folia habeat magna. Hæc fietiam spinosa sint, vt Paulus describit, rectè vocarit plantam ὑγῖαν. Ita enim scribo.

§. 4. Heic cautione opus est, ne pro Anchusa accipiamus *Alcannam* Ægyptiam, quæ Cyprus est. Vide Bell. 2. *Obs.* 34. Penam *Adu. f.* 24.

§. 5. De facultatibus loquens Gal. 6. *Simp.* scalam facit quatuor Anchusarum, omnesque heterogenearum partium esse asserit: sed differre secundum magis & minus. Hanc cognitam esse par est iis, qui medicamenta colorare volunt, ne peruertantur scopi. Nempe enim, vt olim, ita nunc quoque vsus est Anchusarum, quem distinctè scire par est.

§. 6. Datur vel ex alto delapsis, vel infantibus, dum exanthemata hodie dicta præ foribus sunt. In iisdem frequentissimum est *unguentum rubrum puerorum*, quod Castorium etiam habet, pro mouendo sudore.

DE ANETHO.

CAPVT XIV.

§. 1. **T**heophrastus, *anethi*, non nisi vna est planta apud Dioscor. & Gal. Apud Theoph. 7. *Hist.* 4. plura sunt genera, quæ tamen in digitos non mittuntur. Dioscorid. cum non describat, *Marrubium* 2. *Meth.* 14. ex aliis eius locis concinnat, vt Cæsalpinus ex Theophrasto solet.

§. 2. Faniculo tam est affine, vt congener videatur. Semen etiam

ram est simile, vt ipsis pharmacopœis imponat, antequàm gustent. Vsurpatur modò herba tota, modò coma, seu flores tantùm, modò semen tantùm. Quod in quibusdam *Anethum sylu.* est, ad *Meum* pertinet, de quo ibi.

§. 3. Facultates, pro ratione siccitatis actualis, valdè variant. Quod ad primas, viride calidum est in 1. aut parùm attingit 2. siccum in principio 2. Siccum cal. est, aut in 2. intenso, aut. 3. remisso : siccum, aut in princ. 2. aut in fine primi.

§. 4. Vltum seu cinis ipsius, cal. & sicc. in 3. est, infra tamen *Abrotani* cinerem, vt Gal. docet. Hoc modo placet mihi conciliare diuerfas autorum sententias.

§. 5. Quod ad secundas, Viride magis quidem digerit, sed magis concoquit, magis somnum conciliat : siccum contrà. Est autem *viridius*, vt reliqua calida.

§. 6. Quod ad tertias, qui ventriculo sunt humido & frig. viridi potius vti debent, quàm sicco. At si de semine sit sermo, siccum & gratius & efficacius est, etiam odoratu. Eodem viridi vti debent, qui cataplasmata parant ad tumores flatulentos discutiendos. Et hoc ab initio, dum concoquimus : in fine ad discutiendas reliquias, sicco opus est. Si viride non adsit, incoquatur siccum ol. anethino. Ita 5. *Simpl.* 21. monemur, viride esse accipiendum in augmento lactis. Locum autem habet in pituitosis tantùm : in biliosis nihil agit. Quod notandum est propter Dioscoridem, qui empiricè de hoc remedio loquitur. Eadem ratio est feminis augendi. At Dioscorides semen ait extinguere ? Ita, longiore vsu. Eadem iterum ratio est, & disertè monet Galen. in vigiliis arcendis. Viride enim tantum habet excrementitiæ humiditatis, quantum heic opus est. Hoc ipsum oculis inimicum est, quia replet caput. Sed & siccum siccitate sua obest. Inconsiderati igitur sunt, qui semen in crustatum, in visis debilitate proponunt. Id ipsum tamen in viscerum obstructionibus incipientibus habet locum. Dico *incipientibus*. Galeni enim hoc præceptum est 8. *κ. ππ.* 8. quà filici opponit. Idem in calculosis est obseruandum. Est enim inter leuiora diuretica 1. *ad Glauc.* 3. *ττ.* 4. In hystericis in sessionibus sicco est vtendum : discutere enim volumus.

§. 7. Cineris vsus est in vlceribus humidis, præcipuè pudendorum & ani, 5. *Meth. vlt.* 2. *κ. ππ.* 8. In laxatis columellis 6. *κ. ππ.* 3. vbi etiam ratio vrendi est.

§. 8. De oleo Aneth. duo sunt monenda ex Gal. Alterum vt fiat ex anetho viridi, quia ad concoctionem potius, quàm ad digestionem paramus. Atqui ex Gal. 3. *San. tu.* 10. & iterum 1. 4. c. 8. ostendi potest,

fieri etiam ex sicco. Fit: sed hoc modo leuiter quidem digerit, dolores mitigat, horrores febriles leuat: sed potenter concoquit, tumores duros emollit, &c.

§. 10. *Alterum*, vt Anethum illud bene maturum sit, hoc est flores habeat apertos, sed nondum deciduos, 4. *Jan. tu.* 8.

DE ANGELICA.

CAPVT XV.

§. 1. **P**OMPOSVM hoc nomen accepisse ab agyrtis, qui & *Radice[m] Spiritus sancti* vocant, dubium apud me non est.

§. 2. Idem confundunt aliquando cum *Imperatoria* seu *Majestrantia*: sed odor prodit fraudem. Plantæ etiam differunt. Imperatoriæ folium ferè trifidum est, splendens, apio non dissimile: Angelicæ multifidum, hipposelinæ ad instar. De hac quæritur, quid sit apud Vett. Est *Laserpitijs* species illa, quam *Archangelicam* vocat Lobel. Dodon. Clusius, alij, & est quinta in ordine apud Bauhinum, eadem cum *Laserpitio Alpini* 2. *Exot.* 15. & Bodæi in 6. *Hist. Theoph.* 3. Pro quo cum acceptarim in *Post-Curis*, cum prædicatione nominis Alpini, iam hoc addo, Cæsalpinum, 7. *Hist.* 48. ne de reliquis dicam, dudum clarigasse pro Laserpitio. Si quæ differentia est, est illa à loco natali. Quod verò *satina* nostra substitui possit *Montana*, non credo. Dico *Montane*: Aquaticam enim nostram, ad Nigrum flu. & passim locis vdis, non in-termitto. De cultura eius pulchra quædam habet Camerarius in *Horto*. Bauhinus cum distinguit *Montanam* ab *Aquatica*, *μυροποιή*.

§. 4. De facultatibus iam innui, maximoperè variare ratione natalium. *Montana* enim non tantum ad 3. gr. cal. & sic. ascendit, sed & ad 4. at *aquatica* in 2. subsistit. Pro hac varietate vel potentiùs, vel impotentiùs aperit, attenuat, discutit, abstergit, adeoque acrior, mitiorve est tam in sapore, quàm odore. Quæ minus acris est, commodior est pro iuuanda coctione ventriculi, mitigando fastidio, cruditatibus leuandis, foetore anhelitus ex vitiato chylo.

§. 5. In affectibus pectoris (vocat idèd. *Brustwuriz*) ^{forte præstat} quæ adhuc actu humidiuscula est: quæ enim nimis sicca est, & acris, officit expectorationi, crassorum, & lentorum humorum. Contrà in discutiendis flatibus, validior est illa. Dat Tragus in eam rem 3. j. in aqua propria. Sed addit, modò alius non sit strictior. Eadem in discutiendis thrombosis sanguineis & vulneribus internis laudatur, quæmadmodum etiam

in tumoribus obscuris, *inn innerlichen geschwuren*. In animi deliquiis creditur vnicè efficax esse. Pellit enim humores, è quibus euaporationes ad Cor, per vrinas & sudores, ne de insensibili transpiratione dicam.

§. 6. In venenis omnis generis, præcipuè pestis tam præseruatione, quàm curatione, insignis est. Pro præseruatione radículas aceto maceratas, aut naribus admouent tantùm, aut sub lingua habent, aut mastlicant, aut acetum bibunt ieiuni. Pro curatione, vel ʒ j. solius puluer. vel ʒ ß. cum Theriacæ ʒ j. in vino tenui, in aq. cardui bened. tormentillæ, &c. propinant, & sudorem inducunt, idque repetunt singulis sex horis. In ciendis mensibus, pellendis arenis & calculo, in morantibus secundinis, in sudoribus suas habet laudes.

§. 7. In vulneribus *Wunden*, præcipuè canis rabidi, emplastrum fit cum ruta, pice, aliis. Quidam pulu. aspergunt, præluto vulnere aqua destillata ex istis radicibus. Nam quæ ex foliis, contemnitur.

§. 8. Idem fit in phagedænicis. Succus radices, impositus cauis dentibus, lenit dolorem: Idem auribus contra sibilos instillatur. Fuchsius etiam appendit infantibus contra fascino.

§. 9. De Angelica syluestri seu Podagraria hoc tantùm ex Pena ad iudicio, Ebuli effectus habere.

§. 10. Habemus *confectionem de radice Angelica*, quæ in peste, præseruationis loco, ab Empiricis valdè laudatur. Sed non minùs fallit, quàm *confectio Liberantis*, quia neutra semper liberat.

DE ANIME SEV ANIIME.

CAPVT XVI.

§. I. **V**TRO modo scribatur, trisyllabum est, media longa. Quid dictum putant quasi *Myrrham Mineam*, super nuda coniectura struunt magnam molem, *Myrrhe* speciem esse. Alij enim *thuris* esse voluerunt, alij *bdelly*. Imò verò nondum constitutum est, an omnino *Gummi* sit. Alij enim bitumen faciunt, quale succinum est. Ita, alij ex Occidentali India petunt, alij ex Orientali. Imprimis venustus est ille, qui cum dixisset, ex vera Hispania, siue America esse, *Orientelem* vocat. Quare etiam nutant, qui *Cancamum* statuunt. Omnia sunt incerta.

§. 2. De facultatibus Occidentalis cur etiam dubitem, facit Mondardis ipse, *princ. Hist. sue*, Calidum esse in 2. vt facildè credo; ita hu-

midum in 1. neutiquam. Quo enim modo curare potest frigidus morbos, sistere fluxiones, caput roborare, thuris modo? Eadem ratione, quomodo faciet illa, quæ Ceratis & Emplastris suis tribuit? De Orientali nihil inuenio.

D E A N I S O.

CAPVT XVII.

§. 1. **D**E etymo nihil dico: dico autem de confusionibus, quæ huc se infuderunt. Alij enim *Faniculum* vocant: alij *Cuminum dulce*: alij *Absinthium dulce*: alij *Coriandrum*. Obseruauit Tragus ex Theoph. 7. *Hist.* 6. semen hoc ultra quadriennium seruari non posse. Vel enim profus amarescit, vel à vermiculis consumitur. Ideo iure sollicitus fuit Marcellus Virgilius, vt reddat Dioscorid. *ῥαϊσάνιον* fugitiuum.

§. 2. De facultatibus iudicium sumere licet ex odore illo iucundo, cum dulcedine & acrimonia non ingrata, necnon amare tantillo. Quæ cum considero, vix possum concedere Gal. & Arabibus, cal. & sicc. in 3. esse, adeo vt propè ad caustica accedat.

§. 3. An verum hoc erat de Cretico? Sed bene habet: Galeno hæc fit iniuria. Ait enim 6. *Simpl.* Calidum quidem esse vel in 2. intenso, vel 3. incipiente: siccum autem vel in 2. incipiente, vel in primo desinente.

§. 4. Quin nequid desideres in solida diligentia, vt in Anetho, ita heic, Cinerem quidem definit cal. & sicc. in 3. viride autem tantum non humidum pronunciat. Vett. in ventriculo frigido & humido mirificè commendarunt. Pythagoras quanti fecerit, vide apud Plin. l. 20. c. 17. vbi etiam aliæ eius dotes describuntur. Hinc in siti, quæ à ventriculo, in dolore capitis, in vigiliis ab eodem, in diarrhœis à cruditatibus, &c. laudatur. Lac & semen augeat, correcta viscerum intemperie frigida & humida. Dioscorid. ait esse *ῥαϊσάνιον*, quod ex Plin. expli- cant, *commendare oris halitum*.

§. 5. In frigidis pectoris affectibus, attenuando & incidendo crassam & lentam pituitam, plurimum valet. In obstructionibus viscerum, vsque ad scirrhum progressis, in hydrope, quartana, &c. quotidianus eius vsus multum proficit. Non minor gratia est eius in omnibus venenis, in epilepsia infantum, in paucioribus eorumdem, &c.

§. 6. Quæ ob signo Plinij dicto, *stomacho inutile est, praterquam inflato.* Cui addo, visceribus omnibus graue est, vbi nuda & sicca intemperies. *Troch. de aniso* vsus est in febribus diuturnis. *Ol. de Aniso destill.* in flatibus. *Dianisū* Mef. in iisdem. *Spir. anisi* in pectoris angustis.

DE ANONIDE SEV ONONIDE.

CAPVT XVIII.

§. 1. **A**NTIQUISSIMA hæc scripturæ varietas, mea opinione non aliunde profecta, quàm à dialecto. Cum enim agricolæ dupliciter efferrent, mansit vtrumque, nec opus est Etymologia.

§. 2. De hac monenda sunt quædam. 1. Neque semper, neque vbi que locorum spinosa est. Hinc immeritò *Acutella* dicitur. 2. Sed quando fit in ea planta, cui natuum est? Post ver, inquit Plinius. Hoc suggillat Amatus, sed defendit Matthiol. Perfici autumno, ait Theophr. Explicat Cæs. 6. *Hist.* 21. postquam prima folia defluerunt, & alia subnata. 3. Dioscorid. tribus comparat, lenticulæ, rutæ, loto pratensis. Respondet idem Cæs. Lenticulæ sunt in germinatione secunda: rutæ seu loto in prima. 4. Flos, cuius veteres non meminerunt, est modò purpureus ex albido, modò luteus, modò albus. 5. Obiicit Ang. 8. *Sent.* 25. Non habet caules nodosos, nec capitula rotunda. Alicubi fortè habet vtrumque. 6. Odor iucundus Plinij de naturali est accipiendus: Reuera enim hircum olet. Vnde est *Trifol. fatidum* apud Clusium.

§. 3. Vfus est in Offic. illius, quæ prima est apud Bauhin. alicubi quidem herbæ totius, alicubi radicum tantum, quas Gal. etiam præfert. 8. *Simpl.* Idem ait, Radicem in 3. gradu calidam esse, abstergere & incidere, prouocare, non vrinasantum, sed & calculos, à quo effectus veterinarij vocant *Stalkrant*. Hanc in rem vsus est decocti: sed minus ingratus, at in minori dosi, est puluis cort. rad. in vino albo tenuis. Constat enim multorum experimento, inquit Matthiol. qui in calculo huius vsu pristinam sanitatem recuperarunt. Veteres muria condierunt, ~~et per hanc~~ ^{ut} ut hodie flores genistæ. Vfus in obstructionibus.

DE APIO, PETROSELINO,
Petroselino Macedonico.

CAPVT XIX.

§. 1. **A**PIVM (apud Pallad. etiam *Apius* est) Græcis est *ἀπιον*, unde sunt composita *ἀχιόσελλον*, *βυσόσελλον*, quod idem est cum *ἰπποσέλλον*, inuito etiam Plinio, *ἐλαιοσέλλον*, *ἀρεόσελλον*, *πικροσέλλον*, & tandem *δυσόσελλον*, Plinij, quod Latini ignorant.

§. 2. Has plantas sub vno *Apij* nomine Bauhin. habet: quin includit etiam *Smyrniun* Diosc. & Theoph. quod vnum esse vult cum *Hipposelino*, & *Olus-atro* Latinorum. In Off. ingrediuntur tres ex illo catalogo. I. *Apium hortense*, sub nomine Petroselinii. II. *Apium palustre*, sub nomine *Apij*. III. *Apium Macedonicum*, sub nomine Petrosel. Macedonici.

§. 3. Rursus sub hoc latet alicubi *Pimpinella*, alicubi *Sifon*: alicubi *Hipposelinum*, Italis *Macerone*: alicubi tandem verum & legitimum *Maced.* quod est Matthiol. Lobel. & Dodon.

§. 4. Rursus à Petroselino simpliciter dicto tres expetuntur partes, herba, radix & semen: ab Apio pariter tres, radix, semen & succus: à Petrosel. Maced. semen tantum, & vocatur in *Elect. lithonriptico* (sic enim ille, suo more) Semen Alexandrinum, quod ex Alexandria Ægypti tum temporis peteretur.

§. 5. In vniuersum, Facultates seminis Apiorum sunt euidentiores, quam vel herbæ vel radicum: & rursus, syluestrium, quam hortensium.

§. 6. Hoc in primis manifestum est in Apio Off. quod est Helioselinum, & consequenter sylvestre: minus in Maced. quod in hortis colimus: iterum minus in Petroselino.

§. 7. Vbi de Maced. monendum est, Videant pharmaceutæ, an rectè imponant Ther. hortense hoc genus? Amplius illi, qui Hipposelinii. Si Maced. Orientale habere non possunt, vtantur Pimp. Sax. de consilio Cæs. 7. *Hist.* 57. & Marantæ in Ther. Sed vt redeam in viam, Omnia Apia sunt calida & sicca, eousque, vt menses & vrinas possint mouere, fortè ad 3. gradum. Eadem digerunt, attenuant, incidunt & deobstruunt. Imprimis laudem habent in affectibus renum & vesicæ, quod dispellant, quod ibi impactum est. Imò verò post vniuersalia, sæpè huc educimus reliquias causæ morbificæ.

S. 8. Hoc fine & olim Petroselinii radix omnibus iuribus innatabat, vt Plin. loquitur. Hoc ipso potentius est Apium Off. Huius succus ingreditur Syr. Byzant. dictum. Idem succus pro errhino vsurpatur. Sed facit paroxysmos epilepticos.

S. 9. Non nego : sed non propter auctoritatem *τὸ ῥηθὲν* Consilij de puero epilept. Postquam enim probauit Apium & Smyrnum, post paucos versus improbat Petros. & Smyrnum. Qua inconstantia quid turpius? Quidquid heic fit, ex accidenti fit, vt in vitice & aliis.

DE AQUILEIA.

CAPVT XX.

S. I. **N**ESCIÒ sanè quid flori huic commune sit, vel cum aquila, vel cum columba. De Veteribus tantum-non somniant Nostri. Quidam cum *Chelidonium maius* dicere non ausint, affinem dicunt: quidam de *Centaur. minori* eodem modo loquuntur: quidam *Egylopa* Diosc. faciunt: quidam *Iasonem* Theoph. esse censent, sed *Lasinam* scribunt: quidam *νίδος* eiusdem, aut *δὴς νίδος*. Tandem Ill. Fabius Columna *initio Phytobas. Isopyrum* Diosc. facit, cui accedit Clus. 6. *Rar.* 27. Diuersitas tantum-non infinita est in floribus, quam designat Bauhinus.

S. 2. Vfus est seminis tantum, quod etiam indistinctè carpitur modo ex hac, modo ex illa. De facultatibus parum est compertum. Dulcedo enim illa cum tantilla adstrictione in omnibus plantæ partibus, vix finit nos ascendere ultra 1. grad. tamen opera particularia ostendunt nobis 3. gr. Tragus & Matthiol. scribunt, sem. pulu. 3 j. cum croco, numi pondere è vino bibitum, certo sanare icterum, si lecto se contineat æger & fudet. Camerar. in *Horto*, sem. saccharo incrustatum laudat in viscerum obstructionibus, in vertigine, &c. Idem Tragus de *aq. Stillat.* ait, icterum curare, syncopen auertere, abscessus interiores rumpere, tormina mitigare, venenum ad superficiem pellere, vnde *Theriackskrant* nostratibus. Clusius semen tenuissimè tritum, & in vino datum, promouere partum scribit. Si primus haustus non sit efficax, repetatur. Idem Cam. docet, decoctum herbæ totius, cum momento anibræ, contra *ἀδυναμία* facere. Idem tradit, Calculosos in Hispania solere primo mane radicis aliquid manducare. Autor est Pena, vulgus vti contra faucium & asperæ arteriæ affectus calidos.

DE ARISTOLOCHIA.

CAPVT XXL

§. 1. **H**λιχὴ, ἢ λήχη, puerpera est, hinc verbum λήχω, λήξα, λήχου, unde ἡ λήχη, ἢ λήχιστρα, obstetrix. 3. πὸ λήχμα, purgationes puerperiales. Hinc etiam ἀριστολήχη, aut poetice apud Nic. ἀριστολήχμα, herba, quasi ἀρίστη τῆς λήχης ἢ τῆς λήχουσας, vt Arist. & Plin. loquuntur. Hoc est quod Cic. ait 1. de Diuin. Planta nomen inuenit ex inuentore, inuentor ex somno. Vbi quid si legam inuentrix? Interpret enim Nicandri in Ther. expressit ait, Arist. scripsisse à muliere inuentam esse herbam cognominem Aristolochiam. Sed reuera, non esse hoc necesse, ostendit hoc hemistichium ex 1. Antid. 6. -- -- & λήχῃ εἶλεν ἀριστολήχον. Vide Victor. 6. Var. 3. Cagnat. 1. Var. 26. Brod. 2. Miscell. 2. & ἡ λήχουσας. Marcel. Virg. in Diosc. Cost. in Mesue.

§. 2. Species Dioscor. initio lib. 3. tres facit, Rotundam, longam, & sarmentitiam, quas vellem retinuisset Bauhinus in Pin. nec confusio-nem illam admisisset. Dicitur rotunda & longa, comparatione inter se ipsas facta. Interim longa etiam ἀθήναι dicitur, quasi παχύναι. In specie σακχα-νῆος vocatur, qua de re Clus. videatur 4. Rar. 47. κατὰ est sarmentum vitis, hinc κατὰ πῖπε. Additur his ex Plinio περιστολήχη, quasi maius quid promittens cæteris.

§. 3. Sed quæ ex his Theriacæ debetur? Quia & l. c. & postea c. 17. Damocrates λήχῃ vocat, omnes consentiunt in Clematitin. Additur ratio ex Gal. imponitur theriacæ odoris gratia : hæc verò cæteris fragrantior. Vbi duo moneo. 1. Gal. addit mirabile ἐνέστανμα, Sed infirmior. 2. Dioscor. quidem radicem vocat ἀρωματίζουσα : Sed de longa dicit, βρομώδης esse. Accedat Scalig. in 9. Hist. 13. cum quo Dodon. & Clus. Vinea nostras populatur pessimo odore. Accedat & hoc. A Theoph. loc. cit. describi hanc solam, & esse simpliciter Aristolochiam. Hæc est, quam Creticam vocat Gal. 9. x. π. 2. 5. x. π. 11. & vidit Bellon. in Creta 1. Obs. 17. laudante etiam Bell. non longè à princ. Epist. Apud Bauha. est numero 6.

§. 4. In Off. quibusdam confusiones sunt, quæ opus habent cau-tore. Facilius extricatu est illa, Rotunda duplex est, alia vera, alia adul-terina. De vera agam heic : de adulterina in Auctario heic. Longa etiam duplex est, longa vera, & Clematidis, de quibus etiam 5. lib.

§. 5. Ergo, quod ad primas qualitates, subito oritur turba concer-

tantum de illis. Vt paucis me expediam, Quam verum est, cal. & sicc. esse: tam falsum est utrobique ascendere ad 3. gr. Ita autem, veluti supra quoque de Iride ex Gal. 3. *Meth.* 2. & 3. ratiocinor, cal. & sicc. esse aut in primo intenso, aut in secundo vel incipiente, vel certè ad terminum non perueniente. Et ita quidem, tam rotunda, quam longa, vt iterum apud Gal. 6. *Simp.* est tenuium partium; sed comparatione inter se, rotunda est tenuiorum, longa crassiorum. Ideo longa videtur esse calidior. Quid de Clematitide? Illa ferè vnguentis nardinis erat destinata, propter odorem: viribus interim valde infirma.

§. 6. Ex his pendet alia differentia, & amaror & acredo tantilla est in omnibus tribus: sed in longa vterque sapor est manifestior, præcipuè amaror. Discutiunt igitur, attenuant, aperiunt cum modica abstersione, quæ in longa est strenuior.

§. 7. Commendatur igitur longa in vlceribus & vulneribus sordidis, in vitiis cutis, in purificandis dentibus. Ad viperarum morsus Gal. laudat 2. *Antid.* 14. indistinctè 3 ij. cort. rad. (an Clem.) in hemina dimidia vini vel aceti.

§. 8. Quæ dosis, quam Auic. etiam habet, facit mihi suspectam 3 j. Dioscor. & Plinij: longa in affectibus pectoris, à crassis humoribus, in flatibus, in doloribus ventriculi, in singultibus, in ruptis, vbi sanguinis grumi dissoluendi sunt, in obstructionibus lienis, &c. suas habet laudes. Educit enim per vrinas, menses, cutim, varia excrementa.

§. 9. Quam laudem habeant Aristolochiæ in expellendo foetu mortuo, in secundinis restantibus, dicet tibi Pena, *Adv.* f. 265. In vermibus etiam necandis singulare quid habent. In extrahendis spiculis Clusius laudat.

§. 10. Purgantne? Arabes & recentiores Græci volunt. Plerique adstringunt ad fructum Clematitidis, qui grauatur suspitione veneni. Cocculi enim *di Levante* in Off. dictæ putantur esse ex hac Aristol. Nescio. Mesue dat à 3 j. ad aur. j. Paul. & Aët. 3 ij. porrigunt. Manardus restringit ad 3 j β.

AVCTARIVM DE ARISTOLOCHIA FALSA, quæ est Radix cana Herb.

§. II. QVæritur, an si nulla adsit Aristolochia, possit substitui? Vix. Tenuitate enim partium longissimè distat. Interim in vermibus locum habet, & præfert Pena, *Adv.* f. 339. minorem. Egregiè enim siccat. Quo nomine nota est rusticis, *van die pferde gedruckt sein.* Quidam etiam adstrictione laudant in profluuiis alui puerorum. Ego siccationi transcribo.

DE ARTEMISIA.

CAPVT XXII.

§. 1. **N**isi fallor, error est, *τιὴ ἀρτεμισίας*, herbam, dici *ἢ τὴ ἀρτεμίσ*, quæ *Diana* est. Non fallor, sed scio, eandem confundi cum *Parthenio*, quæ *Matricaria* est *usualis*, præsertim si deriuetur vox *ἢ τὴ παρθένος ἢ παρθένος*, quatenus signat *Dianam* *τιὴ ἀρτεμισίας*. Maior confusio foret, si aliud traheretur vulgi illud, *Mater herbarum*, & *herba Mulierum*, *Mutterkraut*. Dantur enim hæ appellationes, non alijs, sed huic nostræ.

§. 2. Quidquid sit. Non mihi curæ sunt heic diuisiones in *ῥιζώματα* & *καυκάματα*, in *ῥιζώματα* & *καυκάματα*, in *ῥιζώματα* & *καυκάματα*: nihil enim mutant apud nos, & satis est, si *Artemisia* non strigosa sit, & exsucca, sed vegeta, caule & flore subpurpurascēte potiùs, quàm albido, qualis apud nos passim fruticat. Et hæc est *Artemisia marina* Dioscoridis. Tenuifoliæ caput *ῥιζώματι*.

§. 3. Hæc, in primis quidem qualitatibus apud Gal. 6. *Simpl.* tendit ad 2. grad. calidit. i. sic. in 1. intenso, cū modica partium tenuitate. Quo loco vnguem imprimo in *ῥιζώματι*. Reuera insignis est partium illa tenuitas, cui etiam debetur laus omnis in affectibus mulierum, in renum & vesicæ malis, in alijs omnibus, in quibus familiaris est, quocunque modo vsurpata.

§. 4. Ego duo quæro. *Alterum*, cur credatur lassitudinem itinerantium prohibere? Audiui, qui in iocum traheret. Non facile defetiscit, qui habet *beyfuß*, hoc est quatuor pedes equi validi. *Alterum*, cur à D. Præcurfore nomen habeat? Dicunt, quia *Ἐπικέρσις* medetur. Hinc etiam in festo ipsius Sancti quærentur carbones ad radices ipsius, quorum Bauhinus in Matthiol. meminit. Vno verbo est superstitio. Vide Tragum. Idem iudico de iis, qui suspendunt contra incantationes hominum & pecorum. Idem de bestiis venenatis, aliisque venenis, etiam intrò sumptis.

§. 5. De *Syrupo de Artem.* Matthæi de Gradibus, dico tria verba, Vfus ipsius est in vteri malis frigidis, præcipuè *ῥιζώματι* *er aufsteigt*, vt nugantur, sed oportet dare 3 ij.

D E A R O.

CAPVT XXIII.

§. 1. **V**T è re confusissima me expediam, faciam hinc exordium. Quod $\delta\pi\omicron\rho$, $\delta\pi\omicron\rho$, $\alpha\pi\pi\omicron\rho$, $\alpha\pi\epsilon\omicron$, $\alpha\pi\pi\epsilon\omicron$, Græcis est, *Iarum*, *Iarrum*, *Aaron*, *Penis seu virile Aaronis Off. Laph planum Arabibus: Serpentaria seu Dragontea minor est nobis Arum I. II. & III. apud Bauhinum.*

§. 2. Quod $\delta\ \delta\rho\alpha\upsilon\kappa\upsilon\kappa\omicron\varsigma$ & $\delta\rho\alpha\upsilon\kappa\upsilon\kappa\omicron\varsigma$, $\delta\ \delta\rho\alpha\upsilon\kappa\upsilon\kappa\omicron\varsigma$, $\delta\ \delta\rho\alpha\upsilon\kappa\upsilon\kappa\omicron\varsigma$, iterum Græcis, Dracunculus & Serpentaria Latinis, Laph crispum Arabibus: Serpentaria seu Dragontea maior est, Dracunculus $\mu\alpha\lambda\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$ seu II. apud Bauhinum, quem caule suo anguinum in modum bellissimè variegatum vidimus in horto nostro Medico annis superioribus.

§. 3. Has duas plantas Theophrasti etiam sæculo confusas fuisse constat ex 5. *Hist.* 11. & præsumendum est 9. *Hist.* 22. idem subintellegendum esse. Apud Diosc. *l. 2. c. 196. & 97.* vt Sarac. numerat, duo sunt cap. contra quorum alterutrum validissimè pugnat M. Virg. *c. 156.* vt ipse collocat. Nec hilum proficit Cæsalpin. 5. *Hist.* 32. qui caput illud ita concinnat, vt Aro quadrare possit. Multò minus Anguill. qui 2. *Sent.* 51. Crateuam aduocat. Plin. *l. 24. c. 16.* & mox *l. 25. c. 2.* quatuor porrigit nobis dracunculos, complexus fortè cognomines (per ignorantiam) alias quoque plantas.

§. 4. Quod præcipuum heic est, quæritur, An Aro substitui possit Dracunculus ille in rei veritate pulcerrimus? Poteest, & apud Dioscor. Empiricum, & apud Gal. dogmaticum, qui tamen addit, Dracunculum esse calidiorem Aro.

§. 5. Tu verò hoc etiam cape ex 2. *Alim.* 63. si modò Arum est acre. In Ægypto enim, ait, edule est instar raporum. Et hoc satisfacere debet Matthiolo, qui obiicit Gal. Arum nostrum, quod non procul abest à 4. gr. cal. & sic. qui Causticorum est. Summa, est magna in his latitudo pro diuersitate natalium.

§. 6. Agnosco vtriusque vsum in affectibus pectoris pituitosis, in asthma, dyspnœa, &c. Securior est vsus in externis, quale est vnguentum Citrinum, in quod ingreditur Gerfa (Cerussa) serpentaria, modo ex Dracunculo facta, modo ex Aro. Oportet enim Medicum talia scire, propter personas nobiles, ait alicubi Galenus.

§. 7. Ari vim purgatoriam qui ex Arist. probant 8. *Hist.* 17. Erite

rum l. 9. c. 6. Plutarcho, Eliano, Plinio, falluntur. Carum enim esse legendum, apud omnes istos, videor mihi probasse App. Post-Cur. c. 66. Interim & in crassis & in viscidis humoribus aliquid præstare, planè verisimile est.

DE ARVNDINE SIMPLICITER dicta, Arundine Saccharina, & Calamo Aromatico.

CAPVT XXIV.

§. 1. **N**ON ignoro ^ὁ *ἄρα* & *ἡ κάλαμος* distinguì apud accuratè loquentes: ego vero cum Bauhino aliisque Botanicis, non quæro heic *ἀρίστας*, sed ex vniuersalibus sumo particula-

ria, in Officinis vsurpata, vsurpandæ.

§. 2. Primum igitur hoc monco de

ARVNDINE.

INter inodoras I. & II. apud Bauhinum, esse illam, quæ olim præbebat *Spodium Arabum*, longè quam diuersiss. à *Spodio Græcorum*, quod res est metallica. Quo errore profligato, non videtur restare aliud, quam vt *οἱ ἄρα* sciunt, qua occasione hue irrepsit Arundo.

§. 3. *Alcanna* Arabibus est planta illa, ex qua illi parabant spodium suum. Hæc pingitur ab Alpino l. de Plant. *Ægypt. c. 13.* Clusio in Bell. 2. Obs. 47. Rauvvolf. 4. Hodep. numero 60. & habetur à Bauhino in Pinace pro *Ligustro*. Ex Arabico *Alcanna*, abiectò articulo, cum *Canna* Latinum in promptu esset; id verò etiam Interpretes Græci (& inter hos Gaza) Arundini accommodent: admixta fuit absurda illa substitutio, de qua dicendi locus heic non est. His duabus speciebus sociandam esse dico

ARVNDINEM SACCARINAM.

QUæ in horto nostro Medico crescit, phragmitidi non dissimilis. Vbi si quis sistant mihi iracundum Penam, qui *Adn. f. 19. & Icon. f. 49.* pingit & describit nobis longè aliam arundinem, illum ego palpo placabo, Euge, amice! neque tua heic culpa vlla est, neque

mea. Iam enim compertum est, non vnam esse saccariferam arundinem, imo, vero, non esse succum hunc proprium huic speciei, sed communem quoque plantis.

§. 5. Hoc probo primum ex laboriosissimo Cæsalpino, qui 4. *Hist.* 56. descriptam nobis dat *Cannam melleam*, Melicæ seu Sorghi similem. Quo accepto, funditus perierit Bauhini coniectura, qui in *Pinace* (in *Phytop.* enim tacet) *cannam* hanc vult eandem esse cum Arundine Penæ. At ubi *folia Sorghi*? Quin ubi comosus flos, ac *veluti Sorghi*, quem Pena in descriptione quidem habet, in pictura non? Hanc amplius vrgeo. Si Dodon. norat plantam esse legitimam, quod videtur velle in editione Gallica, cur in Belgica ne meminit quidem? Adeo verum est illud, Fures semper esse timidos! Ad quam vocem si stupes, scito, accusari Dodon. à Scalig. Clus. aliis, hoc nomine. Deinde ex Arabibus, qui distinguunt secundum arbores, *Tabaxir*, (*Tabarzet*) *Alhusar*, *Mambu*, &c. Quin Strabo l. 15. ait, Magnarum in India arborum, præcipuè arundinum, natura & decoctione dulces esse succos.

§. 6. Sed desino plura, & venio ad

S A C C A R V M

ipsum. **T**Erminatio hæc est Latina: apud Græcos est *σακχαρις*, ἢ *σακχαρεὺς*, quorum hoc puto esse melius illo. Plerique omnes *μάνι* vocant, quidam cum additione *κανάμυρος*, *arundinaceum*, pauci quidam *ἄλφα ἰνδικά*, ἢ *ῥαβδινά*, *salem Indicum seu Arabicum*. Horum authorum catalogum si fecero, nihil amplius præstitero, quam quod ruborem incussuero illis, qui dubitant, Fueritne Veteribus cognitum? Inter hos Manardus, *Epist.* 24. colligit argumenta, quibus negat. Huic totidem opponit responsiones Cordus in Dioscoridem l. 2. c. 104. Frustra pene vterque.

§. 7. Ita enim est. Saccharum est duplex, naturale & factitium. Illud est, quod in parvis grumis exsudat spontè plantis suis: hoc, cui decoctio & depuratio accedit. Hoc artificium multiplex est, & fiunt diuersæ Sacchari species, vt quidam loquitur inconsultò. Sunt accidentalialia omnia, quæque ad Materialistas pertinent: quæ si cognosse voles, adeas licet Cordum 4. *Hist.* 3. & qui inde describit, Bauhinum in *Phytop.* f. 41. addendo quædam ex Penæ *Adu. l. c.*

§. 8. Mihi enim incumbit necessitas exponendi facultates sacchari, & si quid in illis mutæ præparatio. De primis tam est res dubia, vt inuenias, qui calidum dicant, qui frigidum, qui sicc. qui hum. Sed pro-

ratione ætatis, & vel diligentioris purgationis, vel minus diligentis. *Saccarum* recentissime tractum, & ideo rubedinis non expers, quale *Thomeum*, cal. & sicca. est vix ultra 1. gr. *Saccarum* recentiss. purgatum, & ita quidem, vt lixiuij vestigium nullum insit, non est ultra temperiem. *Saccarum*, ante aliquot annos purgatum, temperiem superat, in primis autem partium tenuitate præpollet. *Saccarum*, non bene purgatum (quale est illud, quod extrinsecus est album, intrinsecus nigrum, cum odore & sapore quodam rancido) quo vetustius, eo calidius & ficius: vt dicere ausim, in vtraque combinatione superare secundum. In quo collocarim etiam spumam illam, quæ *Melazzo* dicitur Italis. Vt enim spuma mellis est acrior & calidior melle: ita etiam heic.

§. 9. Vnde intelligitur, quid sit sentiendum de illo effato: *Quo impurius Saccarum, eo temperatius: quo purius & defecatiùs, eo intemperatius.* Contra enim potius se res habet, quod & sensus, & ratio persuadet.

§. 10. Quæris, cur frigidum fecerint quidam? Comparatè cum melle. Quo cum minus dulcescat, vt Gal. docet 7. *Simpl.* minus etiam calidum esse sequetur. Hoc vero sæpe frigidum dicitur. An potius comparatione cum calidis affectibus, vt in rosa? Cur humidum? Quia aluum siccam soluit, & quasi humectat. Hinc *Avicenna* dicit Dioscor. late sumpto vocabulo. Ideo etiam subiicit, *δυσμαχον* esse, si aqua dilutum bibatur. Abstergendò enim & humorum acrimoniam contemperando æstuantem ventriculum demulcet. Vnde sunt, qui post singulas purgationes præcipuè vehementiores, dilutum saccari propinant. Hinc Gal. præfert melli, quod non, vt mel, stomacho noceat; nec vt mel sitim faciat; quin contrà stomachum iuuet, sitimque sedet.

§. 11. Accipiendum autem hoc est de saccaro bene purgato. Quod enim pingue & rancidum est, facile bilefcit, vnde & sanguis vritur, & caput grauatur, vt *Pena* loquitur; adde, sitis intenditur. Quare qui in febribus daunt saccarata, videant, quid agant: præcipuè, si *Syr.* sint facti, vel cum saccaro rancido, vel etiam cum *Melazzo* dicto. Sed & optimæ notæ saccarum in ventriculis calidioribus bilefcit, perinde vt mel. Quod, si boni quid habet, vt habet, in obsonatrice medicinæ parte habet ferè. Videant autem, qui vtuntur, ne calce viua sit adulteratum.

§. 12. Quid itaque sit de *Oxyfaccaro*! Corrigitur vtrumque à succo granatorum. Interim rarus ipsius vsus est, & malunt plerique *oxymel alterutrum*. Tu inspicie *Dietetica Instit. nostrarum*, quæ de condimento hoc vtroque. Superest fortè vt exponam tres saccari affectus, vt sic appellem; & quo scopo à Saccaro diuerso introducti sint. *Saccarum inquam, Penidium: Saccarum candi: Syrupus Saccaratus, &c.* Non est operæ mee: quare tu, in Dispensatoriis.

DE CALAMO AROMATICO.

§. 13. QUID sit sub hoc nomine in Offic. dixi suprâ in Acoro : quid debeat esse, iam dicam. Quamvis autem Dioscorid. multis parafangis separet ab Arundinibus : sequor tamen iudicium Bauhini mei, qui huc collocat. Dicitur hic ab Hipp. & Galen. *μυριφύλλος, vnguentarius*, Theophrasto & Plinio *διώδης, odoratus*, Plutarcho *λεαυόνος*, Celso *Alexandrinus*, Dionysio, *de situ orbis, ἰπύθμος*. Ita ille in *Pin.* & paulo aliter in *Matthiolum*.

§. 14. Cui paro has animaduersiones : Quod de Hipp. dicit, ex aliena fide est. Foëf. enim nondum inuenit. Est tamen vox apud Gal. 2. *Antid.* 2. in descriptione Cypheos Ruffi. Quod de Galen. amplectitur & ille denominationem Dioscorid. 1. *Simpl.* 12. 7. *Simpl. c. prop.* 7. 2. *Simpl.* 14. vbi addo. In 1. illo *Simpl.* vocari & Indicum. Quod de Theoph. sciendum, Esse quidem 9. *Hist.* 7. *inirio*, *τὸ κάλαμος* : sed non nisi ex contextu colligi, *διώδης* esse, ἢ *διώδης*, quæ vox est apud Galen. 1. *Antid.* 10. in Troch. hedychrois. Est igitur vox hæc adscriptitia, ex Plin. fortâ l. 12. c. 22. ex quo quidam interpretes etiam Galeno obtrudunt. Nos ad veterem appellationem compellunt etiam Arabes hodierni, vt est apud Scal. (ita enim nunc puto) *Notis in Garz.* 1. *Arom.* 32.

§. 15. Cuius indicio cum peruentum sit ad plantæ integræ notitiâ, quam nec Veteres, nec Recentiores habuerunt : operæ pretium fuerit adire Alp. 2. *Exor.* 7. qui & pingit & describit, referendò se ad illa, quæ 4. *Med. Eg.* 10. scripserat. Vide etiam Bell. 1. *Obs. ult.* & Clus. 16. Hæc an sit legitima, vt sciamus, accomodemus sanè τὸ μᾶλλον λέγου. Verba Dioscorid. l. 1. c. 17. sunt, *πάριστος ἀντὶ τὸ κατὰ φύσιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος ἐκ τῶν δρυάδων, γὰρ οὐκ ἀεὶ ἔχοντες τὴν οὐρανίαν ἰσχυρίαν*, (ita enim legendum esse Pasino videtur, vt respondeat quoquo modo τὸ κατὰ φύσιν) ἐν τῇ ὁσμῇ αὐτοῦ γινώσκεις, συνήκεις, ἰσχυρὸς, μακρὸς. Theoph. *loc. cit.* celebrat natales eius tantum, Syriam, vnaque *διώδης* præsignem. Plin. *loc. cit.* indiget correctione, quam talem molior. Reliqua probatio, vt sit integer, niger damnatur alicubi. Melior quo breuior & crassior, lentusque in mandendo. His consensit Auicen. 2. 2. c. 161. & Serap. c. 205.

§. 16. Hæc quàm latè abducunt nos ab *Acoro vero*, tam propè adducunt nos ad Alp. iconem, sub nomine *Cassabelderine*, vt Scal. corrigit *loc. cit.* Cum qua cum sit idem Calamus Garziæ, vt & Paludani, quem Bauhinus laudat, & vocat *Calamum aroni*. Syr. in aperto est, quid sit statuendum, standum scil. nobis cum *Ægyptiis*, qui, Alpino auctore, vtatur illa planta in Theriaca, & sunt cum illis, eodem teste, Germani, Itali, Galli, alij.

§. 17. Contrà, cùm Matthioli icon, aut sit fictitia, vt Bauhinus auguratur; aut, quod ego puto, eadem cum *Arundine sativa Bauhini*, possumus deferere gregem illum, qui sequitur Matthiolum.

§. 18. De qualitatibus primis tenebræ sunt apud Galen. 7. *Simpl.* Cùm enim dixisset, Calamum in cal. & sicc. temperatum esse, subiungit, Ponatur in 2. gr. cal. & sicc. Mihi videor expedire posse negotium ex Serap. & Auicen. Vbi enim Gal. ait, Maximam eius partem esse substantiæ terreæ & aëriæ, in cal. & sicc. temperatæ: dicunt illi, Has duas substantias esse æquales pondere, quasi ita legerint, *ὅτι πλείονος αὐτῆς γῆς αὐσίας, ἢ τῆς αἰερᾶς αὐτῆς, διακρίνει*, omisissis iis, quæ sequuntur. Propterea etiam constanter cum Galeno dicunt, cal. & sicc. esse in 2. gr. Sed ita, vt siccitas sit maior caliditate. Ratione ergo partium aëriarum, egregiè aperit, incidit, attenuat, & deobstruit: ratione terrearum, adstringit, &, si fides Auicen. abstergit. Laudant ideo veteres in viscerum obstructionibus, in renum & vesicæ malis, vt & vteri, in infestibus, in pessis, & tum præcipuè cum Terebinthina, quæ potenter fccat.

§. 19. Olim valdè laborabatur in quærendo succedaneo: nunc nihil opus est, nisi valdè amarus sit. Hunc enim reprobant Medici, & putant, locum Dioscorid. esse mutilum. Quæ enim vox *πικρὸς* in quibusdam deest, putatur fuisse integra oratio, *πικρὸς ὃ φάσιν*. Talis si adsit, vramur Galanga alterutra. Non repudio etiam *Angelicam campestrem*, quam Oddus habet in Theriaca.

DE ASPALATHO ET AGALLOCHO.

CAPVT XXV.

CONIVNGO hæc duo ligna, quia vtrumque æquè incertum, æquè obscurum.

ASPALATHVM.

§. 1. **S**pinosam esse plantam, & Plato norat, & Theocritus, & multi alij: verùm, quomodo sit distinguenda à reliquis, tam est obscurum, quàm quod obscurissimum. Imò verò cùm Hipp. vocasset *ρίζαν μάλαν*, auctore Galen. in *Gloss.* Plinius appellat *Spinam candidam*. Cùm Dioscorid. *ἀσπράς* dixisset, Plinius odorem *Castorij* habet. Cùm idem Dioscorid. amarorem illi tribuisset, Galen. ne meminit quidem. Hinc nata est Botanicis tanta plantarum copia, quanta vnquam esse

potest, adeoque Bauhinus inconditam potius farraginem nobis dedit, quàm species vnus generis.

§. 2. Quamobrem, collustratis omnibus, videor mihi dicere posse alterutrum, vel, Aspalathus quidem est vna planta: sed cuius, ratione natalium, tanta est diuersitas, vt heic quidem niger sit, heic autem albus, heic odoratus, heic non, heic amarus, heic non. Huc traho illud Gal. 8. x. π. 7. *de Aspalatho* πρὸς ἡμῖν ἡνωμένη. Item illud Matthioli ex relatu Cypriorum, ex centum plantis vix vnam esse odoratam. Id verò in vitio habet Dioscor. Vel diuersæ sunt plantæ, quarum ligno tribui possunt à Dioscoride scriptæ notæ, vt sit βαρύ, καὶ πᾶσι φλαδίται ὑπὸ τοῦτον ἢ πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐν αὐτῷ, πικρὸν ἐν τῇ γούρῃ: vt dici possit, Quòdcunque lignum vel omnia hæc habet, vel pleraque, id pro Aspalatho haberi potest. Qua in re consensum habeo Penæ *Adv. f.* 427. Itaque concludo contra Cæs. 3. *Hist.* 36. Nec Sandalum habet, neque lignum Brasilianum, ergo. Sed neque Acacia altera Matthioli habet, licet & Maranta velit, 2. *Meth.* 12. & Alp. 4. *Med. Eg.* 10. & Fallop. in *Dioscorid.*

§. 3. De Aspalatho altero Dioscorid. cum Bauhino securus sum. Non minùs quiesco de altero Lobel. & Clusij, qui est Genista-Spartium Bauhini, qui aliquot eius species habet.

§. 4. Quod ad facultates, ait Auicen. cal. esse in 1. sic. in 3. Vbi si quis miretur tam magnum interuallum; respondebit Galen. 6. *Simpl.* partium esse heterogenearum, quarum quædam calidæ & acres sunt, quædam frigidæ & austeræ: vtrisque cum siccet, non potest non vehementer id facere. Hinc commendatur à veteribus ad vlcera sordida, ad quæ aliàs aqua forti vtimur, ad aphthas, inquam, ozænas, in ano, & pudendis. Commendatur etiam ad stringendam aluum propter adhibitionem, cuius Galen. meminit 5. x. π. 7. item in sanguinis sputo, Plin. 1. 24. c. 17. in difficultate partus, si pessus inde fiat, in inflationibus, dysuriis, &c.

§. 5. Ad hæc opéra quò propiùs accedit

LIGNVM RHODIVM.

Sive Oleaster Rhodius Ruellij, eò securius vti illo possumus, etiam in Theriaca, cum Odde c. 12. Vicissim (vt hoc obiter addam) quò longiùs abest Viticis semen, eò minùs.

AGALLOCHI

§. 6. **F**ortunam eandem esse, & propterea huc collocatum, non negabit is, qui considerarit pauca illa, quæ tam veteres, quàm

recentiores habent. Inter Græcos veteres solus Dioscor. habet. Theophrast. & Plinius tacent, Gal. etiam. Inter Græcos recent. est Aëtius & Actuarius. Inter Arabas Auicenna & Serapio. Inter nostros Garz. est 1. *Arom.* 16. cui addi potest Lud. VVerdeman, Helueticus, quem Itali Vartomanno dicunt, cognomine Romanum.

§. 7. Huius quatuor genera, quæ Serapio habet c. 197. & Ruel. l. 1. c. 36. vt & tria Vartomanni, quin 10. Sethi, nihil aliud sunt, quam diuersæ arbores, è quibus petitur ξύλον, ἡ τῶ ἐπιπύκνους, ἐπιγυμνός, δῶδες, ἀσπιδύρον *θυτὶ* ὅτι τῇ γούσῃ μὲν ποτὶς πικρία, vt Dioscor. nobis præscribit.

§. 8. Is odoristantum implicitè meminit, cum ait θυμάσθαι αὐτὸ τῷ λιζαωτῷ. Verum differt suauissimus ille odor tantum à thure, quantum iuniperi nostri à thure, quamuis nec thuris odor mihi gratus sit.

§. 9. Sed enim plura alia sunt, quæ non permittunt me credere, nostrum lignum Paradisi esse Agallochum Dioscor. Non credo etiam esse odoramentum illud in sacris, quo meretricula consperferat lectulum suum apud Salomonem, vt Bauhinus loquitur. Fuit succus aloës nostræ, sed odoratissimæ, cum aliis aromatibus. Quare etiam non opus erat composito vocabulo, ξυλαρίον, quo arbor significaretur. Contra quam valet etiam argumentum Scaligeri *Notis in l.c.* Hodie circa Babylonem, & Euphratem, vbi fuit paradysus terrestris, nulla talis arbor est, Ergo. Sed & ille scire debebat, hortum funditus esse deletum, vnà cum arboribus, à Deo plantatis. Est arboris tædaceæ, quæ flammam tam claram dat cum suauitate odoris indicibili.

§. 10. Huc nos comitatur ἡ βύα, cedri species. An est ipse κέδρος δῶδες Homeri, cum quo iungitur æquipollens δῶς, per syncopen, & in neutro? An ἄλόν lingua Indica significat odoramentum, vt hinc dicatur etiam arbor nostra, ceu apud Vartomannum & Linsch. vt est apud Bauhinum.

§. 11. De facultatibus nihil dico, quia omnia sunt incerta. Quo minus laudare possum *Confect.* διαξυλαρίω Mesue, quam commendat in affe ctibus viscerum quibuscunque.

DE ASPARAGO.

CAPVT XXVI.

§. 1. **A**σπάργος, aut Atticè ἀσπάργος, aut latè accipitur, aut pressè, aut pressissimè. Latè significat omnem tenerum caulem, primum crumpentem, & est, vt Galen. definit 2. *Alim.* 58.

aut

aut ἡ λαχάρις, aut ἡ δάμωρ, aut ἡ ἰπτακαύλωρ. *Presbè*, Asparagi propriè dicti, tam domesticum, quàm sylvestre genus, quod propriè *corruda* est. *Presissimè*, Asparagi domestici tantum.

§. 2. Hoc loco accipitur in media significatione, & illud quidem dicitur *Asparagus folio molli*: hoc autem *Asparagus*, *Corruda dictus*.

§. 3. De differentiis non idem dicunt Authores. Theophrast. 1. *Hist.* 1. & 6. simpliciter *Asparagum* habet, & videtur describere *Corrudam* tantum dictam. Dioscorid. l. 2. c. 52. eundem solum designat, sed vocat, aut *asparagum petreum*, aut vno verbo *μακάριον*, *Murinam spinam*. Plin. l. 19. c. 4. & alibi, *Asparagum* factum esse domesticum ait ex *Corruda sylvestri*, quod nondum credo. Idem c. 8. *Asparagum* German. dicit esse mediæ naturæ inter *asparagum* & *corrudam*. Quod mirearis, Galen. l. c. & de *Vict. atten.* c. 4. tertium facit genus, *βασιλική*, *regium*, cui addit *ἰλιος*, *palustrem*. 6. *Simpl.* At cum Dioscoride est, vt & Aëtius & Paulus l. 7. Athenæus l. 2. *ἰλιος* & *ἰριος*, *palustrem* & *montanum* habet. Ex utraque planta, & Officinæ petunt sibi radices cum semine: & culinæ *asparagos* dictos. Volunt autem Offic. auctoritate Plinij & Athenæi, *Corrudæ* potius partes, quod efficaciores sint.

§. 4. De his bellum Galeno mouet Auicenna: ego autem video, vtrumque velle idem, Radices videl. *Asparagi sylvestris* esse calidas, & quantò sicciore actu, eò sicciore quoque potestate: & cal. quidem non vltra 2. gr. siccas non vltra 1. Fortassis autem *asparagi* humidi potius sunt ex 2. *Alim.* § 9. Et radices & *asparagi* sunt quidem cum insigni partium tenuitate: non tamen sine crassitie aliqua, à qua habent, vt abstergant. Ideo laudantur in viscerum obstructionibus, præcipuè *urinæ* mora à crassa pituita.

§. 5. Hoc cum sit id, quod Dioscorid. ait, prodesse nephriticis, opponunt se quidam Plinio, qui ait, vesicam exulcerare. Qua in re consensit illi Lobel. in *Observ.* Habet verò & Athen. l. 2. tale quid.

§. 6. Verùm *Casaub.* in *Animad.* legit, & ἐκ ἀδυνή. Qua de re quidquid sit, & Vencrem stimulare possunt, & semen augere. Hoc fit in pituitosis, cum in biliosis subducta materia contrarium faciant. Et in his *ἀνὴρ* & *ἄρσεν* est, vt loquitur Dioscorid. In flatibus etiam discutiendis tribuitur ab aliquibusdani iis multum.

§. 7. Ex his iudicare licet, quamuis huius loci non sit, quid præstent *Asparagi* in vsu cibario? Vbi ab initio hoc non præterire oportet, *Corrudam* quibusdani locis præferri *Asparago*. Parum nutrire certum est: sed inter olera optimè. Quare Gal. ait, si bene conficiantur, tantò melius nutrire reliquis sui generis, quò sicciore. Rectè, si bene conficiantur. Est enim lignosum quid, quod validū desiderat ventriculum.

§. 8. In qualem si incidat, educet fabulum è renibus & vesica. Aluum solvere non credo: quin contrarium, quia diureticum est medicamentum. Apud Gal. vtilis sunt stomacho: tu accipe de flatuosis tantum. Debent autem duo obseruari. 1. accipi in prima mensa. 2. non coqui ad tabem vsque. Apud Veteres condiebantur, vt etiam hyeme haberi possent. Hac dere vide Mizald. 2. *Secret. horti*, c. 5.

DE ASPHODELO.

CAPVT XXVII.

§. 1. **I**N Etymol. magno reperio, differre ἀσφοδελόν & ἀσφοδελόν; illud velle fructum asphodeli plantæ: hoc locum asphodelo confutum. Ego video, hoc posterius velle ἀσφοδελόν, έτος. Interim apud Hom. *Iliad.* λ. & ω. lego ἀσφοδελόν λαμψα, quem Eustath. exponit ἀσφοδελών λ.

§. 2. Huius pleræque partes antiquitus veniebant in vsum cibarium, habebantque peculiaria nomina, vt est apud Theophr. 7. *Hist.* 12. Apud eundem, caulis dicitur αἰθελός, quæ vox *l. i. c. 7.* toti plantæ datur, vt apud Dioscorid. flori. Apud Plin. *l. 21. c. 7.* *asphodelus* radice est, albicum caulis, *hastula regia* totius plantæ. Galen. 2. *Alim.* 56. habet Asphodelum etiam inter alimenta, & addit, coctione mitescere posse, Scillam non posse. Distinguunt in marem & feminam, alij in bulbosum & non bulbosum.

§. 3. Inter 10. species Bauhini non est ille, qui in nostris Off. vsualis est. Nec immeritò: Est enim *Martagon Matthioli*, quod lilij species est, ad mures potius necandos, vt ex Plinio docet Amatus in *Dioscorid.* Aliis locis aliæ sunt radices, in quibusdam *Asphodeli veri*, in quibusdam *Hyacinthi*, in quibusdam *Lilij albi*, quas quis bonus patiaturs confundi? Abeat in malam rem!

DE ASADVLGI ET FOETIDA.

CAPVT XXVIII.

§. 1. **A**SAM dulcem voco gummi illud recens ex Indiis allatum, sub nomine *Belzoin*, aut potius *Benjoin*: foetidam autem vno verbo *Teüfelsdreckh. Asa*, vel vt alij, *Assa* nomen quomodo huc intrauerit, non ausim diuinare. Multò minùs de *Lasere* seu *Laserpitio*.

§. 2. Quin defero iam etiam, quam diu foui, opinionem, foetidam esse deteriorem succum, vel Cyrenaicum, vel Medicum à Bontio quippe doctus, *initio l. 1. de Med. Indorum*, esse succum plantæ Persicæ inter Laram & Gamaron, ciuitates hodie dictas, quæ incolis & vicinis Indis sit instar cerebri Iouis. Videtis, Garziam, *Arom. 3. de Altiis*, aut potius cum aspiratione *Haltiis*.

§. 3. De *Benjoio* scribit idem Garz. c. 5. *seq.* & *Benini* appellat, & ait esse ex arbore procera, quæ propter metum tigris facile accedi non possit. Verum refutat vtrumque Bontius *in seq.* Arborem quidem dicens, Smilacis asperæ esse similem seu Sarsaparigliæ: tigridem autem nihil minus, quam velox esse animal, sed ferox & immane, quod ex insidiis hominem aggrediatur.

§. 4. De eorum opinione, quæ *Asam dulcem* ex Agallocho deriuat, quod odor ei non dissimilis sit, non habeo quod dicam. Idem dico de iis, inter quos Anguil. 1. *Sent. 23.* qui *Cancamum* Dioscoridis esse volunt.

§. 5. *Benjoin* postulant pharmacopæi nostri transparens, albis maculis thuri non dissimilibus, odore grato Agallochi, vt dixi.

§. 6. Ex odore hoc iudicium quodammodo fumere licet de facultatibus. Videtur cal. & siccum in 2. gr. myrrhæ instar. Vfus est in exterioribus, in emplastris, scutis, cuculis, &c.

§. 7. Asæ foetidæ notas nemo quærit, nisi qui nunquam odoratus est. Est autem odor ille non planè idem, vt Penatradit *Adu. f. 312.* Vfus in abigendis bestiis, & ingratis hospitibus. Cal. & sicca in 4. cum tanta partium tenuitate, qualis in Euphorbio, cui vetusto substituit alicubi Galenus *Lasæ Cyrenaicum*.

DE ATRIPLICE.

CAPVT XXIX.

§. 1. **A**N vox hæc Latina sit, facta è Græca ἀτρίπλις, ἄτρις, nescio. Apud Veteres duplex est, *satina* & *syluestris*. In Off. vsurpatur tota *Atriplex syluestris*, quandoquidem coli apud nos desit.

§. 2. Quare non negligenda est distinctio Gal. 6. *Simpl.* esse hanc supra hortensem veterum. Et posse amplius quid in discutiendis incipientibus phlegmonis, quàm veterum: quin nonnihil potest etiam in induratis quibusdam.

§. 3. Licet enim verum sit, frig. esse in primo, hum. in secundo : habet tamen partes quasdam aërias, quibus paululum discutit, inquit Galenus.

§. 4. Obseruandum autem diligenter, cum ne frigiditatis gradus sit is, qui in rosis est, imò is ipse, qui in glycyrrhiza & chamæmelo, esse illam *Tepidam caliditatem* Gal. quæ remittit intensam.

§. 5. Cum hac siue frig. siue cal. est humiditas quædam, qualis in malua, blito, aliis, qua aluum soluit ; non autem propria quædam, qualis in purgantibus. Quo fine qui comesse volet, faciat cum aceto, vt Gal. præcipit, 2. *Alim.* 45. Ita minus locum habebit dica Pythagoræ apud Plin. 1. & c. 20. quod stomacho sit contraria, &c. Clarum autem est, quod atriplex est humidior, eò magis hoc facere : quod siccior, eò minus. Et hæc est conciliatio inter Hipp. & Dioscorid. de qua Tragus cogitat.

§. 6. Nescio satis, an hæc humiditas in Pede-anferino (apud Bauhinum est III.) tam sit intensa, vt subus noceat, vnde *Scütodi* dicitur.

§. 7. Certè quidam ab hac abstinere iubent. Et queritur Plinius cum Pythagora, atriplicem omnem tam esse auidam humidi, vt in hortis iuxta illam nihil crescat, nisi languidum : quin fata etiam iuxta illam minùs læta esse. Quæ causa est, non alia, cur idem Plinius coquendam illam esse velit, sæpiùs mutata aqua.

§. 8. Et hæc quidem de planta est animaduersio : Semen habere acrimoniam, & ideo absteruium quid, sit argumentum, quòd Gal. laudat in ictero. Imò Serapio scribit, auctoritate Rhasis, 3 eius ij. purgare sursum & deorsum, non sine violentia. Inde habuit Pharmacopola ille, qui apud Matthiolum in *Dioscorid.* ita purgabat rusticos suos.

DE BALSAMO.

CAPVT XXX.

§. 1. **V** IDEO studiosos linguarum Orientalium consentire in eo, esse ab Hebraico, *Baal*, siue *Bel*, qui est *Belus*, Assyriorum Rex, qui deificatus ab istis, Iupiter est appellatus. Hinc *Bel-semen*, dominus remedium.

§. 2. Huius historiam vbi ex rei veritate texero, dicam breuiter, quid nobis sit faciendum. Reuera, naturalis eius locus & fuit, & est hodieque, *Arabia*, non *Felix* illa, ad quam nimis facilè procurrimus : sed *Petrea*, à *Petra* vrbe ita dicta. Hinc, in *Palestinam* translata, longo ante

Salomonis imperium tempore, duravit ibi vsque ad Cleopatram, quæ, consensu Herodis magni, in Ægyptum transtulit. Ibi vt hodieque viuit: ita quoties hortulanorum incuria perit, restauratur ex dicta Arabia per Bassas Cairinos, beneficio illorum, qui singulis annis ad sepulchrum Machometis peregrinantur.

§. 3. Ab his cùm anno 1640. in sat magna copia Romam allatus esset succus, Pharmacopœi quidam, consilio Medicorum in Vrbe præcipuorum, Theriacæ indiderunt. Reclamantibus cæteris adco, vt ad summum Pontificem res deuolueretur: tandem, vtriusque partis consensu, electus fuit, tanquam iudex honorarius, PETRVS CASTELLVS, Medicus Messanenſis, qui edito scripto publico, pro affirmantibus pronunciauit. Fecit idem paulò pòst FRANCISCVS PERLA. Ad me quoque cum aliquid huius balsami misisset CL. IOH. RHODIVS, quòd aliquid mihi tribuèret in hac Medicinæ parte: putauì mei officij esse, in *Post-curis* meis coniungere me cum aientibus. Quod igitur scirem, obſtare potissimùm negantibus dissensum veterum in hoc negotio: sumsi mihi Dioscorid. l. 1. c. 18. & collatis locis parallelis, *App. Post-cur. c. 104.* ostendi, quatenus consentiant & dissentiant prædecessores nostri.

§. 4. Hac in re maximum robur offendi in quatuor ætatibus balsami, descriptis diligentissimè ab Alpino, doctore olim meo, in *Dialogo de Bals.* & conclusi, siquidem haberi possit hic succus, omnino imponendum esse Theriacæ, vnà cum Carpobals. & Xylobalsamo: sin, vtendum Terebintho. In hac sententia maneo, & transeo ad alia, cum præmonitione, Esse in Off. & naturalia Balsama ex vtraque India, & artificialia, de quibus pauca.

AVCTARIVM DE BALSAMIS, quà naturalibus, quà artificialibus.

§. 5. **M**ihi libet heic stabilire iterum assertionem illam, quam Contra Alpinum & Clus. in Monardin, tueor in *Post-Curis*. Verum balsamum & antiquitus, & nunc allatum fuisse ex Arabia Petràa, ita dicta ab vrbe Petra, quam Dioscor. nominat, quæ hodierna Mecha est. Neque terrent me illi, qui dicunt, Petra fuit vrbs in Nabathæa. Ingens fulmen! *Nabathæa & Arabia Petraa* sunt idem. Hoc probabo, si opus sit, non semidoctis, sed doctis.

§. 6. Deinde quæro, An ex quatuor speciebus balsami, quæ hodie ex America afferuntur, possit substitui vna balsamo huic legitimo? Tu lege descriptionem singularum apud Bauhinum, vel in *Matthiolum*, vel

in *Pinace*, & dispice, An possis mecum esse, qui dico, Non possunt.

§. 7. Duæ aliæ plantæ sunt, quas Bauhinus in *Pinace* f. 306. sub nomine Balsaminæ iungit, & alteram quidem *Marem* vocat, quæ *Momordica* est Officin. alteram autem feminam, quæ *Charanza* est, apud distinctè loquentes, Officinis ignota, cuius etiam facultates, qui generis nomen illi dat, Dodoneo ignotæ sunt.

§. 8. Alia huius nominis inter *Menthæ aquaticas* est, seu *Nepetas*, seu *Sisymbria*, quam Bauhinus habet f. 228. Alia rursus est inter *Menthæ sativas*. Alia iterum inter *Agerata*. *Balsamum Alpinum Gesneri*, quod est *Ledum Alpinum Bauhini*, nescio, quis huc traxerit.

§. 9. Sed satis de naturalibus : *Artificialia* duo habemus in Officinis, Conciliatoris alterum, Magenbachii alterum. Reliquorum ingentem sylvam legeris apud Euonymum, qui Gesnerus est, parte quidem prima, quæ Lugduni prodiit anno 55. in 16. f. 328. & seq. altera autem, quæ Tiguri, anno 69. in 8. f. 76. b. & seq.

DE BASILICO SEV OCIMO.

CAPVT XXXI.

§. 1. **P**ERIIT quidem in Off. *Ocimum Veterum*, & regnat eius loco *Basilicum*, ex Aëtio arrepta occasione : nobis tamen integrum non est, despiciatui habere antiquitatem.

§. 2. Apud illam duo significat *Ocimum*. 1. Omne veterinorum pabulum, quodcumque è segete viridi defecatur, antequam geletur, vt Hermol. loquitur, *Cor.* 374. 2. 2. Plantam quandam peculiarem. Horum alterutrum an scribi debeat per γ , $\delta\pi\tau\ \tau\delta\ \omega\omega$, an potius sit alterutrum dicendum *Ocinum* : nescio equidem.

§. 3. Mihi hoc succurrit. Intolerabiles videri, qui *Ocinum* plantam diuidunt in hortense & sylvestre, quod *Clinopodium* & *Acinus* sit. Sint hæ duæ plantæ, quod sunt apud Veteres, nec ponatur alius limes.

§. 4. Intolerabiliiores, cum vtrique interponunt *Erinum*. Reuera, vt alibi ostendi, scriptura est vitiosa, & pro $\delta\pi\tau\ \tau\delta\ \omega\omega$ legendum est $\delta\pi\tau\ \tau\delta\ \omega\omega$, vt sit idem cum $\tau\delta\ \omega\omega$, cum generalem significationem habet pro omnibus acanaceis. Hac ratione Ocini species manebunt, manebunt etiam seorsim, quæ qualemcumque similitudinem cum illo habent. Et hoc Botanici officium requirit, quod constat sine omni $\delta\pi\tau\ \tau\delta\ \omega\omega$.

§. 5. Verum, vt ad Materialistas redeamus, est apud illos triplicis ocimi triplex semen, quod *Basiliconis* vocant, *Caryophyllati*, *Citrati*, & *Vulgaris*.

§. 6. De horum qualitatibus primis controuersa sunt quædam. Auicenna *l. de Vir. cordis*, cal. facit & sicca in primo. Auerr. in secundo, alij cal. in 1. sicca in 2. An distinctione opus est? Caryophyllati quidem calet in 1. citrati autem in 2. In passiuis putarim omne Basilicum ascendere ad 2. gr. sicca. Habet enim partes calidas tenues multas, è quibus odor quidam aromaticus exsultat, qui oculis quidem crebriori vsu grauis est: cerebro autem & cordi prodest.

§. 7. Quo loco quæritur, quem sensum habeant illa Auicennæ; *Finaliter vsus eius in latificando non est laudabilis*? Hunc puto, Latificat partibus suis calidis & aromaticis, in cerebro quidem pituitam dispellendo: in corde autem vapores melancholicos discutiendo. Verum enimvero, habet præter illas, crudas quasdam & inconcoctas, quæ in flatu conuersæ mirificè turbant sanguinem, & paroxysmos melancholicos concitant.

§. 8. An apud Veteres hoc fiebat, qui in cibis vsurpabant? Præterquam enim, quod est (vt Dioscorides scribit) *δυσμετάβλητον*, ventriculum quidem distendit flatibus, cerebrum autem misere implet.

§. 9. Sed & factus inde sanguis tam prauus est, vt Dioscor. & Gal. nolint habere in censu alimentorum. Hinc sunt illa Chrysippi apud Plin. *l. 20. c. 12.* vituperia, quæ Plin. auertere vult, sed locum apud me non inuenit, vel ideo, quia non prorsus fabulosum est, quod de superioribus scribit Gal. *2. Alim. 56.* In contrarium enim est obseruatio Hollerij, summi Viri *1. Pract. 1.* Addo, quod Camer. scribit *in Horto*, Venetiis se vidisse scorpiones libenter stabulari circa vasa, in quibus crescit Basilicum.

§. 10. Sed vt expediam me, Foris quidem discutit, sed non validè, *2. κ. ππ.* intus autem penetrat, deobstruit, menses & vrinas mouet, &c.

§. 11. Habet semen foris mucaginem quandam, quam Tragus commendat in calidis oris affectibus cum aqua ros.

§. 12. Sed estne verum, quod dicitur, Aluum stringere & soluere? Humain apud Serapionem credit, & per brassicam explicat. *εμψυγμ. επιζω.*

D E B D E L L I O.

CAPVT XXXII.

§. 1. **A** nō τὸ βδέλλα videtur esse βδέλλα ἢ βδέλλας ἢ βδέλλιον, quod & *sanguisugam* notat, & *gummi* sui generis.

§. 2. De huius arbore Veteres quidem nihil nobis reliquerunt certi: inter recentiores autem Pena, *Aduer. f.* 4. 8. truncum nobis dat spinosum, de quo incertus est Bdellij sit an Myrrhæ?

§. 3. De fructu Bdellij ad Dodoneum à Cortuso misso, accepto Clusij in *Garz. l. 1. c. 8.* iudicium, Cuci esse Theophr. 4. *Hist. 2.* qui fructus est palmæ, *Fausel* hodiè dictæ in India, de qua *Garz. l. 1. c. 16.* & ibi Clusius.

§. 4. Sed quid sibi vult βδέλλα ὄνυξ, ἢ βδέλλας ὄνυξ? Diu dubitavi: sed postea didici ex Maranta 2. *de Theriac. 15.* totam quidem massam vocasse veteres, βδέλλας ἢ βδέλλιον: partem autem eius pellucidam (qua de re mox) ὄνυξ τὴν βδέλλαν, ἢ βδέλλιν. Quo admissio, plures alij loci Gal. in libris medicamentariis, corrigendi fuerint ad normam illius, quem 8. 2. 10. in vlt. Damocratis malagmate, ita emendavi, ductu eiusdem Marantæ, βδέλλας τὴν ὄνυξ τὴν βδέλλαν ---

§. 5. Hec occurrit lata, sed non magni momenti difficultas, Vnde Bdellij tot differentiæ? *Indici, Arabici, Mechij, Iudaici, Siculi, Scythici?* Omne Bdellium est ex India: sed prout huc vel illuc mari defertur, *da die Stapel, die niderlag ist*, inde accipit nomen. Antequam India Orientalis aperiretur Hispanis, Lusitanis, Anglis, Belgis, omnia aromata deferebantur ex Oceano in Mare rubrum, vbi Ormuz, Aden, &c. Hinc terrestri itinere in Arabiam, ex Arabia in Ægyptum, ex Ægypto Venetias. Postquam Hispani ostenderunt breviorē viam, hac itum est. Ita, in specie, *Bdellium Indicum* dicitur, ab origine sua nativā: *Arabicum*, & rursus in specie *Mechium* seu *Petræum*, quod ibi vendebatur: *Iudaicum*, cum naues Salomonis & Hiram afferrent illuc, & Arabes à Iudæis peterent. Vnde verò *Siculum*? Mera coniectura est eorum, qui Scythico substituebant. Hæc fit despicabilior, cum ex *Chamariphes* seu *Cephalione* petitur, planta exsucca & membranacea. De *Scythico* ita ratiocinor. Si absurdum non est, Succinum & Vernicem ex Borussia, aut certe ex maris Balthici vrbibus, venisse aliquando in Græciam, qua de re vide Animadu. nostras in 6. *Hist. 4. §. 21. Theophrasti*; non erit etiam Bdellium ex India in Scythiam nostram delatum, iuisse

iuisse inde in Græciam. Hoc iter si nimis longum videbitur, pete ex Bactris, Scythiæ prouincia ultra Assyriam. Plin. l. 12. c. 9.

§. 6. Sed tempus est, vt ad notas legitimi Bdellij veniamus, unde etiam dicatur. Harum prima apud Dioscor. l. 1. c. 80. est, *πικρὸν*, *gustu amarum*, citra (quod addit Plin.) *acorem*. Quo loco per *Acorem* oportet intelligere *Acrimoniam*, quæ in recenti quidem non est, in vetusto autem est, vt ex Gal. constat. Secundum, *διαυγὴς, παρμαλιάς*. Coniungenda enim hæc esse optimi quique consentiunt, & vertenda, *Pellucidum, instar glutinis taurini*, non autem *cera*, vt malè Plinius. Huc pertinet, quod mox dicitur, *εὐκλὴς ὄνυχος*, de cuius sensu litigatur. Serapio enim, & qui cum eo, Hermolaus, Saracenus, alii, detorquent ad odorem *Vngui odorati* Dioscor. l. 2. c. 8. qui *ὀλῆττα Byzantina* Off. dicitur. Sed reuera oportet Plinium audire, qui multos candidos vngues in Bdellio desiderat. Ideo simpliciter Ruellius, *Vnguis simile*, sed intelligentius Marc. Vergil. *Vngui humano simile*. Nimirum id est, quod nuper dixi, *βδελίον ὄνυχος* 2. *Antid.* 2. in Confect. Cyphi, ex Ruffo, qui cum *πρὸ διαυγὴς* iungunt l. 6. c. 4. in antidoto Charmidis, cum 8. κ. ππ. *Me.* 7. κ. *Sp.* 7. simpliciter sit *βδελίον διαυγὴς*, & *βδελίον διαυγὴς*. Atque heic turbas ciet Serapio, qui *Colorem albicantem* requirit, cuius auctoritate Pafinus audet Dioscor. codices arguere. Est idipsum, quod dixi. Tertium *μακρὸν ἔχει βάλανος, ἢ θυμαλάκτου*, *interius pingue, & facile tractabile, non liquabile*, vt Ruellius. Ex hoc factum est *πρὸ πυκρὸν*, quod vitiosè legitur 7. κ. *Sp.* 7. in malagmate Philonidis. Mox enim expressè Diosc. vult *αμυγρὴς ἔχων ἢ πυκνῆς*. Sequitur quartum *διωδὴς ἐν τῇ θυμάκτῃ*, *suffitum boni odoris*. Hoc inconsiderate iunctum sequenti *εὐκλὴς*, fecit Serap. & aliis vmbram. Est autem bonus hic odor intelligendus de naturali, qui apud Auic. *Picis* est. Reprobat quintum Dioscor. & pro secundo habet *πρὸ μύλης ἢ ὑποπίλου*, item *πρὸ ἀσπιδωτοῦ & παλαδωδὴς*, *non nigrum tantum, sed & sublinidum, quod ipsum in magnis massis est*, puta, iam non distinctum in vngues albos. Equipollentia enim sunt ista duo, nec villo modo admittunt *πρὸ ἀσπιδωδὴς*.

§. 7. Nostrium bdellium cum mirificè variet substantia, odore & colore, vix tuetur locum suum. Hinc Cordus 4. *Hist.* 18. & Bauhin. in *Matthiol.* sex faciunt eius genera. Interim Maranta 2. *Theriac.* & *Mithrid.* 15. cum Imperato suo, magnificat.

§. 8. De facultatibus scribit Gal. 6. *Simpl.* & repetit 7. κ. *Sp.* 7. habere vim emolliendi, & eam quidem potentioorem, dum recens est. Esse autem signum, hinc quidem humiditatem, siccitatemque actua-lem: illius autem auctum amarorem, acredinemque. Consentiant in his Serapio, Auic. & Auerr. Ex quibus quis vltius collegerit, etiam

insigniter discutere, aperire & abstergere, sed alia atque alia ætate magis, minus. Si emollire quis velit tantum, recentissimum & pinguiissimum, quod idem est molliissimum, aptius erit: si discutere etiam, aut accipiat mediæ ætatis, aut recenti addat vetustum: si discutere & abstergere tantum, quo vetustius, eò commodius. Hoc quia negligunt nostri, emplastra etiam nostra emollientia sunt pigriora, quin discutendo plus mali, quam boni faciunt. De recenti igitur tantum verum est, quod ait Dioscor. *Malagmati inseritur, &c.* De vetusto, quod idem, & cum eo Gal. de vi discussoria, extrinsecus in bronchocelis, intrinsecus in flatibus, in mensium & urinæ subsistentia, in grumis sanguinis, in venenis.

§. 9. Cum eodem additamento, purgat apud Arabas pituitam, dosi à 3 ℥. ad 3 ij. quamvis Auerroës in j. stet. In usu sunt apud nos *Pilula de Bdellio maiores Mesue*, de quibus moneo, videant boni, an vera sit laus illarum in cohibendis mensibus? Videatur Costæus in *Antid. Mesue*.

DE BEN ARABVM.

CAPVT^X XXIII.

§. 1. **Q**UAM certum est, fructum hunc Arabicum esse βάλανον Theophrasti simpliciter dictam, Dioscor. Galen. Aët. Trallian. Plinio βάλανος μυροφυκόν, aut vno verbo μυροβάλανος: tam nihil illa commune habet cum *Myrobalanis Arabum* supra dictis: βάλανος simpliciter dici de *dactylis* quoque, probabo ex Gal. l. de Cibis 4. Apud Plin. l. 13. c. 4. est, palmulas plebeias vocatas fuisse Populo Rom. *Balanos*. Hanc Gal. 5. κ. π. 1. βάλανος αἰγυπιακή vocat. Sed neque ipse, neque Veterum quisquam plantam vidit: inter Recentiores vidit, & betulæ comparat Bellon. 2. obs. 61. 66. 78. Vidit & Rauvvolf. Pingit, & describit latè Castellus in *Horio Farnes.* à qua quantum differat Bell. illa apud Penam in *Baldo* f. 69. considerasse libeat.

§. 2. Tu verò scito, cum duplex sit apud Mesuem, *magnum & paruum*, *magnum* quidem esse *Auellanam purgatoriam* Monardis, c. 47. *paruum* autem hoc nostrum, quod pingit Pena, *Adu.* 414. & in *Icon. tomo 2. f. 101.* Huius notæ sunt apud Dioscor. l. 4. c. 154. vt sit rîa & πῆρς. λευκόν & δολικόν. recens & plena, que, nisi fallor, est eadem cum pingui, 10. κ. π. ult. in malagmate Damocratis, que facile dimittat corticem suum.

§. 3. Sed cur Mesue vult antiquum? Quia plus olei dat. Vide Co-

Itæum in Mesuem. In facultatibus seorsim ponere oportet carnem, seorsim oleum inde expressum, seorsim corticem, seorsim reliquias, ab expressione superstites. De his moneo, vere quidem dici *πίσμα, ἢ ὀντισμα, ἢ ἀντίλημμα* : dari tamen loca, quibus ipsi oleo tribuitur, 11. *Metb.* 16. 12. *Metb.* 15. 2. ad *Glauc.* 5. 1. x. ππ. 8.

§. 4. De carne ait Gal. in *de Simpl.* vomitus facere & deiectiones, sed viscerum obstructions expedire. In hoc implicite latet cautela Mesue, non esse facile vsurpandam interius, quod stomacho sit inimica, propter excrementitiam, eamque acrem humiditatem, qua ventriculum subvertit, viscera turbat. Quod ne facile contemnās, audi Auic. cuius Interpretis verba sunt, *Propter illam esse in illa virtutem cauterisfatiuam.* ζ

§. 5. Hinc apud nos extrinsecus vsurpatur tantum. Porro, de oleo ait Gal. facultate calidum esse, quod Auicenn. accipit de 2. gradu. Nimirum vsitio illa est in modo substantiæ potius quam in gradu caloris, vt in Arsenico, quod gustu dulce, instar saccari est. Oleum hoc *Balaninum* vocatur in Officinis, *Myrobalaninum* ab Aëtio. Quod cum ignoraret Paulus l. 7. c. 20. Oleum *Balaninum* parat ex glande querna, quod valde reprehendit Cornarius in Dolab. & lectionem mutat. Nescio, an non ex aliena fide scripserit Theoph. 4. *Hist.* 2. & hunc secutus Plinius, cum scribunt ex cortice fieri, *καρπὸς δὲ ἀπὸν ἀχχῆον*. Hinc adeo Hermolaus apud Dioscoridem, & cum eo Manardus, per *ὀντις* (nimirum ille ex carne facit) legit *ὀντις*. Quod vt defendat Costæus in Mesuem, ineptam comminiscitur rationem, cum Ben nostro attribuit duplicem corticem, veluti in iuglandibus, & duplex oleum. Hoc ex inspectione fructus nostri Pena refutat, l. c.

§. 6. Ego video, confusionem esse huius Ben cum magno, vt ex Clusio in Monardin discere est. Sententiam meam de aliena fide confirmat id etiam, quod ait, oleum *διῶδις* esse. Non est, sed alios odores facile recipit, & diutissime conseruat.

§. 7. Vfus duplex est, alter ad sanitatem, alter ad voluptatem. Ad sanitatem, cum adhibetur cutis vitiis: ad voluptatem, cum coria pro chirothecis & indusiis eo inficiuntur. *Profumo* vocant Itali. Hoc enim præ aliis peculiare habet, quod vix vnquam rance scat. Ideo ambram, moschum, alia hoc oleo excipiunt.

§. 8. Et hæc de oleo: De retrimentis hoc habendum, in cutis vitiis longe efficaciora esse oleo, præsertim cum farina aliqua siccante, loliij, crui, &c. De cortice tandem Gal. valde adstringere ait.

DE BEHEN V TRO QVE

Arabum.

CAPVT ~~XX~~ XIV.

S. 1. **D**ESCRIBUNT Serapio *Simpl.* 213. Auicenn. 2. 2. c. 86. ^{2.} & iterum 2. *Virt. Cord.* 3. & ingrediuntur compositiones quaedam magnas, *De gemmis*, *Diamoschu*, &c.

S. 2. Substituit *Tragus* *Rosam Marianam*, quæ est *Polemonium flore albo & rubro* : seorsim pro albo habent quidam *papauer Spumecum* vulgo dictum, quod est *Lychnidis sylvestris* species : pro rubro *Clus.* 3. *Rar.* 3. habet *Lychnidem sylvestrem*, i. ipsi dictam in Hispania, quæ est *Armoria altera Lobelij*, *Flos Armerius IV. Dodonei*, pro rubro itidem *Ocimum Valerianthes* *Lobel.* *Lychnidem rubram*, *Valerianam* dictam *Bauhino*, pro eodem iterum *Limonium maius Bauhin.* *Limonium* *Lobel.* & *Cæs.* In omnibus his nulla est certitudo.

S. 3. Quare cogitant plerique de *succedaneo*, quod rursus vel vnum est vel duo. Qui vnum sufficere putant, varie scinduntur. Alij enim *Helenium* volunt : alij *Eryngium*, inter quos *Sylvius* : alij *Pimpinellam* : alij *Quinque-folium* : alij *Polygonatum* : alij *Sisarum* : alij *Pastinacam sylvestrem* : alij *Hermodactylos* : alij *Zurumbet.* Qui duabus radicibus duas sufficiunt, pro albo quidem, vel *Angelicam*, vel *Caryophyllatam*, vel *Valerianam minorem* dant, vel *Euglossum* : pro rubro autem, vel *Tormentillam*, vel *Bistortam*, vel *Hydrolapathum*, vel *Borraginem*. Me pudet ineptiarum.

S. 4. Consentio quidem *Melichio* & *Costæo*, *Ben rubrum* esse *Carotam rubram* *Italorum*, album *Pastinacam tenuifoliam flauam*, propter rationes euidentissimas, quas habent : in vsu autem abduco : Facultates enim non respondent.

S. 5. Arabes quidem potuerunt admirari, quia exoticæ, ex Germania quippe allatæ : nos, quia indigenæ, ad culinam relegare possumus. Sed compositiones sunt mancæ : Non refert in tanta ingredientium multitudine, ob quam fastidio totum.

DE BERBERIS.

CAPVT XXXV.

§. 1. **Q**UAM Officinæ cum Auerroë vocant *Berberin*; illam Serapio & Auic. appellant *Amiberberin*, aut *Amirbarin*, nomine adhuc in Oriente vsurpato. Itali vocant *spinam Sanctam cruciatam* Christi, quod vulgus putet coronam Seruatoris fuisse inde? Sed verisimilior est sententia de Paliuro.

§. 2. Sed quid apud Græcos est? Fortassis *Oxyacantha* Galeni, non Dioscorid. dicunt. Mihi & inanis distinctio, & res ipsa est falsa. Et hoc fatis est.

§. 3. In disquirendis facultatibus oportet distinguere partes, vt in Ben. De primis qualitatibus ait Serapio, ex auctoritate Mesue frigidam & siccam in 2. esse. Auicem. in fine 3. An ille de seminibus, foliis & cortice loquitur? hic de fructu, aut potius succo expresso? Quamuis & de hoc dubitem, an ed vsque progrediatur. Nam licet egregiè refrigeret: habet tamen non minus quam *Oxyacantha*, partes quasdam tenues, acres & calidas, quibus egregiè aperit, incidit & deobstruit.

§. 4. Vfus proinde est succi in febribus biliosis, ardentibus, malignis, in quibus non solum tantum exstinguit, exhalationes ad caput prohibet: sed & siccatur, putredinique resistit, & simul viscera ab infarctu liberat.

§. 5. Non minus commodus est vsus in febribus, quæ ab inflammatione visceris alicuius: sed in principio tantum. Eodem modo in calidis ad fauces destillationibus. Potissima laus ipsius est in adstringendo. Hinc consulitur illis, qui debilem habent coctionem, ideoque à cruditatibus laborant fluxibus aluinis, item in dysenteria, in quibus egregiam opem præstat succus berberorum, cum pane expressus, quo ex Alpino 4. *Med. Eg. 1.* feliciter utebatur *SCHERBIUS*, piæ memoria, pro potu ordinario. Proponitur & illis, qui vrinæ incontinentia laborant, mensium profluuiio, sanguinis sputo, dentium mobilitate, &c. Tu verò ante omnia vide, ne ventriculus sit frigidior. Et hæc de succo.

§. 6. Acini seu semen vocatum, multò valentiùs siccant & adstringunt, puluerisati, in aqua aut decocto conuenienti.

§. 7. Corticis interioris lutei (quo tinctores etiam vtuntur) pulue-

rem in aphthis puerorum laudat Camerarius in aceto mediocriter acri. Clusius pro secreto habet, si per trihorium suspensus sit in vino tenui, deturque vinum. Mirificè enim purgare ait.

§. 8. *Rob berberis* in Officinis nostris duplex, *simplex & compositum* est, cuius vsus ferè in siti febrili. *Vini*, vt vocant, idem vsus.

§. 9. *Trochisci de Berberi*, Mesue posterioris descriptionis præferuntur in fluore alui calido, vt & in dolore hepatis ab eadem causa.

DE BETA ET SPINACHIA.

CAPVT XXXVI.

§. 1. **T**o *Beta*, esse à balatu ouium omnes sciunt : at quo modo & ratione ad plantam detorta vox sit, nec ego scio, nec alij multò minùs, quo corium ouillum. *Σβήτις ἢ βῆτις* dialecto differre, plerique sciunt; quomodo differat *ἰ βῆτις* (quod Diphilus Comicus asserit apud Athen. l. 9.) nemo. Nam alioqui primitiua apud Græcos idem sunt cum diminutiuis, *μαῖνα, μαῖνις, λιβάτος, λιβάτις, καρχα, καρχιδος*, &c. At hoc in Beta & Betula non succedit : sunt enim diuersæ plantæ. An falsò mediam facimus breuem?

§. 2. Betulla enim præferunt Veteres MS. libri. Officinæ nostræ corrumpunt in Bleta. Et cum duplex sit, *Candida & nigra*, hæc quidem nomen retinet : illa *Sicula*, & iterum corruptione duplici, *Sicla & Cicla*. Interim & *Nigre* tribuitur per errorem : quin vtrique. Est autem differentia hæc coloris in foliis, non in radice, quæ *Pes* dicitur, & *Pedes Betacei* apud Varronem sunt radices.

§. 3. Hinc pater error illorum, qui *Betam* nostram *rubram*, *unsere roshe rüben*, ex radice colore petunt. §. 4. Sed & alius latet error, à Fuchσιο manans, qui rapis connumerat, vnde nostra appellatio. Est Betæ species, quam Gesn. rectè vocauit *ουθημαφυλῖος*.

§. 5. Planta ipsa & olim & nunc familiaris fuit plebi, vnde *Fabrorum prandium* Martialis appellat. In Officinis sunt folia Betæ, & foliorum succus, præterea radix triplex, *Candida, rubra, & nigra*, quæ foliis plus potest, 2. *Alim.* 61.

§. 6. De facultatibus primis lis est, orta ex partium heterogeneitate. Scribit enim Gal. 3. *Simpl.* 15. 8. *Simpl. c. prop.* è quo Auic. I. Omnem betam in superficie habere substantiam quandam nitrosam, qua per coctionem deposita, digerit quidem etiamnum, sed non tam fortiter æ anteà. II. Comparans albam cum nigra, illam validius digerere

ait, hanc adstringere. Hinc fortè illud est, quod Dioscor. ait. *Nigram cum lentibus coctam aluum sistere*. Intelligo autem coctionem effusa semper aqua repetitam, quod ex Serapione docet Pafinus. Confirmat id Plin. quoque l. 20. c. 8. *Validius coctam fluctuationes stomachi sistere & ventris*. Vnde explicare oportet alterum illud Plinij l. 19. c. 8. candidis solui aluos, nigris inhiberi. Licet enim in vtraque sit nitrositas quædam, quæ aluum soluere nata est: in candida tamen est maior, & in prima aqua evidentior. Et quò illa obscurior est in nigra: eò facilius deponitur, & manet adstrictio.

§. 8. Vnde intelligitur illud Hipp. 2. de dieta, *νύκτιν ἐν ὕπνῳ χρὴς βλαστῆρα καὶ ἡμέρας ἰσχυρῶς ἔσθαι*. Scilicet succus betæ familiaris erat Hipp. pro leniente medicamento, cuius rei argumento sint hæc duo loca: *7. Epid. 89. in vxore Epicharmi. 6. Epid. 6. in puero Cydis*. Quod autem addit Hipp. *αὶ ὁ βλαστῆρας νύκτιν βλαστῆρα καὶ ἡμέρας*, stabilit id, quod dixi ex Galen. in de Alim.

§. 9. Ex hæcenus dictis ita infero: Beta omnis reuera est calida, quia multum habet nitri, quo & digerit & abstergit, præsertim succo, & caput purgat: sed enim, si auferatur nitrositas illa, vt potest auferri, manet aqueum & terreum quid, quod in cibis vsurpatum, & parum & male nutrit, vt omnia alia olera, 2. Alim. 43. aluumque sistit.

§. 10. Non igitur sine ratione Dodoneus dicit, *Alimentum hoc etiam lactuce alimento deterius esse*. In lactuca enim elementa calida melius sunt permista frigidis, vt separari non possint: heic contrà, adeoque non iniuria beta diceretur frigida.

§. 11. Ideò Auic. dicit, *Sicla est calida & sicca in 1. apud quosdam est frigida, & non est dubium, quin in eius radice sit humiditas*. Rectè igitur Galen. Medicamentum potius esse quàm alimentum, maximè cum integra sumitur. Tum enim partibus suis acribus & falsis stomacho est molesta, præsertim, si is qui sumit, ventriculum habeat sensiliorem: vbi autem stomachum superauit, obstructions hepatis & lienis potentius aperit, quàm malua, & hoc rursus quò adaltior: iterum, quò abundantius addiderit vina piperque coquus. Imò quod tu mireris, 3 vj. foliorum crudorum, cum myrrha, &c. purgabunt, vt Archigenes habet apud Gal. 9. x. π. 1. de ictero.

§. 12. Et hæc quidem de intrinseco vsu: Extrinseco abstergit & discutit, sed non nisi modicè. Ita enim Serapio, laudato Gal. *Resoluit resolutione pauca*. An locus est 1. x. π. 8. in examine medicamenti cuiusdam Apollonij ad Achoras? Ex hoc intelligitur, quos perniones, quæ erysipelata, quos serpentium morsus, quos tumores inflammatorios apud Dioscorid. & Plin. curet.

§. 13. Ex opposito, abstergere potest, sic satis fortiter, vt errhinon sit, ceu innui, & commendetur in furfuribus, lentibus, pediculis, vitiginibus, alopeciis, nomis, ambustis, multis aliis. De radice rubræ betæ, mensis adhibita, hoc moneo, Nisi raphanus concisus addatur, non satisfacere expectationi appetitum ciendi. Sed satis de Beta.

SPINACHIAM

§. 15. **V**El ideo huc collocatam volo, quia non minùs nitrosæ qualitatis particeps est, & prima aqua effundi debet.

§. 16. Temperatam esse Auer. & Rhasis dicunt: frigidam & humidam in fine primi, Serapio & Auic. in fine 2. Isaac, cum quo tandem se coniungit Auer. Temperatam esse, non credo; nisi frigidam in oleo aut butyro. At verò addito zinzibere, pipere & aliis calidioribus, migrare in contrarium. Laborat, inquit Mizald. 2. *Secret. 7. ex Ruellio l. 2. c. 53.* excrementitiæ humiditatis tanta copia, vt ad ignem coquatur sine affusaaqua. Addit Bruyerinus 8. *Cib. 12.* exprimi debere omnem illum succum, & parari illi aliud ius, nisi inflationes, & nauseam expectare velimus.

§. 17. Quamobrem iudico, rectè Dodoneum statuisse frigidam, & humidam in 2. esse, sed humidam magis. Quominùs Rhasi credo, nutrimentum præbere, non tantùm bonum, sed & optimum. Vt neque Auerroï, valde bonam & temperatam esse. Magis aridet comparata locutio, Melius nutrire, quàm atriplex.

§. 18. Vnde pendet illorum sententiâ, qui dicunt, laxare ventrem, non abstergendo, vt beta, brassica: sed abluendo, idque in calidis & ficcis. Huc Dodoneus tendit, cùm substantiam dat illi aquosam, quæ non minùs fatuam ipsam reddit, quàm ipsa beta est.

DE BETTONICA.

CAPVT XXXVII.

§. 1. **I**Ta scribo, ratione originis; *Vettones* enim seu *Vestones* populos fuisse Hispaniæ constat. Et quia *vestitus* scribunt, fuerit etiam *vestitus*, & apud Latinos secunda producta. De hac singularem librum scripsit Anton. Musa, Augusti Imperatoris Medicus, vnde in tanto pretio coepit esse, vt Italico prouerbio diceretur. *Vende la tonica, è compra la betonica.* Idem laudaturi aliquem, plures dicunt habere

virtutes quàm Betonica. Carcanus 3. de vuln. cap. 12. miratur vnde habeat hanc laudem? Vnde omnia temperata. Cum enim successiuè agant, vt ipsa natura, effectus edunt insignes, licèt tardiusculè.

§. 2. Fortassis hinc *Κίσπος* etiam dicitur, & *ψυχρὸς*: illud quasi *αἰσπος*: hoc quasi *vitam sustentans*. *ψυχρὸς* enim damno, quia hætenus in calidis potius locis & *θερμῶν* vidi, quàm frigidis.

§. 3. Tamen differre, non vno ex loco probari potest. Gal. 5. *San. tu.* 5. agens de vino senibus commodo, præcipuè calculosis, *ὅτι ὁ πῦρ λιθώσκει*, & *τῆς βελωνικῆς ἢ πῆλός μιν γινώσκει*, & *κίσπου, τὸ ὅσον τῆς χαλκῆς τῆς στυμφοῦρου. καλοῦσι δὲ τὴν βελωνίαν πῦρτιον καὶ κίσπον*, *Steinbrech*. Eadem habet Aëtius *Tetrab.* 1. l. 4. c. 30. Paulus l. 7. videtur difficultatem serere, cùm duas facit betonicas, quarum prior Cestrum sit. Vnde Betonica Pauli apud Botanicos. Sed & apud Dioscorid. duplex est Betonica. An altera est Betonica altera Dodonei, Caryophylli nostri altilis, Cantabrica Plinij, Herba tunica Officinarum? An potius est Betonica aquea Sept. Lobel. Scrophulariæ species altera apud Bauhinum, à Vigo Chirurgo ita celebrata, vt in mundificatiuis vlcerum præferatur reliquis?

§. 4. De Gal. hoc sciendum, in β. quidem nihil esse, esse autem in *Κίσπος* cum additamento, *ῥωμαῖσι βελωνίαν*, quæ verba plerisque sunt suspecta, vt dixi in Notis ibi. Quicquid sit, vsurpamus omnes plantam, hoc nomine ab Herbariis receptam, & vocat vulgus *Braun Betonicæ*, ad differentiam *Pæoniæ*, quam simpliciter vocant *Peonien*. Datur tamen & flore albo apud nos, quæ, meo iudicio, non est deterior purpurea.

§. 5. Huic tria obiiiciuntur. 1. Non est odorata. Est. 2. Non habet flores thymbræ. Habet. 3. Non habet folia querna. Iudicium cæci. Vide Anguillar. 14. *Sent.* 1. Marantam 2. *Metb.* 5. & 7.

§. 6. Quin, quod omnium grauissimum est, radix premitur inuidia maxima, quod non tantùm stomacho sit aduersa, sed & sursum deorsumque purget, hellebori modo. Fac, quod omnes faciunt, abiice.

§. 7. De qualitatibus primis non videmur adhuc fatis certi esse. Licèt enim concordēs simus in calore & siccit. non sumus tamen de gradu. Quidam in 1. gr. subsistunt, quidam ad 3. imò 4. profectò tragædis similes. Est calida & sicca in 2. ferè. Ita loquor: quia aliquo modo temperiem excedere, absurdum dictu non est. Gradus enim non sunt linæ Mathematicæ. Hunc innuit Gal. cum timidè loquitur, esse *πικρὴν*, & *καυδερμῆαν*, quod capio de amarore & acredine tantilla.

§. 8. Hinc iudicium licet sumere de secundis. Penetrat enim, discutit, incidit & abstergit, sed non vltra mediocritatem. Particularia

opera venari tibi licet ex Musæ libro, & qui describit omnia, Lobel. *obs.* f. 278. Nam apud Dioscorid. multa deesse, Pasino assentior. Fortassis etiam apud Plinium.

§. 9. Syrupi de Betonica variæ sunt variis locis descriptiones, ut & *Ceroti* (non *Emplastri*, non *Vnguenti*.) Vtriusque usus est in capitis & vteri malis, & est operæpretium antequam vsurpes, qualia sint ingredientia videre. Conferua est medicina capitalis.

DE BISTORTA.

CAPVT XXXVIII.

§. 1. **R**ADIX est serpentis modo intorta. Quidam pro *Oxylapatho* Dioscoridis habent. Alij pro *Molybdæna* Plinij. Olim pro *Dracontij* seu *Dracunculi* specie habui cum Dodoneo, aliis. Nunc cum Clusio 4. *Rar.* 46. declaro pro *Britannica* Dioscorid. l. 4. c. 2. & Plinij l. 25. c. 3. Quæ Matthiolus obiicit, ad ea respondet Pena, *Adv. f.* 120.

§. 2. Tota planta (vsus est *Maiores*, quæ duplex apud Bauhinū) vehementer refrigerat & ficit, (ad 3. vsque gradum) cum vehementi item adstrictione. Quæ de vt primo loco dicam, præcipue radice, quæ validior est folijs & semine, in dentium mobilitate, in seminis fluxione, in vomitionibus, & maximè biliosis, in sistendis mensibus, & prohibendo abortu, &c.

§. 3. In incipientibus etiam inflammationibus faucium repulforium est, ut & in recentibus vulneribus. An autem in collectionibus & thrombis sanguineis aliquid possit, valde dubito. Interim, postquam hoc factum est, consolidare rupta vasa potest.

§. 4. Siccando etiam in phagedænicis præstat, in polypo, non minus quàm sabina & alia. Hoc sine datur etiam pueris verminosis, in fortuita sumptione septicorum, ut arsenico. Hoc sine eodem, ad prohibendam putredinem in peste exhibetur, non autem ad sudorem ciendum. Nihil enim hæc potest. Interim per accidens aliquid tale præstat. Nullus dubito in sudore etiam sanguineo multum posse.

D E B L I T O.

CAPVT XXXIX.

§. 1. **D**Vo heic sunt vocabula, quæ se inuicem impediunt. Alterum ὁ βλητικὸς, ἀπὸ τοῦ βάλλω, cum Apoplecticum significat, aut paulò sapientiore apoplectico, qua de re vide sis, post Foësium, Animad. nostrarum Montan. 14. Alterum ὁ βλίτης, ἢ πῶβλίτης, cum herbam significat non minùs inspidam, quàm beta sit. Hinc Comici occasionem sumpserunt iocandi in hominès nulli rei, quos *Bliteos* vocant, & *Blitomammæ*. Inde sunt *Bliteæ* (non *Bliteræ*) mulieres, *bliteæ* scorta, &c.

§. 2. Huius herbæ effigiem nemo veterum describit, quòd notissima esset. Solus Hipp. 2. de Morb. mul. ὡς γράσσω εἶναι, quod non intelligo. Plerique omnes vnicum tantum habent genus, solo excepto Tralliano, qui l. 8. c. 7. inter olera habet *Blitum nigrum*, quod recipere ipsa natura nos iubet. Hoc tam fecundum est succo suo rubro, vt scribi eo possit, non secus ac decocto ligni Brasilijs, vt Pena habet, *Adu. f. 94.* Bauhin. in *Pin.* quinque facit species, quarum folijs indistinctè vtuntur Officinæ in clysteribus refrigerantibus. Nimirùm, nimis liberaliter dictum est à Dioscor. οὐδὲ μὲν ἔχει φαρμακώδη δύναμις. Gal. enim 2. c. ππ. 1. in examine remedium Apollonij ad dolorem capitis ait, εὐδαιμόνως, *debiliter* refrigerare & humectare. Vbi tu nota, eundem 6. *Simpl.* explicare hanc debilitatem de 2. gradu in vtraque combinatione.

§. 4. Qua in re sequuntur illum Arabes. At Hipp. ἥ de diata, βλίτης (ita enim scribendum est) ἡρμώ. Et addit, οὐ δισχωρητικόν. Quorum vtrumque cum pugnet, partim cum dicendis, imò cum sensu : liceat mihi augurari transpositionem, βλίτης οὐ θερμὸν, δισχωρητικόν.

§. 5. Commendant Arabes in inflammationibus externis, dolore capitis ex ardore Solis, tussi calida & sicca, &c. Plin. l. 21. c. 22. laudat Hippocr. qui crediderit menstrua eo sisti, si in cibo apponatur. Hoc rationabile est, siquidem fluxus sit ex calidiore & tenuiore sanguine. Rationabile etiam est, quoddam profluuium muliebre sic sisti.

§. 6. Quare non multum agit Cornar. cum *Embl. in Dioscorid. l. 2. c. 105.* fugillat Plinium. Nam Hipp. 2. de morb. mul. ὡς τοῦ γυμνασίου in lana apponit. Quò magis miror Matthiolum, qui suffumigio inde factò, menses, molas & secundinas eo ducere vult. An per accidens sit? Calidus enim illè vapor aliquid facit. An in dysenteria apud Tragum bene fa-

cit, quod feruorem hepatis refrigerat, 4. *de Artic.* 40.

§. 7. Qua in re videndum, ne alimenti, sed medicamenti modo apponatur. Tantum enim abest, vt quod Dioscorid. ait, sit *διαιτησιον*, vt contra potius sit. Ventrem adeo turbat, inquit Plinius, vt choleram faciat aliquibus. Qua de re Matthiolum consulas licet. Imò Galenum 2. *Alim.* 45. vbi cum Atriplice comparans, vtrumque olus ait aqueæ esse substantiæ, & ob id *εμειον*, ideòque adiuuandam esse lubricitatem addito aceto, aut tali aliquo, vt vis expultrix stimuletur. Hoc qui facit, rectè sibi consulit: sed non ob id tutus est.

DE BRANCA VRSINA.

CAPVT XL.

§. 1. **B**RANCA d'orso Italici est *pes Vrsinus*, cuius similitudinem habere volunt plantam quandam, de qua dicere occipimus. Hanc cum non nossent Germani, substituerunt aliam. Hinc de duabus agendum est, quarum illa, *Branca vrsina Italica*, est *Acanthus* Dioscoridis: hæc *Branca vrsina Germanica*, *Spondylium eiusdem* est.

§. 2. De

ACANTHO.

Repetere oportet quæstionem, quam *Animad. in Theophr.* 1. *Hist.* 16. tractaui, quæ sit *spina simpliciter dicta*, Græcis. Oportet distinctè respondere. *Alia est Theophr.* *alia Dioscor.* Imò verò, vterque habet ambas. Dioscor. l. 3. c. 17. *Acanthum*: l. 1. c. 18. *Acaciam*. Theophr. 4. *Hist.* 3. *Acanthum* habet, vt suprà notauimus in *Acacia*; alibi (vide Cæs. 8. *Hist.* 24.) *Acaciam*. Differunt præcipuè, quod *Acacia* suprà c. 3. arbor est: *Acanthus* hic dicendus herba, eaque mollis, vt ex Theocrit. & Virgil. dixi. Ecce tibi autem versus, si curiosus es:

ναίει δ' ἀμφὶ δένεα μενίσσεται ὄρεος ἀκάνθος. Idyll. 1.

Et molli circum est anfas complexus acantho. Ecl. 3.

§. 3. Huius verò, quomodo igitur *spinifolius* & *mollis* simul? Ne quid diffimulem, sum eius opinionis, dici quasi *ἀνὰ δένεον*. Si non acceptas, confidera. Quemadmodum *Acacia* spinas non habet, nisi ad exortum ramulorum, quod Vveslingius noster feliciter expressit, quàm *Alpinus*: ita *Acanthus* est spinifolius illis foliis tantum, quæ in scapo, quod Cæs. eleganter ita, *inter flores in caule membranas habet, procedente tempore aculeis acutis armatas*. Et ita in fatiua se habet res: in sylvestri folia tota

sunt spinosa. *Satius* est pinguis, lentus & mucaginosus, vnde factum, vt operibus topiariis adhiberetur.

§. 4. Colligit inde Medicus facultatem habere emolliendi, & leni quodam calore fouendi partes dolentes. Quare Diosc. & Plin. commendant amбуstis & luxatis. Conueniunt enim talibus, vt Pena in *Aduers.* docet, suauiter emollientia, & caliditate actuali leuiter digerentia, atque ita dolorem sedantia. Laudant iidem ruptis, conuulsis & phthificis. Substantia enim sua lenta, qualē symphytum quoque maius habet, densa remittere, & rupta consolidare potest. Priuatim docent iidem, Dioscor. quidem urinas ciere, sed aluum sistere: hic autem podagris illini calidis. Quæ cum cogito, descendo fere in sententiam dicti Penæ, ea, quæ habet Gal. 6. *Simpl.* non deberi Acantho, sed Acanthio. Acanthum enim nostrum digerere vix credo, nisi actu calidum: at radicem esse siccam, incisoriā, & tenuium partium, ne credo quidem. Imo vero credo Dodoneo, qui in actiuis quidem temperatum esse ait: in passiuis autem inclinare ad humiditatem. Talia autem tenuium partium esse nemo sanus dixerit.

§. 5. Quo ipso vocatur in dubium succedaneum ipsius;

SPONDYLIVM.

DE quo iam dicendum est. Σπύδωνος, & Atticè σπυρίδωνος, vt & diminutium Σπυρίδωνος, ἢ σπυρίδωνος, *Verticulus* & *Verticillus* dicitur, fortè, quia mulieres utebantur, vt Atractylide. Nam ἡ σπυρίδων, *insectum factum*, incipit mihi fieri suspectum. Apud Veteres est species vnica: at Bauhinus plures habet, quas sino. Hanc *Acantho* substitui posse non credo: Qui mecum esse nolet, instituat comparationem facultatum, quod facile est. Hoc addo ex Dodonæ, Polonis & Lituanis lupuli loco esse in concinnanda cereuisia. Perinde enim vt lupulus cal, & sicceft.

DE BRASSICA.

CAPVT XLI.

§. I. DE Brassicæ etymo cum Varrone non contendero: vt neque de variis specierum eius apud Catonem, Plinium, alios appellationibus. Hoc palmarium est, apud Græcos olim ἡ ῥαφανίς quidem significasse *Brassicam* hanc nostram: ἡ ῥαφανίς autem *raphanum rusticum*, seu maiorem, *Meerrettich* nostrum. Postea *Brassica*

eam hanc peculiare nomen accepisse, κράμει, relictis reliquis, εἰρατος & ραττωis raphano nostro. Est autem φάμεη, quasi καράμει. Hinc apud Columellam l. 10. est:

--- oculus inimica corambele.

Hæc permutatio tam certa est & solida, vt Gal. 2. Alim. 44. dicere augeat, ἐπιτελειος φουδιουδίας esse, nolle κράμειω dicere, sed εἰρατος, quasi cum Græcis loqueretur, qui 60. annis ante nos fuere.

§. 2. Antiquitus dicebatur nomine *Oleris*, inquit Varro, vt & à Nostris *Kraut*. Item *Kehl*, à Latino *Caulis*, quod rursus est à Græco καυλός, quod ipsum quomodo à genere ad speciem venerit, nescio.

§. 3. Differentiæ pragmaticæ Brassicarum sunt, Alia est *Satiua*, alia *Syluestris*. *Satiua* rursus alia est alba, alia rubra: alia capitata, alia non capitata. *Syluestris* iterum, alia campestris, alia marina. Ita vellem ego, vt Bauhino persuadeam, Soldanellam, de qua supra, non fuisse tam longe porriciendam, idque propter auctoritatem Veterum, qui utcumque positas nomenclaturas seruatas voluerunt, quod ἑπὶ ἐπιστάντων heic sit αἰς τὸν αἰῶνα αἰῶν, vt Theophr. sæpissime loquitur. Quamobrem si detur *Be-tonica* flore albo, non subito dicere oportet, Ergo est alia species. Si detur *Sphondylium glabrum*, Ergo est species ab his futo diuersa.

§. 4. Ex omni numero, in Officinis quidem venit Brassicæ capitatae albæ I. *Bauhini*, semen & folia: in culinam autem & hæc, & V. *Bauhini*, quæ est *Brassica gongylodes*, à vulgo *Caulirapa* dicta, artificio introducto, quod Costus narrat l. Nat. stirp. c. 40. quamuis alij ex Plinio l. 19. c. 10. aliud doceant; & VII. *Bauhini*, quæ est *Cauliflora*, *cauliflor* Italij & nobis. Præter has tres venit quoque ad mensam *Brassica non Capitata* I. *Bauhinus* non videtur agnoscere: ancillæ vero focariæ, vna cum dominabus suis, tantopere affirmant, vt videantur furcillis exacturæ culina eum, qui non distinguat *Kraut* à *Kehl*. Ita enim volunt, *Kraut* siue *weiss*: siue *Cappus*, *Kraut* appellant. I. illam capitatam *Bauhini*, *Kehl*, I. itidem non capit. *Bauhini*, quam *Velfsch Kehl* aliquando vocant, & in extremo appetitus lapsu obtrudunt ægris.

§. 5. Obseruant etiam hoc discriminis, quod *Kraut* in prandio dent, *Kehl* in cœna. Est & differentia, *Kehl* est nitrosior & dulcior altero. Præterea *Kehl* non conditur: at *Kraut* est id, quod *Sauerkraut*, post incisionem vocatur. Italorum vulgus cum risu nostrorum dicit, *Seure di Kraut*, vt *Stockle di Fisch*.

§. 6. Alia est ratio Brassicæ compositæ, Thuringis meis vsurpatæ, *Compuskraut*. Vtriusque brodium tam foetidum esse conqueritur Clus. in Bell. l. 3. c. 27. vt aërem inficere possit vasis reclusis. Nec mirum: nam & in hortis putrefactæ brassicæ non benignius olent, scribente

Galenus, si modo Galenus est, 3. *Humor.* 3.

§. 7. Præter omnia hæc olim quoque edules erant cymæ seu asparagi 2. *Alim.* 58. quos 10. x. *in* 1. ex Archigene *Prototomos caules* vocat. Sub hoc nomine etiam Romæ vānibant, vt est apud Columellam & Martialem. Nescio sanè, an ita appellare debeam *Cymas raporum*, & *pastinacarum*, quas per hyemem vna cum brassicis in cellis subterraneis emiserant. Certè sub initium veris publicè venduntur Noribergæ, nec abhorrent ab illis magnates. In Officinis præter *Brassicam capitatam* femen est *Mabathematicum*, in Diacast. Nic. Myreps. vox ipso tremenda sono! Cordus ait esse Brassicam syluestrem, quare simpliciter acceptat Manlius in *Lum. mai.* Ego ab amicissimo Bauhino libenter sciscitarer, quam ex 10. speciebus huc collocatam velit!

§. 8. Sed iam tempus est vt veniam ad facultates, in quibus iterum inculcandæ sunt partes heterogeneæ, de quibus nuper in Beta. Non minus enim, imo magis, folia Brassicæ in superficie habent falsum quid, nitrosum & leuiter amarum, cum acredine quadam, cum in profundo aquea & frigida sint.

§. 9. Ne quid erretur, in eadem diuersitate magna iterum diuersitas, non tantum inter syluestres & satiuas est, sed & inter satiuas ipsas. Vt enim Pena scribit *Adu. f.* 91. quo candidiores, eò minus habent falsedinis & nitrositatis: contra, quo rubriores: Illæ itaque cibis aptiores sunt: hæc enematis, & aliis abstergentibus.

§. 10. Syluestris tantoperè abundat calidis illis partibus, vt Galenus auctore 7. *Simpl.* non amplius inter alimenta sit.

§. 11. Iam, si de semine dicendum sit, partes frigida prorsus ablegandæ sunt, calidum quippe totum, & quidem rursus hac differentia, quod agreste longè sit supra satiuum. Quare Galenus scribit 9. x. *in* 4. esse ex maxime attenuatoriis, quæque multum siccare & discutere possunt.

§. 12. Verum, vt ad heterogeneitatem redeam, scribit idem Galenus multis locis, brassicam habere contrarias vires soluendi & stringendi aluum. Si enim (ait) illud voles, aut leuiter coctam cum suo iure dabis, aut ius ipsum: si hoc effuso iure primo, affundes aliam aquam calidam. (hoc enim peculiariter monet) eaque post coctionem iterum effusa, edendam dabis Brassicam ipsam. Quod tanto melius fiet, quo sæpius effusa fuerit aqua, & repetita coctio, vt iam non *sint* sit, vt Galenus vocat, sed *non sint*, &c. Hoc norat & antiquissimus Cato, vt facile demonstrari poterat. Hoc nosse volunt etiam *Capitulum nostræ*, quæ brassicam incisam & conditam nunquam percoquunt, vt aluum ciat, inquirunt.

§. 13. Hinc intelligitur, cur Auerroës dixerit, *Caules sunt frigidi (alias calidi) & sicci*. Sunt enim frigidi & sicci, suaque frigiditate & siccitate aluum sistunt, si de corpore & carne loquere: sunt calidi & sicci, si de solo iusculo.

§. 14. Reuera enim partes calidæ & siccae in tota planta ita prædominantur, vt recte Auicenna dixerit, *caulem esse calidum & siccum*. Determinatio autem illa, cal. in 1. & sicc. in 2. pertinet ad solam brassicam satiuam albam. Nam & rubra & syluestris excedunt hos terminos.

§. 15. Rectè proinde etiam Hippocr. scripsit 2. de Diet. *Brassica calefacit, mouet & biliosfacit*. Quod vltimum explicatur per illa, de Morb. ext. *brassica acrimonia quadam lubricat*.

§. 16. Intelligitur inde, quomodo applicanda sint encomia Catoniana, *Mirifice concoquit*, &c. Reuera enim non de brassica tantum, sed & de aliis huius generis verum est, quod Gal. ait 1. *Alim.* 1. quando vna cum succo solidum ipsorum corpus sumitur. Tormina enim & inflationes oriuntur, dum illud quidem, quod acre & calidum est, exire nititur: illud autem, quod frigidum, hæret & cunctatur. Et hoc est Hippocrati *ῥῆσος ἰμμιόν*, qua de voce Foëf. consulatur.

§. 17. His rectè intellectis, non fuerit difficile componere ea, quæ hinc inde vel in laudem, vel in vituperium brassicæ dicuntur. Cato rusticus laudauit cibum & medicamentum rusticum. Noribergæ tantus est vsus brassicæ conditæ, vt non pauci rem faciant, hoc solo obsonio. Ego paucis contentus ero. Sumitur autem aut vt alimentum, aut vt medicamentum. Si illo, verum est, quod Gal. scribit 2. *Alim.* 44. Quocunque modo præparetur, facit in corpore *χρὸν μωχθρὸν & δυσάδην*. Hunc 3. *loc. affect.* 7. *κατὰ χολικόν* vocat, confusa notione: ego distinctè, atram bilem speciatim sic dictam, cum à melancholia contra distinguatur. Vrit enim sanguinem brassica. Si hoc, cum debito præparationis modo mane, in iusta dosi, &c. potest violentia sua (*αἰέσδω*) grauissimos quosuis affectus curare, non minus, quam ligni decoctum, alia. Quam in rem cum Plinio vterer succo, qui præcipuè siccando est efficax. Interim de decocti in vino nigro austero in sanandis vlceribus sinuosis, mirifica vi, vide experimentum Camerarij in *Horto*, & Iul. Alexand. *Notis in Gal.* 7. *Simpl. c. proprio*.

§. 18. Semen commendant omnes ad lumbricos. De eodem accipit Pasinus in *Matthiolum*, quod Dioscorides ait de flore *ἰκτίου* esse.

§. 19. Habemus in Officin. *Looch de Caulibus seu succo caulium*, quod *Pectorale* vocant quidam. Vfus est in raucedine præcipuè, sed & ruffi ex causa frigida. Crocus enim valdè attenuat. Veteres enim scribunt,

bunt, habere vim clarificandi vocem, quò facit imprimis Crocus, vt dixi.

DE BUGLOSSO ET BORRAGINE.

CAPVT XLII.

§. I. **B**ΟΥΛΛΑΝ, ἢ, aut etiam Εὐλαα, ἢ Βύλαας, duo significat apud Græcos, aut piscem, aut plantam. *Buglossus* piscis apud Gal. est l. de Cibis, 3. & 7. *Meth.* 6. vt & Athenæum sine l. 7. vbi Dalecampius *soleam* vertit, ex Plinio fortè l. 19. c. 15. Plautus in *Casin.* *Lingulacum.* Fruterius 1. *Veris.* 11. putat esse *Tonge Belgarum*, & *Solla Gallorum.*

§. 2. *Buglossum* herba est, cui congener est *Borrage*, Veteribus ignota, quam vocem à Buglossò deduci, non patitur vlla verisimilitudo. Interim ex Buglossi tabula apud Bauhinum duæ plantæ sumuntur, facultatibus similes. I. & III. quarum tres partes vsurpantur, radices, herbæ & flores.

§. 3. De facultatibus primis passiuis vtriusque, consensus est, discedere à temperie, & ferè superare 1. gradum humid. de actiuis litigant, his quidem frigidas dicentibus, illis autem calidas. Apud me vera est sententia Galeni. In vtraque combinatione esse cal. in 1. hum. in 2. Illud indicat dulcedo: hoc lentor quidam, præcipue in radice.

§. 4. Modico hoc calore faciunt quædam, quæ alias à frigidis sunt. Gal. in tussi, ab asperitate gulæ (hæc à calore est) vsurpat. *Tragus* laudat aquam in inflammationibus oculorum, repellentis scil. loco. De aliis fluxionibus, vt in recentibus vulneribus, idem iudico. Iisdem facultatibus folia in cibo aluum molliunt, quatenus bili frenum iniiciunt. Hinc trahuntur ad omnes cordis affectus biliosos, non magno tantum errore, sed & effectu frustraneo. Audiui hypochondriacos valde se adiutos dicentes ab esu florum borraginis in acetario. Medici in febribus pestilentibus etiam eò confugiunt: imo in ictu serpentum, aliisque venenis *Coriis* follicitè muniunt, frustra, sat scio.

§. 5. Huc trahuntur & syrupi & conseruæ, flores & radices conditæ. Videat vnusquisque quomodo consulat conscientiæ suæ, nec fingat sibi quod in rei natura non est.

DE BURSA PASTORIS.

CAPVT XLIII.

§. 1. **A**LOCVLAMENTIS triquetris dicitur hoc nomine planta, mulierculis nostris confita inter illas, quas infantibus cholericis (*vvaun sic den biltz haben*) substernunt *Teschelkraut*. Perinde autem est, vtra vtraris, siue illa, quæ integra habet folia, siue illa, quæ laciniata. Hanc Crispulam quidam vocant, & vnguento Martiato magno Nicol. Alexand. indunt.

§. 2. Hi, siquidem frigidam esse volunt, errant. Est enim non minus calida, quam vllum Thlaspi, quibus Bauhin. subiicit. Vt enim hoc addam, cognita fuit Veteribus in genere, & potest locum habere in dicto Vnguento prorsus, vt & Cotula non foetida, seu Chamæmelum inodorum.

§. 3. In dictis facultatibus confirmet te Pena, *Ada. f. 76*. Si quis ex Trago obicere volet, sanguinem sistere: respondebit pro te idem. Non frigida tantum, sed & sicca id posse. Si quis alius ex Casalpin. 8; *Hist. 74*. saporem insipidum, substantiam glutinosam & emplasticam: principio dicam, multipliciter saepe falli gustum in his, præcipue cum in inferioribus plantæ partibus aliud est, aliud in summis. Deinde quæ de vi cohibitoria sanguinis (hinc *Sanguinaria* dicitur) obiciuntur, possunt referri à Pena ad siccitatem, cum tepore quodam iunctam. Vnde dubia etiam euadit adstrictio commentitia. Siccitas enim cogit in se partes, Pena dicet. Commendant in omnibus internis sanguinis profluuiis, in decocto vini chalybeati, in clysteribus cum plantagine & bolo Armena, in infusibus pro dysentericis, succo naribus infuso in hæmorrhagiis, linteis succo illo madidis, foris impositis, herba ipsa manibus detenta, contusa & carpis imposita, comesta in acetario, substrata capiti. In vulneribus recentibus creditur inflammationes arcere, quin vulnera ipsa glutinare, si decocto abluantur, vnde etiam *Vulneraria*. Ab his progressus sit ad incredibilia quædam, quæ non attingo.

DE BU XO ET LYCIO.

CAPVT XLIV.

§. 1. **B**V X V S Latinis est à Græco *πύλος*, vnde *πύλος* & *πύλιδος*, quamuis etiam ex alio ligno sit. Huius speciem facio *πύλινον*, *βύ-
xum spinosum*, qui est *Lycium Dioscoridis*. Sub quo nomine habemus in Officinis succum densatum, de quo difficile est iudicium, quid sit?

§. 2. De planta Buxi quam nota res est, tam ignota *Lycium* est. Ego pro legitimo accepto Rauuvslij *Lycium* 4. *Hodap.* 285. quod est VII. in ordine Bauhino, velideo quia Sérapionis nomen *Hadhad* retinet. Qua assertione simul excutio omnes alias plantas, quæ sub hoc nomine latent.

§. 3. De Buxi facultatibus non ero longior, quia nemo hodie pro Guajaco vtitur. Si quis succedaneum velit, & quidem ex nostro orbe, illi Fraxinum porrigam, cum attestatone, effectum, qui secuturus sit, non tam fore fraxini, quam violenti, repetitique sudoris, cum victu tenuissimo.

§. 4. Lycij alia ratio est. Cum enim ingrediatur composita quædam, scire fas est, quas notas legitimo succo Veteres tribuerint. Primum autem scire oportet, qualis sit succus, vtrum sit is, qui expresso femine sit, per insolationem? An potius is, qui ex tuis ramis, & in aqua præmaceratis, per decoctionem sit, accepta seorsim spuma, pro medicamentis ocularibus. Huius I. apud Dioscoridem nota est, quod *πύλος πύλινος* *πύλινος* *πύλινος* *πύλινος*, quod accensum spumam rubicundam habet. Et hinc petere oportet sensum Plinianum, qui *spumosum* vult. II. Quod *πύλος πύλινος* *πύλινος* *πύλινος*, quod egregie vertit Plinius, *Indici Lycij differentia glebis extrinsecus nigris, intus rufescentibus, cum freris, citò nigrescentibus*. III. Quod est *πύλος πύλινος*, odoris non ingrati seu virofi. IV. Quod est *πύλος πύλινος* *πύλινος*, quod adstringit cum amaritie. V. *Χρόματι πύλινος*, colore croci. An licet Dioscoridis codicem ex Serapione ita ordinare, *πύλος πύλινος* *πύλινος* *πύλινος*? Addit Serap. Quod non sit pingue.

§. 5. In India tam callide adulteratur, inquit Gal. 1. *Antid.* 2. vt nemo possit dignoscere fraudem. Hodie non minus fraudum esse apud nostros aromatarios, scribit Brassauolus *Exam. Simpl.* vt *Lycium* sit, quidquid illi esse volent.

§. 6. Quo posito, quid certi de facultatibus scribi aut dici potest?

Quia Monachi in *Pilulis Lucis* non sine ratione dicunt, Præstare omitte-
re. Tanto magis, quo longius absit succus, in deliberatione positus, à
veri facultatibus.

§. 7. Scribit autem Galenus 7. *Simpl.* heterogenearum esse partium,
& quidem ita, vt calidæ præponderent. Scribit idem, in actiuis vix es-
se vltra temperiem: in passiuis vergere ad 2. gradum. Addit digerere
insigniter, adstringere leuiter. Idem 4. *x. m.* 2. & 4. habet inter conco-
ctoria, qualia crocus, myrrha, thus & castorium. 3. *x. m.* 1. in aurium
affectibus, idque ob digestionem. Adstrictionem commendat idem
7. *Simpl.* in alui fluxibus, in hæmorrhagiis, in aliis.

§. 8. Periclymeni succus, qui fere apud nos substituitur, lon-
gissimè abest à temperie Lycij, nec sine periculo vsus ipsius est.

DE CALENDULA SEU

Caltha.

CAPVT LXV.

§. 1. **Q**UOD singulis Calendis videatur florere, dicitur Italis
etiam *Fior d' ogni mese*, quamvis etiam Senecionis sit ap-
pellatio. In inquisitione quid sit apud Veteres, peruenitur
ad *Caltham* Virgilij & Columellæ. Ab hac ad *Chrysanthemum* Dioscor.
quem iuuat Pena correctione Cod. MS. Pellicerij, cui licet parum tri-
buam: accipio tamen pro *Chrysanthemo* Dioscor. non ignarus, quid Ill.
Col. de *Clymeno* eiusdem Dioscor. discurrat. Aliorum opiniones Bau-
hinus in *Pinace & Phytop.* narrabit. In Officin. habemus non *Caltham* *palustris*
~~Pal.~~ sed *Caltham* Bauhini, quam *polyanthon* vocat, alicubi flores tan-
tum, alicubi aquam ex tota planta, abiecta radice, elicitam.

§. 2. De facultatibus res est valde tenebricosa. Tragus tam cali-
dam & siccam esse plantam ait, vt rarus sit ipsius vsus, præsertim
intrinsecus. Modestior Dodoneus, florem quidem, præcipue siccam,
calidum esse vult in 2. propemodum gradu, folia autem amplius, pro-
pter acrimoniam quandam frigidam, quæ tamen in lingua non statim se
exferat. Attestatur sapor dulcis & suavis, vt Cæsalpinus, cum amari-
tudine modica, quam Fuchsius sensit. Dodoneus etiam grauem odo-
rem vrget.

§. 3. Contra quæ, quæ dicat Fab. Columna in *Phytob.* & quomo-
do stabiliat Clymenum suum, videri possunt à volentibus. Summa,

frigidam esse statuit & adstrictoriam, cuius usus in nimis mensibus, in albo fluxu, in aliis, in quibus opus sit vi narcotica, vel semi-narcotica.

§. 4. Quomodo igitur menses ducit, rei cuius experimenta habet Mathiolus? In calido & exusto sanguine, inquit. Huic calculum suum tradere videtur Pena, cum usum illius adscribit virgunculis, quæ icteritia, & fœdis coloribus laborant. Nec longè abest Cæs. Quo obtento, obtinebitur fortè etiam, in febribus pestilentibus cordiale esse, quo sine iusculis imponi folia de Gallis scribit Bruyer. in opere de Re Cib. Contra vermes dant semen, sed cum aliis feminibus frigidis.

§. 5. Quid igitur? inquis. Calida, an frigida est? Vt rosa, quæ calida cum sit, remittit tamen maiores calores.

DE CAPILLO VENERIS ET Capillaribus.

CAPVT XLVI.

§. 1. **C**OMPECTOR hoc Capillo Veneris Adiantum, Polytrichum & Ceterach, itaque induco. In Offic. Capillus Veneris aut contra distinguitur ab Adianto, aut non. Cum illud, Capillus Veneris est Adiantum Dioscoridis, quod ipsum est Adiantum nigrum Theophr. & Plinij Adiantum est hoc posterius tantum. Cum hoc, est vna & eadem planta, sub duplici nomine. Rarè quædam, ignorato Capillo Veneris, habent Adiantum vtrumque? Polytrichum, siue Callitrichum (vide ne confusio fiat cum Hormino seu Scarlea) est Trichomanes Dioscorid. Ceterach tandem est Asplenium eiusdem, non autem Phyllitis, seu Scolopendria, seu lingua ceruina, *Hirschzung*.

§. 2. De singulis acturis opus est singulari industria, quam præstabo *καὶ διὰ τούτων*.

§. 3. Capillus Veneris Offic. vel Bauhino iudice, est *adiantum* Theophr. 7. *Hist.* 13. *ἡ δὲ δία τῶν, non humescit, aquas respuit*, vt Plin. loquitur *l. 22. c. 21*. Et hoc apud Nicandrum quoque est in *Theriac*. Sed cum falsum sit, experientia Brassauoli & Brodæi, quid dicemus? Pierius in *Hierogl.* explicat *ἡ δία τῶν, marcesco*. Neque enim inquit, vt herbæ reliquæ, marcescit.

§. 4. Sed sit: Apud eundem Theophr. duplex est, *ἡ δία τῶν ἔχει αἶμα*. Plin. *loc. cit.* videtur Theophrasto addere, quæ Dioscor. *l. 4. c. 131*. habet de Trichomane. Auget confusionem Tragus, cum Adiantum facit Trichomanes. Apud Dioscorid. in dubio est, vnumnè an duo habeat

Adianta ? Si vnum, est illud Nigrum. Tum verò delenda fuerint illa, ^{ἡ ἴδια ἡ ἑαυτῆς} quod iam fecerunt quidam : Sin duo, alterum habebit folia *Coriandri*, & Album erit : alterum *Filicis*, & Nigrum. Eam in rem *Cornarius* instituit correctionem *Dioscorid.* quam vide, sis. Mihi prius illud probabilius est, partim propter *Serap.* partim propter contextum, qui non nisi vnam plantam admittit, *Nigrum*. Idem de *Gal.* dixero. Quidquid constitutum fuerit, *Capillus Veneris Offic. & Adiantum nigrum* earundem, est vna planta, scil. quam *Bauhinus* ponit primo loco : *Adiantum album Offic.* est *Ruta muraria*, seorsim à *Bauhino* locata.

§. 5. Vtraque hac contenti ablegare possumus *Filiculæ* genus quoddam, quod plerique onerant nomine *Dryopteridis Dioscorid.* quamvis illi auertant infamiam, longam causati experientiam. *Bauhinus* inter filices habet, *Quernam* vocans. Atque hæc ita se habent.

§. 6. *Polytrichum Offic.* proculdubio est *Trichomanes Diosc. & Theophr.* quod ipsum cum *Adianto nigro* quidam confundunt.

§. 7. *Ceterach* tandem *Arabum*, non est, (vt dixi) *Scolopendrium*, sed *Asplenium* *Dioscor.* Quo loco video posse mihi obiici, Atqui *Scolopendrium*, *Asplenium*que sunt idem ? Nont sunt : sed est confusio nominum, de qua ego alibi. Differentia plantarum non melius cognoscitur, quam si iuxta se ponantur.

§. 8. Cæterum, vt omnes enumeratæ plantæ in hoc conueniunt, quod nascantur è saxis, murisve bene humectis, neque vlla, vel caulem (propriè dictum) habeat, vel florem, vel semen : ita facultates valde sibi vicinæ sunt.

§. 9. Quod ad primas, & modum substantiæ. De *Adianto* scribit *Gal.* 6. *Simpl. ὀνυμύτης* esse, quamvis aliquantulum siccet, attenuet & discutiat. Idem l. 8. de *Trichomane* penè idem dicit. De *Aspleno* ibid. est, tenuium partium esse, sed non calefacere. De *Capillo Ven.* ex auctoritate *Galen*i *Mesue* ait, Non procul abesse à temperamento : *Serapio* siccare, sed non calefacere : *Auicenna* cal. & sicc. esse, tu confer cum dictis *Serapionis*.

§. 10. Nimirum, omnes vel temperatæ sunt, vel non ultra 1. gr. cum partibus tenuibus, in quibus penè omnium capillarium laus est. Mcedentur enim capitis doloribus, 2. x. ἡ π. 2. de sententia *Archigenis*, curat alopecias, ophiases, defluvia capillorum quædam, achoras, strumas, abscessus omnis generis, præcipuè in corporibus tenuioribus.

§. 11. Et hæc extrinsecus : Intrinsicus cruditates stomachi leniunt, singultus & diarrhoeas inde pèdentes curant, pituitam in pectore stagnantem ad expectorationem præparant, in visceribus conclusos humores, & obstructions causantes, lōgiori vsu abstergunt, præcipuè lieni tam sunt

amicæ, vt penè appropriatæ illi credantur: in mensibus reſtitantibus, in calculo, ſuas habent laudes.

§. 12. Sed ſterilitatem faciunt? Inanis fama, niſi accedat abuſus.

§. 13. Purgantne? Arabes, præcipuè Meſue, id ſcribunt: verùm non intelligendi ſunt de vi quadam peculiari, ſed communi omnibus calidis. Qui diſſentire volet, illum acerbitas adianti (vt de hoc ſolo dicam) cautiorem faciat. Hæc verò in Scolopendrio (ſiquidem huc pertinet) tam manifeſta eſt, vt apud Galen. diarrhœas & dyſenterias curet.

§. 14. Habemus in Offic. *Syrupum de Capillo Veni.* duplicem, *ſimpli-*
cem & compoſitum, quibus plerique Præctici parum fidunt. Habetur &
Syrupus de quinque capillaribus, cui ſubſtituunt *Syrupum Adiantinum Ferne-*
lij, & *Polychreſtum* vocant. Pax!

DE CAPPARIBVS.

CAPVT XLVII.

§. 1. **C**APPARIS planta eſt apud Græcos, Latinos & Germanos, cuius rudimenta florum (ita loquor) *Capparen* dicuntur. Duplex cum ſit, ſpinofa & non ſpinofa, ab illa potiùs quàm ab hac. Quæ aliæ ſunt eius varietates, peti illæ poſſunt ex Bauhino.

§. 2. Præter florem dictum, qui eſt inter condimenta menſarum, Offic. petunt ſibi & radicem integram, & corticem radicis. Olim natalibus diſcernebantur, & damnabantur Arabici, Libyci, Marmarici, Apuli, &c. quicunque facultatis cauſticæ eſſent, vt de Arabicis loquitur Gal. 7. *Simpl.* Hodie videntur omnia genera eſſe mitia, vndeunque illata, ſi modò à ſale & aceto bene ſint domita, vt Hermolaus loquitur, Coroll. 405.

§. 3. Cæterum, cum duplices ſint, maiores & minores, coqui & mulierculæ eligunt ferè minores, quòd maiorem gratiam cum palato ineant. Sed reuera præſtant maiores, quippe integriores. In hunc uſum alicubi ſpontaneæ plantæ ſufficiunt: alicubi feruntur, qua dere videri poteſt Quiqueranus 2. *laud. Prouinc. f.* 49. b.

§. 4. Ita autem habendum eſt, ſiue ex ſpontaneis legi debeant cap-pares, ſiue ex cultis, animaduertendum, vt quamprimum è medio foliorum ſinu pediculi exſiliunt acuminati, acumine ſuo capparin geſtantes, colligantur. Longiore enim mora ex iſtis capparum volgis floſ emergit, qui iam inutilis eſt ad condituram.

§. 5. Condituræ ratio apud alios simplicior, apud alios operosior est, de qua nolo pluribus agere. Hoc attingo tantum, An omnes, antequam mensæ apponantur, sint præcoquendæ?

§. 6. Macerationem maiorum in aqua, vt probo, vt sal marinus bene abluatur: ita coctionem non probo, nisi nimis acres sint. In minoribus, ne anima illis pereat, contentus sum sola ablutione. Oportet autem, ex præcepto Gal. 2. *Alim.* 34. 14. *Meth.* 16. edere ante alios cibos, medicamento potius loco, quàm alimenti.

§. 7. Belgæ ad nos attulerunt morem condiendi in aceto flores genistæ vulgaris, qui difficillimæ sunt digestionis, alioqui facultatibus non inferiores.

§. 8. Sed quæ illæ? Gal. 7. *Simpl.* Corticem radices quasi in exemplo sumit, & subiungit, fructum proportionem ei respondere, nisi quod ad omnia sit imbecillior. Docet autem gustu deprehendere partium in cappare heterogeneousitatem. Cum amara, acris & acerba sit, amara quidem maximè, minùs acris, minimè acerba: apparet inde, habere partes quasdam igneas, quasdam terreas, vt Auer. scribit. Amaror enim à partibus terreis adustus est, quæ quò prævalent magis, eò medicamentum fit *καυτηρότατον*. Acerbitas etiam à terreis, sed crudis adhuc: Acrimonia est ab igneis, à quibus etiam est tenuitas illa, in flore valde conspicua.

§. 9. Calida igitur proculdubio planta est & sicca: sed quousque? Galenus non exprimit gradum. Auic. secundo contentus est, forsassis finem respiciens. Ideo cum Auer. faciliùs conciliari potest, qui cal. in 2. sicc. in 3. statuit. *Propter amarorem*, in abstergendis sordidis & callosis vlceribus, multum potest, nec minùs in lumbricis, vt & putredinibus, quæ Theriaca aliàs opus habent. *Propter acrimoniam* durissimos quosuis tumores discutit, obstructions obfirmatas aggreditur, caput purgat, pituitam vbicunque locorum sit, incidit, attenuat, &c.

§. 10. Inter appropriata, vt sic dicam, visceribus, vt in hepate suum locum habet. 8. *κίττα*. sæpe ita in splene primum habet, 2. *ad Glau.* 5. Imò proprietatem habet ad splenem, inquit Auer. Vacuat enim collectos ibi humores, non per aluum tantum, sed & vrinas, Gal. doctore. Facit id autem foris, & intus, per aliquot dies vsurpata. In Ischiade & collectionibus aliis arthriticis inditur etiam clysteribus. Ita in mensibus stagnantibus, hoc est cum vel ob ætatem, cumulata melancholia, iam nutant, vel ob victum crudum & otium non procedunt, insigniter laudatur. In quibusdam etiam ad coitum facit, vbi scilicet pituita est. In eadem aluum ciet. Inditur etiam apophlegmatismis & errhinis.

§. II. In *Trochiscis de Capparib.* præfertur descriptio Mesue, sed cum duabus cautelis. I. ne pro *Eupatorio* sumamus *Gratiolam*, quod Cordus voluit. *Agrimonia* enim debet accipi. 2. ut *Ammoniacy* indamus duplam dosin, 3 β. inquam, loco 3 ij. Tertium potest addi, de foliis salicis, in quorum decocto dat Mesue. Reuera enim non licet excusare, quod opus sit adstrictione. Ut enim Trincauella deducit, iam eo scopo adest *Capparis* ipsa, *Agrimonia*, *Scolopendrium* seu *Ceterach*. Vfus est in scirrhis hepatis & lienis, præcipuè ab succo melancholico, à quo ortos etiam status discutiunt.

DE CARANNA.

CAPVT XLVIII.

§. I. **G** VMMI est ex India Occidentali à solo Monarde (*Tragus* enim ex ipso habet) *Simpl. c. 7.* descriptum, quod effluit ex arbore vulnerata.

§. 2. Tacahamacæ similis est, colore albo, sed splendidiore, densiore, odore etiam eodem, sed grauiore. 2. Substantia pingui & oleaginosa, tenaci, sine multa adhæsione & colliquatione, ut loquitur Interpres Clusius.

§. 3. Facultatibus etiam, sed fortioribus. Quæcunque enim mala ab influxu humorum pituitosorum sunt, ea felicissimè discutit, feliciùs & citiùs ipsâ Tacamahacâ, calida vltra secundum.

DE CARDAMOMO.

CAPVT XLIX.

§. I. **Q** VAM Gal. comparisonem instituere voluerit inter καρδάμω, *Nasturtium*, & hoc nostrum καρδάμωμον, & quo fine, equidem à nullo explicatum vidi hætenus. Multò minus expedierunt alij *Nasturtium suave*. Ut cogar contra animi sententiam descendere eò, vitium ibi latere. Tantò magis, quod persuadere mihi ne nunc quidem possim, ἡ ἀμωμον esse Græcum! Imò verò, ut ἡ καρδα, fortassis etiam ἡ κίττα sunt Persica: ita etiam ἡ ἀμωμον esse firmiter credo. Non quòd ex Perside immediatè sint ista tria aromata: sed quòd luxuriosi Persæ, ex vicino Chinæ regno delatis, cùm frequenter vterentur, nomina hæc

illis dederint, & sub eorum velo ad Græcos miserint.

§. 2. Hæc in primo statim limine offendunt Interpretes, quærentes, Lignum an semen descripserint illi? Ego in lucem meridianam protraho semen, simulque trado Notas à Bauhino desideratas in Matthioli. 2. *Antid.* 2. in *Antidot. Mithrid.* Damocratis desideratur, ἡ καρδαμύμων, ἡ μαρμαρίνη σπέρματος. Ibid. in Cyphi Ruffi ponitur σπέρματος καρδαμύμων, cap. 3. seq. in *Antid.* altero est idem. Et cap. 10. in *Theriac. Zen.* Laod. est καρδαμύμων κακασπιρίδιον, & ἀφρηιδίου πρὸς λοβῶν. Vnde intelligitur, quomodo ordinanda sint verba eiusdem Zen. in *Ther.* ad morsum canis rabidi καρδαμύμων, πρὸς λοβῶν χοεῖς, ὁ πελώνιος. Hinc etiam corrigitur Aëtij locus *l.* 12. c. 47. animaduersore Cornario in *Dioscor.* καρδαμύμων χοεῖς λοβῶν, τῆς ὁπελώνης.

§. 3. Ex his intelligitur, quid sit καρδαμύμων ἐξοπελειρότης, 7. κ. π. 3. in *Confect. arteriac. Pamphili*, scilicet λελοτισιρότης, vt contrarius sit sensus à Glyc. ἐξοπελοισιρότης. Quo sensu apud Scribonium & Marcellum Empiricum & *Nasturtium* dicitur *Animatum*, & *cachry* & *misy*, nisi si *Inanituum* scribendum est, ceu Cornar. *loc. cit.* putat. Interim hæc duo loca de siliquis accipi possunt, quæ & ipsæ sunt sine odore & sapore aromatico.

§. 4. Hæc dicta dant nobis simul momentum ad acceptandum *Cardamomum nostrum* pro legitimo veterum, quod ducit nos etiam *Bontius Notis in Garz.* Qui contrà eunt (vno verbo) nimis accurati sunt, non secus ac in *Cinnamomo* & *Cassia*. Qui enim degustarunt, præcipuè minus, recens non euandidum, animaduenterunt, habere illud 1. acredinis non parum, vt cum *nasturtio* comparari possit. 2. quiddam etiam amaritudinis (& hoc est τὸ κατὰ τὸν Dioscor. & ἐχὰ τὸ πικρότης Gal.) vt vermibus infestum esse possit, accedente in primis siccitate. 3. odoris in masticatu (ita enim intelligere oportet) multum, si non vehementis, certè talis, qui euidèter caput petit, vnde tantus ipsius vsus in huius partis affectibus, è qua non rarè etiam pituitam ducit. 4. habet etiam colorem albicantem, quem tribuit illi Paulus. 5. vt & resistentiam sub dentibus non exiguam, si modò διήκεσθαι illud Dioscor. non ad totum lobum referendum est, quod sequatur τὸ μακρὸς.

§. 5. Atqui, inquiunt, veterum *Cardamomum* non afferebatur ex India? Pudeat! Dioscorides expresse dicit, *Andromachus senior* 1. *Antid.* 6. *Theriac.* 7. ἰδαῖον vult, non ἰδαῖν, vt corrupta habent exemplaria. Atqui *Cardamomum* veterum erat nigrum. 9. κ. π. 2. in potione *Antipatri* ad splenicos. Turpis error, quamuis frequens, à Cornario notatus, καρδαμύμων debet esse. Atqui Plin. *Amomo* dixit. Dixit etiam *Cinnamomo*. Idem descripsit 4. genera? Nihil refert: nam apud nos plura sunt, quæ vide apud Clusium in *Garz.* Matthiolum, Lobelium, alios. De quibus dico, Accipiat ex illis, quod plures bonitatis notas habet.

§. 7. Nomina Arabum, *Grana Paradisi, Malaguetta, Casala, Heil, Heilbane, Cordumeni*, &c. non curo. Vide Garz. & in eum *Notarum* scriptorem, qui Scaliger putatur.

§. 8. Plantæ picturam expectemus à Bontio, quem dixi. Interim accepto Penæ *μωμνι*, *Adu. f. 145.* plantam quidem Zingiberi esse similem, Conceptaculum autem (quod in Iconib. est tom. 1. f. 71.) Xyridis seu spatulæ foetidæ, & aliarum iridum, quas ego addo.

§. 9. De facultatibus qui ambigunt, vetustum & euanidum præ oculis habent: sed enim, quia recens est *αμαμω*, non debet etiam curare Momos, ut Cælius loquitur.

§. 10. De Gal^{lino}, iam dixi, comparare cum Nasturtio, quo tamen minus calidum sit, causticum quippe: sed quantò sit illo suavius, *εστ* *αρωματικώτερον*, tantò minus calidum esse. Posse tamen attrahere, (inquit,) si emplastri modo applicetur, & habere aliquid amaroris, quo vermes occidat, & psoras valide abstergat.

§. 11. Quæ cum suprâ inclararim, multò magis inclarare cogor Auer. qui §. *Coll. 42. & 46.* duo de Nasturtio capita habet, in quorum postremo est inter illa, quæ Galeno ignota fuere.

§. 12. Dico audacter, & ipse & Auic. falluntur, qui cal. & sicc. in 3. faciunt: reuera non est ultra 2. In contrario errore Serapio est, qui in 1. subsistit. Est autem calor hic in substantia tenui, qua confortare potest stomachum, concoctionem promouere, lipothymias ex cruditatibus tollere, &c. Hac ipsa prodest epilepticis, tussientibus, paralyticis, colicis, ischiadicis, venenatis, &c.

§. 13. De succedaneo præter rationem solliciti sunt nostri. Ego omis-
sis aliis, si opus sit, substituo Nigellam citrinam, tam familiarem Cardamomo, ut in possessionem nominis venerit.

DE CARDUIS.

CAPVT L.

§. 1. **N**ON diffiteor, fuisse me quasi in longinqua peregrinatione, dum anquiro, quid apud Græcos sit *carduus*? Nam quò minus crederem illis, qui vel *τὸ σκόλυμα*, vel *τὸ κατὰ* porrigebant, causa erat, quod *τὸ σκόλυμα* quidem certam cardui speciem mihi signaret: *τὸ κατὰ* autem eandem, sed nomine Siculo.

§. 2. Persuasit tandem Honoratiss. Belli, *Epist. 5. ad Clus.* & expressit mihi eius rei professionem Theophr. 6. *Hist. 3. τὸ κατὰ* esse, ita tamen,

vt cum generali significatione habeat etiam specialem. Dixi igitur *Animadu. in dictum loc.* ἡ ἀκάνθος in genere quidem esse omnem plantam aculeatam, quæ in caput assurgat asperum, adeoque ἀκανθήσα esse, quæ huiusmodi caput gerunt : in specie autem carduum istum, qui describitur ibidem, & pingitur à Pena in *Baldo*, f. 210. Hanc describere etiam Anguillar. 8. *Sent.* 30. auctor mihi est ἀκάνθος Bauhinus.

§. 3. Hinc intelligitur, quid sit differentię apud me inter ἀκανθας & ἀκανθον. Apud me (Theophrasto enim & Dioscor. aliis, ἀκανθον est ἀκανθα, & contrā) ἀκανθα est arborum, & potest esse in tota planta : ἀκανθον est pars herbæ annuæ, caput videlicet echinatum. Nam quod fortassis hic quoque dicendum, quod apud Theophrast. ἀκανθον, apud Dioscor. ἔχινος, sed corruptum in ἑανος. Sed ambagum satis : in disponendis carduis officium facit Bauhin. in *Pinace*, sed vt non pauca desideres. Quis enim tam horridæ materiæ cultum sufficientem det? Et quorsum vbi factum est? Ad rem nostram : quatuor sunt in Offic. cardui, præter *Carthamum*, de quo suprā, *Carduus benedictus* : *Carduus Maria* : *Carlina* : *Eryngium*. His superaddere oportet aliquid de *Bedeguar* Arabum.

I. DE CARDVO BENEDICTO.

§. 5. **A**B immensis viribus, quas habere creditur, & hoc nomen accepit, & *Sancti* : imò ad Fridericum III. Imp. ex India missus fertur. Quod vt non nego : ita compertum fuit postea, in Europa etiam spontaneum esse. Locum ostendit Pena, *Adu.* f. 373. in Gallia. Tu verò scito, *Senecionem* etiam hoc nominis habere apud Cæsalpinum 13. *Hist.* 51. In *Cnico* seu *Cartamo* dixi, quatenus Veteribus fuerit cognitus.

§. 6. Sed nonnisi implicite, quod iam explico. *Cnicus* apud Theophrastum 6. *Hist.* 4. & Plinium l. 21 c. 15. duplex est, *Satinus* & *Sylvestris*. Hic iterum duplex est, mitior alter, hirsutior alter. Satius est *Cnicus* Dioscor. simpliciter dictus, *Cartamus* Officin. Sylvestris alter, & mitior, est *Atractylis* eiusdem Dioscor. simpliciter dicta : Sylvestris alter & hirsutior est carduus hic noster.

§. 7. Quæ ex Cordo, Fuchsio, Trago, Dodoneo, Cæsalpino, Anguillara obiici possunt, leuiores sunt, quam vt huc pertrahi debeant. Vtuse est in Offic. herbæ & feminis.

§. 8. In facultatibus non longe abest ab Absinthio; Quemadmodum enim habet illud partes heterogeneas, quasdam calidas, quasdam frigidas : ita ex sapore, odore & operibus particularibus discimus, Carduum benedictum fere eodem modo dispositum esse. Habet enim

& calidas, partim terrestres, unde amaror; partim tenues & aëreas, unde acredo tantilla, cum odore (præsertim floris) moschi, vt Cæsalp. aduertit: & frigidas, unde illi adstrictio in lingua satis euidens, quam tamen Cordus non sensit.

§. 9. Ex his colligere est, collatione facta cum similibus, quid in viscerum obstructionibus possit. Credo Dodonæo ultra 2. gr. cal. & sic. non esse. Tenuitas enim partium facit, vt ob penetrationem calidior videatur esse, quam est; & siccior ob discussionem. Plurimum potest in decocto, præsertim in vino, cum febris abest: minus in puluere: iterum minus in aqua destillata. Laudatur in pituitosis capitis affectibus, hemicrania, surditate, vertigine, epilepsia, destillationibus ad pectus, quin in hydropse, quartana, omnibus febribus longis, quippe ab obstructionibus pendentibus.

§. 10. Laudatur in colicis, nephriticis, ischiadicis, partim discutendo, partim ad vias urinarias deducendo.

§. 11. Præcipua eius laus est in peste, foris & intus. Intus pro præseruatione & curatione, sudoribus ciendis: foris pro ruptorio bubonum: Ideo in aliis etiam apostematibus vsurpatur.

§. 12. Vinum, tempore autumnali cum eo factum, paulo minus, quam panacæa apud vulgus est. Præfertur absinthiti, quia cordiale, caput non petit, ventriculo non minus, imo magis prodest. Nisi enim fallor, non tantum in biliosis locum habet, sed & pituitosis. Validius enim abstergit. Adstrictione tantum creditur posse, vt in hæmorrhagiis locum inuenerit.

§. 13. De *Syrupo ex succo Cardui*, iudicium fiat ex dictis. De *conserua*, ex comparatione cum *Conserua Absinthij*.

II. DE CARDVO MARIÆ.

§. 14. **H**ic quoque vt auctoritatem pararent Empirici, D. Mariæ nomen conciliarunt ei, cum *Carduus albus* seu *lacteus* diceretur, à candore macularum, quibus variantur folia eius.

§. 15. His forte inductus Tragus, *καυδὸς λευκῶς*, Dioscor. esse censuit, quemadmodum Matthioli *λευκάλατος*, & rursus *λευκόχαρι* Plinij, Lobelius. Anguillara suspicatus est *Silybum*, aut *Sillybum* Dioscor. & Plin. quem Cæsalpin. (de Acano enim non dicam) & tandem Bauhinus secutus est. Verum cum descriptiones Veterum tam concisæ sint, fas est nos audire Penam, monentem, nihil temerè statuendum esse de facultatibus.

§. 16. Vtuntur, vt & superioris, herba & semine, cuius etiam fa-

cultates fere prædicamus, nisi quod adstrictionis non fit mentio. Cal. quippe & siccus dicitur cum multa partium tenuitate, qua & obstructions tollit, & menses, vrinas, sudores mouet. Vide quid Matthiolus, Tragus & Pena dicant. Nostris fere appropriatur pleuritidi.

III. DE CARLINA SEV CARDOPATIO.

§. 17. **C**arolinam dicunt, quod Carolo Magno sit ostensa ab Angelo, cum exercitus eius peste laboraret. Alij tamen dictam volunt quasi *Carduinam*, seu *Cardinam*.

§. 18. Heic, quod mireris, consensus est omnium, Chamæleonta esse Theophrast. & Dioscoridis: sed vicissim dissensus, vter sit, albus, an niger? Quædam Officinæ, ne errent, vtrumque habent: quædam neutrum, quod venenum sit. Ego, *Animadu. in Theoph. 6. Hist. 4. num. 18.* latiuscule disputaui, simul absolui Chamæleonta album à suspicionemaleficij.

§. 19. Iam pene delabor in eam sententiam, Omnes sex species, à Bauhino in *Pinace* censitas, posse in Offic. recipi, si modo cautum sit vsuro, calidam & siccam esse rad., ad 3. gr. cum magna partium tenuitate, qua sudori mouendo sit apta. Habent verò foris etiam abstergendi vim insignem in vlceribus malignis & dyssepulotis, in quibus Gal. vsurpat 4. x. *lib. 4. 5. x. lib. 2. 6. x. lib. 2. 10. x. lib. 7. & alibi.*

IV. DE ERYNGIO.

§. 20. **I**ringum vocant Offic. viciniore Græcis vocabulo. ἱρύγγιον enim & ἱρύγγιον est *barba caprina*, sub mento dependens, de qua narabo ἡ δὲ βαρβαντινὴ π. ἢ δὲ αἰγῶν ὅταν τις αὐτὰν λάβῃται, τὸ ἐκ τῆς τῆς κεφαλῆς, αἱ ἀναγίγναι, ὡς τὸ μακροχρόνιον. Ita enim lego apud Arist. 9. *Hist. 3.* & explico, *Si contingat caprarum alicui inter pasendum herere ore aliquid arunci, totus grex quasi obtupestactus stat.* Hoc an verisimilius de Eryngio herba dicatur, quod Plutarchus transtulit, dispice tecum, priusquam rideas. Si me audis, cogitabis tecum, annon fabellæ augmentum sit, dictum esse ἱρύγγιον, quasi ἱρύγγιον τῆς κεφαλῆς, quod capram necesse sit, ructu prægresso, herbam iterum euomere.

§. 21. Apud Bauhinum in *Pinace*, nouem sunt species, è quibus in usum venit radix II. quod est *Eryngium vulgare* & *montanum* Matthioli, Lobelij, Dodonei & Clusij. Quædam tamen primum volunt, quod est *Eryngium marinum* Matthioli, & reliquorum trium. Rursus quædam radicem *Cardui stellati Bauhini*, qui sequitur, & est *Cacatrepolla*, vel,

vt alij, *Calceatrepola* Ital. *stellaria* Augeniij, tantopere celebrata ab ipso in calculo, *Eryngium* Vegetij, Archigenis & Aëtij, *Eryngium luteum* *Monspeliense*; *Carduus Chrysanthemus* Dodonei & Lobelij.

§. 22. Vbi noto, Vegetium tribuere suo illi Eryngio colorem *galbincum*, Aëtium *aureum*. Ex hoc (Aëtio) discimus, Gorop. in *Gall.* (vt de aliis non dicam) recte arguere Turnebum, qui *caeruleum* affert. Dixi ego alibi. Rursus, aliæ Officin. capiunt radic. *Crithmi* IV. Matthiol. *Eryngij mont. recentiorum*, Lobel. Eryng. IV. Dodon. Ergo iam quatuor sunt plantæ, in quas intentos habeat oculos oportet Pharmacopœus.

§. 23. Imprimis facultates distinctè proponantur necesse est. De *Eryngio* simpliciter, quod primo loco heic posui, scribit Dioscor. cum Galeno, in actiuus temperatum esse; in passiuus declinare ad siccitatem. Vt sine errore scribere possit Syluius, calidum in 1. esse, sicc. in 2. Ideo ad æstuantem stomachum commendare potest Archigen. 8. c. 4.

§. 24. Quod notandum est hodie illis, qui indistinctè in roborando ventriculo præscribunt. Quemadmodum enim verè calidum iuuare valet: ita valde frigidum amplius ledere potest tepiditas huius *Eryngij*. At qui in medio stat horum, quoquo modo iuuare potest. Est autem hoc, quidquid est, cum partium tenuitate, vt Gal. monet. Ideo locum præcipue habet in quartanariis, cachecticis, hydropicis, lienosis, & nephriticis.

§. 25. Affirmabat (inquit Aëtius) quidam, assiduo Eryngij vsu nunquam postea minxisse calculos, qui diu ita vexatus fuerat. Eodem modo vrinas mouet, menses cit, partum adiuuat, inflationes discutit, venena dispellit. Atqui laudatur etiam ad abortum prohibendum? Extrinsecus in emplastro discussorio. Ita contraria facit in mensibus. Si nimium eant, ob cruditates, sistit: si subsistant, ob pituitam ita collectam, ordinem illis reddit. Hinc Rondeletius, autore Clusio, conceptionem promouere aiebat in vteris frigidis, tu puta, vt antea definiui, si intemperies non sit longe progressa. Hac cum conditione in epilepsia laudatur, in tetano, ischiade, tumoribus quibusdam.

§. 26. Et hoc præstat montanum: vbi marinum est in vsu, secus se habet. Licet enim non sit *Secacul* (hoc enim quidam causantur) viribus tamen valdè vicinum est, quod ostendit & sapor & odor *Bauciæ* seu *Pastinacæ*. Quibus ipsis status mouere potest in calidioribus quibusdam, & Venerem. ciere. Ita humiditate sua solatur ventriculos æstuantés.

§. 27. Longissimè ab utroque abest *Calceatrepola* seu *stellaria* *Augenij*. Si enim ex semine & flore licet iudicium facere, hanc potius,

quam *Eryngium montanum* conferre debet cum Anonide Tragus. Calet enim & siccatur caca-reppolæ radix ad 3 usque gradum. Tale ferè discrimen est inter *Eryngium* I. & II. Bauhini, & *Crithmum* IV. Dodon. Et hoc in primis locis illis, quibus cum odore vehementissimo saporem habet valdè ingratum. Vbi autem gratum quid spirat, & sapore est initio dulci, postea acri: ibi fortè tolerari potest substitutio, quamvis & tum calidior sit montano I.

§. 28. Hæ distinctiones adhibendæ sunt in radicibus etiam conditis.

V. DE BEDEGVAR ARABVM.

§. 29. Scorsim colloco, quia incertum est, sitne vnus ex iam dictis Carduis, an peculiaris quis? Quin, annon alius generis planta? Vellem esse cum illis, qui *Spinam albam* Diosc. esse cupiunt, si constaret, quæ planta hodie locum eius recte tueri possit. Interim, breuiter enumeratis facultatibus, occasionem præbebo indagandi, ut compositiones Arabum qui volunt illam, sint integriores.

§. 30. Scribit Diosc. & ex eo Gal. 6. *Simpl.* Radicem quidem spinæ albæ (calidam) & siccam esse, & prodesse coeliacis, hæmoptoicis: semen autem calidum esse cum partium tenuitate, ut potum conuulsionibus puerorum prodesse possit.

§. 31. Hoc explicant Arabes, totam plantam constare partibus heterogeneis, calidis quippe & frigidis, prævalentibus tamen illis. Hoc præhabito, finio litem, quæ est inter Brassauolum & Matthiolum, An *Syrupo de Eupatorio Mesl.* sit imponenda *spina alba*? Dico, ita. Sed tu dubitasti de *spina alba*? Iam dico expressè, *spina alba* Diosc. & Gal. non est *Spherocephalus* noster: Sed *Carduus tomentosus latifolius Bauhini*, seu I. qui est in catalogo nostro, *Carduus sylvestris Cæsalp.* *spina alba sylvestris* Fuchsij, *Onopordus* Anguill. & Lobel. *Acanthium* Matthioli & Dodonei.

§. 32. Ad hanc opinionem induxit me præcipuè foliorum odor suauissimus, Moscho non cedens, cuius Botanicorum nemo meminit, ne acutissimus quidem Cæsalpinus, quod nemo voluerit, vel manibus terere, vel naribus ad mouere plantam tam despicabilem. Ego verò in primis meis herbationibus baculo fortè cædens plantam, & odorem percipiens toto eo loco diffusum, conuocatis collegis & auditoribus ostendi illis, quod res est, qui cateruatim circumfusi admirati sunt diuitias Naturæ, simulque consensum præbuerunt, *Bedeguar* Arabum esse. Hinc enim tenuitas partium totius plantæ vel imprimis manifesta sit.

DE CARO SEV CARVI.

CAPVT LI.

§. I. **C**REDAM Plinio l. 19. c. 8. à Caribus nomen habere hanc plantam. Credam etiam, patronymicum primum esse *καρῶν*, vnde omnia alia corrupta, *καρῶν*, *καρῶν*, *καρῶν*, *καρῶν*, & Offic. Carui, fortè etiam *Carnobadium* Sethi genere est *Daucus syluestr.* seu *Pastinaca syluestr.* necnon *Staphylinus*. Vt mirer Bauhinum seiunxisse! cum odor & sapor tam manifestè coniungat! ne de facie externa dicam.

§. 2. Vnde venio in has cogitationes, apud Athen. l. 9. vbi dicitur *καρῶν* esse *Pastinacam magnam*, legendum etiam *καρῶν*.

§. 3. Vulgo & in Officinis, semen vel simpliciter *Kümmel*, vel *wiesen oder feldkümmel* dicitur, cum maior cum anetho ei similitudo sit. Olim radix etiam in culinas veniebat, vt ex Gal. & Pauloliquet.

§. 4. Errat Hermolaus in Cor. cum vocem in Chara corrumpit, & ait, Iul. Cæsaris milites, Dyrrachij obfessos, vt scribit 3. de bello Ciuil. hac radice famem tolerasse. *Lapsana* enim seu *Lampsana* fuit, vt ex Plutarcho & Plinio etiam notum est.

§. 5. Facultates tota quidem planta calidas & siccas habet, cum partium tenuitate, qua concoctionem ventriculi iuuat, & flatus discutit: sed præcipuè semen, quod cal. & sicc. statuitur in 3. gr. Hinc cum pane subigitur, saccharo incrustatur.

§. 6. Vbi hoc noto, Esse, qui semina hæc in vsum vocare nolint, nisi calida abluantur, ob nescio quam veneni suspensionem. Ego aliud fuisse puto, habere scil. aliquid excrementitij, ob quod opus sit diligenti exsiccatione. Oportet autem hoc fiat in vmbra. Si enim in Sole feruenti, perit illi simul anima.

DE CARTOPHYLLATA.

CAPVT LII.

§. I. **Q**UOD plantæ huius radix odorem quendam habeat *Caryophyllorum*, qui sequuntur, dicta est ita. Huic accreuerunt aliæ, vt iam ad numerum nouenarium peruen-

tum sit. Habet autem odorem dictum prima tantum apud Bauhi-
num, sed neque omnibus locis, neque omni tempore.

§. 2. Certamen certatur, quid sit apud Veteres. Alis alia dicenti-
bus, obtinent fere illi, qui *Geum Plinij* l. 25. c. 9. esse volunt: sed reuera
breuior est descriptio, quam ut aliquid certi inde haberi possit.

§. 3. Vsurpatur in Offic. nostris radix tantum in raris quibusdam, &
folia. De facultatibus quærentem remittit Pena ad *Agrimoniam*, cui
facie similis est. Quod ut concedo quoquo modo de secundis & tertiis:
ita non concedo de primis. Quo minus enim temperata sit in actiuis,
1. Odor facit, exquisitè nares feriens. 2. Sapor acriusculus. 3. Opera
particularia.

§. 4. Consentio autem Casalpino, qui Albertum Magnum statuif-
se ait, cal. & sicc. in 2. esse. Eidem non difficulter concedo, partium
esse heterogenearum, de quibus iam saepe. Commendatur in substan-
tia, in infuso, in decocto, in debili stomacho, in fluxibus aluinis, in nimiiis
mensibus à frigiditate, in vulneribus internis, &c. Tenuitate partium
laudatur in obstructionibus viscerum, in nimiiis mensibus, ut dixi, in ca-
tarrhis exsiccandis, si suffumigetur æger, in grumis dissoluendis, &c.

DE CARYOPHYLLIS.

CAPVT LIIL.

§. I. **K**ΑΡΥΟΦΥΛΛΟΝ, *Nuci-folium* quidem significat: sed quis
accommodat rebus subiectis? Duo enim sunt in Offic. 1. Ca-
ryophylli aromatici, *Negelein, oder würtz Negelein*. 2. Caryophylli flores
ab odore aromaticis non dissimili, *Garten oder gras Negelein*.

I. DE CARYOPHYLLIS AROMATICIS.

§. 2. **I**D primum est sciendum, duplices esse, *Maiores*, qui etiam ma-
res, *Mutter-negelein*, quia semen in se habent, *Anthophylli*, ne-
scio cur: & *Minores*, qui etiam *Feminæ*. Deinde, illos quidem tem-
peratiores, hoc est, minus acres esse: hos autem longè aciores. Tertio
insidere ut plurimum pediculis quibusdam, qui peculiariter *Fusti* seu
Fustichi appellantur, aliquid acedinis habentes.

§. 3. Ex his eligunt Officinæ qui ex nigro rubescunt. Qui enim
prorsus nigri sunt, damnantur. Illi subito sunt optimi & acutissimi odo-
ris iuxta, & saporis, amariusculi, qui acu confixi oleum emittunt, non
minus, quam nuces moschatæ.

§. 4. Hi tales fuerunt ne Veteribus noti? Cæs. *Carpesum* nobis exhi-

bet, hoc argumento, quod Cinnamomo substitui possint, vt est apud Gal. 7. *Simpl. & 3. κ. π. 1.*

§. 5. Hoc quam debile sit, quivis videt. Scribit Garz. & ex eo fortè Ortelius, necnon Maxim. Transsylv. in *Ep. de Moluc.* crescere in foliis Insulis Moluccis, non omnibus tamen, sed tribus. Lud. Romanus dictus VVartomannus, insulam Monoch. producit. Paulus Venetus regionem Canicla vocat. In planta quam fallere nos voluerit Acoſta, notum est. Vide Cluſ. in *Garz.* 1. *Exot.* 16. & in *Auct.* f. 376. Bauhinum in *Pinac.* Inter Græcos recentiores soli Paulo innotuere, tum Arabibus, qui in facultatibus non satis constantes sunt. Paulus ipse cal. & sicc. esse putat in 3. gr. propemodum.

§. 6. Inter Arabas Auer. subsistit in 2. sed ita, vt attingant 3. Opus est distinctione: Anthophylli vltra 2. gradum non sunt: caryophylli minores vltra principium tertij. Ita de secundis statuo. Omnes sunt tenuium partium (non ita tamen vt cinnam. Mandenti enim lentor quidam se offert. Iul. Alex. 18. *Salubr.* 20.) cum paucis quibusdam crassis & terrestribus partibus. Interest autem hoc. In anthophyllis tenuitas prepollet crassitie, in caryophyllis contra. Illi cum minore caliditate plus penetrant, sed minus abstergunt, fortè nihil adstringunt: hi eum maiori cal. minus penetrant, quia comites habent partes crassas satis multas, quæ hoc boni simul habent, quod amarore tantillo abstergunt, adstrictione non multa tonum reddunt partibus: In suffumigiis præstant anthophylli, in capitis præcipue & oculorum morbis. Caryophylli in roborando ventriculo, vomitibus cohibendis, lienterii sanandis, appetitu restituendo, viscera deobstruendo, nervosum genus recalfaciendo, &c. egregiam præstant operam. In hunc finem paratur in *Offic. Aromaticum Caryophyllatum Mesue*. A quo non longè abest *Aromaticum Rosatum Gabrielis* dictum. Sed vt ad Caryophyllos redeam.

§. 8. Auer. proprietatem habere dicit in confortanda virtute digestiua. Hanc cum sequantur facultates aliæ omnes, mirum non est laudari tantopere in curandis morbis omnibus frigidis, in conciliando colore viuido, in aliis.

§. 9. Vbi hoc obseruandum, ne intemperies sint nudæ. Nisi enim medicamentum tam calid. inueniat humores frig. quos dissipet, tabem inducit.

§. 10. Qui cum nuce moschata comparant, eos paulo vigilantiores esse oportebat. Longe enim calidiores sunt, non gradu quidem, sed modo substantiæ, quem præcipue ostendit acumen illud, quod in lingua relinquunt.

§. 11. Oleum Caryophyllorum alicubi balsami loco est, à quo tamen diuersum Balsamum in peste nimioperè commendatum. De gummi non habeo quod dicam.

II. DE CARYOPHYLLIS FLORIBVS.

Tunica in Officinis dictis.

§. 12. **V**T nomen traxisse ab odoris affinitate qualicunque, dubium non est : ita nescio sanè, quæ & vnde sit barbara illa vox Off. Scaliger *Exerc. contra Cardan.* in Africam, & quidem Tunetum vsque nauigat. Ego cum *Carf.* ero, qui truncam esse vocem putat *Ant. n.* Beto- nica, heibā tantarum laudum, & repeto ex superioribus, nomen habe- re à Vettonibus Hispanis.

S. 13. Hoc ipso me absoluo à *Flore Iouis* Theophr. à *Flamma* eiusdem: ab *I physo* seu *Tiphio* eiusdem: à *Polemonio* Dioscor. à *Papauere spurneo* eiusdem: à *Ruta syluestri* eiusdem: à *Bacchari* eiusdem: à *Cantabrica* Plinij, quamuis alicubi ita vocarim.

S. 14. E diuerso cùm alligari^m Betonicæ, non certè ^{παλιχῆται} illi, de qua superiùs: incumbit mihi necessitas dicendi, quæ sit illa. Vno verbo, Altera Dioscoridis.

[illegible]

§.16. Et de hac accipi verba Gal. 5. *Sanit. tuen. de Cestro Gallico. Quæ*
licet sint fortassis de sylvestribus tantum: non ob id tamen cedam,
quin pertendam, hos quidem primos fuisse cognitos, atiles au-
tem & plenos postea, arte Naturam adiuuante. Inde verò est miri-
ficè mira varietas, quam admirentur, qui volent, apud Bauhinum in
Pinace.

§. 17. Vtimur autem in Offic. nostris *Caryophyllo hortenfi* quam odoratif-
simo. Interim quibusdam placet *Papaver spumeum* Dioscor. aut etiam
Flos cuculi, seu *Armoraria platenfis*, *Lychnis* vtraque. Quod perinde esse
in usu, præcipuè in venenis, credat Penæ, qui volet.

§. 18. In facultatibus compone florem nostrum cum rosa. Quemadmodum enim illa inæstimabilem odoris gratiam habet, ad gustum amara est, sine tamen vngue suo : ita flos noster. Quemadmodum in rosa odor & sapor in superficie est, peritque in sicca : ita in flore nostro. Quare, quemadmodum rosæ sunt cordiales, reparatis spiritibus animalibus, ob benignas è ventriculo ad caput euaporationes : ita heic.

Veruntamen hac differentia, Rosæ calidis affectibus sunt aptiores : tunica frigidis. Hoc enim affirmo, vt rosa temperata vix est : ita tunica superat temperiem, veruntamen non est ἀξίολογόν π.

§. 19. Ideo vsus obtinuit in lipothymia, palpitatione cordis, &c. in febribus pestilentibus dato vel succo expresso totius herbæ ad ʒ iij. vel puluere rad. ad ʒ iij. Eodem tempore nares cōtingere oportet aceto caryophyllato, gestare linteola, eodem madefacta. Idem fit in Epilepticis, in metu conuulsionum, præcipuè in vulneribus partium nervosarum. In parturientibus etiam magni fit.

§. 20. Conferuæ vsus est ad parandos Iulepos. *Sylvestrem* simplicem nullum noui : at *Caryophyllatus* compositus Heroldi est purgatorius ferè panchymagogus, sed sine violentiâ.

DE CASTANEIS.

CAPVT LIV.

§. 1. **K**ASTANON vrbs est Magnesiæ, quæ modò Thessaliæ, modò Macedoniæ adiudicatur. In hac visæ primùm sunt Castaneæ nuces. Visæ postea & in Eubœa Insula, vnde καρύων οὐρανός, quod magno errore confunditur cum iuglandibus nostris, deducta inde vsque à Macrobio ignorantia. Idem committunt, qui vocem hanc Latinam in *Ionis-glandem* efformant. Mihi potior est sententia illorum, qui διὰ βάλανον Theophr. non aliam esse censent ab hac nostra. Alij *sardianas* vocant, quod in Lydia circa *Sardes*, Cræsi regiam, credantur repertæ. Alij denique *Sinopicas*, à Sinopi, Ponti vrbe. Inuenio apud Gal. l. de *Cibis* 4. fuisse quasdam *Leucenas* vocatas, à loco quodam montis Idæ in Troade. 1. κ. π. 1. sine medicam. Sorani ad alopec. sunt οἱ πύγωνες τῷ λοπιδύ, de quarum vocum ingenuitate frustra dubitatur. τὸ λοπιδύ, ἀπὸ τοῦ λώπης, est ἔχρος, fructum tegens, οἱ πύγωνες sunt aculei, cortici infixi. Et est res vna, echinatum scilicet illud exterius, quod ambit corticem purpureum.

§. 2. Heic aliquis, quæ factum sit, quòd tot habeat præ aliis nucibus seu glandibus nomina? Quis prima fuit, qua vsi sunt in cibis Arcades. Præter vulgares habemus ex Gallia, qui *Maroni* vocantur. Ab his differunt *Equine*, quæ Constantinopoli primùm allatæ Matthiolo, hunc etiam virent in horto nostro Medico. Distant puto, vt alia, quæ cum ipso componuntur.

§. 3. De facultatibus lis est. In actiuis Auer. ait, arborem esse frigi-

dam in 1. gr. Serap. modicè frig. esse concedit: sed addit. Possibile esse, quòd sit in hoc, sicut medicinæ tepidæ in 1. gr. Vnde fortè coniecit Dodon. fructum quoque temperatum esse. At Sethi cal. in 1. esse voluit, sicut Isaac in medio primi. Mihi videtur, Folia quidem & cortices esse sicci, & frigidos: fructus autem præbere opinionem quandam caliditatis, ob dulcedinem tantillam, quam calor, in substantiam terrestrem agens, 4. *Simpl.* 8. illi conciliauit. Veruntamen, si bene consideres, tam prævalent partes terrestres & aquæ, vt vix inter calida haberi possit. Terram arguit soliditas, aquam flatulentia nullo modo corrigibilis.

§. 4. Eadem lis est de passiuis. Auer. enim humiditas facit, Serapio ficas, & Isaac in 2. Sethi in 1. Mihi iterum videtur, & folia & corticem proculdubio esse sicca, ob vim adstringentem: fructum, recentem quidem ob copiam humoris aquosi, potentia humidum esse, vetustum siccum, cum pro panificio apud Gallos ^{Pharagorides} Lemouicens^{es} pin-
situr.

§. 6. Fructus, si crudus comedatur, mirificè multos gignit flatus, qui & ventriculum extendunt, & caput turbant: sin elixus, vtut debilitentur flatus, tantum tamen abest vt sint innoxij, quod Isaac credit, vt humor, in quo elixatur, augeat malitiam. Aslo igitur vti oportet, & tamen sibi metuere. Vt rectè dixerit Gal. *l. de Vi< atten.* 10. Quocunque modo parentur castaneæ, sunt prauæ, multò magis si crudæ sumuntur. Tamen, heic prauitatem accipere oportet secundum subiectam materiam. In lib. enim dicto prauum illi est, quod non est tenue. At cum vniuersim agitur de Alimento, etiam crassum quoddam est laudabile. Propterea *l. de cibis* 4. præfert Castaneas aliis glandibus, quod minùs adstringant, faciùs concoquantur, minùs crassum succum gignant. Et distinctiùs *cap.* 8. Exceptis, inquit, glandibus castaneis, omnes arborum fructus sunt mali. Castaneæ enim, si in ventriculo conficiuntur, alunt, & crassum quidem succum faciunt, sed non malum. Et 2. *Alim.* 38. *Omniùm glandiùm castanea sunt præstantissima, quia sole alimentum dant corpori memorabile.* Hinc Trallian. *l.* 8. c. 3. de dysenteria hepatica loquens, *Castanea tuto sumuntur*, ait. Nam boni succi sunt, & non citò à calidis intemperiebus vincuntur. Sed enim sermonem hunc iterum accipere oportet, non vt simpliciter prolaturum, sed in comparatione ad glandes, vt Isaac monet.

§. 7. Vt enim hoc respectu sint bonæ: fugienda tamen ipsarum copia est; & verba sunt Gal. *de cib.* 4. non tantum, quòd non secus ac aliæ glandes, succum crassum faciant, sed & quòd ventrem suppriment, ægrè concoquantur, & flatus gignant, addo ex Dioscor. & Isaac, caput

turbent. Nimirum, quantumvis bene torreantur (oportet autem incidere, ne cum calorem sentiunt, proripiant se) & quidem sub cineribus, (nam in sartagine fumosum quid concipiunt) edanturque etiam cum pipere & sale, aut saccharo.

§. 8. Infestæ sunt in primis iis, qui viscerum obstructionibus obnoxij sunt, calculosis, colicis, &c. Infestæ etiam iis, qui, cum ad phthisin proni sunt, semper habent inanem tussiculam. Quod enim ex Athen. discas licet, (quamvis Dalecampius obscurer, tribuendo iuglandibus, ex imperitia hellenismi, ait Casaubon.) habent etiam Castaneæ ^{appropos} illud (ita enim deduco in *Var. lect.*) quod in faucibus inducit asperitates quasdam miliaceas, (3. Artic. 61.) ob quas cogimur edere sonum illum, qui nomine caret, nisi strepitum, aut stertorem appellare velis.

§. 9. Interim hoc boni habent in aliquibus, quòd ventrem fluidum exsiccant, vomitum & nauseam tollunt, alba profluvia sistunt, &c. Densitas enim humoris terrestris ipsos quidem humores morbificos incrassat, partes autem firmat. Hoc sine quibusdam Galliæ locis panis fit Castaneus, vt sic dicam.

§. 10. Sed hæc quidem ad Diæteticum pertinent. *Cortex* siccando & adstringendo facit, quidquid facit. Vfus ipsius in gargarismis ad dentium dolores, in malis coeliacis & dysentericis, in hæmoptysi.

§. 11. Cineris vsus in alopecia & ophiiasi est.

§. 12. Montagnana *Vnguentum* parat ex corticibus dictis, cuius vsus in nimis mensibus, in hæmorrhoidibus, in metu abortus. Habet hos cortices etiam *Vnguentum Comitissæ Varignanae*, & potest eius locum subire.

DE CENTAVRIO VTROQUE.

CAPVT LV.

§. 1. **A** Chlrone Centauro, Achillis præceptore, professione Medico, nomen esse, citra dubium est. Fuit is, non monstrum biforme, vt fabulantur, sed vir in Thessalia splendidus, ideo equo vestus ægros visitabat: propter quæ merita immortalis fuit, & in cælum translatus, Sagittarium repræsentat. Creditur apud Theophr. & Plin. inter Panacis genera esse, quod non obseruasse Bauhinum admiratione dignum est. Nam (ne de aliis dicam) & Plin^{ius} *Panax Chironium* dixit.

§. 2. Heic quæstionem moueo Grammaticam, Vtra sit scriptura regularis, καϊταύριοι, ἢ καϊταύρεοι? Illa qua vtimur, poetica est. Nec moror *grauolentia* & *Theffala* Centaurea. Vtuntur enim licentia sua, cum volunt potius, quàm quando opus est. Ita χαϊρώριοι, ἀσκηλίπιοι. Nec mirum, οἱ πῖζω λόγῳ, admitti poetica.

I. DE CENTAVRIO MAIORE.

§. 3. **S**ciendum est, non dici tantùm μία, sed & ἄρην, 1. *Antid.* 14. Quod verò maioris momenti est, in superioribus omissum, Rhaponticum in Offic. duplex est, verum & vulgare. Illud ibi descriptum est: hoc describendum est.

§. 4. Qua in re ne cui somnus obrepit, repetendum est, pro *Rhapontico* quidem *vero* habere me *Rhapont. Thracicum Alpini*: non pugnare tamen, si quis vti velit vulgari, quod est, vt dixi, *Cantaurium maius*. Quibus verbis cum tacitè huc iuerim, facere incipio quod debeo.

§. 5. Est igitur *Centaur. maius* heic, quod I. est in ordine apud Bauhinum legitimum Dioscor. vti reor, cuius propterea notas affero.

§. 6. Huius radix, in Offic. expetita, est. 1. πικρία, *vassa*, vt Plin. vertit, sextantem aut sesquiunciam, cum crassissima est, quantum potest implere manum, vt Cordus explicat. 2. οὐκ ἐν πῖχαις δύο, ad binos cubitos, intellige *longa*. 3. πικρὰ & βαρὺν, *substantia solida & graui*, siue, vt Cordus, *densa, ponderosa, equaliter carnosà*, circulos, cum per transversum inciditur, sibi superinductos plurimos habente, pro numero scilicet annorum, vt in arboribus. 4. μετὰ χυλοῦ, *succo madida*, vt Plinius reddidit, qui succus, vt idem Cordus ait, rufus est, substantia pinguis, oleosus, viscosus, aquæ innatus. Dicitur in quibusdam Dioscor. libris ἰρὺς, à Theophrasto, 9. *Hist.* 1. αἱματώδης, si Scalig. correctionem non aspernamur.

§. 7. Non potest autem dubium esse, pro diuersitate natalium, magis, minùs rubere, alicubi etiam flauescere tantum, croci instar, vt de suis radicibus scribunt Pena & Clus. Hinc Plin. Rubescens habet, puta in teriore substantia. 5. ὀσμὴ κατὰ πρὸς τὴν γὰρ καὶ γλυκύτης, quod totidem penè verbis, sed ad naturam rei accommodatiùs dixit Gal. 7. *Simpl.* καὶ γὰρ ὀσμὴ κατὰ πρὸς τὴν γὰρ καὶ γλυκύτης.

§. 8. Nimirum, vt dicitur in facultatibus, est heterogenearum partium, scilicet quadamtenus acris & mordax, cum dulcedine tamen, quorum vtrumque à calore est: quadamtenus adstrictoria, quod à frigore. *Acredinis* loco habet Plin. *Amarorem*, quod valde exagitat Matthiol. obiciens illi confusionem cum *Censaur. minori*: qui amaror cum superet in nostro *acredinem*, sunt, qui nolint pro Centaurio maiori acceptare.

§. 9. Sed neque Plin. heic est accusandus, neque Centaurium, cum locus natalis faciat hanc differentiam. Tantum enim abest, vt amaror ille aromaticus sit in vitio, (tribuit hunc Lusitanico Clusius) vt etiam egregiè adiuuet facultates, de quibus iam dicetur. Tandem, vbi inaruit, in medio ex albo rubricat, hoc est, albas & rubras maculas inuicem distinctas habet, vt Raph. iuxta & Rhab.

§. 10. Cum quibus cum magnam habeat affinitatem Centaurium, non malè dixerit Oribas. *Bene sentire eos, qui Rheum* (intelligit Ponticum) *Centaurium magnum* appellant. Imò, & de *Centaur. magno* Gal. 7. *Simpl.* & de Raph. l. 8. *seq.* dixit, partium heterogenearum esse. De quorum operibus particularibus cum toties iam dixerim, non ego actum agam, hoc dicam tantum, in primis qualitatibus, vel peruenire ad 3. gradum incipientem, vel desinere in 2. *Syrupus ex succo huius Centaurij* est insigne deobstruens.

§. 11. Imò, si suspendatur tantum in potu eorum, qui sentiunt punctiones in dextro latere, iuuat.

§. 12. Sed purgatne? Fortassis coniecere licet ex affinitate cum utroque Rha, si detur in dosi satis magna. Qui *Centaur. minus* substituunt, ineptiunt. Qui *Lysimachiam caeruleam*, etiam delirant.

II. DE CENTAVRIO MINORE.

§. 13. **I** Vngi, tanquam congeneres, non ægrè fero. *πεῖσις* enim *ἐν τῇ στήνῃ* permittit. Quam ob causam à Theophr. *Hist.* 4. *παρὰ λισίμωμον* dici putatur. Anguillar. 12. *Sent.* 17. tergiuerfatur, quò minus *la Biondella* Italorum sit *Centaur. minus*: sed respondit ei Pena, *Adv.* f. 179. cui adde Marantam 2. *Meth.* 3. Bauhin. in *Pinace* exhibet quatuor species: sed vsus est comæ 1. tantum, cui III. seu luteum substitui non debet, vt Lobel. docet *Obs.* f. 219.

§. 14. De qualitatibus primis consensio Mesue, non esse vltra 2. grad. cal. & sicc. aut certè in initio 3. Siccitas heic est lima caloris, vt Auerr. solet loqui.

§. 15. Est & hoc Centaur. non minus quàm præcedens, de Gal. sententia, heterogenearum partium, ideo & heic abrumpo. Sunt autem partes ipsius siccæ sine morfa, ideo commendatur, foris quidem in vulneribus & vlceribus: intus autem in affectibus rheumaticis. Opera particularia recensentur ab Auicenn. & autore libri de Centaurea apud Galenum.

§. 16. Dubium est, an quia partibus quibusdam adstringit, possit purgare, & quidem tam violenter, vt sanguinem ducat, quod Arabes volunt?

Resp. Exempla similia in Rhabarb. aloë, aliis, docent. Partes enim calidæ agunt priores. Dixerunt autem non Arabes tantum, sed & Græci. Quod autem Dodoneus causatur confusionem Centaurij huius cum *Gratiola*, inane est. Licet enim Centaur. nostrum fortè minus purget quàm Veterum: non ob id tamen non purgat. Videmus enim si debita quantitas detur, quodd purget. Fortassis fit malum illud, si supergreddiatur Medicus legem naturæ. Purgat autem bilem crassam. Vide autem Mesue quomodo corrigat.

§. 17. Dosis pulueris vulgò in Italia pro hydropicis, & tertio quoque die, est ʒ j. vt Camerarius habet in *Horto*. Mesue porrigit, me consentiente, *à ʒ h* tertia parte ad ʒ j ʒ. Idem Mesue in decocto dat ab ʒ j. ad iij. alij iijj. Intelligunt autem, non de *Centaur.* ad decoctionem imponendo: sed de *liquore* decocto. Centaurium decoquendum definit Aëtius ʒ ij. in hemina aquæ ad dimidias. Hemina autem cum continueat ʒ ij. accedet medietas decocta ad dosin Mesue. Dofin Plinij vide lib. 26. cap. 8.

§. 18. Ego heic obiter illis, qui lasciuiunt contra Arabes, quod confuderint vtriusque Centaurij facultates, impono hoc laboris, conferant & exponant errorem Soli meridiano. Ego tam vicinas reperio, vt credam alterum alteri substitui posse.

DE CÆPIS.

CAPVT LVI.

§. 1. **I**Ta scribo, quasi certus n̄ sumus heic locum non habere. Hinc diminutium *capula*, cuius vestigia mansere apud Italos, Gallos, Hispanos, denique nos Germanos.

§. 2. Summa differentia est, quod alia cæpa capitata est, & differt natalibus, è quibus & saporis & coloris diuersitas, retinetque nomen generis: ita non capitata, & longo veluti collo constans, quæ à Latinis *Condimentaria* cognomen habet, à Græcis etiam peculiare nomen *μυδική*. (& hæc, nisi fallor, vera scriptio est, quæ apud Theophr. etiam est 7. *Hist.* 4. vbi additur *μυδική*) vnde diminut. *μυδική*, quamuis apud Athen. l. 9. tribuatur porro capitato, vt possit esse *cæpa porracea*.

§. 3. Omnis cæpa ex membranis constat, quas Festum vocare *Tallas* intelligo. n̄ *κρίμματα* Varronianum dictum putant, *ἀπὸ τῶν τῶν κίερε μύνη μιντ*. Ridiculè!

§. 4. Bauhinus VII. habet species, quarum I. vulgaris est, & radice

& foliis in culina, in Officinis autem semine. Et ut folia (nisi maius coma) non exiguum varietatem à solo natali accipit: ita radix. Licet enim ubique sit acris: tamen variat tantopere, ut, quod Veteres etiam obseruarunt, alicubi sit dulcis. Non est autem, quod quis putet, totum consistere, vel in flauedine, vel in albedine, multò minus vel in rotunditate, vel in longitudine, ut Dioscor. videtur velle: quin rotunda quædam est mitior longa, & contrà: & alba quædam flaua, & contrà.

§. 5. Hoc verum est, omnis cæpa sicca est acrior viridi: omnis contrà cruda coctâ aut conditâ. Nimirum, condiebant Veteres, non sale tantum, sed & aceto, ut post Dioscor. Gal. 2. *Alim. ult.* Vide etiam Columellam *Rei rust.* 10.

§. 6. Hoc etiam verum est, quò cæpa est mitior, eò aptior est condiendis cibis, & contrà. Puta, prout cibum paras pro tali vel tali indiuiduo. Pro cuius diuersitate etiam magis, vel minus eueniet id, quod §. *San. tu.* 11. dicitur, ab eius usu sentiri in extimo corpore calorem acrem & mordacem.

§. 7. Hinc etiam pendet diuersitas in facultatibus. Gal. in 7. *Simpl.* & ex eo Auer. & Serap. de acerrimis loquentes, calidas esse dicunt in 4. Auic. de minùs acribus, in 3. Aëtius iterum de minùs acribus in 2. Quo loco non oportet ineptire cum illis, qui, simul atque audiunt calidum, addunt siccum, & quod peius est, in eodem gradu.

§. 8. Si enim Galenum rectè legas, videbis illum docere, Cæpas etiam esse partium heterogenearum, & habere partes calidas duplices, crassas, terreasve, & tenues, aëriasve, vnâ cum frigidis, aqueis & lentis. Illæ valde sunt conspicuæ in magmate illo, quod post expressionem succi remanet: hæ autem cum aëriis in succo. Et addit, Temperamentum cæpæ flatus gignere. Id verò sicca non faciunt, sed humida, quibus cæpas annumerat Isaac. An autem, quod vult idem, ad 3. gradum veniant, dubium apud me est. Quia enim humor ille ferè excrementitius est, hoc est, non bene mistus cum calidis partibus, non videtur superare 2. gradum vtplurimum. Hoc verbi addo propter latitudinem in actiuis, quæ huc quoque se extendit. Extendit verò se & latius.

§. 9. De conditura (qua non egemus) ut non dicam, multum refert, crudæ an siccæ fumantur. Multum etiam, si, quemadmodum de brassica dixi, prima aqua abiiciatur. Sub cinere si torreantur, minus quidem flatulentæ sunt: sed augetur acredo, inducto empyreumate, quod oleum & acetum mitigant. Cum carnibus vel coctæ vel suffocata minus etiam acres sunt. Qui crudas volunt, præmacerant in

aqua, aliquando per totam noctem, quæ aqua lumbricos interficit. Cum fabis aliisque flatulentis & corrigunt, & corriguntur.

§. 10. Crudæ nullum corpori præbent alimentum. Coctæ non nisi medicamentosum, vtile scilicet iis, qui frigidis & viscidis abundant humoribus, 2. *Alim.* 7. In quibusdam somnum faciunt, coctionem iuuant, acidus ructus sedant, aluum modò mouent, modò sistunt (redi ad Carduum benedictum) obstructions expediunt, menses & vrinas cient, transpirationem insensibilem promouent, vno verbo, frigidus vndique iuuant.

§. 11. Contrà, in biliosis omnia mala inducunt, caput præcipuè valde petunt, somnia inquieta faciunt, oculis aduersæ sunt, &c.

§. 12. Summa, *capa visu bona, esu mala*, Hipp. ait. Et hæc quidem de usu interiore : de exteriori iudicabit, qui non sit iners. De semine hoc tantum suggero, Flatulentia sua Venerem ciet, ideo ingreditur Diafatyrium.

DE CERASIS ET CORNIS.

CAPVT LVII.

§. 1. **C**ERASA seu *Cerasia*, cum arbore sua *Ceraso* dici à Cerasunte, Ponti oppido, è quo Lucullus, deuicto Mithridate & Tigra- ne, Romam tulerit, certæ penè fidei est. Ego vero scio, & probo ex Athen. l. 2. & Seruio in *Virgilium*, fuisse hunc fructum Romæ longè ante Lucullum, sed sub alio nomine. Corna enim primitus appellabantur, vt postea mista appellatione, Corna Cerasa.

§. 2. Qua de re si dicendum est, quod res est, illud quidem in re nihil mutat: hoc verò merito est suspectum Hermolao in Dioscor. Confundit enim Seruius Cornum cum Ceraso, cuius Corni (nimis Cor- nus) fructus hodieque à nobis *welfche Kirſchen* dicuntur.

§. 3. Hoc etiam disputatur, An, quemadmodum Cerasus Dioscor. est cerasus nostra, ita etiam Theophr. sit, 3. *Hist.* 13. Vide Ang. 4. *Sent.* 11.

§. 4. Cerasorum differentia apud Romanos vt erant plures, ceu ex Plin. liquet l. 15. c. 25. ita apud nos non pauciores sunt, nisi fallit nos Bauhinus. Ego, relictis Chamæcerasis, duas tantum propono. 1. Cerasa alia sunt satiuæ seu hortensia : alia syluestria. 2. Satiuorum alia sunt dulcia, alia acida, alia acidodulcia, alia amara. Satiua vt ve- giunt in mensas secundas : sic syluestria damnantur, quod nauseam

& dolorem capitis faciant, tormina, febres pestilentes, diarrhoeas & dysenterias, ob subitam & malignam corruptionem.

§. 5. Rursus quemadmodum Officinæ etiam habent, vel Cerasa fatiua integra, condita, vel succum eorundem, modo in Rob, (vt loquuntur) densatum, modo in orbiculos coactum glycyrrhizæ in modum: ita ex sylvestribus nigris dictis, contusis cum nucleis suis, parant aquam stillatitiam magni vsus in destillationibus omnis generis. Præterea habent & nucleum officuli, & ex eo paratum per destillationem oleum Tandem vendunt quoque gummi cerasorum.

§. 6. In facultatibus diligenter videre oportet, quo sapore sint Cerasa: Si enim aquea sint & insipida, lubricitate tantum sua aluum mouebunt; sin mediocriter acida, acor ille stimulus erit lubricitatis.

§. 7. Si valde acida fuerint, & amplius, si austera, sistent potius aluum. Hoc pendet non tantum ex natura alboris, sed & ex maturitate maiore, minore. Hinc est distinctio apud Dioscor. Viridia aluum ciedere, sicca sistere. Licet enim verum sit, sicca in omni genere magis adstringere: verum tamen & hoc est, magis adstringere illa, quæ acida, vel etiam austera. Ita de ventriculo, quæ humidissima sunt, egregie quidem æstuanti stomacho succurrunt, & sitim sedant: sed quæ simul acida sunt, reddunt visceribus tonum, quem calor corruperat.

§. 8. Quam bene igitur habet de arbore 7. *Simpl.* non omnem cerasum æqualiter adstringere: tam male, quod inde colligitur, omnia cerasa adstringere. Insipida enim carent omni adstrictione, & stomacho valde ingrata sunt. Eadem, nisi in ventriculum purum inciderint, facillime corrumpuntur. Si bene cadat, citissime transeunt, & aluum molliunt, modo aliis cibis præmittantur.

§. 9. Vt rectè Gal. fecerit, 2. *Alim.* 12. cum, intuens latitudinem temperamenti cerasorum, quædam comparat cum moris, quædam cum rubis.

§. 10. Quo loco quia amarorum non meminit, verisimile est, non fuisse tam nota: forte, quia insitio in laurum nondum fuerat tentata. Hinc enim esse illa plerique putant.

§. 11. Ex his iam constituere aliquid oportet de qualitatibus primis. Quæ enim aquea & insipida sunt, frigida & humida sunt, & augetur vtraque, si ex aqua frigida sumantur, magis si rosida ex arbore decerpantur. Quæ dulcia & acida, iam aliquid caloris habent, sed mitis, quo infarctus à bile factos in hepate expediunt, ipsa interim bile ab humido illo tepido mitigata.

§. 12. Quæ ex his sunt passa, paucarum sunt virium & in alendo & in alterando. Imo puto, contra Dipbilum apud Athen. nihil alere.

Condita, vt & succus, feruiunt febricitantibus, & pica laborantibus. Nucleus, quia amarus, valde abstergit, & vsurpatur in emulsionibus renalibus. In eodem malo potentius est oleum Mesue. Gummi etiam abstergere, indicio sint lichenes puerorum, quibus medetur aceto liquefactum. Idem calculosis prodest, non partium tenuitate, quæ nulla heic est, sed partim abstersione, partim viscositate, qua partes læsas oblini, humores acres contemperat. Quomodo autem colorem commendet, visum acuat, appetentiam excitet, quæ Dioscorides tribuit illi, equidem ignoro.

A V C T A R I V M.

§. 13. **A**N Ceraforum amarorum vestigium mansit in *Amarenis* seu *Amarellis* nostris? Ex his superest nobis duplex *Dia-Amaraneton*, ita differens, vt *Dia-Cydonium* simplex, & cum speciebus. Hoc commodius fit ex 1. genere apud Bauhinum, quæ fert *Cerasa acida* Turingis dicta *Sauze Kerschen*, Franconibus simpliciter *Kerschen*. Fit enim inde succus non minus gratus aciditate sua, quam vel Ribes, vel Berberis. Amarellæ vero, quod nomen promittunt, non habent. De Cornis conditis (vt & Rob, ex pulpa illorum factum) resest clara. Habent enim insignem vim refrigerandi & adstringendi, vt Galen. 7. *Simpl.* scribit.

D E C H Æ R E P H Y L L O S E V Cerifolio.

CAPVT LVIII.

§. 1. **I**NVENITVR hæc vox apud Columellam & Plinium, sed tantopere torta, vt nemo ausit originationem vllam inde petere. Ego ita me expedio, siue Latina, siue Græca vox sit, siue Græco-Latina, esse inde nostrum *Kerfel*, (non autem contra) per manus ita tradita nobis.

§. 2. Quo minus sollicitus sum, quid sit apud Dioscor. & Plin. Si quis tamen urgeat, apud Dioscor. quidem dicam esse *Oreoselinum*: apud Plinium autem *Anthriscum*. A qua voce, an sit *Adonum*, Theophr. *Hist.* 7. nescio.

§. 3. Speciem eius non nisi vnicam esse, cum venia Bauhini dixerō.

Hæc apud plerosque cum lactuca datur, ad corrigendam eius frigiditatem, ut alibi thlaspi, *das saure*.

§. 4. Aqua etiam destillata in usu est.

§. 5. Facultates, nisi fallit & odor, & sapor, vicinæ sunt Petroselinæ nostro. Dulcis enim est cum acredine tantilla, tota alioquin odorata. Non credo Trago, qui in actiuis temperatum esse ait, in passivis ad sicc. inclinare. Et quei possunt simul stare insignis vis discutforia & penetratoria, quam tribuit illi, tam in internis, quam in externis?

§. 6. Mecum est Corniar. *Com. in Macrum*, qui acerrimum illum saporem, igneosque effectus, à Macro adscriptos Chærefolio, petit ex mendofo Plinij loco *l. 19. c. 8. sine*. Pertinent enim, quæ allata sunt, ad sinapi sequens, ut etiam ex exemplari Galeni patet. Sed & Dalecampius ita distinguit, ut non possint non sinapi propria esse.

§. 7. Hic error, ut iam ab aliis observatum, etiam ad Plin. Valer. manavit. Ego censeo, Chærefolium nostrum esse cal. & sicc. in primo gr. desinente, cum partium tenuitate aliqua. Hinc affectus quosdam pituitosos vincere potest, colicam v.g. non valde intensam, & succo intrinsecus dato, & herba in oleo convenienti frixa, umbilicoque imposita. Talis affectus etiam quandoque in ischuria est, decocto quidem in vino bibito, herba autem perinæo apposita, ut Dodoneus scribit. Eodem modo menses reddit, à pituita modica cohibitos. Eo modo arenas disiciit, tumores quosdam internos & externos discutit, cruditates & lenterias curat, &c.

DE CHAMÆCISSE, SEU *Hedera terrestri.*

CAPVT LIX.

§. 1. **K**ΙΣΣΟΣ est *Hedera*, & dicitur Plinio *ὑπόκισσος*, *Hedera rigens*, quæ sine adminiculo stat sola : *Χαμακισσος*, *Chamacissus*, *Hedera humilis*, quæ humi repit.

§. 2. Hic subito tumultus oritur, an planta, quam Botanici omnes, & cum iis Officinæ vocant, sit *hedera terrestris Veterum*? Quidam enim *Elatinen Dioscor.* faciunt, quidam *Asclepiada* eiusdem. Mihi non obstat. 1. Quod non videatur esse congener hederis, sed similis, quod ex Marc. Vergilio obiciunt quidam. Satis enim est, quod visa fuerit

Bauhino, cum I. loco habet. 2. Quod Anguill. 14. *Sent.* 114. aiat, sibi esse incognitam. Huic enim vni magna turba opponi potest. 3. Quod apud Dioscoridem pro μικροτέρα legatur μακροτέρα. Iam enim omnium consensu receptum est illud. 4. Quod flores leucioijs sint dissimiles. Iam enim tacitè respondit dictus Marcellus in versione. Et sufficere potest sola venustas. 5. Quod non habeat ramulos dodrantes. Habet: quia vix dodrantem progrediantur, quin radículas suas in terram defigant. 6. Quod non sit μικρὰ ἰχθυῶς.

§. 3. Magis & minus est à solo natali. Sed quid? Estne etiam *Chamaecissus* Plinij? Non est, ne cogar audaciam audere Dodonei. Quid sit, dicat Cæsalpinus 11. *Hist.* 36. Estne *Malacocissos* Democriti (non Damocratis) in *Hydrosopio*, apud Ruellium l. 2. c. 95. Non est, est *Tamus* seu *sigillum Mariae*, supra in Bryoniis. Vide etiam Anguillar. 5. *Sent.* 15.

§. 4. In primis qualitatibus calidam & siccam esse arguit sapor & odor. Cum acrimonia enim quadam amara est, odoris non iniucundi. Vt putem, in vtraque combinatione ascendere ad 2. gr. Propter has dotes habet suam prærogatiuam in obstructionibus viscerum, in calculo, mensium mora, in doloribus colicis infantum. Chirurgi pro *Vulneraria* habent in *ihren vvundtranckhen*. Mulieribus etiam frequentatur decoctum in aphthis puerorum, in intertriginibus pudendorum & ani, in diarrhoea, dysenteria, &c.

§. 5. *Syrupum ex ea* habemus duplicem, simplicem & compositum, quem *pulmonarium* vocant. Illius usus est in viscerum obstructionibus: huius in phthisi, asthma, tussi, defluxionibus omnibus.

DE CHAMÆDRY ET TEUCRIO.

CAPVT LX.

§. 1. TAM sibi vicinae sunt plantæ, vt *Chamaedrys* sit *Teucrium*, & contrà. Hoc à Teucro inuentore dicitur, Plinio teste: illa, quasi *Humilis quercus*, vnde etiam *Quercula*. *Chamaedrops* aut vitium est, aut dialectus rusticana. *Trissago* quare vocetur, ignotum mihi est. Qua igitur in re dissimilitudo est? Consistit non tantum in foliis, sed & in habitu ipsarum plantarum.

§. 2. De Chamædry Theophr. ait 9. *Hist.* 10. folia illius esse διὰ τὸ ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀνθρώπου καταμεμῆναι. Quod explicans Dioscor. l. 3. c. 96. περιττωσὶν esse

esse ait *απὸ θαμνῶν*, cuius folia *σμικρὰ τῷ χράματι* ἢ τῇ ὀσμῇ ἀπὸ δρυὸς.

§. 3. Quæ si quis contendat cum Plinio, videbitur habuisse aliud Exemplar, quod *αὐτὸ τῷ μικρῷ*, legerit *μίνης*; & *αὐτὸ τῷ χράματι*, *χράματι*.

§. 4. De Teucrio ait Dioscor. *τὸ αὐτὸ πᾶσι βόταναις, τοῖσι καὶ χαμαθροῖς, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὄχρου* *ἰσχυρὰ πικρὰ καὶ πάλιν ὄχρου*. Retineo enim publicatam lectionem, contrā quam Cæs. II. *Hist.* 41. Hinc concludo, in illa vtriusque similitudine sic se res habet, vt Teucrij folium sit longè minus, quale videtur ciceris domestici.

§. 5. Hac habita hypothesi, plantas omnes huc tractas, diuido in duo summa genera, *Chamedryos* & *Teucryj*, quæ Bauhinus quoque habet. Ex classe *chamedryos* in Officinis vel II. vel III. petitur ex *Teucryj* I. Accipiunt autem summitates, flore & semine prægnantes.

§. 6. De facultatibus ita sentio. Non differre quidem inter se: sed non ascendere in nostro climate natas, quò olim vel Creticæ, vel Romanæ.

§. 7. Quod igitur Gal. ait, 8. *Simpl.* *Chamedryn* esse calidam & siccam in 3. sed ita, vt siccitas præualeat, accipio de exoticis. Quod autem Auer. subsistere in 2. de nostra. Summa, amplector Tragi iudicium, *Chamedryn* idem posse quod *Betoniam*, & rectè indi decoctis & vinis deobstruentibus, & inde pendentī ictero, hydropi, &c.

§. 8. Scribit Vesal. in *epist. de China*, decoctum *Chamedryos* fuisse commendatum à Medicis Genuensibus Carolo V. Imp. pro perpetuo podagræ exilio, factò decocto, siue ex vino, siue ex aquâ stillatitia. Experiatur qui volet.

DE CHAMÆPITY SEV IVA arthritis, quæ & Moschata, Ainga, &c.

CAPVT LXI.

§. 1. **V**T *Chamedrys* est *parua quercus*: ita *Chamæpitys* est *parua pinus*, *picæve*. Quàm autem difficile dictū sit, vtra sit vel *πίτυς* vel *πύκνα* Græcorum, disputatum fuit *Animaduers. in Theophr. Hist.* 15. Hoc interest, hæc non dicitur à similitudine foliorum, sed odoris. Iuxta nomen barbaricum vnde sit, veratore opus habet.

§. 2. Hoc admiratione non caret, quod tot in Officinis plantæ sunt sub hac indicatūrā! 1. Est *Chamæcyparissus* Tragi, sub abrotono habi-

ta suprâ. 2. *Chamædrys* Officinarum iamiam descripta. 3. *Chamædrys* foliis laciniatis Lobelij sub eodem titulo. 4. *Chamæpeuce* Cordi, quæ est Rosmarinus sylvestris Matthioli, Cisti species Clusij. 5. *Herba Iudaica* Dodoneo, quæ *Sideritidis* est species. 6. *Chamæpitys vermiculata* Lobelij, quæ *Anthyllidos*. 7. *Vermiculata varietas* eiusdem Lobelij, quæ *Sedi*. Vnde apparet, si vllibi opus est oculis apertis, heic esse. Ego cum illis sum, qui viâ regiâ incedentes, *Chamæpityn III. Bauhini* capiunt. Ea verò est *Chamæpitys I. Matthioli* & *Dodonei*, *Chamæpitys mas Lobelij*, quæ vt loco, ita facultatibus valdè vicina est *Chamædrys*. Idèò ero breuior.

§. 3. Eadem etiam differentia est inter Europeanam nostram & Orientalem.

§. 4. Gal. 8. *Simpl.* quem sequuntur Arabes, calidam esse ait in 2. ficc. in 3. cum acredine minore, amarore maiore. Ideo non minùs, quàm *Chamædrys*, imò potentiùs, propter odorem resinofum, aperit, incidit, attenuat & abstergit: quin simul adstringit.

§. 5. Vt dicere fortè quis aulit, vtramque esse heterogenearum partium, & locum habere in visceribus obstructis, in stagnantibus mensibus & vrinâ, in ischiade, in paralyfi præcipuè. Exteriùs absterfione promouet vulnerum & vlcera solidationem, duritierum discissionem, &c.

§. 6. Purgare etiam, ex Dioscorid. Plin. & Aëtio pertendunt quidam. Hinc apud Matthiolum in *Dioscorid. l. 3. c. ult.* sunt *pilule ex ina*, de quibus promittunt, si quis vtatur in podagra singulis mensibus fore immunem. Simplicior descriptio apud Lobelium est, *obs. f. 208.*

DE CHAMÆMELO, COTULA.

Buphtalmo, Parthenio, Chrysanthemo, &c.

CAPVT LXII.

§. 1. **I**N Officinis vsurpata Chamomilla detorta est à Græco *Χαμαμύλλον*, quod *Malum terrestre* significat. Tu cape *Malum* seu *Pomum Cydonium*. Huius enim odorem quodammodo refert herba proposita. Hanc *Anthemum* aut *Anthemium* Theophr. αἰθμῖον Dioscorides vocat. Hippocrates lib. de Nat. mal. & 1. de Morb. mul. αἰθμῖον appellasse videtur, Trallian. 3. c. 2. αἰθμῖον. Huius Sylvestris genus esse videtur *Cotula*: sed Germ. originis, vt rentur quidam, *Kübedall*.

Anethum vaccinum. Bupthalmus quasi *βυφθαλμος*, videtur esse oculus bovinus, à floris rotunditate. His accensetur *ξευστάρις*, *ιερύθις*, *κρυάθις*, *μύρις*, *ἀνθαρίθις*, & *μυλάρθις*, modò vt peculiaris planta, modò vt epitheton.

§. 2. Hæc in vniuersum strues quo constet inter se ordine, dicat tibi Bauhinus. Mihi vsum respicienti incumbit necessitas dicendi, quæ & quot vsurpentur? Ex Chamæmeli classe II. primæ petuntur. *Vulgare* & *nobile* seu *Romanum*: Sub hac cum sint *cotula*, duæ inde petuntur, VII. seu *Chamæmelum inodorum*, quod solo odore differt à vulgari: VIII. seu *Chamæmelum foetidum*, *Cotula foetida* seu *alba* Dodonei, *Parthenium* Lobelij his accenseo III. quæ est *Bupthalmus* I. *Bauhini*. *Cotulis* cum valdè vicini sunt *Bupthalmi*, in Officinis quibusdam hoc nomen occupant duæ *Cotula* priores, foetida & non foetida. Idem accidit *Parthenio* in aliis. Heic tu. Quod & quantum heic confusionum pelagus! Dolendum malum magis, quàm corrigendum. Enatabis verò, si facultates diligenter distinxeris.

§. 3. Quod ad

CHAMÆMELVM.

§. 4. **V**ulgare dicunt, non est vltra 1. gr. cal. & sicc. ex Gal. 6. *Simp.* Quinimò, esse naturâ humanâ frigidius, probarit aliquis, & ex superioribus capitibus de Rosâ & Atriplice, & ex inferioribus, capitibus de Glycyrrhiza & semine lini. Cum enim hæc omnia dicantur esse tepidæ caliditatis; illa autem respectu naturæ humanæ sint frigida: fuerit etiam Chamæmelum tale. Verùm ego hoc non disputabo ambitiosius: *Nobile* (sicut & id quod capitula habet *ἀρύμα*, quod est vi. apud Bauhinum) in vtraque combinatione transcendit 2. gradum. Vtrumque insignem habet partium tenuitatem, sed maiorem *Nobile*, quam præcipuè testatur odor amaraci aut abrotoni, vt Pena scribit.

§. Sed addendum ex Dodoneo, si loco vulgaris vsurpetur, vel nobile, vel *ἀρύμα*, fieri quidem medicamentum fortius in digerendo, rarefaciendo, sudorem ciendo: sed in leniendo & mitigando debilius. Caloris enim gradus iam excedit temperiem olei, animali viuenti (ob calorem temperatum) tam amici & familiaris, vt ex 3. *Simpl.* 10. doceri potest.

§. 6. Quo loco, vt & c. 16. *seq.* de tenuitate Chamæmeli amplius nos erudit, rosas eâ in parte esse simile, in calore habere vires olei communis. Ided foris impositum tensa remittere, stipata rarefacere, dura

emollire, breuiter, in cuti stagnantibus ibi excrementis viam facere.

§. 7. Addit, febres, quæ sine visceris alicuius inflammatione sunt, præcipuè, & felicissimè biliosas, & ex cutis stipitatione ortas, reliquas autem melancholicas & pituitosas, non ita feliciter sanare (non obesse etiam illis, quæ ex inflammatione sunt) vbi post purgationem, concretis humoribus, pro sudorifico adhibetur, vel foris inunctâ spinâ, vel intus dato decocto.

§. 8. Et hoc est, quod 11. *Meth.* 9. repetitur. In febribus putridis, post purgationem, rarefaciendum esse corpus medicamento aliquo, cui tepidus inest calor, quale est (addit) quod ex Chamæmelo fit.

§. 9. Et hoc est, quod dudum Dioscorid. scripserat, Vti quosdam inunctione Chamæmeli cum oleo in febribus periodicis. Legendum heic esse, non *ἐν οὐλῇ* *ἐν οὐλῇ*, sed *ἐν πυρετῇ*, & docuit Cornar. in *Diosc.* & confirmauit postea Palsin in *Matthiol.*

§. 10. Verumenimverò, non in febribus tantùm hypochondriacis, sed in omnibus hypochondriorum malis, syrupus Chamæmeli ex succo paratus, est præstantissimus. Ideo Gal. 3. *Simpl.* ait, hypochondriis est gratissimus. Et Auerroës, habere proprietatem in mitigando dolore ventris. Intelligo enim, non tantùm dolorem ex flatu, aut pituitâ, in quo Dioscorid. laudat: sed & obstructions hepatis, lienis, vteri, non tantùm bibito decocto, sed & facto emplastro, inessu, balneo, &c.

§. 11. Reuera, est medicamentum *πυρετικόν*, ob calorem, vt Auicenna inquit, calori humano valde affinem, quo aperit & discutit, &c. Hac ratione prodest & dolori capitis ex causa frigida, foris tantùm imposita, 2. *κ.* *ν.* 2. Et hæc de Chamæmelo vtroque:

II. COTULAS

§. 12. **O**portet primò distinguere à seipsis. Foetida enim non facit, quod non foetida: imò plus facit. Deinde, à Chamæmelis. Non-foetida est calida in 1. gr. sed minimè tenuium partium, imò crassarum. Foetida ad 3. peruenit, instar vermicularis, seu sedi minoris. Præterquam enim quod exulcerat, odorem habet grauissimum, vnde crassities partium æquè manifesta fit.

III. BUPHTHALMVS.

Sanct Iohannes Kraut, oder Strichblum. *Cotulis* affinis est in facultatibus. De

IV. PARTHENIO.

§. 14. **V**idendum, ne confundatur cum *Matricaria*, infra dicenda. Reuera *Parthenium* (vt ibi dicitur) Dioscoridis, est *Matricaria* nostra: quam autem pro *Parthenio* vendunt Officinæ, nihil aliud esse video, quam cotulam alterutram. Ideo nostræ aspernantur, vt & *Chrysanthemum*. Heic video, antequam receptui canam, agendum mihi esse de varietatibus

OLEI CHAMÆMELINI.

§. 15. **N**on agit idem, quod 1. ex vulgari fit, & quod ex nobili. 2. quod è floribus & quod è foliis. 3. quod ex alterutris folis, & quod ex vtrisque. 4. quod è totis floribus, & quod è luteis tantum staminibus; abiectis foliis ambientibus. 5. quod ex floribus recentibus & quod ex siccis.

§. 16. Vbi notandum, recentes per 24. horas primum tabesceri. Rursus præparatio non parum facit discriminis. Non facit idem, quod fit sine certa proportionè florum & olei cum eo, quod cum certâ. 2. quod decoquitur cum eo, quod insolatur. 3. quod insolatur tantum, sine expressione, cum eo, quod post insolationem exprimitur. 4. quod post insolationem finitur ebullire in balneo Mariæ, & postea vel sine expressione colatur, cum eo, in quo alterutrum deest. 5. quod triplici alternatim facta insolatione, ebullitione, & expressione. 6. quod septem, & quod 40. diebus insolatur. 7. quod, dum insolatur, tenui linteo tegitur, vt possit transpirare, cum eo, quod arctissime clauditur. 7. quod incisis tantum floribus, cum eo, quod confusis etiam.

§. 17. Præstantiss. fit ex *Chamæmeli* vulgaris floribus recentibus, ablatis albis foliolis, certâ ad oleum proportionè, concisis, confusis, post diutinam insolationem, tecto ad Solem simplici linteo, vase, expressis, terque repetita hac opera. Ita enim fit oleum plurium vsuum, quod verè *Sanctum* & *Benedictum* Vigo Chirurgus appellat, quia efficacissimum, cum aliqua adstrictione, qua partes iterum colligit. Hoc non olet garum, vt id, cum vas nimis diligenter clauditur. Nec est, quod verearis adstrictionem, quam Gal. & Mes. non quæsiuerunt. Est enim tantilla, & quæ in recenti solo sese exhibet, & initio morborum locum habet, cum metuitur affluxio. Habet autem illa, si *Cosfaxo in Antid.* fides, à confusione, quæ facit, vt terrea partes melius deponantur in oleum. Agit autem tantilla adstrictio tantò validius, quò debilior est

calor attrahens. Ait enim Auic. bis, habere hanc præ omnibus aliis medicamentis, quod non attrahat.

§. 18. Temperamento est hoc oleum paulò infra Chamæmelum ipsum. Oleum enim retundit calorem & siccitatem plantæ, vt ferè temperatum euadat, quale est corpus, cui applicatur. Propterea, quod ex 3. *Simpl.* 11. docet Foëf. in *pharmacop.* & in calidis & in frigidis affectibus locum inuenit. Imò, aliquando substituitur oleo rosato, in corporibus scilicet mollibus, & frigidis qualia quæ sunt, nolunt ampliùs refrigerari, vt ex 2. *x. n. n. 1. sine* docet idem Foëf. In febribus etiam non admodum vehementibus, pro leniendis doloribus capitis plus potest rosato.

§. 19. Addam tria verba de

SYRVO DE CHAMÆMELO.

IS duplex est in Offic. nostris. *Simplex* fit ex succo, alibi ex floribus, cum aut sine vino, ad hydropem & iæterum. Sed est ingratißimus. *Compositus* est magistralis Ioan. Prunstereri, Medici olim Noribergens. cuius vsus in affectibus nephriticis, optimo cum successu, vt aiunt.

DE CHEIRIS. Vide Violas inter Purgantia.

DE CHELIDONIO VTROQUE.

CAPVT LXIII.

§. 1. **N**ON vt apud Græcos alias, *χελιδνία*, tempus aduentus hirundinum, & *χελιδνίν*, herba circa tempus illud apparens, distinguitur: ita in Botanicis.

§. 2. Ita quoque neglectui est *χελιδνία* in constituendo genere. Vt enim Centaurium maius, ceu dixi, cum minore coit in vnum genus, quamuis externo habitu longè differant: ita duplex Chelidonium coniungi debet propter causam dictam.

§. 3. Eodem modo locum habere potest fabula de restitutione oculorum in pullis hirundinum, quamuis *χελιδνίν* sit, 4. *Gen.* 6. 6. *Hist.* 5. *Celsus lib.* 6. c. 6. *sine*. Vide *Animad. in Theoph.* 5. *Hist.* 9. *num.* 27. Eodem iterum modo non obesse debet his duabus, quod aliæ multæ appareant hoc tempore, habeantque idem nomen, v.g. Chelidonia phragmitis & capnitis, quæ est Fumariæ species, *Caltha pal.* Geranium Robert. Aquilegia, &c.

4. Ita ambiguitates apud Arabas sunt, v. g. apud Rhafim *Memithe*, quod Glaucum est, fit *Chelidonium maius*, apud Serap. *Menithen* (ita enim ibi scribitur) fit *Chelidonium minus*. Ita *Othonna* apud Paulum est *Chelid. maius*, apud alios *Othonna Diosc.* est *Flos Africanus* vulgò dictus. *Tanacetum Africanum Bauh.* Apud Chymistas *Chelidonium maius* transfiguratur in *Celi-donum*, & fit inde quinta essentia, cuius Matthiol. meminit. Sed vanitatum satis.

I. CHELIDONIUM MAIUS.

§. 5. **C**orrumpitur ab Offic. barbaris in *Celidonia* & *Celi-donum*. Est herba muralis, omnibus nota sub nomine *Schalkkraut*. *Chelidonium maius* I. Bauhini, cuius foliis utimur. Olim in frequentissimo usu erat succo densatus, in affectibus oculorum tantoperè celebratus, va collyria quædam dicerentur *Chelidonia*.

§. 6. Gal. 9. *Simpl. cal.* & sic. esse ait in sine 3. gr. Et quia Diosc. de succo ait, esse *dequisia*, *duumod*, & *modis variis*: intelligitur quodammodo, qualis sit in secundis qualitatibus. Acredo enim illa, quam expressit duobus verbis, indicat partes cal. tenues plurimas, quibus egregiè penetrat & aperit. Amaror, quem Diosc. extenuat, qui tamen quibusdam locis excellens est, pariter indicat partes calidas, sed crassas & terreas, quibus *ignis pum*, ut Gal. loquitur. Hinc intelligitur, esse *si impossibi*, quorum efficaciam insignem iam sæpè prodidi. Est autem illa euidentior in externis malis, quàm in internis, licet in viscerum obstructionibus multum præstare possit.

CHELIDONIUM MINUS.

§. 7. **I**n facultatibus nihil habet commune. Dicitur *Scrophularia minor*, quod *Scrophulis* medeatur. Dicitur *Ficaria*, quod *ficus* bus in ano, hoc est, hæmorrhoidibus tumentibus auxilio sit. Dicitur etiam *Schorbuck-kraut*, à morbo, qui nunc regioni nostræ nimis quàm familiaris sit.

§. 8. De hoc observandum, fieri quod in Aro, Asphodelo, aliis, ut radix quibusdam locis valde acris sit, quibusdam dulcis & edulis.

§. 9. Et hoc, alicubi purpureas maculas in foliis ostendere, quas quidam pro signatura Scorbuti agnoscunt. Ob has habetur pro *Amella*. Virgil. 4. *Georg.*

§. 10. Quod qui credere non vult, eat

----- Ad curas flumina Melle.

Vbi autem sit Mella, ne Pontanus quidem Commentator nouit. Me Baccius *in op. de Theriis* docuit, esse in agro Brixiano Lombardiæ.

§. 11. Gal. 9. *Simpl.* post alia ait, cutim exulcerare, scabros vngues abstergere, errhinon esse. Itaque cal. & sic. in 4. gradu. Hæc à Diosc. esse fatebitur, qui conferet. At Serap. quasi corrigens Gal. in 3. substitit, & quidem non completo.

§. 12. Hoc de Arabico esse, verisimiliter quis dixerit. Verè de Europæodici, testatur omnium nostrum sensus. Habet enim nonnisi subacrem & asperum saporem. Qui cum neutiquam accedat ad feruorem ranuncolorum, quod post Tragum Dodon. scribit: dubito etiam, an possit *σποφλεγματισει*.

§. 13. Hoc autem scio ex fide dignis, radices tam esse aptas hæmorrhoidibus, vt appropriatæ dicantur. Idèd non tantum abluunt decocto ex vino, ex urina propriâ: sed vel per puluerem aspergunt, vel emplastri modo imponunt. Imò amuleti loco gestant. Audiui, qui diceret, non exterius tantum extinguere dolorem, sed & interius, in reddendo consueto illarum fluxu.

DE CHINA.

CAPVT LXIV.

§. 1. **D**E pronunciatione huius vocis dixi supra *cap. de Rhabarb.* Iam hoc addo, Chinam dicere, esse idem, ac si dicam Indiam ultra Gangem, in Orientali puta Indiâ, si fortè rudiores in Geographicis. Est regio vastissima, quæ, Ortelio auctore, ab Oriente habet mare Indicum, quod idem Chinesè dicitur; & insulam Iapan: ab Occidente Indiam citra Gangem, & quæ huic contermina, Persia: à Meridie partem Indiæ itidem citra Gangem, in qua *Malacca*, eique opposita *Sumatra*, olim *Taprobana*: à Septentrione *Tartariam*, seu Sarmatiam Asiaticam, quæ ipsa Scythia est, & quæ huic affinis Moschouia. Quem loquendi modum, vt rectè intelligas, vide Notarum scriptorem in Garz. l. 1. c. 39. Fieri tamen potest, vt in aliis quoque dictæ Indiæ locis, vt Acoſta: quin in India etiam Occid. crescat, sponte, an eò translata incertum, vt Nicolaus Monardis scribit.

§. 2. Sed qualis est planta? Garzias, qui Goæ vnam se vidisse ait, & qui eum Goæ compellauit dictus Acoſta, suppleturumque promittit, quæ defunt, aiunt. Herba est prædita multis tenuibus & spinosis samentis, Smilaci asperæ non dissimilibus, quibus proximas arbores

scan-

scandit, foliis, vel mali Citriæ iunioribus, vel plantaginis latifoliæ, quibus radix subest, aliquando pugnum crassa, aliquando minor, solida alioqui, grauis, nodosa, instar arundinis, modò foris & intus rubra, magis rubescens, modò foris tantum, intus autem candida, &c.

§. 3. Hæc de radice verba si tam bene conuenirent Smilaci asperæ (quam Sarsam-parillam esse probabo infra, si velit Deus) quàm bene conueniunt illa de sarmentis: sana esset assertio illorum, qui *Chinam* & *Sarsam* volunt esse eandem plantam. An dici potest, in alterutra India esse, in altera non esse? Sunt in eam rem argumenta aliquot, quæ non afferro, quia verisimilitudinem non transcendunt.

§. 4. Eiusdem generis sunt, quæ de Arundine iactantur, de Galanga, de pseud-Acoro, de Bistorta, de radice Rhodia, de aliis.

§. 5. Maioris momenti est posse discernere veram à falsa. Iudicium est duplex, alterum à priori, alterum à posteriori. Illud, si radix sit grauis, ponderosa, solida, plena humore quodam pingui & vinctuoso, qui masticando quidem satis euidens sit, in decocto autem euidentior. Hoc decoctum si sit aromaticum, cum sapore modò acri, modò amaro, cum adstrictione aliqua, cum odore etiam aliquo, modò non ab adiectis aromatis traxerit, colore inter album & nigrum medio.

§. 6. Quo loco detegere oportet fraudem imperitorum. Deterior cum ~~amara~~ sit, *exqualis*, quidam putarunt esse ~~amara~~ Dioscor. l. 4. c. 170. qui est, non *Chamabalanos* nostra, *Erdniß*: sed *Tithymallus tuberosus*, quem Bellon. 1. obs. 42. ex Atho monte in Galliam attulit, sed inuentus postea fuit in Apulia ab Imperato.

§. 7. Quod ad facultates, sine illarum notitia, conciliata fuit radici huic autoritas à mercatoribus Chinenfibus, post annum 1535. Hi enim affirmabant, scribente Garzia & Acosta, Curare illam luem Veneream, podagram, alios multos morbos, sine accurata illa victus ratione, quæ vulgò obseruatur, non tanto etiam tempore, nec tanto cum fastidio. Quæ re apud Indos cognita, maximo pretio fuit cõempta. Hoc nomine cum commendaretur ab Hispanis Carolo V. Imperat. vt est apud Auilam lib. 1. *Belli Germ.* & Vesal. in *Epist. de hac radice*, vsus est ille, propria voluntate, sine vllius Medici cubicularij consilio: ideo sine successu, cum neque seruaret debitum vitæ modum, neque continuaret. Quo factum est, vt facili momento relaberetur ad Guaiacum. Nihilominus negotio palam factò, non tantum Medici Principum volebant scire à Cæsarianis rationem exhibendi: sed Principes ipsi sollicitabant Cæsarem, pateretur rem innotescere. Tantum poterat inanis spes adipiscendi sanitatem absque methodo medendi! Quæ cum apud plerosque omnes decollaret, cõcepta fuit verti licetia temerè decantata, in rigorem

Guaiacanum, simulque laboratum, quomodo China ad temperamentum Guaiaci deduceretur.

§. 8. Quæ res licet impossibilis videretur sapientibus: fluctuatam tamen fuit variè à Practicis, tam in actiuis qualitatibus, quam in passivis, vehementius tamen in his. Quod ad actiwas, qui inspidam & vietam habuerunt, & sensum tamen secuti sunt, frigidam esse volebant in 1. gradu. Qui talem quidem, sed addiderunt rationem (quod videlicet humiditatem præ se ferat oleosam & pinguem, difficulter à substantia terrea solubilem, adeo, quod $\frac{3}{4}$ j. non semel tantum tingeret aquæ lb. xv, sed sexies) temperatam esse censebant. Qui succulentam & pinguem tractarunt, cum præterquam quod vel acredinem, vel amarorem perciperent, obseruarent etiam humiditatem illam lentam & aëriam in masticatu, aut certè in decocto: cal. in 1. gr. collocarunt. Mihi videtur, huc peruenire recentem & ponderosam, quæ simul odorata sit & sapida: vetustam quamvis & inspidam & inodoram, frigidam tamen non esse, sed temperatam. Nunquam enim amittit vinctuosum suum tenue, quod deponit in decoctum, sed tam inuita, vt cogenda sit. Quod vt agnosco, argumentum esse balsami valde viuidi, vt Chymicus aliquis loqueretur: ita puto, parum posse, quia tam paruum, in tam multam aquam deponit. Hoc persuadet subitus decocti acor, quod omnes, excepto Saxonia, queruntur. Nisi enim, postquam ab igne remotum est, bene tegatur pannis, & calido loco seruetur, eodem die acefcit.

§. 9. Nimirum & aquæ hordei, cum glycyrrhiza factæ, id accidit, cum qua, non tantum in primis qualitatibus, sed & in effectu sudoris mouendi comparat Vesalius. Vt enim aqua illa est sudorifica in iis tantum, in quibus cutis est laxa, & humores tenues; vt non est, vbi vel alterutrum, vel vtrumque abest: ita etiam decoctum hoc. Neque enim concedo, aquam hordei talem, si referatur, vt debet, ad hominem temperatum, esse frigidam.

§. 10. Et ita quidem de actiuis. In passivis dicunt plerique omnes insigniter siccare, & quidem ad 3. vsque gradum, propter sitim, quam facit in quibusdam maiorem Guaiaco. Sed & propter effectum, quem præstat in siccandis corporibus, quibus rectè adhibetur. E contrario non pauca sunt, quæ humidam esse pertinacissimè persuadent. Fallopius cum dixisset, se non dubitare, quod siccet: *cap. seq.* ait, ex vsu illius homines valdè pinguescere. Eius rei causam reicit Cardan. in humidum multum pingue, quod ait firmare solida membra, hoc est vt postea se explicat; impinguare corpus.

§. 11. Huius rei oculatus testis sit Alpinus, 3. *Med. Egypt.* 16. &

iterum *lib. 4. cap. 1.* ubi testatur, vidisse se plurimos emaciatos, decocti huius vsu corpus recepisse. Quin Turcas, qui delectantur vxoribus bene habitis, eodem decocto crasse-facere delicias suas. Hoc admittunt etiam ij, qui in atrophiam dant, quamuis siccam esse dicant. Ij etiam, qui Venerem stimulare. His in scopulis cum hæreret nauis Cardani, non ausus affirmare humidam esse, quamuis concessisset substantificè humectare corpora: valde ait illam siccare, ideo salsa & acria omnia in victu esse vitanda. Liberalior Amatus, cum siccam esse dixisset 3. gradu, simul humidam esse ait in 1. Quomodo ineptire cum nollit Vesal. non posse nos reddere, ait, causam contrariorum effectuum, nisi confugiamus ad occultam proprietatem. Ad hanc, post Vesal. confugisse Saxoniam *lib. de lue Vener. cap. 25.* non mirabitur, qui reliqua eius scripta legerit. Cum enim ait, exsiccare humores excrementitios, & conseruare alimentales: quid aliud est, quàm facere Chinam rationalem, propter occultam proprietatem?

§. 12. Quid igitur? Ego confugio ad modum substantiæ, quia vt dixi, partibus terreis & crudis mistum est aliquid aërium, pingue, vntuosum, seu quomocunque vocare velis, adeo exactè, vt non nisi multa maceratione & coctione extrahi possit: sed ne tunc quidem omnia. Et in hoc consistit illa efficacia, quam Ferrerius iactat, quæque facit vt non facile aliud medicamentum cum hoc comparari possit, quod Cardanus vrget. Tenue scilicet est, natum fundere humores, & sudores mouere vehementissimè, in iis præsertim, qui vel à natura, vel vsu prægressorum medicamentorum iam dispositi sunt, vt Vesalius loquitur. Consistit autem dispositio ferè in hoc, vt, qui vtuntur, biliosis, aut certè aliis acribus humoribus abundant. His enim, quod ad artis methodum spectat, bene successisse noui, inquit idem, putatque ab his commendationem incepisse. Et hoc (nisi fallor) est, quod Fallopius postea dixit, contemperare humorem melancholicum. Intelligo enim atram bilem, exustione flauæ factam. Hoc etiam est, quod Alpinus scribit, Ægyptios vt decocto ad sanguinis, hepatisque calores contemperandos, maximè in longis tertianis, &c. Tales omnes, quemadmodum etiam Ægyptij, cum graciles sint, & macilenti: quid admirandi, si obtuso calore illo igneo, à tepido decocti calore fiant habitiores? Tollitur his difficultas, quomodo, & siccare & humectare possit. Vtrumque facit per accidens. Siccat, quatenus partibus aëriis præeuntibus, & sequente multa decocti aqua, eluit excrementa corporis calida & acria. Humectat, quatenus obtundit calorem, qui humectationem substantificam prohibebat. Intelligitur ex his etiam, quid & in quibus morbis pituitosis, laudetur: quid in biliosis & atrabilariis in-

ueteratis, elephantiasi, lepra, tumoribus omnibus, qui pendent ab hepate sicco & torrefacto, quale habent melancholici. Tum, siquidem præcesserint debita præparationes, superueniens tepidus ille humor, & obtundit quidem humores morbificos, intemperiem autem partium mitigat. Hoc modo, non vlla occulta proprietate, vt fusè probat Alex. Petronius, luem quandam veneream curat, & hac quidem præ omnibus appropriatis prærogatiua, quod non cogat & induret partes, vt medicamenta difficulter penetrent: sed contra potius humectet, cum aliqua adstrictione, quæ reddit partibus tonum.

§. 13. Quid autem possit in vlceribus internis, pulmonum, renum, vesicæ, vteri, nescio. Præter enim humorum contemperationem, & partium delinitionem, nihil à China expecto. Hinc erudiri possunt illi, qui vel pro cælesti auxilio habent, vel prorsus contemnunt. *Λπώρεια* accidunt etiam inde, quod alligamus nos formulis Empiricis, contempta mutatione dosium & aliorum, quæ methodus præscribit. Nimirum obseruatis obseruandis, iam non agit à tota substantia, vt cum Galeno loquar.

DE CICERIBVS.

CAPVT LXV.

§. 1. **R**es intricata. *Ἐπίκυρος Cicer* est. Hoc apud Dioscor. & Gal. *triplex* est. Satium duplex, syluestre vnum. Est etiam apud Theophr. 8. *Hist.* 5. sed excluso syluestri *κύριος*, (non *κύριος*) *ἐπίκυρος*, & *αἰὲ μύρον*. Vbi de nominibus notandum, *κύριος* dici quidem *Cicer arietinum*, sed non ad mentem veterum. Ij enim non plantam exprimebant, sed semen, quod habet eminentiam quandam instar cornu. *ὀρεός* diminutiuum facit *ὀρέϊος*, vnde *ὀρεϊάος*, non *ὀρεάος*. Quid verò est *αἰὲ μύρον*? Puto referri ad colorem, & *Arietinum* quidem esse *Nigrum* seu *fuscum Cicer*: *ἐπίκυρος* autem candidum: medium, quod participat de utroque colore. *Arietinum* rei rusticæ Scriptores appellant *Vernaculum*: *Orobium Punicum* seu *Peregrinum*. Rursus, arietinum, meâ opinione, est *Venerium*, quod præstet in hoc genere: *Orobium* est *Columbinum*, quia seruatur auium cibo. An *Venerium* à contrario sensu dicitur quasi minimè? Plinius enim ait peruigiliis adhiberi, l. 10. c. 12. An ita legendum ibi? Vnde ita appellatur, nigrumque. In arietino enim candidum esse Dalecampius in *Plin.* negat. Vide Baubinum in *Pin.* Sed satis tenebrarum.

§. 2. Cicera apud Veteres erant in cibario vsu, vt hodièque apud Italos: quid faciant? quæritur. Sunt ζυμακὰ τῶν ὀσπρίων, inquit Diocles apud Athen. l. 2. Et est hoc nihil aliud, quàm flatuosa ipsorum natura, qua non minus, quàm fabæ inflant, 1. *Alim.* 22. Cicer, inquit auctor 4. *Acut.* 93. *flatum parit & laborem*, 1. dolorem ex flatu, vt Gal. explicat. Incitat eodem modo ad Venerem.

§. 3. Tamen Gal. dubios nos facit, annon alio quoque modo id præstent? Videatur 5. *Simpl.* 23. *de Cibus* 7. 6. *Simpl. c. prop. Alim. l. c.* Verùm, expedit nos ipsus, cum de cibus ait, *Cicer vt alat satù, mali cerè succi est.* Et de *Viët. atten.* cibum vocat *excrementitium & concoctum difficilem.* Cùm aliter sentit, loquitur ex aliena sententia.

§. 4. Secundo loco quæritur, qua ratione sint βύσνια apud Dioscor. & Gal. cùm sint πρὸς μέρει ὑγρότητα, ἢ φροσύνη? Quia, vt dicitur, propter substantiam quandam terream abstergunt & aluum mouent, non secus ac beta, brassica, alia huius generis.

§. 5. Tum verò edere oportet cicera non sicca, sed decocta, & quidem cum prima aqua. Sicca enim, qualia etiam frixa sunt, aluum sistunt. Idem dicere oportet de vi diuretica, quæ in substantia nitrosa habitat.

§. 6. Sed & hoc oportet addere ex Gal. *de Alim.* Nigra & exigua tantùm huic rei esse commoda.

§. 7. De facult. in vniuersum habendum est id, quod iam cœpi dicere, & dicit Auic. ex Hipp. 2. *de diet.* 8. apud Marinell. partium esse heterogenearum, habere quasdam falsas, & in superficie, quas etiam in decoctione deponunt: quasdam dulces, quas in centro. Hoc Theophr. etiam habet 6. *Hist.* 16. & Plin. l. c. Vide Cæsalp. *Hist.* 16. Cor. dum 1. *Hist.* 40.

§. 8. Præter falsedinem habent etiam amaritiem, qua insigniter abstergunt, verùm non æqualiter. Nam quò candidius est Cicer, eo minus habet: & contra, quò nigrius.

§. 9. Hinc iudico de primis qualitatibus, cum distinctione. Candida sunt temperata: nigra ultra 1. gradum.

§. 10. Modicè sicca esse Gal. ait. Quod cum pugnet cum Seru. & Auer. qui hum. faciunt, fuere quidam tam audaces, vt mutarint scripturam Galeni. An igitur humida sunt humiditate illa excrementitia & flatuosa? Siccitati attestantur opera particularia. Attrahunt, digerunt, discutiunt, aperiunt, deobstruunt, 7. x. πρ. 1. in sugillatis, 9. x. πρ. 1. *sub finem*, in ictero, vrinam mouent, & calculum frangunt. Abstergunt etiam pforas, lichenas, parotidas sanant, vlcera maligna consolidant.

§. 11. Quas vires dum Aëtio tribuit Cæsalp. quem carpit, quod soli Ciceri tribuat effectus, qui simul debeantur, eruo, tanquam fortiori: indicat se neglexisse & Galen. & rerum naturam. Nam & Gal. id ipsum scripsit, & ratio abundè illum iuuat. Adde, locus Dioscor. quo nititur, non est sine graui suspitione mendæ.

§. 12. Apud nos tantum ferè vsurpatur decoctum Cicerum rubrorum in impediata vrina: sed monent Practici, ne vsurpetur frequentius in iis, in quibus exulcerationes sunt dictarum partium. Idem datur, vel solum, vel cum maci, petroselino, aliis, ad cienda πέλμα. Imò etiam ad augendum lac, si Diis placet. Gal. enim, sed ex aliorum sententia, substantiæ comestæ id tribuit. Sed quomodo διχόαις θερμότητι ἐπιτίθεται? Abstergendo cutis vitia.

DE CICHORIO ET CICHORACEIS.

CAPVT LXVI.

§. 1. ΚΙΚΟΡ est apud Nicandrum in Alex. 1. *originis Egypt.* Plin. l. 19. c. 8. *c. iterum l. 20. 8.* Hinc à κικώρι est diminutium κικώριον, poetice apud Horatium κικώριον. Inde apud Theophr. 7. *Hist.* 11. inter ἐπιπύουσα & ῥιζώουσα sunt τὰ κικωρώδη, quæcunque scilicet τὰ κικωρώδη πῶς ἑστῶσι ἔχῃ φύμα, *ibid.* c. 3. Est autem Cichorij folium θριδικώδες, hortense quidem quàm simillimum, syluestre autem quodam modo. Similitudini accedit apud Cæs. 13. *Hist.* 1. 1. Quod pleraque omnia talia sint temperamento frigido & humido. 2. Quod succum quandam lacteum habeant, magis, minùs amarum pro ratione ætatis. 3. Quod flores gerant numerosis foliolis constantes. 4. Quod iidem in pappos soluti abeant, quod Theophr. παππαίριματι vocaret.

§. 2. Horum numerum qui inire volet, 10. inueniet, si quidquam video, *Cichorium*, *Chondrilla*, *Cyanus*, *Sonchus*, *Lampſana*, *Hieracium*, *Pilosella*, *Senecio*, *Lactuca*, *Tragopogon*. De omnibus placet scorsim agere, quamuis non omnes in vsum veniant. De

I. CICHORIO.

§. 5. VT res planior fiat, oportet hinc initium capere. *zies* apud Dioscor. l. 2. c. 125. & alios, Græca vox est, licet alij à ferus, a, um, deducant. Expressa Columellæ verba sunt l. 8. c. 18. *Seri genus Intubi, quam Græci zies vocant.* Hæc duplex est, hortensis & syluestris.

Illa Latinis Intybus seu Intybum est, teste Gal. 2. *Alim.* 41. 2. κ. π. inter amuleta Archigenis ad dolorem capitis. Hæc *αρχιγενος η μολος*.

§. 4. Intubum à plerisque omnibus Veteribus pro Seride hortenſi tantum habebatur : at nostro abusu tantoperè extenditur, vt *Cichoracea* omnia ſint *Intybacea*. Idem obtinet in Cichorio, vt ex inſcriptione patet. Idem in Seride.

§. 5. Ab hæc Græca voce, de omnium penè conſenſu, eſt vox barbara, Italica, *Scarola* ſeu *Scariola*, penultima eleuata, quaſi *Seriola*. Pariter, ab *Intubus* eſt vox Italica *Intubia* ſeu *Endiua*, & quod uſitatus, *Endiua*. Iterum, quia utraque hæc planta eſt *παζιμος*, *edulis*, vocatur ab Arabibus corrupta voce *Taraxakon*.

§. 6. Intubi ſeu Cichorij ſpecies Bauhinus in *Pin.* mirificè planè diuidit in Intybos, Cichoria, Cichor. ſylu. lutea, & dentes leonis. Quid enim? Sed *αρχιγενος* heic locum non habet, & ſufficit, plantas congeneres in vnum acerum congeſtas eſſe, vt ſub vno adſpectu ſint.

§. 7. Ex hac itaque farragine quatuor ſumuntur in uſum, tam domeſticum quam medicamentarium, ex *Intybus* quidem I. & II. & vocantur *Endiue*, maior & minor, latifolia & anguſtifolia : ex *Cichoriis* autem II. ſub nomine Cichorij : ex *dentibus leonis* tandem ille, qui I. eſt ſub voce *Taraxaci*. Hæ quatuor plantæ ſunt 4. Serides Dioſcor. l. c. Verba enim eius loci corruptiſſima ita interpretantur eruditiores : *Seris aut ſatiua eſt, aut ſylueſtris. Vtraque duplex eſt, & vtrinque vel latifolia vel anguſtifolia. Seris ſatiua latifolia eſt Endiua omnibus vocata : ſeris ſatiua tenuifolia eſt Scariola Offic. Seris ſylu. latifol. eſt Cichor. ſylu. Off. vnſere vwegvarren : Seris ſylu. tenuifol. eſt Taraxacon, Ambubeta, caput Monachi, &c. Tu, qui hæc legis, circumſpice diligenter, an vbique locorum eadem plantæ uſurpentur? Debebant quidem : ſed, vt in affinibus fieri ſolet, vt hallucinentur parum periti, ita heic quoque.*

§. 8. Superioribus ſæculis pro *Cichor. ſylu.* utebantur *Soncho*. Hac in re parum omnino ſitum eſſe intelligitur ex facult. Alij ſumebant *Hieracium maius* Matthioli, quod I. in ordine eſt apud Bauhinum. Hoſ ait Matthiol. Tireſia cæciores eſſe. Quod vt de notitia plantæ verum eſt : ita de facultatib. non eſt, adeoque iterum parum refert. Alij rurfus *Lactucam ſylu.* Matth. æquat illis, paulò verius. Nam & planta nullatenus reſpondet, & facultates neutiquam conſentiunt. Iterum alij, pro *Endiua*, ſeu Cichor. hortenſi ſolum uſurparant eandem *Lact. ſyl. Matth.* qua in re valdè peccatum fuit. Cum enim odore & ſapore planè papaueraceo ſit, cum ſuccus, opij inſtar, partibus conſtet tam heterogeneis, vt quibuſdam linguam vellicet & exurat, quibuſdam ſomnum conciliet : quei poſſit locum tueri plantæ alimentalis, & tantum non

temperatæ? An autem loco *Endiuia nostra* vsurpari possit *Cichor. sylu.* illud, quod ex agro in hortum translatum mitefactum est, non est difficile iudicatu. Sed cum hac cautela, quod calidius sit & siccus.

§. 9. Huc pertinet disputatio, Quid sit *Scariola* in *Syrupo de Cichor. cum Rhabarbaro*? Non loquor in genere, sed de hoc Syrupu, & dico. In omnibus quidem aliis cōpositionibus potest accipi *Cichor. hort.* vel *latifol.* vel *tennifol.* in hoc Nicolaus vult *lactucam sylu.* *Dioscor.* Matth. Hui tam acrem plantam? Accipio ~~lactucam~~ Penæ & Dodonci: Ita corrigitur in compositione, vt fiat hepatica: tum verò stimulus etiam fit congenerum pigriorum. Interim non contemno Chondrillam, qua nostrates vtuntur in hoc Syrupu pro *Scariola*. Ex his 4. plantis, vt finiam, in Offic. venit Radix, herba & semen vtriusque *Endiuia*, Radix, flos & semen *Cichorij* vtriusque sylue. Herba & semen *Scariolæ*, quæcunque illa sit.

§. 10. Sed quid in *Culinam*? 1. *Endiuia latifolia* folis foliis, quam ~~co-~~
Lignatam hyeme obruunt terra, arenave, vt fiat candidior, & tenerior. 2. *Endiuia angustifolia*, etiam folis foliis, dum in *Asparago* sunt, Cæfalp. 13. *Hist.* 2. 3. *Cichor. domesticum* apud nos quidem folius radicis cortice, abiecta medulla, *vvegevvarten: apud Italos etiam foliis, Radiki.*

§. 11. Sed quid agunt? Heic subito litigatur de primis qualitibus: De actiuis ait Gal. 8. *Simpl.* frigida esse in 1. gr. distinctius ex *Isaac*, domestica quidem in fine, syluestria autem in principio. Sed enim quia idem ait 8. *ix.* 8. non obesse frigida hepatis intemperiei, dixerit quis calidam esse. Accedit, quod *Auic.* ait, propter amarorem accedere ad parcam caliditatem. Respondeo, partium sunt heterogenearum, sed ita, vt frigida præpolleant. Ideo *Auic.* ait, *caliditatem esse talem, quæ non faciat impressionem.* Et *Gal.* non simpliciter ait iuuare, sed *non ledere*: quin ne hoc quidem simpliciter, sed *ἢ μὴ ἀλλοτὶ βλάπτειν.* Hoc explicat *Masfaria Pract.* 11. Si sit intemperies frigida exilis, vt non magnoperè profunt *Cichoria*, non magnoperè tamen ledere: si sit insignis, prorsus esse abdicanda. Est autem amaror, & qui eum consequitur, calor maior vel minor. 1. prout *hortensia* vel *syluestria* sunt. 2. speciatim in *Endiuia*, prout magis albicat. Et ita de actiuis qualitibus: de passiuis maior & multò difficilior controuersia est. *Gal.* enim *Simpl. l. c.* expressè ait, sicca esse in 1. cum eadem distinctione, inter domest. & sylu. At verò 2. *Alim.* 41. ait, *Seridas* & intubos facultatem habere *Lactucis* similem. *Lactuca* autem sunt humidæ. Et 2. *ad Glauc.* 2. *Seridis* succus est inter illa, quæ refrigerant cum humiditate. Quod deduxerit quis etiam *ex l. de Maraf.* 8. vbi cuti illinit. Ita 1. *x.* 8. idem succus est inter *Erysipelatis* remedia. *Auicenna* & *Taraxacon* facit humidum.

§. 12. Vidit & soluit difficultatem ipse Gal. *Simpl.* 1. Seridas domesticas, plus refrigerare syluestribus. quod in domest. maior sit copia humiditatis excrementitiæ, quæ siccitatem obundit. Et hoc est, quod Auer. ait, *Domestica frigidior & humidior syluestri*, quia, cum vtraque adstringat & amara sit, in domestica tamen adstrictio superat amarorem, & contrà. Hoc dixit etiam Auic. Hoc Serap. ex Mesf. distinguens inter æstatem & hyemem. Ita distinguere inter viride & siccum oportet.

§. 13. Ex his intelligitur, non minorem latitudinem esse in secundis & tertiis qualitatibus. Quod enim Cichorium est amarius, eò minus adstringit & refrigerat: sed magis abstergit & deobstruit. Si igitur medicamentum quæris stomachicum, puta, cum stomachus calore ita æstuat, vt nauseet & malè coquat, exspecteturque, vel lienteria, vel cholera: in promptu erit Cichor. dulciss. quale est Endiuia illa dealbata. Si à modico frigore malè habeat, ex vsu erit Cichorium amariss. quale est syluestre. Ita si medicamentum vis hepaticum, in bile crassa & vsta, idem amarissimum fuerit opportunum. Fuerit & in exiguo frigore. Tu lege Auer. de Endiuia, vt expedias te ab illo, quod non procul abest ab occulta proprietate, quomodo scil. Endiuia iuuat hepar tota substantia.

§. 14. Quod si adsit calor quidam hæsticus, proderit aqua decoctionis, quæ alioquin abiicitur. Et hoc debeo D. ab Aquapendente. In vsu alimentarios, non habeo quod prædicem. Vide 2. *Alim.* 40. & 41. de Cibis. 8.

II. DE CHONDRILLA.

§. 15. **A**πό τῆς χονδρίδος, cum *grumum* seu *glebam* significat. 1. Est autem *χονδρίδιον*, ἢ τῆς χονδρίδος (quod apud scriptores variè corrumpitur) à succo quodam mastichi non dissimili, quem post Diosc. & Plin. describit Bellon. & Columna. Hæc sequitur, quia apud Dioscor. est Cichor. syluestr. Seris & intubus. Quin habet locum Scariolæ in Offic. Bauhinus ratione florum diuidit in luteam, purpuream & cæruleam. Mallem in bulbosam & non bulbosam. Ex hac, non ex illa, est vsualis, I. in ordine apud Bauhin. quæ nobiscum etiam hospitatur, inuenta post illam Catalogi editionem. Hæc (siquidem eadem est cum Gal. 8. *Simpl.*) debet siccantior esse Cichorio, & non minus adstringere, quam Seris, vt est c. de Seride.

III. DE CYANO.

§. 16. *K*^{ταυος ἡ κωαίος, vñ, est ceruleus, cuius colorem plerumque refert} flos. Italis, vt & Offic. quibusdam, *Battisecula*, (aliis *Baptisecula*, aut *Battisocera*, aut alio modo vitiata, vt Lobel. *Obs. f. 95*) Videtur Hermolao vox à Latino deriuata, *Batuo*, seu *baro*, & *secula*, à percutiendo, & remorando messorum seculas, quas falces nunc dicimus. Hinc Germanicum *Sechel*, vt Turingi mei pronunciant. Sequitur *Chondrillam*, quia Lobelius dubitat, an non sit *Chondrillæ* species? Quibusdam *Seris triticaria*, & *Scariola syluatica*, qui ipsi vicini nobis esse volunt.

§. 17. Quo magis miror, Bauhinum meditari tam latum secessum! Apud hunc est II. in ordine.

§. 18. Tribuunt ei plerique vim refrigerandi, siccandi, adstringendi, & repellendi, non secus ac plantagini. Ideo vsus est aquæ destillatæ in oculorum inflammationibus incipientibus. Erysipelatis etiam inspergitur pulvis ex floribus vnà cum capitibus factus.

§. 19. Hoc scopo dicunt ætus febriles restinguere, putredini resistere, contagium compescere, & nescio quæ alia facere.

§. 20. Laudant experimentatores etiam in venenis araneorum, Scorpionum & aliorum *ιερὴαν*, in palpitatione cordis, in suffocatione vterina, &c. Quæ si vera sunt, oportet Cyanus partium sit heterogeneum. Amaror enim, qui satis euident est, vt & acredo in foliis, non frigidum, sed calidum testantur. Vis etiam illa penetrandi & deobstruendi, manipulo eius decocto in Cerenisia, vinove, in hydropo, ictero, in iis qui ex alto delapsi sunt, aut contusi, & quacumque de causa sanguinem concretum intus habentibus, contrarium suadet.

§. 21. Sed neque vis purgandi aquas, compertissima mihi ex longo vsu, alio tendit. Non faciunt tamen hæc, quatenus sit planta cichoracea, nec possit in dicto Syruplo locum inuenire. Nam & Cichor. cum *Chondrilla* sunt amara, & inde habent, quod visceribus sunt grata, adeoque hepatica sunt, & dicuntur.

IV. DE SONCHO.

§. 22. *Σ*^{οςχης, Sonchus}, primitium est, *Lactucula* seu *Lactuncella* à succo, quo turget, quique apertè adiudicat illum Cichoriis. *Cicerbita* an sit Latinis, nescio. Bauhinus diuidit in Asperum & Læuem, in montanum & hirsutum, cui adhæret Album & Nigrum. Quidam

ex Gal. 8. *Simpl.* contendunt, omnem Sonchum iuuenem esse læuem, omnem senem esse asperum.

§. 23. Sed deterret me consensus cæterorum, qui de natura plantæ dicunt esse, talem vel talem. Sed & asper est amarior læui. Inde capio occasionem taxandi ignauiam illorum, qui ab Offic. indistinctè accipiunt alterutrum.

§. 24. Sonchus, omnium consensu, vim habet refrigerandi, siccandi & adstringendi. Ideo Dioscorides imponit stomacho æstuanti, & in rosionibus propinat. Idem ait lac elicere, quod explicat Dalecampius in *Plinium*, cum præcalida hepatis, venarum, habitus (hoc enim substituo mammis) intemperie, lac siccatur, minuitur & spissatur. Plin. addit, facere colorem meliorem infantium, quod intelligo ex iam dictis, correcto lactis feruore, melius nutritur infans, melius coloratur, exstincta bile.

§. 25. Idem Plin. ex Erasistrato docet, Sonchum album commanducatum corrigere oris graueolentiam. Quod iterum explicat Dalecamp. cum accedit à putridis vaporibus & humoribus. Frigida enim & sicca sunt putredini inimica. Ideo laudatur etiam Sonchus in febribus putridis.

§. 26. Oportet autem hoc accipere de tota planta, & toto succo simul expresso. Quia enim lac, seorsim exceptum, est valdè amarum, & ob id sic satis calidum, edit effectus euidentiores: prodest orthopnœæ in embammate, prodest calculo. Huic etiam (lacti) potius competit quàm toti succo, quod Plin. ait, partum adiuuare, aurium morbis præsidio esse, stranguriam curare, &c. 2. Oportet accipere de planta viridi. Gal. enim 8. *Simpl.* expressè docet, constare ex essentia duplici aquea (ob lac) & terrea, vtraque leuiter frigida, sed magis illa, quàm hac. Ideò siccatum, ob prædominantem iam terram, modicam habere caliditatem. Et tum crediderim, posse Sonchum prodesse sua discussione, præcipuè si emplastri modo apponatur.

V. DE LAMP SANA.

§. 27. **E**T hoc primitiuum est apud me. Quod enim Pena de *lasano* somniat, voluntarium est. Hæc apud Bauhinum tam est affinis Sonchis, vt cauda ipforum sit. Hoc vtique de externa facie solum est verum. Qui enim *nobiles Sonchi vires* tribuere illi voluerit, inuentus nondum est.

§. 28. In vsu alimentario vilissimum esse olus, vel milites Iulij Cæs. sint testes, quiritantes, se Dyrrhachij lampšana victitasse. Alimentum

esse tam prauis succi, vt febres putridas accendere possit, non secus ac allia, capræ, &c. vt scribit Gal. 7. *Simpl.* 1. *Diff. febr.* Abstergendi & discutendi foris facultatem dat illi Gal. in *de Simpl.*

VI. DE HIERACIO.

§. 29. **I**lex accipiter est, vnde *ἱερᾶκις*, & *ἱερᾶκία*, quod accipiter oculis suis consulat succo instillato, vt est apud Plin. Hieraciorum magna est seges apud Bauhin. è quibus vsurpandum puto I. illud, quod *συχίνε* dicitur, quod Dioscor. eadem illi tribuat quæ Soncho. Qui quia facultates *Cichorij sylu.* habet, rectè illi substituitur in defectu. Addo, Hieracij speciem esse *Costam* Camerarij (aliam habet Cæsal. 7. *Hist.* 50.) quæ ipso iudice, est *Hieracium I. latifol.* Clusij, sed discedit ab ipso Bauhinus. Huius in Misnia magnus vsus est in phthisi.

VII. DE PILOSELLA.

§. 30. **H**æc ipso nomine se prodit. Videtur esse *μωρυνή* Dioscoridis. Sunt eius species septem apud Bauhinum, quæ non habent easdem prorsus facultates. Maiorem credo Cichoraceis esse similem. Minorem superare illa, ob acredinem. Illa est II. Bauhini, hæc III. inter quos Mediam pono, quæ I. est.

§. 31. *Hæc potentissimè siccatur & adstringit*, inquit Lobel. Vfus propterea eius in alui fluxibus rheumaticis, in nimis mensibus, in phthoë (pro qua Galli *Syrupum magistralem* habent) in vlceribus phagedænicis. Vsurpatur etiam, Dodoneo autore, in viscerum obstructionibus pituitosis, in calculo, vbicunque opus est penetratione, abstersione, adstrictione. Ob hanc præcipuè laudatur, quod partes tenues ad interiora promoueat.

VIII. DE SENECEIONE.

§. 32. **I**nuenio alicubi esse idem quod *Seniculus*. Si analogia quid potest, dicere oportet esse eum, qui subito senescit. Ita enim *ἱερῶρος* Græcis est, qui *ἄνθρωπος*, in vere, hoc est, in iuuentute canescit. Et hoc fuerit *ἡ γένεσις* Dioscoridis. Assiduè enim & per totam ætatem flores emittit, qui subito in pappos abeunt & caluitium ostendunt, vt ex Theophrast. 1. *Caus.* 27. loquitur Bauhin. 7. *Hist.* 7. est inter cichoracea.

§. 33. Duplex est, *Maior* & *minor*, quorum hic nomen generis retinet: ille *flos Iacobeus*, seu *Iacobeæ*. Quo loco summè obseruandum, cum *Carduncello* Italis dicatur, & *Senecio*, & *Carduus benedictus*, in Vnguento Martiato maiore sumendum esse *Senecionem*: in Oleo Hyperici de Vigo

Carduum bened. Accipitur autem *Senecio vulg.* qui est *I. Bauhini*, in aliis *Iacobe* huc venit.

§. 34. Differunt facultatibus secundum magis & minus. *Senecio* quia insipidus, cum modica caliditate, digerit : *Iacobe*, quia amara, cum maiori caliditate, discutit & abstergit. Illius usus in incipientibus inflammationibus est, in vulneribus, præcipuè neruorum partium, ad prohibendam inflammationem in doloribus stomachi biliosis. Calore enim suo moderato remittit calorem intensum, simulque, quia in emplastri forma adhibetur, vel digerendo curat, vel ad suppurationem perducit.

§. 35. Et hoc est, quod à Gal. dicitur, senecionem habere mistam facultatem, refrigeratorem, & modicè digerentem, cui succedens adstrictio robur addit parti. Apud nos (fortassis ex Plinio) magnus est usus aquæ stillatiæ in colicis, vnde *Grimmekraut* dicitur. Hæc quia euidenter amara est, menses ciere potest, & ulceribus sordidis cum melle subuenire. Gargarismus ex ea bene facit in tumoribus faucium & gulæ, partim repellendo, partim discutiendo. Usus etiam esse potest in viscerum obstructionibus, 7. κ. ππ. 9. ex Archigene, in calculo renum & vesicæ, in doloribus ischiadicis, &c.

IX. DE LACTUCA.

§. 36. **A** Lacteo succo ita dici Latinis notum est. Apud Græcos duo sunt vocabula, *σπιδάξ* & *σπιδανών*, quorum illud hortensem denotat, hoc sylvestrem, vt definit Galen^{us}, 2. κ. ππ. 1. 1. κ. 30. 4. Ipsemet tamen ait 2. *Alim.* 40. se discrimen non obseruare. Exempla sunt, 2. *Temperament.* 2. & lib. 3. cap. 4. vt & 3. loc. aff. 5. 3. *Simpl.* 18.

§. 37. Neque obseruasse videtur Theophrast^{us}, 7. *Hist.* 3. & seq.

§. 38. Præterea, Athen^{us} scribit, esse vocem Atticam. In facultatibus ne quid erretur, oportet ante omnia distinguere domesticam à sylvestri. Post hoc, cuiusque adolescentiam à pubertate. Mox, succum à substantia. Tandem, succum adolescentis à pubere.

§. 39. De domestica Galen^{us}, 6. *Simpl.* λαχανόν τῷ ὕδατι ἐν ψυχρῷ, ὃ μὲν ἐχθρὸς αἷται, αἷμα δὲ καὶ τῷ κρυαίῳ ὃ δάπτει μάλιστα ψυχρῶτα.

§. 40. Imprimis quæritur, quæ sint ὕδατος κρυαία? vel ideo, quia Arabum Interpretes hallucinantur. Sicut οἱ φιλέλλωες, τὸ κρυαίον ὀπποῖ τῷ χλιαρῷ ἢ γλακτώδεϊ, hoc quidem significantem *Tepidum* (non *Calidum*, non *Frigidum*) quale lac est ex vberibus tractum : illo autem *egelidum*, *frigidum reuera*, sed non in summo gradu. Et hoc à modo loquendi est argumentum : ab effectibus lactucæ alterum est. Sunt illi tales, quales expectari

possint à medicamento tepido, chamæmelo v.g. vt suprà dictum est, & intelligetur porro ex seq.

§. 41. Vnde subitò deprehenditur error Auer,²⁰¹⁵ Lactucam in primis quidem qualitatibus vel in 1. frigidam, vel in principio 2. esse: in passivis autem temperatam. Melius Auer. & Isaac (quamvis hic vacillet) qui in 2. frig. 1. & Serapio, qui in eodem humidam esse affirmat. Et quei fieri id potest, cum Lactuca nostra, præcipuè capitata, papauera-ceum quid oleat? Nec fuisse aliam Veteribus arguit cognomen ^{junioris}, quod & apud Gal. est in *de v. m.* & Plin. lib. 19. cap. 8.

§. 42. Dico igitur, lactucam nostram iuuenem esse frig. & humid. in fine 2. gr. Dico *Iuuenem*: quia Hipp. lib. de dia. ait lactucam esse frigidissimam (hanc vocem explicare oportet ex Gal.) priusquam succum habeat. Quid hoc verò? Credo id esse, quod Dioscor. ait, *Antequam caulescat. Tum enim fit similis sylvestri*, pergit idem, hoc est, vt Isaac exponit. Habet lac valde acre, quod & stomachum vellicat, & somnos graues facit, ad instar sylvestris. Hanc autem quia Dioscor. in omnibus facultatibus comparat papaueri; & verò lac eiusdem componit cum lacte tithymal. licet addatur, non perinde acre esse: dici fortè potest, lactucam senem iam frigidam esse ad 3. vsque gradum.

§. 43. Verùm vt ad Iuuenem redeam, non facit illa, quæ dicta est frigida & humida, quò minus sit alimentum: est alimentum, sed valde medicamentosum, quippe, quod primo statim vsu manifestè alterationem suam prodit, vt Galen. loquitur, 3. *Temperam.* 4. Eos, inquam, quibus ventriculus æstuat, manifestè iuuat refrigerando, atque à siti vindicat: eos, quibus refrigeratus est, manifestè lædit, &c.

§. 44. Nimirum quod latè deducit Galen. dum coquitur Lactuca, ita reagit in calorem, vt ad sensum fiat ille minor, dum concocta est, faceffit in sanguinem. Quod intelligendum est, non quemadmodum *Prodicus*, in *Epist. Crat.* Ergò non refert, calidis potestate, an frigidis utar. Si enim frigida, inquit, bonum sanguinem efficiunt, æquè bene illis uti possum ac calidis, quia potissimus alimentorum vsus est, vt sanguis procreetur, vt calor innatus foueatur, &c. Sed intelligitur, quomodo Medicorum schola interpretatur vocabulum *ὡς αἷον*, quo Galen. utitur. Significat heic *Similiter*, seu *simili modo*, non *Æquè*, quasi ex omnibus cibis, calidis & frigidis, sanguis fiat eodem gradu calidus: sed quod alimenta omnia, calidum & frigidum sanguinem faciant, qui calidus est, sed modò magis, modò minus. Ex lactuca, puta minus calidus, ex origano magis calidus.

§. 45. Et hoc est, quod Galen. reprehendebat in veteribus, distinguite, aiebat, duplicem calefaciendi modum, quorum alter in sub-

stantia est, alter in qualitate. Sanguis est, quocumque gradu sit calidus, quia detractio ipsius refrigerat: sanguis est, vel calidior, vel frigidior, pro ratione indiuiduorum, alimentorum, &c.

§. 46. Et hæc est prerogatiua lactucæ inter omnia olera, 4. *San. tu.* 4. quod sanguinem faciat frigidiusculum (& eatenus minus laudabilem) non tamen malum, 2. *Alim.* 40.

§. 47. Succus enim neque tam tenuis est, vt betæ, *ib. cap.* 42. Non etiam siccatur vt brassica, neque tam humectatur, vt blitum & atriplex: sed medium obtinet inter hæc, *ib. cap.* 45. Non tantum autem corrigitur frigiditas ipsius, sed & suauior fit palato, si cum acri aliquo, vt capis, porro, thlaspi, &c. sumatur. *ib. cap.* 52. Facit verò pleraque, quæ facere dicitur, dum concoquitur, vt dixi. Si enim incidatur in stomachum calidum & æstuantem, fit *δισμάχτι*, vt Dioscori loquitur, sitim sedat, dolorem capitis, ex æstu illo ortum, tollit, vigilias ex eadem causa curat, somnia turbulenta, & Veneria arcet, &c. Alia facit, cum concocta est, pollutiones nocturnas cohibet, feruorem sanguinis in calidioribus contemperat, vt lac generetur accommodatius foetui, &c.

§. 48. Heic duo occurrunt dubia, *Alterum*, an aluum mouere possit? Galeni, 2. *Alim.* 40. apertè negat, quod neque falsi neque acris quidquam habeat, quemadmodum contrà, ait, neque sistere potest, quod neque austeri quid habeat, neque acerbi. At Dioscori, expressè ait, esse *καλὴν μαλακτικὴν*. Loquitur autem de lactuca ipsa, de qua Martialis in Epigrammatis.

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo

Vtilis.

Respondeo. Prorsus ita est, mouet (inquam) aluum, in primis Romana seu dulcior, si bene coquatur, vt alia humida, malua, atriplex, &c. Galenus autem non recenset omnes modos, inter quos etiam est calor nimius, absumens partem illam, seu quæ huic rei destinata est.

§. 49. *Alterum*, an vrinam ciere possit? Isaac enim post Atheni, affirmat, quibus videtur obici posse, quod diuretica sint calida & sicca. Sed facilis est responsio, etiam aquea faciunt, vt vinum tenue, succus cucurbitæ, violarum, &c.

§. 50. Verumtamen, heic iterum tria sunt obseruanda. 1. Ne abluantur lactuca, si modò per arenas liceat. Fit enim flatulenta, vt noceat potius stomacho. Atqui etiam fructus horæi abluuntur, 2. *Alim.* 2. Cum ipsi flatulenti non sint, non timetur etiam hoc. Quod verò non credas, fortè sunt feliciores in operatione, quod de hecticis monstrari potest, ex lib. de Marasm. 2. Vt iuuenes, & valde calidi vtantur cruda,

non senes, & edentuli. Hac de re in medio est historia ipsius Galeni, 2. *Alim.* 40. 3. Ne in usum veniat senior, & iam caulescens, ut nuper innui.

§. 51. Cauendus verò nimius lactucæ usus, etiam in iis, qui dextrè utuntur. Oculos enim hebetat, & graues somnos inducit, 3. *Loc. aff.* 5. sterilitatem etiam inducit, vnde *διούχοι, & αἰσνίς*, (ita enim legendum esse apud Athen. l. 2. docet Casaubonus, *διὰ τὴν αἰσνίς*, quod est, *arrigere*) quin *κεῖναι ἑρῶμα* dicebatur. Imò, ante Augustum multis fuit religio vesci illâ: eo verò curato à Musa Medico lactucis, caruit postea religione, ut est apud Athen. *loc. cit.* & Plin. *lib.* 19. *cap.* 8.

Hoc etiam queritur ex Martiale.

Claudere quæ cœnas lactuca solebat anorum,

Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Dicunt, Veteres faciebant ebrietatis arcendæ causâ, nos appetitus ciendi.

§. 52. Sed satis de usu alimentario: de usu pharmaceutico hoc tantum addit Galen^{us}, prodesse Erysipelatis impositam: verum paruis & leuibus duntaxat. Cuius imitatione, credo, Isaac laudat in doloribus leuioribus capitis ex bile & sanguine, temporibus applicitam. Facit autem hæc (ut dixi) lactuca iuuenis: cum enim caulem acquisiuit, propinqua sit facultatibus lactucæ syluestri.

§. 53. Scribit de hac Dioscor. *ἐμμενῶσαι καὶ πᾶσαι τὰς δύσμεναι μήχραι*. Quare succus ipsius miscetur Meconio, quatenus ab Opio distinguitur, puto.

§. 54. De eodem succo Theophrast^{us}, 7. *Hist.* 6. ait *δριμύτις ἐστὶν φαρμακώδης ἔστι*. Et Galen^{us}, 2. *Alim.* 40. cum de succo satiuæ iam adultæ dixisset, *πάντα σπῆλαι πρὸς τὰ μικρὰ ἔχον χυμὸν*, de sylvestri ait, *γλυκεροὶ πρὸς τὰ λευκὰ ὁπότε ἔχῃσι, διὰ τὰς δὲ τῶν πρὸς μαλίων ἔστι, αἷμα δὲ δριμύτις ὡς ἐκρίσθαι*. De eodem, Theophrast^{us}, ait, *καταίρει τὸ ὕδρωμα*, quod Marcell^{us}, Vergil^{us}, ex Dioscor^o, intelligit, non de solo hydrope, sed de omnibus excrementis aqueis. Dioscor^{us}, chim de iis scribens, addit etiâ dosin, duorum ob. id est gr. xij. Quibus non contenti Isaac & Auic. 3 fl. id est, gr. xxx. exhibent: audacior verò Serapio, 3. etiam integram propinat. Hos ut imitari nollem, ita mallem in exterioribus uti, in argemis, & in pessis mulierum, in quibus Dioscor^{us}, in refrigerandis hæcticis, in quibus Gal. 10. *Meth.* 9.

§. 55. Quod attinet historiam *ib. lib.* 14. *cap.* 8. ubi post purgationem solo hoc succo dicitur curatus ille, qui linguam habebat tam tumidam, ut vix ore contineret, videri ea de re Casali^{us}, potest, 2. *Quæst. Med.* 23. Si quis intrinsecus uti volet, legat primum Gal. 3. *Temperam.* 4. 3. *Simpl.* 18. deinde utatur. Eadem cautela opus est in lactuca condita Hispanica.

X. DE TRAGOPOGONE.

§. 61. **H**irci-barbam nobis sonat. Rationem nominis Dioscorid^{es}, dat, lib. 2. cap. 132. Vbi *ἡ μήλας* quamvis confirmet Plin. lib. 27. cap. 13. puto tamen legendum esse *μήλας*. Ita enim Theophrast^{us}, 7. Hist. 7. ut ego quidem interpo-
lo, *ἐξ ἄκρου καρπὸς μύλων, πρὸς πύργον καὶ αὐτὸς πελὶς*. Ita enim lego nunc, emancipatis iam Animaduers. in quibus locum totum pro deposito habui. Nimirum *ἡ κέλυξ* præcedens est caput floris rotundum, calycis instar concavum, cui insidet semen, latè se pandens, quo defluxo, fit *γόγγυς* : ἢ *γόγγυς* πύργου Nicandri.

§. 62. De facultatibus pauca omnino scimus. Matthiolus, quia herba est edulis, calidam & humidam facit in 1. gr. & addit, succum seu aquam stillatitiam glutinare vulnera, si in spleniis imponatur. Tragus commendat ad apostemata & laterum dolores. Hæc quomodo facere possit, non video, siquidem omnis tragopogon est dulcis. At si detur alicubi adstringens, quod de purpureo scribit idem Matth^{iolus}, poterit glutinare vulnera. Si detur alicubi amarus, quod de eodem ait idem, poterit ille mederi affectibus pectoris. Huc quia procul dubio spectat

XI. SCORZONERA,

§. 63. **S**cribendum de illa quoque est aliquid. Edidit de hac singularem libellum Nicolaus Monardis, quem cum aliis vertit Clus^{ius}, in quo, ut & Odoricus in Epist. Matth^{iolus}, attulisse ex Hispania illa dicitur Petrus Cannizerus, Ferdinandi Bohemiæ regis Medicus, ut Iul. Alexand^{er}, in Ant-Arg. appellat, celebrasse autem Maurum quendam, qui ita vocarit, quod Escurzos sit vipera in Catalaunia, contra cuius morsum, nec Theriaca, nec vllum alexipharmacum valeat, præterquam succus huius herbæ.

§. 64. Monardis, quem sequitur Matthiol. Cæsal. alij, calid^{am}, & humid^{am}, esse aiunt radicem in 1. gr. sapore non ingrato, sed subdulci, vnde & cruda, & cocta, & condita, non secus ac pastinaca nostra, editur, contra morsum, non solum serpentis dicti, sed & quorumlibet aliorum, contra febres pestilentes, contra quoscunque cordis affectus, melancholiam, palpitationem, syncopen, epilepsiam, vertiginem, contra viscerum obstructions, vteri mala, quid dico autem? Omnia. Ita enim noua remedia celebrari solent, non sine mandatio ut in *opographa*.

§. 65. Notandum, ut, qui uti volet nostra, præ Hispanica, videat, quo sapore sit. Tantum enim abest, ut nostra dulcis sit, ut etiam amarissima.

§. 66. Restat, vt meo more dicam de compositis Cichoraceis in Offic. Horum maximam partem constituunt *Syrupi*, & iidem ex primo ordine tantum.

§. 67. Ij sunt vel *simplices* vel *compositi*. *Simplices* sunt duo, vterque ex succo, alter Endiuia, alter Cichorij. *Cichorium* accipiunt plerique hortense, cum sylvestre deberent. Neque enim perinde est, cum è Syluio syrupus fiat & sicciior, & ventriculo gratior. *Endiuia* sumi debet illa, quæ mensis infertur. *Taraxacon* enim longius abest. Sed & *Sonchus* non satisfacit, longius quippe à temperamento Endiuia distans. Longissime recedit *Lactuca sylvestris*, quamuis, vt dixi, fortè locum habeat in composito Nicolai. Sed vt de simplici loquamur, insignis est in Dispensariis varietas proportionis succi ad saccarum, vt alicubi ille superet, alicubi hoc. Prius vt medicamentum facit efficacissimum, præcipue, si ad lb. viij. succi sumantur lb. v. aut v. β. saccari.

§. 68. Compositorum magnus est numerus: apud nos duo tantum, alter de *Endiuia Cordi* creditus: alter de *Cichorio cum Rhabarb. Nicol. Florent.* Ille ferè extra controuersiam est: hic tot habet iudices, quot Medici sunt. Quibusdam displicet congeries Cichoraceorum difficillimæ dignotionis. Quibusdam otiosa est mistura Rhabarb. Quibusdam copia alterantium præter Cichorium.

§. 69. Quibusdam non videtur congruere proportio dosium. Mihi ita videtur, siquidem carere non possumus hac compositione, sequamur mentem Autoris, quæ fuit, ni fallor, in obstructionibus viscerum alterare, aperire, attenuare, abstergere, ad vias vrinarias abducere, & tandem tonum reddere visceribus. Hoc vltimum præstat solum Rhabarb. non post syrupi coctionem in illo suspendendum (viribus enim manet integris, vt post Calest, Melichius) sed ante coctionem in decocto feruenti macerandum, in coctione linteolo illigatum sæpe exprimendum, vt volunt iidem, post coctionem puluerisandum, & admiscendum. Hac enim ratione, & de adstrictione certi erimus, & de frustraneo motu. Cæterum, Endiuia ipsa sit, & latifolia & tenuifolia, vt supra dixi. Cichorium vtrumque hortense & sylvestre; Sonchus sit asper; Scariola Lactuca sylvestr. Matth. Rhabarb. sit non plus quam 3 β. nisi velit Medicus peculiare purgans parare. Quod ad Rhabarb. in medicamento suspensionem, est illa profectò inutilis. Iam enim partes suas tenuiores coctione deposuit, & consistentia syr. tam crassa non potest penetrare, vt aliquid substantiæ abradat.

§. 70. Huic compositioni an substitui possit altera Vvilel. Placentini, quæ minus laboriosa est, & non constat tot simplicibus, valde dubito. Licet enim concedam in contemperando, non esse illo inferior-

rem, non concedo tamen in deobstruendo parem illi esse, multò minus in vi diuretica. Præterea (qui metus etiam in descriptione Nicolai est, propter Rhabarb.) licet cyanus in exigua dosi ingrediatur: suspectus tamen mihi est propter vim *ὀδραντικήν*, quam ostendere potest, exferere non potest. Quod si fabrica Nicol. sine Rhabarb. paretur, & Gentilis (quæ iam tertia est compositio) Rhabarb. addatur: mallet hanc, quàm Placentini. Quamvis & hoc non sit diffidendum, plus refrigerare Gentilis illam, sed minus deobstruere. Vt iam ferè in eadem culpa sit cum Placentino. Quo tamen in negotio si perquiras intimum meum sensum, is est, nimis ambitiosas esse omnes istas compositiones, & non nisi in affectibus compositis locum inuenire. Quare consultum videri, in contemperando quidem viscerum calore, vtendum esse *Syrupo simplici* vel *de Endiuia* vel *de Cichor.* quorum ille humidior est, hic siccior: in præparandis autem ad purgationem humoribus, *Syr. de End. composito*, quem Cordo tribui dixi. Præterquam enim quod efficacior est simpliciter, fit ex decocto, non ex succo, itaque immunis est ab obiectione illorum, qui dicunt, simpliciter illos duos esse euanidos, quod vis illorum omnis exhalet, dum succus fit per expressionem, dum concoquitur ad ignem. Ego verò non video, cui persuadere possint, contusionem & expressionem demere illis aliquid, cum sine igne fiant.

§. 71. Quod si ignis actio heic est noxia, erit etiam in decocto. His tribus magnis compositionibus nō dissimilis est *Syr. dia-Sereos Andernaci*. Et quæritur in vniuersum, An purgent? Non, nisi in magna dosi dentur, ad iij. iiij. vncias. Verum de Syrupis satis: habemus præter hos *Conseruam flor. cichor.* vt & *Radices cichor. conditas*, de quibus nemo, credo, exspectat iam aliquid amplius. Habent in Italia & caules *Lactuce conditos*. Habemus tandem *oleum ex sem. Lactuce*, cuius vsus in gonorrhœa, & aliis malis calidis. Vide Melich. Dispens. Et hæc de Cichoraceis.

DE CICUTA.

CAPVT LXVII.

§. 1. **C**icuta, teste Seruio in *Fel.* 2. est internodium in triticeis, seu culmiferis, qualia cum habeat hæc quoque planta, videtur inde dicta, quemadmodum *Cicutaria*, quæ Cicutis similes sunt. Græcis est *κρίνον*, *ἀπὸ τοῦ κρίναι*, fortè, quod *κρίναι* exponit Etymolog. Ff ij

magnum. Galen. autem *lib. Quod anim. cap. 2.* *μωροῖν δὲ*. Stultitiam enim facit refrigerato cerebro, 3. *Loc. off. 5.*

§. 2. In Offic. quibusdam sunt folia *Cicutæ maioris*, quæ I. est apud Bauhinum. Equidem nescio, an hæc ipsa sit cicutâ tenerrima in oleo de Mandragora Nicol. apud nos vîtato. In quibusdam est semen, quo vtuntur pro Harmel, seu Rutæ syluestr. pudendo errore. Vbi sunt Trochisci *ἑξήστυλιδοι* Pauli *lib. 7. cap. 12.* ibi cicutâ simpliciter ponitur, quod defendit latè Cronenb. Apud Galen. est aliquot locis 2. *Antid. 9.* in ea, quam *ἐκαπτομα-μύγματι* vocauit Autor, *Centenam* Interpres 4. κ. ππ. 7. 7. κ. ππ. 2. & 3. 10. κ. ππ. 3. & est alicubi *ἀπὸ μα-ἰσίου ὀδύνης*, alicubi *ὀκτὸς ὀδύνης*, vbi vt certum est, prius esse deglubitum, pristinæ modo: ita incertum est, sitne posterius succus, an potius *τὸ μύγμα*.

§. 4. Valde autem mirum est, quo modo ausit quis semen hoc in substantia dare, cum constet ex Theophr. 9. *Hist. 17.* Chios necasse fontes suos (imò etiam sexagenarios suos, Ælian. Strabo, Valer. Max.) hoc modo præparato semine. Lego enim cum Gaza & Henric. Stephan. *ἀπὸ τῆς ὀδύνης*, loco falsarij *ἀπὸ τῆς ὀδύνης*.

§. 5. Vbi memoria dignum est, non plantam tantùm esse deleteriam, sed & semen, adeoque apud priscos non fuisse eundem modum vtendi huius veneni.

§. 6. Heic incidit quæstio, An proposita Cicutâ sit legitima, adeoque Atheniensium illa, de qua in Apologia Socratis, apud Platonem? Et sunt in eam rem argumenta apud Anguillar. 14. *Sent. 69. 1.* Folia non sunt ferulæ. 2. Radix non est caua. Sed expedit dictus Anguill. ita vt bonus quilibet acquirere possit. Vtrobique est vitium: Pro *ἰατρικῶν* Plin. *lib. 25. cap. vlt.* habuit *καλαμίσκος*. Pro *καὶ τῶν* fragmenta Crateuæ præ se ferunt *ἄλλοι*. Sed ad hoc posterius aliter respondet Dodon. Radix illa, quæ iam in caulem erupit, caua est. Paulò aliter Pena, Quæ cauli adhæret, caua est.

§. 7. De facultatibus magnæ sunt controuersiæ. Quod ad passiuas Galen. 5. *Simpl. 19. 4. Art. 21.* humidam statuit: at 3. *Meth. 8.* siccam. Sed ita est, vitium est in Meth. & legendum *μικρότης*. Cui ego, non satis est. Recrudescit enim malum, quod est. Hoc modo *μικρότης* etiam erit siccum. Propterea, inspicere oportet vtriusque loci scopum. Humida est non sicca, adeoque abundat *τὸ μικρότης* in Meth. Huius rei testis sit Helidæus, qui in duritiæbus neruorum ex hac radice cum Ammoniaco secretum habet secretissimum. Quod ad actiuas, difficilior res est. Licet enim apud Galen. tam certa res sit refrigerare, & quidem eoufque, si in iusta dosi detur, vt lethalis sit, non secus ac alia venena frigida, quamobrem sæpe pro exemplo ponitur, v. g. 3. *Temp. 1. 1. Simpl.*

12.3. *Simpl.* 6. 18. & 20. 4. *Simpl.* 15. & 18. 7. *Caus. morb.* 3. 3. *Metb.* 8. 1. & 1. tamen scimus ex Illi. Scalig. *Exerc.* 152. nu. 1. aliorumque recentiorum obseruationibus, cicutam vrinas mouere, aliosque vehementes motus edere, qui à frigiditate (torporem enim illa inducit) non sunt. Præterea Celsus *lib.* 5. *cap.* 6. Cicutæ semen habet inter illa, quæ vulnera rodunt. Præterea, Auic. refutat eos, qui cum Euphorbio confuderant. Id verò factum non esset, nisi aliqua caloris similitudo in Cicuta esset. Præterea non esse omnibus locis venenum, nec omnibus suis partibus. De caule enim scribit Plin. *Viridū estur à plerisque, & in patinū.* Nec refert, si Hermol. in *Cor.* mirificè hæc immutat. De radice scribit idem, nullius vsus esse, quod dictū est idem, *Caret omni vi medicamentoſa.* Quin Scaliger ait, Ligures Taurinos in deliciis habere. Se quoque eſitasse, ſisari sapore. De caule (vt eò redeam) seu potiùs asparagis, refert Anguill. *loc. cit.* pueros Pisarenſes ſine noxa ediſſe illos cum pane. De Aſinis Apulis ſcribit idem, comedere illos Cicutam innoxie. At Matthiol. de Hetrufcis, tam profundo illos ſomno opprimi, vt heri, credentes illos eſſe mortuos, incipiant excoriare, quo dolore excitati aſini riſum moueant prætereuntibus. Talia animalia poſtea excitata, addit Scaliger, primum fuiſſe attonita, deinde inſano ac præcipiti curſu, eoquē vago, atque interdum vertiginoso ſeſe proripiuiſſe.

S. 9. Vnde exiſtit alia quæſtio, ſi ſit venenum, quale ſit? Frigidum eſſe, tam clare docet Socratis obitus apud Platonem, de quo memini, vt non poſſit clariùs. Docere videntur etiam illi, qui amentes facti ſunt: & non illi, qui deliri. Nec illi, qui ſuffocatione perierunt, quæ de Caſaub. in *Athen.* f. 86. ex Theophr. *ὁ δὲ πικρὸν*, quem librum inter Theophræſteos nondum offendi. Quo mortis genere obiit Patauinus ille, cuius Cardan. meminit l. de *Venen.* apud Schenkium 7. *Obſ.* 133. Vide Smetium, *Miſcell.* f. 559. An diuerſitas conſiſtit in ſolo natali? Hoc enim facit, vt quibuſdam locis modò tota planta, modo certa pars ſit innoxia, quæ alibi lethalis, præſertim, ſi in ea quantitate ſumatur, vt effectum edere poſſit. Hanc rem explicat Caſalp. 7. *Hiſt.* 59. exemplo croci, ſtyracis, vini, aliorum vaporoſorum, quæ cum calida ſint, tamen ſomnifica ſunt, ſubſtantia quadam excrementicia, quæ à calore victa ſurſum euolat & cerebrum occupat. Ita (vult dicere) cum ſubſtantia illa in cicuta bene elaborata eſt, poteſt eſſe edulis, ſed in exigua copia: vbi valde cruda adhuc eſt, citius aut tardius malignitatem oſtendit, prout calidæ partes illi iunctæ magis, minus validæ ſunt. Vbi igitur calor paucus agit in humidum multum, ſit, vt tardè ſequatur effectus: imo ſit, ſi calor internus ſit fortior, vt vincatur venenum, vt

de sua experientia loquitur Socratis carnifex apud Platonem, vt necessesse sit iterare potionem. Atque heic distinguere oportet substantiam à succo. Vt enim lactuca est cibus, succus lactucæ venenum: ita cicuta comesta potest alicubi innocens esse, succus non potest. Substantia enim, in ventriculo manens, coquitur, & vaporibus solis agit: succus autem rapitur in venas, & consequenter ad Cor, in quo latitans calidum opprimit & suffocat. Fit autem modò cum his symptomatibus, modò cum aliis, prout solum natale præbet succum talem vel talem. Et hæc est responsio pragmatica, non autem verbalis illa, *Falsos fuisse eos, qui Myrrhida cicutariam ederint pro Cicuta, quæ ubique sit venenum.*

§. 10. Quid? Neque Cicutariæ sunt prorsus indemnes. Si enim III. illa latif. foet. Bauh. menses potest mouere, aliasque deiectiones, quod de Clinicorum experientia habet Lobel. quis non cogitet secum de aliis secretioribus effectis? Hæc ipsa res expedit nobis dubium, quale sit venenum? Attica illa erat venenum simpliciter frigidum, quia mortem inferebat naturali similem, cum sensim & sine symptomatis extinguitur igniculus ille. Hæc, de qua Scaliger, Matthiol. alii, quæ tam vehementes motus ciēt, est heterogenearum partium, non secus ac crocus, myrrha, vinum, &c. Hanc distinctionem adhibitam velim ab iis, qui etiam frigida venena volunt agere *ἀπὸ τοῦ θανάτου*. Non est: quia alibi aliud agunt. Ita Mandragora tanto cum ardore purgat; opium os inflamat, sudores mouet; vinum ipsum tam diuersos effectus habet, &c. Huc tendunt illi, qui Opium calidum esse volunt in 3. frigidum in 4. Et est tale Orientale, minimè Occid. nostrum.

§. 11. Heic incidit quæstio, An verum sit quod Arist. scribit 1. *Plant.* 5. Gal. 3. *Temperam.* 4. Lucret. l. 14. *Cicutam aliis animalibus esse alimentum? Es ist der wahrhaftigen lügen eine.* Cæsalpinus enim eodem 7. *Hist.* 28. de auibus scribit, Esu feminis cicutæ obstupescere, vt manu capi possint; si amplius vorent, vertigine tentari & mori. De anseribus Tragus, ab esu eius insanire & furere, quin illico expirare. Scal. addit, Coturnices in insulis Capreis prope Neapolin, semine hellebori pastæ, conuulsionibus dicuntur laborare.

ADDITIONVM.

§. 12. Confirmationi assertionis de Cicuta Attica, sola frigiditate agente, seruiat & hoc, quod iam succurrit mihi ex Crinito, qui 9. *Hon. disc.* 10. ex D. Hieronymo scribit, Hierophantas Athen. modica cicutæ sorbitione impune se castrasse: vbi verò ad Pontificis de-

uenissent dignitatem, prorsus defuisse esse viros. Quod ita intelligo, aliquando ad certos dies præsauerasse se à libidine: aliquando præsumpsisse tantum, ut prorsus essent liberi ab *αιαγια* illa *νχι*, de qua ego *Com. in l. de V. s. part.* Ad hanc doseos varietatem pertinet id quod Gal. ait 5. *Simpl. 14. Si quis modicè utatur, condensare: si liberalius, obstupescere: si plurimum, necare.*

§. 13. Rursus, in hoc ultimo, & nescio qua temperie consistebat ars Thraliæ Mantinenfis eiusque discipuli, Alexiæ, qui cicutam ad certum tempus dabant, ut est apud Theophr. *l. c.* Puto autem tempus esse horarum, non dierum, aut mensium, multò minus annorum, adeoque *νι εντος τρι ημερων* restrictione opus habere, quemadmodum *νι εντος αμηναι ημερων*, si strictè agere velis. Natura enim numquam cessat, inquit non vno loco Galen. nec potest vel alterutrum, vel vtrumque stare, nisi succus cicutæ aut lapis factus est, aut aliud aliquod corpus, calori animali inalterabile. Refero igitur hoc inter *νι ατισοπητα*, quæ Theophr. admittit, ut dixi in *Animad. meis.*

§. 14. Addo alia: 1. Apud Macrob. 7. *Satur. 6.* vitiose scribitur *Aconito poto remedium esse vinum superhaustum.* De Cicutam enim id scribit Plut. 3. *Symp. 5.* Obseruat Mercurialis 3. *Var. lect. 4.* qui addit, fovere inde Macrob. carpere sua. 2. Falli Langium *1. Epist. 2.* cum ait, Napellum Arabum esse Cicutam Arabum. Succaram enim illi vocant Cicutam. 3. Ex Theophr. *l. c.* doceri, Cicutam Atticam non necessario natam fuisse in Atthide, cum Thrasyas ex Persia petierit, aliisque locis humidis. 4. Multò minus, succum fuisse plantæ viridis. Philosophus enim expressè semen nominat, quod ait primum deglubi, mox in pila tundi, per tenuissimum cribrum cerni, & tandem dari in aqua.

DE CINNAMOMO ET CASSIA.

CAPVT LXVIII.

§. 1. **A** Go de utroque simul, propter tres causas. 1. Quod in quibusdam Offic. sub vno nomine Cannellæ sint. 2. Quod ex eadem arbore credantur esse. 3. Quod sibi vicissim substituantur.

§. 2. De *Cinnamomi* voce iam dixi, quod sentio. Quod si cui minus probabile videbitur, is acceptet Ios. Scaligeri sententiam *Not. in Car.* dictum esse ab Hebraico *Ki namon* per Epenthesin. *Cassia* no-

men cum *πικρὺν* sit in Officinis, iam tacitè innui, quam velim.

§. 3. Quod magnam nobis affert in planta ipsa difficultatem est, quod mutata sit ratio afferendi ad nos. Antiquitus enim tota planta, cortex cum ligno, afferebatur : at cum animaduersum esset, lignum tantum non inutile esse, cortex tantum fuit allatus, & sit hodièque. Ego neque illa cumulo, quæ Dioscor. scribit l. 1. c. 12. Plin. l. 12. c. 29. Theophr. 9. Hist. 5. Galen. 1. Antid. 11. & 13. neque quæ Casalpini. App. ad plant. c. 1. Garz. & Clus. 1. Arom. 15. Max. Transylv. in Epist. de Moluc. Ludou. Romanus, qui & VVertemannus, seu Vartomannus l. 6. Nau. c. 4. Franc. Gomara, Histor. gen. c. 96. Monardis, Simpl. c. 25.

§. 4. Res est, *Una est & eadem planta, sed quæ quibusdam locis Cinnamomum fert, id, quod in hoc genere præstantissimum, & quibusdam Cassiam, quod deterius : quibusdam summis quidem ramis Cinnamomum, imis autem Cassiam.* Hoc quia melius disci non potest, quam ex Notis, quas ego diligenter excussi in Var. lect. non est, cur nunc actum agam.

§. 5. Iam igitur hoc præsuppono, habere nos *verum & legitimum Cinnamomum, veram & legitimam Cassiam.*

§. 6. De utroque dubium est, quamdiu duret ! Gal. 1. Antid. 13. scribit, fuisse è veteribus, qui asseruerint, esse in censu eorum medicamentorum, quæ senectutem non sentiunt. Hos nugari ait ipse, additque, se experimento habere, ultra 30. annos non durare. Quod an concessurus sit Garzia, nescio. Verba enim ipsius sunt, *Videmus, inquit, singulis annis decedere illi plurimum & saporis & odoris.*

§. 7. Ego ita distinguo. Optimum Cinnamomum, & optimè habitum, durare ad 30. aut 40. annos, ceu patet ex iis, quæ Clus. habet in Garz. At quò magis declinat ab optimo, eò citius euanidum fit. Ita de Cassia.

§. 8. De facultatibus quæ dicuntur, omnia sunt habenda de Cinnamomo primæ notæ. Et quia Cassia est Cinnamomum secundarium, quæcunque de Cinnamomo opt. dicuntur, dici quodammodo de Cassia, sed iterum de optima, & quasi *Isocinnama*, vt ita loquar ex Plinio.

§. 9. Quod summè laudatur in Cinam. est summa partium tenuitas, ob quam tantopere penetrat, incidit, aperit, discutit & siccatur, vt vix habeat aroma, cum quo contendere possit. Ideo Auer. de suo *Darseni* inquit, *Supremum esse in omnibus medicinis aromaticis, quæ resistunt putredini, nec habere parem in his operationibus.* Eo fine Gal. ait 8. x. m. 3. Cinam. facere ad putridos & serosos humores, in ventriculo stagnantes. Et mox cap. 3. generalius, Corrigere omnes putredinosas & venenosas facultates

Facultates non solum seroforum & aliorum, sed & lethalium medicamentorum, quemadmodum etiam *ἡ ἰσχυρία*.

§. 10. Quo ex loco explicantur illa Galeni, *cap. 2. præced.* Non solum crassis & viscidis humoribus, quod Serapio & Auic. videntur velle, præsto esse; sed & tenuibus, quos discutit supra omnia, ut ex 6. *κ. ππ. 1.* loqui audeo. Eadem tenuitate prodest omnis generis obstructionibus, laudaturque in hydropo, ictero, calculo, ischuria, retentione mensium, partusque difficultate, &c. Laudatur etiam in affectibus pectoris, cum destillationes à tenui pituita degenerant in contrarios, absumentis scil. partibus tenuibus, tussi, asthma, &c.

§. 11. Quæritur, an habeat quid adstrictorii? Gal. videtur negare, 4. *κ. ππ. 4.* At Auic. expressè ait, habere vim confortandi viscera. Hanc auctoritatem si stabilire ratione oporteat, hæc erit, Cassiam non tantum discutere, sed etiam adstringere, post Dioscor. Gal. asserit 6. *κ. ππ. 1.* in illitionibus stomachi ex Besasa Andr. Et Auer. Cassiam habere partes heterogeneas, aërias & terrestres, à quarum illis acrimonia sit, ab his stypticitas, ut loquitur. In Cassia, Cæsalp. ait 2. *Hist. 24.* loco dulcedinis, quæ à Cinnamomo conspicua est, est adstrictio quædam, linguam exsiccans. At si Cassia differt à Cinnamomo bonitate tantum: quidni in opt. etiam Cinnamomo sit adstrictio quædam?

§. 12. Ex his colligitur, si Cinnam. tam excellenter facit, quod facit, Cassiam facturam id ipsum minus excellenter.

§. 13. Ex his quodammodo intelligitur gradus caloris & siccitatis, tam in Cinnamomo, quam in Cassia. Dico, Cinnam. est cal. & siccum in 3. absolute: Cassia quodammodo. Quæ vox Gal. movit Auicem. & Auer. ut cal. & sicc. in 2. statuerent Cassiam. Quod dum negat Fallopius, & ab oleo, quod vesicas excitat, argumentatur ad Cassiam ipsam, aitque sapere naturam 4. gr. parum circumspectus est. Partes enim frigida & terrea non sinunt Cassiam eousque ascendere: ascendit autem oleum, in quo secretæ iam sunt.

§. 14. Dubitant quidam, quomodo emollire & concoquere possint? Partium tenuitate, & vi siccatoria, 7. *κ. ππ. 2.* sed cum duabus conditionibus. 1. Extrinsecus tantum, ut Pasinus monet. 2. Postquam facta est eius resolutio cum pauco oleo & vitello oui, ut Auic.

§. 15. Quamvis autem Galen. videatur velle, 8. *κ. ππ. 2.* Cinnamomum etiam abstergere, & ita mederi vitis cutis, quæ pendet à crudis humoribus, præsertim in facie: putem tamen à resolutione dicta potius esse.

§. 16. Sed quid in defectu melioris Cinnamomi substituendum est? Omnibus sæculis hac de re cogitatum fuit. Quintus, Galeni præce-

ptor, 3. *π. 1. Carpesium* dat in duplo pondere. Hoc improbat quidem Gal. 7. *Simpl. c. de Carpi. f.* sed quia non habemus, cadit totum. Qui *Cubebas* obtrudunt ex Auicenna, multis vrgentur difficultatibus. Qui *Sabinam* ex Gal. *c. propr. & Plin. l. 24. c. 11.* iisdem subiacent. Accipio Dioscor. consilium, si desit Cinnamomum in vna alterave nota, accipiendam esse *Cassiam in duplo pondere*. Volo autem strictim obseruari duplum, quod Galen. dicat 8. *π. 3.* si descendendum sit à verbis, plus potius accipiendum esse quam minus.

§. 17. Si ita accidat, non repudiarem etiam *Agallochum*, de quo Auerroës ait, habere virtutem Darsenicam. Idem dico de Cannella America, de qua Monard. *Simpl. c. 25.*

§. 18. Accedo ad composita Officin. & primum ad *Dia-Cinnam. Mesue*, quod Elect. quidem est: sed apud nos seruantur tantum species. In hoc 1. mirabile est, quod auctor vult, præter Cinnamomum, etiam Cinnamum. Vulgo Cassiam accipiunt, quod displicet Costæo, & *Aspalathum* vult. Alij Cuminum. Mihi libet stare cum illis, qui *Cassiam*, quod & in abstersione & in adstrictione potentior sit. 2. Displicent, qui semper addunt *Moschum*. Est enim contra mentem Authoris, ne quid aliud dicam. 3. Sed quid sit de duplici *saccaro, albisimo & tabarzet* Breuiter saccharum tabarzet non differt à saccharo præstantissimo, ideo sequor eos, qui in vniuersum pro 3 v. sumunt 3 v.

§. 19. Vfus est & ad promouendam ventriculi coctionem, & ad alimenti distributionem. Ideo pro domestico tragemate seruit. Post *dia-Cinnam.* est 2. loco *Syrup. de Cinnamomo*, cuius multus vsus in virium debilitate, præsertim stomachi. 3. Loco sit *Oleum*, quod *Balsami* naturalis vires supplet. 4. *Aqua* apud nos fit ex Cortice sicco, & pariter seruit viribus.

DE CONSOLIDIS.

CAPVT LXIX.

§. 1. **M**AGNA heic est colluies plantarum, quæ vt temerè, & à vulgo acceperunt nomina: ita satis est temere collocasse, quia vsum respicimus tantum. Omnes habent nomen à *Consolidando*, vnde & quædam *Solidagines* vocantur. Ascendunt ad numerum senarium, quem, cum pace Bauhini, ita constituam. 1. Est *Consolida maior*, quæ est *Symphytum alterum Dioscor.* *Symphytum* simpliciter Bauhini. 2. *Consolida minor*, quæ est *Brunella* nostra vulgaris.

3. *Consolida media*, hoc nomine à Bauhino etiam proposita, vulgo *Bugula*. 4. *Consolida regalis*, itidem sub hoc nomine à Bauhino numerata, vulgo *Rittersporn*. 5. *Consolida Saracenica*, sub titulo *Virge aurea*. 6. *Consolida Saracenica altera*, quæ etiam *Mentha Saracenica* inter Menthas sativas 1. apud Bauhinum *Frauen-müniz*.

I. SYMPHYTUM.

§. 2. **E**σφε δὲ τὸ σμψύτον, *connascor*, nemo dubitat. Non minus enim quam alterum, τὸ κρία σμψήγισσι. Ita enim scribo, non σμψήγισσι, ut apud Dioscoridem; aut σμψήγισσι, ut Marcell. Vergil. vult. Rectè quidem viderat ille, σμψήγισσι non esse Græcum; sed non viderat σμψήγισσι locum non habere. Quia enim dicitur *πακτὸν*, *concretile*, oportet nos amplecti verum *ἐνυμον*.

§. 3. Hoc dicitur Galenio *μάχα*, 10. κ. π. 1. 2. κ. ψ. 18. 5. κ. ψ. 2. 6. κ. ψ. 10. 8. *Simpl. cap. prop.* ad differentiam τὸ πικρὸν præced. quod putò hodièque incognitum esse.

§. 4. Quo loco aurem peruello Lobelio, non debuisse *Ali* vocem agglutinare maiori nostro, cum debeat petræo apud Plin. l. 27. c. 6. *qui lib. ant. c. 7.* cum aspiratione scribit, *Halus*. Esse autem vocabulum Gallicum ex Scribonio docueris.

§. 5. Ex quinque speciebus, apud Bauhinum I. venit in Officin. & radice tantum, nisi quod Fernelio aliter placuit.

§. 6. Si Galen. audiamus, 8. *Simpl.* Symphytum utrumque earundem facultatum est. Verum quia petræum non habemus, non licet etiam componere.

§. 7. De nostro scire fas est, adeo variare, ut alicubi tam acre sit, quam scilla, cum nostrum Occidentale sit *ἀπύον*, adeo quippe lentum & aquosum, ut apud Tragum *Vnētiosa* dicatur. Ut consentiam Dodon. dicenti, modice frigidum esse cum humiditate plurima, si mihi licet addere hanc vocem. Proinde, tepore quidem suo delinire potest calorem partium vulneratarum: humore autem viscoso obtundere humorum acrimoniam, ut glutinatio sit facilior.

§. 8. Credo igitur hæmoptysi, phthisi, pectoris hæmorrhagiis succurrere posse: expectorationem promouere (quod Tragus vult) non posse, nisi fortè in calidis & tenuibus catarrhis, non autem in asthma- te, aliisque morbis, ab humorum crassitie pendentibus. In vulneribus externis aliquid posse credo, inflammationem prohibere, dolorem mitigare, non autem consolidare.

§. 9. In *Syrupo de Symphyto Fernelij* hoc 1. desidero, quod plantæ ipsi videtur imponere, quod radicis est. 2. Quod non explicet se, quod

fit *Symphytum minus*. Habet enim Bauhin. in *Symphytis* duo minora: sed quis diuinet vtrum sit? Fui quondam eius opinionis, velle illum *Dentariam heptaphyllon* I. quam Ruell. vocarit *Symphytum minus*. Nunc in re dubia resilio. Quin in illo componendi ^{denique}, si Ferneliano credere non possumus, vtar potius *Syrupo de Althaa* eiusdem. Quin, nisi simplicia contemptui nobis sunt, vtamur vel *radicib. conditis*, vel *conserua.*

II. BRVNELLA.

§. 10. **O** Riginis est Germanicæ, ita dicta quòd vsus maximus ipsius sit in Causo Vngarico, quem vocamus *die Braune*. Huius species apud Bauhin. I. est illa, quam quærimus. Sed possumus impunè etiam sequente vti, cum facultatibus non differant.

§. 11. Hanc *Symphytum petraeum* esse iam tacitè negaui: nego etiam *Polycnemon* Dioscoridis esse.

§. 12. Hæc videtur constare partibus heterogeneis. Caliditatem enim testatur sapor modicè amarus, cum absterfione euidenti. Frigiditatem opera particularia, imprimis adstrictio, & hanc insequens repulsio. Siccitas tam est manifesta, vt nemo dubitet. Est enim vnicus ferè illius vsus in affectibus oris & faucium calidis. Nec tantum abstergit, & ferè cum melle, quod actionem illam augeat: sed & adstringit, & affluxum prohibet. Idem præstat & in recentibus vulneribus, & in putridis vlceribus sedis & pudendorum, his quidem succo instillato, & herba contusa superposita: illis autem, si decocto abluantur. Idem facit intus, in potionibus vulnerariis.

§. 13. Quod verò vulgò creditur, dissoluere etiam grumos sanguinis, non ego credo. Vtuntur quidam in hanc rem aqua destillata, sed frustra. Casal. laudat in cataplasmate, pro maturandis carbunculis, ex aliorum (puto) sententia. Est enim irrationabile. Laudat idem succum cum oleo & aceto rosaceo, temporibus illitum. Hoc quiuis videt in calidis tantum locum habere. Nullatenus credo, quod Dodon. asserit, aperire viscerum obstructions: credo autem post deobstructionem roborare illa posse.

III. BVGVLA.

§. 14. **O** Riginis est Gallicæ, teste Ruellio, qui *Bellidem maiorem* ibi vsurpari ait eius loco. Huius iterum I. species apud Bauhin. in Offic. recipitur, quamuis ne heic quidem vlla sit essentialis differentia. Tam est *Symphytum petraeum*, quàm *Brunella*, imò sunt congeneres.

§. 15. Facultatibus etiam non differunt, nisi quod hæc ad omnia efficacior. Quæ igitur illi negata sunt, etiam huic denegantur.

IV. CONSOLIDA REGIA.

§. 17. **R**egis nomen inde est, unde apud nos *Equitis*, à mucrone floribus, qui aliquam cum calcaribus veterum similitudinem habet.

§. 18. Apud veteres quid sit, præcipuè, an Hyacinthus poetarum, qui habeat inscriptas literas A I. A I. multa coaceruantur: verum quia eruditæ cognitionis nihil habent, multò minùs vsus aliquid: relinquo omnia suis authoribus, hoc addito monito tantum, aliam esse hortensem, aliam syluestrem, quarum utraque uti possint Officinæ.

§. 19. In facultatibus vix aliud reperio, quàm superstitiones, & nullo fundamento nixas medelas. Dicant, quid in primis possit, quid in secundis, &c. & credam fortassis illis.

V. SOLIDAGO SARACÉNICA.

§. 20. **V**irga aurea est nouum genus herbæ, ab Arnaldo Villano uano clarigatum circa illa tempora, quibus Christiani bellum sacrum gerebant contra Saracenos, à quibus reduces affectebant.

§. 21. Quidam longè recentiorum faciunt, ad Andream Doriæ, Genuensem, Caroli V. in expeditione Africana nau-archum referentes, à quo etiam *Herba Doria* sit appellata. Sed est *αιαγενους* multorum annorum. Ita loqui cogor, quia sæculum Arnaldi est 1300. Dicta est igitur *Virga d' oro*, idiotismo Italico, *Virga aurea*, ut & *Herba d' oro*, non à nobilissima illa familia *d' Auria*, aut *d' Oria*, aut à *dispu. basta*.

§. 22. Vsualis est illa, quæ IV. est in ordine apud Bauhin. licet sine errore uti possis & tribus anterioribus, & duabus posterioribus. Nullum enim heic discrimen essentiale est.

§. 23. Queritur, quid sit apud veteres? Anguill. 2. *Sent. III. cense* esset *Leucographin* Plinij, lib. 27. cap. 11. Hunc irridet Pena, *Adu. f. 125.* Cæsal. 12. *Hist. 42.* habet pro *Panace Chironio* Theophr. 9. *Hist. 12.* & Plin. lib. 25. cap. 4. Contra quem cum multa dici possent, ego, temporis parcens, nihil dico, sed venio ad facultates.

§. 24. Videtur habere heterogeneas partes, quarum hæc quidem frigida sunt, & adstringunt illæ autem calidæ, quæ aperiunt & siccant, ita tamen, ut calidæ, à quibus amaror, præpolleant.

§. 25. Puto autem in vtraque combinatione ascendere ferè ad 3. gr. cum insigni vi abstersoria. Hinc tantæ ipsius laudes in viscerum obstructionibus, ad hydropem iam inclinantibus, vt diu in secretis fuerit habita in decocto. Expurgat enim aquam per vrinas. In calculo primam experientiam habuit dictus Villanouanus, qui in puluere vsurpauit. Et celebrat in hoc affectu Satyricus nouus, qui se *Euphorionem* appellat. In vulneribus internis, prodest subductione ichorum per vrinas.

§. 26. Quod enim notarunt summi viri, pleræque omnes potiones vulnerariæ sunt diureticiæ. Et pugiles solent in potu ordinario suspendere Valerianam, quæ inter diuretica familiam ducit. In externis iuuat exsiccatione & abstersione, quibus facultatibus valde excellit. In exulcerationibus oris mirum quàm commendarit olim Saxonia præceptor! Vide Tragum.

VI. MENTHA GRÆCA SEV SARACENICA.

§. 26. **M** Agnis Mentharum confusionibus accessit hæc denique; vt accenseretur illis hæc quoque, quæ nihil cum menthis commune habet præter odorem.

§. 27. Quo magis Bauhino credo, qui principem locum inter menthas satiuas illi dat. Sed hoc parum sit. Officinæ quædam vocant *Mentham Balsamitam*, quædam *Herbam S. Mariæ*. Rursus aliæ pro *Balsamita* habent *Mentham crispam* & *rubram*, cui meliori iure videtur deberi appellatio. In *unguento Mariato* maiori vocatur nomine posteriore *Herba S. Mariæ*, cui substituunt quædam *Balsamitam* simpliciter. Præter hanc ibidem est *Mentha Saracénica*, & *Mentha crispâ*, item *Herba costâ*.

§. 28. Ex quibus hætenus expedire me non potui. Tu vide, possisne definire litem, quid sit apud veteres, *Alisma* Dioscorid. *Siliquastrum* seu *Piperitis* Plinij? *Lepidium* eiusdem? *Chrysocome*? *Draba*? *Melilotus*? Mihi sufficiat fecisse indicium.

§. 29. De facultatibus libeat tibi, quisquis es, audire diligentissimum Cordum, qui 2. *Hist.* 117. scribit, *flores & folia amarum, feruentem & tenuem habere saporem, veluti quis simul mentham; & abrotanum gustet; quas plantas etiam odore emulctur acerrimo, non sine tamen gratia.*

§. 30. Hinc discat aliquis, non abesse à vero Dodoneum, qui cal. & sic. in 2. gr. facit. Intelligo *Completd.* Id enim persuadet euidentiis. Idem addit, *adstringendi facultate non obscura esse.* Id ipsum Lobelius ait.

Quorum pace dixerim, sensum id non comprobare. Sanat cruditates stomachi, ructus, vomitus, foetores oris, tormina, cardialgias ex stomacho, dolores capitis ex eodem. Quin ex propria capitis affectione, siquidem frigida sit, *Conserua* non infeliciter vsurpatur. Idem dico de malis vterinis à mensium mora. Idem de calculo.

§. 21. In viscerum obstructionibus non esse instrenuum remedium persuadeo mihi, ob partium tenuitatem. Sed *non nisi in principio*, non sine causa addit Dodoneus. Ob amarorem vermes necat & succus & semen foris. Foris imposita discutit collectiones quasdam. Venenis quoque frigidis opitulatur. In vulneribus citissimam operam praestat. Vnde *Balsami* vox apud Geopon. & apud vulgus *Heidnischwundkraut*, & ipsa vox *Solidago*. Mulieribus quibusdam tam familiaris est, ut velint omnibus iuribus innatare. Quin pasta farinacea obducta folia frigent in oleo butyrôve, & mensis secundis apponunt.

DE CORIANDRO.

CAPVT LXX.

§. 1. **A**ΠΟ ΤΩ ΚΩΕΛ & diminutivum κώελιν, *Cimex*, *Coriandrum* dici volunt. Sed quomodo? Puto, cum odor sit mistus ex ingrato Cimicum, & grato Anethi, factum esse κωελίνιον, & corruptè κωελίνιον, apud Theophrast. 1. *Hist.* 18.

§. 2. Plantam non describit Dioscorid., colligit tamen ex illo Marantia 4. *Meth.* 14. Theophrasto idem praestat Cæsal. *Hist.* 59.

§. 3. Esse in hoc genere sylvestre, negat Plin. lib. 6. cap. 20. Hoc primum est contra experientiam Matthioli & Amati. Deinde contra Gal. de Ther. ad Pis. ult. ubi in sale quodam Theriacali est κώελιν ήλιοποι. Adde his Myconum apud Herb. Lugdun. & Bauhin. qui ultimo loco habet *Coriandrum sylvestre foetidissimum*.

§. 4. In Officinis est vsus sem. sat. Vbi autem sylvestre vsurpatur, nescio.

§. 5. De facultatibus non pauciores lites sunt quam de Cicuta. Quidam enim frigidum esse aiunt: quidam cal. Iterum, quidam venenum esse contendunt: quidam negant. Quæ res ut intelligatur, oportet & autores, & illorum rationes inspicere. Dioscor. lib. 3. cap. 155. cum frigid. pronunciaffet, multa illi adscribit experimenta in morbis calidis: at lib. 6. cap. 9. inter venena habet. Eadem experimenta apud Plin. sunt: sed veneni nulla mentio. Galen. 7. *Simpl.* de industria op.

ponit se Dioscor. quem defendit Auic. 2. 2. cap. 144. Atque vt hic venenum esse fatetur : ita ille ne meminit quidem. Auer. cum Galen. quidem est : sed venenum esse concedit. Eandem disparitatem apud recentiores inueneris. Inter hos quidam venenum esse negant, sed *de stannæ n.* vt vinum, habere dicunt.

§. 6. Sed quibus rationibus nituntur? Est enim res magni momenti. Dioscorid. frig. esse ait, quod Erysipelatis impositum refrigeret illa. Respondebit Galen. loqui illum indistinctè, vel de Erysipelate spurio, vel de affectu illo, qui Erysipelati propriè dicto succedit. Hanc in rem sunt verba ipsius 14. Meth. 3. Coriandrum, ait, cum polenta, inter initia erysipelatis fuisse quibusdam malum; at in declinatione, dissipata iam bile, parte liuente, salubre esse medicamentum. Deinde inducit Dioscor. in contradiCTIONE. Commendat, inquit, in strumis discutiendis. At idem adscribit eundem effectum calidis. Telum hoc posterius cum effugere non posset Auicem. attulit 1. *ερυσιπέλης* occultæ proprietatis. 2. Heterogeneitatem partium. Ad prius cum Auic. non respondisset, conatur id facere Pena Adu. f. 314. Et plantago apud Dioscor. quæ frig. tamen est, & Capilli Veneris : sed inter initia, cum opus est repulsione, cui accedens siccitas & adstrictio, partim absorbit humorem, partim roborat partes, ne tumor fiat auctior.

§. 7. Responderem, licet scribat Dioscor. non ob id est consentaneum methodo Galeni, quam tamen Pena vrget. Quis enim sine metu suffocationis in ista parte tam diu vtatur frigidis, vsque dum materia omnis recesserit? Et vbi id factum, quis non metuat alia?

§. 8. Sed vrget Pena amplius. Certissimo experimento, veterumque observatione constat, quod succus Coriandri illitus calidis tumoribus proficit! Quam fida & certa sit experientia, ostenderit solus ille Galeni locus ex Meth. Interim, licet aliquando non valdè obsit succus iste : dici tamen non potest, quod magnopere profuerit. Cum enim, vt dicitur, constet partibus heterogeneis, quarum hæ quidem quibusdam locis prævalent, illæ aliis ; fieri potest, vt sicubi aqueæ prædominantur, si non proficit, non obsit tamen. Et hoc est, quod dici potest, non satisfacere scopo.

§. 9. Idem Pena confugit ad partium totius plantæ diuersitatem ; Succus est frigidus, semen est calidum. Ille refrigerat tumores calidos : hoc concoctionem inuat calefaciendo, flatusque discutiendo. Quin (notate magnum postulat) semen est alimentum, & sanguinem, etiam non correctum, augeat. Resp. Tota quidem planta est calida : sed cum multa humiditate indigesta, quæ, vbi copiosa est, vt in succo, aliquid potest refrigerando ; vbi exigua, vt in semine, non potest.

§. 10. Et hæc est duplex partium heterogeneitas, altera componentium, altera integrantium. De illis, non de his, sunt verba Galen. 7. *Simpl. Constat ex partibus contrariis, esseque compositum ex essentia amara, & aquea. Illam gustus probat, simul caliditatem infert, quam odor etiam comprobatur adeo evidens, ut Vallesio sit inter humana, (coincidunt hæc ferè cum facultate deleteriis. Ideo Cæsal. vinum coniungit cum Coriandro) de quibus ex eodem Cæf. egi supra cap. de Cicuta. Hanc facultatem siue tepidam vocare velis, siue frigidam, testatur nidorulentia (ut sic loquar) quæ est ab humiditate indigesta, qua sursum lata refrigeratur cerebrum, & in hoc refrigerio est venenum.*

§. 11. Sed quid definis? *Calidum an frigidum?* Frigidum, ut opium. Effectus enim utrinque frigidus est, licet non desint symptomata calida. Hinc Dioscor. de Coriandro, insaniam facit similem temulentis: quod intelligo de principio morbi. Vbi enim (quod Auic. ait) calidum resolutum est, remanet, & agit frigidum, sed non nisi in magna copia detur succus.

§. 12. Sed quæ est illa copia? Auic. habet 3 iiii. Auer. 3 vj. seu lb β. & addit, *In nouilunio.* Hinc corrigere licet Serapionis exemplaria, quæ habent 3 iiii. In hanc partium diuersitatem vult etiam Hippocratem 2. *de dieta*, inducere Isaac, quem vide. Volunt etiam Archigenem, qui 8. *κ. π.* 4. dat cochlear seminis in acido ructu, & iubet superbibere merum. Quin Galen. quoque, qui 2. *κ. π.* 1. cum Melanthio comparat. Ex hac comparatione concludere volunt quidam, Galenum statuisse hoc medicamentum cal. & sicc. in 3. Et potest fieri, ut alio tempore aliud senserit.

§. 12. Porro seminum saccaro incrustatorum magnus apud nos vsus est in adiuuanda concoctione ventriculi. Habent enim aliquid adstrictionis, ob quam etiam vsurpantur in hæmoptysi & ventris fluxibus. Tum autem torrefactum ferè damus, quemadmodum cum lumbrico-rum interficiendorum causa.

§. 13. Monendi verò sunt nimis audaces, ne frequentius vtantur, & sine præparatione. Vtut enim semina minimum habent humidi illius excrementitij: habent tamen aliquid, viridia imprimis. Hoc indicat foetor, si non in Hispania, certè in Italia, & apud nos. Et Asclepiades 2. *Antid.* 7. Coriandrum viride manifestè annumerat venenis: at Hispani, autore Amato, frequentissimè illo vtuntur, & pro cordiali habent. Alpinus etiam confirmat, Ægyptiis in frequenti vsu esse.

§. 14. Verùm ut experientia docuit Monachos in *Antid. Mes.* (ij sunt Angelus Palea, & Bart. de Citta-vecchia) propter hunc vsus Hispanorum plurimos esse fatuos, ob quorum curam tam frequentia

242 *Caspari Hofmanni, Doctoris Medici,*
sint hospitalia : ita in Ægypto esse potest, licet Alpinus non obser-
uarit.

§. 15. Sed quæ est illa præparatio, cuius meministi? Profectò non
superficialis, vt apud Augustanos, Romanos, alios : sed operosissi-
ma, qualis apud Cordum, & eos, qui inde habent. Tu vide apud
ipsum. Vide etiam fraudem illorum, præsertim, si pueris velis da-
re, qui post incrustationem primam aspergunt diagredium pulueri-
fatum.

DE COSTO.

CAPVT LXXI.

S. I. **C**OST aut *Kast*, authore Garzia, est vox Arabica, à quo & *καστός* &
Costus, & fortassis etiam *Costarium* apud Strabonem : verum
cuius plantæ sit, tam certum est, quàm supra fuit vel *Aspala-*
thi vel *Agallochi*. Ita, cum olim (vt & apud Garziam) vnica esset plan-
ta, à Dioscor. quidem & Plinio secta fuit in tres, à Bauhino autem in
nouem : & ne quid desit mali, tributum fuit nomen etiam aliis, v. g.
Mentha Græca seu *Corymbifera* nuper dictæ, quam *Costum hortensum* Geo-
ponici vocant; Agerato Dioscorid. quod Eupatorij nomen habebit in-
fra : Christophorianæ, quæ *Costus niger* dicitur : Angelicæ, de qua su-
pra : Helenio : Thapsiæ : Tussilagini maiori seu Petasitidi : Panaci Co-
stino Bauhini, quod est *Pseudocostus Matthioli* : Herbæ Costæ, cuius
supra in Hieraciis mentio. Horrefne?

§. 2. Dicam tibi longè absurdiora. Apud Plin. *Costus* est *nardi ra-*
dis : apud Dioscor. *piperis*, quò inclinat etiam Galen. 8. *Simpl.* Nisi fal-
lor, hoc vnum verè scripsit Dioscor. quod sit *αἰνιδική*, *ferulacea planta* :
verumtamen ita sentio, *Arabici solius esse*, Indici & Syriaci, aliarum,
& adulterinarum.

§. 3. Quidquid sit in his Cimмериis tenebris : oportet discere notas
optimi & Arabici Costi, vt ex supposititiis eligamus, qui quamproxi-
mè accedit. Optimus igitur apud Dioscor. *lib. 1. cap. 15.* & Gal. 1. *Ant-*
tid. 4. in Antid. Charmidis 4. *αἰνιδίς* est. Hoc accipere debes, non de cor-
tice, vt Garzia monet (modò is descripsit *Costum* veterum, qua de re
dubitat Clus.) qui Cinereus est, sed in interiore substantia. An Plin.
cum *Candicantem* probat, de Cinereo intellexit? Vtrum sit, reprobatur
μύρα, vt & *πικράνη*, qui sunt, vt innui, ex alia planta. 2. est apud Dioscor.
αἰνιδίς & *ῥόζα* *ἰερῆς*, quod Plin. vertit, *Odore eximio*. Quo reprobatu

Syriacus, qui est *πικραπὴς τῆ ὀσμῆς*, quod coincidit fortè cum τῷ *βρωμώδους*. 3. apud Gal. *πυόσμος πῶς βροχίας τῆς πικρᾶς πύσης ἢ ἀριμίας*. Sapore amaro prorsus exiguò, acri quàm plurimo.

§. 4. Vnde intelligitur, duas illas voces apud Dioscor. *χρὸς δυνάμεις ἢ πυρώδης* ad laudem pertinere, non ad vituperium. Gal. enim se explicans tam acrem esse ait, vt possit exulcerare. Hoc Plin. dixit *Gustu feruens*. Talis est *πυρρὸς-φαις*, vt ait Dioscor. *ἢ ἀπυρόδυνος*, recens, non teredinosus. Quo loco ex Marc. Vergilio noto, quia Dioscor. amaroris non meminit; & verò ille non fuit ignotus Dioscoridi, quippe qui scribat, Costum necare vermes: videri, vel post *τὴ πυρώδης* inferendum esse *τὴ πικρὸς*, vel loco *τῷ πυρώδης* legendum esse *πικρὸς*. Hoc posterius amplector, quia *πυρώδης*, densus, nihil aliud est quam *πυρρὸς δόλου*, totus plenus. Præterea cum laudetur *καύ-φαις*, vix potest ille esse *πυρώδης*. Adde, quomodo *τὴ πυρώδης* coheret cum τῷ *ἀρις*, densus, qui mox damnatur? Et videtur suspecta fuisse vox Interpretibus, qui vertunt, vel *speciosus*, vel *uber*? Mecum est Cornarius.

§. 5. Iam, habemusne in Officinis hunc Costum? Quem habemus duplicem, dulcem & amarum, peritiorum iudicio est vnus plantæ, & dulcis quidem recens est, amarus autem vetus. Quanquam, quod admiratione non caret, contrà se habet, puta, Qui dulcis illis dicitur, est amarus, & contrà. Vnde intelligitur supina istorum hominum negligentia, coniuncta cum pari impudentia. Est autem, Cordi iudicio, nihil aliud, quàm *Helenium Comagenum*, quo Dioscor. adulterari scribit Costum. Vnde motus, credo, Pena, in Baldo, obtrudit nobis pro vero *Costum Clusij* in Garz. lib. 1. cap. 35. Si me audis, accepta consilium à me supra datum in Aspalatho. Quæcumque radix quamproximè accedit ad notas prescriptas, illa utere.

§. 6. Ex Gal. & Auer. scimus, esse partium heterogenearum, habet *Anim* crassas quasdam, quibus abstergit: tenues quasdam, quibus attenuat, in quibus etiam sedem habet odor ille eximius. Addit Gal. continere etiam humiditatem quandam excrementitiā, qua Venerem stimulet.

§. 7. Putat Auer. ^{zofis} & calorem & ficit, ^{atq;} ipsius non extendere se vltra 2, gr. Auic. ^{zofis} in ficit. quidem consentit: sed calidit, ^{atq;} extendit ad 3. Ego verò Auer. potius sequor, & Auic. deceptum fuisse puto à partium tenuitate. Quæ enim hanc insigniter habent, videntur longè calidiora esse quàm sunt. Non debet autem ob stare crassities illa, qua exulcerat. Licet enim pleraque talia sint calida in 4. non sunt tamen omnia, vt Maranta docet, (scilicet quæ cum substantia crassa habent ^{simul} substantiam tenuem aromaticam, corrigentem miritate sua crassam. Adde,

quod simul adest humiditas excrementitia, de qua dixi.

§. 8. Quid? si illud *ἰαυὺν* explicem ex Auer. de sola cutis rubificatione? Vt enim rectè Costæus, Non dicit Gal. exulcerare, cum manditur, sed cum fricatur.

§. 9. Oportet autem frictionem esse paulò validiorem. Quid quid sit, medicamentum esse *μαστουγκηρικόν*, quod ex alto euocat, docent veteres exemplis februm, ischiadis, paralyseos, contusio-
num, &c.

§. 10. Intùs egregiè penetrat, vt non tantùm vrinam & menses cieat, sed & partum (quem occidere ait Auic.) promoueat. Quo casu in pessa etiàm subditur, lumbi vnguntur, emplastra imponuntur.

§. 11. In viscerum obstructionibus egregiam operam præstaret Costus verus, si haberemus, qui etiàm in venenis laudatur, quod non solum penetret, sed & abstergat. Quin adstringit etiàm. Quod quia Matthiolo, ex Gal. id asserenti, non credit Pena, ostendit, se & morbo contradicendi laborare, & non legisse libros Simpl. qua de Costo, multò minùs incidisse in locum Gal. 6. κ. α. 1. qua de illitione stomachicà diabesasa Andromachi.

§. 12. Quæritur, quod possit esse veri succedaneum? *Pseudo-Costus* Matth. non est contemnendus: sed tamen non attingit præstantiam ipsius. *Angelica Vulgaris* etiàm in defectu est: ramen creditur propinquior esse *Pseudo-Costo*. *Helenium*, quod in succedaneis Gal. est, non potest substitui, quod Dioscor. dicat, comparari cum Costo non posse. *Zedoaria* præstat hæc omnia *αιπκαριόδυνα*. Huic in primis patrocinator Costæus, asserens, in probatissima *Zedoaria* se omnia inuenisse, quæ in Costo requirimus. Quod ipsum valde iuuat sententiam Cæsal. qui pro *Costi specie* habet, & pro illo dat, non in dupla dosi, vt Cassiam pro Cinnamomo: sed in eadem.

§. 13. Vt omnia largior, non possum assentiri de odore, & habeo cum Guiland. pro *Costo Syriaco*. Nam *ἡ ἀμαρὴ ἐστὶν ἰσχυρὴ ἀκριβία*, inquit contra Matthiolum. *cum contrà esse deberet. Ammoniacum* non habere locum tam est euidens, vt verbis non sit opus. *Pyrethrum*, quod Auic. vult, sed in dimidia dosi, non possum admittere, propter vim causticam, non ita correctam vt in Costo. Quid igitur faciendum in *Diacosm* Mesue? Abdicandus potius, quàm admittendus *Costus adulterinus*. Oleo *Costino* substituit Costæus *oleum Caryophyll.* vel solum, vel misto amygdalino.

DE CRASSULA.

CAPVT LXXII.

S. I. **C**RASSULA, à foliorum crassitie, indefinitè in nostris Offic. est, in aliis duplex, *Maior & Minor*, quas distinguere omnino oportet, cum sint contrariarum facultatum. Igitur

CRASSULA MAIOR

Est *Telephium vulgare* seu Bauhini, *Fabaria Matthioli*, *Crassula maior Dodon.* Vbi subito opus est hac distinctione, *Non est Telephium Dioscorid.* etiam per argumentum ipsius Bauhini. *Ad folia ale non sunt.* Non est *Chrysocome* Dioscor. Tragi, cui multa obstant, quæ videbit, qui conferre volet. Non est *Cotyledon* seu *Vmbilicus Veneris* alter Cæsalpin. quia, quod ipsèmet fatetur, flores & caulis tenuitas defunt. Non est *Scrophularia* Dioscor. licet in Offic. quibusdam sit. Tandem non est *αιακακισπος* Plutarchi, *l. de facie in orbe Lune*, vt Gesnerus voluit. Vbi enim est inusitata illa magnitudo? Est autem vox Magarum, seu Pharmaceutiarum, de qua faciant illæ, quod volent. Vox ipsa signat *Amorem venosissimum*.

S. 3. In facultatibus sunt tenebræ apud eos, qui *Telephium* Dioscorid. esse volunt, quibus mederi potest allata soli naturalis varietate, vt in Aro, & aliis.

S. 4. Sed non est necesse. *Crassula* nostra est frig. & hum. non sine tamen substantia quadam nitrosa, qualis in brassica, ob quam etiam crucis est obnoxia. Habet præterea humidi quid (mucosum gluten vocat Pena) quo quasi abluit sordes vulnerum, & edit effectum abstersioni validæ similem, vnde *wundtkraut* dicitur. Quo ipso quia contemperat acrimoniam in vlceribus *Telephiis* (habent vt plurimum fociam intemperiem calidam, quæ affluxum inducit, & est causa sine qua non) sunt sapicule effectus insperati. Maturare etiam potest abscessus quosdam, non substantia quadam calida, quam tamen Pena videtur velle introducere, sed curata dicta intemperie, ac redinem humorum parante. Hac ratione succurrere etiam potest vulneribus & erosionibus internis, præcipuè aqua destillata. Eodem modo sanguinem sistere in recentibus vulneribus, & dolorem mitigare.

S. 5. Hoc adiuuat tantilla caliditas, à nitro affusa. Quare etiam

Dodon. non debet vellicare Galenum, quod crassula nostra non sit calida. Est, forte in 1. gr. Neque verò absterfio est à calore, sed ab hoc ipso nitro. Video, quid addat de siccitate, & partium tenuitate: Sed hoc totum nihil est.

§. 6. *Oleum in Offic.* dicitur refrigerare & adstringere, atque ita inflammationibus vtile esse.

CRASSULA MINOR.

§. 7. **O**fficinis, etiam Dodoneo ita vocatur, vt & *Illecebra* ex Plinio *l. 25. c. 13.* Est autem *Sedi* seu *Αιζοι* minoris species, idque vel I. vel II. vel III. Bauhini.

§. 8. Quo loco insurgit difficultas maxima, calidum an frig^{idum} sit? Respondetur vulgo, quibusdam locis calidum esse, quibusdam frig^{idum}. Non sufficit hoc viro diligenti, Bauhino, sed tribus dictis subiicit IV. *Sedum minimum frig. Clusii*, quod est apud ipsum 4. *Rar. 41.* inter xiiij. species vlt. & *Αιζοι* *δαρόκου* Dalecampij. Non sufficit hoc CL. IUNGER-^{diritus}MANNO, qui in Catalogo ait, Differt à I. Bauhini, quod folia sint longiora, teretiora & angustiora, aliquantulum ad caulem reflexa.

DE CRETHMO.

CAPVT LXXIII.

§. 1. **R**EGNAT heic in primis barbaries Officin. quam quidam vocabat *Apotecker Latcin*, *Cretamus* seu *Crethamus* vel truncè *Creta* seu *Cretha* est Latinis *κρημύς*, à *κρημύς*. Atque heic subito controuertitur, vtra scriptura sit melior? per i. an u? Sequor Plinium, qui semper habet e. quemadmodum & ^δ. potius, quam ^τ. Interim non irascor illis, qui secus faciunt.

§. 2. Apud Dioscoridem est *l. 2. c. 122.* à Romanis vocari *Batin*. Est & aptud Plinium *l. 21. c. 15.* & rursus *l. 22. c. 27.* necnon Columellam *l. 12. c. 7. & 13.* Sed locis his omnibus geminatur, & *Battis* scribitur. In Officinis sunt *Bacilla*, mensis secundis apponi solitæ, quod vocabulum nescio quomodo deriuant ab illo *Batis*, nec prohibeo. Apud Columellam est, appellari *Olus cordum*, aut vt alij *Chordum*, quod vnde sit audire gestias! Si est *κρημύς* posterior scriptura erit melior. Veteor ego, vt sit: scribat igitur vnusquisque vt volet, & hoc capiat.

Quemadmodum fanum autumnale est Cordum, grümmacht; & agni Cordi die spatling: ita hi asparagi serò, & cum aliis bellariis inferuntur.

§. 3. Horum condituram tradit Quiquer. de Laud. Prou. f. 50. ubi etiam protutela Crithmi nostri apud Dioscoridem l. c. pro *μαυρίποις*, aut, vt MS. habere intelligo, *μαυρίποις*, legit *συνάμποις*, vt comparatio cum portulaca constet. Tu dictum puta, *Feniculum marinum*, dictum Italis & Gallis, reuera esse *Crethmum veterum* id videtur, quod II. est apud Bauhinum.

§. 4. Vbi illud noto, cum *Crethmum* apud Dioscoridem sit vnica & solitaria herba, videri illi accreuisse *Marinum* ex *feniculo*. Interim absurdum dictu non est, agnitas postea fuisse alias species, quas tamen Pena agnoscere non vult. Et hoc, in *Vnguento Martiato maiore* dici *Herbam S. Petri*, adeoque disiungenda esse illa, vt duo sint medicamenta, *Herba S. Petri vocata* ab Italis, *Herba Paralysis*.

§. 5. De facultatibus iudicare nos oportet ex paucis illis, quæ Galen. habet 6. *Simpl. Crethmum gustantibus salsum est cum pauculo amarore. Quare vis eius est exsiccatoria & abstersoria*. Vide amplius Bruyer. de re cib. l. 8. c. 45. Habet & Dodoneus aliquid.

DE CROCO.

CAPVT LXXIV.

§. 1. **A**ΡΟ τῆς κρόκος, ἢ κρόκος fiunt diminutiuæ κροκίς ἢ κροκίδες, quæ omnia vel tramam vel subtegmen significant: vel floccum, filamentumve, in veste exstans: vel denique stamina quæ in plerisque omnibus floribus sunt (Nymphææ verbi gratia apud Dioscoridem l. 3. c. 131. liliorum, apud Plinium l. 21. c. 5.) vnde factum est nomen huic herbæ, de qua agere occipimus.

§. 2. Habet enim Crocus in medio florum stamina, quæ sola in vsum veniunt. Ita ego ex rei veritate: at poetæ fabulam habent de Croco puero, de qua in Var. lect. ex 9. x. m. 4. Arabes *Zaffaran*, aut potius *zahafaran* habent, quam vocem omnes, quod sciam, Europæi receperunt. Interim & alia nomina apud hos, apud illos sunt, quibus non immoror.

§. 3. Apud veteres pauca sunt *Crocī* species: apud nostros tot, quot Bauhin. voluit. Nos vtimur *Aquilano ex Calabria*, de cuius cultura carmen scripsit F. Iustulus Spoletanus Romæ, 1510. Nam qui in:

Austria & ad Rhenum colitur, absumitur ab ipsis incolis. Et quia Gal.
1. *Antid.* 14. operæpretium putavit nauigare in Ciliciam ad antrum Co-
rycium, è quo antiquitus petebatur: eamus sanè nos ad mutos nostros
magistros, videamusque quomodo tutos nos præstemus à fraudibus
Materialistarum.

§. 4. I. Dioscorid. *l. 1. c. 25.* vult *πρόπαντι*, recentem, cum quo, ni fal-
lor, idem est *ἡλικίης*, *plenus*. Hunc Damocrates 1. *Antid.* 5. videtur
καλὸν vocare, Gal. ipse *c. 14. seq. ἀνταφῆ*, *Vegetum*, vt Interpres; *Proce-*
rum, vt Syluius; *pinguissimum*, vt Plin. *crassissimum* vt Marc. Vergil.
quantum scil. natura filamenti permittit. Qui enim tenuis & exoletus
est, non amplius habet integras vires. Mihi videtur lucidissimè loqui
Pena in *Adu.* *Filamenta debere esse carnosâ, lata, & quasi oleo delibuta, cruo-*
reque aureo nitentia. Hoc solo tamen indicio non est quærendus crocus,
eodem 1. *Antid.* 14. sed oportet etiam reliqua adfint.

§. 5. II. Laudat Dioscorides *ῥῆμα*, & statim explicans, *ὀλῖγον ἢ λευκὸν*
ῥῆμα ὅτι τῆς ἑλίας, quod Plinius interpretatur, *Blandissimum*, quod sit me-
dio candidum, *Dialcon*, inquit. Serapionis Interpres ita, *Cuius capillus*
vergit ad albedinem. Ego ita intelligo, *Naturali colore est candidioris*, vt Gale-
nus habet, *sed ita vt ex rubro exsplendescat aliquid album.* Propterea
Plinius damnat *Cyrenaicum*, qui omni croco nigrior.

§. 6. Vbi noto, *ῥῆμα* apud Dioscoridem, non est *Circulus*, vt Corna-
rius; non *Calyx*, vt Dalecampius; non *Capreolus*, vt Ruell. non *Circuitus*,
vt Matthiol. sed *filum ipsum*, quod *Crocum* vocamus, capreolis vitium
non dissimile.

§. 7. III. *Εὐαρεπὸν ὃ τῷ ῥῆμα* (Ruellium omisisse queritur Pafinus)
ἢ ῥιμῶα. Hoc Plinius dixit, *Altera probatio, si manu prolata ad ora, leni-*
ter faciem, oculosque mordeat. Galen. *l. c.* vno verbo *ὑποσφύεται* vult, quod
explicare oportet ex Dioscorid. *Optimum esse Crocum, qui valido quidem*
suo odore (tribuit enim illi *ἰσὺς τῆς ἰσχυρῆς*) *caput ferit, sed gratia sua allicit &*
delectat.

§. 8. An *ῥιμῶα* sit referendum, non ad odorem tantum, sed ad
gustum quoque, quod iterum Pafin. vult, valde disputo. Nam neque
veterum quisquam hoc docuit, neque sensus eò nos ducit. Tribus his
signis tantum tribuit Galen. vt dicat, *si quis Crocus hæc habeat, eademque*
perennent, optimum illum esse. Verum tamen Galen^{us} monet, respiciunt tan-
tum adulterium Croci: non etiam, si intempestiue sit *τέκτος* (recipio
enim *ῥιμῶα* Marc. Vergil.) vel ex ipso loco, vel ætate vitium contra-
xerit, vt Dioscorid^{us} innuit.

§. 9. IV. Idem Dioscorid. ait, debere esse *ῥῆμα* *ἢ μὴ ῥῆμα*. Vtrum-
que enim verbum desiderat Pliniana paraphrasis, quæ sic habet. *Proba-*

est sinceri, si imposita manu crepat, veluti fragile. Humidum enim, quod evenit adulteratione, cedit, aut si maui, silet.

§. 10. V. Idemmet ait, *Crocum malum esse* ^{Σοφ} *δύσπικτον*, & *ικμαίνον*. Quod Plin. dixit, *pestimum, quod situm redolet*. Nec mirum, expressisse vocem priorem tantum: situs enim ab humido (quod mox damnat) est. Quod si Ruellium sequi placeat, & accipere *ικμαίνον* quidem de situ, *δύσπικτον* autem de carie: oportebit etiam dicere, vitia duo, alterum ab adulterio, alterum ab ætate in idem coiisse. Ita vero Dioscorides per *δύσπικτον* idem intellexit, quod per *δυσμείκτον*. Nisi enim fallor, vox illa significat crocum, non *cariosum & puluerulentum*, sed *oblongum*, ut vertunt. 1. *Brevibus capillis constantem*, quem Plinius etiam laudat. Et talis subito est *ολομαλές, & ἐλάχιος*, *integer, non solutus in pulverem*.

§. 11. VI. Iterum idem ait, optimum esse *ἀγιόν*. Ita enim cum Marc. Verg. loquor, & intelligo crocum, non alio vnguento delibutum, quod fit, cum iam præ senio fatiscit. Huic verò non obstat *Pinguis*. Plinij, si quidem recipiatur expositio ibi tradita.

§. 12. VII. Tandem idem vult *πρὸς δάκτυλον* *ἐν τῇ δυνάτει τοῦ ἤπατος*, qui cum diluitur, inficit manus. Debet autem tinctura esse definita seu moderata: ubi autem nimia, censetur crocus debilior esse. Hoc ipse Dioscorid. docet de *Croco Centuripino* (Centuripæ Siciliæ oppidum est apud Strabonem & Ptolomæum) cuius incolæ vtantur illo in tingendis operis ex Thyia arbore. Ita enim Cordus & Corn. Cui enim bono esset tingere mortaria? Et licet sciam, Plin. docere, triti vsum esse ad replenda theatra, qua de re multa Crinitus 18. *Honest. disc.* 4. non accedo tamen ad Hermol. qui Dioscor. id velle dicit. Verba enim Græca non tolerant. Siculum tamen Crocum non profus exulasse à Medicina, indicio sit Asclepios Scrib. Largi: 9. x. ππ. 4.

§. 13. Quomodo olim falsificatus sit, dicat tibi Dioscor. hodie, scribit Cost. in Diacur. maius Mesue, adulteratur carnis bubulæ filamentis: Sed adulterium deprehenditur ab iis, qui sæpe tractant crocum ingenuum. Color enim est minus viuidus, nec inficit manus.

§. 14. Cæterum, quia, ut dicitur, partium est tenuissimarum, servatur à nostris in vasis plumbeis aut stanneis, loco siccò. Hoc qui negligunt, fraudem committunt. In humecto fit ponderosius: sed & facile fit evanidum. Servari autem debet crocus integer, non pulverifatus.

§. 15. Vbi vsus exigit, Dioscor. iubet *ψαλῆ* (ita enim lego cum Corn.) *ἐν ἡλίῳ, ἢ ἐν ὀρενίῳ ἡλίῳ*. Vbi hoc moneo ex Pasino in *Matthiol.* auctoritate Serap. sui, interponenti *, ut sit duplex siccandi modus, in Sole, aut in testa siglina. Trahitur apud nos in culinas, luxur potius

quam vsus gratia. Licet enim concoctionem iuuare possit : tantillum id tamen, quod patinas tingit, parum potest. Sed & non multum licet accipere, quia, vt dicitur, caput ferit.

§. 16. Qui vulgò venditur, ferè est corruptus Cartamo seu Cnico, quem *Crocum Saracenicum* vocant, tinctorum *Safarolo*. Facit cibos virosos & ingratos. Miscent $\rho\omega\pi\pi\tau\alpha\lambda\alpha\iota$ etiam *Crocum Indicum*, qui radix est, Curcumæ non dissimilis, de quo videre est Garz. 1. *Arom.* 39. & Acostam c. 30.

§. 17. Sed age, veniamus tandem ad facultates Croci. Heic verò summe laudatur summa partium tenuitas, & trahitur in dubium, an non illa vincat omnia alia simplicia? Hinc in debilitate cordis (vnde etiam *Cordialis* dicitur ab omnibus) à quacunque causa sit, vsurpatur in epithematis, quæ pectori; & puluillis, qui pulsibus admoventur. Ita in catarrhis suffocatiuis, in asthmatis periculosis, in iis, qui ex frigore externo sensim fiunt $\acute{\alpha}\sigma\theta\mu\alpha\iota$, in phthoe extrema: visus fuit tam egregiè iuuare dilatationem pulmonum, & thoracis, vt in animam quidem agentibus, vitam ad aliquot dies prorogarit: reliquos autem iam desperatos quasi ex Orco ad vitam reuocarit.

§. 18. Quod vero tu maximopere mireris, cum his beneficiis habet hoc maleficium, quod (vt iam supra non semel dixi) sit in catalogo eorum apud Cæsalpin. quæ ob humiditatem quandam crudam & indigestam, quam multus calor eleuat, & ad caput perducit, non somnum tantum inducunt, sed & mortem. Vbi si quæras quæ sit causa tam horrendæ diuersitatis? Dosis.

§. 19. Quæ autem salutaris est, quæ contra noxia? Legi apud peritissimos quosque, si detur in vino dulci, calido actu, croci tenuissime puluerisati $\mathfrak{z}$ j. aut ad summum $\mathfrak{z}$ j. vt Dodon. habet (quamuis Camerarius etiam ascendat ad $\mathfrak{z}$ j. β .) consistere intra salutis terminos. Hinc menses & vrinas mirabiliter ducit, foris tantum illitus, in hydropicis aquas, &c. Hoc tribuit Pena syluestri tantum, Clusius latifolio.

§. 20. Hinc etiam in partus difficultatibus adeo visus est fortiter egisse, vt totus infans apparuerit croceus. Quod quo alio fiat modo quam penetrando? Hoc experimentum est à Rhasi, quem Serapio laudat. *Fuit mulier quedam, inquit, quæ aliquot diebus laborarat in partu, & dedi illi in potu $\mathfrak{z}$ ij. Croci, & peperit statim. Et expertus fui hoc postea statim sepe, & semper fuit ita.* Hui, dicis in dosi tanta! Mihi suspecta semper fuit fides librariorum, qui $\mathfrak{z}$. pro $\mathfrak{z}$ j. scripserint. Quis enim nisi audacissimus, daret $\mathfrak{z}$ ij. qui sciat $\mathfrak{z}$ iij. interficere? Putarim igitur Rhasin heic posuisse summam dosin $\mathfrak{z}$ ij. & postea in hac dosi subisti, vel in $\mathfrak{z}$ j. vel in $\mathfrak{z}$ j. β .

vt subisti, vel in $\mathfrak{z}$ j. vel in $\mathfrak{z}$ j. β .
ad $\mathfrak{z}$ j. vel in $\mathfrak{z}$ j. β .
aut ad $\mathfrak{z}$ j. β .

præsertim si quis det, vt Crato, cum ῥij β . distamni Cretici in vino odorifero. Tum enim quod Croco in primis tribuitur, potest roborare omnia membra, hoc est dilatare omnes meatus, ob debilitatem tantum non collapsos, vt libera sit via flammæ naturali, per respirationem & transpirationem se expediendi à fuliginibus.

§. 21. Crediderim Camerario, melius id fieri ab *Extracto*, etiam in minima dosi, quam à substantia Croci. Vt vel inde quoque manifestum sit, robur, quod parturientes à croco nancisci dicuntur, non esse ab adstrictione ipsius, de qua dicitur: sed à partibus tenuibus, dilatantibus & aperientibus vitæ spiracula, quæ sunt in primis arteriæ.

§. 22. Hinc tandem etiam fit, quia $\alpha\iota\tau\iota\ \pi\acute{o}\ \pi\acute{o}\lambda\lambda\acute{o}\ \pi\acute{o}\lambda\epsilon\mu\alpha\iota\ \tau\eta\ \gamma\acute{\epsilon}\nu\epsilon\iota$, vt si crocus nimis liberaliter sumatur, (atque hoc est iam maleficium ipsius) interficiat. Huius rei historia est apud Amatum in *Dioscoridem*. Vidimus, inquit, nos apud Mutinam in Campo, totius Hispania celeberrimumemporium, mercatorem, qui cum plures Croci sarcinulas emisset, vt in Lusitaniam portaret, & multum ex illo in ollam, carnes iurulentas pro cœna continentem inieciisset, post earum esum, in tam intensum & vehementem risum incidisse, vt non multum absuerit, quin risu & cachinno è vita discesserit. Simile exemplum est apud Iul. Alexandrinum in *Salubr.* Nos, ait, nobilem feminam Tridenti vidimus, horarum circiter trium spatio, immodico risu concussa, eliciendorum forè mensium causa, iusto plus croco usam. Nimirum, dubium non est, si aut hæc, aut ille plus croci sumpsisset, aut etiam, si debiliores fuissent, quin destituti viribus mortui essent.

§. 23. Sed quæ tandem est illa dosi^{us}, à qua periculum est? Mihi distinctè nihil compertum est. Dioscor^{ius}, quidem, Serapio, Auicenn^{as}, Constant^{inus}, African^{us}, omnes, ex aliorum sententia, scribunt, z iij. interficere. At dictus Iul. Alex^{ander}, z iij. habet. Inquit enim, Quadrantis pondere potum, nimis effusum parit gaudium, &c. Quod quia ab experientia noua pendet, relinquo in medio: hoc addo, videri crocum non dilatando esse solum grauem, sed & obstruendo & strangulando. Testatur enim res, & scribit Galen. 2. κ . $\alpha\tau$. 1. in Hiera vulgari ex solo croci odore incurrere nos capitis dolorem. Vltimis etiam verbis eiusdem cap. crocum habet inter ea, quæ non tantum caput offendunt, sed & mentem perturbant. Imo 5. *Simpl.* 19. inter illa, quæ liberalius sumpta vel dementant, vel mortem inferunt, ibi ait esse quantitate venenum. Plin. l. 20. c. 21. dixit, somnum facere, & caput leuiter mouere. Quæ duo non oportet coniungere, sed somnum facere, & alioqui caput grauare, non tamen valde. Quod accipiendum videtur esse de modico etiam usu. Vt enina laudatus modo Amatus, Agaso quidam dormiens Pisauri super duobus croci saccis, eadem nocte interijt. Qui si idem cum eo est, cuius Cozzus

meminit in Diacarc. Mesue, cum his symptomatis obiit, capitis dolore, cum insigni gravitate. *Nempe enim*, inquit idem, *oppletis à copia vaporum viis, suffocatio tandem affectur.* Sunt qui dicant, *convulsionem Caminam* superuenisse, antequam moreretur. *Pena in Adu. vertiginem tenebrosam* habet.

§. 24. His ita stantibus, quomodo crocus potest esse *ἀρπαλας*? Quod Dioscorides affirmat, & confirmat Plinius? Quin Rhasis & Auicenna diserte contrarium docent. An ex falsa opinione est? Scribit Scholiastes Sophoclis, referente Nat. Comite §. Mythol. 14. *Mulieres Siculas in Thesmophoriis, Veneri sacris, gestasse coronas ex Veneris herbis, inter quas Crocus.* Et Homerus *Iliad.* 8. describens concubitum Iouis & Iunonis, Tellurem finxit produxisse varios flores Venereos, & inter hos *Crocum*. Nimirum, ut recte Pena, *Quaecunque herba existisse dicuntur ex amasiis, ea Venerem ciant.* Hoc facere etiam crocum, testes sunt ipse Dioscorides & Plinius. Qui igitur in sacris Veneris epulabantur coronis onusti, credebant fieri eodem scopo, quo hederam gestabant Bacchi conuiuatores.

§. 25. An simpliciter referre oportet ad fraudes Diaboli, qui, castitatem prætendens, libidines quærebat? Huc Priapi spectabant in sacris Eleusiniis, &c.

§. 26. Quidquid sit, demonstratum mihi hætenus est, crocum in duplici noxa esse. Vnde obiter patet error Dodonei aientis, crocum capiti obesse, quatenus vigilias facit. Imò somnum facit. An pro defensione illius dici potest, facere in iis, qui siccissimi sunt cerebri? Discutiendo.

§. 27. Hoc modo videtur Auicennæ appetitum tollere, & nauseam facere. Ideo rectè ait Arabs, non esse hoc de proprietate ipsius, sed per accidens fieri, in ventriculis siccis, & in magna copia sumptos. In modico vsu, & visceribus non prorsus desperatis, contrarium facit, roborat illa, non adstriktione, quanquam & illa aliquid facit; sed apertione meatuum. Hinc, puto, pendet etiam bonus color, vigor animi, artuum soliditas, ut hinc militibus aptus dici queat. Vide Penam.

§. 28. Non aliunde est, cur in confectiōibus anodynīs vsurpetur. 7. κ. π. 2. in Arter. V. & X I. 2. κ. π. 2. in Hiera Antip. Non diffiteor, plurimum efficere in iisdem discussione, quod Gal. 5. *Simpl. & alibi* concoctione, accepto τὸ πικρὸν pro maturare. Hoc videtur docere Diosc. cum statim explicat per τὸ μαλάττειν, & in *Vnguento Crocino* πικρὸν. Ideo vsus Croci est etiam in collectionibus humorum, in erysipelatis, in aliis. Scribit enim Gal. *Quaecunque non valde calida sunt cum adstriktione*

ne, sunt emplastica. Vtrumque est in Croco. Præcipuam autem differentiam facit modus substantiæ actualis. In solidiore enim ^{in solidiore} in tenuiore, v. g. olei, discutit. Hoc facit tenuitas partium, quam toties crepamus, ~~illud~~ ^{quod dicitur} Galeni.

§. 29. Heic fortassis aliquis commotior, Cur tam diu files de qualitibus primis? Ita res tulit. Sed eccas tibi! Auctore Gal. est cal. in 2. siccus in 3. Qua in re quidam deferunt Gal. Isaac in vtraque combinatione subsistit in 1. Serap. cal. facit in 3. sicc. in 1. Quod cum videretur non quadrare, addit Lobel. ^{etiam in 2. gr. si in magna copia detur.} Quam conditionem vt apud Serap. non inuenio: ita habeo pro aspernabili. Puto autem librarij errorem esse, scribentis in act. ternarium pro binario.

§. 30. Superfunt compositiones, quarum I. sit olei. Hæc non fit ad mentem Dioscor. sed Mesue, & vocatur, teste Melichio *Oleum somniferum calidum*. II. *Vnguenti Crocini*, cuius variæ sunt descriptiones, sed rari est vsus. III. *Crocomagmatis*, quod est id, quod superest post expressionem, non olei, sed vnguenti. Huius meminit Dioscor. statim post Crocum. Galen. 2. *Antid.* 5. habet descriptionem Damocratis, quam Paulus etiam & Aëtius, mutatis quibusdam. Sed non est in vsu. IV. *Emplastri Oxycroci* (quod vulgus nostrum vocat *Crucifix*) & commendat Ischiadicis. Est autem alia descriptio Nicol. Alexandr. alia Ioh. de Vigo. De vtraque monco. 1. Sequendam videri proportionem Cordi in compos. Nic. 2. Videri Vigonis esse melius, quia acetum non habet, quod acescit, & sit medicamentum nervis inimicum. Idem in vino metus est. 3. Non contemnendum monitum Syluij in dosi croci est; videtur enim sumptuosius facere, non melius. 4. Ne in fracturis vsurpetur initio, dum probabiliter affluxus metuitur. Experientia enim docuit, magna mala inferre. V. *Electuarij Diacurcuma*, quod à Croco basi dici, nullus dubito. Duplex est apud Mesue, maius & minus, quorum illud tantum vsurpatur. Vtimur in dispositionibus viscerum, hydropem minitantibus; imò in ipso hydrope. Non tantum aperit, sed & status potenter difficit, vt Trincauellius persuadet: addo ego, insigne est diureticum. Loquor de maiori, cui minus substitui non potest. Loquor iterum de Elect. quod succos etiam habet aperientes, non de speciebus, ex quibus *Rosulas* paramus. VI. *Elect. Diacrocum*, quod idem cum *Elect. de Ono*, à Maximiliano I. Imper. celebratum, & sunt eius variæ descriptiones. Vfus in peste est, præseruationis quidem gratia sumptum à ieiuno quotidie, ciceris magnitudine: curationis autem pondere 3 j. in aqua conuenienti ad sudorem. Mihi totum suspectum est propter nucem *Vomicam*. Cum enim sit venenum, non

qualitate, sed propria substantia, profligatissimæ audaciæ fuerit, tam temere periclitari. Quo tamen si utendum sit, auferatur nux illa. *Hoc iamdudum sanxerunt Medici Augustani. VII. Extracti*, in quo vade videndum, ne quid peccetur. *VIII. Idem dico de Elixir proprietatis dicto*, in quo Crocus est basis.

DE CVBEBIS.

CAPVT LXXV.

§. 1. **C**VBBB seu Quabeb est vox Arabica arboris Piperi similis. Magna est concertatio, An sit *Carpesium* Galeni. Fundamentum est, quod sit *καρπὸς τοῦ καρπῶς*. At Gal. 1. *Antid.* Vocat *καρπὸς καρπῶν*, quod totum subuertit conatum ipsorum.

§. 2. Guiland. in Theone, & Defens. probl. vult esse piper Hipp. simpliciter dictum: sed & hoc inane est. Idem cupit esse *Piper rotundum* Theophrast. 9. *Hist.* 12. quod ait esse *καρπὸς*. Ita Casalp. modò legitimi *Amomi* fructum esse, modò *Caryophyllos* pertendit. Quæ de *Myrto*, *Rusco*, & *Vitice* iactantur, prorsus *ἀπὸ* sunt. Non melius est, quod de pipere caudato *Clusij in Garz.* docui olim.

§. 3. De facultatibus oportet iudicare, non ex vllis veteribus libris Græcorum, Arabumve, sed ex sensu & recentiorū experimentis. Quod ad sensum, quia Cubebæ nostræ sic satis acres sunt, sic satis amaræ, superante modò hoc, modò illo sapore, cum odore nō iniucundo: hinc calidas & siccas dicunt merito omnes. Matthiolus posuit in principio 3. gr. calidit. in fine eiusdem, siccit. Hæc *ἀκρίμια* cum videretur Lobelio nimia, caliditas & siccas dixisse in 2. completo, qui coincidit fortè cum initio 3. Quod ad experimenta, quia acrimonia testatur substantiam tenuem, aptam penetrationi; amaror autem crassam, aptam absterfioni: vtuntur Indi in obstructionibus viscerum à pituita, vt & in flatibus, ab eadem ortis. Vtuntur & in Venere excitanda, ab eadem causa. Quod factum est, vt quidam *ἀστυρῶν* sibi persuaserint, iucundiorem fore actum, si contineant in ore granum 1. Cubeb. Vtuntur etiam in vteri frigidis malis, cum pituita non potest peruadere tenuia vteri oscula. Ventriculi etiam coctionem adiuuare creduntur, quemadmodum etiam diarrhoeas ventrales, vt sic dicam, sistere.

§. 4. Et hæc, nī fallor, est correctio, aut potiùs corroboratio viscerum frigidorum, quam à Cubebis expectant quidam. Eadem curant

Satis illi fuit

pectoris vitia frigida : quin *ὑποφλεγματίζουσι*, cum maffice commafficata : Eadem faciunt claram vocem, vel expectorata craffa pituita, vel deductione tenuis è cerebro, cum partes illæ nimis ficcæ funt. Ele&.
Dia Cubebe non vfurpatur, quod cum *Diatrion-Sandalon* eofdem effectus habeat.

DE CUCUMERIBVS ET ALIIS fructibus cartilaginofis.

CAPVT LXXVI.

§. I. **E**T *Cucumis*, fiue *Cucumber*, & σίκυς, ἢ σίκυς, ἢ σικύα, aut per *μαρτίστην* accentus, inquit Eufthath. σικύς, σικύς, σικύα ferè primitiua funt, nec opus eft mirifico aliquo *ἐπίμω*. Credo Baccio Bald. *in tra&ct. de Cucum.* Cæf. 5. *Hift.* 5. & aliis, vocem hanc cæteroquin generalem effe de omnibus congengeribus, fed hodie in fpecie accipi de illo fructu, quem *Kümmerling* vocamus, alibi *gorckhen*.

§. 2. Hunc veteribus fuiſſe incognitum aſſerui olim aliquammultis argumentis : nunc authorum loca attuliſſe ſatis fit. I. eſt Theophrast. 7. *Hift.* 4. cuius verba laudat Athen. *initio lib.* 3. II. eſt idem Athen. *lib.* 2. qua de Cucum. ſpermatia & Eunuchio, quorum hic ſemine caret, ille plenus eſt. III. Dioſcor. eſt *lib.* 2. *cap.* 128. IV. Plin. *lib.* 19. *cap.* 5. V. Hipp. 2. *de dieta* 1. 15. apud Marinell. VI. Gal. 2. *Alim.* 4. 6. & 12. 8. *Simpl. cap. prop.* Quid igitur eſt *Cucumis veterum* ? Eſt σικύς πίκων, ἢ σίκων, ἢ μηλοπίκων, quod iam explicabitur.

§. 3. Differentias, quales heic eſſe ſolent, vide apud Bauhinum. Cucumeres nobis dicti, Carnè quidem ſeu pulpa veniunt in menſas, loco condimenti carniū : ſeminibus autem in Officinis.

§. 4. De quibus vt priore loco dicam, eſt *Cucumeris noſtri ſemen* in cenſu quatuor ſem. frig. maior. quæ habent facultatem refrigerandi & abſtergendi. Præcipuus eorum uſus eſt in affectibus renū & veſicæ, maximè calculoſis. Remittunt enim feruorem renū, & ſuccum lapideſcentem Agricolaæ abſtergunt. In rem eam facit etiam aliqui& *Caro*. Hæc, licet Cucumeres ipſi non ſint veterum, habet tamen eofdem penè effectus, quia, non minùs quàm illi, eduntur ante perfectam maturitatem, virides quidem cum oleo, aceto & pipere : Conditū autem in muria, vel aceto, ſoli, quomodo peſtilentiſſimos eſſe ait Bruyer. *de Cibis*. Frigidi ſunt in fine ſecundi, niſi fallor ; humidi in fine primi. Ideo licet difficulter coquantur : non admittunt tamen aliqui& de tono ventriculī, vt Iſaac mihi perſuaſit.

§. 5. Succum in corpore frigid. & crassum faciunt, frigidiorum quidem peponibus: minus autem crassum, quod magis intelligitur ex seq. Baccius tribuit illis maximam vim adstrictoriam, quam docet experiri, si incisus per transversum Cucumis lingue admoveatur. Quod ipsum argumento est, non esse cucumem veterum, cui & antè & post maturitatem adimit *h* Gal^{enus} omnem adstrictionem, vt dicitur.

II. DE SICYO, SICYO-PEPONE, *Molopepone, Melone.*

§. 6. **R**em intricatissimam vt quantocyus expediam, ita proponere volui, & iam ita induco, vt cucumis noster habeat sibi res suas, volui etiam relinquere illi nomen Latinum: ita, vt Cucumis veterum rectè separetur ab illo, nomen Græcum illi impono, & ita pergo, *Σικωίς* est vel *ἡμυρος*, *satiuus*, vel *ἄχης* *sylvestris*. Cum hoc negotium nobis nullum est, quia supra fuit in Cucumere asinino, è quo *Elaterium*. *Satikus* vel est *Immaturus*, vel *Maturus*. Ille retinet nomen suum, *Sycos*: hic accipit cognomen *Syciopepon*, aut, breuitatis causa, *Pepon*. Hoc autem quoties fit, toties subintelligitur *σικωίς*. Huius rei vestigium apud Dioscor. est *lib. 2. cap. 163*. Cum enim egisset *ἄχης* *σικωίς* *ἡμυρος*, subito infert, *ἢ ὃ τὸ πένις ὀφείλει*. Quasi diceret, non sunt diuersi fructus, sed differunt maturitate tantum. Quare imperiti (inter hos inuitus refero Saracenum) non debuerunt facere diuersa capita. Subodoror etiam apud Theophrast. *1. Hist. 22*. vbi Gaza *σικωίς*, non debuit vertisse *Peponem*, sed *Cucumem*, quod facit *lib. 7. cap. 4*.

§. 7. Ex his intelligitur, falsum fuisse Plin. *lib. 19. cap. 5*. Cucumeres dici peponas, cum magnitudine excefferunt. Magnitudo non nisi confectarium est maturitatis.

§. 8. Atque heic occurrit mihi insignis difficultas. Qua figura sunt tam *Cucumeres*, quam *Pepones*? Non potui hæcenus ulterius progredi, quam augurari ex opposito, *Melopepon*? Si enim *μολοπίων* est is fructus, qui habet τὸ μέλου, hoc est *κωδωνίον* effigiem, rotundam puta: τίπων erit, qui rotundus quidem, sed cum fuleis seu liris. Et hoc non minus notum erat olim, quam nunc est, ideo veterum nemo scripsit.

§. 9. Addo, *μολοπίωνες*, decurtata voce dicti sunt postea, qui ab initio *μολοπίωνες*.

§. 10. Et hinc via nobis patet, enatandi ex palude, in qua Bauhinus noster hæret. Quæram enim, quæ nota essentialis facit, vt tres sint differentię, *Melo*, *Pepo*, & compositum *Melopepo*? Ille quidem nihil asserere potest, ideoque *Pepo* est illi *Melo*, *Melo* est *Pepo*, postea verò *Melopepones* sunt illi pepones quidam. Pax!

§. 11. Ex Gal. 2. *Alim.* 5. hoc colligitur, Melopeponas differre substantia solidiore à peponibus. Quo loco considera mihi, an Cæsalp. 5. *Hist.* 5. rectè causetur transpositionem? Ego puto falsa niti hypothesi, quæ à Dodon. est, Melopeponas veterum esse Cucumeres nostros, quos iam amoui ab hoc censu, & *ταυτὸν ἀπὸ ταύτης, αἷς ἵσθαι εἶδαι.*

§. 12. In differentiis duò tantùm in considerationem vocabo. *Alterum*, dulcedinem maiorem & minorem. Item, an quid à mangonio accesserit, vt in vinosis, saccharatis, moschatellinis, &c. *Alterum*, qualis sit modus substantiæ: solidus magis minus. *Tertium*, an possit esse maturitas vel incipiens, vel perfecta, quam præsuppono. Vt enim quò solidior est caro, eò tutior est vsus in ventriculis æstuantibus, auctore Isaac, quia non facile corrumpitur: ita quò maturior, eò concoctû facilius.

§. 13. Olim vt per hyemem haberi possent, siccabantur, vt pyra vel poma, Gal. *lib. de Cibus* 5. aut muria condiebantur, vt Plin. aut toti sub terram, substrato fœno, fodiebantur, aut aliis modis seruabantur, vt est apud Mizaldum *in secret. hort.* Aliòquin genus quoddam est hybernũ, quod in stufis nostris diu seruari potest.

§. 14. In vsu ipsorum quædam sunt attendenda. 1. vt ne indistinctè vtamur, & nulla vrgente necessitate, præsertim crudis: sed vt Galen. definit, 2. *Alim.* 2. & 11. cùm ventriculus æstuat, quo tempore idem accidere hepatis penè necessarium est. Reliquo tempore, & in ventriculis debilioribus, non possunt non magnopere lædere. 2. omnibus bene consideratis, non oportet vti, aut pleno ventriculo, aut cum aliis cibis, multò minus post alios cibos: sed hora vna & altera ante cœnam, vt somnus adiuuet cõtionem eorum. 3. vt frigidis actu vtamur, etiam frigida aquæ impositis. Vt enim Gal. 2. *Alim.* 2. de omnibus horæis scribit, humectandi quidem facultatem semper habent: refrigerandi autem nequaquam, si calidi actu esitentur. Non enim proprio temperamento adeo sunt frigidi, vt ventriculum refrigerent, sed ascititia opus habent, &c. 4. vt obseruetur, quàm faciliè aut difficulter descendant. Nisi enim id fiat, vertuntur in succum lethalibus venenis non dissimilem, ait Gal. *de Cibus* 8. Si prorsus non concoquantur, aut choleram faciunt, aut febres. Scit autem vnusquisque in se, quid ventriculus valeat, quid non. 2. *Alim.* 6.

§. 15. Hinc pendet solutio quæstionis, quid conueniat post peponas bibere? Vinum an aquam? & vinum generosum, an vappa quid melius? Si cuius viscera à labore valde caleant, velitque imprimere illis contrariam qualitatem tantùm, superbibat vinum tenue, aut aquam. Illud, si temperamento sit alias frigidior; hanc, si calidior. Sin bilio-

fus quis in corpore suo gignere velit humorem frigidum & humidum, vinum affundat aquæ, quod sit mediæ naturæ inter tenue & forte. Si enim fortius sit, duplex orietur metus. *Alter*, ut pepo crudus rapiatur in venas, & pariat obstructions. Est verò hic metus, etiamsi in mediocri quantitate bibatur, quia, ut Baldinus ait, vinum est amicum peponi, argumento, quod post omnia dulcia vinum sit ingratum, post peponem non sit. *Alter*, ut substantiam illam aqueam vertat in suam naturam, & loco humoris frigidi, gignat calidum, 2. *Alim.* 3.

§. 16. Sed nihil tale fiat: Gal. *loc. cit.* scribit, succum generari inde non bonum, quo sensim & sensim cumulado, præ foribus futura sit febris putrida, tertianis similis, ut Isaac loquitur. Vide Bruyer. 8. *Cib* 90.

§. 17. Adde ex Isaac, adimere tonum ventriculo, mortificando & lubricando. Baldinus tamen contrarium docet, partim ex Dioscoro, qui propter gratum odorem laudat in lipothymiis stomachalibus: partim ex Athen. ubi Diocles vocat ^{ῥιναρδωτίπης}, accepto vocabulo pro ore ventriculi. Verum non est ille audiendus: est enim odor ille superficialis. Garriunt alij de dulcedine aliquid, alij de substantiæ tenuitate, quos non refuto, ne videar alios pro peponibus habere.

§. 18. Interim non diffitebor, non minùs quàm Cucurbitam, 2. *ad Glanc.* 11. curare posse elephantiasin quandam, quod Heurnius etiam habet in *Aphorism.*

§. 19. Addo, Galenum rectè affirmare, Sicyos mihi dictos segniùs urinam mouere, nec faciliè corrumpi in ventriculo: peponas contrà. Cui cum opponunt se Aëtius & Paulus, causam reiicit Bruyer. *loc. cit.* in corrupta exemplaria. Et hoc cum tribuit illis vim ^{τηναιον}, non esse illam eandem cum omnibus nota, quæ à calore & tenuitate est *lib. de Victu atten.* 2. sed quæ ab aqueis, crassos & calidos humores diluentibus. Et hoc urinas mouere, non tam abstergendo, quàm substantia aquea, quæ renibus amica est. Et hæc de usu carnis alimentario.

§. 20. Superfunt facultates feminis, quæ non sunt aliæ à Cucumerinis, quippe in societate 4. *fem. frig.* Videntur autem renibus prodesse, non tam absterfione, quàm lenitione, quam præstat vinctuositas ipsorum. Hæc ipsa faciunt opus suum, in tussi calida & acra, in exulcerationibus & inflammationibus internis, quamuis in his suspecta sit oleositas. Frigida sunt semina hæc, sed non magnopere, sed quasi in 2. gr. 8. *Simpl.* Ideo in affectibus oculorum sunt loco narcoticorum. Pars enim frigida & aquea non tolerat valde frigida, 4. *4. 77.* 8. Huc respicit Diosc.

cūm præscribit in defluxionibus oculorum. An hac ipsa ὑπερμετρίαν vsum habent in hæmoptysi? Nam 7. κ. ππ. 4. coquuntur in aqua ad tertias, & cum terra Samia, (quæ glutinat) dantur.

§. 21. Monet Galen. de semine, quemadmodum etiam de radice, si quis illud arefaciat, vt in pulcrem redigi possit, non iam humidum esse, sed siccum, idque in 1. quodammodo gr. aut etiam 2. incipiente, non desinente, vt malè Isaac. Idem Gal. *ibid.* de utroque scribit, maiorem habere vim abstergendi quàm caro ipsa. Ideo succus cum sem. adiecta farina, cogitur in smegma, quo facies illustratur. An nitrositate facit? Corticem enim sapere quid nitrosum Cæs. ait. An amarore? In quibusdam non est sapor ille.

§. 22. Quæstio est, an Venerem ciere possint? Plerique enim versum prouerbialem apud Athen.

Τὰ σκυλὶ ἀφ' αὐτῶν γίνεται, πλὴν χλαῖνας ὑφανταί,

huc trahunt. Textrices enim ferè impudicæ sunt. Contrà Gal. 3. *Simpl.* 23. scribit, semen incrassando Veneri obsistere. Sed profectò opus est distinctione. In calidissimis enim refrigerando huc facit caro, vt de lasciuioribus Ægyptiis scribit Alpinus. In aliis abstergendo, vt diuretica alia.

§. 23. Alioquin in cibo vsurpata semina præbent humores frigidos & crassos. Aqua enim cocta fit crassior.

III. DE CITRVLLO, SEV ANGVRIA.

§. 24. **C**itrulli etymon agnosco, vt dictus sit quasi *Citreolus*, à fuluo colore pomi citrii. Anguriæ nullum vnquam audiui aut legi, nec scio an affinia sint vocabula Languriæ, aut Tetranguriæ. In incerto etiam est, vnus an diuersus sit fructus? Sto cum illis, qui pro duobus habent. Pro primo habeo, qui apud Bauhinum etiam stat primo loco. De hoc sciendum, quod ab aliis inobservatum, non habet sulcos, vt dicam: sed circinata rotunditatis est, semine vt plurimum nigro. Pro secundo, quæ tertia ibi, *Anguria Ægyptia* Alpini *lib. de Plant. Æg. cap.* 38. qui oblongus est & ventriosus. Hæc fuit Bateca seu Albateca, quæ Iul. Cæs. Scaligero ischuriam lethalem fecit, vt habet filius Iosephus, *sine Epist.* 1. ad Douzam.

§. 25. Incertius, fueritne veteribus notus? Qui apud Gal. *lib. de Victu atten.* 2. ostendere volet, tandem intelliget decipi se ab Interpr. Iul. Alexandr. 9. *Sal.* 9. quo se refert *Notis in* 8. *Simpl.* vbi *Melopeponem* esse vult. Cæs. 5. *Hist.* 5. *Cucumerem*. Alij, quos laudat Bauhinus in *Pin. Peponem*. Ego quia nullibi quidquā verisimilitudinis video, hoc

affero *κακίς*, est *Melo*, quia rotundus est, Cydonij instar.

§. 26. Quo loco moneo, caueant decipi adolescentes à Dodon, qui strias suas, ut vocat, tam altè imprimit, ut sulci videantur. Sed enim quia Lobel. etiam habet; Pena autem *Adu. f. 286.* rem excusat, esse *Melonem circinatæ rotunditatis, non tamen torulis sulcatum*: do culpam supino sculptori. Penæ submitto Cæsal. *loc. cit.* cuius verba, *Cortice leni, nequaquam sulcis intercepto.* Meis oculis si non diffidis, dico tibi fide mea, vidisse me sæpe in Italia tales Melones, præcipuè circa casas rusticas, non procul Lucca Hetruriæ.

§. 27. Hi in Ægypto in tantam excrescunt magnitudinem, ut unus requirat unum hominem. Ad hos, certis Cayri locis, sedet venditor, qui prætereuntibus ex cochleari præbet fucci, quantum volunt, ut inter alios Helfrichius habet in *Itin. suo.*

§. 28. Ex his paro mihi conclusionem, Vetus olim erat distinctio, Sicyi sunt duplices, quorum qui sulcati sunt, simpliciter dicebantur: qui leues,

MELOPEPONES aut ^m~~4~~^LESTONES

Nimirum, non putem aliam fuisse differentiam, quam illam, quæ ex aduerso respondet Sicyis & *σικυίαις*. Atque hac obseruatione ditem, si fas sit, Bauhinum in *Pinace.*

§. 29. Quod ad facultates, oportet ex sup. repetere. Quò solidior *Melo*, eò propius accedit ad *Peponas sulcatus*: contrà, quò aquosior. Scribit enim Alpin. de grandibus illis, qui mera aqua sunt, tam esse diureticos, ut herniosi fiant, qui immoderatus vtuntur. De eadem scribit idem, Ægyptios aliquando facere destillatione tenuiorem, & cum ingenti emolumento uti in febribus biliosis, ut & in iis, qui alioquin viscus aliquod calidius habent. Diuturno autem usu fieri in corpore nonnisi pituitam lentam, & aqueam. Vide quæ de suo *Dullaha* scribit Serapio, & ex eo Matthiol. in *Dioscor.* Ego nostros hortor, videant, ne concedant illis, qui frigido sunt ventriculo. Semen est in numero 4. sem. frig. maiorum, nigrum aut rutilum cortice.

IV. DE CUCURBITA.

§. 30. *Κουκίς*, & Atticè *κακίς*, modò distinguitur à *σικύα*, modò confunditur, quam litem heic non facio meam. Hoc præterire non debeo, quod alias frequens est apud Gal. & alios, ut primitiua cum diminutivis sint eadem, id non habere locum. *κακίς* enim est cucurbita edulis: *κακίς* autem est genus illud sylvestre, de quo

supra inter purgantia. De speciebus seu varietatibus contendat Bauhinus, non ego. Nihil enim vel ad praxin, vel ad iucundam theoriam.

§. 31. De facultatibus hoc tantum dico, nihil posse afferri, quod non allatum sit in superioribus, aut certè, quod non ex iis iudicari possit. *Syrupus*, sicubi sit in usu, adhibetur siti in febribus, vt & *pulpa condita*. De *cucurbitis conditis* idem est iudicium.

DE CUMINO.

CAPVT LXXVII.

§. 1. **V**Ox hæc est à Græco *κῦμιν*, quemadmodum & nostra *Kümmel*.

§. 2. Hoc eum duplex fecisset Dioscorid. l. 3. c. 68. *sativum* & *sylvestre*, statim facessit nobis negotium, cum *sativum* iterum facit duplex, *simpliciter ita dictum*, & *Æthiopicum*, quod Hippocr. *Regium* vocarit. Neque enim dicit, diuersæ an eædem sint plantæ?

§. 3. Accedit, quod post duo cap. tribuit *Ammi*, eandem appellationes, cum manifesto dubio, differatne *Ammi* à *Cumino*? Vbi statim curiosulo alicui sub mentem venerit, cur Hippocrates ita nominarit? Locus est 2. *Humor*. 3 4. vbi deest Galeni explicatio. Tanto magis, quod Plin. quidem l. 20. c. 15. obscurus sit, Dalecampius autem ibi tantum non ridiculus.

§. 4. Negotium sit difficilior, quod Officinæ quædam etiam duplex faciant, *Oriente*, quod Alexandria Ægypti veniat: & *Occidentale*, seu *Romanum*, quod ex Apulia, & sit Cuminum Æthiopicum.

§. 5. Rursus, quod aliæ Offic. *Acre* & *dulce* habent, eo modo, quod *Feniculum*, quorum hoc colore est candicante, & videri potest *sativum*: illud subnigro, quod *sylvestre* & forte *Æthiopicum*. Rursus, quod Botanici nostri immisceant se moribus vulgi, quod aliquamultas plantas onerat voce *Kümmel*, *Carum*, *Seseli* vel *Massil*. vel *Peloponnes*. vel *Æthiop*. quorum hoc vltimum est VII. apud Bauhinum in censu *feseleon*; *Siler montanum*, *Sermontein*, aut *Sermodat Material*. quod est VIII. Bauhini.

§. 6. In nostris Officin. est sem. quoddam exoticum, quod vocant *Ræmischen Kümmel*, ad differentiam *Cari*, quod *wriessen Kümmel*, quod præ altero illo sit *κῦμιν*, quale Dioscor. requirit. Illud, vtrum sit *sativum* Dioscor. an potius *sylvestre* 1. dubitatur? Cæsalpin. 7. *Hist.* 13.

inclinat ad sylvestre. Nec possum diffiteri, victum me illius argumentis manus dare. Quod vero sit *Thebaicum* illud seu *rusticum*, quod quædam Officin. ostendant, nescio. Et est ita, in his ambiguitatibus oportet Medicum, non tantum binis oculis uti, sed & linguam bene exercitatum habere, ne quid sequius fiat.

§. 7. Est autem periculum tanto minus, quo verius est, quod Gal. dicat 7. *Simpl.* communicare in facultatibus cum Aniso, Fœniculo, Ligustico, Caro, Petroselino. Vnde subsumo, quia prædictæ plantæ acceperunt etiam nomen Cumini, proculdubio id accidit ob affinitatem facultatum.

§. 8. Tamen distincte ait, Cumini esse calidum in 3. Quod supplens Auicenn. addit, & sicc. in 2. Testatur autem & odor & sapor, habere multum substantiæ igneæ, qua penetrat, attenuat, aperit & discutit. Quare, licet vsus ipsius esse possit in omnibus à crassa pituita affectibus: vix tamen est in internis, nisi in flatibus. Galenus propterea 8. *Meth.* 5. 14. *Meth.* 7. 9. *κ. α. β. γ. δ.* incoquit oleo, quo resoluit tumores dolorificos, etiam sine narcoticis. Quod accidit, inquit, *vbi materia non est nimis copiosa*. Dioscorides etiam adstringere ait, & consentit Auicenna. Forte quia videbant, cum aceto subditam in hæmorrhagiis narium & vteri fluxum sistere. Id vero fit non alia ratione, quam siccando.

§. 9. Quæritur, an, quod illi tribuerit, faciem & corpus decolorandi, fiat peculiari & occulta proprietate? Videtur quibusdam. Nam Hippocrates 2. *Hum.* 34. scribit, & videntibus & olfacientibus obesse. Et Galen^{us} ibi ait diserte, facere impallescere corpus. Et Dioscorides *ἐν πικρῶν ὁ συγχύων ἁπλῶς πρὸς χεῖρα ἐν τῷ ὡχρῶν.*

§. 10. Sed tollunt litem Auic^{enna} & Serap^{io}, nimium vsus id facere. Quia enim vehementer discutit, & consequenter siccatur, foris quidem absorbit id sanguinis, quod floridam faciebat cutim: intus autem mutat sanguinem in bilem.

§. 11. *Diacyminu* duplex habemus, quorum illud, quod Nicolai est, præfertur in flatibus, in debili concoctione ventriculi, in dyspnœa, &c. *Oleum* arte Chymica extractum, præsentissimarum est virtutum in affectibus omnibus flatulentis, præsertim vterinis. Noui Empiricum, qui miracula creditur facere, affusis aliquot guttis pani tosto, & ymbilico impoſito.

D E C V S C V T A.

CAPVT LXXVIII.

§. 1. **N**ON dubito affirmare, vocem hanc esse detortam à Græco *κυσκώτης*, ἢ *κυσώτης*, ἢ *κυσκώτης*, apud Theophr. 2. *Caus.* 23. & Plin. l. 16. c. 44. Hinc enim Cassuth, *κυσώτις*, *κυσκώτις*, *κυσκώτις*, & alia apud Actuarius. Nec mouent me argumenta Matthioli, Dodon. aliorum. Hoc præcipuum est, quod non viuat succo proprio. Quid tum postea? Do enim instantiam. Et viscum est tale.

§. 2. Sed & experientiam Tragi assero, & Penæ, qui cuscutam videre natam semine suo è terra, postea vero, vt plantæ suæ se insinua- uit, arescente radice, à qua exstiterat, alimentum cepisse inde. Ego, quantumuis diligenter inquisiuerim, nunquam potui inuenire radi- cem, quæ terram contingeret.

§. 3. Compertum est, accidere aliquam-multis, vt thymo, thym- bræ, dictamno, genistæ, stœbæ, rorimarino, polio, hyssopo, vrticæ, lino, lupulo, viti, cytiso, pruno syluestri, &c.

§. 4. Certum & hoc est, pro ratione plantæ, cui inhærescit, aut tenuiorem aut succulentiores esse. Quo magis miror, Bauhin. in solo thymo quærere *Cuscutam minorem*? Quidquid sit, acquirit sibi pro- prium nomen. Et quemadmodum laude dignum est, quod *Epithymum* solum excusserunt practici, & facultates tradiderunt, quales inter pur- gantia exposuimus: ita ciuica corona dignum erat *Epidictamnum* voca- re, *episteben*, *epipolium*, &c. plantam illam, quæ *Cuscutam* in vsum vul- garem præbere debebat.

§. 5. Ita enim est, vt Saboreben apud Serap. ait, Quantitas cal. & frig. est secundum complexionem arboris, cui adhæret.

§. 6. Interim hoc concedendum est, omnem *Cuscutam* esse partium heterogenearum, vt apud eundem Serapionem docet Albahari. Habet enim amarum quid, quod à calore est: habet adstrictorium quid, quod à frigore. Præpollent tamen partes calidæ, & dicitur esse cal. in 1. gr. cum insigni absterfione. Ita cum siccis partibus subest humiditas quæ- dam indigesta, quæ adstringit, sed alia fortiter, alia debiliter, pro ra- tione matris suæ. Hanc matrem oportet habeatis in mente, quasi exce- ptionem, parantes vobis ad cumulū insignitarum laudum, quas plē- nis buccis decantant Practici.

§. 7. Quæritur, an ventriculus iuuet, vel grauēt? Vtrumque

enim reperitur apud Arabas. Vtrumque facit, pro diuersitate nutrimenta. Calida cum pauca adstrictione est innocens: frigidior cum multo excrementitio, flatus generat.

D E C Y N O G L O S S O.

CAPVT LXIX.

§. 1. **Q**UOD supra dixi de Buglossō, duo significare, & piscem & plantam, id heic repetere oportet. Perinde autem est cum de planta loqueris, in quo genere dicas. Cynoglossus a, um, ferente ita licentia herbaria. Inueneris, cynoglossi vocem etiam pluribus tribui, potiss. tribus, Plantagini, Narcisso, & Limonio: nobis sermo est de Cynoglossō Dioscorid. l. 4. c. 134. quod ille caule carere dixit, & credidit Matthiol. Verum opponunt se omnes nostrates, herbam dicentes esse ex eo genere, quod primo à natiuitate anno caulem non fert, fert autem altero, tertiove.

§. 2. Cum ad vsum ventum est, oportet iterum seorsim ponere tres plantas, Lycopsin (& conseq. Anchusam) Cerinthen, & Cynoglossas, quæ sola magnitudine differunt à vulgari, quod est II. in ordine apud Bauhinum. Nimirum huius solius vel radicem totam, vel corticem solum, qui validior creditur, volunt Officinæ.

§. 3. Fit autem hoc totum propter *Pilulas de Cynoglossō*, quarum vsus suspectus mihi est propter has causas. I. Neque Galenus, neque Paulus, neque Aërius, neque Oribasius; sed neque Arabum quisquam, Auic. Serap. Rhaf. habet Cynoglossum hoc in censu simplicium. Hinc Cæsalpin. II. *Hist.* 13. vt & alij quidam, inscribunt nomine *Pilul. de Arnoglossō*, quod Cynoglossō non detur vis narcotica, qua de re mox. II. Cynoglossum Asclepiadis. 9. n. 1. non est nostrum hoc: Apuleij etiam non est nostrum hoc. Quæ si iungas cum superioribus, quid facias in ista varietate? III. Varia est ipsa etiam descriptio. Alia est Mesue in *Antid.* alia Trall. l. 5. c. 4. in quibus thus non est, quod vitium Codicum esse ait Foës. Differunt vero hæc posteriores etiam in eo, quod *Crocum* non habent, magnum narcoticorum correctorem, ait Cronenburgius. Differunt etiam, quod Mesue c. de *Catarrho*, conficit cum succo cynoglossi. Trall. ipse cum aqua, in qua opium sit dissolutum. IV. Neque satis est reliquisse hanc descriptionem, & usurpasse Nicolai, quod faciunt nostri: sunt ibi correctores Caryophylli & Cinnamomum, quibus Castorium substituunt alij, non malè. Galen. 7. n. 3. sæpe

sæpe in eiusmodi medicamentis habet. Tamen videtur mihi, non recte corrigi hoc modo tot somniferorum vim, quo minus sit metus perpetui somni. Est præterea varietas tam insignis, ut non possit vlla descriptio admitti, sine diligenti simplicium examine.

§. 4. Intelligitur id amplius, ubi sciuntur facultates Cynoglossi nostri. Testatur & odor somnolentus, ut sic dicam, & substantia mollis muscosaque, frigidum & humidum esse, non sine tamen calore aliquo (quem arguit foetor ille caninus) non secus ac in aliis narcoticis. Quo autem gradu? Non ausim definire. Audeo autem certare quovis deposito pignore, non esse temperatum, quamvis Dodon. id velit; neque declinare tantum ad frig. & hum. ut idem ait: sed esse frig. usque ad 2. gr. & quidem intensum. A Pena, qui siccum esse vult, toto animo abhorreo.

§. 5. De reliquis apud Dioscoridem, Tragum, alios, non dico, sed ita finio, *In sistendis Catarrhis tenuibus tam calidis, quam frigidis, ubi opus est viarum, per quas eunt, occlusione, ipsiusque humoris incrassatione, ne quidem mentionem illarum ferre possum*: Sed utor *Diacodio Montani*. Si qui velint pilulas, his duplices propono, aut Gal. 7. 2. 3. ex sty-racis parte vna, opij & myrrhæ parte media: aut Pauli l. 3. c. 28. ex sty-racis, opij, myrrhæ, galbani, ana partibus æqualibus.

DE CYPERO, EIVSQUE

specie, Curcuma.

CAPVT LXXX.

§. 1. **I**NTER alias scripturæ depravationes, ab imperitis introductas, pro legitima habeo, *κύμπος*, *κ*, ut apud Latinos sit Cyperus, aut Cypirus, media producta. Non facio etiam differentiam inter *κύμπος*, & *κύμπος*, propter causam toties dictam. Scio quæ possint obiti: sed non sunt tanti.

§. 2. In Officinis habemus duplicem, *Rotundum & longum*, quorum ille iterum duplex, *Maiores & minores*, quamvis etiam duplicem habeant longum quædam. His accedit cyperus esculentus, qui est *Thraçi Veronensium*, aliis *Dulcichinum*, de quo dubium est, an floreat? Tu vide apud Bauhinum eos, qui & aiunt & negant. Audiui à Bauhino ipso, scripsisse se ob id ad Penam Veron. qui primum negarit, postea affirmarit. Video ego in Baldo Ital. f. 72. discursum longiusculum de studio

fuoinani in perducenda planta ad florem: At Penæ *Aduf.* 37. tantope-
re fauit fortuna; vt statim offenderit. Idem contigisse Cæſalpino, col-
ligas licet ex 4. *Hiſt.* 63. Quin Ill. Col. *Phytob. principio* *ſiſſindus* dicit,
& pictura exprimit, in Ægypto etiam naſci ex Rauvvolf. docens. Ex
eodem respondere par eſt iactabundulis Veronensibus, ſibi ſolis conceſ-
ſam hanc eſſe plantam. Imo vero hic ex Siciliæ extremis, qua Auſtrum
ſpectat, habuit. Idem Col. negat, Cyperum Theophr. eſſe 6. *Cauſ.* 16.
quod non creſcat locis vdis. Hunc refutat Daſylucus, vt Cluſius ap-
pellat, in *Hodap. ſua*. Eſſe aio *Malinaſhallam* eiſdem, 4. *Hiſt.* 10. vbi
vide Animad. noſtras.

§. 3. Cæterum quia Cyperi Officin. non ſunt nobis indigenæ, opor-
tet ſcire notas bonitatis. Haſ ſolus habet Dioſcorides & ait, radicem
eam cenſeri optimam, quæ ſit 1. Grauis, ſolida & denſa. 2. Odorata.
Sed quo odore? Supplet Plinius, *Nardi*, pro ratione natalium magis &
minus acer. Vbi nullus, habetur pro euanido. 3. Acris, ſed non exqui-
ſite. Addunt quidam *Amarus*. Hoc in vetuſta eſſe credo.

§. 4. De facultatibus iudicare oportet ex ſenſu & particularibus
operibus. Teſtatur autem ſenſus, Cyperum laudabilem eſſe odoris iu-
cundiſſimi, ſaporis acris, cum veteraſcit, amari, non ſine adſtriſtione.
Vnde intelligitur, verum eſſe quod Gal. 7. *Simpl.* ait, eſſe cal. & ſicc.
(addit Auer. in 2. gr.) aperire, attenuare, diſcutere & abſtergere cum
modica adſtriſtione, eaque ſine morſu. Alpin. eſt author, *de plant. Æ-*
gypt. propter odoris ſuauitatem, miſceri pulueribus odoratis, vt & fu-
cis: propter vim penetratoriam, vſurpari in obſtructionibus viſcerum,
hydropē, febribus chronicis, menſium mora à pituita, & id quidem
cum tanta efficacia, vt vuluas expellat, ceu Plin. loquitur. In affecti-
bus pectoris tuſſiculosis mirum quantum poſſit! In vulneribus & vlce-
ribus dyſepulotis, etiam internis, eſt inſigne, propter vim ſiccatoriam,
idque præcipuè vbi eſt affluxus humorum, ob intemperiem partis affe-
ctæ: propter adſtriſtioriam, hiſ omnibus iunctam, laus eſt maior, vſu
præcipuè interno, in quo (Rhafi monente) ita adurit ſanguinem, vt
lepra fiat.

§. 5. Hæc omnia facit Cyperus mediæ ætatis. Hoc dico propter
loca quædam, quorum vnus eſt 7. x. *ſ.* 7. vbi Cyp. nouus deſideratur,
hoc ſine, ne nimium caleſcaceret.

§. 6. Habet horum quædam & Thraſi, quod ob dulcedinem ap-
tum eſt acribus humoribus, tam extra, quam intra latitudinem ſanita-
tis. In acribus deſtillationibus, etiam vbi iam vlcus eſt pulmonum,
cremor (priſſanam vocant quidam) crebro eſtitatus multum facit. In
eandem rem coquuntur nucleï cum carnibus, contunduntur, exprimuntur,

tur. Tanto autem efficacius fit remedium, si cum coriandro, glycyrrhiza, & similibus paretur. Hæc ipsa corrigunt flatulentiam illorum, quam quidam metuunt. Ob eandem causam datur etiam cremor hic in dysenteria, sed in aqua chalybeata. Ita in ardore urinae, in calculo, si quidem iam exulcerarit renes & vterus.

§. 7. Sed venio ad Cyperum Indicum, qui

C V R C V M A

Est Officinarum, quod duplex est, ut Cordus describit 4. Hist. 60. & 61. Vtrumque seruit tinctoribus potius, quam Medicis, ideoque etiam tam pauca scimus de facultatibus. Vulgus credit seruire ictero propter colorem flauum. At vero propter vim obstructoriam huc accersi, verius est, quam notius. Licet autem, ut Pena inquit, gustu sit paulo ignauius zingibere (vocant *Ingverwuriz*) & paulo ingratius: potiore tamen est dote reserandi viscera, ob amarorem, quem Dioscorides etiam tribuit Cypero Indico, Cuius rei occasione respondebo ex eodem Pena ad obiectionem, quæ non patitur Curcuma esse Cyperum Indicum. *Non est*, inquit, *tam acre, ut, calcis vinæ instar, depilatorium sit. Ob vetustatem sit.*

DE DAUCO, PASTINACA
& Staphylino.

CAPVT LXXXI.

§. 1. ΔΑΥΚΟΣ ἢ δαύκος, ἢ δαύκος, & poetice δαύκος (corrumpitur in δαύκος & δαύκος) planta est, quæ cum pastinaca & staphylino (utrobique etiam animalia sunt huius nominis) tantam habet affinitatem, tantæque super ea re difficultates Botanicorum, vix uti mihi sit integrum sententiam dicere.

§. 2. Dixit Bauhin. cum distinxit omnes illas plantas in *Daucos* & *Pastinacas*: ego vero cum venia ipsius paulo aliter me expediui. Primum omnium dico, me nullius ex his originationem nosse, ne staphylini quidem, ἀπὸ τῆς αὐτῆς. Deinde, Daucium modo esse staphylinum, modo pastinacam, & vicissim. Tertio, staphylinum modo sylu. tantum esse, modo etiam domest. Ita pastinaca. Quarto, Pastinaca modo simpliciter dicitur, modo diuiditur in tenuifol. & latifol. Quinto,

Pastinacæ nomen tribuitur pluribus plantis, Crithmo, Elaphobosco, Apio, Caucalidi, Gingidio, Peucedano, Fœniculo, Meo, Sefeli, & quibus non? Hoc verbo me reuoco ab instituto, quod olim persequerbar, omnia colligendi: quin feligo illas plantas, quæ vulgo seruiunt pro cibo, quibus superinfero, quid Officinæ sibi inde petant.

§. 3. Apud nos in vulgatissimis cibis sunt *Pastinacæ tenuifol. radices*, colore differentes. Modo enim buxæ sunt, modo rubræ, modo sanguineæ, & vocantur Italis *Carotte* è Germ. *garroth*, quas supra pro *Beben* utroque Arabum declaravi. Hæ, etiam diligentissime paratæ, flatuosæ sunt, & parum alimenti dant.

§. 4. Quo ipso absoluo me à quæstione illa, Habeantne locum in virtutu attenuante? Minime omnium. In Officin. est semen quadruplex 1. *Pastinacæ simpliciter dicta* seu *satina tenuifol.* quod *Baucia* dicitur. 2. *Pastinacæ sylvestris* illius, quæ in medio umbellæ albæ flosculum habet purpureum *vogelneß*. 3. *Dauci syl.* quem frustra distinguimus à iam dicta Pastin. 4. *Dauci Cretici*, de quo etiam dico, non differre à duobus præcedentibus, nisi quia acrior & penetrantior, & potest in defectu substitui noster fortassis in dupla dosi. Vocabant veteres *Creticum*, vel simpliciter *δαιον αἰσχυμα κρητικόν* & *καδαρὸν*, *lb. c. 16.* Damocrates. Asclepiades 9. κ. ππ. 4. in Colica Euschemi, vult *decorticatum*, quod nescio an possit persuaderi nostris. Creticum hoc non credo esse aliud ab Æthiopico *Hippocratis*.

§. 5. Conspirant quidem facultates, sed ita, vt locus natalis aliquid sibi deponat.

§. 6. Radix Pastinacæ est temperate cal. & hum. nisi vbi amaritudinis quid habet, quæ vim absterforiam illi conciliat. Hæc in foliis est euidentiore: ideo cum melle applicant vlceribus phagedænicis. Eadem radix est flatuosa, vt dixi, Veneremque ciet, adiuuante acrimonia ipsius. Hæc commendatur in mensibus & vrina ciendis: sed puto parum posse, nisi Dauci radix accipiatur, quæ cal. & sicca est in 2. gradu.

§. 7. Semen Pastinacæ habet etiam quid flatuosi, quia superest aliquid humidi illius. At Dauci prorsus est *ἀφυσον*, vt Gal. vult persuadere, qui etiam cal. & sicc. in 3. facit. Ad secundinas etiam laudant & partus promouendos. Ideo inanis est Cornarii cura, apud Dioscoridem legentis *δαιον* pro *ἰμπεριον*. Vtrumque enim potest. Quadrupedia non tangere, nisi post abortus, Plin. est author, *l. 25. c. 9.* & iterum *l. 26. c. 15.*

§. 8. Hippocrat. etiam 1. *Morb. muliebr.* pro secundis dat. Apud nos vtuntur in eam rem semine dauci, saccharo incrustati, etiam in strangu-

lationibus vterinis, quin obstructionibus viscerum omnis generis, in calculo, dysuria, &c. Vbi tamen ob penetrationem commodius utemur vel pulvere, vel decocto cum ficibus & foeniculo. Idem semen, ut & radix sicca, contra venena dabatur, 3 j. pondere in hominibus & iumentis. Tragus frigida venena tantum nominat.

§. 9. Quo verisimilius est, facere, quod facit, vi calida & discussoria, quo sine etiam Theriacam ingreditur. Secus se habet res in radice condita, præsertim si Past. sylu. latifol. sit, quæ Venerem ciet flatibus suis.

DE DICTAMNO VTRAQUE.

CAPVT LXXXII.

§. 1. **I**NSOLENS est Etymologia & longè petita, ἀπὸ τοῦ δίκτυον: vera autem, quasi δίκτυος ῥάμιος, frutex Dictæ, montis Cretæ. Fabula est apud Dioscor. lib. 3. cap. 31. nec florem, nec fructum ferre, quam inter Medicos refutauit Syluat. 1. Ther. 8. Quare non est opus correctione textus, sed satis est, Dioscorid. fuisse deceptum.

§. 2. Ergo

DICTAMNI CRETICÆ

Facultates apud Dioscor. & Gal. sunt similes pulegio, nisi quod efficacior, ob maiorem partium tenuitatem.

§. 3. Auicen. vult peruenire ad 3. gr. cal. & sicc. Quod credo, quia Dioscor. ait esse δριμύτατον λίαν. Ita enim lego cum Pasino, certus πλείονας stare non posse. 1. quia Serap. non habet. 2. quia φύλλα γραφαλονίδος non stant cum illo, adeoque sensus refragatur. 3. quia διερμαίνεται ἀπὸ μικροῦ σπέρματος Theophrast. scribit, quod Plin. dixit: *Minima portione accendit os*, cum paulò antè dixisset: *Feruens & acris gustu est*. Quare omnia potest, quæ huiusmodi medicamenta posse iam sæpè dictum est.

§. 4. Tria habet valde insignia. 1. extrahit infixæ corpori, non imposita tantum, sed succo etiam ebibito, simulque vulnus solidat. Hoc docuerunt vel capræ vel cerui, vel hirci, Arist. 9. Hist. 6. Plutarch. in Gryllo. Plin. lib. 8. cap. 27. & lib. 2. cap. 8. Bellon. 1. Olf. 13. 2. partum mirificè accelerat, simulque dolores lenit. 3. venenis non minus quàm Theriaca resistit. Hinc vsus ipsius in peste.

DICTAMNVS ALBVS OFFICIN.

§. 5. **E**ST *Fraxinella* vulgò dicta à foliis *Fraxini*, quam ego hæctenus non vidi relatam ad vllam veterum. *Bauhin.* loco v. habet inter dictamnus, vtinam in *Centaurio*, aliisque fecisset idem! Vt enim sæpe dixi, non est heic opus accuratione. Scribunt recentiores habere hanc *Fraxinellam* diuerfas facultates. flores sunt valde odorati, pomi *Citrij*, *Arantiæ* penè pares, nisi acumine quodam suo iniucundi essent. Quo ipso videntur à se dissentire. Cui enim molestum est *Cinnamomum*, cum quo comparant? Folia grauissimum quid spirant, hirci in modum. Radix ferè inodora est, sapore modò acri, modò amaro, pro diuersitate natalium, diu linguam occupante.

§. 6. *Dodoneus* radices esse statuit cal. & sicc. in 2. gr. Hinc iam intelligitur, quid possit præstare. Omnino enim ea, quæ *Dictamn.* Cret. Interim apud *Agyrtas* celebris est in lumbricis pellendis, in *Epilepsia*, credo, cum ab illis pendet.

§. 7. Putredini enim egregiè resistit, & inde effectus in peste est. *Oleum flor.* in discutiendis doloribus efficax est. *Aquam destillatam* pro *Cosmetica* habent *Rom.* mulieres, & vtuntur in inflammationibus oculorum. Ex his apertum est, neutiquam posse esse succedaneum *veræ Dictamni.*

§. 8. In *Offic.* *Italicis* est *Cerotum* seu *Emplastrum* (vtroque enim nomine appellant) *Diadict.* *Damocratis* apud *Gal.* 5. x. 10. quod cum *Galeno* *sacrum* vocant. Vfus est apud plebejos chirurgos in vulneribus & vlceribus, tantum non indistinctè.

DE DRAKENA, RADICE.

CAPVT LXXXIII.

§. 1. **F**RANCISCVS DRACK, Eques *Anglus*, cū totum orbem circumnavigasset, attulisse secum dicitur radicem, quam à nomine ipsius ita vocauit *Clus.* 4. *Exot.* 10. summæ æstimationis apud *Peruanos*, tu puta, ob vim alexiteriam. Eadem exscribit *Chioccus in Mus. Calceol.* f. 4. f. 576.

§. 2. De facultatibus in specie neuter ipsorum quidquam. Vt neque an eadem sit cum *Contrayerua* *Hispan.* vt *Monardis Simpl.* 17. D. *Loach.* *Posselijs*, *Medicus* postea *Dantiscanus*, *Noribergam*

transiens anno 1607. donata mihi radícula, affirmabat, Florentiæ, ubi Medicinam fecerat in hospitali S. Laurentij, auro contrâ appendi, propter mirificos in febribus malignis & pestilent. effectus.

DORONICVM Vide ACONITVM.

DE ELEMI, SEV ELEMMI SEV
Eleui gummi.

CAPVT LXXXIV.

§. I. **R**EVERA non est gummi, hoc est, aqueus quidam humor; sed resina, hoc est ærium & igneum quid, quo flammam facile concipit, & oleo diluitur. Sed quia nomen ita positum est, sinamus.

§. 2. Sed cuius arboris? Peregrinatores Indici (quos illi quidem prætendunt) silent. Nostri coniecturas habent ferè inanes. Talis est Cæsal. qui 2. *Hist.* 35. putat esse lacrymam oleæ cuiusdam in mari rubro apud Theophrast. 4. *Hist.* 8. Idem vult esse *Enthemum* Plin. lib. 12. cap. 17. cuius Theophrast. loc. cit. meminit. Cordus 4. *Hist.* 97. Cedri lacrymam esse suspicatur, quæ Cedria Galeni sit. Ob cuius similitudinem, quia & Picea, & Larix, & confimiles arbores dant Cedrium, ut Bellon. scribit lib. de Fun. med. ut & de Conif. obtinebunt fortè illi, qui nostrum Elemi nihil aliud esse dicunt, quam picem Burgundicam, quæ pinus & picea est. Matthioli. in Dioscor. lib. 1. cap. 119. refutat eos, qui volunt esse Olea Æthiopice lacrymam. Ut dicam, quod sentio, fraus mihi subolet cum iis, qui de pice Burgundica mustitant. Nondum enim apud vllum scriptorem Indicum offendi. Olea verò iam dicta, (quam non concedunt quidam, ex Æthiopia petendam esse, sed nihil aliud esse quam Sylvestrem nostram) reuocat mihi in memoriam Baccij verba lib. 5. de Vinis Apulia, quæ iam olim mihi annotata, volui heic recitare. Oleum ibi, inquit, mira vetustas & magnitudo, quercuum instar procerissimæ. & quod fecunditatis earum argumentum est (quod in Tiburtinis non video, nec in Sabinis oleis) ob assiduos, ut reor, in Apulia calores, gummi heic olea exsulant optimum, quod Chirurghi gummi Elemi appellant. Gleba est pinguis, ac myrrha instar fragrantis odore, ut non solum in Unguento probandam existimem, utique applicata simpliciter Cerati instar, tumores discutiat, emundet sordida ulcera, ac carnem inducat ad cicatricem: Verum etiam prunis aspersa suffi-

mentum balsami in Cameris edit gratiosum, superans thuris, & stacta myrrhe fragrantiam. Quod Reuerendissimo Adria Episcopo, Luca-Ant. Resti, Barolitano, acceptum refero. Hæc ille. Cuius grauiss. Viri testimonio fides, gummi olearum nostrarum in possessionem nominis Elemi immitto, & Materialistas nostros iubeo, non ex India alterutra petere, sed ex Apuliæ regno Neapolitano.

§. 3. Notæ eius sunt, scribente Cordo, *loc. cit.* vt sit sincerum, pingue, flauum & translucidum. Est autem, intus quidem verè flauum, maculis quibusdam candicantibus distinctum: foris autem in flauo sordidum, thuris modo pingue, odore acri & vehementi, qualis ferè Sandaracæ, aut potius Colophonix, sapore inter thus, Sandaracæ & Colophoniam.

§. 4. Florentini dicunt, *laudatur, quæ resinosa est, stillis exilibus constans, levis, valido odore & sapore.*

§. 5. Facultatem dicitur habere calefaciendi, emolliendi, digerendi, resoluendi, coquendi, ad suppurationem ducendi, dolorem sedandi, vt Renodæus scribit *lib. 1. Dispens. sect. 8. cap. 7.*

§. 6. Quibusdam locis in vsu est *Vnguentum* aut *Cerotum* (vtroque enim nomine appellant) *de gum. Elemi*, vel *Capitale*, vel *Conciliatorio*, in iis vulneribus capitis, *die hirnvvunde find.* Apud Romanos est Magistrale.

DE EQUISETO.

CAPVT LXXXV.

§. 1. **I**ΠΠΟΥΡΙΣ Dioscor. *Cauda equina*, *Equisetum* seu *Equisetis* apud Plinium est (*Equisetis* vitiosum esse audeo dicere) *lib. 18. cap. 24.*

§. 2. Huius plura genera apud recentiores, quæ satis bene digessit Bauhin. è quibus II. in ordine venit in Offic.

§. 3. Huius *Asparagus*, auctore Matthiol. in Hetruria, ^{ruffini} modo in defectu ^{aut pinguis} ~~valioris~~ modo in dysenteria, aliisque aluinis fluxibus, comedunt ~~Hetrusci~~ & sentiunt aliquando ita sibi stringi ventrem, vt colici fiant.

§. 4. Hic effectus satis ostendit, quod frigidum & sicc. sit. Avicen. & Serap. frig. in 1. sicc. in 2. collocant. Sed enim quia gustus arguit simul amaritudinem quandam, fateri oportet, heterogenearum partium esse. Quare Dioscor. adscribit illi talia, quæ à calore cum absterfione quadam

dam sunt, v. gr. diureticum esse, tussi antiquæ & orthopnoæ mederi, &c.

§. 5. Hæc in radice euidentiore sunt, quam in foliis. Gal. 6. *Simpl.* ait, siccare sine morfu, ideo vsum ipsius esse in vulneribus & vlceribus, tam internis, quàm externis. Foris emplastri modo imposita, glutinat maxima vulnera, etiam vbi nerui sunt incisi. Intus sanat dysenterias, exulcerationes renum & vesicæ, hæmorrhagias siue per *aiasiouon* factas, siue per *siapion*. In *anriq* viscerum emplastrum ex eo factum mirificè confortat. Ita quoque oleo adstringenti incoctum, & illitum toti abdomini.

§. 6. In diuturnis febribus, etiam malignis, miracula fecisse cum aliis comperi. Et huc traho apostemata viscerum, de quibus Arabes loquuntur, post discutientium, inquam, vsum, cum fere flatus superfunt.

DE ERUCA ET SINAPI.

CAPVT LXXXVI.

§. 1. **A** Go de his simul, quod congenere sint plantæ, videantur, que differre tantum acrimonia maiore & minore.

ERUCAM

§. 2. **P** *Lantam* oportet primum distinguere ab *Eruca*, insecto, quod *καμμη* est Græcis. Deinde *Eruca*, quæ est *Erugo*, *ερωγος* est Græcis. *Eruca* herba iisdem est *ερωγος*, quod *sapida faciat insula*.

§. 3. Ex 13. speciebus apud Bauh. vsum est 1. in culina. Accipiebant veteres, non folia tantum, sed & caulem, antequam in semen faceretur, 2. *Alim.* 58.

§. 4. De foliis ait Plin. *lib.* 20. *cap.* 22. coqui vt cæterorum olerum. Et addit de semine, quod tamen vix credò, vsum ipsius esse pro pulmentario, in patellis decocto, citra intellectum acrimoniæ. Reuera enim qui vitur, sentiet stimulum ad Veneria. Hoc veriti veteres sinapi exsaniabant, quo verbo Colum. vitur. Eadem de causa addebant oleum & mel, quo scopo nostri in musto apponunt. Hinc est *Mosarda Italorum*, & *Moussarde Gallorum*, à *musto* & *ardore*. Vfus est etiam ad excitandum appetitum, & feliciorem concoctionem tam piscium, quàm carnum, præcipuè duriorum, *Vweiß senf* vocamus. At Sinapi simpliciter *senf*.

§. 5. Erucam facit Dodon. cal. & sicc. in 3. Hoc illi non concedent Arabes. Scrap. enim, autoritate Galeni *de cibis*, vt ait, cal. esse vult in 2. hum. in 1. Quæ sententia etiam Isaac est. Paulò circumspectior Auic. distinguit inter viridem & siccam actū, hanc quidem siccam (potestate) in 1. statuens, illam autem hum. in eodem. Hoc accepto, nisi quod siccae actū non prorsus adimo humidum excrementitium. Nam & hanc Veneriam esse, & cephalalgicam nemo dubitet. Hoc & poetæ norunt, Colum. & Martialis.

§. 6. Hanc in rem præceptum est Galeni 2. *Alimentor.* 53. cum foliis lactucæ colendum esse, vt nimio frigori par feruor immixtus, temperamentum æquet, ceu Plin. loquitur *lib.* 19. *cap.* 8. Lactucæ substituant Arabes endiuia, aut portulacam. Et addit Isaac, naturaliter conuenire, non biliosis & sanguineis, sed pituitosis, quia, inquit, indigestionem eorum adiuuat, ventrem humectat, coitum & sperma augmentat. Hoc ille confirmat autoritate Hippocr. 2. *Diet. tex.* 14. apud Marinellum.

§. 7. Quod autem idem Isaac adimit illi vim diureticam, falsum est. Acrimonia enim illa insignis, quæ non aperiat? Maximè, quia iuncta est illi amarities, à qua absterio? Idem cum negat semen generare, ludit in verbo. Nam & de illis dicitur, quæ semini dant stimulum. Quare Gal. 5. *simpl.* 23. erucam vocat alimentum medicamentosum multi seminis. Et *cap.* 21. *preced.* erucam viridem commendat ad lactis generationem, sed expressè in pituitosis. Vide iocum Penæ in Monachos quosdam salaces, & Scal. *Exerc.* 141. *num.* 7. in simili casu.

§. 8. Sed vt expleam sermonem, restrictio, quæ in Veneriis est, est etiam in cephalalgicis. Biliosis non est commoda: sed pituitosis est. Durat enim molestia, quamdiu concoctio, cuius rei meminit solus Rhafis.

§. 9. Quid igitur tandem de gradibus? Humidum excrementitium non magis venit in considerationem, quam caliditas in Opio. Quemadmodum igitur opium refrigerando interficit, & ideo frig. est, licet caliditatis plurimum habet: ita eruca.

§. 10. Vt intelligas, quemadmodum crocus, styrax, myrrha, vinum, &c. calida manent, licet somnifica sint: ita eruca. Facebat igitur humiditas Arabum, & absoluitè dicatur, est cal. & sicc. in tertio. Idem dic de

S I N A P I.

§. 11. **Q**uare, qui vti illa volent (est rarus ipsius vsus apud nos) vtantur cum frigidis, quæ dicta sunt, aut cum blitis, vt

Isaac præcipit. Tum enim non impingere, sed abstergere potest pituitam, tunicis ventriculi adhaerentem, necnon exsiccare & absumere, sicubi modica sit.

§. 12. Apud Rhaf. duo sunt monita pro iis, qui embammatis istis uti volent. *Alterum*, ne nimis crebrò vsurpentur. *Alterum*, ne, nisi cibi sint grossi, ut Interpretes loquitur. Non solum enim in 3. gr. est, ut eruca; sed in 4. qui causticorum est. Miraris? Docet id Gal. & 7. *Simpl. cap. de Nasturtio*, cui per omnia simile est; & 8. *cap. prop.* Æstimes autem penetrantiam ipsius vel inde, quòd, ut Plin. scribit *lib. 20. cap. 22.* Pythagoras iudicavit, *Sinapi habere principatum in his, quorum vis in sublime fertur, quoniam non aliud magis in nares penetret & cerebrum.* Quod quia molestum est, solemus nares contrahere, toruumque videre. Hinc factum est proverb. apud Aristoph. *in Equit.* & meminit Athen. *initio lib. 9.* *Βλέπω τὰ πύρρα* (nam ita dici debere est apud Athen.) hoc est *σπύριον*, & *ὀπίσθιον*. Qua de re diuinus Erasmus, in *Adagiis*.

§. 13. Cæterum, quia huic penetrantiæ & acrimonix comes est absterfio, & amaror; sequuntur effectus illi, qui illi adscribuntur ab authoribus, caput purgandi, sensoria ab excrementis liberandi, catarrhos minuendi, raucedinem curandi, pituitam expectorandi, ventriculum roborandi, aluum molliendi, lumbricos pellendi, viscera ab infarctu expediendi, menses & vrinas mouendi, suffocationibus vterinis occurrendi, timores discutiendi (quam in rem præfertur semen vetustum, 4. κ. π. 8. Tale est, quod dentibus fractum non amplius virescit interius, sed albicat) sordities cutis abstergendi, & quæ sunt alia.

§. 14. Inter hæc est vis rubificandi, hoc est, cutim in ruborem attollendi, quod fit per *φονικμοί* seu *στατισμοί*, inde dictos, quod materia eorum sit sinapi. Hoc fit ideo, ut humores, in profundo habitus latentes, ad superficiem trahantur, quod vocabant Methodici *μετασυγκρίνειν*, & medicamenta inde *μετασυγκρίνεια*.

§. 15. Nescio qua facultate mustum conseruet, ne ebulliat, & uas præseruet à putredine, quæ consuetudo apud Turcas est, à Busbequio descripta in *Epistolis*.

§. 16. Quæritur, An substitui possit Erysimò, illi, inquam, quod Gal. describit 1. *Alim. 30.* Hoc cum ignoraret Matthioli. negauit. Ego aio. Gal. 6. *Simpl.* comparat sem. Sinapi cum sem. Nasturtij, cui, ut gustu, ita facultate ignea sit simile. At Nastur. scribit idem *lib. 7* per omnia est simile Sinapi. Ergo. Nam quæ vni tertio, &c. Est autem *Erysimum verum*, non quæ *Verbena sem.* seu *Verbena supina* dicitur: sed Irio vulg. Hoc post Tragum Lobel. testatus est, qui etiam *Syr. ha-*

bet ad tussim inueteratam. Adiuuat hanc Arter. VII. apud Gal. 7. 2. *πτ.* 2. vbi *Eryf. seu Irio torrefactus* requiritur, & dicitur esse facult. absterforiæ, veluti faba fresa.

§. 17. De oleo *Sin.* moneo, cuius vsus pro Phoenigmo, videat Medicus ante vsu, quomodo sit factum, per simplicem expressionem, an per destillationem? Videatur *Cost. in Antid. Mesue.*

§. 18. Eidem fini seruit Emplastr. de sinapi Mesue.

§. 19. Quid istuc vero est? Cur ita sub exodium circumspicis? Nihil heic de Etymo. Vah! Omnia vertuntur: sed eccum tibi. Apud Athenæum dicitur, ὅτι τοῦ ἀπὸς οἰστέου. Vellem deducere ab Attico *ἀπὸς*, si haberem, quod dicerem de syllabico *α.*

DE ERVO, SEV OROBO.

CAPVT LXXXVII.

1. §. **E**ST heic iterum magnum difficultatum pelagus, propter omnibus leguminibus communes confusiones. Vt ordine transigam. Prius vocabulum est Latinum, posterius Græcum. Vtrumque specificum est, & latet sub genere, Bauhino iudice *Lathyrus*, quem *Cicerculam* verti patior. Veteres non describunt: *Marrantha* tamen 2. *Meth.* 14. & *Casalpin.* 6. *Hist.* 8. compilat. Quæ ipsa tamen vix sufficiant cognoscendæ plantæ.

§. 2. Cordus, si fides est Clusio, *Clymenum Dioscoridis*, *Matthioli* ponit, quod *Lathyrum syluestrem* vocant *Dodon.* & *Lobel.* *Cicer.* & *Lath.* *Casalpini.* *Brassauolus*, vt scribit *Matthiolus*, pro Eruo habet *Ochrum* seu *Eruiam* *Theophrasti*, *Galenii*, & *Pauli*, qui & *Aracis niger* *Matthioli*, *Ochrus* seu *Eruium sylu.* *Dodonei* & *Lobelij*, *Tragus* & *Off.* quædam *Belgij*, vt *Lobel.* habet, *Viciam* pro Eruo habet. *Dodon.* ambigit, modo *Ochrum syluest.* iam dictum proponens, modo plantam quandam, quam cum *Lobel.* *Eruium sylu.* putat, & pro *Catanance* *Dioscorid.* pingit. Præter hæc erua putatitia *Thalius* porrigit nobis *Orobum* suum *sylu.* vernum, in syluis obuium. Mihi placet eorum sententia, qui *Orobum* & *Orobum Creticum* (differentia in siliquis tantum est) volunt. *Bauhinus* appellat *Orobum satiuum* *maissi* & minore siliqua. In *Pinace* est numero 1. & 2.

§. 3. Videat Medicus, quid & quale semen sibi ostendatur in Officiis sua. Alicubi simplex & vnum, sub vno Orobi nomine, ostenditur: alicubi duplex, cum additione *Albi* aut *Ruffi*, *flauie.* Vtrumque teste

Gefnero, caret summa amaritie, quam tribuunt illi veteres. Dubitatur, vtrum sit præstantius? Dioscorides solius τὸ λευκὸν meminit, quod Ruellius mutat in λευκαίνον. Gal. 1. *Alim.* 29. præter λευκὸν habet αὐτὸς τὸ ξανθὸν ἢ ὠχρὸν ἀρισταρόφον, 2. *Antid.* 9. in confect. trochisc. scill. desiderat farinam candidam tantum. Nam, quæ talis non est, inquit, vehementer amara est. *lb. c.* 15. ex Damocratis sensu, vult οὐρόν λευκὸν & καυρόν. At 5. κ. *ψ.* 14. in δὲ ὀφθαλμοῖς Xenocratis, postulatur κίττοι. Auicenna triplicis meminit.

S. 4. Respondeo, Quo albiores sunt, eo gratiores, & contra. Sed & illi sunt ignauiores. Expresse enim Galen. in *de Alim.* Albos esse minus medicamentosos. Ita de *Antid.* Qui albi non sunt, vehementer amari sunt.

S. 5. Quod ad vsum alimentarium, cum Galen. & in *de Alim.* & de *Vict. atten.* scribat, Orobum esse boum alimentum, non metuam Germanis meis, ne se nimis illo impleant. Habent enim plerique stomachum aui mei materni, eiusdemque alumni mei Hansij Leuferi, *Nolle se talia, quæ bestiis debentur, ne vim faciant, si præceptum sibi alimentum odore percipiant.* Quò minus etiam diffundo me in auctoritates Hipp. quas illi producant. Quæ in vfu Medico præcepta dantur, similia sunt iis, quæ de brassica Cato. Pro rusticis scil. Et conuenit Orobus cum brassica in heterogeneitate partium, in aliis. Hoc moneo, qui Calculosi, diutius vtuntur decocto, expectent cruentas urinas, quin imo hæmorrhagias. Qui negant, cum periculo suo sapere discant. Interim in mediocri vfu quid possit, vide 3. *Meth.* 2. 6. *Meth.* 2. 8. *Meth.* 4. 2. κ. *ψ.* 1. 4. κ. *ψ.* 10. In defectu, Cicer nigrum aut Lupinus fumitur.

DE EVPATORIO, SEV

Hepatorio, & Agrimonia.

CAPVT LXXXVIII.

S. I. **P**Riora duo vocabula sunt eiusdem plantæ apud Dioscoridem *l.* 4. c. 37. Sed non eiusdem originationis: ἑπατορίον denso spiritu apud Athen. facit de se ἡπατορίον, subaudi φάρμακον; aut ἡπατορία βρογχίς, quod hepati medeatur. Eadem, ἡπατορίον dicitur à Mithridatis cognomine, quod erat *Eupator*. Hæc vulgo creditur *Agrimonia nostra*, *Odermeng*, & deducitur ἀπὸ τοῦ εὐφρατοῦ, cum *Al-*

bis est. Hinc fit ἀργύρα, ἄργος, ἢ argema, ἄ, ἢ ἀργύρεον, affectus oculi, cum alba corneæ cicatrix visionem impedit, cui quia medetur herba *Agrimonia*, vt Plin. l. 25. c. 8. loquitur, facta est inde *Agrimonia* nostra. Hæ duæ herbæ olim etiam confundebantur, vt Dioscorides testatur, præterquam l. c. etiam l. 2. c. 168. Imo vero confusio longe latius patet, quamobrem particulatim agere oportet.

§. 2. I. Tres sunt in Officinis plantæ; Prima dicitur *Eupatorium* verum *Græcorum*, & est *Agrimonia* nostra. Altera *Eupatorium* vulgare, quod creditur esse *Eupatorium Auicenn.* foliis cannabinis, & est inter *Eupatoria* I. in ordine apud Bauhinum, cuius tamen varietatis duæ aliæ sunt. Tertia *Eupatorium Mesue*, quod putatur esse *Ageratum* Dioscor. *Herba Giulia* Italicorum, quod Iulio Mense floreat.

§. 3. De his tribus hoc dubium est, an describantur à tribus authoribus, Dioscoride, Auicenna & Mesue? Videatur Cæsalpinus 11. Hist. 16. Negat is autem, quin *Eupatorium Auicennæ* medio loco iam dictum, implere totum hoc ait. Sed quid sit de versione Auicennæ vulgata? Si quidquam iudico, si Cæsalpinus acciperet, non I. illam, seu marem, sed II. quæ femina, fuerit in vado. Reliquis duobus idem consulo.

§. 4. II. Quæritur, si omnino diuersum sit *Eupatorium Mesue* à duobus cæteris, annon Dioscoridis & Auicennæ sint eadem? Videatur Anguillara 14. sent. 38. & qui illustrat, Cost. in Mesue 1. Purg. 15. Consentio illis, *Eupatorium Dioscoridis* & *Auicennæ* esse *Ageratum Dioscoridis*.

III. An, postquam de his conuenit, *Agrim. nostra* sit *Eupatorium Dioscoridis*? Licet plerisque locis, etiam tota æstate, & inodora sit & insipida, præterquam quod manifeste adstringit; aliquibus tamen locis, & verno tempore odorata est (ideo Bauhinus duas species facit) & sapore modo subdulci, modo subamaro. Vt vel inde iudicare liceat de illo Cæsalpini. Etiam illis locis, vbi ætiotus esse videtur, latere sub substantia illa aquea, terrestri, crassa & adstringente, facultatem aliquam tenuem & incidentem, quæ viscerum obstructionibus opituletur. Licet etiam non habeat vehementem odorem, quo possit ab vsu mandragoræ somnolentos factos excitare: potest tamen id facere, si vsuæ *Agrimoniæ* nidor, perinde ac capillorum & pennarum, naribus excipiat.

IV. An *Cannabinæ* illæ *aquaticæ* possint tutari locum *Eupatorii Auicennæ*? Vtut plantæ ipsæ non sint: habent facultates ab *Auicenna* illis tributas. Et tamen in *Cherivæ* dico, esse *Cannabinam* hanc *Eupatorium Auicennæ*, si quod dixi promare accipiatur femina. Hæc enim (mo-

do lectio sit vera. Scio enim qui *Origani umbellam* volunt) florem habet luteum, nymphææ luteæ instar, & folia, Cannabis modo incisa, verum in quinque (ut plurimum: alibi etiam in tres) partes tantum.

V. An herba *Giulia* sit *Eupatorium Mesue*? Scio quid obiiciat Marinus apud Matthiolum, qui etiam recte satisfacit illi. Propterea dico, nihil obstat, quo minus sit, nisi fors facultas purgatoria non satis comperta est. Quæ cum sit compertissima in *Gratiola*, de qua supra; & vero notæ etiam à Mesue relictæ non refragentur: credendum fuerit Cordo, *Gratiolam* esse *Eupatorium Mesue*. Veruntamen licet non omnes sciant, herbam *Iuliam* purgare, quemadmodum etiam *Centaureum minus*: tamen non propterea non erit *Eupat. Mesue*, ut neque *Centaureum* non est *Centaureum*.

Quid verò? Cum *Eupat.* ^{ium} *Mesue* fere ^{adhib} ~~destin~~etur ad compositiones alterantes: tutius fuerit uti non purgante quam purgante. Sed si quæretur ad purgantes, non oberit vim illorum intendi addito alio purgante.

VI. An herba *Giulia* sit *Ageratum Dioscoridis*, si non meminerit odoris? Non ob id tamen non est legitimum. Nam multis locis multa subicit. Quod de similitudine cum *Origano* dicit idem, intelligendus est, aut de foliis *Onitis*, ut *Matthiol.* ^{us} aut de toto habitu plantæ, quo satis conuenire quibusdam locis *Pena* obseruauit. Sed satis. Præternavigatis his scopulis, consequens est videamus seorsim facultates singularum plantarum, ne fallamur.

§. 3. Sit igitur primo loco

EUPATORIUM GRÆCORVM.

Quæ *Agrimonia* est vltima apud *Bauhinum*. Heic primo omnium videndum, ne decipiamur à pharmacopœis, alias substituentibus, modo huius, modo illius auctoritate, v. g. *Marubium*, quod apud *Apul.* habet hoc nomen: *Pentaphyllum*, quod apud *Galenum* 5. x. *cap. 9.* *Nepeta montana* Tragi, quam vocant *Saluiam agrestem*, & sæpe pro *Eupat.* habent: *Conyza*, quæ ab aliquibus etiam huc trahitur: *Asarum*: *Absinthium*: *Abrotonum*, aliæ forte. Licet enim omnes hæc natæ sint deobstruere: præstat tamen manere intra limites. Deinde etiam hoc videndum, ut *Eupatorium* seu *Agrimonia* sit collecta suo tempore. Cum enim verno tempore tantum, uti *Tragus* obseruat, sit odorata, colligenda etiam fuerit eo tempore. Sed videant boni, an perpetuum sit. Ego enim in nostris pratis odoratissimam inueni estate media, eaque

calidissima & siccissima. Huius varietatis tacite commonefacit nos diligentiss. Cefalpin. cum ait, totam plantam, neque saporem vllum, neque odorem ostendere, præterquam siccitatem in ore. Hoc aliquibus locis verum est, aliquibus falsum. Si enim apud nos odorata est, sapida etiam erit. Tale Eupatorium erit hepati, quod Cortex capparis licni 13. *Meth.* 17. Quod exponens 6. *Simpl.* docet, quæ sint illa, quæ laudatissimo deobstructorio adesse par sit, &c. quæ videris ipse. Hæc aliis verbis Auer. Esse compositum ex substantia styptica & amara, &c. His ipsis facultatibus valde prodest renibus calculosis aqua, vt de se scribit Bembus *in epist.* & laudat Camerar. *in Horto.* Iisdem contra exulcerationes oris, renum, aliarumque partium. Iisdem consors est potionum vulnerariarum.

EUPATORIUM AVICENNÆ.

§. 4. **I**dem est cum Agrimonia, vt reor. Facit ille cal. in 1. sicc. in 2. laudatque in obstructionibus viscerum, & æxiæ, hydropibus, icteris, febribus antiquis, &c. in quibus omnibus roborat viscera.

Est & hoc inter vulnerarias plantas, documento accepto à ceruis, à quibus *Hirsc-Klee* didum fuit, & celebratur à Medicis veterinariis. Obseruauit Gesnerus, radices purgare instar hellebori. Vide Penam *Adu.* f. 227.

EUPATORIUM MESUE.

§. 5. **A** vt idem est cum utroque hoc, aut facultatibus non longe abest, imo vero superat, si Mesue fides. Vide ipsum, qua de partibus heterogeneis.

AGERATUM.

§. 6. **Q**uibusdam locis odore est Chamæmeli Rom. seu nobilis; quibusdam menthe corymbifere, quam Consolidis accensuimus; quibusdam Tanacetii, quibusdam Absinthij Pontici, vnde licet æstimare virtutes ipsius non vulgares. De vi purgatoria vide Mesue.

§. 7. In vniuersum hoc caueatur, ne Eupatoria purgantia miscantur compositionibus alterantibus.

§. 8. *Syrupus de Eupatorio Mesue*, valde frequentatur in obstructionibus

tionibus viscerum frig. Ego parum illi tribuo, partim, quia descriptiones tam diuerse sunt, partim propter Eupatorium, quod aliis locis aliud est, vnde non possunt non esse diuersi effectus. Prefero autem cum Venetis Eupatorium Græcorum.

§. 9. *Syrup. de Agrimonia*, qui ex succo fit, in magna laude est. *Trochiscos de Eupatorio Mesue* distinguere oportet ab illis, qui Auicennæ dicuntur. Eiusdem dignationis sunt *Troch. de ros. & eupat. Mesue. Pil. de Eupat. maiores & purgant & alterant.* Possunt dari ʒ ij.

DE EUPHRASIA.

CAPVT LXXXIX.

§. 1. **F**ACTAM esse vocem *ἡν τῆς ὀφθαλμοῦς*, nescio an ausim dicere. Veteribus ignotam fuisse concedo: sed longe verustiorum 200. annis pertendo. Clarigauit illam Matthæus Syluaticus, qui vixit circa annum Christi 1320.

§. 2. Species habet Bauhin. VII. quas sino. In vsu apud nos est I. sub nomine *Augentroff*: alibialix, v.g. Veronica serpillifera Dodon. Echium scorp. vel pal. vel aru. Bauhin. Gramen Leucanthem. Dodon. quod est Holost. Ruellij, Lobelio. Quæ incertitudo facit vsus despicabilem. Facit & Tragus Empiricus, late nimis extendens. Quo melior non est Matthiolus, in *Dioscoridem*.

§. 3. Re enim vera Arnaldus Villanouanus, qui author est vini Euphrasiati tantopere celebrati, cum indistincte laudasset, restringit, præsertim, vbi pituita & pinguedo redundat. Quod ad Methodum refertens Cæsalpin. inquit, Dummodo in natura pingui & pituitosa ea fiant. Et Dodon. pituita, crudisque humoribus redundantibus. Quasi nec in pinguibus tutus sit vsus ipsius, ob calorem fundentem, non abfumentem.

§. 4. Quare mirari non debet Pena, *Adu. f. 210.* si socio & comilitoni suo male cessit vinum illud. Non enim curat quamuis caliginem, ait Camerarius; sed illam, quæ est à frigiditate; neque hanc omnem, sed positiue à pituita. Vbi enim ab inopia spirituum est, officit potius dissipando. Calidam enim & siccam esse plantam ostendit gustus, qui amarorem quendam præ se fert. Hoc mali augent, qui vel illam legunt, quæ sicciior, parua, vnicaulis & ex succo, vel vino infundunt generoso. Ideo etiam suspectus est mihi vsus *conseruæ* quotidianus.

D E F A B A.

CAPVT XC.

§. 1. **Q**UAM *Habam* dicebant Veteres, eam *Fabam* nos, relictis prorsus diminutiuis, *Fabulus*, *a*, *um*, tam prodigi erant nominum! Intelligimus autem, cum simpliciter loquimur, *Fabam Græcam*, non *Ægyptiam*.

§. 2. Rursus cum faba Græca esset circinata rotunditatis, vt pisa nostra; Faba vero nostra oblonga, & in lateribus compressa: extitere lites maleferiatæ, An vulgaris Faba nostra sit illa Græca? Litem, à Tragoprimum & Cordo motam, renouauit Iul. Alexandrin. *Not. in Gal. 1. Alim. 19.* & rursus 2. *Alim. 1.* Qua occasione vsus Dodon. *Pemt. 4. l. 5.* annexuit Epistolam contra dictum Alexandrinum. Qui irritatus scripsit pro se Apologeticam, Francofurti impressam 1584. cui iterum respondit ille alia Epist. Lugduni Batauorum anno sequente. Vtriusque partis rationes cum solícite expenderim olim iuuenis: nunc displicet consilium.

§. 3. Præcipuum absurdum, quod sequitur Tragum & complices, est, Ergo Faba seu Bona nostra fuit veteribus incognita? Huic cum serio se opponerent, Dodonæus ipse, *Pena, Adu. f. 393.* Cæsalpinus 6. *Hist. 2.* alii, legi vestigia ipsorum diligenter, & eo vsque progressus sum, vt publice disputarim anno 1613. sed *παρρησιας*. Verumenimvero cum nunc pœniteat operæ, omnia sepono, præterquam vnum argumentum, quod tum ab *Hilo* sumebam, aliter expono.

§. 4. *Hilum*, dicebam, est in sola Faba nostra. Non est, dico iam. Est etiam in Piso nostro, fortassis etiam faba syluestri Matthioli & Dodonæi faba sylu. Græcorum, quam Pisum nigrum appellat Camerarius noster, III. Bauhini in censu Fabarum.

§. 5. Vt enim repetam ex Theophrasto, à quo solo didici, tacentibus omnibus nostratibus; Hilum non est punctum illud nigrum, quod in cortice apparet, sed est substantia quædam sub cortice *αἰσινώδης, mentula speciem habens*, vt Theophrastus loquitur, quam non semel ostendi adolescentibus meis, stupentibus rei nouitatem, quæ vetustissima est. Vide Theophrastum 8. *Hist. 2.* & 5. vbi *ἡλὺς* vocat, tu puta *σπαρακίη, ἡ σπαρακίη*, de qua *princip. lib. de Gener. hom.* Cætera argumenta fere peccant in eo, quod comparisonem instituunt cum faba nostra maiore, cum deberent cum minore. Fortassis illa tum non fuit perducta ad id

magnitudinis mangonio. Locus Galeni de faba *Æg. in l. de pond. iacet in mendo, vt doceo in Notis. Legendum enim est sesquiscrupulus, pro Semiholus. Imo Mercurialis in Var. vult 3 ij.*

§. 7. Huius quia facta est mentio, repeto sententiam dictam *Animadu. in Theophr. 4. Hist. 10. Colocasia veterum non est eadem cum Faba Ægyptia. Quin faba hæc reliquit Ægyptum, non secus ac Cyrenaicam Africæ regionem Laserpitium.*

§. 8. Sed quemadmodum *Laserpitium* mansit in natura & manet hodièque sub nomine *Archangelice*, quod Alpinus probat 2. *Exot. 15.* ita *Faba* nostra *Ægyptia* alicubi est, licet dicere non possim vbi. Fortassis ibi, vbi fuit natum *opuntia* illud (Herodotus etiam in *Enterpe* ita vocat) quod Matthiolus pingit, aut vbi illud, quod Clusius in suis *Exot. l. 2. c. 13.*

§. 9. Et quam ineptum est argumentum: Non est in Ægypto, sed Colocasia est ibi. Ergo Colocasia est Faba Ægyptia! Hoc si Ovidius audiret, exclamaret, Hæc est metamorphosis vltra omnes meas, cum, qui succedit in loco, dicitur esse is, cui successit. Non minus indigne ferret, fructum fabæ similem, fieri subito radici tam crassæ! Quo habito, quæram ex Bauhino vnde sit illi hoc? Ex his liquet! Quæram etiam, quo testimonio probarit, Colocasiam hodiernam, à Colocasia veterum? Neque credo Columnæ, Matthiolum falsi arguenti. Scio quid illi alias acciderit à maleuolis ironibus, præsertim illud in Satyrio Erythronio, quod Pena memorat in *Baldo*: sed non propterea heic idem accidit. Herbarium enim Lugdunense l. 4. c. 43. similem vidit & pinxit. Quid si ij, qui Theophrasto retulerunt, (ab hoc autem Dioscorides & Athen.) idem passi sunt, quod Alpinus, qui cum in Ægypto esset, tamen Lotum Ægyptiam pro Nymphæa habuit, vt postea fatetur in *Exot.* in quibus pro Loto illa tot peculiare iconas parat. Habere plura: sed sufficiat probasse, assertores illos nihil probasse.

§. 10. Qua occasione vsus, relicto legumine Ægyptio, plane iam nobis ex oculis erepto, agam de faba vulgari tam in culina, quam in pharmacopolio.

§. 11. Videtur autem initium esse faciendum à primis qualitatibus, de quibus Dioscorides, *κίανος ἐστὶ μέγας ῥιζὸς καὶ ψυχρὸς*. Et Galenus (cum quo Auerroës & Rhasis) 7. *Simpl.* medij temperamenti facit. Interim non desunt rationes, quæ videntur suadere, declinare, vel huc, vel illuc. Calori attestatur ratio, ab Auerroë allata, quod & discutiat & abstergat. Contra, expresse ait Galenus 3. *Metb. 3.* siccare, absque omni calore. Frigori subscribit ratio Rhasis, quod flatulenta

sit. Quin Auic. disertè ait, declinare ad frigidum. Imo Isaac ait, frigidam esse.

Quod ad passiuas, loquuntur etiam de temperie supra dicti pene omnes. Interim Gal. *in illo Meth. loco* siccas ait esse in 1. vt sarcotica alia. Contra Auerroës & alij vrgent humiditatem, propter flatulentiam modo dictam. Videtur eius rationem habuisse Gal. qui 5. *San. tu.* 8. in victu senum habet inter humectantia.

§. 12. Conciliationem innuunt Auic. & Isaac, virides actu & reuera sunt humidæ, forte in 1. gr. siccæ potestate, quia magnam partem exhalauit humiditas excrementitia. An ex superioribus potest objici, humiditatem excrementitiam non pertinere ad temperamentum? Ipsæ fabæ cum sint in confinio temperiei, nihil prohibet tales vel tales dici. Certa res est, flatulentæ sunt, & tanto flatulentiores, quo viridiores. Huius consequens etiam, difficilis esse concoctionis. Et rursus, quæ cum cortice eduntur, vt frixæ olim apud Athenæum *l.* 2. An hæ sunt *conchides* Martialis & Iuuenalis, ad differentiam *fabarum fesarum* ita dictæ, quod in cortice, quasi in concha lateant?

§. 13. Vbi notandum est vitium, omnibus quidem leguminibus commune, sed fabis maxime, quod quædam sint *inexpui*, vt Græci loquuntur, hoc est ad ignem vix domabiles. Si ad ignem, quanto magis in ventriculo? Vide Theophr. 4. *Caus.* 13. & Marantam 2. *Meth.* 8. De hac difficultate loquens Gal. 1. *Alim.* 19. ait, Eos, qui illis vescuntur, licet sanissimi sint, non tamen belle concoquere, & postquam concoxerunt, sentire in toto corpore tensionem quandam (Auic. interpretatur *Pruritus* vocat) à spiritu flatuoso factam, præcipue, si quis non assuetus sit, aut non bene præparatas esitarit.

§. 14. Præparatio consistit in duobus, 1. In longiori coctione, & primæ aquæ effusione. 2. In additione eorum, quæ flatus discutere possunt, vt sunt cæpæ, organum, hyssopus, piper, zinziber. 3. Ad id in ademptione corticum.

§. 15. Quo loco incidit hoc Gal. monitum in *de Alim. & 7. Simpl. c. de Hordeo*, non deponere flatulentiam quamuis longa decoctione. Quomodo igitur boues & porci earum esu pinguescunt? 8. *Hist.* 7. & 21. & lacaugent, 3. *Hist.* 21. Quia calor istorum animalium est longe supra humanum.

§. 16. Intelligitur hinc, quale sit expectandum homini alimentum, si omnino concoquat? Multum & humidum & excrementosum 5. *Simpl.* 23.

Vnde rursus alterum: quo iure fabæ sint in censu eorum, quæ multum alunt? Dant multum, sed laxum id, & fungosum, non secus

at ficus, 2. *Alim.* 8. Quare desiperent illi, qui in sagina porcorum idem velint, quod à glandibus quernis accidit. Quare etiam Galen. dat illas gladiatoribus cum piffana, vnde illi subtumidi pinguntur & inflati, quia instar fermenti eleuant carnes, quo simili Isaac vititur. Tale alimentum meritò illaudabile, id est, crassum & pituitosum dixeris, quod vsu diuturniore, non tantum *rexiat* faciat, 4. *Aphorif.* 76. sed & colicam & herniam statuofam, quod ex Rhafi deduci potest. Quare etiam rustibus, crepitibusque concrepant illi, qui comedunt, vt Bruyerinus loquitur.

§. 17. Nec subleuat fabas, quod *lib. de cibis* 7. dicitur, Non procreare malum succum, nec infarcire meatus. Præcessit enim hanc laudem, *Nisi flatulenta essent.* Tantundem iuuat, quod & ibi, & in *de Alim.* ait, abstergere, & ideo facilè descendere, non secus ac piffanam. Commum enim hoc leuius est, quàm vt excusare possit tot alia incommoda.

§. 18. De quibus dum cogito, occurrit præceptum Pythagoreum, cuius Gellius meminit 4. *Noct.* 11. vbi meminit etiam Cicero *lib. de Diuinat.* quamuis alias etiam habeat interpretationes Erasmus in *Adagiis*, *Abstinentum esse à fabis.* Mihi acceptabilis est illa, quam Cicero proponit his verbis, *Inflationem habere, cibumque esse contrarium illis, qui tranquillitatem mentis querunt.* Hanc in rem asserere possem tot authorum, qua Græcorum, qua Arabum, testimonia, quot pagina hæc non capit, nisi res esset confessissima.

§. 19. Quare venio ad farinam fabaceam Officinarum, quæ veteribus dicebatur *Faba fresca* vel *fræssa*, quod idem est cum *fracta*, item *Lomentum*, vel *lomentum faba*. Hæc quia paratur sine cortice, non oportet etiam expectare ab illa vllam adstrictionem, quæ corticis est, non autem substantiæ.

§. 20. Qua ex limitatione intelligit vnusquisque, quo in errore versentur illi, qui hac farina, vel in acetosolo, vel in aceto & aqua decocta vtuntur in alui fluxibus, ex debilitate retentricis, vt Isaac determinat.

§. 21. Nisi enim totæ decoquantur, nihil fit. An alio modo fieri potest idem effectus? Eo, quo omnia flatulenta suspendunt excrementa! Hoc videtur docuisse Hipp. 2. *de die.* 8. apud Marinellum, *κίανον τῶν πρὸς μὲν, &c.* quorum sensus hic est. Alunt quidem fabæ, sed flatulentia sua ita occupant intestina, vt ne aliud quid subire possit, neque quod iam subiit, descendere.

§. 22. Qui locus cum proculdubio sit is, quem Auicen. laudat, iudicare inde licet, quantum sit deferendum paraphrasi ipsius.

§. 23. Mibi video incumbere necessitatem, proferendi in medium.

loca, quibus in casibus farina sit in usum vocanda. In primis celebre est athletarum cataplasma, 16. *Meth.* 3. & fortè alibi, ad contusos nervos (accepto vocabulo latè, pro toto genere nervoso) ex farina fabacea & oxymelite, ab initio quidem, antequam inflammatio occupet: postquam autem occupavit, cum polenta, quod addit 7. *Simpl.* Hæ enim partes non multum volunt refrigerari. Idem Gal. ex Dioscoride, uti patet, proponit in inflammationibus testium & mammarum: quia, addit, hæ partes modicè volunt refrigerari, frigida quippe, 2. *ad Glaucon.* quasi in gangræna iubentur parti affectæ scarificatæ apponi ea, quæ ad putrescentia solent, qualis est farina orobi, & lolij cum oxymelite, & in horum defectu, fabarum cum oxymelite. Nam & heic opus est tantillo refrigerio. Idem iudicium est de linimento, in aqua decocta & subacta cum axungia suilla, in podagra, 7. *Simpl.*

§. 24. An propterea 10. κ. ππ. 3. in Marcellis pod. lomentum fabæ nigrae expetitur?

§. 25. Calidior enim est. In his operibus suas partes habet etiam tantilla discussio, quam fabæ possident. Ob hanc Dioscor. ad sugillata commendat, ad oculorum contusiones, ad parotidas, ad *δυσλῶδες*. Vide 5. κ. ππ. 1.

§. 26. Præter hanc habet etiam absterforiam, quam Gal. 1. *Alim.* 19. 1. κ. ππ. 5. deducit ex omnium hominum consensu. Utuntur, inquit, farina fabacea mangones, mulieres in balneis, ad abstergendas cutis sordes, ut alij nitro, aphronitro, &c.

§. 27. Quale autem sit absterforium, patet ex eo, quod *de Vict. atten.* comparat cum hordeo, & *in de Alim.* cum ptissana. Quæ cum moderatissimè abstergant, dicere potest 8. *Meth.* 4. esse farinam nostram in censu moderatissimè abstergentium, hoc est, sine morfu, 7. κ. ππ. 1. Nimirum, cum abstergentium alia diluant tantum forinsecus adhærentes sordes, quæ *ρὶ πλάκῃ* dicuntur; alia etiam vasa ingrediantur, & ab infarctibus liberent, quæ *ὀφθαλμικὰ*: fabæ sunt in primo ordine, 5. *Simpl.* 12. Hinc Dioscor. dicere potest, *κλῆμας* esse *βυλὴ σήμερον*, hoc est ut Gal. explicat, idoneam esse excreationibus ex pectore & pulmone. Ita 7. κ. ππ. 1. faba fresa & elixa est inter Arteriaca, quæ hodie *ὀκλινικὰ*. In eam rem *ib. cap.* 2. in Art. VIII. & *in fine cap.* in Panacea quadam non elixatur, sed torretur: sed additur tenuissimè tritam esse debere. An transgreditur hos fines Dioscor. cum ad vitilignes laudat? An Gal. ipse, cum ad lentes, & alia mala cutis? An Avicen. cum ad morphæam in facie, panum, lentigines?

DE FICVBVS.

CAPVT XCI.

§. I. Σ ΥΚΕΛΑ ἔστι ficus est arbor : σῦκος fructus. Vtraque vox pertinet ad genus hortense : syluestre, arbor quidem est ἱερὰτος ἢ ἱερὰτος, ἢ ἡράτος, caprificus : fructus autem pariter ἱερὰτος. Rursus, in genere hortens. σῦκος quidem est fructus maturus, & qui eo genere maior, βούτυλον, Latinis Marisca, quamuis ferè insipidis id tribuatur : immaturus autem ἑλκωτος, grossus, seu grossulus, qui ab ὄλ. differt, quod maturetur, ἢ. nunquam. Præter hæc est ἰγὰς, ἀδος, Carica (à Caria, ideo non καρύκη,) ficus-pasea. Vide Not. in Lexic. Galen. Præter hæc σῦκος & Marisca dicitur genus quoddam tumoris præter naturam, qui ferè in locis pilosis, barba verbi gratia oritur, & dicitur affectus σύνκρησις, semper quidem lacrymans, intus autem granulofum quid est. Hanc varietatem scire Medicum liberale est : at si errantem vel in genere, vel in numero, vel in declinatione reprehendere quis velit, ΠΑΙΔΑΓΟΓΟΣ sit. Veteres enim heic sunt prodigi, & qui non animaduertit liberalitatem, nec patitur cum illis esse alios, ineptè doctus est. Eam in rem sunt loci innumeri apud Theophrast. & Galen. vt hos solos nominem. Vide Lexicon vulgare in ὄλκωτος.

§. 2. Species ficuum qui velit, Plinium adeat, Athenæum, Hermolaum, Cordum, Bauhinum, alios.

§. 3. In facultatibus mirificæ sunt ambages. 1. oportet distinguere Ficum à Caprifico. 2. arborem vtramque à fructu suo. 3. fructum maturum ab immaturo, quamuis in Caprifico nunquam maturefcat. 4. maturum viridem à sicco seu passo, qualis est omnis noster.

§. 4. In vniuersum, vtraque arbor, vtriusque fructus in actiuis cal. est, sed in maxima latitudine : in passiuis siccitas prædominatur, præterquam in Mariscis. Vtriusque arboris, præcipuè Caprifici, violentia in calore, agnoscitur ex succo, ex cinere, ex lixiuio.

§. 5. Succus, siue is ex incisa arbore profluxerit, quem ὀπός, Lac, siue Latteum appellant : siue ex foliis expressus sit, quem χυλός præcipuè Caprifici, cal. & sicc. est in 4. gr. & quidem in substantia crassa, vt sit inter caustica. Debito tamen modo præparatus potest habere locum suum. Recipitur enim non tantum, ὡς ἐλκωτικὰ διαμαίει, vt Dioscorid. loquitur : sed & sicubi foris opus est forti absterfione, vt in vlceribus malignis, lichenibus, lepris, & aliis cutis sordibus. Accipitur etiam

in emplastra emollientia, quæ opus habent magna penetratione, vt in pessos muliebres, &c. Quinetiam in Antidotos quasdam ingredi-
tur, 1. *Antid.* 2. & alibi.

§. 6. *Lixiuum* (Plin. lib. 23. cap. 7. suo quodam dicendi modo *Cine-rem* vocat) præcipuè, *πυλὸς ροχὸν ἢ πυλαμῶν*, quod sæpius transmissum sit, etiam aliquot dierum, vt partes tenues exhalarint, non esse inferius succo, ex Dioscor. doceri potest, quia *καὶ τὰ* refert.

§. 7. Idem iudicium est de grossis siue fici, siue caprifici. Nam hu-
ius præcipuè habent non minus caustici quid, quàm arbores ipsæ. Quantum id sit, intelligere est ex illo, quod Gal. 2. *Antid.* 7. scribit, *grossos Caprifici*, in aceto dilutos, tantum posse, vt taurinum sanguinem dissoluant. Is sanguis vbi concreuerit, quàm tenax sit, notum est vete-
ribus ex effectu veneni.

§. 8. Hæc qui considerabit, mirabitur, quomodo succus tam viro-
sus in ficu matura possit excoqui in eam dulcedinem, in qua est! Imò documentum sibi inde parabit, quantæ sit operæ pretium distinxisse ficum perfectè maturam ab imperfectè! De immatura habemus experi-
entiam Bruyer. 11. *Cib.* 37. In cibo vsurpatam multorum sanorum valetudinem afflixisse. Tales autem ferè sunt ficus, quæ in locis algi-
dioribus proueniunt. Quare hæc medicamentis sunt aptiores, præmis-
sis tamen *διορισμῶς* suis.

§. 9. De maturis hoc videtur obseruatum esse, vt quandoquidem *ἀκάρυκα μῆλας* (sunt hæc fici semen, 2. *Alim.* 1. à similitudine cum milio ita dictæ) proportionem respondentes gigartis vuarum, & non magis quàm illa permeant, nulla re immutata, 2. *Alim.* 9. eximantur, ante-
quam quis comedat.

§. 10. Idem dicendum de congerie illa membranacea, quæ vt in py-
ris & pomis est ex aduerso pediculi, & *ἡμφαλὶς* dicitur, ἢ *πυλμῶν*. Hoc in
pharmaceuticis omnino fieri debere, discimus ex 8. *κ. π. ult.* cum in
malagmate Damocratis ad lienem iubentur accipi ficus pingues & re-
centes, *τὰ ἀσπρὰ ἀπύρετα*, inquit, *τὰ πλὺ, ἢ τὰ ἡμφαλὶς*.

§. 11. 12. Fortassis idem dici potest de cute externa, quæ durissima
est. Cæterum, inter maturas Hipp. 2. *de diat. num.* 15. apud Marinellum
facit differentiam, Primæ, inquit, sunt pessimæ, *ἐποδισμένη* quippe: opti-
mæ autem postremæ. Huius rei ratio in conspicuo est, & deducit il-
lam Isaac. 2. *de diat. part.* cap. 35. vbi vide, & contemplare simul contex-
tum vitiosum.

§. 13. Has recentes oportet iterum componere cum *Caricis*, & con-
iecturam facere, quantum à se inuicem in gradu distent. Id verò fit in
arbitrio hominis non planè plebeij.

§. 14. Hoc tamen addendum est. Quòd sunt dulciores ficus, eò magis discedere à grossitie (vt barbari loquuntur) immaturarum, & minus abstergere, quin iam tenuium esse partium.

§. 15. Iam hinc pendet solutio quæstionis, Quæ ficus sint esui optimæ, & quod alimentum præbeant? Omnino maturissimæ & optimæ pertinent ad mensam.

§. 16. Sed ex viridibus & passis utræ præstant? Gal. 2. *Alim.* 8. definit, Quia laus ipsarum consistit in facili descensu; virides autem sunt succulentæ; videtur deberi illis. Sed obstat Dioscorides, qui virides *πικρασμᾶς* vocat, siccas *δυσκρίους*? Contextus satis ostendit, virides ideo dici, quod sint *καὶνῆες ὑψηλῆς*: siccas contra, quod sint solatio iis, qui habent duriores aluum. Virides etiam hanc laudem habent, quod sitim sedent, & calorem extinguunt: siccæ contrà, præcipuè in biliosis, & cum naturæ ipsorum conuenientibus febribus affliguntur. Bilescunt enim, vt saccharum, mel, alia talia. Quare *καυσῶσα* vocauit Hippocrates.

§. 17. Suntne etiam diuretici? Virides sunt, quatenus aqua in illis prædominatur. Hippocr. enim expressè ait, *ὅπου χλωρὴ ὑγρὰ ἐστὶ ἐξαρῶσα*, &c. Huc spectant, quæ tam prolixè disputantur apud Athen. lib. 3. de facili ficuum in ventriculo dissolutione. Ipse enim contextus ad stipulatur Casaubono contra Dalecampium, locum esse de ventriculo. Neque quidquam iuuat Dalecampium, quod dicitur habere *δυσκρίους καυσῶσας*. Oppono enim illi *τὴν καὶνότητα*, quod ad aquam prædominantem in maturissimis, de quibus loquimur, nos abducit. Propterea etiam veteres superbibebant, vel aquam, modò frigidam, modò calidam, vel vinum, vt quasi ablutæ citius descenderent. Promouet actionem hanc vis absterforia & incisoria, quam Galenus tribuit illis, vt quamuis flatulentæ sint, faciliè secedant, & faciliè sedetur tumultus, si quem cierint.

§. 18. Cauebit igitur maturissimas & vltimas, quicunque humidioris est alui. In primis cauebit in prandio, vt Athen. heic monet, quòd febres generent putridas, si ob moram putrescant. Mizald. 3. *Hort.* 16. præcipuam culpam dat viridibus. Cauebit etiam, qui viscerum obstructionibus est obnoxius ex causa calida. Ita enim intelligo inflammationem Galeni. At vbi obstructiones iam sunt, ex quacunque causa, sunt reliquis cibis vehiculi loco. Quo periculo vt defungantur quidam, dant longè ante alios cibos, cum thymo, sale, zingibere, &c. Vt enim viæ hæ semper sint apertæ in iis, qui natura angustas habent, cautio est. Ideo crassi cibi omnes damnantur.

§. 19. Quomodo igitur ficus sunt vtilis decoloratis & hydropicis?

Res difficilis est. Nisi enim contraria omnia fiant, puta, vt studeamus, non celeri deiectioni, sed coctioni, 2. *Alim.* 9. nihil fiet.

§. 20. Tum verò quale alimentum dant? Respondet Gal. *de Cibis*, 8. anxie, Et bonum & malum. *Bonum*, si subito dissipetur per habitum, nec mora putrescat. *Malum*, si diutius moretur. Compertum enim est vsu longiore, non papulas tantum excitare, sed & pediculos. Sed quale *bonum*? Exiguum, *lib. aduers. Erasistratos*, 8. Mox, non simpliciter, sed quale ex fructibus esse potest, breuiter, laxum & fungosum, quale etiam fabæ. Hoc probat Gal. *loc. cit. de Alim.* exemplo *ἡνικαπαρῆς* propriè dictorum, quod vide ipse, vno verbo, *Difficile*.

§. 21. Talem constitutionem cum præcipuè sibi optent literati, Platon in frequenti vsu adeo habuit, vt inde *φιλίσκος* diceretur, vt Plutarchus & Athenæus habent. Imitatus est hunc Galenus, qui scribit de fe, Cùm abdicasset omnes fructus horæos, eistasse tamen ficus & vuas, præcipuè illas cum amygdalis.

§. 22. His hoc modo expositis, faciliè, credo, intellectu est, quid valeant ficus in parte therapeutica. Immaturæ & *ἰπώδης* dictæ Hippocrati, valde sunt acres, valde abstergunt & digerunt. Maturæ, quia iam adquisuerunt partium tenuitatem, vix aliquid absterforij tenent, sed multum discussorij & concoctorij. Sed & hæc duo non sunt æquè in viridibus & siccis.

§. 23. Vt enim se explicat Gal. 3. *κ. π. 2.* vtræque quidem possunt vtrumque, sed præcipuè siccæ. Recentes enim discutiunt, non concoquunt. Hodie vsus ferè siccarum in duobus tantum casibus est, in decoctis pro puerorum variolis & morbillis: in gargarismis pro inflammationibus faucium & tonsillarum. Illud ab Arabibus est, quamuis fundamentum habeat in iis, quæ dicta sunt: hoc ex Dioscoride.

De coctione ficerum §. 24. Gal. 6. *κ. π. 3.* 7. *κ. π. 1.* dicit, Siræum à quibusdam vocari, & habere facultatem abstergendi sine morfu. Ex Dioscor. etiam est, quod Matthiolus scribit, & vsu tritum est, duas, tresve caricas macerare per noctem in aqua vitæ, & manè dare edendas asthmaticis. Verum exiguum est valde, quod cum salua in masticatione descendit ad pulmonem: efficacissimum est decoctum cum hyssopo, qui *magnus absterfor* dicitur à Mesuë. Hoc remedij frequentant apud nos muti, licèt opinio veterum fuerit, obesse voci. Nec est, quod spem quis figat in hyssopo. Vt enim dicitur suo loco, dubium est, an noster sit legitimus?

DE FILIPENDULA.

CAPVT XCII.

§. 1. **A**PVD Myrepsum, Pandeet. Manlium, Trotulam, & alios huius gregis, planta est sub hoc nomine, cuius radices multæ, à tenuissimis filis pendentes, fecerunt hanc appellationem.

§. 2. De hac quæritur, fueritne olim cognita? Ita. Est *Oenanthe Diosc.* lib. 3. cap. 18. & Plinij lib. 21. cap. 24. præcipuè propter odorem & saporem vinosum, quem Cordus prædicat 1. Hist. 25. Obiicitur. Non habet radicem *μυρσάλιον*. Dico, opus habet interpretatione. Non enim in prædicamento Quantitatis continuæ heic est magnitudo: sed discretæ, quam indicant verba sequentia *καφάλας ἔχοντα πέντες*. Vt magnum heic sit *Amplum* & *Diffusum*, vt Pena explicat, quem vide. Sed neque *καυδὸν* habet. Habet, vt iterum se explicat Dioscorides, quia *αὐτὸν οὐ μὲν ἴσιν*. Oportet autem hoc intelligere de locis siccis. Nam in hortis ad septicubitum excrescere videmus.

§. 3. Huius species decem habet Bauhinus in *Pinace*, è quibus primæ tantum, quæ est folio apij, radix vsurpatur.

§. 4. Tota planta, inquit Cordus, constat diuersis qualitatibus. Partim enim adstringit, partim tenuem quandam, & veluti vinosum saporem palato imprimit, non sine etiam odore, qui inter masticandum caput petit. Flores inter optimam melissam, vinum & pœoniam medium habent odorem, non inlucundum, prorsus vt Medefusium, cui tota est æqualis temperamento. Hæc ille.

§. 5. Quæ si vera sunt, vt sunt, rectè etiam Dodon. dixerit, plantam totam, præcipuè radicem, manifestè calidam & siccam esse, aperientem, abstergentem, cum aliqua adstrictione, &c.

§. 6. At non rectè fecerit Dodon. appendicem addens de *Medefusio* seu *Regina prati*, frig. & sic. esse, qua de re alibi. Reuera in Filipendula obtinent partes calidæ, attenuatorix, discussorix, absterforix, non sine tamen adstrictione. Hinc apud vulgus tantæ ipsius laudes in affectibus renum & vesicæ, vrinam morantibus. Quod quia Oenanthæ etiam tribuunt veteres, tantò certiores esse possumus de Filipendula. Eadem si ictero prodest, & secundinas pellit, duplo certiores erimus. Hinc progredi nobis licebit ad obstructions viscerum pituitosæ. Ad Epilepsiam etiam commendant in cibo sumptam, Pandeet.

& Ianuensis. Pariter, ad dolores ventriculi flatuosos laudant iidem cum semine foeniculi.

DE FILICE.

CAPVT XCIII.

§. 1. **F**ILIX est Græcis *πτερίς*, subintellige *πτεροφυκτα μύλου*, vt Interpres Theocriti habet. Dicitur etiam ὁ *βλήχας*, ἢ *βλήχα*, ἢ *πὶ βλήχας*, &c. puto reddendam esse hanc vocem Nicandro *in Theriac.* hoc versu.

ἰδὲ πτεροφυκτὸς βλήχας πτερυγία Χρῆσι.

Ita apud Dioscor. *lib. 4. cap. 187.* pro *βλήχας* habere eundem Interpretem *βλήχας*, video Saracenum monere. Corruptitur eadem vox in *βλήχας*, cum *γλήχας* esse deberet, *pulegium*.

§. 2. Diuiditur à Dioscor. in *Marem*, quæ non ramosa est: & *Feminam*, *Θαλυπέσιδα*, quæ ramosa. Recentiores addunt palustrem; quæ *Ofmunda* est, de qua vide Gesnerum *lib. de lun.* Pertinet huc Polypodium, de quo supra. Pertinent etiam Capillares omnes, de quibus cum Bauhino seorsim egimus in superioribus.

§. 3. Ego videor monere posse eundem Bauhin. de duobus. 1. *δρυπίδα* describat paulò diligentius, non solis pinnulis, dicatque serena fronte, inter ramosas, an non ramosas sit? Hoc ipsum in accuratissimo Cæsalp. desidero. 2. seorsim à filicibus habeat, siquidem venenum septicum est, vt Galen. vocat.

§. 4. In Offic. nostris triplex est, *Filix*, *Mas* & *Femina*, in quibus puto frustra quæri discrimen. Nec puto reprehendendos, qui inuertunt. *Osmunda* est III. inter ramosas species, de qua nescio, quæ miracula iactant quidam. Vide Penam §. 5.

§. 5. Ego ad facultates priorum eo, & de sententia Auicen. dico. Vtramque esse cal. & sic. in 2. Huc tendit Dioscorid. cum marem ait esse *καυσώδης*: Galen. cum amaram cum pauca adstrictione: Theophr. cum 9. *Hist. ultimis verbis*, radici tribuit *πτεροφυκτα*. Amplius hoc intelligitur ex 6. *κ. πτ.* 8. vbi Asclepiades succum filicis ponit in confectio- nibus hepaticis. Ait enim ibi Galen. ad hepatis expurgationem & meatuum apertionem, citra manifestam caliditatem & frigiditatem optimum est medicamentum filix, prædominantem habens amaram qualitatem. Et 7. *κ. πτ.* 2. est Art. arom. Androm. ex filice, cuius præcipuus quidem vsus ad vocem interceptam: adhibetur autem & ad

viscerum obstructions. Ideo & Dioscor. & Apuleius spleniticis commendant. A splene autem ad hepar recta est via.

§. 6. Hinc *Syrapi de filice* tantæ laudes in affectibus hepatis. Vide *Massariam* §. *Pract.* 11. Et hæc quidem de caliditate: siccitatem non extendere se ulterius quàm dixi, argumento sit, quod Galen. ait, siccare sine morfu. Licet autem talia medeantur etiam *in ulceribus tetris*, vt Plinius; *fistulis*, vt Serapio; non sunt tamen illa extremè ficca. Quod autem dicunt, curare vulnera ab arundine facta, ob singularem *admirabilem*, inane est.

§. 7. Hæc siccitas, cum sit satis euidenti amaritie, facit vt pellere possit lumbricos, non longos tantum, sed & latos, 14. *Meth. ult.* vt alios authores non cieam. Hinc Cordus in *Dioscorid.* ait, habere hinc nomen apud nos. *Vermes enim*, inquit, *sunt vermes cucurbitini*. De periculo, quod grauidis denunciant quidam, somnium est. Filicis semen, alego ad incantatores, qui anulis inclusum gestant etiam per noctem, securos se esse putantes ab omnibus præstigiis. Addo ex Theocriti interprete, Rusticos farcire lectulos suos ex filice, quod odor ipsius fuget serpentes. Epidorpidis loco, mi Lector, beate longa fabula, quam l. 6. *Vite Frid.* 11. *Com. Palat.* f. 99. & 100. habet Hub. Thomas, Francofurt. in 4. 1624. Voco *fabulam*, quia tandem in risum definit.

D E F O E N I C V L O.

CAPVT XCIV.

§. 1. **A** Fœnus, oris, & Fœnum esse & Fœniculum, facile do illis, qui ita volunt. *Non tamen præcipuum esse præcipuum*, do pariter, ne alibi difficultis videar. Interim non nescio, *Cassianum in Strab.* deriuare à Marathone, seu Campo fœnie. *Acco Atticæ.* Spero etiam contra mihi datum iri *non in præcipuum* esse syluestre illud genus magnum, quod ad sex aut plures cubitos excrefcere aiunt.

§. 2. Oportet ab initio heic signare Fœniculum, de quo acturi sumus. Non enim de *Fœniculo marino*, de quo supra in Crethmo; non etiam de *porcino*, de quo infra in Peucedano: non etiam de *Liquistice syluestri* Tragi, quod est Cicutaria pal. Lobelij; Phellandryum Plinij: non etiam de *Carnifolia* Ioan. Bauhini in *Phyt.* sub nomine *Siler*, quod est *Fœniculum montanum* alterum quibusdam: non etiam de *Seseli Massil.* folio fœnie. Lobel. & Bauhin. numero 9. inter seseli. non de *Méa*: non de *Peucedano*: non de *Millefol.* aquat. sed de fœnic. vulgari

tam German. quam Ital. Bauhini, quod ipsum est Dioscoridis *l. 3. c. 81.*

§. 3. Ex quo genere sermonis intelligis, me sem. foen. vulg. seu nostrum non distinguere specificè à dulci maiore, Barb. Flor. & si quo alio nomine vocari potest. Satum enim apud nos degenerat in nostrum.

§. 4. In Offic. non semen hoc tantum vsurpatur: sed etiam herba ipsa, seu coma, necnon *radix*, aut potius *cortex rad.* 8. *κ. π. 2.* in stomachica Galli.

§. 5. Ad assaturas apponuntur etiam *Asparagi*, in aceto seruati. Sunt qui *Lactuca* miscent, ad contemperandam eius frigiditatem. Sunt qui post omnes cibos edant, vt & semen viride.

§. 6. Sciant *illi omnes*, tantum abesse, vt iuuet coctionem aliorum ciborum, vt ipsum potius adiutorio opus habeat. Quin si contingat vinci, succum dat quidem calidum & æstuosum, sed biliosis incommodum: contra in pituitosis & status discutit, & pituitam attenuat, vt est *l. de Viët. atten. 3.*

§. 7. Eodem modo prodest iis feminis, quæ ob habitum pituitosum, aut prorsus non habent lac, aut in defectu.

§. 8. Hoc vero auxilium expectare oportet, non à sicco foenic. sed à viridi, vt diserte Galenus 5. *Simpl. 21.* è quo & Auicenna & Rhasis. Interim & siccum seruire lacti generando, discimus ex 7. *Simpl.*

§. 9. Foeniculum, inquit, *ἰσχυρὸς* calefacit, vt sit ex tertio calefacientium ordine: siccatur vero non æque, sed subsistit in 1. Proinde lac gignit, quod non faceret, si admodum siccaret.

§. 10. Hæc neutiquam accipi possunt de coma viridi. Quis enim auit illam in 3. gr. collocare, cum vix sit in 2. quod Auic. diserte ait? Et audeo ~~ego~~ hinc audaciam, vt corrigam Gal. locum, pro *Tertio* legens *Secundo.* *ἰσχυρὸς* accipio de partium tenuitate, quæ valde ferit sensum. Quamobrem 8. *κ. π. 8.* in Confect. hepatica explicatur per *ἰσχυρὸς*, quod 2. gradum non transcendit.

§. 11. Tu vero caue villo modo hæc referas ad sylvestre. Nam Galenus expresse adimit illi lactis generationem.

§. 12. At Dioscorides asserit? Empiricus præ Dogmatico non stat. Idem Dioscorid. *καὶ τὴν ἰσχυρὰν* ait, quod tu noli accipere cum Ser. de adstrictione, sed de siccatione cum Gal. Accipere etiam debes non de satipo, sed de sylvestri, licet additum non sit.

§. 13. Veteres addidisse indicio sint duo hæc loca, 2. *Antid. 1.* in *Antid.* Orbani Indi, *de Ther. ad Pif. 19.* in compos. salis Theriac. Nos

negligimus, quia utimur hortensi nostro. Qui exotikum dulce habent, sint cautiore, ne quos inflamment.

§. 14. Ex dictis iudicari possunt omnia, quæ in latitudine sanitatis de fœniculo dici possunt: possunt & illa, quæ in morbis præstat. Quia enim calidum est & siccum cum partium tenuitate, egregie discutit, & ideo suffusus esse utile, Galenus dicit.

§. 15. Eam in rem fere succo utebantur veteres, qui triplex. Aut enim fiebat per expressionem, qui *χλωρ* est: aut per incisionem teneræ plantæ, qui *μαλ*: aut denique per incisionem, sed ad ignem positis incisis caulibus, unde succus manabat gummi non dissimilis, cæteris efficacior.

§. 16. Hoc remedij genus nobilitasse primum serpentes, scribit Plinius l. 8. c. 72. oculorum aciem hoc succo reficientes. An dubitari potest? Deponunt quidem exuias suas prope fœniculum, quod vidi: sed visus fit illis clarius propter depositam simul epidermidos partem illam, quæ corneæ prætendebatur, quod pariter vidi.

§. 17. Interim nostris moribus, aut herba utimur comesta, aut semine, sed ieiuno ventriculo. Ita enim vel siccando absumit vapores excrementitios, qui spiritus visorios incrassant; vel, educit vi sua diuretica excrementa, non cerebri (quod tamen Lobel. vult) sed in ventriculo stagnantia.

§. 18. Sed & initio descensus aquæ (ita *cataractam* vocant Arabes) plurimum potest dissipando & siccando pituitam illam. His facultatibus, cum partium tenuitate prodest etiam antiquis febribus, quæ ab obstructione pendent. Sed & obstructiones, quæ sine febre, expedit. Quam in rem radicem dicunt validiorem esse semine. Iisdem urinam & menses cit, promouetque secundinas. Quamobrem Dioscor. decoctum comæ bibitum (lego enim *μαλ* cum Cornar. & Ser.) renum doloribus succurrere scribit. Vnde fortassis factum, ut caleulosi quidam in frequenti usu radices habeant. Hac in re plus potest sylvestre.

§. 19. Commendant etiam in venenis, in quibus iterum plus posse crediderim sylvestre. At vero in affectibus pectoris, quicumque à crassa & lenta pituita, plus potest hortense & dulce sylvestri, idque ob rationem communem, dulcedinem.

§. 20. Hoc ipsum in leniendis asperitatibus præstat. Utebantur veteres etiam cinere radicis vstæ, & scribitur 6. r. *μαλ*. vlt. in Medicamentis Archig. summe facere ad nomas oris. Forte non dissimile est cineri anethi, de quo ibi.

DE FRAGIS ET FRAGARIA.

CAPVT XCV.

§. 1. **Q**UAM nota sunt omni vulgo *Fraga*, & inde dicta *Fragaria*, quæ fert illa; tam obscurum est, vtrum Græcis vel nomine fuerint nota. Nam *πικρία*, longè aliò tendunt. Apud Plinium quàm implicita sit res, nolo commemorare, ne *videtur* videar.

§. 2. Moris, an rubis sint accensenda, equidem nescio. Quid Bauhinus fecerit, in propatulo est. Sint mihi terrestria mora nescio cuius è veteribus, atque ita -- *Humi nascentia fraga* Maronis, ex Botanicis non cognita vlli vnquam.

§. 3. A qua assertionem protinus venio ad facultates, & de herba cum sua radice, dico clarè, Consentire omnes, in passivis, siccam esse. Matthiolus perducit ad 2. gr. ^{adur} planè verisimiliter apud me. De actiuis lis est, Trago dicente, calidam esse, reliquis omnibus frigidam. His accedo, & cum Matthiolo accepto 1. gr. ^{adur} Nam sapor aqueus, cum cuiusdam adstrictione, & tantillo amaro, id volunt.

§. 4. Volunt & particularia opera, siue in decocto vsurpetur, siue ex contusa herba succus exprimatur. Nam, hic quidem maligna ex calida intemperie vlcera glutinat: illud autem gargarisatu dentes firmat, profluuia alui, vterique sistit, sanguinem vndiquaque erumpentem reprimat, &c.

§. 5. At habet vim deobstruendi viscera, icterum curandi, vrinam & menses ciendi, alia, quæ à calore sunt? Respondeo. Habet, sed non nisi malum sit à causa calida. Ideo iis locis, quibus vina bibuntur, aut in iis, qui alioquin meribibuli sunt, si contingat cachexiam, aut hydropem se ostendere, planè diuinum est hoc decoctum. Tu verò scito, fieri debere cum aliis dulcibus & aperientibus, verbi gratia, glycyrrhiza, passulis, ficibus, quibus viscera peculiariter delectari dicuntur.

§. 6. Et quia fragaria non tantum ab amarore vim absterfuam habet, sed & à partibus terrestribus adstrictionem: sit, vt illa eiiciat fordes, meatibus inhaerentes; hac autem roboret, quidquid à calore flaccidum est.

§. 7. Tu

§. 7. Tu verò negas fortè, hydropem esse vnquam à causa calida? Non miror, quia malè institutus es. Ego verò, si opus sit, possim tibi & experientia & rationibus inuictis probare, esse id aliquando. Id verò aliùs loci est. De doloribus renum & stranguria idem dicendum est, esse aliquando à calore, cum quo ferè est debilitas & flacciditas, quorumque vtrique occurrit fragaria. Idem dicendum est, licet ~~μαρὰ δὲ~~ sit, de mensium prouocatione. Idem de cordis ~~ἀνία~~. Hoc enim corroborare aquam stillaritiā Tragus ait.

§. 8. Et hæc de herba. De fructu pariter consensus est, frigidum & humidum esse. Verūtamen, non oportet negligere & saporem fragorum vinosum, etiam non affuso vino, & odorem non ingratum, quæ duo socium calorem cum partium tenuitate arguunt. Inde enim est, quod copiosius vsurpata caput tentant & inebriant. Est autem calor ille adeo superficialius, vt nisi decerpantur eodem die, quo maturuerunt, putrescant.

§. 9. Quo diligentiores esse debemus in vsu ipsorum. Quod enim foris sit, intus etiam fieri, verissimile est. Ideo sumi debent non post alios cibos, quod improbissimè faciunt nostri: sed ante, vt fructus fugaces omnes.

§. 10. Edi etiam debent non indistinctè ab omnibus: sed à ~~πικροχόλως~~ tantum, aut etiam iis, qui casu aliquo vehementer incaluerunt. Mitigant enim feruorem stomachi, sitim sedant, & appetentiam reddunt. Edi etiam non sola, sed cum saccharo & vino ad temperandam frigiditatem & humiditatem illorum.

§. 11. In Gallia, teste Bruyer^{mo}, alicubi, comedunt cum lactis cremore, qui præstat id, quod ~~vinum~~. Eodem scopo fiunt à mulierculis pul-ticulæ, quæ in statu quidè sanitatis non debent aliis dari, præterquam iis, qui dicti sunt: in morbis etiam non nisi calidis. Si enim dentur frigidioribus, certò debet expectari corruptio illorum.

§. 12. Hoc exaudire debent illi, qui tantopere exculpant. Sint verò extra culpam: alimentum dant non nisi aqueum, quod nisi raris quibusdam competit.

§. 13. Sed neque in his tutus est vsus copiosus. Huc enim facit præceptum Gal. 3. *Acut.* 30. in biliosis non debere quæquam indulgere aquæ copiosiori, præsertim, si obstructionibus vexetur aliquis.

§. 14. Sed iam tempus est veniendi ad aquam destillatam, cuius multus apud nos vsus. Oportet autem ante omnia distinguere aquam herbæ & fructus, quod illa quidè habeat vim siccandi, hæc autem humectandi, vt & plantaginis. Eadem herbæ aqua feliciùs quàm f-u-
-uum, lenierit erysipelaceas, fursuraceas, & lentiginosas faciei ~~faciæ~~.

tiones, vt Pena loquitur. Et quia non abest vis absterforia, fecerit etiam cutim nitidiorem.

§. 15. At verò in caloribus viscerum præfertur aqua fructus. Quare, qui ex hac intemperie habent faciem pustulosam, quin scabiem, vel in toto, vel in parte siccam & pruriginosam, singulis diebus mane hauriant eius $\frac{3}{4}$ j β . præterpropter. Idem calculosi iubentur facere. Nam & refrigerat renes, & arenulas abstergit.

§. 16. Vidi in eo, qui copiosius comederat fraga, multas illorum particulas in matula, vt renes putarentur colliquati. Adeo feruntur ad renes! Ad oculos peculiariter destillant quidam cum sale, vt Tragus habet. Idem scribit ad suffusiones tale quid parari. Fraga consperguntur sale, & reponuntur per triduum in loco subterraneo, vsque dum in viridemaquam tabescant. De succo tradunt quidam vetustate meliorem fieri. Vfus est ad retinendam vrinam, ad gargarismata in incipientibus faucium inflammationibus, perinde vt mororum, denique in calidis fluxionibus ad oculos.

§. 17. Superest *Syrupus*, qui præstat egregium diureticum in febribus colliquatiuis, cum volumus aquam abdomini infusam, & hydroq-
pem mentientem, ad renes deriuare.

D E F R A X I N O E T

Lingua auis.

CAPVT XCII.

§. 1. **F**RAXINI duas facit species antiquitas, quarum quæ hor-
tensis, *Fraxinus* simpliciter dicitur: quæ syluestris, *Ornus*
simpliciter; nec differunt aliter, quam quod *Ornus* est fo-
lio latiore.

§. 2. Apud Theophrastum 3. *Hist.* 10. est *μυρία ὁ βουμνια*; quarum
illam *Fraxinum* voco, hanc non *Bubulam fraxinum*, cum Gaza, sed
Bumeliam Græcè, seu *Fraxinum maiorem* Latinè.

§. 3. Author est Cæsalpinus 2. *Hist.* 13. hodie in Calabria *Ornum*
esse *μυρία*: *Fraxinum βουμνια*.

§. 4. Quo loco monendum est apud Plinium quidem l. 16. c. 13.
& 18. confusiones esse, ab ignorantia natas: apud recentiores aliam,
cum *Fraxinum* quidem vocant, & *Fraxinum* & *Ornum*, *Ornum* autem
Sorbum syluestrum seu *Aucupariam*, quod intolerabile est,

§. 5. Quamobrem, relicto illo, dico, Non omnis vel fraxinus vel ornus fert semen, sed quædam tantum ~~ἴσχυς ἀπὸ γλαυκῶτος~~ (non ἴσχυς ἀπὸ γλαυκῶτος : nihil ~~fit dictum~~) enim cum orno communicat) Lingua avis Officinis dicitur. Est enim latum & oblongum, instar linguæ. Alicubi *Lingua passerina* seu *anserina* nominatur.

§. 6. De facultatibus primis dissentiant Authores. Serap. semen hoc cal. esse ait in 2. Auic. in 3. Hæc lis componi potest, si dicamus, finem 2. coincidere cum principio 3. Auic. iterum hum. esse ait in 1. at Serap. circumscribit, Cum quadam humiditate, quæ facit, vt non appareat mordicatio ipsius, postquam bene masticatum est.

§. 7. Contra Dodon. non tantum siccum statuit, sed & in 2. Cui respondebo, licet, quod ait, amaricans sit ; quamuis, quod Pena, acre, aut, vt Amatus loquitur, aromatici quid habeat : docet tamen ratio Serapionis esse in superficie tantum, quia acrimonia perit in lingua. Docet etiam experientia Arabum, quæ est, semen auget.

§. 8. Si dixeris, etiam sicca id posse, verbi gratia, fæniculum : dicam, in pituitosis. Lingua avis non ita, quia ipsa est statulenta. Præterea vsus ipsius apud nos non est, nisi cum pistaciis & pincis. Ita, cum nolumus, hoc ~~statum~~ in furno humiditatem ipsius. Ita enim leuat do- ~~lores~~ *fiat* lores nephriticos, quia diureticum est, & alia facit, quæ Plinius prædicat l. 24. c. 8.

§. 9. Cortex fraxini, vt & lignum ipsum tanta pollet vi diaphoretica, vt cum Guaiaco conferatur.

§. 10. In primis laudatur in Officiis pro spleneticis, quibus tantum non appropriatum est. Interim in hepaticis non inferiores laudes habet.

§. 11. Atqui Scaliger, *Exerc. 181. numero 19.* ramenta ligni damnat? Ait enim suffocare. Credo, si quis illa accipiat, quæ serra facit, & supine colet. Tum verò & iunipero accidet, & aliis. Plinius etiam l. 16. c. 3. fraxini folia verat dare iumentis?

§. 12. Omnium consensu est error Plinij, tribuentis ~~ἡ~~ *manix* quod *astus* Theophr. ~~ἡ~~ *manix*, *taxo*. Vide autem, quæ contraria experimenta habeat Matthioli in *Dioscoridem*, & Amatus 1. *Cent. Cur.*

§. 13. Quinimo, Plinius ipse laudat vim alexiteriam succi, additque, serpentes nec umbram fraxini ferre, & circulo foliis factò ignem potius ingressuros. Verum, hoc posterius nouo experimento falsi conuicit Camerarius noster in *Matthiolum Germ.*

§. 14. Ex fraxini ligno oleum fit per descensum, quod ex Mesue, Manardus commendat hepaticis, spleneticis & hydropicis.

§. 15. Sal quoque fit, docente Lobelio, qui cum diureticis su-

dores mouet, cum purgantibus serosa vacuat.

§. 16. Idem Lobelius est author, cinerem corticis tam esse acrem, vt si in linteo apponatur calidus, sit loco cauterii potentialis. Hunc pollere insigni vi absterforia, ex Dioscoride & Plinio docueris, qui ex aqua illinunt lepris.

§. 17. Tandem scribit idem Lobel. decoctum corticis seminis & foliorum suffita prodesse surditati, occulta proprietate. Ego vim diffusoriam nomino. De Manna purgatrice Officin. denuo contra Don. Ant. ab Alto-mari, seu Altimarum, vt ego abbrevio, dico, Non est folius fraxini & orni. Tractatum ipsum si quis requirat, inueniet post praxin ipsius, Venet. in fol. 1574.

§. 18. De sforzata seu coacta seorsim scripsit Ferd. Cassianus Neapoli in 8. septennio antè.

§. 19. *Aqua destillata* Trago est vnicum remedium contra istorum calculumque.

DE GALANGA VTRAQUE.

CAPVT XCVII.

§. 1. **O**RIGENIS Arabicæ esse dubium non est: sed corrupta mirifice, vt sudandum fuerit illi, qui legitimam eruere velit. Eruit autem Scaliger *Notis in Garz. 1. Arom. 40. Chaulengiam.*

§. 2. Qui persuasionem habent, nihil noui nos habere, mirifica habent somnia, quæ referam, vt videas. Quidam radicem *Schananti* aiunt: alij *Acorum* Dioscoridis: alij *Cyperum* eiusdem: alij *Piperis* radicem: alij *Zingiberis*.

§. 3. Ne desit, quod effutiant, distinguunt etiam *Maiores à Minori*: ego nihil video, quo minus ex eadem planta sit vtraque quæ Iridis fortè sit. Huius enim folia ostensa fuere quibusdam in Italia, ex Syria allata, Anguill. 1. *Sent. 2. Pena Adv. f. 30.*

§. 4. Quidquid sit, præferunt Materialistæ maiorem (quam & crassam dicunt) minori, quam Indicam & subtilem.

§. 5. Eligitur, inquit Matthiol. in eodem genere, quæ grauis est & densa, saturatè ruffa, odorata, gustu acerrima. Eligo, inquit Cordus de minore, nitidam, solidam, mediocriter ponderosam, foris in fuscoruffam, intus fuluam, nomine pallidam, splendentem cum cultro inciditur, nequaquam vermibus corrosam, gustu cum aromatica suauis.

tate acerrimam & odoratissimam. Idem de maiore ait, Odore valde acrem esse, caput petere, & sternutamenta mouere, non tam gratam & iucundam, vt minor, sapore acrem, sed nauseabundam.

§. 6. Vtraque cal. & sicca est vel in 2. desinente, vt Auicen. vel in 3. incipiente, vt Serapio (ita enim concilio hos) & quidem cum paritum tenuitate.

§. 7. Quare egregiam præstat operam in discutiendis flatibus, in corrigenda frigida & humida ventriculi intemperie, in liberandis ab infarctu renibus, in augendo semine, &c.

§. 8. Habemus in Offic. vel Elect. vel species confect. *Diagalanga* Mesue, vt & *Galangam* ipsam conditam. Magnus quidem eius ad iuuandam coctionem, tam primam in ventriculo, quam secundam in visceribus. Sed cauto opus est in natura calidis, & tempore æstiuo, quod post Syluium Manardus in *Mesuem* monet.

§. 9. Quamobrem, de Trincauellij consilio, vtar potius Diacumino, quod temperatius est.

§. 10. Propono considerandum, An tutum sit, tantum saccari sumere q. f. & non potius definitè, de authoris voluntate 3 x? nisi si 3 x. scripsit ille? Vide Calestanum in *Dispens. Parmensi*, Monachos item supra nominatos in *Antid. Mesue*.

§. 11. Considerandum hoc quoque, si fortè desit laudabilis Galanga, quid sit faciendum? Vtar Caryophyllis, quos ex Andr. Bellunensi suggerunt dicti Monachi. Fortassis & Auicenna hos voluit.

DE GALBANO.

CAPVT XCVIII.

§. 1. **P** RIMUM hoc habendum est, quod apud Latinos G. est, apud Græcos X. esse. Deinde, quod ibi neutrum est, heic esse femininum: *χαλκάνη*.

§. 2. Tertio, videri cum Goropio in *Gall. lib. 2.* nullam esse originis differentiam inter *Galbanus* & *Galbinus*. Quod enim dicunt n̄ *Galbanum* habere mediam longam, inane est. Vni enim fortassis loco subito oppono quatuor, duos Nicandri in *Theriac. χαλκάνη*, *αυγύς*, &c. in *Alexic. χαλκάνη*, &c. duas Virgil. 3. *Gerg. Galbanoque agitare graues*. 4. *Georg. Hinc iam Galbancos*, &c.

§. 3. Sed vnde est? Idem Goropius ait, esse Gallicæ, seu potius Germanicæ originis. *Geel* enim seu *gal*, *gelb*, est *Gilvus*, hinc autē *Galba*,

Galbula, *Galbina*, ἰκτιός, χαλκός, χαλπίος, vt habet Ill. Salmas. *Hist. Aug. f. 227.* & rursus *f. 373. vnser goll: oder goldammer.* Hæc enim ex viridi flauescit, & nomen fecit vesti *Galbeæ*, *Galbinæ*, *Galbanæ*, *Gabanae*, *Gaubanae*, *Caluææ*, *Calpææ*. & nescio quei aliter corruptæ. Hanc mollium & effeminatorum fuisse rectè probat Ill. Casaub. *in eadem Hist. Aug.* Verùm, idem Salm. negat illi, in Tetrico triumphato fuisse eiusdem rei notam.

§. 4. Sed qualis fuit? Non *albus*, vt summi viri iudicant: sed *Aureus*, vt iterum Salm. *f. 410.* Hic Græcis est χαλκός, vt iterum Goropius ait se inuenisse in veteri Latino-Græco Lexico, & dicitur, vt alij explicant, quasi χαλκός, *herbacæus*, tum verò, cum deficiunt herbæ.

§. 5. Sed quorsum tu hæc tam fusè? Mox intelliges. Cum enim nec quisquam veterum describat plantam, nec vllus ex nostris hætenus ferulam illam offenderit in Syria: quærendum est Galbanum ex notis, à Dioscor. nobis relictis. I. est vt sit λευκανθός. Sed qua in re consistit similitudo cum thure? Non potuerunt hætenus boni viri vltèriùs peruenire quàm huc. Quemadmodum *thus masculum* seu optimum est *μαζωίον*, *in guttis seu grumis*: ita *galbanum*. Confirmatur, quod in quibusdam Exemplaribus ampliùs est, & habuit Serapio, notante etiam Saraceno, ὃ ἀμμωνιακός. Scimus autem quatenus Ammoniacum sit granulofum, vt Pafinus loquitur.

§. 6. Quidquid sit, quod sequitur I I. χονδρώδης, statim coniecit nos in difficultates. Coniecit etiam olim Plinium, qui *Cartilaginofum* vertit *l. 25. c. 12. sine.* Cuius rei rationem cum non viderent nostri Marc. Vergil. Cornarius & Sarac. (qui stellulam etiam addidit) ad *πλευρήσιον τῆς χονδρῶς* confugerunt, *grumofum* vertentes.

§. 7. Atqui hoc in priori fuit? Credo. Ruellius ideo omisit. Cum hoc perit nobis color omnis apud veteres. Inter recentiores diligentissimus Cordus, cum 4. *Hist. 104.* scripsisset, *Grumis, tam foris, quàm intus, flauis ac candicantibus compactum*, addit sub finem *colore maximè flauum. Tale enim recens est.* Hæc verba exscribit Bauhinus *in Pinace*, insuper habitis prioribus, fortassis, quia vnà mecum nauscabat ad ἢ *Aut*, quod non admittit rerum natura.

§. 8. Me etiam repellit à flauedine in recenti hoc *παυρόδωτος*. Omnes pinguedines, qualis galbanum (hoc iamiam ex Cæsalp. explicabitur) sunt inflammabiles, quale omne hoc quoque & Cordus & Bauh. asserunt, & ab initio sunt albæ, cum rancescunt fiunt denique flauæ.

§. 9. Hoc *παυρόδωτος* repellit me etiam à mutatione Galbani flauo in album quid & spumofum, de qua Gal. 1. *Antid. 11.* quem locum inspezi, & *Not. in Gal. & 4. Var. 2.* & censeo etiamnum vitiosum esse. Con-

trarium enim fieri debebat. Confirmat me Auicen. qui duplex inde facit Galbanum. Serapio, qui sua solet describere inde, ne meminit quidem.

§. 10. Quid igitur? Quia undiquaque à Medicis deferimur, quid si ad Philologos eamus? Desisto penè omnem opem. Duo enim Coryphæi illorum in diuersum abeunt. Calepinus quidem ad *album*: Salmasius autem ad *aureum*, *Hist. Aug. f. 410*. Ergone licet mihi, hominum tenuissimo audere quid, & indicio capto, à Goropio *χλωρός*, *†20* legere *χλωρίς*, aut, quod idem esse puto, *ωχρίς*? Hoc si tu pro *βικκισίνης* habes, non habebis tamen illud quoque Salmasij. Nec Raderi illa 1. *Epigr. 96. Galbus color est pallidus, viridis, flauus*. Et mox, *Viridis, seu herbaceus*. Græcè, *χλωρίς*, 1. *herbacei coloris*, quod idem *Galbeus* & *Galbanus*. Nec Turnebi 17. *Aduers. 8. planè gemina*.

§. 11. Vbi vtrumque excusare fas est, Lipsium, qui per *viride* suum colorem heic explicat. Turnebum, qui alibi ex alienâ sententiâ loquitur. At Rob. Stephanus in *Lexico*, ubi *Ceruleum* ex Turnebo reuocat, quæi exculpem? Lipsius ab albedine pharmacop. tantum abest, ut *Galbos* legat pro *Albos*. III. Nota eruitur ex illo Gal. de *Antid. loco*, *Non debere facile dissolui*. Dissoluitur aceto ad ignem, sed melius in balneo, 3. *κ. ψ. 5*. Hoc peculiariter notant pharmacopœi, non liquefcere sine igne, licet accidat hoc aliis succis. IV. Ut Galbanum sit *λεπρόν, pingue*, seu, ut Serapionis Interpres *viscosum, cum tractatur manibus, lentescens*. Hoc accipere oportet, quatenus naturæ Galbani conuenit. Ut enim Cæs. scribit 7. *Hist. 51. est mediæ naturæ inter refinam & gummi, & dici debebat Gummi-resina*. Et hoc est, quod Diosc. subiicit, *ὅτ' ἄρα· ὕδατος ὅτι πάλι καὶ πῦρος, Neque humidum, neque aridum probatur*, inquit Plinius.

§. 12. V. Ut sit *καθαρός & ἄζυλος*, quod vertit ille, *Purum, minimèque li-gnosum*. Qui cum prorsus non habeat, quæ sequuntur, *ἔχει δὲ π.* &c. imò cum Serapio legat negative: facile est creditu Pasino, esse oppositum in adiecto. Præterea, cum Galbanum simile esse debeat thuri ammoniacove, illa autem commendentur à puritate: quis ferat æquo animo laudari *impurum*? Præterea, cum Dioscor. *extremo cap.* doceat *purificare*: quis non videt, vel accreuisse ista, vel in contrario sensu acceptanda esse?

§. 13. Quem sensum cum præferat Serapio, & verò Damocrates 7. *κ. ψ. ult. in χλωροκρόπῳ* desideret *ἄζυλον χαλβαίον*: inclino ego etiam eò.

§. 14. VI. Ut sit *ἰσχυρὸν βάρυ, graui odore*. Hoc quomodo excuset Brassauolus & Cordus, videre est apud ipsos. Ego ἢ βάρυ intelligo de *odore naturali*, quo cum caret, euavidum est. Sed & multa yeteribus

fuere graua, quibus non assueuerant. Thuris odor mihi grauis est. Vide amplius Cordum *l. c.* & Penam in *Aduers.*

§. 15. Iam, habemusne legitimum Galbanum? Habemus, sed opus est purificatione, de qua Matthiolus ex Dioscoride.

§. 16. Quod ad facultates, scribit Gal. §. *Simpl. cal.* esse in 3. incipiente, aut 2. completo: siccum in 2. incipiente. Hac in re consentit illi Auer. & Serap. At verò Auicen. inuertit, vitio scribarum. Sed & opera particularia ostendunt, non ascendere ad 3. siccit. gr. Idipsum non permittit modus substantiæ, qui emplasticus est.

§. 17. Opera præcipua sunt duo, emollire & digerere, *Simpl. l. c. 10. κ. π. 2. 2. ad Glanc. 4.* Sed præcipue 7. κ. π. 3. vbi comparatur cum opopanace, 5. κ. π. 2. vbi cum thure, 4. κ. π. 4. vbi cum castoreo & lycio Indico.

§. 18. Porro succus dicitur anodynus, *s. in 6. Epid. s. item 7. κ. π. 11.* inter acopa est, quia digerit, sed nonnisi mediocriter, 6. κ. π. 13. & ex profundo attrahit. Quare mitius interpretari oportet *διωκὺν θρυμματίζον, πυρρὸν, & ἡσυχον*, quas Dioscor. illi tribuit. Minuere etiam oportet laudes, à Plinio decantatas in ischiade, nodis articulorum, vlceribus phagedænicis, &c. Absterfionem etiam habet in exterioribus: at in affectibus corporis quis toleret? 4. *Acut. 79. 7. κ. π. 1. 3. κ. π. 7.*

§. 19. Ex dictis intelligitur, constare Galbanum partibus heterogeneis tenuibus & crassis, quarum illæ digerunt & attenuant, hæ abstergunt. Quare poterit mensles ciere, foetus viuos & mortuos, necnon secundinas pellere. Eam in rem aut suffitus fiunt, aut pessi, aut hellebori radices Galbano linuntur, aut denique ex aceto, vinove bibitur. Locus est fumi etiam in epilepticis, hystericis, syncopiticis, 9. κ. π. 10. Qui diluto manus vnixerit, impunè tractabit serpentes. In defectu eius locum habet *Sagapenum*.

DE GALEGA.

CAPVT XCIX.

§. 1. **N**OVA hæc est planta, nescio cuius idiomatis. Quod autem statim dicendum est, alia est apud Italos, quæ etiam in Off. venit, *Ruta capraria*, seu Caprago, nescio iterum cur, quam Bauhinus inter leguminosa habet; alia apud Gallos, quam inter Iasmina censet ille, & est V. in ordine, Polemonium Monsperliense Gesneri & Penæ, Trifol. fruticans Dodon. Hæc negotium nobis

bis non facessat: illa omnibus debet esse nota, vel ideo, quia Materialistis plerisque ignota est.

§. 2. Cùm anno 1606. mitterer in hanc Academiam pro pestilentiali, obtrudebat mihi Pharmacopœus iam senex Rutam murariam, cum indignatione non vulgari, quod ego iuuenis auderem me opponere. Similem audaciam audiui narrari, de quodam huius ordinis, qui cum iurgio defendebat *Lychnidem sylvestrem visc.* pro *Cent. minore.*

§. 3. Nisi fallor, rectè Bauhin. adnumerat nostræ huic duas plantas *Ægyptias Sopheran, & Sesban* Alpini, *lib. sing. cap. 23. & 24.* quamvis de facultatibus non constet.

● §. 4. De Galegæ manifestis nemo quidquam dicit: omnes contrà vrgent occultam, quæ in morbos malignos pugnet, Rustici enim, auctore Casalp. huius succo, in os iumentorum, cùm ob venenum depastum tument, infuso, sanant illa. Hinc fieri potuit, vt ad homines transferretur. Et confirmauit experientia. Qui enim viperas venantur in Italia ad confectionem Theriacæ, vt etiam illi, qui ostentant publicè: si contingat illos morderi, nihil certius herba hac, nec præsentius habent, multò magis freti illa quam decantatis Theriacis, inquit Pena.

§. 5. Ea spe inducti, qui venenum in corpore humano gigni posse putant, dederunt feliciter in febribus petechialibus. Datur autem statim in principio, vel succus solus, vel decoctum in aceto, addita Theriacæ, tormentilla, & carduo benedicto, hac conditione, vt effusè sudet æger. Idem fit in peste. Dantur autem *succi*, actu calidi ʒ v. vel vj. & indicitur sudor. Quin, sine sudore, præseruationis gratia, quidam singulis diebus, vel edunt in acetariis, vel cum carnibus decoquant, & petroselinò, vel succum ex vino bibunt. A peste fit ratiocinium ad lumbricos. Quo casu aut succi cochlear ʒ. dant, aut herbam in oleo amygdal. amar. & sem. lini frixam abdomini imponunt, aut denique vnguentum parant ex succo cum aloë, myrrha & croco. Hoc qui criminantur, quod additiis debeatur effectus, non superficialiter sapiunt. Nam & solus succus facit rem. Ab his ad epilepsiam itur, præsertim cùm lumbrici sunt causa symptomatis. Datur autem ʒß. succi.

§. 6. An Galega possit lac extinctum reuocare? meritò dubitatur. Qui enim id scripsit Ruellius, pro certo habuit, quod incertissimum est, quod sit *glaux* Dioscor. Imò, quia descriptio repugnat, iam voce initiali ostendi, nec hanc esse, nec Onobrychin, nec Polemonium, nec Polygalam, nec Aphacen, nec Fœnugr. sylvestre, nec quamcunque aliam veteribus notam. *Conserua* vtimur pro potu ordinario in iulepis.

DE GALIO.

CAPVT C.

§. 1. **S**I verè scripserunt Dioscor. & Gal. esse γάλην ἢ γάλην, à latte coagulando, omnino & scribere oportet *Galium*. Hoc nosse debent Officinarij propter Mithridatium Andromachi.

§. 2. Verumenimvero, quia à plerisque præfertur Damocratis; & scriptura apud illum variat, γάλην, γαλίον, γαλίον, γαλίον, αἰὲς, γαλίον, quin apud quosdam planè abest: fortassis securi esse possumus, vel ideo, quia ferè accipiunt *Cruciatam auream* Tragi, de cuius facultatibus æquè parum constat, ac de Galio.

§. 3. Gal. & Bauhinus siccum aiunt esse, & subacrem, aparinæ ad instar. Florem ambustis mederi, & ad narium hæmorrhagias facere scribunt iidem ex Dioscor. Et hæc quidem Mithridatio digna non sunt: digna verò quæ Lobelius, Pena, Dodon. infarctus quoscunque expedire amarore suo, potenter extergere, excrementosa exigere, appetentiam facere, coctionem iuuare, in hæmoptoicis & alioquin ex alto lapsis, sanguinem sistere, vulnerarium esse, si decoctum continuè bibatur.

§. 4. In sapore nihil nisi siccum quid & adstringens obseruatur.

DE GENISTA.

CAPVT CI.

§. 1. **G**ENISTA cum *Spario* seu *Spartio* an sit eadem, etiam Plinius dubitat lib. 24. cap. 9. *Spartium* Dioscor. lib. 4. cap. 152. habet: *Genistam* non habet. Vbi Matthiolus Plinio deserto, ita se declarat, *Spartium est Genista Hispanica æquinos* (ita enim nunc sino) *Genista est Genista German. φωνινα, foliosa.*

§. 2. Bauhinus in *Phytop.* quidem absoluit se solo *Gramine Sparteo: in Pinace* autem mirabilem texti funem. Incipiens enim ἀπὸ τοῦ σπάρτου de *Genista Spartio*, labitur ad *Genistam spinosam & non-spinosam, Chamegenistam & spartium*. Si sciebat, distincta esse hæc, cur non suo more exponebat essentiam, hinc quidem *Genista*, illinc autem *Spartij*: ita ego scire poteram, quid in ambiguis istis debeatur *Genistæ*, quid *Spartio*,

Ita, sed parco. In obscuris istis & voluisse sat est. Vide Guiland. tract. de Papauere num. 9. In Offic^{inis}, nostris sunt duæ nominatæ Genistæ, *diffinitio*
 A foliis, succo, flore & semine.

§. 3. Facultates quia non sunt prorsus eadem, nihil ab homine prætermittendum est, quod securos præstare nos possit. Quod ad flores Genistæ Germanicæ dictæ, quia compertum est ex Pena, quibusdam Galliæ locis crudos edi in acetariis magna copia, sine vlla nausea & vomitu, imò cum mirifica palati gratia: quis exspectet ab iis, quod pharmacopœi nostri? Ideo enim reponunt siccos, vt seruiant vomitoriis. Quia etiam compertum est ex Clusio & aliis, eosdem flores apud Belgas (quos imitantur Norici) sale & aceto conditos, capparum & oliuarum modo, impunè comedi ab omnibus: quis sibi metuat? Quia tandem de sem. eiusdem scimus, habere quidem *εμμηρία*: sed non quale Helleborus, verum vt Rhaphanus, oleum, ficus, alia talia, & quidem in tripla, aut quadrupla dosi: quis non statim abiiciat ampla ista encomia, quæ Genistæ nostrati ab ignaris dantur? Quid igitur? inquis, ergone inutilis est, & ex Offic. eiicienda Germanica? Non, sed distinctio adhibenda. Quod ad flores, de quibus dicere coepi, in mensa locum habent Genistæ nostræ Germanicæ, antequam explicentur, conditi. Non tantum enim appetitum faciunt, sed & viscerum obstructions expediunt, calculum frangunt. Tu vide Clus. 1. Rar. 73. & Penam Adu. f. 409.

§. 4. At verò flores Genistæ Italicæ possunt id, quod Dioscor. scribit, purgare, (inquam) per superiora hellebori modo, si oboli v. in mulla dentur. Habent enim, vt Mesue scribit, humiditatem quandam excrementitiam, qua in status conuersa, valide perturbatur ventriculus. Quæ res facit, vt non pauci, quod Marinus in Mesuem scriptum reliquit, ad interitum perducantur, qui de consilio muliercularum, in malis diuturnis (quæ illæ libenter ad veneficia referunt) sapiculè vtuntur hoc vomitorio. Et hæc de floribus.

§. 5. Semen idem facit, si 3 i β. vt Plin. habet, bibatur in mulsæ cyathis quatuor, sed per inferiora. Nimirum ita videtur corrigendus esse Dioscor. *μύνην αὐτὴν δίδωμι*, &c. Quomodo enim, si heic quòque legatur *ὁ καρπὸς*, sine contradictionis nota dicere potest postea, *ὁ δὲ καρπὸς καὶ ἡ τῶν καὶ τῶν καὶ τῶν*?

§. 6. Facit hoc & nostræ Germanicæ semen, sed in longè maiori dosi, 3 ij. aut iij. incoctis liquori alicui ad 3 ij. vt Penam intelligo. Quod ad succum, eadem, ni fallor, diuersitas est. Vt enim concedo, succum Ital. tam vehementer agere in Ischiadicis, quibus Dioscorid. & Plin. commendant bibitum, vel per enema infusum, dysenteriam

faciat: non tamen idem timeo à nostra. Multi enim vtuntur decocto in obstructionibus viscerum, in lue venerea, in aliis; & sentiunt varia excrementa, præcipuè aquosa, pelli. Hoc tribuit etiam radici Brassæ uolus *Exam. Simpl. f. 68.*

§. 7. Lixiuium, clareti modo factum, hydropicis etiam dabat SCHERBIVS, ex Trago puto. Vide Dodon. De oleo florum in calculo declament Chymici: ego enim metuo, ne calculosos faciat, qui calculosi non sunt. Ita de conserua florum nondum apertorum, vt & conditis in aceto, instar capparum in mensa. Summa, libenter ego abstineo à genista, quia omnia, quæ scribuntur, incerta & dubia sunt.

DE GENTIANA.

CAPVT CII.

§. 1. **G**ENTIVM (alij Gentidem) Illyriorum regem, omnes faciunt parentem huius herbæ. Diuiditur à Bauhino in maiorem & minorem, quæ *Gentianella* est. Hæc rursus in *Alpinam*, *pratensem* & *palustrem*, sub quibus nomina sunt *Viola Calathiana* (ῥιὸν τῆς καλαθῆς) & *Pneumonanthus*.

§. 2. Vtimur in Offic. tantum radice maioris, vel luteo, vel cæruleo flore. Olim etiam succi vsuserat, qui præstantior, 1. *Antid. 15.*

§. 3. Volunt pharmacopœi amarissimam, colore foris buxæo, qualis ferè Rhabbarbari, non rugosam, aut certè parum duram & frangi contumacem. Colligi debet in montibus siccis & perflatilibus, non aquosis, vt Dioscor. & Plin. videntur velle. Fit mense quidem Maio, pro aqua destillanda: pro aliis autem vsibus Augusto. Quo tempore cum vim omnem effuderit in caulem, flores & femina, mirum non est, rugosam esse & laxam, quia quæritur ferè pro fontanellis dictis, quas & apertas seruat, & humorem affluentem imbibit. Quo scopo siccissimam desiderari, 5. x. §. 10. admiratione dignum non est. Fortassis eò respicit Serapio, cum *Fragilem* vult. Et alioqui rectè siccam esse præstat, quàm humidiusculam & putrilaginosam. Et hæc potest odorem habere non ingratum, secus quam viridis & succulenta, de qua Plinius videtur loquutus esse.

§. 4. Manet integra ad triennium, aiunt. De gradu primarum qualitatum non est purus consensus. Auic. calidam statuit in 3. siccam in 2. Auerroës utrobique ad 3. ascendit. Verum hoc non est magni momen-

ti. Amaror enim vltimus, vt cum barbaris loquar, indicat elementi ignei maximam potentiam. Quare insigniter abstergere potest, deobstruere, purgare, & attenuare, vt 6. *Simpl. Gal.* docet.

§. 5. Tribuunt illi quidam non minorem adstrictionem, in quam consentiunt Dioscor. Auic. & Serapio. Addunt, Dioscoridem Lycio comparare. At Lycium vehementer adstringit. Respondeo. Gustus, in quo Gal. fuit exercitissimus, nihil tale perhibet. An igitur apud Dioscoridem legendum est, *ὡς καμύειον*? Pro *peſſo* accepto vocabulo. Ita apud Plinium, *Factum collyrium*. Aliter consulit Dioscorid. Dodon. pro *συρίκη*, legendo *πυρίκη*. Quid si legam vtrumque? Notum enim quàm egregia sint, quæ vtrumque hoc habent. Laudat in eam rem aquam Matthiolus. Alii decoctum. Augenius 1. *Epist.* 7. ep. 8. succum cum aliis quibusdam mirificis laudibus extollit.

§. 6. Mihi libet addere tria verba de Theriaca nostra Diatesaron, in qua Gentiana est basis. Aëtius vocauit *Mysterium*, profecto cum ratione. Est enim magnarum virium, non tantum in venenis, sed in omnibus affectibus frigidis. Pēstis adeo præfens est remedium, Penæ docente, vt non hominibus tantum, sed & brutis. In Heluetia dant porcis cum *Flammula*. Non minus confert morsui canis rabidi, qua de re Gal. 11. *Simpl. c. de Cancris*. Curaui senem pauperculum in paralyſi linguæ, qui & id vocabat *Sprachlatvvergen*. Summa, Gentiana est medicamentum *πλόγμον*, & possit experimentorum, in vulgus notorum magnus acruus fieri. Ego scribo iis, qui possunt *πύρρον* *καμύειον*.

DE GERANIO.

CAPVT CIII.

§. 1. **G**ERANOR multa significat, inter alia *Græm*: hinc diminutivum *γέραιον*, herbæ semine rostrato, instar Gruis.

§. 2. Huius species apud recentiores sunt aliquam-multæ, quas Bauhinus quem sequor, recte digessit in tres classes: quarum prima est illa, quæ folio est Anemones: secunda Maluæ: tertia Cicutæ.

§. 3. Ex his tres quoque petuntur, in vsum potius Chirurgorum, quam Medicorum.

§. 4. Ex primo ordine est V. apud Bauhinum *Geranium Batrachoides*, *Gratia Dei*, Germanis, Lobelio, Penæ, Dodoneo, *Sanguinaria*, vulgi, *Blutvortz*.

§. 5. Ex secundo est I. *pes Columbinus* vulgo dictus, qui magni fit ob æstimum Serapionis, qui *Amomum* vocauit. Vnde etiam Balsaminum.

§. 6. Ex tertio est IV. *Geranium Robertianum* vulgo, vt & *Sanguinaria*, propter eundem vsum. De singulis tradam seorsim, quæ mihi comperta sunt.

GRATIA DEI,

§. 7. **T**Am illa, quæ cæruleum colorem in flore fert, quam illa, quæ rubrum, non immerito magni fit. Odor enim floris plerisque locis non dissimilis rosæ Moschatae. (vnde etiam *Acus moschata* dicitur) ostendit insignem partium tenuitatem, ob quam penetrat: cui obueniens sapor siccus, cum euidenti adstrictione, arguit præcipuum id, quod herbæ vulnerariæ habent. Iunctus vero amaror absterisionem docet, plerisque vulneribus apprime necessariam. Quod vero in flore est euidentissimum, in cæteris partibus quodammodo esse verisimile est.

§. 8. Esse reuera, odor ostendit tam herbæ, quam radice. Huic gustus adstipulatur, adstrictionem attestans.

§. 9. Sed utræ partes prævalent? Frigidæ? Adstrictio enim manifesta est. At calculosis prodesse, ab ipsis calculosis audiuit Tragus. Respondet, facere id tota substantia.

§. 10. Ego vero à magnis Practicis audiui, plerosque pati hanc carnificinam ob flaccidos renes. Hinc vsus adstringentium conuuluit, syrupi limonum cum aqua equiseti, &c. Non dissimilia de se spondet *hematodes* vulgo dictum, IV. in ordine apud Bauhinum, quod possis substituere.

PES COLUMBINUS,

§. 11. **Q**Via inodorus, vt Malua, vltra temperiem eius non ascendit. Ideo quemadmodum malua in colicis doloribus non vehementibus suas habet laudes, emplastri modo ventri imposita: ita pes columbinus. Et hoc est, quod Pena ait, Ad intestinorum tormenta vtilissimum scimus.

§. 12. Rursus, quemadmodum decoctum maluæ, si insideat æger, lenit dolores: ita pes columbinus: Et hoc est, quod iterum ille, balneis percommendam Practici asserunt.

§. 13. Tandem, vt malua leni suo calore fouet vulnera, humorisque affluentis acrimoniam mitigat: ita pes columbinus. Hinc illi &

Balsami & Momordice nomen. Cæsalp. vim hanc tribuit illi tantum, qui in sylvis crescit, & maior est. Alij illi tantum, qui folio Althææ est.

ROBERTIANA,

§. 14. **E**T ipsa est frig. & sicca, sed cum pluribus calidis partibus: ideo plus penetrare potest & discutere. Indicat id odor teter & vehemens, saporque non vsque adeo ingratus, cum euidenti ad-
strictione.

§. 15. Vfus est vulgo ad erysipelata, ad oris, mammarum, & puden-
dorum vlcera & vulnera. Relatum est mihi de cancrofa quadam, vni-
cum habere solatium in dolore ab aqua huius. Ad inflationes vterinas
laudat Tragus 3 j. pulu. ex vino. Ad sanguinem vndiquaque fluentem
dicitur præstare alia gerania. Decoctum pastores præbent iumentis
cruenta mingentibus. Ab hac non longe abest *Moschatum*, Dodoneo
autore: sed cautione opus est. Inodorum nostrum eò non peruenit,
monente Cordo in *Hiß.*

DE GLYCYRRHIZA.

CAPVT CIV.

§. 1. **Q**UIA, vt non raro vidimus in superioribus, Græci faci-
les sunt in mutando genere, non credo etiam γλυκύριζα
& γλυκύριζος differre. Quare frustra fatigatur Plinius à Be-
lon. 1. *Of.* 18. quamuis etiam obftet illi locus *l. 11. c. 54.*

§. 2. Nec falsus est idem, cum *l. 22. c. 9.* inter aculeata ponit. Datur
enim talis in Syria, vt Pena scribit *Adu. f. 406.* Sed & dici potest, lo-
qui illum de Italica, quæ caput habet echinatum, vt dicetur. Totum
locum ita corrigo. *Et ipsa sine dubio, &c. foliis lentisci, pinguibus, tactu-
que gummosis, fruticosa, binum cabitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu
pilularum platani echinato.*

§. 3. Theophrasti locum 9. *Hiß.* 13. amplius nunc sollicito, pro
ἀπὸ γλυκίας legendo, ἢ ἐπὶ τοῖς καλοῦσι αὐτὴν γλυκύριζας. ἢ σκεδία exponerem de
Bambergenfi nostra, per mercatores littoris Balthici in Græciam de-
lata, nisi Mæotis etiam palus Scythiæ annumeretur. Hanc nubem ab-
stergo oculis nostrorum, ne amplius delirent. Duplex est, *Echinata*, quæ
Italica dicitur, & est Dioscorid. & *siliquosa*, quæ *Germanica*, in sola Fran-
conia, restibili radicum fecunditate luxurians.

§. 4. His utimur, quia efficaciores creduntur, vt & succo ex illis expresso, sub nomine corrupto, *Lakeritzen*.

§. 5. Hoc cum extra controuersiam sit, miror nostros homines conquirere notas radicis Italicae, cum hæc quidem radicem habeat crassam, recta deorsum tendentem, brachiatam: nostra autem ad omnia latera repat, digitali crassitudine, prorsus vt *Eryngium cæruleum*, seu *marinum*; & *Esula* rara in Lio Venetorum. Ego igitur officiosus heic non ero in recensendis notis, vel radicis, vel succi expressi, quia vtrumque medicamentum familiare est nobis, doli experts: hoc potius agam, vt persuadeam, Parum admodum compertum esse discriminis inter *Glycyrrhizam* nostram & veterum. Dicitur id autem in seqq. data occasione.

§. 6. Hoc igitur, tanquam rei certus, præsuppono iam, Nostram *Glycyrrhizam* non minus, quam veterum esse *ῥηγία*, aut potius *ῥηγία* *ῥηγία* *ῥηγία*, vt Galenus loquitur 6. *Simpl.* hoc est vt Arabes explicant, esse *Temperatam*.

§. 7. Hoc pulcre explicans Auerroës, *Dulcem esse ait cum adstrictione*. Nempe cum dulcedo significet caliditatem & humiditatem, *Glycyrrhizam* non esse calidam & humidam, quia stypticitas sua (sic loquitur) detruncat aliquid ex suo calore & humore, plus tamen ex calore quam ex humore.

§. 8. Vbi addo, cum Galenus expresse dicat, esse tepidæ caliditatis; & vero id ipsum tribuat etiam Rosæ, Chamæmelo, atriplici, sem. lini, cisto: quid tandem sit illud? Resp. Modus loquendi qui oppositum habet in adiecto, ostendit, cal. hanc esse similem virgini vitiatæ, aut numo adulterino. Vt enim virgo vitiatæ non est virgo, numus adulterinus non est numus: ita caliditas tepida, non cal. Quid ergo est? Frigiditas. Hoc conceptis verbis docet Galenus 1. heic, cum tepidæ caliditati subiicit, *Proximè temperatum esse*, declinando versus frigiditatem. Hoc enim infert, *Tepor.* 2. Cum amplius ait, Natura humana frigidius esse medicamentum. Quod cum dicat *Brassauolus* quoque, *Exam. simpl.* miror, quomodo simul dicere possit, Calidam esse in 1. gr. remisso? Igitur ita intelligere oportet Galen. *Glycyrrhiza* non procul abest à temperie, quia declinat leuiter versus frigiditatem & humiditatem, tu puta, respectu corporis intemperati. Cum temperato enim est temperata. Et hoc est, quod Serapio scribit, laudato Galeno; Virtus eius prima est virtus frigidior complexionis corporis humani, &c. Hunc sensum dare oportet & Auerroei & Auicennæ, qui dici possunt loqui de nostra potius *Glycyrrhiza*, quam efficaciorē esse iussi.

§. 9. Consistit autem efficacia, partim in odore quodam aromatico, acoro vero non dissimili : partim in dulcedine excellentiore, tamen, quod tu mireris, cum amarore, omnibus leguminosis familiari. Vide Cordum 2. *Hist.* 57. Gesnerum in *Hort.* f. 257. b. Penam, *Adu.* f. 405. Pasinum in *Matthiol.* f. 132.

§. 10. Quo loco, ut demam tibi admirationem, quid causæ est, cur plerique ægri abominentur saporem nostræ Glycyrrhizæ? Propter amarorem, qui in veterum Glycyrrhiza non erat. Hæc causa est, ut, cum deliberatur de potu ordinario febricitantium, ubi proponitur à mulierculis, semper quæram, bibistine antea? Potestne ferre?

§. 11. Quo loco ne quid dissimulem, sunt, qui amarorem acceptum ferunt cortici, quem ideo abradunt. Sed nihil est. Sunt, qui vetustati. Et hoc nihil est. Semper enim nos utimur recenti.

§. 12. Quia igitur amaror est interior, (augetur is etiam à diuturniore coctione, ut in reliquis dulcibus) ab eo verò est absterfio? Estne semper tutus in leniendis asperis? Non est, quantumvis reclamant ignari.

§. 13. Interim obtunditur acrimonia, si detur cum passo, ut Dioscorides præscribit. Cum hoc additamento fit *συνανθός*, ut apud Dioscoridem ex Plinio, Marc. ^{cel.} Vergil. & Cornario; manet tamen & *δοσάνθης* in magnis ardoribus.

§. 14. Quin progreditur eò, ut & *ήπατις* & *ήφελις* fit. In hepaticis utitur Archigenes 8. κ. π. 9. In Hydropicis Plin. fortassis, qui *αδρής* est, extincto calore *π. π.* Scythiæ propterea eius usu sitim tolerant ad 12. dies, ut Theophr. ^{απ. π.} habet l. c. Qui *αμμος* etiam faciunt, præcipientes sunt.

§. 15. Decidi hinc potest lis, quam mouent quidam, Annon calidior sit nostra Glycyrrhiza quàm veterum? Est: sed non coufque, ut inutilis sit in magnis caloribus.

§. 16. Quæritur etiam, succusne sit calidior radice, an contra? Succus est temperatior radice. In expressione enim exeunt partes aqueæ & dulces, manent terrestres. Quomodo ergo succus est fortior, quod Auicennæ tribuitur? Iis complexionibus, quæ succo sunt propriæ, ut loquuntur quidam.

§. 17. Restat, ut de syrupo de Glycyrrhizæ succo pauca dicam. Is duplex est, simplex & compositus. De illo res plana est: de hoc, qui Mesue tribuitur, controuersum est, Aquane destillata sit accipienda, an potius infusum.

§. 18. Quidam accipiunt vtriusque ana partes æquales? Hoc nondum satis est. Cum enim adstringentia in affectibus pectoris non-

nisi in modica quantitate admittantur; illa vero quantitas iam adfit: videtur rosarum infusum, & superfluum, & noxium esse.

§. 19. Nec sufficit Trincauellij excusatio, odoris gratia addi: non enim ad rem respondetur. Vera igitur responsio est, Mesue scopum fuisse tantum principio fluxionum consulere velle, cum opus est occlusionem viarum. Hinc omnes adstringunt affectibus solum frigidis: ego vero in calidis & tenuibus non minus locum habere puto quam simplicem, incrassando scil. & leuiter abstergendo. Incipiendum igitur ab hoc syr. & progrediendum ad syr. de hyssopo, finiendum tandem in syr. de marrubio. Ita sensim magis calefaciemus, attenuabimus & expectorabimus.

D E G O S I P P I O S E V

Bombace.

C A P V T C V.

§. 1. **I**N re obscura dico, quod scio, *Gansape* (videtur esse barbaræ originis) indeclinabile, aut *Gansapa*, *orum*, hinc factum *Gansapina*, subaudi Vestis, est tegmen villosum, nocturnum, *Ein Vngarisch Kotze*. Mutato a in o, & addita Latina terminatione, fit *Gosapium* aut *Gossipium*, non *Gossipium*, aut *Gossypium*, arbor illa *ieuepoc*, quam Theophrastus 4. *Hist.* 9. crescere dicit in Tylo, maris rubri insula, & ex eo Plin. l. 12. c. 10. & 11. ubi *Lanigeras* & *Gossampinas* vocat. Idem l. 19. c. 1. fruticem à pluribus vocari *Xylon*, & facta inde *ait* *lina*, *Xylina*.

§. 2. Sum eius sententiæ, primæuam appellationem esse *ieuepoc*, quæ vox apud Vlpianum Iuriconsultum est, distinguentis hanc lanam arboream à leporina, anserina & caprina, &c. Vulgus vero breuitatis studio, appellasse *Xylum*.

§. 3. Sed vnde est *Bombax*, seu *Bambax*? Apud Suidam corrumpitur: ego vero certus sum, veram scripturam esse *Bombyx*. Ita enim Plinius, *Ex fructus interiore bombyce lanugo netar*. Reuera, differentia hæc est, sericum net ipse bombyx: lanam hanc homines, è qua pannus leuidentis, *Barchet* dictus.

§. 4. Mihi libet erudire Botánicos nostros, quatenus planta sit perennis? Scio, quid Bellonius scribat 2. *Obs.* 101. Illustriss. Radziuillius, *Itinerary sui* f. 146. Semel fatum crescit femine deciduo in

tertium annum, sed semper degenerat, vt opus sit noua satione.

§. 5. In Officinis est vsus seminis tantum, in quo tutando Natura heic lanâ præstat, quod in aliis pericarpio. Est bonum, quamdiu medulla virescit, vt in pistaciis. Hoc Serapio dicit calidum & humidum esse. Id ipsum monstrat sapor ille suauis, nucleis pineis aut amygdalis non absimilis.

§. 6. Vnde licet coniectare, cur adeo laudetur in affectibus pectoris! Præterquam enim quod absterfionem quandam habet, facit heic, quod ficus facere solent, vt ex Galeno dixi ibi, est (inquam) reliquis medicamentis vehiculi loco. Quare potest crassos ibi contentos humores attenuare & incidere (tu puta, cum aliis acribus) itaque ad expectorationem præparare.

§. 7. Eodem modo & hepati & renibus amicum est, expediendo obstructions incipientes. Eodem, semen augere creditur, vi scilicet absterforia promouens illud ad exitum. Sed & stultentia sua non parum facit, præbendo semini tumorem, qualem fluctus exhibent in mari. Sed & alimenti bonitatē non parum proficit. Propterea Nicol. Myrepsus vult additum syrupo suo resumptiuo.

§. 8. Dysenterii etiam vtile est, lenitate succi obtundens acres exulcerantes humores. Ita in dysenterii quibusdam puerorum. Tu verò heic respice etiam ad oleosam seminis substantiam, quā non minùs atque amygdalæ, & aliæ nuces, capiti nocet, præsertim, si iam rancidum sit.

§. 9. Laudatur oleum expressum in calidis lentiginibus faciei. In Ægypto, vt author est Alpinus, extrahunt *mucilaginem*, vt ex Psyllij & Cydoniorum semine, cuius vsus in febribus ardentibus, tussibus corrosiuis, &c.

DE GRAMINE.

CAPVT CVI.

§. 1. **A** PVD Theophrastum 1. *Hist.* 5. species subordinatæ constituantur *διδυμοειδές, ὁμαλές ἢ σπυζαυρόν, & ῥόνα*. Ita enim legendum esse doceo *Animad. in eum locum*. Iam, *ῥόνα* minùs species est *ἡ ἀγρική*, quam Lobelij imitatione, primam omnium plantarum statuit Bauhinus, non vt Methodus sit, quam solus Cæsalpinus proficitur, sed vt qualiscunque ordo in hoc genere viuientium, vt ibi dixi.

Rr ij

§. 2. Veteribus nonnisi pauca erant cognitæ species Graminis, quas sua industria dictus Bauhinus produxit ultra numerum duccenarium.

§. 3. In Officiis nostris vsurpatur id, quod omnium primum est, & est *Gramen Dioscoridis*, Dodonæi & Bauhini. *Gramen Canarium* seu Caninum Lobelij, quod in eo fere peccent canes. Nobis *Quecken*, oder *Queckengrass*. *Quecken* autem, authore Cordo, sunt Saxonibus iumenta depascentia. Clusius aliud habet pro Dioscoridæo, id videl. quod X.C. est in ordine in *Phytop.* *Gramen Caninum alterum* Lobelij, quod iam Officinæ quædam receperunt. Aliæ rursus XCVII. volunt, quod est *Gramen nodosum Dodonæi*. *Gramen bulbosum* Lobelij & Penæ.

§. 4. Nec puto peccari hac in re, cum facultates non differant. Præsupponimus autem, Galenum 6. *Simpl.* agere de eo genere, de quo Dioscorides quoque, quod & diligenter separat à Parnassio, quod tamen hodie in censu graminum non est.

§. 5. Vtrem nostram agamus, ait Gal. Radicem graminis vulgaris modice frig. & siccam esse, cum partium tenuitate & acrimonia quadam. Et addit, In actiuis quidem in i. frig. gr. esse: in passiuis autem temperatam. De semine ait imbecille esse, quod ego intelligo, nullarum virium.

§. 6. Ex his intelligitur, quam crasse errent nostri, qui radicibus graminis indistincte tribuunt, quod Gal. distincte singulis partibus. Interim hoc verum est, radices, ob partium tenuitatem, à Gal. laudatam, egregie facere obstructionibus viscerum, calculo renum & vesicæ, &c. partim, quod sine calefactione agant hoc opus suum, quod profecto rarissimum est: partim, quod cum adstrictione, qua tonum reddit partibus.

§. 7. Creditur aduersissimum esse vermibus, non tantum sapore abhorribili, vt Serapionis Interpretes loquuntur; sed & insigni penetrantia.

§. 8. Non minus facit contra febres malignas vi sua exsiccatoria, vt & contra fluxus aluiuos, præsertim pueriorum. In hos fines vtimur fere aqua, ex tota planta destillata, non quidem nostratis, sed illius, quod secundo loco dictum est, *nodosi* seu *tuberosi*. Scribit enim Marcellus Empiricus apud Dodonæum; In stranguriis decoctum in vino ad medietatem, deinde expressum & colatum, tam egregie facere, vt semel tantum datum, perrumpat, nec opus sit repetitu. Ex hoc casu licet transire ad alios. Eadem pene facere semen pratensis seu tertij, Lobelius & Pena obseruant, cum hac prærogatiua, quod simul abstergat & discutiat.

DE HEDERA.

CAPVT CII.

§. 1. **H**EDERAM neque *ἡ δὲ ἥρα* esse, neque *ἡ δὲ ἡδο*, nec ipsi Varroni affirmanti credam. *Ederam* esse falsam scripturam, certus affirmo.

§. 2. Hanc Græcis esse *ἡ δὲ ἡρα* quàm certa res est: tam dolendum est, *ἡ δὲ ἡρα* aut Attice *ἡ δὲ ἡρα*, tantoperè confusum fuisse cum illo, vt integra inde nascerentur opera.

§. 3. *Hederam* non esse nisi duplicem aio, *Arboream*, & *ἡ δὲ ἡρα*. Illa frustra distinguitur in *Corymbiferam* & *sterilem*. Hoc enim vitio indiuidui fit, vt Bauhinus noster loquitur. Eadem iterum frustra in *hederam scansilem* & *rigentem*, quæ *ἡ δὲ ἡρα* & *ἡ δὲ ἡρα* dici meruit. Accidit enim eadem ipsa in eam, quæ baccas habet vel nigras, vel rubras, vel aureas. Accidit enim & hoc. Posterior *ἡ δὲ ἡρα* dicitur, & *ἡ δὲ ἡρα*, *ἡ δὲ ἡρα*, Bacchica, quod coronatus ex India redux Bacchus hac vsus fuerit. Inde Poëtica, quod Poëtæ non minus furant, quàm Bacchus ipse, qua de re in *App. Postcur. nostr.*

§. 4. Et hæc de prima specie, quæ hoc à Natura peculiare habet, quod prima ipsius folia sunt incisa & varia, posteriora & summa rotunda. Solet enim Natura scindendo, *ἡ δὲ ἡρα*, procedere à simplici ad varium. Altera species *ἡ δὲ ἡρα* dicitur, *ἡ δὲ ἡρα*, à circumuoluendo, quæ nunquam arborefeit, semper folio acuminato.

§. 5. *Hederæ* in Offic. rarus est vsus: quin petunt inde Chirurgi folia tantum, quæ fonticulis imponunt duplici de causa: altera, quia caliditate sua alliciunt humores atres: altera, quia frigiditate prohibent inflammationem.

§. 6. Sed cur tam rarus est vsus? Quia periculosus est, ob naturam eius ancipitem, inquit Plinius *lib. 24. cap. 10.* Hoc Tragus explicat, 2. *Hist. 88.* quia modò calida est, modò frigida, ob diuersitatem rerum, quibus se applicat, qua de re vide *Culcutam*. Et hæc causa est, cur illa modò deserat spes nostras, modò vincat, & præcipites agat: foris tuta sit, intus intuta.

§. 7. Quæ causa est nobis sufficiens, cur silentio inuoluam totam *hederam*, non ignarus, & veteres & recentiores quosdam periclitatos esse, cum quibus ego non stultescam. Nec velim quemquam securum esse sub velo partium heterogenearum Galeni. Nisi enim rectè explicentur, in errorem ducunt:

§. 8. Idem moneo de gummi Hederæ, quod idem Gal. cum Diosc. & Plin. tam acre esse aiunt, vt psilothrum sit. Quod nobis venditur, retorridum quid est, & fatuum. At quod ex hederâ colligitur, longè aliud est, dicunt quidam è nostris: nec plura tamen. Ideo sino.

§. 9. Quæritur, quod sit *gummi Alzanach*, in Diachylo maj. Mesue? Quidam utrâque acceptant gummi illud falsarium. Ego hoc vno me absoluo, Mesue non vult gummi, sed gluten. Id vero sit *Ichthyocolla*. Vide Monachos in *Mesuem*, & Cronenb. in *Dispens.*

§. 10. De oleo hederæ videris Euonymum, qui Gefnérus est. De vnguento Calestanum, Alexandrinum, alios.

DE HEDERA TERRESTRI. Vide CHAMÆCISVS.

DE HELENIO SEV ENVLA campana.

CAPVT CVIII.

§. 1. **E**AEINON (non *intraor*) scribo spiritu aspero, ab Helena, famosissimo Græciæ scorto, propter causam *Notis in Gal.* dictam. Loquor autem de Helenio 1. Dioscor. cum quo idem esse credo Inulam vel Enulam Plinij *lib. 19. cap. 5.* Horatij, Catonis, Palladij, aliorum rei rusticæ scriptorum. Vbi si incidat alicui *Helanium venenatum* Gal. *lib. de Ther. ad Pis. 10.* dico, legere me ibi *Belenium* seu *Velenium*, ex Aristot. *lib. de Plantis cap. 7.* Vide Notas in dictum locum Galeni.

§. 2. In vsu nobis est radix Helenij vulgaris.

§. 3. De cuius facultatibus si quæras, dicet tibi Cordus, illam quidem saporem habere feruidum & amarum: folia autem & flores cum parua acrimonia amarescere: semen acre esse, sed vix quidquam amaroris habere.

§. 4. Hinc patet cal. & sicc. esse: quo gradu? In alio vtique humida & recens: in alio arida, contrâ quam alij, qui indefinite loquuntur. Quod ergo Auer. & Auic. dicunt de 2. gr. accipio de radice succulenta, & recenter eruta: quod Brassauiolus & Dodon. de 3. in arida. Habet autem cum hoc suo calore humiditatem excrementariam, sed maxime viridis, ob quam, vt Gal. scribit, primæ qualitates

non statim se produnt. Non est tamen propter illam humida, certe nullatenus in 3. licet Serapio & Tragus velint. Refutat hoc Auer. & ait, Incidere crassam pituitam in pectore. Quæ enim hoc faciunt, non sunt humida.

§. 5. Habet incisionem hanc & attenuationem ab acredine, cum multa partium tenuitate: quemadmodum absterfionem ab amarore, ut sæpe dictum est.

§. 6. Nostri propterea Franci pro tussiculosis, tempore vindemiæ, faciunt vinum enulatum. Quæstio est, an prodesse etiam possit hæmoptyses, ut est apud Dioscoridem? Marco Vergil. suspectum est: Pafinus prorsus abscindit. Causa manifesta est, quod medicamentum tam acre, quod menses & urinas cit, stringere vasorum ora non possit.

§. 7. Nec est, quod cogites de vi caustica, de qua Pena: longe enim hinc abest Helenium, vel experientia teste. Ab amarore est, quod lumbricos, & (ut Plin.) mures necat.

§. 8. Veteres condiebant ad usum domesticum, præcipuè, si quos in familia haberent, qui frigidis ventriculi affectibus essent obnoxij, & ob id capitis doloribus.

§. 9. Vfus est à cœna, quo tempore etiam aluum reddit morigeram, domita pituita, in ventre, & intestinis stagnante. Oportet autem vitare copiam, maxime in iis, qui habitu biliosi sunt. D. PLATERVS, præceptor meus, vocabat *aroma Germanicum*, & valde laudabat præ Zingibere & aliis Indicis.

§. 10. Sed & exteriore vsu est laudabile, vocatque Gal. *ματιουχρισμὸν*, è quo phoenigmos parat in ischiadicis & aliis, quibus ex alto euocare oportet.

§. 11. Quæstio est, an recte Dioscor. in vlceribus vtatur cum melle? Dissuadet Gal. 5. κ. ππ. 2. ob acrimoniam. Quare causa ceciderit Tragus, qui laudat in exulcerationibus internis. Tibi fas sit examinare etiam reliqua ipsius empirica. Ac ne quis pro Dioscor. pugnaturiens, vigeat τὸ ὑποδριμὸν, sciat ex MS. Constantinopolit. Matthioli, legendum esse *δριμύτιον*, quod, sensu etiam iudice, sit partium tenuissimarum.

§. 12. Hinc exhilarare creditur, non minus quam *Nepenthes Homeri*. Habetur alicubi *Oleum de Enula campana*, quod in malis frigidis non infimum locum occupat. Habetur & *Vnguentum*, cuius vsus in scabie.

DE HELIOTROPIO, EX QVO Tornesole Officinarum.

CAPVT CIX.

§.1. **H**ΑΙΟΤΡΟΠΙΟΝ non dicitur Græcis eo sensu, quo ἡλιοστροφία, & ἡλιοσκόπιον: sed hoc quidem, quod se subinde vertat ad Solem, etiam non apparentem nobis: illud autem, quod circa πρηνὲς ἢ ἡλιον floreat. Hoc ipsum signat Italicum, Gallicum & Hispanicum *Tornesole*, & hoc sibi vult Clus. 4. *Rar.* 31. cum à Græco nomine deducit, non quod quis cauillari possit.

§.2. In Offic. non est sermo de vlla herba, sed de laceris quibusdam pannis, tinctis colore vel cæruleo, vel sanguineo, vel purpuro-cæruleo, quibus incoctis medicamentis quibusdam conciliatur color quidam amabilis & vinosus. Hunc colorem plerique Botanicorum petunt ab Heliotropio Dioscor. *lib.* 4. *cap.* 185. & Plin. *lib.* 22. *cap.* 21. Verum, cum duplex sit, *Maius* & *Minus*, non explicat se vllus, ex vtro sit.

§.3. Quin Clus. & Bauhinus *Tricocco* tribuunt. Postremus omnium Plinius Neapolitanus, vt quidam vocant, Imperatus, 4. *Hist. nat.* 44. hæc habet verba: *La Tornesole fafi de viole ammassate, & è di facile alteratione al contatto di altre materie. Passa toccato della calce in celestino.* In his tribuitur tinctura *Violis*. Sed modus est obscurus. Licet enim ἢ *Ammassate* habeat in se ἢ *Massa* Latinum: volui tamen interrogare alios etiam Italiotas, qui responderunt, nihil aliud esse, quàm *Violas contusas* redigere in vnam massam, vt seruari possint humidæ, quod de rosifis fieri vidi sæpenumero. Vbi ego: sed quid de *pannis*?

§.4. Paucis, *vinidus ille & penetrantissimus color ostendit magnam partium tenuitatem, quæ ipsa necessario conciliat medicamento* (eadem est ratio vinorum, intinctuum, &c.) *vehementem penetrationem, & consequenter, vasorum quidem apertionem: humorum autem attenuationem non inferiorem.*

§.5. Qua ratione ne quid fiat, quod fieri non debebat, caueant cautores isti. In primis in fluxionibus res odiosa est: contrà in melancholicis constitutionibus vix satis laudari potest heliotropium, quippe, quod inde & *herba del cancro* dicitur, & *delle verruce*.

§.6. Quo factum, vt in Officinas etiam quasdam irreperit, sub nomine

mine vel *Verrucaria*, vel *Verrucaria scorpioidis*. Licet nobis illa uti in mensibus, in partu, in secundinis. Quin in lumbricis, & tenuitate, & vi purgatoria, qua apud Dioscor. & Plin. pollet, mirifica est, præcipue, ubi pituita regnat.

DE HORMINO VTROQUE.

CAPVT CX.

§. 1. **S**I est *an* *an* *an*, subaudi *an* *an* *an*, omnino densum habet spiritum. Mirabile dictu est, quomodo apud Gal. & Paulum degenerarit in *an*! Videtur ex sola *an* auditione factum primum, mansisse deinde, ut Gal. sæpe dicit, *Errante primo scriba, errat mox alter.*

§. 2. Duplex est apud Dioscor. & Plin. *Satium* & *Sylvestre*, quorum hoc, & maius *Scarlea* dicitur in Officinis, & est III. apud Bauhinum: illud & minus, *Gallitricum* apud Bauhin. Horminum *Sylvestre* Matthioli & Cæsalpini, *Verb. saluisf.* Lobelij, quamuis non raro confundantur ita, ut *Scarlea* sit *Gallitricum*, & *Gallitricum* *Scarlea*. *Scarlea* est à Germanico *Scharlach*, qui color est coccineus seu chermesinus. *Gallitricum* dicitur esse *Galli crista*, à florum similitudine. Inuenias & *Matrisaluiam*, & *Saluiam agrestem*, necnon *Ambrosiam sylvestrem* & *agrestem*. In quibusdam vna & sola species, i. scilicet illa, quæ rubros habet apices, non quæ purpureos.

§. 3. Heic quæstiunculæ quædam sunt agitandæ, ut facultatum doctrina fiat firmior. I. Vsuale hoc horminum estne *Satium* vel *Sylvestre* Dioscoridis? Neutrum est. *Non satium*, propter argumenta Matthioli, *partim in Dioscor. partim in Apologia contra Amatum*. *Non sylvestre*: est enim in semine tantum differentia. II. Estne alterutrum Plin. lib. 22. cap. 26. Pro quo hoc monendum est, esse illum conuictum erroris, quod legerit *an* loco *an*. III. Cum Theophrast. 8. Hist. 7. ex quo Plin. lib. 10. cap. 10. habeant vnum tantum horminum, utrum horum sit & *Satium*.

§. 4. Quia inter Cerealia habet. IV. Vtrum Cereale hoc horminum, cuius apud Gal. quoque mentio i. *Alim.* 33. ut & *Aëtium*, sit idem cum *satio* Dioscoridis? Matthiolo quidem non videtur: Cæsalpino autem secus. Quia enim, ut scribit ii. Hist. 29. Cumino semen sit simile etiam gustu, numerari alicubi potuit cum Cerealibus. Sed id ipsum non est *Scarlea nostra*.

§. 5. V. An *Horminum Dioscor.* sit *Tuderi* Mesue, Auicennæ, & Rhafis? Ex Mesue quidem & Rhafi nihil collegeris: Auicen. autem describit omnia sua ex Dioscoride. Sed obstat, quod *Horminum* quibusdam locis sit duplex, *album & nigrum*, quod de *Tuderi* nuspian est. Qui *Been* propterea substituerunt, solide refutantur à Monachis in *Tripheram Galeni*, Mesue. Ego puto, *Tuderi* posse esse *Horminum*, quia datur *Horminum* etiam flore albo. Et sufficit dilutiores esse. Hoc non repudiarint illi, qui norunt cum *hormino* vsuali magnam illi esse affinitatem, & in facie plantæ, & in facultatibus.

§. 5. Ad quas vt. vel tandem accedamus, hoc ab initio tenendum est, Quidquid statuerit quis de identitate *Scarleæ* nostræ cum *hormino sylvestri Dioscoridis*, conuincere nos odorem grauissimum, *Scarleæ* esse illam longe validiorem dicto *Hormino Dioscor.* Vnde fortassis apud Gallos in eam nominis celebritatem venit, vt *Or-vala* seu *Or-valla* vocaretur, quasi dicas *Auro contra valerosum*. Item, *Toute bonne*, *Tota bona*.

§. 7. Interim non persuadebit mihi odor ille, etiamsi alterum *Dod.* adstitem habuerit, cal. & siccam in gr. 3. esse. Rationem do ex Gal. quæ tenuium sunt partium videntur calidiora quàm sunt, ob penetrantiam. Ita quæ vaporosa sunt, v. g. *crocus*, *styrax*, *vinum*, non sunt calida vltra 2. gr. Vtrumque est in *hormino*, præcipue in semine, quod alicubi lupulo substituitur, & cereuisiam facit pene insanam, *Pena*, *Adn. f. 241.* Ad stipulatorem habeo Auicennam in *Tuderi*, quoad caliditatem: at quod de humiditate ab illo dicitur, nullius rei est, vt iam supra alicubi innui.

§. 8: Vt ergo cal. est *Scarlea* certò: ita sicca certò: verum cum magna vaporositate. Argumento sit, non cereuisia tantum, sed & *vinum*, quod ab imposito tantum herbæ plane *MuscateLLinum* mentitur, & facillime decipit incautos.

§. 9. Habet præter partes tenues, etiam crassas, quibus egregie abstergit, & medicamentum fit in omnibus oppilationibus (vt barbari loquuntur) præstantissimum.

§. 10. Habet etiam laudes suas in affectibus pectoris pituitosis. In infessionibus comparatur cum dictamno. In affectibus oculorum mucosem. creditur appropriata esse. Vide Matthiolum de mulieribus Italiæ, & Mizaldum in *Secret. hort.* Hæc de *Scarlea* vt. magnifica sunt, ita de *Gallitricho*, seu *Hormino* minore non insuper est habenda *Dodon.* monitio. *Iners esse, & nullius facultatis.* Quod notent illi, qui pro Eupatorio vti volunt, aut *Betonica*. Quin facile carere illo possunt *Officina*,

DE HYOSCYAMO ET TABACO.

CAPVT CXI.

§. 1. **I**NTER plurima Hyoscyami nomina manserunt illi tria. I. & vfitatissimum est hoc Græcum, quod *Faba-squilla* Latinis est. Hinc Philo, in enigmatica sua antidoto, 9. x. n. 4. vocauit *Fabam suis Arcadice*. Retinuerunt Officinæ, sed corruptum in *Insqiumum*. Causam eius appellationis, quod pastu eius apri conuulsionibus moriantur. II. *Apollinaris*. Causam credo, quod qui sumperint, delirent instar poetarum. III. *Altercum*. Plin. lib. 25. cap. 4. Arabicum esse vult. Non credit id Scribonius Largus, & deducit ab *altercando*, quod perpetuas altercationes moueant, qui sumperunt.

§. 2. Iam ergo tria habemus symptomata huius veneni, de quo postea.

§. 3. Triplex est etiam differentia ratione maioris aut minoris nigredinis, pro cuius differentia, symptomata quoque variant. Variant etiam ratione soli natalis. Romani utebantur, non suo, sed *Cretico*, vt ex Gal. discimus 1. x. n. 4. Fortassis, quia odoratus est, vt hodie passim per Orientem, obseruatore Bellonio lib. 2. cap. 76.

§. 4. Vfus fuit olim, & est hodieque ad anodyna. Innocentior est albus noster. Sed & in partibus diuersitas est. Radix, (quæ tamen in vsu non est) securior est foliis, 5. *Simpl.* 19. & semen tostum 9. x. n. 5. in pastill. dysent.

§. 5. Diuersitas etiam in succo est. Ita Dioscor. *βίαιος τὸ σικὸν τὸ ὑγιαινον* quod ita intelligo, Expressus quoque modo succus est tutior illo, qui ex incisa planta profluit. Est enim is opio similis. Ideo Auicen. substituit. Rursus, expressus ex semine sicco, affusa aqua, tutior est illo, qui ex tota planta viridi fit.

§. 6. Huius malignitas ex eo patet, quod ultra annum seruari non potest, *ὅτι τὸ βίαιον*, inquit Dioscorides. Medio modo, nisi fallor, habent se pastilli, qui ex tusis & expressis foliis, inspersa farina tritici trimestris, conficiuntur.

§. 7. Tandem aqua destillata omnium tutissima est, attenuatis iam partibus frigidis à calore ignis, præsertim, si foris imponatur in lintheolis. An tutius est Emplastrum *ὅτι βίαιον*, quod describitur 4. x. n. 13. 6. x. n. 2. propter acrium admistionem?

§. 8. Tu vero iam nauseas fortassis ad ista? Non mirabor, si nausea-

bis etiam amplius, intellectis difficultatibus, quæ sunt in facultatum explicatione!

§. 9. Quamvis enim omnes concedant, hyoscyamum in actiuis esse frigidum: non consentiunt tamen in gradu. Difficilior res est in passivis, his quidem dicentibus, siccum esse, illis autem humidum. Tanto difficilior est negotium hoc, quod ad 3. gr. siccitatis adfuerunt.

§. 10. Mihi videtur, aliter esse iudicandum, si Galeni sententiam intueamur: aliter, si rei veritatem. De Galeni sententia quia *rapueris* est à frigido, niger & luteus hyoscyamus (iam in Medicina sunt damnati) sunt frigidi, non in 3. tantum gr. sed & in 4. Quia enim sunt inutilis & deleterij, ut ait Galen. 8. *Simpl.* quod est, quia refrigerando interimunt, ut 4. *Simpl.* 15. *Caus. morb.* 3. se explicat, non possunt non in ultimo gr. esse. Albus autem in 3. subsistit, ut Galen. definit, melius omnino, quam Dodon. Quare illi, vel prorsus sunt abdicandi, vel certe non admittendi, nisi in magnis causis, & cum cautela magna, ut Monachi loquuntur.

§. 11. At in rei veritate quia *rapueris* est à substantiæ proprietate, omnis hyoscyamus non est frigidus ultra 3. gr. ut Brassauolus & alij definiunt, & inter hos albus est tior, præsertim semine, 5. *Simpl.* 19. & iterum 8. *Simpl.*

§. 12. Rursus, omnis hyoscyamus est quidem siccus, cum humiditate quadam excrementitia: sed non in 3. gr. ut Avicenn. vult. Siccitas etiam non æqualiter est in omnibus partibus. Tanta enim latitudo est inter folia & semen, ut Galen. 5. *illo Simpl.* dicat, semen esse siccum, folia humida. Ita enim explico locum, ne pugnet cum tribus alijs, 3. *Meth.* 8. 12. *Meth.* 5. 8. *u. n. r.* 3, quibus non tantum semen, sed & folia & succum ait siccare.

§. 13. Omnis igitur hyoscyamus est siccus quodammodo in 2. gr. ut Brassauolus determinat, cum multa humiditate excrementosa, quæ interiore usu mirificè turbat principium sensus. An propter hanc humiditatem, non secus ac cicuta, ut ex Helidæo dixi, est emolliens in bubonibus pestiferis, ceu ex vetustissimo Secretorum libro. Vvækerus refert. Certe, propter illam ipsam videtur oleum emollire, ut Dioscor. tradit.

§. 14. Et hæc quidem hætenus mihi visa sunt de facultatibus hyoscyami primis, quæ si non probantur tibi, non ego feram moleste. An ergo altius ordiendum hoc modo?

§. 15. Duo sunt in hyoscyamo. *Alterum*, vis manifesta refrigerans: & siccans, non sine tamen accidentali humiditate. *Alterum*, vis oc-

culta narcotica & deleteria, quam Gal. *Totius substantia* esse ait. Vnde ex 5. *Simpl.* 14. hoc accepto. Si quis hyoscyamo modice vtatur, exferre se tantum qualitates manifestas refrigerandi & condensandi: sin liberalius, iam etiam occultam, hoc est, cum condensatione etiam obtupestieri partes: si amplius, occultam esse tam potentem, vt occidat.

§. 16. Ergo, quod ad manifestas qualitates, vsus est hyoscyami in affectibus calidis tantum, cum humoribus cal. & tenuibus, vt Galenus definit 12. *Meth.* 8. Tales sunt destillationes, à dicto hum. factæ in oculis, aures, dentes, asperam arteriam, in articulos, in alias partes..

§. 17. Sunt & sanguinis profluuia ex tali sanguine, siue ex naribus, siue ex pectore, siue ex vtero, siue aliunde.

§. 18. Heic duo agit hyoscyamus. 1. Humorū tenuitatem corrigit, caliditatem obtundit. 2. Partem affectam densat, & confirmat, vt recipiendo minus apra sit. Sed enim quia vix consistere nobis licet. intra primum illum limitem, præsertim interius, fit aliquando, vt temere impingamus in alterum. Et cum sæpe velimus id ipsum, cum duobus nempe dictis, etiam adimere sensum partibus, atque ita lenito dolore, gratificari ægris: fit iterum aliquando, vt secundum prætergressi, ex improuiso offendamus ad tertium.

§. 19. Tum vero *μῆτρας ἀσθενείας ἰσχυρίσθαι τὴν φύσιν* Dioscorides ait, & Plin. *Folij mens corrumpitur, si plura quam 4. bibantur.* Et est hoc indistinctius quam quod Dioscorides dixerat, *περὶ βλῖν πλῆθος, acetabuli mensura.* Quod mirum non expressisse eundem Dioscoridem 1.6. c. 15. cum *ἀσθενείαν* illam limitans, *ἰμῶν* ait esse *τὴν μέτρεον*, ebriis. Multo magis mirum Nicandrum huius *ἀσθενείας* ne meminisse quidem, sed vnum tantum symptoma, tumorem gingivarum, produxisse, cum tamen pleraque remedia numeret.

§. 20. Cæterum, qui symptomata hyoscyami nosse velit, habet, præter dictos duos, Aët. *Tetr.* 3. l. 1. Auic. 2. c. 360. Tragum 1. *Hist.* 41. Penam *adu.* f. 10. Iul. Alexandr. *Notis in Gal.* Quod. animi. Schenk. *Alf.* 42. l. 7. *Obs.* 152.

§. 21. Apud nos ex sem. hyoscyami albi fit *Oleum*, cuius ad parandum somnū miræ sunt vires, temporibus illitum. Est etiam in vsu in gonorrhœa & nimis mensibus, regioni lumborum & perinæo adhibicum. In doloribus aurium, vbi leuiores anodyna non inveniunt. locum, cum croco aut castorio etiam infunditur. Ita in dentium doloribus cum lana imponitur. Cautione autem opus est, vt sit legitime paratum. Contundunt enim agryta quidam totam plantam, & anno toto defodiunt in terram, in duabus ollis, vt oleum fiat per descensum, uti

Euonymus nobis significat. Hunc vide p. f. 110. b.

§. 22. Sequitur de

T A B A C O

VT agam, quod *Hyoscyamum Peruvianum* vocant plerique. His se opponunt illi, qui non volunt concedere frigidum esse, cum caliditatis signa adsint plurima. Ego vero iam dixi, vim narcoticam esse à tota substantia.

§. 23. Allatum id fuit à Florida Americæ, præsertim adiacente Insula *Tabaco*, vnde nomen habet. Factum id circa annum 1558. & 59. Vlyssiponz in Lusitania, à Ioan. Nicotio, Legato Gallo *Nicotiana* dicta, à Nic. Tornabono, Italo Episcopo, in Galliam Legato, *Tornabonia*, Cæsalpino 8. *Hist.* 43. Accepit vero etiam nomen à Regina matre, Catharina Medicæ, à Cardinale S. Crucis, à Magno Priori nescio quo: imo vero & ab effectu, *Panacæa*, *herba Sancta*, *Sana Sancta*, *Indi-nisch vvvundkraut*.

§. 24. Scripsit de ea primus, quod sciam Carolus Stephanus 2. *Agricult.* 79. Taurini Allobrogum 1583. Italicè, cum ipse quidem Gallicè scripserit, ut ipse videtur innuere, adiutus ab ipso Nicotio. Quidam referunt ad Iac. Gohorrium, Parisinum, qui de *Peto* (qua de voce iam) Gallicum scriptum ediderit. Paulo post, 1587. de *Parnacæa* scripsit Æg. Euerartus, Antuerpiæ, in 16. Multo ante, circa annum Christi 1573. ut Clusius est author, scripsit Nic. Monardis, Hisp. ex relatu eorum, qui ex Brasilia venerant. Brasiliiani dicuntur vocare *Petum*, seu *Petum*. At Leerius longe aliam herbam hoc nomine signat. Certe, Theuetus, non magni nominis scriptor, *Pun* facit nomen regionale, vnde *herba Puntiana*. In Officin. vsurpabantur olim folia *Peti latifolia* & *angustifol.* tantum, sub quo nomine describit & pingit Clus. in *Monard.* & est I. & II. species *Nicotianæ* apud Bauhinum in *Pinace*: nunc tantus est abusus foliorum siccatorum; & in funem contortorum, pro fumo quotidiano, ut mirabile sit dictu. Vocant *Taback drincken*.

§. 25. De facultatibus iam dixi litigatum fuisse, frigidum an calidum sit: Cal. esse ostendit odor resinosus, non ingratus, sapor acris & mordax, vnde extendunt & calorem & siccitatem ipsius ad 2. gr. Quod si linguam mordet, aiunt, non est propterea ultra hunc limitem. Partum enim tenuitas mentitur maiorem calorem. Ex eodem odore & sapore licet coniectare, abstergere & discutere egregie, vnà cum insigni penetrantia. Cui quia iungitur humiditas excrementitia, ut in

hyoscyamo, facile ad caput euolat, facitque non somnos tantum, sed & mirabiles visiones, vt norunt Indorum Sacerdotes.

§. 26. Sed & quia cum hac ipsa humiditate adest acredo quardam, caput purgat à pituita. Propter abstersionem, quam odor imprimis docet resinofus, quam sit commodum vlceribus, etiam phagedanicis, non hominum tantum, verumetiam iumentorum, notorium est. Prodest etiam vulneribus & vlceribus venenatis, pro quibus, vel vnguenta parantur, vel balsama, vel solus crudus succus inditur.

§. 27. Propterea eandem abstersionem, in cutis fœditatibus insigne est. Quo ipso refutatur Dodon. qui vulnerariam esse vult sola repulsiōe: imo non repellit vllō modo. Propter eandem abstersionem cum penetrantia in affectibus pectoris miracula facit, qua de re vide Augem. in *Epist. tom. 2. l. 4. epist. ult.*

§. 28. In frigidis ventriculis, & inde ortis flatibus, in tumoribus œdematosi, in strumis, pernionibus, quin imo in obstructionibus viscerum frigidis, in infinitis aliis, quid possit, dicat tibi Euerartus & alij experimentatores.

§. 29. Ego hoc tantum addo, vino infusum egregiam corporis vacuationem moliri.

§. 30. Tu vero exspectas à me iudicium de fumi vsu illo quoridiano? Audiui ab amico, ex Anglia reduce, Serenissimum olim Regem IACOBVM VI. publice in Academia Oxoniensi, disputasse contra hanc fatuitatem, ostensis exemplis illorum, qui laborassent quidem diu insanabilibus pectoris morbis, deliriis, insomniis, convulsionibus, &c. post mortem autem inuenti fuerint pulmones habuisse totos nigros & retorridos, non secus ac si fumo indurati essent. Audiui à militibus in Belgio versatis, vidisse se dissecta capita eorum, quibus patera cerebri, ab Anatomicis dicta, tota interius esset nigra, licet à carnifice interiissent. Audiui à patritio Nórico, qui in superiori bello Bohemico vidit, omnes, qui in conspectu cum hostibus interierint, Anglos, habere talia capita. Hinc discant sapere illi, qui sapere aliàs nolunt.

§. 31. De vnguento vsuali duplici ex Tabaco, hoc tantum dico, esse vsu illius in scabie fera, in achoribus, in scrophulis exulceratis, in vlceribus antiquis, quin in vulneribus etiam recentibus.

DE HYPERICO, SEU Perforata.

CAPVT CXII.

§. 1. **A**Pud Dioscoridem l. 3. c. 171. & seq. quatuor sunt plantæ, ὑπερικόν, ἀσσυρον, ἀνδρόσαμον, & κόρις, quas ego nunquam aliter concipere potui, quàm vnā plantam, magnitudine quadruplici differentem. Plinius lib. 26. cap. 8. 11. 14. 15. & iterum lib. seq. cap. 5. intricatior est, quàm vt certi quid inde erui possit.

§. 2. Ad Bauhinum in laboriosissimo Pinace cum diuerto, subito video & Hypericon, & Ascyron & Androsæmon in vna rubrica. In seq. nihil aliud reperio, quàm differentias accidentales. Quod vero admireris, ex insperato fit noua distinctio, Hypericum, Ascyrum dictum, & tamen crebro interiectum Androsæmon. Tum vero scorsim Coris.

§. 3. Vt tædium inde conceptum exspuam, non possum aliter quam relinquere omnia suo loco; & arripere *Hypericum vulgare*, & conuersus ad adolescentem, Hem tibi *Hypericum Officin.* quod (dico tibi fide mea) modo perforata habet folia, modo non habet, fortassis ratione ætatis. Si alius ostenderit tibi ex aceruo Bauhini aliam, non aspernabere. Idem si causam tibi dixerit, cur Galenus 6. quidem *Simpl.* Androsæmon (cuius speciem dicit esse Ascyron) sigillatim locarit, & rursus l. 8. Hypericum, accipe grata manu.

§. 4. An, cum Dioscorides ex diuersis authoribus descripsisset vnā plantam, secutus est illum Galenus inconsulto? Ego coniungo coniungenda, iamque dico.

§. 5. Quod Galenus de Hyperico pronunciauit, cal. & sicc. esse, pronuncio ego de Androsæmo quoque & Ascyro.

§. 6. Addo ex Auic. esse cal. in 2. sicc. in fine eiusdem. Neque decipere debet quemquam actiuitas illorum. Vt enim nuper dixi, tenuitas fallit.

§. 7. Non nego interim in aliis plantæ partibus, intensiores & remissiores esse dictas qualitates. Verbi gratia, semen, quia odore est resinaceo (vnde Chamæpitys dicebatur) & amarum, ingratumque gustanti, vt Pena obseruat, *Adv. f. 172.* non potest non aliquot mansionibus

mansionibus esse super folia & flores. Forte, conceptaculum totum cum semine est validius ipso.

§. 8. Vt propterea scripserit Galenus, (ita enim puto, quia Serapio hoc habet, habuisse exemplar illud quo Gal. utebatur) si quis uti velit sem. Hyperici ad promouendam vrinam & menses, utatur fructu toto. Credo autem Auicennæ, in potu potius id posse, quam in pefso, ut Serapio. Vt enim Galenus diserte ait, facit cal. & sicc. cum partium tenuitate.

§. 9. Quibus facultatibus dissoluit & grumos sanguineos, sed repetito remedio, cum sale & butyro in Cereuisia, ut Camerarius scribit de Polonis.

§. 10. Idem est author, salem inde confectum, tanquam diaphoreticum aut sudorificum, prodesse pleuriticis. Iisdem conducere, non quartanis solum febribus, quod ex Serapione vrget Pasinus; sed & tertianis, prorsus iudico, idque propter obstructions, quas dissoluit educta materia per vrinas.

§. 11. Iisdem succum necare vermes, credo eidem Camerario. Bestiæ enim illæ non ferunt medicamenta valde penetrantia.

§. 12. In Ischiadicis etiam locum habere credo, propter absterfionem. Alij tamen ad vim purgatoriam referunt, de qua præcipue Dioscorides, & monet Pasinus, sextarium ad eam rem esse nimium, sufficere cotylam. Præter hæc habet vim epuloticam, valde celebrem in oleo, quod duplex, *simplex & compositum*, & utrumque varie apud varios struitur. Mulieres vtuntur in torminibus infantum. Chirurgi in vulneribus, affectis præcipue partibus nervosis.

DE HYPOGLOSSO SEU

Vvularia, quæ & Bilinguala.

CAPVT CXIII.

§. 1. **E**CCE tibi iterum exemplum erroris apud Dioscoridem summi, quem multi ante me obseruauerunt. Describit enim *lib. 4.* sed multis interiuñctis, alias 4. plantas, quæ videntur non nisi vna esse; Radicem videlicet Idæam *cap. 44.* Hypoglossum, *cap. 132.* laurum Alexandrinam, *cap. 147.* & Chamædaphnen, *cap. 149.* Hæc varia pro Dioscoride quærun Botanici interpretamenta, quæ nauci sunt.

§. 2. Ego pro Officinis absque tergiuersatione recipio *Hypoglossum* Matthioli, Dodonæi, & Lobelij, quod inter lauros Alexandrinas 1. est apud Bauhinum. Quæ obiici possunt, fortassis non contemnenda, relinquo aliorum industriæ. In tantis enim confusionibus despecto ego claram lucem, quamuis multa ultra citraque dicantur.

§. 3. De facultatibus quid dicam, anceps sum. Quia enim planta est *amara*; & verò apud veteres nullum firmum habet vestigium: quid facias? Si libet tibi credere nouo experimento Matthioli in *Dioscoridem*, de strangulatione vterina, licet. Si Cordi, itidem in *Dioscoridem*, de difficili partu, mensibus & calculis, itidem licet. Si Penæ, *Sdu. f. 283.* de Calculo, indeque nata dysuria, non repugno. Trago noli fidere, suo deo. Dodonæo multo minus. Bapt. Sardo multo minime.

DE HYSSOPO.

CAPVT CXIV.

§. 1. **V**OCABULI originem quidam ex Hebræo, Chaldæo que petunt, adeoque idem esse dicunt cum *Origano Græcorum*. Quibus ut nihil derogo, quemadmodum neque illis, qui aspergula Iudæorum ex Origano (non autem, ut hodie, ex Roremarino) fuisse contendunt: ita scire desidero, quæ planta sit *verus Hyssopus Græcorum*. Est idem qui Iudæorum fuit. Vterque autem species Origani illa, quæ V. est in ordine apud Bauhinum, *Origanum album* seu *Creticum*. Origanum Heracleoticum Cordi. Si V. I. malis, seu Onitæ Matthioli, non pugnabo. Vide Anguillaram 2. *Sent. 7. & 12. cap. 19.*

§. 2. Sed quid est *Hyssopus* noster *usualis*? Arabum. Habet enim folium *Hæscæ*, i. *Thymi*. Heic mirificæ sunt pugnx contranitentium Andabatarum, quas ego non vnus cici facio. Ita concludo, *Hyssopus Officinarum* est ille, qui primo loco stat, ita tamen, ut nemo sapientum repudiaturus sit subsequentes varietates (ita loquor) præter *Hyssopifoliam*. Si alicubi addatur *Montanus*, est ille quidem efficacior, spontaneus quippe: noster vero omnis est hortensis, interque illum, qui albo flore est, debiliior est.

§. 3. De facultatibus qui loqui vult, diligenter videat, ne omnia quæ de Hyssopo veterum dicuntur, applicet huic nostro. Fieri quidem potest, sed necessarium non est, ut coincidant duarum plantarum facultates. Ideo cauto opus est. Ita autem se res habet, si quid video. *Hyf-*

Opus *Dioscorid.* cal. & ficans est in 3. cum partium tenuitate, non secus atque *Origanum*, addit *Auic.* Quæ igitur facit, facit attenuando, aperiendo & discutiendo. *Hyssopus Arabum*, quia non tantum odorem habet acrem & aromaticum, qui nares & cerebrum ingrata quadam iucunditate ferit, sed & saporem feruidum, suæque acrimonia palatum totum peruentem, quin præterea amarum, si non est superior illo, certe inferior non est.

§. 4. Quin audeo dicere, propter abstersionem præstat. Promouet enim actiones præcedentes attenuationem, &c. Quæ dixi confirmat *Cordus* suo sensu, ut dici possit, *Cæsalpinum* gustasse forte exoleum *Hyssopum*, aut male curatum. Quare dicam, non esse infra 3. gr. si non superat. Quin imo in affectibus pectoris frig. ab inculcata pituita sine febre, luculentiores effectus habet noster: in calidis, ut pleuritide, fatis virium habet ille. Vide 5. *Loc. aff.* 7. historiam *Siculi Medici*. Alioquin apud eum quam frequens sit usus ipsius, videris *lib. de Cur. per Venæ sect.* 12. 12. *Meth.* 3. 1. ad *Glauc.* 10. & *lib. 2. cap.* 7. 6. κ. ππ. 1. in medicamento *σλαγνιδίου*, 4. κ. ππ. 1. 5. κ. ππ. 1.

§. 5. Sed estne *Hyssopus φλεγματικός*, quod *Hippocrates* ait 2. *de dietæ*? Est, ubi opus est incisione crassæ pituitæ. Ideo nascurtium additur, radix iridis, erysimum, &c.

§. 6. Apud Arabas est inter verè purgantia. Datur apud *Mesuem*, in puluere quidem à 3 iij. ad vij: in decocto autem ab vj. ad x.

§. 7. Habemus in Officinis duplicem *de Hyssopo syrupum*, de cuius confectioe, quæ præcipiant illæ videre est apud ipsas. Sunt etiam multi-variæ ipsius descriptiones, quas distinguere fas est. Vfus omnium in affectibus pectoris paululum progressis, ubi scilicet de *Glycyrrhiza*, capilli *Veneris*, alij non satis sunt operi, quod mouetur. Habet vero hoc peculiare, quod abducit ad vias urinæ.

§. 8. Habemus etiam *Electuar. Diathyssop. Nicolai*, quod prædicant in omnibus affectibus frigidis capitis, thoracis, abdominis. De *Conserua* idem est iudicium. De oleo fieri iudicium debet ex antedictis.

DE IASMINO.

CAPVT CXV.

§. 1. **A**PUD *Dioscoridem lib. 1. cap. 66.* licet non in omnibus editionibus, est *μύρρον ίασμίνου*, quod ille apud *Persas* fieri ait *οὗτος αἰθέρης ὀσμῆς τῷ ἰσθμῷ*. Quo persuadeor, vocabulum esse *Pers.*
Tt ij

sicum potius, quam Græcum. Adest enim heic vnica littera, à quâ quæi deduci potest *n idem*? An est *Labyzus* Perfarum, de quo in *Post-curis* mihi actum?

§. 2. Arabes cum aliàs *Zambach*, vel *Sampach* vocarint, mutarunt in *Iesemin*, alij in *Gelsemin*. Tu caue confundas oleum hoc *Sambacinum* cum *Sambucino*, quod multis iam contigit.

§. 3. Bauhinus in *Pinace*, species sex habet, licet non connumerarit *Marabillas* dictum *del Perum*, & *Admirabilem Peruanam* Clusij 1. *Rar.* 5. Accenset autem *Solanis*. Mallem ego *Iasminis*, & postea I. seu *Album*, Smilaci læui Dioscoridis, idque auctoritate Cæsalpini. Ita *quidam* & in apud Homerum & Aristophanem fuerit *Perficum* quid olere. Hac ratione repello omnes aliorum cogitationes.

§. 4. *Oleum* hoc apud nos fit per insolationem, decoctionem & expressionem, quamobrem validissimum, &c.

§. 5. Auicenna cal. & sicc. statuit in 1. Et Serap. c. de *Nesrim*, simile esse *Iesemin* in virtute, nisi quod minus cal. & sicc. Idem dicit Auic. eodem cap. de *Nesrim*. *Nesrim* autem, seu, vt alij *Nesrim*, est *rosa Moschata nostra*. Fuerit itaque *Sambach* forte in principio 3. Adde, cum dicat Dioscorides, *Iasminum* odore tam esse graui, vt non omnibus sit gratus; Serap. & Auic. tam validum, vt quibusdam faciat sodam, aut etiam hæmorrhagiam: satis manifestum est, non esse infra dictum gr. Eodem facit sapor acerrimus, & tantum non causticus, de quo Camerarius in *Horro*. Vide tamen *Herbarium Lugdunense*, lib. 13. cap. 15. Comprobant id ipsum effectus particulares, de quibus *Alpinus lib. de Plant. Egypt. cap. 19.* Vbi hoc addendum, in quibusdam curare dolorem capitis. Respondeo, vbi pituita non est magna copia: vbi est, statuat illam, non discutit. Alij, inter quos *Sylvius* & *Poësius*, comparant cum *Chamæmelo* & *Gheirino*, quos credo loqui de floribus nostris Septentrionalibus; nisi aliter factum est *Oleum*, per solam infusionem, aut etiam cum amygdalis, sesamive semine, quomodo gratissimum præbent odorem chirotecis profumatis, vt cum *Italis* loquar.

DE IMPERATORIA, SEU
Magistrantia, seu Ostrutio.

CAPVT CXVI.

§. 1. **H**EC statim in hoc vestigio monendum est, nomina hæc recentiora esse, tribuique tam à vulgo, quàm ab Officinis, pluribus plantis. Hoc vero ipso committi magnos errores, v.g. cum dicunt Monachi in *Diacure. Mesue*, Meum dici *Imperatoriam*, non propterea dicunt *Imperatoriam* esse Meum, quod tamen imponit illis Matthiolus. Ita, Ruellius non propterea vult esse *Lascepitium*, quia ait ita vocari à quibusdam. Interim Fuchf. hoc vult, qui *Las. Germ.* vocat.

§. 2. Ita *Ostruthium* appellarunt, qui viderunt, Cordum velle esse *Struthion Dioscor.* Alij tamen *Osteritium* volunt, alij *Asteritium*. Leonicens, vt scribunt de ipso Brassauolus & Anguillara, statuit esse *Ligusticum Dioscor.* Sed alia est planta, de qua inferius. Tragus voluit *Smyrnum Dioscorid.* esse, quod multis asserit Ill. Salmasius in *Sol. f. 1274. b.* Contrà improbat Matthiolus in *Dioscor.* Nescio qui pertendunt, *Spondylium* esse *Dioscor.* qui eo rem deduxerunt, vt *Spondylium* etiam diceretur *Ostrutium*.

§. 3. Qui *Magistrantiam* introducunt in scenam, videntur dicere quasi *Magis-asfrantiam*, *Asfrantiam* validiorem.

§. 4. Summa: Quam heic volumus *Imperatoria*, est Matthioli & Lobelij, *Asfrantia Dodon.* quam Bauhin. in *Matthiol.* mediæ ait naturæ esse inter *Lascepitia* & *Panaces*.

§. 5. Huius folia, semen & radices recipimus in Officin. sed facile præstant radices.

§. 6. De quibus id tenendum est, quod de *Angelica* supra dixi, multo acriores esse, quæ in montibus eruuntur, quàm quæ in planis. Hinc pendet conciliatio lizis, quæ inter Brassauolum & alios, de gradibus *Imperatoria*. Ait is, deprehendi experimento, & via regia Galeni, calidam & siccam esse in 2. Longe vltcrius progrediuntur alij. *Fragus* ait, calidiorem & acriorem pipere esse, aliisque aromatis, vt corrosiuum sit. Pena, Multo vehementioris esse facultatis quàm sit *Anguillara* & *Matthiolo*.

§. 7. Admodum acrem esse, gustu mordacem. Cordus, Ex radice,

foliis & caulibus dissectis manare liquorem (Dodon. oleosum vocat) gustu acerrimum & tenuissimarum partium, qui tamen habent talem acredinem, qualem coccognidium, aut tithymali lac, &c. Cum his igitur, qui stare volent, ad 3. aut 4. incipientem perueniet. Loquitur ergo Brassauiolus de illa Imperatoria, quæ vel in hortis creuit, vel in montibus humidioribus: Matthioli & alij de illa, quæ in siccis & perflatilibus. Quæ licet habeat amaroris aliquid, non est id tamen causticum.

§. 8. Ex his iam iudicare licet de Imperatoriæ nostræ imperatoris virtutibus. Hac enim sua caliditate & tenuitate, non sine tamen crassitie aliqua, & penetrare potest insigniter, & abstergere, adeoque est inter potentissima sui generis remedia. Hinc ventriculo & intestinis refrigeratis reddit opus suum. Hinc vtero restituit debitos menses. Quosdam mares fecundos facit. Obstructiones viscerum expedit. In colicis & flatuosis est *Diuinum remedium*, vltra certe & Angelicam & Zedoariam. In hydropo, in quartana, in febribus diuturnis omnibus non habet sibi parem medicinam, modo sint à frigore. Ignis enim purgatorii modo discutit. Est etiam apophlegmatizon affectibus capitatis frigidis, paralyti, apoplexiæ, &c. Summa, est *Panacea Empiricorum*.

DE IVIVBIS.

CAPVT CXVII.

§. 1. **V**ox est Arabica, denotans baccas quasdam, in affectibus pectoris frequentatas, & ideo *Brustbeer* vocatas.

§. 2. Duplices sunt, oblongæ & rotundæ. Harum vetustissima memoria creditur esse apud Plin. & Columellam sub nomine *Zizypha*, à quibus Græci Arabizantes, vt Fallopius vocat, habent. Hac determinatione non contenti quidam, quærent etiam apud Theophrastum, Dioscor. Athen. & Galen. coniecturis tam friuolis, vt me pudeat illarum. Qui vult, pleraque nomina apud Bauhinum in *Pinnace* inueniet, quorum ductu descriptiones & picturas etiam habebit.

§. 3. Probant Pharmacopœi recentes, amplas, graues, oblongas, carne intus multa, succulenta, laxa & dulci, vinosâ tamen, ossis parco, in quo nucleus dulcis, foris sanguineus, intus albescens. Vix durat vltra sextum mensem. Tum vero mucescunt, nigricant, flaccescunt,

&c. Quod ut prohibeant illi, varios excogitant modos.

§. 4. In primis qualitatibus magnæ sunt inter Arabes dissensiones, quæ ita videntur sopiendæ. Quo iubebæ dulciores & maturiores, eo magis declinant à temperie ad calidum & humidum, & contrà. Sunt pruna, ut & Sebesten, aut certe prunorum naturam habent, substantiæ scil. lentæ & aquosæ, quâ magis, minus victa à calore, ad hoc aut illud extremum declinant.

§. 5. Nec satis est, si Gal. de *Sericis* dixit, sibi nihil de illis comperitum esse, & Auicem. id de *Iububu* dixit, Ergo *Iububa* sunt *Serica*. Hoc satis est, siquidem ratio & experientia dicit, Iuiubas habere vim attemperandi calidos & acres humores. Ergo ita est. Hoc ipsum debet Practicis monimento esse, ne utantur Iuiubis in affectibus pectoris indistincte, & tamquam appropriatis. Imo in his solis locum habent, in crassificando, inquam, non autem in attenuando. Hac in re confirmet nos Gal. *lib. Viñ. atten.* 10. (siue *Serica* sint Iuiubæ, siue non sint) non habere locum in eo victus genere.

§. 6. Quo minus quenquam mouere debet vox illa, ex Rhafi sine sensu iactata, vim habere clarificandi humores. Si verum amamus, dici debet, vim habere mitificandi, hoc est acrimoniam obtundendi, ne porro exulcerent, idque non in pectore tantum, sed & renibus, vesica, & vtriusque sexus pudendis. Hoc ipsum vero etiam, non in substantia tantum, sed in decocto, etiam additis similibus, gummi Arabico, tragacantho, &c.

§. 7. Ab esu vnumquemque absterre debet, quod Brassauolus obseruauit, pellem ipsarum tam pertinaciter palato adhærescere, ut auelli non possit. Quid igitur tu speres de confectione illarum in ventriculo? Sed neque de carne ipsa sola magnam spem habeo, cum obtundatur ab aliis. Omnino opus habet vehiculo.

§. 8. Quin si Syrupus (quidam Iulepum malunt appellare) vocetur in usum, siue simplex siue compositus sit, oportet bene diluere aquis appropriatis, & crebro uti. Vfus est in principio calidarum fluxionum, etiam pleuritidis, anginæ, item in raucedine, in tussi à calida causa. Monent medio loco esse inter Syrupum violaceum & papauer. quem locum etiam Mesue illis dedit in Antidotatio.

DE IVNIPERO, CEDRO ET

Cupressso.

CAPVT CXVIII.

§. 1. **V**T intelligatur ratio coniunctionis, pauca sunt præmittenda: Constat ex Theophrast. 3. *Hist.* 12. antiquitus etiam nomine eodem appellatam fuisse utramque plantam. Et ostendit quidem ille differentiam in foliis, additque *ἰουνύπερον* postea fuisse appellatam *Cedrum* illam, quæ antea cum *Iunipero* confundebatur. Distinguit Diosc. qui *lib.* 1. *cap.* 87. *Iuniperum* describit, &, interposita *Sabina*, *Cedrum*. Sed profecto auget confusionem, nisi correctiora nacti fuerimus exemplaria. Alia lectio est ex MS. Calurnij apud Anguillar. 2. *Sent.* 6. quem vide *num.* 9. *seq.* Matthiolus quidem ex cod. Cantacuz. à Busbequio allato, aliam affert lectionem, quam Cæsalspin. probat 3. *Hist.* 58. adducta etiam Gal. & Plinij autoritate, de duplici cedro, maiore & minore, in quam desinit recentior distinctio inter *bacciferam* & *coniferam*. Verum illa nec Bauhino placuit, cum tota sectione diuideret à se inuicem.

§. 2. Ego vero non video, quid obstat, quo minus sint congeneres, in hac certe methodo, quæ *ἀπὸ τοῦ ὕψους* respicit, ut sæpe dico.

§. 3. Immo per hoc moneo, Non videri heic locum habere, quod aliàs pro certo habeo, primitiua & diminutiua apud Græcos idem significare. Imo ut *ἰσῶπις* est *Cedrus procera*, *ὑσῶπις* *humilis* seu *minor*: ita *ἰουνύπερος* est *Iuniperus maior*, *ἀπρῶπις* est *minor*. Interim ut *ἰσῶπις* est fructus Cedri: ita *ἀπρῶπις* Iuniperi.

§. 4. Sed quid est *ἀπρῶπις ἰσῶπις* apud Nicandrum in *Theriac*. Est licentia poetica de plantis vicinis.

§. 5. Quid *Cedrus nigra* 2. *Antid.* 10. in compos. Tyrannis? maxime quia 2. *Alim.* 15. & 16. acrimonia differunt Iuniperi & Cedri baccæ? *Cedrus nigra* nihil aliud est mihi, quam *Iuniperus noster*, cuius baccas maturas nigras seu cæruleas esse scimus. At *Cedrus simpliciter dicta* olim, est baccifera nostra, fructu flauo seu rubro. Illius tot sunt differentiarum, quot Bauhinus sui Iuniperi habet: huius non nisi vnica, magnitudine triplici, ut idem obseruat in Cedro baccifera. Eodem modo *Cedri Conifera* non nisi vna est, illa scil. quæ hodieque in Libano.

IVNIPERO.

TRia sunt in Offic. Lignum, baccæ & gummi.

§. 7. Abs ligno ante omnia oportet auferre maleficium, quod ex Dioscoride illi affingitur. Scribit enim, Scobem ipsius interficere. Huic satisfactum esse quidam putant, si dicant, *rodeum*. Alij opposuerunt contrarium experimentum, quibus satisfeci in Fraxino. Scobem enim heic quoque oportet accipere maiusculam, quam dolabra facit, aut serra chalybea manualis, qua Guaiacum nostrum à D. Raspi-
ni cultoribus, vt sic iocer, comminuitur.

§. 8. Baccæ sunt vulgaris Iuniperi, quæ intra triennium maturescunt, instar Citriorum & Arantiorum. De gummate non oportet facile credere *πῆς γυμμάτης*. Dicunt vocari ab Arabibus *Sandaros* seu *Sandarox*, corrumpunt autem in *Sandaracham*, quæ vox Græca est, & duo alia diuersissima significat, 1. Fauaginosum quid, quod in alueariis reperitur, & aliàs *κίευσος* dicitur ab Arist. 9. *Hist.* 40. aut *κίευσος* eiusdem op. lib. 5. cap. 22. vt & Plinio lib. 11. cap. 7. Varro 3. *Rei Rust.* 16. bis, & Virgil. lib. 4. *Georg.* (qui *gluten* vocat) aliud quid voluit, quod considerent illi, qui non omnia ad lucrum referunt. Medico non interest. 2. *Metallicum* quid rubrum, Arsenico non inferius prauitate, Diosc. lib. 6. cap. 81. Plin. lib. 24. cap. ult. & iterum lib. 25. cap. 7. *Hist.* 8. *Hist.* 24. de quo in Paralipomenis.

§. 9. Atque heic oritur difficultas, quomodo sit *Sandaraca Arabum* distinguenda à *Sandaraca Græcorum*? Oportet addere, dicunt quidam. Inepte! Quis vteretur veneno? Vtimur tantum gummi nostro, & quidem ad exsiccandos catarrhos.

§. 10. Sed quid est *Vernix solida* & *liquida*? Inueneris enim apud barbaros praticantes. *Solida* est gummi hoc, quod fortassis in Orientalibus locis ex Iunipero colligitur: *Liquida* est Vernix nostra, qua tabulata incrustantur, & putatur fieri, decocto hoc gummi in oleo sem. lini.

§. 11. Sed non est: fit ex scobe succini, quod bitumen esse scimus subterraneum, in oleo dicto decocti. Hinc intolerabilis ille foetor in nondum recte exsiccata.

§. 12. Et hoc inter alios ignorauit Syluius, qui Vernicis vocem dat gummi nostro, & etymon esse ait, quod instar *roris verni* con-
crescat. Nugæ! *Vernich* est Germanicum, vt à *Larich*, *Larix*, vt alibi scripsi.

§. 13. Sed ad facultates Iuniperi de tota planta ait Gal. 6. *Simpl. cal.*

& sic. esse in 3. Hoc cum partium tenuitate quadam est. Hinc Virgil. *Iuniperi granis umbra* -- Vfus est ideo summatum, decoctarum in balneis sudorificis, pellendæ cachexiæ, hydropi, podagræ.

§. 14. Fit etiam *unis* ex ligno, per quem cinerem colatum vinum tam potens est sudorificum, vt quibusdam exhauserit aquas aut pituitam ex toto habitu. Sed oportet sumere bene calidum ad ʒ iij. aut v. Fit etiā decoctum ex scobe contra lue veneream, vt Scaliger habet, *Exerc.* 181. num. 19. Hoc ex Africa venit, vbi *Hettechen* vocatur, vt Leo Africanus scribit, de quo sine huius cap. Cuius autoritate moti quidam nostrorum, non minus efficax reppererunt ipso Guaiaco. Sustinet enim non minus crebram decoctionem, ob balsamum tenacissimum, vt illi loquuntur.

§. 15. Ob hoc, vt parum euager, lignum vix sentit vetustatem, & carbones dat tantum non æternum viuentes, vt tradunt quidam ex Gal. 120. Trabes etiam fuerunt Iuniperinæ in templo Dianæ Sagunti æ, cui, religione inductus, Hannibal pepercit, vt est apud Plinium. Ex cedro, Iunipero affini, ob eandem causam templum suum struxit Salomon.

§. 16. Sed satis: de vsu ligni Iuniperini in lue venerea qui audiunt magnifica illa prædicamenta, non negligent Brassauolum, Fracanz. alios, qui vsu huius ligni instituto, nihil effecerunt.

§. 17. Et hæc quidem de ligno: de baccis scribit Gal. *loc. cit.* esse & ipsas cal. in 3. sed non perinde siccas, in 1. tantum. Quæ cum nimis longe distare videret Brassauolus, caliditatem quidem definiit secunda mansione tertij: siccitatem autem in prima eiusdem. Ego video Galenum loqui 2. *Alim.* 15. de granis valde aromaticis, quales nostræ non sunt. Quæ igitur quibusdam locis dulcia sunt, & edulia, vel temperata sunt, vel non ultra 1. gr. calid. & siccit.

§. 18. Non de his, sed de illis loquitur etiam Auerr. 5. *Coll.* 42. Ex hac diuersitate pendet etiam ratio alimenti. Benigna illa dant aliquid, sed valde parum: acria & aromatica nihil, etiamsi aqua præmacerentur.

§. 19. Interim carent hæc malis iis, quæ Gal. adscribit granis, tam Iuniperi, quàm Cedri: Imo vero stomacho etiam vtiles sunt, vt Diosc. scribit. De his intelligo cremorem Gal. 8. *κ. νπ.* 4. in cruditatibus ventriculi, è quibus lipothymia. Quo loco cum ponantur iuxta validissima adstringentia, accipere oportet adstrictionem Galeni de non modica, sed satis potenti.

§. 20. Manifestum etiam est, si quis sumere velit contra tormina & flatus, non esse accipiendas præmaceratas, sed integras, etiam non in

forma alimenti, sed medicamenti. Eadem est ratio obstructionum hepatis, &c.

§. 21. De crudis igitur intelligo locum 8. *κ. ν. 3.* in Antidoto hepatica Nearchi, vt & *cap. 8.* de felle vrsino. Item 9. *κ. ν. 5.* in Antid. Flauij Pugilis ad dysenter. In his enim respicimus hepar. Eadem crudæ tantum hydropi succurrunt, stagnantibus mensibus & vrinis, quantum aliud simplex vllum.

§. 22. Quantopere laudat Auer. præcipue in Ischiade, cum deriuatur eò materia peccans. Vide apud ipsum.

§. 23. Præfertur in his aqua destillata, quod substantia sit vehementior, & aliquando sanguinem cieat.

§. 24. Contra venena magni nominis est apud veteres Antidotus *σι ἀνὰ ὅλην*, cuius Gal. meminit 11. *Simpl. cap. de Lemn. terra*, & est eadem cum Antid. prognostica Damocratis, 2. *Antid. 5.* Non minor est fama Antid. *σι ἀνὰ ὅλην*, 2. *Antid. 3.* in qua prævalent baccæ Iuniperi pingues. A nostris fiunt & aliæ Antidoti ex his baccis, contra febres pestilenciales, quas laudo vel ideo, quia medicamentum est domesticum. In his principem locum tribuo illi Cæsalp. 3. *Hist. 58.*

§. 25. Tu vero vide Euonymum: ego enim præpero ad *Sandaracam* seu *Vernicem solidam*, quæ gummi Iuniperi est. Probatur à Pharmacopolis recens, pallida & pellucida. Talis est, quamdiu recens est. Cum inueterauit, fit flaua & friabilis, masticeis modo, quam mentitur in multis.

§. 26. Hæc cal. & sicca dicitur à Serap. autoritate Mesue in 1. gr. Hoc acceptant Matthiolus, Dodon. alij. Auic. vtrobique ad 2. ascendit. Mihi opera particularia amplius quid suadent. Sed & succus, quem pars sana tolerare non potest, altius it. Addo, si *Cedria* attingit 4. gr. cum cognatæ sint plantæ, verosimilis est vltior gradus. Puto igitur, cal. & sicca. esse in fine 3. gr. cum partium tenuitate aliqua, sed multo maiori crassitie. Hinc sanguinem vndiqueque fluentem sistit, vlcera putria curat, cruditates ventriculi emendat, diarrhoeas antiquas sistit, lumbricos necat, &c. Fumus catarrhos sistit, præcipue ad dentes, vt est apud Auicennam. In viscerum obstructionibus quid promittere nobis de illa debeamus, sapienti obuium est.

§. 27. Et hæc de tribus partibus propositis. *Ol. de ligno Iuniperi*, in ore detentum, potentissime sistit defluxiones. Quomodo, inquit Syliuius, cum sit calidum? Miror instituisse quæstionem? Vfus est potissimus in frigidis neruolarum partium, præsertim articulorum, doloribus.

§. 28. Quærunto Pena, *Adu. f. 448.* Clus. 1. *Rar. 26.* Amatus in
Vu ij

Dioscor. lib. 1. cap. 93. & 95. quatenus comparari cum *Cedria* possit? Cum nostro quod ex minore fit, non potest: cum Gallico, & Hispanico, quod ex maiore, & vocatur *Ol. de Cade*, seu *de Mera*, potest, & habet in illis regionibus usum, quem olim, in scabie ouium, &c.

§. 29. De *aqua stillatitia* baccharum hoc tenendum, ne vrantur illa iuuenes. Inflammatur enim viscera. In senibus mane accepta iuuat expectorationem pituitæ.

§. 30. De

C E D R I

Ligno, in Offic. usitato, non habeo, quod dicam. An est loco *Hettechen Afrorum* Leonis Africani, atque ita loco *Cedri Atl. & Libani*? Vide Fallopium *lib. de morbo Ital. cap. 38.*

§. 30. De

C V P R E S S I

Affinitate cum utroque dictorum lignorum nihil dicam: aspergam autem tantum pauca de *Cupressi nucibus* dictis in Off. Aliàs *Galbuli* dicuntur, & sunt, ut aliæ huius plantæ partes, frigidi & sicci cum adstrictione, & seruiunt gargarismis affectuum calidorum oris & faucium.

D E L A C C A.

CAPVT CXIX.

§. 1. **L** A c, *Loc & Luc*, Garzia ait 1. *Arom. 8.* esse vocem Arabicam, eandem cum *Loch*, vel *Looch*, quæ significat humorem, ad molles crassitudinem decoctum. Vide Scal. in Notis. Hinc *Lacca* vel *Laccha* Græcis recentioribus.

§. 2. Hæc vel *naturalis* est, illa videlicet, quæ cum suis bacillis pingitur à Clusio in *Garz.* imo cum foliis etiam à *Podop.* in *Theophrast. 7. Hist. 9.* vel *artificiosa*, quæ est confusaneum quid, seu magma eorum pigmentorum, quo illi vilius sericum tingunt, & *Charmesinum* vocant. Habetur hoc etiam in puluere. Illam comitatur duplex fabula apud Garziam de formicis nescio quibus: ego credo gummi esse arboris, quod vi solis exsudat, & circum ramulos tenuiores concrescit.

§. 3. Sed sinamus ista incerta, & venemur longe incertius.

§. 4. An Cancamum Dioscoridis sit? Hoc genus loquendi non indignabitur, qui etiam pauca intellexerit de ambagibus huius negotii. I. Galenum citant Arabes. In nostris codicibus nihil tale est. Est autem apud Paulum, Galeni simiam. II. Auic. bis describit, sub diuersis nominibus, *Keiken* & *Cheichen*. III. Theoph. & Athenæus non meminere: Plinius solo verbo. IV. Dioscorides non est extra suspicionem mendæ. Cum enim ait. Βραμίδης ἢ γάσι, ἢ, primum vacillat in eo, quod naribus tribuit, quod linguæ est. Deinde, si maxime cum Cæsalpino transponas, ἢ ὡς θυμάναν χρίται, videbitur tamen oppositum esse in adiecto. Nec sufficit excusatio Brassauoli, *Exam. Simp. f. 507*. V. Serapio, Dioscoridem laudans, non habet hanc vocem. VI. Paulus mutat in contrarium, *ἀιδίς*. VII. Nemo scit, sitne odoratum per se, an ignis ope? Hesch. quidem post Dioscoridem ducit nos ad hoc posterius, cum θυμάναν vocat: sed non est satis. VIII. Quæ similitudo est inter *Myrrham* & *Laccam* nostram? Ne odoris quidem. Quæ autem est in Lacca nostra signatoria, à mistura aliorum aromatum est.

§. 5. His tenebris septi quidam, distinctionem parant, Tu loqueris de factitia & impura: nos de natua & pura. Cedo ergo, inquam notas veri Cancami. Si Cordum in *Hist.* attuleris, non deerunt quæ opponam, *Sapori amaro*: alii enim nullum senserunt, siquidem sub dentibus crepat instar arenæ, tantum non insipida. Imo vero sunt, qui gratum saporem perceperunt. *Odori iucundo*, si accendatur: sunt iterum in promptu, qui nullum senserunt, imo qui foetorem. *Colori ruffo seu flauo*: sunt pariter, qui rubrum seu sanguineum. Reliqua non attingo, quia communia. Hinc adeo factum esse credam, cur omnes pharmacopœi *Laccam preparatam* velint. At vero, ut vulgaris modus merito absurdus dicitur à Cordo in *Dispens.* ita quem ille substituit, medicamentum facit compositum. Quod tacite concedunt illi, qui *Ablutionem* hanc *Nutritionem* faciunt.

§. 6. Sed sit & maneat simplex: omnes illi, qui *Succedaneum* quærent, euertunt illam per cuniculos. Monachi in *Mesuem*, etiam ridiculi sunt Matthiolo, cum *sanguinem draconis* nobis porrigunt. Tolerari possunt, qui vel *Syracem* vel *Myrrham*: sed quid hoc rei est? Ut, quod incertum erat, an lacca sit cancamum? iam certum sit, non esse, imo ex Officinis eiiciendam. Interim pro succedaneo accipio laccam hanc factitiam.

§. 7. De facultatibus pauca omnino cognita sunt, quæ paucis ideo expediam. Cal. & sicc. Auerroës in 2. gr. facit. Distinctius Syll. & Fœsius cal. in 1. sicc. in 2. Gustus enim non percipit calorem, nisi quatenus amariuscula est. Esse autem calorem cum partium tenuitate,

ostendit color rubeus obscurus, quem lanis imprimit pertinacissime.

§. 8. Hinc dialacæ vsus in viscerum obstructionibus. Hoc per analogiam monstratur ex 6. κ. ππ. 1. qua de medicamento stomatico, ex gulioca iuglandium. Tamen hoc interest, quod lacca non adstringit, propterea tot alia adstringentia in compositione illa. Vsurpatur etiam sola in iisdem obstructionibus, vt & mensibus.

§. 9. Sed qua dosi? Nihil definitio, quia nondum definitum est, an reuera sit Cancamum. De compositione moneo, duplicem esse, Maiorem & minorem, quarum illa tantum frequentatur: verum non in forma Electuarij, vt Mesue voluit; sed in rotulis.

§. 10. Eundem effectum cum habeat *Diacurcuma*, quæritur quem respectum ad se inuicem habeant? *Dialacca* est temperatior, ideo tutior. At si constet, morbum esse à frigore, efficacior est *Diacurcuma*. Rursus *Dialacca* potentius abstergit, ad cruorem vsque, vt Fallopius obseruauit. Eiusdem vsus sunt *Trochisci de Lacca* Mesue, qui videntur anteire illam vi diuretica.

D E L A D A N O E T

Hypocistide.

C A P V T C X X.

§. 1. **H**Æc res altius ordiendâ est. *Κιστός* Græcis *Hedera* est: *κιστός* Atticè, aut *κισσός* peculiaris planta est, nullum dum Latinum nomen sortita. Inter has duas plantas nulla est similitudo, præterquam soni literarum aliquot. Et habet *Hedera* suas species, de quibus supra: habet & *Cistus* suas, & dicitur alius *Cistus* simpliciter, isque vel *Mus*, vel *Femina*: alius *Cistus-ledon*, qui tertium genus facit apud Dioscoridem. Hoc *κιστός* mutatur in *κιστός*, & per epenthesein, *κισσός*. Hoc significat vel ipsam plantam, vel succum resinofum & pinguem, foliis plantæ infidentem, qui in massas coactus *Ladanum*, vel corrupte *Laudanum* in Officinis dicitur.

§. 2. Præter hunc succum est ibi alius, qui *Hypocistis*, aut corruptè *Hypoquistis* vocatur, factus primo vere per expressionem mirabilis excrescentiæ, quæ visitur non in *Cisto* tantum, sed & in *Cisto Ladani-fero*, vti Botanici appellant. Vbi conferre oportet vtrumque hunc succum. *Hypocistis* gummi potius est, quam resina, quia aqua dissoluitur: *Ladanum* contra, quia oleo dissoluitur, sed ad ignem, etiam

solum, & sine oleo, 3. x. ℥. 5. Addendum ex 4. x. ℥. 7. Ladano molli hoc tantum accidere. Durum enim & siccum in mortario la-
uigatur.

§. 3. De

LADANO

Primum quæritur, An Cistus- ladan specie differat à reliquis; quod Arabes volunt? An potius loco tantum natali, quod Gal. 7. *Simpl.* An omnis Cistus habet aliquid, sed quidam insignem eius copiam? Et hoc speciem constituere possit. Accidit hoc in calidioribus locis, Creta, Rhodo, Cypro, &c. At, inquit Cordus in *Dioscorid.* improbatur, quod ex Lybia & Arabia! Instantia peti potest ex Plinio *lib. 26. cap. 8. Nobiliss in Arabia.* Deinde, an ros augeat substantiam. Videtur, quia ros in illis locis pinguis & aërius est.

§. 4. Colligendi rationem ostendit casus. Cum enim hirci & capræ, odoratorum (vt Plinius loquitur *lib. 12. cap. 17.*) fruticum appetentiores, carperent Cistum, adhærensque barbis & cruribus ipsorum pinguedo cogeret pastores pectere, animaduernerunt non ignobile esse hoc odoramentum. Hinc in usum venit funium per frutices tractio, è quibus postea deradebatur ladanum. Venit & modus Calohierorum hodiernorum in Creta, de quo late Bellonius 1. *Obs.* 7. Meminere & Clus. 1. *Rar.* 5. & Lobel. *f.* 557.

§. 5. Nos habemus ex Africa, inquit Clus. Vnde vnde sit, operæ pretium iam fuerit inquirere in notas optimi. 1. Hoc substantia debet esse *ῥαπαχμῖ*, vt Dioscorides, quod Plinius vertit *Molle*. Melius Cordus, *Tactu lentum & mollescens*. Sub hoc sunt duo alia Dioscoridis vocabula, *ῥαπαχμῖ* & *ῥαπαχμῖ*. 2. *ῥαπαχμῖ* *ῥαπαχμῖ*, & *ῥαπαχμῖ*, sine ammistione arene & sordium. Hinc probatur *ῥαπαχμῖ* *ῥαπαχμῖ*, percolatum, quo ipso fit *Leue & minus ponderosum*: quale recentiores desiderant. 3. *ῥαπαχμῖ*. Hinc Rufus 1. 2. *cap. 1.* dicit *ῥαπαχμῖ*, *excellens quid spirans*. Plinius *Grauiissimo odore* dixit. Nimirum, vt Scal. *Exerc.* 211. numero 2. Ladanum recens non minus male olet, quam Zibettam recens. Quod vero iam senuit, non ingrata suauitate caput, olfactumque mulcet, vt cum Cordo loquar. 4. *ῥαπαχμῖ*, *Viride*, inquit Plinius, cum *subuirtide* deberet, non *sine*, inquam, *flauedine*, quamuis vocabulum Græcum secum fert. Tale ne Veteres quidem semper habebant. Ideo, quod non recte purgatum erat, *Terrenum* vocabant: quod recte, *facitium*, quasi natiuo opponentes. Magna etiam varietas est in vetustate. Quod enim lapideæ duritiei est, quale exhibitum vidi in Visitationibus, inutile est.

§. 6. Tum vero si cogitetur de substituto, quod erit? Distingue; si principale sit ingrediens, *Massa* erit: sin materia tantum, quoduis ladanum suffecerit, modo liquari possit. Hoc peculiari nomine *Confecta* & *Constra* appellatur à quibusdam.

§. 7. De facultatibus dicendum est, quod iam sæpe, *Cistum-ladon* esse in censu earum plantarum, quæ sunt heterogenearum partium, ita, vt partes aëriæ & igneæ præualeant, & sit non frigidus, sed calidus, docente Gal. 7. *Simpl.* In ladano, quæ sunt ipsissimæ partes illæ, tam manifesta est caliditas, vt cum Galeno scribant Arabes, cal. esse in 1. complete, hoc est vt tangat 2. gr. De ficc. solus pronunciat Auicenn. in 2. esse. Id sit verisimile ex facultate digerendi, aperiendi emolliendi & concoquendi. Probatur vero etiam ex partium tenuitate, quam omnes illi tribuunt. Interim non perit frigiditas omnis, qua adstringit, seu vt Latiniore loquuntur, spissat. Quare, *usu interiore*, omnia facit, quæ præstantissima deobstruentia, nisi quod absterfionis parumper habet. Quare laudant veteres in tussi à crassa pituita, in stranguria, &c. *Exteriore*, in suffumigiis efficax est, in pellendis secundinis & foetibus immortuis, in scirrhis vterinis, in malagmatis quibusvis. Maxime celebratur in vlceribus antiquis & cauis, cum magno labiorum tumore & duritie, quam in rem peculiare *epuloticum ex Ladano* describitur 4. *lib. 7.* Cui simile subiicitur ex Chamæleonte cum epiphonæmate, *Chamæleontem habere vicem ladani.* Nimirum, quod 2. *lib. 2.* in Emplastro primo viridi Andromachi scribitur, ladanum habet vtrumque, quod heic requiritur, molliendi & fluxionem inhibendi. Idem dixeris de capillorum defluuio. Vt enim post 7. *Simpl. 1. lib. 1.* scribit Galenus, & digerere potest ladanum humores vitiosos, casum pilorum inducentes, & firmare in cute pilos ipsos adstrictione sua. Facit autem hoc non nisi moderate, vt ex Gal. colligi potest, & scribunt expresse Serapio & Auic. Si enim defluuio pilorum mederi potest; alopecie & ophiæsi (ita enim legendum esse constat) non potest, quod hi duo affectus desiderent fortiora digerentia: vti que Ladanum non esse forte.

§. 8. Quærunta aliqui, an vis ipsius adstrictoria sit tanta, vt aluum possit sistere, quod Dioscorides scribit? Respondent, non adstrictione, sed diuersione ad vrinas. Hoc innuit ille, cum dat in vino veteri, & statim subdit; & *vrinam.* An ibi tantum sistit, vbi sunt cruditates?

§. 9. Quærunta alij ex Plinio, An habeat etiam aliquid narcotici? Certe Marc. Vergil. id obtrusum it Dioscoridi, quam ob causam vellicat illum Manardus in *Dioscoridem.* Mihi verisimilior est coniectura illorum,

illorum, qui Ladanum aggregant styraci, myrrhae, croco, vaporosis aliis, quorum supra facta est mentio.

§. 10. Habemus in Officin. *Oleum de Ladano*, cuius parandi rationes diuersae sunt apud Matthiolum, Calestani, Fallopiū in *Secr.* & Euonymum. *Emplastrum pro Stomacho Textoris* (aliud est Mesue) vocatur quibusdam de *Ladano*.

§. 11. Consequens est, vt agam de

HYPOCISTIDE.

Hec iterum altius intonandum est. Summa plantarum diuisio est apud Theophrastum 8. *Hist.* 8. *extr.* Aliæ & pleraque omnes à terra capiunt succum suum, aliæ ex alia planta. Hoc genus duplex habet nomen, alterum generale, ab effectu, *αἰμώδους*, aut (vt alia exemplaria habent) *λοιμώδους*, ἢ *λοιμώδους*: alterum speciale, ab herba, cui incumbit, & quam depasto succo enecat, vt *ὀροβάγχη*, *eryuanгина*.

§. 12. Huius generis est *ὑποκίς*, non *ὑποκίς*, quod obseceni quid habet. Hæc, vt dixi, annascitur primo vere & Cisto mari, & Cisto ladanifero, non fungi similitudine, vt Fuchsius, qui nunquam vidit: sed veluti Squamata maior Matthioli, sine foliis, carnosa, & tota veluti mali Punicæ cytinis constans, vt Cordus loquitur.

§. 13. Hec quæro, quid sunt cytini? Squamis, explicat Clusius 1. *Rar.* 50. Recte & ad naturam: sed quid simile habet mali Punicæ cytinus (de domestica loquor) cum hac squamosa compage? Vtricus est, vt & hyoscyami flos, qui etiam cytinus dicitur? HÆREO, nec quisquam me docet.

§. 14. Interim Dioscorides expresse, *ὑμείον η̄ κατὰ φύσιν*! Vitiosus profecto est Dioscorides, vt ex sequentibus coloribus. Totum enim vel purpurascens est elegantissime, vt Clusius offendit in Hispania: vel flauescens cum viriditate, vno verbo, *χλωρόν*, quod exficatum totum fit nigrum, vt de Italico in Euganeis testari possum. Hoc ipsum cur *λοιμώδους*, ἢ *αἰμώδους* Theophrasto? Nihil ambigo iam vitium hec quoque esse, & scriptum fuisse olim *λοιμώδους*, ἢ *αἰμώδους*, quasi dicas, pestis instar corrumpens, aut defectu alimenti enecans matrem suam. Huc trahere possis & seruare *αἰμώδους*, si analogicè explices *αἶμα* de succo arborco.

§. 15. Quidquid sit, quia siccum tantum offerunt Officinæ, qualis is esse debet? Syluius & alij, Nigrum volunt, substantia (vt innui) medium inter gummi & resinam, lentum, sapore adstringenti, odore non ingrato. Quo loci id monendum, quam crasse errarunt pharma-

copolæ supra in Galbano, *album* volentes: tam crasse heic, qui *nigrum* optant. Diserte enim 1. *Antid.* 17. *καὶ δὲς χυλὸς τῆς ὑπερσίδος* expetitur. *Ruffa*, vt ex Plinio habent soli Flores quod sciam.

§. 16. De expressione succi videatur Cordus, & Maranta in *Ther.* Monitos autem volo eos, qui conscientia suæ consulere volunt, ne vtantur succo vel Tragopogonis vulgaris, vel Pimpinellæ, tam Saxifragæ, quam Sorbastrellæ dictæ. Vterque error natus est ex Arabibus, qui Cistum vocant *Barbam hircinam*.

§. 17. Moneo etiam eos, qui succum ipsius cisti substituunt succo hypocistidis, aut (si bene res cecidit) miscent vtrumque. Facultates non permittunt.

§. 18. Et de his iam dicendum restat, Totam plantam esse frig. & sicc. Galeno consentiunt Arabes, sed quo gradu? Dicit Galenus, *vt tepide caliditatis sit particeps*. Idipsum cum sit verè frig. vt in anterioribus comprehensum est, ait Auic. esse in fine primi. Et redè: credo enim in libris Auer. esse errorem scribæ, qui tertium habet. Hoc ipsum est ab elemento terreo, quod infert sic satis validam adstringendi vim, qua cum siccitate iuncta, sanguinem sistit, vulnera glutinat, partes fluxione tentatas roborat. Ideo Galenus ait, Theriacæ misceri hanc ob causam, vt partibus reddat tonum. Tu, quisquis es, pro explicatione *τῆς sic satis*, accipe illa Galeni 6. 2. π. 3. vbi bis ponitur inter moderate adstringentia in vix laxitate.

§. 19. Sed quid agendum, si substituto opus sit? Plerique Aca- ciam accipiunt, quod Dioscorides dicat, vires illius habere. Tu iterum expositorum admitte, Dioscoridem ipsum, qui hypocistidem ait superiorem esse, & in siccando, & in adstringendo. Consultum igitur fuerit, sequi consilium ipsius Dioscoridis, qui digitum intendit in succum balaustiorum.

D E L A P A T O.

CAPVT CXXI.

§. 1. **I**Ta scribo, ignarus quippe vnde sit *τῆς* & *th*. Est enim *δὲ τῆς* *λαπάτω* ἢ *λαπάτω* (quod deriuant *δὲ τῆς* *λάτω* ἢ *λάτω*) quod Attici mutant in *αλαπάτω*, hinc *λαπάτω* ἢ *αλαπάτω*, subaudi *φάρμακον*, idem cum *καίωπυρ* ἢ *ὀκισσώπυρ*, ἢ *ὑπερσίδω*, *Lenitio*, vno verbo, hodie, Latinis *Rumex* est, quamuis quidam *Oxalidi* seu *Acetose* dicendæ solum tribuant.

S. 2. Species apud Galenum 2. *Alim.* 47. & 48. 7. *Simpl.* tres sunt. 1. *Lapatum satinum*, quod est Lapatum hortense I. Bauhini, Lapatium acutum Officin. Et quia satium trahit secum syluestre, ita voco *Bonum Henricum* vulgi & Officin. quod est Lapatum vntuosum Bauhini, Tota bona Lobelij & Dodonæi. 2. *Oxylapatum*. Vbi dico, Cum controuersum sit, acutumne, an acidum sit? Accipere me vtrumque, & Oxylapatum, hinc quidem vocare *Oxalin* seu *Oxalida*, *Acetosam* & *Acetosellam* nostram: illinc autem *Sanguinem Draconis* Officinar. qui est ex Lapato syluestri tenuifolio III. Species. 3. *Hippolapatum* (*ἵππολάπην* nullum est) quod alij *Bulapaton*, iterum duplex, *Rotundifolium* & *Longifol.* quorum illud supra pro *Rhapontico* habui: hoc, pro *Rhabarbato Monachorum* nunc designo. Et hoc idem est cum *Hydrolapato Dioscoridis*, quod est *Lapatum aquat. folio cubitali Bauhini*, imo bicubitali, quod ego vidi. Sed quid sit de *Spinachia* Bauhini? Quia *Gesnerus* *σπινάκια*, *σπυρομαλάκι* Ruelhii vocat, iam supra ego *Beta* iunxi. Nec pœnitet facti. Folia enim, præterquam incisuris, habitu sunt betaceo, nec minus nitrosa, vt supra comprehensum. De reliquis igitur ordine.

I. LAPATIUM ACUTUM Officinarum.

S. 3. **E**st Lapat. illud vulgare, *Grindwurtz*, oder *Mengwurtz*, quod aliquando est folio latiusculo, nec differt in facultatibus. Est autem frequentior vsus radice, minus frequens seminis, minime foliorum. Interim alicubi & totum est in vsu. De hoc est effatum illud Theoph. 7. *Hist.* 2. Tota forma vicinum est betæ. Et lucidius Galenus 2. *Alim.* 43. est *beta agrestis*. Et mox, Non modo gustu, sed & viribus betæ hortensis similis est.

S. 3. Tu vero scito, non posse inde iudicium fieri de facultatum similitudine. Nondum enim vidi, qui Lapatio tribuerit nitrosum illud superficiale. Interea, & Lapatij virtus est composita, vt cum Auer. loquar: sed hoc discrimine. Beta & soluit & sistit ventrem: sed hoc substantia sua interiore terrea, illud nitrositate superficiali, vt loquebar. Lapatium & soluit & sistit ventrem: sed hoc adstrictione sua, illud substantia aquea. Hoc ergo sequitur. *Beta*, quod ad actiuas, est calida: quia nitrositas est valde insignis: *Lapatium* est frigidum, quia aquositas prædominatur. *Beta*, quod ad passiuas, omnibus suis partibus est sicca: *Lapatium* foliis & radice humidum, semine siccum est. Est autem frigiditas herbæ secundum Auic. in 1. humiditas in 2. seminis frigi-

ditas in 1. pariter siccitas in 2. Quod dico de frigiditate foliorum, confirmo ex Dodonæo, qui humiditatem prævalere ait, propter lentorem, ob quem comesta, & facile & cito descendunt. Hoc ex Auic. est, qui lenitatem illis tribuit. Et apparet illa ad sensum, si quis tangat, eaque euidentialior est in hortensi, quod subinde excrementosius est. Quo sensu Plin. lib. 19. cap. 20. videtur prætulisse sylvestre satiuo. Hinc apud Horatium in *Sermon: lapati brevis herba* pellit duram aluum, si moretur illa. Ideo Columellæ lib. 11. est *lapatos lubrica*. Ita enim ille.

§. 4. Ex his intelligitur, quod alimentum inde expectare quis debeat? Non quale à beta, quamuis Gal. id videatur velle: sed paucum & aquosum, quale fere à spinachia, sed ob amarorem ingratum, calidis competens, non frigidis.

§. 5. Et de foliis quidem ista: de semine Gal. loquitur 7. *Simpl. & de Ther. ad Pisf. 4.* qui id à Dioscor. petiit, dicente, tam manifestam habere adstrictionem, ut dysenterias, lenterias, aliaque alui profluuia sanare possit. Tu ex Auic. hoc habes, Frixum semen felicius hoc posse, idque propter aliam causam, viscositatem, ut Auic. vocat mucaginem psyllij, qua instar ceræ aut seui tectorium quoddam præbet intestinis contra acrium humorum influxum. Quo admissio, non extendendum etiam fuerit experimentum ad alios à dysenteria fluxus, quos lentore suo auxerit potius. An hic ipse lentor inter frigendum absumitur, iamque agit siccando & adstringendo? Reliquorum experimentorum rationes non do.

II. BONVS-HENRICVS, SEV *Tota-bona.*

§. 6. **H**anc plantam si quis ad atriplices velit referre, non pugnat. Ago de illa propter Offic. quasdam, quæ inter vulnerarias habent, *Gemein wundkraut* vocantes, ut est apud Tragam.

§. 7. Sed quis est *Malus-Henricus*? Describit Dodon. ex Gesnero, cap. de Bone, è cuius verbis hætenus ego haurire non potui; *Alte Dentariam maiorem Matthioli.*

§. 8. In facultatibus consentiunt Matthiolus & Dodon. calidam & siccam esse: ego contra frigidam & humidam, ob manifestum etiam tactu lentorem, quo vulnera curat & aluum soluit.

III. ACETOSA SEV OXALIS,

¶ *Acetofella.*

§. 9. **H**Æc citra controuersiam apud me est Oxylapatum Gal. Nec moror, si alicubi iungit ille vtramque appellationem per hoc enim solenne illi esse, didici ex diuturna Galeni lectione, & occurrunt exempla multa in Notis meis. Loquor autem de Acetosa maiore, quæ & Pratenfis Bauhino.

§. 10. Hanc habere vires à Lapatis non diuersas vt consentio : ita acor persuadet quid amplius. Hinc Aucirois verbum est, *virtutem ipsius magis compositam esse*. Nimirum, vt est 4. *Simpl.* 15. acor ille ex calore est, aliquousque mutante, non dominante tamen, (puta,) vt acetosa dici possit calida. Aquea enim frigiditas heic aliquatenus victa, facit, vt Gal. 7. *Simpl.* dicere possit, *Oxylapatum, cum eo, quod repercutit, simul digerere*. Hinc patet, quàm longe aberrant illi, qui frigidam esse aiunt in 3. Hinc etiam iudicium fieri potest de passuis. Iam enim folia ipsius quodammodo siccant, semen etiam in 2. gr. id facit. Neque enim habent puto, lentum id, de quo dictum est. Quare etiam Gal. semen eius in dysenteria præfert semini lapati. Sed quid ? agitne siccando, an adstringendo ? Idem Gal. *eodem loco* adimit illi adstrictionem. An ad semen adigi non potest ? Quid etiam ? Folia cientne, an cohibent aluum ? Vtrumque, illud, vbi à pituita est malum : hoc, vbi à siccitate. Vfus foliorum apud nos est in embammatis : apud Italos etiam in acerariis.

§. 11. In Officinis est *Syrupus de succo acetosa*, in febribus biliosis malignis. Paratur alicubi ex illa, quæ VII. est apud Bauhinum, & est succulentior. Præferunt quidam illum (non sine graui causa) qui ex succo *Acetofelle*, seu *Lanceolata*, cui substitui posse *Oxyn trifoliam*, quæ est *Alliua* & *Luina*, Fracastorii, in cuius aqua dat *Diascordium* suum, non nego. Quin addo, *Conseruam Acetofelle* longe esse præstantiorem *Conserua Acetose*.

IV. RHABBARVM MONACHORVM.

§. 12. **D**E hoc vide historica quædam apud Tragum. Qui verum Rhabbarum esse volunt, deceptos se denique esse fatebuntur. Videtur appellationi occasionem dedisse Tzetzes in *Hesiodum*, qui Lapati radicem dicit vocari ^{scilicet} *scilicet*. Ita enim est edit. Heins. proxima ; non autem Rhabarb. vt Camerarius in *Horto* habet. Reuera,

nihil aliud est, quàm *Hippolapatum Dioscor.* quod distinguit Plinius ab *Hydrolapatho*, frustra. Nam in paludibus suum nasci Dioscor. ait. Habere facultatem purgandi, certum est, sed de dosi ambigitur. Tragus de se scribit, 3 j. cum ꝑ. Zingiberis eduxisse bilem & pituitam. Alij contra obseruauerunt, habere effectus Rhabarbari non nisi in dupla, triplave dosi. In cæteris deobstruendi & aperiendi facultatibus, vt in colore similis est Rhabbarbaro, ita idem agit. An cum adstrictione, nescio.

§. 13. Cæterum, quia

V. SANGVINEM DRACONIS

Officinatum

INter lapata syluestria ponit Bauhinus, illius etiam meminerò, vel ideo, quia idem persuasus est, esse succum Draconis arboris, quam in frontispicio *Rar. plant.* Clusius posuit. Reuera est genus palmæ Indicæ. In Officinis duplex est, alter *in granis*, alter *in pane*, de quorum neutro quidquam certi habeo.

DE LAPPA MAIORE ET

minore.

CAPVT CXXII.

§. 1. **I**NTER densas confusiones harum duarum plantarum, ita puto, Maiorem quidem esse ἀρκύριον, ἢ ἀρκύριον, ἢ ἀρκύριον, ἢ ἀρκύριον Dioscoridis: minorem autem ξαύριον eiusdem. Atque vt certum est, posterius hoc esse dictum ἀνὸ τῷ ξαύριον μῖνον τὰς ἡμέρας, ita incertissimum est, quæ vox ex illis sit legitima, & an omnino ἀνὸ τῷ ἀρκύριον, *versus scilicet* versa?

§. 2. Certum & hoc est, maiorem dici Græcis μεγαστάρια ἢ μεγαστάρια: Latinis *personatam* seu *perfoliatam*. Qui enim, vt author est Mar. Vergil. in *Dioscor. lib. 4. cap. 102.* in Palilibus & Floralibus volebant exagitare alios incogniti, tria lappæ folia prætendebant faciei, vnum fronti, duo vtrique malæ. Inde herba quidem ipsa *Personata* dicebatur: actores autem *Personati*.

§. 3. Nec risu digni sunt, qui *Perfolata* & *Perfolati* scribunt. Vt enim refert Taubmannus noster in *Curcul.* ex Placido Grammatico, veteres

Perfolia dicebant. Interim eò inclinât, *Perfolia à Persôna* diminutivum esse, vt *Corolla à Corona*.

§. 4. Digni autem sunt, qui à *Sole* deducunt, quasi quidam vsu horum foliorum à Solis æstu se tutati sint. Nec Plinio ignota est *Perfolata* lib. 2. cap. 9. vbi Arcion ait vocari. Meminit & pluribus locis. Vt tacere possint in posterum, qui *Perfolata* legunt. Vocatur hæc planta in Offic. etiam *Bardana*, voce vel Gallica vel Hispanica.

§. 5. De facultatibus eius pauca omnino comperta sunt. Accipio nunc pro confesso, *Arctium* Dioscoridis & Galeni esse

LAPPAM MAIOREM,

§. 6. **E**T hoc superædifico. Quemadmodum *Arctium* I. Gal. (& montanum) erat *λεπτομαρτὴν ἰκανὸς δυνάμειος*, hoc est, longe tenuiorum partium altero: ita heic. Quare lappa etiam cōpessio erit longè debilior in iis, quæ in hoc genere sunt, vt constat ex superioribus.

§. 7. An autem quod est in vulgatis Galen. Exemplaribus 6. *Simpl.* possideat vim absterforiam, dubito cum Lobelio *obs. f.* 318. Hanc enim expectes potius ab iis, quæ sunt crassarum partium. Quare Notis in eum locum iunxi me cum iis, qui *ῥυπτικὸς* mutant in *εὐφρῆνος*. Iam vero hoc me moratur, quod etiam adstrictio sit à crassis & frigidis partibus.

§. 8. Quidquid sit, acceptant Practici partium tenuitatem, & valde laudant in promouenda viua & calculo. His applaudunt, qui *ῥυφῆνος* intulerunt. Malum enim hoc vtp plurimum est ab *ἀπῆς* renum, cui opponitur adstrictio. Viuntur illi fere in eam rem feminibus, quibus præfero radicem, saccharo conditam. Intelligo quosdam valde amare caules, primo vere erumpentes, quos in prima mensa cum sale & pipere rodunt. An aliud quid subest? Quærunt, inquam, tales incensivum ad Venærem? Laudant in Ischiade quoque, quod materiam abducat per vrinas.

§. 9. De

LAPPA MINORE.

Siquidem *Xanthium* est, nihil aliud Gal. habet, quàm quod semen habeat *διήκειν ἀσφορτικόν*, ob quam vulgo imponitur strumis, vnde *strumaria* etiam dicitur. Eadem facultate creditur ruffare capillos, vt dixi.

DE LAVRO.

CAPVT CXXIII.

§. 1. **I**NTELLIGITVR heic vulgaris *laure*, Græcis vocata. Ex hac in Officinas nostras veniunt folia & baccæ, olim etiam cortex radidis. Hæ partes differunt in facultatibus secundum magis & minus. Cum enim calidæ & siccæ sint omnes, baccæ sunt in summo loco, cortex in imo, folia in medio.

§. 2. Cortex hoc peculiare habet, quod amarior sit reliquis duabus partibus, non sine acredine: hæ acres quidem, sed non sine amarore.

§. 3. Sed in quo gradu? Baccæ, cum ro. 2. in composit. Ischiad. Andr. sint in censu vehementissimorum & calidiss. remediorum; cum 6. *Simpl.* plus calefaciant & siccent quàm folia, quæ ipsa tamen vehementer id agunt: videri, baccas quidem esse in fine tertij, folia autem in principio eiusdem, adeoque hunc esse sensum Auicennæ, lauri grana esse vltima in caliditate.

§. 4. Iudicari hinc aliquis facultates olei. Cum enim baccæ sint tales; & vero Gal. 6. 2. in Emplastr. *diacris* Criton. dicat oleum abunde calefacere: quei possum Auerroï credere, cal. esse in primo? Sed ita, vt tangat aliquid de secundo? Nec subleuat, quod postea dicitur, compositum esse ex substantia terrestri adusta cum substantia frigida. Hoc enim vult, non esse æqualitatem inter partes calidas & frigidas. Ideo additur, *Continentes sunt cum amarore, aromaticitas* (duæ causæ caliditatis) & *spiciculus*. Nimirum, habent quidem aliquid adstrictionis in cortice, quam tamen acrimonia cum partium tenuitate (tribuitur hoc illis, 6. 2. in Aniceto Critonis) multimodis superat. Huic si addas amarorem, iam alia causa est, cur oleum hoc sit vltima. gr. Alia iterum causa est, si ante expressionem separentur cortices, quod fieri vult Andromachus in med. aur. 3. 2. 1.

§. 5. Ex his intelligas, quò gradu sint folia? Fortè in medio secundi. Habent enim acrimoniam manifestam cum tantillo amarore, non sine astrictione, quæ in viridibus manifestior est. Ab his parum abest cortex radidis, etiam sensus iudicio.

§. 6. Quid igitur præstant singulæ lauri partes? Egregie discutunt, attenuant, abstergunt, & adstringunt, tam foris, quàm intus. Sed quid dicis de ventriculo? Confert, an lædit? Tot authoritates faciunt,

ciunt, vt credam hoc posterius potius. Ideo cum Marc. Vergil. & Cornario pro *μακρόν* apud Dioscoridem, lego *ἀρτυρόν*.

§. 7. Olei laurini vsus est in omnibus affectib. frigidis. Verum, quia non facimus ipsi, sed alibi facto vtimur, cauto opus est. Est enim calidissimum, & vsu externo facile inflammat. *Emplastrum de baccis lauri* variæ sunt descriptiones, vsusque fere est in Colicis. Eadem conditio est *Electuarij de baccis lauri Rhasis*, in cuius vsu interiore videndum est, ne baccæ non decorticatæ damnum dent. Et cum non eadem ubique sit mellis quantitas, accurandum est ante vsum, vt constet ea de re.

DE LENTE.

CAPVT CXXIV.

§. 1. **L**ENS *lentis*, quid differat à *Lens lendis* pueri sciunt. Illud est *φάνος ἢ φάν* (non enim differunt): hoc *λένις, λένιδος*, à quo aliud est *λένις, λένιδος pulvis, calx, pix, quoduis tectorium*. Rursus, aliud est *φάνος* simpliciter dictus: aliud *φάνος ἔνι μαμάτι*, qui tamen *muscus* potius est quàm *planta*. Ideo (credo) Bauhinus in *Pinace* non tantum separauit à legumine nostro: sed & duas alias vere plantas, quas in *Matthiol.* habet, reiecit in posteriores.

§. 2. In lente proposita alia est *Maior*, quæ *Italica* dicitur, & tantopere luxuriat, vt ad vnguis humani latitudinem accedat: alia *Minor*, quæ *Germanica*, & de qua testari possum experimento proprio, vere aliquando lapidescere in agro.

§. 3. De hac aliquammulta sunt dubia, quæ explicabo ordine. Inter scriptores de re alimentaria sunt, qui in actiuis modo temperatas faciunt, modo calidas, modo frigidas: in passiuis tam certo siccas, vt quidam 3. gradum attingant. Huius dissonantiæ causa est heterogeneitas partium, quæ (omnium consensu) in superficie, & imo corpore est. Ita enim loquendum mihi esse video: non autem in corpore & cortice. Hinc enim inclarescit similitudo, quæ est inter brasficam & lentem, & verò via fit ad tollendas lites, quæ sunt inter authores.

§. 4. Ita autem infero. Aut integras vsurpamus lentes, vna cum primo suo decocto: aut effuso primo decocto, & substituto alio: aut vsurpamus primum decoctum solum absque lentibus: aut decorticas sumimus, vnà cum primo illo decocto: aut effuso illo, & substitu-

to alio : aut denique alterutras, vel solas, vel cum carnibus, capis, aliisve condimentis. Quocumque modo edantur, alium oportet expectare effectum, vel ad caliditatem, vel ad frigiditatem nos ducentem. Insignior & maximè notabilis apparebit, si vel lentium integrarum primum decoctum solum accipiatur : vel decorticatæ lentes solæ absque suo decocto. Tum enim verum erit, quod 1. *Alim.* 1. 18. & 44. 1. *Acut.* 18. necnon 8. *Simpl.* scribitur, Potione quidem decocti aluum ciere : esu autem substantiæ sistere. Habent enim in superficie, non secus ac brassica, salsum & nitrosum quid, quo in ius depositum, aluum quibusdam ab eodem cieri absurdum non est, maximè, si cum aliis acribus, sale, garo, pulegio, pipere, aceto condiantur : aut etiam si lubricantia sociantur, oleum amygdalinum, sesam. atriplex, cucurbita, &c. Habent autem falsedinem hanc euidentius in cortice, obscurius in corpore, quamobrem excorticatæ etiam aliquid præstant, nisi fortè à reliquiis corticis id est. Hoc igitur absente stimulo, & affusâ nouâ aquâ calidâ (non frigidâ : ita enim nunquam præcoquerentur) denuo coctis lentibus non iam aluum cient, sed sistunt, stomachum, intestina, & totum ventrem corroborant, ut Galen. loquitur, maximè, si cum rubro vino & odorifero dentur, ut est apud Isaac. Si validiorem effectum velimus, de eiusdem consilio, addi possunt folia plantaginis, mala cydonia, mespila. Nimirum iam ita domitæ sunt partes acriores, ut amiserint vim suam, & agunt partes terræ, non siccando tantum, sed & adstringendo.

§. 5. Hoc conforme est antiquo dogmati Hipp. 2. *diet. nu.* apud Marinellum 8. *φασι δ' αὐτῶδες*, &c. Quod est, interprete Gal. 1. *Alim.* 1. ut & *Acut.* 1. c. cum utrumque simul ingeritur, pugna quædam fit, quando solidum corpus hæret subinde, succus ad excretionem properat. Ab hac pugna mordicatio quædam & anxietas existit ex torminibus & flatibus, qui necessario generantur tum, cum diuersæ facultates diuersum agunt. Dum agunt, dici non potest, lentem aut ciere, aut sistere aluum : sin eiiciatur cruda per sedem, ciere. Et hæc quidem ita se habent : à quibus II. occasionem sumere oportet conciliandi loca quædam authorum nostrorum. Qui igitur legunt apud Diosc. *καλίας δ' αλμῶδες οὐδ' ἢ λίποι ἐνδύμενος*, tueri se possunt hoc loco, qui agit de ventriculis calidioribus, *Alim.* 1. c. At, qui, *καλίας δ' μαλακτικῶδες*, &c. alterum euentum præ oculis habent, qui tam frequens est, ut prouerbio locum fecerit apud Italos. Pafinus in *Matthiolum* delet posterius.

§. 6. In his Dioscor. consenserit sibi, etiam si *ἰσχυρῶς* (ita quidam Græci vocant) vim tribuit molliendi, quam postea iuri soli, affirmans insuper, lentem decorticatam sistere aluum vi adstrictoria. Ac-

cidit enim toti lenti aluum soluere, cum per se vehementer adstringat, auctore Gal. 8. *Simpl.* item *l. Alim.* 18. vbi corticem plus, carnem minus adstringere docet. An pro *igypsis* legendum est *icardis*? Reuera enim adstrictio lentis non est insignis, vt ipsemet 6. *κ. ππ. ult.* in med. Archig. ad aphthas dicat, lentem habere paucissimam adstrictionem. An potius cum Cornario in *Dioscoridem* legendum est in *igypsis*? Serapio Galenum laudans ait, Sapor earum est stypticus stypticitate pauca.

§. 7. Et Auerroës (magnus Galeni admirator) eadem pene verba habet, si pro *Frigiditatem* legas *Stypticitatem*. Et ita legendum esse, duo persuadent. *Alterum*, quod reliquus contextus totus ex Galeno est. *Alterum*, nisi hoc admittatur, tautologias crimen impingitur illi, imo sibi ipsi non constat, illius verbis ita habentibus, *Lens habet frigiditatem non fortem, & est temperata inter calidum & frigidum*. Accedit Paulus, Galeni simia dictus, qui hoc tantum ait, *Adstrictionis quoque non nihil habet*. Et Aëtius, *Lentes non valde adstringunt*.

§. 8. III. Si tales sunt lentes, quid in conseruatione naturæ boni habent? Veniat præcentor Dioscorides, Empiricus is quidem, sed à nemine vnquam contemptus, qui hac tuba vtitur, *δυσήλικες ἴσται, κακιστὰς ἔχουσιν, πρὸς μαλακίαν τοῦ σώματος & ὀπίσταν*. Succedat Galenus, *ἥτις χαλεπὴται χαλεπότερα*. & ex Hippocrate, (quo Viro!) vrgeat pugnam illam, de qua tam verbosus fui. Quæ si vera est, vt est, dicat mihi aliquis, si in prima coctione tantus labor, quid speres de reliquis? præsertim, si viscera sint debilia? Dicat hoc Anazarbeus, *δυστοκίαι, & ἀδύναμις ἴσται ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ, & πρὸς μαλακίαν, & καρλίαν*. Hoc si Latinè dicam, *Incommodas esse omnibus partibus principibus*, peccarone? Dioscorides iterum, & cum eo Gal. in specie *ἐμβελυνωτίαν* facere scribunt. Cui addo, etiam *καθαροῦ γίδας*, quam sapissime numero expertus sum à brassica, *δυσωπία* lentium, 2. *κ. ππ. 1.* antequam & has, & illam cum omnibus leguminibus, fructibus tam horæis quam aliis abdicaui mensa mea Platonica.

§. 9. Interim, & lentes, & oculis inimica coramble, vt ex Col. *l. 11.* loqui licet, prodesse possunt quibusdam oculis, cuidam capiti, si humidius sit. Hinc altero à nuptiis die inuitari solent propinqui, *χρὴν σαυρὸν κραντ*. Caueant igitur lentes, & catarrhosi, & melancholici omnes: hi, quia augment siccitatem: illi, quia fundunt. Careant etiam epileptici, & alii, qui ex siccitate laborant affectibus generis nervosi. An igitur conueniunt paralyticis? Vapores sunt crassiores, quam vt penetrare possint. In affectibus pectoris etiam non habent locum, quod ex 1. *Acut.* 27. probari potest.

§. 10. Veteres ex culina curabant varios affectus, & inde est *κακὸς*

ἡλικίῃ, στυγερῇ, βαρκοῦ, &c. Et hæc quidem fiunt in ἰσχυρῇ alimentum ἡσυχαστικόν, quale est? Crassum & melancholicum, non sine latitudine, prout sunt illa, quæ adduntur. Omnium minimè talem succum generant excorticatæ, si abiecta prima aqua, cum aceto dentur, aut aliis alterantibus. Magis, si cum prima aqua, cæpis, porro, allio, &c. Maximè, si cum carnibus salitis, & tum, cum carnes ipsæ superdantur. Vt enim non nego salem attenuare: ita totum hoc infertit, crassos humores augendo. Adi Isaac, 2. diet. 24.

§. 12. Ex cuius oratione hoc etiam intellexeris, quale sit hoc melancholicum alimentum? Calidum, ob empyreuma, quod terra illi dat. Quare apud Galen. l. de Sal. diet. 2. lens est inter legumina, quæ calefaciunt & siccant. At frigidam dicunt plerique? Vt melancholia ipsa, & cinis est.

§. 13. At veteres Philosophi familiariter utebantur? Quamdiu incognitum fuit maleficium. At cur Arabes tam frequenter præscribunt in victu etiam febricitantium? Et Brudus Lusitanus non raro concedit? Vide contrà disputantem Amatium in Dioscor. l. 2. c. 101. ex Galen. 1. Acur. 18. & 27. aliisque auctoribus.

§. 14. IV. Peculiaris quæstio est ex Auicena. An decoctum illarum infebribus pestilentibus, præcipue in morbillis puerorum locum habeat? Deterret me auctoritas viri grauissimi Cæsalpini 6. Hist. 10. Tenet me dubium Mündella, Epist. 17. qui vna cum Cæsalpino, præter rationem ait esse. Campolongus, l. de Variol. excusationem parat, quam non intelligo. Massaria 5. Pract. 25. proterue agit. Vt me expediam, video triplicem Mercurialis limitationem 1. Morb. puer. 2. quarum 1. est, ne utamur primo decocto. 2. nec secundo, sed 3. substantia: & distinctionem Fracastorij 3. Morb. contag. 4. inter ebullitionem maiorem, & temperatam. Ecce rides in re seria? Quia Nunc sunt, cum manifesto periculo coniunctæ, verbo, Metus diarrhæe aut dysenteriae est.

DE LENTISCO, TEREBINTHO,

Larice, Abiete, Piceâ & Pinu.

CAPVT CXXV.

CONIVNGO has arbores, vt resinæ ipsarum rectius distingui possint.

I. L E N T I S C V S.

§. 1. **H**ic primum omnium soluenda est ambiguitas, quæ est in Appellatione Græca. *ἡ ῥίζη λενίσκος* est : *ἡ ῥίζη* (quamvis etiam *ἡ* inueniatur) *iuncus* est. Rursus, *ἡ ῥίζη* non tantum *lentiscum* (*δαμνιδὲς πύνη*, inquit Galenus in *Gloss.*) significat : sed & *ἡ ῥίζη τῆς σκίλλης*, speciem quandam scille. Cui loco vnguem impressi alibi, signare, non in genere *scillam* omnem, sed speciem illam, quæ teres potius est quam rotunda. Ab hac enim cognomen habuisse Periclem Atheniensem, ut *ῥοκίπαιος* diceretur, author est Plutarch. in *Pericle*, qui addit, *τὸ δὲ οὐκ ἴδιον ἐστὶν ἡ ῥίζη τῆς σκίλλης*, subaudi Attici. Hoc cum nesciret Cicero 1. de *Divin.* & qui illum sequitur, Plinius lib. 18. cap. 25. apud Arat. in *Phænomen.* *τὸ δὲ ῥίζη* vertit *Lentiscum*. Atqui *Lentiscus* non floret *μελεῖται*, ut ostendere possit tria tempora arandi : sed scilla ita floret. Præterea, *lentiscus* non habet radicem bulbosam, ut caput humanum illi comparari possit, tum videlicet cum deest vraq̃ue *πεσκέλλη*, ceu Anatomici loquuntur : sed scilla habet. Vide Cagnat. 2. *Var.* 12.

§. 2. Caterum, tanta est *Lentisci* similitudo cum *Terebintho*, ut facile confundi possint. Sed duæ præcipue sunt differentię in foliis. Sunt quidem vtrique alata : sed *Lentisci* sunt *Glycyrrhizæ*, *Terebinthi*, *Lauri*. Et, quod palmarium est, in *lentisco* semper bina sibi sunt opposita : in *Terebinthi* apice vnum est, quod facit imparitatem.

§. 3. Ex his foliis, vel solis expressis, vel cum cortice radicis decoctis pius, postea expressis, & liquore ad spissitudinem decocto olim succus fiebat. Hodie ex baccis *oleum* fit, ut olim quoque, de quo Dioscorides lib. 1. cap. 39. & ibi Matthiolus, quod seruit chirothecis præcipue inficiendis.

§. 4. Ex arbusto ipso *lacrýma* exsudat, quæ præ cæteris arboribus præscriptis peculiare nomen habet

MASTIX, vel MASTICHE.

§. 5. **A**n *τὸ μέσσηται*, à *massicando* dicta, ut est apud Athen. lib. 14. Hæc vtiplurimum simpliciter ita dicitur, aliquando tamen cum additamento *Chie*, ad differentiam *gummi Chamæleontis albi*, quod possi n. hodie in Græcia eundem & usum & nomen habet, ut est apud Bellonium 1. *Olif.* 8. & lib. 2. cap. 9. An est *ἀναστάνη μέσσηται* Theoph. 6. *Hist.* 4. 9. *Hist.* 1. Huius generis & *Chondrillæ* est *gummi* apud Bellon. loco *post.* Quod enim miraculo dignum est, cum passim in Europa crescat

Lentiscus: nullibi foecundior est, quam in *Chio* (*Schio* illi pronunciant) maris *Ægei* insula. Hinc enim exportatur, non in vniuersam modo Europam, sed & Asiam (de Africa non constat) cum Turcici Imperatoris magno emolumento, de quo vide dictum Bellon. lib. 2. cap. 8.

§. 6. Huius notæ apud Dioscoridem sunt, vt sit 1. *Τυρρηνικὴ κηρί* *ομμία τῇ λευκότητι*. Est autem *cera Tyrrhenica* factitia, 1. c. §. 12. Gal. 7. *Simpl.* λευκὴ simpliciter probat, vt Plinius *Candidam*. Excluditur itaque hac voce *χλωρὰ* apud Dioscoridem, quæ forte est eadem cum *Ægyptia* Galeni, quam *μάλαμα* vocat, & Nabathea Auic. & Capt. Serap. 2. Vt sit *καμπυλῶν*, quod ex Serap. sine ambitione verto *Pellucida*. Et hoc dicit qualis sit candor. Non *lacteus*, cum substantia terrestri & opaca, sed *aquæus*. 3. Vt sit *ἀδρὰ ἢ καμπυρὰ*. Coniungo enim & expono, *Densa & retorrida* adeo, vt ad ignem durata esse videatur. Hoc vero pertinet ad *siccam mastichen*. Nam *liquidam* etiam afferri solitam, capio ex 2. *Simpl.* 21. Explicat, ni fallor, *ἀδρότης* Galenus 5. *Meth.* 4. & rursus lib. 7. cap. 7. vt *pinguissima* sit, quæque ritu aloës masticata non comminuitur, sed partes suas sibi coherentes seruat. An *ἢ ἀδρὰ* ad grauitatem, pondusque ex Serapione referri potest? An ad magnitudinem ex Auicenna? Ita forte fuerit *ἢ Adulta*. *ἢ καμπυρὰ* non posse referri ad colorem, consensio Marc. Vergil. delendam tamen esse non consensio. Cornarius *Valde aridam* exponit, siue, vt ipse vult, *κα* sit particula extensiuæ, siue, vt Eustathius docet, sit *κατὰ τὴν καίαν*, siue *πυρρὰ*. Vtrouis modo significabit *ἢ καμπυρὰ*, quod *valde siccum* est. An Serapio expressit per *ἢ Sicciss.* Marc. Vergil. cap. seq. *aridum*. Scholiastes Theocriti *Idyll.* 6. exponit *καταυδρῶν* *ὅτι τὸ κλίον ὁρᾷ τὸ δριμύτατον*. 4. vt sit *ἀσπρίστις*, *friabilis*. Ita enim lego & verto. Pendet hoc à priori. Si enim siccissima sit, erit etiam friabilis, & laudabitur ad emplastra. An hæc est nota illa, quam alij habent, *Stridorem debere edere inter frangendum*, siue manu id fiat, siue dentibus. 5. vt sit *βιδύνη*, *odorata*. 6. vt *minimè acris sit*. Et hoc ex Gal. est 8. *Simpl.* cap. de *Resinis*.

§. 7. Addunt tandem ex Auic. *vt munda & sincera sit*. Adulterari enim dicitur thure & resina simpliciter dicta, hoc est *strobilina seu pinea*, vt nunc quidem eruditus sum.

§. 8. Sed quid est, quod apud Auic. legitur, corrigi, si per aliquot dies aceto imponatur, & iterum exsicceetur? Et quid in mastice corrigibile est?

§. 9. De facultatibus acturus, seorsim explicet oportet *Lentisci*, seorsim *masticis*. In *Lentisco*, eiusque tam succo quam decocto, nihil fere laudaueris, præter adstrictionem. Quare commendant authores nostri

ad sanguinem vndequaue fluentem, ad fluxus alui nos & vterinos, ad procidentias ani, vterique, ad alia.

§. 10. Præcipua ligni laus in confirmandis dentibus. Quo fine etiam fiebant, & fiunt hodieque ex illo *dentiscalpia*, quæ dicuntur etiam oris halitum commendare. Adstringit tamen non nisi modice, vt Galen. scribit, qui etiam cum hypocistide comparat. Habet enim, vt iterum Galenus, nonnisi substantiam aqueam, leuiter calidam, cum terrena frigida non pauca.

§. 11. Vt dici possit, in qualitatibus actiuis temperatam esse, in passivis ad 3. siccitatis accedere.

§. 12. Quomodo igitur *λεπνὸν* est lentiscus apud Dioscoridem? Mihi contextus persuadet, *ινωδυνὸν* ~~ἐστίν~~. In vlcibus enim cauis & putridis, *λεπνὸν* ~~ἐστίν~~ / in fracturis ossium, &c. suas habet laudes.

§. 13. Quomodo igitur apud Auicennam est calida in 3. humida in primo? Mihi totum pene caput videtur esse de longè alia planta.

§. 14. Qua de re viderint Arabicæ linguæ periti. Quo loco hoc etiam quæro, quomodo Xylobalsami (Xylomastichen vocant quidam) succedaneum esse possit? Equidem suprâ Terebinthum in possessionem huius loci misi: sed neque Lentiscum contemno. Reuera enim Galenus heic opus habet virgula censoria, adeoque baculi lentiscini non sunt sine acrimonia aromatica. Nec satis scio, quibus naribus vsus sit Matthiolus, cum *græuolentes* simpliciter sensit. Sunt enim Clusio iudice, *Iucundi cum quadam tamen grauitate odorû, sapore acidiusculo adeo, vt sitim arceant, elicita*, (quod Pena addit) non secus ac mastix, pituita è cerebro.

§. 15. Et hæc de planta: de resina scribit Gal. calidam & siccam esse in 2. ex contrariis alioqui facta qualitatibus adstringente & molliente, simul digerente & siccante sine morfu. Serapio heic intelligit siccitatem, quæ in fine 2. & principio 3. Ideo Auer. ad hunc ascendit, & addit, Iuuamentum eius peculiariter est in stomacho: generaliter in aliis membris. Quod ita intelligendum est, tam manifeste iuuat ventriculum frigidum & humidum, anorexia, nausea, ructu, lienteria, laborantem, vt fere appropriata sit; hoc bonum redundat etiam ad alia viscera. Et hoc respectu præstantissimam esse resinarum concedo. Vsurpatur vel exterius, extensa illa super alutam: vel interius, deglutitis tribus, summum quinque granis.

§. 16. Qui compositis delectantur, habent pulueres suos pepticos, in quorum puluerisatione solet madesieri mortarium, ne, accedente à motu pistilli calore, lique scat & contumax fiat. Est enim non tam resina, quàm gummi, quod facile dissoluitur in omni humido.

§. 17. Propter hanc ad ventriculum prærogatiam additur ab Arabib. pene omnibus purgantibus, habentque præuium Galenum. Nam 8. κ. ντ. 2. in exam. simpl. Hieræ, exemplo aloës docet, purgantium vim frangere, ne ita corrumpant tonum ventriculi, præcipuè oris eius. Serapio aliam causam dat, vt præbeat se illis vehiculum ad cerebrum, ad deducendam inde pituitam. Et petere lentiscum caput Gal. scribit 2 κ. ντ. 1. Quod scire debent illi, qui baccis eius tam familiariter vtuntur.

§. 18. Porro extensæ super alutam masticis frequens est vsus in defluxionibus ad dentes, temporibus applicita aluta. Cum enim in cutaneis vasis fere eat materia, ipsa quidem intercipitur, vasa autem clauduntur. In iisdem malis frequentatur etiam suffumigium, præcipue, si non succedat affixio, & argumentum præbeat de via intrinseca.

§. 19. Eodem fine vsurpatur etiam pro masticatorio. Non tantum enim insensibiliter exsiccat, sed & sensilem apophlegmatismum præstat. Eadem in dentifriciis vsurpata, & roborat dentes, & sordes abstergit, & foetorem aufert, & gingiuas indolentes facit.

etiam §. 20. Vtebantur veteres in sputo quoque sanguinis, & inde pendente phthisi, tussique antiqua. In inflammationibus & viscerum internis valde necessarius est vsus ipsius, ob scopum adstringendi, quo præterito, non vno loco accusat Galenus Thessalios asinos, quod multos occiderint.

§. 21. In inflammationibus gingiuarum vtitur Gal. 5. κ. ντ. 9 oleo *lentiscino*, quod ex baccis fit. In oleo *masticchino* Mesue singula ingredientia egent peculiari cura, quam commendo pharmacopœis. De vsu moneo, esse temperatius nardino, & 7. Meth. 7. substitui illi. At 11. Meth. 7. nardino submittitur melinum, huic lentiscinum, denique masticchinum, quo multis parasangis præstantius est Chymicorum apud Euonymum, & alios, sed cum suis cautelis. Vnguento *Masticchino* Gal. 7. Simpl. dat easdem vires cum ipsa Mastiche. *Pilula Masticchina* Conciatoris sunt multi vsus. Sed me absterret, quod nesciam quid sit *succus Altil*. Nostri substituunt *Syrupum de Stachade seu Artemisia*. Hoc vero diuinare est.

II. TEREBINTHVS.

§. 21. T *Ερβαντος* Græcum est, & dicitur etiam *τέρβαντος*, poëtice apud Nicandrum *Τέρβαντος*. Ita enim scribendum est per transpositionem

tionem litterarum in prima, & elisione π. in secunda.

§. 23. Theophr. 3. *Hist.* 15. & Plinius *lib.* 13. *cap.* 6. agnoscit duas species, *Marem* & *Feminam*, reliqui tacent, fortassis, quia tam-minutam differentiam agnoscere non potuerunt. Sic nec inter nostros quicumque, solo Clusio fatente rem. Interim 4. *Hist.* 5. est *Terebinthus Indica*, quam Pena & alij pro *Pistacia* nostris habent.

§. 24. Apud veteres tam erant commendabiles *asparagi*, vt in hyemem asseruarentur, 2. *Alim.* 34. 57. & 60. Erant & *bacca* 2. *Alim.* 38. 5. *San.* 10. 8. & sunt hodie apud Turcas, vt Bellon. 1. *Obs.* 67. & *lib.* 2. *cap.* 96. Verumtamen intercedunt quidam, *Pistacia* comedisse olim Persas, & comedere Turcas. Hoc probant ex 2. *Itiner.* *Rauuvolf.* 8. & corollarium hoc statuunt, simus cautiore in coaceruandis facultatibus *Terebinthi* nostræ, quæ fortè est femina *Theophrasti*.

§. 25. Hæc fundit *Terebinthinam Officinarum*, quæ duplex est, vt ferè aliæ resinæ; *Liquida*, qualis ex arbore fluit: & *Friſta*, seu *Coſta*, seu *ſta*, seu aliter concinnata. *Coſta* tam diu ad ignem habetur in aqua, vsque dum sicca euadat. *ſta* quei differat, vide apud *Dioscoridem lib.* 1. *cap.* 67. apud *Matthiolum*. Tu scito, sicari aliquando in arbore, & vocari *grumosam*. Quidam instituunt quæstionem, *Vtra sit vocanda simpliciter Terebinthina?* *Liquida* proculdubio. Hæc, non minus quam *masſix*, petebatur olim ex *Chio*, & vocatur *Chia*, 7. *κ.* *ſ.* 3. Petebatur etiam ex *Africa* seu *Libya*. Vnde *Andromachus in Ther.* 1. *Antid.* 14. vult *Terebinthinam Africam*. seu *Libycam*, quod miratur *Galenus*, quod *Chia* semper sit bona, *Africa* non semper sit.

§. 26. Habemus hodie etiam ex *Chio*, vel *Cypro*, vnde & nomen fortitur. Habemus ex *Sicilia* quoque: quin ex *Syria*. Vbi notanda impostura, quam *Cordus* protraxit in lucem. Qui cum *liquida* siccam ferunt, *liquidam* quidem suo sub nomine vendunt: siccam autem *Thus* vocant, seu *Incenſo*, nomine *Italico*, cum *Thus* ipsum *Olibanum* appellent. Quo magis studendum est nobis, vt ex veris notis discamus veram & legitimam *Terebinthinam* discernere à non legitima.

§. 27. Vbi ante omnia sciendum, quasdam in *liquida* esse euidetiores, quasdam in *sicca* tam naturali, quam artificiali. *Prima* nota est, vt sit *ſauys*, *pellucida*. Talem vult *Androm.* 2. *κ.* *ſ.* 8. in *Melino Menoeti*, *Damocrates* 7. *κ.* *ſ.* 2. in primo *Malagmate*, *Mithrid.* 7. *κ.* *π.* 2. in *Arter. sua*. Intelligendum id autem est comparete, vt *Diosc.* & *Serapio* explicant, vt sit *pellucidior* & *clarior* reliquis resinis. Hoc manifestius est in *friſta*. Siccam enim *Plinius* dicit *lib.* 24. *cap.* 6. *Candidam*, & intelligit de ea, de qua dixi. II. Nota est vt sit *λευκή*, *alba*, vt *Dioscorides*. *Vergens ad albedinem*, vt *Serapio*. Hoc de *liquida* accipiendum est: illud

decocta, quæ vere alba est. Vtrumque hanc notam explicat, quod sequitur, & potest III. Esse, vt sit *ὀκρίνου ἢ χράμαν*, & *κωρίνου*, quod Serapio exprimit ita, *Similis colori vitri, & colori celesti*. Cordus ita, *Vitrea aut candido-caruleum colorem affectans*. Hæc tria si quis velit iungere, hic erit sensus, *Terebinthina debet esse omnium maxime lucida, cum candore quodam obscuro ad caruleum tendente*. IV. Vt sit *καθαρά*, pura, vt Damocrates 6. κ. ρ'. 12. in Emplastr. Ægyptio, & iterum 7. κ. ρ'. 16. in Acopo altero. Nimirum, hoc apud Dioscoridem est commune omnibus resinis, *ὅς ἰδίῳ περιδιλλῶσι*, &c. Tum vero, addit, *ἵκεται ἐξ ἧτος λευκῆ*, *fit eminenter alba*. An igitur *καθαρά* est illa, quæ *Pura* dicitur Plinio, aliis *φρυκτὴ ἢ περιμυῖνη*? Ita. Cui rei si non sit satis locus Dioscoridis allatus, is intelligat eundem in descriptione Cyphi, postulantem *ῖππῳ δασυκαταρδῶν*. Ad Cyphi autem requiri *Terebinthinam coctam*, omnes norunt. Audiat etiam Galenum 3. κ. ρ'. 2. agentem de ficitate actuali resinarum quarundam, *Huic, inquit, succedit, quæ ex ficitibus ἀκαταρτος sumitur nec fricta, quam si purges, in frictam mutabitur*. Confirmet hoc amplius Damocrates in Myracopo vlt. 7. κ. ρ'. 16. vbi vult *πυρρῆ ἢ λευκῆ*, & *καταρδῶν*. V. Vt sit *διάδης*, *πρώτου πύου*, *Odoris boni*, inquit Serapio, *habens odorem arboris Grani viridis*. Tu nota obiter appellationem Arabicam bacce terebinthinæ. Nota vero etiam, quod vult odorem terebinthinum proprium. Sed quæ est illa proprietas? Theophr. 9. *Hist.* 2. scribit, suauissimum esse, & qui subito impleat totum conclaue. Hunc sensum faciunt mihi verba illa *διὰ δάμην*, & *καυροπῆν ἢ ἰσμήν*. Supinus igitur Plin. lib. 24. cap. 6. cum obscurum per obscurum explicat, imo, omittit vocem *ἢ ἰσμήν*, quæ præbet nobis lucem, *Odoratiss. & leniss.* ait. Diligentior Alpinus meus 4. *Med. Æg.* 11. cum ait, *Elchemlimbas* (sic enim vocant Ægyptij.) *odoratam esse, & linguam aspero, subdulci sapore ferire*. Quanquam reprehendere quis possit, quod ab odore nimis cito transiliat ad saporem. Ego vero virgeo *ἢ καυροπῆν*, & verto *Penetrantissima odore*. Hoc enim obseruant Practici, Odoris vim manere etiam in vrinis vtentium, & violaceum quid repræsentare. Audiui, qui diceret, in doloribus partium genitalium esse præsentissimum anodynum, intus datam. Vbi alicui in mentem venerit, cur veteres Ægyptij in Confectione Cyphi, 2. *Antid.* 2. voluerint *πρὸς ἧν ἢ πρὸς μύνην*? Vide Not. in eum locum Galeni, & infra in Colophoniam. Nostri dicunt, *vt puluerisari possit*. Atqui hoc modo amittit animam: quia fit *αἰσχυρὸς*. Poterat lentor illi adimi diutina concussione, quomodo in albo oui fit. VI. De *Sapore*, cuius solus Gal. meminit 8. *Simpl.* non consentiant nostri. Vt enim comprehensum est, Alpinus *subdulcem* illi attribuit, Cordus *modice amarum*. Atque hic omnino verisimilior est, non propter societatem

amaroris cum *βύβλη* tantum, sed etiam Galeni auctoritatem. Idem Cordus ait, *Dum masticatur, inter dentes lentescere: dum manibus friatur, dissilire primum in plurimas micæ, mox lentescere.* Atqui Persæ, auctore Bellon. 2. *Obs.* 71. mandunt Terebinthinam, vt Cretenses Mastichen, nec dentibus hære, nec in ore dissolui. An hoc fit, cum incaluit? Nam & Dioscorides, *δις τριῖσι & κατωτέρω* laudat, perinde ac mastichen.

§. 28. Harum notarum plerasque quæ habuerit Terebinthina, fuerit κατὰ Damocratis 6. x. *ψ.* 12. in *Æg.* alt.

§. 29. In facultatibus oportet iterum distinguere Terebinthum à Terebinthina. In Terebintho, quemadmodum in lentisco, laudatur ferè sola adstrictio. De primis qualitatibus ait Galen. 8. *simpl.* Arbo-rem tam viridem, quam aridam esse cal. in 2. siccam, viridem in eodem quidem, sed aridam non nisi modicè. De fructu asserit accedere ad 3.

§. 30. In

TEREBINTHINA,

Multo plura sunt quàm in Mastiche. Adstrictio quidem vtrique communis est: in cæteris autem præstat omnia alia gummata, digerendo, abstergendo, attrahendo, & emolliendo. Et hoc est, quod post Theoph. 1. c. Dioscor. ait, *Terebinthinam præstare omnes resinas.* Quod Galen. 1. x. *ψ.* 12. dixit *vna cum larigna resinarum omnium mitissimam esse.* Quod c. seq. 15. *καὶ πῖστα αἰνίστω* esse puta, Colophonia & fricta, cum quibus comparatur. Quod 3. x. *ψ.* 2. Terebinthinam omnibus anteire resinis, *ὡς πολυχρηστότατον φάρμακον, quia plurimi vsus.*

§. 31. De primis qualitatibus dicet tibi eodem loco, in calid. esse infra strobilinam & abiegnam. Abiegna autem nonnisi *συμμετρώς & μετρίως*, vt mox declarabitur. Hoc de siccitate quoque dici debere, iubet nos ipsemet, cum 2. x. *ψ.* 2. ait, & in caliditate & in siccitate moderatissimam esse. Quo loci vniuersalem facit regulam de omnibus epuloricis, *Satius est, inquit, omnibus medicamentis, quæ vlcera rectè curabunt, Terebinthinam admiscere, quoniam primus, præcipuusque scopus est, vt id, quod offertur, non mordeat, vt & aloë.*

§. 32. Cæterum, digestio, quam habet, est ab amarore, vt Gal. docet, vt & absterfio. His duabus facultatibus, medetur asperitatibus cutis, pforæ, lepræ, impetiginis, scabiei, necnon vlceribus malignis, seu nomis, 4. x. *ψ.* 10. Medetur etiam affectibus pectoris, à crassa pituita ortis. In quibus licet plus possit, quàm farina fabæ fresæ, ptissana & semen lini torrefactum, 7. x. *π.* 1. non debet tamen concludere

inde Syluius, mordacem esse his partibus. Expressè enim Gal. agere sine acrimonia. Pertinet huc phthisis quoque, in qua *Larignam*, quæ idem præstat, vt dicetur, laudat Dioscorides, & ex eo Vitruu. 2. *Archit.* 9. Iisdem facultatibus ventrem mouet, præcipuè absterfione. Egregiè enim mundificat viscera, abductisque excrementis liberat ab imperu in alias partes. Hinc tantæ ipsius laudes in podagra, & omnibus articularibus malis, si, vt Auicen. docet, accipiat eus, quantum nux Auellana, singulis diebus à ieiuno. Matthiolus in eam rem dat $\frac{3}{4}$ j. cum puluere Chamæpit.

§. 33. In specie vtilissima est nephriticis. Cum absterfione enim ad est partium tenuitas. Hinc Præctici in curatione arenularum, postquam mitefactum est symptoma, præcautionis ergo, vtuntur terebinthina, sed cocta, vt dicunt, vt minus calefaciat, magis adstringat. Idem fit in ischiade, paralyfi, arthritide, data bis in septimana, vel illota vel lota in aqua Cichorij. Vide Cratonem *Cons.* 102. & 103. Solenandrum, 5. *Consil.* 3. & 5. Trincauellium, *Consil.* 35. & 37. & iterum l. 3. *consil.* 86. An acceptum hoc est à Galeno, cuius s. *San. tu.* 9. hæc sunt verba: *Quod si biduo senibus adstrictus sit venter*, &c. quæ vide. Idem facit Paulus l. 1. c. 23. & 43. In his accedit, vt, quod dixi, vrina violas oleat, propter partium tenuitatem, Amatus in *Dioscor.* l. 1. c. 82. moschum habet. Eadem attrahit è profundo magis quam aliæ resinæ. Dioscorides ob id in pleuritide foris vitur. Eadem emollit, quatenus crassos humores rarefacit. 3. n. *℞.* 1. & ideo malagmatibus additur, acopisque.

§. 34. In Officinis prostat *oleum terebinthinæ*, verum non ex baccis, vt Dioscorides parabat per expressionem aut coctionem: sed per distillationem chymicam. Duplex cum sit, simplex habemus tantum, cuius vsus in affectibus frigidis, tam foris, quam intus, item in vulneribus & vlceribus, in tumoribus articularum, &c. Exit autem primum aqua, cuius idem vsus.

III. L A R I X.

§. 35. **A**bsoluta Terebinthina simpliciter dicta, quæ sola etiam legitima est, consequens est videam communes in Officinis dteas, initio factæ à *Larigna*, quæ & viribus quàm proxima est Terebinthinæ.

§. 36. *Larch* vel *Larich* vocabulum esse Germanicum passus sum mihi persuaderi dudum, quod hodieque in illa parte Norici, quam Athesis interluit, circa Tridentum, vt & in oppositis ex aduerso Rheni, &

Allobrogum conuallibus Nicolai, &c. *Larch*, oder *larchenbaum* vocetur. Apud *Cæs.* voces German. in *ich*, mutantur in *ix*. Et hæc post fuerit ἡ γαλάρια ὡς τῆς Ἀλμῆς Dioscoridi, lib. 1. cap. 92. *Gallia subalpina*, vt Saracenus vertit. Hæc fit corrupta illa vox Ἀλάρα, quam in Ἀλέα mutauit idem Saracenus. Hæc fuerit Ἀλφύς apud Galenum 8. κ. π. 5. in Polyarchi pharmacis, vbi Cornarius iam mutauit in *Laricem*, quamuis Typographus non fecerit officium. Hæc est vox integra in utroque Græco codice κ. Ἀ. in Emplastris albis Ἀλέξ. Integra quoque est apud Plinium multis locis: sed demiror non scripsisse veriora, cum ex propinquis Veronæ montibus inspicere potuerit: Verum non vidisse illum arborem, argumento est, quod peritissimus Clusius 1. *Rar.* 23. illi ostendit, vocasse *Laricem* πικρὰ Theophrastum. Plinij vestigia quia odorari solet Gaza in versione Theophrasti, mirum non est, modo *πικρὴ* honorare hoc nomine, modo *πικρὴ* & *Laricem* exprimere vna appellatione. Quin *Laricem* ipsam Græcis non esse visam; *Larignam* autem ipsam, vt & *Vernicem*, fuisse ad illos transportatam, certum esse potest. Prius illud stabilit Bellon. 1. *Obs.* 44. qui ait, Vniuersis locis Græciæ, per quæ ille transit, *laricem* non apparere. Sum igitur eius sententiæ, *laricem* nostram esse *laricem veterum* quoque. Nec quidquam proficiunt argumenta, Matthioli 4. *Epist.* 1. multo autem minime illud, *Non decidunt folia hyeme, sed nouo vere cum recentia propellunt vetera.* Falsum hoc esse testetur solus Clusius. Quid autem? Nisi omnes, qui hortum Medicum frequentamus, cæci sumus, verum est, singulis autumnis decidunt. Multo minus solis assertionibus credo illorum, qui *Cedrum Syriæ & Libani* esse volunt. Eos etiam rideo, qui *Cedrum Syriæ* seu *Græcorum* distinguunt à *Cedro Libani* seu *Hebræorum*. Nec minus facti sunt, qui *δύας* Theophrasti dissyllabum, & *δύας* Homeri (est hoc pœticum) huc accersunt.

L A R I G N A.

§. 37. **V**lgo *Terebinthina Veneta* dicitur. Veneti enim ad nos mittunt sub nomine vel *Larga*, quod corruptum est, vel *Lagrino*, quod ab Italico *Lacrima* est.

§. 38. Huius notæ sunt 1. vt *liquida* sit, consistentia *πικρὴ* (*piceæ*) *liquide* similis, 3. κ. Ἀ. 3. omnino, *terebinthina vera*, abiegnæ, & *strobilina*, vt se explicat ibidem. Ne obscurum per obscurum declarare videar, oleo quidem crassior, melle vero liquidior, vt Cordus docet. 2. vt *lenta*, *lentior melle*, & *nunquam durescens*, ait Plin. lib. 16. cap. 10. *Probatissima*, inquit Cordus, *quæ ab intincto digito contumaciter & equaliter defluit*. 3. *aliquantulum translucida*, vitri instar. 4. *colore flaua*, aut

vitrea: quæ antiquior flaua? *Melleo colore*. Plin. *Mellis Asiatici instar*, Vi-truuius. Et hoc imprimis distinguit illam à Terebinthina, quæ alba est. 5. *Odore acris, suauis, aliquantulum gravis*, Cordus. An propter hanc grauitatem Plin. ait *virus redolere*? Qui odorem mellis tribuunt illi, indistincte loquuntur. 6. *Gustu amara, acris & tenuis*, iterum Cordus. Ex his intelligitur, quæ in re sit similis aut dissimilis Terebinthinæ. Superat illam acredine & calore.

§. 39. Quare lotionem instituunt pharmacopœi, vel ex aqua fontana, Galeni exemplo, 1. x. §. 12. aut in stillatitia aliqua plantaginis, lactucæ, alia, pro scopi varietate. Talis in sequentibus etiam resinis institui potest, 2. *Simpl.* 15.

§. 40. Heic non insuper habendum est, quod Gal. monet 2. x. §. 2. quodammodo duplicem esse, Vnam Terebinthinæ similem per omnia: alteram acriorem, calidiorem, liquidior, gustu amariorem. An, quod Dodonæus putat, altera & posterior abiecta fuit? An potius, quia vititur vocabulo *πῆς*, differentia pendet ab ætate arboris? Cum enim, quæ à iuueniculis petitur, sit candidior & pellucidior, procul dubio mitior etiam est, vt est apud Matth. Dici potest, Galenum habuisse hanc pro prima specie. Vtraque cum ab institoribus ignaris 3. x. §. 3. venderetur pro *Terebinthina*, mixtum non est, fieri id hodieque. Neque tamen ea fraus est magni facienda, cum 1. x. §. 15. sint *ἀγλαῖα πῆς*, in facultatibus puta. Hæc enim vox denotat, Larignam esse paulo deteriore. Licet enim 7. x. §. 11. & ipsa mediocriter tantum calefaciat: est tamen paulo calidior, ibidem & explicatius 3. x. §. 3. *odore, gustu & facultate acrior terebinthina*. Licet etiam ipsa quoque sit mitissima 1. x. §. 12. est tamen 7. x. §. 3. post terebinthinam. Quare vti cera, aut non adest, aut non satis est proposito scopo emplastri parandi, vt terebinthina sit opus: in defectu potest substitui *larigna*. Nam ipse Gal. & *locis cit.* id facit, & 3. x. §. 3. in medicamento *δι' ἀπορσίτου*, vt est 8. x. §. 5. in med. Polyarchi, iterumque 7. x. §. 11. in Acopis. Et Præctici in affectibus supra enumeratis, vel purgationis gratia, vel roborationis, idem patrant.

§. 41. In destillatione Larignæ, perinde vt Terebinthinæ, primum ascendit aqua, deinde oleum, cuius vtriusque par est effectus cum aqua & oleo terebinthinæ.

IV. ABIES.

§. 42. **V**T breue faciam, *Abies* est arbor conifera ac tædisera, non secus ac *larix*.

§. 43. Ἄλντρία significat apud Græcos, 1. arborem, quam præ manu habemus. 2. spatam palme dictam, unde & *Elatinum unguentum* apud Dioscoridem, quod nihil commune habet cum arbore. 3. latiore remi partem, quæ aquam ferit.

§. 44. Duplex est apud Theophrastum 3. *Hist.* 10. *Mas & femina*, quas distinctas hodie non facile ostenderis. Character est, quod folia ramulos amplectentia lateraliter tantum sunt. Vbi hoc addendum est, partem inferiorem apud Plinium & Vitruvium esse *Sapinum*: superiorem & diuisam, *Fusbernā*.

§. 45. Lacryma

ABIEGNA,

Seu *Abietina* est duplex, *seca & liquida*. Illa concrescit in ipsa arbore, & fuit Dioscoridi tantum nota: ἰαννὸν φύμα dici possit, & ostendit se inter corticem & corticem, qua parte in nouellis arboribus (non vetustis) tubercula quædam (*denmenblattern* vocant) existant, quibus incisus, sponte resina effluit. Et tum *σπινθὴρ* dicitur, etiam *καπρίλαιον*, 3. κ. 26. 4. Nostratibus quibusdam *Oleum abietis* dicitur. Oportet autem distinguere à factitio illo, quod Gal. parat 4. *Sanit. tu.* 8. pro transpiratu senum. Hæc, non minus quàm *Larigna*, *Terebinthina Vepeta* dicitur: Imo etiam de primatu certat, his quidem hanc præferentibus, illis illam. Matthiolus inter illos est, qui *Larigna* præferunt: contrà, Syluius, Fuchsius Cronenburgius, alij, *Abiegnam* abiiciunt. Matthioli conatus vide 5. *Epist.* qua de Confect. Theriacæ.

§. 46. Mihi enim operæ pretium videtur esse considerare, in quibus differant, aut non differant. 1. *Abiegna* est longe pellucidior. Ideo quidam, ait Matthiolus, larignam colatam, & ad vltimam claritatem perductam vendunt pro *Abiegna*. 2. *Abiegna* non tam lenta est & contumax, sed subito abruptitur, si digito immisso attollatur. 3. *Abiegna* est odoratior, non larigna tantum, sed ipsa etiam terebinthina. Est autem odor thuris. Hinc sicca à nebulonibus pro thure venditur, & hinc in thure diuersitas coloris & odoris. 4. *Abiegna* est amarior, & quodammodo refert (vt obseruat Dodonæus) saporem cort. mali Citrj. 5. post annum incipit flauescere.

§. 47. Quod ad facul. *Abiegna*, licet & ipsa *συνμύστος θερμαίν*, 2. κ. 26. 11. tamen est calidior larigna, quippe acrior & amarior. Propter acrimoniam (est autem media auctore Gal. 8. *Simpl.* inter Terebinthinam quæ minus acris est, & pineam, strobilinamque, quæ acriores sunt) & partium tenuitatem, magis attrahit è profundo. Propter amarorem magis abstergit, ideo felicior ipsius est vsus in expurgandis

viscerum sordibus, in vlceribus, aliis. Veruntamen, quia calidior, etiam periculosior est.

§. 48. Quare mos est lauandi illam in aqua lactucæ, plantaginis & similibus, præcipue in gonorrhœa virulenta. Si libeat conferre cum aliis etiam resinis, v.g. Terebinthi, dicet Gal. 2. κ. 36. 2. calore esse mediam inter *πικρὴν ἢ ὀρεχθίνην*: sed vtraque liquidior, & diutius manere talem. Et 3. κ. 31. 2. & 4. in eodem calore esse mediam inter terebinthinam & strobilinam Et rursus 7. κ. 36. 11. calidiorem esse & terebinthina & colophonia.

§. 49. Scire vis, an possit terebinthina substitui? 6. Meth. 2. in med. si *ὀρεχθίνην* ad punctos nervos substituit Gal. Id ipsum subintelligere oportet in eodem med. 3. κ. 36. 4. Quid plura? 4. Sanit. tuen. 8. in Acopis diserte ait, se abiectæ supposuisse Terebinthinam. Vide, si placet, 7. κ. 36. 3. Hinc adeo factum est, ut in quibusdam Officinis *Terebinthina abietis* appelletur. Tu vero semper memineris caloris intensioris.

V. PICEA ET PINVS.

§. 50. **H**ic lites sunt inextinguibiles, quæ sint apud nos hæc duæ plantæ? quo nomine apud Latinos vocandæ? Quibusdam enim ἡ *πίκτις* est *picea*, & *πίκτις pinus*: quibusdam contrā. Egi de hoc negotio ex professo *Animadu. in Theophrast. 1. Hist. 8.* iam strictim tantum. Primum offendiculum est ex Dioscoride, qui *lib. 1. cap. 86.* scribit, *πίκτις* nota est planta: *ὅτι ἀπὸ γένους ἔστι ἡ λεγόμενη πίκτης*. Prima contrā determinatio est apud Theophrastum 3. *Hist. 30.* & Athen. *lib. 2.* vnde sic infero, *Ea arbor est pinus, quæ strobilos fert.* Vnde subito hoc *πέλομα*, *Si ἡ πίκτης est Pinus, ἡ πίκτις erit Picca.* Et hæc fuit ibi determinatio mea: ἃ qua se exserit *μαρμαρυγαῖος*. Atqui *Dioscorides & Gal. Pineas* vocant *πίκτιδας*. Summa, confusa fuerunt hæc olim, & confusa etiamnum sunt. Interim distincte ego de vtraque resina.

P I C E A.

§. 51. **G**Ræcis *πίκτις* est, *πίκτις φύσιμα*. Est enim generatio eius, quam Glis Abiegnæ. Quare Galen. 2. κ. 36. 10. & rursus *l. 7. c. 3.* propriè vocari ait *φύσιμα*. Et hæc, ferè ut supra est duplex, *ὑγρὰ seu liquida*: & *ξηρὰ sicca*, quam solam dari Plinius ait *l. 24. c. 6.* *Sicca* iterum duplex est. *Natrua*, qua ob similitudinem thus adulterari, ait idem *l. 16. c. 10. factitia*, quæ communiter nominatur *φρυκτὴ*, ἢ *πικρυμμία*. *Liquida* 6. κ. 36. 12. in Empl. Tyrio Damocratis, vocatur *πικρὴ ἢ ἀγλαῖα*.

Frisia

Friſta 6. κ. *℞*. 16. in Acop. tertio eiusdem deſideratur *μὲν δυνάμεις*. Cauſæ ſunt in propatulo, & dicetur aliquid in Pineæ.

§. 52. Hæc quomodo diſcernatur à ſuperioribus, & à ſequenti, nondum legi apud quemquam, niſi fortè illud, quod apud Plin. eſt, l. 24. nemini ſatisfactorum.

§. 53. Eadem ratione de facultatibus vix quidquam peculiare legis, niſi, quod modo huic, modo illi dictarum ſubſtituitur. Vidè 6. *San. iuendæ*, § 18. *℞*. 3.

§. 54. Notandum, ne locum quidem habere in omnibus. Celeriter enim ſiceſcit, nec ſinit eſſe medicamentum tale, quale eſſe debet, r. *℞*. 3. 2. κ. *℞*. 2 3. κ. *℞*. 4. 7. κ. *℞*. 3. & 16.

§. 55. Lauatur nonnunquam, vt deponat acrimoniam ſuam, r. *℞*. 12.

P I N E A.

§. 56. **E**xcitat nobis graue bellum, *An eadem ſit cum ſtrobilina?* Hoc quaſi à tergo habet aliud, *Sitne ſpiceſilos peculiaris planta*, non extra tamen has reſiniſeras? an potius *ſpiceſilos* ſit fructus, vel *πικρία*, vel *πικρος*? Non dememini eius, quod dixi in veſtigio: ſed turbant me tres boni viri, Cornarius in *Dioſcor. lib. 1. cap. 68. & 71.* Andernacus in *Paul. lib. 7.* & Paſinus in *Matthiolum*, qui volunt eſſe plantam *πικρίας* congenerem. Turbant alij ex Plutarcho 3. *Sympos. 2.* & poſtea *lib. 5. cap. 6.* vbi hæc *℞* diſtinguuntur *ἀπὸ τῶν ſπυρίλων*. Reſpondeo, Apud proprie loquentes, *πικρία* quidem eſt arbor: *ὁ ſπiceſilos* autem (idem eſt *κρίνος* & *κόκκος* apud Galenum in 4. *Acut. 70.*) eſt fructus *πικρίας*. Apud minus accurate loquentes, *ὁ ſπiceſilos* etiam eſt arbor, quæ ſtrobilos fert, vt expreſſe Heſychius.

§. 57. Ergone *πικρία* & *ſπυρίλων* eſt eadem reſina? Non eſt. *πικρία* eſt ex ipſa arbore: *ſπυρίλων* ex ſtrobilo. Attuli mecum Venetiis huiuſmodi pomum, cui multis locis adhæret reſina, ex qua deraſa ſtruebant antiqui *Eclegma*, vt eſt in loco illo *Acut.* vbi etiam expreſſe Galenus vocat *ἰδίον ſπυρίλων* *ἀπὸ τῶν ἰδίων ῥιζῶν*.

§. 58. Hinc intelligitur, cur *ſπiceſilos* quibuſdam priſcis ſit *πικρία*, ſit *πικρος*, ſit *πικρία*, ſit *καρπὸν πικρὸν*: ex priſca ſcil. confuſione. Quin vterius progredior, apud Gal. 3. κ. *℞*. 4. *ſπυρίλων* *φύττειν* non eſt *ſπυρίλων*, ſed *πικρία*. Quis enim in ſtrobilo quærat *φύττειν*? Ita, cum in comparatione reſinarum sæpe habeat ſtrobilinam, pineam. (quod ſciam ¶) nunquam: ſum eius ſententiæ, pineam intelligi.

§. 59. Heic pandere libet nouellis quibuſdam ſecretum, de quo non omnibus conſtat, *Olim reſina ſimpliciter dicebatur ea, quæ præſtan-*

tissima, Terebinthina, inquam, ideo apud Dioscoridem *lib. 1. 23.* in Compos. Cyphi Ægypt. est *Resina simpliciter*, quæ apud Gal. 2. *Antid. 2. 8. x. 7. 9. x. 7. 8.* & sæpe alibi, *Resina est Terebinthina*. Nostri moribus, ut est apud Brassauolum *Exam. Simpl. f. 483.* Cronenburg. in *Emplastr. Gratia Dei*, apud Monachos in *Cerot. Oesyp.* Mesue est *Resina vel Pini, vel Pini & Strobili simul, vel abietis. sæpe omnium aut plurium*, cum scil. audaculi accipiunt, quod præ manu est. Verumenimvero non est perinde, sed quæ *vera Pineæ* est, debet esse 1. *pellucida. 2. non sicca nimis*, ut iam friabilis sit, non humida etiam nimis. 3. odorata, non procul ab odore thuris, unde fraus non dissimilis, ut pro thure vendatur. 4. colore quodammodo ceræ, non rubra, non alba, sed flaua.

§. 60. Vbi si quæras, possitne substitui *Terebinthina*? dicetur tibi: *Veram & non Confusaneam nostram* posse, autoritate Galeni 4. *San. tuen. 8. x. 7. 3.* Tu vero scito simul, *Veram Pineam*, & multo magis *Strobilinam* in facultatibus non parum esse supra *Terebinthinam*. Galenus 2. x. 7. 2. scribit, resinarum omnium calidissimam esse, 3. x. 7. 3. *strobilinam* esse acrem: quin 7. x. 7. 3. additur vox *Vehementer*. Atque, ut ne dubites, eodem 7. x. 7. 11. *pineam* esse *terebinthina* calidiorem differt ait. Tamen, non magis digerit, quam *Terebinthina*, quia non habet partium illam tenuitatem, 8. *Simpl.*

§. 61. Vbi nec illud prætereundum est, Et *pineam & strobilinam* habere sibi innatum hoc vitium, ut *Picea*, quod celerrimè exarescat, & pessundet medicamenta, quæ liquida esse debent, 2. x. 7. 2. 3. x. 7. 2.

§. 62. Habent alicubi in Offic. *Vnguentum de Resina magnum*, eiusdem cum citrino efficacæ, ad curanda vulnera.

VI. RESINA COLOPHONIA.

§. 63. **H**ic necessario duplex est instituenda digressio, altera de *Colophonia*, quod nomen habebat olim & *Piceæ & Pineæ* iam descriptæ: altera de *Pice*, quam in cap. seq. relicio, quæ & ipsa aliquando communicat de nomine *Colophonia*. De *Colophonia* triplex est problema. I. quæ fuerit ratio *Colophoniæ* veteris? II. quæ sit *Colophonia* fricta. III. quatenus conveniat cum nostra?

§. 64. I. *Colophonia veterum* erat duplex, *sicca & liquida*. *Sicca* iterum vel natura vel artificio. *Colophoniæ* siccæ natura meminit Gal. 2. x. 7. 2. Thus redolere cum suauitate quadam, fere, ut *Abiegna*, cui etiam in caliditate mediocri sit similis: nasci admodum modice, & ideo pretio-

sam esse: à quibusdam dici solam Colophoniam. Et clarius 7. κ. ϩ'. 3. Masticæ Chiæ esse similem: habere aliquid emolliens, quemadmodum Thus. Colophoniam liquidæ natura, quæ ἀπὸ καλοῦ φύου (vrbe Ioniam in Asia minore) παλαιὰ ποτὶ ἐκράζειν, non tantum meminit Dioscorides lib. 1. cap. 77. sed & ait, πικρὸν ἔστιν πικρίτω fuisse. Gal. sapicula meminit τῆς πικρίας ὕδατος, nunquam τῆς πικρίας. Quod enim attinet locum 4. Sanit. tuen. 8. vbi est ἡ δὲ κρεμμία πικρία, iurè deleuit illam vocem Linacer Interpres, quod iam ante descripta fuerit. Nimirum non heic tantum, sed & 6. Meth. 2. 3. κ. ϩ'. 2. τὸ δὲ κρεμμία ὕδατος vocat Pineam. Ideo idem Linacer in Meth. addit Humidam pineam, quod ipsum dari debet And. loco alteri. Hoc patere potest ex 2. Simpl. 21. vbi τὸ πικρίτω, in fistilibus contentam, in duas quoque partes diuidit, quarum altera olei ritu supernatet. Necnon ex 2. κ. ϩ'. 2. vbi expresse, In vasis illis contineri τὸ πικρίτω, consistentia & colore exquisite similem Terebinthina, odore & gustu diuersam, ingratiorem quippe odore, acriorem & gustu mordaciorem. Non negligendum est autem, quod ib. addit, Talem esse, non simpliciter, quæ in vasis dictis continetur, sed quæ in illis subsidet. Hanc ipsam 3. κ. ϩ'. 4. vocat συσταμένη πικρίτω, & addit, ἐροῦσθαι δὲ συσταμένην, &c. Verisimile autem est, ligna & lapides, post vecturam longiorem subsedisse. Hoc idem accipere fas est de πικρία illa, adeoque esse illam nihil aliud, quàm Colophoniam, quam ἀγνὰς ὁ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ait Theophr. 9. Hist. 2. Hoc credo Fuchsio, in de compos. med. id asserenti.

§. 65. II. Heic in genere scire oportet ex Dioscoride lib. 1. cap. 77. & Plinio lib. 16. cap. 11. iterum lib. 2. cap. 6. Omnem resinam primum liquari, deinde traici per colum, vt deposita omni spurcitie, aut coqui possit in aqua, aut vri super carbonibus. Terminus est, donec amittat omnem odorem & lentorem, fiatque tam sicca, vt digitis teri possit. Sed cui bonum? inquis. Docet Dioscorides eodem lib. cit. de Vng. Megal. ἡ ὁδὸς πρώτη, &c. Quæ locutio exemplaris est, & duas insinuat causas, alteram, vt colorem tribuat medicamentis: alteram, vt consistentiam, quod idem dictum est cum hoc. Vt materia sit excipiendis medicamentis aliis. Materia enim talis oportet sit quàm maxime ἀπύκη, ne effectum institutum vel infringat, vel prorsus impediat. Veteres igitur Trochiscor. Cyphi species excipiebant Terebinthina cocta, vt commodius suffumigari possent. Nos qui alio scopo vtimur Cyphi, possumus aut cruda vri, quemadmodum in Theriaca facimus, aut omittere.

§. 66. Hoc modo cocta aut vsta pinea dicebatur φρυκτὴ ἢ πικροζαίτη, quemadmodum à præcedenti colatura, καθαρὰ ἢ μικροκαθαρή. Et hæc videtur esse ratio, cur aliquando Galenus distinguat frictam à Colopho-

nia, quam purificatam tantum intelligit, 1. x. §. 15. aliquando non distinguit, 3. x. §. 4. 7. x. §. 3. quam *Fricatam* intelligit, quæque est *fricta simpliciter*, 6. *Meth.* 2. 4. *Sanit. tuend.* 5. Quo loco quilibet artificum secum animo fert.

§. 67. III. Colophonia vsualis est quidem resina fricta: sed non est *Pinea*. Imo vero, ne dici quidem potest, qualis sit. Cum enim res sit fraude parabilis, ut Cronenburg^{us} alicubi loquitur, fiatque ex multiplici resina, hinc adeo est varius ille color, pro varietate resinæ, ex qua fit. Vt plurimum est *fax Terebinthina* vel *Larigna*, quæ superest post destillationem aquæ & olei. Plerique ut fraudem celent, *Picem Græcam* vel *Hispanam*, quæ ex Cedro legatur, quidam etiam monstruosum nomen fingunt, *Garipot*. Alij pro thure vendunt. Qui honestiores videri volunt, notas etiam præscribunt, ut sit *Pura*, *pinguis*, *odorata*, *non fumidum aut acidum quid olens*.

§. 68. Qui hæc norit, de facultatibus non erit sollicitus. Multominus admittit illam pro succedaneo Terebinthinæ. Atqui Galen. substituit? 1. x. §. 2. & 4. 6. x. §. 8. de *Sanit. & Meth.* l. c. Ille sciebat veram esse *Pineam*, eamque non morticinam.

§. 69. Qua occasione vsus, monebo eos, qui Vina Græca solent concedere ægris. Omnia, excepta *Maluasia*, dicunt quidam, sunt *picata*, hoc est, ad conseruationem sui, acceperunt pugillum viuum, alterumve Colophoniam puluerisatam, quam odor prodit.

VII. TÆDA, PIX, ZOPISSA, &c.

§. 70. NE quid ad vsus desit, tractabo hæc quoque particulatim. I. *Tæda* vel *Teda* apud Latinos, prima & originali significatione, denotat morbum seu vitium arborum quarundam pinguium, quo ita augetur humor earum-natiuus, ut suffocentur, morbo Plethoræ in corporibus humanis proportionato. Hoc est apud Theophr. 5. *Hist.* 15. 3. *Hist.* 10. 9. *Hist.* 2. *δυσδιδύω*, *δυσδιδύω*, *δυσδιδύω* *πινύω*, in *tædam* mutari, ut Gaza vertit. Nisi penitus fallor, est apud eundem affectio quidem *δυσδιδύω*, morbus autem *πινύω*, ut doceo *Animadu. in* 5. *Hist.* 10. 6. *Hist.* 16. Hinc apparet à plerisque notatus Plinij error l. 16. c. 10. & alibi. *Tædam* facientis arborem peculiarem. Quem qui sequuntur inconsultius, videant, quàm bene mereantur de bonis, quibus hoc malum affricant.

§. 71. Iam, quando vel dictarum, vel non dictarum arborum aliqua facta est *Tæda*, conciditur in taleas, & eo modo aptata, quo Theophr. 9. *Hist.* 3. Plinius l. 16. c. 11. & Matthiolus *apud Dioscoridem* l. 1. c. 32.

scribunt, vritur, liquorque effluens colligitur, & *πίξ* in *μίστα*, *Pix* dicitur. Hinc subito elucescunt duo. I. Quæ sit differentia inter *Picem*, & suprà dictas *resinas*? 2. Quod sit discrimen inter *Picem* & *Resinas* coctas seu frictas? II. *Pix* ita facta dicitur Theophrasto. 3. *Hist.* 10. 9. *Hist.* 2. *πίξ* *ἀπὸ* *κρύδα*, ad differentiam *πίξ* *ἐκ* *ἐλαιοῦ*, coctæ. Hæc *pix* cruda, vtrâ est apud Dioscoridem l. 1. c. 94. & 97. *ὥστε*, an *ἐκ* *ἐλαιοῦ* *liquida* *ἢ* *σicca*? Prior certè: Posterior enim etiam fit per *ἐλαιοῦ*. Hanc *πίξ* dici apud Dioscoridem vulgata volunt exemplaria, & defendit Saracenus, respiciens ad *ἀπὸ* *κρύδα* Hippocratis apud Galenum in *Gloss.* qui *μίστα* explicat, & docet modum conficiendi. Ego vero cum Marc. Vergil. *πίξ* lego, & refero ad vsum picandi vasa vinaria. Vide suprà in Lente.

§. 73. III. Sed quid est *πίξ* *ἐκ* *ἐλαιοῦ*, quasi iterato facta *pix*? Est *ἐκ* *ἐλαιοῦ* Theophrasti: est *ἐκ* *ἐλαιοῦ* Dioscoridis; est *Pix* Plinij lib. 16. cap. 11. in cortinas areas coniecta, & aceto spissata; est *βουτὰ* Dioscoridis; est *Bruttia* eiusdem & Plinij. Vide Colum. lib. 12. cap. 20. & seq.

§. 74. IV. Quid est *πίξ* *ἐκ* *ἐλαιοῦ*? Est *Cedria Syrorum* Plinij l. c. primus ille sudor, qui, dum coquitur *πίξ* *ἐκ* *ἐλαιοῦ*, superstat, quem vt Dioscorides, excipiunt lanis mundis, & exprimunt toties, quoties opus est ad perfectam picis coctionem. Hinc *oleum picinum* dicitur, *ἐκ* *ἐλαιοῦ*, *ἢ* *πίξ* *ἐκ* *ἐλαιοῦ*. Paulo & Aëtio, etiam Galeno 3. κ. *πίξ* 1. in collutionibus aur. Apoll.

§. 75. Nisi fallor, idem Galenus 2. *Simpl.* 21. *μίστα*, *florem picis* vocauit.

§. 76. V. *Ζώμιστα* quid sit disertè docet Dioscorides, *Pix navalis*, quæ etiam *Ζώμιστα* Græcis vocatur. Est mistura picis & ceræ, quam Saxones nostri maritimi *derb* appellant. Hanc *πίξ* *ἐκ* *ἐλαιοῦ* ex recentibus nauibus petas, *πίξ* *ἐκ* *ἐλαιοῦ* ex vetustis & ruinosis, multum refert. Illa enim non plus potest, quàm duo *simplicia* permittunt: hæc ab aqua marina multum digerentis habet facultatis, ideo in defectu eius Aëtius molitur tale quid.

§. 77. In Officinis est *Pix liquida* dicta, quamuis reuera liquidâ non sit, sed ad differentiam *Colophonie*, quæ sicca. Et est vulgaris illa, quam adhibemus picandis doliis cereuisiariis. Hæc ipsa cum puluerisata injicitur aquæ feruenti, & trahitur, siue, vt loquuntur, malaxatur manibus seu inunctis, fit sutorum illa, qua fila sua cannabina inungunt.

§. 78. Quædam Officinæ volunt vti vocabulo Hispanico *Kitram* seu *Alkitram*, idque auctoritate Sim. Ian. Sed nihil est. *Kitram* enim est *Cedria*, quæ exstillat è *Cedro* quadam *baccifera* (credo) apud Clu-

sium 1. Rar. 2.6. & vocatur *oleum de Cade*, ab iis, qui Latinitatem affectant, *Cadinum*, aut corrupte *Takinum*. Meminit Scaliger contra Titium f. 183. Vide supra in Iunipero. Præscribunt ei notas Dioscoridis, ut sit *εὐλκοντα, λίαν, & κατὰ φύσιν*. De colore siliti non sunt, si tria illa habeat. Impura si sit, traiciunt per stramen, lixiuij ad instar. Quædam duplicem ostendunt, alteram vulgarem iam dictam: alteram vere fluidam, ex 1. κ. πτ. 3. Ex hac faciunt siccam, sed coctione, ut de Resinis dictum est, *πίσσα φρυκτὴ ἢ παρρημένη*. Quædam etiam lotam habent ex 2. *Simpl. 15. 1. κ. ἥ. 12.*

§. 79. Credo cum Galeno 8. *Simpl.* calidam & siccam 2. gradu: & addo, Nisi quid lotioni illi decedit. Si qui ad 3. ascendunt, de principio illius intelligendi sunt. Pergit Galenus, Attenuare, digerere & abstergere, propter acrimoniam & amarorem: concoquere etiam, præcipue fluidam, propter lentorem. Non esse etiam, ait, infimam ex iis, quæ ex alto trahunt, præcipue quando cum dolore auellitur. Hinc est *πρωσις*, *picatio*, in partibus, atrophia laborantibus, qua de re vide Gal. 7. *Meth. 7. 14. Meth. 16. 1. κ. πτ. 1.* Vfus etiam est *ῥῆσιν πρωσις* (ita enim appellant hæc medicamenta) in vomitionibus, in celiacis diuturnis, in longis inedijs, &c. ad excitandum calorem.

DE PINEIS SEV PINEOLIS.

CAPVT CXXVI.

§. 1. **N**ON mirabitur, spero, ordinem, qui & *Pinum* & *Strobilum* cogitarit in superioribus. Ut enim integra sit doctrina *pinus*, non possum aliter facere, quam ita. Ratum igitur esto & illud de *Pinu*, quod sit illa arbor, quæ *Strobilos* fert: & hoc de *Strobilis*, quod sit nomen fructus, non arboris. Atqui aliter constitui supra, qua de *πείλη* & *μύρι*? Fateor: sed hoc iam tibi oggero. Aliud est *ἐπιπύμν*, aliud *πείλος ἐπισπύμν*. *Επιπύμν* est illa, *πείλη* est arbor strobilifera: *πείλος* est hic, Officinæ habent imperium, nec temere recedendum est à constitutionibus ipsarum, maxime cum olent quid antiquitatis. Hac ratione & proba est appellatio *ῥῆσιν πείλος*, apud Dioscoridem & Galenum, siue propria illa sit, siue impropria: & perinde mihi est, an obsoleta sit vox *κρίτος*, & *κρίταλον*, 4. *Acut. 70. 2. Alim. 17.* ut &, an *σπύλιος* significet, tam pomum ipsum, quam contentos nucleos, qui *σπύλιος* sunt apud Athen. lib. 2. cap. 16. ubi vide *Causaubonum*; & tandem, pomum an nux sit? Summa. Non curamus hæc nomina,

§. 2. Probamus igitur *Pineas plenas, recentes, siccas* (quatenus scilicet esse possunt) non *flauas aut pallidas, quæ iam rancide sunt*. Has possemus diutius seruare, si integer fructus ad nos veniret ex montibus Tridentinis. Nunc vero Venetias conuehantur, & exsculpuntur; & per longas ambages ad nos tendunt, qua ratione fit, vt bonitatem suam ultra semestre non seruent. Quidam propterea frigunt in sartagine cum furfuribus, vt integre siccantur. Quod an consultum sit, videant, quorum interest.

§. 3. De Pinearum facultatibus dicturo opus est imprimis distinctione laudabilium, iam in aqua rosacea aut alia præscripta maceratarum, aut nondum. Arabes, vt video, distinguunt etiam in *masculas & feminas*, seu *paruas & magnas*, dicendo *Masculas seu paruas esse medicamentosiores: feminas, seu magnas alimentosiores*. Hoc, nisi fallor, non pendet à diuersa specie, vt alia sit maior, alia minor, fortassis alia pinus, alia picea: sed à loco, & tempore natali. Si enim stet arbor loco ficco, & non perflatili, seu à Sole auerso: non possunt non esse strigosæ & austæræ: contra, si contra. Vnde hoc consequitur, Male habitas indigere longiore maceratione, quamuis ne sic quidem vnquam tales fiant, quæ locum suum tueantur in Analeptica. Sed nec in Pharmaceutica possunt stare, vt in *Looch de Pino*.

§. 4. Iam igitur si quæras de primis qualitatibus, dicet tibi Gal. 7. *Simpl. de maceratis*, in actiuis temperatas esse, mistas ex substantia aquea & terrea, cum minima æris particula: de passiuis nihil ille quidem diserit, sed ex oratione colligitur, declinare velle ad humiditatem. Ait enim, non ibi tantum, sed & 7. *lib. 2. in Art. Mithrid.* fieri *λεπτομαρές*. Hoc autem est ab humiditate, quam vult etiam *ἡ ἐμπύκνυν*, quod mox sequitur. Inducitur id autem fere à maceratione. Humiditati attestatur etiam ratio alimentalis, quam omnes illis tribuunt.

§. 5. Nec est, quod differentiam quæras inter maceratas & non maceratas. Hæ non minus quidem habent, sed tamen habent. Quod autem Auicenna ait, de grano minori (sic appellat) non macerato, calidum & humidum esse in 3. non potest defendi. Quin reliqui volunt, ne humidum quidem esse, sed siccum. Sed in quo gradu? Omnes fere consentiunt, Humidum in 1. calidum esse in 2. Hoc propter acrimoniam fit, ob quam maceratio instituitur: imo etiam amarorem, quia habent *ἰσχυρὸς*, quod apud Athen. legitur. Ex his licet iudicium capere de secundis facultatibus. Nam quæ non maceratæ sunt, habent vim absterforiam & penetratoriam insignem: quæ maceratæ sunt, tantum non amiserunt vtramque, & è contrario, habent vim leniendi

& complanandi, non in affectibus arteriæ asperæ solum, sed & in reliquis visceribus.

§. 6. Eædem sunt *ῥιπνῆς*, cum passo & sem. cucumeris, apud Dioscoridem & Isaac. Ita cum succo portulacæ sunt *μαρμαραῖς* rosionum ventriculi, apud eundem Dioscoridem. Ideo Ischiadicis sunt vitiles.

§. 7. Quod præcipuum in illis est, restituunt amissum corpus, quo sine duplex est in Officinis *Conf. pineata*, simplex & composita, ut dicam. Coquuntur quidem difficulter: sed alimentum dant validum & durable. Huc pertinet, quod de tremore & mortificatione corporis (vno verbo) de summa virium debilitate dicunt Arabum quidam, quoties illa est ab humorum tenuitate. Ita henteriæ & diarrhœæ quædam opus habent victu hoc crassefaciente.

§. 8. Ita quidam in Venere clumbes. Debent autem scire illi, qui quotidie uti illis volunt, non raro pugnam in ventriculo oriri, qualis ex beta, brassica, &c. ob partium diuersitatem. Huius pugnæ magna pars quia est ab acrimonia, oportet omnino præmacerare, imprimis, si iam rancidulæ sint. Hanc acrimoniam illis demit saccharum candidissimum in calidioribus: mel dulcissimum in frigidioribus.

§. 9. Ita enim felicius concoquantur. Idem fuerit obseruandum in vfu *Conf. Pineata*, quæ *Pincolatum*, seu *Pignolatum* vulgo dicitur, si quidem in morbo longiore consumptis uti volumus. Ea duplex est. *Simplex* fit ex folis pineis, in aqua rosacea sæpe maceratis, & in saccharo rosaceo coctis.

§. 10. *Composita*, additis amygdalis cum cinnamomo, macis, aliis. *Looch seu Eclegma de Pino* vocamus, licet non ex arbore fiat, sed Pineis.

§. 11. Heic duo sunt controuersa. 1. Crudæne, an maceratæ sint accipiendæ? Plerique maceratas volunt in aqua violarum, tussilag. &c. & abiecta aqua, absterfas linteo mundo. Hoc videtur obistere scopo, qui est, attenuare & abstergere. Quomodo autem attenuabunt, perditis partibus tenuioribus? Respondeo, non abeunt omnes prorsus partes igneæ, sed manet duplex scopus, attenuandi illud, quod influxit: abstergendi illud ipsum, & expectorandi. 2. Quot drachmæ illarum esse debeant, 20. an 30? Me consensus tenet veterum codicum, qui contenti sunt 20. Accedit 3. Quantitas amygdalarum amararum, & passulari mellis. In amygd. sumo drachmas: in melle vncias.

§. 12. Vsum dixi esse duplicem. Quod repero, quia multine meminere quidem posterioris. Si compares cum aliis looch, est temperatius *Sano & experto*, ideo præcedere debet. Qui quærunt, an adstringat, videntur

videntur nescire, quid velit methodus. In affectibus enim pectoris non est locus adstringentibus. Atqui Auicenna admittit? Non videtur intellexisse Galenum, qui de sola substantia loquitur.

DE LEVISTICO.

CAPVT CXXVII.

§. 1. **H**Oc proculdubio factum est à *Libyftico* Galeni, quod est *Ligusticum* Dioscoridis, ita dictum, quod in Apennino, qua parte Liguriam attingit, frequens est.

§. 2. Inuenio octo præter propter plantas, hoc nomine insignitas, è quibus huc accerso *Leuisticum vulgare* Bauhini, (in *Matthiolo*, non in *Pinace*) & *Dodon.* *Leuia.* *Lobel.* cui & *Laserpitium Germanicum*, & recte.

§. 3. Rogatus enim ab aliquo, quo pertineat apud veteres? Ad *Laserpitium* dicam, propter grauissimum imprimis odorem.

§. 4. Sub huius nomine in Officinis tres sunt partes, radix, folia & semen. Radix & folia sunt legitima: sed semen tam diuersum aliis locis, vt ego libenter abdicem, donec fidem fecerint, esse huius plantæ. Vide infra *Siler montanum*.

§. 5. In facultatibus porro tam est vicinum *Angelice* & *Imperatorie* supra dictis, vt non putem necessariam esse commemorationem. Vtar verbis *Rhasis* in *Keisim*. Sic enim Arabes appellant. Adiuuat digestionem, ventositatem dissoluit & inflationem. Ex his facilis est coniectura de reliquis. Veteres Ligures, vt & hodie *Hetrusci*, semine pro pipere utebantur. Promouendis mensibus & sudoribus sufficit 3 ß feminis.

DE LIGNIS.

CAPVT CXXVIII.

§. 1. **S**TRVEM heic paro Lignorum, sed nouo artificio, vt singula sint conspicua & explicata.

§. 2. Horum sit I.

BRASILIVM.

QUod nomen habet à *Brasilia*, America meridionalis regione amplissima. Ipsa America, vt hoc obiter aspergam, non est nouiter reperta, sed dudum fuit cognita sub nomine Æthiopiarum Hesperiarum, Carthaginensium nauigationibus celebris, vt ostendi extremo App. Post-cur. mearum. Dicitur & *Vergineum*, aut vt Itali pronunciant *Verzinium*, nescio vnde. Vide Fallopiū in *Dioscoridem lib. 1. cap. 20.*

§. 3. Duplex est apud Bauhinum in *Matthiol. lib. 1. cap. 19. ruffum & citrinum*, quorum illud Brasiliæ nomen retinet, & est in magnis frustis, Guajaci instar: Hoc *Bugia* peculiariter dicitur, & est in baculis tantum.

§. 4. Neutrum seruit vsibus Medicis. Si sandali species sit, vt idem retur Bauhinus, & *lib. d. & in Pinace*, accommodari illi poterunt facultates ibi dicendæ. Vtuntur tinctorum, & nos decoquimus, inde *vnser rohte dinten.*

I I. E B E N U S.

§. 5. **V**T *Edera & Hedera* supra: ita *Ebenus & Hebenus* in legentis arbitrio est. Ita Ebenus in feminino, aut Ebum in neutro.

§. 6. Duplex est, *Vegetabilis & Mineralis*. De hac Theophr. *lib. de Lap. Pausan. in Attic. Agricola extr. lib. 7. de Fossil.* Illa iterum duplex Theophr. 4. *Hist. 5. & Plin. lib. 12. cap. 4.* Dioscor. vnus arboreæ meminit, Æthiopiarum, & Indicarum, quam Bauhinus peculiari quidem loco collocat post Guajacum: sed postea *Palme* speciebus videtur iunxisse.

§. 7. Mentitur illam Theuetus, vt alia multa *lib. 2. Gall. Antarect.* Altera & fruticosa Theophr. Plinisque, videtur Anguillar. 4. *sent. 52.* esse *Anacyris* seu *Laburnum*, cuius species numerat Bauhinus in *Pinace*. Nostra Ebenus quo minus sit veterum, illud obstat, quod odorata non sit. Quare etiam non licet nobis facultates veterum hac conferre. De facto illorum, qui Guajaco substituerunt, alij iudicent. Interim Guajaci speciem esse non negabo Penæ, *Adu. f. 440.*

III. GUAJACVM.

§. 8. **S**cribi ab Hispanis *Hniacum*, vnde est *Hyacum* Fracastorij *lib. de Siphylide*, author est Paulus Riccus, Medicus Cæsareus apud Huttenum, *lib. de morbo Ital.* Afferbatur ab initio ex America insulis,

fi speciale quid vis, Hispaniolæ, D. Dominici, D. Ioannis de Portu-
diuite, &c. Duæ eius species, altera sub dicto nomine, altera sub ligni
sancti: Verum cum hoc posterius sanctitatis nomen amisisset, & non
amplius afferretur: mansit & res & nomen Guajaci.

§. 9. Et hoc *Guaiacum* est *Occidentale*, cuius ramum floribus, fru-
ctibus & foliis onustum pingit nobis *Clusius in Monardin*, foliis Len-
tisci. Præter hoc an detur *Oriente*, nescit. Video quid musset Pena
ab initio de Orientis *Calecuthij* Indiis: at ubi ad *Palum sanctū folio plan-*
taginis, peruenit, tribuit illum Indiæ occidentæ. Ex quo forte si *Cæsalp.*
3. Hist. 22. hausit, (vt videtur) sua, non dubito dicere, tam longe ab-
esse à *Calecuth*, quam ego nunc. Quo dato, perierit etiam *Bauhino*
Guaiacum Orientale. Et hæ causæ sunt, cur olim scripserim, deesse Gua-
jaco Orientali idoneos testes.

§. 10. Verumenimvero, vt rem à capite ordiar, cum anno Chri-
sti 1492. bellum esset ob Regnum Neapolitanum, inter Ferdinandum
Arragonum Regem, qui primus *Catholicus* est dictus; & Carolum VIII.
Regem Gallorum, dictum magno capite, CHRISTOPHORVS CO-
LVMBUS, an COLONVS: in agro Genuensi natus, versus Massiliam,
redux ex India Occidentali, quam primus detexerat, iussus à Rege
suo in littore Tusco appellere, attulit secum mirabilem hospitem, *Lucem*
Veneream. Ita enim malim appellare, absque vllius gentis contumelia, si
per consuetudinem liceret.

§. 11. De huius morbi causa interrogatus, afferam nouam, & ali-
bi non lectam mihi: Morbus est *totius substantiæ*, si ad Galeni physiolo-
giam respicias: ideo non curatur, nisi mutata substantia, noua quasi
aiavayav introducta. Id verò fit à solo fere Guajaco, cuius decoctum,
& post illud imperati sudores, continuatque per dies 40. & amplius,
ita atterunt indiuiduum, vt quasi in Medææ lebece recoctum sit.

§. 12. Sed quæ causa morbi est? Canibalum (ita enim appellan-
tur isti Americani) *de uisitatione* conuersatio. Huc ego deueni: tū
comminiscere tibi reliqua; & tandem noras ausculta. An capi potest ar-
gumentum ex immanitate veneni, quod fit ex bubonibus peste extin-
ctorum, de quo ego in *Pathologicis*, qua de Contagio pestilenti.

§. 13. Ante autem omnia discerne *notas viles ab inutilibus*. Inuti-
les dico, 1. Quæ à triplici arbore petuntur à *Monardo* & aliis. Reuera
est vnica arbor, cuius medulla nigra est, superficies flaua & exalbida. 2.
Hæc arbor alibi matricem amplam habet, alibi pene nullam, vt *Monar-*
dis habet, c. 20. & dicitur peculiariter *Lignum sanctum*. Atqui dixi ego iā,
compertum fuit non respondere votis, ideo vetitum fuit inferri Euro-
pæ. 3. Orientale præstantius est Occidentali, dicunt quidam. Atqui

non datur, vt pariter dixi. 4. inter Occjd. præstat id, quod ex insula D. Ioannis. Sed quis mihi dicat, vnde reuera sit? 5. Qui dicunt, non nisi minores ramos trahi in vsum, ridiculi fiunt. Tales enim non afferuntur. 6. ita illi, qui non nisi arborem iuuenem volunt, aut certe mediæ ætatis. His oppono, qui non nisi vetustam desiderant. 7. Nigerrimum lignum esse optimum, dicunt quidam. Voluntarium hoc est, & reprobatum ab iis, qui ligno sancto sunt vfi. 8. Partes tantum radici propinquas optant quidam. Voluntarium & hoc est. 9. Quidam contempto ligno, corticem quærunt. Mercatorum nugæ, qui laudant venales, &c. Hæc ego tibi, mi homo, congerere volui, vt vno ore exspuas.

§. 14. Alioquin probatur Guaiacum 1. quod recentissimum est, & succulentissimum, quantum quidem distantia loci, temporisque amplitudo permittit. Huius rei signa sunt, partim præsentia corticis, partim color ipse. Si nondum ceciderit cortex, significat, non esse perfunctum multa aqua marina. Si cortex habeat colorem (amittit enim) suum naturalem, qui est instar equorum, rotatorum quos appellant illi; hoc est, *maculis magis minus viridibus, permisto colore luido, plumbeo*. Si cortex ceciderit, debet lignum subtus concolor esse. Si non sit, indicat diu iacuisse sine cortice, & multum bonitatis amisisse. 2. quod ponderosissimum. Tam enim graue est natura, vt parua eius particula non supernatet, sed subsidat in aqua. 3. quod durissimum, & non nisi difficulter sectile. Quod enim secus, iam pro carioso habetur. 4. quod tam solidum, vt rimas agere non possit. 5. quod pinguis-
simum, cuius rei duo indicia, *alterum*, vt facile incendatur, & statim defluat gummosum quid nigrum; quod vbi in terram deciderit, dure-
rescat: *alterum*, vt compressa scobs pilæ instar cohæreat. Humor enim id facit. Hoc quod non præstat lignum, secundæ bonitatis est, nec reprobandum, sed habendum pro temperato, in tali indiuiduo vsurpando. 5. Et dum inciditur, & dum decoquitur, debet suauem odorem emittere, sed non ita acrem, vt sternutamentum moueat, vt quidam volunt. An & hoc, quod non habet, est temperatius? 6. In sapore debet cum acrimonia amarities adesse, & vtrique æqualis in vultu-
tiori: in valde recenti, acrimonia superante. Quidam variare hæc dicunt, pro ratione decoctionis longioris aut breuioris, pro quantitate & qualitate ligni, &c. Fit enim aliquando decoctum piperis instar acerrimum, aliquando longe minus, cuius moderamen penes Medicum est. Tandem præstantius est lignum, quod plures sustinet decoctiones, easque pro potu.

§. 15. Hæc si ita se habent, quis credat impostoribus, corticem

præferentibus ligno? Mihi falsitas tam perspicua est, vt non opus sit verbo.

§. 16. Sed & iam tempus est eundi ad facultates. In his quia omnia testantur caliditatem & siccitatem, videtur hoc proximum esse, vt intelligamus *quousque*? Quidam volunt vtroque esse sine 2. gradus, aut etiam principio tertij: imo quidam ad finem tertij properant. Hoc intolerabile videtur illis, qui sciunt in calidis quoque affectibus locum habere. Ideo ultra principium 2. gradus non eunt. Inter hos medij sunt, qui calidum esse credunt in 2. versus 3. vt loquuntur, & siccum in 1. versus 2. in temperata regione. Id vero addunt, vt rationem reddere possint, cur quidam corpulentiores fiant? Hæc res apud alios tantum potuit, vt totum lignum, non temperatum tantum, sed temperatissimum pronunciarint, non in actiuis solum, sed & in passiuis. Quin temere addiderint, tam simile esse corpori nostro, quàm vllum alimentum. Sed reuera hi decipiuntur, & cerebrum non habent, vt Fallopius loquitur, vel ob id, quod ipsimet fatentur, esse amarum & mordax, adeoque calidum & siccum.

§. 17. Qua contradictione constrikti quidam dixerunt, Lignum hoc curare quidem morbum hunc, siue ex calidis pendeat humoribus, siue ex frigidis, substantiæ proprietate, siue, vt alij, occulta qualitate: coniunctos autem illi alios morbos manifestis qualitatibus. Sed reuera hi multo magis decipiuntur. Si enim maxime ita est, si (inquam) substantiæ proprietate curat ipsam luem, deponitne manifestas qualitates? Non dicent spero. Propterea, problemata etiam manent indissoluta, cur calidum pugnet calido? & siccum sicco? cur corpus recipiant ægri calidi & sicci, à medicamento calido & sicco? Quod si tale est in morbis adiunctis, cur in ipsa radice non est? Sed & calidum & humidum perfectè nutrit, quàm ius pulli consummatum?

§. 18. Stat igitur hoc, Guaiacum est calidum & siccum: & quo modo pellit morbum calidum & siccum? Discussis, & absumptis calidis & siccis humoribus, quæ est refrigeratio per accidens. Ita Rhabarbarum refrigerat purgatis eiusdem generis humoribus. Facit id autem non sine discrimine, & absque methodi legibus, absque quibus qui tentarunt, insigniter læsi sunt. Tamen nutrit? recipiunt enim corpus? Neutiquam nutrit. Cum enim alimenti vox sit passiva, hoc est sit rei, quæ vincitur, quis credat, medicamentum tam calidum posse vinci, & in substantiam aliti conuerti? Tamen fiunt habitiores? Encas. Iam enim dixi, *per accidens* fieri, discussis calidis humoribus, & expeditis viscerum obstructionibus, quæ generationi sanguinis obsta-

bant. Tamen. Quam malus es Logicus, qui non distinguis id, quod per se, ab eo quod per accidens? quin nescis committere elenchum *quod est rem*, quod Loffius te docuit? Unde ergo est alimentum? Ab alimento quo utitur ager simul cum medicamento. At victus est tenuissimus. Quamdiu est talis, corpus non augetur. Sed neque verum est, omnibus hoc accidere: quin, ~~solo~~ Matthiolo auctore, quidam penitus contabescunt. Si hoc non sufficit, Fracanzanus tibi dicat, quosdam ad marasimum senilem deduci, quosdam ad febres, quosdam ad hydropas. Addo ego, quosdam ad mortem. Vidimus nuper, cum Empiricus virum perfectæ ætatis, in doloribus vagis articularum, eò perduxisset ut iam dimittendus esset, subito patientem mori, viribus deficientibus. Hoc nimirum sit, cum aiaiores illi, non æstimatis viribus, semper vrgent, vrgent.

§. 19. Et sic confectum est, Guaiacum *αἰανισμένον* & agere eodem modo, calefaciendo & siccando, adeoque calidum & siccum esse absque vlla contrarij mistione. Sed quousque? & qui melius loquuntur de gradibus? Omnes recte, si recte distinguas. Lignum amarissimum & acerrimum, in debita quantitate sumptum, debito tempore coctum, facit primum decoctum calidum & siccum in 3. gradu. Secundum in 2. Tertium in 1. Lignum minus tale, facit decoctum primum calid. & sicc. in 2. & sic deinceps. Eadem ratio est secundarum & tertiarum facultatum. Licet enim omne Guaiacum, ob tenuitatem quidem partium, egregie penetret, attenuet, diseutiat; ob crassitiem valide abstergat & mundificet: tamen magna est differentia secundum magis & minus, secundum variam præparationem. Quod vero mireris, est etiam discrimen ratione indiuiduorum. Quibusdam enim insensilem tantum mouet transpirationem, quibusdam sensilem, vel per sudorem, vel per aluum, vel per vrinam.

§. 20. Et hæc omnia solum facit Guaiacum, idque insigniter, quia omnia, quæ debet habere ad substantificam alterationem, habet insigniter, neque opus est vlla occulta qualitate. In qua qui insaniunt, quam misere miseris modis fiunt ridiculi!

§. 21. Tempus est ut accingar ad vsum huius diuini (ut prædicant) remedij, quod ideo *αἰανισμένον* vocant: is varius est. Plerique enim in decocto vtuntur, cuius memini: pauci in Electuario: pauciores in pilulis: pauciores rursus in Syrupo: in vino Hippocratico; in aqua destillata; in oleo: in Extracto: in puluere. Oportet autem dicere de singulis seorsim, ne quid peccetur in re tam graui, quantum humanitus fieri potest.

§. 22. *Decoctum duplex est, simplex & compositum. Simplex aut pri-*

num, aut secundum, aut tertium. *Compositum* est, cum adduntur, aut alterantia, aut corroborantia, aut antidoti, aut purgantia. In utroque tria considerantur, præparatio; dosis; & tempus, quando, & quamdiu. In præparatione iterum tria, consideratio ligni ipsius, liquoris, in quo decoqui debet; quamdiu decoqui debeat; quo igne, ad priuafne, an in B. M. Quod ad decoctum simplex, præparatio ligni prima est, qua confringitur in scobem minutissimam, quod *Raspere* dicunt Itali. Cum enim substantia sit densissima, & solidissima, nisi tenuissimè concidatur, non deponit vim suam in liquorem. Hoc fit, vel torno, vel ferra, vel lima, vel cultro, vel pistillo in mortario. Ex his modis oportet eligere illum, qui citissimè absoluit opus. Cum enim diutiuscule versatur lignum, incalcescit, & tenuitatis multum amittit. Habent in cam rem limas magnas & graues, peculiariter ita formatas, vt dentes quidem non sint lati & longi, sed stricti, breues, & robusti, vt vno brachij vtriusque iactu sic satis multum decentiatur scobis, quæ ad tactum calida est. Ideo ne multum pereat substantiæ tenuis, oportet subito imponere liquori suo, antequam refrigeretur. Hæc quasimaturatio quædam est, vt Fallopius loquitur, ad futuram decoctionem, & feliciorem succi extractionem. Hinc existit decoctum (ait idem) duplo præstantius, quàm si diu post imponatur. Videant igitur, quid agant, qui raspatum diu antè lignum à materialistæ emunt.

§. 23. Oportet autem (quæ iam secunda est ligni præparatio) liquor sit, non frigidus, non calidus, non tepidus, sed in feruore. Oportet etiam vas sit angusti oris, quod statim paleis, fusi furibúsve abscondatur ad medietatem vsque, vel quod melius, in loco calido, super focum, aut fornacem calidam habeatur, quam diu? Non semper per 24. horas, sed modo per 12. modo per 48. prout decoctum vel validius volumus, vel debilius.

§. 24. *Liquor*, aut aqua est; aut vinum; aut aqua & vinum, aut ius pulli, carniū, ^{reserpæ} aut serum, aut aquæ destillatæ. Cum aqua cruda sumitur, melior est *pluvialis*, secundum locum occupat *fluvialis*, cum conditionibus suis: Tercio, *fontana* cum iisdem. Non damnatur *puteana*, modo sit bene exercita. Utuntur aqua Indi, & quibuscumque simplicior apparatus placet. Placet autem propterea, quod aliarum omnium decoctionum materia sit, & cur non huius quoque? *Vinum* primus Matthiolus, vt ipse prædicat, sumpsit: sed in frigidis & humidis tantum, quibus solis concedit Fracanzanus. Qui respuunt, dicunt, valdè ingratum fieri decoctum. Quidam etiam accescere queruntur vinum, quibus nondum credo. Quidam putant se medicam

quid inuenisse, & facto in aqua decocto superdant aliquid vini, sed potentis. Verum, quia ægri nostri alias ærentur à vino, quod male cesserit iis, qui vsi sunt, pauci id probant. Neque vero omnibus acceptabilis est distinctio, non nisi in iis frigidis & humidis locum habere, qui diu iam laborarunt, & opus habent penetranti medicamento: iam enim lignum penetrantiam habet, quæ sufficiat. Neque consistit excusatio, frigiditatem viscerum, præcipuè lienis, nolle aquam, sed postulare vinum. Iam enim aqua non est amplius aqua, quia imbibit substantiam ligni, ob quam non refrigerat, sed calcfacit.

§. 25. *Iuscula* laudantur in emaciatis, in quibus viscera sunt valide debilia. Qua in re hoc consulunt diligentiores, ne accipiantur iura facta: sed sub finem decoctionis addatur caro, pullusve gallinaceus. Secus si fiat, inquiunt, falsum fit decoctum, ob diutinam ad ignem moram.

§. 26. *Aquas destillatas* valde laudat Rondeletius, culpatur contra Fracanzanus, quod pleræque adstringant. Adstrictio autem illa tam diuturna periculosa sit. Summa: *Præfero aquam simplicem in uniuersum.* Si vel augendæ sint, vel minuendæ vires medicamenti, non deerunt alij modi.

§. 27. Sed quæ *proportio ligni est ad liquorem?* Communis ratio, & quæ ex India Occidentali putatur petita, est, vt ad lb. j. ligni, sumantur lb. viij. aquæ. Et hoc est, quod Fallopius ait, Communiter pro singulis 3 ligni, dari singulas lb. aquæ, quarum vna pendit 3 vij. Verum cum Empiricum quid sciret, decoctumque fieret validius, quam vt promiscue dari posset omnibus, ascensum fuit ad lb. xv. & xvj. imo ad xx. & xxiiij. & ipsa coctio fieri cœpit, modo ad medietatem, modo ad tertias, pro qualitate videlicet mali fortis vel debilis. Hoc ipsum non potest ita scribi, dicere: sed oportet coniectare ex temperamento ægri, habitu, sexu, ætate, ambiente, magnitudine symptomatum, aliis, quæ methodus præscribit. Nihil igitur dicit, quicumque dicit, hæc quantitas desiderat hanc qualitatem: hoc enim est calczare omnes vno calopodio. Eodem modo dici non potest, an à principio morbi ad finem vsque seruari debeat eadem proportio? Pariter, an sit aliquando transeundum ad Chinam, ad sarsam parigliam, &c. Pariter an semper aliquid corticis sit addendum. Pariter an semper sit subsistendum in decoctione ad medietatem, &c.

§. 28. *Qualis* vero debet esse coctio? Consuetudo fert, vt ad prunas fiat sicco igne & lento, ne quid exæstuet. Sed re vera, in B. M. humido scilicet igne, maior fit eliquatio & decoctum fit meracius, acrius & amarius, vt Fallopius loquitur.

§. 29. In hac coctione seruetur *spuma*, quæ leniter aperto vase sese offert, cuius vsus in vlcerum illitu, licet alij oleo destillato vtantur.

§. 30. Hæc coctio pariter non sit vnus horæ. Cum enim substantia ligni sit densissima, opus est mora, vsquedum exhalet aliquid substantiale. Hinc, vt dixi, iteratur coctio secundum, tertium, &c. Sed quando finem suum fortitur coctio? Non intra 10. horas. Qua in re, vt certum quid sit, antequam infusum igni apponatur, effundere oportet, vt certum sit, quantum liquoris imbiberit scobs. Solet media pars præter-propter imbibere, verbi gratia si lb. xij sumpseris, solent vj. superesse. Ergo, si velis has ad medietatem redigere, effunde tres, & seorsim serua: alteras tres da scobi, & immisso baculo obserua, quo pertingant. Tum vero affunde alteras, & finito bullire, vsquedum finem tuum assequare. Hæc cura quod locum habeat in B. etiam M. non dubito.

Iam factum *decoctum* colandum est. Id vero an fiat dum calet, aut refrigit, perinde putatur. Et hoc est primum decoctum, quod vulgo vocatur *daß starcke vvasser*. Aliis *Syrupus* dicitur, quamuis, neq. mel, nec saccarum acceperit. Interim quidam addunt alterutrum, siue gratificantes ægris; siue ob causam aliquam certam. Ego non facile assentior: obtundit enim vim medicamenti, vt iam dicam.

§. 31. Huic eidem ligno, sic decocto, additur (sine tamen repetita infusione) eadem quantitas aquæ, & iterum coquitur ad tertias vel quartas, si æstas sit, aut æger alioqui bibacior; vel augetur quantitas aquæ, pro ratione prioris aquæ, verbi gratia, si habuisti lb. xx. potes sumere xxiiij. vel xxx. sin eadem potest esse quantitas, & secunda vice coquitur. Ita tertia & quarta. Habet enim balsamum tenacissimum, vt isti loquuntur, & scribunt quidam, etiam duodecies decoctum: curasse tamen pauperculos quosdam. Et hoc est alterum decoctum, quod vocant *daß drinckvvasser*. Neque enim vel vinum, vel cereuisia illie conceditur. Quidam tam superstitiosi sunt, vt tertiam faciant decoctionem pro ablucendis manibus & pedibus. Qui pro secundis decoctionibus nouum sumunt lignum, ambitiosi sunt.

§. 32. *Compositum* est, cum adduntur vel alterantia, vel purgantia, vel vtraque. Hoc an fieri vllō modo debeat, controuertitur. Scripsit contra hunc morem non sine bile, Antonius Gallus; natione etiam Gallus, nisi fallor, in *Aphorif. tom. 1. f. 392.* in quo forte nonnisi vnicum hoc argumentum inueneris, *Stupor est*, inquit, *experimenta velle tractare metodo!* Tu, Ramista, forma argumentum. Ego enim absque distinctis propositionibus video, quod tendat, & vnde petitum sit. Noram illud Galeni 13. *Meth. 6.* à multis annis: sed noram simul, non

simpliciter procedere. Non longè petam exemplum. Quæ hæcenus dicta sunt de varietate *decocti*, pro varietate indiuiduorum, vnde sunt? Certè ex Methodo. Vt nolens volens concedere cogaris, absque illa non esse facilem vllam curationem. Interim pro Gallo ita ratiocinor. Addimus, aut (vt Medicè loquar) componimus medicamenta, vbi vel augere vel retundere volumus facultates medicamenti alicuius simplicis. At heic non est opus auctione: per te enim sufficit lignum producendo effectui. Non est opus correctione: quia lignum nihil habet maligni. Quod si intendere libeat actionem, sunt in medio aliæ rationes, vel ex dictis apertæ: sin remittere, iterum aliæ sunt.

§. 33. Vt distinctè agam, aut *alterantia iungis*, aut *purgantia*. Illa manifestè infringunt qualitates manifestas ligni, sine quibus actio nulla sit: hæc naturam rapiunt aliò. Hinc præceptum saniorum Medicorum, interponenda esse purgantia septimo quoque die, nono, decimo, aut vt Indi, decimo sexto. Quo die autem sit faciendum, ex sola Methodo scitur, vt iterum necessitatem eius inculcem. Hinc orta vox est grauissimorum virorum, *Neminem unquam ab hoc malo perfectè curatum fuisse istis decoctis compositis*. Id (inquit quidam ex iis) de morbo simplici credo, de composito non credo. Dic age, vir magne, quem vocas *compositum*? Qui habet coniunctos tofos, dolores, vlcera cutanea. Dic tu mihi vicissim, Ex quibus symptomatis cognoscis hunc morbum? Non ex aliis quàm ex his. Ergo omnis lues venerea est composita. Quod si accedant diuersi generis morbi, hydrops, asthma, &c. iam non est vnus morbus compositus, sed tres. Et his vt puto persuaferim alicui, *decoctum compositum* non habere locum in hoc negotio.

§. 34. *Electuarium* an comparari possit cum decocto? dubitatur. Cum enim fiat ex puluere ligni; substantia autem tam sit solida, quis credat à calore nostro confici posse? Brassauolus probat incertum per æque incertum. Aurum non conficitur, & tamen habet effectus suos, ita: Pax!

§. 35. IV. *Pilularum* eadem est ratio. Loquor autem, non de Mercurialibus, sed de puluere ligni.

§. 36. V. Eadem *pulueris ipsius* ratio est, siue per se solus vsurpetur in liquore suo, super pane tosto, aut aliter.

§. 37. VI. Audeo dicere, eandem esse rationem *Syrupi*. Ne quid aliud dicam, *Contra methodum est per aluum & habitum simul vacuare*.

est ratio / §. 38. VII. Non valdè diuersa *Vini Hippocratici*, quouis modo paratur.

§. 39. VIII. Eadem *aque Philosophica*. Tandem etiam *olei Chymici*.

Re vera, extra decoctum, subsidium aliud nullum est, quod *anxi* illam, de qua dixi, faciat. Possent multo plura afferri: sed institutum meum non est omnia corradere.

IV. SARSA-PARIGLIA.

S. 40. **N**on est quidem lignum, sed non sine ligno, vt Lobelius & Pena pingunt. Vox est Hispanica *Sarsa*, vel asperiore sono, *Parza* est *Rubus*: *Parra*, *Vitis*, & hinc factum diminutium *sarriglia*, *Viticula*, vt sit *Rubus-viticula*.

S. 41. Indubitanter est *Smilax aspera* Dioscoridis, sed loco natali differens. Afferitur enim ex Peru, Indiæ Occidentalis parte, nec facit *Europæa smilax*, quod Indica. Vsus tamen est Ghinus apud Solenandrum s. Conf. 4. & Fallopius lib. de morbo Ital. cap. 63. Ita loquor, quia de *Sarsa Orientali* non minus dubito quam de *Guaiaco Orientali*. Crescit aliquot locis dictæ Indiæ, vel efficacior vel ineffacior.

S. 42. Optima habetur Penæ *Ady. f. 271. qua* plenè medullosaque, est flagellis, solida, candida intus, & habitior, quæque facilius in aquas, tota sui longitudine, partes diuellitur. Mihi hoc obseruatu dignum videtur, quod Cæsalpinus addit s. Hist. 27. *Omnem vim in cortice esse.*

S. 43. Interim hoc molestum est, quod Practici dicunt, curare morbum Venereum, sed non omnem. Quem vero, ô boni? Interest enim mea. Post multam lectionem & meditationem vidi, comparari non sine ratione cum *China*, de qua suprâ.

S. 44. Cum enim de primis qualitibus non minus certetur, quàm de Chinæ: huc tandem res peruenit, vt vel temperata sit *Sarsa*, vel attingat 2. gr. calidit. & siccit. Quamobrem ita dico, vt *China* conuenit solis illis, qui tenuibus & calidis humoribus laborant: ita *Sarsa*. In hanc sententiam induco Ill. Massariam, qui lib. de morbo Ital. f. 509. edit. *Francofurt.* iis præcipue conferre docet, qui affectibus cutaneis laborant, in quorum discussione præcipuam operam præstet. Si vero sunt qui calidiore & hepate, & habitu sunt, ideoque proni etiam ad transpirationem insensibilem. Hæc, cum virus hoc introductum est, & aucta intemperies calida & sicca hepatis (hunc enim morbum cum *Massaria* statuo causam dictorum symptomatum) cum non sufficiat, & stagnantia in superficie excrementa crassescunt, siue erodant, siue non erodant: superueniens decoctum *Sarsæ* temperatum attenuat, & ad discussionem apta reddit.

S. 45. Quo habito; iam desero *Massariam* in coniungenda *Sarsa* cum *Guaiaco*. Hoc enim corrumpit temperiem *Sarsæ*. Vide Fallopium loc. cit.

V. SASSAFRAS.

addit:

§. 46. **C**redo ego Monardi, *Simpl. cap. 24.* à Gallis esse hoc nomen, quo tempore Floridam, Indiæ Occidentalis regionem, tenebant. Sed non sufficit mihi. An amplectenda est coniectura Capiuaccij, qui quasi *sapifragiam* vocat? Ceterum ingens dubium mihi mouet Bauhinus, cum *Ficulneo folio* vocat, & ait, missum sibi à D. Doldio folium. Habeo & ego, ab eodem Doldio dono datum, sed tam simile ficui, quàm quercui. Est enim oblongum, & vtrinque habet incisuras duas latas, instar ancilium, quæ hodièque in nummis Rom. visuntur apud Goltzium in *Fastis*, f. 206. p. Stolo. III. VIR. Vide immortalem Lipsium 5. *Antiq. lect.* 16. Si vis, etiam Pontanum & Taubmannum, in *Virgilium*.

§. 47. Odorem habet lignum foeniculaceum, eumque non exilem, sed tantum, vt parua eius portio totum conclaue impleat. Hinc etiam decoctum prorsus sapit foeniculum, & dicitur inde *fenchelholz*.

§. 28. Sum eius opinionis, foeniculum, authore Gal. est calidum & siccum in tertio: ita etiam lignum hoc. Hoc persuadet substantiæ modus, tanto efficacior, quo lignum est planta densius. Consentit Monardis, dum comparat cum Cinnamomo, & Guaiaco. Hinc sunt effectus, non in fluxionibus tantum podagricis, aliisque, sed & in lue Venerea. Curaui magnum quendam virum fluxione ad dextrum genu laborantem, decocto hoc bene grauido, cum aliis remediis cedere nollet. De proportionem ligni ad aquam vide dictum Monardim.

VL SANDALI.

§. 49. **N**omen esse ab Arabibus, puto; quid significet, nescio. Cognomen habent *Mahazari*, quod *odoratissimi* interpretantur Monachi in *Mesuem*.

§. 50. Triplices sunt, ratione coloris, *Rubi*, *Albi*, & *Citrini*, qui ipsi sunt optimi, sed raro afferuntur.

§. 51. Singulorum notas qui vult, videat apud Cordum, 4. *Hist.* 4. & seq. Quia enim nihil addere aut demere possum, nolo etiam expilare scrinia ipsius.

§. 52. Tanto autem libentius abstineo, quo maior est concertatio de Sandalis nostris, an sint Arabum? Diligentissimus harum rerum censor, Guiland. in *probl.* opponit se. Cuius rationibus satisfecisse se

licet videri velit Matthiolus in *Epist. ad Cratonem*: non ob id tamen ita est. Amplius dubitabis, si legeris Garziam 1. *Arom.* 17. & quæ notauit ibi Clusius.

§. 53. Si ad Græcos diuerſi velis, Cordus quidem magnifice de Sandalo rubro promittet, *Lotum, arborem, esse*: Sed nihil præstabit. Si Cæſalpino 3. *Hist.* 36 applicare te voles, Asphalathum esse. Vide an possis respondere argumentis Braſſauoli, *Exam. Simpl. f.* 423.

§. 54. Ego, conuerſus ad pharmacopœos, moneo illos ex fide, videant (quod firmiter tenent omnes) an *Sandali nostra*, quicunque illi sint, frigidi sint? Me retinent Manard. & Fallop. Ille inquit, *Caleſcunt, & si gustes, & si foris applies*. Hic, *Ex odoris ſuauiſſime, ex acedine cum aliquo amarore, & cum decoquo, colligo, non esse frigidos in tertio gradu*. Interim quod mireris, si frigidos aſſerit esse in 1. aut certe in 2. ne cogeretur deferere Arabas. Quanto ſapientius Guiland. qui calidos esse in 2. ait, quod accepto, si admiserit diſtinctionem, *Citrinos esse in fine ſecundi, aut principio tertij: albos & rubros in principio ſecundi. Siccos esse aio in 2. omnes*. Has cogitationes diu ante me fouiſſe Syluium, & Fuchſium, colligo ex eo, quod ſcribunt, *Sandali nostra non esse vitendum, niſi Medicus iuſſerit, quod calidi ſint, præcipue citrini*.

§. 55. Ego putem, ſeuſius agendum (quod quidam iam fecerunt) interdicendum omnino vſum & Confectionis *Diatrionſandal*. Nicolai, & *Trochiſcorum Sandal*. Meſue, & *Ceroti ſeu Vng. Sandal. eiſdem Meſue*. His quidem terminis, ſi, inquam, refrigerandi gratia vti velint Medici Conſect. *Diatrionſandal*. in calida viſcerum intemperie, declinationibus febrium, ictero ex cauſa calida, hydrope ex eadem. Neque me retinet amplius *ῥηγορύζαντος* illorum, *Totam compositionem fieri temperatam à ſeminibus frigidis, gummis, aliis, atque ita remiſſum remittere intenſum*. Baſis enim eſt calida. Abſterreat vero quem etiã inſignis varietas deſcriptionis, in qua modo hæc, modo illa præponderant. Eadem eſt ratio *Trochiſcorum*, vel ideo, quia videntur nati ex Confectione. A *Ceroto* aſpellit me Foëſius, qui hanc obſcure innuit caleſcere. Neque vero abſterret me docta, (vt viſum fuit noſtris) Coſtæi reſponſio, *Camphoram non poſſe caleſcere*. Vide Rondeletium in *Offic. pharmac.* de abuſu huius *Ceroti*, vt & Ferrerium in *Caſtigationibus*. Quorum authoritate ſultus, ſuauius rideo illos, qui diſſitant, *Non minus turpe eſſe deſſe in Offic. hoc ceratum, quàm ſaccarum*.

D E L I G V S T R O.

CAPVT CXXIX.

§. 1. **L**IGVSTRVM à ligando esse facile persuadeor. Hoc in Oriente *Cyprum* dici Plinius asserit duobus locis, *lib. 12. cap. 24. & 25. cap. 10.* Hæc *Cyprus* tam elegans est planta, & odorem spirat tam gratum, vt muliebribus deliciis adscriberetur, veluti Myrtò, Myrtine, Rhode, vt Illustr. Scaliger in *Euseb.* monet, *numero 19.* qui etiam mere Hebraicum esse docet. Idem scribit, Rabbi Dau. Kimchi authorem esse, esse Arabum *Alhanna*, seu *Alhenna*, quod qui crassius pronunciant, spiritum asperum addunt *Achanne*, & tandem *Alkanne* dicentes.

§. 2. Sciendum autem est differre in quibusdam *Ligustrum Europæum* à *Cypro Orientali*: differre etiam *Cyprum Syriacam* ab *Ægyptia*. *Ligustrum* nostrum folia oleæ habet, vnde *Olinella* Italis dicitur. Habet & *Cyprus*, sed in *Ægypto* strictiora, quam *Alpinus* pingit *lib. de plant. Ægypt. cap. 13.* In *Syria* latiora, quam *Clusius* apud *Bellon. 2. Obs. 74. & Rauvvolf. 4. Itin. num. 60.* Et hanc differentiam solam agnoscit *Bauhinus in Pinace.*

§. 3. Hoc ipsum vel alterutrum, est *Ligustrum Poetarum*? An autem simul sit *Vacinium* (ita enim nunc scribo, vt manifesta sit originitio *ὦν ὡν ὡν*) nescio, sed magis inclino ad negatiuam. Quæ *Anguillara 3. Sent. 6. & Dodon. P. 6. lib. 2. cap. 10.* contra *Cyprum* disputant, non sunt magni momenti.

§. 4. In Officinis & *Aqua destillata* est ex floribus, & *Oleum* ex iisdem. Radix quibusdam locis est, quibusdam non est. Non est, vbi *Anchusæ* nomen habet, vt ibi dixi, est vbi *Spodium* (de quo dicitur) ex *Ægyptiaca* paratur.

§. 5. Scribit *Galenus 7. Simpl. & ex eo Arabes*, *Cypri* folia & summitates habere partes heterogeneas, quasdam modice calidas & digerentes cum substantia aquea: quasdam frigidas, & adstringentes cum terrea. Sed utræ dominantur? *Frigide*, quod ex effectibus apparet. *Auicenna* definit frig. in 1. sic. in 2. & quidem absque morfu. Et vera sunt hæc de floribus quoque, nisi quod paulo potentiores, quia *Wādye*, vt *Dioscorides* loquitur: ita tamen, vt non secus ac rosæ sint frigidi. Est enim hæc caliditas tepida, de qua iam toties.

§. 6. Differt acutus hic odor, vt Arabes appellant, secundum re-

giones. Ligustri nostri valde remissus est: in Italia acrior: in Ægypto ad moschum accedit. Forte in foliis quoque diuersitas est. Nostrium non inficit: Ægyptium & Africum (de quo id Pena) flauo & rubro tingunt. Adstrictioni testimonium præbet Gal. 6. x. *in vlt.* in medicamentis Archigenis, vbi Cypro paucissima adscribitur adstrictio. Laudatur enim ab Archigene, Galeno & Arabibus ad aphthas, vnde *Mundtholts*, nostris hominibus.

§. 7. Laudatur in ambustis, in tumoribus omnibus calidis, præcipue genitalium. lactat suam experientiam in aqua stillatitia Pafinus. Sed reuera etiam Auicennæ fuit notum. Et Chirurgis vsitatum esse remedium ante ipsum Tragus scripsit. Quin & in Ægypto frequens esse, author est Alpinus. Vfus ibidem est & folij in capitis doloribus, sed non in aceto, vt Dioscorides.

§. 8. Maximus vsus apud eosdem est pulueris foliorum ad ruffandos capillos puerorum, vngues & manus, adeoque totam mediam inferioris corporis partem, qua de re Bellon.

§. 9. Habemus in Officinis *Ol. ligustri*, seu de *Alcanna*, quod non credo habere effectus eos, quos Dioscorides & Mesue tribuunt illi. *Ligustrum* enim nostrum neutiquam accedit ad partium tenuitatem, ad quam Orientale. Ideo non credo Dispensatori nostro, calefacere & emollire.

AVCTARIUM DE SPODIO ET *Antispodio.*

§. 10. **D**etegendus heic est insignis error eorum, qui *Alchanna* ne agnouerunt quidem pro Arabico, hinc facto exordio. *in arabis* & *in arabis*, significat 1. in genere *Cinerem* & *Cinerulam*. 2. in specie, *Cinerem* quendam *metallicum*, de quo post alios Cæsalp. 3. *Mettall. 25. seu vlt.* In Officinis ærariis fauillæ fursum volantes vel adherent tecti conuexo, vel decidunt in terram. Quod adhæret leue & album, *μπυρρον* Bulla dictum, in nostris Officinis *Nil album* vocatur, *VVeiss nichts*: quod decidit, ponderosum & subnigrum, *arabes* & *arabes* vocatum, *Nil griseum*, *Grau nichts* nostris appellatur.

§. 11. Hanc rem si inquiras apud Arabas, inuenias vtrumque dici vno & eodem nomine, *Tutia*. Hoc nomen in nostris quoque Officinis est: sed res neutiquam est. Est autem *Cadmia quadam*.

§. 12. Rursus, apud eosdem, non in censu tantum simplicium, sed & in compositionibus quibusdam est *Tabaisir*, de quo certamen certatur, quid sit? Plerique Interpretes Arabum *spodium* verunt.

Hinc aliud oritur dubium, sitne accipiendum *spodium Gracorum*, an potius *Antispodiorum* aliquod ex iis, quæ Dioscorides & Plinius recensent? Qui *spodium* metallicum amplectuntur, proculdubio sunt in magno errore. Cum enim Arabes *spodium* vocarint Tutiam; & verò Tutiam separarint à Tabaisir: qua fronte iam cumulabunt?

§. 13. Quod rei caput est, cum *spodium* sit *metallicum*, quod nemo intro det: quei possit substitui medicamento etiam cordiali, ut dicetur? Qui *antispodium* sustinent, proculdubio etiam peccant. Cum enim fateantur, *Tabaisir* longissime abesse à *spodio*: quei possunt illi substituere aliquid, quod *spodio Gracorum* est vicinissimum? Talia non debent esse *metallicum*. Et esse *spodio* cineres omnes affines ob idem, quod habent, quis bonus negarit? Adde, cum *Tabaisir* sit frigidus in 3. gr. quis audebit cineres cum illo comparare?

§. 14. Sed ut particulatim agam, impostores esse, non dubito dicere cum Matthiolo, quicumque ex Auicennæ (ut putant) sensu utuntur cineribus Cannæ seu arundinis nostræ. De horum enim acredine videre est apud Galenum 7. *simpl. & 1. x. n. 2.* utitur idem cum Dioscoride ad alopecias. Quomodo igitur tuebuntur 3. gradu frigidos? Quos ipsos cineres si non improbavit Matthiolus alibi, non propterea causa ipsius est melior. At Auicenna est usus? Usus est, si vox Arabica sit Latina.

§. 15. In eodem apud me honore sunt, qui *Cinerem Ossium* quorundam (*elephantorum* dicunt, ut admirationem excitent fortassis) nobis ostendant. Sed dicant aliquid: est cinis. Tu intelligis reliqua, ut & quid sentiendum de cornu ceruino. Reuera habet illud quoque empyreuma. Quod si *ebur nostrum* non habet, adeoque præparatione cum aqua rosacea simile alcannæ sit, ut moderate refrigeret, fiatque cordiale: quid *Camphora*?

§. 16. Sed quid tandem est *Tabaisir Arabum*? Abiectis fabulis, quæ sunt apud Auicennam de incendio Arundinum spontaneo per ventos, dico, *Est pulvis foliorum Alchannæ*, de cuius usu apud Turcas dixi. Huic affirmationi fidem aliquam fecerit, quod uterque Arabum dictorum in Hispania vixerit, & habeant *Tabaisir* inter res marinas, hoc est, *aliunde allatas, & ignotas*. Rem vero confecerit, qui facultates *Tabaisir* cum facultatibus Cypri contulerit.

§. 17. Ego quidem detrecto nunc laborem, quod res facilis sit unicuique: dico autem diserte, sicubi compositionibus Arabum opus sit *spodio*, accipiendum esse pulv. Cypri Ægyptiæ. Facile enim haberi potest, & vidi Patauij in copia. Si pervicacia pharmacastrorum non permittat, accipiatür sane *ebur nostrum* præparatum. Vtrumque quia probauit

probaui in problem. Med. quæ anno 1617. disputauit C. L. D. D. I. O. A. GEORG. FABRICIVS, Practicus nunc Noriberg. non licet mihi actum agere.

§. 18. Hoc puto solum mihi restare, in *Trochiscis de spodio* Mesue cauto opus esse. Cum enim sit duplex descriptio, considerate oportet agere, ne simpliciter dictam confundamus cum ea, quæ cum semine Accetosæ. Apud nos posterior hæc tantum est in usu, in dysenteriiis cum feбри, aut alioquin in febribus biliosis, quarum comes solet esse diarrhœa. Retundunt humorum acrimoniam, partesque roborant. Præterea sitim sedant, & viscera æstuantia placant. Ingrediuntur etiam compositiones quasdam magistrales, Electuarum de psyllio, rosatum Mesue, &c.

DE LILIO ALBO.

CAPVT CXXX.

§. 1. QVOD Græcis est λείων ἢ λίων, id, mutata vna litera, Latinis est *Lilium*. Inuenio & καλλιέων. q. d. καλὸν λείων. Cui vociferuit τὸ ἡμεροκαλὲς, quod corruptum est tripliciter, in ἡμεροκαλὲς, ἡμεροκαλὲς, & ἡμερόκαλος, vno tamen sensu, cuius pulcritudo durat per unum tantum diem. Vnde D. Basilius in expositione Psal. 44. Nullum florem exprimere melius fragilitatem generis humani, quam hunc. Et Theocrit. *Idyll.* 28.

Λιῶν τὸ κρίνον ὄντι, μερμήρεται αἶψα πίνεθ.

Album quidem lilium est, sed candor eius perit quam-primum inclinat se.

§. 2. Quo ex loco manifestum sit, Theocriti etiam seculo neglectam fuisse differentiam inter λείων & κρίνον, & per μεταπλάσιν, κρίνον ἢ κρίνον. Explicat illam Plinius *lib.* 21. *cap.* 5. Lilium album fuisse λείων: rubens κρίνον. Huius vestigia sunt etiamnum apud Athen. *lib.* 15. Cum enim ibi Cratinus inter λείων & κρίνα ponit medias rosas; cum paulo post Nicander ait, poetæ quosdam τὰ λείων vocare κρίνα: colligitur hinc, nomina fuisse olim diuisa. Postea autem etiam addita cognomina, *Lilium album hortenſe* seu domesticum: *Lilium rubrum syluestre*, vt apparet ex Dioscoride. Sed & apud Plinium legunt quidam *Crinon agrion*.

§. 3. Apud eundem est κριέρροδοι, pro quo legendum esse κριέρροδοι, de eodem rubro & syluestri, persuadeor à Dalecampio & Cornario in *Dioscoridem*. Et hoc, ni fallor, est κριέρροδοι Hippocratis, ad rubentia feminarum profluuia commendatum. Flores enim lillii sua partium tenui-

tate id posse credibile: Cynorrhodi non est. Sed fatis. Hermol. in *Diocoridem*.

§. 4. Ex lilio albo tres partes in usum veniunt, Radix, folia, & flores.

§. 5. Ut incipiam à *floribus*, intelligis ex modo loquendi, nolle me stamina lutea, sed folia ipsa exungulata, ut supra in Rosis. Scribit de iis Gal. 7. *simpl.* & petunt inde Serapio & Auic. heterogenearum partium esse, factos quippe ex substantia aquea temperata, & terrea tenui, non sine tamen crassitie aliqua, unde est amaror.

§. 6. Quibus ex verbis hoc patet, dicta *folia* esse calida & sicca. Sed quousque? Iam dicti Arabes contenti sunt 2. gradu. Quod non improbo, siquidem ad completum gradum istum peruenire me sinunt. Insignis enim partium tenuitas, quam arguit odor fragrantissimus, spondet nobis magnam efficaciam. Ostendunt eandem opera particularia, in aqua præcipue destillata, quamvis verisimile sit ignem magnam partem dissipasse.

§. 7. Scribit enim Tragus, de aliorum licet sententia, ij. aut iij. cochlearia restituere animo linquentes. Idem scribit, in obstruccionibus & inflammationibus (intelligo *φλεγμάσις*) viscerum plurimum posse. De facilitando partu idem prædicat. Tu vero accipies id ipsum de secundis quoque.

§. 8. Camerarius in *Horto* nos monet, intutum eius usum esse ubi copia humorum est. Matthiolus auget penetrantiam croco & cinnamomo; quod profecto non concesserit illi Camerarius. Mizaldus in *Secr. hort.* pro fuceo habet, sed cum Anchusa, ut puto.

§. 9. Non minus penetrantiæ *Oleum* habet, tu accipe de simplici per insolationem facto: non autem de composito, quod vnguentum potius est. Huius varietates in compositione vide apud Foësius & Cronenburg. Præcipuum est, ne folia relinquantur in oleo vetere ad 15. dies. Cum enim, ut Pena nos monet, tota planta turgeat succo mucagineo, facile putrescunt, & oleum iam redolet non lilia, quæ prima bonitatis nota est, sed graue & foetidum quid. Sufficit igitur triduum, quo exacto imponuntur alia: tum denique iterum alia. Satis enim est, tertium repetiisse.

§. 10. Hoc *oleum* maximas habet vires in quibuscumque doloribus & affectibus frigidis, præcipue tumoribus. Sua enim, quam dixi, penetrantia humores attenuat, fundit, & dissipat, itaque tensa remittit, dura emollit, dolores sedat. Vfus ob id est in doloribus colicis & nephriticis, in pleuritide, &c. Vfus etiam est in induratis nervis præcipue, in scirrho uteri, atque inde pendente mensium mora. Eadem penetran-

ria, quæ à frigore quasi concreta sunt, soluit. Hinc adeo quidam in has cogitationes venerūt, lilia non esse sicca, sed humida. Sed non est ita. Si enim proprie loqui velimus, tensa remittit, non autem dura emollit. Hoc fit à caliditate quadam moderata (oleum enim remittit calorem foliorum) cum partium tenuitate, quam iam toties prædico, non autem ratione olei, quod Brassæolus vult. Quamobrem hoc longe validius facit oleum compos. cuius vires nequaquam confundere oportet cum simplici, vt quidam faciunt.

§. 11. Heic dubito, an hoc *ol. compos.* pus mouere possit? Respondeo. Non potest, vt neque simplex. Galenus enim 5. *Simpl.* 8. dicit, pus mouentia esse infra emollientia. At lilium ne quidem emolliens est, proprie dictum. Ratio enim dicitur, calidius esse, quam vt possit tueri natuiam partium humiditatem. Ergo si simplex oleum non potest, multo minus compositum poterit, calidius quippe.

§. 12. Et hæc de oleo: de *foliis* ipsius plantæ quæstio est, quatenus in primis qualitatibus accedant ad folia floris? Sunt & illa in secundo gradu, sed initio eius tantum, quod coincidit cum fine. 1. Hoc indicat nauseosus eorum odor, & sapor non dissimilis. Ob quem à veteribus illinebantur scorpionum moribus, quibus obsistunt lentore suo. Fortassis etiam nonnihil repellunt, quod Hemero-callidi tribuit Galenus. Eandem ob causam in erysipelatis, in pustulis anthracosis, aliisque calidis efflorescentiis vtuntur quidam. Ob eandem in ambustis, sed præcalesactis, vt aliquo modo penetrent. Verumtamen & alio modo profunt facultate (vt Galenus scribit) sine morfu siccante & abstergente. Has facultates vt auferent veteres, & aliquo modo facerent vulnerariam, aceto condierunt. Vt adstrictionem conciliarent illis, vino austero rubro incoxerunt, non secus ac folia brassicæ in fistulosis vlceribus, si in succi proprii partibus quinque, in vna oxymelitis macerentur. Qua in re errant Dioscoridis exemplaria, quæ disjungunt acetum & mel. Neutrum enim solum sufficit, vt Papius ostendit.

§. 13. A foliis venio ad radices, de quibus si quæras, quantum vel absint à foliis, vel adsint? Respondebitur, Non gradu, sed mansionem gradus in fine secundi. Quare iisdem malis adhibentur, præcipue ambustis.

D E L I L I O P V R P V R E O, seu Sylvestri.

CAPVT CXXXI.

§. 1. **E**ST hoc *Martagon* Matthioli, vt supra in *Asphodelo* dixi. Huic substitui non potest, quia nullius acrimonix est. Scribit enim Cordus, Totam plantam habere saporem lentium, glutinosum, & nauseosum, lilij saporis respondentem.

§. 2. Inde discas, verum esse, quod Pena asserit, habere eas facultates, quas veteres *Hemero-callidi* tribuunt. Eæ sunt apud Galenum 6. *Simpl. Lilij nostri albi.*

§. 3. Idem Pena aurem nobis peruellit, ne temere vtamur *Hemero-callide* altera Matthioli. Teter enim, & virosus ille halitus (inquit) longe alias facultates indicat. An idem dicendum est de *Corona-Imperiali* nostra, quam Clusius acceptat pro *Hemero-callide* veterum? Fœtidus enim odor, & hircum olens, potius quam allium præ se ferens, non finit nos credere tam vicinam esse Lilio. Idem dico de *Lilio Persico*, quod *Colchicum* olet.

D E L I L I O C O N V A L L I V M.

CAPVT CXXXII.

§. 1. **F**RVSTRA laborant, qui ex Græcis Botanicis obloquuntur nobis Liliū vernum, Polygonatum, Oenanthen, *Hemero-callida*, *Ephemerum*, *Colchicum*, *Cacalia*, & forte alias plantas: at rem habent, qui liliū inter spinas Salomonis, Botanicorum Regis, vocant. Qui cum Gesnero *Callionymum*, aut *Chamæcytinum* vocare volet, is vocet.

§. 2. Apud mēica est species, cuius varietates quasdam connumerat Bauhinus.

§. 3. In Officinis habemus *aquam destillatam* duplicem, simplicem, & cum vino. Qui cum vino parant, præmacerant flores in illo, & quidem generoso aliquo, & distillant vel solos, vel cum floribus laudulæ, Rorismarini. Qui fortiolem volunt, repetunt infusionem, ite-

rumque destillant. Sic parata *aqua* dicitur Matthiolo *aurea*, quia in vasis aureis, argenteisve seruatur, & tanquam secretum in omnibus incertis & periculosis morbis adhibetur.

§. 4. Idem Matthiolus scribit, in Germania alicubi flores siccatos seruari in autumnum, & calcari cum uvis, *vinumque* inde factum non minoris fieri quam aquam inde destillatam.

§. 5. Intelligo de Lobelio, *succum*, etiam alicubi seruari, qui duplex etiam sit. Aut enim exprimi, vt aliarum plantarum, & ad consistentiam coqui, cum, vel sine saccharo: vel impleri floribus vas bene obturatum, in acruum formicarum recondi per mensem, & tum demum exprimi.

§. 6. De facultatibus iudicaturus, imprimis debet præ oculis habere fragrantissimum, & pene indicibilem florum odorem. Aliqui comparant cum floribus Oxyacanthæ Matthioli: alii cum mali Aurantij aut Citrij, vnde *aqua Nansa, Lansa*, & forte aliter: alicubi Moschum olet, nescio satis an ex se.

§. 7. Flores ipsi sunt amarissimi. Vnde patet proculdubio calidos & siccos esse. Sed quousque? Si partium tenuitati attendendum esset, ad 3. gradum perueniendum esset: at vero quia Medici id vetant, subsistendum est in 2.

§. 8. In eius confinio & *radix* est, odorata, & aromatica, sternutamentis appetita, vt Camerarius scribit in *Horto*.

§. 9. Est etiam, sed minus, *semen* eius lapidosum, asparagi æmulum, sapore amarum.

§. 10. Ex his elucet, quid agere possit *aqua destillata florum*. Discutit, aperit, attenuat insigniter: insignitius aliis cum tenuitate partium, quia ab amarore habet absterfionem. Non mirum igitur, si aqua, præcipue illa, quæ cum vino paratur, valde laudatur in syncope, omnique partium principum corroboracione. Verumenimvero scire oportet, nisi debilitas sit ab intemperie frigida, siue nuda, siue cum frigidis humoribus, vias obsidentibus, nihil fieri. Vbi enim à caliditate tali quid est, insignem contra oportet expectare læsionem.

§. 11. Potest horum aliquid etiam *vinum*, sed non nisi diuturniore vsu. Contrà *succus expressus* est validior ipsa aqua, præsertim vino, aut alio liquore conuenienti solutus. Is, qui post mensurum spatium exprimitur, in doloribus articulorum, caliginibus oculorum, si à destillatione sint, multum creditur posse.

§. 12. Eidem scopo *Extractum* seruit. Aquæ apoplectica, quæ nihil est, quam *aqua Lilij conuallium composita*, vsu loquitur vox ipsa.

§. 13. Mihi ^{ἐπιουζιαν} ~~ἐπιουζιαν~~ loco libet apponere hoc, non radices tantum, sed & flores exsiccatos insigne esse ^{ἀδρμιν} ~~ἀδρμιν~~. Hoc primus me docuit D. IOAN. BURCARTYS, Tirnauiensis, Cheruscus, Medicinæ Candidatus. Ex his facta conferua est cephalicum insignitum.

DE LINO EIVSQVE SEMINE.

CAPVT CXXXIII.

§. 1. **L**INON Græcis, *Linum* Latinis est, ^{λίανος σπυρίον} ~~λίανος σπυρίον~~, vno verbo, *semen*. Huius species apud veteres duas esse, Satiuum & Sylvestre, facile probatu esset, si necesse esset. Redegit vtrumque in ordinem Bauhinus in *Pinace*, cui me dedo, & subito venio ad facultates *sem. lini*.

§. 2. Galeno consentiunt Arabes, in actiuis calidum esse, in passiuis temperatum. Caliditatem 3. *Simpl.* 10. 11. *Meth.* 16. *Tepiditatem* vocat, qualis in rosa & chamæmelo. Quæ cum sit, vt ex 6. *Simpl. cap. de Glycyrr.* iam toties dixi, humana natura frigidior, dicere etiam potest 4. *Acut.* 113. Lini semen refrigerare. Et 6. *San. tuen.* 14. parare ex illo portionem refrigerantem. Quibus ex locis iam intelligitur, quid sit sentiendum de comparatione Dioscoridis, dicentis, habere eas vires, quas fœnugræcum. Reuera longe calidius est fœnugræcum, calidum quippe in 1. & siccum in 2. Quod ad passiuas, facit temperiem hanc siccitas quædam natiua, cum multa humiditate excrementitia coniuncta. Hæc duo contraria vt loquuntur, se inuicem cogunt & refringunt, constituuntque medium quid.

§. 3. Propter igitur siccitatem dicere potest Galenus *Acut. l. c.* siccare lini semen torrefactum. Partibus enim aqueis magnam partem consumptis, euidentiores fiunt igneæ, à quibus etiam absterforium quid habet, vt dicitur.

§. 4. Propter humiditatem dicit idem in *de Simpl.* substantiæ modo multum differre à Chamæmelo & rosa. Et hæc est illa, ob quam 7. *x. n. 6.* habetur in censu frigidorum & incrassantium, quæ in dyspnæa dare licet, qualia sunt mandragora, cicuta, psyllium, hyoscyamus. Ob eandem in *de San. tuen.* ex lini semine, in aqua cocto, succum facit, qui refrigerandis renibus & vasis spermaticis in gonorrhœa vtilem operam nauare possit.

§. 5. Ob eandem, quantumvis diligenter tostum & frictum, flatuosum tamen est, si edatur, 7. *Simpl.* Edule fuisse patet ex Hippocrate

lib. 2. de die. num. 8. apud Marinellum. In specie de rusticis Transpadanis scribit id Plinius: de Asiaticis omnibus Galenus, 2. Alim. 32. Quo loci hoc etiam animaduertitur, noxium esse semen hoc ventriculo, & difficulter digeri. Cum enim flatuosum quid habeat, non potest non negotium facessere ventriculo. Sed & cum concoctum est, non nisi paucum, eumque pituitosum præbet succum. Quare Hippoc. loc. cit. ait, aluum sistere, & frigefacere. Lentor enim pituitæ sæpe suspendit aluum, imo quandoque colicam facit. Hæc pituita, si vltus cibi continuetur, cachexiam inducit tandem & hydropem, quod exemplo Scelandorum quorundam Dodonæus comprobat. Idem succus abortum potest facere, repletis muco acetabulis.

§. 6. Interim calidioribus quibusdam prodesse, obtundendo feruorem ventriculi, viscerumque, si vt medicamentum sumatur, libens do Lobelio, modo limitationem hanc meam admittat.

§. 7. In iisdem medicamentum est multi feminis, 5. Simpl. 23. Et hoc est, quod Dioscorides ait, Venerem ciere, si cum pipere edatur, facta cum melle placenta.

§. 8. Eodem modo distingue, si quæstio sit, sistatne an moueat aluum? Quibus enim ob siccitatem excrementorum substitit, iis ciebit. Quare in clysteribus emollientibus magnus eius vltus est. Imò etiam in colicis ob dictam causam datur *oleum*.

§. 9. Idem oleum intus & foris fouet inflammationes omnis generis. Quam ob rem in angina, & pleuritide datur quibusdam bibendum: verum cum cautela, vt recens sit. Alij non oleum, sed decoctum cum melle, instar apozematis, in quibusvis internis inflammationibus præbent. In externis illitum laxat tensionem, quam impaeti humores faciunt, sine tamen manifesta calefactione, vt Galenus loquitur,

A. Acut. 49. Eodem scopo, ni fallor, Dioscorides & Plinius ad phthisin & tussim quandam commendant. Pariter in hæmoptysi & raucedine, 7. x. n. 1. & 2. Eodem mitigat dolores calculosorum, promouendo quidem lapidem, asperitatem autem factam læuigando. Ita in parotidibus, post Dioscoridem Galenus 3. x. n. 3. in scirrhis vterinis. Arabes commendant in doloribus hæmorrhoidum.

§. 10. Summa, viribus est simile hoc oleum anethino & chamæmelino. Addo tria verba de *panno linco*, ex quo Vnguentum ad vlcera maligna parat Mesue. Nisi fallor, potest idipsum fieri ex charta hac nostra scriptoria. An autem viribus par sit futurum illi, quod ex charta papyracea faciebant veteres, non habeo dicere.

DE LINARIA.

CAPVT CXXXIV.

§. 1. **S**I *Linaria* est à *Linum*, utique recte illud præcessit. Planta est ad *Antirrhina* referenda, si flores spectes, tertia in ordine apud Bauhinum, *Osyris* credita Dioscoridis: quamvis sint, qui negant. Vfus est *herba* ipsius.

§. 2. Alicubi *succum* etiam habent, ut & *aquam destillatam*.

§. 3. De facultatibus trepidat Dodonæus, & incertum putat, an in ictero proficua sit, quod *Osyridi* tribuit Dioscorides? Ego video metum esse inanem. Licet enim forte *Osyris* non sit: tamen quia gustu amara est, & propterea urinam tam potenter pellit, ut inde *harnkraut* dicatur, quis non agnoscit penetrantiam ipsius? Statuo calidam & siccam in 2. gradu, sed non sine partibus terrestribus, à quibus abstersio illa insignis. Hac aluum quoque turbat, ut à Trago habemus. Hac medetur epiphoris oculorum, ut idem habet post Bruinsuigium. Hac vitia cutis, præcipue faciei, emendat. Hac sordida ulcera, qualia cancrōsa & fistulosa, imposita cum linteolis aqua purgat. Hac denique icteris, non recentibus tantum, sed & iam ad hydropem spectantibus, verissimum & efficacissimum præstat commodum, obseruatore Pena in *Adu*. Sed quomodo? Urinas mouendo, ut Soldanella. De-coquunt eam in rem vino. Alij, ut purget, corticis ebuli 3 j. adiiciunt. Alij *aquam destillatam* propinant.

DE LITHOSPERMO, SEU

Milio Solis.

CAPVT CXXXV.

§. 1. **L**ITHOSPERMON à saxea feminis duritie dici manifestum est. Id vero non vnus formæ est, sed quoddam maius, cordis effigie, quod præculis rusticarum numerandis seruit, & est plantæ arundinacæ; quoddam minus, quod milio cognominatum, ab Arabibus à suis quibusdam montibus, *Soler*, sed postea ad *Solem* tractum, quod ad *Echia* seu *Anchusas* pertinet.

§. 2.

§. 2. Quo minus pugnandum nobis est de forma foliorum apud Dioscoridem, ut neque de magnitudine seminis, Dioscorides heic minus accuratus fuit, ut neque debuit esse. In Officinis est duplex semen, sub nomine *Milij Solis*, alicubi *lacryma Iobi*, & est maius quidem I. apud Bauhinum, minus autem III. quod in arvis apud nos frequens, semine in quadrangulum posito.

§. 3. Quo loco non insuper habendum est Cornarij in Dioscoridem monitum, alicubi proflare *semen phalaridis*, quæ est graminis species, autoritate Amati, qui ex profunda ignorantia tribuit illi folia oliuæ. Risum teneatis amici!

§. 4. Cæterum de facultatibus seminis ratiocinatur ex Galeno §. *Simpl.* 13. Fuchsius, Lobelius & alij, quia diureticum est, calidum & ficcum esse. Si quæras, quo gradu? Dicit Dodon. in 2. quod nescio an sit. Imo vero nego, satis esse. Ut enim docet Gal. diuretica eoque calida & sicca esse, ut liquare & fundere possint sanguinem. Hoc vero quis exspectet ab hoc grano? Sed ne dici potest peruenire ad 3. Vbi enim aut amaror aut acrimonia, quæ id persuadeat? Multo minus ad contrarias facultates transire licet, & cum Auicenna dicere, frigidum in 2. esse, & humidum in 1. Siccitas enim terrestris ad sensum tam conspicua, non magis admittit humiditatem quàm silex.

§. 5. Dico ergo. Semen lithospermi non est in genere diureticorum illorū, de quibus Gal. *loc. cit.* Imo, si proprietatem sermonis amamus, non est ullo modo. Atqui videmus esse? Est, ut oculi cancri, ut vitrum, & alia terrea, quæ nunquam tam exquisitè læuigari possunt, ut non maneant asperum quid, quod abstergit, & radit. Mouet ergo vrinas, non fundendo sanguinem, quod proprie dictorū diureticorum est: sed propellendo, & quasi euerrendo sordes illas, quæ vias vrinarias obsident, & fluxum vrinæ morantur. Quare non datur solum, sed cum liquore aliquo, præcipue diuretico, quale est vinum album. Intelligo autem vinum album, quod tenue & aqueum, quodque diureticum sæpe appellat Galenus.

§. 6. Datur autem pulueris non parumper, sed integra 3. ut Plin. definit: quin 3 ij. ut ex Paulo Serapio. Tantundem dat Matthiolus magno (ut ait) successu, in lacte muliebri, parturientibus. Nec est, quod quem terreat Tragus, sobrie, & prudenter esse illo vtendum, cum nulla heic insignis qualitas sit. An autem frangere possit lapidem iam factum, quod quidam promittunt, equidem valde nescio. Multo minus credo, aliquid persuadere signaturam, quam ex Plinio prætendunt quidam.

§. 7. De *sem. phalaridis* scire vis, habeatne simile quid? Haber.

Commendant enim veteres ad vesicæ vitia & calculum. Intelligo enim coniunctim, conferre doloribus vesicæ à calculo.

D E L V P I N O.

CAPVT CXXXV.

§. 1. **F**ATVVM est, quod de *Lupi* natura dicunt Etymologistæ. Vox est hæc Latina, vt *λύπος* (quæ nihil commune habet, cum τῷ *λύμῳ*, adiectiuo, vel *λύποι* Græcum. Recentiores tamen Græci, inter quos Suidas, vocem Latinam fecerunt Græcam, *λυπινέος*, quasi *Lupinulus*, vt & *λύμῳ*, more Græcis valde vsitato, diminutiuum cum primitiuis permutandi.

§. 2. Inuenio *Diphilum* *Siphnum* apud Athen. lib. 2. composita voce nominasse *λυφιλύμῳ*, quod idem cum simplici *λύμῳ* esse Eustathium etiam monere Ill. Cæf. notat. Ego vero puto, *Diphilum* aliò spectasse, videlicet per compositionem hanc voluisse exprimere euidentius naturam τῷ *λύμῳ*, quod sit ex genere fabaceo. An licet mihi inde petere rationem appellationis Germanicæ *feigbonen*, fabæ tam dulces, quam sunt ficus? Contrario scil. sensu, quomodo Græci τῷ *λύμῳ* vocant *Fel*. Vide Not. in Gal. 3. de *Fract.* 51.

§. 3. Olim lupini, vt testatur Gal. 1. *Alim.* 23. cibus erant *πλεχτικοῖς* familiaris vsus, vt ego intelligo. Sed tenendum est, diligenti opus habuisse præparatione vt edules fierent. *Tristes* enim cum sint, vt Virgil. loquitur, hoc est, *amari*, opus habent primum elixatione, deinde sex aut septem dierum maceratione, in aqua præcipue pluuiæ, donec fiant *ἀμῑ* seu dulces. Hinc Zeno apud Athen. cum à meracioris vini haustu fieret hilarior, qui morosus antea fuerat, Accidere sibi, inquit, quod lupinis, qui non nisi macerati dulcescant.

§. 4. De paratis hoc modo lupinis oportet longe aliter loqui, quam de crudis. Scribit enim Gal. 6. *Simpl.* esse iam de genere emplasticorum. Hoc intelligit bene institutus de primo genere, quod est eorum, quæ ob substantiam terream prohibent effluuium caloris natui, 4. *Simpl.* 5. Hanc ob causam dicere potest in *de Alim.* Lupinos in cibo sumptos, neque ciere aluum, neque sistere. Cum enim nullam ad alterutrum effectum, sensibilem qualitatem afferant, non potest etiam dici aliud ab eo genere, quam modus substantiæ præstat. Quamobrem etiam non adstringent, quamuis longa oratione conetur id probare *Brassauolus Exam. Simpl.* Interim corroborant & intestina, tollendo,

quod Dioscor. ait, fastidium, quod ipsum fit dupliciter, & siccando superfluos humores, & alimentum solidum dando. Et hoc est, quod idem Gal. ait, succum crassum gignere, non tamen, vt se explicat, de *Cibis*, 5. malum seu excrementitium.

§. 5. Hoc Diphilus apud Athen. ita, *πὺ δέμους ἀπὸ γλυκύων καὶ ἐν πικρὰν ἐρῶν*. Hoc intelligere oportet, post difficilem & longam in ventriculo & venis elaborationem, quæ contingit illis ob substantiæ soliditatem.

§. 6. Sed & ob statuositatem id accidit. Licet enim minimum inter legumina hoc habeant, 4. *Acut.* 95. habere tamen vel ex eo ipso loco patet. Quare vt citius coquantur, exemplo veterum, ex oxygaro comesse oportet cum sale, attenuandi ergo.

§. 7. Cæterum oportet scire, alimentum quod inde fit, siccum esse, vt dixi, & conducere tum, cum *υἱὸς* regnat in primis viis. Absque enim hoc si fit, valde immorigeram reddit alium. Quare cum grano salis accipere oportet, quod dixi ex Galeno, non sistere alium. Sistunt, sed non adstringendo, quod ex Auic. etiam iactant quidam, verum siccando, tum demum si bene conficiantur. Sin, mera hinc existit pituita, quæ est *Crudus humor* proprie dictus veteribus. Non confici, signum est anxietas, & rubor faciei, qui à tali cibo subito fit.

§. 8. Hic non exspecto vllum, qui quærat, quales sint in primis qualitatibus lupini, hoc modo macerati? Facile enim intelligit, qui fungus non est. In non maceratis distinguere oportet satiuos à sylvestribus. Hi enim sunt longe potentiores. Mox in satuis quoque oportet discrimen obseruare natalium. Quibusdam enim locis planta tam est amara, vt animalia non attingant, scribente Theophrast. 8. *Hist.* 7. & nominat Hetruriam Maranta. Quibusdam contrà locis tota hyeme ea vescuntur, quam in rem Campaniam affert idem Maranta. Verisimile autem est, semen plantæ suæ naturam sequi.

§. 9. Hinc conciliatio pendet authorum, qui de primis qualitatibus dissentire videntur. Qualis sit substantiæ modus, facile est intellectu ex toties repetito amarore. Hic facit, vt non leuiter abstergant, digerant & aperiant, ceu faciunt amara omnia. Vsurpantur igitur, foris quidem in amoliendis omnibus cutis foeditatibus, in vlceribus, & vulneribus, in discutiendis tumoribus: intus autem in deobstruendis visceribus, in mensibus & hæmorrhoidibus ciendis, in facilitando partu, in aliis.

§. 10. Vbi moneo. 1. in obstructionibus decoctum potius locum habere. Substantia enim non potest penetrare. 2. In lumbricis, præsertim, si pueri laborent, cautiores nos faciat Auer. qui 5. *Coll.* 39. ait

occidere. Quare non oportet intus dare, sed foris tantum farinam vmbilico imponere, sed cum iis, quæ deducere valeant. 3. Lupinum posse esse *diureticum*, non legisse ait Ill. Casaubon. in *Athen. lib. 6. cap. 9.* Ego illi non authoritates propono, sed rationem evidentissimam, Amarus est, & diureticus. Quo ipso iam alia etiam ratione sistit aluum, ex 4. *Aphorif.* 83.

DE LUPULO.

CAPVT CXXXVI.

§. 1. **A**GTUR hæc iterum de lupulo, non ratione florum, qui cereuisiæ nostræ sunt dicati, sed succi ex asparagis expressi, è quo vel solo vel cum succo fumariæ syrupus confit in Officinis, qui mirificas habet laudes in Dispensat. Cordi. 1. dicitur refrigerare: hoc de simplici forte concedam; de composito, ratione fumariæ non possum. Concedam, quatenus asparagi sunt temperati, & remissum intendit intensum. De fumaria litem esse, calidane an frigida sit? constat ex superioribus. Sed frigiditatem tam adimunt illi opera particularia, vt non possint manifestius.

§. 2. II. Dicitur, sanguinem efferuescentem contemperare, & purgare. Hoc retulerunt quidam ad laudes cereuisiæ, quam dicunt securos facere potores à lepra. Atqui, dicebat SCHERREIVS, in Germania tot sunt leproforum cœnobîa, quot oppida? In Italia nihil tale videris. Nec fubleuat, non esse transferendum à succo ad flores. Loquitur enim siue Cordus, siue Camerarius de Syrupò ex succo.

§. 3. Additur, biliosis febribus & ictericis conuenit, quæ non ex-amino. Possemus carere hoc toto. Tu vero insurgis fortassis, Vnde ergo est frequens illa Elephantia apud nos? Non est quidem loci huius, sed vt gratificer tibi, dico, tantum abest, vt cereuisia sedet feruorem sanguinis, vt etiam faciat. *Das sehen wir an den vollen bauren vwohl.* Sed abist risus, Annon decoctum lupuli fermentat massam farinaceam? Vt propius veniam ad rem, Annon fæces cereuisiarum in panificio faciunt, quod faciunt, ratione lupuli? Quæ est igitur causa Elephantia apud nos? Ego alibi retuli illam in pinguedines. Quo enim pinguiora sunt iurulenta, eo gratiora sunt plerisque omnibus. Quo pinguiores sunt carnes bubulæ, ouillæ, suillæ, eo suauiores sunt adolescentibus rerum imperitis. Atqui dicunt, etiam rustici vorant? Illi habent exercitia valida, calorémque validum: tu sedentarius es. Hinc fit, vt in-

gurgitata illa pinguedo, & non recte confecta, degeneret primum in bilem flauam, ex qua facili negotio fit bilis atræ species illa omnium deterrima, quæ describitur 14. *Meth.* 19. de *Atra bile* 3. & alibi, quæ in habitum translata, fermentat carnes, foetet indicibiliter, &c. Quæ vide suo loco in *tract. de Hum.* Cæterum succedaneum lupuli in cereuisia est alicubi *Chamaepeuce* Cordi, quam ad *Cistum-ledon*, Bauhinus refert. In Lituania vsurpari audio *Spondyliam*, seu *Branecam-vrsinam* nostram.

DE MAIORANA.

CAPVT CXXXVII.

§. I. **M**AIORANA vnde sit, nisi sit à Germano *Meierohn*, nescio. De reliquis tribus appellationibus, *σμήχυρον*, *ἀμαράκος*, *μαρίον*, censeo, *ἑμπεύριον* esse, & habuisse etiam vnguentum ex illa factum, diuersa nomina, prout heic aut ibi factum erat. Hoc ipso excludo *ἡ παρθένη*, & ablego ad *Matricariam*. Excludo etiam *Tanacetum* & *Artemisiam tenuifol.* cum sint alius loci.

§. 2. Cæterum inter has plantas discrimen fuisse maioris aut minoris *διώδης*, probo ex 1. *Antid.* 10. 3. x. *lib.* 8. Cur enim reiicitur *ἀμαράκος*? Non simpliciter, quod non sit *διώδης*: sed quod (vt ego interpretor) non sit eximie odoratus. Interim & *Amaracinum* non fuisse odoris aspernabilis, discas licet partim ex *Athen.* l. 15. partim ex prouerb. *Quid sui cum Amaracino*? Si prorsus contemnere mihi vales *Amaracum*, dicam à *Maro*, quod etiam ingreditur, odorem habuisse. Tu vero neutiquam hinc excipseris, diuersas prorsus esse plantas. *Specie* sunt ~~in~~ natalibus, non *genere*.

§. 3. Pro vsu Officinarum videtur monendum esse, licet hæ plantæ sint congeneres: non tamen perinde esse, quæ illarum in hoc *Comp.* in illa vtaris. Verbi gratia, Marum ingreditur *Trochiscos hedycroos*, hi rursus *Theriacam*: non propterea fumenda est *Maiorana nobilis*, quæ IV. est ordine apud Bauhinum. *Persa gentile* Italarum, *Marum Cortasæ*, Penæ, quia arentior est & vehementior, vtille loquitur.

§. 4. Quicquid sit, conuenit *Maiorana*, quod Theophr. ait 6. *Caus.* 2. habere *ἰσχυρὸν ἀρωματικόν*, siue vt Dioscorides, esse *ἐπίσχυρον διώδης*, qui odor præsupponit magnam tenuitatem, quæ ipsa iterum calida & sicca, de qua tamen subito dicere non possis, in quo gradu sit. Si tamen dicendum est aliquid, dicam, Vulgaris est in 2. nobilis in 3. Nam quod olim

de 4. dixi, iam displicet, quia pertinet ad ea, quæ crassarum sunt partium, & Caustica. Ex his facile est videre, quid possit in secundis & tertiis, etiamsi ego nullus dicam. Communi Practicorum fama est medicamentum *capitale*, non tanquam alterans tantum, sed & errhinon iuxta & ὑπορριζμησιον. Interim & in inferiori utroque ventre suas habet laudes, ubicunque opus habet pituita incisione & attenuatione, verbi gratia, in asthma & orthopnoea quadam, in cachexia & hydropse frigido, in mensium mora, &c. Quidam audent hoc sine miscere cum acetariis. Quod ut non respuo: ita moneo, præcipitare actionem ventriculi acredine sua.

§. 5. Habemus *oleum duplex*, alterum simplex quidem, sed per distillationem: alterum compositum, quod refertur ad Actuarium, & videri potest de varietate ipsius Foësius. Vtrumque facit, quod calidissima quæque, etiam foris, in frigidis nervorum affectibus, in pennis muliebribus, &c. Non possum filere arcanum Penæ, Ol. ex Maiorana nobili, mistum cum coagulo leporino, addito tantillo moschi, conceptum promouet.

DE MALABATHRO, seu Folio.

CAPVT CXXXVIII.

§. I. **V**OCABULUM hoc barbarum mirifice transformatur, ut fieri amat in talibus. Consentio Garziæ 1. *Arom.* 19. originem esse à *Tarnulapatra*, quod Græcum esse auguratur ibi Scaliger, τὰ μαλὰ πατρα. Dicitur modo simpliciter ita, ut apud Dioscoridem *lib.* 1. *cap.* 11. Plin. *lib.* 12. *cap.* 26. Galen. 7. *Simpl. cap. propr.* si inscriptionem & ordinem literarum videas, 1. *Antid.* 7. in Ther. And. iun. 7. κ. π. 2. in Arter. III. Andr. & rursus *cap.* 16. in Myracopo IV. Damocratis, & alibi sæpe; modo φύλλοι μαλὰ πατρων, ut apud eundem Dioscoridem *lib.* 2. *cap.* 16. Gal. 3. *Simpl. cap. propr.* 1. *Antid.* 6. in Ther. Andr. senioris, & rursus *cap.* 10. in Hedry. & iterum *cap.* 17. in Ther. versibus hexametris conscripta, 4. κ. π. 1. inter ocularia, quæ adstringunt & *cap.* 4. inter ea, quæ scabris palpebris, 7. κ. π. 3. in Confect. Apoll. & alibi: modo μαλὰ πατρων ἰνδικῶν, apud Galenum *de Ther. ad Pis. ult.* in sale Ther. forte etiam συστακῶν, & ἀγροθίων dici potest ex Plinio, licet neutrumbi crescat, ut Garzia ostendit: modo φύλλοι βαρβαρικῶν, in *Digest.* l. 39. t. 4.

de publ. l. ult. §. 7. à Martiano Iurifconsulto : modo φύλλον ἰσίδιον, apud Aetium in Hed. (quitamen & φύλλον μαλακώδην habet) quomodo & Auic. vocat. 2. 2. cap. 259. & Serapio cap. 53. vt Garzia & Clus. citant. In meis codicibus *Folium* simpliciter est. Vnde, credo, mos inoleuit apud Medicos nostros, vt plerique ita appellent.

§. 2. Cuius rei ancerta sint vestigia apud antiquos, quod illi volunt, equidem ignoro. Quod enim Guiland. in def. XX. problem. con ra Matthiol. vrget, Plinium diuersis locis egisse de vtroque, ideo diuersa esse medicamenta, apud me nihil habet solidi. Vt iam non disputem, an Plin. lib. 12. cap. 12. diuersum medicamentum descripserit ab eo, quod paulo inferius cap. 16. Certe, quod folium ibi dicit, est *Folium nardi*. Hoc vero non est simpliciter dicere. Quod idem vrget ex Galeno 7. κ. π. 12. & Plinio lib. 13. cap. 1. vnguentum Malabathri differre à Folio verum est, sed non probat, quod debet. Cum enim diuersis ex vno medicamento compositionibus diuersa dabant nomina Veteres, non ob id medicamentum ipsum simplex euadebat duplex. In eo enim quod Folium, subintelligebant Malabathri. Quod tandem cum Anguill. 1. Sent. 13. ait, Martianum I.C. distinxisse fol. *Pentasphearum* & *Barbaricum* à *Malabathro*, multo minus probat. Quiuis enim videt & audit cognomina tantum. Quod Anguillara ex Nicolao Myreps. inueniri in Compos. ipsius folium cum Malabathro, est inualidum. Est enim imperitissimum simplicium. Idem dico de Auic. & Serap. Sed & interpretes saepe fallunt. Quod alij ex Plauti Curcul. de *Petalio*, frustraneum est. Correctiora enim Exemplaria *Edellium* habent. Sed tu vide Taubert ann. Ita quod ex Plutarch. l. *Quod bruta*. In Græco enim & in versione Xylandri, est *μαλακώδης*. Ita, quod ex Dioscoride lib. 2. cap. de *Vip.* esse interiectam Coniunctionem inter φύλλον & μαλακώδης. Vetus enim Matthioli codex non habet. Sed & non horrebit illam, qui nouit licentiam Græcanicam. De Serapione vide Pasinum.

§. 3. Sed quid ago? Volui vno exemplo ostendere, quam friuoli saepe sint Botanici nostri in assertionibus suis. Quo minus expectet à me quis, vt pluribus occuper in liticula illa, An *Folium* sit diuersum à *Malabathro*? Sunt *ἑωια* & *φυλά*, vt alibi ex Plutarcho locutus sum. Interim duo ex illis capio monumenta. Alterum, ex Arriano, in *Periplo maris Erythr.* doceo, quid sint apud Paulum lib. 4. cap. 48. & Constantin. in *Geopon.* *σπαιεία μαλακώδης*. Non sunt, inquam, fructus arborei, sed folia ipsa triplici ratione ita colligata, & compacta, vt aliud *σπαιείον* sit *αἰδροσπαιείον*, aliud *μικροσπαιείον*, aliud *μεσοσπαιείον*.

§. 4. Quibus ipsis nominibus cum distinguantur Nardi folia apud Plinium, lib. 4. cap. 12. colligo inde Plinium putasse, Malabathrum esse Nardi folium.

§. 5. *Alterum Malabathrum* non esse semper simplex medicamentum, quin saepe *Vng. Malab.* Ita accipitur apud Galenum 7. κ. 13. ext. ubi est & Malabathrum Alexandrinum, & μάμα τῷ μαλαβάρῳ. Quae ipsa vox etiam est 7. κ. 12. in Art. III. Andr. Ita apud Latinos aucthores, vt Horatium, cui nitent *Malabathro Syrio capilli*. Eodem modo *Nardus* pro *Nardino* vnguento apud Tibullum. Ita in facris πικρὸς νάρδι, de quo mihi actum est in variis.

§. 6. Ex hoc altero pendet decisio quaestionis, Quotuplex sit Malabathrum? Quod confuse proponunt quidam. Non enim de simplici, seu *folio* est quaestio, quod reuera vnicum est: Sed de *foliato*, quod differt, non ratione natalium, sed officinarum, vt venuste distinguit Ill. Scal. in *Exerc. contra Cardanum*.

§. 7. Iam ergo, per ambages licet, peruenimus ad Notas legitimi Malabathri, vt exsoluamus nos à pedicis, quas peregrinatores Indici nobis induunt. Laudat ergo 1. Dioscorides τὸ αἰσθητὸν, recens. Tale est, quod mox αἰσθητὸν π. & ἰσόληρος dicitur. Videntur etiam transposita esse vocabula, quia Serapio ait: Quando est integrum, & non facile confringitur. Hinc apponitur postea, & φαλλοι dicitur, τὸ λεπτοκαμμένον (ita enim scribendum est κατὰ τὴν φύσιν) & δραστικὸν ἔχει τὸ ἀπορροῦν, non putridum, & in parvis frustulis, situm olens. Hoc facile fieri Plinius indicat, *Celerrime situm in vetustate sentit*. 2. ἀπὸ λευκοῦ ἐν τῷ μαλαβάρῳ. Cum enim Plin. habeat *Nigricans*, videtur praecedenti iungendum hoc, vt fiat id, quod Marc. ait, *In nigredine albicans*, seu, quod idem est, *In albedine nigricans*. Et hoc est, quod postea dicit, *Albido colore*. Ita enim legendum esse cum Cornario pro Arido, deierare ausim. Ita lego quoque apud Plautum in *Rudente* scil. Exi è sano, securus, quid ex Turnebo & Grutero comminiscatur Taub. noster, vel ideo quia *putrum & lucidum* Nonij quadrat magis τῷ *Albido*. Vt sit consensus, apud Serapionem lego, *Cuius color vergit ad albedinem & nigredinem*. 3. πικρὸν τῷ ὁσμῇ, & ἐν τῇ ἀμύγῃ τῷ δισμῇ, μέν/odore acuto & caput feriente, nec subito evanescente, sed diutiuscule permanente. Plin. cum Croco comparat, quo odoratius esse ait. Idem si in vino ferueat, odore esse, qui antecedit alios. 4. Νάρδιον τῷ χύμῳ, μὴ ἀμωεῖσθαι. Hoc Plin. dixit, *Quodam salis gustu*. Hic nodus Gordius est, qui cum Dioscoride collatus, gladio Alexandrino opus habet. Esse igitur in vitio plane credo. Cur enim omisso Nardo, *Scabrum* substituit? Et quid est *Scabrum in gustu*? An id, quod Galenus 8. *Simpl.* esse partium heterogenearum, partim calidum & frigidum, partim acre & amatum? Hinc Brassauolus iure refert ad gustum.

§. 8. Tale Malabathrum habemusne? Garzia audacissimus est. Cum enim negasset suo *pene* omnia essentialia: tamen vult esse *Malabathrum*.

Bathrum. Et quam infirmum est argumentum ipsius, *Dicitur hodiéque suo nomine in India!* Non dicitur, si striéte agere velim. Nescio etiam, quomodo placeat mihi coniectura Penæ, in *Adu.* dici ita quasi *Betri de Maluar*, sed inuersis vocibus paucis.

§. 9. Malabathrum nostrum est folium, vel Cinnamomi, vel certe Caryophyllorum, vt patet ex pictura Clusij in *Garziam*, & qui inde acceperunt; nec recipio in Theriacam, & alias antidotos.

§. 10. Sed quod das nobis succedaneum? Disputationibus inani-
bus omisiss, do tibi *Nardum*, & quidem *Celticam*. Gangetica enim seu Indica, quam Galenus habet 1. 2. *Sp.* 16. Dioscoride teste, est debilior. Si tamen res postulet Indicam, de consilio Marantæ 1. *Ther.* 19. augenda est dosis tertia aut quarta parte, vt in Cinnamomo & Cassia facimus.

§. 11. Hæc substitutio quatenus canonica sit, oportet intelligere, partim ex iis, quæ dicta sunt de odore, sapore, aliis: partim ex iis, quæ dicit 7. & 8. *simpl. capp. propr.* *Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἔστιν ἡ τὰς δυνάμεων.* Quæritur vero quatenus etiam in gradibus sit? Gal. videtur concedere *locis citatis* & 4. 2. *Sp.* 16. esse in eodem: Sed Dioscorides dubius est. Cum enim concessisset, *διὰ τὸ πλεονάζειν* habere non *Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἔστιν ἡ τὰς δυνάμεων*: subiicit, *ὡς ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ* *ἢ ὁμοῖος αὐτῇ τῇ μὲν.* Scio quid Cæsalp. 8. *Hist.* 23. dicat, sed non satisfacit. Scio quid dici possit ex Gal. de Nardo Celtica: sed nec illud satisfacit, quia obstat *τὸ μὲν*? An debemus delere, Serapionis auctoritate, qui non habet?

DE MALVA, ALTHÆA, ALCÆA, & Malua arborea, seu rosea.

CAPVT CXXXIX.

I. M A L V A.

§. 1. **N** E c Maluam, nec *μαλέχλω*, vel à molliciendo, vel *ὑπὸ τῷ μαλακῶ* esse credo. Accipio etiam I. in ordine apud Bauhinum, & dico, si apud veteres fuit inter domesticas, sit mihi etiamnum. Et addo, quod heic *equinum* est, est id, quod in aliis omnibus, qui cum *ἵππῳ* comparantur. Hæc fit *Equina*, quoties in locis cultis visitur, & est hortensis: est simpliciter *Malua*, cum vulgo crescit, præsertim ficcioribus locis, & est *Syluestris*.

§. 2. Ideo cum Galeno dicere possum 7. *Simpl.* hæc digerit, &

emollit leuiter illa id ipsum, sed tanto debilius, quo aquosior. Neutra refrigerat: sed calorem habet manifestum, 2. *Alim.* 42. est terrestrioris substantiæ, quam atriplex, 7. *Simpl. c. de Atriplice.*

§. 3. Succum habet lentum, *Alim. l. c.* sumpta vt edulium, non dat prauum succum, inquit *de Cibus*, 11. Cui ego quomodo non prauum, certe victui attenuanti ex aduerso oppositum? Eo lentore syrupus & conserua medentur dolori calculosorum, vt & sequentium duarum. In Ægypto etiam radix est edulis, 4. *Simpl.* 15. Addo, calore illo modico est remedium colicum in infantibus, in butyro frixa. Hoc in propriis liberis expertus sum.

II. ALTHÆA.

§. 4. **E**ssc ~~scilicet~~ *scilicet* dicta fuit, quibusdam *apimadæa*, & eodem sensu in Officinis *Bismalua*, item *Maluaniscus*, quasi *Malua-ibiscus*. Videtur apud Galenum esse 14. *Meth.* 5. *medicamentum*, qui 2. *Alim.* 61. accenset maluis agrestibus. Idem neutrum nomen habet in *Simpl.* sed vocat 6. *Simpl. Vignæ*, qui apud Virgil. est *viridis hibyscus*, vel vt plerique scribunt, *hibiscus*.

§. 5. Quo loco ait, folia habere facultatem digerendi, mitigandi, & concoquendi. De radice docet esse tenuiorum partium, magis ficcare & abstergere. Addit, habere etiam aliquid adstrictorij. Emolli-re, est 7. *x. h.* 3. resolvere & digerere, 2. *ad Glauconem.*

§. 6. Vellem addidisset, plus aquei humoris habere, potissimum radicem, quam malua habet. Inde enim ex mucilagine radice fit, cum saccharo confectio *Dialthæa* in morfellis, in catarrhis subtilibus, in raucedine, in aliis gutturis vitiis. *Vng. Dialthæa* maius & minus multi est vsus in humoribus frigidis.

III. ALCÆA.

§. 7. **S**cribo ita, dubitabundus, annon sit eadem cum Althæa, ab imperitis abrupta. Nam & nomen *Bismalua* habet Galenus, qui aliàs libenter Dioscoridem sequitur, & creditur habuisse pro *Malua agresti*, aliàs seorsim facturum eius mentionem.

§. 8. Facit id tamen Paulus, qui *lib.* 7. dysentericis præscribit, ob succi, crede, glutinositatem, vt Dodonæus se explicat. In quibus Officinis est, est vulgaris, seu *I. Bauhini*, in syluis etiam nostris obuia.

IV. MALVA ROSEA, seu ARBOREA.

§. 9. **E**st aliquot specierum apud Bauhinum. Verum in facultatibus nulla est differentia.

DE MANDRAGORA.

CAPVT CXL.

§. 1. **M**ANDRA quid sit, scio, quid item *μανδραγόρας*: sed quid *mandragora*, aut vt plerique, *μανδραγόρας*, i. nescio, adeoque venio in eas cogitationes, non esse Græcum, sed Barbarum. Neque tamen subito credo Goropio, qui Germanicum esse, quasi *Mandragen*, vult.

§. 2. Non credo etiam Pythagoram vocasse *αὐτὸν ἰατρόν*. Columel. lib. 10. princ. *Semi-hominem* nominasse credere possum, quod eo quoque seculo valerent artes illæ diabolicæ, de quibus late Matthiolus in *Dioscoridem*. Mihi quodque contigit audire talem nebulonem, qui fanda nefanda plurima iactabat. Est tamen inter nostros Pierius Valerianus, qui *Hierogl. lib. 58.* naturaliter fieri posse contendebat.

§. 3. Credunt quidam esse *Dudaim* in sacris, & vocatam fuisse Græcis *αἰνιμνός*, eo sensu, quo *αἰνός* est diuinus, vt sit *bonum diuinum*. Inuenio apud Guiland. hominem diligentissimum, in *Theone*, quædam *Æschyli* dici, quod nescio an hac faciat. De *Dudaim* vide Epist. eruditissimam apud Sæuckium, in *Conuiu. lib. 3. cap. 8.* Dabit etiam aliquid Kyberus in *Lat. Trago*, vt & Tremell. Annot. in *Genesim*.

§. 4. Cum ad quæstionem venitur, sitne Theophrasto & Dioscoridi Mandragora eadem planta, plerique præcipitant iudicium. Ex vno enim & solo loco, *6. Hist. 2.* quasi ex tripode vaticinantur, non esse. Ego vero Animadu. in eam partem ostendi iis tria alia loca, è quibus dici potest esse.

§. 5. Apud Dioscoridem lib. 4. cap. 177. maiores sunt tenebræ. Cum enim suo more descripsisset geminam Mandragoram, marem & feminam, maremque cognominasset *μαρὸν* quasi *fatuellum*, ab effectu: post multa addit, *ἰσπεδὸν δὲ ἰνέειν, μὲν δὲ λεγόμενον*. Quo ipso testatur abunde, se ex aliena prorsus fide loqui & plantam describere sibi non visam, vt alias multas. In eo etiam parum memor est sui, cum *μαρὸν* ait vocari. Saracenus quidem vult consulere honori ipsius, cum etiam addit, sed

parum agit. Aliter Bauhinus, qui *ῥάκεν* legit. Hoc vero vitium esse scribæ apud Saracenum quasi certus sum. Vt dicam quod sentio, Totum videtur assutitum.

§. 6. Putes cogitasse tale quid Serapionem, cum *cap. 333.* inscribit, de *Mandragora & Marbo*: vt & Pasinus, cum peculiarem locum tribuit, *Marbo & Morion*, vocat. Sed & longe alia exemplaria habuit, qui tribuit illi *Virgam longam*, cuius Diolcorides (in versione antiqua est) non meminit, nec vero obseruat Pasinus appendicem hanc non fuisse in codice, quo Plinius utebatur, *lib. 25. cap. 13.* satis indicat, quod non agnoscit hanc tertiam speciem. Habuisse vero & ipsum alium codicem, argumento sit, quod feminam facit *Cauligeram*, qua in re quantopere fudet Cornarius in *Dioscoridem*, videat, qui volet. An *ῥάκεν* aliqua peti potest ex MS. Dalecampij apud Plinium? Quod *ῥάκεν* illi habent *ῥάκεν* pro *hypophlomon*, proculdubio & ipsum est vitiosum, mutandum fortassean *ῥάκεν* in *ῥάκεν*, vt *Mandragora* altera sit *ῥάκεν* simpliciter: tertia etiam hæc *ῥάκεν*, *Mandragora* maior, qualis forte Theophrasti illa, quam solam speciem faciunt illam, quæ *Bella-donna* Italica dicitur.

§. 7. Nec vero mouet me auctoritas Hermolai, & si qui alij pro tertia hac specie habent *Melanxana*, seu *Melongena* Italica dicta. Pertinent enim ad *Solana*, vel Bauhini arbitrio. De his, & quam delicatus sit cibus, vide Monachos dictos in *Antid. Mesue, dist. 12. cap. 426.* Sed aberrationum satis.

§. 8. Vfus est in Officinis tantum corticum. radicis *Mandragoræ* vtriusque, vt & succi ex illis expressi.

§. 9. Cuius facultates vt rectius cognoscantur, oportet assumere etiam reliquas plantæ partes. Et sunt pene hæc difficultates, quæ in cicuta. Statim enim quæritur, humida an sicca sit *Mandragora*? Vt de Galeno dicam primo loco, satis euidens est ille locus 4. *Artic. 21.* Distinguens enim frigida terrestria, quæ simul astringunt, à frigidis & aquosis, quæ simul humectant, habet *mandragoram* in ordine posteriore. Non minus euidens alter 2. *Temp. 2.* vbi cum papauere, lactuca, aliisque somnificis statuit. Ita 5. *simpl. 19.* dicitur, *Mandragoram* habere copiam humiditatis. Contra 3. *Meth. 8.* affirmatur, quod siccare possit tantum, quantum vlceri sit satis. 8. *κ. 3. initio*, loquens de iis, quæ tenues humores spissant, siccando & refrigerando, habet in illo numero *Mandragoram*. Hoc scopo verisimile est 7. *κ. 3.* ingredi confect. Apoll. ad tussim. Eodem in portionem eiusdem, quæ statim sequitur, itemque in contiguum aliud medicamentum. Certe, eod. fit *cap. 5. seq.* in passillo ex *Mandrag.* dicto. Ab hac parte stant Arabes. Auic. enim sic-

eam asserit in 3. gradu. Serapio non mentione facta gradus in censu siccorum locat. Inter recentiores Syluius est, qui siccam etiam ait esse, sed non ultra 1. gradum.

§. 10. Quid ergo heic dicendum est? Profecto tam leuiter defungi non possumus, vt in Cicuta. Mihi hæc distinctio arridet, Tota planta plurimum habet humidi excrementitij, sed plus habent poma, minus folia, iterum minus radix, minimum cortex radicis. Quamobrem dicit Gal. 7. *Simpl.* cum quo loquitur & sentit Auerroës, *Poma humiditatis aliquid habere, corticem radicis iam exsiccare.* Et distinctius §. *Simpl.* cum totam plantam dixisset habere humiditatem, excipit corticem, tu puta, in terminis, vt tamen concedas illi aliquid humiditatis, qualis cum 1. gradu siccitatis esse potest.

§. 11. Falsi igitur fuerint Arabes, qui frigiditati in 3. sociarunt siccitatem in eodem. Sed & non penitus sibi consentiunt. Auicenna enim cum in c. de *Tabrol* id dixisset, subiungit, in *Mandragora* ipsa, est humiditas. Quare in c. de *Mandrag.* ne facta quidem mentione siccitatis, humidam esse ait. Quid sit tribuendum censuræ Serapionis, iudicabit is, qui considerabit verba, ex 7. *Simpl.* iam allata.

§. 12. Et ita quidem in passivis qualitatibus se habet res: in actiuis etiam implicatior est. Licet enim consensus sit inter Græcos & Arabes, frigidam esse mandragoram ad 3. vsque gradum, forte ad finem vsque eiusdem: tamen non pauca sunt, quæ testantur caliditatem. Ne dubites. Scribit Gal. 5. *Simpl.* 15. & 19. si quis vtatur illa in paulo maiore dosi, mortem asserere posse. 3. *Meth.* 8. inquit, supra modum refrigerare. Quem modum? vt venenum frigidum sit, de *Caus. morb.* 3. Is ipse tamen in 7. *illo Simpl.* cum de frigiditate dixisset, quæ ego dixi, subiicit, *Verumtamen & caliditatis cuiusdam particeps est.* Hanc collegisse videtur ex particularibus operibus, quæ Dioscorides illi tribuit, digerendi & abstergendi, menses ciendi, &c.

§. 13. Quid dicam? Insignis illa vis emolliendi, quam de ebore tradunt Dioscorides & Plinius, & vnde didicerunt nostratium quidam (Rondeletius & Lobelius) vsum in sciri his viscerum, non potest esse cum ignauo tantum frigore, quodque viam sibi præcludit, antequam vis mollificatoria peruadat. Sapor quoque amarus, qui tam in pomis, quam in radice est, arguit calorem. Eundem testatur odor, vel è longinquo caput feriens. Rhasis etiam apud Serapionem scribit, vidisse se, qui poma mandragoræ comederit, tota facie rubicundos, atque si è balneo egressi, multum vini bibissent. In quam sententiam scribit Auicenna, symptomata huius veneni, esse rubedinem faciei, exitum oculorum, &c. Tu adde sis, quæ ex Aërio scribit Matthiolus in 6. *Dioscoridis.*

§. 14. Quibus tanquam superpondium adiicio, Mandragoram tantam cum violentia purgare, ut cum helleboro compararint veteres. Quæ soli frigiditati quis ausit adscribere?

§. 15. Sum eius opinionis, eam esse heterogenearum partium, ut de Opio dicitur, sed ita, ut, quemadmodum actio Opii est à frigore, ita etiam mandragoræ sit. Interim non excludo totam substantiam, quæ affectionem quandam inducit *ἰσχυρὰ καὶ ψυχρὰ*, ut Galenus loquitur, & κ. π. 3. quæ & somnum facit, & dolores sedat, &c. Hæc fere fundatur in humido illo excrementitio, de quo dixi, & quod, perinde ut in cicuta, ratione soli natalis, maius aut minus est. Cretica, quæ Romani utebantur, 1. κ. π. 4. in vnguento Diachalcit. proculdubio magis dormitum habet, ideoque minus noxia Italica & Germanica. Rursusque idem in aliis plantæ partibus (vbi prædixi) potentius aut impotentius est, impotentissimum in cortice radice.

§. 16. Quare ubicumque in catarrhis, aut aliis affectibus vbi exsiccatione est opus, succus corticis huius sumi debet, nisi omnia me fallunt. Fortassis non valde abest à fine hoc, succus corticis ipsorum pomorum. Hunc enim 9. κ. π. 4. in colicis Asclepiadis, video æquari succo cort. radice, non etiam totorum pomorum, quem debilem seu ignauum facit Dioscorides, quod de medulla excorticata etiam Galenus pronunciat.

§. 17. Causa cur de cortice pomorum id dicam, est, quia odor ille bonus, qui heic prædicatur, est in cortice, ut in Citriis, & Aurantiis. An autem quisque pomum ipsum cum vel sine cortice, impune possit esitare, valde ignoro. Aëtius omnem malitiam videtur reicere in semen, quasi illo dempto, caro sit indemnus, nisi nimis copiose ingeratur. Hæc enim somnolentorem facit. Sed & loquitur ille de pomo maturo: de immaturo enim & crudo, cum semine comesto, facit symptomata, quæ dicta sunt.

§. 18. Certe si vlla est ratio, qua innoxie sumi potest, oportet illa nota fuerit priscis mulieribus, Rachaëli, & Leæ, quæ foecunditatis causa liguriebant. Non dubito rationem illam, quæcumque sit, in illis tantum regionibus locum habere, in quibus Sol bene illa terebrare potest, ut S C H E R B I V S iocari solebat, & *ἀνδρά* facere, ut Dioscorides habet, vnà cum sapore vinoso, ut Cordus. Ubicumque enim retinent odorem suum virosum, cum sapore abominando, exesse debent.

§. 19. Sed iam exspectas, quo gradu Mandragora sit vel calida, vel frigida? Persisto in illo, quem Galenus posuit in frigiditate, quemadmodum etiam in additamento, in caliditate: & explico me, calidam

esse in 2. non sine tamen latitudine, quæ sit tam ex solo natali, quam ex diuersitate partium plantæ.

§. 20. Sed quo modo tunc temperare potest vteri sterilis & re-
torridi calorem, vt patroni loquuntur? Potest: quia partes frigidæ
præpollentes calidis, vehiculum illis præbent. Felicius omnino id
præstant quàm mala insana, quæ substituunt quidam, ob calorem,
quem Mandragora habet, mala ista non habent. Sed & possunt ali-
quid in calidioribus, præcipue feminis. Superest, vt dicam aliquid de
vi narcotica, tam nota veteribus, vt prouerbij vice esset, bibisse Man-
dragoram illum, qui tardior in negotio aliquo esset. Ortum habuit
ab iis, qui vstione aut sectione opus habebant. Hi enim præbibe-
bant vinum mandragorites, ne sentirent. Hoc enim minus abomina-
bile, & naturæ humanæ contrarium est, 8. x. n. 3. in stomachi. Asclep.
Alioquin solo odore somnificum est, vt Lemnius in *plant. Bibl.* de se
scribit.

§. 21. Moneo autem, etiamsi pro somnifico exterius tantum vsurpe-
tur: non esse tamen citra periculum, vt ex Galeno ostendi potest, 2.
x. n. 1. 5. *Simpl.* 4: præcipue 12: *Meth.* 1. 1. x. *Sp.* 4.

§. 22. Vtimur in eam rem oleo de Mandragora compos. Nicolai Alex.
sola illita fronte, puls. &c. Qui naribus etiam indere volunt, debent
illud temperare lacte muliebri, oleo ros. &c. Simplicius est, quod ad
Mesuem refertur, in quem vide Monachos. Vbi haberi possunt poma,
ex illis fit: apud nos ex cortice, cocto & contuso, & tandem cala-
mento addito reliquis..

radium

DE MARRUBIO.

CAPVT CXLI.

§. 1. GRÆCVM non esse, absentia aspirationis facit in plerisque:
MS. Latinum esse Plinius diserte ait, lib. 27. cap. 8. Græcis
μαραυρον, quod vtinam cum *μαραυρον*, quod Porrum est, non con-
fudisset idem Plin. loc. cit. quod lib. 20. cap. 22. manifeste dixerit,
Græcis *μαραυρον* vocari.

§. 2. Duplex esse aperte dicit Theophr. 6. *Hist.* 2. Sed sine agnomi-
nibus. Dioscor. lib. 3. cap. 100. cum Balloten, dixisset vocari *Marru-
bium nigrum*, interposito Melissophyllo, describit *Marrubium simpliciter
dictum*. Plin. loco post. Balloten ait vocari *μαραυρον*: Sed anteriore Ca-
pitulum scribit distinxisse in *nigrum* & *candidum*, quod præfert. Obser-

uat distinctionem Bauhinus, connumerans subinde vtriusque differentias. Crescit vtraque in agris quoque nostris: Sed nigrum demum post Catalogi editionem visum fuit ad Gnadebergam.

§. 3. In quibusdam Officinis vtrumque est, *Album*, quod I. apud Bauhinum in illo ordine, *Nigrum* quod I V. In nostris duplex etiam est: Sed vtrumque album, alterum, sub additamento *Nostrum*, alterum, *Creticum*. Vtuntur vero illæ Græca potius appellatione. Hinc natus est Commilitonibus Patauinis hic iocus. Stabam inter rhizotomas, quæ ex Euganeis venum exponunt herbas, & admoto naribus marrubio albo: Ei, inquam, marrubium album? cui adstans pharmacopœus in aurem, *Ei, signore, prasio!* Veteribus vñtatus fuit succus, 7. κ. π. 5. in remediis Asclep. ex Marrubio recenti tuso. An iisdem, quod *nigrum* est, *sylvestre* vocabatur? 3. κ. π. 1. in remediis Archigenis? An marrubium nostrum album est Theophrasti primum? Ait enim, vnguentarios vti. His vtile esse potest odore suo moschato. At Cardiaca nostra foetet. An idem est *καλινός* & *μαλινός* Nicandri in *Theriakis*? an potius *μαλινός* & *μαλινός* eiusdem est?

§. 4. Facultates sese nobis aperiunt, mediante, partim odore (vt dixi, moschato: partim sapore amarissimo, qui in succo præcipue manifestus est, & quem Columella affundit plantis, pro arcendis erucis, &c. Vtrumque cum indicet calorem, alterum partes arguit tenues, quibus in interna penetrat: alterum crassas & terreas, quibus egregie abstergit, illis quidem præcedentibus, his autem sequentibus. Gal. 8. *Simpl.* quem sectatur Auer. & Serapio, calidum ponit in 2. completo, siccum medio tertij. Vñs propterea est ad deobstruenda viscera, ad expurgandum thoracem, ad ciendos menses, &c.

§. 5. Est etiam crihinon in iñtero, purgandæ bili, quæ oculos sæpe contumacissime occupat, in doloribus aurium, discutiendo pituitam, quæ cauitates internas oblinat.

§. 6. Sed quomodo renibus est inimicum apud Dioscoridem & Plinium? Frequenti vñ exulcerat. Multo igitur minus vtendum in iis, in quibus iam vñceratæ sunt partes illæ.

§. 7. Vñsurpabant veteres in venenis, tam intra, quam extra in vñceribus malignis, 5. κ. π. 2. in Panacea Heræ, in parotidibus, 8. κ. π. 4. Facit autem hæc omnia potentius Melissa, 7. *Simpl. c. de Meliss.* etiam potentius Ballota seu Marrubio nigro.

§. 8. Vñcera capitis manantia vocari alicubi *Andorn* întelligo, quibus quia præsens remedium, nomen inde habere credo apud nos. Hinc transitum facere licet ad alia vñcera *αἰμακτικά*, vt Hippocr. vocat *valde humida*.

§. 9. *Syrupus de Prasio Mesue* egregiè asthmati antiquo seruit, pleuritidi suppuratæ, &c. sed valde calidus est, & qui senibus potius quam iuuenibus, frigidis quàm calidis adhibendus sit. Quidam metuunt adstrictionem, quæ tantilla est.

§. 10. *Diaprasium Nicolai* confusio potius est, quam compositio, cui ideo præfero Pauli compositionem ex *lib. 7. cap. 11.* in Empyematicis & tabidis, quibus singulariter & mirifice vtile esse scribit Dodon. Ab hac parum variat Tralliani *lib. 5. cap. 4.* vt & Aëtij, *lib. 8. cap. 54.* Non minus efficax est *Oxymel Gal. 13. Meth. 18.*

DE MATRICARIA.

CAPVT CXLII.

§. 1. **A** *Matricaria* seu *utero* dictam esse, recentioribus in confesso est. Quid apud veteres sit, dubium faciunt, qui præter meritum *Parthenium* Dioscoridis excutiant. Est autem *parthénion* diminutivum *παρθένος*.

§. 2. In his occupandis occupabor aliquantulum, vt pudeat magis. I. dicunt, est vox nimis *παρθεῖνος*. Iam adstrinxi ad *Parthenium* Dioscoridis, *lib. 3. cap. 138.* qui subito damnat illos, qui *Amaracum* vocabant. Qui etiam deinceps ita describit, vt & *Artemisia tenuifolia* Fuchsij, & *Cotula* exulare possit. In primis absoluit rem, si *παρα* referas ad ima & terræ proxima Coriandri folia, idque cum Dodonæo & Brassauolo. Ego vero cum Cordo 2. *Hist. 147.* eadem esse video. II. Notæ etiam sunt communes. Nil refert. Oportet enim animaduertere proprias potius. III. *Parthenium* veterum purgabat: *matricaria* hæc non purgat. Imo vero, & probabo ego mox. Vt *Centaurium minus* non propterea destituitur facultate purgatoria, quia non omnibus nota est: ita *matricaria*. III. Non constat de appropriata vteri facultate. Indicum stulti? Propterea cesso, ne stultiora asferre cogar.

§. 3. In Officinis vsurpamus comam *matricariæ* vulgaris Bauhini. Hanc qui *παρθεῖνος* vocant, ad differentiam *παραπαρθεῖνος* Hippocr. *lib. de ulceribus*, videant, ne frustra ambigua inducant. In illa enim *παρα* latitudine sciri non potest, quod *Parthenium* voluerit Hippocrates. Videant etiam illi, qui *Amaracum* Galeni & Pauli fouent, ne frustra errores seminent.

§. 4. Facultates enim non prorsus eadem sunt. In eodem metu sunt, qui *Matricariæ* vires tradituri toto modio effundunt *Centauria*, Ab-

finthia, Tanacetum, & cum Parthenio Dioscoridis miscetur. Interim nolim quemquam adstringi ad pauca illa, quæ Dioscorides Empirica habet. Ratio enim latius se pandit. Non minus debent facere, qui pro *Cotula* pugnant. Quia enim caustica est, & violenter purgat in sua dosi, si infra illam detur, turbat tamen.

§. 5. Tutissimum igitur est, ante omnia considerare odorem & saporem *Matricariae nostrae Germanicae*. Sapor, quia, Cordo iudice, & amarus est & acris cum tenuitate, Tanaceto non inferior; odor acris, & valde gravis, Tanaceto superior: ratiocinetur quis merito, in primis quidem calidum in 3. esse, siccam in 2. in secundis autem omnia præstare, quæ amara & acrida iam toties dicta sunt. Ob amarorem dicitur Italis *Amarella*, & per apocopen *Marella*, *Amareggiola*, & Latina terminatione *Amargo*. Ob effectum *Febrifuga*, præcipue in malis vteri, *Matricaria*, ut dixi. Quem qui negant, quod Dioscorides non scripserit, paulo minus quam delirant. Oppono enim illis totius orbis consensum: oppono speciatim *Ægyptios*, apud *Alpinum de plant. Ægypt.* 29. Idem dico de iis, qui purgare nolunt. Oppono enim illis sapientes mulieres *Tragi* 1. *Hist.* 50. quin sapientissimum Medicum *Brassauolam*, in *Exam. Simpl.* qui dosim statuit succi ʒ iij.

§. 6. Sed quid purgat? Pituitam & atram bilem. Experientiæ addo rationem validam, Quæ tam potenter deobstruunt, in iusta dosi simul purgant.

DE MATRISYLVA.

CAPVT CXLIIL.

§. 1. **S** Vb hoc nomine duæ plantæ valde à se inuicem diuersæ in Officinis sunt, altera ad *Mollugines* & *Asperugines* pertinens: altera ad *Periclymena*, ut sic loquar ex hypothese.

DE PRIORI.

§. 2. **Q**Uod in sylvis frequens sit, nomen hoc accepit à superioris seculi Medicis barbaris. Est autem duplex forma, licet facultatibus eadem. Hæc est *Mollugo* duplex *Bauhini*, *latifolia* & *angustifolia*, à *Galio* supradicto differens sola foliorum tenuitate. Hæc est *Asperula* eadem, duplex & ipsa apud artificem Medicum, *Odorata*,

& non odorata, non autem apud Bauhinum *Vvaldmeister*, oder *Vvaldmanlein* vocitata.

§. 3. In quibusdam Officinis etiam *Hepatica stellaris* est, in quibus scil. *Matrifylvia* nomen Periclymeno peculiare est. *Leberkraut*, oder *Steinleberkraut* vocant, quod affectibus hepatis conueniat, quibus autem nondum comperi. Quin *Hertzenfreudt*, & *herbam vite* appellitant, quod vino imposita, odorata cum sit, Cor exhilaret. His popularibus encomiis cum nihil iuuetur Medicus rationalis, taceo.

§. 4. Vtuntur Mulierculæ in scabie puerorum, aquæ dulci incoquentes. Aliæ pro confortandis artubus eodem modo vsurpant. Traagus in emolliendis abscessibus vtitur.

§. 5. Dodonæus *Asperulam* quidem cum Galio comparat, quo debiliorem esse ait: *Molluginem autem* pro inutili clarigat.

DE POSTERIORI.

§. 6. **I**lla, inquam, quæ *ie lenger ie lieber* vocatur plerisque Germanis, aliis *Rosen von Iericho*, *Specklilien*, *Vvaldlilien*. Ita ordior propter plurimas tricas, quæ heic sunt. I. ne putes, vllam esse similitudinem *Clymeno* cum *Periclymeno*. II. distinguas *Periclymenum* rectum, quod est *Xylosteum* Dodonæi, ab hoc nostro. III. ne putes, aliud ab hoc esse *Caprifolium* recentiorum. IV. ne credas idem esse cum *Lycio*, quo de errore supra in Buxo. V. ne circumagi te patiaris ab iis, qui vel *Clematim* alteram, vel *Cyclaminum* alterum Dioscoridis producunt. VI. nec ab iis, qui *Periclymenum* Dioscoridis. Vbi enim sunt hederacea folia? vbi *ῥίζα καυρία & μακρά*, si maxime ex Crateua ita legas? Tamen si ita vis, vide Anguillaram 14. *Sent.* 13. Penam, *Adu. f.* 280. *Cæsalp.* 9. *Hist.* 11. VII. Huius confectarium erit.

§. 7. Neque Dioscoridis, neque Galeni facultates heic locum habent. Flos quidem est odoratissimus: at de foliis constat nihil. Vt &, an differentia aliqua sit inter *Italicum* seu *Perfoliatum*, & *Germanicum* seu non *perfoliatum*. *Vnguentum ex eo* fit capitale, promiscui in Italia vsus, apud nos neglectum. Sunt eius variæ descriptiones apud Melichium, Calestanum, alios.

AVCTARIUM DE MATRISYLUIA

tertia.

§. 8. **D**Vm verso Dispensatores herbarios, inuenio, *Matrifylviæ* nomen tribui quoque *Hyperici* speciei, illi quæ inter *Androsami* VII. est apud Bauhinum *Siciliana*, seu potius *Cæciliana* dicta, GG ij

Nec dubito *Androsamum* Dioscoridis esse, licet obstrepat Pena, *Adv.* f. 229. Quæ enim succum sanguineum seu vinosum, ille non vidit, vidit Cæsalpinus & Dodonæus.

§. 9. Facultates si conferre libeat cum Gal. 6. *Simpl.* mitior, spero, eris: sin minus, abi ad Penam *loc. cit.*

DE MELILOTO, Vide TRIFOLIUM.

DE MELISSA.

CAPVT CXLIV.

§. I. **M**ELISSA, ἡ μέλισσα, & per imitatio, vt puto, apud Theocritum μέλισσα, apud alios μέλισσα, *Apis* est. Hinc factum est μέλισσινος, & per συγγένειαν potius quàm συγκατά, μέλισσινος, vt ratio reddi possit, cur secunda apud Virgil. producat. *Apiastrum* hoc est Latinis, quod pessimo errore ab *Apio* (*risus*) Plinius deducit. Tantopere enim delectantur hac herba, vt si succo eius aluearia linantur, nunquam diffugiant. Id fit ob odorem *Citri*, vnde *Citrage*, & *Cedronella*, quia *poma Citri* ab Italis dicuntur *Cedri*.

§. 2. Est vero odor ille tam intensus alicubi, vt cimices oleat: sed qui (vt dicunt) mitescit tanto magis, quo propius naribus est. Vt opus non sit fuga illa, syluestre esse genus illud, nisi forte syluæ dici possunt omnia loca conclusa & non perflatilia. Quidam dicunt, putere illam tantum, quæ in vigore sit, hoc est, in autumno, vt se explicant, & in vsu abiiciendam esse. Vulgus ex Græco appellat *Bienenkraut*: feminæ ab vsu in affectibus vterinis, *Frauvven: oder mutterkraut*.

§. 3. Pro Officinis colligenda est tempore verno, & extra florem, ad quem vbi peruenit, iam cimices olet. Quidam ob copiosum humorem, metuunt hanc, & accipiunt autumnalem. Ego vero dico, in verna quidem absumi siccatione, quod superest humidi: in autumnali autem id ipsum humidum ita crassefactum esse, vt sit inutile, præcipue, in affectibus cordialibus.

§. 4. Edico autem, ne eius loco accipiat vel *Melissa Fuchsij*, quæ est *Lamium montanum folio melisse*, Bauhini, vel *Lamium luteum Lobelij*, quod alicubi fieri intelligo.

§. 5. De facultatibus iudicans Gal. nescio an scopum assecutus sit. Comparans enim cum *Marrubio*, infra illud collocat. Atqui *Melissophyllum odoratum* esse norat, 1. x. 77. 5. *marrubium* esse, non norat,

certe 8. *Simpl.* non meminit vllius odoris. Sed norit : nouimus nos etiam differentiam inter vtrumque, quod scil. Marrubij lenis sit, instar moschi : melissophylli grauis, instar cimum.

§. 6. Hinc fit, vt marrubium quidem discutiat flatu, sed impotenter : Melissa autem potentissime. Hinc in palpitatione cordistantas habet laudes apud Forestum, aliosque, quantas marrubium numquam habebit.

§. 7. Tu vero fodicas mihi forte latus, & meminisse iubes superius dictorum ? Memini optime. Locutus sum ibi de vi absterforia, quæ in marrubio superat : loquor heic de discussoria, quæ in melissa. Hac distinctione admissa nec falsus fuerit Galenus iudicio, nec ego contraria scripserim.

§. 8. Et hæc quidem ex Galeno, & consecraneis eius dici possunt : de cæteris Botanicis iubent nos consulere Arabas. Hoc tamen non caret difficultatibus, quarum vna hæc est. Cum enim ignorarent interpretes, quid apud Auicennam *Bedarungi* & *Marmacor* esset, reliquerunt. Vtrumque vocabulum cum apud Serapionem detur vni plantæ, cuius descriptio esset melissophylli Dioscoridis, venerunt quidam in eam sententiam, esse vtrumque vnus plantæ. Quod vt falsum non est apud Serapionem : ita apud Auicennam non est, vt patebit conferenti. Hæc ipsa vocabula cum apud Mesuem (vixisse illum post Auic. constat, & multa ex eo sumpsisse) aliosque mirifice traherentur, vt discere est ex Monachis in *Antid. Mesue dist. 1. cap. 47. cap. de Diamorusia, & cap. 56. de Anacardina* : factum est, vt res ipsa periret pene tota. Hinc enim fit, vt si in compositione aliqua Arabum desideretur alterutrum, tot sint sententiæ quot scriptores.

§. 9. Alij enim *Erucam* substituunt, alij *erysimum*, alij *nigellam*, alij *cubebas*, alij *ruscum*, alij *Lactucam syluestrem*, alij *ocimum*, alij *marrubium*, alij *aliud*. Ego ex Monachis iam laudatis, ex Luminario maiore, Marnardo, Fuchio, videor mihi obseruasse, *Bedarungi* esse *Melissam* : *Marmacor* ei affinem, quale *marrubium*. De hoc quia dictum est, superest dicam de illa, & quidem ex Arabibus, apud quos vocabulum vehementer variat, præcipue ratione vocalium, quæ (vt intelligo) in illa lingua sunt arbitrariæ.

§. 10. Vbi primum hoc est tenendum, *Melissa* esse magnam varietatem ratione natalium, præsertim in odore. Hinc peto excusationem Auicennæ, qui de gradu primarum qualitatum aliter loquitur in *Canone*, aliter de *Viribus Cordis*. Quo enim acrior & penetrantior, eo magis ascendit.

§. 11. Vbi hoc etiam iudicare fas est, quo gravior, Citroque vi-

cinior est odor, eo minorem esse copiam excrementitiæ illius humiditatis, quæ cimices olet. An propter hanc inflationes facit, & mala est stomacho? Corruptitur enim, & non concoquitur? An propter hanc virgam erigit, vt Interpretes loquuntur? An propter hanc *Scorbutus* *Brachii*, vt Sethi? Flatus enim facit extumescentiam. An propter ea nunquam est in vsum vocanda viridis, sed semper sicca?

§. 12. Tu autem hoc etiam considera, quo siccior est, eo infirmior. Vide igitur qualis sit odor.

§. 13. Sed quid est, quod Auicenna ait, esse in Melissa virtutes contrarias? Quia (inquiunt) contraria in corpore facit. Quomodo? Cum inuenit in corpore multas superfluitates, præcipuè pituitosas, partium tenuitate fundit, & *humore* seu fluxiones in hanc, illamve partem facit. Cum ^{non} enim inuenit, discutit, atque ita dysenteriam & colicam curat, dolores dentium & stupores abigit. Hinc pendet illud, quod idem Auic. ait, in vna complexione sternutationem mouet, in alia sedat. In alia hæmorrhagias excitat, in alia sistit.

§. 14. Et iam definire illud etiam oportet, in quibus flatibus præcipuè locum habeat? In melancholicis, siue illi ventriculo sint molesti, siue cordi, siue cerebro. In his verbis permulta sunt symptomata, quibus obuiam it, vt vellicationes stomachi, inappetentia, singultus, vomitus, alia, in quibus ante cibum adhibere oportet: vigiliæ (ex debilitate cordis, inquit Serapio) somnia terribilia, segnities & torpor ad omnes actiones, in quibus post cibum. Summa, Melancholicis, tantum non appropriata est. Hinc in Epilepsia quadam commendatur, in quadam vteri suffocatione, in flatulentis vterinis. Habet autem effectus suos, non intrinsecus tantum, sed & extrinsecus, in infestationibus, in cataplasmatis, in illitionibus affectuum cutaneorum, in aliis innumeris.

§. 15. *Syrupus* è *Melissa* duplex est in Officinis, simplex ex succo, compositus Fernelij. Vfus est vtriusque in febribus malignis, præcipuè, cum syncopæ ingruunt, & palpitationes cordis. Imo etiam cum extra febres infestat tale quid. Eadem ratio conseruæ est. Eadem olei Chymicè destillati. Eadem extracti.

enim pastillos se sumpsisse, inquit, vel Polyidæ, vel Andronis, &c. Quare etiam 14. *Metb.* 4. in œdematis curatione, glaucio vtitur, vel solo, in poscaliquato, vel medicamento, quod ex eo componitur. Id est (nisi fallor) inde *κ. α.* qua de dolore auris ex inflammatione. Dicit enim prodesse quidem in moderatis, (nota) in cote medicinali cum aceto tritum: Sed præstare past. ex glaucio. Hunc fieri addit, &c. Quin & collyria ait, ex glaucio fieri, &c. Hinc collyrium *ὀφθαλμικόν* apud Plinium, &c.

§. 7. II. Quid sit Memithe Arabum? Si consulas Serapionem, proculdubio videbitur tibi Glaucium iam descriptum. Nec alienus erit Auic. quamvis solum succum describat. Idem dico de Auerroë. Hac fini si statum fuisset, in portu essemus. At vero, quia superiori seculo Medici practicabant ex Arabibus, eruerunt alij *Chelidonium maius*, alij *minus*, quo modo vocabant *Archangelicam* supra descriptam.

§. 8. III. Quid est Memithe Officinis? Iam cœpi dicere, alicubi esse hoc, alicubi aliud: & addo, Matthiolo authore, esse apud quosdam succum quandam incognitum, à quo tamen ille non abhorret.

§. 9. Quaritur, possint ex papauere dictorum aliquo parari *Glaucium*? Non potest. Sunt enim narcotica, non multum infra Opium. Possint ex pomis nostris aureis, seu *Lycoperso Galeni*? Non potest. Fatientem enim Pena & ipsum est narcoticum. Possint ex *Soncho*, *Cicerbita*, *Chondrilla*? Potest. Licet enim succus croceus non sit, ut ex prædictis: in facultatibus tamen responsum esse, verisimile est. Quid si ex lactuca fiat? Galenus enim calorem vtriusque confert inter se.

DE MENTHA, CALAMENTHA, Menthastro & Nepeta.

CAPVT CXLVI.

§. I. *juv* **C**ONSERSA est harum plantarum historia. Ego ita puto; *juv* (caue mutes in *juv*: significat enim fœdum quid) Græcis, *Mentha* Latinis est nomen plantæ proprium, quod, propter odoris suauitatem, mutatum fuit in commune, *mentha*, quantum colligere mihi licet ex deprauato Plinij loco, lib. 19. cap. 8. Hinc est Germanicum *Mint*, & nostrum *Minix*, non autem *Münix*, quod moneta est. Hæc apud Dioscoridem lib. 3. cap. 41. & 42. diuiditur in

in ἡμίρην ὁ ἀρεῖν, & statim illi subiicitur καλαμίνθην, cuius species est Nepeta. Apud Galenum 6. Simpl. ἡ δόσις duplex est, ὡς ὁ δὲ δόσις, quæ καλαμίνθην vocatur, cui lib. 7. subiicitur καλαμίνθην, non facta vlla ad superiorem relatione, vt neque odoris mentione.

§. 2. Vnde fortassis colligere licet, καλαμίνθην esse ἀρεῖν ἡ δόσις, quæ à Latinis peculiari nomine *Menthastrum* est appellatum. Est enim prorsus Latina deriuatio, vt Poëtaſter: Hoc diſerte affirmat Galenus in 6. illo Simpl. ἡ καλαμίνθην ἔστιν ὡς ἀρεῖν ὡς ὁ δὲ δόσις ἡμίρην. Huc inclinat Theophrastus 2. Caus. 22. licet Gaza *Calamintham* mutet in *Nepetam*.

§. 3. Hoc vidit quidem Mundella, sed non rectè se explicat. Debebat enim dixiſſe, *Mentha est duplex, quarum quæ sylueſtris est, Calamintha dicitur*. Huius rei indicium est apud quosdam, quod Calamintha 7. Simpl. inter Cauſtica est. Quo magis miror 6. x. π. 1. in stomachico ὡς ὁ δὲ δόσις, in eodem ordine haberi *Calamintham* & *Mentham odoratam*, vel ideo, quia *Calamintham* debiliorem ait eſſe *Mentha*.

§. 4. Quo loco moneo, cum ἡ δόσις in *Mentha* opponitur τὴν μὴ ὡς ὁ δὲ δόσις, in *Calamintha* eſſe illud ὡς ὁ δὲ δόσις, non quidem *Fetidum*, sed *grauis odoris*. Tale enim experimur *Menthastrum* noſtrum. Nec est, cur mihi cleues auctoritatem Interpretis Aristophanis, in *Ecl.* vnde capta est expositio. Ad vulgus enim pertinet hæc res, vt ex Galeno in de x. π. liquet.

§. 5. Dicis, Quid *Menthaſtro* cum τὴν καλὴς? Est vocabulum *Medium*, quale σμῆνος, ἀλοῖστος, &c. vt καλαμίνθην sit *Mentha horrida, incana, & ingrati odoris*.

§. 6. Hoc accommodaris etiam *Nepetæ*, Romanæ appellationi, vt Dioscorides loquitur. Reuera enim odor ille, ſelem murilegam repræſentans, est plerisque omnibus ingratus. Vnde didiceris cauſam, Galeno incognitam, cur Andromachus iunior 1. *Antid.* 7. *Nepetam* ſubſtituerit *Calaminthe* paternæ, vocem Latinam Græcæ? Intellexeris etiam, non male ſcripiſſe quosdam: *Calamintham* & *Nepetam* eſſe eandem. Specie certe ſunt, ſi Dioscoridem auſcultemus. Vide Cæſalpinum 11. *Hiſt.* 61. & eos, qui apud Bauhinum in *Calam.* *Nepetam* habent. Male contra Penam & Bauhinum; *Calamentha, quæſi delicatior & elegantior mentha, q. bona & vtilis mentha*. In noſtra locutione eſt ἀφαιμαρῖς, contrarium ſenſum inferens. Ita in hac doctrina ſæpe dicitur ὡς ὁ δὲ δόσις, quod naturale eſt, quantumuis aduerſum ſit naturæ humanæ.

§. 7. In Officinis res iterum conſuſa eſt: ſed ita habet, ὅσον ἐξω δόσις. In primis ablegare oportet *Saracenicam*, quæ I. eſt apud Bauhinum, & H H h

suprà descripta fuit in Consolidis. Oportet autem eius loco resumere *Balsamitham* simpliciter & male dictam, cùm *mentha Balsamitha* dicenda foret. Hæc III. est apud Bauhinum, cuius varietas in spicis & verticillis, in foliis latioribus, & angustioribus sunt sequentes apud illum. Dicitur in quibusdam Officin. *Romana*, *Cardiaca*, *angustifolia*. Secunda est *Mentha crispa*, seu *cruciata*, *Krauß*: oder *creützmini*. Hæc nihil aliud est apud Bauhinum, quam varietatum dictarum vna & altera. Alicubi est I. inter aquaticas, & putatur esse *Sisymbrium* Dioscoridis. Tertia est *mentha rubra*, quæ, mea opinione, non differt à præcedente, nisi hoc accidente. Quarta est *Mentha alba* quibusdam, quæ nihil aliud est, quam *Menthastrum vulgare*, quod ego pro *Calamintha* declaravi. Quinta est *Calamintha* ipsa, pro qua vsurpatur, quæ apud Bauhinum inter *Calaminthas* III. est. Sexta in quibusdam est *Nepeta*, seu *Mentha cataria* omnibus nota.

§. 8. De facultatibus loquuturo necessaria est hæc admonitio; Pharmacopolas, pro sua libidine, mutare & nomina & res. Verumtamen non esse periculi quidquam, quod coincident ferè, solo hoc dempto, quod *Menthastra* sunt potentiora *Menthis*. At, qui eo audaciæ perueniunt, vt immisceant alius generis plantas, verbi gratia, *Clinopodium*, *Pulegium*, *Melissam*, alias, tolerandi non sunt.

§. 9. Ego καὶ δυνάμει hoc agam, vt absit omnis error. De *Mentha* scribit Galenus 6. *simpl.* calidam esse in 3. Verum cum ipse aiatur, esse tam tenuium partium, quam vlla alia planta, accipio pro limitatione, quod Auicenna & alii dicunt, in 2. esse. Tu puta in fine 2. qui est initium 3. Sed qualis est in passivis? Sicca an humida? Propter humiditatem excrementitiâ, quam habet satis copiosam, nutant quidam.

§. 9. Sed ita est. Quemadmodum in croco, styrace, myrrha, & aliis, non facit excrementitium illud, quo minus sint sicca: ita in mentha. Videtur autem peruenire siccitas vltra 2. gradum.

§. 10. Hoc humidum est illud, quod ex cultura accidere illi ait Galenus, cuius merito venerem ciet. Hoc est illud, quod ventriculo aliquando est molestum, propter quod in *Electuarium de arom.* & aliis sicca expetitur. Cur igitur alicubi humida seu viridis desideratur? An in iis, quæ foris applicantur, verbi gratia, maturantibus abscessus? Propter enim maiorem calorem negat Galenus *Calamintham* suam locum habere in his. An in iis, quæ ad venerem parantur? Quo loco moneo, Humidam dici, non simpliciter viridem; sed quæ vel humido loco creuit, vel multa irrigatione & stercoratione talis euasit.

Hinc Columella, Palladius, alij locis vdis serunt.

§. 11. Hinc est illud Arist. 20. *Probl. 2.*

Μένθον ἐν πολλοῖς μὲν ἴσθι, μὲν δὲ πόντι.

In bello enim non est opus talibus. Videtur autem dictum in Atheniensium mollietatem. Vide Erasimum in *Adag.* Quæ igitur ventriculi laboribus mederi debet mentha, non debet esse ralis: quin potius ex montibus accipi debet, in hortis autem abstinendum ab omni adaquatione. Et talis venerem potius castigat, quam irritat.

§. 12. Sed quo modo? Non refrigerando, vt Philosophus in scripto illo populari, sed vt Hipp. 2. *de diet. n.* 14. colliquefaciendo, vt quis diffuat, & arrigere non possit.

§. 13. Hanc colliquefactionem non oportet interpretari ex Plinio; *cohibere genitalia densari*, quo modo iam quidam acceperunt: sed de corporis robore, quale in æstate est.

§. 14. An autem tanta ipsius vis sit, vt adnota tantum ante coitum, possit impedire conceptum, vt Dioscorides scribit, & colligit Dalecampius apud Plinium ex verbis Hippocr. allatis, nescio. An *ad mora* respicit pessum muliebrem, vt ex Serapione colligo?

§. 15. Eadem ratio est illius, quod apud Constantinum est in *Geopon.* Si vulnere appropinquet tantum, non iam facile coalescere. An quia inflammationem inducit? Alioqui Dioscorides applicat morsui canis rabidi. Et Auicenna tanti facit, vt dicat, *Mentham esse propriam ad illud.*

§. 16. Sed & causa est, cur vulneribus profit potius, quam obstit, adstrictione scilicet, quam habet ab admittis partibus quibusdam frigidis & terreis. Iisdem sanguinis quosdam fluxus (recentes ait Galenus) præcipue cum aceto, sistit. Interim illis veniunt in subsidium partes tenues, de quibus dixi, discutiendo serositates, quæ sanguinem faciunt fluxilem. Quare Matthiolus non debet mirari tantopere hunc effectum.

§. 17. Putem, eandem vnà cum crassis, à quibus mortem lumbricorum esse Galenus scribit, concurrere ad finem hunc. In reliquis solæ tenues agunt, verbi gratia, in prohibenda concretionelactis in ventriculis. Quare sectari illam debent, qui vel coguntur crebrius vti lacte, vel aliud alimentum non habent.

§. 18. Sed nec cibo hoc medicamento oportet nimis frequenter vti. Vt enim Sethi monet, gignit bilem atram, absumpto sero, quod sanguini pro vehiculo fuit. Hoc fit in primis in biliosis. Ideo cum Pasino lego apud Serap. *Cholerici pro Colicis.* Idem metuendum illis, qui in *Colicis, Ileosis, Stranguriis, in defectu mensium, &c.* parant

sibi consuetudinem talem. *Oleum de mentha* simplex potest, quod plantæ suæ. Et quidem de *Mentha*.

§. 19. De *Calamentha* hoc tantum moneo, verum esse, quod calidior sit, ut dixi, & usque ad 4. gradum. Falsum tamen non esse, alicubi *Menthae* parem esse in acredine, amarore, & suauitate odoris. Tu lege cap. ipsum Galeni de *Calamentha*, ut persuadearis, Nihil quidem aliud esse, quam *Menthastrum*: sed facultates non omnibus locis ascendere ad summum illum caloris gradum.

§. 20. Hac in re mecum sunt, qui partes corroderentes non æque euidentes gustu esse concedunt. Hoc ipsum feruiat tibi ad iudicium de locis Galeni parallelis. Videtur enim alicubi labascere, ut iam supra innui. Et quia *Calamentha* nostra vsualis longissime discedit à *Menthastrum* Galeni, tui erit laboris consulere & odorem & saporem.

§. 21. De *Nepeta* valde proba apud me est Tragi sententia, *Melissæ* viciniorem esse quam *Menthae*. Huius magnus apud nos vsus in infestationibus ad muliebria. Imo decoctum non minus utile est, quam *Melissæ* in suffocatione vterina. Idem in scabie singulare experimentum est, si manus illi imponantur.

§. 22. Habemus *Syrupum de Mentha* duplicem, vtrumque Mesue, in quo diligenter videndus est modus præparandi. Est enim succorum & *Menthae* non ubique eadem proportio. In maiore modo est Gallia, modo non est. Facit enim valde ingratum. Minor frequentior est apud nos quam maior, & est modo simplicior, modo compositior. In Cydoniis etiam est ambiguitas. Vulgo legitur *Muzorum*: & legendum est *Mezorum*, Italico idiomate, hoc est *Acido-dulcium*. Vsus vtriusque est in frigidis ventriculis, unde solent esse henteriæ, diarhœæ, & alia incommoda.

§. 23. Habemus etiam *Syrupum de Calamentha* eiusdem Mesue. Cuius non valde diuersus est vsus, præsertim, cum loco *Calaminthæ domesticæ* sumitur *Mentha hortensis*. Vsus tamen crebrior est, in viscerum frigidityte, potissimum lienis, in asthmate, in antiqua tussi, in aliis à crassa pituita, præcipue in senibus.

§. 24. Tandem habemus & *Diacalamenthes duplex*, alterum Galeni, alterum Mesue, quamuis alicubi præferatur Nicolai, quæ minus acris est. Suum describit, parandique modum tradit Gal. 4. *Sanit. tuen.* 7. Vtriusque vsus est in Cachecticis, præsertim senibus, quartanariis, dyspnoicis, &c. ubi ventriculus flatuosus est. De ponderum diuersitate videris Fœssum in *pharmacopœa*.

DE MERCVRIALI.

CAPVT CXLVII.

§. I. **P**LANTA hæc duplex est, *mas* & *femina*, quam comitatur hæc fabula: Ostensam fuisse olim à Mercurio nescio quibus coniugibus, qui amore alterutrius sexus tenerentur. Hinc *ἡμεῖς*. Sed cur à Mercurio præaliis? Quia apud inferos præest animabus huc redituris.

§. 2. Harum plantarum altera cum *ἀφροδίτης* cognominaretur, altera *ἑρμοῦ*; & vero cum apud Dioscor. *lib. 3. cap. 123.* Theophr. 9. *Hist. 19.* Plinium *lib. 26. extr.* & rursus *lib. 27. cap. 12.* *τὴν αὐτὴν* esset cum iisdem cognominibus: cogitatum fuit, essentne eadem plantæ, an diuersæ? Crudeliores quidam de Dioscoride mutilando consilia inierunt. Sed obtinent illi, qui diuersas plantas esse aiunt. Et Mercurialis quidem vbique obuia est: Phyllon autem ex Hispania petit Clusius, 4. *Rar. 32.* quem sequuntur Lobel. & Dodon. Secutus hos Bauhinus iungit.

§. 3. Habemus in Offic. *Mercurialem utramque*, & quidem herbâ tantum, non etiã semine, vt apud alios.

§. 4. Huius facultates consideraturo primum omnium perpendendum est, Iurêne in censu 4. emollientium sit? Neutiquam. Iam enim constat numerus, Malua, Bismalua, Branchia vrsina & Violaria. Præterea, nihil habet emollientis. At vulgo imponitur clysteribus emollientibus? Recte, ipsa licet non emolliat, sed absterfione iauet actionem emollientium. Habet enim, non secus ac beta, brassica, alia talia, nitrosum quid, quo aluum stimulat. *Seheiskraut* dicitur. Marc. Vergil. adeo effert vim illius, vt dicat, In sua gente pro maledicto esse, obnitiam soluendi vim. Et Brassauola mira vacuatione soluere ait delectam in pultariis rusticis.

§. 5. Hinc quodammodo constat veritas, assertionis Auerroisticæ, Mercurialem in purgando similem esse Cassiæ, Tamar Indis, & aliis, quæ principio morborum dantur ante coctionem. Si enim tam potens est, vt dicunt isti, proculdubio habet amplius quid Cassia. Intellegitur id autem ex Galeno, qui cum 13. *Metb. 11.* prohibuisset purgationem principio inflammationis hepatis, mox *cap. 15.* diserte ait, & repetit *cap. 20.* In declinatione purgandum esse vel cnico, cum cibis sumpto, vel vrtica, vel Mercuriale, vel polypodio, omnino tali

quod modice id agat. Nimirum, licet Mercurialis, non sit inter vehementiora, qualis Colocynthis: non est tamen inter leuissima illa, quæ in principio admittuntur. Galenus enim conceptis verbis prohibet.

§. 6. Tale est, quod 5. *San. thes.* 9. de eodem negotio legitur. Agens enim de cura senum, & quo modo sit illis aluus laxanda, si subsistat: quotidie, ait, oleo vtantur ante cibum, aut oleribus ex garo, aut ficubus, aut prunis Damascenis, nullo autem modo aloëticis, quæ nimis siccant. At, inquit, si hæc sint leuiora, & venter iam per biduum adstrictus, Mercurialem herbam dato in ptissana, aut brassicam marinam, aut cnicum, aut horum aliquod. Nimirum, quia separat heic à ficubus & prunis, oportet quid amplius habeat.

§. 7. Notandum, quod Galenus dat vtrobique cum cibo, quod fecisse videtur exemplo Hippocratis, cui purgatio per Mercurialem fuit familiaris. Nam 2. *de Morb. num.* 12. coquit in aqua, terit, colat, & cum ptissana dat, ter in die. Sed alterum, de vi (inquam) purgandi vehementiori, docuerit aliquis ex 7. *Epid.* vbi dicit de Andrea, sexto die datam Mercurialem bene purgasse, sed tamen septimum fuisse grauiorem.

§. 8. Hinc Vallesius colligit, intempestiuam fuisse purgationem, quæ crudos humores fecerit rebelles. Si hoc, Mercurialis non est in numero benedictorum, quæ vocantur. Nam & succus ille virosus, quo, Pena auctore, abundat, & vites inficit, vt de Fuchsio habemus, si copiosior sit in vineis, contra testatur.

§. 9. Sed quid purgat? Bilem & aquam, inquit Dioscorides. Quod iterum argumento est, non esse inter leuissima. Sed & hoc vires eius intendit, quod errhinon est, apud Auerroem. Et hoc, quod Hippocr. *lib. de sterilibus*, tam frequenter vtitur ad ciendos menses in pello, in potu, in fotu, ad alia, quæ Plinius collegit *lib. 25. cap. 5.*

§. 10. Proinde, dubitarit etiam aliquis de gradu primarum qualitarum, quem Dodon. illi tribuit, cum ait, non excedere 1. caliditatis & siccit. Hoc videtur accepisse ex Auerroë. Ego vero audio heic Brassaiolam, qui in 2. collocat, quia ad sensum talis est. Hoc autem illorum est, quæ ad 2. adspirant. Confirmat hoc Galenus, qui 7. *Simpl.* dicit, in cataplasmate admotam digerentis esse facultatis. Fortassis igitur in medio secundi est. Sed quid de fecunditate, de qua in vestibulo? Vide Camerarium filium in *Horto*, & patrem 3. *Problem.* 9. Sunt putridæ spes.

§. 11. In Gallia, vt intelligo, vsitatus est *Syrupus ex succo Mercurialis*, qui 3. iiii. pondere, purgare dicitur bilem & serofos humores. Mel

Mercuriale habent Colonienſes, vbi vide.

§. 12. Quæſtio eſt, an Mercuriali hortenſi ſubſtitui poſſit ſylueſtris? Ita. Vide Cordum 1. *Hiſt.* 80. Penam, *Adu. f.* 100. Cluſ. in *Rar. loc. cit.*

DE MESPILO, ET SORBO.

CAPVT CXLVIII.

§. 1. **M**ΕΣΠΙΛΟΣ, ὃ ἐς ἡ, arbor eſt, μέσπλον, fructus. Hic fructus creditur fuiſſe appellatus antiquis *ἐμπύλη*, quamvis vox mirimodis corrumpatur in *ἐμπύλη*, *αἰμαμένη*, *ἐσπομένη*, *ἐμμένη*. Mihi non liquet, quæ ſcriptura ſit vera: videtur autem diminutivum eſſe *ἐνδὲ τοῦ μέλου*, cum *potum* ſignificat. Huc me permoit Galenus in *Gloſſ.* qui tamen diverſos facit fructus, & propterea alterum habet in A. alterum in E. Apud Dioſcoridem duæ ſunt ſpecies, quarum altera *ἀραρία* dicitur, oxyacanthæ folio: altera *ἐμπύλη ἢ σπυγνός*. Veram hanc eſſe ſcripturam, oſtendit *τὸ ὄνομα* Atticum, ut ſit veluti *πυρρὸς σπυγνός, triplex cum horum*, quod *πυρρὸς* etiam dicitur, *Sommerkorn*. Apud Theophrastum & Plinium triplex eſt, *αἰθνή*, *αἰθνή*, & *σπυγνός*. Ego utrique parum tribuo: illi, quia tribuit *τὸς αἰθνή*: huic, partim, quia exſcribit, partim, quia *Vnedonem* (penultima correpta) arbuti fructum appendit. Galeno etiam dicam dicit Cordus & alij, quod & nomen & facultates diuerſorum fructuum confuderit.

§. 2. Quicquid ſit, fructus Meſpili vulgaris, non tantum menſis ſecundis miſcetur, conditus ſaccaro, melleve, ut & ſuccus in quibuſdam Officinis eſt. Tum vero oportet exprimere, antequam fiat edulis ſeu morbidus. Uſus vero etiam eſt oſſiculorum, quæ *Semina* vocantur.

§. 3. In facultatibus opus eſt cauto. Sunt enim qui Galenum recuſant amplius, quod Meſpila cum Arbutu confuderit. Meſpila enim, inquit, immunia ſunt à vitiis, quæ tribuit iſtis. Alius conſuſionis reus eſt Serapio cum Sorbis. Non tantum idem cælum, idemque ſolum volunt, ut Tragus nos erudit: ſed & qualitates habent adeo vicinas, ut Galenus 2. *Alim.* 45. coniunxerit, hac tradita tantum differentia, quod ſorba ſint ſuaviora meſpilis, minus adſtringant, ideoque cibo ſint aptiora. Reuera, ut eſt in *lib. de viſc. atten.* 10. Meſpilis in ſanitate nemo utitur: ſed tum tantum, cum alius eſt fluidior. Nimirum, licet illa dicta ſint de l'azarolis (vox eſt Arabica, linguæ Italicæ adſcripta)

conueniunt tamen etiam nostro fructui. Non minus enim *καταμάζω* est, nisi recte vtare. Rectus vsus ex Isaac est, vt sit pro medicamento, non pro alimento. Imo ex Gal. *de Cibus* 11. Mespilis, ad sanitatem nemo vitur, nisi alius sit fluidior.

§. 4. Hoc qui contemnunt gulosi apud Bruyerin. 11. *Cib.* 21. experiantur alui stuporem. Et quoniam quo immaturior est fructus, eò adstringentior (ideo in Unguento Comitissæ postulantur mespila immatura) operæ pretium est considerare, quousque progressa sint. Quia enim matura secundum Sethi, participant aliquid caliditatis, proculdubio etiam minus adstringunt.

§. 5. Quia etiam multiplex est huius fructus mangonium, videre oportet, annon ab insitione acquirant maiorem, quam à natura sua habent, adstrictionem. Quæ enim insita fuere Cydonia, proculdubio amplius stringunt. Forte autem talia mespila sunt albidiora, & maiora, vt Scaliger habet contra Cardanum. Eadem ratio est, si pyro syluestri, aut Cynosbato, vt Tragus. Horum violentiam corrigit diligentior coctura, 3. *Alim.* 32.

§. 6. Hoc consilio condiuntur, quæ in calidis alui profluuiis, in debilitate stomachi quadam, præcipue in grauidis, suum habent locum. Eam in rem accipiuntur minus matura, certe non morbida, vt est apud Pallad. *in Martio*. Fuerint talia, quæ iam à matre veniunt, in qua nunquam maturescunt. Et hoc est apud Dioscoridem *βερδύς μαύρη*. Propterea legere oportet, serena die, & extendere super stramine, ne se tangant, & sinere. Hinc prouerbium apud Italos. *Col tempo, è colla paglia si maturano le nespole*.

§. 7. Cuius occasione referam & id, quod apud Muretum legi 9. *Var. lect.* 13. Cibus esse tam despectum apud eosdem, vt si significare velint multa & magna ad hoc requiri, dicant, *longe alius opus esse quàm mespilis*. Atque hoc est setanium apud Plautum *in Trucul.* scil. vlt. *Vilis & parui pretij cibus*. Vbi leuiter vello auriculam Taubm. nostro, non esse perinde, *setanium* scribere, & *sitanium*. Est enim, vt dixi, *seti* & *seti*. Eundem, si opus sit, moneo, non esse Sarsinati sermonem de panibus *setarius*, *seti* & *seti*: sed de hoc genere Mespilorum, vt Muretus indicat.

§. 8. Sed hoc leuidense est. Nostræ rei est, quis sit vsus ad sistendam aluum? Quo fere trahunt condita, eo tempore, quo virides haberi non possunt. Isaac inquit, vt ante alios cibos edantur. Quod vt verum esse credo: ita falsum non est, post cibum ciere, nisi falsus sit Galenus 2. *Alim.* 22.

§. 9. Hac de re dubito, quomodo vrinam ciere possint, quod Isaac affir-

affirmat, cum Auicenna neget. An in renum debilitate fit? Ita in calculosis sæpe renes in causa sunt. Hoc sine dari solet pulueris officulorum cochlear, in vino, in quo petroselinum ballicrit. Vide Brassauolum *Exam. Simpl. f. 239.*

§. 10. Sed quale alimentum dant mespila? Proculdubio paucum & crassum, vt Isaac docet.

§. 11. Qualia sunt in qualitativis primis? Idem Isaac frigida & sicca esse ait. Brassauolus distinguit, Matura ad 2. gradum ascendunt: immatura ad 3. Vfus est aliquando in inflammationibus faucium, repellendi gratia. Galenus utebatur succo, in doloribus capitis calidis, permisto oleo rosato, peinde vt succo granatorum solet, & Cydoniorum 2. *z. n. r. i.* Vfus etiam est in sistendis mensibus facto infessu. Tum vero & folia addi possunt. Eorumdem puluis vsurpatur in recentibus vulneribus, qui egregie glutinat. Eadem in cruentis sputis, in dysenteria quadam locum habent. Et hæc de Mespilo.

D. E. S. O. R. B. O.

§. 12. **V**T pauca: *z. n. r. i.* Græcis est arbor, *z. n. r. i.* fructus, perinde vt ibi. Et quemadmodum *Mespilus* est duplex: ita *Sorbus* quoque, *Mas* & *Femina*, quarum hæc sola fructum fert, alicubi orbiculatum, alicubi oblongum. *Terminalium* nostrum cum Cæsalpino & Bauhino ad *Ariam* refero. Gal. 8. *Simpl. vt & 2. Alim. 25.* cum Mespilis comparat in facultate astringentia, & debiliora esse ait Sorba. Habentur in Officinis vtraque condita pro fluxibus aluinis, licet, &c. *S.*

D E M E O.

C A P V T C X L I X.

§. 1. **M**HON (corrupte, vt puto, *quior*) *Meum*, & in Officinis *Men*, *Mu*, herba est notior nomine quàm re. Qui enim superiori seculo negotium hoc tractarunt, in diuersas partes abierunt, cum quidam *Meum* dicant, quod *Meum* non est: quidam *Meum verum* sub aliis nominibus occultarent.

§. 2. *Meum* non est.

I. Imperatoria seu magistrantia supradicta.

II. Angelica supradicta.

III. Sefeli Massiliense Anguillaræ, quod est Sefeli Massil. fol. fœnic. Bauhini.

IV. Daucus Creticus Cæsalp. & Lobel. Daucus 1. Matthioli. Daucus fol. fœnic. Bauhini.

V. Lib. 1. Matthioli. Lib. ^{anethi} ferulæ fol. Bauhini.

VI. Olsenich. Cordi, Thyssel. Plin. Apium sylu. succo lacteo Bauhini.

VII. Muttellina Gefneri. Meum Alp. Bauhini.

§. 3. Contra Meum est.

I. Tordylon, vel Tordylion Cordi, Meum folio anethi Bauhini.

II. Daucus I. seu Creticus Tragi.

III. Sefeli Creticum Fuchsj.

IV. Anethum syluestre Offic. maius Bauhini.

V. Fœniculum porc. Offic. Peucedan. Germ. Bauhini.

VI. Fœniculum tortuosum Offic. Sefeli Massil. Bauhini, Clusij, & Lobelij.

VII. L'Imperatrice, seu ^{S. u. Anguillæ} ~~U. picra Apul.~~ Aqu. quæ est Meum I. Bauhini, contra quam diu pugnavit Matthiolus, ideo vexat eum Pena.

§. 4. Hæc in re vt certi quid sit, oportet præ oculis habere notas Méo datas, & dispicere, an non plerisque contigerit, quod fabula ait, Asinum quæsisse, cui inequitabat. Ait I. Dioscor. ^{ἐμμεν} esse καὶ φ, & τίς φύλ-
λος ἀνέθου. Hæc apud quosdam plus potuit, quam fas est, auctoritas Plinij. Is enim loco Anethi habuit anisum. Inter autem vtriusque folia cum sit discri-men ἀνέθου, cœpit res obscurari. At vero quia & vires & vsus Méi apud Plinium corruptus est, vt Cornarius loquitur, totus locus fit suspectus. Debebat lectioni Dioscoridis vulgatæ plus tribui, quia & Serapio ita legit.

Huic subseruit, quod antiquitus tam celebris fuerit comparatio Méi cum Anetho, vt Méum diceretur Anethum. Fœniculi eadem est ratio. Matthiolo qui Asparagum præse fert, Pena recte obijcit sensum. Sed & Matthiolus Asparagum cum Fœniculo comparat. II. Inquit Dioscorides ^{καρχήριον ἢ τὸ ἀνέθου, διπλὸν τὸ αἰσθάν.} Resp. Pendet varietas ex loco natali. Et scribit hoc Cæsalp. de Italico suo. Quin τὸ πρὸ subindicat. III. Ait Dioscorides : τῆς εἰδὸς ὑπερτερρόν τε πλεονάζει, ἢ διότις μακράς. Hoc ipsum Dodonæus de nostro dicit, fere iisdem verbis, vt alio teste non sit opus. IV. Addit ^{διότις} ~~διότις~~. Hoc Cordus amplificat, *Supra modum acri, suavi & aromatico, & tamen grani odore nares opplent.* Hic odor si Matthiolo iucundus non est, non habeo amplius quod dicam. Sed & ipse fatetur, Dioscoridem agnouisse quid minus gra-

tum, cum καρδιγις vocet. V. Ait idem, Σεραπίουτι πικρὸν γλυκύ. Hoc iterum Cordus, Sapore vehementer tenui, aromatum simili, & iucundo, qua minima dosi longo tempore gustum & olfactum obsident. Hoc si in Germania est, quanto magis in calidioribus regionibus? Si Matthiolus hoc non obseruauit, habuit forte cariosas, & vietas. Hinc conclusionem paro, Habemus verum Mëum, nec opus est alio.

§. 5. Interim cura est opus, ne decipiamur.

§. 6. Ex odoris & saporis proprietate dicta iudicat Serapio calidum & siccum esse in 2. gradu. Auic. in 3. Gal. accuratius, cal. in 3. sic. in 2. Hæc dissonantia solet esse à solo natali.

§. 7. Habet autem radix, non secus ac Mentha humiditatem quandam excrementitiã, qua ad caput lata est καρδιγις, vt prædixi. Vnde intelligitur, non adeo frequentem debere vsum eius esse, in iis præcipue, qui aut vouerunt castitatem, aut aliàs Venere vti non debent. Qua enim vi agit illud, ea agit hoc quoque.

§. 8. Ex sua essentia insigne est deobstruens in causa frigida (vnde est cachexia, decoloratio, mensium restagnatio) in flatibus. Atqui ipsa etiam est flatuosa? Sed per accidens. Auic. igitur in aceto macerat per aliquot menses.

§. 9. Platearius, si non adsit, aut sit euanida, Valeriana vititur. Ego Angelica aut Imperatoria vtar, in quibus excrementitium illud non facit nobis negotium.

DE MILIO ET PANICO.

CAPVT CL.

§. 1. **K**ΕΙΧΡΟΣ apud Græcos dubium est, si s, vt pleræque plantæ, & est ab illo potius si καρδιγις in faucibus, quàm contrà. Milium deriuat Festus από τῆς Μίλλε, quod fieri potest. Panicum est εἶδος si μάλιν. Veteres non describunt milium peculiariter, sed ex iis, quæ ex Theophr. & Plinio congestit Cæsalp. Hist. 51. facile est iudicatu, quod habemus, verum esse milium. Vtimur albo solo. Nigrum pro vitioso habetur. Congener est & foliis & spica Panicum, Sorgi, & Schruvaden nostrum. De Maiz Indorum dubito.

§. 2. In facultatibus consentiunt Galeno Arabes, frigidum esse in 1. siccum in 2. Extra oleas eunt Marc. Vergil. & Amatus, qui ad 3. frigiditatis gradum perueniunt. An patrociniũ sibi parare possunt ex Hippocrate, qui 5. Epid. 6. 1. 33. habet inter cibos frigidissimos? Sed

fatis esse debet vnicuique Gal. autoritas, qui *μᾶλλον* refrigerare negat. Possunt in subsidium vocare Galenum ipsum, qui 4. *Acut.* 113. eodem modo siccare scribit, quo refrigerat. Resp. Verba non tolerant. Hoc autem volunt, milium, in cibo usurpatum, satis manifeste siccatur, quemadmodum etiam refrigerat. Elicio autem ex illo *μᾶλλον*, frigidum esse in fine 1. gradus, quamvis non diffitear varietatem esse ratione natalium, 1. *Alim.* 15. *vlt. verbis.*

§. 3. Sic etiam, esse in fine 3. persuadet mihi incorruptio ipsius. Si enim debito modo (docet illum Varro 1. *rei Rust.* 57.) condatur, durare potest ultra 100. annos, cum triticum 50. tantum. Hanc rem valde iuuat densitas & duntius corticis, de qua Theophr. 4. *Causi.* 2. & 16. Est autem hæc siccitas ab igne potius quam à terra. Quam obrem Gal. ait *loc. cit.* habere aliquid tenuitatis, ob quam etiam leue est præ aliis frumentaceis. Hunc siccitatis gradum confirmat, quæ huic apponitur, viscositas & lentor, tam alienus à milio, ut cum omnis pasta sit lenta, miliacea non sit, teste Galeno 2. *Loc. aff.* 8. Licet autem appareat talis, quando cum multo liquore teritur, vel *Alim.* 12. idem Gal. ait subito tamen atque absumptus est liquor, massa, & præcipue panis, fit friabilis, ut experientia docemur. Hinc Gal. in *de Simpl.* scribit, ob friabilitatem vix usurpari posse in cataplasmatibus. Confirmat eundem gradum, quod milium satum contra omnes tempestates durare potest, & si reliquarum frugum sterilitas sit, milij non sit. Ideo maximum famis remedium dicitur. Ita ubicumque alia legumina non proueniunt, ibi lætum est milium, ut ex Strabone *lib.* 4. docent quidam. Hanc siccitatem norunt pharmacopœi, qui medicamenta quædam milio sepeliunt. Norunt & matresfamilias, quæ per ætatem carnes. Propterea tanta milij gratia est in fomentis ficeis, verbi gratia, in pleuritide, in qua semper oportet ab eo ordiri curam, ut ex 1. *Acut.* 6. Practici docent. Ita in affectibus capitis quibusdam valde *μεσολύς* est *ἡ δὲ τὴν νοσήσαντα*. Hæ duæ voces sunt apud Hippocratem, & laudat Gal. 2. *κ. π. 2.* His accedit causa alia, quod siccatur sine morbo, *Simpl. loc. cit.* cum sali, qui illi aliquando vicarius est, morbus addit.

§. 4. Hinc illa sunt verba Gal. 2. *ad Glanc.* 6. *ἡ μὲν δὲ τὴν νοσήσαντα* esse *ἡ δὲ τὴν νοσήσαντα*. Et 12. *Metb.* 8. de doloribus aurium & oculorum. in febribus agens, fomentum ex milio instituit, quod id omnium leuissimum sit (ita loquitur) & maxime siccans, quodque ab eo defluit, innoxium, experisque morbus. Nimirum quemadmodum fere in vniuersum fomenta sicca præferuntur humidis 3. *κ. π. 1.* ita inter sicca milium. Accedit, quod non raro locum habet fulcri seu stabili-

menti, 2. *Fract. ult.* Est enim periti artificis, vt sæpe loquitur Gal. de Natura, vno instrumento vti ad plura. Hoc sine milium sacculis inclusum, cum fursure & sale in doloribus, qui sunt à causa frigida, præcipue è capite defluente ad articulos, ad musculos pectoris, in pleuritide notha, in colicis, in flatibus, hypochondriacis & vterinis.

S. 5. Processus hic est, Frigimus primum in sartagine manipulum furfuris, vel salis, vel vtriusque: quibus bene calidis, & tantum non ignitis superaddimus tantum milij, quantum locus affectus requirit. Secus si fiat, amburit milium, & foetorem excitat molestissimum. Edit hunc effectum, non milium solummodo integrum, sed & *κυσσίου*, aut vt Henricus Stephanus legit, *κυσσίου*, vt est apud Hippocr. *lib. 2. de diet. num. 8.* apud Marinellum. Sed quid sunt? Plerique sunt in eas sententias esse paleas & fursures: Ego qui seio ex Helychio accipi etiam pro farina miliacea, hanc intelligo. Tam enim strenue siccatur, vt vsus eius quondam fuerit in vulneribus capitis, ad meningas vsque penetrantibus, vt videre est 2. *κ. πτ. 1.* in dol. cap. ex plaga. De voce ipsa consuleris dictum Stephanum, aut Foësum in *Oeconomia*.

S. 6. Fortassis hoc monendum est, ne vtamur in colicis illis, quæ sunt ab induratis scybalis. Rationem videt quilibet. Et hoc, talis vsus siccare quidem, sed non refrigerare. Cum enim caleat actu, potenter discutit, cum calorem quidem facile recipiat ob tenuitatem: Diu autem retineat, ob densitatem. Tu hinc intellige maius periculum, in hoc passu, vt ita dicam.

S. 7. Iam tempus postulat, vt dicam in vsu cibario quid faciat? Cum tantopere siccum sit, non potest non fieri, quod Hipp. ait. *1. c. τίνος αἵμα & μὴ διαχρίναι, sistere ventrem & tarde descendere.* Hoc facit in sanis, & præcipue natura siccis, quales senes sunt, 5. *Samt. tuend. 8.* At in iis, qui humidioris sunt alui, bene facit, 1. *Alim. 15. atten. viñt. 7. 6. Simpl. c. de Panico.* Hoc norat etiam Hippocrates, qui 2. *Epid. 1. 4. 24.* apud Vallesium inquit, *Milium solidum sistit crudos & humidos secessus.* Vbi cruditus commentator, Non præstare hoc ait in quibusuis alui fluxibus: sed iis tantum qui sunt à cruditate, ob debilitatem retentricis. Qua in re præstaret (addit) farinam potius dare, aut etiam substituere orizom, in iure carniū aut oleo coctam. Et hoc est, quod Gal. ait 1. *Acut. 18.* Milium non dari in acutis, nisi ob quosdam ventris morbos. Sunt autem hi, non alij, crudæ (inquam) diarrhoeæ. At Hipp. 2. *de Morb. num. 12.* cum cucurbita & beta numerat, cibis, (vt postea loquitur) mollibus, & facile aluum subeuntibus? Reuera non est ita, si locum recte inspicias. Quod enim ad milium, iubet illud delingere: hoc autem est in forma elegantis vti, qualis in morbo capitis tali, quo

de agit, non est inconueniens, siccandi scil. gratia. Tamen; ne quid celem, valde hoc vrget apud me, quod paulo post, *num. 19.* in dolore capitis bilioso cum febre dat milium tenue cum modico melle. Amplius, quod *num. 22.* in obmutescencia ex ebrietate, postquam æger ad se rediit. Item *numero 36.* datur iterum milium tenue, aut ptissanæ succus. Qui modus loquendi etiam est *lib. de affect. num. 39.* post sumptum purgans in febre.

§. 8. Vt paucis me absoluam. Mihi alterutrum subolet, aut menda subest, aut non sunt ista Hippocratis. Et quid est *κίχρις λεπίς*? An legendum est *κίχρις λεπίς*, & intelligendum est de tertio alicæ genere, quod *minimum* vocat Plinius, *lib. 18. cap. 11.* & postea *Cribrarium*? Hoc quia optimum erat, verisimile est non simpliciter ita fuisse vocatum. Quare eodem *lib. de affect. num. 42.* *κίχρις* iungitur cum ptissana triticea, & manet id, quod dixi, Milium sistere aluum, & quidem siccando, non adstringendo, quod Herodotum (quem refutat Gal. 1. *Simpl. 32.*) voluisse credibile est, & quod quidam *ex 6. Simpl. cap. de Panico*, deducunt, vbi pro *ψα* male legitur *νψα*. Est autem error vetustus, qui Serapioni quoque adhæsit, à quo deceptus est Matthiolus.

§. 9. Sed quomodo vrinam cit, quod est apud Dioscoridem? An per accidens, cohibita aluo, *ex 4. Aphor. 83.* Quod de Mespilis etiam olim suspicatus sum.

§. 10. Quicquid sit, intelliguntur ex his duo. *Alterum* facillime an difficilis sit coctionis milium? *Alterum*, quale præbeat alimentum? Galenus hac de re agens 1. *Alim. 15. de vict. atten. 7. de Cibis 7.* cum Panico comparat, sed adeo præfert milium, vt abstinendum sit à Panico, minus enim malum est, cum quod suauius est, & felicius concoquitur & magis nutrit. Tu scito, quosdam hoc totum inuertere, & Panicum præferre, qua de re videris Pasinum in *Matthiolum*. Qua in re vt non facile consentio: ita video omnia comparatè esse accipienda. Reuera, milium ob siccitatem difficilime coquitur, & flatulentum est: postquam concoctum est, non nisi crassum & melancholicum limum generat. Ideo recte Isaac, non esse edendum ab iis, qui carnes suas augeri volunt, & omnino ab iis, qui sanguinem laudabilem expetunt: sed ab iis, qui quærent refrigerationem stomachi, & confortationem, humorumque superfluatorum exsiccationem.

§. 11. Hoc imprimis fit à pane miliaceo, qui dulcis est, vt Plin. loquitur, sed *απώρος & ξαυρός*, vt Galenus, valde aridus & friabilis, arena aut cineris instar, qualia etiam sunt excrementa inde genita, 3. *Prorrh. 24.* Nihil enim lentoris habet panis ille, nisi dum calet à fornace, quomodo in Italia vendunt pistores cum elogio, *Bucellai caldi, caldi*. Tale quid

fuisse olim quoque probaris ex Columella 2. *Agric. 9.* Vt hoc addam, non possunt illi pinsere, nisi feruentissimam affundant aquam.

§. 12. Hoc mali minus habet puls, præsertim si cum lacte paretur. Tum enim cibus fit tanto præstantior, quanto lac est præstantius milio; vt cum Galeno loqui licet in *de Aliment.* Hoc modo comedisse olim Sarmatas, licet lacti (quod equinum tantum habebant) aliquando miscerent sanguinem, è cruribus equorum emissum, vt auctor est Plinius. Hoc modo comedunt hodièque, vt scribit Bruyer. ex fide illorum, qui apud eos peregrinati sunt.

§. 13. Quibusdam Germaniæ regionibus, placentiæ fiunt cum lacte, quæ magni fiunt à plebecula. Ex eadem pultes parant, cum splendidissime viuere volunt, cum saccharo Thomeo dicto. Rustici Asiatici cum multo oleo conficiebant, aut adipe, laridoue, vt Galenus memorat. Ita enim illi corrigebant siccitatem ipsius.

§. 14. Sed facis de vsu cibario: redeo ad pharmaceuticum. Licet ex his quodammodo iudicare, quid egregii præstare possit milium, antidotis impositum. Vt non nego posse aliquid, si, quod ex Plinio afferitur, foris applicetur cum farina in vulneribus *non incisis*; ita non video, quid integrius præstet pigra illa siccitas, etiam additis, quæ deducunt illam. Sed & exempla quæ afferunt, nihil valoris habent. De Theriaca Antiochi Dalecampius monet in *Plin. lib. 20. cap. ult.* apud Galenum 2. *Antid. 14.* pro Milio esse *Méum*. In altera, quæ ad Plinium Val. referatur, neque *Milium*, neque *Méum* esse, obseruat idem Dalecamp. Idem iudicium esto de Antipatri Theriaca 2. *Antid. 10.* Quis enim ex veteribus nouit *Milium syluestre*? Hinc adeo (credo) asteriscum habet in quibusdam codicibus. Nec hilum proficit Anguillara, qui *Ischemum* Plinij producit in scenam. Multo minus Clusius, qui *Ischamon* iubet esse graminis genus illud, quod d. ab initio *Schvraden* fert. Voluntaria enim sunt omnia.

§. 15. Non nego tamen, Syrupum de milio, quem D. Gregorio transcribunt in Italia, multum posse, præcipuique vsus esse apud eos, qui sumptus non tolerant, in paralysi, catarrhis frigidis, omnibus, quæ per sudores continuatos curantur. Spes est in illa partium tenuitate, de qua dixi, quam facile deponit in aquam.

§. 16. De panico congeneri subiiciam tria verba, ex Galeno. *Exsiccat & parum alimonie dat, 6. Simpl. Est prauis succi, Vict. atten. 7. Damnatur in totum, de Cib. 7.*

DE MILLEFOLIO.

CAPVT CLI.

§. 1. **A** PVD Dioscoridem duæ sunt voces, *μυερόφυλλον*, & *χιλιόφυλλον*, Nec refert in incertare, mille potius an decem millia folia numeres.

§. 2. Verumenimvero in plantis ipsis, vt & in cognominibus ipsarum, tanta est diuersitas, quanta vllibi esse potest. Hinc non est *μυερόφυλλον* *ἀχίλλειον*, tantarum virium, quantarum Achilles fuit: *σιδηρεῖς* (*μυερόφυλλον*) vt cum ferro contendere possit: *σπαραγάνης*, vt cum milite fortissimo. Rursus, heic Coriandri folia inuenias: heic marrubij, heic semperuiui: heic cumini syluestris. Vide Dioscoridem l. 4. cap. 29. & seq. & postea cap. 92. & 110. apud Matthiolum. Hæc contulisse cum Plinio lib. 25. cap. 5. ingens labor sit.

§. 3. Ego hoc præsupposito, Millefolium habere folia multipliciter diuisa, diuido cum Bauhino in *Phytop.* & *Pinace*, in terrestre & aquaticum. Ex his in Officinis venit solius terrestris species altera cum differentiis florum seq. *garb*, *garbkrant*, *Schaffgarbe*.

§. 4. De facultatibus plerisque omnes sunt securi, cum res non careat magnis difficultatibus. Si Dioscoridem consulas, de Achill. Stratiot. & Myrioph. inuenies, illum tribuere omnibus tribus eandem vim adstringendi & refrigerandi in vulneribus recentibus, in nimiiis mensibus, in dysenteria, in aliis. Apud Gal. 8. *Simpl.* non valde aliena offendes. Nos, si consulamus linguam & nares nostras, fatebimur oportet amarorem & acrimoniam illam, cum odore aromatico coniunctam, præsertim in millefolio minore Cordi, itémque nobili Traggi animaduersam, in illa esse planta, in qua dominantur elementa calida & sicca. Accedit, quod recentior obseruatio docuit, Millefolium nostrum tantum abesse à facultatibus hæmorrhagias sistendi, vt etiam cieat. Tam etiam vehemens esse diureticum, vt diuturniore vsu cruentas vrinas pariat. Vidit hoc Tragus. Ideo contrariis, & mirandis viribus præditum esse ait. Quod non est satis. Si enim heterogeneæ sunt partes, dic vtræ præualeant.

§. 5. Ne longius abeam, videtur mihi distinctione opus esse, non omne millefolium, quouis loco natum, facit idem. Propterea aliud gustu acerbum est, cum amarore tantillo, quod proculdubio frigidum est. Quare iam non potest simpliciter responderi ad quæstionem, quale

quale sit, in primis qualitatibus? In actiuis quoddam est calidum ad 2. gr. quoddam est in 1. vt frigidum dici possit: in passiuis omne est siccum, non infra 2. gr. definitore Brassauolo. Quod acerbum est, proculdubio habet insignem illam vim glutinandi, quam Chirurgi prædicant. Si enim recenti vulneri herba tusa imponatur, tam apte glutinat, ac si acu sutum esset, vt scribit Tragus. Hoc accidere puto, quia arceat inflammationem.

§. 6. Tale millefolium in nimis mensibus viride impositum, secretum est mulierum, ait idem Tragus. Est autem hoc ex Achillæa Dioscoridis, & accommodari potest hæmoptysi, gonorrhœæ, profluuiio muliebri, &c. in decocto, in puluere, cum aliis huc pertinentibus. At vero si hoc ipsum acerbum millefolium adhibere voles curandis internis vulneribus, dissoluendis grumis, lumbricis necandis, torminibus sedandis, quæ certa experientia comprobata esse ait Tragus, FALLERIS. Contra, si amarum illud vsurparis, videbis abductione feri ad vrinæ multum effici. In dissolutione thromborum odoratissimum & acerrimum habet locum. In lumbricis, nisi amaror sit valde euidens, nihil fiet. In colicis, quod vel leuiter adstringit, nocet. Idem iudico, de dentium dolore, in quo folia commanducata laudantur. Quod si millefolium sit odore & sapore matricariæ, quod de suo scribit Pena, non difficile fuerit iudicium ex superioribus.

§. 7. In peste quod & quale Millefolium requiratur, non est obscurum. Quod enim amarum est, & aromaticum, præfero pilulis pestilentialibus, propter effocetam nostram myrrham. Idem, non vero acerbum illud, in emplastris mundificantibus & abstergentibus vsurpabitur. Acerbum, cum consolidandum est. Hinc pendet vsus Syrupi è succo Millefolij.

MOMORDICA. Vide BALSAMVM.

DE MORIS CELSI

& Bassi.

CAPVT CLII.

§. 1. **V**TRAQUE appellatio est barbara, & significat fructum arboris, quorum *alter* cum nascatur in arbore, quæ respectu alterius est celsa: ab ignaris appellatiuum fuit mutatum in proprium, quasi à Celso, scriptore Medico, dicta forent,

Alter, cum proueniat in frutice, qui respectu alterius bassus seu humilis est, dicuntur ipsa quoque bassa. Alij deriuant à Græco βάσις, qui Latinis *Rubus* est, is ipse scilicet frutex, qui fert mora, mutato βάσις in Βάσι, *basi*, *bacci*, *bassi*.

DE MORO, ET MORIS.

§. 2. **E**X Athenæo dicit Casaubonus in *Athen. lib. 2. cap. 11.* μῆρος per • paruum, esse μῆρος fructum, qui per ἑκτανος dicitur μῆρος, quod Ouidius etiam imitatus sit, *densis harentia mora rubetis*, quamuis de altero genere. Addo duo, *Alterum*, cadere hinc etymon, Morum dici, quasi ἄνιστος μωρεῖ, *minime stultam*, quippe quæ folia dat nonnisi sero, & iam secuta frigorum. *Alterum*, μῆρος, ἢ, quemadmodum & συνάμυρος, ἢ, & dialecto Alexandrina μωρεῖα, ἢ συνάμυρία, est arbor, quæ mora proprie dicta fert. Tertium superaddo, συνάμυρος non est συν τῷ συνου, *ficus*. Et ridicula est ratio, quia morum est quasi inuersa ficus. Hinc clarior fit confusio, cum τῇ συνάμυρος, quæ est *ficus Egyptiaca*, fructum incaudice gerens.

§. 3. Fructus noster colore differt. Fabula ait, omnem ab initio albam fuisse: sed tinctam sanguine Pyrami & Thisbes rubere incoepisse.

§. 4. Maturus venit aliquando in usum cibarium: immaturus in officinis, seruatur.

§. 5. Hinc patet, in inquisitione facultatum distinguenda esse hæc: quin, ne maturam quidem esse sic accipiendam. Quæ enim mora sunt matura, cuius rei intensus rubor, & tantum non nigror, est indicium, quia sunt dulcissima, iam etiam calida sunt & humida apud Hippocr. 2. de die. num. 15. Isaac & Auic. sed non longe ultra temperiem. Caliditatis signum tenuitas est partium, qua manus inficiunt, vt argumentatur quidam ex Plinio lib. 15. cap. 24.

§. 6. Damnantur à quibusdam in totum, quod corrupta in ventriculo in venenum abeant, auctoritate Gal. lib. de Cibus 8. Ex quo loco colligo. 1. Quæ sit illa corruptio, quæ verbis explicari non possit, 2. *Alim.* 11. 2. Exemplo Galeni cautius esse nobis loquendum in quaestione illa, an venenum in corpore humano gigni possit? Non, inquam ego, sed quod non longe à veneno absit. Cur ita nobis sit loquendum, cauam dixi alibi.

§. 7. Et hæc de maturis: quæ nondum perfecte maturuerunt, licet etiam dulcia sint, est tamen dulcedo vel cum acerbitate, vel cum aciditate, pro maiore & minore progressu, & facit, vt frigida & sicca dici debeant cum multa humiditate actuali, 4. *simpl.* 7. Quamobrem licet &

cohibere & laxare possint aluum : tamen hoc potius agunt, quam illud.

S. 8. Et hoc est, quod Hipp. ait l.c. *Mora humectant, & aluo secedunt.* Faciunt autem hoc cum duabus conditionibus. I. Cum eduntur ante alios cibos, quod dicunt plerique *à ieiunis.* Intelligere verò oportet, non de quibusvis indiuiduis, sed de iis, quibus æstuant viscera, & ventriculus cum hepate squallet. Sed & non quævis mora id præstant, vt quæ in Sole pependerit : sed refrigerata, vel refusione aquæ frigidæ, vel in loco subterraneo, quod *cap. 13. seq.* de rubis expresse docetur. Talia non modice refrigerando, sed egregie humectando, id beneficij habent. Sed & sitim sedant, appetitum reddunt, &c.

S. 9. Atqui Romani in fine mensæ comedebant ? Videant Medici, siquidem ab iis profectum est, quam cauti fuerint. 2. Si inuenerint ventriculum ab aliis humoribus vacuum. Nisi id sit, morantur ibi & corrumpuntur, tantum abest, vt boni aliquid operentur.

S. 10. Hæc illud non insuper habendum. Galenus in *de Alim.* scribit, *Mora aluum subducere, non sola lubricitate, sed vi aliqua purgantibus propria, quamvis exigua.* Huius verisimilitudinem venatur 7. *Simpl.* ex cortice radici. Ob hanc, quia tota substantia contraria est naturæ humanæ, facilius in ventriculo corrumpi ait. Quod an necesse sit, dubitari possit. Iam enim citæ corruptelæ causa est in promptu.

S. 11. Ex his intelligitur, quomodo mora simul sint *δισπυαα*, quod Diphilus ait apud Athenæum; simulque *κακόςπυαα*, quod Dioscorides. Si enim simul sint *δισπυαα*, quod Diphilus vult, mitigant æstum ventriculi, capitisque dolorem inde ortum auferunt : at si corrumpantur, vtrique parti negotium faceffunt.

S. 12. Hæc si admittuntur pro veris, inexplicabile apud me est, quo modo sint *δισπυαα*, *κακόςπυαα* : sunt hæ voces apud Athenæum, & videtur illas exprimere voluisse Isaac. Quin Galenus ait *Εστω δισπυαα ιναξεν.* Si enim laus ipforum consistit in eo, quod cito descendant, quo modo sperari potest inde quidquam substantiale ? Vel boni vel mali ?

S. 13. Hoc non difficile explicatu est, quomodo sint diuretica. Substantia sua aquea, quæ excrementa sanguinis expurget serosa. Sed quæ ratio reddi potest, cur quod Athenæus scribit ex Pythermo, podagratantopere sæuierit, totis illis 20. annis, quibus mororum mororum prouentus non erat ? Non abducebantur excrementa aquosa. At dici hoc non potest. Malum enim etiam sæuiebat in oues, adeo quidem, vt duæ ouium partes corriperentur. Dici ergo debet, constitutionem aëris frigidam & humidam tam pertinacem fuisse, vt arbores quidem sterilefcerent, animalia autem quæque fluxionibus infestarentur.

S. 14. Restant mora prorsus immatura. In his quia aciditas est ma-

ior acerbitate, 7. *Simpl. c. de Cerasis*, proculdubio & illa sunt frigida & sicca, sed longe amplius: non puto tamen ascendere ad 3. gradum, quod Dodon. vult, sed in 2. manere, quia vtrique qualitas à terra est, quæ pigra est.

§. 15. Vfus horum est, vel in puluere, vel in succo, decoctiove. Pulvis aspergebatur olim cibis, instar rhois in affectibus ventriculi & intestinorum fluidis. Succus & decocti vsus erat, & est in calidis faucium affectibus, quæ de re mox. Parabatur etiam medicamentum ad hæmoptoicos, ut videre est 7. x. *nr.* 4. ubi requiruntur mora rubra immatura. Cur hoc? Cum immatura omnia sint rubra? De albis enim non potest loqui.

DE RUBO ET RUBI MORIS.

§. 16. **B**Ans (Ans aliud est) ὀ. ἄ. 2, hinc mora aut poetice *πύρεξ ἄντα*. Aut simpliciter *ἄντα*. Hinc *χαμαῖος*, *humilis rubus*, *κνυόσπας*, cum *ἄντα* in genere dicitur de omni spina, atque ita etiam rosam complectitur, eam sentem, quæ cum *κνυόσπας* eadem est.

§. 17. Hac ratione tollitur difficultas, An Cynosbatus Theophrasti 9. *Hist.* 9. sit eadem cum tergemino illo 3. *Hist.* 18. Non est: Sed est prima tantum eius species, ὀ. *πύρεξ* dicta, quæ & Oxyacantha Dioscoridis.

§. 18. *Rubus Idæus* Dioscoridis videtur colore fructus tantum differre, quia ruber est. Quo pacto Ida quoque in nostris sylvis fuerit. Vocamus *Hintheer*, quasi *Cervarum baccas*, & mirabiles effectus tribuimus, ut dicitur. Vitmur in Officinis, nigris quidem baccis ad *Diamoron* rubris autem seu Idæis, ad aquam & acetum. Vsurpantur alicubi folia, aut etiam summitates flagellorum cum floribus.

§. 19. Facultates fructus non sunt valde dissimiles, nisi quod ruber vincit nigrum tenuitate partium, quam ostendat odor violaceus. Gal. 2. *Alim.* 13. comparans hæc mora cum prioribus, adstringere ait & ipsa, sed validius ibidem docet, rubi mora ventrem non ducere, sed cohibere, forte, quia substantia terrea adstrictoria numquam ita vincitur, ut in moris simpliciter dictis. At quia 6. *Simpl.* ait, rubi fructum habere non parum succi calidi temperati, qui dulcis sit: non putarim à veritate alienum, & hunc fructum aliquando alium subluere.

§. 20. Oportet autem reuera heic quoque distinguere inter immatura, & matura, magis, minus. Quo admissio, intelligetur, quid sit sentiendum de altero illo Galeni, *Quosdam ex usu harum baccarum caput dolere, quosdam stomacho angere*. Ab exacte enim maturis neutrum horum expectem, maxime, si ex Galeni præcepto ex aqua frigida sumantur. Non minus quid de illo, quod 6. x. *nr.* 1. quæ de confectioe stomatici ex gra-

matís dicit, succus mororum rubi habet quid, quod stomachum roborat, quale mororum ipsorum non habent, tu puta, cum maturrima sunt.

§. 21. Quare iam iterum dicendum est, rubi fructus maturus calidus est temperate: immaturus est aperte frigidus, hoc est ad 2. gradum, sed in primo adstringentium, 6. x. *¶* 3. Quod si exsiccatús reponatur, magis refrigerabit, & astringet.

§. 22. Hæc duo faciunt & radices & folia. Quare usus horum est, intus quidem in pulvere & decocto: extus autem in cataplasmate contra dysenteriam, hæmoptysin, nimium mensum fluxum ex *amig.* &c.

§. 23. Oportet vero heic iterum discrimen facere inter folia viridia & exsiccata. Multum enim his perit substantiæ aqueæ. Quare viridia mansu tantum curare possunt aphthas, & alia leuiora oris vlcera: sicca etiam magna.

§. 24. Dicis, quomodo urinam cîere possunt, non fructus tantum, sed & flos, vt est apud Plin. *lib. 24. cap. 13.* Fructus eo modo, quo mora ipsa, substantia aquea: flos propter adstrictionem, in renibus debilibus.

§. 25. An hoc ad cynosbatum pertinet? Huius fructus etiam vulgo laudatur ad calculum.

§. 26. Habemus in Officiis aquam & acetum mororum Idæorum, quæ pro cordialibus habentur in febribus malignis, ipsaque peste, de qua vide Gesnerum in *Euonymo*, & Occonem in *pharmacopœa Augustana*, Camerarium in *Horto*.

§. 27. Habemus etiam

ROB DE MORIS,

Quod vltatius *Diamoron* simpliciter. Hoc triplex est apud nos, simplex Galeni ex solis moris; *Compositum* Nicolai ex vtrisque; Cordi ex tribus, moris, rubi moris nigris, Idæis; & denique fragis. Hinc videt vnusquisque quàm periculosum sit Medicos dormitare!

§. 28. Galeni illud, locum habet in principio, cum repellere volumus. Vide autem quomodo variet. 6. x. *¶* 1. Nicolai, quia sapam habet, in progressu, cum iam discutere volumus, debet vsurpari. Ita Cordi, propter rubum Idæum. De Mêsue compositione, quæ alicubi in vsu, videantur omnino Monachi, *cap. 113.*

§. 29. *Syrupus de succo rubi Idæi* mirificus est in peste, vt & acetum.

DE MUSCO ARBOREO, PVLMONARIA,
Hepatica, & Corallina.

CAPVT CLIII.

§. 1. **M**VSCVM, *superior* voco (non pruritu aliquo definiendi, sed vt intelligatur, quid sit id, de quo tractatio instituitur) quicquid ad Plantæ perfectæ naturam non accedit, sed vel arboribus vel saxis innascitur, lanuginis modo.

§. 2. Equidem non diffundam ego me, meo alioqui more : sed continebo me in Officina mea pharmaceutica, cui me de industria inclusi. Qui volet, Bauhinum adeat, in *Pinace*. Hanc ob causam etiam non agam de Musci terrestres speciebus duabus, quæ sunt apud Bauhinum X. & XI. in Catalogo nostro, alter quidem sub nomine *Musci terrestris Matthioli*, *Musci clauati Lobelij*, qui olim sub *spice Celtica* nomine latebat in Officinis: Alter autem sub nomine *Musci terrestris vlt. Matth. Selaginis Plinij*, quæ sub *Sabine* in iisdem erat. Et de hac accipio fabulam, quam senex Philiator, vt se ipsum appellabat, narrabat olim iuuenibus nobis, IUNGERMANNO & mihi, Sabinam arborem, ante fundatam Academiam, fuisse frequentem in his syluis, postea vero, propter abusum fuisse extirpatam, iussu magistratus. Mihi enim verisimile non fit, vel Sabinam bacciferam vnquam durasse in locis his Septentrionalibus, cum vix in hortis duret : vel vnquam periculi quid fuisse à selagine ista, quæ etiamnum crescit in vicino Palatinatu. Sed hæc obiter : à quibus redeo in viam, & explico

MVSCVM ARBOREVM.

§. 3. **Q**ui est *vsnea* Offic. Bauhino. Hæc statim monent quidam, *παύσημα* esse apud Arabas. Significat enim aiunt, modo Kali, ex cuius cinere fit vitrum : modo Isatin, ex qua Indicum pictorum. Alij distinguunt volunt ab odorato illo Officinarum medicamento, quod Arabes nobis sub eodem nomine *Musci* vel *Moschi* præbent, & affirmant vocari animal, *Gazellam*, & esse *Oryza* veterum, vt Bellonius scribit 2. *obs.* 57. Qua de re vide Clusium *ibidem*. Scribunt ex pastu Musci vulgaris foeta fieri animalia tam preciosa odoramenti, quam obrem à Nicandro dicatur *βοτάνη οσμυλίσια*.

§. 4. Quo relicto dico, cum in plurimis proueniat arboribus, Bauhinum præferre *Cedrinum*, *lariceum*, *pinum*, & *abiognum*, quod video acceptare alios, si modo odoratissimus sit, qualis candidus est. Niger enim, rutilusque improbat. Odor ille, mea opinione, non fuerit alius, quam tædaceus, cum planta sit parasitica, (vt sic dicam) arborum-pinguium. Ex quo genere cum quercus, populus, vlmus, pyrus, &c. non sint, non habent etiam heic locum.

§. 5. Galenum 6. *Simpl.* ita explico, quod in facultatibus sit muscus quidem *hysc nîs quonîs, temperatis*: Sed ita, vt calidis sit propinquior. Hinc enim vis illa *hysc quonîs*, & consequenter *μαλακννν*. Interim & *ευφραννν* habet, verum *in iugei*. In passiuis siccum esse credo Alcanzi apud Auicennam: sed non vehementis siccitatis, forte vt vinum. Vt enim Serapio scribit, vinum, in quo maduerit, est soporiferum, propter (credo) partium tenuitatem, vnde odor ille. Propter hunc est basis *puluerum Cypriarum*, vt & *auium Cypriarum*, *der rauchkertzlein*. Pulueres solent mulierculæ, non vestibus tantum aspergere, sed & capillorum cincinnis. Compositionem vide apud Calestanum, qui habet etiam oleum de vñca compositum ex Auicenna.

II. MUSCVS PVLMONARIVS.

§. 6. **E**tiam arboreus est, sed habet nomen à pulmonibus; quorum colorem refert, VII. in ordine apud Bauhinum. Imo, qui signaturis delectantur, pulmonibus proprium faciunt, experimento capto à pastoribus, qui ouibus asthmaticis dant cum sale.

§. 7. In quercubus quia fere reperitur, non est dissimilis in facultatibus musco querno in frigiditate & siccitate. Ideo mirum non est, si vlcera quædam consolidare potest, catarrhos sistere, profuuiis muliebribus mederi, dysenterias & diarrhœas biliosas curare, &c.

§. 8. Sed quomodo asthma? Ipse solus non potest, sed cum Syropo de glycyrrhiza, hyssopo, helenij rad. Oxymelite scillit. quo modo Matthiolus dat. Aut in *pulac* cum sem. anisi, foenic. zingib. & faccari, quo modo Tragus. Ipsi opus proprium est siccare caput, vias claudere humoribus delabentibus, &c.

III. VISCVM QVERNVM.

§. 9. **I**stis, videtur progenerasse Latinis *Viscum*, quamuis alij in masculino dicant *viscus*, *ci*. Ab hoc factum, vt pie creditur,

diogenes nunc *Spizantius*. Ita fuerit Muscus lactucinus Plinij lib. 13. cap. 25. & Apollonius Dioscoridis, lib. 4. cap. 94. si quod Hermolaus vult, pro *rebus* legas *herodotus*.

§. 17. Tu vero, quisquis es, vides cum Salmas. in Plin. f. 1148. falsarium Codicum editorum *seruon*, & velle n̄ *seruon*, sed cum conditione à viro illustri dicta, quatenus est idem cum n̄ *seruon*.

§. 18. Cuius rei occasione moneo, valde improvidos esse, qui apud Latinos n̄ *phucus*, cum musci genus significat; & consequenter pigmentum muliebre, confundunt cum Latino *Fucus*, cum de animali est sermo. Retineatur n̄ *ph*. & testimonium det pro origine sua, itaque vitetur amphibologia.

§. 19. Cæterum n̄ *Hepatica*, caueat credat mederi hepaticis, proprie dictis, 8. x. n̄ *ph*. 6. 5. loc. affect. 6. qui (inquam) laborant *antia* dicti visceris, ex intemperie frigida & humida: sed in contraria potius intemperie, cum à calore resolvitur & flaccidum fit. Sapor enim, quem habet, aqueus cum amarore nonnullo & adstrictione, arguit, frigiditatem & humiditatem prædominantem cum tantillo calore.

§. 20. Hinc Tragus quidem frigidam & humidam simpliciter pronunciat: Brassauolus autem definit in 2. gradu. At Gal. 7. *Simpl.* & cum eo Serapio, exsiccare ait, adeoque facultatem illam nancisci à petris, quas lambit. Cui oppono, si petras siccas tangeret, fortassis acquiescerem: nunc quoniam, ipsomet docente, in humidis & grauiter olentibus, non credo. Accedit, quod Galenum citans Serapio, comparat cum lente palustri, non tantum in modo generationis, sed in facultatibus, ut autumo, laus illa est in humido. Quamobrem iis etiam fidem derogo, qui simpliciter siccare volunt, aut in primo gradu. At *tenzio* siccam in ore? Adstrictio fallit. Est igitur frigida cum humiditate.

§. 21. Quare recte Amatus, in calidis hepatis malis (intelligo calidis cum siccitate) præ cæteris remedium antesignanum esse. Non tantum enim contemperat vtrumque excessum: sed & abstergit, &, quod amplius est, tonum reddit visceri. Hinc si decoquatur, præcipue in fero (oportet autem singulis diebus repetere decoctionem, quia facile exolefcit) & detur in sat magna dosi ad lb. ij. curat obstructions hepatis calidas, vnde pendet scabies quædam sicca & pruriginosa, item vlcera quædam & exedentia, quasi inundatione quâdam abductis crassis & melancholicis succis.

§. 22. Ita loquor, quia peculiari vi purgante præditam esse, non magis credo quàm serum. Ita, curare icterum quendam concedo,

qui scil. sit à φηγμός (non φηγμός) hepatis. Sic enim explico Doctores, & aspello litum Dioscoridis. Quis enim vnquam tale quid scripsit?

§. 23. Nempe ita se habet res, male distincta est lectio, & pertinet illitio, non ad præcedentia, sed ad sequentia, quæ de oris & linguæ rheumatismis calidis. De ictero probo ex 9. κ. π. 1. vbi ex mulsa aut vino meraco propinat 3 j. lichenis huius: de affectibus oris præter alia omnia docet orationis series, ne dicam de more Dioscoridis. Quia enim antea dixerat, in cataplasmate sistere sanguinis profluuia, seu vt Serapio, menses: debet iam dicere, quis vsus in oris affectibus, non δσπλάδι, sed δσχιέδου.

§. 24. Habetur alicubi *Syrupus de hepatica Pedemont.* cuius idem effectus cum *Syr. de Nymphaea.* Vide Concil. in *Add. Pract. Mesf.*

V. CORALLVS ET CORALLIVM.

§. 24. **M** Iraris! Atqui prior me fecit Bauhinus. Quid? Antiquissimus Orpheus in carmine quodam suo φύας, π. appellauit. Hoc enim vult carminis ratio. Auson. etiam in *Mos. Muscum* vocauit. De generatione ipsius, ex variis authoribus plura, quam hominem scire fas sit, I. L. Gansius, habet in *tractat. sing. Francofurt. 1630.*

§. 25. Ego contentus sum illis, quæ Imperatus habet, *Hist. nat. lib. 27.* & Cerutus *initio Musei Calc.* De medicamentis Chymicis multa colligit, credibilia, incredibilia dictus Gansius, quæ relinquo illi, contentus *Diaporallio* nostro vsuali, in quo substantia lapidosa facile soluitur, quia iam in puluerem est soluta, & super marmore læuigata. Ille solutionis facilitatem acceptam fert naturæ salis, quod dare illi possum.

§. 26. Mei officij est meminisse alterius *Diaporallij*, vt sic dicam, quod apud Paulum est inter medicamenta podagrica, & sit, (vti volunt) ex *Anagallide* ^{μεντ.} ~~anag.~~ *purp.* Mihi res suspecta est, neque tamen recipere possum π. ^{μεντ.} ~~anag.~~ *purp.*

VI. CORALLINA.

§. 27. **E** St minor seu tenuior Corallus, licet alij aliò eant. Videtur esse φοιδας φύας Nicandri, ideo volunt quidam *rubram* tantum. Sed experientia comprobatur, *Cineream* aut *Candidam* non esse deteriorem.

§. 28. De facultatibus certamen certatur, calida, an frigida sit? Qui vrgent ^{ν' φέρει} Dioscoridis, vexantur à Cornario, ^{σύψας} legendum esse dicente. Præterea cum habeat manifestam falsedinem, par est, consentire nos Brassauolo calidam statuenti in secundo.

§. 29. Idem affirmat, habere vim purgantem, & lumbricos non tantum occidere, sed & educere, quæ duo quæ habent, habent prærogatiuam præ aliis. At falsedo est in superficie, & ideo melior est, quæ à mari recens est. In Græcia hodie, vt scribit idem Brassauolus, in plateis proclamatur ^{χολοκράτι}, corrupte pro ^{σικωλιάδα}.

§. 30. Sed qualis est in passuiis? Sicca proculdubio, ob prædominium terræ. Quæ de humiditate gariunt, erronea sunt, ex Lichene huc illata.

DE MYRRHA.

CAPVT CLIV.

§. I. **N**OMEN hoc tribuitur duabus valde diuersis rebus, aliquando gemmæ viliori, quam *Onycha nostrum* suspicatur Agricola, è quo *vasa Myrrhina* seu *Murrhina*, de quibus nos olim multa in *Pest-curis nostris*: aliquando gummi cuidam, inde vsque ab hominum memoria in sacris vsitato, sed cuius arbor à nemine nostrum vsquam visa fuit.

§. 2. Nam quod de Bellonio 2. *Obs.* 8. recensent quidam, quod viderit Ramæ in Palæstina, inane est. Hariolatur tantum, vt Scaliger loquitur, ex vicinia cum Acacia Ægyptia, cui comparari audiuerat à Dioscoride *lib. 1. cap. 78.* Eadem conditio est Theophrasti 9. *Hist.* 4. & Plinij *lib. 12. cap. 14. & 15.* ad quos Clusius frustra nos allegat. Quibus meliora si non sunt, quæ commentatum se ait esse in Dodonæum Gallice à se versum, equidem videre non desidero. Vide etiam Dioscor. *Sicul. lib. 3. & Solin. cap. 36.*

§. 3. Apud me plausibile est, quod Garzia scribit 1. *Arom. 7.* afferri ab Arabibus montanis terrestri itinere, in Braua & Magadoxo (regiones mihi incognitas) ex Chaldæa venire se mentientes.

§. 4. Interim non contemno spinosam arborem Penæ, *Adu. f. 428.* quod & Acacia spinas habeat in trunco, licèt alio modo, vt VESLINGIUS noster repræsentat. At *Theueti* arborem, quam *Hist. Lugdun.* etiam dat, video.

§. 5. Sed ut certi quid afferam, de voce, Athenæus & Casaubonus lib. 15. cap. 11. memorant, esse ab Æolico *μύρρα*. Nam quia inquit *Dioscorph*, pleraque vnguenta mixta myrrha componuntur; quædam etiam sola myrrha constant, obtinuit usus, ut *ἡ τῆς μύρρας* vnguenta omnia *μύρα* dicerentur, *ἡ τῆς μύρας*, *stillo*, quod ego addo.

§. 6. Ex hac oratione intelligitur, utra vox sit Æolica, *μύρρα* ἢ *σταῖτη*? Non hæc, sed illa. Hoc cum sibilo cum efferrent; quidam etiam scriberent *μύρρα*: factum est, ut compendij gratia, tota vox significaretur per geminum *λλ*. Quod nescientes alij, Zingiberi legerunt. Notarunt hoc Hermolaus in *Dioscoridem*, Cornarius in *Paulum*, Goræus in *Definitionibus*, Goupylus, in *Trallian*. alij.

§. 7. Heic quæritur, quam cognationem cum Gummi hoc habeant duæ plantæ, *καμμοεισινός* dictæ, Myrrhis & Smyrnion? Aliqualem odoris similitudinem.

§. 8. Difficilius est, quid differant Myrrha & staete? An sint species? an *σταῖτη* (à *στέλλω*, *stillo*) sit myrrha præstantissima, siue ex arbore stillarit, siue per expressionem facta sit? An *σταῖτη* sit compositio quædam ex myrrha? Mihi varia legenti occurrit, hoc vocabulum deberi rebus diuersis.

§. 9. Accipio primum distinctionem Theophrasti, 9. *Hist.* 4. sub finem, Myrrham esse duplicem, *σταῖτη*, ἢ *σταῖτη*; & explico, illam quidem naturalem esse: hanc autem factitiam. Quo minus enim stem cum illis, qui priorem interpretantur *Liquidam*, posteriorem *Siccam*, facio *σταῖτη*, quod artificiosum quid importat.

§. 10. Hoc deduco ex Dioscoride & Serapione. Ille enim postquam docuit, lib. 1. cap. 67. myrrham esse lacrymam, quæ fluat ex arbore incisa, quaque expressa fiat staete: non multo post dicit, ex eadem fieri *μύρρα*, ut loquitur, usus etiam verbo *σταῖτη*. Hic cum cap. 282. priora omnia ex Dioscoride attulisset, affert ex eodem Trochiscos, de quibus dicit, quod de *μύρρα*. Hoc sensu staete erit species myrrhæ, omnis scilicet illa, quæ *σταῖτη* ex arbore, adeoque nativa est, opponiturque *τῇ σταῖτι*. Deinde ex Plinio, Myrrham nativam fuisse diuisam in *σταῖτην* & *Myrrham*. Scribit enim lib. 12. cap. 15. Myrrham, quam arbores sudant sponte, priusquam incidantur, dici *σταῖτην*. Vnde intelligitur, myrrham simpliciter dici, quæ ex arbore incisa colligitur. Quo sensu etiam Staete erit species. Tertio, ex utroque iam dicto. Scribit enim Dioscorides cap. 62. & repetit cap. 67. Plin. lib. 13. cap. 1. (meminit etiam Athen. loc. cit.) Myrrham recentem in aqua tusam, per se solamque, sine oleo exprimi, quodque effuit liquidum, constituere vnguentum, quod *σταῖτη* appellatur. Hoc idem fieri addito.

Cinnamomo, docet Theophrastus *lib. de odor.* Hoc postmodo erit compositum: illo priori simplex.

§. 11. De hoc loquuntur DD. Hieronymus & Basilus, vterque in *Psal. 44.* ubi guttam vertunt quidam, respicientes ad τὸ ὀσμήν. Hinc pendet hoc corollarium, præter staten liquidam, dari solidam, quæ sit magna superstes.

§. 12. In his tam densis tenebris securi mercatores fingeant sibi tot myrrhæ species, quot volebant. Apud Dioscoridem quinque sunt, πεδάριμος, γασίρις, περιλαδυνικὴ, καυαλὴς, ἡ μυτὰ. Ita enim scribere oportet hoc vltimum genus, vt dicam. Has appellationes quomodo Serapio accommodarit suo palato, legere est apud ipsum. Apud Plinium, non modo plura nomina sunt, sed & plura monstra, quæ non exscribo. De Indica hoc tantum moneo, Theophrastum 9. *Hist.* 1. non vocare myrrham, sed ὁμοίαν τῇ σμύρνῃ. Præter hæc omnia, apud Hippocratem *lib. de Nat. mul.* esse *Caloniam*. Mirantur docti, cur Gal. 1. *Antid.* 14. dicat, *Troglodyticam* esse eandem cum *Minæa*, cum etiam Dioscorides & Plinius distinguant! Neque valet hec fuga, Dioscoridem habere *Aminæam*. Quod enim iam dicendum est, Cornarius in *Dioscoridem*, & Foësius in *Oeconomia*, censuere, redundare primam literam, siquidem dicta sit à Minæis populis, quorum meminere præter Plinium, Strabo & Stephanus.

§. 13. Hæc scriptura firmatur ex γ. α. π. 7. in medicamento Zeuxidos ad lichenas. Quod ad Galenum in *de Ant.* locutus ille est cum mercatoribus sui seculi. Præter has species apud Dioscoridem & Galenum 8. *Simpl.* est myrrha *Bæotica*.

§. 14. De cuius historia cum iure dubitarit Marc. Vergil. nec tamen tentarit quidquam: quid si ego ita legam? ἢ ὁ βοιωτικὴν σμύρναν ὅτι δὲ ὄρον ἡ βοιωτικὴ τῆς ἰκλῆς πρυμνήδου. Cum hac eandem esse puto Achaicam Col. Est enim Achaia pars Bœotiæ apud Plinium *lib. 4. cap. 7.*

§. 15. Sed quid est *Orantea* Myrrha apud Propertium? Non *Syriaca* ab Oronte fluuio, vt Scaliger & Passeratius explicant: sed *Arabica*, ab Orontibus populis, quorum Plinius meminit *lib. 6. c. 26.*

§. 16. Hac de re olim in variis egi: nunc, parergis sepositis, inspicere par est notas legitimæ myrrhæ, quam ὁσέτις Hippocrates vocat, *lib. de superfl.* ἀνθρώπου Actuarius.

§. 17. Harum igitur prima est apud Dioscoridem, vt fit *στα*, aut, vt de staten loquitur, ὁσέτις, *nova*, seu *recens*. Hæc dubio procul est illa, quam vocat ἀππεδί, & ἀππεδίτις, ob copiosam staten. Talis est ὁσέτις, ἡ γασίρις, Plinio sola *Troglodytica*, Galeno etiam *Minæa*, Dioscoridi improbata. I. I. est, vt non sit ἡ δὲ ἑστὴ, ἢ ἡ δὲ ἑστὴ, Attice 3. *Prorrh.* 24. Hoc

vocabulum cum ambiguum sit, referaturque, vel ad substantiam, vel ad calorem: in quo significato heic accipiemus? Ad substantiam, qua opponitur *ἡ λιπαρὴ, ἢ γλαφυρὴ*, referendum persuadet, non id tantum, quod de pinguitudine dictum est: sed etiam, quod Dioscorides *τὴν ἑρπυλιν*, ob id, quod sit *ῥαπαρὴ*. Nam ita quoque scribitur. Esse autem hoc idem cum *friabili*, consentiunt Lexicographi. Quae de re ne dubites, addit Dioscorides *ἢ ὑγρὴ*, quasi intento digito diceret, Haec est *ῥαπαρὴ*, quod tu intellige de absentia pinguedinis, & expone, non *squalidam*, sed *Friabilem*? Quid hoc audaciae est? Legisne negative *ἢ ῥαπαρὴ* est? Lego, quia Dioscorides *ἡλεῖται* ait esse *τὴν ἑρπυλιν*, quod sit *ῥαπαρὴ* *ὑγρὴ*. Et haec sunt posteriores meae curae, quas qui contendere velit cum prioribus, quae erant, *ῥαπαρὴ* probari, is possit. Atqui etiam Plinius probat *Aridiorem, horridam & barbaram*. Loquitur de sola Troglodytica, & manifeste *ἀρόστη* spargit. Quo enim modo quod *pingue* est, simul *aridum* est? Quo verisimilius Dalecampius ex Dioscoride legit *χαυρότης* *viridior*. Summa, Plinius quoque habuit corruptos codices. Nescio quid spectarint, qui in hac rerum dubietate, situm ante canitiem collocarunt. Hoc addo, Serapioni quoque suspectam rem fuisse, ideoque omisisse vocem. Iam video Pasinum quoque mecum esse velle, ut fiat sic sensus, *Eligito recentem, quae simul tenera & mollis sit, ob multam pinguedinem, non squalida, & friabilis*. III. est, ut sit *ῥαπαρὴ*, *lenis*, non *ponderosus*. Hoc opponit *ἢ βαρὴ*, quam mox damnat. Hoc fiebat ab adulteris, qui, authore Plinio, conciliabant illi gravitatem spuma argenti, cuius si forte plus indebatur, prodebat artificem. *Καυρότης* igitur intelligenda venit, quatenus myrrhae conuenit. Non enim plumae instar debet esse levis, alioquin isti non mentirentur pondus. IV. Quærit *ἡλεῖται* *πᾶν*, *undique sibi concolorem*. Quod ut recte intelligas, addit, *τὸ ἐν τῇ ἀνακλίῃ ἔσθθαι λευκὸν, οὐχ ὅτις ἐστὶν ἡ χροὸς, λεῖα, quae dum confringitur, veluti venas & maculas albas, unguibus non dissimiles, undiquaque equabiles habet*. Hoc pertinet quod dicitur, *Secunda bonitas intus varia: pessima intus nigra: peior, si est foris*. Et haec illa *μαρώδης*, *piceae coloris*, quam Dioscorides abiicit, Quæritur an vlla possit esse *viridis coloris*? Quæstionis fundamentum est in illo *ῥαπαρὴ* Dioscoridis. Hoc, ut alibi docetur, tam est pallidum seu sublaevum, ut dubitari non possit. Et de hoc ipso negotio arguit Galenum Rondeletius 6. Pisci. 16. Interim Pena, *Adul. f. 429.* & Braßauol. *Exam. simpl. f. 408.* *Viridem* aut potius *viridantem* nobis promittunt. Vide etiam Pasinum in *Matthiol. f. 38.* *Marantam* in *Ther. cap. 19.* V. *Μαριόκωνος* seligit, quod Plinius vertit, *In minutis glebis, nec rotundis*, addit. Hoc refero ad mollitiem, quæ rursus à pinguedine, ob quam facile mutatur rotunditas. Heic Pasinus

l. c. ex Serapione suo vrget negatiuam. Ego vero contemno, quod Plinius satis sibi constet. VI. postulat *μυρρά & ἀκριά*. Coniungo enim contra auctoritatem Græci Codicis, & explico, *Amarum cum acrimonia quadam*. Quod si displicet, quod nec Plinius in notis optimæ myrrhæ, nec Serapio laudans Dioscoridem, meminerit acrimoniam; & vero quia Dioscor. paulo ante acrimoniam tribuit pessimæ omnium myrrhæ, *Ergasime*: sufficiat huius rei mentionem fecisse tantum. An sufficit, quod Dioscorides *ἀκριά* pronunciat *Troglodyticam*, quæ *ακριά* inter alias species? Et Plin. asserit, esse acriorem cæteris? Non enim heic exquirimus, quid in quaque specie sit eximium: sed quid in vniuersum debeat optimæ. Cæterum, quia *μυρρά* magnam habet latitudinem, recte Plinius explicat, *Probari gustu leniter amaram*. Quæ ipsa verba debent accommodari *μυρρίαν, in ἰνδῆν*, de qua Gal. 8. *simpl.* vt intelligatur, quo fine fter illa lenitas. Hæc ipsa fuerit *δουμαία*, illa *in ἰνδῆν*, quam solam Theophr. præponit 9. *Hist.* 4. additque, *ἔστι τῆς τοῦ ἰνδῆν ἰσχυροῦς καὶ βαθεῖας*. Quod ita intelligo, *Vbi gustu inuenerunt talem, accipiunt concolorem*. VII. *εὐόδον* petit, *Odoratam*, quod Galenus (quamuis de Troglodytica sola loquatur) mutat in *διόδυμνόν*. Heic dubium est, an per se, non accensa, bene oleat, vt thus? Plerique dicunt, & possunt pro se allegare Theophr. *lib. de Odor.* non nisi igni admotam emittere odorem. Ego vero scio *ex 9. u. π. 4.* per se etiam odoratam esse. Cum enim imponatur Colicæ Paccij Antiochi, odoris tantum gratia, quis non intelligit, quid sit statuendum? Quid dico autem? Estne verisimile, Galenum *in de Antid.* myrrham, antequam imponeret Theriacæ, incendisse? Quare ita dico, laudatissimam myrrham etiam per se olere, signumque esse exoletæ (Dioscorides talem vocat *ακριά*, vt Marc. Vergil. interpretatur) si non sit per se odora. Hoc tamen non dissimulo, in sacris nostris Myrrham aliquando dici, quæ *σταττε* est, de qua hoc Dioscoridis est, *νῆας διόδα* esse. Et hoc Cordus *in Dioscoridem* experimento suo comprobauit. Quid, si non sola myrrha præstet odorem, sed multa, in qua macerata sit? Tale quid enim euenire scribit Theophrastus, 6. *Caus.* 25. VIII. addunt quidam ex Hipp. *lib. 2. de affect. mul.* vt sit *ἀγνῆτος, sincera & impermixta, sine lignis, lapidibus & aliis sordibus*.

S. 18. Hoc loco si quis me iubeat sermonem instituere de adulteriis, à Dioscoride & Plinio scriptis, negabo me illi obtemperaturum: eorum autem loco expositurum cogitationes meas, de *Opocarpaso*, seu *Opocalpaso*. Quia Plinius scribit, fallacissime adulterari myrrha Indica, quæ ibidem quadam è spina colligatur, quid si hæc Myrrha sit *Opocarpasum*? Quæ possit enim maior esse fallacia, quam si

venenum supponatur? Nimirum pro Opocarpatho, cuius mentio lib. 28. c. 10. & rursus lib. 32. cap. 5. *sine*, ita lego ex Dioscoride *pref. lib. c.* Gal. 1. *Antid.* 11. 1. κ. η. 3. inter Archigenis medicamenta ad crispandos capillos, κ. η. vult in Emplastro molari, quod ait multis fuisse miracula, ex Aëtio, Paulo, &c. Deduco autem rem inde, quod Gal. dicat, *in de Antid.* Medicos, qui antidotos conficiebant, tanquam optimam myrrham, inieciſſe Opocarpasum, quod viderint in collyriis optime facere. Nempe, si Opocarpasum mentiri potest optimam myrrham, qui (dico iterum) possit esse maior fallacia?

§. 19. Iam, quod rei caput est, Habemusne veram myrrham? Non magistuto responderi potest, quam supra, An verum bdellium habeamus? Reuera, tam varia est in substantia, colore, sapore, & aliis, vt difficile creditu sit, esse ab eadem arbore, nedum à myrrhifera. Est etiam bdellio saepe tam similis, vt dignosci non possit. Quare sunt, qui, quod purius, bdellium vocent; quod impurius, myrrham. Habet enim bdellium vires myrrhæ, de experimento Rondeletij, quem Pena laudat. Quamobrem, qui falli non vult, conferat cum notis allatis. Nili enim erro, satis non est cum Cordo distinxisse in sex genera, quod nihil heic perpetuum sit, ob lubricam mercatorum fidem. Quare etiam Bauhinus negligit.

§. 20. De facultatibus res facilis esset, nisi affectuum multitudo obstaret. Galeno-8. *Simpl.* consentiunt omnes, calidam & sicc. esse in 2. Solus Serapio laudato etiam Galeno, in 3. Quod ut falso dictum esse puto, ita utrorque Gal. Cum enim 1. x. §. 16. in albo Heræ doceat, medicamentum esse ἰσχυρὸς θερμὸν, ἰσχυρὸς π. λεπτομερές: cum 6. x. §. 8. in αἰθρῶς θερμῶν & ξηρῶν: has mihi cogitationes parit, calidam & sicc. esse in fine 2. gradus, qui coincidit cum principio tertij, ut sæpe locutus sum. Habet cum partibus illis tenuibus (ob quas diutinam in compositionibus coctionem non patitur, 6. x. §. 17. qua de Diamoron) crassas non paucas, quas indicat μακροῦς ἐν ὁρίῳ, ut Galenus loquitur, in de *Simpl.* Iam igitur non tantum incidit & aperit: sed & abstergit.

S. 21. An autem adstringat quoque, in obscuro est. Gal. ait clare 6. x. π. 3. in siccis Asclep. *Medie*, inquit, *facultatis est & mixta myrrha, quemadmodum & nardus Celtica, ita ut eum dyscussoria, tum adstrictoria facultas in eo* (altero, inquam, composito, quod ibi describitur) *sint moderate.* Vicissim non minus clare id negat 6. x. π. 3. in Diam. vt & 5. x. π. 12. in Panacea Heræ. Definiens enim in illo, quando *si quædam addenda sint alia adstringentia, quando non: vicissim ab adstringentibus compelli myrrham, itaque se mutuo adiuuare, vt vis vtrorūque*
altius

altius se insinuet. Examinans autem in hoc singula ingredientia, *Myrrha & Aloë*, inquit, *citra morsum siccant: verum differunt, quod Aloë adstringat, myrrha sit tenuiorum partium, magisque siccet.* Vtrobique cum myrrham opponat adstringentibus, quivis videt consequentiam.

§. 22. Ne quærere videar effugia, sto cum Sylvio, *de comp. med. f. 83.* qui sine adstrictione siccare ait cum Lobelio, *Obs. 578.* Cuius verba sunt, *Quod adstringat, à veritate alienum videtur, quia menses & partus celeriter eiicit.* Ibidem respondet obiectioni, quomodo aliquando sistat menses? *Siccando & serum absorbendo.* Idipsum respondebitur, si ex Dioscoride afferantur *νότος π κοινός & διαρροϊκός.* Hęc enim plane secundo à Lobelio, qui dysenterias promoueri vult à myrrhā, quatenus abstergit & adstringit. 1. Enim iam negavit ipse, myrrham adstringere. 2. Quorsum in dysenteria abstergentia, vbi scopus est obtundere humorum nimis stimulantium & radentium acrimoniam? 3. Si Rhabbarbari aliorumque in dysenteria purgantium ab aliquibus receptum vsum vrgere volet, dicam, myrrham in horum censu non esse, vel ideo, quia, Galeno doctore, ipsoque Lobelio, nonnisi moderate & debiliter abstergit, seu, vt Serapio loquitur, cum temperamento. Puto igitur prodesse dysenterii, quatenus siccet & digerit humores acres & ro dentes. Idem dixero de aliis alui deiectionibus. Iam enim illud repetito, cum negarit Lobelius, myrrham adstringere, cur iam asserit?

§. 23. Quod vero de concoctione ait, non aliò pertinet, quam ad digestionem, de qua dixi. Hoc nimirum non aliud significatur, cum myrrha dicitur esse concoctorium, 3. *κ. ππ. x.* in med. ad inflam. aures, 4. *κ. ππ. i.* in art. 5. & 6. Quamobrem hoc ipso mitigare dolores, adeoque anodynum esse, *locis citatis.* Tensa enim hoc modo remittit, & quandam emolliendi speciem nobis præbet.

§. 24. Non dissimile quid facit in mensibus, cum subsistunt ob vterum refrigeratum. Vterum enim calefacit, sanguinem attenuat, vasa aperit, quomodo Lobelius explicat Dioscoridem.

§. 25. Idipsum respondebitur, si ex eodem Dioscoride afferatur gingiuarum stabilimentum, & dentium. Digerendo enim, non adstringendo agit, nisi cum ol. omph. (ita explicat Lobel.) aut vino austero administretur. Tum enim sociata vis adstrictoria feliciorem facit effectum. Eodem modo emendat animæ foetorem, alarumque tædia, dissipando putridos humores, &c.

§. 26. Putarim etiam cauis dentibus impositam, non tantum abolere foetorem, sed & sistere putredinem, ne serpat. Notus enim aliàs etiam vsus est in conseruandis cadaueribus. Eodem modo, non vili visciditate, exsiccante videlicet vi, humorem superfluum absorbente, &

pus collectum dissipante. Eodem curat achoras, factio inde cum aliis vnguento, quod Diasmyrniu appellatur, *z. x. m. 8.* ex Critone. Eodem Catarrhos, aut potius Coryzas quasdam, illitis pennâ naribus. Lego enim cum Cornario apud Dioscoridem *ἀνδρομείδιον*. Eodem dolores capitis quosdam cum Serapione, non autem, quod sit caputpurgium, ut ipse loquitur. Eadem sanat affectus oculorum varios, factis collyriis, quæ Diasmyrna vocat Galenus *14. Meth. ult. 5. x. m. 1.* verbi gratia, vlcera, cicatriees crassas, quas *ἀνδρομείδιον* Græci vocant, suffusiones incipientes, hypopya, asperitates, &c. Eadem collyria non raro applicantur vlceratis, putridis, fluentibus auribus, vel sola, *3. x. m. 1.* vel cum aliis, meconio, castorio, glaucio Dioscoridis. Eodem status discutit in Hydrope & Colica, de quibus Serapio & Auicenna. Eodem defluvia capillorum cum ladano & vino myrtite sistit. Eodem tandem vitia quædam cutis, varos, lichenas, &c. cum aceto illita.

§. 27. Tunc vero non mediocriter effectum promouet vis absterforia, quam ab amarore habet. Hoc Galenus ait, non lumbricos tantum, sed & foetus enecat, eiicitque. Hoc factis sublingualibus, raucedinem tollit, & quæcumque sunt à frigidis crassisque humoribus, peccatoris mala, ut veterena tussim, asthma, orthopnoeam mitigat, præparata materia ad expulsionem. Lobelius tamen monet, de mente Gal. & Serapionis, solam myrrham in his affectibus esse debiliorem, quam ut effectus sequi possit. Quare adduntur acria quædam, ut piper, succus porri, alia, quæ vel sapa, vel syrupo de capil. Ven. excepta mirifice profunt. Idem faciendum esse iudico in mensum promotione & foetu. Dioscorides enim in casu hoc apponit forinsecus, vel cum absinthij decocto, vel cum lupinorum cremore, vel cum succo rutæ. Sic enim Dioscoridem explicat Auicenna, qui per clysterem infundit. Idem sentio, si eodem scopo uti quis velit intrinsecus. Sola enim parum præstat.

§. 28. De sudoribus idem est iudicium. Ideo Dioscorides, & qui inde habet, Lobelius, fabæ magnitudine, cum pipere dat ante febrium accessionem, in quartana quidem ex vino albo, in aliis autem ex aqua, & inde expectat obstructionum apertionem, horroreque solutionem. Et Matthiolus de proprio experimento scribit, Myrrhæ 3 j. in vino Cretico calido potam hora vna ante accessionem, ut in ipso paroxysmo sequatur sudor, curare quartanam, si ter repetatur potio. Idem est author, si myrrha cum Theriaca conformetur in pilulis, ciceris magnitudine, quarum vna sumatur hora vna ante paroxysmum, bono id esse quartanariis. Nimirum ex his discimus, facere quidem id, quod Dioscorides iubet: sed non facere nisi cum aliis efficacioribus.

§. 29. Ego hoc etiam addo, quia myrrha cum partium tenuitate absterfionem præstat, esse non minimam inter illa quæ viscera deobstruunt. Quare Abugerijs apud Serapionem laudat in aqua citrina, h. e. hydrope.

§. 30. Hoc scopo in peste solent dari singulis diebus aliquot pilulæ de communibus dictæ, quas Ruffo adscribit Rhafis. Tu vide cautionem in Millefolio.

§. 31. Hic quærent quidam, quid sit id, quod Dioscorides ait, myrrham habere *διόσκορος καρπικὴν*? Iam id dixi non semel ex Cæsalpino, & dico denuo ex Galeno. Scribit is 2. κ. π. 1. in medicamentis Apoll. ad dol. cap. Myrrham inducere quibusdam dolorem capitis, non sedare. 5. *Simpl.* 19. habet myrrham inter illa, quæ ob copiam humiditatis, si largius fumantur, quosdam dementant, quibusdam etiam mortem inferunt. Et supra vidimus, somnificam esse & narcoticam.

§. 32. Vbi tamen fortassis exclamas, Hui, contrarij effectus? Dolor enim sensus acutus est: somnus hebes. Non detinebo te, qui supra in Croco legisti, quæ huc faciunt. Ex iis hoc tibi etiam clarum erit, non facere soporem in omnibus, sed in capitibus, aut frigidis natura, aut alioquin pituita occupatis, in quibus aromata id faciunt.

§. 33. Ex hoc pendet alterum, in iis, in quibus alioqui calor prædominatur, siue sine calidis humoribus, dolorem & grauedinem excitare, & consequenter vigilias. Vide 5. *aph.* 38.

§. 34. Sed qua ratione ebrietati resistit? *Ap. secundo*? An hoc ipso foris imposita dolore capitis curat? An potius poros laxando, ut insensilis transpiratio fiat maior?

§. 35. Hic cogitant quidam de succedaneo, siquidem myrrha sit euanida? Qui *Bdellium* dant, in iisdem sunt difficultatibus, nisi certi sunt de bonitate bdellij sui. Quamobrem parum absum ab iis, qui succum Smyrnij vel Apij. Intelligo autem per Smyrnum, non tantum Creticum Lobelij, cuius semen habet odorem myrrhæ, ut post Dioscoridem (qui ipse est inter hos) scribit Pena: sed etiam Hipposelinum Theophrasti, forte etiam Dioscoridis & Galeni; *Schellino* Italorum, qui familiariter manducant. Hoc enim, præterquam quod à quibusdam habitum fuit pro myrrha, ut ex Dioscoride dixi, & peto id ipsum à Theophrasto; 7. *Hist.* 6. ait idem Theophrastus τὸ δάκρυον ipsius ἑμῶν ἐστὶ τὸ μύρρον. Et lib. 9. cap. 1. τὸ ἰνδικαίου δάκρυον παρόμοιον τῷ μύρρον. Huc respicit & Plinius lib. 19. cap. 8. Per *Apium* intelligo, non

vulgare *Petroselinum nostrum*, sed *Apium off. Paludapium* seu *Heliosel.* herbariorum. Hoc enim, authore Galeno, eiusdem cum Hippof. & Smyrn. generis est. Imo, in facultatibus coincidunt, ut ex collatione liquebit. Ne quid diffimulem tamen, mauelim Smyrniū Cordi, quod est *Angelica nostra vsualis*, in qua nihil eorum, quæ heic desiderantur, deest, contra quam in *Helioselino*.

§. 36. Habemus in Officinis *oleum de myrrha destillatum*, quod distinguere oportet à *Stacte*, quod etiam ol. dicitur, sed fit per expressionem tantum. Et hoc, loco *Opobalsami*, imponitur antidotis quibusdam. Vtrumque distinguere oportet ab eo quod fit per humectationem, ut loquuntur, quando coquantur oua aliquot ad duritiem usque, inciduntur, & abiecto vitello, implentur puluere myrrhæ, inque cellam, præcipue vinariam, ponuntur, aut etiam in puteo suspenduntur, pedem vnum atque alterum super aquam, usque dum sensim exstillet liquor omnis. Hoc seruit fere tantum phucis muliebribus, quamuis primum quoque seu destill. huc pertrahatur. Vide Matthiolum in *Dioscoridem*, & Gesnerum parte alt. *Euonymi*.

§. 37. Habemus etiam *extractum*, quod ab ol. per destillat. non differt, nisi crassitie. Hoc enim fluidum est: illud solidum. De hoc vide Melich. in *Dispens.* & Fiorauanti in *Secret.* Tandem habemus *Trochisc. de myrrha*, qui referuntur ad Rhafim 9. ad *Almansc.* 83. de prouocatione mensium. Hoc enim scopo vsurpantur frequentissime à 3 j ad iij. in liquore conuenienti: quin etiam in pellendo foetu, secundinisque. Videntum autem est diligenter, cum Nicolaus Florentinus, Montagnana, V Vilhelm. Placcius, Matthæus de Grad. & alij quædam suo lubitu mutarint, ne quid erretur in dosi.

§. 38. In primis hoc mihi monendum videtur, Fuchsum in *suo de comp. Med.* in postremis ingredientib. habere 3 loco 3. & videri quod typographicum esse. Debent autem duo constare. *Alterum*, quo succo species sint exceptæ, ipsaque gummata dissoluta? Cum enim Rhafis non nominet, alij succum, aut decoctum absinthij sumunt, alij artemisiæ, alij rutæ, alij sabinæ, alij granorum iuniperi, alii rubiæ tinctorum, alij capill. Ven. *Alterum*, ut pulueres quam exactissime sint triti. Quia enim penetrare debent longius, nisi beneficium id habeant, subsistent in via, & destituent tam Medicum, quam ægrum.

DE MYRRHIDE ET CICTARIA.

CAPVT CLV.

§. I. **M**ONBO, non doceo, Longo tempore fuisse in Officinis plantam quandam, quæ nomine quidem *Myrrhis dicebatur*, ob aliquam odoris myrrhacei similitudinem, quamvis, autore Pena, *pastinaca tenuifolia* potius sit: cognomine autem *Cicutariam*, quod *Cicuta* folia quodammodo habeat. Est autem illa, quam Bauhinus inter myrrhidas 1. loco ponit.

§. 2. Vbi pro Anguillara dico, cum 12. *Sent.* 6. scribat, Sefeli Pelopones. in Italia crescere *in gran copia*, ut ipsius idiomate utar; mox autem 14. *Sent.* 102. neget *Myrrhida* in Italia reperiri: dici tuto vix posse, Sefeli Pelopones. & *Myrrhida* secundum Anguillaram esse idem.

§. 3. Addo, quibusdam locis usurpatum fuisse *Charesfolium Hispanicum*, qua occasione alius & periculosus enatus est error, ut pro *Charesfolio*, quod est *Kerfelfkraut*, acciperetur *Kelberkorn*, quod est *Cicuta*.

§. 4. Et hoc, *Myrrhin*, ut Cæsalp. scribit 7. *Hist.* 28. alicubi & odore & sapore esse foeniculi, vnde *Finochiella* dicatur.

§. 5. In hac igitur rei obscuritate videant nostrates, qua fronte vtantur *oleo myrrhidis*? & in quibus affectibus. Gal. 7. *Simpl.* de radice ait, calidam & siccam esse in secundo gradu, cum partium tenuitate, ob quam & menses moueat, & pectus purget. Dioscorides & Plin. plantam dicunt edulem esse. Qua de re quid sit, dispiciant nostri, maxime propter *Cicutariam fatuam* Löbelij, quæ est *Cicuta minor* Cordi & Bauhini. *Die gleiste* vocatur hortulanis, à splendore foliorum, quo se prodit, Petroselino similis.

DE MYRTO ET MYRTILLO.

CAPVT CLVI.

§. I. **M**YPPINH ἢ *μύρριν*, eodem modo *μύρτινος ἢ μύρτινος*, non est planta tantum, de qua agimus: sed & *vinum myrtines*, quod vna voce *Myrrhina*, seu *Murrhina*, formatione sua.

gulari dicitur, quæ potus erat quotidianus mulierum Romanarum; cum à vino prorsus arcerentur.

§. 2. Oportet autem ab hoc potu distinguere *vina myrrhata*, hoc est, myrrha condita. De utroque (potu) Plin. lib. 14. cap. 13. Sed & *Murrhina*, subaudi *vasa*, sunt ex gemma, cuius initio sup. cap. memini. De hac ambiguitate vide *App. Post-Cur. nostrarum*.

§. 3. In hac planta hoc peculiare est, quod *εἰς ὄσπριν*, non est *Myrtus sylvestris*, sed *Ruscus* infra dicendus. Qua ex re documentum capere possunt, qui in facultatibus contendunt inter se *Myrtum sativam* & *sylvestrem*. Omnis enim myrtus est sativa.

§. 4. Quo loco noto, ipsissimam hanc plantam etiam Græcis dici *μύρτι*, & *μυρταλίσκος μυρτίδα*, adeoque *Myrtum*, Græcum esse vocabulum, non Latinum.

§. 5. Rursus, baccas myrti non in femineo iam dici, sed in neutro; *τὰ μύρτα* Dioscoridi lib. 1. cap. 128 & lib. 5. cap. 32. qua de vino myrtite, Galeno 2. *Alim.* 18. 1. *Simpl.* 34. 4. *Meth.* 7. 8. *Meth.* 5. Nicandro in *Ther.* Myrta tamen & Murta in feminino est apud Catonem, non de arbore, sed de baccis, ut ego puto. Quod mirabitur, qui scierit, quàm profuse liberales sint veteres in mutandis plantarum generibus.

§. 6. Sed quid est *μυρτάδα*? Non vnum quid, sed tria diuersa, quæ vide apud Foësum in *Oeconomia*, Litigarunt hac de re olim Matthiolus & Guiland. ut videre est in *Probl. Venet.* 1562. in 8. Porro quia nec Dioscorides *loc. cit.* nec Theophrastus ullibi descripsit plantam, videbitur operæ pretium fecisse Cæsalp. qui 3. *Hist.* 49. corrasit omnia, quæ apud Theophrastum sparsim sunt. Hunc olim secutus sum ego, quod duæ aliæ plantæ sint, quæ certant in Officinis cum *Myrto vera*. Sed cum longe breuior sit via perueniendi ad scopum, relinquo ambages.

§. 7. Prima est *Myrtillus* præscriptus, quem Bauhinus subiicit *Myrto*, & putat esse *Vitem* seu *Radice Ideam*. Altera est *Eleagnus Cordi*, *Chameleagnus Dodonæi*, quam Bauhinus inter *Rhois* (sic ille scribit) species habet IV. loco. In his describendis olim officiosus fuit Lobelius, obs. f. 560. & seq. quem æmulari placet præ Bauhino, distinguendo *Myrtum* in *maiolem* seu *Latifoliam*, & *minorem* seu *Tenuifoliam*.

§. 8. Quo loco id obseruandum, non esse contendendum cum illis, qui myrtum quidem hortensem vocant domesticam, syluestrem autem ægreßtem, licet dictum sit, non esse in hoc genere illam differentiam. Vnum autem domestica semper & ubique præstet sylvestri, quod

vult Matthiolus ignoro. Contrà, pugnandum esse contra illos, qui myrtum nigram volunt esse satiuam nostram, vt candidam syluestrem. Tueri enim animus est veterem *Myrtum*.

§. 9. Multo magis pugnandum esse contra prauam consuetudinem Officinarum, quibus idem sunt *Myrti verae* siue semina, siue grana, siue baccæ, & *Myrtilli nostri*, *unser schruartz beer*.

§. 10. Habetur alicubi & *succus* alterutrorum *expressus*. Quinetiam folia aut potius tenera germina, è quibus pariter succus exprimitur. Non negligendus est locus natalis plantæ, ob quem vel latior, vel strigosior est, & consequenter facultates non sunt eadem.

§. 11. Volunt baccas recentes, plenas, bene nutritas, odoratas, (de veris loquentes) nigras potius, quam albas. Pro varietate harum circumstantiarum, *Myrtus* quædam est calidior, minúsque adstringit: quædam frigidior, magisque adstringit. Vndecunque sint tam baccæ, quàm folia, constant contrariis qualitatibus, vt Gal. docet 7. *Simpl.* 2. *Alim.* 18. Baccæ ob odorem gratum, saporémque vinosum, non parum substantiæ tenuis & igneæ participant, ob quam, vt Gal. loquitur, valenter siccant. Eadem, proportionem quadam, est in foliis, præcipue viridibus, succoque eorundem.

§. 12. Sed enim folia sicca merito ab his distinguuntur, 7. *x. m.* 14. in Glaucino Heræ, 7. *x. m.* 14. in Acopo Clementis.

§. 13. Præter caliditatem hanc, plurimum habent substantiæ frigidae & terreæ, ob quam, vt idem ait, valenter adstringit planta, licet non perinde valida sit frigiditas, obtundente videlicet illam caliditate, de qua dixi.

§. 14. Si de gradu quæras, dicet tibi Sethi, idque autoritate Galeni, vt puto, baccas quidem frigidas esse & siccas: plantam autem Auicennæ frigidam esse in 1. siccam in fine 2. In actiuis consentit Brassauolus: in passiuis distinguit. Licet enim (vult dicere) & germina, & fructus, & succus valenter exsiccant, quæ locutio est de 3. gradu: tamen quædam sunt in fine 2. quædam in principio tertij.

§. 15. Qua de *expletia* quicquid sit, intelligitur inde, vnde pendeat diuersitas effectuum. Caliditate illa tenui, quam indicat tantilla dulcedo, non sine tamen acrimonia, iuncta cum frigiditate & astringentia satis valida, decoctum baccarum potest lenire dentium dolorem quen- dam, vt & tussim quandam, videlicet quæ est à tenui calido humore, & in principio, cum nondum exulcerata est vlla pars, vt videtur explicare Sethi, mitigata humoris acrimonia, & partibus roboratis, vt ad excipiendum minus aptæ sint.

§. 16. Idem iudico de vi diuretica baccarum, Quia enim simal.

mentio fit exulcerationis vesicæ, puto esse referendum ad humorum acrimoniam, quæ facit dysuriam. Alioqui vesicæ obesse, quod iterum Sethi, exasperando scilicet non dubito. Idem censeo de aliis calidis fluxionibus, erysipelate, verbi gratia, herpete, dysenteria;

4. Meth. 7.

§. 17. Sed hæc de usu interiore: alioqui foris in omnis generis ulceribus non parum opis præstat siccando & astringendo.

§. 18. Iisdem facultatibus in nimis mensibus, hæmorrhagiis, hæmoptysi, diarrhœa, &c. prodest Meth. lib. 1. 9. 138 9. κ. ππ. 5.

§. 19. In roborandis visceribus intus, in artubus exterius, præcipuè cum à calore nimio languent, habet suas laudes. Prohibet etiam ascensum vaporum ad caput, & est inter *quidusum*, 2. κ. ππ. 2. In debilitate ventriculi Archigenes olim baccas dabat num. 20. 8. κ. ππ. 4.

§. 20. Quæ aues pascunt baccas, carnem adipiscuntur solidam, & minus excrementosam. Inter has ficedulæ, quarum sterces cum omnibus intestinis comeditur, addito ioco, esse ipsa carne melius. Et est ita locis iis, ubi spontanea est myrtus. Apud nos nugatorium est. Hinc intelligi potest, quale alimentum humano corpori dent baccæ? Respondet Gal. Alim. loc. cit. Habere hoc commune cum omnibus medicamentosis, ut postquam coctione, affatione, maceratione deposuerunt acrimoniam, parumper alant, ante vero nihil prorsus. Cum enim, ut dictum est, neque debilitate siccent, nec instrenue adstringant, in 2. ordine, 6. κ. ππ. 3. quid boni inde speres in usu cibario? Plerisque Italiæ locis utuntur illis coriarij ad densanda coria.

§. 21. Habemus in Officinis *Syrupum myrti duplicem*, simplicem & compositum. Simplex multipliciter variat: apud nos est descriptio Mesue in Antid. neque tamen ad nutum ipsius fit. Ego duo noto. *Alterum*, succum esse exprimendum ex bene maturis: ita enim digeret etiam. *Alterum*, ut statim ab expressione fiat Syr. cum paulo vetustior iam amiserit partes tenues.

§. 22. Quo habito, dicendum est, succum, qui apud nos fit ex aridis decoctis, vel parum, vel nihil posse. Idem iudicium sit de melle myrti, quod alicubi fit pro Diacodio Nicolai. Tum vero videndum, quæ sit proportio sacchari. Variat enim.

§. 23. Usus simplicis huius Syr. est ad catarrhos calidos tenues præcipuè, cum pectus occupant. Quod quidam dicunt, tum habere locum, cum contrariæ sunt indicationes, expectorandi & adstringendi, apud me fidem non meretur. In dictis enim catarrhis non requiritur tenue-calidum myrti, sed oppositum, frigidum. Eadem ratio est in sanguinis fluxibus, ex quacunque corporis parte. Scopus enim noster

est

est sanguinem refrigerandi, & quasi immobilem reddendi. Eadem in nimis aliis vacuationibus. Viscera roborat, & sanguinis acredinem temperat. Eadem ratio est viscerum in nimio calore.

§. 24. Queritur, an si suspectus sit nobis simplex, substitui possit compositus? Ad hunc enim sensum delabor. Plerisque dicunt, Nicolaum hoc spectasse. Mihi enim primum cum Syluio suspecta est nimis magna farrago adstringentium, cum vnum sufficere possit. Deinde, si omnino adstringendo potest aliquid, in ventriculo solo & intestinis potest, cum præcludat sibi viam ad hepar, & ulterius. In mitiganda igitur tussi, tantum abest, ut aliquid profit, ut etiam amplius exasperet. Multo itaque minus locum heic habent contrariæ indicationes. Vnde enim illi facultas attenuatoria?

§. 25. Heic etiam non minus quàm ibi, imo magis attendendum est varietati descriptionis. Tanto magis, quod Cordus noster olim ita mutauit, ut author non sit agnitus. Hoc vero de vltima edit. anni 1598. accipiendum non est, quippe, in qua ad fidem Augustanorum Medicorum, quibus Occo præfuit, emendata est. Et hæc de Syrupis.

§. 26. In oleo Myrtillorum, Myrtorumve duplici Offic. magnæ sunt turbæ. Duplex est, & alterum fit ex baccis myrti, alterum ex foliis. Atque ut differentia sit, quod ex baccis fit, myrtinum vocatur: quod ex foliis, myrtillorum: atqui fit etiam quoddam ex baccis & foliis simul, cui quod nomen? Ego non magni facio, & sicubi opus illo sit extrinsecus, in fluxibus alui, in ambustis, intertriginibus, debilitate generis neruosi, &c. vtor melino potius, cum hac attestacione, inferius potius esse Melino, quàm superius, ut quidam volunt.

§. 27. Oritur heic quæstio, an myrtilli nostri possint esse substitutum Myrtorum? Ego qui neque nostra omnia contemno, neque exotica omnia præfero, censeam, myrtillos nostros nigros rectè atque ordine posse substitui, sed cum his conditionibus. 1. substituo non Italos, aut Hispanicos, aut ex aliis regionibus calidis, sed Septentrionales nostros, qui nascuntur fere in syluis opacis. 2. Non exacte maturos, quorum succus est dulcissimus: sed eos, qui sunt in maturationis initio, ut Monachi loquuntur. Si enim quod Pasinus vult, τὰ χλωρὰ μύρτα apud Dioscoridem sunt immatura; illa vero sunt succo aptiora: fuerint utique in hoc quoque genere. 3. Non virides seu recens decerptos: sed exsiccatos, absumpto iam humido excrementitio. 4. Non succum crudum, qui ob aquositatem multam, multum refrigerat, adstringit parum: verum in Rob. densatum, ut Officinæ vocant. Hunc

tanto efficaciorē esse crediderim Rob Myrtorum, quanto plures sunt in illo partes tenues, quā non secus ac Gulioca iuglandium, de qua in Nucibus, imprimis manibus & ori manducantium notas penē ineluibiles. Quo loco si quis mihi obiicere velit laruzm Dodonæi, qui frigidos dicit in 2. intenso & siccos, cum manifesta adstrictione dicam, myrtillos loco aprico natos, & bene maturos, nullatenus eō ascendere, ut alium frigidam cruditate sua perturbent, tantum abest ut adstringant, fluentēve sistant. Nimirum, non oportet æstimare hæc ex ventriculo frigido, sed temperato. Hoc Gal. toties inculcat, ut pudor sit aduocasse loca. Interim non diffiteor, habere plus aqueæ substantiæ quā oportet, ideo præcoquo, antequam pro succedaneo recipiam. Quid autem? Scribit ipsemet, *Ventriculo æstuantī conuenire*. Quæ quantum absunt ab illis, quæ de Syrupō simplici dicta sunt? Quantum ego à me ipso.

§. 28. Et hæc quidem per anticipationem de

MYRTILLO

Dicta sunt, quibus addo, si nolit quis uti nigris, utatur rubris, qui *Knafelbeer* dicuntur, & sunt, ipsomet Dodonæo iudice, frigidiores & astringentiores.

§. 29. Ego, corollarij vice, tractabo quæstionem illam, *An Myrtillus sit æquius nigris idem Theophr.* 3. *Hist.* 17. *Et vitis Idea, seu alexandrina Philo.* lib. 14. cap. 3. Dioscorides non meminit: Galenus habet sub alia nomenclatura, *ιδαιος πίττε*, fortassis lapsus memoria, & quidem lib. 6. non 8. *Simpl.*

§. 30. Ego duo moneo. 1. Idem intelligi, non Cretæ, sed Troadis, & propterea Alexandream Troadis, non Ægypti, ubi Academia fuit. 2. Phalacras Theophrasti esse quidem locum Geographis incognitum, obscurum quippe: sed nomen insinuare nobis plantam nudam, perstatilem, arboribus minimè consitam. Vnde verisimiliter concluditur, myrtillos ibi fuisse valde suaues & salubres, unde condimentum pastoribus & tenuioribus aliis gratissimum. Addo 3. Plin. ut perfectam nobis daret vitem, *πυράς* mutasse in *Racemos*.

§. 31. Huic credo innisus Dodonæo, qui dicit, *describi ibi Vitis vini-fera speciem*, quia locutio sit absoluta. *Absoluta vero?* *ἀπλως τὴν ἰδίαν, Vitis Idea?* Præterea cum negare non posset, *Vacinium* esse è Græco *βάκκιστος*, quomodo vitis est hyacinthus, quid in illo *καλλίς*? Dico igitur, Consolida nostra media potest esse Hyacinthus Poëtarum: Vitis nulla esse potest. Cætera Dodonæi rursus habet.

DE NARDO, SPICA, VEL SPICA-
Nardi, qua & Indica, Nardo-Celtica, seu
montana & Lauendula utraque.

CAPVT CLVII.

§. 1. **V**IDE mihi heic iterum licentiam Botanicorum, qui dicant *ὁ ραπδος, ἢ ραπίδος, ἢ ραπδός*! Et quia planta est, ex pluribus contexta particulis, *ρίζη, spicam* referentibus, singula illarum dicuntur *ραπδον ρίζης*, aut vno verbo *ραπδονίζης*. Consentiant auctores, cum simpliciter dicitur, *Indicam* intelligi. Re enim vera omnis est *Indica* seu *Gangetica*, *ἢ* Dioscoride teste: Consentio Pasino in *Matth.* Dioscor. esse vitiosum: sed cum ex vitioso Serapio *Ignem* facit *Gangem*, & in Syria collocat, turpissimè errat. Quæ autem attexitur fabula de monte Syriam spectante, vnde *Nardus Syriaca* sit, non magis est credibilis, quàm si *Ægyptia* diceretur, Romana, Veneta, Norica. Omnis enim ex India Orientali per mare Erythræum sursum venit in Ormuz, Aden, & alia ibidem emporia, è quibus in vicinam Syriam. In hanc quia magna copia distribuebatur olim propter luxum vnguentarium, qui porro ex Syria in Europam vehabant, *Nardum Syriacam* vocabant. Nec magis à *Naarda*, vrbe Euphrati inædificata apud Stephanum, nomen habet, quàm à *Nar*, Italiae fluuiio. Idem iudicium esto de Gallico & Cretico Nardo Plinij, *lib. 6. cap. 12.* vel ideo, quia affingit illi *folium* seu *Malabathrum*, supra dictum.

§. 2. Planta tota est, qualem Matthiolus, Lobelius, Dodon. alij pingunt, hoc excepto, quod spica non semper in fasciculo rotundo sunt: sed variè fluitant, vt Clusius pingit in *Garz. 1. Arom. 33.* An est *μαλαβάρη* Sampharitica? Hæc radix non est, vt vulgus sibi persuadet, quia radiculae subtus sunt, quasi *ὡς ποδὶς* Græcis dicto in bulbaceis. Nec refert, si Gal. 1. *Antid. 14. & 9. κ. π. 4.* in Philonio Tarf. vt & 8. *Simpl.* pro radice agnouit. Secutus enim est iudicium vulgi. Reuera radices ipsæ adhærentes inutiles sunt.

§. 3. Nascitur tale quid spurium in Narbonensi prouincia Galliae, quod Pena describit & pingit. Nascitur & apud nos in pratis vligiosis, quod in Catalogum nondum venit.

§. 4. Notis nardi non immorabor, sed exscribam tantum Dioscoridis verba de Syriaco, secus quàm Galenus, qui 8. *Simpl.* Indicum:

NNn ij

Sed lis est verbalis, ut ex superioribus paret. Βελήει, inquit, ἡ αἰσθησις καὶ κούφι, πλουτος, ἔσται πῶς χεῖρα, αἰσθῆς ὄραν, ἢ μὴ τὴ κηπιόζων (κηπιόζων, malè. Vide Hermol. in Dioscor.) ἐν τῇ ὁσμῇ, μικρὸν ἔχουσα πρὸς τὰ χεῖρα, πικρά πῶς γῆρας, ἢ γλαύσος αἰσθησις πικρὰ, ὁσμῆς πῶς τὴ αἰσθῆς ἢ ἰκανοῖ. Vbi noto Galenum Indicam suam ἰσχυρώτεραν esse dicere, ἢ μαλακίαν. An ἡ ξαύσις indicium est exolefcentis.

§. 5. Tu videris, an nardus nostra habeat vel omnia, vel pleraque hæc signa: Ego cum Matthiolo, Fallopio in *Dioscor.* & Garzia (sufficiat hæc triga) aio.

§. 6. Nec metuo *Pisum* venenum vocatum, quod φασκὸν Dioscoridis & Athenæi esse Hermolaus putat *loc. cit.* quia describatur odore nardi. Me securum faciunt (ne de experientia quotidiana dicam) Garzias & Acosta. Cæterum idem Garzias huius *Pisi* authorem facit Lacunam in *Dioscoridem, lib. 1. cap. 6.* Ego in meo libello *Rouill.* anni 1554. nihil tale reperio. Clusius tacet. An est dulcis ille liquor, quem Pafinus inuenit in contracta Indica, qui similis erat melli, non minus odoratus, quam balsamus? quem tamen excusat euentus? An *Antimonia* alterata nardus suspensionem fecit aliquando veneni?

§. 7. Facultates intuituro statim se obicit difficultas. Calidam quidem & siccam esse Dioscorides etiam dicit: sed in gradu dissensus est in codicibus Galenicis. Vterque enim cod. Græcus habet ἀντίον πῶς in caliditate. Hanc negat illi Fall. in *Dioscoridem cap. 10.* & ἄντιον legit. Sed & hanc negant Reu. αἰσθῆς volentes, qua in re consensum habent Auerr. 5. *Collect.* 42. & Auic. 2. 2. *cap.* 640. In passivis consensus est, ficcare καὶ ἄντιον συμπαραρῶν, in 2. completo. Addit Galenus, heterogenearum partium esse, compositam quippe ex substantia sic satis adstringenti, & calida non multa, cum quadam subamara pauca. Hæc ipsis verbis volui, quod Auer. quidem infideliter verterit: Auic. autem prorsus silentio inuoluerit. Pergit Galenus. *Talis cum sit nardus, vniuersimodè prodest & hepatis ventriculoque & bibita, & foris imposita, &c.* 6. κ. πρ. 1. addit, discutit & adstringit. 9. κ. πρ. 4. concoquit affectus frigidos, *Præcognit.* 11. in illa pulcherrima historia Marci Imperatoris laborantis αἰσθῆς ventriculi, nardinum vnguentum in lana imponit.

§. 8. Ex his quia qui superiora legit, facile causam reddiderit particularum operum, à Dioscoride, Serapione & aliis descriptorum, parcam ego operæ.

§. 9. Habemus in Officinis *Ol. Nard.* Mesue duplex, vtrumque compositum, sed alterum compositius altero: cuius vtriusque insignes sunt virtutes, ex ipso Dispens. hauriendæ. *Ol. benedictum* vocat author, quod credo, si sæpius repetatur infusio.

II. DE NARDO CELTICA.

§. 10. **N**ON debuit Bauhinus toto spatio disiungere ab Indica, quod in possessione nominis fuerit à sæculo Dioscoridis vsque, & vterius. Quod enim alibi deduxi, Conditio materiæ subiectæ, in doctrina Botanica est confusior natura sua, quam vt leges methodi ferat: quin vbi cumque instituuntur, satis est, si funis sit ex arena textus. Quo minorem gratiam apud me iniit Matthiolus, cum Methodum Dioscoridis ostentauit. Scimus quanti fecerit Theophrastum Aristoteles. Is tamen exemplo nobis prauit, nulla opus esse methodo. Quod si quis tanti faciat vmbra methodi illam, quam ex comparatione cum animalibus sumunt, quod aliæ sint in sicco, aliæ in humido; & rursus, quæ in sicco, aliæ in montibus & syluis, aliæ in agris & cultis: & porro faciat, modo non separet, sed pro congeneribus habeat, quæ vetustas voluit, verbi gratia, Centaurium maius & minus, Chelidonium maius & minus, &c. & quæ methodus est Lobelij, incipere à graminibus, & cum his iungere, quæ qualemcumque foliorum similitudinem habent? Interim sufficit mihi siue methodus, siue ordo qualiscumque sit. Vicissim quid proficit *explicua* Cæsalpini à feminibus capta? Non ego hoc dico, vt sugillem virum grauissimum, quem merito maximi facio: sed vt ostendam, neque locum habere in Physicis, quatenus in scientiarum numero est Botanica: neque in Medicina, quatenus Medicus quidam est quasi Deus apud Aristotelem, qui (Medicus) alio sine creatas à Natura plantas, vsibus humanis accommodat. Et quis quæso, vel hortulanorum, vel Medicorum, vnquam respexit semina, quæ sunt posteriora, & tum demum sese exhibent, cum plantæ moriuntur? Noui, qui omnem eruditionis laudem ponit in cognitione seminum terræ mandandorum? Sed quem vnquam adolescentum fecit meliorem Medicum? Nec dicere potest, reuera hoc vniuersale esse. Nam & heic est naturæ imperfectio quædam. Sed hæc ego flumine orationis abreptus, tanquam equus percitus, quo modo Galenus alicubi loquitur.

§. 11. Sed ad Bauhinum reuertor, qui tacite proscribit totum caput de Nardo montana, licet rationes facti non det. Illarum prima fuerit, quam Marc. Vergil. ostendit, plura in paruo cap. obstrepunt vitia. Secunda, contradictio, cum dicat folia Eryngij habere, tamen postea neget illi prorsus folia. Tertia, Auicenna prorsus non habet. Serapio habet, sed non sine vitio, quod Pasinus signat. Oribasius excludit illa, *ὄν κάρνι*, &c. & recte: est enim fabula illa, de qua supra in Di-

etamno. Hanc dum stabilire vult Saracenus suo illo *Diu sustinet*, parum prudens est. Idem dico de Marc. Vergil. qui pro *καύρου*, legit *καίδου*.

§. 12. Vt igitur ad Celticam reditum faciam, recte aio, feciss'e eundem Vergilium cum *Gallicam* vocauit, Plinij imitatione, *lib. 8. cap. 12.* Per *Galliam* intelligit Fallopius in *Dioscoridem*, illam Italiae partem, quae Mediolanum & Pedemontium habet, hodie Insubria, quam Liguria includunt quidam, & *Ligusticam nardum* vocant. Bauhinus latius extendit, vt Germaniam etiam includat. In Austria enim, Styria, Pannonia, Norico, & Alpibus Heluetiis prouenit. Huic consonant illi, qui *κύνουρι* (vox varie torquetur) Dioscoridis, & *Saliuncam* Plinij, Germanicæ originis faciunt, quasi *Seeliung* dixerint maiores nostri, quæ Animam reiuuescere faciat, Vox est in Officinis quibusdam, de qua vide Fallopium, Marc. Vergilium, Matthiolum in *Epist.* Arabibus, itemque Officinis quibusdam *Spica Romana* dicitur. *Rumim* enim appellant hodie in Oriente & India, omnes Europæos. Planta ipsa est apud Bauhinum in *Pinace.* IV. in ordine, *Nardus Celtica Dioscoridi.*

§. 13. In facultatibus comparat Galenus 8. *Simpl.* quadantenus cum Indica, sed imbecillior ad omnia esse, præterquam ad yrinam ciendam. Hac enim in re potentior est, calidior quippe. Interim & minus adstringit, ait. Hinc de modo substantiæ quæsitus, parrium esse ait tenuiorum, quam Indica. Hinc 6. *κ. π. 3.* dicere potest, moderate discutere & adstringere. Mihi hoc nota dignum visum est, quod Matthiolus scribit, ex Styria nostra in Ægyptum portari, vbi vsus ipsius ad balnea fit.

III. DE LAVENDULA VTRAQUE.

§. 14. **D**Vplex cum sit, altera folio angusto, quæ *Italica* dicitur, *Spica*, vel *Spica Nardi* Officinarum; alia lato, quæ *Germanica*, quæque generis nomen retinet, ab vsu in balneis: ago heic de vtraque.

§. 15. Contendunt heic Botanici more suo, quid sit apud veteres? *Κριπύρι* vtrumque Theophrasti 6. *Hist.* 2. quod Cassiam vertit Gaza, contendit esse Guiland. quem refutauit *dictol. Animad.* Nardis aggregat Matthiolus, Stoechadi Bauhinus, quem sequor.

§. 16. Vtraque est calida & sicca, propter insignem odorem, cum multa partium tenuitate, hac (meo iudicio) differentia, quod Lauendula nostra in 2. gradu sit, Spica in 3. Lauendula vix venit in vsu,

nisi cum falsificatur, vt sic dicam, ea spica. Est enim in omnibus inferior.

§. 17. *Spica* autem *Ol.* tam penetrantis est odoris, vt ego toto corpore abominer. Alioquin quid possit, satis patet ex superioribus. *Conserua* est insigne capitale, sed ingratum.

D E N A S T V R T I O E T *Cochleariâ.*

CAPVT CLVIII.

§. 1. **T**AM amica fuit exteris quibusdam Varroniana originatione, *Nasturtium*, quasi *Nasitorium*, vt suis linguis accommodarint. Itali enim vocant vel *Torchinaso*, vel *Torchinaso*, Galli *Nastort*. Græcis est *καρδαμύς*, & est primitium mea opinione. Cum hoc idem est, vt in aliis quoque, diminutium *καρδαμύς*. Longe vero aliud est *καρδαμύς*, & *καρδαμύς*, quod quidam pro corrupto habent, licet Sisymbrio alteri Dioscoridis tribuatur, *δὲ τὴν ἐν αὐτῇ καρδαμύτι*, vt loquitur.

§. 2. Quæ ipsa vox cautos nos faciat, ne erremus cum iis, qui huc trahunt plantas, vel *Thlaspi* debitas, vel *Erucus*, vel *Drabic*, vel *Lupinus*, vel *Bunio*, vel denique aliis. Quam in rem opus habebamus accurata veterum descriptione, quam illi neglexerunt, quod obuiæ cognitionis *Nasturtium* esset. Sed neque ex aliis locis fieri tale quid potest, quod alioqui solenne est Cæsalpino. Nimirum, tam erat vulgaris notitiæ, vt stupidis & insensatis diceretur, *καρδαμύς* idem, qua de parœmia vide Erasmus. Et huc pertinent Plinii illa *lib. 19. cap. 8.* locum esse factum proverbio, veluti torporem ex citantis. Et *lib. 20. cap. 13.* inquit, animum excitat.

§. 3. Dioscorides *lib. 2. cap. 149.* apud Matthiolum, 187. apud Saracenum, Babylonici tantum meminit. Theophrastus 7. *Hist. 4.* negat plures esse eius species. Apud Galenum 7. *Simpl.* silentium. Interim 10. x. *π. 2.* in med. Hygieni Hipparchi, quemadmodum etiam apud Paulum *lib. 3. cap. 77.* quæ de Ischiad. est *Nasturtium sylvestre*, quod præsupponit *hortense*: rursus 9. x. *π.* in potione splenica Antipatri, est *Nigrum*, quod spectat album. Apud Plinium *lib. 20. cap. 13.* sunt tenebræ, vt nescias vtram distinctio, rem velit. Apud Bauhinum in *Pinace* omnia alia sunt, *hortense*, *pratense*, *aquatium*, *montanum*, *sylvestre*.

§. 4. In Officinis vsurpatur *semen Nasturtij hortenſis vulgaris*, quod est II. apud Bauhinum, cuius folia etiam Lactucæ eduli miscent, *das Saure* vocant. In Catalogo nostro est III. Vbi notauimus, quibusdam locis vsurpari Nasturtium aquaticum 1. sub nomine *Senetionis*, vel *Senationis*, *unſer Brunnkreß*, quo, tempore hyemali vtimur in acetariis. Hoc ipsum quædam Officinæ *Nasturtium aquaticum* vocant, aut *Sylueſtre*: quædam *Nasturtium pratense* I. Bauhini volunt, quod est *Flos cuculi Dodonæi*, *Iberis Fuchſij*, & III. in Catalogo.

§. 5. Galenus 7. *¶ Simpl.* semen, quod primo loco heic positum est, comparat cum sem. sinapi, & ait, κατὰ τὴν φύσιν θερμώτατος, ὥσπερ τὸ ῥαπὶ, quod est, *Calidum & sicc. est in 4.* Et licet Auic. videatur consistere in tertio: facile tamen est agnosce scribæ errorem, quia non admittit Auicenna comparationem cum sinapi. In eodem gradu esse folia sicca, inquit Galenus: sed humida seu viridia vsque adeo abundare aquosa humiditate, vt cum pane ederit aliquis pro obſonio.

§. 6. Quo sermone præcudubio respexit ad Persas. Hi enim parce & duriter viuebant, ob regionis asperitatem, vt author est Plato 3. *Leg.* vt & Xenoph. 8. *παρὰ*. pane & nasturtio famem tolerantes, vt post dictos duos, Cicero 5. *Tusculan. & 2. de finib.* Hieron. lib. 2. *adu. Iouin.* & iterum in *Daniel. cap. 8.* Strabo lib. 18. *Geogr.* & Suidas in voce, *Καψάριον*. Horum ipsa verba, qui volet, adeat Briffon. lib. 2. *Pers.* Quamuis autem hæc ratio non immerito videatur rustica Bruyer. 8. *Cib. 23.* noxia tamen dici non debet, præsertim, si accedant exercitia, quæ illis vsitata erant, aut potius fames, qua pro condimento utebantur. Hanc in victu continentiam sequebatur, vt Briffonius loquitur, summa siccitas & integritas valetudinis. Qua de causa, vt ait Xenophon, neque spuebant, neque emungebantur, neque sufflato corpore erant. Ob eandem causam, cum, vt Ammian. Marcellinus lib. 19. loquitur, Romanorum cadauera cæſorum, mox fatiscebant, & defluebant adeo, vt nullius mortui facies post quadriduum agnosceretur, interfectorum Persarum inarescebant instar stipitum, nec liquentibus membris, nec sanie perſusa madescabant.

§. 7. Sed de his obiter: ex quibus tamen occasionem captabo excusandi Nasturtium, quod κατὰ φύσιν sit, & quidem inter olera calida & acria maximè: consuetudo enim vnà cum exercitiis mitigabat ista.

§. 8. Nostriſ moribus, vt iam innui, cum lactuca sumitur, cuius frigiditatem, si recte coquatur, vtraque non emendat tantum, sed & vîſcerum feruorem attemperat. Quidam hoc modo pueris verminosis dant, sperantes inde alui fluxum, quo vermes occisi simul excutiantur.

Quod

Quod ut in semine succedit aliquando: ita de foliis non constat. Accipio autem de seminis puluere, quod pituitam incidendo & abstergendo sollicitat ad exitum. Quare hoc scopo datam Tripheram minorem Mef. quod Nasturtium assatum ingreditur, improbo. Siccando enim fitit potius aluum. Vide Monachos in *Mesuem*.

§. 9. Vbi scire cupio, quem lentorem semini tribuat Auicenna? Tribuit toti composito, quod ob Cydonia & Myrta fit tale, non secus ac milium & oriza in lacte.

§. 10. Cæterum, quia hoc semen tam acre est, laudatur in omnibus obstructionibus, de quibus particulatim non dicam, quod intelligatur res ex supra dictis.

§. 11. His addo, quod exterius sit metasyncriticum, ut Methodici vocabant ea, quæ ex profundo in superficiem trahunt. Et hæc de Nasturtio altili, Nasturtio aquatico, & herba & semine non longe hinc abest, ideoque in Scorbuto Cochleariæ locum occupat. Rursus, infra hoc est Nasturtium, Iberis dictum.

§. 12. Hac occasione attexam pauca de

COCHLEARIA,

QUæ noui fortassis morbi (Scorbuti) nouum est remedium. Licet enim & *Nasturtium*, & *Anagallis aquatica*, & *Sium*, & alia talia in Scorbuto suas habeant partes: tamen hæc prærogatiuam habet peculiarem, & tantum non appropriata est, ut testantur illi, qui de hoc morbo scripserunt.

§. 13. De herba seorsim scripsit diligentissime Ioan. VVierus, in *Obs. suis*, Basl. 1563. accusans in quibusdam Dodonæum. Bauhino in *Matthiolum*, hoc suggero, esse illam spontaneam in superiori etiam Germania, & quidem in Norico etiam nostro, prope Kerspruccam, duobus abhinc milliariis. Nimirum & morbus ab anno 1604. usque ad hunc, cœpit nobis familiaris esse, ut de illo scribere Medici nostri coacti sint, Caspar. Hornius, & Ioan. Kottenbex, vterque fato suo functus.

§. 14. Quo loco illud noto, Et

SIVM ET SISYMBRIUM GALENI

IN casu necessitatis, posse locum habere in Scorbuto. Per illud intelligo *Sium* siue *Lauer Dioscoridis*, *Lobelij*. Per hoc *Nasturt. aquat.* siue *Sium* Crateuz, Dodon. quod in Officin. quibusdam *Senecio* est, pessimè.

D E N A R C I S S O.

CAPVT CLIX.

EX magno numero Narcissorum apud Bauhinum, nescio quo vtantur Officinæ ad conficiendum *Oleum*. Multo minus scio, quo modo facultates, à Cordo in Dispensario illi tributas, accomodem iis, quæ habet Gal. 8. *Simpl.* Dodonæus sua describit ex Galeno & Dioscoride. Mihi *non liquet*.

D E N I G E L L A.

CAPVT CLX.

§. 1. **Q**UOD Græcis erat olim *μαλαΐδα*, ἢ *μαλαΐδου*, ἢ *μαλαΐδουρον*, ἢ *μαλαΐσπιμον* : id Officinis est *Nigella*, à colore feminis. Apud Dioscoridem, Plinium, & Columellam *Gith* est, vnde *Gidda*, *Githago*, quod Hebræicæ originis esse Kyb. contendit apud Tragum, *lib. 1. cap. 36.* Apud Theophrastum miras turbas cit Gaza, quod indicasse sufficiat. Apud Dioscoridem est, dici quibusdam *Papau. nigrum* & syluestre, quod quosdam in errorem induxit. Ita in Officinis quibusdam *Schvvartzer Coriander* dicitur.

§. 2. Quò postquam venimus, distincte agendum est. Sunt ibi tres species, non ab omnibus distinctæ. 1. est *Nigella Romana*, ab Arabibus credo, ita primitus vocata, quod Roma seu potius ex Europa haberent. Est autem *Melanthium sativum Matthioli*, quod V. est in ordine apud Bauhinum, quod vt dixi, *Schvvartzen Cor.* vocant; aliæ *Nardus-saamen*, oder *schvvartzen Nardus-saamen*.

§. 3. Hoc, ex Dioscoride & Galeno, sapore est cum amarore acris. Quare *Damascena*, specioso nomine ita dicta quibusdam: sed quia & insipidam est, & inodorum, merito reprobatur. Plinius significantissime, *Excitatisimi odoris, & quam nigerrimum*. Quædam eius loco vtuntur *Cumin. sylv. alt. Matth.* quod est I. in ordine apud Bauhinum, *Nigella Aru. cornuta*. II. est *Nigella Citrina*, VI. apud Bauhinum, quæ olim à mercatoribus afferebatur sub nomine *Cardamomi minimi*. At Bononienses in Antidotario suo substituunt *Cardamom. maius*, Amatum forte secuti in Dioscoridem, quem Matthiolus refutat in *Apolog.* III. *Nigella*

feu *Melanthium sylvestre*, quod plerisque locis est *Cumin. sylv. alt. Matthioli*, quod primum apud Bauhinum esse dixi. *VVilder schvartzer, oder hornkummel*. Olim vsurpabatur *pseudo-Melanthium Matthioli*, quod Bauhinus ad *Lychnidas* remisit, *Lychnida seg. mai.* vocans, *unser Raeten*.

§. 4. De facultatibus *Nigelle Romane* & simpliciter dictæ si quæras, ablegabit te *Gal. 4. Simpl. 7.* ad saporem. Cum enim manifesta sit amarities, non potest non esse calida & sicca, vt rem deducit *cap. 19. seq.* quod se refert ad *cap. prop. 7.* vbi etiam promittit 3. gradum. Huic ego succenturiatus addam *Excitatisimum odorem*, vt cum *Plin.* locutus sum. Consentiant *Auicenna*, *Serapio*, *Auer.* & inter Græcos *Paulus*, *Aëtius*, *Sethi*: solus *Brassauolus Exam. simpl.* nodum in scirpo quærit, productis in medium recentioribus quibusdam, qui in 2. consistunt, idque ideo, vt commendet *pseudo-Melanthium* suum, quod in 2. est, quia inodorum.

§. 5. Tu vero scito, *Melanthium verum* esse in 3. gradu, si recte exsiccatum sit. Viride enim habet excrementitiam humiditatem plurimam, ob quam non nisi cum periculo intus sumitur, vt *Tragus* nos commonefacit. Hoc indicat magis, quam dicit *Plin. lib. 19. cap. 7.* cum *Gish*, ait, *difficillime inarescere*. At *lib. 25. cap. 4.* sine ambitu scribit, ex semine hoc colligi venenum, succum, qui, hyoscyami instar, mentem, caputque infestat. Nec dissimulat *Dioscorides lib. 3. cap. 93.* & postea *lib. 6. cap. 33.* Miraris! etiam lactuca in substantia est alimentum: in succo venenum. Ideo vt semen Carui post ablutionem laboriose siccari debet: ita *Melanthium* quoque. Quam ob causam frictum potius quam crudum in Catarrhis & Coryzis vsurpatur, linteo inclusum, & sæpe naribus admotum. Eadem ratio est omnium frigidorum capitis affectuum, sinaribus infundatur, qua dere vide sis *Galenum 2. x. m. 2. extr.* & adde, quæ scribit *lib. de Instr. od. 4.* vbi videris etiam diligentissimam medicamenti præparationem.

§. 6. Hanc desidero in omnibus, in quibus pro errhino vsurpatur, necnon in affectibus pectoris à crassa & viscida pituita, item in ventriculo, inappetentia laborante, qua dere legere potes, quæ *Colum. habet lib. 6. cap. 34.* & *Amatus in Dioscor.* de mulieribus Lusitanicis.

§. 7. Eandem volo, si quis panibus inspergere volet, vt post *Dioscoridem*, *Plinius* habet *lib. 19. cap. 8.* Eandem in condimentis, mostardis, aliis, contra flatus, vermes, de quibus *Pena Adu. f. 329.* Neque enim puto, *Citrinam* heic prærogatiuam habere.

§. 8. De prouocatione mensium, ad quos *Hipp.* vitur in pello, locis à *Cornario* & *Foëssio* laudatis, non videri opus esse hac cura, nisi mali contumacia id velit. Vult, cum non est in vasis vteri tantum, sed

in ipsis visceribus. Nihil proficitur, præterquam in frigidis, in quibus etiam Venerem, & lac auget. Calculi & arenarum eadem est ratio. Ita in febribus, nisi phlegmaticæ sint; in veneno, nisi frigidum sit, effectum nullum edit.

§. 9. Et hæc omnia usu interiore: exteriore, sanat scabrities, lichenas, verrucas, &c. in quibus discussione & abstersione operatur.

§. 10. In *Citrina* consideranti & conferenti omnia, apparebit insignis paritas cum *Romana*. Nec dubium erit substitui posse *Cardamomo*.

§. 11. De *Melanthia syl.* si instituatur quæstio, videbitur quidem efficacius esse satiuo, ob odoris suauitatem: sed si Penam consulas, dicetur tibi, non esse satis. Cur? Quia deest acrimonia. Fortassis eadem ratio est *Cumini syl.* alt. Tandem si *pseudo-Melanthium*, nego plane esse *Melanthium Hippocratis*. Amaror enim tantillus absque omni acrimonia, non finit nos huc peruenire, licet Matthiolus id velit. Quare etiam non credo Dodonæo, calidum & siccum esse in 2, intenso. Olim in usu erat, *Ol. de Melanthio*, sed per expressionem feminis tantum, cum falsa etiam indicatura olei *Nordini*. Idem Pena est author, mulierculas ad accelerandum partum, in pellendis secundinis, &c. uti.

DE NUMMULARIA

CAPVT CLXI.

§. 1. **Q**UIA folia habet instar numi rotunda, *Pfennigkraut* vocant nostri. Quia passim crescit ad paludes, ubi *hirudines*, *Egelkraut*. Quia serpentes vulnerati ea comesta creduntur sibi mederi, *Näterswuriz* dicitur, sed cum additione *Klein*, ad differentiam *Dracunculi maioris Matthioli*. Quia Chirugi plurimis morbis adhibent, *Centimorbia* à mulieribus appellatur. Paracelsistæ accensent *Lunarius*, quibus Mercurium suum fugitium figere volunt. Vide Gesnerum in *lib. de Lunar.* Idem *Borissam* vocant, authore Cæsalp. 6. *Hist.* 56.

§. 2. Soliciti sunt Botanici quam possint sistere plantam apud veteres. Anguillara 12. *Sent.* 127. *ipso Siduro* Theophr. 6. *Hist.* 1. 7. *Hist.* 9. 9. *Hist.* 13, 14. ubi Gaza inconsulto *Rubiam* vertit. Sequitur Anguillaram Pena, *Adu.* f. 198. nec abludit Bauhinus in *Pinace*. *Mimulium* seu *Mimmulum* Plin. *lib.* 18. *cap.* 28. alij suggerunt, & *Numulum* legunt, *Dalecampius* in *not.* alij rursus *Alysson* Dioscoridis esse volunt, quam sententiam Cornarius amplectitur. Alij cum *anagallide lutea* confundunt, de quibus Pena l.c.

§. 3. Sed hæc omnia frustra. Quæ sunt facultates? Nomina promittunt nobis omnia magnifica. Sensus non nisi frigidam & siccam cum manifesta adstrictione. Quar^{ta} Buchf. Hist. 153. in 2. aut 3. ordine siccitatis ponit. Ad huius mentem Dodon. accedit, cuius verba & exempla morifica vide, sis. Laudatur in scorbuto quoque, & aliis.

DE NUCIBVS.

CAPVT CLXII.

§. 1. **Q**UOD diu volui animo, id hoc loco exponam, Quod Galenus non semel dicit de animalium partibus, Naturam nullam illarum reliquisse *appropinquat, in custoditam, contra iniurias non bene munitam*: Id de plantarum seminibus commode dixeris. Herbarum annuarum vascula, conceptacula, loculamenta, aut quomodocunque volueris appellare, aristas, lobos, folliculos, vesicas, &c. non attingam, quia res foret infiniti laboris.

§. 2. In arboribus I. sunt baccae, mora, mora rubi, quibus vicina sunt, heic quidem in herbis fraga, in arboribus autem ficus, quas tenui primum membrana texit, deinde autem semina ipsa inuoluit carni fluidæ, in qua tanquam in B. M. coquerentur. II. Poma, sub quibus pyra habeo, circumdedit eiusdem quidem generis membrana, sed semina in centro posuit, conclusa validis munimentis, ne de propriis tunicis dicam. III. Poma, quæ propria nomina habent, eaque calidarum regionum inquilina, Citria, Arantia, Limones, denso, eoque duplici, corio induit, semina pariter in acri & aromatico liquore condita maturauit. IV. Cerasa, Persica, Armeniaca, Albercottos, partim tenui amictu contenta esse iussit, partim villoso & aspero, veluti gausape texit: sed in vicem nucleos inclusit ossi crasso & lapidoso.

§. 3. V. Nuces simpliciter dicto cortice duplici obduxit, altero carneo, altero lignoso, quod in iuglandibus quidem & amygdalis extoro est manifestum: in auellanis autem ut plurimum ex parte, quibus scilicet laciniosus ille cortex mediam partem obteggit, non secus ac in quercubus cupula.

§. 4. VI. Castaneas & fagos *proprie dicto operuit*. Est autem & is duplex, exterior fortis & aculeatus, interior levis quidem, sed ouillo & vitulino corio non inferior. Nuces pineæ, *scilicet* seu strobilon acceperunt, eumque squamosum & diuisibilem, ut Sol penetrare possit ad conclusos intus nucleos. VII. Nuces Indicæ in Officinis,

dictæ *cocco*s, in solo natali, duplicem etiam corticem adeptæ sunt; ne de aqua contenta dicam. VIII. Nuces Moschatæ etiam triplicem habent, vt dicitur. Propero enim ad pŕagmaticam exegeſin, ne Oratorem egisse videar potius, quam Medicum pharmaceutam. Hæc autem expreſſit mihi nominum proprietas, quam vbique ſector, præcipuè cum alij remiſſiores ſunt.

I. DE AMYGDALIS.

§. 6. **N**omen Græcum eſſe, vno ore confirmant ſcriptores, Cato, Varro, alij. Et Plin. eſt author *lib. 15. cap. 22.* Romanos vocaſſe nucem Græcam. Eſt autem proculdubio ὅτι τὸ ἀμύγδαλον, ſiue referas ad facultatem abſterſoriam, quòd Plutarchus inclinat 1. *Sympoſ. 6.* ſiue ad ſcarificatus, qui ſunt in cortice ligneo, vt Erym. magnum vult, ex Athenæo puto *lib. 2.* vbi refertur ad Herodianum quendam.

§. 7. Ab his (vt interloquar) dici etiam poſſunt nuces *Ocellata*, ſi modo vllæ ſunt, non minus, quam oſſa Perficorum, de quibus id Alex. ab Alex. 3. *Genial. 21.* Credo enim Ill. Caſaub. *Animad. in Auguſtum Suetonij*, ex quo ſunt illæ, alia opus ibi eſſe diſtinctione, & *Ocellata* ſubſtantium eſſe, dicique de globulis lapideis, eburneis, alius materiæ, quibus olim ludebant puellæ.

§. 8. Apud eundem Athenæum videre eſt ludicrum certamen de accentu vocis ἀμύγδαλα. Quale cum fuerit etiam de genere, vt diſcere eſt ex Galeno, pertinere ad eos, qui nullam artem, ad vitam vtilem excoluerunt, ne id ipſum quidem intelligentes, de quo litigant. Tamen ſi aliquid mihi dicendum eſt, puto, originale vocem eſſe ἢ ἀμύγδαλῖα, & contraſtè ἀμύγδαλῖν, vt οὐκ ἔστιν οὐκ ἔστιν pro *arbore ſola*. Cuius poſterioris originem, cum nescirent illi, facile paſſi ſunt circumflexum verti in acutum. Rudiores alij acutum in grauem verterunt, vt diſtinguerent fructum ab *arbore*. At verò ſi analogia locum habet, quemadmodum de fructu dicitur, non οὐκ sed οὐκ ἔστιν: ita de fructu dici debet ἀμύγδαλον. Hoc vt in Grammatica firmum eſt: ita in Medicina negligere licet.

§. 9. Porro conſtat ex eodem Athenæo, veteres olim ſimpliciter καρῖα vocaſſe. Præterquam enim, quod Heracleon diſerte id dicit, ὁ καρῖος πικρὸς eſt οὐδέν τι τὸ ἀμύγδαλον πικρὸν. Veriſimile autem eſt id de dulcibus potius, quàm de amaris verificari. Archigenes enim apud Gal. 8. *κ. π. 4.* in med. ad ſtom. dol. habet *nucem amaram*, quas omnes exponunt de amygdalis amaris. Habet & Soranus 1. *κ. π. 1.* in med. ad

alop. Habet Celsus *lib. 6. cap. 5.* in Compos. Triph.

§. 10. Et quia vt Plin. scribit, è Thaso insula petitæ præferebantur, dulces quidem & ipsæ dicebantur *Thasie*: amaræ autem cum adiectione huius vocis. Ita 10. *Geopon. Saola* simpliciter sunt in inscriptione, qua agitur de ferendis illis. Seruntur autem dulces, quæ cum in amaras degenerarunt, artificio quodam reducuntur. Aliquando tamen additur. Charixenes enim 9. *κ. η. κ.* 1. in past. ad 1&t. vult, *δαίαις, μακρὰς*, vbi interpretes *Amygdalas amaras* vertunt. Vide Monachos in *Diaphan. Mesue*.

§. 11. Descriptionem plantæ molitur *Casalp. 2. Hist. 14.* Sed non est opus. Quàm enim notæ fuerunt omnibus sæculis amygdalæ: tam est amygdalus ipsa. Habent Amygdalæ, præter cutim, quæ immediate illas ambit, duos, vt dixi, cortices, quorum interior & osseus, aliquando tam mollis est, vt digitis teri possit. Hinc *mollis* dicuntur ex Plinio, & *Tarentina*. Tarentum enim seu Terenum est *Molle* apud Macrobi. 3. *Saturn. 18.*

§. 12. Habemus apud Materialistas & vulgares seu Italicas, & Hispanicas, quæ triplo sunt maiores, quales olim erant Cypriæ, vt Casaubon. refert, in *Athenæum*. Contrà Asiaticæ sunt triplo maiores, vt Cordus 4. *Hist. 47.*

§. 13. Prior & potior magnitudine est differentia à sapore, de quo dixi, esse quasdam dulces, quæ natiuæ sint, quasdam amaras, quæ degeneres. Quare excogitatum est artificium reducendi illas in naturam suam, de quo tibi consulendus Theophr. 2. *Hist. 8. 1. Caus. 21.* Plin. *lib. 17. cap. 27.* Africanus inter *Geopon. lib. 10.* Vbi etiam illud, quomodo sterilis arbor foecunda fiat?

§. 15. Plurimus ubique terrarum vsus est amygdalarum, dulcium quidem tam in culina, quam in Officina: amararum autem in Offic. tantum. Eliguntur à coquis, quæ extus quidem fuluissimæ sunt, intus autem albiissimæ, planè non rugosæ, non contractæ, aut corrosæ, bene ficcæ, ideo leues, fragilesque, sapore dulces, vt nomen cluet; odore, dum masticantur suau. Improbæ sunt, quæ foris quidem vel exalbidæ sunt, vel nigræ: intus autem pallidæ, molles, quæque non franguntur, sed lori modo torquentur, odore & sapore abominabili, vno verbo, *rancida*.

§. 16. Qui de facultatibus differere vult, hoc imprimis debet præ oculis habere, quod Galenus monet 6. *Simpl.* etiam dulces habere aliquid amaroris, qui tamen à dulcedine vincatur. Hoc clarum facit ætas, ob quam amarescunt, & mel. Quare quæ de amaris dicuntur, maxime iis, quæ eo ascendunt, vt vix mandi possint, intelligenda sunt de excel-

lenti gradu. Intelligenda tantum sunt aliquo modo de dulcibus, quandoquidem & illæ, ob causam ex Galeno allatam, habent amaroris aliquid. Quare recte ait Dioscor. Dulces minus valere in remediis: sed tamen & ipsas attenuare, & vrinas ciere. Hinc Auic. *In omnibus speciebus amygdale*, inquit, *est mundificatio, & absterfio, & apertio: Sed in dulcibus est debiliior, &c.* Idem docent Paulus, Isaac, Sethi, alij.

§. 17. Exemplariter Galen. 5. *Simpl.* 12. de vi absterfioria, *Amygdala amara*, inquit, *& detergunt, & meatus expurgant: quæ vero edendo sunt, detergunt quidem, non tamen infarctu meatus liberant.* Hinc intelligitur, frustra laborare Pafinum, cum ista apud Dioscoridem delenda esse censet, quod Serapio non habeat. Quicquid spectarit Serapio, quicquid etiam factum sit codicibus ipsius, verum est, quod scripsit Dioscorides. Ideo non delendum est, sed explicandum.

§. 18. Deinde & hoc debet animaduertere, ut siue dulcibus, siue amaris velit uti, utatur recentibus, non rancidis. Quia enim natura pingues & oleosæ sunt, si vetustas contingat fieri, euadunt prorsus oleosæ, quia aquea & excrementitia humiditas absimitur, propria à calore nativo elaboratur, & exacte concoquitur, ut Gal. loquitur, 4. *Simpl.* 8.

§. 19. Licet autem hoc minus sit in Amygdalis, quam in iuglandibus, tardius etiam contingat, 2. *Alim.* 29. Contingit tamen. Contigisse, indicio fere est, cum esitata faciunt illud *καρχαδὲς ἢ καρχαδὲς*, (non *καρχαδὲς*, ut Casaubonus vult in *Athen.*) de quo mihi dictum in *Variis*, ex Foëssio, quem vide in *κίρκη*. Quanta autem sit à statu naturali mutatio, non est difficile iudicatu.

§. 20. Ab hoc pendet tertium, non minus consideratione dignum, quousque progressæ sint illæ, quæ nondum sensibilibiter sunt rancidæ? Quæ enim recentissimæ sunt, quia plurimum habent substantiæ illius aqueæ, cuius memini, quæque amarorem illarum obscurat penitus: ventriculo sunt amiciores, siue alimenti, siue medicamenti loco vsurpes, minusque caput tentant. Quo magis autem progrediuntur, eo sunt deteriores.

§. 21. Quare sunt, præsertim apud nos, qui longe petitas habemus, qui in vsu alimentario acceptant consilium Isaac *lib.* 2. *cap.* 61. quod videtur captum ex 2. *Alim.* 28. qua de iuglandibus, semper, postquam deliberatæ sunt, macerandi aliquandiu (fere per noctem) in aqua calida, ut deponant acrimoniam vetustate contractam.

§. 22. In eodem casu non potest sperari consilium Mnesitheii apud Athenæum, qui præterquam virides, edendo non esse ait, nisi illæ torreantur ad ignem, atque ita absumatur pinguedo nocentissima, uti vocat. Hinc Epicharmus *ibid.* recenset inter ea, quæ edebantur *καταιελά*, hoc est

est calida & feruentia, vt videtur interpretari dictus Casaubonus.

§. 23. Quarto & illud non videtur prætermittendum, semper & in omni vsu detrahendum esse corticem illum flauum, immediate obhærentem nucleo. Ille enim, quia scabra & terrestri sua substantia obtundit, & mitem calorem dulcium, & acrem rancidarum, quibus videtur causam. Esse hoc vetustissimi instituti, patet ex his locis, 2. *Antid.* 13. in *Ant. Simmæ*, 2. *κ. π. π.* 1. in *rem. Arch.* ad *dol. cap.* 7. *κ. π. π.* 5. in *rem. Asclep.* ad *phthisin*, 9. *κ. π. π.* 1. bis in *past.* duplici ad *Ict.* 7. *κ. π. π.* 15. in *Acopo* ad *paral.* Plura loca non desiderabis, credo.

§. 24. Ex his iudicare licet, quanta sit latitudo temperamenti, si quidem ἀντιθέτως agere velis. Si enim à dulcissimis ad amarissimas procedas, à recentissimis ad vetustissimas, à deliberatis ad integras: videbis, quantopere differant in primis & secundis qualitatibus.

§. 25. Quod ad primas, dulcium recentissimæ, sed ob aquositatem natiuam minus dulces, erunt forte in calore temperatæ, in humiditate in 1. gradu, quod Auer. & Auic. insinuant. Quæ minus recentes, & iam dulciores, erunt calidæ & humidæ in 1. gradu, quod Archigenes & Scindaxar apud Serapionem volunt. Forte illæ, quæ iam inaruerunt, erunt in medio 1. gradus. Forte illæ, quæ ad senectutem iam spectant, erunt calidæ quidem in fine 1. gradus, humidæ autem vix. Cum enim sensim amarescunt, cum etiam rancescunt, iam siccæ sunt.

§. 26. Quod ad amaras, vetustissimæ illarum etiam amarissimæ, non tantum in 2. gr. cal. & siccæ sunt, quod Mesue apud Serap. & Auic. dicit: sed & in fine secundi. Auer. quidem putat, propter pinguedinem non siccare ultra 2. Sed id de oleo potius, quàm de substantia verum est, in qua terrestreitas, & cum hac amaror dominatur, vt ipse innuit. Recentiores & minus amaræ, forte in principio 2. sunt.

§. 27. Quod ad reliquas facultates, quæ recentissimæ sunt, licet stomacho temperato, aut etiam frigidiori minus graues sint: difficulter tamen & ipsæ coquuntur. Hoc alij ita efferunt. Hærent in ventriculo, non facile descendunt, leues quippe & reliquis cibis innatantes. At vbi concoctæ sunt, succum præbent non vsque adeo malum, sed paucum, tùmque medicamentosum potius quàm alimentosum. Vbi enim alius, ob pituitæ copiam, immorigera est, siue cum dolore sit, siue sine illo, incidendo & abstergendo mouent illam loco. Et hoc est, quod Dioscorides ait: esse ἀσάριον, ὃ καὶ νῆας μαλακνέει.

§. 28. Sæpe etiam blandum somnum conciliant, quo roborata natura celerius facit officium. Nimirum, non sunt prorsus expertes amaroris, vt præsuppositum est, quemadmodum & oleositatis, ob quam caput petunt.

§. 29. Et hæc quidem accidunt in ventriculo frigido. In calidiore libenter credo melius confici, & fieri, vt post Hipp. *lib. 2. de dieta, num. 15.* ait Diocles, *Τρίψμα ἐξ ἀνδρίας*, post (inquam) castancas, de quibus id supra. Oportet vero calor hic ventriculi non sit intensus. Si enim hoc, fiunt, vt ait Hipp. *καυσμῆδρα, aestuosa*, quod est, *corrupta in bilem porraceam*, dolorem capitis inducunt, & alia. Hoc magis, minus fiet, quo magis, minus amaræ, vetustave fuerint amygdalæ. Amaræ enim, vel origine vel ætate, difficillimæ sunt concoctu, propter pinguedinem, qua abundant. Vbi vero concoctæ sunt, succum faciunt & ipsæ medicamentoſum, hoc est siccantem, incidentem, attenuantem & abstergentem.

§. 30. Quamobrem Gal. *de vict. atten. cap. 10.* nequaquam illas improbat. Improbat autem, & iure, in victu fenum, §. *Sanit. tuen. 8.* vel ideo, quia siccant. Propterea laudatur cibus in iis, qui ob recentes cruditates laborant obstructionibus, ἐν τῷ νέῳ καὶ τῷ ἀσθενῶν, vt loquitur, *in superficialibus vasis*, doloribusque viscerum, quales fieri solent, si quis post balneum, aut cum alioquin incaluit, avidius comedat.

§. 31. Sed tum felicius rem expedit liquor illarum, quem Lac appellant hodie, §. *Sanit. tuen. 3.* Forte felicior esset euentus, si cum caricis fieret, *de Cibis 8.* Cum enim vis deobstructoria (adde attenuatoriam, §. *κ. ν. 2.* in part. hep. amaro) maior fiat hac ratione, fiet, quod dixi, promptius.

§. 32. Putarim non longe diuersam rationem fore in arenulis, & calculo, in doloribus colicis leuioribus, & sæpe repetentibus, in tussi & dolore quodam vago pectoris, &c. Pendet scil. efficacia, vt Auer. monet, non ab insigni aliquo calore, sed ab apertione modica, quam habent amygdalæ ab vnctuositate sua, ob quam euidentius operantur, quàm persuadere sibi quis possit. Est tamen hæc ipsa vnctuositas non vbique locorum tuta, vt mox dicam in *amygdalato, & oleo.*

§. 33. Iam considerare operæ pretium est, illud, *An in biliosis naturis idem sit metus de amaris, qui fuit de dulcibus?* Profus. Cum enim propter amarorem difficulter coquantur, si contingat corrumpi in ventriculo, fit corruptio in bilem porraceam dictam, vnde magna humorum commotio metuenda.

§. 34. In hac ambiguitate oportet, vt dixi, de consilio vel Isaac, præmacerare, vel Mnesithei apud Athenæum, frigere in sartagine.

§. 35. Quæritur, quid præsidij ab illis sit in laxiore aluo? Galenus in *de Alim.* expresse ait, non habere facultatem vllam adstringendi, nec quicquam prodesse ventri retinendo. At nostri commendant vel ipsos nucleos, vel lac cum aqua calida factum? Dico, profunt, non ad-

stringendo, sed humorum acrimoniam temperando & incrassando. Hoc ob substantię crassitiem, qua morantur aliquandiu in intestinis: illud, ob lenitatem oleosam. Interim aliquo modo adstringere conatus sum probare in *Variis meis*, *pecul. cap.* Hoc paucum adiuuat chalybs. Tum vero vis absterforia sensim agit etiam res suas.

§. 36. Hoc in casu oportet etiam videre, ut absit cortex flauus, qui id faceret, quod in tritico furfures. Eam in rem bene faciunt, qui fiunt inde *Marci-panes* dicti. Saccharum enim, quod additur, facit, quominus subito arefcat aluus. Melius faciunt *Torta* appellatę, ob additam orizam.

§. 36. Hinc intelligitur, quid *ἐν τοῖς τῷ ἀσθενεῖ αἰσχυρῶς* apud Dioscoridem, in sanguinis eruptionibus qualibuscunque, sperandum sit. Si enim aliqua fluat sanguis ob tenuitatem, incrassare illum possunt, siccando ferositates superfluas. Quod autem obiicit Pafinus, esse contrarium illis, quę de vi aperiendi & attenuandi dicta sunt: non impedit quidquam. Amylum enim, quod additur, auget crassitiem, & quasi corrigit attenuationem. Queritur etiam quid possint contraebriatē, quando tam celebris est historia illa Medici apud Plutarch. *loc. cit.* ex quo laudat Athen. *iiidem loc. cit.* (meminere rei ipsius Dioscorides & Plin.) qui presumptis quinīs, senisve amygdalis amarīs, tam presentaneum habebat *ἀμυγδαλῶν*, ut Hectorem pręstaret inter Hectoreos socios. Resp. si sufficit experimento opponere experimentum, iam totum hoc nihil est. Cronenburgius enim in *Loch de Pino* scribit, & ego noui exempla eorum, qui frustra id tentarunt. An nimis paucas sumimus? Auicenna enim dat ʒo. Quo minus autem cogitem de mendo in veterum libris, facit, quod *ὁ ἀσθενὴς αἰσχυρῶς* scribitur, *νῦν ἂν ἴδῃ*. Sed quę causa, si omnino constat *νῦν ἂν*? Athenæus refert in siccitatem, qua cito subducunt vinum, vetantque caput incallescere. Sed obstat, quod non sunt diuretica proprie dicta. Ideo confugiunt quidam ad occultam proprietatem, ad quam non ego comitabor quenquam.

§. 37. Atque ut redeam ad absterfionem in calculosis, & ob id dysuria laborantibus, pręscribit Dioscor. & quidem cum passio, quod lenit partes exasperatas. Hinc ego depromo pulcherrimum pręceptum, quod acceptum fero CL. CASPARO BAVHINO, Doctori meo, qui dicebat, *In curatione calculi si bene distingueremus remedia, pauciores haberemus calculosos. Qui enim perpetuo viuuntur proprie dictis diureticis, precipue non purgatis primis viis, adducta ad locum affectum materia calculosa, malum faciunt peius. Quanto melius illi, qui pręseruationis quidem gratia, singulis anni quadrantibus euerrunt primas vias dictas, deinde viuuntur lacte amygdalino per aliquot dies: pro curatione autem ante*

omnia leniter purgant, postea utuntur diureticis improprie dictis, frigidis scil. quæ tonum reddunt venibus, Syrupo de limonibus, chamæmelino, &c. cum aqua flor. pruni sylvestris, fragariæ, equiseti, sem. paliuri, fl. viol. maluæ, althææ, linariæ, plantaginis, &c. quorum quædam adstringunt, & diuretica non sunt, quædam diuretica sunt, propter substantiam aqueam.

§. 38. In clysteribus maximè iuuant emollientia, ob dilatationem viarum. Hæc ferè ille: quæ inueni non multo post in Consil. MS. IOAN. GRANDIS, Medici Paris. ab Anglo quodam communicatis. Quin cum Argentinæ aliquandiu subsisterem, vidi in Offic. Ringler. DD. HAVENREYTERVM, & AGGERIVM eadem uti *ἀγρωγῆς*.

§. 39. Sed hæc hætenus. Queritur an, & quatenus amygdalæ amaræ menses moueant? Abstergendo maximè, attenuando minus. Quare Dioscorides ait, *αμυγδαλίνα, foris apposita id posse*, hoc est in pecto, ut Serapio explicat. Nimirum si tantum contingat *πὲρ νύκτα πρὸς ἀφύπναιον*, non possunt etiam aliter iuuare actionem illam, quam si vasa vteri sunt in culpa.

§. 40. A mensibus ad semen venio, & quæro, quomodo dulces id augcant? Non profecto copiosum alimentum dando, sed mundificando, & temperando partes genitales.

§. 41. Hinc capio restrictionem sententiæ illius, quæ amygdalis dulcibus hoc tribuit, quod obesos faciant. Non aliter id faciunt, quàm refrigerando calidos quosdam. At siccant. Leuissimè, & præponderat levis calor, qui heic frigus dicitur. Fortassis dicam, humiditate sua potius conferre corpori augendo. Eâdem hæcticis & phibificis non lac tantum amygdalinum intus datur, sed & oleo illinuntur. Nec displiceat Iulij Alexandr. *loc. cit.* ratio, vi sua exterforia expedire meatus, quo felicior sit distributio alimenti. Huc accedit, quod quicquid tribuunt alimenti, id solidum sit, & minus dissimile, cuius rei magna est necessitas in hæcticis.

§. 42. Sed estne verum, quod amaræ vulpes necant? Vide Marc. Vi gil. qui selem vidit miserrime interire post horam, comestis 7. aut 8. Interea applaudo codici illi, qui loco vulpium lumbricos habebat.

§. 43. Verum, ut ad effectus externos veniam, dubium mihi non est, in affectibus cutaneis plurimum posse abstergendo. Hinc 1. x. *πρὸς* alopeciis medentur, si integræ vrantur. Magma, quod ab expresso oleo superest, manus mundificare etiam vulgus nouit. Ipsas communducas faciem reddere claram, quæ ancilla nescit? In sordidis & phagedænicis vlceribus non abstersione tantum efficaces sunt, sed & siccatione & discussione, quod faciunt sine morfu, 2. x. *πρὸς* 1. in rem. Arch. ad

dol. cap. in quibus fronti & temporibus tusæ imponuntur, in aceto rofaceo. Ita & somnum conciliant, non secus ac nuclei Persicorum. Quomodo autem substantiam cerebri augeant, quod quidam impudenter iactant, hæcenus intelligere non potui.

§. 44. Consequens est, ut duo proponam edulia non spernenda. Horum alterum est *Amygdale conditæ*. Condiuntur vel virides, vel siccæ. Cum illæ, ut plurimum totæ sumuntur, hoc est cum nucamento externo, quod gulio cæ in iuglandibus respondet. Vfus est in ventriculi debilitatibus, præcipue in gravidis, pica laborantibus. Dioscorides enim præscribit contra *συναρροήματα*. Hic autem est in pituitosis fere, cum restagnat frigidus ille humor ab utero sursum. An in biliosis quoque locum habent, ut Isaac videtur velle? Temperata enim pluribus excessibus opponuntur.

§. 45. Hæ minus difficulter concoquuntur, quia nondum oleosæ sunt, & propter saccarum descendunt facilius. Non oportet in his vereri stricturam gingivarum, propter ponticitatem & acetositatem illarum, ut loquitur Mesue apud Serap. 44. Cum siccæ condiuntur, reponuntur in melle. Ab hac conditura aliena non est, cum saccaro obducuntur. Alterum edulium est *Amygdalatum* vocatum, quod fit contusis amygdalis dulcibus decorticatis expressis, & liquore illo cum saccaro cocto. Huius vsus in febribus, in pleuritide, tussi, obstructionibus viscerum superficialibus, §. *Simpl.* 12. in dysenteria, in affectibus renum & vesicæ, in puerperis ad promouenda *πύλιννα*: sed addere oportet 6. vel 7. amaras. Vocatur hæc confectio etiam *Saponæa*, quamvis reuera differant.

§. 46. Amatus in *Dioscoridem* monet, videamus, ne licentiosiores simus. Cum enim, ut ex Hippocrate dictum est, amygdalæ sint æstuosæ, hoc est ob pinguedinem facile concipiant calorem, suspectus est vsus ipsarum in ventriculis biliosis, etiam ubi febris non est. Et hoc ex Auic. est.

§. 47. De dysenteria hepatica præceptum est Tralliani, *lib. 8. cap. 4.* ne dentur, quod facile corrumpantur in bilem. Huic se opponit Brassauiolus *Exam. simpl. f. 323.* Verum ille loquitur de substantia, præcipue si non bene contusæ sint. Debet autem dari vesperi, ut simul concilietur somnus. Hoc sine addi solent semina papaueris.

§. 48. Sequitur *Oleum Amygd. duplex*, quod magna opus habet diligentia, à me non postulanda. Hoc tantum dico, tam dulcium, quam amararum intus dari illud tantum, quod prima pressura it: foris vsurpari, quod postea. Vfus interior est in catarrhis siccis, in calculo, in ardore urinae, &c. exterior in colicis, non inunctione tantum, sed in-

fusione quoque per clysterem, in puerperarum lochiis non procedentibus, &c. Cum dulcis usus non sufficit, substituunt amarum. Atqui habet adstrictionem? 6. *Simpl. c. de ol. com.* An regeri potest ex Auer. dulce etiam habere? Iam ergo res stat in æquilibrio. An illud habet, quod fit ex non delibratis?

§. 49. Gummi sine lite adstringit, & habet id à cortice, cui adhæret. Quo minus verisimile est, calculum frangere posse. Potest id, quod gummi Arabicum, in crustare partes dolentes, quo minus sentiant vim arenularum. Eadem ratio est catarrhi falsi. Interim etiam tonum reddit renibus.

II. DE ANACARDIIS.

§. 50. **I**Ta enim scribere oportet, siquidem Græcum est, à similitudine cordis. Garzias putat, *Arom.* 30. factum esse ab Arabico *Balador*, quod Scal. (is enim creditur esse Not. scriptor) concedere illi non vult. Nostri *Elephanten leuß.* nescio cur?

§. 51. Plantam qui descriperit, nondum vidi. Quo minus credo Cæsalpino 2. *Hist.* 19. esse *Perseam*, Theophr. 4. *Hist.* 2. & Plin. *lib.* 15. *cap.* 13. Sed neque fructus respondet, neque color, quem pyro comparat Theophr. coloris herbacei. Quod ad Auic. ait I. scriptor, iuglandibus comparari ab illo, non autem amygdalis. Præterea medullas tantum comparat, non figuram, quæ medulla *Tamar* est, id est, dactylo-
rum, non *Tamar-Indorum*. Nascitur nux in Indiæ Orientalis iis locis, quæ Garz. & Acoſta nominant. Aliter Serap. qui in Sin ait nasci, hoc est India Or. ultra Gangem. Sed quod addit, in Sicilia etiam crescere in montibus ignis, plane fabulosum est. De planta, ut dixi, nihil constat: de nuce, quam Clus. pingit in *Garz.* nihil aliud scimus, quam quod duplicem habeat corticem, inter quos (addit Acoſta) liquor sit causticus, quo etiam caustici loco incolæ vtantur. Syluius succum hunc *resinam* vocat.

§. 52. Quæritur, an hic ipse succus sit venenum, quod tribuitur illi? an potius sit dispersum per totam substantiam? Hanc excusat uterque, Garz. & Acoſta: de succo referunt id, quod dixi.

§. 53. Serapio, cum collocasset succum sanguineum, ut vocat, inter corticem (sic loquitur) & medullam, calidum & siccum esse ait in 4. gr. & fortassis occidere. De Auic. nescio quid dicendum sit, nisi codicem ipsius fuisse corruptum. Ex Cordo 4. *Hist.* 22. & nucleum & mel-
luginem, ut appellat, pro veneno strangulatorio declares, quale Colchicum nostrum est. Vnde ego progressus damno Anacardios, siue caustici sint, siue strangulatorii.

§. 54. Non admitto etiam, vel mel Anacardinum, vel Anacardios, quouis modo præparatos. Imo damno penitus *Confectionem Anacardinam*, quamvis *sapientum* dicatur. Imò, est *Confectio Stultorum*. Habeo enim ab amicis, quosdam ab eius usu maniacos esse factos, & catenis opus habuisse. In adolescentia mea cum quidam ex condiscipulis mussarent hanc Confectionem, noui præceptorem meum opt. max. M. IOH. HELDERVM, acerbissime eos increpare, & proponere exempla eorum, quibus pessime cesserit. Interim, alter præceptor dedisse ferbatur cuidam ex ordine nostro, quem omnes sciebamus asinum esse, qui tamen paucos intra menses eo doctrinæ prouectus est, vt mutato nomine de nobis aliis narraretur fabula. Hic I.C. factus, ad Professuram VVittebergensem adspirauit, sed intra paucos annos ita exsiccatus, vt, cum perpetua siti premeretur, quotidie ad ebrietatem vsque biberet, itaque & sibi & suis inutilis factus, tandem misere perierit.

§. 55. Hinc sapere discant ij, qui in morbis frigidis ausi sunt febres excitare usu huius medicamenti. Quemadmodum apud I.C. vulnera ad mensuram non dantur: ita nemo persuaserit mihi, reperiri posse dosin morbo proportionatam. Sed & ubi inuenta fuerit, quis sistet actionem ipsius, vbi necessitas postularit?

III. DE AVELLANIS.

§. 56. **A**uelle, seu, & olim scribebant, *Abella*, vt & *Abellinum*, vrbs est Campaniæ, seu, vt hodie, Apuliæ, à qua dictæ sunt hæ nuces. Author est Macrob. 3. Saturn. 18. Dictas etiam fuisse *Prænesti- nas*, à *Præneste*, Latij opido. Hoc quidam deducunt ex Catone, & Plinio: verum illi distinguunt ab *Auellanis*. *Alaræas* etiam dictas fuisse author est Hermol. in *Dioscoridem*, ab *Alaria* forte arbore, iaculis & hastis faciundis apta.

§. 57. *Barbatas* vocant alij à laciniis seu fimbriis extimi corticis. *Caluas* (non *Garbas*) alij. Vide Turnebum 25. *Adu.* 19. & iterum lib. 27. cap. 17. *Ocellatas*, quarum mentio in Amygdalis, alij vocarunt. *Ponticas* à Ponti, minoris Asiæ prouincia, nominatas fuisse Plin. scribit lib. 15. cap. 22. Et quia *Heraclea* fuit vrbs Ponti, *ἡρακλειωτικὰς* vocauit Theophrastus aliquot locis, vt & arborem, quæ *Corylus* est, omnium notitia, *κρύβανος ἡρακλειωτική*, ἢ ἰδα, ἢ *ἡρακλειωτική*. Interim Athenæus lib. 2. & Macrob. l. c. ad *Cassaneas* referunt. Casaubonus excusat Athenæum suum, quod Epitomatoris hæc fraus sit, *ἡρακλειωτικὰς* scribentis loco *ἡρακλειωτῶν*, argumento certissimo quod Nicandrum in *Georg.* faciat autorem. Vide locum. Græci *ἡρακλειωτικὰς* ἢ *ἡρακλειωτῶν* vocant, ad differentiam iuglandium. Sunt ta-

men, qui ex Carysto, Bœotia vrbe, desumant, quos ridebit, qui Athenæum ipsum legerit. Præterea vox ipsa sæpicule est apud Galenum.

§. 58. Pollux ait, λιποκάρυα ἐν ἰγνῆτι διεφθασ. qua in re fallitur, si de nucleo intelligit. Ni fallor ego, apud Hipp. 2. de diet. dicuntur κάρυα καρύα, ad differentiam τῶν στρογγύλων, quæ sunt iuglandes. Quidam *Nume nuces* vocare volunt, quod nescio vnde sit acceptum. Quidam etiam *nuces minimas* Iuuenalis & Macri.

§. 59. De τῷ Κέρυκος, vnde *Corylus* Latinis, moneo, si Græcæ sit originis, vt constans scriptura videtur velle, cur in Lexico Græco non exstet? Quidam ob id scribunt *Colyrus*, vt possint deriuare inde τὸν *Columbus*. Arborescere aliquando, vt est apud Theophr. 1. Hist. 5. quemadmodum & iuniperum, non dubito.

§. 60. Quærent quidam, an flos ipsius sit nucamentum illud, quod primo vere dependet ex arbore, farciminis instar? Tragus, & ex eo alij, ostendunt rubra quædam stamina. Quæ si sunt verus illius flos, videndum an in iuglande etiam sit tale quid?

§. 61. Differentiam inter Corylum satiuam & syluestrem vix video, adeo minuta est. Nucem quandam ex toto tegi exteriori illo simbrato cortice, ex lusibus naturæ est. Eiusdem generis est: si scindatur tam varie, quam videmus in Byzantinis scissum esse apud Clusium, 1. Rar. 7.

§. 61. Nec putem alio referendum esse, si membrana intima, vel alba sit, vel sanguinea, vulgo tamen sit, & vocantur posteriores vel Lombardicæ, vel Lamberticæ, nostris *Zellerniß*, à Cella, in vicinia, Franconiæ ciuitate. Laudantur in dysenteria ridiculo argumento, à signatura ducto. Quod si aliud etiam saporis sunt, iam id à solo natali est. Ab eodem est, accedente cultura, quod aliæ maiores sunt, aliæ minores. De purgantibus Indicis nihil dico.

§. 62. In Officinis sunt seorsim nuclei: seorsim tunica illos ambiens, præsertim rubra illa Cellensis. Meo tempore in Italia ex secretis S A X O. N I A erat cortex externus ligneus vstus in Colicis.

§. 63. De facultatibus quicquid dicitur, oportet accipere de κατὰ φύσιν, vt Hippocrates loquitur, abiecta scil. membrana etiam intima, quæ est, vt idem loquitur, τὸν σπένδα, *sistit ventrem*. Vbicumque enim feruatur, fit illud propter fluxiones vterinas & aluinas, præcipue dysenteriam, in qua rubræ illæ desiderantur, & vocantur *Rubriiß*.

§. 64. Quod ad primas qualitates, quidam cum audiunt Galenum dicere 7. *Simpl.* esse terrestriores & frigidiore iuglandibus, subito pronunciant, frigidas & siccas esse. At vero cum locutio sit
compara-

comparatiua, non potest hoc concedi illis. Quin potius ita referendum est, si iuglandes sunt calidæ & siccæ in 2. gradu, auellanae erunt in 1. Verumtamen, quia iuglans differt à iuglande, vt absolute non possit dici quidquam; differt vero ita auellana quoque, distinctione opus est.

§. 65. Auellana igitur recentissima, & forte non perfecte matura, quia excrementitia humiditate plurima abundat, eademque dulcissima est: proculdubio est illa, quam calidam & humidam vocat Sethi. Ita enim habet vterque codex editus, non autem siccam, vt Tragus exponit. An Auicennam voluit scribere? Vtrobique non transcendit 1. gradum, ita tamen, vt humiditas superet caliditatem. Quare tales auellanae non flatulentæ tantum sunt, sed & diarthœas, si corrumpantur in analogum quid bili porraceæ, etiam dysenterias facere possunt, præsertim si in copia ingerantur, & cum membrana intima.

§. 66. Vbi iterum hoc notandum, si plusculum absint à maturitate, & edantur moderate, præsertim, si sint Cellenses illæ, posse aluum sistere. Quo scopo, vt puto, feminis in Galliis expetuntur, vt est apud Bruyerinum.

§. 67. Auellanae bene maturæ, præsertim in montibus bene persflabilibus ortæ, quia minus excrementosæ, iam sunt illæ, de quibus Auicenna, decliues esse ad caliditatem quandam, & siccitatem paruam. Tamen heic quoque subsisto in 1. gradu, ita vt caliditas superet siccitatem. De hac verum est, quod Iul. Alexandrinus 10. *Salubr.* 15. commemorat, liberaliore eius esu vim æruginosæ (malim ego porraceæ) bilis in ventriculo fieri, quæ vomitu aliquando eiiciatur. Quamuis enim verum sit, quod Auer. scribit, Auellanas minus, (ita enim ego intelligo) prouocare vomitum, quam iuglandes, ob soliditatem puta substantiæ, ob quam non ita supernatant: recentes tamen, ob copiam humoris, misti substantiæ pingui & oleosæ, in calidiore præsertim ventriculo, facile corrumpuntur, vomitumque excitant in iis, qui alias proni sunt ad illum. Qui secus, incurrunt in dysenteriam, vt Tragus obseruauit. Hoc in aspera hac regione tantum non perpetuum est, vt quoties vber est prouentus auellandarum, toties occupent vulgus promiscuum fluxus tales.

§. 68. Dicis, At Galenus ait adstringere ob austeritatem? Adde, plebecula comedit cum interiori tunica, quæ adstringit? Respondeo, si diligenter legas Galenum, videbis 1. illum in *de Simpl.* adstrictionem collocare in foliis præcipue & putaminibus externis, minimum quod in fructu. 2. in *de Alim.* expresse dicere de fructu, recentem habere aliquid adstrictionis, sed quod procedente tempore exolescat. Imo

recentem & humidum non conspicuam habere illam, sed esse quodammodo *amur.* Tu memineris, loqui illum de nucleo mundato, ut Hippocratem loqui dixi. Si per sortem contigerit, non fuisse talem: sperem tamen substantiam multam, vuidam iuxta & oleosam, fore victricem. Hac substantia si iam corrupta sit in bilem, dictus effectus contrarius erit in proximo.

§. 69. Auellana iam sicca, quæque ab albedine & dulcedine tendit in flauedinem & amaritiam, est illa, si quidquam iudico, iam calida & sicca ad 2. usque gradum. De hac enim iure dixeris, quod de iuglande veteri & rancida dicitur, si quis post alios cibos edat, & copiose, & sitim futuram ampliorem, & inflationem molestiorem, superueniente tandem vel vomitu, vel deiectione. Vide Athenæum *loco citato*, ut confirmator fias in eo, quod dico, auellanas facere posse dysenteriam.

§. 70. Ibi cum fueris, intelliges ex Philotimo, quid in usu alimentario expectandum tibi sit ab illis. Dicit, nucem hanc esse *λιπαρήν*; & *δυσκαίρυραν*, pinguem & difficulter coctilem. Propter pinguedinem enim est *δυσπαστική*, ut Diocles ibi loquitur. Hinc est *καυσίμαχος* Dioscoridi, adeoque peior iuglande, ut Galenus scribit 2. *Alim.* 28. Non tantum enim pinguis est, sed & dura, solidaque, durior certe & pistaciis & amygdalis, de *Vict. atten.* 10. & quæ non, ut illa, habeat ullam vim abstergendi. Ab hac *δυσκαίρυσις* pendet etiam dolor capitis.

§. 71. Quo loco simul incipit quæstio, Quomodo, quod ex Plinio iactatur, possit pinguefacere? Apud me contrarium est verius, adeoque habet vim *ισχυρικήν*, ut quidam loquuntur. Hoc confirmo iam ex Hippocrate, qui *σκληρύνει* vocat, quod fieri ob humiditatem excrementitiam, de qua Gal. in *de Alim.* puto. Qui hoc etiam habet, pleurosque ventris subducendi gratia præsumere: virides autem ei rei accommodatiores esse. Quare ubi copia earum non sit, macerari in aqua.

§. 72. Hoc velim considerent illi, qui succum ex auellanis tractum (*Lac auellاناتum* dixeris) valenter aluum stringere dicunt, atque ita celiacis & dysentericis prodesse. Licet enim non negem, auellanas tale quid, & quidem præ amygdalis, posse: tantillum tamen est.

§. 73. Est & alia ratio, cur plus possint amygdalis. Quia substantiæ sunt crassioris, & tardius descendunt. Quod si lac hoc fieret ex auellanis cum libro, felicius esset effectus. Quo casu si maceratio sit etiam diuturnior, & in multo liquore, eoque abster sorio, iterum felicius posset esse effectus.

§. 74. Tum vero etiam non desperem attemperationem acrium humorum, præsertim atræ bilis in ventriculum effusæ, vt est apud Sethi. Hac ratione veteri tussi opitulatur apud Dioscoridem, præcipue cum mulla, ob abstersionem. Fortassis tostæ melius id facerent, absumpto scil. καρχάδι illo, de quo dixi.

§. 75. Quod de vi illarum alexipharmaca dicitur, apud me in dubio est. Cinis vstarum auellandarum laudatur in alopecia. Oleum commendat Mesue in affectibus neruorum frigidis. Aquam destillatam in torminibus, Euonymus seu Gesnerus parte alt. Thef.

IV. DE CASTANEIS.

§. 76. Pro confirmatione eorum, quæ dixi, supra, antequam nucum affinitatem comminiscerer, libet addere pauca. Iustissima est reprehensio Macrobij, & consecraneorum, qui *Δις βάλαν* nolunt appellare *Castaneas*, tribuunt autem *Iuglandibus*. Quam enim inepta est deriuatio, dicitur quasi *Dijuglans*? Quis enim tolerare possit hybrida istam? *Δις glans*? Eadem ratio est, nucis Euboicæ. De hac versus est Nicandri ex Georg. (quæ non habemus) apud Athenæum.

——— λέπμοι, καρποί τε,

Εὐβοίης, βάλανι δ' μυτζήτροι καλίσταν.

Nimirum, tangit controuersiam antiquam, Castanea nuxne sit an glans? Parum quidem refert, nec fas est, nobis obloqui Arcadibus, qui glandem primitus vocabant: sed ego nucem esse aio, ob multiplicem tutelam, nucibus potius propriam, quam glandibus. Hanc quia λέπμοι (λέπμοι falsa est scriptura) iidem Arcades vocarunt, subintelligendo, puto, πάρινα, *barbam coriaceam*, illa vero in Castaneis est, non in iuglandibus: quid heremus? Addo, constanter tribuitur à veteribus (Hesychio, Dioscoride, Galeno, Nicandri Interprete in *Alex.*) Euboicæ nucis appellatio Castaneis, vt nefas sit mutire contrà. Gaza etiam, alioqui Proteus in talibus, τὸ δὲ βάλανι perpetuo apud Theophrastum 3. *Hist.* 3. 4. & 6. 4. *Hist.* 6. Castaneam vertit. Hac in re secutus est Plinium lib. 16. cap. 18. & 25. Interim nihil obstat, si idem Theophr. 1. *Hist.* 18. 4. *Hist.* 6. sub fin. & καρπὸν δὲ βάλανι, & καρπὸν δὲ βάλανι habet, vt & Plin. lib. 16. cap. 40. & 42.

§. 77. Ceterum Nicandri Interpres in *Alex.* quatuor facit Castanearum genera. 1. σαρδιανὸν, à *Sardibus*, vrbe Lydiæ, vt supra: non autem ab insula *Sardinia*, vt Turnebus 5. *Adu.* 12. vult, qui etiam apud Plinium legit *Sardinianos*. 2. λέπμοι, quæ forte eadem cum *Ta-*

renina minus tractabili Plinij, ob πάγνιας seu ἰχθυ. 3. γυμνάσιον, quod Turnebus *loc. cit.* mutat in πικρῆς. An γυμνάσιον legi potest, ut intelligatur *Balanitis* Plinij, quam ait maxime purgabilem esse, & quasi sponte proflire? 4. μαλακῆς, quæ forte *mollusca* est, & *Castanea mollis* Virgilij, de qua olim in *Var. meis*. An apud Plinium, fecus quam Turnebus ibi vult, 27. *Adv.* 13. legendum est? Ἰαμ διὸς ἀγγέλιον nomen postea Theophrastus imposuit. Dicit, Plinius *cap. preced.* Iuglandibus tribuit. Scio, sed quia, quæ immediate præcedunt de Thasiis, seducunt nos ad Amygdalas, fortassis de Amygdalis accipi debent. Ita Macrobius pretendere possit auctoritatem Plinij.

§. 78. Corollarij loco addo, apud Dioscoridem est, Castaneas etiam dici *κῆπος*: apud Athen. non fructus, sed arbor dicitur *ἀμυγδα*. Proculdubio alteruter locus est corrigendus, inquit Casaubonus; ego olim suspicionem meam exhibui, nunc taceo, ne videar sapere ultra talem virum. Sed & alioquin plus de nominibus, quam morosi vel-
lent. Reliquas pertinentias vide supra in C.

V. DE NVCIBVS INDICIS.

§. 79. QVæ ita dicitur in Officinis nux, consensus est, esse Arabum & Arabizantium (Auic. 2. 2. *cap.* 509. Serap. *cap.* 218. Rhafis 3. *Cont.* 20. Pand. *cap.* 565. *Neregit*, vel ut Scaliger in *Garz.* 1. *Arom.* 26. *Nergil*, *Nergel*, *Nargel*. Vocales enim in ista lingua sunt liberae, inquit idem alibi. Lusitanis, auctore Garzia 1. *Arom.* 26. à similitudine cum capite cercopitheci, *Coquo* vocatur, unde *Coccus*, seu *Coccus* noster, sub quo nomine & Clusius pingit in *Garz.* & alij.

§. 80. Ab hoc distinguere oportet *Coca*, seu *Cacao* Occid. quæ fructus est Amygdala minor, cuius meminit author innominatus, sed doctus, Historiæ Indiæ Occid. *lib.* 4. *cap.* 22. qui *cap.* 26. *seq.* describit nostrum Coccum paruo meliori comparans. *Coca* alia inter myrtos est apud Bauhinum in *Pinace* f. 469. *Nostrum Coccum* Bauhinus *loc. cit.* inter palmas nuciferas primo loco habet, & tamen mox sub n. IX. *Cuci* collocat. Nimirum relicta *Elite palma* Dioscoridis, Amati, ut & *nuce Regia* Galeni, Brassauoli, & Nicolao Cæsalp. affocio me Guiland. Papyri membro 7. esse *Cuci* Theophrasti 4. *Hist.* 2. quo loco in animad. nostris accipio emendationem Ill. Salmassij, legentis, ὅτι καὶ καλούμενοι ἰχθυοειδῆς, ut sit *pretiosum*, seu in magno honore, ut Plinius habet *lib.* 13. *cap.* 9. Fuerit itaque planta *Fausel*, seu *Arcca*, seu *Arrequa* Garzie, cuius varietas est *Coccus de Maldina*, quod descriptiones & figure ostendunt Clusij apud *Garz. loc. cit.* licet differat Bauhinus.

§. 81. Argumenta Guil. duo sunt. 1. Garziæ testimonio, palma dactylifera nulla Indiæ parte prouenit, sed inferuntur palmulæ ex Arabia. Ergo Indica hæc folio illis similis, est Cuci. 2. Strabo, Herodotus, Plinius dicunt, ex illa fieri vinum, mel, panem, &c. Hæc omnia fiunt ex hac palma. Sed reuera duo valde insignia possunt obici. 1. negat Theophrastus esse *μυροειδής*. Atqui est, neque *αἰχμή* *εἰς* *πάλμην*. 2. negat fructum esse *αἰσπύριον*. Atqui est racemosus. Addo, *καρπὸν* ait esse *αἰσπύριον*. Atqui sæpe est capitis humani magnitudine, vt pendat ad lb. 27.

§. 82. In facultatibus non consentiunt Arabes. In actiuis quidem idem dicunt: sed in passiuis humidam alij, siccam alij. Expediunt se autem, quod viridem, & in India conditam, humidam esse censent: siccam & apud nos, potestate etiam siccam. Cum reliqua considero, video laborare hoc vitio, quod non secus ac Amygdalæ & Auellanae, præsertim veterascens rancefcit. Ideo difficilis est concoctionis, *ἡ δὲ τὸ ἐκπονήσκειν*, vt Græcè dicam. Apud nos analepticum est in dysenterijs, cui parum fido, & ratione & experientia in meo corpore fultus. Imo sunt ex Practicis, qui pituitæ feracem esse dicunt. Credo autem lumbricos necare, eo modo, quo omnia oleosa. Ita ventrem sistere puto crassitie substantiæ, vt duæ prædictæ vsurpatæ.

§. 83. Sed quis est ille vsus non omnibus reuelandus, vt est in Dispensario Colon. f. 44. Puto illum esse, cuius Alpinus meminit 3. *Med. Egypt.* 16. Venerem stimulat ob flatuositatem. Nam Rhasis quoque concedit renes calefacere.

§. 84. De oleo duplici per expressionem, videris Garziam. Vfus est in frigidis affectibus partium neruofarum. Ego penetrantiam requiro, & oleum potius de Euphorbio laudo, sed ritè paratum.

DIGRESSIO IN LAUDEM COCCI.

§. 85. **C**ontemplanti mihi Naturæ liberalitatem in famelicos & multimodis miseros Indos, occurrit primo intuitu hæc arbor, de qua Ludouicus Romanus, seu Vvartomannus pronunciat, non esse illa feraciorem in toto mundo. Quo factum est, vt in bellis habeat hoc priuilegium, *Qui illam læserit, pacem nunquam consequatur*. Hoc tanto æquius, quo verius, non vulgo creseere, & totis syluis, sed interuallo passuum 1200. vix vnam. Hinc proprios domines habent. Caritatem auget, quod nec omnis arbor fructum fert, nec quæ fert, omnibus ramis. Quæ fert, præbet incolis cibum, potum, oleum, lac, butyrum, linum, pannum, patinas, pocula, ligna ad focum & carbon-

nes. I. Cibus præbet, non tantum medulla fructus, qui suauissimus est, sed & exterior cortex, amygdalis non inferior, antequam obdura-
ruit. II. Potum dat aqua, quæ in medulla continetur suauissima. Et
ne contempnas, singulæ nuces continent lb. iiij. præter propter. Vfus
est ferè medicus tantum, quando vel à Sole nimis incaluerunt Indi,
vel laborarunt calida aliqua viscerum intemperie, præcipue renum.
III. Oleum ex nucleis expressum conficitur ad lucernas, ad orizam
coquendam, ad infirmitates corporis frigidas. IV. Hoc etiam butyri
loco illis est, ad condiendos cibos. V. Lac exprimitur, non ex nucleo
solum, sed & ex cortice medio, lacte caprino non deterius. VI. Lini,
sparti, xyli, lanæ, cannabis ad vestes texendas. Ad funes torquendos,
locum apud illos occupat cortex nucis villosus. Imo vestes & funes
sunt longe præstantiores nostris, quia in mari non ita facile vitium
sentiunt. Ex eodem tomento naues stipantur melius, quàm vlllo alio.
Vbi enim permaduit, turgescit, & rimas obstruit vel tenuissimas. Pan-
ni ipsi cum serico contendere possunt. Ita aulae quoque. VII. Pati-
nas, sed præcipue pocula, tornant ex cortice interiore, de quibus hanc
persuasionem habent, paralyticos ex illis magnum emolumentum
capere. VIII. Idem cortex seruit cibus coquendis, præbétque car-
bones. Et hæc quidem facit coccus frugifer: qui fructum non fert,
tamen I. Aquam subministrat, quam *Suram* vocant, quæ ex præcisis
ramis exstillat, musto non dissimilis. II. Ex hac decocta vinum con-
fit. Huic generositatem conciliant, affuso vino ardenti, quod ex
eadem aqua per distillationem parant. III. Cum acetum volunt,
stare sinunt per triduum, & ferè sub Solis radiis. IV. Ex eadem aqua,
ad tertias decocta, Mel fit. V. Quod densatur in arbore, saccharum
est. Nec satis hæc omnia. Ex foliis texunt petasos suos, storeas. In
iisdem scribunt. Iisdem tegunt ædes suas. Videas aliquando ex sola
hac arbore structas & instructas totas naues. Eadem oneratur postea
mercibus, ex sola hac arbore collectis. Ita ædes integræ cum omni-
bus necessitatibus suis struuntur. Sed lusus satis superque.

VI. DE IVGLANDIBVS.

§. 86. **I** Terum rideo deriuationem, dicitur quasi διὸς *glans*! Præter-
ea non est βάλαρος, sed κάρυον, Νύκx, quorum vtrumque equè
ridiculè deducitur, illud quidem κατὰ τὴν κλίαν, poeticè pro κάρυον, hoc à
nocendo. Reuera non minus quàm φινξεσία morbus est, ita φινξεσία, si ni-
mia sit & Varroniana, vt supra locutus sum.

§. 87. Manet hoc inconcussum, ἢ διὸς βάλαρος est *Cassanea*, quam Iu-

pititer monstrasse creditur Arcadibus, herbas & radices fastidientibus. Tu vero si vis deriuationem, accipe talem, qualis illa, *Testamentum est Testatio mentis*, & dic, *Iuglans* est quasi *Iugulans*-glandem seu *quercum*. Vtraque enim arbor cum sit *πλήρης*, altera propè alteram fata perimit alteram. Hinc tu cape præceptum rusticum. Ac ne videar tibi *φορπύς*, hem tibi locum Theophrasti 3. *Hist.* 3. vt hunc solum producam. Iungit sibi *πὺ καρύας τῇ διὸς βαλάνῳ*, & dat mihi occasionem querendi, si *διὸς βαλάνος* est *Iuglans*, quid est *καρύα*? Hoc vno loco si non flecteris, nec centum aliis flecteris. Quare nunc quidem te sino, & hoc te doceo, si nescis, *Cur vocata sit nux Persica & Regia?* In stricto illo Persarum victu, de quo in Nasturtio, solis regibus permittebantur iuglandes. Hinc *βασιλικὰ καρύα*, ἢ *σπηκα*. Hinc verisimiliter concludo, longè ante Alexandrum Magnum venisse in Ægyptum.

§. 88. Vnde & hoc deduco, *Molluscus*, seu *Tarentinas*. non ob id præstantissimas esse, quod sine nucifrangulo comedi possint, cum apud nos quoque sapidiores sint illæ, quæ vocantur *Steinnüß*, *Surde* Italici. Vbi hoc noto, quod alibi etiam *τὸ σπῆκα ἢ σπηκαῖα*, *σπῆσι ἢ σπῆσις* quorundam è veteribus, esse eandem cum *καρύα*, qua de re infra.

§. 89. Differentiis non immoror, quod omnes videantur accidentales, etiam illæ, qua quædam *Caballina* dicuntur eadem occasione, qua *Castanea equina*, quamuis hæc peculiarem plantam habeant. Est enim ab intensiua particula *ἰσπ*.

§. 90. Partes potius distinguendæ, propter Offinarum celeberrimum medicamentum stomaticum, de quo ex Galeno dicitur, *Διακαρύας* Græcis, *Rob Nucum* Arabibus, *Dianucum* Barbaris, non fit ex ipsis nucibus, sed è putamine exteriorè viridi, quod corrupte apud Festum *Gulliaça* seu *Guliaca* vocatur, cum *Coleola*, *ἀπὸ τοῦ κελύφης*, non *κεφαλῆς*, ἢ *κεληνός* *vagina*, seu *sacciperium* vocari deberet.

§. 91. Contrà, tota nux viridis cum vtroque cortice, conditur. Nucleus, exclusis membranis intersepientibus, in secundas mensas venit. Rursus ex *Culeola* seorsim destillatur aqua, vt & ex totis nucibus immaturis. At oleum, aut per expressionem fit, aut per destillationem.

§. 92. De facultatibus qui distincte loqui vult, non minus quàm in amygdalis sollicitus esse debet, 1. vt distinguat recentes à rancidis. 2. vt de recentibus constet sibi, quousque sint progressæ. 3. vt detrahat iisdem tunicam, quæ medullam ambit. Tunc vero inter recentissimam nucem, eandemque perfecte maturam, & inter vetustissimam tanta erit temperamenti latitudo, vt pene dici possit, hanc calidam, illam frigidam: hanc siccam, illam humidam. Vt enim Gal. scribit 2. *Alim.*

28. viridis, quia pene est *amara*, saporémque habet aqueum, ob humiditatem non paucam, parum abest, quin sit frigida. Licet non collata ad hominem temperatissimum sit calida in 1. gradu, vt Sethi determinat: est tamen illa tam vicina tepiditati, quam eandem esse cum frigidityte non semel dixi, vt non peccarit, qui prorsus eandem esse dixerit. Eandem esse humidam tam non diffitetur Gal. in *de Alim.* vt concedat vsum illius ad subducendam aluum. Vbi notandum, interpretem, cum *παραφύσει* exponit, per *presumunt*, attigisse quidem verum sensum, sed non satis dixisse. Sensus est, vt ante alios cibos, in sat magna copia, à ieiuno sumatur, cum garo, melle, defruto, & his similibus absterforiis, vt Isaac docet. Hoc qui volunt alio tempore, quàm autumnali, siccās macerant in aqua, de Galeni consilio. Quæ humectationem hanc admittere debent, non omnino retorridæ sint, vt Iulius Alexandrinus monet 10. *Salubr.* 15. Tales enim humorem eternum non admittunt. Quæ vero admittere debent, eorum putamina leuiter aperiri debent, vt hient tantum, itaque poni in aqua calida per biduum, vt paulatim abscedentibus membranis aqua substantiam nuclei ingrediatur. Tum vero si, docente Marthiolo, per aliud biduum macerentur in aqua vitæ, &, præmissis præmittendis, dentur feminis menses non habentibus, vbi alia omnia non profuerint, hoc proderit. Oportet autem per decendum dare ante statum mensium tempus.

§. 93. Et hæc quidem recentes faciunt, recentatæque: quæ vero his ex aduerso opponuntur, iam apud Serapionem & Sethi in 2. gradu calidæ sunt, apud Auic. etiam in 3. Eadem siccæ quoque sunt in 2. Tota enim substantia earum, inquit Galenus, in succum pinguem transmutata est, adeo, vt cibo prorsus sint ineptæ. Id vero satis claretur. Apparet etiam in lingua, in qua vesicas excitant rancidæ illæ.

§. 94. Quæ ergo in vtrarumque sunt medio, prout magis, minusve discedunt aut accedunt ab extremo ad extremum, tanto magis minusve faciunt hoc, illud. Non dissimilis est ratio in secundis.

§. 95. Tota arbor habet adstriktionem, habet & fructus: verum vt expresse docet Gal. quia in recenti obtunditur à copia humiditatis, in antiquo ab acredine, neutriubi euidens est. Euidetior autem est in media ætate, sed rursus magis & minus. Euidetissima est in cortice extimo viridi, è quo Diacaryon, vt dixi. Hic recens, nondum habet vt aluum soluat: adultus etiam discutit egregiè.

§. 96. De nucibus ita habet res. Quo recentiores, eò aquosiores, faci-

facileque descendunt, tam ob copiam aquæ, quàm ob defectum oleo-
firatis. Contrà inueteratæ, & copiam olei natæ, sunt κακίστοι, vt
Dioscor. vocat, quia ἐπιπλεονεχούσιν, vt Diphilus apud Athenæum, in διαιτήσις
illa accedit καραλλία. Postquam coctio aliqua facta est, tamen bilis fit,
adeo odiosa Practicis, vt cum venenis comparent. Hinc adeo natura
sæpe vomitu præuertit febres, choleras, & alia talia.

§. 97. De iuuenibus peculiariter Iulius Alexandrinus scribit, ad-
uersissimas illis esse, præsertim si calores æstiuï durent: contrà senibus
vtilis, quod tamen non credo. Quin imo tam refractarius sum, vt
nolim acceptare celebre illud Mithridatis alexipharmacum ex nuci-
bus apud Plinium lib. 23. c. 8. quod apud Galenum 2. Antid. 8. tribui-
tur Apollonio Muri, cum larga securitatis promissione.

§. 98. Sed valeat in venenis aliis: in contagio pestilenti quid facit?
Sed & fortè in primoribus labris & scutica aspellit telum , quod
meridie medio volat, vt sacre literæ appellant? Multo minus credo
Scholæ Salernitanæ proceribus, Post pisces nuces, & postquam legi Iu-
lii Alexandrini commentum, prohibere noxam putrefactorum in
ventriculo piscium. Quomodo prohibent? Calefaciendo & siccando
corrigit frigiditatem & humiditatem piscium. Egregiè! Tales enim
iam rancidæ sunt. Pudet me, pigetque & huius & tot anilium fa-
bularum, in quas tamen libros commentarios scribunt homines non
ignobiles! Mundus vult decipi. Ideo Montimbancis (vt cum Ita-
lis loquar) suppetias eunt, quos fames eò adigit! Sed recolligo
me.

§. 99. Hoc maleficio habent pene omnis ætatis iuglandes, quod
faciunt illud καρχαδία, aut Ionice καρχαδία illud, 3. Art. 61. cuius & in
Amygdalis, & in Auellanis mentio, ob quod omnia talia sunt inimi-
ca τῶν βλάστων, vt Dioscorides loquitur, omnibus quidem sustinentibus, sed
præcipue illis qui phthisi proximi, & rursus qui ex calida causa labo-
rant. Hoc est, quod Diocles ait apud Athenæum, τῶν φάρυγγα πρᾶξιόντων, &
τῶν σπλάγχνων. Hoc (vno verbo) est oleosum id, quod habent, quo etiam
vermes occidunt, tam certo (vt audiui) apud Mediolanenses experi-
mento, vt alio non vtantur. Sed oportet in magna dosi dare. Quem-
admodum si quis ipsa κάρυα velit exhibere, oportet πλείονα sint, ex Dio-
scoride præcipue, quod Sethi explicat per κατὰ κόπον, oportet ad satietatem
comedere.

§. 100. Hinc facile quis æstimarit, quod alimentum dent? Parcius
quidem, ait Galenus, auellanis, quia minus densæ. Hanc raritatem effi-
cit copia olei, ob quam etiam maiorem bilis partem dant. Hoc verum
esse docet φαιόμαλοι Iulij Alexandrini, etiam inculpatissimæ sitim addu-

cunt, præsertim in calidioribus, in quibus etiam dolorem capitis faciunt. Hoc facilius fit, si post alios cibos edantur, & ex vino. Dixi in calidioribus, scil. ventriculis, in quibus statim corrumpuntur, cum in temperatioribus aliquo modo coquantur. Hoc ex Gal. deduxeris, si pro *ὀρεχάμῃ* accipias *ὀρεχάμῃ*, quod faciendum esse consulo in *Variis*. Hoc incommodum auertunt quidam maceratione, de qua fusc. Alij torrent, imitatione Mnesitheï apud Athenæum.

§. 101. Quo loco non prætereundum, quod Auer. monet, *Nuces has habere malam qualitatem*, quæ faciat paralyfin linguæ, si frequentior sit vsus. Hoc intelligo de rancidulis, quæ habent insignem acrimoniam, & inde insigniter attenuant. Eadem fortem habent absterfionem apud Auicennam. Hinc in alopeciiis infantum masticatæ in vino imponuntur. Aëtius peculiariter laudat in liuoribus. Dioscorides in gangrænis, carbunculis, ægilopec.

§. 102. Crediderim, cinerem in his efficacior fore, quod siccitas etiam huic adfit, & sine morfu, vt Gal. monet.

§. 103. Iam hinc transire oportet. I. ad nuces immaturas virides conditas. Has, ad deponendum amarorem, præmacerare oportet ad 15. dies, si quidem cum nucamento condiantur: dico 15. summum terminum indicans, si singulis diebus semel mutetur aqua pluuialis. Si ter aut quater, post triduum periclitari oportet, restetne amaror aliquis? In reliquis res plana est. Vsus est, quia caryophyllis Indicis configuntur, in senibus, aut aliqui ventriculo refrigerato.

§. 104. II. Ad *aquam earundem* destillatam, quæ valde commendatur in omnis generis caloribus, præsertim in febribus pestilentibus, in quibus etiam bubonibus imponitur. Vide Euonymum Gesneri parte vtraque.

§. 105. III. Ad *aquam Culiolæ* folius, quæ in peste sudoriferum dat, quod non fallat, vide eundem Euonym. IV. ad oleum eiusdem, de quo eundem.

§. 106. V. Ad *Rob nucum*, quod pariter ex *Culiola* fit, sed eadem maturatione. Vide Historiam ipsius apud Gal. 9. c. 11. i. itémque variationem pro temporibus anginæ, in qua præstat alia stomatica. Succus hic cum multa partium tenuitate est, quæ valde penetrat, habet insignem vim adstrictoriam, qua pertinaciter hæret.

§. 107. VI. Ad oleum nucum Mesuæ, quod & *Caryinum* vocatur, & *Juglandium*, cuius ætatem diligenter distinguere oportet. Cum enim sit ex nucibus ætatis mediæ, quæ habent adstrictorium quid, non est tam securus vsus, in colicis, in lumbricis, in cibis apud Polonos,

qui pro oleo communi vtuntur. Quin & Infubres non raro periclitantur in vermibus, quia stomachum inflat, &c. In vulneribus partium nervosarum vtitur Mesue cum calce lota. Hoc videtur factum imitatione Galeni 6. Meth. 3. Ex his iudicare licet, quatenus coincidit cum oleo de Ben seu Balanino, cum quo comparant quidam.

§. 108. VII. Non oportet etiam contemnere iuulos seu catulos arboris florentis. In suffocationibus enim vterinis ad 3 j. in vino albo dat Matthiolus. In Epist. Cratonis idem est medicamentum, cum hoc elogio, *In hoc affectu nihil noui prestantius*, ait ille, qui scribit. Dat autem ad 3 ij. in olei succini gutt. ij. Affirmabat mihi in Italia D. IOAN. RANZENBACH, Anabaptistas in Morauia iactare, habere se Antepilepticum *secretiss.* quo dato infantibus ante omnes alios cibos, praestet illos securos per totam vitam, hos, inquam, iuulos. Camerarius in Horto habet pro vomitiuo, à 3 β. ad j. in doloribus colicis & nephriticis.

§. 109. VIII. Folia tenera in aqua decocta, moderate aluum ciere scribit idem Camerarius. Idem in *Matthiol. German.* foliola prima rubentia loco piperis esse alicubi. Audiui nescio vbi, culeolam idem praestare Vvormatiensibus. Idemmet de cortice medio radicis memorat, & succo & puluere sursum deorsumque purgare.

VII. DE NVCIBVS MOSCHATIS,

et Maci.

§. 110. **M**οσχ, ε, tria significat apud Græcos. 1. vitulum 2. talem ex arbore decerptam, & alteri insitam. vnde est *μοσχου* & *μοσχουμα*, *Propfen*, apud Theophrastum. Quidam volunt clauiculam esse, qua vites v.g. arbores proximas apprehendunt, scanduntque. 3. Apud recentiores Græcos est *odoramentum* nobile, ab animali acceptum, quod Chioccus in *Musæo Calceolarij*, sect. 6. f. 666. pingit, quod licet Caprea sit, primo tamen aspectu *vitulum* potius refert. Vnde veni in has cogitationes, è secunda significatione manasse hanc tertiam.

§. 111. Quidquid sit, similitudinem odoris quia aliquam habet nux proposita, dicta fuit *Moschata*, & corrupte *Muscata*. Græci etiam peculiare nomen finxerunt, *μοσχαριον* vocantes. Alij *καρυον μοσχιον*, *μοσχιον*, *καρυον*, posterius hoc quidem recte, illa vero minus. Habuerunt enim hanc opinionem, esse *μοσχόλατον*, aut etiam *ελάτην*, pro qua iam supra *Ben Arabum* acceptatum fuit, & ostensum in horto Farnesiano Romæ.

§. 112. In simili errore versantur, quamvis planta exhiberi non possit, qui Chrysobalanum Galeni 8. *κ. ππ.* 3. in alt. Asclep. phar. & iterum 9. *κ. ππ.* 4. in eiusdem Asclep. Colicis, esse censent. Imo vero consensus est eruditorum, ante tempora Aëtij in Europa visam non fuisse nucem, quam ipse *lib. ult.* in suffumigio Mosch. videtur appellasse *Nucem Indicam*. Ipsa arbor ante annum 1600. nemini visa fuit. Dicto enim Clus. 1. *Exot.* 15. & 16. geminos ramulos, maris & feminae, cum foliis suis laurinis, ex Banda Indiae Orient. insula, (in qua sola crescere dicitur) protulit.

§. 113. Nomen Garzias ex Auic. dat, *Iausfband.* 1. nux Bandensis, quem tamen ex codice suo Arabico Scaliger redarguit.

§. 114. Partes nucis, non minus quam iuglandis, quatuor sunt, in quibus laborant nostri, ut nomina vetera illis concilient. Frustra! Qui enim dicunt Arabes laudare Galenum in nuce ipsa, iis oppono Auerr. qui 5. *Coll.* 55. expresse habet inter ea, quae Galeno fuerunt ignota. Si qui alij id dicunt, iis respondeo, habere Indos longe alia à nostris exemplaria, ut Garzias alicubi scribit. II. Qui exteriorem corticem, *Culiole* iuglandis correspondentem, *Narcaphthum* seu *Nascaphthum* Dioscoridis esse contendunt, multis conuinci possunt. Mihi haecenus persuasit Matthiolus in *Dioscoridem*, *lib. 1. cap. 22.* eam *Tigname Officinarum* quarundam esse. III. Inter eos, qui *Macin* nostram volunt esse *Macerem* Dioscor. *lib. 1. cap. 94.* Iul. Alexandr. est, qui profecto nimis operose nihil agit. Mihi sufficiat indicasse loca, quibus vrget hoc saxum, *Not. in Gal. 7. Simpl.* 18. *Salubr.* 22. in *Ep. sing. inter Matth. lib. 1.* Tantæ molis erat! Huic paria velle facere, est bono tempore male abuti, & alios pro fungis habere, quo in numero fuisse me olim doleo. IV. Qui tandem corticem intimum, carinato illi & bifido proportionatum in iuglandibus, huc trahunt, delirant. Ita enim audebo loqui, ut eò citius me absoluam, & ad facultates veniam seorsim Nucis, seorsim Macis.

§. 115. De Nuce qui vult agere, seponat oportet terriculaementa Bauhini in *Pinace*, sex species facientis, & cum ipso in *Matthiolum* acquiescere variationibus in fructu oblongo & rotundo, seorsim posita Maci. Hæc enim cum, ipsomet satente, sit vna ex corticibus nucis, quomodo speciem nucis constituit? Nec iuuat illum larua Cordi 4. *Hist.* 16. & 17. Ipse enim Bauhinus prodit se, cum ætate differre ait, Cariosa magis, oleosa minus, affectibus ventriculi & capitis commodior. Atqui, inquit, hæc speciem faciunt in arte? Faciunt, sed non propterea naturam mutant.

§. 116. Et hoc est, quod Clusius ait in *Garziam*, in vna quam descri-

bit & pingit specie, esse oblongum quoddam genus, *Mas* vulgo vocatum, mulcibus longe vilius æstimatum. Hoc enim vult, quod post Cordum Syluius, *Dum ad usum vocas, accipe integram, non confractam, planam non rugosam, quantum fieri potest, pinguem & ponderosam, qua acuta puncta statim oleum fundit, odore & sapore suavi & aromatico.*

§. 117. *Nē putes autem, addit Syluius, ad 10. annos efficacem esse: quin (addo ego) si in fundo videas incipere cariem, & puncta parcius emittat oleum, iam credas oblatam tibi esse masculam, quamvis oblonga instar dactyli, non sit.*

§. 118. Volumus autem sæpenumero talem in affectibus præcipue vterinis, quam ideo torremus, ut olei pars quantacumque pereat, minusque fumosa sit.

§. 119. Addo & hoc, substantiam interiorē non esse eiusdem coloris, sed albicantem interstinguere lineas spadiceas, vario ductu sparsas, quas ego soleo per iocum vocare *literas Arabicas*. Hæ lineæ, quolatiores sunt, nigrioresque, eo maior copia substantiæ oleosæ est: contra quo exiliores, & albiores, eo minor.

§. 120. Est autem in his differentia manifesta, in sapore, colore, & odore. Recentium enim sapor quidem tenuis est, sed odor suauiter acris, iucundus, valde aromaticus & adstringens, ut Cordus loquitur: vetustarum contra, sapor tantum adstringens, sine ullo odore, cum rubore longe remissiore.

§. 121. Ex his intelligitur latitudo temperamenti, non minor quam in superioribus: verumtamen hac differentia: In Moschatis minuitur color, quia fundamentum habet valde tenue: In iuglandibus augetur, quia situs est in substantia lenta & viscida.

§. 122. Ut ad facultates veniam, ex collatione locorum inter se hoc capio, Recentes quidem & vegetas calidas & siccas esse in fine 2. gradus: cariosas autem, cuiuscuius figuræ, in fine 1. Et quia partium heterogenearum est, *Iul. Alex. loc. cit.* ita ratiocinatur. Cum partibus tenuibus simul se insinuant crassæ, frigidæ & adstrictoriæ, apparetque effectus adstringendi longe maior, quam reuera est: hoc facit, ut dubitem de assertione eorum, qui urinam ciere posse aiunt. Partium enim tenuitati opponit se vis fortior. Hinc Arabes commendant in reddendo visceribus tono. Hinc mulierculæ tam sunt amantes nucis huius, ut non sit vlla, quæ non habeat in bursa, propter mala imprimis vterina. Et licet errent in loco affecto: tamen ut plurimum succedit curatio. In alui fluxibus nihil frequentius nuce hac, qua tamen non recte adhibita (puta in vacationibus Criticis) malum fit peius. In singultu compeſcendo mirifice prodest. In appetitu promouendo non mi-

nus utilis est. Hinc pendent affectus capitis & oculorum, per *συναισθησις*. Vide Matthiolum. In catarrhis & inde ortis affectibus frigidis nervorum, palmaria est. Non tantum enim vias occludit, sed & nervos siccatur. Eam in rem, de Rondeletij consilio, apud Lobel. præstant vetustiores, quia minus caput petunt. Huc facit historia nobilis feminae apud dictum Lobel. Hæc cum ob picam, puto, 10. aut 12. nuces comedisset, ebria facta deliravit.

§. 123. Sed qua facultate pulmonem lædit, quod Sethi ait? Non video in propinquo aliud quid, quam *καρυόσπις* illud, de quo dixi. Hoc imprimis verum est de calidioribus & siccis, qui ob id, in metu phthoës sunt.

§. 124. Epidorpidis loco ex Camerarij Matthiolo German. hoc addo, vinum in minoribus doliis melius servari vna aut altera nuce moschata indita, quam sulfure.

§. 125. Sed quid substituendum, si non adsit? *Par pondus Caryophyllorum* ex Mesue. Potestne etiam *ol. Caryoph. oleo nucis moschate*? Non utar *καρυόσπις*, quorundam. Opus est distinctione. Simplex per expressionem non potest. Caryophylli enim longe calidiores sunt. Simplex per destillationem pariter non potest, ob causam eandem. Sed compositum, quod ad Helidæum refertur, potest. Dico *σάπιδις*, oleum caryophyllorum in tenui illa substantia est causticum. Vt enim lactuca est edulis, succuse est lethalis: ita vsus est omnium horum ad corroborandum ventriculum: exterius ad somnum, temporibus & pulsibus illitum. Aliud est *Moschelinum* seu *Moschatum Nicolai*, quod & Moschum habet & nucem Moschatam, & variat compositio mirifice, ut consilio sit opus.

§. 126. Habemus & *nucem conditam*, modo integram & immaturam, ex India allatam; modo solam nucem sic dictam, apud nos. Vfus ut Indicæ, in resumptiuis. Sed profecto opus est circumspecto, vel propter historiam modo tactam.

§. 127. Superest mihi

M A C I S,

Non *Macer*, ut quidam confusè & scribunt & loquuntur; quod per-suadeant sibi, non solum idem esse medicamentum, sed & nomina eiusdem originis esse.

§. 128. Hæc debet integra esse, non confracta, minime flava seu rubra, non nigra, quæ compuncta etiam oleum remittit, & sapore & odore commendabili, non alieno à sua nuce. Tu nota *ἡ Νίγρᾱ*, ex Syl-

uio esse, qui ait, *Aliquando nigricat.* Quando vero? An cum oleo copioso turget? Hoc enim spadiceum colorem in ipsa nuce procreat.

§. 129. In facultatibus consilio opus est, ne facile nos dedamus illis, qui dicunt, *Habere omnes facultates quas nux habet, nisi quod tenuioris est substantiæ, & nuce efficacior.* Hæc ipsa enim ~~res~~ subuertit rem. Multo minus dedemus nos illis, qui cum Caryophyllis componunt. Vt enim hoc tantum dicam, Nux satis valide adstringit: Caryophylli debiliter. Sed & modus substantiæ facit differentiam. Nucis tenuitas facile perit in lingua: crassities Caryophyllorum diu pungit.

§. 130. Iam, *Macis* adstringit quidem & ipsa, sed longe infra nuxcem. Ita calefacit & siccat tam nux quam macis, & pene eodem gradu: sed macis est longe fugacior. Macis vsus est apud nos frequentissimus in condiendis cibis iis, quos in ventriculo bene confectos volumus. Non minor ipsius laus est in frigiditate reliquorum viscerum, in quibus cum ipsa nuce contendit. Solenne est nribus nostris vino imponere, quod bibant, quibus præseruationis gratia vena secta est. Dicunt enim roborare *Cor*, intelligentes hac voce *os ventriculi*. Imponunt autem & recte, integros cortices, cum pulvis nimis petat caput. Re enim vera non minus periculi est in maci quam in nuce, si copia peccetur. Noui matrem, quæ cum filix plusculum dedisset ad mouendos menses, animaduertit in illa delirium aliquot horarum. Ideo caput purgare scribit Auicenna, sed cum oleo violato.

§. 131. *Oleum Macis*, vt & nucis ipsius, fit dupliciter, per expressionem & destillationem, qui modus posterior & frequentior est, & melior. Vsus est, vt inquit Euonymus, in Colica frigida, in catarrhis ad viscera, in obstructionibus viarum vrinariarum, &c. Tres aut 4. eius guttæ sumuntur in primo vini haustu. De illo, quod ex Indiis affertur, saponis Gallici in modum tabulatum, videatur Acoſta, *Simpl. cap. 11.* & Clusius, *ibid.* Cronenb. in *Arom. res.* valde commendat in podagra, pedibus oblitum.

VIII. DE PISTACIIS.

§. 132. **H**Æc quoque *Nux*, quia triplici cortice tegitur, iure habet hunc locum, licet Bauh. videatur declinare velle, cum ne meminit quidem corticum, fortassis, quia non videbat, quomodo ~~opuntia nris opacitas~~ sint. Profecto, vt strobilus nuspiani significat *nucleum pini* vesum: ita pistacia, neque saporem, neque odorem, neque colorem pineolarum habent. Sed dissimulemus, vt multa alia. Scriptura

hæc per α . Syra est, vt constat ex Athenæo *lib.* 14. Alij enim per β . $\beta\iota\sigma\tau\iota\alpha$, pronunciabant. Alij (fortassis sibilatores Attici) per ϕ . $\phi\iota\sigma\tau\iota\alpha$ dicebant. Quos imitatus Nicander, si in Theriac. *δαΐων* scripsit, vtique pro $\psi\iota\sigma\tau\iota\alpha$ legendum fuerit $\phi\iota\sigma\tau\iota\alpha$, vt innui in *Variis*.

§. 133. Plerique volunt, *Pistacia* Dioscoridis esse *Terebinthum Indicum* Theophrasti 4. *Hist.* 5. Quo ex loco quid si legamus apud Dioscoridem, $\sigma\upsilon\mu\iota\alpha\ \pi\iota\varsigma\ \alpha\mu\gamma\delta\alpha\lambda\omicron\iota\varsigma$? Hæc eadem est *Tereb. Syriaca* Quintiliorum fratrum apud dictum Athenæum.

§. 134. Cæterum differt ab Amygdalis in duobus. 1. Tunica interior non est flaua, sed rubra, cum exterior cortex seu offeus, sit albus, perinde vt in amygdalis, proinde $\lambda\omicron\upsilon\kappa\acute{\alpha}\phi\lambda\omicron\iota\varsigma$ dicitur à Posidonio. 2. Nucleus ipse non est albus, sed $\epsilon\chi\lambda\eta\rho\iota\varsigma$, hoc est ex viridi pallidus, vt iterum Posidonius.

§. 135. Cæteroquin fructus hic est sapore dulcamaro, odore suauis, sed tenui, quo oris halitum commendat. Hic durat aliquandiu, sed cum veterascit fit rancidus & situm olet. In Europa quidem arbor sata crescit, sed fructus ad maturitatem non producit. Affertur ex Syria.

§. 136. Qui facultates exponere vult, oportet (vt & in superioribus) distinctiones quasdam admittat. 1. Loqui se de nucleo, qui triplici suo integumento sit orbatus. 2. De recenti seu sapido, non autem de rancido, aut alioquin euanido.

§. 137. Tum vero statim pugna existit de primis qualitatibus. Serapio, auctoritate Archigenis, Auicennæ & Rhafis, pistacia calidiora esse dicunt, & auellanis & Amygdalis. Sethi expressæ calida & sicca in 2. expressus Isaac in medio secundi, in fine eiusdem alij. At vero Auerroës 5. *Coll.* 40. quem sequitur Dodonæus & recentiores plerique, temperate calida & humida esse aiunt, forte in 1. gradu.

§. 138. Mihi conciliatio commodior non subuenit, quam quæ ab ætate hætenus posita fuit. Recentissima, & qualitate dicta prædita, non sunt vltra temperiem, in qua homo est naturaliter constitutus. Quæ vero iam rancida sunt, omnino peruenerunt ad 2. gr. calidit. forte etiam siccitatis.

§. 139. Vbi iubeo cautos esse cautores, ne obliuiscantur amaroris. Fortassis enim eò vsque ascendit, quo in ipsis dulcibus. Et quia id sit naturali lapsu, oportet consulere iustum, vbi constiterint. De hoc imprimis certum esse oportet, propter Paulum, qui *lib.* 1. *cap.* 81. in obstruendo hepate amygdalis præfert. Tu vero intellige obstructionem, vt Galenus explicat in *de Alim.* quæ sit $\kappa\epsilon\iota\ \pi\acute{\alpha}\rho\ \sigma\upsilon\chi\acute{\iota}\delta\eta\varsigma\ \alpha\mu\eta$, in superficie, non autem simpliciter in viis, vt Int. Huc me ducit facultas ipsorum

ὑποφύσσει, cuius Galenus meminit. Obtundit enim τὸν ὑποφύσσει & ἀρρωμα-
τισθεῖται, vt idem loquitur. In hac aromaticitate, ni fallor, consistit ἡ οὐσία
ἀρωματισθεῖσα, vt idem appellat in *de Simpl.* An quia locutio est compa-
rata, subintelligit ἡ ἀρωματισθεῖσα? Coniungit enim lubenter, vt est, non
solum in *de Alim.* sed & *de Vi&at.* 10. 3. κ. 3. in medicamentis
ad neruos vulneratos.

§. 140. Ex quibus locis etiam id eruitur, quid possint in vfu ali-
mentario? Hepar enim quoquomodo possunt deobstruere, substantiæ
quidem tenuitate penetrantes, amarore autem abstergentes. Et hoc
quidem in pituita potius quam in bile, quam non raro efferatiorem
faciunt, quatenus bilescent. Et hinc (propter pituitam) in vifu at-
tenuante non improbat. Ita loquor, non ἀλλὰ manifestè laudat. Te-
nuibus enim, inquit, in *de κ. 3.* multum cedunt: nihil tamen crassi ha-
bent. Vbi ἡ οὐσία intelligendum est cum grano salis ἀρρωματισθεῖσα, *effatu di-*
gnum. Reuera enim aliquid habent, ceu patet ex historia amygdala-
rum. Vbi hoc addo, verisimiliter pistacia præstant, quia euidentiores
habent adstrictionem amygdalis.

§. 141. Ex quo ipso fit manifestum, quod Galeno obscurum fuit,
an sint ἀρωματισθεῖσα? Imo ego dico, inquit Auic. quia *Nauseam* prohibent,
& subuersionem stomachi, & confortant os eius. Manifestum & hoc
fit, sistantne aluum? Sistunt, partim ob adstrictionem euidentem, par-
tim propter aliquam substantiæ crassitiem. Etenim re tamen prorsus opus
est cautela illa, de qua ex Tralliano dixi, Galeno, aliis, de affinitate
amygdalarum & pistaciorum inter se.

§. 142. Quamobrem quæ de viribus pistaciorum dicuntur in ex-
purgando thorace à crassis humoribus, in leniendis doloribus nephri-
ticis, in promouenda vrina & mensibus, in augendo semine: omnia
referri debent ad ea, quæ de amygdalis dicta sunt. Eadem est ratio
impinguationis. Tantum enim illis tribuitur, vt non sit vllum analep-
ticum sine pistacio. At vero falsa est hypothesi, de πικρῶ: quin imo
æstuosa sunt in calidioribus, non minus quam Amygdalæ, de quibus
id Hippocratem dixisse, iam constat. Heic, si quis ingerere se volet, &
iacare proprietatem cum hepate, cui tota substantia prosint: illum ego,
sublato cum risu digito, deseram, cum verbo *Proba.* Ex ἀρωματισθεῖσαι autem
si tacere nolit, obturabo illi os auctoritate Galeni, qui ait: ὁρίζω τὸν
τοῦ ὕδατος. Si satis non est, & Sethi, qui ὁρίζω τοῦ ὕδατος vocat. At Venerem augent,
& maximus earum vsus est in Italia, teste Brassauolo. *Μὴ ὅτι τὸν.* Quic-
quid faciunt, statuando faciunt, ob excrementitiam humiditatem, de
qua Auicenna.

§. 144. Ex his, ô bone, iudicabis laudes Pistaciorum, quas
SSf

adducimus,
Respondet.

Auer. pleno ore decantat. Quas etiam Auic. *lib. de Vir. Cordis.*

§. 145. Sed cur taces vim alexipharmacam? Tam est dubia, ut ipsi prædicatores nesciant, in nucleone sit, an in membrana obtegente? Est ibi, ubi in inglandibus est. At Paulus & Nicander sunt ne-
vani? Paulus est mendosus, quod ostendunt margines in Exemplari-
bus quibusdam. Nicander non potest huc trahi, quod ostendo in
Varis.

§. 146. Oleum pistaciorum commendant in obstructionibus & doloribus statuosus hepatis. Sethi in pectore, renibus & pulmonibus, puto, ubi opus est lenitione asperitatum. Nam neque heic quicquam peculiare habet ab amygdalino.

IX. DE NUCIBVS VOMICIS. ET *Metel, seu Mecha.*

§. 147. **N**ucibus in Officinis accensentur duo corpora solida, quæ nihil minus quam nuces sunt. Sed neque *Castaneæ* sunt, ut quidam rentur. Multominus *fungi*. Omnino sunt fructus arborei. 1. Quia diuidi possunt in duas valuas. 2. Quia continent in se semina quædam. Coniunguntur, quia modo *Vomica* est *Metel*: modo *Metel* est *Vomica*. Differunt, quod vtrumque quidem rotundum, sed alterum planum, alterum tuberulis oblitum, ut Matthiolus pingit in *Disco-
ridem, lib. 1, cap. 141*. Quo loco notandum, varios esse Materialistas, & afferre modo cum seminibus, modo sine his. Vnde etiam ortum habet varietas sententiarum. Anguill. 13, *Sent. 37*. coniecat, *Metel* Ara-
bum esse *Stramonium* Fuchsi, quod est *Solanum* alterum, seu *manicum* *Dioscoridis*. Cæsalpinus 5, *Hist. 17*. consentit. Videtur & Columna as-
sensum præbere, *Phytob. f. 46*. Quod si *Fatula Turcarum* est eadem, ac-
cedit etiam Bellonius 3, *Obs. 50*, si *Datura Acostæ*, & Garziæ huc facit, etiam hi duo pedibus eunt in sententiam. Quin Matthiolus quoque in post. edit. non in prima. Et ante hos omnes Bellun. in Indice vo-
cab. Arab. apud Auic. quoniam consensum vocat omnes physicos Syrios & *Ægyptios*.

§. 148. Sed parum hoc est: Estne *Vomica Officinarum*, *Metel* Ara-
bum? Non est: Argumenta sunt apud Anguillaram, ubi vide sis. Sed
quid est? Credo Cæsalpino 2, *Plant. 50*, esse *Cocculas de leuante* dictas,
quæ sunt, mea opinione, capita Tithymali cuiusdam.

§. 149. Rursus *Nux Metel Officinarum* quid est? Anguill. *loc. cit.*
vult, esse *Methel* Arabum. Quid igitur apud Græcos sunt *Vomica* qui-
dem *Officinarum*. Pandeetæ, Brassauolus & Cornarius volunt esse

Tithymalum Myrsiniten Dioscoridis, cuius fructus à Dioscoride & Plinio *Nux* vocatur: Metela autem Bell. loc. cit. *Solanum somnificum* Diosc. Cum hoc Dodon. & Gefner. in hortis. Is ait Græcis hodiernis dici *Σκινδαριον*, aut potius *Σκινδαριον*.

S. 150. In hac omnium rerum incertitudine, cum certo utentis periculo, quid faciendum est ei, qui facultates rimatur? Quam incerta sunt ista, tam certum est, quod iam dicam. *Vtrumque est venenum.* Nec tantillum tribui iis, qui subsiliunt, *Canibus, felibus, lupis, vulpibus potest esse venenum, homini non est.* Ego nolim tam temerarium esse quemquam, ut subito fidem det talibus experimentatoribus. Si enim semel bene cessit, non ob id tutum est experimentum. Neque defunt contrarij euentus. Quæ causa mihi fuit hæcenus, cur *Electuario de Ouo*, Maximiliani I. Imper. obtruso ab impudenti quodam Empirico, nunquam uti voluerim. Idem dico de *Antidoto Saxonica*, quæ habet herbam paris. Ut in Politicis, qui semel malus, semper præsumitur talis: ita in Medicina non utar incertis, cum certa præ manu habeo.

DE NYMPHÆA, SEU

Nenuphar.

CAPVT CLXIII.

S. 1. **N**YMPHÆÆ originem Plin. lib. 25. cap. 7. ad fabulam refert: sed planius Dioscorides lib. 3. cap. 131. dictam videtur, quasi aquosa amet loca. Quæ enim cognatio sit inter Lympha & Nympha, notum est. Plerisque nostrorum *Seebium* vocatur, aliis aliter. In Officinis Arabico nomine *Nenuphar*. Genera duo, inquit Dioscorides, *Alba & Lutea*. Neque enim in solo floris colore differentia est: sed in toto plantæ habitu.

S. 2. Pax cæteroquin cum sit inter veteres Botánicos, lis manet hæc, an sit Theophrasti 4. Hist. 9. *Lilium sylvestre*? Certe Cæsalpinus 10. Hist. 33. contendit. Incertum etiam est, An non sit eiusdem cap. seq. ut & Plinij lib. 13. cap. 18. *Lotus Ægyptia* vel us? Vtrumque enim inuenitur. Certe Alpinus lib. de plant. Ægypt. cap. 34. id vult. Idemmet tamen 2. Exot. 16. retrahat totum negotium, & auctoritate Matthæi Carboni, successoris sui in functione Ægypt. pingit per partes, & describit veram *Lotum Ægyptiam*. Clusius 4. Rar. 50. Radicem negat

respondere, quod verum est. Ego etiam florem, qui apud Athenæum *lib. 15.* Cæruleus est.

§. 3. Sed est ita. Theophrastus describit albam tantum. De mutatione coloris vide apud eundem Athenæum, pulcherrimum signum poetæ cuiusdam in laudem Trajani Imp. ob quod meruit ille beneficium Musæi Alexandrini.

§. 4. In Officinis utimur, non floribus tantum utriusque, sed & foliis & radicibus, fortassis etiam semine uti debebamus. Ferrerius *in Castig.* Quarum partium facultates indagaturus, seponat imaginationem Fuchsi, alias Nymphæas Græcorum esse, alias Arabum. Causam erroris Fuchsi tollit à medio Matthiolus *in Dioscoridem loc. cit.*

§. 5. Ab Arabibus ut ordiar, scribit Auicenna, florem esse frigidum & humidum in 2. Albasari apud Serapionem ascendit ad 3. cui deferendum esse censet Brassauolus, *Exam. Simpl.* & addit, folia in utraque qualitate vincere flores. Mesue apud eundem Serapionem flores cum violis comparat, quas tamen superari à Nymphæa ait. Et est ita, si eiusdem Nymphææ flos cum Mandragora conferri potest, quod Aleanzi iterum apud Serap. & Auicennam de Mandragora Indica asserunt.

§. 6. Dicis, quia flos (verba sunt Cordi de lutea) *incunda cum gravitate aliqua olet, & gustatus halitum oris suavem reddit; quia alba graviter etiam olet, & in gustu aqueam quandam dulcedinem præ se fert*: quei potest frigida esse tam intense? An dici potest, tantillum calidi præbere frigido vehiculum, ut eo magis penetret? Absque enim hoc si esset, frigus nimis pigrum esset. Hoc etiam in Mandragora esse audiimus supra, & insigniter in Opio, audiemus non ita multo post. In hoc (quantumcunque est) calido consistit proprietas aromaticitatis suæ, ut Auic. loquitur, *lib. de Corde*, qua confortat Nymphæa spiritum, qui in Corde est.

§. 7. Ego persuasus sum certo, eatenus esse cordiale medicamentum, quatenus refrigerando & humectando fervorem cordis, & reliquorum viscerum temperat. In hoc ipso calido consistit, Pena iudice, acuitas, & caliditas & subtilitas illa, quam Serapio tribuit speciei cuidam, ob quam leuiter digerit. Ut forte necesse non habeat Matthiolus quærere Nymphæam quandam, Sedi minoris instar calidam. Qua tamen in re *in xpo*. Nemo enim nostrum adhibuerit in agnitudinibus frigidis, in quibus Serapio ait administrari. Præterea expresse contra distinguit idem calidam illam Nymphæam à frigida. Ut iam omnino necesse sit inquirere in aliam, quæ huic historiæ satis sit.

§. 8. An sufficit Caltha nostra pallida, quam quidam Nymphæis accensent? Licet enim facultates ipsius non sint plene cognitæ: acri-

monia tamen, quam in lingua exhibet, arguit, non segniter calefacere, vt pleræque aquaticæ plantæ. Hinc adeo, agnoscere debent errorem suum Officinæ illæ, quæ *Caltham* pro *Nymphæa vulgari* vsurpant.

§. 9. Intelligit hinc Fuchsius, Nymphæas Græcas prorsus posse id, ad quod Arabes commendant, & nos libenter, & cum fructu vtimur. Quæ ipsæ si faciunt, quod à Græcis habemus, non habebit amplius causas ambigendi.

§. 10. Vt incipiam à radice, duo de illa sunt notabilia. *Alterum*, quæ fert florem album, radicem habet nigram: quæ luteum, album. Nobis igitur differentia sumitur à floribus. *Alterum*, cum vtraque siccet, adstringat & abstergat, in siccando potentior est alba, illius, inquam, quæ florem fert luteum: in abstergendo nigra, illius, quæ album, vt ex Gal. 8. *Simpl.* discimus. Siccat autem, vt idem ait sine morfu, quæ laus est insignis. Ideo vsus ipsius antiquissimus apud Theophrastum in dysenteriiis, à quibus transit Dioscorides & Galenus non ad lenterias tantum, & diarrhœas, sed & alba seminarum profluua.

§. 11. Verum cum simul siccet semen genitale, adimatque vim gignendi, cauto opus habet. Quamobrem Alpinus scribit, cum ad prædicta secreti loca sit radix nostra, semenque apud Ægyptios: multos tamen ab eius vsu abhorreere. Creditur id facere, non tam manifesta qualitate, quam occulta. Galenus enim 14. *Meth.* 7. in Priapismo ait, se addere aliquid Nymphææ. Hoc cur faciat, explicat 9. x. 9. Nymphæam, per experientiam inuentam naturali efficacia id facere. Hinc Auic. exclamat, *Minuit pollutionem, & frangit desiderium coitus, cum de ea bibitur 3 j.* cum *Syr. de papauere, & congelat sperma cum proprietate, quæ est in ipsa.*

§. 12. Propterea Alpinus ait, *Eremitas, aliosque, qui calidam vitam agere volunt, sequi hunc usum.* Hoc cum docuisset Dioscorides fieri, si per continuos aliquot dies bibantur: Plin. *lib.* 25. *cap.* 7. definit numero duodenario. Ita enim distinguere oportet, vt sit sensus, *Coitu, genituraque priuari, qui biberint eam 12. diebus: non autem 12. diebus coitu, &c. qui biberint eam.* Huic distinctioni adstipulatur, quod *lib.* 26. *cap.* 10. ait, ad hunc locum se referens, *Venerem in totum adimit.* Qui locus cum proculdubio sit vitiosus, ita ordino, vt cum priori coniunctus, fiat, *Nymphæa in totum adimit Venerem, si quis 12. dies continuos bibat: in 40. autem dies facit aliquem immunem à pollutionibus nocturnis, si quis semel tantum in tot diebus sumat ieiuno ventriculo.* Opitulatur autem in hoc malo, non tantum intus accepta sed & foris imposita, linimenti aut emplastri modo.

§. 13. Et hoc est, quod idem Plin. ait, *Illitam tantum genitalibus edere*

effectum hunc. Quin stomacho, renibus, vesicæ litum hunc adhibitum Diofcorides scribit, præstare eundem, manifesto argumento, ab occultata proprietate seu tota substantia esse. Et hoc de radicibus.

§. 14. Folia recentia in æstuantibus renibus vsurpantur, vt Brassæ uolus scribit. Vulneribus imposita sanguinem sistere Theophrastus est author. In *Egypto*, inquit Alpinus, *utuntur floribus & foliis tuis ad omnes calidas dispositiones, atque etiam succo, præsertim ad demulcendos dolores, lacte atque oleo ros. misto, &c. Capiti in febribus, in vigiliis cum foliis confusa adhibent, tum succo eius cum ol. & aceto frontem & tempora contingunt.* Hæc ille. In Germania, vt fere in aliis quoque locis, aquæ destillatæ hæc omnia tribuuntur. At semini (vt de illo quoque aliquid dicam) potius debebantur, cum Auicenna scribat, esse fortius in omni re.

§. 15. Restat, vt dicam de *Syrupo n-nupharino*, tam simplici quam composito. *Simplex* à plerisque refertur ad Nicolaum Præpositum, ab aliis ad VVilhelm. Placcetium. In hoc aliquot obseruanda. 1. Vt constet, ex albione, an ex luteo flore sit? Ab aliis enim hic præfertur, ab aliis ille. 2. Ex quocunque sit, vt auferantur folia extima viridantia, nec non stamina interiora lutea. 3. Vt certum sit, vtro modo fiat, ex decoctione, an ex infusione? An utroque? 4. Rursus, si ex infusione, simplici an triplici? 5. Vt non negligatur proportio inter aquam & flores? 6. Vt obseruetur proportio saccari ad liquorem. Sex hæc vbi definita fuerint, recte sciri potest, quantum illi tribuendum sit in exstinguendis caloribus febrilibus, in conciliando somno, in leuando dolore capitis, in cohibendis imaginationibus Veneriis, in corroborando corde, breuiter in omnibus caloribus.

§. 16. In *composito* præcipue considerandum est, quæ sit proportio ingredientium inter se. Mirifice enim hæc variant. Deinde quærendum, quid acceperit minister loco *Vngule cal. aq.* Quibus determinatis, Medicus iterum solidior erit in spe sua. Creditur potentior esse simplici.

§. 17. Sed vtri vicinior est *Confectio flor. Nymphææ*? Simplici, sed obseruatis iterum obseruandis. Aliorū spectant radices conditæ, ad fluxus videlicet aluiuos, calidos.

§. 18. Tandem de *Oleo n-nuph.* tam quod ex albo sit flore, quam quod ex luteo, tria moneo. 1. Vt heic quoque distinguantur flores. 2. Vt inspiciatur modus parandi. Variat enim. 3. Non temere credendum esse illis, qui cum violato idem posse affirmant. Reuera est longe validius.

DE OLEA ET OLEO.

CAPVT CLXIV.

SI. I. **E**ΛΑΙΑ, ἑλαια, ἑλαια, Atticè, vel pro fructu solo, vel pro arbore tota Græcis sumitur. Latinis dupliciter *olea* vel *oliua*. Ita *oleum* vel *olium*. Sum eius sententiæ, quamvis nemo ante me scripserit, vtrumque Latinum esse à Græco. Hac in re consentiet mihi, qui cumulare voluerit varietatem earum vocum, quæ ex lingua in linguam translatae sunt.

§. 2. Duo summa sunt genera, ἑλαια ἁγία ἑλαια, quarum hæc ἑλαια ἁγία vocatur, & proprio nomine ἑλαια, apud Dioscoridem & Plinium, *oleaster* & *oleastrum* apud Latinos. Noster, II. in ordine apud Bauhinum controuersus est, quod alij spinosum dicant esse, alij negent, alij vtrumque affirmet. Rursus alij baccam illi tribuant rotundam, instar satiuæ: alij incuruam extremo. Ego amplifico, & dico ex Arist. 3. *Generat.* 5. *Cotinum* fructu carere. Hoc Matthiolus tam negabit, vt affirmet, baccas eius sapidiore esse satiuæ, sed negligi, quod satiuarum abunde sit. Hac de re quicquid fuerit, prisca frugalitas satiuarum illas, quæ minimum olei darent, escæ proprias dicebat, quo plus olei haberet, *αγριοι*.

§. 3. Res autem sita erat, vt & nunc, Clusio docente, I. *Rar.* 17. non in magnitudine baccæ, sed in bonitate naturæ, quæ facit, vt quædam fere totaliquescat in oleum, alia contra minimiss. det. Sed & illas pro familia condiebant, quæ præ maturitate cadebant, & exsuccæ iam spem boni olei adimebant illis. An hæc sunt *πυρίδες* Philemonis apud Athenæum, quas *ταυράς*, *putridas* vocat? Harum conseruatio erat varia, de qua non dico, quia desit. Hoc propter mei genij homines tantum dicam, quæ integræ condiebantur *καρυβάδες*, ἀπὸ τῆς καρυβίδος, & eodem sensu, *κακτιάδες* (non *κακτιάδες* aut *κακτιάδες*) ἀπὸ τῆς κακτίας, quemadmodum & *τεύχεα* ἀπὸ τῆς τεύχης dicebantur. Quæ vero elisis tantum toreulari ossibus, *θλαστά*, ἢ *πυλασμένα*, ἢ *πυρρμένα*. Apud Athenæum reperio, *εὐμυλα* vno verbo vocatas fuisse tales, quamvis Philemon ibi dicat, *εὐμυρίδες* nominatas fuisse tantum nigras. Hac de re qui cognosse volet vetera artificia, adeat Catonem, Columellam, Varronem, Palladium, Constantinum in Geopon. Ruellium, alios.

§. 4. Mihi necessitas incumbit dicendi quædam de nostris moribus, quantum Medici interest. In his præcipue hoc desidero, quod non,

vt veteres olim, distinguant in *albas* seu immaturas; & *nigras* seu maturas. Plurimum enim interest. Interest etiam, quomodo fiat conditura. Ego, ne te diutius detineam, ablego te ad hanc trigam, Matthiolum, Melichium, Calestanum. Vnde vero varient singulæ, & quales sint, hoc scies à Materialistis. At vero cum ea sola non faciant te perfectum; consistat autem perfectio in distincta facultatum cognitione, quam solus præstitit Isaac, 2. *Diet. part.* 51. hem tibi illam. breuiter!

§. 5. Oliuarum aliæ sunt syluestres, aliæ domesticæ, seu satiuæ. Et quia syluestres, præterquam quod raro aut nunquam condiuntur, facile est discernere acumine suo, propter satiuas, 1. Discrimina in *Immaturas* seu virides: & *Maturas* seu nigras, & quæ inter has mediæ, Hyacinthinæ Dioscoridi dictas, ait Isaac. Videtur autem intelligere *ωκυπίπια*, *subflauas*. Nisi fallor, est *Drupa*, vel *Druppa* Latinis, *σπυρνίς* Græcis, vt in *Var.* docui, illa quæ optimam habet ad decerpendum ætatem, inter copiam bonitatemque, incipiente bacca nigrescere, vt Plinius loquitur *lib. 8. cap. 1. 2.* Oportet subdistinguere has in eas, quæ prope maturitatem sunt, & possunt iam oleum reddere, quale *Omphacinum* dicetur: & eas, quæ prorsus crudæ sunt, nec quidquam olei reddunt, quas propriæ *aquaticas* dici, refert Isaac. Postquam id factum est, oportet intueri rationem condituræ. Aliud enim faciunt *Colymbades*, in solo oleo custoditæ: Aliud, quibus scœniculum adiectum: aliud *Halmades*, quæ in sale, muriæve habitæ sunt: .

§. 6. Atque heic oportet interfari. Quoniam Isaac meminit præuixæ macerationis, quæ Græcis & Latinis consueta erat, fas esse, vt illa quoque in considerationem vocetur, siquidem adhibita sit, quantum illa detrahare possit. *Aquaticæ* igitur ab Isaac dictæ, & maxime præmaceratæ, proculdubio sunt frigidæ & siccæ, ob substantiam terrestrem, quæ dominatur. Quare etiam faciunt, quæ scribit, confortabunt stomachum, præ omnibus etiam aliis minus alent, & difficillime coquuntur, propter duritiem, & vntuositatis defectum. Eædem tamen, prout vel cum sale, vel aceto conditæ sunt, siquidem concoquantur, alicubi habent laudem suam. Quæ enim cum sale, ventri dant irritamentum: quæ cum aceto, contemperationem flauæ bilis non parum conferunt.

§. 7. *Aquaticis* quæ vicinæ sunt, & ex quibus fit ol. omphacinum, quæ, vt puto, *εμψακίζουσα* dictæ sunt, Gal. 6. 2. 1. illit. stom. Asclep. sunt illæ, quas vocabant olim *albas*, & opponebant nigris, seu *Maturis*. Hæ, vt idem docet Isaac, minus confortant stomachum, faciliusque descendunt: sed & magis nutriunt, ob aliqualem pinguedinem. Harum

rum succo ad mobiles dentes vtitur Archigenes 5. κ. α. 9. Intelligo enim heic χαλὴ, *Muriat*, in qua seruantur. Hanc scil. in eodem malo laudat Dioscorides. De iisdem intelligo Apollonium 6. κ. α. 8. cum in aphthis commendat muria conditas. Cum enim Galenus ibi dicat, habere in se plurimam adstrictionem, non potest aliter quam de albis accipi. De iisdem accipiendum censuerim, quod Dioscorides scribit, contusas ambustis impositas, non prohibere tantum vesicas, sed & dolorem sedare, vt Melichius explicat, qui eius rei experimentum fecit in coquo tyronis sui. Easdem ab eodem Dioscoride laudari in vlceribus depascentibus crediderim, nisi de crudis & non conditis sermo illi est.

§. 9. Sed vt ad vsum alimentarium redeam. Hæ ipsæ, quia iam aliquid pinguedinis habent, & μαλακαί, sunt & κραιναί, vt Diphilus apud Athenæum monet. Vtrumque tanto magis maturæ (tandem enim ad has me conuerto) quo pinguiores sunt, ideoque calidæ & humidæ sunt. Eadem sunt ἐλαγίπτεροι, respectu scil. aquaticarum. Sed & hoc ipsum ἐλαγί, biliosum magis quàm laudabile est. Quamobrem διψαστικὴ ἢ κραιναί, Dioscorides vocat, & Sethi ἀρδύρτης, ἢ γαστρὶς πυμαίνουσα. Quod enim de nucibus omnibus dictum est, pingua talia corrupta facessunt in bilem porraceam, quæ os ventriculi maligne lancinat. Vbi concocta sunt, succum præbent medicamentosum, hoc est biliosum, & πικρὰς πικρὰς, non πικρὰς, vt imperiti lasciuunt apud Athenæum. Sed enim vbi copia pituitæ est, sua acredine promouent illam. Qua de causa Gal. 2. *Alim.* 11. oliuas in censu habet eorum ciborum, qui celeriter peruadunt quidem; corrumpuntur tamen. Et in *Consil. pro puero Epileptico*, iubet oliuas sumere, antequam ad prandium eatur, ventris molliendi gratia nimirum. Hoc an possint dubito. Licet enim, quod Sethi disputat ex ipsomet Galeno, non negem habere humiditatem quandam, vno verbo, non est humiditas aquea, sed aërea. Quæ cum sit immersa substantiæ crassæ & frigidæ, vt ex Paulo monstrari potest: quæ potest huc deuenire?

§. 10. Quod dico de substantia aërea, probō ex 6. *Simpl.* vbi ait fructum exacte maturum esse moderate calidum. Hoc calidum & diametro oppositum est aqueo frigido, quod in immaturis est.

§. 11. Recte igitur idem Gal. de *Vict. atten.* 10. oliuam in hoc genere ait medium quid obtinere, hoc est cum habeat attenuatorium quid: habere tamen plus crassitie, quæ obtrurat potius, quam aperit. An beneficium alui præstent potius *Colymbades* Plinij? Gal. enim 2. *Alim.* 27. eas id posse ait, propter oleum, in quo natant. Addo ego, si cum garo edantur. Huic cum paria faciat acetum & oxymel, Paulus

cum his dat. Duæ enim causæ coniunctæ plus efficiunt vna sola.

§. 12. Hactenus de maturis quoque : quæ in medio sunt, *Hyacinthina* Isaac, sunt quoque in facultatibus mediæ. Quatenus enim adstringunt, faciunt, quod immaturæ : quatenus pingues sunt, eodem modo. Tamen potior est vis adstrictoria, si Setho fides. Hanc restrictionem addo, quia Galenum laudat is, in quo nondum inueni. Quin addo, Dioscoridem & Paulum tacite se huic opponere, cum maturis similes faciunt in affectibus capitis & ventriculi.

§. 13. Et hæc quidem ego congerere volui de latitudine temperamenti oliuarum, ratione ætatis & condituræ : his addere oportet tria verba de offe, quod *πυρρὸν ἢ πυρρὸν* est Græcis. Scribit Dioscorides, & experientia stabiliuit Cornarius, scabris vnguibus mederi cum adipe & farina.

§. 14. Iam descendo ad expressum inde *Oleum*. De hoc ab initio hoc noto ex 2. *Simpl.* 7. & 8. Item 6. *Simpl. cap. proprio*, *αἰσῆς*, & *κωέας*, & *ωρεῖας*, & *μαλιστα* *κατὰ πύρρον* *αἰσῆας* *εἰρημαζέσθαι* *ἐλαιον*, quoniam vetustis temporibus solum erat in vsu, 7. *κ. ἡ* 11. Nempe postea ex aliis quoque fructibus cœpit exprimi. Deinde illud, quod passim ab authoribus iactatur, esse hoc, duplex, aliud ex *Satiuis*, aliud ex *Sylvestribus*. Tertio quod de satiuis solis dicendum est, apud Columellam 12. *Rei Rust.* c. 50. & alios, tria esse tempora faciendi olei, quæ illi *Oliuities* seu *Oleoities* vocabant.

§. 15. *Prima* erat per æstatem, quouis tempore, cum collecta esset caducarum & immaturarum tanta copia, quanta satis esset torculari. Ideo vocabatur *astinum*, à tempore scil. quo fiebat. Vocabatur & *ιμασῆν* & *ιμασῆς* Græcis, Acerbum Latinis. Dicebatur & album, quod fieret ex albis & immaturis, de quo olim ego in *Variis*.

§. 16. Erat vero id ipsum, non vnius modi. Quod enim tale, quale torcular dat, dicebatur ita : quod lotionem expertum erat, *Lotum*. *Lotum* iterum aut *simplex*, 2. *Simpl.* 10. aut *compositum*, de quo infra. Dixi, factum fuisse hoc album oleum, non nisi ex caducis. Facere enim de industria collectis ex arbore baccis, patrisfamilias rebus non conducit, vt Columella loquitur. Exiguum enim fuit. *Secunda* sub initium Decembris (quam *mediam* appellat idem Columella, fiebat, & *viride* appellabatur à colore, vel suo, vel baccæ. Et fiebat ex Oliua, vocata *Druppa*, quam nuper descripsi ex Plinio, vbi vide plura. Nimirum, cum damno suo experti fuerant agricolatores, oleas & maturrimas & nigerrimas oleum & paucum & ingratum dare, nimio opere à Sole incrassato humore oliuari, & vix apto vsibus quotidianis. *Tertia*, deinde postea, inquit Columella, circa Calend. Ianuar. Quod tu in-

telligas, non de ipso Ianuario, sed de illis Decembris diebus, qui retrogrado ordine, more Romanis usitato, numerantur usque ad ipsas Calendas. Hæc tertia, quia vitiosum præbebat oleum, in totum postea fuit omissa, ut ex Dioscoride, Galeno, Plinio, aliis monstrari poterat.

§. 17. Hæ tres Oliuitates nondum sufficiunt dignoscendo olei temperamento: sed oportet I V. loco videre cum Gal. 2. *Simpl.* 6. & 8. duo alia. *Primum* ætatem olei ipsius, recensne sit, & veluti mustum, an vetus? an potius sit in vigore? Postea naturalene sit, an artificium aliquod acceperit, v.g. lotio, de qua supra; refrigeratio, de qua *eodem* 2. *Simpl.* salitura, *ibid.* cap. 10.

§. 18. *Oleum recens* longissimè abest à facultate vetusti, &c. V. Distin- *addo oportet,* /
guere etiam oportet locum natalem, cum alibi adstringentior sit bac-
ca & frigidior, alibi tenuior & calidior. Galeni seculo Sabinum &
Hispanum duo constituebant extrema, quorum illud valide digerebat,
& relaxabat, dulcissimúmque erat, ob multam partium tenuitatem: hoc
contrà valde adstringebat, & asperitatem quandam præ se ferebat, 6.
Meth. 2. 8. *Meth.* 2. II. *Meth.* 16. 3. *San. tuen.* 6. & 10. 4. *San. tuen.* 8. 6.
Simpl. *vel in aiv.* 3. 2. *Sp.* 2. & alibi forte.

§. 19. In horum medio erant omnia alia, quædam huc, quædam
illuc appellentia. Præstat autem quod ipse iubet 6. *Simpl.* subito ex-
plorare gustu, quale sit vnumquodque, potius quam de loco solici-
tum esse.

§. 20. Ultra tamen gustum sunt alia quædam indicia, quæ produnt
oblatum oleum, utri extremo sit vicinius. Tenuitas etiam substantiæ,
& contrà crassities, calorem frigusve denunciat. Tenuitatem duo si-
gnificant. 1. si clarum sit, & pellucidum. 2. Si manu illitum subito se
diffundat. Tale quod est, neque ex sylvestri olea est, neque ex fatiuis
vel maturis, vel præmaturis; neque nouum nimium, neque vetus ni-
mium: neque è fundo vasis, sed vel è summo, vel certe ultra medium
depleto: neque vlllo modo mangonisatum, ut ita loquar. Vide Ma-
crobius 7. *Saturn.* 12. Ruell. *lib.* 1. cap. 104. Cælius Rhodig. *lib.* 21.
cap. 25.

§. 21. Hæc cum ita se habeant, vnusquisque intelligit, verum esse,
quod Galen. ait 2. 2. *Sp.* 2. *Olei nomen est vnum: qualitas & facultas*
dinersa.

§. 22. Quod enim ad temperamentum, imprimis *Oleum*, quod sit ex
baccis immaturis, & multo magis, quod ex sylvestribus, etiam si con-
cocti sint furculi oliuæ, qua de re infra: quantum in se habet adstri-
ctionis, tantum etiam frigiditatis, ut recte Gal. determinat, 7. *Simpl.*

Vis distinctius quid? Dabit tibi Auicenna. Est frigidum & siccum in 1. Sed hoc accipere oportet de recenti: vetustate enim calidum & ipsum euadit, ceu docet idem *loc. cit.* addendo, quod mediæ est ætatis, mistam habere facultatem.

§. 23. Contrà, quod ex maturis, tamen non maturimis fit, postquam tenue quidem excrementum expirauit, crassum autem subsidit, antequam (inquam) ad bimatum trimatumve peruenit: tantum habet caliditatis, quantum dulcedinis & tenuitatis. Hac de re legere fas est, quæ Galenus contra veteres disputat *toto lib. 2. Simpl.* præcipue à cap. 21. usque ad finem.

§. 24. Præcipuum est, quod ait, adhibitis omnibus, quæ in distincta medicamentorum notitia adhiberi debent, *Oleum*, quod ex maturis fit, calefacere nos tripliciter, vt *medicamentum*, vt *vestimentum*, vt *alimentum*.

§. 25. I. Vt *medicamentum*, cum foris vsurpatur ad digerendum, v. g. in lassitudinibus, quarum natium remedium est, 7. n. 11. Facit id autem, quod dulcissimum est, 3. *Sanit. tuen.* 6. ideo videl. quod digerit tantum, non etiam adstringit, *ibid.* cap. 8. Vsurpatur etiam in Ephe-meris iis, quæ à πύρεσσι sunt, quarum curatio expeditissima est, ducere in balneum aquæ dulcis, & largissimo oleo perfundere, 8. *Meth.* 2. Ei rei aptissimum est, quod ex maturis quidem, sed quod simul vetustissimum. Tale enim ob partium tenuitatem plurimum digerit, 1. n. 11. 4. & 5. Non perinde aptum est tale in leniendis doloribus. 6. *Meth.* 2. Causam do ex 2. *Temperam. ult.* Calida & humida sedare dolores, partim, quia euocant humorem, inania spatia musculorum occupantem: partim, quia partes ipsas humectant. Oleum igitur vetustum, quia iam acre est, & non perinde humectat, non perinde etiam dolores lenit.

§. 26. Hinc tollitur ambiguitas, quæ oritur ex indistincta locutione, 6. in 6. *Epid.* 5. *Oleum in leniendis doloribus calide adhibitur multam asferre nobis utilitatem.* Intelligendum enim est de prima olei ætate. Ita, quod dicitur 2. *Simpl.* 5. *Oleum & lassitudines factas tollere, & futuras mitigare.* Nisi enim tale sit, non humectabit satis, licet digerat satis. Hoc eodem oleo utebantur, in gymnasiis & balneis veteres, quæ quia non amplius frequentantur, sufficit digitum intendisse tantum. Qui plus vult, videat 2. *Simpl.* 14. 3. *Acut.* 52. Ad Mercurialis opus immortale de Gymnastica, frustra iueris.

§. 27. II. Vt *vestimentum* calefacit dupliciter. 1. Quatenus frigus arcet tenacitate sua. 2. Quatenus eadem prohibet effluuium caloris. Hoc est, quod Dioscorides ait, *ἀραιὰ καὶ ὀλίγα τὰ σώματα, τὸ ἐκείνου τοῦ σώματος* corpus à frigore.

Hoc est, quod Hannibal fecisse scribitur, Alpes cum exercitu transi-
turus. Cum enim timeret militum suorum corporibus, oleo iussit in-
ungere aduersus niales iniurias, vt ex Rom. Historia refert Mizaldus
1. *Hort.* 17. Simile quid Xenophon scribit *lib. 4. anac.*

§. 28. Heic scire oportet, Cum præservationis loco vsurpatur, su-
bito agere: in iis, qui iam perfrigerati sunt non subito, 1. *Simpl.* 13.
Mora enim opus est ad pororum cutis obliuionem, qua denique calo-
rem inhibet, suaque crassitie detinet, ob quam diu etiam adhæret, nec
facile in halitum abit, vt aqua. Huic cognatum est, quod idem ait
Dioscorides, *ἐμπέμπει τὸ ἐπὶ τοῦ σπλάγχνος τὸ ὀλίγον μῶν.* Nimirum, et tanto calo-
re naturali, partes omnes fiunt vegetiores: quin humectatæ fiunt
agiliores.

§. 29. III. Vt *alimentum* calefacit, quatenus auget substantiam
calidam sanguinis. Ita enim visum fuisse, tam Medicis, quam Philo-
sophis celebrioribus, ait Galenus 2. *Simpl.* 24. Quasi diceret. *Ego vero*
non credo, aut certe dubito. Vt enim nulla pinguedo nutrit, hoc est in san-
guinem vertitur, sed in bilem: ita oleum.

§. 30. Hoc tanto diligentius animaduertendum est, quo maior est
vsus olei intrinsecus apud Italos, & alios, quibus ob regionis calidita-
tem natium est, & à quibus accipimus nos Septentrionales. Ita enim
mihi persuadeo, nihil substantiale conferre ad alimentum: sed adiuua-
re tantum concoctionem frigidorum ciborum, quibus frequenter ad-
ditur. Hac in re succenturiatos mihi accersio duos Arabas, hætenus
sæpe laudatos, Sethi & Isaac: quorum ille duobus tantum verbis signi-
ficat rem, cum frigidum & acerbum oleum stomacho amicum esse ait:
hic clare docet, oleum ablata omni ponticitate, penitus fieri noxium,
cito in malos humores conuerti, & stomachum mollificare. Tale est,
non tantum, quod ex maturimis oliuis fit: sed &, quod ex immaturis,
vbi ætate deposuit adstrictionem. Quare Isaac ad suum vsum (alimenta-
rium) deligit oleum, quod in lingua quidem aliquid ponticitatis præ-
se fert, sed acumine caret. Tale est, eodem doctore, quod ex oleis
fit immaturis, sed per residentiam depuratur. Hæ sunt, quæ incipiunt
nigrescere, vt supra locutus sum, & dant oleum *viride* dictum. De hoc
Columella *lib. 12. cap. 50.* tum premi, cum baccae variare cœperint, hoc
est, iam quædam nigrae fuerint, plures tamen albæ, quod *ὑπερμαλόν* est
apud Theophrastum. Hanc ob causam Cato, agens de factura olei
viridis, ex acerbissima bacca, eademque nigra parat, & fore optimum
promittit. Norat autem ille acerbum distinguere à viridi, certus, acer-
bum ex alba fieri, vt constat etiam ex Columella *lib. 11. cap. 2.* De tali
oleo, factio (inquam) ex maiori parte immaturarum, loqui Sethi, fit

argumento, quod ait, Oleum, quod recens est, & nouiter manauit, id est, nondum defedit, stomachum mollicat, & cito degenerat in choleram rubeam, &c. Nimirum hi sunt mali illi humores, de quibus postea agit.

§. 31. Hoc tanto sollicitius accurandum nobis est, quo frequentius apud nos oleum rancidum est, quod ab usu alimentario prorsus abdicat idem Isaac, quod saporis sit asperioris & horribilioris, ut loquitur, adde vero, & odoris abominabilis. Plurimum autem ætatis annuo est, ut cum Plinio loquar. Post id tempus vetustas tædium illi affert. Et affert eo citius, quo negligentius habetur.

§. 32. Negligentia consistit in eo, si sinatur in ambiente calido. Commodissime seruari aiunt, vel in vitro, locis subterraneis, vel in fistilibus vitratis, loco perflatili, sed ad Septentrionales conuerso, ut Constant. in Geopon. habet *lib. 9. cap. 19.*

§. 33. Et hæc quidem ego fusius, ut stabiliam opinionem meam, Oleum nullatenus esse alimentum proprie dictum: sed condimentum, & quidem tale, quali Germani carere possumus, si recte utamur butyro nostro. Hoc nimirum est familiarius carnibus, quibus fere vescimur præ Italici olitoriiis, quod sine iniuria dictum velim.

§. 34. Debet autem nobis curæ esse butyrum potius nostrum, quod oleum tam facile inclinet versus alterum extremorum, hoc est, ut ego intelligo, corrumpatur, tam in calido, quam in frigido ventriculo. Testor fidem meam, cum Patauii initio Quadragesimæ, edissem aliquando pisces frigidos, in oleo fixos, sensisse me per totum decendium ructus nidorosos. Causam dedi, quod ab usu vini, quod bibimus, inflammatum fuerit oleum, 2. *Temperam. 4. & 5.* In frigidioribus metuitur *κρυσεύματα, Coalescentia*, de qua Gellius 17. *Noct. Attic. 8.* contra quem disputat Muretus 13. *Var. 11.* Nec est, quod quis dicat ex 2. *Simpl. 5.* humiditatem prohibere inflammationem, quod coci carnes assandas oleo illinant, ne crustæ fiant nimis duræ. Est enim tale, quod in corpore viuo non fit. Hoc autem facit in gutture *χίχρη, tussiculam*, non mordicando quidem, sed ob tenuitatem adhærendo, ut iam alibi dixi.

§. 35. Hoc facit etiam *oleum dulcissimum*, quod quidem simpliciter laudant in cibo. Quibus ego obiter, & aliud agens oppono illa Dioscoridis *lib. 1. cap. 26.* apud Marc. Vergil. *ὁ αἰσθητικὸς ὁλαται ὁ ὑγιὲς χυμὸς ἀρίστος ἔχει.* Viden' sodes *ὁ αἰσθητικὸς*? Sed cur hoc potius laudatur? *ἔστι δὲ κύριον*, propter quod est *ἀνώμαλον*. Ne Plinius facebat tibi negotium, arrige huc aures. Ait ille *lib. 23. cap. 4.* *Omne oleum stomacho contrarium.* Tu vero si totum contextum percurreris, planissime intelliges, sermonem illi esse de *Omphacino*, seu albo, ut Dioscoridi quoque. Si nolis, redi ad

lib. 15. cap. 1. & videbis, *Primum omnium è cruda bacca, &c. & mox, quanto maturior bacca, &c.* Vno verbo, *Totum exscripsit Plinius ex Dioscoride.* Ergo hæc corrupta sunt, quia non in Dioscoride tantum, sed in se ipsa quoque incurrunt. Accedat Auicenna & Serapio, vt numero testium vincam. Sed & ratione vincam, Oleum dulce laxat ventriculum, tonumque illi adimit: Omphacinum nihil tale habet, sed præterea est *ἀναιμία & μαλακνύει*. Coniungenda enim sunt hæc duo verba cum Marc. Vergil. & Cornario, vt sit sensus, *Commodum esse aluo, quatenus illam lubricat.*

§. 36. Habemus in Officinis duplex oleum, *Complectum & Omphacinum.* At vero, quia, vt Calēstanus monet, olearii cogi non possunt, vt duplex faciant: quid consilij? Quidam verbis distinguunt, aliud omphacinum est proprie dictū, aliud improprie: verum quid id mutat in re? Consilium est, gustet pharmacopœus, cum opus est *Omphacino*, si habet oleum suum adstrictionem, bene est; si nō, incoquat modice (non maxime, vt quidam inconsiderato loquuntur) ramos oleæ contusos, in duplici vase, vt Gal. iubet 7. *Simpl. 1. lib. 13. 3. lib. 2. & 3. 11. Meth. 16.* Cum opus est *completo*, accipiat quam dulcissimum simul & tenuissimum. Si digestionē opus sit valida, accipere oportet vetus oleum, hoc est, in bimatu & trimatu. In huius defectu Dioscorides docet decoquendum esse recentius in vase duplici ad mellis crassitudinem, & acquirere efficaciam veteris. Tu vero scito, si desideret Medicus omphacinum, non subito accipiendum tibi esse, quod adstrictionem habet validissimam. Tale enim potuit ex olea syluestri factum esse, quod longe potentius esse monuit Dioscorides duobus locis, lib. 1. cap. 29. & 118.

§. 37. Huius signum, quod non tantum *ἀσθρὸν* est, sed & *συνκρίει*, mordens, sed sine omni odore, cum quod ex maturis satiuus, *ἀναιμία* sit apud Dioscoridem.

§. 38. Hoc ipsum, quod (inquam) adstringentius æquo est, abluere oportet. Ita enim & hoc fit *ἀναιμία*, nisi & ablutio sit intemperantior, quæ adimat illi omnem adstrictionem. Tale vero, siue ob maturitatem, siue ob ablutionem, locum habet in magnis alui siccitatibus, in colicis ob *σπασμὸν*, in superpurgationib. in venenis, arsenico, risagallo &c. Sed tum oportet in magna copia dare, & tepidum, vt vomitum ciat. Caue tibi autem etiam atque etiam, ne des in illa alui siccitate, quæ est ob bilem crassam & multam. Incendium enim parabis intolerabile. Hoc accidisse vidi puerperis, quibus ob retenta *ἀναιμία*, cum alui stipitatione, dabatur oleum amygdalinum dulce.

§. 39. Desideras forte gradus qualitatum primarum? Habes implicite in oleis maturis & immaturis, in olei ipsius sapore & ætate, vt.

dici possit, quoddam esse frigidum & siccum, quoddam calidum quidem semper, modo autem humidum, modo siccum. Dulcissimum enim est calidum & humidum fere ad 2. gradum. Vetusissimum, vti & amurca, calidum & siccum in eodem. 2. *Eleomeli* puto esse *Mannam olea*, de qua supra. *Lacryma olea Sylvestris* seu *Æthiopica* creditur esse *gummi Elemi*. & *olea iaius* apud Hippocratem quid sit, vide apud Foësius in *Oeconomia*, & Eustach. in *Eros*.

§. 40. *Lignum olea* putem facere paria cum *Aspalatho*. Succu fo-
liorum vsus erat olim multus, & vsurpabatur ad vlcera calida, de-
pascencia & dysepulota. Ad aphthas in specie, Apollon. 6. κ. π. 4.
laudat ipsas oleas conditas. Ad putredinem 3. κ. π. 10. furculi supremi
germinantis oleæ, in vino decocti, & cum melle aspersi faciunt.

DE OPHIOGLOSSO.

CAPVT CLXV.

§. 1. **P**LANTULA hæc est noua & elegans, *Lingnam Serpentinam*
vocat, à similitudine quadam spicæ floridæ, quam habet,
vnde & nostris *Naser zünglein*. Gesnerus in *Hort. inopuntios*
vocaui, quod maneat semper vnifolium, cum alterum illud *peristichum*
dicatur, quod cum spica alterum acquirit folium, & à nobis in Cata-
logo ad pseudorchidas refertur. Aliis ad Dracunculos.

§. 2. Alii audaciores ad *linguam* seu *Lingulacam* Plinij lib. 24. cap.
19. & lib. 25. cap. 11. Eiusdem *Cerasiam* alij lib. 26. cap. 8. quibus obstat,
quod radix nodosa non sit. Huius alteram speciem facit Bauhinus in
Matthiolum, quæ plures habet linguas, quamuis pro abortu agnoscat
seu varietate in *Pinace*. Cuius generis illud quoque est, quod folio est
anguloso, necnon alterum, quod folio est subrotundo in *Prodromo*.

§. 3. Mihi placet Lobelij in *Obs.* sententia, varietatem eiusdem esse
Lunariam racemosam, quamuis folio lacinioso sit. Is addit, esse earun-
dem virium quidem, sed nostram hanc inefficaciorem. Chymistæ heic
se ingerunt, & Lunariis accensent, *Luciolam* vocantes, quod noctu
luceat. His creduli quidam Chirurghi ad stipulantur, & disserunt de fa-
cultate vulneraria. Mihi ad nugas occalluere aures. Vide post Gesne-
rum de *Lunaria*, *Cordum* & *Dodonæum*.

D E O R I G A N O.

CAPVT CLXVI.

§. 1. **A**ΠΟ τῆ ἐν τῇ ὄρει γὰρ δεινῇ, quod montibus delectetur, dici consensus est. Nostis *dosten* & *vvohlgemuth*. Ex speciebus quatuor, vt ego numero, duæ veniunt in Officin. comâ suâ. *Alterum* & *vulgare nostrum*, quod primum est apud Bauhinum in *Pinace*. *Alterum* seu *Creticum*, V. apud Bauhinum, *Heracleoticum* Dioscoridis, Matthioli, Dodonæi, Lobelij.

§. 2. De vtriusque sede dubitant Monachi in *Tryphera Sarac. Mes.* quod non, vt Dioscorides vult, habeat folia hyssopi: sed hypothesis illorum est falsa, Hyssopum nostrum esse Dioscoridis. Imo vero, vt supra definitum est, Hyssopus noster est Hyssopus Arabum: Hyssopus autem Diosc. & aliorum Græcorum est Origani species, fortassis VI. Bauhini, quam *Onite* appellat ille.

§. 3. De facultatibus dicturo incidit illud D. Augustini 4. *Ciuit. Dei.* à Marc. Vergil. *Com. in Dioscoridem* relatum, quod de tam multis Ethnicorum diis sapientiores dicebant, nominibus tantum distingui, vnam omnium potentiam esse: id nos etiam dicere posse de Origanis tam multis, iisque confusis. Licet autem ea in re non reiciam Pauli lib. 7. vocem, omnia origani genera habere vires incidendi, extenuandi, siccandi, calefaciendi in 3. gradu: non tamen indistincte accipio. Nam & Dioscorides, & qui eum sequitur Galenus 8. *Simpl.* distinguunt *Onite*, dicentes esse debilius *Heracleotico*, vtroque autem validius *Sylvestre*. Licet etiam pro vero habeam Palladij dictum in VII bri t. 13. Origanum (omne) amare loca aspera & saxosa: verum tamen & hoc est, locum à loco differre.

§. 4. Paucis, accommodo heic quoque consilium Galeni de oleo, & prouoco ad sensum. Is quia conuincit, *Creticum* dictum, esse gustu & odore mire acri & flagranti, vt Cronenburg. loquitur: nostrum vero in vtroque multis parafangis ab eo abesse: quis non videt distinctione opus esse?

§. 5. Hinc pendet conciliatio dissentientium in speciem auctorum. Hanc si asferre velim, haberem alios pro stupidis. Proprio igitur me hinc cum hac voce, Origanum omne est tenuium insigniter partium, ideoque aperit insigniter: contra non abstergit, quia non est amarum, non magis quam piper.

§. 6. Quæris, an purget? Non aliter quam quæ hætenus dicta sunt solucere alium, cum ob pituitam immorigera est.

D E P Æ O N I A.

CAPVT CLXVII.

§. 1. **P**ÆON (non Pœon, quamvis & hoc proprium sit) Medicus fuit insignis, qui Plutonem ab Hercule vulneratum sanauit, à quo & tota ars Medica nomen habet, & herba, de qua dicere instituiamus: quin medicamenta quædam *g. u. u. r. z.* Apollinem Pæonium, quem quidam in scenam introducunt, nondum ego reperi. Abest hinc etiam Pæon, Macedonum Rex, à quo Pæonia seu Pannonia dicta fuit Vngaria.

§. 2. Fuit herba etiam *γλυκύσθη* dicta, ideo subito coniungit Dioscorides. Quod vero mireris, Galenus *6. Simpl.* posthabito *παιρίας* nomine, *γλυκύσθη* præscribit. Habet utramque appellationem Theophrastus etiam *9. Hist. 9.* vbi extreme ineptus est Gaza sua dulcissima. Ineptiores etiam illi, qui ex quadrisyllabo, quod veteres omnes habent, dant nobis *γλυκύσθη*, *ιδε*. Est vox barbara absque dubio, ut etiam alia apud Dioscoridem.

§. 3. Differentiæ sumuntur à flore, eoque vel simplici, vel pleno, & rursus à floris colore albo, purpureo, rubro, pomi aurantij, &c. vel à radice. Apud antiquiss. in marem & feminam diuiditur, & differentia à radice sumitur. Maris enim radix recta descendit, & postea ramificatur inæqualiter: Femina subito quasi in digitos quosdam diuiditur, vnde *δάκτυλοι ἰσχυροί* dicuntur. Inter has apud Penam est promiscua quædam, uti vocat, radice quidem mas: foliis autem femina, quæ III. est apud Bauhinum.

§. 4. Ex utraque tria usurpantur in Officinis, radix, flos, & semen.

§. 5. Ex Gal. *loc. cit.* cognoscas, heterogenearum esse partium. Cum enim ait, radicem habere *ἀπὸ τοῦ σπέρματος, modice adstringentem*, partes paucas frigidas signat: cum ait esse *μὲν ἀπὸ τοῦ σπέρματος ὑποπύκνους*, duplices partes calidas ostendit, quæ & acres tenues sunt, quibus aperit & attenuat: & amaras seu crassas, quibus abstergit. Ideo menses ciere ait, hepato obstruere, & alia talia, cum hoc beneficio, quod tonum reddat partibus. In actiuis vult esse *ἐν τῇ φασὶς πυρρὴν, non euidenter calidam*, sed vel temperatam, vel parum calidam: in passiuis *ἰσχυρὰς ἐνεργίαν, tam potenter siccare*, ut non dubitet huic qualitati adscribere peculiarem in Epilepticis effectum. Habet in eam rem elegantem historiam, cuius simi-

lem non legeris alibi. Ait, puer quidam Epilepticus, quamdiu radicem collo gerebat, immunis erat à *radix*: cum auferebatur, aderat paroxysmus: cum reddebatur, desinebat. Hoc ille quidem refert ad *radix* siccas pæoniæ: at quia nostra non facit, quid causæ dicemus esse? Plerique decurrunt ad occultam proprietatem, quæ contingat radici ab effossione sub certo siderum positu. Fuit in Italia amicus, qui assererat, positum illum descripsisse Carrichterum in opere suo plantario. Superioribus annis, cum caput exfererent Rosæ crucis fratres, venit ad me quidam, qui asseueranter diceret, in effossione consistere totum negotium: sed non ego credulus illi. Fuit tale quid apud veteres quoque, vt constat ex Theophrasto 9. Hist. 9. ext. de fossione hellebori nigri, præsentē aquila: verum ille *indur* vocat *commentitium*, vt Gaza vertit. An radix Galeni non fuit natura sua talis, sed quia *innata*, adiurata, vt sic vertam? Vide post-Curas nostras. Diabolus enim in multis aut iuuat naturam, aut impedit.

§. 6. Habemus in Officin. Syr. de succo florum pæoniæ, præsertim plenæ contra Epilepsiam. Habemus etiam magnam compositionem *Elect. Diapæoniæ* contra eandem, de qua iudicare nolo.

DE PALMA ET DACTYLIS.

CAPVT CLXVIII.

§. 1. **T**OR *Palma* originem nullam agnosco: agnosco autem *tor* *phœnix*, quod fructus sint coloris *phœnicei*, seu rubri, qui idem *Spadix* seu *Spadicæus* apud Gellium lib. 2. cap. 26. *tor* *tor*, de quo dicitur.

§. 2. Est quidem distinctio sexus in multis plantis: sed in nulla euidentiores effectus sunt, quam in hac. Qua de re legeris multa apud Guiland. in *Pap. membr. 7.* inter cætera venustum epigramma Iou. Pontani de duabus palmis, longe à se inuicem diffitis, & tamen in fructificatione mutuas operas nauantibus. Adde huic Alpinum, lib. de *Plant. Egypt.*

§. 3. De partibus plantæ scire operæ pretium est. 1. Cum in florem erumpere vult, producit thecam quandam oblongam, quæ *tor* dicitur, quod in illa contineantur primum flores, deinde fructus, quasi gladius in vagina. Dicitur etiam *tor*, communi cum abiete nomine, vt supra dixi. Dicitur etiam generali nomine *tor* & *tor*, Archig. apud Galenum *tor*, *tor* vocat, proculdubio *tor*.

quemadmodum etiam *βοεάνε* apud Dioscoridem.

§. 4. 2. In hac theca, vt dixi, continentur fructus, qui *Palmulae Latini*, *Græci δάκτυλοι* dicuntur, *digiti*, vocabulo valde *μαυρίμα*. Proprie dicuntur *φασίνα* *δάκτυλοι*, glandes *palmeæ*. Crediderim, *Chrysobalanum* Galeni nihil aliud esse, quam palmulam illam, quæ aurei est coloris. Quid enim *Nuci Moschatæ* cum auro?

§. 5. 3. Est *ἐνέριον*, siue *ἐνερπίον*. Vbi certatur, vtra appellatio sit naturæ propior? Recte dicit Com. in *Theophr. 2. Hist. 8. Ill.* Scaliger, *ἐνέριον ἢ καρδία* in arbore sunt idem. Ego paululum mutabo, *μενάνε* (est autem cerebrum medulla quædam) in arbore est analogum cordis. Si intes, dicam, *ἐνερπίον* est propius. Est enim, mea opinione, *βράχμα* ἢ *μυελος* plantæ, ideo exciso eo moritur. *Ægyptij* delirant, cum dicunt, palmam alimentum habere, non ex terra, sed ex aëre, quæ per cerebrum trahat. Qua occasione meminero colloquij, olim inter me & literatum quendam habiti. Ambulabamus in horto prædij, cum ille conuersus ad me, Dic mihi, inquit, qua parte planta vitam suam habet? In medulla inquam. Non, inquit ille, sed in cortice. Præciso enim illo, vt partes nullibi se tangant, emoritur. Facetum argumentum! subieci ego. Tibi si detrahatur cutis vniuersa, etiam morieris. Cortex est causa sine qua non. Ideo medullam meam ita accipies, vt par est, sequitur mors non tantum læsa parte principe, sed & ministris. Ceterum opinionem meam de ortu cerebri palmæ Plinius confirmat *lib. 13. cap. 4. Animam* vocans. Cui opponi potest ex *Theophr. loc. cit.* quandam *χαμπίπος* viuere sine cerebro. Ergone est pars accidentalis?

§. 6. In digerendis speciebus consentio Bauhino nostro, præterquam in vno, quod *Draconem Clusii initio Rar.* excludit ianua. Est enim palmæ species, descripta à *Theophr. 2. Hist. 8.* fructu erui, vt *Animadu.* in eum locum ostendi.

§. 7. *Palmam dactyliferam* Romæ vidi, à S. Dominico satam, vt aiunt. Primum folium *Noriberge* natum, *Camerarius* pingit in *Horto*. Hunc emulatus est *Bodonius*, in *Theophr. 2. Hist. 8.*

§. 8. Eodem modo in enumerandis cognominibus dactylorum non ero occupatus, quod nec delectatio heic vlla sit, nec vllus vsus. Tantundem enim valent prisca illa, quantum hodie *Ægyptia*, quæ *Alpinus* numerat in *lib. de Plant. Ægypt. suo loco*.

§. 9. Duo monebo tantum, *Alterum*, dactyl. nomen fuisse olim speciale earum palmularum, quæ siccæ, & adstringentes in *Ægypto* condebantur: hodie omnes ad nos allati ita vocantur. *Alterum*, risu dignos esse, qui *Iudaicas inclutas*, vt Plinius vocat, confundunt cum *χελιδίνι*. Vox enim Græca est, & *Miscellaneas*, seu *Viles* significat. Fortassis & tertium addere

licet. Cum apud authores quosdam *βάλανι*, glandes, dicerentur, feminæ tantum fructus, ut maris *φλῶις*, quod est apud Pollucem; feminæ autem colore differunt, ut est apud Theophr. *loc. cit.* rubentes quidem *φαινοβάλανι* dictæ sunt, flavi autem *χρυσόβάλανι*. Hos Rauvv. in Arabiæ quodam deserto vidit, sed ad nos non feruntur. Ab his differentes sunt Myrobalani, supra in Ben dictæ.

§. 10. Sed quid sunt *κεφαλαίαι ἢ κεφαλίδες*? Omnes quidem hoc nomen merentur, quod *κάεα*, caput petant, & vel inebrient, vel capitis dolorem faciant: sed in specie datum fuit olim illis, quæ siccis & Ægyptiis ex aduerso opponuntur, ut diserte Gal. 2. *Alim.* 16. An hæ sunt *κεφαλίδες* dictæ?

§. 11. De facultatibus agens Gal. 8. *Simpl. c. φῶις*, fufe deducit, omnes plantæ partes adstringere. De succo ramorum seu foliorum peculiariter ait, austerum esse, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida. At 2. *Alim.* 16. dilucide explicat, quæ bona, quæ mala habeant fructus in usu alimentario. Bona equidem video nulla, nisi quod famem, sitimque sedent, malorum extrema: mala autem infinita. Nam nec in ventriculo recte coquuntur, nec in visceribus sequentibus quidquam boni gignant, quin obstruunt; multo minus in habitu. Dum coquuntur, caput replent, hoc est, dolorem inducunt: sin minus, ebriis similes faciunt. Concoctæ succum crassum & fungosum, instar caricarum, gignant. Quod dum detegere vult Plinius *Corpus augere*, frustra faceffit negotium Iulio Alexandr. 13. *Sal.* 11. & nobis omnibus. Vno verbo, *longiore usu faciunt cachexiam melancholicam.*

§. 12. Quos hodie in Ægypto vsus præstet tota planta, videre est apud Alpinum, quo loco dixi.

§. 13. *Offa dactylorum vsta* præscribit Archigenes apud Gal. 1. 2. *ἀπ.* 3. ad denigrandos capillos. Habemus in Offic. magnam compositionem *Diathamaron Nicolai* (*Thamar* sunt dactyli) cuius rarus est vsus, propter ponderum incertam varietatem. Prædicatur in affectibus suspiriosis, hydropicis, nephriticis, &c. Habemus etiam *Elect.* *ἀπ.* *φαινίκεος* duplex, *Mesue* vtrumque, ut puto, alterum molle, alterum solidum, celebratius in rei varietate, quàm tutius in febribus diuturnis & compositis, in quibus solenniter prædicatur. Ut enim de ponderum varietate non dicam, neque turbith, neque diagridium recte correctæ sunt, propterea non sine violentia purgant, & ablego ego ad clysteres, ut Confect. Hamech, Diacolocynth. & huiusmodi alia. *Empl.* *ἀπ.* *φαινίκεος* duplex, calidum & frigidum extrinsecus habet suas laudes, in abdominis malis.

DE PAPAVERE ET OPIO.

CAPVT CLXIX.

§. 1. **N** VLLAM originationem agnosco vel τὸ μῆκος, vel τὸ papauer, quamvis quod sciam, de Latino nondum viderim, qui ausus sit. Vetustissimis temporibus *Papauer* etiam masculinum erat: vt τὸ μῆκος mansit, manetque. Præter distinctionem pragmaticam in *Album* & *Nigrum*, ratione feminis, in Offic. vſitatam, est μῆκος ἡ μαρς ἢ ἀγρία, quarum illa hortensis, est species illa varietate florum & colorum mirifice exultans: hæc est eadem cum vulgato in fegetibus, quod ποιάδε vocant omnes, *Klapper: oder glitschrosen*. Quo modo cum vulgo dictum *papauer spumeum* manifeste eiiciatur his finibus, & ad *Lychnidas* relegetur: ratum etiam habeo Bauhini factum.

§. 2. Restat ἡ καραῖνις μῆκος, & recenter inuenta, ἡ ἀκανθώδης dicta, *Figo del inferno* Italis, XVII. apud Bauhinum in *Pinace*: de quibus per otium cogitare possunt, quò referre velint Botanici. Spinosi quidem, quia caput illud longe abit à papauere: Cornuti autem, tum propter hoc ipsum, tum quia ἡ ἀκανθώδης illa non est in vase cornuto, sed in ipso semine. Ego enim intercedo pro honesta vtriusque ex papauerum contubernio dimissione.

§. 3. Quo minus idem cogitem de *Rheade*, quam *Anemonis* accensitam velit Marc. Vergil. in *Dioscor.* & *Pena*: odor facit, & effectus plane papaueraceus, vt dicam. De semine Papaueris vsuali, albo & nigro, hanc obseruationem condo, iussus à Lobelio *Obs. f. 142. Animaduersum est*, inquit ille, *naturam quandoque ludere, & semen album satum vertere in nigrum*. Huic succinit comes & socius indiuisus, *Pena, Adu. f. III.* dum semen agnoscit, interdum nigrum, aliàs album, vt loquitur. Verum, ille diuerticulum sibi parat, fieri aiens, cum ex spontaneo siue fatiuo fit syluestre, hoc est, cum fatiui semen, & sine voluntate hortulani germinat, adeoque non veretur appellare *Hortensesylyestre*.

§. 4. Ego vero hoc dogma inde struo, si tam sibi sunt vicina temperamenta horum seminum, vt alterum alterius colorem induat: proculdubio facultates etiam vicinæ erunt, & quidē nociuæ potius, quam salutares. Quo minus excusationis habebunt nutrices nostræ, cum infantibus suis in pulte dant hæc semina, si sequius quid accidat. Et iam incidit mihi, qua seueritate alumnus meus, auus maternus,

HANSIVS LEVFER, arguerit me ab esu plantarum rusticarum, quas illi in encaniis suis copioso hoc semine spargas, distribuunt cognatis. Nisi enim quid sinistri in memoria illi fuisset, non fecisset. Simili austeritate utebatur in sem. hyoscyami, quod in marginibus portæ Siebanæ frequens, & licentiose vorari norat à gregalibus meis.

§. 5. Sed hæc iam ad facultates pertinent: de quibus generale Gal. effatum est, 7. *Simpl.* ex Dioscoride, ἀπαρτὸν μικρότερον ἢ δύο αὐτὸς ἵσχυον. Descendens deinde ad species, & specierum partes, docet, adeo intendi in quibusdam frigiditatem, vt ad 4. & vltra perueniat. Qua in re cautione opus est. Licet enim sylvestre genus ab hortenſi late differat; quamvis aliud sit substantiam sumere, aliud succum, 3. *Temp.* 3. non potest tamen de lacte v. g. sem. papaveris dici, quod frigidum sit in 4. cum de Opio & Meconio id possit.

§. 6. Nimirum erant olim, & sunt hodièque hæc duo medicamenta in maximo usu, & vt recte discernantur, operæ pretium fuerit ab ipsis nominibus ordiri. ὅτις (ita χυλὸς ἢ χυμὸς) & ὅμοιος (exempla sunt Notis in Galenum plura) apud Grammaticos sunt idem: apud Medicos non semper. Quando cum vulgo loquuntur, idem illis est ὅτις, χυλὸς, ὅμοιος: quando inter se, aliud est ὅτις, aliud ὅμοιος, & quod ad rem nostram, aliud est ὅμοιος, aliud μικρότερον, quamvis in vulgari loquendi more nihil intersit.

§. 7. Quid igitur peculiare habent Medici? ὅτις quidem folius *Laseris* seu *Sulphij* est, adeo, vt Gal. 8. *Simpl.* & alibi de illo agens, ne nominet quidem plantam, tanquam publicatam iam, & (vt sic dicam) priuilegio munitam, ne aliorum trahatur. Ideo nude ait, ὅτις est vel *καυλωτός*, vel *μυδιός*, (alibi *παρθινός*) vel *σουλανός*. An defectu laborant Codices omnes? vel ideo quia non distinguit ab Opio. Vide Indicem in Gal. nostrum, & Foëf. ὅμοιος autem, forma diminutiua, & vt μικρότερος, folius pariter est papaveris, 1. *Antid.* 15. cuius tamen rei 7. illo *Simpl.* πρὸς μικρότερος, vt & seq. 8. post ὅτις, nulla item mentio. Et filet Foësius quoque.

§. 8. Quo magis loquendum mihi est, & clarigandum Coræbis quibusdam, qui toties apud Plinium scriptum non repererunt, veniant mecum ad Galenum, & vnico tantum inspecto loco, discedant iterum, si ita velint. Is erit 9. κ. π. 4. in Philonio Tarsensi, vbi Oedipus scribit,

πῶς δὲ χρᾶσαι, ἀφ' ὧν βάλει πρῶτον ἐπ' αὐτὸ
— ἀπὸ.

Cum vero scripseris ὅμοιος, articulum primum superiniice ipsi Masculinum. Hoc testimonio qui non conuincetur, veterem esse nomenclationem,

ne à 10. quidem aliis vincetur. Interim in plurimis compositionibus, ipsa etiam Andromachi Theriaca, inuenies *ὀνὶ μόνον*. Mansit apud Turcas, Indosque in Asia vocabulum, sed corruptum in *Osum*, seu *Omsium*, seu *Affion*, seu *Amsian*, vt est apud Garziam, Rauvv. Alpinum & Bellonium.

§. 9. *Opij* & *Meconij* differentiam inueniet, qui volet, apud Dioscor. lib. 4. cap. 65. & Plin. lib. 20. cap. 18. illud quidem fieri capitibus papaueris incisis, & succo inde stillante excepto: hoc autem tota planta contusa & expressa: propterea Meconium longe ignauius esse Opio.

§. 10. Heic quæstio est, ex quo papauere fiat *Opium*? Multi multum referre putant, ex albione an ex nigro fiat? Ex albo fieri tam in Asia, quàm in India, ex Bellonio & Garzia constat. Atqui apud Dioscor. etiam fit ex nigro & syluestri. Et author est Pena *Adu. f. 111.* in Asia hodièque ex utroque fieri: imo ex corniculato quoque factum fuisse olim, ex 6. Dioscor. deducit idem.

§. 11. II. Est de modo collectionis. Eum describit Dioscor. satis accurate. Idem facit Bellon. 13. *Obs. 15.* de Cilicibus & Paphlagonibus locutus, à quibus porro distrahatur. Alpinus 4. *Meth. Egypt. 2. Saïeth*, locum in Ægypto vocat, vbi olim *Theba hecatompyla* steterint, vnde afferatur Cayrum, quod ille pro vero *Thebaico* habet.

§. 12. III. Est de notis *Opij*, quas & Dioscor. lib. 4. cap. 65. habet, & Plin. lib. 20. cap. 18. Mihi lubet afferre, quæ Bellon. habet *loc. cit.* *Optimum est amarum*, inquit, *gustu calido & acri, vt fauces incendat, flammam leonina pellis instar, odore graui, & viroso, in massam veluti ex granis diuersorum colorum, coactum.* Has notas autoritate Paludani firmat Bauhinus in *Pinace f. 495.* His ego persuasus, Penæ potius, *Adu. loc. cit.* credo, quàm Matthiolo, habere nos *verum, & non adulteratum vel Thy-melea vel Glaucij succo.* Tu vide quid opponat Bauhinus *loc. cit.*

§. 13. IV. De facultatibus sit, de quibus ita sentio. Est heterogenearum partium, adeo, vt calidum quidem dici possit in 3. frigidum autem in 4. quia tandem refrigerando & obstupesciendo interficit. Id ipsum est in modo substantiæ, tam mirabili, vt nec crassum dicere possis, nec tenuem: quin *ἄσπρον* vocabat S C H E R B I V S, nec repugnabat iis, qui agere dicunt tota substantia.

§. 14. Hanc præfero, propter familiarem, quem apud Turcas habet vsum, qui præstare illis creditur de die agilitatem quandam corporis & animi: de nocte, grata insomnia. Vnde vtuntur, tam in pace, quàm in bello, vt si carere illo cogantur, de morte cogitent. *Miserimus quisque*, inquit Bellonius, *qui asprum unum tantum habet, pro dimidia parte*

parte emit opium. Cum delectum militum habet Imp. Turcicus, tota provincia orbatur opio. Summa, talis est infania, qualis hodie insaniunt Tabaco.

§. 15. Inter nostros homines plurimis in ore natat *Laudanum Opiatum Paracelsi*, cuius veram descriptionem nemo non arrogat sibi, cum fortassis sit inter non entia. Nostrium *Extr. Opiatum*, quo minus esse credam, vnicum facit experimentum, quod cepi. Adactus clamoribus colici cuiusdam, dedi gr. ij. in Syr. de Chamæmelo, vnde nihil lucri mihi præter mictionem cruentam.

§. 16. Quo casu viso, cum in memoriam reuocassem mihi admonitionem virorum eximij, D. IAC. ZVINGERI, quam pro familiaritate nostra dabat mihi tam musteo doctori, *Cave canem*: abstinui in posterum. Non possum autem dissimulare, quid mihi eo ipso tempore fecerit (sic appellẽm) dederit, cum cogerem illum aperire mihi sensa animi sui. Mi Hofmanne, credas mihi, inquit, cum ingenti suspirio, Opium non minus formidabile est, quàm Mercurius fugitiuus Chymistarum. Quid ita vero, inquam, mi suauissime? Habeo tot correctiones Opij, quot dicere non possum, infideles omnes præter vnã, cui nunc demum incipio aliquantulum fidere. Accipio Opij & specier. Diambraæ ana partes æquales. Affundo spir. vini toties, quoties ille tingit. Hoc crassamentum, abstracto iterum vino, est *Laudanum meum*. Hoc cum communicassem cum D. Friderico Pierio, qui forniculam & alia instrumenta vtenilia habebat, visum fuit, è re vtriusque facere periculum. Fecimus. Anni sunt ipsi 37. è quo tempore opium meum est opium & odore, & fermentatione. Quamobrem non vtor etiam.

§. 17. Vtor autem, si res postulet, *Syr. fl. papaueris rhæadis*, imitatione D. GEORGII PALM, olim in Rep. nostra celeberrimi, quem dixisse ferunt, se hanc gratiam ambire apud ægros suos, vti noctem illam, quæ exciperet vocationem suam, habeant quàm quiescentissimam, idque beneficio dicti syrapi. Medici

§. 18. Super hoc sunt alij duo *Syr. de capitibus papauer*, semine prægnantibus, in Offic. nostris, descriptione Mesue, cuius vtriusque vsus in catarrhis calidis tenuibus, simplicis quidem fere cum vigiliis: compositi autem in metu phthiseos, necnon in diarrhœis & dysenterijs ab eiusdem generis humoribus,

§. 19. Ex iisdem capitibus eodem scopo fit in Offic. *Loch de papau-Mesue*. Fit etiam apud Gal. 7. κ. πτ. 2. *Diacodion* dictum, in magna varietate componentium, quam vide apud ipsum. Rationem nominis si quis reddi sibi velit, dicetur, *κωδον*, κ, & *κωδον* π, est *caput papauæ*.

ris. Hoc posterius transformant imperiti in *vis* vel *vis*: sed legitimum est solum illud, ideo inscriptio medicamenti est *vis*, à neutro scil. Si enim à feminino esset, *vis*, *vis* fieret.

§. 20. Apud Gal. est Andromachi, & Critonis, & Heræ, & Damoscratis, carmine, & Galeni ipsius, quæ simplex est, ut & Mesuæ: at composita est tam altera Mesuæ & Actuarii, quam Ioan. Baptistæ Montani. De qua sciendum est, præter cap. papauer. habere etiam *filiquas dulces* dictas, *Carub. Ægypt.* Alp. *unser Iohanß-brott.* Hanc æmulatus est felicissime nunc PLATERVS, Doctor olim meus, qua vtor, præ Montani illa cum successu. Præterquam enim quod acres & calidos humores densando sistit, *vis* est egregium.

§. 21. Mihi hoc libet addere, si qui è nostris velint se liberare *seruitio Tabaci barbaro*, eos voti compotes fore intra mensem, si ea hora, quæ fumere solebant, accipiant haustum vini Maluatici vel Hispanici. *Ol. pap.* tam albi quàm nigri impinguat, inquit Dispensator noster. Quomodo? Habet vires Ol. de hyoscyamo.

APPENDICVLÆ.

§. 22. **H**Is concinnatis, vidi Bauhinum in *Pinace* obseruare, *Massach* Turcarum esse idem cum Opio. Obstupui rei nouitate vel ideo, quia præconcepam habebam opinionem, *Massach* esse semen. Erat vero illa fundata super relatione D. IOH. RANTZENBACHII, qui Patavij referebat nobis, vidisse se eius magnam copiam in arce Strigoniensi, capta à Christianis anno 1595. Quod cum confirmatum vellem auctoritate præcipui alicuius scriptoris, inueni apud Clusium *Not. in Garz. 2. Arom. 25.* eos qui ex Oriente ad se redierint, compositum quoddam esse affirmasse. Idem in *Acostam cap. 24.* inclinatur in *Bangue Indorum*. Vide Nomif. Lukij nostri, f. 354. Ego vero meditatus illa, quæ Alpinus scribit de causa, cur Turcæ tantopere sectentur Opium, ut habeant scil. de nocte suauia in somnia, puto, Venerea; & vero eadem illis præstat semen *Stramonie vulgaris*, quæ est *Tatula* vel *Datura* Turcarum, *Solanum Manicum* Dioscor. *Nux Mehel* supra, cuius folia tacta solo olent pisa ambusta, incidi in eas cogitationes, semina à Rantzenbachio visa, fuisse hæc. Auxit suspicionem, cum ab eodem Bauhino acciperem *Burlatoriam* Hispanis dici, fortassis propter ea, quæ Garzias scribit de furibus.

§. 23. An fuit hoc *Nepenthes*, quod Iouius scribit Selimum Imper. comedisse, ut animo voluptatem afferret, & memoriam tolleret rerum molestarum? Credo. Bellonius tamen 2. *Obs. 50.* inclinatur in

Rutam Sylu. seu *Harmalam* dictam, cuius semine palam vefci Tuicas ait. Sed cur? Non dubitem fieri, non ob aliam causam, quàm eam, quam ex Alpino dixi. Vnde verissimiliter coniectabo, semen hoc, cum calidum, siue in 3. vt est apud Gal. 7. *Simpl. cap. de Moly*: siue in 4 vt est *seq. 8. cap. de Ruta*, plurimum excrementitij humidij habere, quo, non minus quam Opium, mentem loco moueat, mirabilibus illatis phantasmatis. Qua ratione, cum ad *Moly Homericum* deuoluti sumus, ne porro erretur, commodum heic sistatur fabula.

DE PARIETARIA.

CAPVT CLXX.

§. 1. **Q**UOD parietibus & muris inhærescat, *Parietaria* & herba muralis dicta est nostris. Ita quod vitris, seu vrceis vitreis mundandis seruiat, *Vitreolaria* seu *Vrceolaris* iisdem vocata fuit.

§. 2. Sed quid apud veteres fuit? Consensus fere est, *Helxinen* Dioscoridis, Plinij, Galeni, Pauli, aliorum esse. Tu vero accipe posteriorem Dioscor. quam & *σπείρου* vocat, & folia Mercurialis habet: prior enim, *Cissampoles* cognominata, hederæ folia habet, & est *Convolvulus arvensis minor* noster.

§. 3. Gal. 6. *Simpl.* coniungit; sed de posteriori tam parcus est, vt putem adiectitia esse. Idem de nostra asserit, & *πυρίκη* & *σπείρου* esse. Quibus acquiesco, quia alium vsum apud nos non habet, quàm in clysteribus mundificatiuis, vt loquuntur. *Syr. ex succo*, an purget, nescio.

DE PASTINACA, vide DAVCVM.

DE PENTAPHYLLO, ET

Heptaphyllo, seu Tormentilla.

CAPVT CLXXI.

§. 1. **C**ONIUNGO, quia congeneres esse puto. Atque vt *πενταφυλλον* (aliis *πενταφυλλον*) Dioscoridis & Galeni satis notum est: ita
XXx ij

Tormentilla minime à *Tormentis* dentium ita dicta quibusdam, à tormentibus seu dysenteria, aliis propter radicis rubedinem. Qui *Chrysogonum* Dioscoridis augurantur, folia querna non æstimant. Desunt & alia, de quibus Dodonæus.

§. 2. Idem est author, posse radicem eadem, imo efficacius, quæ *Pentaphyllonis*, ut barbare loquuntur Prædici Itali. Commendat idemet in febribus putridis. Hoc pendet à Galeni assertionem, qui *Pentaphylli* radicem potenter ficcare ait, sed sine acredine & morfu. Hoc melius fecerit, quæ odoratior, qualis est illa, quæ in montibus eruitur. Nostra, quia in sylvis umbrosis & vdis crescit, ignavior est. Credo tamen in mensibus sistendis satis validam esse. Eodem modo in ventriculo roborando, cum acoro condiri recte posse. Ita in ruptis, ex alto delapsis, &c. Vide Lobel. *obs. f.* 395.

DE PERFOLIATA.

CAPVT CLXXII.

§. 1. **R**ATIO nominis ducit nos recta ad usum Chirurgicum, qui est in herniosis quibusdam. Sítne, vel *Cotyledon* Dioscor. vel *Cacalia*, vel *Seseli Æthiop.* non possum dicere. Quominus certi quid de facultatibus narrare possum. Quæ enim à signaturâ petuntur, multis modis inepta sunt.

DE PEVEDANO.

CAPVT CLXXIII.

§. 1. **P**ERXH pinus est, cui adiecta vox, *sum*, extenuatoria, facit *Pinum humilem*, seu *Pinastellum*: quia folia sunt pini. Radix in superficie comosa est, hoc est, supersunt ex defluentibus per hyemem foliis filamenta quædam, unde *Haarstrang* nostris dicitur. Ipsa ad duos quandoque cubitos in terram descendit, succo plena flavescente, sulfur etiam odore prodit manifestum. Hinc *Schwebelwuriz*, quibusdam Offic. *Faniculum* porcino dicitur.

§. 2. Ex his signis cognita planta omnibus Botanicis pingitur & describitur. Mihi non satis liquet, an propter tantillam in foliis differentiam, constituendæ sint distinctæ species Germanici & Italici. Satis

enim erat monuisse. Matthiolus, proposita vera planta, dubitat, an legitima sit illa, quam Officinæ ostendant? Mihi vel propterea acceptabilis est, quia exprimit ^{capitulum} illam Dioscorid. ^{vel tunc pisan inascul} ^{& mulo}, quam nec Dodonæus, nec Clusius habet. Olim potuit dubitari: nunc, ut dixi, certæ cognitionis est. Nec obstat, si & odor, & sapor alicubi ignauus est: ego tam vegetam habui in manibus, quam vllum esse potest sulphur.

§. 3. Nec dubito facultates à Gal. traditas (de Dioscoride non dicam) ad amissum conuenire. Ex hoc igitur potius fonte petas, quam ex Dodonæo.

DE PIMPINELLA VTRAQUE, Saxifraga, & Sorbastrella.

CAPVT CLXXIV.

§. 1. **N**OVITIAM esse vocem, videt vnusquisque, & cuius scripturæ multæ varietates, quas non affero. Quatuor mihi sunt plantæ, *Saxifraga* maior & minor: *Sorbastrella*, (quæ & *Sanguisorba*) maior & minor.

§. 2. Illarum vtræque calida & sicca est in 3. gr. cum insigni partium tenuitate, qua linguam euidenter ferit, radix præcipue. In calculis comminuendistam præfertur aliis remediis, ut nomen inde acceperit. In mensibus & lochiis mouendis nihil præstantius Noribergæ, *über-rogene pinellen*. Contra ictum canis rabidi, imo & serpentum, mirifice laudatur. Vide Dodonæum.

§. 3. Harum vtræque contrariæ facultatis est, frigidæ, siccæ, adstringentis, ab effectu in sanguine sistendo, *Blutwuriz* dicta. Ideo Chirurgi in sistendis vulnerum hæmorrhagiis valde amant. In mixtu sanguinis laudat Conferuam, superbibita aqua, Solenander 3. *Consil. 27*. Idem non repudiavit radicem conditam, saccharove obductam.

DE PIPERIS TRIBVS generibus.

CAPVT CLXXV.

§. 1. **T**ο πικόν, (vt neque alia huius terminationis) Græcum esse diserte negat Athenæus lib. 2.

§. 2. De tribus eius speciebus ita se habet res, vt scripsi *Animadu. in Theophr. 9. Hist. vlt.* Piper longum non est Æthiopicum Matthioli, sed Cordi, quod duobus locis repræsentat nobis Clusius, in *Garz. 1. Arom. 22. 1. Exot. vlt.* Piper rotundum idem iisdem locis describit, & pingit. De hoc obseruandum, veteres, præter Theophrastum, distinxisse in *Album*, & *non rugosum*; & *Nigrum*, *rugosumque*. Distinxeant hæc inter se maturitate & immaturitate. Quod maturum, protinus erat *Album* & æquale, quale idem Clusius pingit in *Garz.* Quod immaturum *Nigrum*, rugosum, quale est omne nostrum. Quod igitur est, quod nos dicimus *album*? Id immaturum, cuius cortex decidit. Sed cur maturum quidem ad nos non venit, immaturum venit? reddiderunt nonnulli, immaturum esse acrius. Hi pro se habent Galenum, qui 7. *Simpl.* ait, *ἡ δὲ πικρὸν ἐπιμαρτυρεῖ τὸ μὴ αἰετὸν.* Cur? quia est *οὐκ ἔστιν ἁπλοῦς*. Quibus ego, hypothesis est falsa. Constat enim experientia nostrorum nautarum, quo maturius piper est, eo albius. Succinit his Clusius, cum ait in *Garz. Piper album & non rugosum*, quod pingit, *Acrius & Odoratius fuisse*. Nimirum in vniuersum ita est, Natura coquendo ad candorem accedit, quo tempore nisi decerpatur piper, tum vero *ἡ δὲ πικρὸν ἐπιμαρτυρεῖ τὸ μὴ αἰετὸν* sit, *es verdort, und verhiuzelt am Stam.* Hoc vero non accidit *ἡ δὲ πικρὸν ἐπιμαρτυρεῖ τὸ μὴ αἰετὸν* (quia Natura non facit saltum) sed postquam plane maturuit. Et hæc est explicatio huius loci Physica, in qua acquiesco. Ex hac intelligitur, quatenus in pipere nostro locum habeat electio, vt sit *Candidum non rugosum*, &c. Illi non sinunt candesceri, & maturescendo soliditatem acquirere: quin subito ac baccæ sunt, deripiunt. Hinc immaturarum, quæque vix defloruerunt, baccarum tanta copia, vt picturæ etiam ostendunt.

§. 3. Quamobrem nihil iam restat, quam vt facultates exponamus, duplicis (ita loquor) piperis, initio factæ à rotundo. In his cauto opus est, ne simpliciter acceptemus *ἡ δὲ πικρὸν ἐπιμαρτυρεῖ τὸ μὴ αἰετὸν* Galeni. Si enim tale est, quomodo *ἡ δὲ πικρὸν ἐπιμαρτυρεῖ τὸ μὴ αἰετὸν* & *ἡ δὲ πικρὸν ἐπιμαρτυρεῖ τὸ μὴ αἰετὸν*? Siue de 3. siue 4. gradu intelligas? *Calidum*

esse piper fateri, parum est, 1. *Simpl.* 2. & 12. *alibi*, & tale, quod expediat nos à vanitatibus Indorum, quæ Noribergam vsque penetrarunt, piper refrigerare: at verò ad 4. grad. ascendere quis credat? Nec satis quadrat ad n̄ *Sapientior*, 1. *Antid.* 14. 4. *San. tu.* 5. Sed abeat.

§. 4. *Piper nostrum rotundum* omne est immaturum, nec tamen adstringit: sed valide discutit, 6. x. n̄. 1. in stom. Critonis. Eius rei causa consistit potissimum in acredine, qua singultum etiam in ventriculo facit, 3. *Caus. sympt.* 2. 3. *Loc. aff.* 7. 6. *Aph.* 39. Magna differentia in eo est, si vel integrum sumatur, vel in pulvere. Pulvis in ventriculo quidem facit id, quod dixi: hepar autem & reliqua viscera valde inflamat. Qui ergo ventriculo consulere volunt, deglutiunt integra grana. Hac in re opposuit se mihi magnus socius, inanem spem esse dicens. Ego vero regeffi illi primum hoc *pariſſimum*. Impone piper aquæ, vel simplicis vel rosaceæ, inuenies post biduum, aut triduum aquam quidem nigram, & impigre piperatam: piper autem insipidum. Deinde subieci, Nostine iuuenem olim egregium, D. THOMAM SEGETTHVM, Scotum genere? Is mihi retulit, Ampl. D. G. MICHAËLEM LINGELSHEMIUM, &c. cum haberet tales obstrigilatores, qualis tu mihi nunc es, mandasse vni ex famulis, inquireret in excrementis suis in grana ista, diligenter elueret aceto, siccaret, frangeret dentibus, ore volutaret. Factum est, inuenit prorsus *amara*. Quid ille? TACUIT. An tale quid sit in *Pipere condito in racemis*, quod Clusius pingit in *Garziam*? Et hæc de rotundo pipere.

§. 5. In longo oportet primum distinguere, vnde sit? Aliud enim ex India Orientali est, quale nostrum: aliud ex Occidentali, de quo pauca Monardus, *Simpl. cap.* 54. Galenus aliquot locis conqueritur, piper longum suo tempore adulteratum fuisse certa quadam herba. Alioquin 4. *San. tu.* 5. & 6. probat, quod piperis qualitates exhibet, integrum, non foraminulentum, Barbaria aduectum, &c. 8. *Simpl.* nihil aliud habet, quam quod ex falsa hypothesi deducit, esse iuuum, qualis in Corylo, humidiorum reliquis speciebus, quem 4. illo de *San. tu.* substituit albo & nigro, quod ne amplius fiat, deprecatur Garzias. Rationem petieris ex Lobelio, qui *Obs. fol.* 617. ultra 2. caliditatis & siccit. gr. non esse contendit, licet Monardis Occidentale suum etiam ad 3. pertrahat.

§. 6. In eodem de *San. tu.* commendat Gal. ad flatum. Ib. est duplex *Diatrionpepereo*, quorum alterum & compositum plerique Medicorum nostratium præferunt magnæ compositioni Mesue in ventriculo, puta refrigerato. Ego certe præfero *Elect. Ducis Nicol.* quod eadem facit cum ingenti illo simplici apparatus. In ventriculo dicto vsantur

quidam *ol. de piperibus* eo modo, quo *ol. vitrioli* : sed opus est cautio-
ne. Alioqui in paralyfi extrinsecus egregium est medicamen.

§. 7. De *Capfico*, quod Piper Americanum seu Brasilianum vocant,
videris Clusium in *Monardin*, *loc. cit.* Integrum vero tract. in *Curis post.*
fol. 95. Gregorij de Rhegio, Capuccini.

DE PLANTAGINE VTRAQVE.

CAPVT CLXXVI.

§. I. **H**ERBA nota est, dicta ita à latitudine foliorum, plantam
pedis æmulantium. Eadem de causa Græcis est ἀνιούλασσιν.
Duplex est, Maior, quæ & ἰσθαίριος, quod corruptum est
in ἰσθαίριος; Brester *vvegerich*; Minor πικταίριος, ἢ πικταίριον. *Spitziger vvege-
rich*. De reliquis vide Bauhinum.

§. 2. Facultates Plantaginis facit nobis obscuras locus Galeni ob-
scurus 6. *Simpl.* Cum enim dixisset, μικτὴς ἔῃ κράσις, subito explicat de ter-
ra & aqua, quomodo & Serapio & Auic. Sed enim 7. x. π. 2. de Parot.
agens, contrariæ facultatis esse ait, quod ipsum infert τὸ μικτὸν. Atqui terra
& aqua quomodo contraria, cum vtrumque sit frigidum?

§. 3. Interim consentire video Simplicistas in duo dicta elementa,
& statuere cum Galeno frigidam & siccam in 2. gr. Hoc ipsum intelli-
gitur in *de x. π.* vbi succus est refrigeratorius. Hoc ipsum in Aphorism.
cum idem succus in profluuiio vterino summe efficax dicitur, propter
adstrictionem, puta ob quam etiam Chirurgi valde frequentant. Vide
Not. nostras in Gal. *Aqua destillata* in caloribus internis in magno usu
est. Dodonæus commendat, ob siccitatem quidem morsus expertem:
frigiditatem autem non narcoticam. Idem dici potest de *Syrupo ex
succo*.

DE POLIO.

CAPVT CLXXVII.

§. I. **Π**ΟΛΙΟΣ, ἢ, ὅ, est *Canus*, *a*, *um* : at πολίος, ἢ πόλιος, retracto
accentu est herba quædam incana, alexipharmacis iam
olim dicata.

§. 2. Volunt autem Officinæ non quoduis, sed montanum I.
Dioscoridis,

Dioscoridis, cuius apud Bauhinum quatuor varietates, earundem, ut puto, virium.

§. 3. Apud Galenum 8. *Simpl.* est maius & minus, quorum illud est infra hoc. Vtrumque est amarum & acre, calidum in 2. completo, siccum in 3. Quæ quid possint in viscerum obstructionibus, quia toties est dictum, non est hic opus aliis.

DE POLYGALA.

CAPVT CLXXVIII.

§. I. **V**LGARIS herbula est, credita Lac gignere. Ideo calidam & hum. Gal. facit. Quidam *Corrigiolam* vocant, sed falluntur. Est enim Polygonon, quod sequitur. Bauhinus Onobrychin Dioscoridis esse putat. Non est in omnibus Officinis.

DE POLYGONO ET

Herniaria.

CAPVT CLXXIX.

§. I. **R**EVERA eiusdem generis & significationis sunt *πλύγιον*, & *παιγιον*: tamen duæ distinctæ plantæ sunt apud Botánicos, & in Officinis. Quod nobis proponimus, duo alia (præter *Corrigiola*) nomina habet, *Centinodia* & *Sanguinaria*, *vvegdritt* & *vvegrass*. Huius species est *Herniaria* apud Bauhinum, ab effectu ita dicta, *Holleriana* à celebratore: *Millegrana* à seminis copia, *Herba Turca*, nescio unde.

§. 2. Vtraque frigida & sicca est, fortassis in 2. gradu.

DE POLYGONATO.

CAPVT CLXXX.

§. 1. **Q**UOT annos habet hæc planta, tot genicula habet radix, quorum singulis est impressa nota dilapsæ plantæ. *Hinc*
YYY

figillum Salomonis. VVeißwurtz vocant feminæ, quæ vtuntur eo modo, quo amygdalis, ad absterfionem faciei. Discutit etiam sugillatâ, cum pugnos senferunt virorum.

DE POMIS ET PYRIS.

CAPVT CLXXXI.

S. 1. **P**OMVM est fructus, *Pomus* est arbor. Ita *Pyrum* & *Pyrus*. Pomum accipio non latissime, vt Bauhinus, multo minus vt Poëta, *Nucem* complectendo. *Pomum* voco omnem fructum arboreum rotundum: *Pyrum*, pyramidalem. *Pomum* vel circinatæ rotunditatis est, quomodo omnia *Hortensia* vocabo: vel angulosum, quomodo in specie *Cydonium*. Rotundum tegitur, vel membrana simplici, leui, tenuique, vt *Hortensia* iam dicta: vel ligno simplici, duroque; vt *Granata*: vel cortice simplici, aspero, lanuginosoque, vt *Persica* & *Armeniaca*: vel denique duplici, eoque carneo, quorum exterior aromaticus, interior insipidus, vt *Citria*, *Aurantia*, *Limenes*. Ita Pomi nomen vel habebunt, vel subintelligentur habere omnes fructus, qui huc pertinent, & alioqui proprium nomen non habent. Quæ habent, loco proprio requirentur.

I. POMVM.

S. 2. **G**RÆCIS μήλον est, vnde Latinum *Malum*, prima longa; Nescio, cur idem vocabulum ad *Oves* trahatur. Arbor Græcis μήλη est, & μήλη, *Malus* item femininum, priore pariter longa. Sylvestre genus ἀγριμήλον est.

S. 3. Pomorum varia genera sunt apud Plinium *lib. 15. cap. 14.* quæ Ioan. Bauhinus *lib. de baln. Boll.* ad numerum 60. amplificauit.

S. 4. In Officinis expetuntur, modo *Appia*, seu *Appiola*, Italarum, fragrantissima inter omnia & dulcia: modo acido-dulcia, quæ *VVeinling* vocantur à nostris, nescio an eadem cum *Grünicher*, seu *grüniger* seu *Porstorfianis*.

S. 5. Verba Galeni sunt *de Cibis* 8. cedro digna, *Poma* & *Pyra* medicamentum potius sunt quam alimentum. Quo diligentiores esse nos fas est ediscendis differentiis, quæ præponit Gal. tam 2. *Alim* 21. quam 7. *Simpl.* *ἀγριμήλον*, vt in vsu alimentario sciamus, quid à quibus boni, malive accidere possit.

§. 6. Hoc imprimis notatu dignum est, quod succi prauitatem ex eo arguat, quod expressus succus facile acefcat, præterquam Cydoniorum. Hoc etiam non negligendum, quod allata historia Protæ thethoris, in de Alim. fusc memorat, quod & adstringentia poma, post alios cibos sumpta, aluum cieant. Neque hoc, quod est de Visc. atten. 2. Cocta minus nocere; crudorum malitiam ostendere hoc etiam exemplo. Laborabat SCIPIO GENTILIS, I C. olim noster, vertigine, quam duo maximi in Rep. nostra viri frustra tractabant. Relatare ad MATTHÆVM patrem, qui tum in Anglia vivebat, responsum venit, Tu nimis caperis crudis pomis post prandium & cœnam, quæ indicibiliter cor-rumpuntur. Abdica, & viceris! Factum est.

§. 7. Succi huius prauitatem ostendero etiam ex 4. Simpl. II. vbi Gal. docet, Ebullire statim ut mustum. Atqui vt mustum nemo sanæ mentis bibit: ita nec succum hunc facile admiserit. Consistit autem malitia huius succi fere in tenuitate, vt in succo lactucæ, qui, median-tibus arteriis, facile in habitum rapitur, qua de re alibi.

§. 8. Vt non semel miratus sim, quei Syr. de pomis simplex Mesue, cor imbecillum roborare, syncopi & palpitationi cordis conferre, ac in summa morbis Melancholiæ, tantopere utilis esse possit! Humeâtare non nego: sed quod par sit istis laudibus, etiam in frequenti vsu, vix credo. Auger quidem humiditatem in Compositio Regis Medorum, Saporis, ab eo-dem Mesue nobis datus, buglossi vtriusque succus: nondum tamen satis est. Interim crocus multum potest. Vide tertiam compos. apud Mel-lich. fol. 194. edit. Francofurt. & Mercur. 3. Comp. 8. Adde Sal. Salu. 2. de Re Med. fol. 125.

II. PYRVM.

§. 9. **A**πὸ τῆς πυρῆς esse, credunt etiam illi, qui Pirum scribunt. Græcis est ἀπὸ πυρῆς, quemadmodum ἀπὸ πυρῆς, i. pyrus. Qui deducunt ἀπὸ τῆς ἀπῆς, quomodo Peloponesus olim vocitabatur, ἀπὸ πυρῆς. Qui ἀπὸ τῆς ἀπῆς, ineptiant. Est vox primitiua, quæ cum Latino Apium nihil habet commune. Sylvestre genus apud Græcos duas habet voces, ἀπὸ πυρῆς, & ἰχθυόεν, de quibus consulatur Bauhinus noster. Multa plura eius genera quam pomorum sunt, si eidem credimus.

§. 10. De vsu alimentario iam dixi sententiam Galeni, adeoque ex-posco heic quoque prouidentiam Medici. Quo ipso aurem vello iis, qui Muscatellinis conditis nimis licenter vtuntur. Idem dico de Syr. illorum.

III. POMVM CYDONIVM.

§. 11. **C**Ydon Vrbs Cretæ est, etiamnum habitata. Hinc allatum hoc Pomum *Cotonæum* appellauit Cato à Cotone seu lanugine, qua oblitum est. Græcis alioquin *μῆλον* dicitur per excellentiam. Hinc *oleum melinum* Offic. est Oleum huius pomi. Sunt qui *χρυσόμυλον* dicant ab aureo colore.

§. 12. Apud Galenum 2. *Alim.* 23. duplex est, *κυδώνιον* in specie dictum, quod minus; *struthion*, ἢ *στρουθιόμυλον*, quod maius. Queritur, an diuersæ sint species? Non sunt in Natura, sunt in arte. Hoc Dioscor. docet. Contrarium ex Theophr. 2. *Hist.* 3. docueris his verbis, *Eligere oportet vera & germana, qualia parua & rotunda & odorata: quæ verò struthia & magna sunt, ἢ ἂν εἴη διχρυσά.* Est autem *χρῆσις* ipsius potissima in adstrictione, qua ventriculum potissimum respicit. Est autem quo lapidosius, eo adstringentius.

§. 13. Dubito, an auscultare debeam Dodonæo, quæ frigidum esse vult, perinde ac alia poma. Retinet enim me odor penetrantissimus, quo vnum atque alterum replet totum vaporarium. Sed reuera faciunt hoc reliqua quoque poma. Et est odor ille in partibus tam tenuibus & fugacibus, ut in succo expressio non sit euident.

§. 14. Ego ita puto Cydonia esse longe temperatiora omnibus aliis pomis.

§. 15. Habemus *Diacydonyj* in Officinis quinque compositiones, quas distinguere oportet dupliciter. 1. Quatenus vel simplicia sunt, vel composita. 2. Quatenus vel carnem totam recipiunt, vel succum expressum tantum. Seruiunt vni affectui, ventriculo, vel cum vomitu, vel citra illum, præterquam si Nicolai illi pro singulis libris addantur singulæ $\frac{3}{4}$ ℥. scammonij. Tum dicitur *Diacydonium lucidum*. *Cydonia condita* pariter ventriculo feruiunt. Pariter *Mixa cydon.* duplex, *Simplex* Mesue, & *Aromatica* Nicolai. *Oleum* etiam, quod *Melinum*, ut dixi, vocatur, inunctione externa. Debiles etiam artus fouet. *Diacydon. Genuensium* nescio.

IV. POMVM PERSICVM.

§. 16. **H**ic ante omnia distinguere oportet homonymiam. Ex Persia venit & hoc, quod propono, & *Citrus Aurantiumque*: verum illi tantum hæsit appellatio à patria. Puto autem arborem vtriusque fuisse dictam *Persæam*, *persium*, *persæum*, & forte aliter, nec querenda cum Clusio & Bauhino alia.

§. 17. Fructus proculdubio frigidus & humidus est, & ante alios cibos comestus potest lubricare aluum, 2. *Alim.* 19.

§. 18. *Nucleus* ea potest, quæ amygdalæ amaræ. De *Conserua* florum purgatrice, vide Melichium.

V. POMVM ARMENIACVM.

§. 19. **E**Xpresse Gal. ait 2. *Alim.* 20. ex genere *Persicorum* esse, ex vicina quippe Persiæ Armenia. Expresse etiam Dioscorides, nec abludit Gal. 7. *Simpl.* Romanis *agaurina*, *præcocia* dici. Idem Gal. præstantiora ait esse *Persicis*. Ita enim legendum esse sequela orationis vult. *Marillen* vocamus nos. *Nucleus* pari passu cum *Persicis* ambulat.

§. 20. De vtriusque *conditis* moneo Practicos iuuenes, sint parciores. *Acidula* enim sunt.

VI. POMVM PUNICVM.

§. 21. **Q**uod apud Carthaginenses frequens esset arbor, dicta fuit abs regione illorum. Eadem *Granatum* à granis, quibus tam farcitur fructus, ut rumpat corticem, quantumvis durum & ligneum: non autem à regione, & vrbe *Granatense*, vbi non minus copiose crescit. Substantiua vox est *ῥόζα* Ionice, ἢ *ῥόζα* Attice, 2. *Alim.* 24. non autem *ῥόζον* ἢ *ῥόζα* *ῥόζον* ἢ *ῥόζα*. Eius generis est *ῥόζα* ἢ *ῥόζα*, ab vrbe cognomine Bœotix, prope quam multa quoque. Apud Hippocratem est in plurali *ῥόζα*. Ita dicitur modo fructus totus, modo cortex ipsius, sed frequentius in forma diminutiua, *ῥόζον*. Hinc *ῥόζον* *ῥόζον*, color quasi niger, qualis in sidio seu malicorio, vno verbo, *Lienaris*, quo de Gal. 5. *Loc. aff.* 7. vbi ait, certum signum viscerum obstructorum esse hunc colorem, quamuis vocabulum ipsum non habeat. Vide Foësum.

§. 22. Arbor vel *satina* est, vel *sylvestris*. Illa florem habet, quæ *ῥόζον* dicitur, forma calicis, è quo pomum illud fit: hæc itidem habet, sed longe diuersissimum, cumque aspectu pulcherrimum, præsertim is, qui plenus est, *ῥόζον* dictum, qui decidit sine fructu subsequente.

§. 24. Officinæ ex hoc balaustio succum parant adstringentem, perinde ac ex Hypocistide.

§. 24. Fructus ipse triplex est ratione saporis, vel dulcis, vel acidi, vel vinosi, quem *Muzum* vocant Arabes. Videtur variare Gal. 6. x. *ῥόζον*. 1. in Syr. *ῥόζον* *ῥόζον*, quod non magni momenti est. Hoc vero palmarium est, quod contra illum disputant peritæ Practici, videri seorsim parandos istos *Syrupos*, pro diuersitate saporum. Ideo apud nos duplex est *dulcium*, & *acidorum*. Et profecto non est idem effectus.

§. 26. Ego in febribus biliosis, præsertim, vbi humor occupabat os ventriculi, ex acidis egregium emolumentum sensi, quod ex dulcibus sperare non poteram. Vide Gal. 2. in 2. Epid. 1. quem locum Galenus etiam laudat, *Alim. loc. cit.*

§. 27. Ibidem respondet interroganti, *An alimentum præbeant corpori?* Respondet minimum. Ego nullum, non magis quam *Citria & Aurantia*. Flores asseruantur vel sicci, vel conditi, ad decocta & pulueres adstringentes.

VII. POMVM CITRIVM.

§. 28. **I**Ta præscribo cum Bauhino, vt absoluam me à dica Galeni, quam duobus locis 2. *Alim.* 37. & 7. *Simpl.* scribit Botanicis iis, qui *Mala Medica & Persica*. *Non vultus intelligi*, dicit. Atqui Theophrastus etiam hoc duplici nomine, 4. *Hist.* 4. vtitur. *Nondum erat nomen Citri*: at postquam cognitum est, vult dicere Galenus, hoc debet, vt, non illo.

§. 29. Hæc affinitas & scripturæ & pronuntiacionis cum *Cedro* facit, vt plerique authorum veterum confunderent. Hinc in post-Curis natum mihi est hoc axioma: *Vbicunque apud veteres legitur, pretiosa utensilia, vt lectos, tabulata, arcas, alia, facta esse ex Citro, ibi mendum esse, & legendum esse Cedro*. Hinc etiam factum, vt Calepinus, & Lexicon Græcum collatitium Basil. pro vna arbore declarent *Citrum & Cedrum*. Quin nec Henricus Stephanus *Thef. tom. 2. f. 1632.* plane se expedit, nisi quatenus Plinio se iungit, qui distinguit *lib. 13. cap. 16.* In eadem dubitationis alea fuisse patrem Robertum constat, cum *tom. 1. Thef. Lat. f. 494.* ex Calep. & *Citrum Atlanticam* submurmurat, & *Citreas* mensas. De *Cedro* enim vtrumque est capiendum. Dioscoridem huc trahunt, qui pro *κισρίμνα* legunt *κισρίμνα*.

§. 30. Sed satis de hoc errore. *Citri* fructus tres partes facit Galenus ytroque *lib. dicto. 1.* *Succum intrinsecum* frigidum & siccum facit in 3. 2. Carnem ipsius albam, quam *φλεγματικὴ & ψυχρὰ* vocat. 3. Corticem exteriorem flauum, quem cal. & sicc. in 2. Ego considerandum propono, an non commodius id sit quod dixi, statuamus duplicem corticem, & tertio loco collocemus *τὴν σφύρα*, vt ipse vocat, qui natat in succo acido.

§. 31. Has tres partes seorsim collocant Officinæ, ex succo quidem parantes *Syr. de acetositate Citri*, magni vsus in febribus malignis, præcipue biliosis, prohibendo putredinem: ex cortice autem flauo (nam interius album, quia insipidum abiicitur) *Syr. de cort. Citri* duplex,

simplex & compositus, uterque pro insigni resumptiuo, ideo *Moschus* additur, præterquam in affectibus mulierum: idem cortex, sed conditus, ingreditur *Elect. purgans de Citro*, cuius dosis summa ʒ β. Denique *Oleum Chymice destillatum* ex seminibus, cuius fere vsus in correctionibus pilularum. Ex floribus destillatur *Aqua Nause*, seu ut alij, *Lanse*, odoratissima.

VIII. LIMONES.

§. 32. **C**onsentio iis, qui speciem Citriorum faciunt. Moneo autem, Genuenses fere obtrudere *Citrios caducos & immaturos*, qui assaturis additi, aut etiam pasticiis concisi, difficillime coquantur. *notis/*

§. 33. Habemus etiam *Syr. ex acetositate limonum*, qui pro renum at-
temperacione, quin etiam febrium omnium restinguendo calore, præfertur à quibusdam *acetositati Citri*. *Limones conditi* venduntur pro Chebulis.

IX. POMVM AVRANTIVM.

§. 34. **I**Ta heic quoque præscribo, secus quam Bauhinus, qui *Aurantium*. Deriuo enim ab *Aureo*, & aurea mala decem Virgilij, explico, non de his, sed de *Cydoniis*, quæ *ῥυσίουνα* sunt Græcorum. Quod apud Nicandri Interpretem est *Narantza* vel *Nerantza*, habeo pro *ῥυσίου*, introducto ab ima plebe. Inde est *Anaranzia* Dodonæi. Ipsa poma sunt *Citria*, excepto colore extimi corticis. Ex huius succo, tam acido, quàm dulci fit etiam *Syrupus superioribus affinis*.

X. POMVM ADAMI.

§. 35. **E**st *Aurantium maius*, sed succi sterile. Nec scio vnde fit appellatio: apud Lobelium & Dodon. *Affyria*.

DE POPVLO.

CAPVT CLXXXII.

§. I. **P**OPVLVS in syluis gratissima, Maro canit in *Eclog*. Huius historia valde intricata est. Græcorum duo sunt vocabula *ῥυσίου* & *ῥυσίου*. Has iungit Theophr. 3. *Hist. 14. ῥυσίου* vocan-

§44 *Caspari Hofmanni, Doctoris Medici,*
do, quibus *τὸν ἀγρίαν* superaddit. Iungit & Plin. lib. 16. cap. 23. *Lybi-*
cam copulans.

§. 2. Dioscor. lib. 1. cap. 109. & 113. interponit tria cap. Gal. 6. & 7. *Simpl. toto libro* sciungit. Quomodo? si sunt *ἀγρίαν*? imo si *ἡ ἀγρία* *ἰσχυρὰ* *πύρε*, vt Theophrastus loquitur 2. *Caus.* 21. Sed sint hæc, quo volent esse, loco.

§. 3. In Officinis expetitur tantum *populus nigra*, & quidem oculis vt vocantur, seu *floribus*, vt Galenus appellat.

§. 4. Est autem flos *ῥοδάκν*, qualis in quercu, abiete, picea, aliis apud Theophrastum 13. *Hist.* 7. de quo Gal. dicit 6. *Simpl.* calidum & siccum in 1. esse. Ita enim accipio. Vnde si inferre voles. Ergo *un-*
guentum populneum est calidum & siccum, agnosces errorem tuum, ex tot ingredientibus frigidis.

§. 5. Utuntur liberalissime Chirurgi in venæ sectione, cum sanguinem volunt fluxilem facere, qua re insigniter stultescunt. Vfus verus est in inflammationibus & febribus pro litu temporum & pulsuum. Tu vide ne adeps iam rancuerit. Fortassis enim tum vere calidum est medicamentum.

§. 6. *Oleum populneum* est duplex, simplex & compositum Nicolai Alexandrini. Vtrumque est anodynum.

DE PORTULACA.

CAPVT CLXXXIII.

§. 1. **H**EC opus est oculis & auribus apertis. Apud Dioscoridem & Galenum vna est planta, *αἰδράκη*, & quidem annua, inter acetaria à veteribus habita: apud Theophrastum variat scriptura, modo *αἰδράκη*, modo *ἀδράκη*, quodque rei caput est, modo planta annua est, modo arbor.

§. 2. Consensere fere Botanici, *αἰδράκη* Dioscoridis & Theophrasti esse herbam illam acetariam, de qua dicendam nobis est: *αἰδράκη* Theophrasti esse, non quidem *ῥοδάκν*, arbutum ipsam Dioscoridis, sed speciem, quæ differat foliorum incisura. Ideo Bauhinus (vide apud hunc loca) Arbutum quidem folio serrato describit: Andrachnen autem folio non serrato, vt exprimit Clusius 1. *Rar.* 31. ex *Hon. Belli Epist.* Nobis indicasse hoc sufficiat, vt & hoc, 3. Gazam, herbam quidem vsitato nomine *Portulacam* vocare: arborem autem velle dictam *Portulacam*. Quod an concedendum illi sit, non dum decretum existat ex *Parnasso*.

§. 3. Interea *Portulacam* in Officinis recipimus, & semine quod frigidum siccūmq; est, & succo indèque facto *Syr.* qui frigidus, est & humidus. Est & *Loch de Portulaca*, ad incrassationem tenuium humorum. Eodē pertinet *Loch ad catarrhum falsum* dictum. De vsu alimentario vide Gal. ipsum, 2. *Alim.* 46. De *Portulaca sylvestri* infra in Semperuio.

DE POTENTILLA.

CAPVT CLXXXIV.

§. 1. **N**ESCIO sane, quæ sit *Omnipotencia* illa, à qua nomen accepit. Dicitur & *Argentina*, quod folia auersa parte albicent: & *Anserina*, quod iis locis crescat, quibus non facile aliæ, sed exurens anserum sterco.

§. 2. *Planta* est frigida in 2. & sicca in 3. cum valida adstrictione. Ideoque sanguinem vndeque fluentem sistit, fluxus alui nos cohibet.

DE PRIMVLA-VERIS.

CAPVT CLXXXV.

§. 1. **H**ABET hoc nomen & *Bellis* quædam, sed Officinam non ingreditur. Pro certo habeo, hanc esse quædam à *Prunide* quandam, idque præuio Ill. Bauhino, qui *verbasculi* speciem constituit.

§. 2. Atque ut in facultates *Verbasci* non inquiri: ita accipio vim ficcatoriam in *floribus*, è quibus parata *conserua*, non minus efficax sit in paralyfi, quàm *Lily conuallium*. Requiritur autem heic præcipue diligentia pharmacopœi, ut quàm odoratissimos flores habeat. Tanta enim illorum latitudo, ut quidam sint prorsus inodori. Illorum *aqua stillatitia* epilepsiæ etiam commoda est.

DE PVLEGIO ET SERPYLLO.

CAPVT CLXXXVI.

§. 1. **C**ONIVNGO, quia Officinis prius quidem *Pulegium Regium* dicitur: Posterius autem *Pulegium montanum*. Si *βαλαν* à *balatouium* est, vt videtur, *βαλαν* est in vitio, nisi quis sartagine rusticanam malit. *Pulegium* si est à *pulicibus fugandis*, conueniet appellatio etiam *Serpyllo*, ob similem acrimoniam. Est autem hoc proculdubio, quod *ἀντὶ τοῦ ἰσχυροῦ* recte deducitur.

§. 2. *Pulegij* calorem & acrimoniam colligit Gal. recte ex *καυστηρίοις*. Cui enim applicitum, non rubrificat tantum, sed & vlcerat. Ob acrimoniam è pectore eliminat crassos & viscidos humores, mensesque ducit. Obstructionis viscerum eadem est ratio, vt patet ex superioribus. Haic substitui posse *tenuifolium* seu *ceruinum* dictum, credam Penæ, *Adu. f. 214.* & Monspeliensibus, si (in interioribus præsertim) foetorem axungiae porcinae remouerint mihi. An non est omnibus locis? Alij enim non meminere.

§. 3. *Serpyllum* non minus calidum & acre esse, persuadet mihi & sapor & odor. Vellem autem illo vti, quod *Citrum* olet. Hoc à Clusio ostensum, in fyluis nostris dense fruticat.

DE PVLMONARIA.

CAPVT CLXXXVII.

§. 1. **I**N possessionem huius nominis venit etiam *Muscus pulmonarius* supra dictus, sed iniuria. Hæc planta à Dodonæo & Bauhino refertur ad *Symphytum*, cum cognomine *maculosi*: à Pena ad *Inrubacea*: à Cæsalpino ad *borragines seu buglossas*. Additur fere *Callorum*. Putarunt illi, propter signaturam, esse appropriatam pulmonibus. Quod quia incertum est, vt & facultas, relinquo totum.

DE PYRETHRO.

CAPVT CLXXXVIII.

- §. 1. **A**πο το πυρ esse, omnes concedunt, & est apud Galenum *Causiticum*, cuius radice vsus in apophlegmatismis & errhis. Pluribus non est opus.

DE PYROLA.

CAPVT CLXXXIX.

- §. 1. **A** Foliis pyri dictam esse, nemo dubitat. Hanc *limonium* *Dioscoridis* esse *Fuchsius* voluit. Ideo in quibus Officinis est *limonium*, est hæc *Pyrola*. Vtramque qui scribunt, sunt ex numero ignorantum.

§. 2. Herba est frigida in 2. & sicca in 3. vt *Lobelius* definit: quam potionibus suis vulnerariis *Chirurgi* ammiscent. Vide *Matthiolum*, *Dodonæum* & *Clusium*.

DE QVERCV, GALLA,

& Chermes.

CAPVT CXC.

- §. 1. **H**ερως latissime accipitur pro omni arbore frugifera, inde sunt το ακριβοϋς, fructus arboris. Late pro arbore glandifera, in qua significatione Latinis est *Robur*, quod probare me posse confido. Presse pro illa glandifera, quæ *Quercus* nobis dicitur.

§. 2. Huius species apud *Theophrastum* 3. *Hist.* 9. quinque, ἡμαeis, αἰλαωψ, πανόρμις, ορυς, αἰθαλός. Confer cum *Plinio lib. 16. cap. 5. & 6.*

§. 3. *Galla* igitur huc pertinet, non quatenus provenit in *Robore*, quæ sit species *quercus*, presse & proprie dictæ: sed quatenus illa est πηλοφόρος, vt *Theophrastus* loquitur, hoc est, præter glandem fert excrementa varia præternaturalia, de quibus in specie agendum non

fuit, quia monstrosa sunt, & sub scientiæ leges non veniunt, vt alibi demonstraui.

§. 4. Nec est, quod quis sibi persuadere patiatur, *gallas* in nostris quercubus non esse. Legi enim ego sapissime, sed hoc non faciunt, quod *Orientales*. Excrementa esse argumento sit, quod non vbique locorum sunt orbiculatæ, sed modo oblongæ, modo angulosæ, modo galericulatæ, modo alius figuræ.

§. 5. *Ilex*, *αἰτός*, quæ *Chermes* Officinarum fert, huc facit, quatenus *αἰτός* in secunda significatione huc se extendit.

I. Q V E R C V S.

§. 6. **Q** *Verus* *omnis*, inquit Dioscorides, vim adstrictoriam habet. Hunc secutus Gal. 6. *Simpl.* ait: *Omnes quercus partes adstringunt.* Hoc dictum esse de omni glandifera, persuadet mihi signum vniuersale. Addit Galenus, in actiuis esse tepidæ caliditatis, in passiuis ficcare.

§. 7. Ex *glandibus*, præterquam *Castaneis*, omne alimentum est malum, de *Cibis* 8. Imo ilignæ hominibus debent esse intactæ, *ibid.* cap. 4. Priscis Arcadibus familiaris cibus erat. Hinc *βαλαριστὰς αἰδώς* dicebantur. Suum potius alimentum, vnde carnem habent solidam & minime excrementitiam. Hoc accipe de iis, quæ in syluis aluntur, & motum habent. Nec obstat, quod tu mihi contemnas carnem suillam in vñibus humanis. Si enim concoquatur, insigniter auget vires. Hoc doceri potest exemplo athletarum, qui in *ἀσχηματιστὰς* illa carnibus his farciebantur, & concoquebant propter valida exercitia. Et de his, de rusticis, de fabris lignariis, ferrariis, &c. accipe effatum illud: non autem de mollicellis nobis, & vaporariis, qui vix pisciculos minutos conficimus.

II. G A L L A.

3. **G** *Ræcis* est *καῖς*, & hinc factum *οἶκκαῖς* nihil aliud est, quam *Galla maior*. Falsa autem est scriptura, *οἶκαῖς*, & quicquid de vino superstruitur. Hæc flaua est, cum minor (*ἰσθαῖς* dicta) subuirdis sit.

§. 9. Heic latet insigne Naturæ miraculum, à plerisque sicco pedetranstusum. In omnibus nascitur primo vermiculus, qui mox in maturis mutatur in muscam, quæ eroso mox pomo euolat. Hinc maturæ omnes sunt perforatæ, immaturarum nulla. Cur hoc molitur Natura? vide *Matthiolum*.

§. 10. Ομφαλίς, autore Galeno 7. *Simpl.* est frigida in 2. sicca in 3. ratione substantiæ terreæ, frigida & acerbæ, ob quam vehementer adstringit: altera flaua & magna, tanto magis ab illa discedit, quo minus acerbæ est. Quidam distinguunt, & *κηλίδα* vocant, quæ ramis insidet: *πραειός τις δρύϊς*, quod in foliis. Frustra.

§. 11. Addam tria verba de vua quercina, quam in *Matthiol.* pingit Bauhinus, & commendat in dysentericis desperatis,

III. C H E R M E S.

§. 12. **V**ox est proculdubio Arabica, ex qua, Latina terminatione, fit *Chermesinum*. Dioscorides *κέκλιος βαφικόν* appellat, *gratum tinctorium*, quod in *Ilicis* aliquot speciebus apud Bauhinum reperitur, qui putat apud Theophrastum esse *similaca Arcadam*.

§. 13. Ex hac habemus *Confectionem Alchermes* Mesue, cuius descriptionem, vnâ cum altera, à Doctoribus Monspeliensibus correctam pro Rege, præfert *Dispensarium nostrum*. Scripsit de illa peculiariter *Laurentius Catelanus*, pharmacopœus Monspeliensis, & post eum *Ioannes Stephanus Strobelberger*, Medicus, thermarum Carolinarum in vicina Bohemia. olim/

§. 14. Sub primum meum in Italiam aduentum, audiui magni nominis Medicum, totam compositionem improbantem propter lapidem *Lazuli*. Quod ad me attinet, si laus eius consistit in præseruatione ab Apoplexia, perpetuo perierit. Falsissima enim est hypothesis, esse illam à frigidis & melancholicis humoribus: quin est à sanguine laudabili, copia obstruente *torcular cerebri*, vnâ cum adiacentibus finibus & ductibus ductis. Hoc cum ante biennium accideret genero meo, D. ANDRÆ LAYXIO, & iuberetur Medicus adhibitus ostendere melancholiæ signum, ΟΒΜΥΤΥΙΤ.

DE RADICE RHODIA.

CAPVT CXCI.

§. 1. **I**TA scribo, persuasus à *Rhodo* insula potius dici, quàm à *Rosa*, cuius odorem spirat. *ῥοδὸν τὴν ῥόδον* enim fit *ῥοδὸν*, non autem *ῥοδὸν ῥοδὸν*, quamuis videam etiam magnis viris id placuisse.

§. 2. Caterum Gal. cum 8. *Simpl.* calidam esse ait in secundo vsque ad initium tertij, videtur aliquibus humani quid passus esse, quem

admodum in Onosmate quoque, utrobique secutus fidem Dioscoridis, ut Pena iudicat. Dodonæus etiam expresse se illi opponit, frigidam esse censens instar rosæ. Ille vero si sciret, quatenus sit frigida, timidius fortassis loqueretur. Reuera radix hæc habet vim quamdam digerentem, qua capitis doloribus frigidis succurrit.

DE RANUNCULIS.

CAPVT CXCI.

§. 1. **N**VNQVAM exputare potui, qua ratione ducti veteres cum βαρύναις, ranis, herbas has causticas compararint. Nam quæ Pena & alij dicunt, irrationabilia sunt. Sunt autem non in omnibus Officinis, & in quibus sunt, sub falso quidem nomine Coronopi sunt. Vsum autem habent externum in phœnigmis & dropacismis, etiam rumpendis abscessibus pestilentibus. Mendici etiam exulcerant balbosæ dicto cutem, ut miserales videantur.

DE RAPHANO.

CAPVT CXCIIL.

§. 1. **S**Ic enim scribere debebamus, siquidem Græcum morem exprimere volebamus. Cæterum subito resumendum est id, quod supra in Brassica, veteres & inter hos Theophrastum 1. Hist. 4. Rbaphanon quidem appellasse, quæ postea vocata fuit ἀραβικὴ ἀραβίδα autem, quam heic proponimus, Theophrastum sequitur Plin. 9. cap. 15. & cogitur audire à Galeno 2. Alim. 44. secutum illum esse ἀραβικὴν ψευδοστράθιον, detestabilem falsitatem, loquentem cum iis Atheniensibus, qui ante 600. annos vixerunt. Vocabatur autem Rbaphanus etiam ῥάβανος ἢ ῥάβανος, ob insignem amplitudinem, quamvis id ipsum tribuatur à Plinio Struthio, quod est Pseudostruthium Matthioli, Cæsalpini 8. Hist. 55.

§. 2. Summa diuisio est in Satium & Sylvestrem, quò refero Aquaticum. Satius aut est rotundus aut longus, vterque aut maior, aut minor. Hæc fundata esse in Pinace Bauhini, videbis, si conferre voles.

§. 3. Rbaphanus omnis est cal. in 3. siccus in 2. Agrestis in vtraque

qualitate efficacior est ipsa planta, vt & semen, vt Galenus docet 8. *Simpl.*

§. 4. Tantum abest vt iuuat coctionem, vt variis modis lædat. Hoc imprimis de radice verum est, 2. *Alim.* 65. & 70. Addo ego, præcipue *Rusticanus*, qui est V. apud Bauhinum *Meerrettich*: valde parum nutrit, 1. *Facult. nat.* 10.

§. 5. Semen digerit, 8. *Simpl.* Cum oxymelite eiicit pituitam in ventriculo contentam, 5. *Vsus part.* 4.

§. 6. Oleum est simile oleo vetusto, sed calidius, 6. *Simpl. cap. de Oleo.*

§. 7. *Syr. de Raphano* Fernelij, est farrago inutilis, & ambitiosa.

DE RAPO ET NAPO.

CAPVT CXCV.

I. RAPVM.

§. 1. **T**ΟΡΡΑΙΣ, quasi *sporadicus*, dialecto rusticana apud Athenæum est *ῥάπος*, & Attice *ῥάφις*, vnde verisimiliter est *Rapum*, in neutro genere: at *Rapa*, æ, apud me est *σολοιμαρίς*.

§. 2. Distinguitur, perinde vt Rhaphanus, in *satiuum* & *sylvestre*. Sum cum illis, qui pro sylvestri habent *Rapistrum aruorum*, flore albo & luteo. Satiuum subdiuidunt in marem & feminam, studio inutili. Nihil enim variant facultates.

§. 3. Laudem raporum in victu si quæras, 2. *Alim.* 62. vituperia inuenies, hoc imprimis, quod ne esculenta quidem sint: si tamen fiant, nullam plantarum congenerum minus nutrire. Addere oportet ex seq. quod flatulenta sint, & nihil quam *succus crudus dictus* inde fiat. Quare *lib. de Victu atten.* 9. recte ab illo repellitur. Vnde *Expositiones* quærere oportet eorum, quæ *cap. 8. preced.* leguntur, esse in confinio bonorum & malorum ciborum. Imo mala sunt propter causas dictas.

§. 4. Semen & flatuosum est, & venerem ciet. Facit & radix, tale quid in calidioribus, 6. *Simpl. cap. proprio.*

II. NAPS.

§. 5. **V**alde strigosa quæstio est, sitne idem cum *Bunio* aut *Buniade*? Longe abest *Dioscorides*, qui *Napi* quidem non

meminit, nisi sit *Bunius* sequens, à quo differt *Bunium*, & *pseudo-Bunium* longe post. Quam proximus est Galenus, qui 2. *Alim.* 62. associat *ἡ ψευδὴς*. Interim si conferas facultates 6. *Simpl.* videbitur aliò ire. Hoc faciunt illi quoque, qui *Bunium* quidem *Bulbocastanum* esse volunt nostrum : *pseudo-Bunium* autem speciem eius alteram & minorem. Non puto quenquam esse, qui *Rapum sylvestre Dioscoridis* esse putet : & ego iam me absolui paucis.

§. 6. Vtut napus multa habet communia cum Rapis : est tamen peculiaris planta, quæ recte diuiditur in Satiuam (dulcem vocat Andromachus, in *Ther.*) & Sylvestrem. Habeo autem pro Napo satiuo *unsere Bayrische rublein*, quæ calidiores quidem sunt rapis, sed tamen flatulentæ & Veneriæ. Vide Syluat. in *Ther. lib. 1. fol. 107.* Pro Theriaca, quomodo sit tundendum semen, vide 1. *Antid.* 15.

RICINVS, Vide CHERVA.

DE RORE-MARINO.

CAPVT CXCV.

§. 1. **A**PPELLATIO est vetus, nescio qua occasione nata : res ipsa non minus. Consensus enim pene omnium est Botanicorum, esse Libanotida III. Dioscoridis, quam ille *ρεσινομακίη* vocat. Galenus 7. *Simpl.* expresse ait, Romanos *ρεσινομακίη* vocasse.

§. 2. Ex quo ego impugno vulgarem morem declinandi, vt Resp. & alia talia. Si enim, vt Ill. Scaliger me docuit, *ἡ Ρίη* non est Græcum, sed Syriacum, & significat idem, quod *ἰψυδρίς*, vt mox dicetur; nec declinationem Græcam admittit : multo minus Latinam admittet. Sed ita est : in horto Medico inter Botánicos licent talia.

§. 3. Planta ipsa est vulgaris notitiæ : hoc vulgare non est, quod Officinæ sibi sumunt iuris, vocandi florem ipsius *αἶθος*, & Anthos, & locandi inter *φαρμακὰ καυόμενα*.

§. 4. De facultatibus parcus est Galenus : difficile tamen non est iudicare, quid in primis facultatibus possit, ex eo, quod inquit, *ἰσχυρὸς ἰνὴν*. Omnes enim norunt in hoc affectu locum non habere frigidum & ignauum aliquod medicamentum : quin ipse se explicat cum ait, *ἰσχυρὸς ἔστι τριπλῆς* esse *διωκτικός*. Vtrumque hoc est à calore ad 3. vsque gradum, & utroque opus habet hic morbus. Hoc ex generali sermone

mone melius intelligitur, quem inspiciat, cui opus est.

§. 5. De *Conserua anthus* iam dixi implicite, quod debui. De *Confect. dianthus* dicendum est, capitalem quidem esse, in melancholicis præcipue, sed & ventriculum egregie roborare.

DE RUBIA TINCTORVM.

CAPVT CXCVI.

§. 1. **E**ΡΥΤΡΟΣ *Ruber* est, ἱσθῶς, *Rubedo*: hinc addito δειν, de quo supra, fit duplex appellatio herbæ vnius ἱσθιδανός, & ἱσθιδανός, quam Paulus Romanis dici ait, ἱσθας ποίνης, nobis *Ræte*, oder *ferberrate*. De facultatibus vnguis est oculo Dodonæi. Cum enim Galenus docuisset 6. *Simpl.* esse σπογρίω & μαρά, hoc est *heterogenearum partium, calidarum & frigidarum*, & posse quæcunque talia quæ dicta sunt, hepar & lienem expurgare, menses & vrinas tam potenter mouere, vt sanguis aliquando sequatur: insurgit ille, producto vno, alterove teste, verè adstringere, sed cum frigidit. & siccitate, ideo fluxus potius cohibere, quam facere.

§. 2. Mihi vero infallibile argumentum est id, quod omnes videmus quotidie, tingit pannos florido colore rubeo, coque constanti: quod fieri non posset, nisi tenues & calidas haberet partes, quibus in ima penetrat, quas subsecutæ frigidæ firmant. Hinc adeo Practici Norimbergenses (ne alios producam) etiamnum Galenum & Dioscoridem sequuntur, neglecto Dodonæo.

DE RVSS, SEV SVMACH.

CAPVT CXCVII.

§. 1. **I**Ta scribo, propter causam iam dictam. Est originis Syriacæ, & deducitur inde ῥῦσς *Russus* vel *Russæus*, quo Romanos esse vsos, si non aliunde constaret, certe ex factionibus aurigantium, *Veneti* & *Russæi* coloris, de quibus Gal. 7. *Meth.* 6. manifestum fieret. Tamen, si quis Græco more, cum Galeno aliisque declinare velit, ῥῦς, ῥῦς, cum eo ego non pugnabo.

§. 2. Est autem *Russ*, vt dixi, idem quod ἱσθιδῶς. Antiqua est controuersia, cum Dioscorides & Galenus distinguant in ἱσθιδανός, &

ἰψοπικνῆς, *Coriariam & Culinariam*, quaeritur an sint diuersae plantae: Interroganti olim respondit Bauhinus, *Non*. Atqui Galenus distinguuit 6. κ. π. π. 17. *Non refert*, inquit.

§. 3. De facultatibus idem Galenus, 8. *Simpl.* siccum esse in 3. frig. in 2. & huic rei attestari peculiaris opera, quin sensum ipsum. In fructus enim expresso succo multum est austeræ qualitatatis.

D E R V S C O.

CAPVT CXCVIII.

§. 1. **P**VERIS etiam nota planta, *Horridior rusco*. Apud Græcos est species *Myrti Sylvestris*, *vbi n. memini*, ἑμυροῖν. *Hu-* *qua dē* *ius Gal.* non facit mentionem inter medicamenta simplicia: facit autem inter alimenta, *lib. 2. cap. 59.* de asparago eius locutus, sub triplici nomine, ἑμυροῖν, χαμαῖδάρης, & ἑβανκίδης, vbi tamen Cæsalp. *μωκανθῆς* legit, & recte. Quidam pertendunt, *καρπῖνον*. Galeni esse, & *Cubebæ Arabum*. Insulse!

§. 2. In Officinis radices sunt in numero quatuor communium aperitiuarum. Vnde apparet, *αεθλῦψ* antecessorum nostrorum dudum fuisse, calidas esse cum partium tenuitate. Hoc satis esto iis, qui possunt *ἰπιδυ τῆ λίζης*, vt Galenus solet loqui. Hoc addo ex Com. putatio Gal. in Hipp. *de Alim. 4. t. 18.* *Folia aluum solvere.*

D E R V T A.

CAPVT CXCI.

§. 1. **P**AVCI sciunt Græcæ esse originis: *ῥύτ* enim apud Athenæum est. Vulgatum alioqui Græcis est *τὴ πήχανος*, τὴ πήχανος, & ita quidem appellatur hortensis, quæ duplex, latifolia, & tenuifolia, quæ nobilior putatur, *VVeintrauten*. At sylvestris triplex apud Bauhinum, vocabulis Syriacis, *Harmala* seu *Besafa* dicitur.

§. 2. Illa calida & sicca est in 3. grad. hæc in 4. Vtraque gustu est acri & amaro cum partium tenuitate. Ideo digerunt & incidunt crassos & viscidos humores, flatus discutiunt, somnia veneria arcent, menses & urinam mouent. *Hortensis alterat totum corpus,*

1. *Sem.* 16. Calidior & ficior est Vitice, 6. *Simpl. cap. de Vitice*, vbi comparantur.

§. 3. Viridis à sicca multum differt, 2. x. ππ. 1. Illa est excrementitia, & status discutere non potest, 4. *Sanit. tuenda*, 5. Hinc augurari licet, quale sit *ol. ruta simplex*. Hoc enim tantum habemus, & ex viridi. Rutæ semen valide attenuat, *Viſt. atten.* 5. Syluestris est medicamentum vehementissimum & calidiss. 10. x. ππ. 2. Vide quid suprâ, *App. de Opio*, auguratus sum.

D E R I B E S.

CAPVT CC.

§. 1. **H**ABEMVS sub hoc nomine Arabico plantam, quam sub nomine *Grossularie* porrigit nobis Bauhinus in *Pinace*, sub *Vua crispa* alij, cuius vel baccis conditis, vel succo expresso, & densato vtimur in siti febrili extinguenda, licet nolint quidam, & *Berberim* substituant ob adstrictionem, qua tamen nec *Berberis* caret, vt dixi supra.

§. 2. Est hic succus frigidus & ficcus in 2. gradu intenso, cum summa partium tenuitate, qua præ cæteris incidit & attenuat. Quo sine *Rob duplex* habemus. Et hæc sufficere poterant:

§. 3. Ego vero *ιδὸν πέρμεγναι* facio, & quæro. An sit *οἶσος ἢ ἰσος*? Eodem modo pronunciabantur, vt *λοιμὸς καὶ λιμὸς*. Qua occasione cum minus attento scribæ excidisset *ἡ ἰσος*, natum est Gazæ monstrum illud *Æquum*, quod multis offendiculo est. Vide *Animadu. nostras* in *Theophrastum*.

§. 4. Et hoc, Dodonæum audacter pugnare pro planta hac, vt faciat *Ribes Serapionis*. At vbi sunt folia magna? Profecto, dant illa mihi momentum ad *Ribes Rauuvolſii*, qui *Itin. sui lib. 4.* pingit, & auguratur tale quid *Clusius 4. Exot. 21.*

D E S A B I N A.

CAPVT CCI.

§. 1. **M**ALIM *Sauina*, quia & Itali & Galli ita scribunt. *Βερίδω*, est arbor baccifera, quam distinguere à Cupresso, ante-

quam baccæ se ostendunt, præsertim illam quæ foliis est cupressi, operæ est. Vide autem Bauhinum.

§. 2. Galenus 6. *Simpl.* de facultatibus scribit, acriorem esse, & magis aromaticam, in adstrictione infirmiore, calidam & siccam in 3. gr. cum insigni partium tenuitate. Ideo urinas & menses potentissime mouet. Hæc ille: è quibus pene infamis facta est apud nos, quod nobile *ἀνικυον* sit apud vulgus.

D E S A L V I A.

CAPVT CCII.

§. 1. **V**T Salvia honoris nomen est: ita *σπανάς*, ἢ *σπράνλης*, ἢ *ἐλευσπράνης* propudij. Est enim aspectu retorrída & fenilis.

§. 2. Duplex est in Officinis, nostras & Cretica, quamvis in facultatibus nulla sit differentia. In nostrate quæritur, cum distinguitur in maiorem & minorem, qua in re sit diuersitas? Minor *nobilis* dicitur, & differt ab illa, quod folia vtpotissimum sint pinnata seu aurita. In quibusdam etiam est salvia sylvestris seu agrestis, quæ vel *Nepetæ*, vel *Scordij* species est.

§. 3. In facultatibus præparcus est Galenus 6. *Simpl.* Evidenter calefacere, & leuiter adstringere. Verum expediet nos sensus. Cum enim amara & acris sit, non longe aberit à 3. gradu caliditatis & siccitatis. Quamobrem in decocto quidem menses mouebit, & conceptui oberit: at si vnum, alterumve folium masticaretur, siccando fluidum sanguinem corrigit, adstringendo vasa roborabit, vt ne sanguis eat. Vide Dodonæum.

§. 4. *Conserva* capitalis est. *Aqua Salviae composita* est sudorificum, & firmat podagricorum artus inuncta.

SAMPŒVCHVM. Vide MAIORANA.

DE SANICULA, ALCHIMILLA,
& Sanicula Alpina.

CAPVT CCIII.

§. 1. **S**ANICULA à Sanando, in Officinis est duplex, Minor, quæ & *Diapensa*: Maior, quæ peculiariter *Alchymilla*, à Chymistis tracta voce, nescio quo sensu.

§. 2. Vtraque est nouitia, & veteribus ignota, coniuncta ante etiam à Bauhino in *Pinace*, à Lobelio & Dodonæo.

§. 3. Præter has sunt aliæ etiam *Sanicula*, recentioribus nominatæ, in quas non inquiri, præterquam in vnam in Officinas etiam tractam à Chirurgis, propter facultatum (de quibus dicam) paritatem, *Alpinam* ipsis vocatam; & est *Auricula vrsi*, à Bauhino post verbascula collocatam, sub nomine *Auriculæ Alpine luteæ*.

§. 4. Omnes tres sunt frigidæ & siccæ, à Chirurgis expetitæ ad positiones vulnerarias. Vide de singulis Dodonæum.

DE SATVREIA, TYMBRA
& Thymo.

CAPVT CCIV.

§. 1. **I**Ta dispono, imitatione Bauhini forte, quia facultates sunt sibi similes inuicem, & alioquin etiam facie non sunt valde dissimiles, vix quippe discernendæ, nisi iuxta se positæ: quin apud Bauhinum *Thymbra montana* est *Satureia*. Vide etiam Penam, *Adv.* f. 181. De Thymo. I. Bauhini tu hæc dici intellige. Nam III. seu Dioscoridis, capitibus suis distinguitur.

§. 2. Omnes tres sunt calidæ & siccæ ad 3. vsque gradum, & in victu attenuante, condimenti loco, primas tenent. *Conserua* etiam ed facit.

DE SATYRIO.

CAPVT CCV.

§. 1. **A** *Satyris libidinosi* dictam esse herbam, in propatulo est. Non credo fuisse homines, sed dæmones sylvestres, qui in illa idolomania publice se ostentabant turpissimis libidinibus, vt hodie in America.

§. 2. Et nomina & genera sunt plura, ἑρχις, κυνισόρχις, σπασσόρχις, ἀλωπυόρχις. Sed & cognomina sunt *παραπιάς*, morio, *militaris*, seu *strateumatica*, *mas*, *femina*, *hermaphroditica*, *delphinium*, ζωόφορος, αἰθρωτόμαρφοι, μυϊώδης, φυκώδης, &c.

§. 3. Ex his omnibus, (vt & non indicatis) capere licet quamcunque libet pro *Elect. diasatyrio*. Eodem modo de *Orchide palmata* se res habet. Ita loquor cum Baubino, ne frustra abutar nomine diuino cum omnibus Botanicis. Quo in ordine cum inueniam *Satyrium basilicatum*, velim scire, quæ sit nominis ratio.

§. 4. Gal. 8. *Simpl.* duo habet capita, *πρὸς ἑρχας κυνίς*, & *παραπιάδης*, in quorum priore confirmat fabulam, vt mihi videtur, quod vegetus quidem bulbis sit ἀρροδιονεύς: flaccidus autem αἰσύντης. Infirmiore esse credo: contrarium agere non credo. In altero negat Serapiada esse æque potentem ad αἰσύντη illa. Paulo post tertium est, de *Satyrio*, in quo non facta mentione fabulæ, vt dicebam, simpliciter pronunciat habere humiditatem excrementitiā, qua παραρμα, πρὸς τὴν ἀρροδιον. De quo effectu in *Diasatyrio Nicolai*, vt non dubito: ita ἀφαιμάς gratia præscribi ista puto, prodesse ad renum & vesicæ imbecillitatem.

§. 5. De compositione Mesue idem iudico. Habent eundem ^{effectum} radices *Satyriorum* & *Orchidum* conditæ. Noui nequam Pharmacopœum, qui vendebat pro *Diacoru*, für ein magenlattwerg.

DE SAXIFRAGA.

CAPVT CCVI.

§. 1. **N** OMEN esse Latinum quiuis videt. Tamen & Græcos vti, testatur Galenus 5. *San. tuen.* 5. quem locum supra inspexi, cap. de *Betonica*. Apud nostros Botánicos plures sunt huius nominis plantæ: verum nos quærimus illam, quam *Saxi-*

fragam albam Dodonæus & Lobelius vocant, *Rotundifoliam albam* Bauhinus, propter exiguos bulbos, radici adnatos, Chelidonij ad instar, quos *semina* appellant.

§. 2. Pena *Adu.* f. 267. ad calculum videtur laudare proprio experimento, Dodonæus alieno. Apud nos est vulgo notus hic effectus. Vocatur *Vveisser Steinbrech*.

DE SCABIOSA ET SUCCISA.

CAPVT CCVII.

§. 1. **D**VÆ aliz sunt hæ novitiæ plantæ, quarum utramque ad *stoeben* Dioscoridis refero. Ratio nominis in priori manifesta est, & putat Pena *ψευδ.* Aëtij esse: posteriorem committatur fabula, vnde *Morsus diaboli* dicitur.

§. Quæ de succisa dicit Dodonæus, amariusculam esse herbam, calidam & siccam in 2. gradu, id dico, ipso volente, de Scabiosa quoque. Ea porro, quæ de *Scabiose* viribus in affectibus pectoris dicuntur, abunde prædico in deobstruendis quoque visceribus imi ventris. Quin credo, in febribus pestilentibus succum in Syr. cum Theriaca esse egregium sudorificum. Bubones etiam pestilentes, si statim initio applicetur, discutere, ne ad suppurationem perveniant. Hinc nomen *postemkraut*.

DE SCOLOPENDRIO SEV LINGVA ceruina.

CAPVT CCVIII.

§. 1. **I**TA scribo, quia est diminutivum *σκολοπένδριον*, ἀπὸ τοῦ σκολόπεδου, animali *Millepeda* Latinis, quam Dioscorides describit, & pinxit Matthiolus ex Rondelerio *lib. 2. cap. 14*. Nec tamen veto, quominus *scolopendria* vocetur. Omnia enim heic licent.

§. 2. Inde denominatam herbam *σκολίωρον* vocat idem Dioscor. *lib. 3. cap. 134*. Ita enim scribendum esse, non *σκολώριον*, ratio docet. Idem *ἡμῶντος* ait dici, aut, ut est *cap. seq. ἡμῶντι*, ubi iterum est corrupta vox, *σκολώριον*. Idemmet *eiusdem lib. 3. cap. 104. φυλῆτι* describit, quam

omnes agnoscunt pro *Lingua cernina* Officinarum.

§. 3. Galenus in censu simplicium meminit omnium trium, suo quod-
libetque loco, sed valde succinctè. At 5. *Simpl.* 12. figit nobis insigni-
tam crucem, affirmando *scolopendrium* & *asplenium* esse eandem plantam.
Hanc attollentes quidam, & *Hemionitida* & *Phyllitida* iungunt. Ego
tentavi locū olim 3. *Var.* 32. & postea *Notis in Gal. loc. cit.* Conclusio fuit,
quam etiamnum tueor, *Vna eademque planta est, scolopendrium, asple-
nium, hemionitis & phyllitū.* Consensum habeo Penæ, *Adu. f.* 360. Bau-
hinus cur tam longe abeat, equidem ignoro. Interim, si iuxta se
ponantur herbæ, fatebitur forte ipse, esse varietates tantum vnius
plantæ.

§. 4. De facultatibus quæ circumferuntur fabulæ, quibus indigna-
tur Dodonæus, ut reipsa fabulæ sunt: ita insinuant nobis præstantiam
medicamenti. Re enim vera inter deobstruentia non hepatis tantum,
sed & lienis familiam ducit. Ideo fuisse obiectam, credo, tot nomini-
bus, ne ab omnibus agnosceretur. Vide Gal. 13. *Meth.* 17. 2. ad *Glauc-*
onem 5.

DE SCORDIO.

CAPVT CCIX.

§. 1. ΣΚΟΡΔΙΟΝ, & ποëtice σκώρδιον, mea opinione dicitur quasi
σκειρόδιον, ut sit diminutivum σκώρδιον, ut αλκατος, αλκασιον.

§. 2. Consentio Matthiolo, *Trissaginem* seu *Chamaedryn palu-*
stem esse Officinarum. Quondam utebantur pro illa, *Alliaria* vulgo
dicta. Nos non solum *vulgare* & *nativum*, sed & *Creticum* habemus, ut
olim Romæ 1. *Antid.* 12. & 18. quod fortassis montanum est, ut qui-
dam ex lib. de *Ther. ad Pis.* ult. tradunt. Ego enim non inuenio.

§. 3. Gal. 8. *Simpl.* tradit, esse heterogenearum partium, non ama-
rum tantum & acre, sed & acerbum, vnde intus quidem viscera ape-
rit & abstergit; foris autem sordida vlcera mundificat, &c. Præcipua
eius virtus est putredini resistere, 9. *Simpl. cap. de terra Lemn.* Hinc tan-
tus eius vsus in decoctis sudoriferis febr. pestil. Sed & sine sudoribus
frequentatur Syr. è *succo Scordij*, mane & vesperi, ab 3 ss. ad j.

§. 4. *Aqua Scordij composita* Salij, lib. de *febre pestil. cap.* 23. ut & *Dia-*
scordium Fracastorij 3. *Morb. contag.* 7. vsurpatur in iis individuis, in
quibus Theriaca & alia calida locum non habent. Modum vtendi
habet etiam in nostro Dispensario.

DE SCILLA.

CAP. V T CCIX.

§. 1. **N**OTUM est discrimen, Scylla ^{ἀντὶ τοῦ οὐμένου}, esse marinum monstrum: Scillam, plantam, de qua acturi sumus: verum pharmacopœis præscripta hæc lex non est. Notum etiam esse potest ex superioribus, Scillæ speciem quandam dici ^{ῥῆμα}, quæ à veteribus etiam, Cicerone & Plinio confusa fuerit cum *Lentisco*. *Scilla* Officinis satis nota est ex descriptionibus Clusij, Dodonæi, Lobelij, aliorum.

§. 2. Huic tam vicinum est *Pancratium*, quod Gal. 8. *Simpl.* substituit scillæ, vt nomina etiam confundantur.

§. 3. Dubium est etiam apud quosdam, ex *Hiacynthifne* petere debeant, an ex *Narcissis*? Sed expediuit rem peritissimus Clusius 2. *Rar.* 22. cuius vestigia adoro libens.

§. 4. Vtrumque est in numero illorum, quæ pro diuersitate natalium aut medicamenta sunt, aut alimenta, quale Arum etiam est. Meminerê esculentæ huius Scillæ Theophrastus 7. *Hist.* 11. & Plin. *lib.* 19. *cap.* 5. & Epimeniam vocant (ita enim corrigendam vocem, doceo ibi) & author est Costæus in *Mesue*, nasci in Insulis Cephaloniæ & Cretæ. Quo minus intelligo, quid sibi velit Anguillara, cum 7. *Sent.* 43. pro legitima Scilla agnoscat esculentam hanc. Est legitima, sed non habet effectus, quos in arte nostra quærimus.

§. 5. Ij sunt apud Gal. 8. *Simpl.* valenter incidere, absque tamen calore, vix vltra 2. gradum. Addit, hoc facere assam vel elixam, re-tusa scil. vehementia ipsius. Hanc tamen difficulter elui, si quis pro cibo vti velit, monet 2. *Alim.* 65.

§. 6. Maximus eius vsus pro Trochisc. Scilliticis, qui Theriacam ingrediuntur, pro qua quando sit vellenda, vide 1. *Antid.* 18. quomodo succus paretur? *Consil.* pro puero *Epilept.* quomodo Trochisci? 1. *Antid.* 6. & 9.

§. 7. Habemus in Offic. duplex *Oxymel scillit.* simplex & compositum, vtrumque Mesue, ad affectus præcipue pectoris ex pituita crassa, &c. Habemus & *Loch eiusdem duplex*, simplex & compositum, vtrumque ad crassos & frigidos in pectore humores.

DE SISARO ET SECACVL.

CAPVT CCX.

§. 1. **R**ECIPIO nunc cum Anguill. & Officinis nostris *Secacul* Serapionis pro *Sisaro* Dioscoridis & Plinij, quantumvis Matthiolus, Pena, Dodon. pro *Crithmo spinoso* pugnent. De *Sisaro* quidem pauca Gal. 8. *Simpl. ἀνίσταται τὸ, οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν* *ἔρπονται καὶ τὴν θάλασσαν* : sed latet sub vi diuretica ἢ ἀποδιαιτική, de quo recte Dodonæus, sub nomine Hier. Heroldi. In Sueuia, ait, præparant mulieres viris suis, atque vsum norunt. Ingreditur vtrumque *Diafatyrium*, de quo supra.

§. 2. Ego inter amicos, Tiberij Imperat. factum laudantes, ex Plinio *lib. 19. cap. 5.* soleo ridere eos, qui ob id tanti faciunt *Sisar*, quod ille singulis annis, ex Germania petiuerit, ex castro Gelduba, Rheno imposito. Quærebat incentium. Si dubitas forte de libidinibus huius principis, vide saltim initium 6. *Annal. Taciti*, & ibi *Comment. Lipsij*.

DE SCHOENANTHO.

CAPVT CCXI.

§. 1. **E**X hac scriptura Latina apparet, me agnoscere Græcam originem ἐκ τοῦ χοῖνου αἵματος, quod tempore etiam Varronis corruptum erat in *Squinanthum*, & vsurpatur vox etiamnum in Officinis. Hippocrati est χοῖνος αἷμας ἢ αἵμας χοῖνου, Græcis posterioribus ἀρωματικὸς ἢ ποικιλικός.

§. 2. Eum qui hodie in Officinis est, legitimum esse, credam Matthiolo tum, cum odorem rosæ mihi exhibuerit, quem Dioscorides desiderat. Multo firmius, cum facultates, à Gal. 8. *Simpl. illi tributas*, repræsentarit. Accepto plantam Clusij in *Garz. lib. 1. cap. 34.* licet imperfectam.

DE SEMPERVIVO TRIPLICI.

CAPVT CCXII.

§. 1. **A**ΞΙΘΝΟΝ, αειθαλές, αειβιον, αειβροία, vocabula Græca, eodem tendunt, ad perpetuum scil. virorem : at Sedum Latinum esse dicunt ex Plinio. Ego vero ex Attico *Sedum*, quod apud Festum est, ostendo, & illud esse Græcum.

§. 2. Heic statim controuersia est, duo an tria sint? Nam Dioscorides duo tantum videtur agnosce, vt & Gal. At Dioscoridis libros accusant, quod quæ heic scribuntur de vi caustica *Illecebra*, scribantur etiam supra, lib. 2. cap. 150. de *Portulaca sylvestri*.

I. SEMPERVIVVM MAIUS.

§. 3. **C**onsentiunt omnes, esse illud, quod in verticibus domorum serunt rustici, persuasi à fulgure ob id immunes esse, vnde vocant *Iouis barbam*, *donnerbart*. Vocatur etiam *crassula maior*.

§. 4. Hoc frigidum esse constat, & quidem in 3. gradu : at in siccitate, vt Gal. definit 6. *Simpl.* parum potest. Astringit etiam parum. Aiunt nostratum quidam, & *expressum succum* in Epilepsiis puerorum, potui dant, vt alioqui *aquam Alsines*, *squamata Matthioli*, &c. Alii cum aceto, epithematis loco, regioni hepatis imponunt. Gal. cum Dioscoride, etiam erysipelatis foris, quod hodie nemo aufit. *Man solls nicht netzen.*

II. SEMPERVIVVM MINUS.

§. 5. **D**icitur etiam *Crassula minor*, & consensus est in *Sedum minus teretifolium luteum & album* Bauhini, quod *Vermicularis & Illecebra maior* dicitur. Diuiditur in marem & feminam, quarum illam Clusius voluit, hanc Matthiolum.

§. 6. Sed perinde est, modo non sit acris, qualis XIII. apud Clusium. Huius rei notas quasdam tradunt : ego vero hanc tibi do, gusta. Debet enim ex sententia tam Dioscoridis, quàm Galeni iudicio frigida esse, eodem, quo prius, gradu. Et hoc desideratur in vnguento populeone.

III. ILLECEBRA.

§. 7. **R**omanum esse vocabulum post Dioscoridem Plinius testatur *lib. 2. cap. ult.*

§. 8. At vero ut facultates recte distinguit Dioscorides à superioribus, non frigidam, sed causticam esse: ita Plin. male confundit, cum vim omnium ait esse eandem. Eundem errorem errant, qui *Vermicularem* appellant. Imò vero oportet plane abigere, ne vel suspicio sit confusions.

§. 9. Quo minus probare possum factum Bauhini, qui VIII. loco *Sedi minoris* collocans, *Vermiculatam* etiam allinit. Quanto melius Cordus, qui expresse demit illi nomen, propter causam credo à me dictam! Dioscor. non tribuit illi facultates alias, præterquam illitu sanandi strumas. Dodonæus affirmat, succum cum aceto extractum, vomitu curare quartanas febres, aliasque diuturnas. Commendat etiam in venenis, quatenus scil. vomitus locum habet.

DE SERPYLLO.

CAPVT CCXIII.

§. 1. **A** Græco *ἑρπύλλιον* esse dixi supra. Aliquot species habet Bauhinus, inter quas vsualis est IV. supra *Pulegium mont.* dictum. Est inter calidas siccasque herbas, quæ menses & vrinas mouent, non dissimile Pulegio, Satureiæ, & confinis.

DE SESAMO.

CAPVT CCXIV.

§. 1. **S**OLitaria est planta, *σίταρον ἢ σισυάριον* dicta, quemadmodum etiam *σιταρίς ἢ σισυάριον*.

§. 2. De huius seminis facultatibus medicis agens Gal. 8. *Simpl.* habere ait viscidum quid & pingue, adeoque emplasticum & emolliens: at de facultatibus alimentariis scribens 1. *Alim.* 30 pingue esse ait, quo stomachum subuertat, tarde concoquatur, coctumque præbeat alimentum crassum. Hinc *lib. de Vict. atten.* 5. segregat ab eo victus genere.

§. 3. In Ægypto hodie, vt est apud Alpinum *de Plant. Ægypt.* 32. & semine & oleo frequenter vtuntur mulieres illorum, ad crasse-faciendum potius, quam pingue-faciendum corpus. Vide apud ipsum plura medicamenta etiam secreta.

§. 4. In nostris Officinis loco etiam feminis est semen *Chamalini* seu *Myagri* Lobelij & Dodonæi, *Leindotter* Thuringis meis, quod vix huc quadrat, siquidem *Thlaspi* est, quod negat Bauhinus, cum inter *Lini sylvestris* species habet loco V.

§. 5. *Olei* facultates patent ex Galeno.

DE SILERE MONTANO.

CAPVT CCXV.

§. 1. **S**VPRA, cum agerem de *Leuistico*, seu *Libystico*, seu *Ligustico*, dubitabam de semine eius: nunc *Staphis* dico, Quod semen in Officinis dicitur *siler montanum*, incerta origine, est semen *Leuistici*. Quod si forte non sit, sed vel *Archangelica*, vel *Imperatoria*, vel similis plantæ, quid inde mali? Sunt enim istæ omnes plantæ calidæ & siccæ in 3.

§. 2. Iamquæ hoc addo corollarium, *Semen Sesel. Masil.* de quo etiam ambigitur, esse vnius ex his plantis. Quid si hoc etiam audeam? Si alicubi in vsu sit *Semen Sifonis* Dioscoridis, vt est, & quidem pro *Amomo*, vt intelligo, *Germanis*; non peccare illum, qui horum aliquid substituat. Nam & *Sifon* habet causticum quid.

DE SILIQVIS.

CAPVT CCXVI.

§. 1. **A**PO ÆGÆÆ fit diminutium *καρπός*, quod significat *lobum* quendam, hoc est *conceptaculum oblongum*, semini continendo factum. Quod quia insigniter est in arbore quadam, dicitur illa apud Theophrastum, *καρπία*, & vt putant, etiam *καρπία*, quæ lobos illos, seu filiquas carnosas, seu edules habet, quæ olim vilissimorum hominum cibus erat, & suum, vt patet ex similitudine filij prodigi, *Luc. 15.* Apud Dioscoridem quidem fructus ipse simpliciter *καρπός*, vt & arbor apud Galenum *καρπώδης*: at apud Plinium & Columellam

566 *Caspari Hofmanni, Doctoris Medici,*
fructus cum additione *Siliqua Græca* dicitur. Apud Galenum 9. x. iv. 5.
Siliqua magna.

§. 2. In Officinis etiam simpliciter aut *siliqua dulcis* dicitur, aut *Carobe*, apud Ægyptios hodie *Carub*, vel *Canub*, vt est apud Alpinum *lib. de plan. s. Ægypt.* Hanc arborem merito iungit cum Cassia fistula, de qua supra inter purgantia.

§. 3. Gal. 7. *Simpl.* & arbori & fructui tribuit vim siccandi & adstringendi. Scorsim de fructu ait. Recentem quidem ciere aluum: siccam autem sistere.

§. 4. Ægyptij hodie *mel* faciunt ex siliquis, cuius vsus in vniuersum quidem varius, vt mellis: in specie autem idem præstat, quod *castia extracta*, tam in purgationibus, quam in affectibus pectoris, præsertim catarrhis tenuibus, pro quibus apud nos est *Diacodium Montani*, de quo supra.

DE SINAPI. Vide suprâ post ERVCAM.

DE SOLANIS.

CAPVT CCXVII.

§. 1. SOLANVM est Græcis *σολάνιον*, licet Galen. in T. habeat, & sine sibilo pronunciet. Bauhinus ait significare vel *Vitem*, vel *Acinum*, vel tale quod nuspiam alibi inuenio.

§. 2. Apud Dioscoridem & Galenum 4. eius species sunt; Hortense, halicacabum, somniferum, & furiosum. Ex his duo priora in Offic. sunt, quibus à nostris additur *herba-paris* dicta, quæ est *Solanum quadrif. bacciferum*.

I. SOLANVM HORTENSE.

§. 3. Hoc I. est apud Bauhinum. Erat olim edule. Refrigerat & adstringit in 2. gradu, 8. *Simpl.* refrigerat cum adstrictione, 2. x. iv. 1. magis refrigerat quam vllam olus, 2. *Alim.* 29 Vfus apud Dioscoridem est in Erysipelatis foris. Hoc Dodonæus vehementer improbat, quod repellat.

II. HALICACABUM, seu ALKEKANGI.

§. 4. **H**Oc II. est apud Bauhinum. Habet Galenus quoque 8. *Simpl.* de Solano : at 5. x. *W.* II. & 12. longe aliam indicat herbam, *Lotum forte arborem.* Vide notas in eum locum.

§. 5. In foliis quidem hortensi similis est, inquit Galenus, fructu autem cit vrinas. Hoc tam notū est rusticis Palatinis, vt totos manipulos gestent, & auide deuorent. Dodonæus amplificat, & reliquis quoque visceribus accommodat.

§. 6. Habent alicubi medicamentum compositum, *σκαπουλίδος.* Vbi moneo, si hoc Solanum recte Vesicaria veritur, non obid etiam primum illud. Habet enim fructum racemosum nudum. *Trochisci de Alkek.* vsurpantur in renum exulceratione, &c.

III. HERBA PARIS.

§. 7. **H**Oc X. est apud Bauhinum. In hoc, vt securum me non facit Tab. *Aconitum salutiferum* vocando : ita nec exterrerent Cordus & Fuchsius, qui *Aconitum pardalianches.*

§. 8. Prouoco ad fidam experientiam. Quæ enim habita est in *Anrido Moibani*, quæ postea *Saxonica* fuit dicta, nondum est talis. Vide descriptionem apud Schenck. in *Obs.* Alius est apud Cordum nostrum Puluis Saxon. pariter contra pestem.

DE STAPHID-AGRIA.

CAPVT CCXVIII.

§. 1. **Σ**ΤΑΦΙΣ ἀγρία est *Vua-passa* Sylu. quia folliculos habet, in quibus semina compressa instar vux passæ. Ab vsu *pedicularis*, seu *peduncularia* dicitur, *Leißkraut*, *Steffesager.*

§. 2. Vehementer calidam, acrem & causticam obtinet facultatem, inquit Galenus 8. *Simpl.* Hinc pro masticatorio habetur, & *pituitaria* dicitur Plinio, *lib. 23. cap. 1.* quamuis quidam libri habeant *Pedicularia.* Apud eundem vitium animaduertit Dalecamp. Cum enim Dioscorides scribat, *οὐδὲν τι φθμανζήδρια σίνος*, *Gingiuas* mutat in *cicatrices*, *οὐδὲν* in *οὐδὲν.*

§. 3. Idem confundit cum *vua Taminia*, quæ *Tamus* est, seu *Bryonia* Sylu. supra.

§. 4. Purgat etiam, sed cum metu strangulationis, ideo desit
 vsus ipsius. Dioscorides in id dat gr. xv. Quidam x. tantum habent,
 M. Vergil. & Goupylus, Med. Paris.

DE STOECHADE VTRAQUE.

CAPVT CCXIX.

§. 1. **S**TŒCHADES Insulæ tres sunt in mari Tyrrheno, è regio-
 ne Massyliæ, inquit Dioscorides, cum bidui itinere ab sint,
 Pena *Adn. fol. 184.* vbi crescit *Stæchas Arabica*. Sed & in
 Gallia Narbonensi tam frequens est, vt seruiat fornacibus cum Ros-
 marino & aliis.

§. 2. Huius nescio quæ similitudo cum Helichryso (an *ἡλίουχρυσόν*)
 & Chrysocome Dioscoridis, ad quam trahitur illa quoque ab Offici-
 nis, & *Stæchas citrina* appellatur, cum illa vel simpliciter *Stæchas*, vel
 corrupte *Stichas*, corruptius *Stichados*, vel *Stæchas Arabica*.

I. STOECHAS ARABICA.

§. 3. **G**alenus 8. *Simpl.* heterogenearum partium esse ait. Compo-
 sita namque est ex terrena essentia frigida exigua, vnde ad-
 stringit: & attenuata altera terrena copiosiore, à qua amara est. Ob con-
 iunctionem vtramque ab obstructionibus liberat, extenuat, exstergit,
 roborat, tum viscera, tum habitum totum.

§. 4. Mesue pituitam & atram bilem purgare scribit, sed iubet
 abstinere ab illa biliosos, ob quam forte causam desit in vsu esse. Apud
 nos duplex est *Syr. de Stæchade*, quorum alter simplex, quamuis com-
 positus; alter compositior. Vterque pro capitali habetur, & vsurpa-
 tur in neruolarum partium frigidis affectibus, felici cum successu.

II. STOECHAS CITRINA.

§. 5. **P**rimum omnium sedanda fuerit controuersia, vtra scriptura
 sit melior? Profecto, *τὸ ἡρόδωτον* absurdum est. Quid enim pa-
 ludi cum auro? Contra *τὸ ἡρόδωτον* Penæ *fol. 331.* acceptabile, & stœ-
 chadi nostræ amicum.

§. 6. Quid si dicam, Galenum, vitandæ ambiguitatis gratia, con-
 temsisse vtramque vocem, & accepisse *τὸ ἀνδροειδές*, quem Matthiolus
 etiam

etiam substituit? Sed quid de planta? Matthiolus disertè respuit. Dodonæus etiam cum voce, *Nihil, aut parum conuenit.*

§. 7. Quibus ego permotus, consensio eidem Dodonæo, *Chrysacomen* potius esse, tribuoque illi facultates, non Dioscoridis tantum, sed & Galeni. Illæ vero sunt, heterogenearum partium esse, perinde ac prior Stœchas. Dat enim illi *spissitas & crispitudo duræque.* Præpollere vero illam, indicio est, quia ad menses commendat. Hæc eadem an de millefolio dici possint, viderit Pena. Commendat ille ad Podagras & maligna vlcera, reprimendo affluentes humores, deriuando ad vrinæ, &c.

DE STORACE.

CAPVT CCXX.

§. 1. **S**I enim temerat Pharmacopolarum inscitia inscitia *Styracem* Græcorum. Est autem *στέραξ* à *στέγναι* in hasta à *στυγερός*, *immissus aculeus*, qui terra insigitur, vt firmior sit ambulantis gressus. Qui quomodo translatus sit ad plantam, equidem nescio. Quod Pena dicit *Adv. fol. 429.* improbable mihi est. Quod de *στέραξ* & *καλάμω*, ex Theophr. 9. *Hist. 16.* nondum vidi accomodatam.

§. 2. Styracis natura apud Dioscoridem & Galenum simplex est: apud Serapionem *Simpl. cap. 46.* *Liquidus & siccus* in Officinis pariter, vt habet Bauhinus in *Pinace*, qui tamen in *Matthiolum*, triplicem fecerat, *Calamitem, liquidum & rubrum*: explicat se, quod ruber sit cortex quidam. Quæ Hermolaus in *Cor.* habet nomina, nullius sunt vsus.

§. 3. Dignum consideratione est, sitne omnis Styrax ex vna arbore, an vero ex diuersis? Vbi vnum est gummi, vt apud Dioscoridem, res facilis est: at in Officinis iure ambigitur. In Italia & alibi frequens est arbor ex Syria delata, & pingunt Botanici nostri: verum nihil ex illa fluit. Ex Syriaca igitur esse illum, qui *siccus* dicitur, credibile est: vnde vero, qui liquidus? Alienissimus sum à Matthiolo & Bauhino, qui *Myrrham Stacten* esse volunt. 1. Syriæ propria est hæc arbor, adeo vt Persæ, qui olim in Syriam aromata vehabant, retulerint Styracem, vt est apud Plinium *lib. 12. cap. 16.* 2. Sed vnde Persæ habebant? Procul dubio ex remotissimis Arabiæ desertis, ad quæ peregrinatorum nostrorum nemodum peruenit, autore Garzia, *supra in Myrrha*, nondum stultissimus Theuctus, vt Casaubon. illum describit in *Epist. 3.*

Stacten describit Cordus 4. *Hist.* 83. sed longe aliis notis, nec *styraci* vllus ibi locus, licet arborem pingat.

§. 4. Relicto igitur dubio isto *styrace*, afferro ex Dioscoride *lib. 1. cap. 74.* notas certi & præstantissimi *styracis*. Διαφύρα, inquit, ὁ ξαστός, & λιπυρός, ῥυτιώδης, θρόμβους ἔχει ὑπολευκούς, ἐπισημαίνοντι διωδία ὡς ἐπὶ πολλῶν, & ἐν τῇ μεγαλύτερῃ αὐτῆς ὕλασσι παρ' ἑαυτῶν. Hæc Plin. *lib. 12. cap. 25.* ita vertit, *Color in quacunque natione (Pisidia, &c.) præfertur rufus & pinguis lentior: deterior furfurosus & cano sive obductus.* His addo Galeni testimonium. *Stryax debet esse Pallidissimus. Nam & saporem & odorem habet præstantissimum? 1. Antid. 14.*

§. 5. De facultatibus idem. *Styracis* est calefacere, emollire, & concoquere. Vtimur in defluxionibus, in mensibus mouendis, §. *Simpl.* Omnis emollit, sed potentissime pallidus. Quo enim nigrior, eo deterior, 7. κ. §. 3. Copiose sumptus, somnos turbulentos facit, 2. κ. π. 1. quantitate venenum est, 5. *Simpl.* 19. Et hoc est, quod supra in Croco, Myrrha & aliis, ex Cæsalpino dixi, de vi ipsius somnifica. *Stryax* est calidus in 3. siccus in 1. Auic. in principio 3. sed siccitas est minor, Serapioni.

SYMPHYTVM, Vide CONSOLIDAS.

DE TACAMAHACA.

CAPVT CCXXI.

§. 1. **E**X noua Hispania, Americæ prouincia, affertur gummi huius nominis, colore galbani, vnguibus albis, Ammoniæ instar, odore graui, sapore non valde iucundo, vt Monardis scribit, *simpl. c. 2.* vbi ait, esse qui legitimi Galbani loco habeant.

§. 2. Adeo celebre ibi medicamentum est, vt plebs ad qualemcumque dolorem remedium aliud non quærat, præterquam in inflammationibus proprie dictis, in quarum tamen declinatione suas partes habet. Calida est initio 3 gradus, sicca in 2. Non tantum discutit, sed & adstringit. Roborando ventriculo imprimis expetitur, humores vndecumque fluentes intercipit, siccando absumit, &c. Neruis amica valde est, eorumque vulnera curat sine metu conuulsionis. In podagra, in ischiade, in destillationibus ad quamcumque partem emplastri modo imposita, egregie facit in affectibus vterinis, præsentaneum auxilium inde petunt Indæ mulieres.

DE TAMARISCO.

CAPVT CCXXII.

§. 1. **T**AMARIX, videtur Germanicæ originis esse, vt *Larix*, Hinc Tamariscus. Græcis est *πικραλίς*, vnde Virgil. celebrat *humiles Myricas*. Apud Nicandrum corripitur media. Frutex est potius quam arbor, tam intra Germaniam ad ripas Rheni, Danubique, quam extra illam.

§. 2. Facultates Gal. 7. *simpl.* diligenter describit, præcipue autem tribuit illi vim abstergendi, & incidendi, non sine adstrictione. Vnde intelligas cur Præctici vtantur & cortice, & scobe ligni, in obstructione viscerum, præcipue lienis. Antiquum est, ex ligno fieri pocula, è quibus lienosi bibant. Hic mos etiamnum durat. At cum frutex sit, ex assulis constringant Rhenenses nostri doliola, semisextarii capacia, quæ Francofurti publice veneunt.

§. 3. Hoc peculiare habet, quod gallam fert instar quercus, quæ egregiam in adstringendo laudem habet, etiam apud Galenum. Hanc Gallam esse, id esse excrementum potius quam nucem, duo persuaserint, 1. quia non vnius figuræ. 2. quia nullum semen intus. Vide Alpinum *de plant. Egypt.* 9. vbi refutat fabulam Plinianam, sues carere liene, si ex Tamarisceo vase cibum ceperint. Quod ne mireris, scito, arborem ibi esse vastissimam, ex qua carbonες fiunt. In Hispania etiam crassissimas esse Clusius testatur 5. *Rar.* 27.

DE TANACETO.

CAPVT CCXXIII.

§. 1. **V**ERISIMILITER Bauhinus deducit à *Tannaco*; quomodo *Parthenium* vocatum fuisse olim, tradit Plinius. Hinc alia pendet verisimilitudo, esse *πικράδιον* *πικροφύλλον* Hippocratis. *Parthenium* immediate iungit Bauhinus, & ita cognitionem ostendit: at Pena *Adu.* 334. Millefoliis vellet iunctum. Prout stabilietur hoc, illudve: ita statuetur de facultatibus.

§. 2. Quicquid erit, distinguendum est inter odorum & inodorum, quod Bauhinus diligenter facit. *Odorum*, quia cum amarore
CCcc ij

valde ferit nares, calidum & siccum proculdubio est usque ad 3. gr.

§. 3. Nostri semine vtuntur feliciter in excutiendis lumbricis, & ideo *VVurmkrant* vocant. Dodonæus peculiariter commendat prima folia in placenta, vt absinth. & hederæ terrestr. &c. ad expurgandum ventriculum. Quid possit in viscerum expeditione, præsertim in urinæ promotione, ex superioribus apertum est.

D E T H A P S I A.

CAPVT CCXXIV.

§. 1. **D**ICTAM esse à *Thapso* insula, author est Dioscorides. Sed vbi illa locorum est? Pena inter *Sporadas* collocat in mari Carpathio, in quarum catalogo non inuenio: inuenio autem in Mediterraneo, non procul Sicilia.

§. 2. Est planta ferulacea, quæ apud Bauhinum differentias fortitur ex foliorum diuersitate, quæ vel Seseleos sunt, vel Carottæ, vel Foeniculi. Galenus 6. *Simpl.* pro caustico declarat, in phœnigmis vsurpando. Sed duo monet. 1. Tarde agere, ob humiditatem excrementitiam. 2. Recentissima esse vtendum. Vt enim se explicat 1. x. n. 1. non durat ultra annum, imo bimula plane inutilis est, 3. x. n. 2.

§. 3. In hunc usum quomodo præparanda sit, docet eodem 1. x. n. 1.

§. 4. Succedaneum eius est, & quidem eodem pondere semen, vel nasturtij, vel erucæ, eidem *in de x. n. 1.*

§. 5. Interiori vsu venenum est tota substantia, 5. *Simpl.* 19. quo magis laudandi sunt, qui Arabas sequi nolunt, inter purgantia recensentes. Qua voce damnantur ij etiam, qui pro *Turbit* vel albo vel nigro vtuntur. Multo vero magis, qui pro *Casso* ex Gargano Apuliæ monte.

D E T H L A S P I.

CAPVT CCXXV.

§. 1. **E**SSE *ῥῆν τὸ θλασ* etiam Gal. indicat 1. *Antid.* 14. Fecisse Græcos in genitiuo, non *θλαστος*, sed *θλασίδος* indicio sit diminutivum *θλασίδου*, quod idem esse cum primitiuo sæpe dixi. *θλασίδος* apud Hippocratem corruptum esse credo Fœsio.

§. 2. Ingreditur hoc semen Theriacam. Sed quod fumendum est, è tot congeneribus apud Bauhinum? IV. ex aruensibus, quod est *Vaccaria* folio. De hoc dicit Gal. 6. *Simpl.* adeo acre esse, vt menses moueat. Item vacuare humores per superiora & inferiora.

DE THVRE ET MANNA

thuris.

CAPVT CCXXXVI.

§ I. **T**HVS ὁ τῷ τῷ θύρι dici credo. Alioqui substantiale nomen est λίβανος, (quod nihil commune habet cum monte Libano, & corrumpitur vulgo in olibanum) ἢ λίβανος & λίβανος, quamuis interrogatus, quid sit τῷ λίβανου καρπός apud Hippocratem id nesciam, nisi forte tum temporis etiam afferebatur fructus arboris thuriferæ. Nescio, quid sit *Cortex thuris* in Officinis *Tigname* dictus, aut *Thymiama*, quo Iudæi in suis sacrificiis vtuntur. Apud Plautum in *Autular.* est diminutivum *Thysculum*, vt ibi scribitur. Quibusdam est *Narcaphthum* seu *Nascaphthum* Dioscoridis.

§. 2. Verum, vt ad thus redeam, multas eius differentias commenti sunt olim mercatores, vt pluris venderent, quod à multis emebatur. Ideo in nominibus barbaris, quorum sex vel plura sunt, occupatus non ero: loquor autem de vna, quæ & Græca est, & vsum habet in Medicina.

§. 3. Thus *συγρίας* (non *συγρίας*) dicitur, quod in naturali suo statu est, hoc est, quod in *guttis* seu *stillis* suis rotundis est, vt cecidit, ἄμωτος, ἢ ἀτμῶτος, αὐτὸ τῆς αὐτῆς. Vbi ex historia tenendum est, solitos fuisse maiores massas secare in formas quadrangulares, & in fistilibus tamdiu versare, & concutere, vsque dum fieret rotundum.

§. 4. Hoc ἄρρωμα, *masculum* vocabant, nescio quam ob causam. Nam quæ dicit Plin. lib. 12. cap. 14. non arrident.

§. 5. Cæterum, qui ex concussu fiebat pulvis, aut alioqui in vectura & agitatione contingebat, illum *μαίνας* ἢ *μαίνις* appellabant, quæ voces sæpe occurrunt in lib. Gal. de *Compos. med.* Hanc 4. κ. π. 4. vocat ὑποσπασμα τῷ ὑποσπασμῶν καὶ τῷ μαζάλῃ πορτία λίβανου. Et 15. *Meth.* 5. ὑποσπασμα solum, vbi Linacer *purgamentum* vertit, haud commode.

§. 6. De arbore *Thuris* dicendum mihi esse video, quod supra de *Myrrha*, neque veterum quenquam, neque nostrorum penetrasse in

vastas illas solitudines Arabicas, quæ *Thus* dant. Hinc Plin. *loc. cit.* alia ex aliis authoribus affert. Quin non magis fidem habeo illis Lusitanis, de quibus Garz. *lib. 1. cap. 6.* quam egregio Theueto, qui figgit se adstare arbori.

§. 7. Suspectum etiam est folium thuris, quod Pena pingit, *Adn. f. 430.* adeo ab omnibus aliis discrepat foliis. Accedit, quod Plin. scribit, virgam thuream, Romam allatam à legatis Arabicis, folia habuisse laurina.

§. 8. Porro, Dioscorides de *Thure masculino* scribit, ἄπυρον, esse λευκὸν π, & ἑλαδίνον ἴσθιν ἡπαρὶ, ὁπιδυμαδίν π ὃ παχέος ἀκαχιδίνον, *Integrum esse album, confectum autem intus pingue, accensum subito conflagrans.* Addit, tempore fieri καπνίζον, *flauescere.*

§. 9. Quia πολύχρηστον est, oportet distincte agere de facultatibus. Calidum est in 2. & siccum 1. 7. *Simpl.* mediocriter calidum est, 4. x. ππ. 4. 2. x. ς. 2. moderate calet & siccatur adeo, ut quædam corpora non siccet, 3. *Meth.* 3. est Sarcoticum, sed non in omnibus 4. x. ς. 5. & 6. 6. x. ς. 6. in solis temperatis id facit, 5. x. ς. 2. siccatur sine morfu, 2. *Art.* 52. Id verò facit pinguius: at flauius valide, 13. *Meth.* 5. concoquit & dolorem mitigat, *ibid.* mitigat & lenit, 5. x. ς. 2. 4. x. ππ. 4. concoquit & digerit, 6. x. ς. 8.

§. 10. Sed adstringitne? Gal. id ait 1. *Simpl.* sed addit, paululum & in primis album. Adstrictione laudat Dioscorides. In India Medici, qui sunt Empirici meri, ad alui profluvia vtuntur; Garz. contrà, nullam adstringendi vim habet, 13. *Meth.* 5. Distingue: Manna magis adstringit quàm thus, ob admistum corticem, 5. *Meth.* 4. & 5. Dico amplius, manna, quæ fit artificio, cum masculum fit, minus habet adstrictionis, quia corticem non habet. Cum aloë mirifice sanguinem sistit, 5. *Meth.* 4. Habet etiam vim absterforiam, sed exiguam, 4. x. ππ. 4. Habet emolliens quid, 7. x. ππ. 3. quia habet substantiam emplasticam, præcipue id, quod pinguius & resinosis, quod ipsum mollius est, & albidius, quod mansum, ritu aloës, partes suas cohærentes defendit 4. *Meth.* 4. Interiori vsu verum est, quod 2. x. ππ. 1. est in capitis affectibus vsurpari non posse. De ratione ex Dioscoride, quia maniam facit: quin, eodem autore, in eadem dosi, cum vino datum interficit.

§. 11. Auic. scribit, in deprauatis sensibus, & abolita memoria opem præstare. Qua in re errorem agnoscit Matthiolus. Reuera totum id, quo officit, consistit in humiditate excrementitia, qua soporiferum est, de qua iam toties ex Casalpino. An coquebant propterea veteres 7. x. ς. 3. vtiebant? 1. x. ππ. 8. 4. x. ς. 13. An hoc est *thus confectum*? 1. x. ππ.

1. Non : est *nutritum in aceto acerrimo*, vt hodie loquimur. *Amant* vitionis, & toftionis etiam Dioscorides.

§. 12. Monet alicubi Galenus, in compositionibus, quæ ad ignem fiunt, addendum esse tum denique cum tolluntur. Coqui enim non vult, vt Myrrha & aloë. Habemus in Officinis *Conf. seu Mosfellas de thure*, ad exsicccandos catarrhos manifeste vtilis. *Diaolibanu Nicol.* vel *Astuarij*, vt præscribit Cordus, experientiam non habeo, vt & *Sief de Thure Rhafis*.

DE TILIA.

CAPVT CCXXVII.

§. 1. **G**RÆCIS est *φιλύρα*, à qua distinguenda est *φιλυρία*, non *φιλυρία*. Duplex est, *Mas & femina*, quarum illam florere negant hæc densis & odoratiss. stipata floribus est, è quibus *aqua destillatur capitalis*. Capitalis etiam est *Conf. florum*.

DE TORMENTILLA, REDI AD

Pentaphyllum.

DE TRAGACANTHA, EIVSQVE

gummi.

CAPVT CCXXVIII.

§. 1. **T**RAGACANTHA, *hirci-spina*, nota est Botanicis herba, ex Gallia Narbonensi petita. Notius est Offic. *gummi* cognomine.

§. 2. De cuius facultatibus Gal. 8. *Simpl. breuiter, similem habere cum Gummi substantiam, scil. emplasticam*, & *ἀρμόνιος ἀμύλωνικόν*, & *acrimonie aduersantem*. Sic enim & legendum & vertendum est. Quare vsus eius in catarrhis acribus, ad pectus præcipue, & in exulcerationibus locorum vrinariorum. His affectibus destinatum est in Offic. *Diatragacanthas frigidum Nicolai*, cui addimus *Bolum Armenum*, sicubi siccare magis volumus. In affectibus frigidis prostat *Diatragacanthum calidum*.

eiusdem Nic. prodest etiam ventriculo frigido. Seruit etiam vniendis speciebus sublingualium trochiscorum.

DE TRIFOLIO, EIVSQUE speciebus.

CAPVT CCXXIX.

§. 1. **T**ΡΙΦΥΛΛΟΝ, *trifolium*, quintuplex est in Officinis, de quibus ordine, vt à Bauhino collocatæ sunt.

I. TRIFOLIUM BITUMINOSUM.

§. 2. **N**on possum heic occultare cogitationes meas, Dioscoridem *lib. 3. cap. 16.* & corruptum & mutilum esse. *Corruptum*: quod ab initio proponat, non vnus trifolij species, sed quatuor. *Mutilum*: quod vltimum ἀπὸ τῆς πρώτης, primo loco explicat, & id quidem solum. In eadem culpa videri esse Galenum, cum omisso Trifolio simpliciter dicto, quod est *pratense* nostrum, album & rubrum, statim ponit *bituminosum*, ne addito quidem cognomine, & verbo tactis tantum reliquis duobus.

§. 2. Cæterum, qui in facultatibus solent διαμαρτυρεῖται, *Tanti est*, inquirunt, *hoc Trifolium*, vt Theriaca olim adhiberetur. Cui? quæro ego. Certe non Andromachi. Hactenus non nisi vnum locum inueni, 2. *Antid.* 16. vbi Theriacæ, qua Marcus Imper. utebatur, inditum fuisse trif. scribit, quod plurimum bitumen redolet. Heic quid est *plurimum*? Falsarium est, & ab Interprete intrusum. An voluit exprimere illud, *In recens nata planta (ἀπὸ τοῦ ῥιζώματος) esse odorem ruta: in adulta demum bituminis?*

§. 3. Vbi obiter hoc noto, *lib. de Precogn. ad Posth.* esse, Marcum vsum fuisse Theriaca Andromachi. Ergone hoc quoque argumenti est librum de *Antid.* non esse Galeni?

§. 4. His veteratoribus quodammodo similes sunt illi, *Non crescit neque in superiori, neque in inferiori Germania.* Ego vero à commilitone Vvestphalo in Italia habeo, ad Lupiæ ripas abundare, adeoque videtur inde Castoras seu Fibros, vt inde dicatur *Biberkraut*.

§. 5. Sed veniamus tandem ad facultates, Gal. *loc. cit. Simpl.* ait, calidum & siccum esse, propter bitumen, cui vicinum sit odore in 3.

vtrin-

utrinque genere, adeoque dolores laterum (intelligo de hepate)
iuvare, urinas mouere & menses. Vide experimenta Dioscoridis.

II. TRIFOLIUM ACETOSUM.

§. 6. **O** *Zuriquum* est Dioscoridi & Galeno, *Oxys* simpliciter Plinio. Tu vide, ne confundas cum *Oxalide*, supra in lapatis. Barbaris *Alleluia* dicitur. Inde est *Liniula* Fracastorij. Dicitur etiam *panis cuculi*, quia ostendit se quo tempore ille prodit è latebris hyëmalibus.

§. 7. Vulgare est flore albo. Præter id est aliud flore luteo, è quo cornicula fiunt, in quibus semina. Est quidem frigida & sicca, sed quomodo acetosa alia, ipsa etiam *Oxalis*.

III. TRIFOLIUM HEPATICUM.

§. 8. **D**icitur & *Hepatica* simpliciter, & *Hepatica nobilis*, quod hepatis excandefacto refrigerando & siccando cum aliqua adstrictione egregie succurrat. Hinc *aureum* etiam dicitur, non à floris colore, qui hætenus talis visus non est.

§. 9. Est autem flore vel *caruleo*, vel *rubro*. A quo post. inductus, iam olim apud veteres *purpureus* scribo, à *minio*, vt deleatur memoria *Mensis flore* Gazæ, quæ in rerum natura non est. Dicitur & *Herba Trinitatis* & *Trias*. Crescit & apud nos in vicino comitatu Pierbaum.

IV. LOTUS SYLVESTRIS.

§. 10. **D**iligenti heic opus est cura. Apud enim Dioscoridem *lib. 1. cap. 133.* est *Lotus arbor*, & rursus *lib. 4. cap. 106. & 7.* est *Lotus herba*, eaque vel *urbana*, vel *sylvestris*. Hanc posteriorem heic inquirimus. Apud Bauhinum negatur quidem mihi Sylvestris natura, sed satis est mihi in re arbitraria autoritas Matthioli. Est apud Bauhinum VI. *Lotus hortensis odora*, omnino illa, quam nostri vocant *Siebengezeit*, quod credatur septies de die mutare odorem. Suspendunt in Thuringia in domibus, creduntque, & se, & socia animalia fore ita tuta ab omni maleficio.

§. 11. Mihi odor penetrantissimus, non sine aromaticitate, persuadet, calidam & siccam esse hanc lotum in 2. gradu completo, cum magna partium tenuitate, non sine crassitie aliqua, vnde illi absterfio valida. Hinc æstimarit quis, quid possit in expeditione viscerum.

V. MELILOTVS.

§. 12. **I**N Officinis quatuor sunt plantæ, sed in diuersis locis, quibus hoc nomen tribuitur. Alicubi est *Lotus iam dicta*. Alicubi est *Melilotus* I. Bauhini, quæ est *Lotus urbana* Matthioli, *Melilotus German.* Lobel. & Dodon. Alicubi est *Melilotus* II. Bauhini, *Italica* Lobel & Dodonæi, cui & *Trifolium corniculatum* II. Alicubi tandem *Lotus* I. Bauhini, quam & *Melilotum pentaphyllum* vocat, *Melilotus coronaria* Lobelij.

§. 13. Mihi placet secundo loco posita, quæ est *Trifolium odoratum* catalogi nostri, flore albo & luteo. Huic facultates tribuo à Matthiolo scriptas in *Dioscoridem*, quod in primis qualitatibus sit parum vltà temperiem, idèoque non nisi leniter resoluat, digerat, molliat, dolores fedet.

§. 14. Distinctiùs Gal. 7. *Simpl.* Miste esse facultatis, habere quidem adstringens quid, sed & digere & concoquere. Copiosior enim, inquit, substantia calida, quam frigida est.

§. 15. Emplastrum de *Meliloto* Mesue est egregium anodynum, discutiendo non satus tantum, sed & frigidam, crassamque materiam in tumoribus externis, necnon hepatis, lienisque. Chirurghi seorsim seruant species, quas in aceto coctas, cataplasmatibus modò imponunt doloribus à lue venerea, scorbuticis, & aliis.

VI. FOENUGRÆCVM.

§. 16. **H**Oc accenseo *Trifolii*, quamvis Bauhinus nolit. Græcis *τῆρις* & *βούκιστος* & *βούναπος*, non autem *βούναπος*, quamvis aliàs omnia heic liceant. Ita *αἰζόκιστος*, & *αἰζόναπος*.

§. 17. Planta omnibus nota, etiam Latino nomine.

§. 18. Gal. 8. *Simpl.* Calidum esse ait in 2. siccum in 1. Hinc fieri ait, cur in magnis inflammationibus exacerbet potius malum, quam iuuet. Locus igitur ei in mediocribus tantum. Hinc 1. x. n. 8. discutit, & calefacit, sed non vehementer. Decoctum emollit, præsertim cum suo semine, & in pingui aliquo, 7. x. n. 3. Seminis farina est tepidi caloris, 3. *Simpl.* 11. Succus in affectibus oculorum est similis albumini ouorum, præterquam quòd simul discutit, & calefacit, 4. x. n. 1. abstergit etiam *ibid.* Herba erat olim edulis, 1. *Alim.* 24. Sed non dat bonum alimentum, de *Cibis* 7. caput tentat, *Vict. atten.* 7.

DE TRITICO, ALIISQUE
Cerealibus.

CAPVT CCXXX.

§. 1. **G**ENERALE vocabulum est *Frumentum*, *ἀνέ*, & est, vt Varro definit, *quod culmum emittit*, siue vt Seruius, *aristam*. Sed definitio est angustior. Non enim comprehendit Auenam, Milium; Panicum, Sorghi, quæ femina gerunt in panniculis, quæ *φύσαι* sunt Græcis, & degenerauit vox in *Loba*, apud Calepinum: item *ἀριθμαι*, præcipuè in arundinum genere.

§. 2. Heic ego protestor, nolle me ingredi disputationes veterum subtiliores, quam vtiliores de frumentorum appellationibus: sed obiter tantum attacturum, si quæ apud Galenum occurrent, ad meum propositum pertinentia. Si quis aliter sentiat, potest desiderium suum explere ex Iul. Alexandrini Salubr. ex Dodonæo, Pena, Bauhino, aliis. Ita nihil me facturum de factitiis quibusdam, farre, haliçâ, trago, &c. quod pertineant ad vetera deperdita Pancirolli.

I. TRITICVM.

§. 3. **G**RÆCIS est *πυρὶς*, *ι*, *VVeitzen*. Hoc, vt medicamentum consideratum, calidum est in 1. gradu, sed potest refrigerare intense calida. Ideò apud nos in erysipelatis imponitur *farina triticea*. Eiusdem in cataplasmatibus vsus est, cum suppurationem molimur inflammationum. Vt *alimentum*, vel in panis formâ, vel in pulvis vsurpatur. Quo modo, quia habet lentoris quid, obstruentisque naturæ, vt Interpres Galeni loquitur, 8. *Simpl.* oportet in pane corrigere, vel sale, vel fermento, vel vtroque.

§. 4. Vbi ego moneo quosdam parum cautos, quantumuis rectè curetur hoc; si etiam coctura habeat benè: tamen non prohiberi, quo minus obstruat, præsertim in otiosis. Hoc videmus in virgunculis, quibus menses instant, in studiosis, in omnibus, quibus exercitia desunt.

§. 5. Facit id autem facilius panis purissimus. Furfures enim abstergunt. Hinc maximus CRATO, referente Scherbio, qui domesticus eius fuerat, cum tota septimana in mensa comederet album panem,

die Veneris, cum piscibus, sumebat panem domesticum, propter abstersionem.

§. 6. Triticum, in aqua coctum, non est cibus humanus. Atqui Holfati ita comedunt? Fuit quidam è nostro ordine, qui impunè id ausus est, ob consuetudinem. Sed ancilla insueta intra paucos menses hydropica facta exspirauit.

II. ZEA, SIVE SPELTA.

§. 7. **Z**ea aut Ζέα, *Dinkel*, Romanis olim per excellentiam *Semen*; ut est apud Plin. l. 18. c. 8. Hinc Gaza apud Theophrastum *Semen* vertit, non sine obscuritate.

§. 8. Est duplex apud Dioscoridem, *ἀνδρὶν ἢ γυναικῶν & στυγνὸν*.

§. 9. Gal. 6. *Simpl.* mediæ naturæ facit inter triticum & hordeum; quare in re defero illum. Facit enim panem albissimum & sapidissimum. Quia de re quicquid sit, coniecto inde, Ζεύσιον idem esse cum simplici Ζέα. Ex hac fit *Amyctum* dictum in Officinis, ex quo argumentum capio esse longe viscidius tritico.

III. HORDEVM.

§. 10. **K**orn, aut Ποικίλῃ κῆ, *Gerssen*, est duplex, *στειχόν*, quod nobis *Sommergesen*; & *μαύον*, *VVintergesen*.

§. 11. Hoc præstantius dare alimentum tritico & zea probare volunt ex Plinio l. 18. c. 7. sed est imperitia antiquitatis. *Hordearj* enim vel *milites* vel *gladiatores* eo ipso erant infames, quod daretur eis hordeum, ut deduxi in *Post-Curis*.

§. 12. Galenus 6. *Simpl.* hordeum facit frigidum & siccum in 1. gradu. De frigiditate id ipsum dicitur 1. *Acut.* 30. §. in 6. *Epid.* 33. 1. *Alim.* 9. 3. 2. 2. Quæ loca oppono vni illi de *Vict. atten.* c. 6. & 7. cum ait: *Solum inter frumentacea locum habere in victu attenuante.* Quo modo, si frigidum est? Corrigitur elixatione & sale. Oppono enim experientiam, quæ docet, cum menses, vel instant, vel iam fluunt, damnosum esse, credo, propter flatuosum, quod habet etiam cocta pitissima. Ex eo optima *Cereuisia*.

IV. ORYZA.

§. 13. **O**ryza vel ὀρυζα est *Ries* oder *Reiß*, hordeo similis & facultatibus, & forma, nisi quod adstrictorium quid habet. Quo magis fugiunt illam menstruata. Vide Galenum in *de Alim.*

V. SECALE, SEV ROGGA.

§. 14. **C**Alepinus iubet producere mediam, nescio quam recte: Roggen est Germanis. In Norica vocant Korn, & præferunt in panificio, quod firmius det alimentum.

VI. AVENA.

§. 15. **E**T *Ἀρῖνος* & *Ἀρῖνος* scribitur: sed vereor ne alterutrum sit Poëticum.

§. 16. Vt medicamentum vsurpata hordeo similis est, digerit, & siccatur sine morfu, nonnihil etiam adstringit, 6. *Simpl.* Vt alimentum, est iumentorum potius quam hominum, 1. *Alim.* 14. ubi videris, quale ex illa alimentum. Nostratum plerique abhorrent *von der habergritz*, ne parum benevolos habeant equos. Utuntur in febribus, ad somni etiam conciliationem. Valde petit caput.

VII. FRUMENTVM SARACENICVM.

§. 17. **I**Ta appellatur, quod ex Asia (non Africa) durante Christianorum bello Saracenico, ad nos venerit. Bellonius in Epiro & Cilicia vidit satum. Quidam (inter quos Bauhinus) *Erysimum alt. Theophr.* esse volunt: sed non est. Alij *Ocimum Varronis* & *Plinij*: quos refutat Dodonæus. Ipse, quia desperavit de veteri nomenclatura, fingit nouum nomen, *ἑρῖμος*, *triticum faginum*, à seminibus triquetris, faginæ glandi similibus forma, non colore aut magnitudine. De pane, ex illo facto, ait, humidum esse, & alimentum afferre exiguum quidem, non tamen malum.

VIII. SORGHUM.

§. 18. **F**arris speciem esse dixerunt quidam: probabilius Dodonæus, qui *Misy.* Vidi & gustavi panem ex eo factum, qui & friabilis & retorridus est. Vt sæpe misertus sim rusticorum, qui coguntur edere.

DE TVSSILAGINE

utraque.

CAPVT CCXXXI.

§. 1. **I**TA loquor. Absque enim tergiuersatione *Tussilagini minori*, seu *Vngula caballine* Officinarum iungo, & pro specie eius habeo *Petasiten* Dioscoridis, propter causam manifestam. Utraque primum flores emittit seorsim, seorsim folia, magnitudine tantum dissidentia.

I. TVSSILAGO.

§. 2. **I**N Officinis dicitur simpliciter, quæ minor debebat. In has penetrauit se etiam vetus *sarsara*, quod tamen variè scribitur, vt est apud Taubmannum in *Pænulo*, scilicet *DI illum*, vbi vide. Vox est de-^{Cha} torta ad Græcum *ἐκχρη*, quod *Bechium* est Latinis. Dicitur etiam *χαμαρόβιον*, quod folium extrinsecus albescat, instar populi albæ, de qua nuper.

§. 3. Vsurpabant veteres fumum foliorum siccorum ad rupturam abcessuum in pectore. Nos habemus *Syr. simplicem ex succo fol. viridum*, ad incrassationem tenuium catarrhorum. Habemus & *Loch de Tussilagine*, eodem scopo. Galenus vitur iisdem viridibus foliis, in incipientibus inflammationibus, quas ob aqueam humiditatem refrigerat. Nostrium vulgus *Eyterziech* vocat & imponit vlceribus, quæ *αδενώδεις* vocat Hippocrates. His vero sicca folia non conueniunt, quia acriora. *Conserua* est pectoralis.

II. PETASITES.

§. 4. **A** Foliorum amplitudine ita dicitur. Est locus non procul Apido ex aduerso cœnobij Gnadenbergici, ultra Nigrum fluuium, vbi folia excrescunt in humanam altitudinem, vt quasi inter arbores ambules. Dodonæus refutat nescio quem, qui *petasiten* esse hanc plantam negarat.

§. 5. Idem Dodonæus radicem siccam, actu calidam & siccam esse dicit in 2. gradu, quod omnino verisimilius est, quam ad 3. as-

cendere. Est enim insigniter amara. Sed non perinde acris. Potest menses, vrinæ & sudores mouere. Vulgus proinde nostrum in febribus pestil. vitur, & vocat *Pestilentz-vuurzel*. Galenus folia commendat in malignis & phagedænicis.

D E V A L E R I A N A.

CAPVT CCXXXII.

§. 1. **N**ESCIO sane, à quo Valerio sit dicta: id enim malo, quam *valorem* seu *Valentiam*. Græcis ποδ esse credo, à ποδ abominantis: olet enim radix felinum quid (vnde *Katzen-vuurzel*) non tamen sine grato odore Nardi.

§. 2. Quæ in Officinis vsurpatur, est I. Bauhini in *Pinace*. Hanc afferunt Dioscoridi Dodonæus & Pena, emendatione textus genuina allata, pro μαιζω bis legentes ἰσσω, vel ἡπλω, stabilientes per τὸ τρυφερότερον.

§. 3. Mihi dubium non est, heterogenearum esse partium, tenuisque ostendere odorem nardi, crassas felinum illud. Hoc habito, tu, qui superiora legisti, non opus habes honoratis illis titulis, quibus Dodonæus illam onerat. Hoc imprimis certum est, valde diureticam esse. Hinc dicebat Scherbius, pugiles Noriberg. suspendunt in potu, & facile defunguntur plagis suis.

D E V E R B A S C O.

CAPVT CCXXXIII.

§. 1. **T**Ο φλέγος, ut & τὸ φλόγος esse ἀπὸ τοῦ φλέξ (quod folia vsum habeant ellychniorum) non credo, quia auctore Galeno, etiam φλόγος & φλόγος dicitur. In Officinis dicitur *Thapsus barbatus*, nescio cur.

§. 2. Herba est nota duum generum, *albi & nigri*. & rursus illius, *Maris & femine*. Genera Bauhino distinguere superuacuum, cum sint omnia eiusdem effectus, ait Plinius *lib. 26. cap. 10*. Quod ad totum, non ad partes, est referendum.

§. 3. Galenus enim *albi & nigri* radices à reliquis separans, acerbam esse ait, & fluxibus commodam. Et Dioscorides in alui fluore

vsurpat cum vino. Folia omnium digerendi vim habere ait idem. Quæ facultate licet sopire possit dolores hæmorrhoidum & tinesmi, fotu: puto tamen narcotici quid habere.

D E V E R B E N A.

CAPVT CCXXXIV.

§. 1. **H** E I C aperiret se latus campus differendi de Romanorum quondam super hac herba superstitione: verum, quia alienum id est ab instituto; & vero Marc. Vergil. in *Dioscoridem lib. 4. cap. 58.* exponit, nec non Goropius *lib. 6. Originum*: volentes eò remitto.

§. 2. Hoc dico tantum, duplex cum sit, *recta*, quæ mas, & *Verbena* proprie vocatur, sola dicebatur *ἡ βέραιν*: at *supina*, quæ femina, & *Verbenaca*, *ἡ ἐστὴν* Columbaria. De priore heic tantum agitur.

§. 3. Gal. quia agit de posteriore sola, 8. *Simpl.* nihil nobis ab illo subsidij. Dodonæus utramque iungit, & valide siccantem facultatem illis tribuit, cum adstrictoria, & refrigeratoria.

§. 4. De vsu succi in peste valde irascitur idem illis, qui vtuntur, à Diabolo profectum remedium esse distans Pena *Adu. fol. 231.* postquam detestatus est vsum *Verbene* in amatoriis.

§. 5. *Verbenacam* etiam viribus ab illa distinguendam esse ait: tamen siccando & adstringendo prodesse vult. Vide autem illum, ex Rondeletij ore docentem. Cæsalp. inter Cordialia habet in *Arte. In hist. plant.* nihil tale est.

D E V E R O N I C A.

CAPVT CCXXXV.

§. 1. **D** I C T A à recentioribus quasi *ἑσπριν*, quod triumphet inter plantas nouiter repertas. Hinc nostris *Ehr und preiß*, vel breuius *Ehrenpreiß*, item *Grundtheil*, quod curet tam externa, quam interna vulnera.

§. 2. A quibusdam refertur ad *Alysson* Dioscoridis, ab aliis ad *Myosotida* eiusdem, ab aliis rursus ad *Betonicam* Pauli.

§. 3. Vfus est fere II. apud Bauhinum, quæ est *Veronica mas supina*.

supina. Calida & sicca est, non ultra 2. gr. cum amarore manifesto. Est inter præcipuas vulnerarias Chirurgorum. Feliciter etiam expedit obstructions viscerum quascunque. Appropriata est pectori.

§. 4. *Syr.* admirabilis est in vlceribus pulmonis. Quidam præferunt aquam, bis, terve destillatam.

DE VINCA-PERVINCA.

CAPVT CCXXXVI.

§. 1. **V**ox hæc Officinarum nota fuit Plinio *lib. 21. cap. 11. & 27.* Hanc à *vinciendo* dictam esse vt non nego : ita repetitio illa videtur magicum quid esse. Vtroque loco *Chama-daphnen* vocat, non sine suspitione confusionis. Hanc auget, cum *lib. 24. cap. 15.* describit *Clematida Egyptiam*, quam *Daphnoides* ab aliis vocatam fuisse dicit. Hinc ventum est in has cogitationes, esse *Clematida daphnoiden* Dioscor. *lib. 4. cap. 6.*

§. 2. Quo loco cum sit *Clematis altera*, sine cognomine, planta caustica; Gal. vero 7. *Simpl. in voce κληματις*, dudum accusarit id caput, tanquam alio loco positum: quid faciemus? Noui, qui nostræ plantæ relinquant *κληματις*, illam autem vocant *κληματις*, quod profecto puerile est. *κληματις* enim à *κληματις* est diminutiuum substantiuum *κλιμα* τὸ κληματος *κληματις* autem est adiectiuum ab eodem quidem *κλιμα*, sed quod requirit prænomen, vt *Aristolochia clematidis*, *sarmentitia*, *reptitia*.

§. 3. Relinquamus igitur *Clematida alteram* Dioscoridis, & persequamur *Daphnoiden*, quæ est vulgo dicta *Vinca-peruinca*, vnica specie. Nam quod ad Maiorem, vt & illam, quæ flore pleno, sunt varietates tantum. Nostris dicitur *VVintergrün*, & ab ignaris *Ingrün*.

§. 4. In facultatibus paulo aliter institutus sum quam alij, & dico, esse heterogenearum partium. De calidis loquitur Dodonæus, cum calidam esse ait infra 2. gradum; siccam multo amplius. Et Pena cum affirmat, Nonnihil esse calidam gustum demonstrare, qui amaram esse conuincit: Et, calorem ei inesse, quo menses ducit, paucos meminisse. Huic facultati siccitatem esse comitem Paulus docet *lib. 10.* qua pugnat contra alui profluuiâ, dysenterias, dentium dolores, venenatorum morsus. Hanc ait Fuchsius *in Hist.* & cum eo Herbar. Lugdun. *lib. 7. cap. 24.* citra morsum esse. De frigidis partibus Mæthiolus, qui tantopere adstringere ait, vt folia viridia femoribus alligata menses fiant, conceptum iuuent, abortum prohibeat, sanguinem è naribus

manantem sistat corona capiti imposita, & collo circumdata, nec non folia ore detentis.

§. 5. Et licet Gal. 7. *Simpl.* videatur cum Paulo esse, qui ficitati hoc adscribit: non est tamen absurdum, vnum effectum à duplici causa esse. Nec est quod Matthiolum rideat Pena, *Adu. fol.* 282. sine enim experientia locutum esse, verisimile non est. Et consentit ei Fuchsius *Hist. cap.* 134. Vtraque hac facultate vulnerariam esse credo equidem. In mensibus sistendis hoc boni habet, quod partes genitales simul roborat, quod & Rondeletij auctoritate, scribunt Pena & Lobel. *obs. fol.* 360. Gallos ad sistendos menses etiam vti, Camerarius in *Horto* ait.

§. 6. Purgare quod vult *lib.* 21. *cap.* 27. fortassis falsum est. Recte enim coniectat Dalecampius, esse ex confusione cum *Chamadaphne* seu *Laureola*.

DE VINCE TOXICO.

CAPVT CCXXXVII.

§. 1. **A** FACULTATIBVS esse hoc nomen patet. Græcis dici *ῥυμνῆς* Marc. Vergil. ait. Nostris *Hirundinaria*, *Schvvalbenwurz*, à plumoso semine, aiunt.

§. 2. Et quamuis pene certum sit esse *Asclepiada* Dioscoridis *lib.* 3. *cap.* 306. & Plin. *lib.* 27. *cap.* 6. tamen respondere oportet ad argumenta. 1. Neque radices, neque folia odorata sunt. Resp. Præterquam quod ex odore non licet firmum argumentum ducere, quod ob cœli, solique varietatem vel adsit, vel non adsit: oportet valde obesis naribus sit, qui in radicibus non senserit. De foliis enim nuspian id dictum est. 2. Flores non redolent virus. *Βαρύσσηα* dixit Dioscorides. Eorum vero quæ grauitur olent, non subito virus est comes. 3. Semen, non est securidacæ. Non est opus accurata similitudine. 4. Folia longè esse apud Oribasium non legitur: vt neque alterum, radices esse multas. Nihil hæc concludunt. Sum tamen cum Bauhino, qui ad *Aspocyna* refert.

§. 3. De facultatibus docet Matthiolum, radices esse calidas & siccas in 1. gradu. Consentit Dodonæus, sed gradum non addit. Amara est radix, parum glutinosa. Folia etiam parum adstringunt, *Herb. Lugdun. lib.* 10. *cap.* 27.

§. 4. Propter amarorem lumbricos necat radix, & pesti utilis est. Eadem, auctore Matthiolo, digerit, aperit, & resoluit. Ideo datur

iis, in quibus grani sanguinei metuuntur. Datur etiam in mensibus stagnantibus. Contra venena magna ei vis à totius substantiæ similitudine. Demorsis à serpente, & cane rabido exhibetur ʒ j ꝑ. ex decocto Cardui bened. ad dies 40. Pro præseruatione à peste quotidie bibitur, Matthiolo, qui in omnibus cordis affectibus cum appropriatis laudat.

DE VIRGA AVREA,
vide Consolidas.

DE VITE VINIFERA, VINO,
aceto, uvis passis, &c.

CAPVT CCXXXVIII.

I. *VITIS.*

§. I. **S**IMPLICITER dicta est illa, quam heic *viniferam* vocamus, ad differentiam multarum apud Botanicos *vitium* albæ, nigræ, sylvestris, quæ Bryonia est, &c. Huius sylvestre genus, *cinis*, *labrusca* est, quamuis fere soli flori vox tribuatur, vt etiam vox Græca præ se fert, cum raro fructum ferat. Vitis satiuæ fructus immaturus *uua* dicitur, *Agræsta*, ex quo fit *Syr. de agræsta* Mesue, magni alicubi vsus in æstib. febrilibus, præcipue cum vel vomitus superuenit, vel diarrhœa. Eodem facit *Rob de agræsta*.

II. *VINVM.*

§. 2. **D**eriuo *ῥῆν* ὄρε, vt & German. Æstuant quidam, vt causam inueniant, cur tot vinorum genera inueniantur. Inepti sunt, qui tot species constituunt. Ego alibi late deduxi, præcipuum discrimen esse in solo & cœlo: minus præcipuum in loco, vbi habetur, in valis, in trans-vasatione, in aliis.

§. 3. Alius æstus est in quæstione illa, quæ in scholis iactatur, *An omne vinum calefaciat?* Ego memini SCHERBIVM, *ῥῆν* *ῥῆν*, deducere nos ad verba finalia cap. 11. *lib. de Cibus*, vbi ait Gal. *Tantum distare vina inter se, vt quoddam vehementissime calefaciat, quoddam sensibilibiter refrigeret.* Hæc verba manifestiora sunt, quam vt Augenius, 2. *Epist.*

2. & 5. per comparationem accipere possit, *Minus calefacere*. Ait enim expresse *sensibiliter refrigerare*. Ergo ex sententia Galeni, *Vinum quoddam refrigerat, seu est frigidum*. Hoc quo minus facile contemnas, Baccius faciat, qui in opere de Vinis doctissimo vtitur hoc loco, pro sententia definitoria inter Fumanelum & Gaionium, & inter Fracastorium & Barredam. Vide Syluij Lanceani appendicem ad tract. de hydropo, Romæ impressum in 8. 1603.

§. 4. Ergone febrientibus concedi potest aliquod vinum? Galenus expresse ait *lib. 3. Temp. 2. non semper calefacit hominem*. Sed ne subterfugia quæsiisse videar, Aquisum concedit 3. *Acut. 3. & 7. in ephemeris*, 8. *Meth. 3.* in ipso paroxysmo putridarum, 10. *Meth. 3.* sed album & tenue, affusa aqua calida.

§. 5. Sed quale est in passivis? Qualitatiue, vt sic dicam, siccatis substantialiter humectat, quatenus alimentum est. Nam hoc quoque alibi confeci, vinum non minus, quam solida alimenta, opus habere concoctione 3. *Alim. 40. 3. Temp. 2. de Cibis 11.* Argumento sint illi, inter quos ego, quibus vina generosa, vel acescunt in ventriculo, vel cruditerum abeunt.

III. S I R Æ V M, S A P A S E V *Defrutum.*

§. 6. **E**St mustum decoctum, *de Visc. atten. 12. 7. x. n. 2.* Vfus est in temperanda humorum acredine, 6. *in 6. Epid. 5.*

IV. S Y R. D E V I N I S A V I C.

§. 7. **N**on est in vsu apud nos. Valide adstringit. Vide in Lumin. maiore, cuius author Manlius est.

V. M Y S T V M.

§. 8. **Q**Uæ mala, quæ bona habeat, vide *lib. de Cibis 11.* Calet duplici calore, 4. *Simpl. 11.* nutrit & aluum subducit, 2. *Alim. 9.* Ex eo fit medicamentum stomaticum, *de Galienis dictum*, 6. x. n. 1.

VI. A C E T V M.

§. 9. **E**st, de Aristotelis & Theophrasti sententia, cum vini caliditas quidem nativa perit: à putredine autem introducitur

aliena, 3. *Simpl.* 4. Hoc vt explicet, vide ipſus. Aceti boni conditiones ſcribuntur 1. κ. π. 8. 3. κ. ς. 3.

§. 10. Conſtat partibus heterogeneis, *Simpl. I. c. 10. Meth. 9.* Sed ab vtris dicitur? Eſtne calidum vel frigidum? Eſt frigidum, ſed caloris exigui particeps, 3. κ. ς. 2. 1. κ. π. 8. Summa, dicebat SCHERBIUS, verbum *ὑποκρίματα*, quo Galen. vtitur 1. *Simpl. 24.* decidit controuerſiam. Vide Indicem noſtrum in Galenum.

VII. ZIBEBÆ ET VVÆ PASSÆ.

§. 11. **H**Oc fortassis cupiat quis ſcire, cur minores quibuſdam locis vocentur *Corinthia*? Quia ex Peloponeſo, hodie Moræa, vbi Corinthus olim fuit, afferuntur. In vſu vtrarumque obſeruandum, vt cortex vnà cum acinis excutiat.

§. 12. Habemus in Officinis *Elect. de paſſulis*, ad proſtratum appetitum, cum vomitu præſertim. Habemus & *paſſulas purgantes*, modo cum Rhabarbaro. modo cum Sena, quarum doſis ex ingredientibus purgantibus captanda. Habemus & *mel paſſulat.* quod ingreditur Loch de pino. Habemus & *Loch de paſſulis*, pro attenuatone craſſorum humorum, pro pueris præcipue, in quibus epilepſia metuitur. Pertinet huc quoque antiquiſſima compoſitio Ægyptiorum, *Cyphi dicta*, hodie *Trochiſci Cyphæos*, quorum baſis *Zibebæ*. Ingrediuntur *Mitridatium*, ſeorſum autem vſurpantur in viſcerum exulcerationibus.

VIII. VINACEÆ.

§. 13. **S**Cripſit de his peculiariter Donatus Ant. ab Alto mari, quem Vocare ſoleo Altimarum. Eſt inter opera ipſius, Neapoli in fol. 1573.

IX. VVÆ CONDITÆ.

§. 14. Pro ſiti, extra febres ferè, condiuntur etiam vvæ.

D E V L M O.

CAPVT CCXXXIX.

§. 1. **G**RÆCYS *ῥελία*, quæ *campeſtris*: at *ῥηλία* quæ *montana*. In quibuſdam Officinis eſt cortex ipſius, quem Gal. 8. *Simpl.* ſubamarum & aſtrictorium eſſe. De foliis ait ex proprio experimento, recentia vulnera curare.

DE VRTICA ET LAMIO.

CAPVT CCXL.

I. VRTICA.

§. 1. **V**T ab *vrando* Latini dixerunt : ita *ὑπὸ τῷ κίτρῳ*, Græci *κίτρα*, non *κρίδα*. Apud Nicandrum *αἰκίστι* vocari contrario sensu, valde verisimile est. Eadem ratione *αἰκίστιον* est Eustathio *Iliad.* 5. v. 112. *αἰκίστος* enim *quietum* significat, aiunt.

§. 2. In Officinis duplex est, vulgaris & Romana. Hæc cur ita dicatur *NES CIO*. An quia Rondeletio & aliis in magna est commendatione?

§. 3. Reuera succus ille acerrimus, quem spinæ vix sensibiles emittunt, arguunt magnam partium tenuitatem, qualis fere in veneno Scorpionum, quod in multo oleo sit forinsecus salutare medicamentum. Sed cur tenellæ non vrunt? adultæ etiam si fortius tangas? In tenellis sunt teneriores, quàm vt infigi possint: in adultis franguntur. Ita enim est, necessario emittunt substantiale quid, quod dolorem & tumorem facit. Hoc negat Plin. *l.* 21. c. 18. quem sequi velle videtur Pena. An huic tenuitati attestatur *παρίσθαι*, quod est c. 15. *preced.* *Carnes teneriores facit?* Attestantur omnino, quæ de partium tenuitate habet 6. *Simpl.*

§. 4. Hoc vero dudum suspectum mihi fuit, quomodo *αἰκίστος* sit in vlcerebus gangrænosus & cancriosis, & tamen aluum subducatur *μύτην τῆς ῥύτης*, & *αἰὲν ἰσχυράδιζεν*. Profecto, neque abstersio, neque titillatio fit sine acrimonia.

§. 5. Accedit, quod negat *διεμαίγναι σποδρός*, cum Auicenna illam ponat calidam in principio 3. siccam in 2. Certè maiorem calorem postulat *ἢ ὑπερφορῶντος*, quam præstare ait in phymasini, & parotidibus.

§. 6. Quicquid sit, semen habet flatuosum quid, ob quod *αερόσιμος* facit. Hinc ipsa herba à lasciuioribus pro cibo expeti potuit, quod Plin. habet c. *illo* 18. contemni ab elegantibus, de quibus fortè Gal, in *de Alim.* Certè vidi à militum vxoribus conquiri diligenter.

II. LAMIVM.

§. 7. **M**eminero heic tantum speciei illius, quam *Milixatellam* Cordi vocant, & celebrat Solenander in *Consil.* in obstru-

tionibus, & scirrhis lienis, propter experientiam nouam D. VVilh.-
Em. Scheferi, Medici Francofurt. ad Moenum, amici mei. Is enim
in literis ad amicos prædicat mirificè, & vellem ego notius esse, quia
Amen.

DE ZINGIBERE, ZEDOARIA, & Mechino.

CAPVT VLTIMVM.

§. 1. **Z**INGIBERI, *myricea, indica* procul dubio est Barbaricum.
Nam Persæ, hodieque *Gengibil* vocant, non Zengibil, vt
corruptè Serapionis libri habent. Apud Plin. l. 12. c. 7. est *Zimpiperi*
& *Zingiberi*, quæ voces alludunt ad veterem fabulam, Zingiber esse
radicem piperis; qua de re alibi.

§. 2. Quæ sit illa *Barbaria* hodie, dixi *Natis in Gal. simpl.* 3. Planta
hæc antiquis notior fuit viribus, quàm facie, inquit Pena *Adu. f.* 33.
Idem *ibid.* vt & *Icon.* pingit plantam. Sed perfectius Lobel. *trakt. de*
Balsamo. Huic picturæ defert Lud. Rom. *s. Nauig.* 14. & Garz. *r.*
Arom. 41. *Folia*, inquit, *similia sunt Iridi seu Gladiolo, magis tamen ni-*
gricantia. At longissimè mentitur Acoſta, c. 32. Milio comparans, &
lacrymæ Iobi.

§. 4. De facultatibus primis, Galenus hoc tantum, vehementer
calefacere. De modo substantiæ vide eundem. Stomacho imprimis
utile esse, Dioscorides ait, & confirmat Monardis.

§. 5. Sed quomodo aluum & emollit, & firmat, vt Garzias lo-
quitur? *Mollis humectando*; addit, *firmat*; *cogendo crudos humores, qui*
diarrhæam faciebant. Pena amplius explicat illud, Recentes tantum
radices posse, siccas ficcare potiùs. Hoc refero, non ad humidum ip-
sius natiuum, sed ad excrementitiâ humiditatem, ob quam assatur
à quibusdam, vt Cam. habet *in Horto.* Hoc maximè necessarium fuerit
in *Zing. fusco* dicto, quod semper suspectum mihi fuit, quasi ob imbi-
bitam aquam tale foret. Et refert colorem hunc, quod semel atque
iterum cum carnibus decoctum est, & iam minus acre sentitur. Alio-
qui quoddam quod rubrica obducitur, non ad fraudem aliquam, sed
vt à teredinibus sit securum, longè alius est substantiæ. Hanc tinctu-
ram sæpè abrafam volui ante puluerisationem: sed avaritia non per-
mittit.

§. 6. Conditur & viridis in India, & sicca. Materia est vel sacca-

592 *Casp. Hofm. Doct. Med. de Med. Offic. Lib. II.*

rum, vel mel siliquarum non ita pridem dictarum. Vide Matth. in *Diosc. Condito Zingiberi* substituunt in ventriculo frigido, *Diazingiber Nicolai*, quod nescio. Non enim propterea melius est, quia compositius. Zingibere purgante nunquam sum usus, nec facile credo.

II. ZEDOARIA.

§. 7. **H**Æc sequitur, quia folia Iridis dicitur habere. Hanc Græci recentiores, Aëtius & Actuarius, *Zadar*, *Zidar*, & *Zadera* appellant. Quid est apud Veteres? *Costum Arabicum* seu præstantiss. Anguillara censuit: *Syriacum* seu deteriorem Guilandinus voluit. Hoc negat illi Matthioli. Apud Paulum *Arnabo*, seu *Zarnabo* esse dicunt quidam. Apud Arabas idem esse creditur cum *zerumbet* vel *zurumbet*. Dubitat Clusius in *Garz. I. Arom. 41. & 42.*

§. 8. Sapor amariss. & diu linguam vellicans ostendit partes heterogeneas efficaciss. ob quam *Condita Zingiberi* præfertur. *Zedoaria sem.* in Off. est *absinthij Santonici*.

III. MECHINVM.

§. 9. **P**Ræter *Zing. fuscum* iam dictum, ostendunt Off. quandam radicem aliam, cuius varietatem exhibet Pena, *Adu. fol. 33. & Icon. fol. 71.* Pingit etiam Pena in *Baldo*, f. 242. pro *Doronice Arabum* habet.

Ἰδὼν τὸ τέρμα δὸς Θεῶ δόξαν καλῶ.

Finis Libri secundi.

INDEX RERVM.

*In quo primus Numerus Librum : alter Caput :
tertius Paragraphum significat.*

A

BELLÆ & Abellanæ.

Vide Auellæ.

Abies duplex. 2. 125.

42. 44

Abiegna. *Vide* Resina.

Abrotonum, non Abro-

tonum. 2. 1. 1. Species ib. quæ in Off.

ibid. 3. Facultates, ibid.

Αβύσθιον, Absinthium, species. 2. 2. 1. 2.

Pont. & Rom. ib. 5. Facc. ib. 8. 9.

In vsu cautelæ. ib. 13. est χαρμωδικόν. ib.

6. vermibus inimicum, & quibus, ib.

20. purgat, & qua dosi? ib. 15. 18.

Succuseius, ib. 10. 11

Acetosa, eiusque facc. 2. 21. 10

Acetossella seu Lanceolata, ibid. 1

Acetum vt fiat. 2. 238. 9. aceti boni

conditiones. ibid. ἁποξημαίνε. rub. I-

dæor. 2. 152. 26

Acacia Dioscor. est Acanthus Theophr.

2. 3. 1. 2. 4. 2. Acac. Ægyptiæ succus,

2. 3. 5. eius succed. Germanica ex

pruno sylu. 1. 27. 3. 2. 3. 5. & 8

Acanthus Off. & Diof. 2. 40. 1. est

fatiuus & sylu. ib. 3. fatiui facc. ib. 4.

eius succed. illegitimum Sphondy-

lium, ibid. 5

Acinus, planta, 2. 31. 3

Aconitum vnde dictum. 2. 4. 1. Lycop.

& Pardal.

ib. 2

Acorus Off. Pseud-Acorus, Iris lutea,

1. 20. 2. 2. 5. 1. eius facc. ib. 2

Acorus verus seu Diof. ib. 4. Condītus

duplex, ib. 7. & 8. eius facc. ib. 6

Acus Moschata, 2. 103. 7. 15

Acutella, 2. 18. 2

ACTVARIi correctio, 1. 6. 9

Adiantum Theophr. duplex, 2. 46. 4.

Off. ibid. 1

Αδρὲς est παρὲς, 2. 221. 2. 2. 125. 6

Admirabilis Peruana, Iasmini species,

2. 115

Αἰθῶρ, αἰθέρας, αἰθήρ; *Vide* Sempervi-

uum.

Æthiopia Hesperia est America hodie

dicta, 2. 128. 2

Æquum Gazæ monstrum, 2. 199. 4

AETII locus explicatur, 2. 49. 2. cor-

rigitur, 2. 3. 2

Agallochum seu lignum aloës 2. 25. 1.

notæ, ib. 7. & 8

Agaricus est duplex, arboreus & fossi-

lis 1. 2. 1. arboreus & mas & femina

ib. 3. cui arbori innascatur, & vbi? ib.

1. electio, ib. 4. est alexipharmacus

ib. 13. cur Theriacæ miscetur? ib.

facc. eius ib. 8. inter cætera purgat ib.

9. qua dosi? ib. 10. quod corrigens ip-

sius? ib. præp. & troch. ib. 6

Agasyllis, plarxa, 2. 10. 2

FFFf

Αγλῆς, οὐκίτης, γέλης, ἰνυλῆς. Vide Al-
lium.

Ageratum, cum facc. 2. 88. 6

Αγρίχυλον. 2. 128. 21

Αγρίχυλον est ἱαμα ἀγρίου. 2. 164. 2

Agnus castus Off. 1. 4. 2. 6. 1

Agrimonia nostras cum facc. 2. 88. 3.
eius substituta, ib.

Αγριουλίτης. 2. 13. 2

Αγριουλίς. 2. 106. 1

ἡ Αἰθιοπία in fabis & congeneribus ἀ-
γρίου. 2. 90. 5

Αἰθιοπία. 2. 120. 11. 14

Aiuga seu Abiga. Vide Chamæpiti.

Αἰκαλός, ἀκαλός. 2. 240. 1

Ακαρὸς, carduus in gen. 2. 51. 4. ib. 50. 2.

Ακαλός, quæ? ib.

Ακαρὸς & ἀκαλός, ib. 3

Ακαρὸς & χαμακαρὸς. 1. 32. 1. & 2

Alaria arbor, vnde nuces Alaræ, quæ
sunt Auellanæ, 2. 162. 58

Albatea, 2. 26. 24

Alhanne, Alhenne.

Alchanne, Alkaune Æg. est Cyprus

Diofc. 2. 129. 1. & iterum, 13. 4. 24. 2

Alchymilla. Vide Sanicula.

Αλιουγία, Saliunca, 2. 157. 12

Αλός quid significet, 1. 25. 10. duplex,
vegetalis & fossilis r. 3. 3. vegetalis
triplex ib. 6. alia cruda, alia lota, alia
nutrita, ib. 15. Aloë notæ ib. 7. an
nostra sit legitima? ib. 5. facc. ib. 12.
purgat, ib. 13. quem humorem, ib. 14.
dosis, ib. 24. Vfus distinctus, ib. 26.
Cautiones, ib. 22. an & quomodo hæ-
morrhoidas aperiat? ib. 19. non dan-
da ante vel post mediam noctem, ib.
18. Aloë ros. nostra, ib. 28. Aquap.
ib. 16. dosis, ib.

Alcæa, 2. 139. 7

Althæa, ibid. 4. 5

Alisma Matth. 1. 18. 4

Alkekengi, 2. 217. 4

Alliaria pro scordio, 2. 208. 2

Alleluia & Lujula, 2. 229. 6

Allium sativum & sylu. 2. 7. 2. Vlpicum,

ibid. 1. foris est causticum, intus non,
ibid. 3. 11. vñus in peste, ibid. 14. siti-
culosum & flatuosum, ibid. 7. an pur-
get? ibid. 16. an semen augeat, ibid.
17. superat noxas aquarum, ibid. 15.
satiivo an substitui possit sylvestre?
ibid. 18

Allij & arf. differentia, ibid. 4

Alnus confiera, 1. 15. 1

Alus siue Halus, vox Gallica, an no-
strum Ixiæ? 2. 69. 4

Alune ἀπὸ τοῦ ὄρους, 2. 24. 6

Αλς ἰνδῆς ἢ ἀραβικῆς, ibid. 6

Althit siue Halthit, 2. 28. 2

Amaranthus Gal. & Matth. 2. 219. 6

Amarella, Amaregiola, Marella, 2.
142. 5

Amellus flos, 2. 63. 10

America olim etiam cognita, 2. 128. 2

Amaracus, μύρον, σάμψυχος, vt differat?
2. 137. 1

Αμυγδαλία, ἄν, non Αμυγδαλίς, arbor, sed
ἀμυγδαλόν, fructus, 2. 162. 9. arboris
descriptio, ibid. 11. sterilis quomodo
fecundanda? ibid. 14. amara quomo-
do ad dulcedinem reducenda? ibid. 13.
amygdalorum bonitas & malitia, ib.
15. facc. ibid. 16. 24. an locum ha-
beant in victu att. ibid. 30. Italica,
Hisp. Asia, Cypria, ibid. 12. sunt vel
amara vel dulcia, ibid. 10. 13. amara
an vulpes necent, ibid. 42. in dulci-
bus alimenti ratio, ibid. 27. semper
premaceranda, delibranda, etiam tor-
renda, quæ sunt καπνιστά, ibid. 22. 34.
36. mollusca, ibid. 12. condita, sacca-
ro obducta, ibid. 44. rancida, 18.
20. 24

Amygdalatum, ibid. 45

Αμυγδαλονεκτατικός, ibid. 9

Ammi habemus legitimum, 2. 9. 2. quid
substituendum? ibid. 4. facc. ibid.

Confunditur cum cumino, 2. 77. 3.
cum Amomo, 2. 9. 1. vñus in corri-
gendis cantharidibus, ibid. 5

Αμυγδαλίς cur minium? 2. 9. 1

Αμύμον est πύλονματ, 2. 49. 1. non est
Græcum, ibid. pro amomo habitæ
plantæ, 2. 11. 7. femina, ibid. 8. no-
tæ obscuræ, ibid. 2. facc. ibid. 9. suc-
cedaneum, ibid. 8

Αμυλον Off. 1. 5. 1

Amylum Off. 2. 23. 0. 8

Anacardia, eorumque venenum, 2. 162.

50. qua parte sit venenum, ibid. 52.

facc. ibid. 53. eiiciuntur Off. ibid.

Ανακαμφάρως, vox magica, 2. 72. 2

Ανακαμφάρως, 2. 139. 4

Anagallis apud veteres incognita, 2. 12. 4

facc. ibid. aruenfis, cærulea, & phæ-
nicea, ibid. 2. 13. 5. 2. 8. 1.

Anagyris, laburnum, 2. 128. 7

Ανδροσαμια Dioscor. 2. 173. 8

Anchusa, 2. 13. 1. & Echium, ibid. 2.

facc. ibid.

Ανδράχην & ἄδραχην, 2. 183. 1

Anethum fœniculo congener, 2. 14. 2.

Sylu. Off. quod? ibid. viride & sic-
cum, 2. 14. 34. vltum, ibid. 4. & 7.

est ἁπλοῦς, ibid. 5

Anthera, 1. 30. 6

Ανθεμίδης Asphodeli, 2. 27. 2

Ανθίμοι, ἀνθίμοι, ἀνθίμοι, ἀνθίμοι, 2.

62. 11

Ανθός ὡς ῥόδου, 1. 30. 6. ὡς Off. quid?

2. 194. 3

Ανθωμομορφος Pyth. 2. 140. 2

Angelica differt ab Imperatoria, 2. 15. 1.

montanæ facc. ab aquatica diuerſe, ib.

4. sylu. seu podagraria, ibid. 9. est La-
serp. species, ibid. 13. Vide Archang.

ANGVILLARÆ error, 2. 3. 4

Anguria, languria, tetranguria, 2. 76.

24. an nota olim? ibid. 26. 1. 9. 3

Anime, Aniime, gummi, 2. 16. 1. facult.

ibid. 2

Anisi nomina, 2. 17. 8. facult. ibid. 3.

Anonis vel ononis, 2. 18. 1. facult. ibid.

3

Anthophylli, 2. 53. 2

Anthiscus Plinij, 2. 58. 2

Antidotus si ἀντιδότης, 2. 118. 24. Sa-

conica, 2. 162. 151. Moibani, 2. 217. 8

prognost. Damocratis, 2. 118. 24

de Antid. libri non sunt Galeni, 2. 229.

3

Αντίμολον, vt ἀντίμολον, 2. 140. 3

Antispodia, 2. 129. 12

Apia, Pelop. vrbs, 2. 181. 9

Apios tith. tub. 2. 64. 6

Απύρ, pyrus, cum Apio, herba, nihil

habet commune. 2. 189. 9. Apij spe-

cies quæ, & quibus partibus in Offic.

veniant, 2. 19. 2. facult. ibid. 5. & 8.

Apium an Epil. inducat? ibid. 9

Απυμλῆς, ἀπυμλῆς, 2. 148. 1

Apoplexia non fit ab humore melan-

cholic, sed à sanguine, 2. 190. 14

Apostemk rautt. 2. 206. 2

Απυμλῆς, 2. 125. 76

Aqua aurea Matth. 2. 132. 3. Auell. dest.

2. 162. 75. Ceraf. Sylu. nigr. 2. 57.

5. Charref. 2. 58. 5. Cinam. 2. 68. 18.

Citri, Nanfa vel Lanfa dicta, 2. 132.

6. 2. 118. 28. bacc. iunip. ibid. 23.

dict. albi, 2. 82. 9. frag. & herbæ, 2.

95. 14. frax. 2. 96. 19. graminis, 2. 106.

8. gulioca jugland. 2. 162. 90. mo-

rorum Idæorum, 2. 152. 26. hyosc. 2.

111. 7. ligustri, 2. 129. 4. 7. lilij conu-

duplex, 2. 132. 3. 10. 130. 8. Aq. Phi-

losoph. contra luem vener. 2. 128. 38.

scordij comp. 2. 208. 4. plantag. 2.

176. 4. senec. 2. 64. 38. tilia, 2. 227.

1. Veron. bis destill. 2. 235. 4. Apo-

plectica, 2. 132. 12.

Aqua decocti cich. 2. 66. 16

Aquileia, 2. 20. 1. quid sit apud vet.

ibid. facc. ibid. 2

Arborum vita qua parte? 2. 168. 5. ὡς

φύσις, 1. 2. 1. Vide Muscus arb.

Arbores faccarif. 2. 24. 5

Arcadam primus cibus, 2. 54. 2. 2. 190.

7

Areca, arequa, 2. 162. 81

Archangelica, 2. 14. 3. est Laserp. spe-

cies, 2. 90. 7. 8. 2. 14. 3

Argentina. Vide Potentilla.

FFFF ij

Αρκυριον, αρκυριον, non αρκυν Dioscor. 2.
112. 1. facc. ibid. 9

ARISTOTELES explicatur, 2. 146.

11. corrigitur, 2. 50. 20. 2. 23. 7. 2.

108. 1

Αριστολοχια, 2. 139. 4

Aristolochus, aut Aristolochia, 2. 21.

tam rotunda, quam longa est duplex,

ibid. 4. facult. ibid. 5. an purgent,

ibid. 10. Pseud-Arist. seu Rad. caua

an possit substitui verae? ibid. 11. quae

Ther. debeat? ibid. 3

Αρκυριος, αρκυριος, 2. 118. 3. αρκυριος κιδριου

Nicand. ibid.

Aromata mari vesta facile vitiantur, 1.

29. 6

Arnabo seu Zarnabo Pauli, 2. 243

Artanita Arabum, 1. 11. 1

Artemisia vnde dicta? 2. 22. 1. Officin.

qualis esse debeat? ibid. 2. tenuifolia

cum maiore nihil habet commune, 2.

37. 1

Art in Offic. nomina, 2. 23. 1. non vbi-

que est acre, ibid. 5. non purgat, ibid.

7

Arundo facc. 2. 24. 4. non est vna eius

species, ibid.

Arundinis cinis non potest esse loco spo-

dij, vt neque rasura eboris, &c. 2. 129.

14

Αρκευριον in seminibus plantarum, 2.

90. 5

Asa dulcis seu Benzoin Offic. 2. 28. 1. Asē

fœtidæ, Teufelsdreckh, planta, ibid. 2.

facult. ibid. 6

Asara-baccara Offic. 1. 4. 2. Asarum vn-

de sit dictum? ibid. 1. asari colligendi

tempus, ibid. 3. notæ, ibid. coctio

& tritura, ibid. 7. facult. ibid. 4. pur-

gat vehementissime, ibid. 6. dosis,

ibid. 9

Asarina, ibid. 2

Ασπιριος & ασπιριος Attice, est mul-

tarum plant. sed vtrius in specie, 2. 26.

1. huius differentia, ibid. 3. facult.

ibid. 4. an purget? ibid. 8. quale ali-

mentum det,

ibid. 7

Aspalathus, 2. 25. 1. facult. ibid. 4

Ασπλην, non ασπλην, 207. 2. est idem

cum scolop. phyllit. & hemionit.

ibid. 3. facult.

4

Ασπιδος & ασπιδος, 2. 17. 1. erat quon-

dam edulis. ibid. rad. exfulare debet

ex Offic.

ibid. 3

Asclepias Dioscor.

2. 27. 2. 52. 2

in Asthmate inustiones Æg.

1. 14. 9

ATHENÆVS corrigitur, 2. 66. 54.

2. 51. 2. 2. 161. 57

Atheniensium institutum in Thesmo-

phoriis, 2. 6. 2. in cicuta paranda, 2.

67. 14

Atriplex est & Græco, 2. 29. 1. quale ali-

mentum det? ibid. quali sit vtendum

in Offic. ibid. 4. semen an purget?

ibid. 8. quatenus frigida,

ibid.

Auellæ, seu Abellæ, Apuliz oppidum, 2.

162. 56. hinc Auellanae nuces, quæ

& Prænestinae & Alaræ, ibid. quar-

um alia corticem interioriorem habent

album: alia rubrum, & vocantur pec-

uliariter Lombardicæ, an Lamber-

dicæ? Francis Zellermüss, aliis Kuser-

müss, ibid. 16. illarum flos quæ? ibid.

60. facult. distinctæ. ibid. 64. cortex

durus seu ext. pro secreto in Colicis,

ibid. 62. mollis & int. in fluxibus al-

uinis,

ibid. 63

Auena, 2. 230. 15. facult.

ibid. 16

AVERROES explicatur, 2. 41. 13.

corrigitur,

2. 124. 7

Aues Cypriæ,

2. 153. 5

AVICENNA explicatur, 2. 31. 12.

ibid. 7. 2. 144. 13. corrigitur, 2. 158.

5

Auricula muris Offic.

2. 8. 1

Αζαρι, πυrus sylu.

2. 181. 9

Azaroli,

2. 148. 2

B

BACCARIS Crateuz,

1. 4. 1

Bacillæ condita,

2. 73. 23

- Balador, 2. 162. 50.
 Βάλαρος quot plantis tribuitur, 2. 23. 1.
 quæ simpliciter 124. 1. *μυρσινά*. ibid.
 Ægyptia ibid.
 Bateca, *Vide* Al-bateca.
 Balauftium cum succo expreffo, 2. 181.
 20.
 Ballote, feu Marrubium nigrum, 2. 141.
 2.
 Balsamum vnde dictum, 2. 30. 1. eius
 natalis Arabia, ibid. 2. in diiudicando
 genuino quæ præcipua difficultas, ib.
 4. Indico an possint substitui artificia-
 lia? ibid. 6.
 Balsamine mas, quæ Momordica, 2. 30.
 7. & femina, quæ Charanza, ibid.
 Banguè Indorum, 2. 169. 21.
 Bartaria quæ regio proprie, 1. 29. 3. 2.
 14. 2.
 Bardana Offic. 2. 122. 4
 Βαρυκέκαλον, 2. 162. 149
 Βαρύσημα, 2. 137. 2
 Barba Iouis Plin. 1. 15. 2
 Barbotina, 2. 2. 7
 Basilici semen quale det alimentum? 2.
 31. 9. albi soluat an stringat aluum?
 ibid. 12. facult. ibid. 6
 Batis vel Battis, 2. 732
 Battisecula, 2. 66. 18
 Βάπς aut genericum, aut specificum est,
 2. 152. 1. 16. *ὀρθοφύης* ibid. 17
 Βάπια, sub. mora ibid. 16
 Baucia semen, 2. 81. 5
 B A V H I N V S accusatur, 1. 5. 2. 9.
 18. 1. 6. 1. 1. 7. 1. 4. 1. 9. 3. 1. 10. 1. 1. 11. 1.
 1. 17. 1. 1. 20. 4. 1. 31. 1. 2. 1. 18. 4. 1. 25.
 1. 2. 6. 4. 2. 90. 8. 2. 93. 3. 2. 21. 2. 41. 2.
 2. 146. 7. 2. 112. 2. 2. 101. 80. 2. 2. 12. 10.
 2. 76. 9. 2. 4. 3. 2. 61. 27. 2. 157. 10. 2.
 162. 1. 13
 Βάλλος, Βάλλα, Βάλλισ, Βάλλα ἰνός, 2. 32.
 1. 4.
 Βάλλισ arbor & fructus ibid. 2. 3. notæ
 ibid. 6. facult. ibid. 8. an purget? ibid.
 9. nostrum an legitimum sit? ibid. 7
 Bibankrout, 2. 229. 4
 Biltzkrout, 2. 43. 1
 Bilingual, 2. 39. 1
 Bismalua, 2. 139. 17
 Bistorta, 2. 38. 1. facult. ibid. 2
 Bedarungi Auic. 2. 144. 8
 Bedeguar Arabum, 1. 30. 3. & 18. 2. 50.
 21
 Ben Arabum est Βάλαρος *μυρσινά*, 2. 162.
 110
 Behen Arabum vtrumque est Carotta
 vtraque, quæ ex Offic. eiicitur, 2. 34.
 5.
 Bel, siue Belus, rex Assyriorum, 2. 30. 1
 Benzoin, seu Ben-zui, 2. 28. 3. 4. notæ
 ibid. 5. facult. ibid. 6
 Besafa vox Syra, est ruta sylu. 2. 198. 1
 Berberis, 2. 35. 4. succus ibid. 5. acini
 ibid. 6. Cortex ibid. 7
 Beta à Græco βῆτα, corrupte Bleta. 2.
 36. 1. Candida & nigra, quæ & Si-
 cula, Sicla, Cicla. ibid. 2. facult. ibid.
 7. & 9. quale alimentum det? ibid.
 10. 12. purgat ibid. 11. succus, ibid. 6
 Betonica, potius Vettonica, 2. 36. 1. vn-
 de habeat laudes suas? ibid. an disse-
 rat à Cestro? ibid. 2. Betonica Pauli
 ibid. altera Dodon. ibid. altera Diosc.
 2. 53. ibid. 15. rad. suspecta 2. 37. 6.
 facult. 2. 37. 7
 Betu de Malauar. 2. 138. 9
 Betula & Betulla, 2. 36. 1
 Bezed. Albezed. 2. 12. 3
 Βανός, Βανπί, Βανός, 2. 39. 1
 Βανός, Βανός, Βανός, 2. 93. 1
 Bliti species, 2. 39. 3. facult. ibid. 5
 Blitei & blitommæ, ibid. 1
 Bodins, Arabum genus, 2. 154. 15
 Bombax est à Bombyx, quamuis diuersa
 sint, 2. 10. 3. bombacis sem. ibid. 5.
 temperamentum, ibid. 6. laudatur in
 aff. pectoris ibid. est venerium ibid.
 7. in vsu cautela ibid. 8. muccago,
 2. 105. 9
 Bonus Henricus, 2. 121. 1. facult. ibid.
 6. 8
 Βουφθαλμός & Βουφ. 2. 62. 1. facult. ibid. 13
 FFFF ij

- Βουσσίνος; Bosphorus Cimmerius & Thracius, 1.29.1
 Βίγγωνος Diosc. 2.168.3
 Βούβαρις, ἢ ρως, αἰγύπτου, 2.229.10.
 Borrigo congener buglossio, 2.42.2
 Borysthenes, siue Nepper fl. 1.29.1
 Βορκαί, picis genus, 2.125.73
 Βοτάνη δικορδία, 2.153.3
 Botanice, Vide ἑρμηνείαν.
 Botor-Marien, 1.5.1.11
 Branca-Vrsina Ital. & Germ. 2.40.1
 Brassica, κράμνη, 2.41.17. eius præstantia & vilitas, ibid. laudes rusticæ à Catone rustico ibid. 16. differentię pragmaticæ, ibid. 2. in Offic. & culinam receptæ, ibid. 4. 5. cauliflora, caulirapa, γαλυνιάδης, ibid. 4. Composita, Composit-krault, ibid. 6. minutim incisa, ibid. 5. σίπυρος, ibid. 12. cymæ, 2. facult. ibid. 9. est heterog. partium, & tumultum in ventriculo facit, ibid. differentię pro ratione culturæ, &c. ibid. 9. 12. semen, ibid. 11. 18
 Brassica marina seu soldanella, 1.37.1
 Βρόμος ἢ Βρώμος, 2.230.15
 Brunella vox Germ. 2.69.10. quid sit apud vet. ibid. 11. est heterog. partium ibid. 12
 Βρυονία, vnde dicatur? 1.5.11. triplex in Offic. ibid. 2. cymæ, ibid. 3. fructuum & rad. facult. ibid. 6. habet locum Mechoacæ, & præparatio in id ipsum, ibid. 4
 Buccellai caldi, 2.150.11
 Buglossi facult. 2.42.3
 Bugula, vox Gall. 2.69.14. quid sit apud vet. ibid. 15. facult. ibid. 16
 Bulapaton, 2.121.1
 Bulbo-castanum, 2.139.5
 Bunium, bunias, pseudob. ibid.
 Burlatoria Hisp. 2.169.2
 Burfa-pastoris, 2.43.1. est calida & sicca, ibid. 2.3
 Butyrum in mensa præstat oleum, 2.164.34. rubrum, 2.13.5
 Buxus est à πύξος, vnde πύξος, πύξι/δον, 2.44.1. facult. ibid. 3. lignum Guaiaco substituitur, ibid. 3
 C
 CACA: vel calcatreppola, 2.50.21. facult. ibid. 24
 Cæciliana, Siciliana, 2.143.8
 Cæpa & Cæpula, Cipolla zibre, zieibree, 2.56.2. species, ibid. 4. variant pro solo natali, ibid. pœnicea, ibid. 2. alia capitata est, alia non est, ibid. 7. visu bona, esu mala, ibid. 12. sicca est acrior arida, ibid. 5. quæ cibo aptior? ibid. 6. varia præparatio, ibid. 9. est heterog. part. ibid. 8. quale alimentum, ibid. 10. facult. ibid. 7. semen, ibid. 12
 CÆSALP. tangitur, 2.76.11. 2.65.11
 Calamus aromat. alius est verus, alius Offic. 2.5.1. veri facult. 2.24.18. eius succedaneum, ibid. 19. Vide Acorus.
 Calamintham vet. esse menthastrum nostrum, 2.146.20. eius facult. variant secundum loca, ibid. 19
 Calaminthæ vulgaris facult. 2.146.20
 Calida quædam sunt somnifica, 1.20.9. 2.86.9
 à Calido sicco cur diffuat quid, aut non, 1.23.5
 in Calculi cura præceptum practicum, 2.102.3. 2.162.37
 Callionymus Gefn. 2.232.1
 Calohieri Cretici, 2.120.4
 Calendula vnde dicatur, 2.45.1
 Caltha Virg. & Col. ibid. πλούσιος Bauhin. ibid. 2. facult. ibid. 3
 Cambioboia Bontij, 1.8.2
 Cannamellea Cas. 2.24.5
 Canella vulgi, 2.68.1. Americana, ibid. 16
 Cancamum Diosc. 2.119.3
 Canibales αἰθιοπικά, 2.128.12
 Cantabrica Plinij, 2.37.3
 Capillus ven. Offic. Vide herbæ capill.

Caprea, animal, quod Moschum fert, 2.
162.108

Capparis duplex, 2. 47. 1. Cappares
etiam duplices, ibid. 3. quæ condien-
dorum ratio? ibid. 4. quando fiat?
ibid. antè vsum abluendi, & præco-
quendi, ibid. 6. cortex rad. capp. ibid.
2. capp. facult. ibid. 9

Caprifolium, 2. 143. 6

Caranna, 2. 48. 1. notæ, ibid. 2. facult.
ibid. 3

Carbones ad rad. Artemis. 2. 22. 4

Cardiaca non debet substitui Marrubio,
2. 141. 4

Cardamomum lignum an semen sit? 2.
49. 2. notæ, ibid. 4. quotuplex, ibid. 4
varia nomina, ibid. 7. habemus legi-
timum, ibid. 4. facult. ibid. 12. Com-
paratio cum Nasturtio iniqua, ibid.
1. emedullatum, ibid. 3

Cardoparium, Vide mox Carlina.

Carduncello, 2. 66. 36

Carduus videtur esse *εχινος*, 2. 50. 1

Carduus benedictus & sanctus, ibid. 5.
quid sit apud vett. ibid. 6. facult. ibid.
8. Vinum Card. bened. ibid. 12

Carduus-Mariæ seu lacteus, 2. 50. 14.
quid apud vett. ibid. 15. facult. ibid. 16

Carnabadium, 2. 4. 6. 2. 51. 1

Caro suilla alimentum gladiatorum, 2.
19. 7

CAROLVS V. Imper. vititur decocto
Chinæ, 2. 64. 7. alio tempore Cha-
madryos, 2. 60. 7

Carob, Carub, Carnub. 2. 2. 16. 2

Carotta est Germ. gannoth, 2. 34. 4. est
duplex Behen Arabum, & Pastinaca
tenuifolia, ratione coloris varia, ibid.
4. & 5

Cartamus Arabum est Cnicus Græco-
rum, vbi vide.

Carum seu Carui, 2. 51. 1. facult. ibid. 5.
rad. vesca, ibid. 3. quò referatur? ibid.
1. & cur abluendum sit? ibid.

Caryophylli aromatici, 2. 53. 2. dupli-
ces, ibid. notæ meliorum, ibid. 3. nihil

cum Carpesio commune habent, 4. in
Moluccis crescunt, ibid. 5. facult. ibid.
6. gummi, ibid. 11

Caryophylli flos, Tunice dictus, ibid.
12. quid sit apud vett. 13. facult. 18

Caryophyllata radix, cur ita dicta? 2.
52. 1. quid sit apud vett. 2. facult. 3

Cassia vox est *κασινα*, 2. 68. 2. in Offic.
duo præcipue significat.

Cassia solut. quæ flos cassiæ communiter
dicitur, & Cassia tracta vel extracta,
1. 7. 5. cuius vsus ad purgationes, le-
uiiores præcipue, ibid. 9. facult. 12.
Correctio commoda, ibid. & 14.
quomodo danda, ibid. 15. dosi 12. 13

Cassia simpliciter dicta, quæ est Cinna-
momum deterius, 2. 68. quamdiu illa
duret, ibid. 7. facult. 8

Cassia Poëtica Monsp. 1. 7. 4. Gazæ,
ibid.

Castanearum quatuor genera, 2. 162.
77. varia ipsarum nomina, 2. 54. 1.
equina dictæ, ibid. 2. facult. 3. quale
alimentum dent? ibid. 6. sunt flatu-
lenta, ibid. 4

Castoris seu sibri victus, 2. 229. 4

Cataputia maior & minor, 1. 13. 2

Cato, brassica encomiastes, rusticus, 2.
41. 6

Cataracta Arabum, 2. 94. 18

Caules prototomi, 2. 41. 7

Cedrus baccifera, & conifera, 2. 118. 1.
Libani 2. 118. 5. nigra ibid. 5. confun-
ditur cum iunipero, ibid.

Cedria, non Cedrea, Gal. est ol. Cedri-
num, ibid. 25. facult. ibid. 26. 2. 84.
2. 2. 125. 28. & 74

Cedronella & Citrago est melissa, vbi
vide.

Centaurium & Centauræum, 2. 55. 4

Cent. maius & minus non debent sepa-
rari, quantumvis dissimiles sint, ibid.
13. possunt sibi inuicem substitui,
ibid. 18

Cent. maius Offic. ibid. 4. eius notæ,
ibid. 6. facult. 8. 9

- Cent. minus Offic. ibid. 13. facult. ibid.
14. an purget? ibid. 16. qua dosi? 17.
comparatur cum Gratiola, ibid. 16
- Cereuilla ex hordeo facta est præcipua,
1. 22. 4. 2. 23. 0. 12. 13. quid faciat infan-
nam? 2. 110. 7. an contra lepram sit?
2. 136. 2
- Cera Thyrrenica alba, 2. 125. 6
- Cerasa ceu Cerasia vnde dicta? 2. 57. 1.
nostra an sint eadem cum vett. ibid. 3.
facult. 6. differentia, ibid. amara,
ibid. 10. 13. condita 5. 12. passa, ibid.
Ceras. nucleus, ibid. gummi 6. 12
- Cerotum de Elemi, 2. 84. 6. Sand. Mesue
vsuale improbat, 2. 128. 5. 5. de Be-
ton. 2. 37. 8. diadict. sacrum, 2. 82. 9
- Cestrum Gallicum, 2. 53. 16
- Ceterach Arabum, 2. 46. 1. 7
- Chaiar-Xambar, 1. 7. 5
- Chamædrys, 2. 60. 12. pal. 2. 208. 2. Cha-
mæd. & Teucrij similitudo, 2. 60. 6.
decoctum in podagra, ibid. 9
- Chamæleon albus, & niger, 2. 50. 18
- Chamæcytinus Gesn. 2. 131. 1
- Chamæcyparissus Tragi, 2. 61. 2
- Chamæcerasus, 2. 57. 4
- Chamæmelus, quasi malus pumila, 2. 62. 1.
est πολύχητος, ibid. 11. quot plantæ ex
hac classe in Offic. ibid. 2. vulg. fa-
cult. ibid. 3. nobilis, ibid. tenuitas ip-
sius insignis, ibid. 5
- Chamæpeuce Cordi, 2. 61. 2
- Chamæpityos quot plantæ in Offic. 2.
61. 2. an purget? ibid. 6. facult. ibid.
4. vide Iua.
- Chamelæa & Thymelæa, 1. 21. 1
- Chærefolium, seu Chærophylum, 2.
58. 3. facult. ibid. 5
- Cheiri vel Keiri Vide Viola.
- Chelapa pronunciare oportet Tselapa,
15. 1. 17
- Chelidoniij vox pluribus tribuitur plan-
tis in Offic. 2. 63. 3. Corruptur in
Celidonium, & Cæli donum, ibid. 5.
vulgo est maius & minus, ibid. 5. & 7.
quæ separari non debent, ibid. 1. ma-
- ioris facult. ibid. minoris, ibid. 11. mi-
nus non vbique est acre, ibid. 8. an
acre possit ἀσπράγμαται, ibid. 12. an
sit appropriatum hæmorrhoidibus,
ibid. 13
- Chelid. phrag. & capn. ibid. 3
- Chermes & Chermesinum, 2. 119.
190. 5
- Cherua, 1. 8. 1. Vide Ricinus.
- China vel Tûna, Indiæ regio, 1. 29. 3. 2.
64. 1. Est & planta cognominis, ibid.
2. an eadem sit cum Sarfa, ibid. 3.
vt vera à falsa distinguatur? ibid. 5.
Contenditur cum Guaiaco, ibid. 8.
vsus in lue venerea, ibid. facult. 7. 12
passi. est humida, ibid. 10
- Chius insula hodie Schio, 2. 125. 5
- Chiorum olim crudelitas in fenes,
2. 64. 4
- Chiron Centaurus qualis fuerit? 2. 55. 1
- Chondrilla vnde dicta? 2. 66. 17. fa-
cult. ibid. eius gummi, 2. 125. 5
- CHRISTI corona ex qua spina? 2
35. 1
- Chrysanthemum Diof. 2. 245. 2
- Chrysobalanus Gal. 2. 262. 110. 168. 4. 8
- Chrysocomum Diof. 2. 219. 7
- Chrysogonum Diof. 2. 171. 1
- Cicer arietinum, Orobiceum, verna-
culum, Punicum, Venerium, Colum-
binum, 2. 65. 1. Cic. facult. ibid. 7.
alimentaria, ibid. 2. sunt heteroge-
nearum partium, ibid. 7. & 9. sunt
flatuosa & veneria, ibid. 2. 3
- Cicerbita, 2. 66. 24
- CICERONIS error, 2. 125. 1
- Cicuta eadem est cum vett. 2. 67. 6. va-
riat pro loco natali, ibid. 8. quale
venenum? ibid. 9. an quibusdam ani-
malibus innoxia? ibid. 11. facit ἀχόνης,
ibid. 11. est nociua non radice tantum,
sed & herba & semine, ibid. 5. semen
ἐπισπράμετος, ἀπασπράμετος, ibid. 3. 11. pro
Chæref. vsurpatur, 2. 155. 3
- Cicutaria, 2. 67. 1. facult. ibid. 10
- Cinis Auellanarum, 2. 162. 75. rad. scæn.

& aneth. 2. 94. 21. iuglandium, 2. 162.
101. ligni iunip. 2. 118. 14. Cort. frax.
2. 96. 16
Cinnamomum & Cassia cur iungantur?
2. 68. 1. 4. Cinnam. vox vnde? ib. 2.
Planta, ib. 3. an habeamus legitimum?
ib. 5. quam diu duret? ib. 7. facc. ib. 8.
13. an adstringat? ib. 11. succedaneum,
ibid. 16
Cistus & Cistus-ledon an specie disse-
rant, 2. 120. 3
Citrus & Cedrus sepe confunduntur, 2.
181. 26. Citrus est vox recentior, &
præferenda malo Medicæ seu Persicæ,
2. 181. 25. fructus tres partes, ib. 27.
Cortex conditus, ibid. 28
Citrus Off. 1. 9. 3. non habet sulcos. 2.
76. 4. Vide Anguria.
Clematis alt. Diosc. 2. 236. 3
Clinopodium, 2. 31. 2
Clymenum Diosc. Columnæ, 2. 45. 1
Cneorum Theoph. utrumque 1. 7. 4. &
Intubacea.
Κίνας, κίνας, κίνας, 1. 6. 1. color seminis &
fig. ib. 2. an sit amarum? ib. facc. ib. 3.
quale sit purgans? ibid. 4. 5. correctio,
ibid. 6. dosis, ibid. 10. decortici, ib.
8. torrefactio, ibid. 2
Coccognidium, 1. 21. 1
Coccus, Coccus, Cocco, 2. 162. 19. in
Cocci laudè digressio, ib. 86. Coccus
de Maldina, ib. 80. Vide Nux Indica.
Cocculi de leuante, 2. 21. 10. 162. 148
Cochlearia, 2. 158. 13
Colicaria, grimkranz, 2. 66. 38
Colocasia non est eadem cum fabâ Æg.
vbi vide.
Coloc. species d. 9. 3. quæ inter illas in
Off. sit? ib. 5. eius notæ, ib. facc. ib. 7.
quid purget, & quam violenter? ib. 8.
9. Vide Troch. de Alhandal.
Collyria δάστυρα, 2. 154. 26. Chelido-
nia, 2. 65. 5. δισσολογία, 2. 145. 6
Color Galbinus, 2. 50. 22. phœniceus
seu spadiceus, 2. 168. 1. ενδινης seu lie-
naris, 2. 181. 19

Colutæ seu Colythæa Theoph. 1. 136. 1
Confectio de Alchermes Mes. improba-
tur, 2. 190. 13. 14. Anacardina etiam,
2. 162. 54. de rad. Angel. 2. 15. 10. Li-
berantis, ib. 10. arom. Caryoph. 2. 53
3. arom. ros. ibid. dialthæas, 2. 139. 6.
diacyminu duplex, 2. 77. 11. Diacassias,
1. 7. 13. diatrion-sand. 2. 128. 55. pinea-
ta, seu pignocata, simplex & compo-
sita, 2. 126. 7. de Rhab. Crat. 29. 17. δισ-
σολογία, 2. 25. 10. de hyssopo, 2. 114. 8.
dianthus, 2. 194. 5. diacoloc. Hamech
dicta, 1. 9. 14. Diathamaron, 2. 168. 12.
de thure. 126. 13. diaprasiu, 2. 141. 10.
Vide amplius in dia.
Confica vel Confitia, ladanum inutile,
2. 120. 6
Conserua Card. bened. 2. 50. 13. fl. cich.
2. 66. 72. pimpinellæ, 2. 174. 3. saluiæ,
2. 207. 4. fl. tilia, 2. 227. 1. fumaris, 1.
16. 17. euphragis, 2. 89. 5. absinth. 2. 2.
22. ros. quæ & ros. faccar. 1. 30. 38. an
purget, & quâ dosi? ib. 39. fl. spica, 2.
157. 17. fl. Persici, quæ etiam purgat,
2. 181. 16. de tussil. 231. 3. galega, 2.
99. 9. melissa, 2. 144. 15. anthus, 2.
194. 5. primula veris, 2. 185. 2. fa-
tureia, 2. 203. 2. lilij conuall. 2. 132.
13. bugloss. & borrag. 2. 42. 5. nym-
phæ, 2. 163. 17. fl. tunica, 2. 53. 20.
beton. 2. 37. 8. Maluæ, 2. 139. 3
Consolidarum in Off. sex species. 2. 69.
1. regia quid apud vet. ibid. 18. facc.
19
Contrayerua Hisp. 2. 83. 2
Conuoluulus althææ folio, 1. 34. 8
Corallus est muscus, φόνος, 2. 153. 24
Corallina facc. ib. 28. an purget, ib. 29
Corna & Cornacerasa, 2. 57. 1. Condi-
ta, ibid. 13
Coronæ ex Croco olim, 2. 74. 25
Coronæ imperialis facc. 2. 131. 3
Coriandrum vnde dicitur? 2. 70. 1. sylu.
an detur? ibid. 3. semen præp. 2. 70.
15. est partium het. ibid. 9. facc. ib. 4.
an venenum & quale, ibid. 11.

Corruda, 2.26.1
 Corylus, seu Colyrus, 1.16.2. 57. & 59.
 sativa & dom. an. detur? ibid. 61
 Costus noster an sit verus? 2.71.5. Arabi-
 cus & Syriacus, 2.241.7. Arabici
 notæ, 2.71.3. succedaneum, ibid. 12.
 est partium heterogen. & *μακρὸν ὑπερ-
 πικρὸν*, ibid. 7.9
 Cotula, *Kubedill*. 2.62.1. ex Cotulis
 apud Bauh. quæ Off. ingradientur?
 ibid. 2. Cotula non fœtida est Chamæ-
 melum inodorum, 2.43.2. fœtida vt
 differat à non fœtidâ, 2.62.1.2
 Crassula maior Off. 2.71.2. 2.212.1.
 quid sit apud vett. 2.71.2. facc. ibid. 3
 Crassula minor Off. 2.72.7. vnus plan-
 tæ species, ib.7. calida an frigida, ib.8
 Crethmum, Crithmum, Crethamum,
 2.73.1 facc. ibid. 5
 Crispula Off. 2.43.1
 Crocus vel Crocum, 2.74.1. Crocus
 Corycius, Siculus, cœtu-rupinus, Ca-
 labrensis, ibid. 3. 11. 12. in Croco lau-
 datur summa partium tenuitas, ib.17.
 Croci adulterium, ibid. 13. 12. 17.
 Croci boni notæ, ibid. 4. & seq. quo-
 modo seruetur? 14. sicetur? 15. qua-
 lis sit in primis qualitatibus, ibid. 29.
 est magnus corrector narcoticorum,
 ibid. 3. Cordialis quippe 17. interim
 & ipse narcoticus, inter calida scil.
 somnifica, ibid. 18. 22. quantitate ve-
 nenum, intra certam dosin, ibid. 19.
 est herba veneria, ibid. 73. 24. ven-
 triculo nocet, ibid. 27. partum pro-
 mouet, ibid. 20
 Crocus sativus seu vrbanus est Cartam-
 um Arabum, attractylis Diosc. 1.6.1.
 Saracenicus, *Saffarol*. 2.74.16
 Crocomagma, ibid. 30
 Cruciatæ aurea Tragi, 2.100.2
 Cubebæ Off. an sin. Carpesium Gal. &
 piper Æthiop. Hip. 2.75.1.2. facc. ib.3
 Cuci Theoph. 2.162.80. *Vide* Coccus,
 2.32.5
 Cucumis, sat. & Cucumer, vett. inco-

gnicus, 2.76.1. vel maturus vel imma-
 turus, ibid. 6. differentia, ib.3. sem. &
 caro, ib. 4. quale alimentum det? ib.5
 Cucumis asinus seu sylu. 1.10.1.2.76.
 6. *Vide* Elaterium.
 Cucurbita, *καριώσω*, 2.76.91. condita,
 ibid. 32
 Cuminum Off. Alexand. Rom. acre &
 dulce, 2.77.4. & 5. Regium & Æth.
 Hipp. 2.9.1. Theb. & rust. 2.77.6.
 de Cum. Off. perplexitas, ibid. eius-
 dem explicatio, ibid. 7. maleficium,
 ibid. 9. 10. facc. ibid. 8
 Cupressus plâta, 2.1.3. arbor, 2.1.2.8. 30
 Curcuma. *Vide* Cyp. Indicus.
 Cuscuta nascitur semine proprio, 2.78.
 2. & tamen differt ratione plantæ,
 cui innascitur, ibid. 415. facc. ib. 6.
 est partium heterog. ibid. in ventri-
 culo quid faciat? 7
 Cyanus, 2.66.18. facc. ibid. 20. est par-
 tium hec. ibid. 22
 Cyclaminus vnde sit dictus, 1.11. 11. spe-
 cies eius non nisi vna, ibid. 2. facc. ib.
 4. quale sit purgans? ibid. 5
 Cydonium seu Cotoneum sub. Pomum,
 2.181.11. quod melius, ib. Cal. an frig.
 sit? ib. 12. 13. Conditum, ibid. 14
 Cynoglossi vox polysimos etiam in Off.
 2.29.1. 2. usurpatur autem Diosc. de
 cuius facc. ibid. 4
 Cynobatos, & caro fructus diuretica,
 2.152.25
 Cyperus Indicus seu Curcuma, 2.80.7.
 facc. notæ, ibid. 3. facc. ibid. 7. efculen-
 tus seu Thrafi, ibid. 2
 Cyprus seu Ligustrum Orient. 2.129.1.
 fol. facc. ibid. 5. *Vide* Tabaisir.
 Cyphi Ægypt. 2.238.11. *Vide* Troch.
 de Cyphi.

D

Διδωδου, ὠδιδωδου, ἰδιδωδου ἡμειδου,
 2.125.70
Δάκτυλον ἰδωδου, 2.167.3. ἡμειδου, 2.168.
 8. Nicolai, 162.80

DALECAMPII error, 2. 54. 8
 Δαίν vox adiectitia, 2. 173. 1
 Daphnoides, 2. 236. 1. 3
 Datura, Tatula, 2. 162. 147
 Δαῦκος, δαύκων, δαύκων, 2. 81. 1. Daucus
 est pastinaca sylu. 2. 81. 1. Confun-
 duntur, & cum illis Staphylinus, ibi.
 2. Creticus, ibid. 5. fem. facc. ibid. 6.
 faccaro incrustatum, ibid. 9
 Δαρσινίδης Vide Laureola.
 Decoetum cic. rub. in vrinâ stante. 2.
 65. 12
 Dentaria ἐπιφύλλος, 2. 69. 9
 Dictamnus simpliciter dictus seu Creti-
 cus, 2. 82. 1. habet flores, ibid. facc. pu-
 legio similes, sed efficaciores, ibid. 2
 Dictamnus albus Off. est Fraxinella, 2.
 82. 1. Facc. ibid. 7. est part. heter. nec
 quicquam commune habet, cum Cre-
 tico, ibid. 7
 Diana ἀνταρής, 2. 22. 1
 Δαίη, 2. 46. 3
 Diagridium, pic δακρύδιον, 1. 34. 2. Vide
 Scammonium.
 Diaboli artes circa mandragoram, 2.
 140. 2
 Dialcalaminthes geminum, 2. 146. 24.
 Diaprunon, aut Dia-Damascenon
 quotuplex, 1. 27. 8. dosis vtriusque,
 ibid. 9. diatragacanthos cal. & frig. 2.
 228. 3. dialacca. 2. 119. 7. 8. διστυ-
 σιδίων, 2. 217. 5. δισκοειδίου Pauli, 2.
 12. 32. 15. 2. 24. δισκοειδίου Gal. 2. 169.
 18. Androm. Crit. & aliorum ibid. 19.
 diacodion Montani, 2. 26. 4. diacostu
 Mes. 2. 71. 13. dialarum Fern. 1. 4. 10.
 dosis ibi diacoru Mes. 2. 5. 3. diacurcu-
 ma, 2. 119. 9. diatrion pep. duplex, 2.
 175. 5. δισκάρδιον, dianucum, quod
 & Robnucum, 2. 162. 89. diacnicum,
 1. 6. 4. diolibanu, 2. 226. 13. δισγλυ-
 κως, 2. 288. 8. diasmyrnium, 2. 254.
 26. dianitū Mes. 2. 17. 5. δισμύριον, 2.
 152. 18. δισμύριον, 1. 19. 16. dia-
 scordiu Fracast. 2. 208. 4. diacardamu,
 1. 6410. dosis, ibid. dia-maranefton, 2.

57. 13. diaireos duplex, 120. 15. dia-
 cydonion quintuplex. 2. 18. 13. luci-
 dum, ibid. Genuensium, ibid.
 Διός βαίσιος Theoph. est Castanea, non
 iuglans, 2. 162. 76
 Diapensia. Vide Sanicula.
 Διάσπαρος, 2. 162. 80
 DIOSCORIDES corrigitur, 1. 4. 1. 4.
 9. 1. 1. 5. 1. 1. 6. 6. 1. 3. 4. 21. 2. 25. 12. 2.
 224. 15. & 19. 2. 3. 3. 2. 162. 13. 3. 2. 62. 9.
 2. 69. 2. 2. 119. 3. 2. 33. 2. 125. 7. 2. 1. 9. 2. 2.
 153. 20. 23. 2. 154. 14. 2. 73. 3. 2. 67. 7. 2.
 232. 1. 2. 22. 2. 2. 120. 14. 2. 17. 1. 2. 44. 4.
 2. 154. 17. 2. 6. 2. 94. 19. 2. 101. 5. 1. 37. 2.
 2. 102. 5. 2. 98. 10. 2. 123. 6. 2. 2. 2. 3. 4.
 2. 46. 4. 2. 66. 2. 82. 3.
 Accusatur, 2. 113. 1. 2. 140. 5. 2. 112. 1.
 4. 1. 5. 3. 1. 14. 1. 2. 212. 2. 2. 229. 1. 2.
 157. 11.
 Defenditur, 2. 5. 5. 2. 162. 17
 Explicatur, 1. 6. 2. 1. 10. 9. bis. 1. 14. 1. 18.
 1. 2. 11. 2. 2. 39. 3. 2. 98. 17. 2. 3. 6. 7. 2.
 130. 12. 112. 1
 DODONÆVS accusatur, 2. 24. 5. 2.
 195. 2. 13. 2. 156. 30. 2. 4. 8. 2. 92. 6. 1.
 129. 21. 2. 76. 26
 Defenditur, 2. 74. 26. 2. 153. 21
 Δόσις & καλός à Botanicis non distin-
 guuntur, 2. 24. 1
 Doronicum, Doronigi, Durungi, 2. 4.
 5. 2. 24. 1. 9. sitne venenum? 2. 46
 Draco Clusij est palma genus, 2. 121. 13.
 2. 168. 6
 Drakena radix, 2. 8. 2. 9
 Δρακόντιος, δράκοντιος, serpentis instar va-
 riegatus, 2. 23. 2
 Δρύς pro omni arbore, 2. 190. 1. pro quer-
 cu, ibid.
 Δρυπιδίς, sc. ἰλιάς, 2. 164. 5. hinc Drupa,
 vel Druppa Lat. ibid.
 Dryopteris Diofc. 2. 93. 3. 2. 46. 5. El.
 Dulcichinum, 2. 80. 2
 Dulcisida Gazæ, 2. 167. 2
 Dudain, 2. 140. 3
 Dulhaha Serap. 2. 76. 29

E

E & u in pronuntiatione vt differant? 1.29.20

Ebenus duplex, vegetabilis & minerialis, 2.128.6

Ebiscus apud Gal. quod hybiscus apud Virg. 1.139.4

Ebulus, seu Ebulum, 1.32.2. *Vide* Sambucus.

Eclegma de Pino, 2.126.10. *Vide* Looch.

Edel fluuius, 1.29.1

Εκαπτιμήμας, Centena, 2.67.3

Εκκωστική, 1.3.13

Ελατν multa significat, 2.125.43. in palmâ quid sit? 2.168.3

Ελατν Diosc. 2.259.2

Ελαα, ελαα, ελαα sunt dialecti, 2.164.

1. ελαα πιπερίδες, πολύμυκτες, τυκπερίδες, γυναι, θλασεί, πηλινμήρα, πηλινμήρα, ib. 3. *Vide* Olea.

Elæagnus Cordi, 2.156.7

Ελαομήλι, 2.164.39

Ελαπέλει μικρή & αέτης, 1.10.4. Ela-

terium propriè dictum ex Cuc. asinino. triplex aut duplex, ibid. 5. & 7. ex sem. Cuc. asin. ib. 8. collectio, ib. 6. notæ, ib. 9. facc. ib. 11. 12. est vehemētiss. purgans, ib. 13. 15. Correctio, ibid. dosis, ib. 16. diacrocus seu de ouo, suspensum, 2.74.30. diaphœnicon duplex, 2.168.12. ros. differt ab altero de lucco ros. 1.30.28. diagalanga, 2.97.8. de sebesten Montag. 135.3. vsus, ib. 4. dosis, ibid. 5. de Rhaf. 1.291.9. latificans Rhaf. & Gal. 1.24.21. diacubebes facit, quod diatrion sand, 2.75.4. diahyss. 2.114.8. de mannâ 1.23. diapeonias, 2.167.6. diataryru, 2.204.3. diacinnam. 2.68.17. dia Cassia purg. 1.713. de sold. 1.37.7. de passulis, 2.238.11. de gemmis, 2.4.4. de citro, 2.181.28. de pilyllo, quod improbat, 1.28.9. de baccis lauri, 2.123.7. diasene, 1.36.10. de Guaiaco, 2.128.34

Elemi est resina, 2.84.1. cuius arboris, ibid. 2. nota, ibid. 3. facc. ibid. 5

Ελένι, spiritu denso, 2.103.1

Elephantiasis cur frequēs aded in Germ. 2.126.3

Ελεξ, 2.74.6

Ελεβορίνη, 1.18.11

Elchenlimbath, 2.125.27

Elixir Mesf. 2.74.30

Ελεμπελαδικά, 2.141.8

Ελεμπελαδικά, 2.1.14

Emplastrum ex alio, 2.7.19. de baccis lauri, 2.123.7. ελεβορίνη, 2.111.18. de meliloto Mesf. 2.229.15. Oxycroceum, 2.74.30. de sinapi Mesf. 2.86.8. de visco Scrib. 2.53.14. ελεβορίνη, 2.168.12

Εν intendit aliquando significationem, 1.29.25

Ενθυσιάν Theoph. 2.58.2

Εκείφαλος & καρδιά in palmâ sunt idem, 2.168.5

Enharmum Plinij, 2.84.1

Ερχωρος, 2.162.134

Epithymum, Epidictam. epithymbra, 2.78.4

Epithymum est Cuscuta thymi, 1.12.1. facc. ib. 2. est purgans & quale? ibid. correctio, ib. 3. 4. dosis, ibid. 5

Επίσπυροι καὶ πιπυρίδες, sub. ἀρίστη. 2.176.1

Equi rotati qui? 2.128.14

Equisetum, Equisetis, equina cauda, 2.85.1. species, ibid. 2. facc. ibid. 4. est part. heterog. ibid. asparagorum vsus pro alimento, ibid. 3

Ερεβόρνη, 2.195.1

Ερεβόρνη, Cicer, 2.65.1

Ερεβόρνη, 2.150.8

Ερεβόρνη, 2.150.2

Ερεβός, & εχτός sunt confusa apud vett. 2.31.4. 2.50.3

Εχτός in Cast. & fagis, 2.162.5

Ερεβός, εχτός, πρῶτος est Caprificus, 2.91.1

Eruca, planta, est, ἀζώμης: insectum,

H

ἐρύμνη est: *eruca* seu *erugo*, *ibid.* 2.86.2.
 planta erat vett. condimentum, *ib.* 4.
 apud nos vt edatur, *ibid.* 6. facc. *ib.* 5.
 10. est *Veneria* propter humiditatem
 excrementitiam, *ibid.* 6

Eruum, *ἔρουος* plures sub se plantas habet
 in *Off.* 2.87.3. quod alimentum, *ib.* 5.
 Comparatur cum *brassica*, *ib.* 6. pro-
 hibetur in calculo, *ibid.* 9

ἔρυθρος, adiect. *ἔρυθρος* subst. faciunt ex se
ἔρυθρινάκων, καὶ *ἔρυθρινάκων*, 2.195.1. quæ
Rubia tinctorum est *Off.* *ib.* *Calida*
 an frig. sit? *ibid.* 2.3

Eryngium, *Iringus* *Off.* 2.50.20. pro co,
 quot plantæ capiantur? *ib.* 21.22. facc.
Montani, *ibid.* 23.26. *Vegetij*, *ibid.* 21

Erysimum verum quod? 2.86.16. alt.
Theoph. 2.230.17

Ἐζυλα vel *Ezula*, 1.13.1. major *Mef.* quid
 sit apud *Græcos*? *ibid.* 3. quid minor,
ibid. quale purgans? *ib.* 4. præp. *Off.*
 duplex, *ibid.* dosis, *ibid.* 5

Escortozis, serpens *Hisp.* 2.66.63

Eupatoria tria in *Off.* 2.88.2. *Græco-*
rum est *Agrimonia* nostra, *ibid.* 1.3.
Mef. & eius facc. *ibid.* 5. *Auicennæ*
 & eius facc. *ibid.* 4. vicinæ omnibus
 facc. *ibid.*

Euphrasia vnde dicta, 2.89.1. species,
ibid. 2. temperamentum, *ibid.* 4

Euphorbij planta apud vett. 1.14.14.1.
 apud *Dod.* *ibid.* apud *Scal.* *ibid.* nota,
ibid. facc. *ibid.* 14. 4. vsus quomodo
 tentandus? *ibid.* 6. dosis ad purgan-
 dum, *ibid.* succedaneum, *ib.* nostrum
 est adulterinum, & quid sit? *ibid.* cau-
 telæ, *ibid.* 8

Ευόλης quod naturalem odorem habet, 2.
 146.4.6

Extractum opiatum, 2.169.14. *Rhab.* 1.
 29.19. *myrrha*, 2.154.37. *lilij* conuall.
 2.132.12. *melissæ*. 2.144.15. *Croci*, 2.
 74.21

Ἐξυός. Vide *ἔξυος* *Castan.* 2.54.1

Ἡππ. duplex, 2.13.3

H *Λιόχυσον*, non *ἐλνιόχυσον* apud *Diosc.*
 2.219.2.5

Ημαροκαυλός, 2.30.1
Ημέριος, *ήμεριός*, *φυλῆς* sunt *idem*, 2.
 207.2

Ηπα spiritu denso scrib. est, 2.88.1
Ηελῆς & *ηέλησιον*. Vide *Eringiura*.

Θ

Θ *Ερυκκαμυς*, 2.135.2
Θαλυπέρις, 2.93.2
Θρακίς, 2.185.2

Θείλαξ, & *θριδακίνη* differunt, sed *Galen.*
 non obseruat, 2.66.39

Θῆα, *θῆον*, & apud *Hom.* *ῥίον*, 2.25.10

F

F *FABA*, olim *Haba*, 2.90.1. aut
Græca est, aut *Ægypt.* *ibid.* an
Græca sit *idem* cum nostrâ bonâ? *ibi.*
 2. faba fresa, *ibid.* 19. præparatio ad
 mensam, *ibid.* 10. quale alimentum
 det? *ibid.* 16. à fabis abstinentium
Pythagoras voluit. *ibid.* 18. fac. faba-
 cea, *ibid.* 19.23.26. fabæ vulg. facc.
ibid. 11. flatulenta est, *ibid.* & 15.
Facultates medicamentorum quæ primæ,
 2. & 3. 1.1.2. quæ & quot mansiones,
ibid. 3.

Faufel. 2.32.3.2.162.80

Febrifuga, 2.142.5

Ficus, vel maturæ vel immaturæ sunt,

2.91.80. immaturarum succus acer-
 rimus. 2.91.5. ficuum species, *ibid.* 1.
 ficuum & caricarum differentia, *ib.*
 16. facc. *ibid.* 3.4. in *Therap.* quæ lo-
 cum habeant? *ibid.* 22. in esu, quid ob-
 seruandum? 8.10.11.13.15. Cur nau-
 cus? *ibid.* 16. cur diuretica, *ibid.* 17.
 cur flatulenta? *ibid.* quod alimentum
 dent? *ibid.* 20.

G G gg iij

- Ficaria, herba, 2.63.7
 Ficedularum sterces, cur mensis inferatur, 2.156.20
 Figo del inferno, 2.169.3
 Filipendula, 2.92.1. quid sit apud Diosc. ibid. facc. ibid. 4
 Filix duplex. 2.93.2. rad. facc. ibid. 5
 Filicula querna Bauh. 2.46.5
 Finochiella, 2.154.4
 Florum quis maximè exprimat vitam hum. 2.130.1
 Flatulenta suspendunt alui excrementa, 2.90.29
 Foeniculum unde dicatur? 2.94.1. plures sub hoc nomine plantæ in Off. ibid. 2. quæ partes vsurpentur? ibid. 4. quibus viles? ibid. 5. dulce, ibid. 13. facc. ibi. 9. oportet distinguere viride à sicco, ibi. 8. & 13. satium à sylu. ibid. 11. fucus triplex, ibid. 13
 Foeniculum maritimum, 2.73.3. porcinum, ibid. 2.
 Fœnu-græcum est genere Trifolium, 2.229.16. facc. ibid. 18. decoctum eius, ibid. 18. farina sem. 2. ibid.
 Folium simpliciter dictum est idem cum Malabatro, quod etiam folium malabatri dicitur, 2.138.1. dicitur & Barbaricum & Indicum, ibid. est triplex ἀρόσπαιον, μικρόσπαιον, μεσοσπαιον, ibid. 3. Vide Malabattrum.
 Fraga quomodo Græcis dicenda? 2.95.1. mora, an rubi? ibid. 2. fragorum, fragaria facc. ibid. 3. inebriant, ibid. 8. Comedi debent eodem die, ibid. à quibus? ibid. 10. quale alimentum dent? ibid. 12
 Frangula, 1.15.1. cort. interior desideratur, ibid. 3. purgat Rhab. more, ibid. in quo differat à Rhab. ibid. 4. correctio eius, ibid.
 Fraxinus & Ornus quæ differant? 2.96.1. quæ scobs perniciofa? ibid. 11. vsus in lienis affectibus, ibid. confunditur cum Sorbo sylu. ib. 4. Guaiaco substituitur, 2.44.3. cortex. 2.99.9
 Fraxinella in Off. dicitur Dict. albus, 2.82.5
 Frumentum quid? 2.230.1. Saracenicum, ibid. 17
 FVCHSI error, 2.154.39
 Fucus, animal. 2.153.18
 Fumaria bulbosa & non bulbosa, off. 1.16.1
 Fumariæ facc. ibid. 2. laudes apud Aëtium, ibid. 3. est diuretica & sudorifera, ibid. 4. 5. purgat, ibid. 6. quid? ibid. 7
 Fusti, seu Fustichi, 2.53.2
 Fusterna, pars abietis sup. 2.125.44
- G
- Γαλακτῆς est γλαρὺν, tepidum, 2.66.41. & 45
 Galanga Arabibus est Chalengia, 2.97.1. quid sit apud vet. ibid. 2. maior & minor, ibid. 3. planta habet folia iridis, ibid. & 4. quæ opt. ibid. 5. facc. ibid. 6. Condita, ibid. 8. substitutum, ibid. 11
 Galatia Alpibus vicina. 2.125.36
 Galbea, Galbula, Galbina, auis, 2.98.3
 Galbea, galbina, galbana, galbana, calvea vestis, ibid. 7. cuius coloris, ibid. 4
 Galbanum, Sagapenum & Asa foetida sunt gummi cognatarum plantarum, 1.31.7
 Galbani nota, 2.98.5. facc. ibid. 15. substitutum, ibid. 17
 Galega, seu Ruya Capraria quid sit apud vet. 2.99.8. in Off. alia atque alia est, ibid. 1. vera, ibid. 2. facc. ibid. 4. vsus in morbis occultis, ibid. dosis, ibi. 6. 7.
 GALENI loca corriguntur, 2.3.2. 2.24.18.2.32. 4. 6.2.40. 5. 2.49.5. 2.67.8.2.122.7.2.124.6.138.11.2.157.7.2.181.17.2.150.8.2.197.1.2.228.2.294.10.1.90.11
 Explicantur 13. 14.1. 27.7.1.30.10.1.31.7.2.2.16.2.6.9.2.7.8.2.17.2.66.46. & 45.2.69.10.2.146.3.125.

2. 192. 9. & 140. 2. 111. 12. 2. 150. 2.
& 7. 2. 153. 5. 2. 167. 1. 2. 201. 3. 2.
207. 3. 2. 228. 2. Gal. accusatur, 1. 4. 5.
1. 10. 12. 1. 12. 2. 2. 19. 9. 2. 144. 5. 2.
148. 3. 2. 125. 14. 2. 175. 3. 12. 190. 2. 2.
230. 8. 2. 5. 18. 2. 112. 3. 2. 72. 5.
Gal. conciliatur sibi ipsi, 2. 54. 6. 2. 65.
3. 10. 2. 66. 14. Gal. codices accusan-
tur, 1. 4. 5. 2. 20. 1. 2. 196. 7. In Indiâ
longè alij sunt quam nostri, 2. 126. 112.
2. 229. 2. Gal. φιλίσκος & φιλίσκος, 2.
91. 21
Galium, γάλιον, ἀπὸ τοῦ γάλα, 2. 101. facc.
ibid. 3
Galla maturâ & immaturâ. 190. 9. in
immaturis vermiculus, ibid. 2
Gallitrichum seu Crista galli Offi. con-
temnitur, 2. 110. 2
Garipot Off. quid? 2. 115. 67
GARZIAS arguitur, 2. 138. 8
GAZA reprehenditur, 1. 29. 24. 2. 230.
7. 2. 2. 76. 6. 2. 146. 3
Gazella, animal, 2. 113
Geleniabim, vel Ielenialin, 1. 30. 37
Gemsennurzel, 2. 4. 5
Gengibil, vox Persica, quæ idem est cum
Zingiber, 2. 241. 1
Genista & Spartium an sit vnum & idem?
2. 101. 1. Genista-spartium, ibid. 2. Ge-
nistæ flos aceto conditus, ibid. 7. 2.
147. 7. rad. vsus, ibid. sem. facc. ibid. 3.
lixivium, ibid. 7. fucci facc. ibid. 6
Gentiana, & Gentianella, 2. 103. 1. rad.
notæ, ibid. 3. facc. ibid. 4
Geranium, eiusque species, 2. 104. quæ
in Off. sint, ibid. Robert. eiusque facc.
ibid. 17. hama. odes, ibid. 4. Reliquas
vide suis locis.
Gerfa serp. 2. 23. 6
Geum Plinij, 2. 5. 2. 2
GESNERI mors, 2. 4. 8
Γερον, γερον, 2. 56. 2
Gith, Githago, Gilda, 2. 59. 1
Gitta-chemou quid purget? 1. 8. 1. 3
Gladiatores & milites hordearij qui? 2.
230. 11. glad. quibus virgis cæderen-
tur? 2. 6. 3. fabis vescabantur, & car-
ne suillâ, 2. 90. 16
Glandes quernæ, quod alimentum dent?
2. 190. 7
Glans vnguentaria, Ben Arabum, 2. 53.
2. facc. 3. notæ, ibid. 2
Glaucium quid apud nos? 2. 245. 1. 8. no-
tæ, ibid. 3. facc. ibid. Vide Memitfe.
τὸ Γλακίον, 2. 135. 2
Γλυκύριζα ἢ γλυκύριζον, 2. 104. 1. duplex,
ibid. 1. 3. nostra non differt à vet. ibid.
notæ, ibid. 5. sapor cur plerisque abo-
minabilis, ibid. 10. in vsu cautela, ibi.
12. Correctio, ibi. 13. succus est radice
calidior, ibid. 16. radix est temperata,
ibid. 7. imò est calidior, ibid. 15. est
σοματικὸν iuxta & σωματικόν, ἢ σωματικὸν ἢ
σοματικόν ibid. 13. ἀδελφός, ibid. 14
Γλυκύριζον est Paxonia, vbi Vide. Pleiste
Germ. est cicutæ species. 2. 155. 5
Γλήχαι ἢ βλήχαι, 2. 186. 1
Γουχλίας, quasi γουχλίας, 2. 193. 1
Gossipium videtur esse à Gausape, 2. 105.
1. Vide Bombax.
Graminis species quot? 2. 106. 2. quæ in
Off. ib. facc. ibid. 4. 5. contra vermes,
& febres, ibid. 7
Granum viride Arabibus quid? 2. 125
Gratia Dei, Geranij species. 2. 103. 7. facc.
ibid.
Gratiola Cent. minori affinis. 1. 17. 1.
vsus, ibid. 3. facc. ibid. 4. est purgans
validum, ibid. 6. dosis, ibid. 7
Grossus, Grossulus, 2. 91. 1
Gualacum, lignum simpliciter dictū aut
est lignū sanctum, vt & palus sanctus;
vnde allatum? 2. 118. 10. planta, ibid. 9.
deturne Orient. quoque? idid. & 13.
notarum alia vtilis, alia inutilis, ibi.
15. & 14. lignum præfertur cortici,
ibid. 15. facc. ibid. 16. & seqq.
Gummi Alzadach. 2. 107. 9
Gummi Ammoniacum vel Hammonia-
cum, 2. 101. duplex est, ibid. 2. notæ,
ibid. 3. facc. ibid. 6. An habeamus le-
gitimū? ibid. 3.

Gummi, simpliciter dictum, vel Theb.

Æg. vel Album, est Acaciæ Diosc.
3.3.9. facc. ibid. 11

Gum. Amygdalæ, 2. 162. 49. Chamæ-
leontis albi, 2. 125. 5. hederæ, 2. 107.

8. iuniperi, vernix solida d. 2. 118. 8

Gutta & Gutta Am. v. heic.

Γομύλοις, Castan. species, 2. 162. 77

H

H A D H A D, 2. 442

Halicacabum, 2. 217. 4. facc. ibid. 5
Handal & Alhandal. *Vide* Troch. Al-
handal.

Harmala est vox Syra de ruta sylu. 2.
198. 1

Hedera, an Edera? 2. 107. 1. 2. 128. 5. est
duplex, 2. 107. 3. fol. vñus Chirurg.
ibid. 5. in vniuersum vñus periculo-
sus, ibid. 6. 7. hedera helix, ibid. 4

Hedera terrestris, seu chamæcissus, 2. 58.
1. facc. ibid. 4

Helenium aspiratè scrib. 2. 108. 1. facc. 3.
rad. conditæ, ibid. 8

H E L I D A I secretum excicuta, 2. 67. 8

Heliofelinum, 2. 19. 6

Heliotropium, 2. 109. 1

Helleborus aspiratè scrib. 1. 18. 1. albus

& niger, vter simpliciter ab Hipp.
dictus? ibid. 7. vter mitior? ibid. radu-

larum vtriusque affinitas, ibid. 3.
facc. ibid. 10. quibus differant inui-

cem? ibid. purgant furiosè, ibid. 11.
Cautelæ, ibid. 12. albus quo modo da-

retur olim, ibid. 13. quo modo hodiè,
ibid. 14. niger quo modo? ibid. 15.

quo modo puluerisandi? ibid. 17. si su-
perpurgationem faciant, aut non pur-

gent, quid, ibid. 20. nigri præp. in Off.
ibid. 18. vtriusque dosis, ibid. 19. ex-

tracta, ibid. 19

Helixine Diosc. 2. 170. 2

Hemerocallidis facc. 2. 131. 3

Hepatica Off. 2. 153. 15. cuius affectus re-
spectu ita dicta, ibid. 29. quædam stel-

laris dicta, 2. 143. 3. quædam nobilis,
quæ variat fl. 2. 229. 8. facc. 2. 153. 20

Hepatici propriè dicti, 153. 19

Herbæ capillares in Off. dictæ, cap. Ven.

Adiantum, Polytrichum, de quibus
singulis suo loco, 2. 46. 1. in quibus

conueniant? ibid. 8. facc. ibid. 9. an
purgent? ibid. 13

Herba del cancro, 2. 109. 5. Costa Cam.

2. 69. 27. bella donna, 2. 140. 6. d'oro
siue doria, 2. 96. 21. S. Mariæ, ibid. 27.

S. Petri, 2. 73. 4. lumbricorum, 2. 1. 4.

Trinitatis, 1. 41. & tunicæ, ceu flos
tunicæ, 2. 73. 3. turca, 2. 179. 1. vitæ, 2.

143. 3

Herbæ Veneriæ, 2. 74. 25

Hermodactyli nostri an purgent? 1. 19. 1.

quid? ibid. 4. an sint venenum? ibid.

laudabiles? ibid. 2. correctio, ibid. facc.
primæ, ibid. 3. dosis, ibid. 6. sunt inter

cathartica, ibid. hermodactylata,
ibid. 6

H E R M O L A I error. 2. 61. 2. 2. 145. 5. 2.
179. 1

Hetechen Afrorum, 2. 118. 14. 29

Hiera picra, medic. compositum, 1. 3. 17.
& 75. hieræ diacolocynthidos, 1. 3. 18.

& 28. 1. 9. 14

Hieracium, 2. 66. 32

Hilum in faba est principium actiuum,
2. 90. 4. *Vide* *aidm. d. d.*

HIPPOCRATES explicatur, 2. 76. 1. 10.

4. 2. 39. 2. 2. 41. 15. 2. 124. 5. 2. 147. 8. 2.
146. 12. 2. 150. 3. 2. 162. 29.

Corrigitur, 2. 7. 10. 2. 39. 4. 2. 225. 1.

Hippolapatum Diosc. 1. 121. 12. 2. 29. 5.

Hippofelinum. 2. 19. 2. eius lacryma, 2.
154. 36

Hirundinaria, 2. 237. 1. de hirundinum
oculis fabula, 2. 63. 3

Holleriana, 2. 197. 1

H O R A T I I iocus de allio, 2. 7. 9

Hordeum, *κριθή* duplex, 230. 10. facc. 12.

H O M E R V S explicatur, 2. 25. 10

Horminum vnde dictum, 2. 110. 1. du-
plex, ibid. Cereale, ibid. 4. vsuale,

quid

quid apud vett. ib. 3. facc. ibid. 6. mucago sem. ibid. 10
 Hyacum, Huyacum, Guaiac. 2. 112. 8. 8
 Hyacinthus Poët. 2. 156
 Hybiscus viridis Virg. 2. 139. 4
 Hydragogum duplex Fern. 8. 2. 11
 Hydrops à causa calida, 2. 95. 7
 Hydrolap. Diosc. 2. 121. 1
 Hydrosol. Aëtij, 1. 30. 37
 Hyoscyami tria nomina à tribus diuersis simpl. 2. 111. 1. 2. 3. facc. obscura, ib. 9. ob partium diuersitatem, ib. 4. est venenum, ibid. 15. succus, ibid. 5. Peruvianus, ibid. 22
 Hypericum Off. 2. 112. 3. & Androsæmum & ascyrum habent facc. easdem, licet in partibus sit diuersitas, ibid. 5
 Hypocistis, 2. 120. 2. notæ succi, ibid. 15. succed. eius falsum, ibid. 26. verum, ib. 19. facc. ibid. 18. sal hyperici, ibid. 10
 Hyssopus Græc. & Arabum, 2. 166. 2.
 2. 114. 1. 2. Hebræorum, ib. 1. facc. nostri, ibid. 3. an purget, ibid. 5
 Hypoglossum Off. 2. 113. 2. facc. ibid. 3

I

IACOBVS VI. magnæ Britannæ Rex, disputat contra vsum Tabaci, 2. 111. 80
 Iacobæa, seu flos Iacobæus, 2. 66. 36
 Ialapium, seu Gialapium, idem cum Gelapa suprâ.
 Iasminum, Ieseminum, Gessum, 2. 115. 2
 species, ibid. 3. vox Persica, 2. 115. 1
 Iausiband, 2. 162. 111
 Ida mons & Cretæ & Troadis est, 2. 156. 29
 Ieda botan. quæ & *περιστεριω*, 234. 2
 Ieda, consecratrix Gazæ, 1. 20. 1
 Illecebra, 2. 72. 7. maior & minor, 2. 112. 5
 Ilex, *ωρίνη*, 2. 100. 5
 Imperatoriæ appellatio tribuitur pluribus plantis, 2. 116. 1. quid sit apud vett. ibid. differentia rad. ibid. 6. facc. ib. 7. succus, ibid.

Inula, vel Enula. Vide Helenium.
Ἰνουλὴ, 2. 140. 6
 Insubria pars olim Galliæ, 2. 157. 12
 Intubus seu Intubum, vnde Intubacea, 2. 66. 3. 4
 Ixi, viscum, 2. 153. 9
 Ixi, *ἰξίς*, venenum, ib. 9. 14. An Chamaeleon *ἰξίς*?
Ἰνὴ περυσία, 1. 41. 2
 Iris vnde dicta? 1. 20. 1. Flor. & Illyr. an differant? ibid. 4. Germ. vt differat? ib. vtra sit calidior? ib. sicca est calidior multo recenti, ibid. 7. notæ rad. ibid. 5. quamdiu duret? ib. 6. purgat, 10. coctio & puluerisatio, ib. 14. correctio, ib. 12. dosis, ib. 13. Condita, ibid. 16. facc. ibid. 8. est somnifica, ibid. 9
 Iris pal. lutea, 2. 5. 1
 Iuglans vnde deriuetur? 2. 162. 86. 2. 2. 54. 1. iuglandium differentia, 2. 162. 89. Molluscæ & Tarentina, ibid. 88. furda, ib. iuli, ib. 107. gulioca (an *ἀνθὸς καυλὸς*?) ib. 89. loco piperis, ibid. 107. facc. distincte, ib. 9. 1. tenera & rubentia folia, ib. 107. Cortex sad. medius purgat, ibid. nux tota viridis condita, ibid. quale alimentum det. 99
 Iuniperi & Cedri affinitas, 2. 118. 1. ex Iun. quæ partes in Off. ibid. 6. baccæ Iun. & earum facc. ibid. 8. & 17. alimentum ex illis, ibid. 18. plantæ facc. ibid. 13. vernix solida, ib. 24. notæ, ibid. facc. ibid. 25
 Ixopæ, est *ἰνὰς*, 2. 94. 8. *ἰξὺς*, *ἡ καλὴ* ficus passa, 2. 91. 1
 Ischæmon Plinij, 2. 150. 14
 Iujubæ duplices, 2. 117. 1. 2. notæ, ibid. 3. facc. ib. 4. vsus in affectibus pectoris quibus, ibid. 5. alimenti loco, ibid. 6
 Iulepus violatus, 1. 41. 9
 Iul. Cæs. Scal. mors, 2. 76. 24
 Iupiter inter homines quis fuerit, 1. 01. Ammon. 2. 10. 1
 Iua Artritica seu artetica, quæ est moschata, 2. 6. 1. 1. facc. ibid. 4. Vide Chamepitys.

Κ

Κ Λ Δ Υ Τ Α Σ, καθ' ἑνὴν, κατὰ δύναμι, 2. 78. 1

Καλὸς vocabulum medium, 2. 146. 5

Καμήλιος, 2. 30. 1

ἢ Κάλυξ pro pudendo muliebri, 2. 13. 1

Καρπὸς, 2. 125. 6

Καρδαμὸς καὶ καρδαμύς, 2. 158. 1

Καρδαμὸς ἰδίου, προῖο, ibid. 2

Κάρυον simpliciter quæ sit nux? 2. 162. 9:

quæ & καρύειον, & λεπτοκάρυον, ib. 56. 57:

μυρεννικόν, ἢ μυρευσικόν, αρωματικόν & μορο-

κάρυον ibid. 109. πλάτυ & στρογγύλον, ib. 58:

βασλικόν & φαρμακικόν, ibid. 57

Καρυοφυλλόν, 2. 112. 9

Καρυοκαπτικός, ibid.

Κατάρται & κατάρταις, 1. 1. 1

Καυὸς caulis Καβλ. 2. 47. 2

Κείρος, κερὶς, εὐκείρος, 2. 118. 13. βύκαςτος,

Horm.

Κεϊσὺν Arabum, 2. 127. 5

Κεράπον, filiqua nostra dulcis, 1. 7. 1. 2.

216. 1

Κερνίς & κεραυνία, Theoph. ibid.

ἢ Κερχιδίς, ἢ κερχιδίς in nucibus quibus-

dam, 1. 126. 19

Κιχναμίδες in ficubus, 2. 91. 9

Κίσρος, 2. 37. 2

Κιελίτος, 2. 118. 8

Κίσις Egyptiorum, 18. 1

Κιστός confunditur cum τῇ κιστῇ, 2. 107. 2.

ἐρθραίσιος, χαμαίσιος, δένδρουσιος, &c. 3

Κίτσα, ἀκίτσα, 2. 128. 78

Κιτρίμνη, non κερτρίμνη, 2. 181. 26

Κίχου, κιχούη, κιχούη, voces Ægyptiæ, 2.

262. 1

Κλῆμα Theoph. 1. 15. 1

Κλημα, κλημάπον, κληματίτης, & πίπς, 2. 23. 6. 2

Κόκκος βαφικῇ, 2. 190. 12

Κοκκύμνη, ἴα, οἶ, 1. 27. 1

Κολώνια, ἢ κολώνια, & κολωνίης, 1. 9. 1. 2.

76. 3. differt à σίνης 1. 10. 1

Κολοπία, κολοπία, Theoph. 1. 51. 2

Κομαρά, fraga, 2. 95. 1

Κόσμεος, κασμίος, 2. 153. 24

Κίεις, κείος, κελήνητον. (an hinc est Co-

riandrum?) 2. 70. 1

Kost, κόστος, καπέλιον, quibus plantis tri-

butum? 2. 71. 1

Κόπος, 2. 164. 2

Κερίμυ est recentiorum Græc. 2. 41. 1

Κρημύς, ἢ κρημύς, 2. 73. 1

Κερί, cicer arietinum, 2. 65. 1

Κρόκος, κρόκη, κροκίς, κροκὺς, 2. 74. 1

Κρετὺς, 1. 8. 1

Κυρ' ἰσοδόν, κυρ' ἰσοδόν, 2. 10. 1

Κυνοβαπὶς, χαμαίβαπὶς, ib. 3. 2. 15. 16

Κυμινόν. Cuminum, 2. 78. 1. duplex, ib. 2.

regium & Æthiop. Hipp. ibid.

Κυθνεα, ἢ κυθνεα, 2. 150. 5

Κυτίρος, κύτιρος, κυτίρις, duplex in Off.

2. 80. 1. 2

Κύπρις, balaufrum, 2. 118. 1. 20. 2. 120. 13

Κώδη κώδιον, non κώδιον vel κώδιον, 2. 169. 19

Κώρις, κωρίσιον, κόκκαλος & κωρίσιος, 2. 12. 5.

56. 2. 162. 5

Κώνος, cicuta, 2. 67. 1

L

L Abyzus, vng. Persicum, 2. 115. 1

Lac, loc, luc idem est Loch seu Lo-

hoch, 2. 119. 1

Lacca, lacha, ibid. est duplex, ib. 2. no-

ta, ib. 4. præparatio, ablutio, nutritio,

ib. an nostra sit legitima? ib. succeda-

neum, ib. 5. facc. ibid. 6

Lac amygd. 2. 162. 31. & 41. Auellana-

rum, ibid. 72. Cnici, 1. 66

Lacryma Iobis, 2. 134. 2

Lactuca, lactucula, lactuncella, 2. 66.

24. βιόχρος & αἰσπῆς, ib. 54. μισπῆς, ib. 44.

in facc, quot distinguenda? ib. 41. 53.

cur sit caput cœnæ apud nos? ibid. 55.

quale alimentum det? ibid. 46. an al-

um moueat, & diuretica sit, ibid. 51.

succus purgat, & qua dosi, ibid. 59.

caules conditi, ib. 72. Hisp. ibid. 60

Ladanon, Cistus-Ledon, seu Ladanifer,

2. 120. 1. collectio, ibid. 4. nota, ibid. 5.

comparatur cum chamælo, ib. 7. an

sit narcoticum, ib. 9. succed. ib. 6. facc.

ibid. 7

Lampfana seu Lapfana vilis cibus, 2. 66.

31. militum Cas. Dyrrach. ibid.

Linguae tremor succo lactucae curatus, 2.

Αντιδιήγη;

2.137.1

66. 60

M

Lingulaca, piscis, Tonge Belg. 2.42.1

Linum, λιόσπινθη, 2.133.1. feminis facc.

ibid. 2. quatenus cum foenugr. componi

possit? ibid. flatu ciet comestum, ibid. 5

Linaria ad Antirrhina pertinet, 2.134.1.

succus, eiusque facultates, ibid. 3

Λιπάς, λιπάς, quid sit in arbor. 2.125.70.

V. plethora.

Lithopermium, 2.134.1. sem. facult. ibid.

4. pro diuretico qua dosis? ibid.

Lixiuum ex cinere ficus aut grossi, 91.

6.7. genista, 101.7

LOBELIVM sequitur BAVH. in ordine

plantario, 2.106.1

LOBELIVS notatur, 2.69.4

Looch ad catarrhum falsum, 2.183.5. de

caulibus, 2.41.19. de pap. Mes. 2.69.

17. de passulis, 2.238.11. de pino. 2.126.

10. de portul. 2.183.5. de scilla duplex,

2.209.6. de tussil. 2.231.3

Lomentum fabae, seu faba fresa, 2.290.19

Λομύς, subintelligitur πύριον, 2.54.1.2.

162.76

Lotus arbor & herba, 2.229.10. herba

Aegyptia, pro Nymphæa habita, 2.290.9

Lotus Theoph. 2.163.2. Sylu. Siebenge-

ζητ, 2.229.10. facult. ibid. 11

Λόχλα, πύριον, λοχλα, 2.21.1

Lues Veneria quando apparuerit in Eu-

ropa, 2.128.10. qualis intemperies,

ibid. 44. quæ eius signa, ibid. 13

Lupinus vnde dictus, 2.135.1. maceratus

sit dulcis, ibid 7. facult. ibid. 8

Lupuli asparagi quale alimentum dent?

2.22.1. facult. ibid. 6. an purgent? ibid.

8. succus, 2.126.1. succed. in Cereui-

fia, ibid. 3

Lunaria racemosa, 2.165.2

Luparia Tragi, 1.4.4

Luph planum & crispum Mes. 2.23.12

Lycij notæ apud veteres, 2.44.4. Lycium

Rauwolfii, ibid. 2. facult. ibid. 6. & 7.

adulterium, ibid. 5

Lycopersicum Gal. 2.145.2

MACTIS. Vide Nux moschata?

2.137.1. duplex est, vulg. & nobilis,

ibid. 2. facult. vtriusque, ibid. 4.5

Maiz, frum. Turc. 2.150.1

Malum vel pomum simpl. dictum, 2.62.

1. Mali Punica triplex fructus, ratio-

ne saporis, 2.188.22. Malum cotonei.

Vide Cydonia. Citria. V. Citrus. Au-

rantius. V. Malus, &c.

Malus Henricus, 2.121.7

Malobatrum est idem quod Folium, ubi

vide. Ponitur etiam pro vng. Maloba-

trino, 2.138. notæ, ibid. 7. nostrum an

sit legitimum, ib. 9. succedaneum, ib. 10

Malacocissus Democriti, 2.59.3

Malinathalla Theophr. 2.80.13

Malua equina vt differat à vulg. 2.139.1.

quod alimentum det? ibid. 3. facult. ib. 2

malu-hybficus, ibid 4. arb. seu ros. ibid. 9

Μαδραγρεα, ή μαδραγρεα, 2.140.1.

Diosc. & Theophr. an sit eadem? ibid.

4. mas & femina, ibid. 5. 6. tertia spe-

cies, ibid. Cretica, ibid. 15. diuersitas fa-

cult. ratione partium, ibid. 2.9. habet

partes heterog. ibid. 10. purgat, ibi. 14.

comparatur cum opio, ibid. 15. fructus

an sit edulis? ibid. 19. est inter narcoti-

ca, ibid. 21. Mandragoram bibit, prou-

ibid. radix, cortex, rad. succus, ibid. 8

Manna (purg.) vel Orient. est vel Euro-

pæa, quæ & Calabr. 1.23.1. Off. duplex,

ibid. 2. Orient. iterum duplex, ib. Con-

creta iterum duplex, ib. inter Orient.

& Cal. quod sit discrimen, ibid. 13. in-

ter mannæ & mel roridum, ibid. 9.

Orient. an sit Israëlita illa? ibid. 6.

an Græcis cognita? ibid. 7. Cal. est ex

fraxino, 2.96.17. coacta seu sforzata,

ibid. 18. notæ & differentia distincti-

uæ, 1.23.11.12. Cal. quotuplex, ibid. 3.

an possit substitui Orientali? ibid. 18.

in vsu eius cautela, ibid. 19. dosis, ibid.

- facult. primæ, secundæ, & tertiæ, ibid.
& seq. quid purget? ibid. 17
- Μαρία, ἡ μαρτίου Græcis. V. Thus.
- Marabillas del Perù, 2. 115. 3
- Marci-panes ex Amygd. 2. 162. 36
- M A R C. V I R G. adiutus, 2. 138. 7
- Marisca, tumor, p. n. 91. 1
- Marmacor Auic. 2. 44. 8
- Marbo Serap. 2. 140. 6
- Μάρκορος, ἢ ἰππῖτος μάρ. 2. 94. 1
- Μαρ-ῶν, campus fœniculaceus, ibid.
- Μάρων. V. Amaracus, 2. 54. 2
- Maroni, genus Cast. 2. 54. 2
- Marrubium vox Lat. 2. 141. 1. duplex,
ibid. 2. facult. ibid. 4. comparatur cum
melissa, ibid. 4
- Martagon Matth. 2. 27. 3. 2. 131. 1
- Maslach Turcarum, 2. 169
- Mastix, μαρίχη, Lentisci resina est, om-
nium præstantissima, & ex sola Chio,
2. 125. 1. 4. notæ, ibid. 6. facult. ibid. 15
- Μασίχη ἀκαθάρτη Theophr. ibid. 5. an est
ἰζὺς, vnde Chamæ. ξίας.
- Matrifyluiæ, seu Matrifaluiæ in Offic.
2. 110. 2. 2. 142. 1
- Mater herbarum, 2. 22. 1
- in M A T T H I O L V M animaduersiones,
2. 24. 14. 17. defensio eiusdem in
faba Ægypt. 2. 90. 9. eiusdem dilutum
contra quartanam, 1. 18. 16
- Mecha Arabiæ, erat olim Petra, 2. 30. 5
- Mechinum Offic. 2. 141. 9. Penæ, 2. 4. 9
- Mechoaca seu mechoacana vnde dicta,
15 1. nigra vel mas, ibid. 17. differen-
tiæ, ibid. 14. facult. ibid. 11. purgat &
quid? 12. 14 an infusum aliquid possit?
ibid. dosis, ibid. 16. correctio, ibid. 7
- Meconium, V. Opium.
- M E D I C V M scire vocabula, liberale
est, 2. 91. 1. quatenus ad illum pertineat
Cosmetica? 2. 23. 6
- Μεγαλόπυρος Samph. 2. 157. 2
- Mel Anacardinum, 2. 162. 54. Emblica-
tum, 1. 24. 2. Mercuriale, 2. 147. 11.
- Myrtinum, 2. 156. 22. p. s. s. lat, 2. 138. 11.
- ro. vel sol. est, vel non est, 1. 30. 35. do-
- sis sol. ib. 36. ros. anthosatum, 1. 30. 36.
ex siliquis dulc. 2. 216. 4. viol. sol. 1. 41. 8
- Melazzo, 2. 24. 8
- Μελάνθη, μελάνθηος μελάνθηος, μελάνθηος, 2. 160. 11. Melanthium Hipp. 2. 160. 11.
pseudo-Melanthij seu Gith malefi-
cium, ibid. 5. facult. 4. Vide Nigella.
- Μελαν-ῶν, 1. 41. 2
- Melanizana, Melangena, 2. 140. 7
- Μέλι καλάνιτος, 2. 24. 6
- Meliloti quot in Offic. 2. 229. 12. Germ.
& Ital. ibid. facult. ibid. 17
- Μέλιον, μέλιον, μελισσόφυλλον, μελισσόφυλλον, 2. 146. 4 & 44. 1. sylu. non
datur, 2. 144. 2. hort. quando colligen-
da, ibid. in facult. cum marrubio con-
fertur, ibid. 5. Fuchsi jam datur, ibid.
4. omnis melissa multum habet excre-
mentij, ibid. 1
- Mella, fl. vbi apud Virg: 2. 63. 10
- Μήλα & βουμβία, 2. 96. 2
- Melonum & peponum vsus sollicitus, 2.
76. 14. post eum quid bibere quis de-
beat? ibid. 15. quæle alimentum dent?
ib. 16. quid ventriculo accidat? 17. cu-
rant Elephantiasin, ibid. 18. siccati, ib.
13. diuersitas substantiæ in carne, ibid.
29. facult. feminum, ibid. 20. sunt ali-
cubi narcotica, ibid. arefacta, ibid. 21.
an Venerem ciant, ibid. 22. quæle ali-
mentum dent? ibid. 23
- Memithe Arabum est Glaucium Diosc.
2. 63. 3. 2. 145. 1. 8. succedaneum eius,
ibid. 10.
- Mentharum & congenerum confusio, 2.
146. 1. in Off. quot sint? ib. 7. facc. sunt
propinqua, ib. & 9. omnes excremen-
tiæ, ib. crispa & rubra, 2. 69. 27. sicca
distinguenda à viridi, 2. 146. 10. in vsu
alimentario, ibid. 18. in bello cur non
ferenda? ibid. 11
- Menthastrum est vox Latina, & est Ca-
lamintha Græc. ibid. 2
- Mentha Græca seu Saracenica, 2. 69.
26. quid sit apud veteres, ibid. 28.
facult. ibid. 29.

- Mercurialis mas & femina, 2. 147. 1. ἀρ-
 ρήριος & θηλυριος, ibid. 2. sylu. & hort.
 vsus est promiscuus, ibid. 1. 2. an iure
 sit inter emollientia? ibid. 4. purgat
 mirifice, ibid. 5. quid? ibid. 9. qualis
 sit in primis, ibid. 10
- Mespili varia & intricata appellatio-
 nes, 148. 1. mēspila matura & imma-
 tura, ibid. 4. 10. insititia, ibid. 5. con-
 dita, ibid. 2. quale alimentum dent?
 ibid. 10. qualitates primæ, ibid. 11. fe-
 mina seu ossa, eorumque facc. ibid. 2.
 3. succus expressus, ibid. 14
- MESVRE corrigitur, 2. 2. 18. 2. 55. 17. 1.
 10. 16. eius Cod. accusatur, 1. 29. 17.
 2. 74. 20. vixit post Auicē. 2. 144.
 8
- Μεπισυγρίται, Medici quid vocarint? 2.
 86. 14
- Mezeréon Arab. 1. 21. 1. Germanicum,
 ibid. V. Laureola.
- Μέυ, Meum, Meu, Mu, 2. 149. 1. pro
 Meo habitæ plantæ, quæ non sunt:
 quæ sunt, & non habentur, ibid. 2. 3.
 Mei rad. notæ, ib. 4. habemus Meum,
 ibid. 5. facc. ibid. 6. humore abundat
 excrementitio, ibid. 7. succedaneum,
 ibid.
- Μάλοι simpliciter, pomum quod dicatur 2
 2. 181. 11
- Μηλία, Μηλη, ibid. 3
- Μήλων, πίπαι, μηλοπίπαι, 2. 76. 6
- Μήλωρον, 1. 5. 1
- Milium, κίχχος, κίχχαμής, 2. 150. 1. cum
 panico confertur, ibid. 10. vsus ci-
 barius, ibid. 7. est legumen durabile,
 ibid. 3. sylu. ibid. 14. in antidota reci-
 pitur, ibid.
- Milium solis, vel soler, 2. 134. 1. V. li-
 thospermon.
- Milzatella, lamij species, 2. 240. 7
- Millefolij species, 2. 151. 2. facc. non sunt
 eadem omnibus locis, ibid. 4
- Mille-grana, 2. 179. 1
- Μίνθη, mentha, ἡδύσχαος, 2. 146. 1
- Mina Cyd. differt à Syr. 2. 181. 10. du-
 plex est, simplex & aromatica, ibid. 14
- Mollugo latif. & angustif. Offic. 2. 143.
 20
- Morbos magnos cur hodie non cura-
 mus, 1. 9. 9
- Μόρος & μώρον, illud de arbore, hoc de fru-
 ctu, 2. 152. 1. μώρος & μώρον sunt poë-
 tica, ibid. μόρα est alia dialectus,
 ibid. 3
- Mora sunt, vel alba, vel nigra, ibid. ite-
 rum, Celsi & Bassi, ibid. rursus, vel
 matura, vel immatura, ibid. 5. dam-
 nantur à quibusdā in cibo, ibid. 6.
 facc. sunt diuersæ pro ratione maturi-
 tatis, ibid. 5. 7. 14. quale alimentum
 dent, ibid. 12
- Morsus gallinæ Offic. 2. 8. 1. diaboli, 2.
 206. 2. facc. ibid. 2
- Μοσχον, μωχόμα. 2. 162. 108
- Μοχός, i, inter alia significat animal, quod
 fert molchum odoramentum, 2. 16. 2.
 207. 153. 3. V. paralip.
- Moly Homericum, 2. 169
- Mostarda, 2. 86. 4
- Muccarus. V. Syrupus.
- Muscus, ἄρον, 2. 153. 1. Theop. ibid. 16.
 arboreus, & qui inter illos excellat,
 ibid. 4. facc. ibid. 5. lactucinus Phnij,
 ibid. 17. pulmonarius, ibid. 6. facult.
 ibid. 3
- Mustum, 2. 238. 8
- Μυάκανθα, 2. 263. 2. 197. 1
- Μύζαι, μωζάεια, 1. 35. 2
- Μυελόφυτοι & χυλόφυτοι, 2. 151. 1. de planta
 difficultates, ibid.
- Μυροβάντος Græcorum est Ben Arabum,
 de quo supra.
- Myrobalani Arabum sunt 5. generum,
 1. 24. 2. purgant, ibid. 11. earum pulue-
 rifatio, decoctio, tostio, vstio, ibid. 14.
 cautela in vsu, ibid. 10. dosis, ibid. 18.
 condita, ibid. 16. infusa, ibid.
- Myrrha & gummi significat, & gem-
 mam, 2. 239. 3. prima significacione
 deducitur ἀπὸ τοῦ μύρω, quod est αἶμα,
 stillo, vnde etiam est Myrra-stacte.

Duplex, vel liquida, vel solida. Ha-
bet diuersa nomina, ibid. 12. & seq.
nascitur remotissimis Arabiae locis,
& arborem nemo dum vidit, ibid. 1. 3.
opt. notæ, 2. 154. nostra habeantne ?
ibid. 19. facc. ibid. 20. habet vim som-
nificam, ibid. 31. adstringantne ? ibid. 21.
succedaneum, ibid. 35
Myrrhis & Smyrniuni Offic. & myr-
rhic cicutaria, 2. 155. 1
Myrrhina, a, est vinum fact non ex
Myrrha, sed ex myrto, quæ *μύρτην*
est, ibid. 1
Myrrhina seu murrhina vasa ex gemma,
dicta onyche, ibid. 2
Myrtus Latt. apud Græcos est *μύρτην*, ἢ
μυρσίνη, *μύρτιον*, ἢ *μυρσινον*. Interim &
μύρτι & *μύρτις* inuenitur pro planta,
vt & *μύρτα* pro baccis, 2. 156. 4. plantæ
descriptio, ibid. 6. est maior & minor,
latif. & tenuif. hort. & sylu. ibid. 7. 8.
candida & nigra, ibid. myrti huius
baccæ distinguendæ à myrtillis no-
stris, ibid. 9. notæ verarum, ibid. 11.
facc. diuersarum partium, ibid. quod
alimentum ex baccis, ibid. 20. sicedu-
larum edulium. Vide supra.
Μυρτιάδων tria significat, ibid. 6
Myrtilli nostri an possint substitui ve-
ris myrtis ? ibid. 10. 16. vel nigri vel
rubri sunt, ibid. 27
Μυρτ-ωνες, 2. 66. 33
Μυρτινί, 2. 7. 1
Μυρτίχα Hippocr. ibid. 2

N

N A B A T H E A est Arabia Petraea,
2. 30. 5
Napus sitne idem cum bunio ? 2. 193.
5. 6
νάπυ Βλέτις, prou. 2. 86. 13
Νάρδος, ὅ. ἢ *νάρδος*, *νάρδου σάχου* & *αργυ-
σάχου*, 2. 157. 1. Nardus simpliciter est
Indica, seu Gang. licet omnis sit in-
de, ibid. ab hac alia est Gallica, Cel-

tica, Ligustica, ibid. 12. Syriaca vnde
nomen habeat ? ibid. *μισθινα*, 2. 157. 3.
notæ Indicæ, ibid. 4. nostra habet, ibid.
5. facc. ibid. 7. est partium heterog.
ibid.

Narcaptum siue, Nascaphtum, 2. 162.
112

Narcissi facc. in obscuro sunt, 2. 157. 1
Nasturtium, quasi nastortium, 2. 154.
1. cum Nasturt. confusæ plantæ, ibid. 2.
species intricatæ, ibid. 3. Sylu. seu
aquat. facc. ibid. 11. prat. seu Iberidis
facc. ibid. suaue, 2. 49. 2. sem. facc. 2.
158. 5. folia sicca à viridibus distin-
guere oportet, ibid.

Natura nihil incustoditum relinquit, 2.
162. 1. quot modis in plantis id faciat ?
ibid. 2. in pomis & pyris, 3. in nuci-
bus, ibid. 4. coquendo ad albedinem
tendit, 2. 175. 2

Nefrim, seu Nefrim Ser. 2. 155. 5
Nenuphar. Vide Nymphaea.

Nepenthes Selymi; Imp. Turc. 2. 169.
21

Nepeta vox Rom. est 2. 145. 5. facc. ibid.
substituatur Calaminthæ, ibid. 6

Neregil, Nergil, Nergel, Nargel, 2.
162. 7. 9

N I C A N D E R corrigitur, 2. 93. 1. 2.
162. 132

Nicotiana, 2. 111. 23

Nigellæ species in Offic. 2. 159. 2. Da-
mascena, Romana, Citrina, ibid. 3.
Romana facc. 2. 160. 4. citrina, ibid.
nigellæ præp. ibid. 6. nig. sem. pro
Cardamomo venditum, ib. 3. nig. sylu.
facult. 2. 160. 11

Numularia, eiusque varia nomina, 2. 160.
1. quid sit apud vet. ibid. 2. facc. ibi-
dem, 3

Nux Indica, Coccus supra, 2. 162. & 110.
facult. ibid. 82

Nux Græca & Thasia amara Archig. ib.
6. & 9. Euboica, 2. 54. 1. 57 & 76.
Regia & Persica Gal. ibid. 80. & 87.
laruata, caluæ, (non Galbæ) pontica,

Heracleotica, *ibid.* 57. Minima & Numæ, *ibid.* 58
 Nux moschata unde dicta? *ibid.* 109. arbor; *ibid.* 110. mas & femina, *ibid.* 114. quamdiu duret? *ib.* 115. notæ bonitatis, *ib.* 114. partes, *ib.* 112. differentiæ, *ib.* 118. facult. *ib.* 119. 120. huius substantia interior cur tam varia? *ibid.* 117. cortex, qui inter tres medi⁹ est, macis dicitur, non macer, *ib.* 129. & seq. cur torreatur? *ib.* 116. succedaneum, *ib.* 123. integra condita in India, *ibid.* 124
 Nux vomica & Metel Offic. *ibid.* 149. facult. *ibid.* 3
 Nymphæa duplex, flava & alba, 2. 163. 2. facult. *ibid.* 5. 10. quædam est calida, *ibid.* 8. radices Conditar, *ibid.* 17

Σ

ΣΑΝΘΙΟΝ Dioscoridis, 2. 122. 1
 Σουλ-θύω, 2. 25. 9
 Σύλη & linça ξύληα, 2. 105. 1. *Vide*
 Gosipium,
 Συνομασίη, 2. 125. 12
 Συλόστι Dod. 2. 143. 6
 Συνοβάλας, 2. 30. 4

Ο

ΟCIMI significata, 2. 3. 2. in Off. species, 2. 31. 4. facc. *ibid.* 6
 Οη, ή ης, ου ή ου forbus, 2. 148. 11
 Οινόχρους, οίνωπος, qui color? 1. 29. 25
 Οίνος κρύας, 2. 125
 Οίωψ βακχός Hom. 1. 29. 25
 Olea & oleum videtur esse à græco ἔλαια, & ἔλαιον, 2. 164. 1. Oleaster, & Oleastrum, *ibid.* 2. Rhodius Ruell. 2. 25. 5.
 Olea Æth. lacryma, 2. 84. 2. oleæ fol. succus, 2. 164. 40. Oliuarum aliæ sunt sylu. aliæ domesticæ, hæc iam sunt, vel albæ, vel nigra, quarum hæc maturæ sunt, illæ immaturæ, *ibid.* 4. & 5. aliæ aquaticæ sunt, aliæ ἀλμυρῆς, aliæ, &c. *Vide* supra in ἔλαια, facult. *ibid.* 7. conditaneæ. *ibid.* 2. 3. oliuæ in vsu alimentario quid præsent, *ibid.* 9. nucleus, *ibid.* 13

Oleum, quod Commune dicitur, aliud est in Off. completum, aliud omphacinum, *ib.* 36. viride, *ib.* 17. 30. album est æstium, *ib.* 16. erant tres oliuitates, *ib.* 17. oleum vt seruandum, *ib.* 32. dulciss. damnatur, *ib.* 35. rancidum abesse debet à mensa, *ib.* 31. lotum duplex, *ib.* 17. 38. ex olsylu. *ibid.* 37. an nutriat? *ibid.* 30. facult. distincte sunt tradendæ, *ibid.* 15. 19
 Oleum Abs. 2. 2. 24. duplex, 2. 162. 48. de aniso, 2. 17. 5. auellandarum, 2. 16. 27. 5. Balaninum, seu de Ben. 2. 33. 3. 5. benedictum seu sanctum, 2. 62. 17. Nardinum, Chamæ. varietas, 2. 62. 15. Caryoph. arom. 2. 53. 11. non potest substitui ol. nucis Mosch. 2. 16. 2. 123. cedri mai. quod cedri peculiariter dicitur, idem de Cade seu mera, Cadinum, Talcinum, 2. 118. 27. 2. 125. 78. nuclei Ceraf. 2. 57. 5. 12. Cinnamomi, 2. 68. 18. de Citri sem. Chymicum, 2. 181. 28. Costinum, 2. 71. 13. crassulæ mai. 2. 72. 5. Croci seu somniferum cal. 2. 74. 30. Cumini destill. 2. 77. 11. de Euphorb. 1. 14. 6. Fraxinellæ, 2. 82. 8. de Fraxini ligno, 2. 96. 1. Guaiæ. destill. 2. 118. 39. fl. genistæ, 2. 101. 7. hederæ, 2. 107. 10. hyosc. albi & nigri, 2. 111. 21. hyperici duplex, 2. 112. 13. hyss. 2. 114. 8. Iasminum, 2. 115. 5. irinum duplex, 1. 20. 7. iugladium, quod & nucum Mef. 2. 162. 90. 106. de Gulici iuniperi, 2. 118. 26. de inula, 2. 108. 12. Keirinum, 1. 41. 13. laetucæ sem. 2. 66. 72. de ladano, 2. 120. 10. laurinum, 2. 123. 4. 7. lentisci, 2. 125. 3. ex fl. ligustri, 2. 129. 4. 8. ex sem. lini, 2. 133. 8. lil. alborum duplex, 2. 130. 9. macis, 2. 137. 5. ex mandragora multiplex, 2. 140. 23. mastich. Mef. 2. 125. 21. cum vicinis comparatio, *ibid.* 5. Melanthij per expressionem, 2. 160. 11. melissæ, 2. 144. 15. melinum seu cydon. 2. 181. 11. 13. Moschelin. seu μοσχέλιον, 2. 162. 123. de myrrho ἀστίνιον à stacte, 2. 154. 36. myrrhidis,

rhidis, 2. 155. 5. myrtorum & myrtil-
lorum, 2. 156. 25. Narciss. 2. 159. 1.
nardi duplex, 2. 157. 9. nucis Ind. du-
plex, 2. 162. 85. ff. Nymphææ, 2. 163.
18. Picinum, 2. 125. 74. de pip. 2. 125. 6.
pistac. 2. 162. 146. populneum duplex,
2. 182. 5. Raphaninum, 2. 192. 6. rici-
ni seu Cixi, 1. 8. 1. ruta simplex, 2. 198.
3. Sambacinum, non Sambuc. 2. 115. 2.
4. 1. 32. 13. sem. fefel. 2. 214. 5. sinapi, 2.
86. 7. spicæ. 2. 157. 17. Terebinthinæ
destill. 2. 125. 34. & 41. viol. 1. 41. 11. de
Vinea comp. 2. 153. 5. xylinum, 2.
105. 9
Oliuella, 7. 129. 2
Ὠλιώδες differt ab ἰεῶνός, 2. 91. 1
Olus simpliciter, 2. 41. 2. atrum, 2. 19. 2.
Cordum seu Chordum, 2. 73. 2
Ὠμφακός, 2. 124. 6
Ὠμφαξ, sub. σφυρὴ, vnde agrestis, 2. 238. 1
Ὠμφακός ἢ ποδῶν in fibul. 2. 91. 10
Ὠνυχίδας, 2. 13. 3
Ὠπός, ὀπτός, χυμὸς ἢ χυλός, 2. 169. 6
Ὠπός, proprie apud Medicos est Laserci-
tij succus, ibid. 7
Ὠπός, apud eosdem est ille papauer. suc-
cus, qui incisus capp. exstillat, ad dif-
ferentiam illius, qui ex tota planta
exprimitur, & μικρόνιον vocatur, ibid.
alioquin ὀπός μικρόνιος indifferenter est
vel ὀπτός, vel μικρόνιον, ibid. Opij acce-
ptione propria apud Gal. ibid. Opium
vt differat à Meconio, ibid. 5. 9. Opium
ex vitro pap. fiat? 2. 169. 10. colligen-
di ratio apud Turcas, ibid. 11. vñus
apud eosdem, ibid. 13. quomodo ap-
pellent? ibid. 8. notæ legitimi, ibid.
12. habemus tale, ibid. 11. facc. ibi
& incidenter 1. 30. 13. Thebaicum,
ibid. 1. 1. correctum Zvvingeri, ib. 15
Opocalpasum, Opocarpasum, Opocar-
pathium, 2. 154. 18
Ophioglossum, 2. 165. 1
Opopanax cuius plantæ ibid. 5. depura-
tio, ibid. 6. in facc. comparatur cum
galbano, ibid. 7. 8. purgat, & quid?

ibid. 9. dosis, ibid.
Orchis palmata Offi. 2. 204. 3
Oreoselinum Dioscor. 2. 58. 2
Origanum vnde dicatur, 2. 166. 1. duplex
in Offic. ibid. Origani & congen-
rum facc. ibid. 3
Ὠρίογλωσσος, 2. 96. 5
Ὠρεός, Ὠρεόλιον, Ὠρεόλιον, 2. 65. 2
Ὠρεός, ἄλγχι, eruagina, 2. 110. 11
Ὠρέριον, πικρὸς Ὠρέριος, 2. 125. 74
Oruala Gallorum, 2. 110. 6
Oryx, animal, 2. 153. 3
Oryza hordeo similis facc. 2. 230. 13
Osmundæ filicis genus, 2. 9. 2
Osteritium, Ostruthium, Asteritium,
detorta forte à Lasercipio, nisi si à stru-
thio, 2. 116. 2. Vide Imperat.
Ossa dactylorum, 2. 168. 12
Osyris Dioscor. 2. 134. 1. Plinij. 1. 7. 4
Othonna Dioscor. 2. 63. 3
Oxyacantha Galeni distingui debet ab
oxya Dioscor. vt & oxylapathum
Gal. ab oxyl. Dioscor. 2. 35. 2. 2. 12. 1.
1. 9. ita
Oxys distinguenda venit ab Oxalide, 2.
229. 6
Oxys variat flore, ibid. 7. 2. 121. 11. 2.
229. 7
Oxymel helleboratum Iul. 1. 18. 16.
marrubiatum, 2. 141. 10. scill. duplex.
Ὠξύμωρος, ἡ, χαμῆδα, Ὠξυσακάνθα fortassis
confunduntur apud Dioscor. 2. 179. 1
Ὠξύμωρος non est Myrtus sylu. sed ruf-
cus, 2. 156. 3
Oxyfaccarum, 2. 24. 12
Ὠξύς, pyraister, 2. 181. 9

P

Pæon (non ποῶν) Medicus, vn-
de Pæonia, herba, 2. 167. 1. ab eo-
dem Pæonia & Pannonia regio, ibid.
Pæonia, herba, facc. est heterogenea-
rum, ibid. 4. harum alia mas, alia fœ-
mina, ibid. 3
Palma inter alia est arbor: palmula,
δάκτυλοι, fructus, 2. 168. 4. 6. arbor est 10

- vera distincta in marem & fœminam,
ibid. 2. palmularum quædam *καρυάται* &
καρυάδες, quædam *αὐλάται*, pleræque
rubicundæ, qui *ροσκοβάλατοι*, ibid. 9.
facc. alimentariæ, ibid. 10.
Παλίμπτος, 2. 25. 73
Πανάκια, Æsculapij filia, 2. 25. 1. Pana-
cæa pro medicamento *πανχῆρα*, 2. 116.
7. *πάνακας*, quasi *πάντα αἶμα*, 1. 25. 1.
Pancratium, herba, scilla affinis.
Panis, quo purior, ed obstructioni ob-
noxior, furfuraceus abstergit, 2. 230.
4. *σνυλιαceus*, 2. 150. 1. ex frumento
Sarac. ibid. 17. ex Sorgi, ibid. 18.
Panis cuculi herba, 2. 219. 6.
Panicum, *ἔλνυμος*, & *μαλίη*, 2. 150. 1. dam-
natur in cibo, ibid. 16.
Papaver album & nigrum, 2. 196. 1. cor-
niculatum, spinosum, cornutum,
ibid. 2. spumeum, rheas, ibid. 3. in ge-
nere de facc. 3. *ῖοις*, ibid.
Parietaria siue herba muralis, 2. 81. 270.
1. facc. ibid. 3.
Paratonijs liquor, 2. 3. 5.
Parthenium à Matricaria quatenus sit
distinctum, 2. 22. 1. 2. 142. 1. cum Ma-
ioraria nihil habet commune, 2. 37. 1.
παρθένιον σμυρόφυλλον Hipp. 3. 142. 3. 2.
223. 1.
Passillæ purgantes, 2. 238. 11.
Pastilla ex hyoscyamo, 2. 111. 7. Vide
Trochisci.
Pastinaca & animal, & planta est, 2. 81. 1.
ibid. 4. Hæc supra fuit Garotta, &
Behen Arabum rad. utriusque facc.
alimentaria, ibid. 8. rad. condita, ibid.
10.
P A V L I Æg. locus corrigitur, 2. 3. 2. 2.
33. 5. acculatur, 2. 2. 2.
Pedicularis, peduncularia, 2. 218. 1.
Peloponnesus, Moræa, 2. 238. 10.
P E N A falsam habet icona, 2. 24. 5.
Pentaphyllum, heptaph. 2. 171. 1. facc.
ibid. 1.
πέπτες Græcum non est, 2. 175. 1.
Peperum & Mel. differentiæ, 2. 76. 8. 12.
28. Mel. à Melop. ibid. 9. 11. Pep. &
Sicyopepo idem ibid. 6.
Perdicium Dioscor. 2. 170. 2.
Perfoliata, 2. 171. 1. facc. ibid. quid sit
apud vett. ibid.
Pericles *χοιρίφαλος*, 2. 125. 1.
Periclymenum perfoli. & non perfol. 2.
143. 6. 7. facc. suspecta ibid. 7. succus,
144. 8.
περικλῆς, 2. 164. 3. 3.
Persa gentile Italarum, 2. 137. 3.
Περσία, *περσίον*, *περσίον* forte eadem planta,
2. 162. 88. 2. 81. 1. 5.
Persarum obsonium, nasturtium, 2. 158.
Persona, persola, persolata, persolacia,
2. 122. 2.
Pes-anserinus, an sit venenum suum?
2. 29. 6.
Pes-columb. cum malua comparatur, 2.
103. 5.
Pétasites, 2. 231. 4. facc. ibid. 5.
Petra, vrbs, unde nomen Arabiæ Petræ,
2. 30. 2.
Petros. Maced. 2. 19. 7.
Petum vel Patum Brass. 2. 111. 24.
Pencedanum, 2. 173. 1. habemus verum,
ibid. 3.
πέτανον & *πετάνιον*, 2. 198. 1.
Phalacras apud Theoph. pars Idæ Troa-
dis, 2. 156. 29.
Phalaridos semen, 2. 134. 2. 8.
Phu, à Græco *φῦ*, 2. 232. 1.
Picea & Pinus, vtra sit vel *πίκας* vel *πίκας*,
2. 125. 50.
πίκας ἢ *πίκας* πῆς βαλάνου, puta *ρωρὶ φῶν*,
2. 33. 1. caro eiusdem, ibid. 4.
Pilulæ de Agar. 1. 2. 12. de aloë, 1. 3. 16.
24. Angelicæ, ibid. 1. 3. 16. arthrit.
ibid. 29. 16. aureæ, 1. 3. 29. de Bellio, 2.
32. 9. Cochiae earumque extract. 1. 3.
28. ex Coloc. 1. 9. 14. de Cynoglossa,
2. 79. 3. de Elaterio, 1. 10. 14. de Eu-
phorbi. 1. 14. 7. Francofurt. 1. 3. 16. de
Guai. 2. 128. 35. 1. de fumaria, 1. 16.
12. dosis, ibid. 13. de Hermod. dupl. 1.
19. 6. dosis 8. quæ illis substituendæ,

- ibid. ex Iua, 2.61.6. Mastich. Conc.
 2.125.2.1. de Mezereo, 1.21.3. dosi
 ibid. 4. de s. gen. myrobal. 1.24.20. de
 nitro Trall. 1.19.7. ibid. 8. de Opop.
 1.25.1.9. dosi, ibid. de Rhab. & Ra-
 uedfeni 1.29. ibid. de sagapeno tri-
 plices, 1.31.10. dosi, ibid. 11. de tribus
 Ruffi seu pest. 1.3.12.21
 Pilosella Offic. 2.8.1.2.66.3. facc. 34
 Pimpinella saxifraga & forbastrella, 2.
 174.1.2.19.3. 7. facc. vtriusque, ibid. 2.
 rad. vel conditæ vel. facc. obductæ, 2.
 174.2.3
 Pineæ, πίνκη, differantne à Strob. ibid. 56.
 notæ 60. 59. pinea in fistilibus, ibid.
 64. συκαμίσκη, φρυκτὴ, ἢ φερρυιδίση, ibid.
 & 78. duplex. si. facc. 53. an possit sub-
 stitui Tereb. 60. lota 55. Tereb. Chia,
 Africana seu Libyca, ibid. 25. liquida,
 fricta, vsta, grumosa, ibid. facc. 29.
 30. duplex fraus in illa 26.
 Pincarum bonarum notæ, 2.126.2. facc.
 ibid. 3. 4. mares & sœminæ, ibid. cru-
 dæ & maceratæ, ibid. & 11. quale ali-
 mentum dent, ibid. 4. 5. 6. Cautio
 ibid. 8
 Pineolatum, seu Pignocatum, 2.126.9
 Piperis tres species, quomodo ad inui-
 cem se habeant? 2.175.2. rot. inte-
 grum an faciat aliquid in ventriculo?
 ibid. 4. facc. ibid. 3. album an nigro sit
 acrius? ibid. 2. longi facc. & notæ, ibid.
 5. piper electum, ibid. 2. βαρίσταμον,
 ibid. 3. Theoph. ibid. 2. Americanum,
 ibid. 6. candidum Clusij, ibid. 2. con-
 ditum in racemis, ibid. 4
 Piper Monach. 2.6.2. Piperella, ibid.
 Πάπιρος ἢ πασις 107, 2.125.74.75
 Pistacia, βιστάκη, βιστάκη, 2.162. quale ali-
 mentum dent? quas obstructions ex-
 pediant? ibid. 139. 140. facc. 136
 Pistolochia Plinij, 2.21.2
 Pisum venenum in nardo repertum, 2.
 157.6
 Picuitaria, 2.218.1
 Πίνης ἢ πίνης, 2.125
- Πίνης, κάρυσι πινίδη, κώρις πινίδη, ibid. 58.
 2.126.1
 Πίστα ὡμὴ ἢ ἐψηθισα, ibid. 73. πίνης,
 ibid. 79
 Pix vulg. vt fiat? 2.125.71. Brutia, ibid.
 73. Burg. 2.84.2. Picis facc. ibid. 79
 Placentæ ex milio, 2.150.13. semi. pap.
 sparsa, 2.169.4
 Plantago, ἀντέρωσι, 2.176.1. duplex,
 ibid. facc. ibid.
 Plantarum summa diuisio, 2.106.1. 2.
 120. 11. doctrina traditur de πόπω, 2.
 137.2. Vide ἄρτις ἐπισήμης.
 Plantarum humiditas excrementitia non
 dat illis facc. 2.146.9. plantæ, quæ
 euscutamalunt, 2.78.3.4
 PLAVTVS explicatur, 2.138.7.2. 148.7
 PLATO cur φιλόσοφος, 2.91.21
 Plethora arborum, 2.125.70
 Plinius corrigitor, 1.7.2.2.7.13.2.24.15.
 2.58.6.2.60.3.2.65.1.2.67.7.2.85.1.
 2.130.3.2.149.4.192.77.2.163.12.2.
 18.2.3.2.104.1.
 explicatur, 2.23.6.2.44.4.2.55.9.2.
 66.26. & 27.2.47.9.2.104.1.2.123.
 27.2.146.13.
 defenditur, 2.5.5. accusatur, 2.11.3.2.
 76.6. 7.2.96.12.13.2.23.3.2.112.1.2.
 121.12.2.125.1.70.2.154.17.2.144.1.
 2.138.3.2.136.1.
 laricem non vidit, quamvis Athesis
 incola, 2.125.53
 Pollucis lapsus, 2.162.58
 Πολύς, canus, πόλιος, herba incana, 2.177.
 2. facc. ibid. 5
 Polygala, 2.178.1. quid sit apud vet.
 ibid. 17
 Polygonum, 2.179.1
 Polygonatum, 2.180.1
 Polypodium vnde sit dictum? 1.26.1.
 planta, ibid. 2. quibus è locis peti de-
 beat? ibid. 3. quale sit purgans? ibid.
 5. quid purget? ibid. 6. Correctio,
 ibid. 7. dosi, 2.181.1. ibid.
 Polytrichum, 2.46.6
 Pomum, μήλον, vnde malum, pruna
 Ilii ij

longa, 2.181.1
 Pomum & Pomum quid heic dicatur, ibid. 5.
 Pomum & Pyra sunt medicamenta potius, quam alimenteria; ibid. 6. cocta in cibo præstant, ibid. 7. post alios cibos alium stringunt, vertiginem faciunt, ibid.
 Pomum Adami seu Assyrium, 2. 181. 32.
 Armeniacum, ibid. 17. Conditum, ibid.
 Anrantium, non Arantium, Anarantium, Nerantium, 2. 181. 3 r. Citrium dici debet, quod olim Persicum & Medicum, ibid. 25. *Vide Citrus.*
 Persicum nobis dictum, ibid. Cond. ibid. 15. 16
 Punicum seu granatum, ibid. 19. an alar? 24
 Pneumonanthe, 2. 102
 Πνευμονανθε, 2. 129. 10. *Vide Patalip.*
 Populus arbor, ῥοῦλον, & αἰγιρος, 2. 182. 1. species apud vett. ibid. flores oculi dieuntur, ibid.
 Portulaca herba est & arbor, 2. 183. 4. & portulaca à Gaza ficta, ibid. portulacæ vsus cibarius, ibid. 5. succus, ibid.
 Potentilla, argentina, aserina, 2. 184. 1. facc 2
 Πρωϊκία, præcocia, 2. 181. 17
 Ρεγάνη & ρεγάνη confusum, 2. 141. 1
 Primula veris Offic. est verbasculi species, 2. 158 facc. ibid.
 Πρωϊνός & ρεγάνη, 2. 122 2
 Ρρωϊνός, ρεγάνη, ρεγάνη, ρεγάνη, ρεγάνη, 2. 127. 1
 Pruna Damascena, ibid. 2. ρεγάνη, ibid.
 Ρωϊgarica, ibid. alia domest. alia sylu. ibid. 3. condita, ibid. 7. & alimentum & medicamentum sunt. ibid. 4. differentia, ibid. facc. ibid. purgant, ibid. 1. caute, ibid. 6
 Ρωϊγάρη, 2. 299. 1
 Ρωϊγάρη, subintellige, 2. 93. 1
 Pulegium regium, montanum seu ferpyllum, 2. 186. 1. ceruinum, ibid. facc.

Pulmonaria Gallorum, 2. 187. 1
 Pulvis Cyprius, 2. 153. 5. sanctus. 1. 36. 11
 Puls ex milio, 2. 150. 12
 Pulu: Sax. contra pestem, 2. 217. 8
 Pun: & herba Puntiana, 2. 111. 24
 Punica arbor quatuorplex, 2. 181. 20. *Vide*
 poinum punicum.
 Purgantia quatuorplex, 1. 1. cum cibo data, 1. 6. 4. in podagra an trahant ex ipsis articulis? 1. 19. 8. superpurgationibus quomodo succurrendum? 2. 118. 20
 Πυξάρηδα, Lycium seu buxus spinosus, 2. 44. 1.
 Pyrethrum, 2. 168. 11
 Pyrum vel pirum, 2. 181. 1. Pyra sunt medicamentum potius quam alimentum, ibid. 10. moschatella condita, ibid.
 Pyrola, 2. 189. 1. facc. ibid. 2.

Q

Q V E R C V S non rectè dicitur
 ῥαυτοφόρος, 2. 190. 3. omnia ex quercu adstringunt, ibid. 5. Galla maior, ὀγκρανίς, minor ὀγκρανίς, aut simpliciter ῥανίς, 2. 190. 3. 4.
 Quercula & humilis quercus, 2. 60. 1

R

R A D I C E S borraginis, & buglossi
 econdita, 2. 42. 5. Cich. 2. 66. 72.
 Eryngij, 2. 30. 28. Helenij, &c.
 Radix Scythica, 2. 104. 3. Rhodia, 2. 100. 1. facc. ibid. 2
 Ράφανος, ῥ, olim erat ράφανος: at raphanus, ράφανος ἢ ρίζα ἢ ρίζον, raphanus, 2. 47. 1.
 2. 192. 1. quatuorplex, ibid. 2. facc. ibid. 3. non iuuat coctionem, ibid. 4. semen raphani, ibid. 5
 Rapum est à Græco ράπος, 2. 193. 1. Rapi vsus alimentarius, ibid. 3. Rapisrum arborum, ibid. 2
 Ranunculi sunt caustica naturæ, 2. 194. 1
 Rated-seni, 2. 29. 3

Rha, *phor*, *Rhecoma*, *rhacoma*, 1. 29. 20.

Vide Rha.

Resina quæ simpliciter? 2. 125. 59. *Abiegna duplex*, *ibid.* 25. in quibus differat à *laigna*, *ibid.* 46. facult. 47. *lota*, 48. an possit substitui *Tereb.* 49. *Colophonina* *vett.* *ibid.* 63. *sicca* & *liquida*, *ibid.* v. *sualis* quid? *ibid.* 67. *Laigna* dicitur *Tereb.* *Veneta*, *ibid.* 37. *notæ*, 38. *lotio*, 39. quodammodo duplex, 40. facult. proxima *tereb.* 35

Rha flunij nomen, vnde & *Rhabarbarum* & *Rhaponticum*, 1. 29. 1. 2. quæ communia habeant, quæ propria? *ibid.* 2. 1. an vtriusque vna sit planta? 12

Rhab. ubi vere crescat? *ibid.* 4. eius planta, 5. quatenus *vett.* cognitum, 21. non adulteratur, 8. quamdiu duret, *ibid.* *notæ* legitimi, 6. *nocumenta*, 13. *laudes*, 11. *dosis*, 14. *modus*, 15. *ostio*, 16. quid purget? 12. alia eius facult. 10. quid illi substituendum? 19

Rhab. album seu *Indicum*, 1. 3. 11. *Vide Mechoacam.*

Rhab. monach. 2. 121. 12. habet facult. *Rhab.* sed qua dosi? 1. 29. 15

Rhap. est duplex, 2. 55. 3. veri *notæ*, *ib.* 25. *facc.* 26. *Thracicum* *Alpini*, *ib.* 22. *facc.* 26. v. *suale* est *Cent.* maius, 23

Rhamnus *catarticus*, 1. 3. 8. 1. *facc.* 2. *Vide Spina inf.*

Rhodoparmacum, 1. 30. 31

Ribes seu *grossularia*, 2. 59. 1. *Rauu* vol-
fij, *ibid.* 4. *succus* *ribes*, *ibid.* 2

Rica *maia* *Hippoc.* 2. 15. 1

Rob de *agresta*, 2. 23. 8. 1. *berberis* duplex, 2. 35. 8. *cerasorum* & *cornorum*, 2. 57.

13. de *moris* triplex, 2. 152. 27. v. *sus*, *ibid.* 20. *ribes*, 2. 199. 2

Robur pro *arbore*, 2. 199. 2

Rosa *maia*, *maia*, *Punica*, 2. 51. 19

Rosarum *summa* *dispositio*, 1. 30. 2. *rosa*

Milefia, *Trachinia*, *moschata*, *saccari-*
na, *lina*, *ibid.* *Zebedena*, *Persica* &

Alex. *ibid.* 6. *partes* v. *suales*, *ibid.* 7. *Rosa* ipsa *Offic.* & quomodo ab aliis distinguenda? *ibid.* 5. *facult.* *distin.* *ete*, 9. 16. 17. aq. still. an purget? 21. *folia* calida an frig. sint? *ibid.* 9

Ros-marinus est *Libanotis* *Diosc.* 2. 194. 1. *facult.* 4

Rubia *tinctorum*, 2. 195. 1. *facult.* *ibid.* cal. an frig. sit? *ibid.* 3

Rubi quæ *partes* v. *surpentur*, 2. 152. 18. *folia* aliud agunt v. *ridia*, aliud *sicca*, *ibid.* 23. *fructus* vel *maturi* sunt, vel *immaturi*; 20. *rubus* *Idæus*, 18. *rubi* v. *triusque* *facult.* 19

Rumini qui vocentur ab *Orient.* 2. 158. 12

Rus non est *Græcum*, sed *Syrum*, quibus *ipso* est, 2. 194. 2. *coriaria* & *culinaria* est eadem planta, 2. 196. 2. *Rus* est *sumach* *Offic.* ubi v. *ide.*

Rusci *rad.* *facult.* 2. 192. 2

Ruta vox est *Græca*, 2. 198. 1. *Capraria* est *Galega*, ubi v. *ide.* *Syl.* est *harmala*, seu *Besafa*. Aliud potest *viridis*, aliud *sicca*, *ibid.* 3

S

S A B I N A (potius *Sauina*) est *hesiod.* 2. 200. 1. an vnquam creuerit in his saltibus? 2. 153. 2

Saccar, *saccar*, *saccarum*, 2. 24. 6. an *vett.* fuerit cognitum? *ibid.* & 7. *facult.* sunt *dubia*, *ibid.* 8. *Thomaum*, *Candi*, *penidium*, *Syr.* *saccar.* *ibid.* 12

Saccari cum *melle* *comparatio*, *ibid.* 10. *sacc.* *ros.* *purgans.*

Sagapenum, *sacopenum*, *serapinum*, 1. 31. 1. duplex est, *ibid.* 4. *notæ*, *ibid.* 6. *no-*

strum & *legitimum*, *ibid.* 4. *facult.* *ibid.* 8. quale sit *purgans*? *ibid.* 9. *dosis*, 10

Salfraxini, 2. 296. 15

Saliunca, 2. 157. 12

Salix *Amerina*, 2. 6. 3

Saluia duplex, 2. 201. 1. minor seu no-

- bilis, ibid. agrestis, ibid. & 110. 2. facc. ibid. 3.
- Sambucus & Ebulus, 1. 32. 1. facult. ibid. 4. purgant, 8. Correctio, 11. dosis, 12. sambuci fungus, ibid. 4.
- Sandalini nomen Arabicum, 2. 128. 49. triplices, ibid. 50. notæ, 51. nostri an sint Arabum? ibid. 52. facult. ibid. 54.
- Sandaracha, vel est gummi iuniperi, de quo ibid. vel est metallicum quid, 2. 118. 8. quod & Sandaros & Sandarox, ibid.
- Sanguinaria, planta, 2. 43. 2. 103. 6.
- Sanguis draconis Offic. triplex, 2. 121. 3.
- Sanguis taurinus est venenum, 2. 91. 7.
- Sanicula maior & minor, quarum hac Diapensia illa Alchymilla, 2. 202. 1. facult. ibid. 4.
- Sanicula Alpina, ibid. 3.
- Santolina, 2. 103.
- Σαλίσση, Lat. non σαλίσση Græc. 2. 37. 3.
- Saxifraga alba rotundif. 2. 205. 1.
- Sapinus pars abietis una, 2. 125. 44.
- Saponæa, 2. 162. 45.
- Sarcocolla notæ, 1. 33. 2. 3. facult. ibid. 4. damnatur, ibid.
- Sarcotica qualia sint in 1. qual. 1. 20. 6.
- Sarmatia duplex, 1. 2. 1.
- Sarsa seu Zarza pariglia, vox Hispana, 2. 128. 40. quid sit apud veteres? ibid. 41. eius notæ. ibid. 42. comparatur cum China, ibid. facult. ibid. 44.
- Sassafras vox Gall. 2. 128. 46. folium plantæ, ibid. odorem habet fœnic. ibid. 47. facult. 48.
- Satureia, Thymbra, Thymus vt facie non dissimiles, ita facult. vicinæ sunt, 2. 203. 1. 2.
- Σάπυς, ἡ σάπυς, vnde σαπύς, annuum, 2. 148. 1.
- Satyrion fuerunt homines, 2. 204. 1.
- Satyrîa & iis affines, 2. 204. 2. facult. ibid. 4.
- Satyrion basilicatum, ibid. rad. cond. ibid. 5.
- Scabiosa Offic. est Stœbe, 2. 206. 1. facult. ibid.
- Scammonia seu um. 1. 34. 1. tres species, ibid. 2. notæ, ibid. 5. quatenus veram habeamus? ibid. 6. Antioch. & Monspel. ibid. 8. dosis, ib. 7. Antioch. quam diu duret, ibid. 10. facult. 11. 12. vis purg. 15. quid purget? ibid. quibus corrigatur? 17. modi dandi, 18. dosis, 20. cautela, 23. & 24.
- Scarleâ Offic. 2. 110. 2. odor eius grauior, facit vinum valde halituosum, 67.
- Scariola, quasi Seriola, 2. 66. 10. Sylu. ibid. 19.
- Scilla & Scylla differunt, 2. 209. 1. facc. ibid. 4. Scilla assa. & elixa, ibid. sine hyacinthis accensenda, vel narcissis? ibid. 5. quædam esculenta, Epimenidia dicta, ibid. facult. ibid. 1.
- Schœnanthus, male Squinanthos, 2. 210. 1. noster est leg. ibid. 2.
- Σκώδιον, σκώδιον Poët. qu. σκώδιον, 2. 208. 1. scordium duplex, vulg. & Cret. ibid. 2. facult. 3.
- Σκώποδιον allium, ἀπρροκώποδιον, &c. 2. 71.
- Scorpij generatio ex basilico, 2. 31. 9.
- Scolopendra, ion, millepeda, 2. 207. 2.
- Σκωλλυνοβότρυς, 2. 153. 29.
- Scorbutus quando in Norico cœperit grassari? 2. 63. 9. signatura in Chelid. min. ibid.
- Scribonij locus, 2. 49. 3.
- Scrofularia minor, 2. 63. 7.
- Scorzonera vnde dicta, 2. 66. 63. nostra differt ab Hisp. ibid. 65. facc. 64.
- Σεβένιον Archib. 2. 168. 3.
- Sebesten an prunorum species? 1. 35. 1. an purget? ibid. 3.
- Secacul. 2. 53. 2. 50. 26. Vide Sifarum.
- Secale, Rogga, 2. 230. 14.
- Secretum ad mouendos menses, 1. 3. 23.
- Selago Plinij, 2. 153. 2.
- Σέλινον apium cum compositis, 2. 19. 1.
- Semon simpliciter quod vet. 2. 239. 7.
- Alexandr. 2. 119. 4. Saxifraga alb. non rad. ipsius, 2. 205. 2. fœsel. Pelop.

- loco quale sit? 2.2.15.2. Lenuistici, ib.
sem. paruum, Semen2, Semenzina
(non semen Cinæ). lumbicorum, 2.
2.7. sifonis, 2.215.2
Semi-homo Col. 2.140.2
Semperuium maius & minus, 2.212.3.
& 4. facult. 4
Sena vel fenne vocab. Persicum, 1.36. an
Græcis cognita? ibid. duplex, ibid. 2.
quæ partes in vltum veniant? ibid. 3.
facult. 4. quid purget? 6. correctio,
7. modus dandi, 8. dosi, ibid.
Senecio, vel Senatio, qu. seniculus, 2.
66. 35. duplex, quorum maior Iaco-
bæ dicitur, ibid. 37. habent partes
heterogeneas, ibid. 38
SERAPIO corrigitur, 1.39. 6. 2. 60.
12.2.7.4.29.2.138.7.2.146.18.2.241.1
Serisintubi species, 2.66.3. hort. & tri-
ticaria, ibid. 19
Serpentes deponunt exuvias iuxta fœni-
culum, 2.94.16
Serpentaria, Dragontea, 2.23.1
Serpillum, ἑρπύλλον, 2.186.1.3.2.213.3
SERPIV'S accufatur, 2.57.2
Sesamoides vtrumque est Hell. vterque,
1.18.2
Σεσάμοι, ἢ τῶντοι, πυλῆς, 2.36.1. συνήθειον
λίθος Gesta ibid. 41 συνήθειον, συνήθειον
λάχ, 2.121.1
Σῆδον, σῆδον, sedum, 2.212.1
Σενεκὰ Galeni, 1.53.3. 2.117.4
Σησαμύνη, σησαμύνη, sesamum, 2.214.4
1. facult. ibid. Semen incibo, 2.214.2
Σίδηρος, σίδηρος, 2.181.19
Sief. de thure, 2.226.13
Sigillum Mariæ, 1.5. 1. quatenus du-
plex, ibid. purgat & qua dosi? ibid. 8.
ro. Salomonis, 2.180.1
Σίνυος, σίνυος, σίνυος, σινυών, σινυών, σινυών;
Cucumis, 1.9.1.2.76.1
Sil. Sile Plinij, 1.8.2
Siler eiusdem, 1.15.2. montanum, 2.213.1
Siliqua Ægyptia est Cassia fol. vbi vide.
Dulcis, Græca, magna est Carobe, 2.
216.3. facult. ibid.
- Singui, Tartaria vrb. 1.29.4
Sinapi vltus ad mensam, 2.86.11. quæ ob-
seruanda? ibid. 12. facult. ibid. & seqq.
Siraum, sapa, defrutum, proprie est
mustum decoctum, 2.238.6. sed & fi-
cium est, 2.91.24
Sisaram, 2.211.1. in centium Tib. Imp.
ibid. 2
Sisymbrium Gal. 2.158.14
Sine, frumentaceum omne, 2.230.1
Sison Dioscor. 2.19
Sium Gal. 2.158.14
Σμάκος ὀνι πρού, 2.115.3
Smyrnium Dioscoridis & Theophr.
2.19.2
Soccotora insula maris rubri, 1.3.6
Soldanella, 1.37.1. debet esse species
brassicæ, ibid. quæ partes vsurpentur?
ibid. 3. facult. ibid. quale sit purgans?
ibid. modus, 5. dosi, 6
Solani species in Officinis quot? 2.247.
2. hortensis facult. ibid. Halicacabi,
ibid. 5. herbæ Páridis dictæ, ibid. 7
Solea, pifeis, 2.42.1
Solidago. Vide Consolida.
Sonchi species quot? 2.66.24
Sorbus duplex, 2.148.11. torminalis,
ibid. sorba duplicia, ibid. Condita,
ibid. cum mespilis confusa, ibid. 3
Sorgi, 2.150. panis ex illo retortidus, 2.
230.18
Sophia Chirurg. 22.7
Sophera & Sesban, 2.99.3
Σπινθὴ & ἰνδὴ palmarum, 2.168.3
Spartium. Vide Genista.
Σπινδύλος & Atticè σπένδύλος, σπινδύλος,
σπινδύλος vertebræ, vertebrillum. At
σπινδύλος est insectum fœtidum. Ab al-
terutro est Spondylium Diosc. 2.40.1
Spica Ind. Offic. 2.157.14. Celtica siue
Rom. ibid. 12. vbi hæc crescat? ibid.
facult. quidém illius, 7. huius autem,
13
Spica-nardi Offic. h. t. Lauandula ytra-
que, ibid. 14. facult. ibid. 16
Spina simpliciter d. Botanicis, 2.3.1.21.

- alba Diosc. 2. 50. 29. Candida Plin. 2. 25. 1. Ceruina infectoria, merula, 1. 138. 1. quale sit purgans? ibid. 3. sancta, cruciata, Christi, 2. 35. 1
- Spinachia, 2. 121. 1. cur betæ subiciatur? 2. 36. 15. facult. ibid. 16. pro cibo quomodo paranda, ibid. 17. quale alimentum det? ibid. 19
- Spodium Græcorum & Arabum vt differant, 2. 24. 2. 2. 29. 9. Vide patalipom.
- Stacte est πάλυστος, 2. 154. 8
- Στάρις ἀρχία cur ita dicta, 2. 218. 1. facult. 2. 3
- Σπυρίδιος pro planta, 2. 81. 1
- Σπλις visci nomen Eub. 2. 153. 11
- Stellaria Augenij, 2. 50. 12
- Στίφυλλα, σμυωνίδης, 2. 164. 3
- Στιχάδες insula vbi? 2. 219. 1. stœchas Arabica, ibid. facult. ibid. citrina eiusque facult. 7
- Stramonium Fuchisij seu Datura Turc. 2. 161. 147
- Στέβιλος siue arbor peculiaris, 2. 125. 56, Vide ὄρεος.
- Στέβυλος ἢ πρύβυλος, 2. 217. 1. Vide Solanum.
- Storax barbare pro σύραξ, 2. 220. 1. σύραξ, & συράριος in hasta quid sit, ibid. an sit vnius arboris, ibid. 3. non est myrrha-stacte, ibid. notæ, ibid. 4. est quantitate venenum, ibid. de facc. 5
- Succinum Scythicum, 2. 32. 5
- Succifa Offic. est Stœbe, 2. 206. 1
- Succus semper-viui maioris, 2. 212. 4. Ceraf. 2. 57. 5
- Succuir Tart. regio, 1. 29. 4
- Sura, potus Indicus ex Cocco, 2. 161. 86
- Συμεία Malobathri, 2. 138. 3
- Σφακός, σπάκλος, ὕψισπανος, 2. 201. 1
- Σφακίς faba Ægypt. 2. 90. 8
- Σφίρις, ἦ, & σφίριος, ἦ, vt differant, 2. 115. 1
- Σφίρις quam Scillæ speciem significet? ibid.
- Sylivivs taxatur, 2. 118. 12. & 26
- Συρία, ἢ pro arbore, σῦρις pro fructu, quemadmodum βουσίρις pro marisca, 2. 91. 1
- Συκάρυος, ἴα, συκαρόπος, 2. 152. 2
- Symphitum magnum & petræum, 2. 69 3. facult. variat, ibid. 7
- Syrupus, Iulepus, Miua, Muccarus ali- quando idem significant: aliquando diuersa, 1. 30. 30. Syr. ex Abl. pœnt. 2. 2. 21. adiantinus Fern. 2. 46. 14. de agrestia, 2. 238. 1. de agrim. 2. 88. 9. ex acido Aurant. 2. 181. 32. de Beto- nica, 2. 37. 8. de succo borraginis & buglossi, 2. 42. 5. Byfant. 2. 19. 8. de Calaminta Mesf. 2. 146. 23. de Cap. Veneris, ibid. 2. 46. 14. de quinque capill. ibid. ex succo Card. bened. 2. 50. 1. de Cardamomo And. 1. 6. 10. Caryoph. comp. 2. 53. 20. de succo Cent. mai. 2. 55. 11. an purget? ibid. 12. de succo Chamæmeli duplex, 2. 62. 10. 19. Cich. Plac. 2. 66. 21. de succo Cich. cum Rhab. ibid. 68. an purget? ibid. 71. de Cinnam. 2. 68. 18. de cort. Citri duplex, 2. 181. 29. de cucurb. 2. 76. 32. domesticus siue ex spina infectoria, 1. 38. 4. ex Endiuia comp. 2. 66. 68. de Epithymo, 1. 12. 6. dosis, ibid. de Eupat. Mesf. 2. 88. 8. de Filice, 2. 93. 6. de fragis, 2. 95. 17. de Fumaria duplex, 1. 16. 9. cautela in vsu maioris, ibid. 10. dosis, ibid. 11. de Guaiaco, 2. 128. 36. de succo glyc. 2. 104. 17. ex hed. terr. duplex, 2. 59. 5. de Hepatica Fedem 2. 153. 23. de Hysf. duplex, 2. 114. 6. de Iride, 1. 20. 16. de Iuibis duplex, 2. 117. 7. de Limonibus, 2. 181. 30. de Lupulo, 1. 22. 7. de succo asparag. lup. 2. 136. 2. ifque duplex. de Malua, 2. 139. 3. de Mentha Mesf. duplex, 2. 146. 22. de succo Mercur. 2. 147. 11. de Milio, 2. 150. 15. ex succo millef. 2. 151. 7. de Meliss. duplex, 2. 144. 15. Myrtinus duplex, 2. 156. 21. simplici an compositus substitui possit? ibid. 24. de nymphaea, 2. 163. 15. de fl. pap. rhœa- dis, 2. 196. 15. de Prasio, siue Marrubio 2. 141.

2. 141. 9. de succo Pariet. 2. 170. 3. de succo fl. Pæoniae, 2. 167. 6. Pilosellæ ad phthoen, 2. 66. 3. 4. de succo Plantag. 2. 176. 4. de Polyp. Aug. Niphi, 1. 26. 10. de succo Portul. 2. 183. 5. de Pomis simplex & compos. 2. 181. 9. de pomis Regis Saporis, 2. 181. 9. ex flor. prun. sylu. 1. 27. 10. de Pyris moschat. 2. 181. 10. *ἡ δὲ ῥαπῆν ποῖον*, 2. 181. 24. de Raphano Fern. 2. 102. 7. ex succo Rhap. 1. 29. 23. ros. fol. & non fol. Et hic simplex vel comp. 1. 30. 31. dosis, ibid. cum helleb. 1. 18. 16. de succo Scab. 2. 206. 2. de succo Scordij, 2. 208. 3. diasereos And. an purget? 2. 66. 71. de Stœch. duplex, 2. 219. 4. de succo rubi Idæi, 2. 152. 29. de Symp. Fern. 2. 69. 9. de Tuss. minore, 2. 213. 3. de Veronica, 2. 235. 4. de vino, 2. 238. viol. sol. 1. 41. 8

T

TABACVM, 2. III. 22. varia eius nomina, ibid. 23. eius historiam qui scripserint, ibid. 24. fumus, ibid. 24. vsus explosus, ibid. 30. vsus quomodo quis abdicarit? 2. 169. 20. facc. 2. 111. 25

Tabaisir est Cyprus & spodium Arab. 2. 129. 12. & seq. facc. vtriusque, ibid. 17
Tacamahaca eiusque notæ & facc. 2. 221. 1. 2

Tæda vel tæda quid sit propriè, 2. 125. 70

Talla Festi, 2. 56. 3

Tamalabatra, 2. 138

Tamar-Indi, 1. 39. 1. cum Cassia sol. ratione arboris, sociandi, ibid. fructus qualis esse debeat? ibid. 2. qualitates 3. purgant 4. dosis 5

Tamarix, Tamariscus, Myrica media ambigua, 2. 222. 1. facc. ibid. 2. Cortex & scobs ligni, ibid. pocula ex ligno pro lienosis, ibid. galla, ibid. 3.

Tamus, vua taminia, bryonia sylu. 1. 5. 1.
Vide fig. Mariæ.

Tanacetum vnde dictum, 2. 223. 1. est du-

plex, ibid. 2. qualis planta, ibid. prima eius folia 3. semina, ibid. cum Maiorana nihil commune habet, ibid.

Tanais, Tana, Ton, fl. 1. 29. 1

Tangut, Tartaria regio, ibid. 4

Tarachicon est à Græco *ταράχων*, 2. 66. 5

Tartaria herba Vng. 1. 25. 2

Tatula, 2. 162. 16. 2. 169. 11

TAVBM. in Plaut. arguitur, 2. 148. 7

Tepida caliditas Gal. 2. 19. 4. 2. 62. 38. 2.

60. 43. 21. 104. 8. 2. 120. 18. 2. 129. 5. 1.

30. 13. 15. 2. 133. 2

Temperata cur in laude, 2. 37. 1

Τερίβινθος, τερμινθος, τερμινθος, poet. 2. 125.

22. species, ibid. 23. Terebinthus Indica Theoph. est Pistacium, ibid. 25. 2.

162. 133. Syriaca Quintiliorum, ibid.

Tereb. bacca, 2. 125. 24. facc. ibid. 29.

30. Terebinthina, *Vide in Resinis.*

Tereniabin, 1. 23. 2

Terentum, Terenum est molle, 2. 162. 11

Teucrium, 2. 60. 1

Thapsus, insula, 2. 224. 1. barbatus Off.

ibid. 2. facc. 3

Thapsia vnde dicta, ibid. 3. quomodo preparanda, ibid. est venenum causticum tota substantia, ibid. succed. ibid.

4

Thaumatantis, & Thaumantias, 1. 20. 1

THEOPHRASTVS vt Diosc. quoque, non scribit methodo, 2. 157. 10.
Vide τέρπος, θέρπος.

THEOPH. corrigitur, 2. 3. 1. 4. 2. 4. 1. 2.

2. 66. 61. 2. 67. 4. 2. 33. 5. 2. 153. 17. 1. 29.

25. 2. 104. 3. 2. 106. 1

explicatur, 1. 26. 4. 2. 125. 27

accusatur, 1. 10. 10. & 12. 1. 7. 3

Theriaca diateffaron, 2. 102. 6. rust. 2. 7. 7

Thlaspi, thlaspidium, 2. 121. 1. quod

Ther. And. imponendum? ibid. 2

Thrafi an floreat? 2. 80. 2. facc. ibid. 6

Thrasia ars infamis, de venenis ad tempus dandis, 2. 67. 13

Thus vnde dictum? 2. 226. 8. thuris arbor & folium, ibid. 6. species commentitiæ, ibid. 2. *θεύσιας, ατμιας, ή ατμιας*.

KKKK

- m, masculum, ibid. 3. 4
 Confectum, vltum, & tostum, ibid. 9.
 thuris notę, ibid. 8. face. distinctę, ibid.
 9. est sopo. iherum, & interficit, ib. 10.
 Cort. & semen thuris, ibid. 1
 Thymus & Thymbra. Vide Satureia.
 T E B E R I V S Imper. cur sifer ex Germ.
 petierit? 2. 211. 1. 2
 Tigname, Thymiana Offic. 2. 216. 1. 2.
 162. 112
 Tilia mas & fœmina, 2. 227. 1
 Tithymalus humi. pinus, 1. 13. 2. Myrs.
 Dioscor. 2. 162. 14
 Tormentilla, 2. 171. 1
 Tornabona, 2. 111. 23
 Tornefole Hispan. culpatur, 2. 109. 2. 5
 Tota-bona, 2. 121. 1. 6
 Tortæ amygdalata, 2. 162. 36
 Tragacantha, hirci-spina, 2. 228. 1. gum.
 trag. ibid. facc. ibid. 2
 Tragopogon, hirci-barba, 2. 66. 60. facc.
 ibid. 62
 Triflago, 2. 60. 1. palustris, 2. 108. 2
 Trif. quotuplex in Offic. 2. 229. 1. bitu-
 minosum, ibid. 2. ab initio rutam olet,
 ibid. 5. crescit etiam in Germ. ibid. 4.
 facc. ibid. 2. 5. fortidum, 2. 182. 1. purioris,
 2. 229. 9. simpliciter dictum, ibid. 2.
 acetosum, ibid. 6. hepaticum, ibid. 8.
 aureum etiam dictum, ibid.
 Triticum, πυρός, consideratur vel vt ali-
 mentum, vel vt. med. 2. 230. ibid. in
 aqua coctum non est cibus hum. ibid.
 6. farina triticea, ibid. 3
 Troch. ex abs. 2. 2. 23. alhandal, 1. 9. 10.
 correctio, ibid. 11. Cautela, 1. 1. de Al-
 kekengi, 2. 217. 4. de Aniso, 2. 17. 4. de
 Berb. 2. 34. 9. de Capp. 2. 47. 11. de
 Eupat. Mes. 2. 88. 8. de Eup. & Ros.
 ibid. 9. de Lacca, 2. 119. 9. de Myrrha,
 2. 154. 38. de Rhabbarbaro, 1. 129. 19. de
 Sand. Mes. 2. 128. 35. Scilletici, 2. 219.
 de Spodio duplices, 2. 219. 18. de Viti-
 ce Rha. 2. 6. 1. 1. de violis, διακον, 1. 41.
 12. διακουσινδω, 2. 6. 2. Cypheos, 2.
 238. 11.
- Τρις ἑνὶ μὲν in Botanicis non est ἀπὸ ὅλης.
 sed sæpe superficialis, 2. 31. 4. 1. 18. 3.
 2. 41. 3. 2. 12. 1. 2. 66. 6. 2. 82. 6. 2. 118. 2.
 2. 138. 3. 2. 142. 2. 2. 157. 10. 2. 55. 13.
 Turbith, vox Arabica, tribuitur multis
 plantis, 1. 4. 1. v. suale elicitur ex Offi.
 ibid. 2
 Tuderī Mes. 2. 110. 5
 Tusculum Plautij, 2. 126. 1
 Tussilago duplex in Offi. 2. 231. 1
 Tutia Arabum, 2. 129. 1. 1
 Tygris quale animal, 2. 28. 3.
- V
- V A C I N U M, & Poët. vaccinium.
 est ē Græco ὑάκινθος, 2. 156. 3. 0. 2.
 129. 3
 Valeriana seu phu est partium het. 2. 232.
 3. est diuretica, ibid.
 Varn quid Germ. 2. 93. 7
 Vasa myrrha seu murrhina, 2. 154. 10.
 Vide Myrrha.
 Venenum in corpore hum. an gigni pos-
 sit? 2. 152. 6
 Veratrum vnde dicatur, 1. 17. 1
 Verbascum album & nigrum, mas &
 fœmina, 2. 233. 2
 Verbena mas, & fœmina, 2. 324. 1. suc-
 cus in peste damnatur, ibid. 3
 Verbenaca, ibid.
 Vernix solida, quæ est gum. iunip. liqui-
 da, quæ est. scobs succini, cum oleo li-
 ni cocta, 2. 118. 10. 12
 Veronicaasperina, 2. 325. 1. quid sit apud
 vett. ibid. 2
 Verrucaria, siue verr. scorpioides, 2.
 209. 6
 Vettesones, seu Vettesones, pop. Hisp. 2. 37.
 1. & hinc Vettesonica, nobis Beticona.
 Victoralis mas & fœmina, 2. 7. 20
 Vinca-pervinca, 2. 236. 4. est part. he-
 terog. ibid. non purgat, ibid. 6
 Vincetoxicum, 2. 37. 3. facc. ibid. 3
 Vinum videtur esse ὂν ἢ ὄν; 2. 238. 2.
 Vinorum cur tot sint genera? ibid.

- quale sit in primis qualitatibus? siue
an omne calefaciat? *ibid.* 3. 4
- Vinacea, *ibid.* 12
- Vinum abs. reprobatur, 2. 13. Card. be-
ned. 2. 50. 12. enulatum, 2. 108. 6. Eu-
phraf. 2. 89. 3. Guaiacinum Hippo-
cras, 2. 128. 37. lil. conual. 2. 132. 4. Mal-
uat. nostrum est picatum, 2. 125. 69.
Mandragrite, 2. 140. 21. Muscat. fact.
2. 110. 7
- Viola, in Offi. vſitata, 1. 41. 1. viola
ſimpliciter dicta, eadēque Martia,
ibid. 2. cuius planta Violaria, seu Ma-
ter viol. *ibid.* est diuretica & ſoporife-
ra, *ibid.* 4. purgat, *ibid.* 6. qua doſi?
7. ſuccus viol. *ibid.* 11
- Viola calathiana, 2. 102. 1
- Virga aurea, 2. 69. 1. quid ſit apud vert.
ibid. 23. quæ facc. *ibid.* 24
- VIRGILII locus exponitur, 2. 81. 31
- Viſcum ſuper quibus arboribus? 2. 153.
10. quernum cur tantæ dignationis?
ibid. 13. Dod. id impugnat, *ibid.* 14
- Vitex duplex, 2. 6. 3. quæ in Offi. partes,
ibid. 5. aſparagi eius, *ibid.* 6. cal. an frigi-
gid. ſit? *ibid.* 7. caput peti, *ibid.* dolo-
rem capitis & facit, & tollit, *ibid.* 10.
11. eſt *ἀγριος*, *ibid.* 2. 11. an ſem. ſubſtitui
poſſit aſpalatho? 2. 25. 7
- Vitis vinifera, 2. 238. 1. ſylv. *οἰαίνθη*, la-
bruſca dicitur, *ibid.* alba eſt Theoph. 1.
5. 1. Idæa Theoph. 2. 156. 28. alba &
nigra Dioſcor. eſt Bryonia.
- Vitriolaris, ſeu Vrceolaris, 2. 170. 1
- Vlmi cortex, 2. 238. 1
- Vng. de Artanita, duplex epomphali-
cum, 1. 11. 6. ex cort. Caſtan. 2. 54. 12.
Citrinum, 2. 12. 6. Comitiffæ, 2. 54. 12.
Crocinum, 2. 74. 12. dialthæas, 2. 139.
6. epuloticum ex Ladano & Chamæ-
leonte, 2. 110. 7. Enulatum, 2. 108. 12.
Hederæ, 2. 107. 10. Malobatrinum, ſeu
Fol. 2. 138. 2. Martiatum magnum, 2.
73. 4. Maſtich. 2. 125. 21. de Matrifyl-
uia, 2. 43. 7. ex panno linceo, ex chaſta
veteri ſeu noſtra, 2. 133. 10. popul-
- neum, cal. ad frig. ſit? 2. 182. 4. de
Reſ. mag. 2. 125. 62. rub. puerorum, 2.
13. 5. de Tabaco, 2. 111. 21
- Vinctuoſa, herba, 2. 67. 7
- Vngula cab. aquat. 2. 163. 16
- Vocabula vti deſita non vſurpanda, 2. 1.
92. 1. quæ poſita ſunt certis ſpeciebus,
illa ſinere oportet, 2. 181. 2. 2. 41. 2
- Vogelneſt, dauci ſpecies, 2. 81. 4
- Volha ſeu Volga, fl. 1. 29. 1
- Vrtica in Offi. duplex eſt, 2. 240. 2. ha-
bet partium tenuitatem inſignem, *ib.*
quouſque ſit calida? *ibid.* 5. ſemen eſt
ſtatuofum, *ibid.*
- Vinea ſeu muſcus arb. 2. 153. 3
- Vulneraria potiones quid faciant? 2. 69.
25
- Vulneraria herba, 2. 43. 3
- Vita criſpa. *Vide Ribes.*
- Vua quercina, 2. 190. 1
- Vua paſſæ ſeu Corinthia, 2. 238. Condi-
tæ, *ibid.* vuas ſeruandi apud Turcas
ratio, 2. 86. 15
- Vvularia, 2. 113. 1

T

ΥΔΑΤΑ κρύμας, 2. 66. 42.
Ἰππύρας, 2. 154. 10.

Τριαρ. viſci nomen Arcadicum, 2. 153. 10.
Reliqua vide in Hippocr.

Φ

Φακ. σινυλο. βολεοπιπύριον, 2. 124. 10

Φάρμακοι λαπύριον & ἀλαπύριον, 2. 121. 1

Φιγύριον, 2. 234. 17

Φιλύριον, & φιλυρία, 2. 227. 1

Φόλιος, φολιός, ἢ φόλιος, φολιός, 2. 233. 1

Φόβια, loba non lobi, 2. 230. 1

Φόβιος Gal. & Pauli obreptitium, 2. 110. 1

Φύκος, φοίγιον, 2. 193. 18. ab hoc eſt Phucus,

differeſs à Fuco, *ibid.*

Φύμαμα, 2. 110. 3

Φύλοι ἀρρενεζόντες, & θηλυζόντες, 2. 1. 7. 2

Φύσημα ἐλαπτοι, ππύριον, σποδύλιον, 2. 125. 4. 5.

51. & 57

X

XΑΒΑΝΗ apud Lat. fit Galbanum, 2.98.1
 Χαλιδόρια & χαλιδόριον, vt differant? 2.63.1
 Χαλκός, vnde χαλκός, 2.98.4. Hinc χαλκός ἢ χαλκώωτ auicula ἑκπρις, ibid.
 Χειροπλῆξ, non χειροπλῆξον. Vide Lex.
 in πῆλξος, 2.13.3
 Χρῆς σιδουδῆς, 2.181.19
 Χρυσήμιλα, 2.181.31
 Χρυσόβασις, 2.168.4
 Χρυσάσθμοι, ἐκτίθηται, κυτάνηται, λευκάνηται, μαλαίνηται, 2.62.1

*

ΨΑΦΑ, Aëtij, 2.280.1

ZAFFARAN, Zahafferan, 2.74.2
 Zambach vel Sambach. 2.115.2
 Zēa siue spelra, 2.230.9. Zēa duplex, ibid. 8. Zeopyrum, ibid. 9
 Zedoaria, Zedera, Zadur, 2.141.7. est Costi species, ibid. 7.2.71.12. condita, 2.141.7. Semen Zed. Offi. ibid.
 Zerumbet, Zurumbet, ibid.
 Zibebæ, 2.238.10
 Zingiber vox barbaræ, 2.241.1. est radix, sed non piperis, ibid. tota planta, ibid. 2. fuscum, ibid. 5. assatum, ibid. conditum, purgans, ibid. 5. 6. facc. ibid. 4
 Zizipha Plinij & Col. 2.117.2
 Zythus & Curmi vet. 1.22.4
 Ζώπασα, 2.125.76
 Zz. hæc nota ζμύρις, seu Myrrham significat, non Zinziber, 2.354.6

F I N I S.

C A S P A R I
H O F M A N N I.
 DOCTORIS MEDICI,
 PARALEIPOMENA
 OFFICINALIA.

D I V I S I O O P E R I S.

QUAE Officinas ingrediuntur, sunt ex triplici rerum genere, *Animalium, Plantarum, & Metallorum.* *Plantarum* quia latissime patet, ideo primo loco exsecuti sumus duobus libris. Restant duo alij, alter quidem de superiori genere: alter autem de inferiori, in quibus ~~ero~~ parciore. Quod ergo attinet ad animalia, diuidam negotium in tres partes, prout vel tota animalia quærantur: vel particulæ illorum: vel excrementa.

S E C T I O P R I M A.

I. DE TOTIS ANIMALIBVS.

D E V I P E R I S.

CAPVT I.

A. Is do locum principem, quia Trochisci Viperini locum habent in principe alexipharmaco, *Theriaca* Andromachi nobis dicta. De his scripsit erudite, sed stylo monstroso, Baldus Ang. Abbatius, Eugubinus, quod opus excudi curauit Noribergæ 1603.

Collega olim meus, DD. ERNESTVS SONERVS, &c. Ex hoc tria potissimum mihi sumam. I. *Viperam* dici quasi *Viniiparam*, & esse coitum illarum, vt ipse pingit & describit, mare & femina arctissime in se complicatis, quod se vidisse aiebat nobis in Italia, cum per montana Silesiæ, *übers Riesen gebürg*, D. IOAN. RANTZENBACH, Goltbergensis, iter faceret. Habet hæc Matthiolus quoque in Dioscoridem, *lib. 1. cap. 16.* quæ sibi arrogat Imper. 28. *Nat. hist. f. 777.* & qui mox *f. 790.* pingit viperam parientem.

B. II. Venenatissimam esse bestiam: sed venenum habere in ore circa dentes in vesiculis, quod mordendo subito infundit in vulneratam partem. Habet autem, quod sæpe vidimus in Italia, cum ad Trochiscos parandos occiderentur viperæ, amputato capite, & caudâ, mas quidem vnum ~~habet~~ dentem, tenuem, hamatumque, instar spinæ piscis, quem vesicula ambit, pellucido humore plena: femina autem vtrinque duos, pariter vesicis indutos, è quibus subito emitrit humorem dictum, si postquam caput amputatum est, cultrum vel securim ori admoucas.

C. III. Hoc quidem in loco venenum tantum esse, reliquum autem corpus non innoxium tantum esse, sed & alexiterium, quod & proprium venenum, vt aliorum *insectarum*, ex interioribus ad exteriora pellat, & hac ratione longæuos faciat. Et abiicitur quidem caput propter venenum: cauda autem, non propter vllum maleficium, sed quia ex-

carnis. His ego IV. iungo, nec ab Abbatio, nec ab vlllo alio (quod ego sciam) tactum, quomodo Gal. principio II. *Simpl. & cap. 12.* *ἡ δὲ τὴν πρῶτον* (iam enim ita fino) dicere possit, se curam Elephantiascos occēpisse per imitationem, cum tres tantum historiæ priores effectum adscribant veneno vipereo: duæ posteriores, vel de carne viperina comēsa, vel de Theriaca loquantur?

D. De Carne afferam historiam ex Porphyrio Tyrio, *lib. de abstinentia à carnibus*, quam olim etiam *App. Post-cur. cap. 181.* dedi, de seruo Crateri philosophi, qui Elephanticus desperatus curatus est esu serpentis (sic ille) *ἡ δὲ τὴν πρῶτον* *οὐκ ἐστὶν*, describente Gal. *οὐκ ἐστὶν* in illo de *Simpl.* Ambigit inter venenum & carnem Solenander 1. *Cons. ult.* cum viperas viuas concidit, in aqua hordei coquit, quo hordeo enutritas gallinas, & iam pennis nouis amictas, Elephanticus proponit comedendas. Carnem ipsam expresse etiam vult Aëtius, *lib. 13. cap. 123.* Orib. 3. *Morb. cur. 62.* præcipue Gal. 2. *ad Glauc. pen.* Et his ratio adstipulatur. Per vices enim sumpta caro cocta sensim etiam expellit virulentum humorem.

E. Interim & alterum est scriptum, vide dictū Abbatiū, *cap. 27.* Quo loco illud non est omittendum, Viperas legitimas fuisse notas omnibus seculis, præterquàm patrum nostrorum memoria, qua Auicennistæ regnabant. Cum enim Græcæ linguæ ignari essent, *ὡς δὲ ἔστιν*, quod diminutiuum est *ὡς δὲ ἔστιν*, & in genere significat omnem bestiam atrocem, in specie inter alia viperam, accommodarunt vocem nescio cui serpentum generi, & detorta è Græca voce, Thyrum vocarunt. Hunc errorem primus detexit Leonicenus, monitus ab Ill. Lucretia Ferrariensi duce, physicarum rerum studiosa, *scripta* ad illum *epistola*, quæ aliis eiusdem Leoniceni opusculis annexa est, Basil. anno 1529. in qua ostendit, *Marassos* Italici dictos esse veras *ἡ δὲ τὴν πρῶτον*, à priscis olim vsurpatas.

F. Assertio ipsius est *f. 266. dictæ edit.* & mox in *alt. ep. f. 309.* In fine prioris ait, se de eodem negotio scripsisse ad Alexand. Farnesium Cardinalem.

TROCHISCI VIPERINI SEV Theriaci.

CAPVT II.

A. **D**ISPVTATIO longa est, & tædiosa, quando venandæ sunt viperæ? Prouoco ad morem, in Italia obseruatum vbique locorum, *ADVLTO IAM VERE*. Tum enim videris in foro venales, quo modo captæ sunt. Ratio capturæ Patauij est. Montes Euganei castaneis abundant fruticescentibus, quæ in arborem (inquam) non assurgunt. Horum baculos, semiulnam aut paulo amplius longos, crassos ita, vt manum implcant, cum corticibus tamdiu tundunt, vt lignum possit eximi, relicta inferius parte aliqua, qua possit tubus comprehendi. Hos tubos collocant sub noctem inter fruteta dicta, & altero mane veniunt tentatum, quid ceperint. Si graues sint tubi, certi sunt de præda, ideoque operculum, quod paratum habent, imponunt foramini, & ad urbem properant, venduntque pharmacopœis, qui in vitris infra capacibus, sed collo oblongo præditis, seruant sine cibo tamdiu, vsque dum tot conquissuerint, quot opus habent.

B. Tum vero oritur altera disputatio, quando necandæ sint? Galenus vult *τῶν ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν, recentēs ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν*, recentes à captura cultro subiiciendas esse. Quod cum fieri non possit propter causam dictam, reseruant ferè in alterum mensem. Quæ causa est cur Paulinus in *tract. de Vip. Venet.* 1604. illud *ἄν* extendat ad diem vsque 30. Dicis, annon emaciantur interea, & fiunt trochisci parum efficaces, siquidem sine cibo seruantur? Non. Est animal, calore quidem influente debili: infuso autem forti. Ideo propter illum quidem parum appetunt, propter hunc verò etiam parum digerunt, quia in vitris quietæ iacent, & in orbes conuolutæ. Vbi igitur commodum patrifamilias, accedit ad opus, & effusis singulis, primum quidem vel cultro forti, vel bipenni aufert caput, non quatuor digitorum latitudine (quorsum enim iactura tanta carnis!) infra, sed immediate: deinde autem caudæ tantum, quantum ferè ex carne est.

C. Tum verò minister accipit intrepidè corpus, pellem detrahit, interanea eiicit, corpus in catinum, aqua frigida plenum, deponit, in quo sursum deorsum voluitur, ac si viueret, mox desidet in fundo. Iam

deinceps traduntur matrifamilias, quæ & coquit in aqua, addito anetho, & spinas eximit, & tundit carnes in mortario, &, addito pane bis cocto, albissimo, puluerisato, sed cum aq. decoct. subacto format pastillos rotundos, qui plani fiunt, dum signum viperæ imprimitur. 41

D. Hi postquam siccati in umbra fuerint, illinuntur oleo denique caryoph. Ind. aut aliquo alio, loco Balsami Arabici. Hoc loco non possum non meminisse quæstionis, Noriberge inter Medicos & Pharmacopœos olim ortæ. Cum enim Trochisci dicti, in exhibitione materialium ad Theriacam componendam selectorum, apparerent muci di, reprehensi sunt Pharmacopœi, quasi minus diligentes. Illi verò cum excusassent se debito modo, quæstionem instituerunt, annon liceret sibi, allatis Venetiis viperis viuis, parare hos Trochiscos, ut omnis suspicio abesset? Responsum fuit, non. *Die viperæ Kehmen dadurch von ihrer weide*, & daturas propterea trochiscos parum efficaces. Quia in re licet mihi dicere, quod res est, profecto erratum fuit.

E. Si enim legissent Leoniceni in *Epist. præscripta* iudicium, quod secutus fuit Oddus in *lib. de Ther. & Mithrid.* cum toto collegio Patauino, cognouissent, ex Ægypto etiam allatas vipers aptas fuisse iudicatas trochiscis his faciendis. Nolo ego plura, ne inuidiam mihi conciliem. Tu vide Paulinum *cap. 13. dist. 10. epelle*. An licet exinde petere mihi duo signa, quibus dignoscant refractarij vipers adhuc vegetas? Horum alterum est, *si inquit stricetur, cum caput illis præscinditur, abunde sanguinare*. Alterum, in frigida diu, & fortiter moueri.

THERIACA ANDROMACHI.

CAPVT III.

A. VDEBO heic facinus insignitum, conabor eleuare auctoritatem Principis alexipharmaci, vti vocabam. I. Natura quidem ipsa componit, ut in Rhabarbaro videmus, & aliis, quæ sunt heterogenearum partium, & ars potest & debet illam imitari: sed non frustra cumulare oportet plura, quam par est. hoc factum esse in hac compositione, probo II. loco ex Syluatico, qui *1. Ther. 7. & seq.* sex quidem constituit ordines: sed singulorum rationem addere superfluum esse putat. Superfluum verò, ô Syluatice? Ita scil. excusas impotentiam tuam. Ego verò iubeo te causam dicere, cur tot calidis remissa sint tot frigida? Imò cur Opium, an ut habeat varium ratione ætatis temperamentum? *lib. 2. cap. 4.*

B. Hoc fit sine exemplo, nec caret res periculo. Periculum ostendit dudum Auerroës, cui nondum satisfacisti *eiusdem lib. 2. cap. 2.* Sed nec Iul. Alexandrino, *ibid. cap. 29.* Vult is, *in tr. pec. Notis in Gal. addito,* nec in peste locum habere, nec in febribus pestilentibus, ob siccitatem, Mitridatio maiorem, & hecicam minitantem. Tibi vero satisfacere animus non est, quod quivis alius id possit, quem præconcepta opinio non fallat. Hoc tantum dicam propter eos, qui sudoriferam esse volunt propter Opium. Tam falsum est, quam quod falsissimum, etsi de fermentata dicant se loqui. Est sudorifera propter ingentem calidorum sylviâ, de qua cum ratione dicam, numerasse authorem, non pensitasse.

C. III. Priuatim de viperis dicam, medicinam esse Elephanticis propriam, quæque totum corporis habitum immutat, & cum simpliciter alterantibus nullum commercium habet, cum instar ignis purgatorii agat, destruendo potius, quam ædificando quidquam. IV. Iis, qui experientiam crepant, ostendo illud Massariæ, l. de peste, Videant, an *satis tuta sit experientia.* Equidem video, tantæ esse famæ, ut non credatur fallere posse. Quod ipsum in causa est, cur exitus quidem felices diligenter colligamus: *non minus autem & mortes nec animadvertimus.* Hoc apud nos tanto frequentius fit, quo securiores sumus in usu ipsius ante iustam ætatem. Sed nec temperamenta discernimus. Validum est medicamentum: ideo validum requirit subiectum.

D. At quis decempedam nobis præbebit, qua vires dimetiamur? Præcipue iam decumbentium? Hæc pauca ego ex multis afferre volui, VT MONEAM, etiam senes, qui sæpe confidentiores sunt quam prudentiores. Vide Disputationem Massariæ de *abusu Theriaca in febribus Pestilentibus, Patavij in 4. 1591.*

THERIACA SINE VIPERIS.

CAPVT IV.

A. **N**OTUM esse potest, multas olim fuisse antidotos contra venena, quibus cum *melore*, ut viperas appellabant veteres, nihil commune, quarum hæc quasi in transitu meminerò. I. est *Thev. Diatessaron* dicta, quod ex quatuor simplicibus cal. Gent. baccis lauri, myrrha, & aristol. rot. melle exceptis, fiat. Habet insignem vim calefaciendi & siccandi, qua etiam, loco magnæ illius, utimur in pauperibus, in peste pecorum. Curaui senem paralyticum ex apoplexia, qui præcipue lingua erat impeditior, qui sub nomine *Sprachblasterverg*

petebat ex Offic. nostra, postquam effectum sensit. Hæc aliquando est compositior, (vt nunquam quiescimus) cum additur Bolus, Dictamnus alba, Scordium, Tormentilla, Zedoaria, &c. & dicitur *Theriaca pauperum*, cum adduntur illa ipsa, quæ dixi. II. est *Theriaca Villanouami*, quæ & Guidonis seu Papæ, quæ tamen recipit *Theriacam Andromachi*. Vide in *Dispens.*

B. III. Est *Mitridatium Damocratis*, ex 2. *Antid.* 2. magna compositio, de qua notandum venit, longiuscule (infra sc. Ther. Andr.) abesse, tam in cal. quam in sicc. præcipue propter Trochiscos viperinos. IV. Est *Mitridatium Cleopanti*, vt Galenus appellat, seu *Cleopatri*, vt Aët^{ius}, utrobique vitiatum, sed correctum in *Dispensario nostro* à Camerario, vt puto, cui libenter relinquo. V. Est *Mitridatium Andromachi*. VI. Est *Elect. Angelbergij*. VII. Est *Antidotus Matthioli præseruatiua*, cui subiicitur *Curatiua*. VIII. Est *Alexiter*. contra pestem, cui proxima est alia contra pestem pro pauperibus, itemque alia *Marstaleri*, quas præcedit *Elect. camph. Kegleri*.

C. IX. Est *Esdra Antid.* duplex ex Aëtio. X. Est *Aurea Alexandrina Nic. Alex.* magna confusio. Summa, sumus diuites promissis: Imò verò habemus etiam *Confectionem Liberantis*, nescio cuius, de qua videntur sibi quidam certi, quod præferuet: sed falluntur, vt iam alibi dixi. Habemus & *Confectionem cordialem Al. Benedicti*, quæ cum prior de loco certat. Certat & alia *Liberantis, Austriaca* cognominata, vel de bolo. Non minoris vult esse *Conf. de Rad. Angelica*, de qua supra. Necnon *Conf. dua Imperatoris dictæ*. Tandem sunt tres pulueres, *Rubeus Caesaris, Bezoardicus & Saxonicus*. Sunt infiniti alii in aliis *Disp.* & præcipue libris de *Peste*, quibus omnibus deuoratis, hæc tandem fabula restat, MORTVVS EST PESTE.

D E R A N I S.

CAPVT V.

A. B animali calidiss. venio ad frigidiss. siquidem non respuis hanc distinctionem. Apud Græcos dudum sunt vocabula, βάτραχος, ὀφίως, & ῥέας ἢ ῥέας. βάτραχος & βατραχίον proculdubio est rana palustris, de qua heic agimus. ὀφίως est terrestris, illa, quæ Latinis *Rubeta* vocatur, quod sub rubis degat, de qua non agimus, ob suspicionem veneni septici, quod à Bufonibus in coitu creditur accipere. ῥέας est animalculum illud caudatum, quod dicitur *satura ra-*

narum. Hæc apud authores confundi non dubito. Vide *Notas in Gal.* 7. κ. 86. 12. Nostræ Ranæ an olim fuerint edules, nescio. Nostram certe multi lasciuiunt in illis. Cum Argentinx essem anno 1592. σκώληκες mei valde delectabantur posteriori illarum parte, quam in oleo frigeabant.

B. Ego vero nunquam adduci potui, vt gustarem. Detestor vero etiamnum ob metum, de quo dixi, Apud Dioscoridem, Galenum, alios, inueneris & *sanguinem* illarum, & *cinerem* vstarum: in Officinis habemus *oleum Ranarum* Mesue, quod fit decoctis illis in oleo sesamino. Vfus est pro Narcotico in feruentissimis inflammationibus externarum partium, præcipue in podagra. Nostri Chirurgi tutius incendentes verno tempore, cum plurimum coaxant, seminium illarum extendunt super panno lineo, & siccant sub Sole, cuius particulam tantam, quanta opus est, abscindunt, & loco affecto imponunt. Verumtamen ne sic quidem præstare possunt, quo minus valde debilitetur pars.

D E E R I C I O.

CAPVT VI.

A. **I**Ta in Officinis scribitur. Apud alios *Hericius*. Apud alios *Eri-nacens* vel *Herinacens*. Apud alios Græcum *Hystrix* est, ὑστρίξ ἢ ὑστρί-ξ. Apud alios ἢ πικροστυγίαν, ἰχθυς, ἢ. Quod ad professionem meam, in re plantaria iam animaduersum est ab aliis, apud Gal. quidem recte scribi ἰχθυς: apud Dioscoridem autem falso ἰχθυς. Et rursus, ἢ ἀκανθὺς apud Theophrastum, aut plantam peculiarem signat, quam Bauhinus in *Pin.* dat fol. 380. aut plantæ partem, quæ alias ἰχθυς, & est ἢ ἀκανθώδης κατὰ τὴν Belli apud *Clusium* fol. 310. In re animali duo sunt Echini, alter πικρὺς, ἢ θαλάσσιος, de quo multa Arist. ἢ χροῖς, apud Dioscoridem lib. 2. cap. 2. qui vno verbo ἀκανθόχοιρος, ἢ χοιρίχθυσος dicitur.

B. De marinis, præter ea, quæ Diosc. habet, Gal. scribit 3. *Alim.* 38. quod sint edules. Genera & picturas vide apud Rond. lib. de *Pis.* ult. c. 19. & seq. Arist. 5. *Gen.* 3. contra strangurias laudat. De terrestri temere Matth. quod sit animal frigidi temperamenti. Ego vidi heic, ex Africa delatum, iracundum, & malignum, quippe quod crebra iacula vibrat contra spectatores, etiam non irritatum, grunitu similem vocem habens. Hæc omnia caloris sunt indicia. Accedit, quod Dioscorides inter alia habet, Elephanticis, & Cachecticis conuenire τὸ αἶμα σκληρύνειν τοιοῦτον. Hinc colligo, vsum quidem fuisse olim, qualis hodie Mumix est: Carnem autem

*sp. al. quid vis,
quinda*

frica

autem ipsam, quoad Calidum *σίμφυτον*, seu materiale, quatenus distinctum est ab *εμφύτω*, seu formali, habere non minus elementi ignei, quam viperina nuper dicta, quo possit mutare morbosum corporis temperamentum, & in statum naturalem reponere.

C. Intelligo usum cineris Ericij nostri esse *αὐτὸς πᾶς ἀνυπόδρατος*, quos iuuare non potest, nisi usus sit continuus. Cum enim vitium pendeat à corrupto temperamento sphincteris vesicæ, nisi exsiccatio eousque procedat, vt fiat ex flaccido & insensibili rigidus, & bene habitus, nihil effectum fuerit.

DE MUMIA.

CAPVT. VII.

A. Σ ΚΕΑΤΕΥΣΙΣ prædicta duo mihi mandat. Alterum, vt explicem ex *cap. 27. seq.* Alterum, vt exponam discrimen inter hanc, & humanam Ægyptiorum. In loco illo, è quo explicatio peti debet, & transpositio est, & obscuritas in versionibus. Ita ordino, *καλὴ κατωκίητος, δίχα ὅτι ὁνὶς σκελετούσιν δι' αὐτὸς, & ἀεὶ ἀρλεχθῆσιν, & ἔπειτα ὡς σκεῖ.* Ita verto, *Mustela domestica, abiectis interaneis, salita & infumata, & postea in umbra siccata.* Quis non videt, primam actionem deberi heic salituræ? Et ita fit hodièque in Saxonia & Thuringia. Eiusdem enim originis incolas esse, ostendit eadem victus ratio.

B. Hanc sequi infumationem, & ratio & consuetudo iubet. Hanc latere *ὡς πᾶς ἀεὶ ἀρλεχθῆσιν* mihi persuadeo, partim, quod infumatio fit suspensis supra ignem quidem carnibus, sed ita ne flamma contingere possit. Tandem siccatio fit, cum seruatur in loco sicco, *in der Rankkammer*, vt Saxones vocant, & ita de *σκελετούσις* carniū edulium: *σκελετούσις* Ægyptiam corporum humanorum descripsere Diodorus Sic. *lib. 1.* & Herodotus *lib. 2.* Huius tota actio ad me non pertinet: pertinet autem materia: Consentiunt duo dicti in vnguentum seu oleum Cedrinum, quod est *Cedria* (non *Cedrea*) Gal. hodie, *oleum de Cade*, vt Clusius, Scal. alij nobis dicunt: at Strabo *lib. 16.* *Pissasphaltum* nobis dat. Distinguunt plerique, inter hos Scal. *Exerc. 104. numero 9.* Chioccus *in Musco Calceol. sect. 6. fol. 696.*

C. Alia diuinitum erat conditura, quæ fiebat non simplici aliquo, sed composito, ex aloë, myrrha, croco, cedria, &c. alia pauperum, & fiebat pissasphalto sola. Cum igitur de Mumia Arabum quæritur, quid sit? Non potest responderi simpliciter: sed est id, quo condic-

bantur olim corpora Ægypt. Syrorum, Iudæorum, aliorum populorum, non autem carnes ipsæ. Hinc intelligitur infelicitas maiorum nostrorum, quibus vendebantur carnes arefactæ furum suspenforum, cum elogio, esse corpora itinerantium in Arabiæ desertis, obrutorum arenarum procella, & sub arena exsiccatorum. Sed neque nos extra fraudem sumus, qui corpora conditorum Ægyptiorum ingurgitamus, si quando contingat ruptura aliqua interior, vel vt Bauhinus in *Matthiolum*, sanguis grumofus alicubi lateat.

D. Sed & absque casu fortuito non sunt, qui pro delitiis habent istas spurcicias. De Francisco I. Galliæ Rege sapientissimo, scribit Bellonius 2. *Obferuat.* 47. nusquam profectum esse, quin secum haberet mumiam & Rhabarbarum. A Saxonibus audiui, nullum apud ipsos conuiuium transigi posse sine *Mummei*, vt appellant. Ita olim sine lasere, & hodie Indi sine asa foetida nihil comedunt. Hinc, qui in Ægyptum eunt, afferre secum solent talia cadauera. Vidi Patauij femineum pene integrum apud Franciscum Macop, Gandauensem. Vidi alicubi pictum, & coronatum, tectum adhuc linteo superiori.

E. Radzevillius in *suo Hodæp.* scribit, se voluisse secum in patriam duo talia corpora ferre, sed in mari singulis noctibus vexatum à duobus atris diabolis, abiecisse in profundum, & liberatum à molestia. An fuerunt *nemroquia*? Qua de voce ego alibi. Aliis enim non accidit. Recordor D. Iac. Fetzerum I.C. mihi & aliis heic Altdorsij narrare, cum non procul Cairo in crypta quadam quæreret tale corpus, superuenisse equitem Turcam cum magno clamore, *Quid rerum heic ageret?* Respondisse se, quendam ex maioribus suis, in Ægypto mortuum, mandasse literis suis, abirent ad Rùmæos (sic illi appellant omnes Occidentales, vt Bellonius alicubi scribit) & se quoque per occasionem illuc ferrent. Hunc se quærere. Vnde hoc scis? inquit alter.

F. Ex hoc libro cum respondisset, porrecto simul German. lib. Euangeliorum: ibi tum abiisse quidem illum, se autem inuenisse duos pueros, quos secum Noribergam tulerit.

*DE GALLINIS, CAPONIBVS
& Gallis.*

CAPVT VIII.

A. **H**ABENT Florentini in *Disp. suo Aquam deſtill. pullorum gall.* pro inſigni reſumptiuo. Hinc habent noſtri. Eodem ſcopo habemus inde *aquam cap. deſtill.* In ſpecie contra anguſtiam peſtoris aliam cum herbis appropriatis. Vtuntur illi & *Polo peſto* dicto. Colon. deſcribunt & *ius galli veteris* purgatorium, cuius Maſſaria mēminit in *Aſthmate*.

*DE HIRVNDINIBVS CVM
nido ſuo.*

CAPVT IX.

A. **X**ΕΙΤΑΩΝ, *hirundo*, auis nota eſt, ſolita per hyemem ſe abſcondere inſtar animalium *φωλεώσται*, & ſub veris initium redire, qua de re Ariſt. 8. *Hiſt.* 16. Eſt huius nominis piſcis quoque, quem vide apud Rondeletium, alios. Tota quidem auis comburitur, & vel puluis ipſe per cannulam in fauces inſpiratur, vel potius, addito melle fit linimentum pro affectibus ſynanchicis, vt Galenus habet II. *Simpl. cap. proprio*, 6. κ. η. 1. Priuatim autem nidus ipſarum in iisdem affectibus expetitur pro emplaſtro, quia valide diſcutit, eodem 6. κ. η. 3. Cerebri etiam vſus eſt in ſuffuſionibus, de *Ther. ad Piſ.* 9. ſi modo liber ille locum apud te habet. Vſus eſt in *Diabeſaſa* 6. κ. η. 6.

DE HIRVDINIBVS.

CAPVT X.

A. **D**ICITVR *sanguisuga* quoque, *αἷμα* Græcis, cuius vſus in hæmorrhoidibus ciendis pro melancholicis, de quo opere practico habet Galenus (ſi modo non Oribasij eſt) peculiarem librum. Memini ADAMVM BRUXIVM, Sprottau. inſignem
Mmm ij

melancholicum, contemnere remedium, postquam vidit trahere non nisi tenuem sanguinem. Sed oportet repetere, vt vel ratione vacui iuuent. Crediderim contusas, & podagricis applicitas, esse narcotici loco. Eadem ratione & cochleæ domi-portæ, & limaces prodesse possunt. Narcotica enim sunt omnia illa animalia.

DE CANCRIS MARINIS.

CAPVT XI.

A. **I**Ta loquor, vt separem *Cancros fluuiatiles nostros caudatos*, quos inconulto admittunt quidam, cum Gammari sint. Sunt autem marini illi, qui caudam corpori appressam habent, & simpliciter *καρκυνοὶ ἢ καρκῖνοι* vocantur. Horum vltorum cinerem ex Italia petitum, velim in Officinis proflare, propter encomium Galeni, qui *11. Simpl.* ait, se neminem eorum, qui à cane rabido demorsi essent, periclitantem vidisse, si modo demorsi recte vsi essent hoc puluere. Refert autem ad authorem Æschrionem, qui certo cæli positu vrebat. Galenus ait, agere proprietate substantiæ, de quibus velit peculiariter scribere. Sed factum non est, fortassis reuerentia Pelopis præceptoris, qui negabat occultas proprietates, vt hodie vocantur.

DE LUMBRICIS TERRESTRIBVS.

CAPVT XII.

A. **M**EDIAM esse producendam, si non credis Q. Sereno, corripas licet per me. Quæritur, cur natura tot fecerit in illis interstitia, perinde vt in plantis culmiferis, & quibusdam ferulaceis? An interstitia illa sunt loco medullæ, adeoque cordis? Cæterum, lumbricos esse inter animalia frigida & narcotica vt facile credo; ita non credo, ab $\frac{3}{4}$ ij. vini corrigi frigus illud ita, vt neruoso generi roborando, hoc est calefaciendo satis sit *oleum*. Hinc mecum est Massaria, *1. præf. 16.* quod est de *Paralyfi*. Quin in emolliendis duritiebus, puto vinum vehiculum præbere humiditati bestiolarum illarum. Eum in finem alicubi abluuntur vino, antequam bulliant. Hæc ego dico de oleo simplici *Compositum* Montagnanæ cum oleo vulpino propius accedit ad neruorum affectus. Ipsi lumbricis sæpe feliciter sum vsus in lumbricosis.

D E V V L P E.

CAPVT XIII.

A. **N**OTVM est animal vafritie sua, ideo calidum esse facile credo. Hinc *oleum Vulpinum* confit, proculdubio calidum, cum partium tenuitate, quam habet à tenui animalis sui sanguine. Ideo in affectibus neruorum frigidis præ aliis egregie facit, adeoque mirabile est, vt quidam loquuntur. Et Galenus scribit 11. *Simpl.* tam potens esse digestiuum, vt arthriticos quosdam perfecte curarit. Addit, paratos fuisse pro talibus ingentes *πυλινε*, vt descenderint in illos ægri, & diu ibi federint. Et quia oleum, in quo hyæna cocta fuerat, potentius esse ait, iure inquirimus in illud animal. Certe *ciuetta* nostra non est, vt Bellonius vult. Ex varietate pellis colligo, *panthere* speciem esse, & quidem illam, quæ odoris suauitate allicit ad se animalia minora. Hinc intelligitur, cur hyænae oleum sit præstantius. Iam addo, lege, quæ Busbequius scribit, *Epist. 1. f. 63.* & dices vatem me fuisse. Nihil enim deest, præter nomen Pantheræ.

D E F O R M I C I S.

CAPVT XIV.

A. **V**Svs olei formicarum, quem tradit Disp. nostrum, quia infamis est, substituo ego alium. Certum est, succum emitte valde acrem, si contrectes. Si iniicias in aceruum illarum florem, aut Ceruicaræ aut Alcææ, aut alium talem, quæ prima supergreditur, dimittet succum, & subito decolorabitur flos. Hinc credo, argumentati sunt illi, qui pro infecundis pararunt balneum formicarium, ad recalfaciendum, non vterum tantum, sed & totum habitum. Ex his ego elicio, *oleum formicinum* esse insigne *ματισονχηριου*, quod de *Vulpino* etiam Galenus prædicat. Quo verbo intellecto, quia negotium facultatum fit expeditum, nihil dicto amplius.

D E S C O R P I O N I B V S.

CAPVT XV.

A. **D**E terrestribus loquor. Hi vsi dantur in extremis calculi tormentis. In Officinis duplex est *oleum*, simplex & compositum, vtrumque Mesue, vtrumque ex viuus scorpionibus. Præter hæc est aliud *Compositum* Gregorij Carauitæ, Chirurgi Bononiensis, quod Matthiolus describit, *pres. lib. 6. in Dioscor.* & miris laudibus effert. Quamobrem me quoque inter alia illo armaui, cum anno 1606. pestilentialis heic essem. Cæterum, quale scorpij venenum sit, video dubitari. Eos ego miror, qui pro frigido declarant! Longe aliter Dioscorides, cuius *dicto lib. 6.* hæc sunt verba, *πῶς συχθῆναι ἐν τῷ σώματι ἀρχεται φλεγμῶναι.* Longe aliter Nicander, *in Theriacis*, cum de secundo genere ait,

Τὸν πυρρὰν καὶ τὸν

Velox admonit incendium (puta febrile)

vt ego verito.

B. Nimirum hoc est sciendum, non omnem scorpionem esse *ιὸν*. Præterquam enim, quod Nicander id scribit de primo suo genere, Matthiolus de Tridentinis diserte ait, innocuos esse. An Patauini quoque sunt? In vallo enim Patauino videri possunt albescentes niue montes isti. Ideo obstupescere amplius nolim, si intuear aliquem pungi, nec tamen vllum symptoma accedere. Accidit enim tale quid, cum ibi essem. Sed qui ictus erat, referebat causam in puluerem serpentinum, *Schlangenpulver*, qui tum incipiebat clarescere. Quidquid sit, calidum est venenum, cum partium tenuitate insigni. Ideo in calculo lumbis inunctum, lapidem non dissipat, vt Dispensator noster loquitur, sed insensilem transpirationem promouet, vt digerantur humores, quos dolor attrahit.

DE SCINCO MARINO, QVI & Crocodilus terrestris.

CAPVT XVI.

A. **P**RÆFERVNT quidem tabulæ nostræ integrum animal : sed *Electuarium diasatyron* vult caudas, & lumbos. *Miurid. Damocr. 2. Antid. 2.* ventrem tantum. Vnde colligas, diuersas partes diuersa posse. Imo cum Dioscorides carnes circa renes, *Gal. 11. Simpl.* renes ipsos Veneri ciendæ commendet ; at vero cum *Plin. lib. 28. cap. 8.* rostrum & pedes : videor mihi tale quid inde colligere, quale mox in Cantharidibus, *Hyoscyamus* esse falsitatis notam. Ergo parum abest, quo minus cum imperio facessere iubeam Scincum ex omnibus Officinis, & alioquin Venereum illud Medico Christiano indignum est. Vide *Matthiolum in Dioscor. lib. 21. 60. Rondel. lib. de Amphib. cap. 4. Imperatum Hist. nat. lib. 28. f. 739.*

DE CANTHARIDIBVS.

CAPVT XVII.

A. **R**EGLA, *Primitiua & diminutiua apud Græcos idem significare,* patitur hanc *σκαρδαριος*, est *Scarabæus* : *καρδαριος* est muscæ venenatæ genus, quod *Hispanicum* vocamus. Inuenitur tamen apud nos quoque, præsertim in ligustro, & *Lilac Matthioli*, quod *ligustrum Orientale* vocant. Memini me in horto *BASILII BESLERI*, pharmacopœi *Noribergen.* (illius, qui *Synagma Botanicum Eystetense* consarcinauit) videre in dicto *Lilac* copiose. Et fatebantur amici, esse quidem huius generis, sed sylvestre, forte, quia non erat varium. Est venenum septicum grauiss. præcipue partibus vrinariis inimicum, quod tamen Medici vñbus suis accommodarunt, tum videlicet cum vrinæ alia ratione moueri non possunt.

B. Verum grauissima est controuersia, *Totane sint danda? an corpora sola, abiectis alis, pedibus & capite?* *Gal. 11. Simpl.* totas dat. Sed obiicitur authoritas *Hippocr. 4. Acut. 122.* qui *hydropicis* dat sola corpora. Vbi cum *Galenus* recitet duas *hydropicorum historias*, quibus id

male cesserit, addatque, Medicum illum, non intellexisse mentem Hippocratis, in quaestione est, quæ fuerit illa mens? Certa verba sunt expressa, quæ alium sensum non admittunt. Maxima Medicorum pars dicit, *Non debere abiici partes illas*, quod contineant antidotum veneni Cantharidum. Hoc non est soluere difficultatem, sed in immensum amplificare, vel ideo, quia natum videri potest hoc ex ipso Galeno, qui 2. *Antid.* 7. inter remedia Cantharidum ex Asclepiade habet, *Vel denique, Cantharidum alas & pedes ex melle lingere.*

C. Hoc Aëtius etiam habet, quamuis in passio det. Hoc verum esse an experientia didicerint Arabes, non possum dicere: certe Hippocratem hac in parte sequuntur. Si enim aliquis restitute velit & dicere, illa finalia 4. *Acut. 16. & 17.* ostendunt *lib. de Aff. int. num. 39. apud Marinell.* ubi pariter abiiciuntur illæ partes. Si obiectare volet *lib. de morb. mul. ac de sterilib.* in quibus nihil tale: respondebunt fortassis illud Galeni, Hippocrates non omnibus locis omnia dicit, sed quod semel, vult alibi subintelligi. Quid igitur? Elabor cum Matthiolo, per posticum, *Non nostrum inter vos, ô Medici.* Experientia est opus. Quam qui attulerit, is vicerit. Præparatio illarum, per aceti feruentis vaporem, vix tutos nos præstabit. Sed & in usu opus est alio corrigente, quod varium apud varios est. Memini Ioannem Thomam Minadom, doctorem meum, & sua, & aliorum experientia dicere, Ammi esse appropriatum. Alij Costum volunt. Hoc inueni postea apud Fumanelum, *de Morbis in viis vrinae. f. 566.* Utuntur quidam ad Venerem quoque. Noui ego, cui male cessit.

DE ASELLIS AQVARIIS.

CAPVT XVIII.

A. **V**TUNTUR quidam in Ictero. Quo scopo? cum sint narcotici. Ita pediculos humanos submittunt. Quo scopo?

SECTIO SECVNDA:

I. DE PARTIBVS ANIMALIVM, ET PRIMVM de Cranio Hominis.

CAPVT XIX:

A. **Q**Uæ omnem operam perdiderant in indagando remedio Epilepsiæ vniuersali, tandem venerunt ad cranium hum. calcinatum. Verum cum & ipsum destitueret illos, inuenerunt latibulum, non totum id facit, sed os triquetrum, quod in quibusdam caluariis est in laxa illa Capitis futura, quæ *λαμβανειδης* dicitur. Eum in finem multa Turcarum capita aperta fuere à Doctoribus & Chirurgis castrensis, quo anno Srigonium esse captum dixi supra in Maslach, referente Rantzenbachio, de quo ibi. Sed & pauciora inuenta sunt, & nullius peculiaris effectus. Profecto, si quidem ad occultam proprietatem fugimus, frustra sumus.

B. Quicquid facit siccando facit, & quidem discusso vapore, qui proxima conuulsionis causa est. Sed quid sit de intemperie, quæ vaporem eleuat? Sententiam probo ex Gal. eodem 11. *Simpl. cap. de Ossibus*, Vide *Animadu. nostras in Comitum Montanum*.

DE PVLMONE VVLPIſ.

CAPVT XX.

A. **H**ABEMVS præparatum hunc pulmonem, & inde confectum *Lohoch*. Cui nescio quas prærogatiuas tribuunt præ aliis pectoralibus. Ego quærere solco ab istis *πνευματικαίς*, quid insigne habeat præ agnino & porcino, cum quibus Gal. iungit 11. *Simpl.* Si vulgare illud crepent, *Simile ad simile tendit*: dico, quot passibus distat hoc ab occulta proprietate? Ne vno quidem. Addo etiam apud peruiaciores, *Annon est eadem similitudo in agno & porco?* Propterea libenter abstineo à remedio abominabili, & putrescibili, quod etiam Lohoch facit parum gratum. Substituo in affectibus grauioribus vel Syrupum de Prasio, vel Oxymel scilliticum helleboratum.

DE HEPATE ET INTESTINO

Lupi.

CAPVT XXI.

A. **D**E his idem iudicium est. De *hepate* imprimis se sustentat Gal. censura in illo 11. *Simpl.* Medicamentum hepaticum ex eupatorio *videtur adhiberi* præstare præ illo, quod non habet hepar illud. Habuisse veterem descriptionem, ex his verbis patet: non habet nostra, quæ ad Mesuem refertur. Vetus illa descriptio videtur esse 8. *κ. ππ.* 8. in Eclegmate hepatico Paulini, vbi Gal. ait, *se hepatis Lupi experientiam abunde habere.* Hæc repugnantia tollitur distinctione temporum, quibus scripta sunt, & illa de *Simpl.* & hæc de *Comp. loc.* Vide Iul. Alexandr. *Enantiomate* 20. & Massariam 3. *Pract.* 11. Mihi visum fuit aliud loco illo in *κ. ππ.* An ita explicanda oratio ipsius? Habeo experientiam, quam dixi in *de Simpl.* Alioquin idem obici potest, quod supra, cur non idem facit iecur caprinum & hircinum, de quibus Galenus in vestigio?

B. De hepate canino audiui à commilitonibus, Vngarum quendam Dresdæ, commorsum in via à cane, quem rabidum existimabat, educto acinace Turcico, medium canem diuississe, & ereptum iecur subito crudum devorasse. Intestino Lupi vtantur, qui præparant in Officinis.

DE OSSE CORDIS CERVINI.

CAPVT XXII.

A. **Q**Uod totum hoc negant veteribus cognitum fuisse, nec Aristotelem, nec Galenum legerunt. Aristoteles enim vidit in boum quodam genere, 2. *Hist.* 15. qui 3. *part.* 4. equum addit. Galenus in Elephanto, 7. *Ex Anat.* 10. qui vsum etiam eius indicat 6. *Vsp.* 19. Qui mirificam ei in roborando Corde vim tribuunt, vt loquitur Cronenburgius in *Aurea Alexandrina*, verissime falluntur. Inter Græcos recentiores Actuarius producit Syluius, 1. *Nat. Simpl.* f. 103. qui Cor roborare dicat totius substantiæ similitudine. Huic

consentiant Arabes. Addit Syluius, An Cartilago hæc substantiâ magis præstare id queat, quàm Cordis, & arteriarum corpus, ipsi viderint.

B. Contrà Matthiolus solenniter commendat, cui succinit, vel Cerutus, vel Chioccus in *Mus. Calceol. lib. 6. f. 697*. Ego paucis me absoluo, Est os, neque facultatem ab aliis ossibus peculiarem habet. Quam autem dignitatem habet, conciliauit illi locus in animali princeps.

DE CORNIBVS CERVINIS.

CAPVT XXIII.

A. **C**OMITAT^{ur} hæc, fabula (ita nunc appellem) Plin. *lib. 8. cap. 21.* extr. esse Ceruis inimicitias cum serpentibus, quos extrahant caueis, & deuorent, vnde magna illis sitis. Hinc & carnes & cornua creduntur alexiteria esse. De cornibus tam certi sunt Medici, vt principibus persuadeant vsum primorum rudimentorum, cum iam erumpere volunt, in mensa. De adultis vulgus etiam præconceptam habet hanc opinionem, mederi febribus malignis & pestilentibus. Quapropter potui ægrorum vel imponunt, vel incoquant aquam hordei, quam diureticam esse volunt. Ego ante omnia definitum volo, *Crudumne cornu sit accipiendum, an vstum?*

B. Omnes prouolant ad vsum: at SAXONIA, præceptor meus, crudum volebat, nifus hac ratione, Crudum habet id proprium, quod caro etiam habet: in vsto perit id totum. Sed cur vrinus? Placet distinctio, Quædam vrinus, vt mitiora euadant, vt Scorpiones, æs, cadmiam: quædam, vt acriora, inter quæ cornu Ceruinum. Acre id esse propter *επιτοξικότητα*, quod accipit, qui credere nolunt, aspergant vulneri, & sentient. Vt igitur aqua hordei acquirat vim siccatoriam, vsum accipiunt. Credo autem ego, vrinæ esse copiosiores, non propter hoc, sed propter aquam ipsam quæ renes delectantur, præsertim si copiosa sit.

DE DENTIBVS ELEPHANTI,
seu Ebores.

CAPVT XXIV.

A. I T a loquor, vulgi potius consuetudinem secutus, quàm rei naturam, quæ cornua esse iubet. Rifu digni sunt, qui omnia Elephantis ossa ita dici putant. Cachinno etiam, qui ossa bouum nobis obtrudunt. Nescio, an alio honore digni sint, qui rasuram eboris pro cordiali habent. Digniores sunt illi, qui ex ebores antispodia parant. Vegetabile enim qua fronte minerali substituitur? Vide supra in *Ligustro*, vbi etiam de *Troch. de spodio Mesue*. Nisi fallor, seobe eboris minutiss^{imo}, vti possumus eo modo, quo *Vnicornu* Offic. aut *vagula Alces*, de quibus mox, ~~scribitur~~, in aquis appropriatis.

DE VNICORNO.

CAPVT XXV.

A. L ATISSIMÆ heic sunt ambages, quas in libello Italico dell' *Alicorno* decurrit Andras Baccius, Florentiæ 1582. quò remitto lectorem. Lego apud Bellonium l. *Obs.* 14. dentem piscis *Robart* seu *Morss* vocati, esse in tanto æstimo, vt vnus 300. ducatis vaneat. Habeo integrum talem, & optem mihi vel hodie emptorem. Verum ego persuasus sum à C. L. D. FELICE PLATERO, vsuale nostrum Vnicornu nihil aliud esse quam *Ebur fossile*, cuius magnas glebas ex Burgundia allatas ostendebat in suo *Gazophylacio*. Est in hac vicinia, prope Veldam opidum, crypta profunda & ampla, dicta *daß geisseloch*, è qua ossa lapidea, magna & parua, variarum figurarum femoris, dentium, &c. quæ eandem substantiam habent eundemque effectum, quorum non exiguus mihi apparatus. Vide *Imp. Natur.* 25. *Nat. hist.* f. 690. quæ laudat Chioceus in *Museo Calceolariano*.

DE RHINOCEROTE.

CAPVT XXVI.

A. **H** VIVS animalis vera effigies superioribus seculis ignota fuit : exhibuit autem, imo & Baccius describit *l. d. f. 82.* anno demum 1642. Iac. Bontius, *Lugdun. Bat. lib. 1. Med. Ind. in lib. 1. cap. 14. Garzia.* Quod ad rem, cum multa habeat communia cum porcis, habet etiam rostrum porcinum validiss. quod servit illi effodiendis radicibus à terra. Describit hoc rostrum Chioccus in *Musco Calceol. fol. 687.* & ait contra venena & epilepsiam efficacissimū esse, sed magno vendi. Vide etiam *Scal. Exerc. 205.*

DE ALCES CORNIBVS

& Unguibus.

CAPVT XXVII.

A. **A** LCE Boruss. nihil commune habet cum Græco αἰς, robur, nec audeo deducere à Germano Elender. Videtur esse Onager, asinus Sylu. Plinij, de quo Menabenus, & Dodon. Colon. 81. num. 8. Gobelius Venet. in 4. VVigandus in 8. Hoc animal epilepticum creditur esse, & depellere paroxysmum scalptu posterioris vngulæ post aures, vnde remedium est factum apud nostam famigeratum, vt nullus infans sit, qui non gester in collo (amuleti loco) particulam vngulæ. Subuenit etiam hystericis affectibus. Cæterum, cum mas cornutum sit, femina non sit, etiam Cornua hanc facultatem habent, vt est apud Chioccum in *Mus. Calceol. fol. 691.*

DE CASTORIO.

CAPVT XXVIII.

A. **K** ASTOPION; subintelligo castoreum. An autem Κάστωρ sit quasi κάστωρ, quod Rondelet. vult, nescio. Nescio etiam quæ sint Fibre illæ, à quibus Fiber dicatur, vel simpliciter, vel Ponticus, vt & cann
NNnn iij

Ponticus. Heic duæ sunt fabulæ, eximendæ hominum animis. *Altera*, quod Castorium sint testes animalis dicti. Sunt vomicæ duæ seu tumores, seu folliculi, vt diligentiss. Rondeletius appellat *lib. de Amphib. cap. 8.* ex eo Matthiolus in *Dioscoridem*, in quibus humor quidam pinguis & cerosus, oleo non dissimilis, quem Castor sæpe lambendo exhaurit, & eo vngit partes, quas contingere potest.

B. Tales in leporibus quoque esse obseruat Rondelet. *lib. dict.* Tales ait idem esse in auibus, quæ ad aucupium aluntur. Tale quid est in gallis nostris domesticis, quos sæpe videre est, cum pluuia imminet; rostro dorso admoto, qua parte scil. testes illorum sunt, exfugere humorem illum, eoque pennas inungere. Atque hoc est, quod sæpe miratus sum ad mensam, cum vidi prope testes giliuum quid. An tale in homine etiam quæsiuit Galenus 14. *vs. part. 11.* quem locum vide & considera, an operæ pretium sit addidisse *Com. nostris in eum locum?* *Altera*, quod Castor, à venatoribus petitus, sibi ipsi amputet testes, & fugiat, quasi sciat, cur capiatur. Refutauit hanc dudum Diosc. *lib. 2. cap. 23.* & Sextius apud Plinium *lib. 32. cap. 3.*

C. Fecerunt idem nostri homines, de quibus nihil amplius dico, nisi hoc, errare Matthiolum, cum Castori affingit eiusdem generis pedes. Imo vero posteriores sunt anserini, ad natandum quippe facti. In facultatibus si ad Galenum iueris, 11. *Simpl.* duo imprimis abiice. Primum, quod testiculis Castoris tribuit, quod est oleaginosi illius humoris, qui testibus commingitur. Substantia enim testium densior est, quam vt penetrantiam illam insignem præstare possit. Deinde, quod, introducta repletionem & inanitionem Hippocratis in conuulsionibus, in illa quidem laudat, in hac autem vituperat: Ego vero, *Animad. in Com. Montanum*, demonstraui (sic audacter loquor) omnem conuulsionem esse à crasso vapore, atque ita à repletionem, siquidem hoc verbi amas.

D. Hunc vaporem, quia discutit Castoreum, & resoluit calore & siccitate sua mediocri, non certe vltra 2. gr. curat etiam omnem conuulsionem. Tribuit illi etiam hanc laudem, quod licet foeteat, nulli tamen parti principi aduersum sit. Imo, quæ hysteris affectibus obnoxia sunt, tam est amicum odore illo graui, quam inimica vtero sunt Ambra, Moschus, Zibettum. Qui torrent, animam illi adimunt, 3. *x. 1.* Agit citra vllam adstrictionem, 4. *x. 2.* In vsu olei oportet distinguere inter simplex & compositum. Simplex quidem agit, quæ dicta sunt: compositum autem (quod Iac. Manlij est) longe efficacius omnia. De particularibus quibusdam effectis vide Dioscoridem, Plinium & Rondeletium.

DE MANDIBVLIS LVCII,
oculis Cancrī, & lap. Perc. piscis Cyprini, &c.

CAPVT XXIX.

- A. **O**MNIVM pulvis feruit insultibus nephriticis, data 3 j. in aqua approp. vt petros. frax. lim. saxifr. &c.

DE INTERIORE TVNICA
ventric. gall. &c.

CAPVT XXX.

- A. **I**NSIGNIS heic Medicorum lapsus est, cum vim ventriculi concoctricem in gallinis, anseribus, anatibus, imo etiam minoribus auiculis, quæ sem. Cerealīa & alia conficiunt, tribuunt tunicæ huic tenui ! Imò verò, sapientissimæ Naturæ fuit hoc consilium, vt animalia, quibus dicta semina pro cibo pararat, haberent ventriculum carnosum, ideoque sanguinem, quo elaborant, ad quæ membraneus noster, & cæterorum sanguineorum peruenire non potest.

DE LEPORIS PILIS ET TALO.

CAPVT XXXI.

- A. **L**EPORIS partibus pluribus utebantur veteres : nos pilis tantum, & Talo. Illis, *ex 5. Meth. 4.* in sistendis hæmorrhagiis : hoc, in calculo & difficili partu.

DE SANGVINE HIRCINO.

CAPVT XXXII.

- A. **A**D hunc capiendum magno opus est apparatu, qui videri potest *in Dispensatoriis*. Vtus est præcipuus in dissoluendis grumis sanguineis, sicubi in corpore hæreant. Sed & in calculo.

---

*DE OSSE SEPIÆ.**CAPVT XXXIII.*

A. **S**EPIMUM (non sepéum, nisi poetice) vocatur vno nomine. Scribitur dentificiis.

*SECTIO TERTIA.**DE EXCREMENTIS ANIMALIVM.**CAPVT XXXIV.*

A. **H**VC cum appulisset, magna mihi orta disputatio, & maxime de Ovis, quatenus Therapeuticæ seruiunt. Sedata fuit tandem hac ratione, si semen in viuiparis recte fuit relatum ab Arist. ad excrementa vtilia, utique & oua in ouiparis recte referentur in hunc ordinem. Et hoc sufficit huic loco. In rei veritate, & semen & ouum est tertium genus viuientium apud Galenum *lib. de Maraf. 1.* instituta à natura, non ut sint, sed ut properent aliò, ad generis sui conseruationem. Seruiunt oua quidem tota Clysteribus, cum opus est mitigatione acrium humorum: albumine vero in stupra in oculorum inflammationibus, in quibus vitelli coquantur, friguntur, exprimuntur, pro faciendo oleo Ouorum, quod curat, non tantum leuia cutis vitia: sed & vlcera fistulosa, cuius exempla noui.

---

*DE SERICO CRUDO.**CAPVT XXXV.*

A. **S**IC illi quidem inscribunt: reuera autem est duplex operatio, de qua antequam dicam, excutiam illud, Quo iure huc collocetur? Sericum est opus bombycum, quod neque pars est animalis, neque eius excrementum. Veruntamen, quatenus bombyx exspuit ore, ut sic dicam, quasi inutile suo corpori: quamuis

uis

uis in eo sit perfectio animalis, quatenus homo est Deus quidam terrestribus: eatenus est excrementum. Successiuam generationem erucæ, bombycis, & *χρυσανθου* late descripsi ex Arist. 5. *Hist.* 19. & Recc. in *Post-curis meis*, & iam dico, *Primus* actus est *χρυσανθου*, cum testa illa sarta inciditur, animal eximitur, in fornace tepida exsiccatur, & pulverisatur. *Secundus* est in eadem operosior, cum additis granis *Chermes*, de quo supra, colorem illum imbibunt. Prius illud ingreditur medicamenta cordialia, & creditur sanguinem purgare, spiritus corroborare, & nescio quæ alia miracula facere: posterius usurpatur in colorandis medicamentis, eodem scopo. Cordus tamen, aut si forte Camerarius, in medicamentis internis non admittit. Mihi hoc subit mirari, quo modo sericum in hoc statu *ματζα* (non *μαλζα*) possit appellari? *ματζα* enim est *glomus*, *vvans abgehaspelt ist*. Hinc *metaxary* apud IC. sunt illi, qui vendunt glomos illos, vt alibi ostendi.

DE LAPIDE BEZOAR.

CAPVT XXXVI.

A. **R**EM dubiam & intricatam explicabo per hæc cap. I. *Bezoar* vel *Bezaar*, vel vt Scaliger scribit, *Bezahart*, dicitur esse nomen generale de omni Alexipharmaco, seu vitam conseruante; Malè igitur fictum est *Bezoardicum*. II. Duplex est, *Orientalis & Occidentalis*. Hic posterior apud me fictus est, & notæ illius pertinent ad discernendum verum à falso. III. Diſi capi ex animali ruminante, quod alij ceruo comparant, alij capræ, alij coniungentes, *Ceruicæpram* vocant, Persiæ & vicinis regionibus proprium. IV. Ex ventriculo altero, in quo folliculo peculiari inclusus sit lapis. V. Aliquando vnicus, aliquando plures, instar ouorum serpentum cohærentes. VI. Ipse ex plurimis membranis contextus, non secus ac capra. VII. Habens in medio suâ cavitatem, in qua vtplurimum palea. VIII. Colore ex viridi cæruleus, cum insigni lauore. IX. Quantitate instar auellanae, imo vsque ad ouum anserinum, qui maximi habentur. In vsu tam diuersi à se inuicem Medici abeunt, vt Illustr. Bauhinus in *tract. de Bezoar* duo conficiat capita, hinc quidem probantium, illinc autem negligentium. Inter illos autem est Casalpinus, qui 1. *Metall.* 46. prolixus est hac in re, vt & Cerutus, in *Mus. Calceol. sect.* 3. fol. 336. Alex. Massariæ 5. *Pract.* 24. negat hæcenus se vidisse miracula illa, quæ Bezoar adscribuntur. Franc. Valeſius, Hispanus Philosophus grauissimus,

& Medicus exercitatissimus, Bezoardico isti lapidi omnem vim alexiteriam denegat, *lib. 4. Meth. med. cap. 2.* Est enim illi adulterationis suspectissimus, timetque iure merito, ne nullus non sit factitius. Et ego magno Viro assentior, suntque mihi suspecta quaecumque de isto lapide, stentoreâ voce prædicantur à Pharmacopœis. Mediâ viâ incedit Dan. Sennertus, qui 4. Febr. 8. causas affert tres, cur non semper bene faciat. I. Defectum genuini, cum non raro equinus substituatur. II. Quod non semper iusta dōsis obseruetur, sed vel maior vel minor. III. Quod cum aliis detur, effectum impediētib. Cur velim esse cum iis qui non vtuntur, causam dico hanc: D. Saxonius, præceptor meus, aliquando publice dicebat, se initio quidem præceos suæ usurpasse: verum didicisse postea, Bezoar extra omnem adulterij suspicionem; quippe, quem nobiles Veneti ipsi manibus suis exemerint è ventriculo animalis sui, nihil fecisse. Hæc ratio fuit hætenus mihi, cur numquam usurparim, nec postea vti velle animus sit. Sunt etiam nonnulli quidam impostores, qui perfrieta fronte audent mira polliceri de eius facultatibus ad promouendam variolarum expulsionem, & vt Arabice loquuntur *ad roborandum Cor*, aduersus tantam malignitatem: sed quaecumque maleferiati isti effutiant, mera sunt ægrorum somnia, & pura puta mendacia: neque enim plus potest iste lapis in talium morborum curatione, quam calx aut cinis. De Bezoar Germ. in oculis ceruorum, vide Encel. 3. *Metall.* 49.

DE LAPIDE FELLIS

Bouini.

CAPVT XXXVII.

A. **T**VRCAS & Iudæos in Oriente diligenter inquirere propter Iterum, scribit Bellonius 3. *obs.* 46. De Lyncurio dicto miros tot verba perdere Cæsalpinum 2. *Metall.* 15.

DE MOSCHO ODORAMENTO.

CAPVT XXXVIII.

A. **S** V P R A, de nucibus Moschatis, quasi in antecessum, diximus quæ fuerit ratio nominis, quod item animal ferat Moschum: nunc hoc addemus, Illustri etiam Scal^{igero} contra Card. Exerc. 21. notum fuisse hoc animal. Vide autem amplius Catel. lib. de Conf. Alch. cap. 11. *Bund,* Porro ex Chiocco ibi laudato, oportet iam notas addere legitimi Moschi. Color, inquit in electione optimi Moschi, ad obscurum seu nigrum vergere debet, gustu amarus, citæ penetrationis, inter masticandum arenularum expers. Idem de facultatibus agens, inquit, Cor frigidum & tremulum roborat, exhilaratque, & omnibus ipsius affectibus confert. Cerebrum pariter recreat, & spiritus omnes reficit. Hæc ex Catelano, lib. de Conf. dicta, quem Strobelbergerus noster Latinum nobis dedit, Ienæ 1620. in 4. desumpta esse, iam video. Vide Colon. Dissigatorium.

B. Vbi obiter moneo, quæ ex Bell. 2. Obseru. 14. & 15. de animali Moschifero scribit, non esse ibi, vt neque Chioccus fol. 665. inuenire potuit. Habemus à Moscho, basi sua, dicta duo celebria composita Diamoschu dulce & amarum Mes. quorum hoc validius illo, in aff. Me-
lanchol. Habemus præterea alia duo, cuius alterius, Aromatici Mosch. *itis. /*
apud Rondeletium in Off. Phurm. interior est vsus: alterius, Ol. moschel-
lini Nicol. in Disp. nostro exterior, in affectionibus frig. omnibus infi-
gne. Habemus & Troch. Gallie & Aliptæ Mosch. ad corroborationem om-
nium viscerum, præcipuè Capitis, ob odoris suauitatem. Vbi moneo,
esse alicubi Psul. Moschi, *dis / ata, /* vel aurogani, cum hircum oleant, vteri affe-
ctibus destinatas, quia Castoreum habent.

DE ZIBETTO.

CAPVT XXXIX.

A. **V** T Moschum, animal, pulcre nobis delineat Chioccus: Ita Cibetrum Bell. lib. 2. cap. 20. qui sine lib. 1. etiam Genetram, vt in promptu sit discrimen. Nec ~~multum~~ est opus, cum in Ita-
lia non infrequens sit. Vidi ego & Florentiæ & Romæ, simulque osten-
sus, sacculus infra podicem peculiaris, è quo cochleari eximunt Zibet-
miki / *grau.*

DE PINGVEDINIBVS ET Medullis Osium.

CAPVT XL.

A. **P** VGNATUR à Medicis, solidis an liquidis similaribus apud Aristotelem sint annumerandæ? Depugnaui ego *tract. de Humoribus*, concludendo, apud Philosophos quidem inter partes esse: apud Medicos autem inter humores, & quidem *Excrementa*, sed *utilia indiuiduo suo*. Non distinguo heic inter *μικτὸν & σίαν*, quorum hoc actu & potentia siccius est: illa humidior. Distinguo vero *ἐν τῷ μίχτι*, quod calidius & humidius est, cum partium tenuitate. Miror valde tantam esse struem in Officinis! Non nego distinctionem esse adhibendam à Medico: hoc dico, posse nos paucioribus defungi. Cum enim omnes sint calidæ & humidæ, omnes emolliant magis, minus: petendus fuerit gradus cal. & hum. ex animalis sui temperamento.

B. Homo igitur, quia temperatus est, erit utique & pinguedo ipsius. At Lupus, Vulpes, Catus, Sylus, hircus, vipera, &c. quia calida animalia, erunt etiam pinguedines in sup. gradu. Contra, quia frigidior Cereus, lepus, taxus, vrsus, porcus, &c. tales etiam fuerint minus, in inf. scilicet. Ita inter aues sunt frigid. aquaticæ: frig. igitur (ne tu arguteris) minus calidæ & pinguedines. At capro & gallina domestica proxime accedunt ad hominem, ideo tam multi vsus. Lucius, Thymallus, longissime abscedunt. Preparatæ pinguedines dicuntur Galeno *παρασκευασταί, κατηρτισμέναί, διατεταγμέναί, &c.* & aliter.

DE STERCORE CANINO, CAPRILLO, Columbino, &c.

CAPVT XLI.

A. **S**VBRISI sæpe, cum frõtem medicorum & pharmacopœorum fucata[m] vidi, *Album Gracum* dicentes, cum stercus Caninum cum Galeno deberent ! Reprehendit ille quidem fordida talia : interim nominibus vtitur vulgaribus. Quasi vero non munda alia haberemus in ictero, angina, dysenteria, vlceribus, & aliis, 10. *Simpl. cap. prop.* Idem dico de *pilulis caprarum* vocatis (*αυγιστῆρος* nominant Græci) in exsiccando hydrope abdominis, digerendis tumoribus inueteratis, *ibid. cap. prop. 7. n. n. 6.* De stercore columbino scribit *eodem 10. Simpl.* tam calidum esse, vt phœnigmi vsum præstet, quia valde attrahit, 5. *Simpl. 17.* ideo comparatur cum Euphorbio, 3. *n. n. 6.*

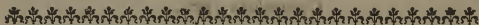
B. Historia est 5. *Meth. 13.* femine sanguinis sputo laborantis ex catarrho, cuius capiti Galenus imposuit medicamentum ex palumbium stercore. Hec lites excitauit, calidus an frigidus catarrhus fuerit ? quæ de re nos *Notis in Gal. loc. cit.* Habemus in Officiis emplastrum cognomine nescio cuius, quo vsus sum in febre catarrhali, vt suspenderem catarrhum, ceu loquuntur Practici, sed frustra.

DE LANA SVCCIDA ET OESTYPO.

CAPVT XLII.

A. **S**VPERIORI seculo barbaro cum non possent distinguere *σῆνους*, & *σῆνους*, vocarunt herbam quidem suo nomine : Sordes autem lanæ ouillæ Hyssopum, media breui, aut, si bene recessisset, Oestypum humidam, quæ inscitia etiamnum regnat in Officinis nostris. Vide Notas in Gal. 13. *Meth. 15.* Res est, Galeni verbis *fin. 10. Simpl. σῆνους* (ita corrigere oportet) esse *τὴν ἰσὺν τῆς νῆς ἀποτρίμματος ἐλῶς ἀποτρίμματος*, sordes illas, quæ insunt lanis ouium recens tonsarum seu nondum lotarum, & addit *πῆλιν* esse & *διαπορρικτὸς δυνάμεις*. Huius per decoctionem separandæ rationem docent passim Dispensaria, & exhi-

bent *Ceratum Philagry*, quod triplex est apud Apollinem Fr. Alexandri, ad durities præcipuè Hispanicas. Tu vide *Foësius in Pharmacia*, Nonæstano, cop. f. 628.

DE METALLIS ET METALLICIS.

SECTIO PRIMA.

QVÆ EST

DE TERRIS.

CAPVT XLIII.

A. **G**ALENUS initio lib. 9. *Simpl.* statim distinguit homonymiam, *τῆς, terram*, esse dicens, aliam simpliciter dictam, & à Philosophis extreme frigidam & siccam, quæ & *terra elementaris*: aliam cum adiectione, qua vulgus aliis atque aliis vtilem esse novit, verbi gratia, agricolis, figulis, plastis, pictoribus, medicis, ut Cæsalpinus grauior. Philosophus 1. *Metall.* 9. Huius terræ species est *ἀργίλλος, ἢ; argilla* Latinis, non *ἀλβὸν* cum *album* significat, ut *τῆς ἀλβῆς* dici possit: sed est primitiuum. Est enim species ipsius *ἀδυσκάρητος*, ut Cæsalpinus habet *loc. cit.* & est prima in ordine apud Encel. 2. *Metall.* 17. Hæ omnes pinguedine carent, & friabiles sunt, si Galeno credimus *loc. cit.* Inter omnes vilissima est, quæ ad opus lateritium sumitur, inquit Cæsalpinus.

B. Quo magis miror, Mesuem ab hoc genere oleum petere, & quidem Philosophicum? quod (inquam) petroleo ex aduerso respondeat? Nimirum, duplex est in Officinis *Oleum Philosophicum, naturale*, de quo postea, & *factitium*, de quo iam. De hoc mirum mihi accidit, non fuisse petatum è pumice! Quid enim lateres, siue noui sint, siue recentes (de hoc enim ambigui sunt) remittant boni? necdum tot, tantarumque facultatum, quot illi promittunt!

DE TERRA LEMNIA.

CAPVT XLIV.

A. **I** AM video, Cæf. cap. 17. ex tribus Dioscor. cap. lib. 5. cap. 61. 62. & 63. facere tres, vt ita dicam, differentias *Terre Lemniæ*; Consentit Imperatus, v. *Hist. 3. Lib. & Chioc. Mus. Calc. f. 2. f. 116.* quarum vna fit vltima Dioscor. terra videlicet illa sacra & pinguis, quam Gal. vocat, quæ in perpurgatione Lemniæ, à sacerdote Dianæ facta, supernat: altera, quæ subidet calculosa, sit *μάλιστα πεπρωμένη*, quæ tacta manus inficit, & est media apud Dioscor. quoque: Tertia & prima, qua fullores vtuntur, vt ego intelligo Gal. quæque sit *Sinopica* (non Synopica) dicta à *Sinope*, vrbis Cappadociæ, speciali nomine, vel Ponti, vt Strabo, generali. Hæc explicatio parum mihi plausibilis est, qui puto, quantumuis Lemnia sit appellata *μάλιστα*, ob similitudinem coloris, vt expresse Gal. ait.

B. Non esse tamen *μάλιστα*, *rubricam*, sed *γῆν*, *terram*. Competit enim illi definitio Gal. *γῆ πικρὸς ἴσσι, ὅθεν φασὶν ἔλθαι*. Quicquid sit, quod non magni momenti est, *Lemnus* est insula maris *Ægei*, hodie *Stalimene*, in quam cælo deturbatus *Ἰφραῖος*, condidit ibi urbem, quam *Ἰφραϊάδα* appellauit. Cecidit autem in collem, quem Gal. *sacrum* vocat, & est quasi combustus, prope quem est fodina Lemnia. Sed quamdiu fuit in itinere? ita ipse inquit apud Hom. *Iliad. a.*

Παῦ δ' ἦμῶσ' οὐρίμην, ἔμῃ δ' ἠελίῳ κατὰ δύνῃ
καπνιστὶ δ' ὀρώμεν, ἄλγος δ' ἐν θυμῷσιν ὄνειρ.

*Ferebar autem toto die, simul autem atque Sol occidit,
Decidi in Lemnum, parum mente sanus.*

C. Hanc quibus ceremoniis foderint olim pagani, & sigillo capræ munierint, (hinc *καπρινόωσις*) diligenter explicat Gal. loc. cit. Capra autem imprimebatur à sacerdote (*ἱερεὶα*) Dianæ, vt diserte Gal. Quod non vidisse Bell. 1. obs. 31. permirum accidit mihi. Et hæc fuit signi causa, non autem quod sanguis vel caprinus, vel hircinus ammisceretur, vt Dioscoridi persuaserant improbi mercatores. Quamobrem etiam Galenus, cum in Lemnum profectus esset eo tempore, quo sollemniter effodiebatur, & in proximam *Hephestiada* deuehebatur, irrisus fuit ab incolis. Fiebat hoc antiquitus non nisi sollemniter, & 6. Augusti die.

D. Hodie fit eodem die, vt nuper laudatus Busbequius scribit Epist.

3. f. 170. Sunt enim Turcæ antiquarum consuetudinum retinentissimi, ut idem nos docet. Cæterum, ut neque de Lemno, neque de loco in Lemno particulari dubium est, testibus, tum Stephano Albacario, Medico, quem à Busbequio in id missum esse refert Matthiolum in *Dioscor. loc. cit.* tum Bellonio, 1. *Obs.* 30. ita de legalitate (ut sic dicam) nostræ Lemniæ (quam Turcicam vocamus) magnæ sunt dubitationes, præsertim, quia facultates non respondent. Habeo globulum, cui columbini figura & magnitudine, Massiliæ, celebri Narbonensis prouinciæ emporio, emptum, cum magnis de ingenuitate attestationibus, ab uxoris olim fratris, IOAN. CHRISTOPHORO BVSSEREVT, de quo dubito, partim propter colorem nimis remissum, partim propter literas ineptas, & distortas, & nequaquam comparandas cum illis, quas Bellonius pingit 1. *Obs.* 22. quæque proculdubio exprimere debent illa, *Tin imachton*, hoc est, *Terra sigillata*, quo modo etiam Arabes nostri appellant. An ergo apud Auerr. 5. *Coll.* 42. id reponendum?

E. Reprobat etiam Cæsalp. 1. *Metall.* 13. Res in experientia consistit, præsertim in venenis, & febr. pest. cum sola utimur. Interim alia res est de *Trachiscis de Terra sigillata Mesue*, qui proculdubio signabat hanc Lemniam. Est magna compositio, quæque multa habet adstringentia, ob quæ frequens ipsius vsus est in sputo & mictu sanguinis, in immodicis mensibus. Duo autem heic obseruanda sunt. *Alterum* in vniuersum, proportio ingredientium, quæ mirifice variat. *Alterum* in specie, sitne cum vel sine opio?

DE TERRA SIG. SIL.

CAPVT XLV.

A. QVONIAM fere consensus est nostrorum, Germanicam hanc nostram, facultatibus parem Græcæ illi esse, fas est sequi. Hæc eruitur in Silesia prope Strigam, è monte *Spitzberg*, cuius signum habet, *aspectu non dissimilis saponis duri, ad tactum lubrica, colore ex albo & fusco. Soluitur facile in humore, prorsus ut Lemnia, quæ hodie nobis exhibetur, cui etiam viribus par est.* Verba sunt famigeratissimi Imperati 5. *Hist. nat.* 36. à quibus non longe discedit Chioccus, *M. f. Calceol. f.* 110. Nimirum similis est aliis huius generis terris, contra venena usurpatis, quod frigida sit & sicca vehementer, sed sine morfu, nullamque asperitatem arenosam habeat, sed facillime in tenuem succum

cum soluatur, late diffundatur, & solidas partes adhærendo tucatur, & prauas humiditates absorbeat, &c.

B. Sic loquitur Cæsalp. 1. *Metall.* 14. Tu vero observa, latam illam diffusionem fieri à vehiculo aquæ, non 3 ij. sed 3 ij. aut etiam iij. Huius sententiæ erat etiam C. L. SONERVS. Atqui tu suffocas ita vires medicamenti tui? Calumniæ irrationalis, plura non dicam, nisi hoc, in crypta illa, cuius memini in Vnicornu, similem esse terram, quam ciuis quidam Herspruccensis conquirere solet, mundare, & in placentulas orbiculares cum signo montium, & inscriptione, *Terra sigillata*, conformare. Hæc fraus non est. Constat enim multiplici meo experimento, vt & aliorum in pauperibus præcipue, idem agere cum Silefiaca in febribus mali moris.

DE BOLO ARMENIACA.

CAPVT XLVI.

A. **H** ^{βῆλος} Græcis est, quod *Gleba* Latinis. Hoc postulat Armeniacam, non Armeniam. Hanc olim quoque *Lapidem* vocabant quidam, & manet error in Officinis nostris, quæ duo diuersa ponunt simplicia. Duplex est, *Vulgaris*, & *Orientalis*, seu *Armeniacæ*. Differunt, quod Orientalis tota est flaua, Ochrae instar, & vsum præstat in febribus malignis. Debet hoc etiam habere, quod manus non tingit, instar rubricæ, sed solida est adeo, vt poliri possit. Imper. 5. *Nat. hist.* 28. Abstergit, 4. κ. π. 4. siccatur, non adstringit. Ideo in dysenteria Epidemia anni 1607. præscribente SCHERBIO, plurimum sum vsus. Eandem facultatem Galenus commendat 9. *Simpl.* in peste sui temporis.

DE CRETÆ.

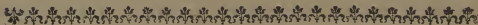
CAPVT XLVII.

A. **H** ac fullones vtuntur potius. Tamen & in Offic. *Cretæ lora* vtimur. Aliquando est *Cimolia* Gal. & hoc debet habere, ne sit arenosa. Cæsalp. 1. *Metall.* 12.

*DE MARGA ET MEDVLLA
saxorum.*

CAPVT XLVIII.

A. **V**IDE catalogum apud Kentmanum *in Foss. f. 5. & 6.*

SECTIO ALTERA.

DE SALE, NITRO, ALVMINE,
& congeneribus.

DE S. A L E.

CAPVT XLIX.

A. **S**AL apud Dioscor. *lib. 5. cap. 85.* triplex *fossilis, marinus & lacustris.* Sed Galen. *9. & 11. Simpl.* lacustrem refert ad marinum. Nos in locis mediterraneis, salem habemus factitium, qui fit ex fontibus falsis per decoctionem, cuius fac. est calef. & sicc. foris quidem prohibendi putredinem, intus autem, & quidem condimenti loco, iuuandi coctionem, rarefaciendo corpora ciborum solida, ut calori accessus pateat. Vide Dioscor. *loc. cit.* Imp. *13. Nat. hist. 5. & 7.* Chiocc. *Mus. Calceol. sect. 2. f. 145.*

DE SALE HAMMONIACO.

CAPVT L.

VVIGO in Offic. corrumpitur in *Armoniacum*, pessime in *Armeniacum*. Dicitur *ἀμμος, arena*, quod vetustiss. temporibus ex Cyreniaca Africae regione afferretur, dictus inde quasi *Arenarius*. Dioscor. laudat candidum, minime calculosum, perspi-

cuum, densum, æquali compage. Hodie in Germania pluribus locis foditur, Cæsalp. 1. *Metall.* 16. Imp. 13. *Nat. hist.* 8. scribit, si ad ignem habeatur, paulo momento adstantes fieri totos exalbidos, sapore esse quàm sal communis multo acutiore, &c. Chioccus, *Mus. Calceol.* f. 2. f. 149. scribit, gustanti offerre leuem acrimoniam cum pauca adstrictione, necnon abstergerendi vi. Quod ipsum Gal. etiam habet 9. *Simpl. cap. prop.* Indicata vera scriptura facile fuerit distinguere hunc salem à lap. Armenio, seu Armeniaco Dioscor. quem Gal. non habet. Vide autem lap. Lazuli.

DE SALE-GEMMA.

CAPVT LI.

A. **D**E hoc sufficiat attulisse Cæsalpini verba 1. *Metall.* 16. In Calabria salis fodinæ sunt, crystallum imitantis, & ob id *Salgemma* vulgo appellatur, cuius apud Medicos vsus est pro Ammoniaco adeo, vt, eo inuento, non quærat Ammoniacus. Hæc ille. Nam & *Ammon.* alicubi pellunt, vt scribit Agricola. Sed & *Vngaricus fossilis*, cuius magnam glebam SCHERBIYS habebat, talis est.

DE SALE THERIACALI.

CAPVT LII.

A. **F**IT ex combustis viperis, 14. *Metb.* 15. quo modo fiat? 11. *Simpl. cap. proprio.* Hoc tantum eam ob causam inferere volui, vt præueniam quæstionem, cur non mentio salium fiat particularis in superioribus? Quia ex omnibus fieri possunt, infiniti laboris fuerit singulatim scripsisse. Qui vult, habet indiculum in *Disß. nostro.*

DE NITRO, NITRI-SPUMA, & Aphronitro.

CAPVT LIIL.

A. **N**ITPON & Νίτρος dialecto differunt: Latinorum *Nitri-spuma* differt à Græco ἀφρόνιτρος seu ἀφρόνιτρον. Αφρόνιτρον est vitium scriptoris. Quanta sit latitudo temperaturæ in corporibus his imperfectis, quæ in Meteorol. considerantur, vel ex Nitro apparet. Quoddam enim est essentia duræ, nec facile liquabilis in aqua: quoddam mollis, raræ & spumosa, 4. *Simpl.* 21. Quoddam est album, 7. x. №. 16. quoddam nigrum, 4. x. ππ. 7. quoddam rubrum, 4. x. ππ. 7. & alibi sæpe, quod est roseum apud Dioscor. Quoddam est naturale: quoddam factitium. Quoddam crudum: quoddam vsum.

B. Factitiorum aliud ex quercu fit, aliud ex calce, aliud ex terra, quæ multum vrinae veterinorum imbibit in domibus rusticorum scil. Calx illa fit, vel ex lapide calcario, vel ex buccinis marinis, vel ex tartaro vini, &c. Fit & nitrum ex vrina hominis, equorum, camelorum. Fit ex herbis, quarum quidam Kali, Soda, Solda, Kella, Kalli, Vfnem, forte aliter dicitur, & seruit vitrariis Venetis, à quibus *Sal vitri* dicitur. Fit ex aquis nitrosis, qualis Nilus: ex terra ipsa, qualis quibusdam Saxoniæ & Thuringiæ locis. Et quid plura? Si non potes acquiescere, vise ad Agricola 3. *Fess.* 212. *Imp. lib.* 3. *cap.* 9. & seq. Cæsalp. *lib.* 1. *cap.* 19. & 20. Chiocc. *Mus. Calceol.* f. 2. f. 159. Encel. *lib.* 2. *cap.* 27. Ex his tam variis materiebus, non fiant varia nitra?

C. Imprimis hoc considerandum, an factitium illud, quod *Sal-nitrum* vel *Sal-petra* dicitur, sal ex nitro coctus Kentmanni f. 12. & concurrit ad puluerem pyrium dictum hodie, fuerit olim etiam cognitum? Miror ego esse, qui negant. His si quis Matthiol. accensere velit, dicam, de solo illo loqui illum, non etiam de naturali. Maioris momenti est, calidum an frigidum sit? Gal. quidem 9. *Simpl.* siccitatis solius meminit: sed quia & digestionem & abstersionem illi tribuit, insinuat simul caliditatem. Hoc ex aliis locis manifestum fit, 3. x. №. 2. *aphronierum* facit calidum, cum partium tenuitate. Atqui *nitrum* est infra a; *hronitrum*, adeoque salii proximum, 9. & 11. *Simpl.* Huc tendit etiam amiaror, qui insignis est 4. *Simpl.* 20. Contra ingeniosissimus Imperatus tribuit *nitro Calabro* multam frigiditatem.

D. Et mox, frigidam & inspidam naturam. Habemus in Officinis *Nitrum præp.* quod linguæ admotum manifestum frig. sensum offert. Imo imponitur aquæ hord. febricitantium, quæ ad sensum frigida fit. Sine ambagibus, Nitri temperamentum non minorem latitudinem habet, quam vinum, & est quoddam calidum, quoddam frigidum. An autem quod frigidum, æque ventriculo inimicum sit, ac id, quod Galenus habuit 9. *Simpl.* non ausim determinare. Habemus in Officinis *Pil. de Nitro* Trall. lib. 1. cap. de *Hemicrania*, non autem de *Epil. in qua Mesue habet.* Quas quia Trallianus ipsemet *Diacolocynthidos* vocat, non est amplius dubitandum esse *Hieram Comp.* Vñus est in purgandis humoribus è longinquo. Trallianus ideo in tam magna dosi dat, ad ʒ v.

DE TARTARO VINI.

CAPVT LIV.

A. AGNOSCO pro specie *Nitri* ex sapore. Huius cremor à Chymistis dictus est specificum in Melancholia hypochondriaca. Nugæ ! Est purgans absterfione sola, qualia vult hic morbus, qui exacerbatur ab omnibus proprie dictis purgantibus. Crematus, inquit Cæsalpinus, facillime soluitur in aëre humido in liquorem acerrimum, quod vocant *ol. Tartari*. Vide Euonymum *parte alt. Thef. fol. 431.*

DE BORACE.

CAPVT LV.

A. ET hunc cum eodem Cæsalpino, habeo pro specie *Nitri*. Vocatur autem quasi *Baurach*, quod Nitrum est apud Arabes. Conficitur Venetiis, ex cremato quodam lapide candido & fissili, quem *Boracem crudum* vocant, *Nitrum natium scissile* Kentm. *Foss. fol. 12.* Aurifices pro *Chrysocolla* vtuntur. Serapioni est *Tincar*. Pulvis quidam ex borace habitus fuit olim in secretiss. secretis pro ægre parturientibus, vt est apud Diom. Cornarium in *Cons. Hro.* Ego nullum bonum euentum vidi.

DE ALV MINE SCISSILI, rupeo & plumoso.

CAPVT LVI.

A. **A**πο το σύμφυτον ἐστὶ τὸ σπινθηρῶδες, quod adstrictionem habeat validiss. Historiam cum intueor, non minorem offendo latitudinem téperamenti, quam in Nitro. Est autem heic non minus quam ibi *Natinum* & *Factitium*. Non minor est substantiæ varietas, & quidem vno eodemque loco: est etiam figuræ externæ, vnde nominum est varietas. Vide Kentm. fol. 12. Ego relictis omnibus, de facult. tantum ago. Gal. vt nuper, ita heic quoque, mancus est. Nam 9. *Simpl.* nec caliditatis, nec siccitatis meminit, in sola adstrictione se firmans, vt & aliis locis. At 4. κ. ῥ. 6. 4. κ. π. π. 1. quoduis alumen ficare ait, & quidem euidenter. Ex quo deducunt quidam, frigidum esse. Nam 4. *Simpl.* 7. diserte ait, Omnia adstringentia, substantia quidem terrestri sunt & crassa: qualitate autem frigida. Contra alij vrgent τὸ πυρρὸν Dioscor. Et Matthiol. ibi lib. 5. cap. 28. in omni alumine, præsertim rupeo, agnoscit καυσικὸν π, & καυστηρικὸν. Ego iterum prouoco ad experientiam, & aliò me confero.

DE CHALCANTHO SEV Vitriolo.

CAPVT LVII.

A. **T**Αμ affine est *Alumini*, vt Imperatus uno cap. tractet. Primo sciendum est, apud Græcos differre χαλκὸς αἶρος, & χαλκιδος. Illud est, quod vox sonat, *Aeris flos*: Hoc apud Latinos est triplex atramentum, vt Agricola loquitur, quorum, quod χαλκιδος est, *Atramentum sutorium* dicitur, quod sutores tingerent olim eo sua coria, nunc aliud habent ex ferro. Deinde tanta vti Græcos licentia, vt tribus terminationibus seu generibus vtantur, ὁ χαλκανθός, ὁ χαλκάνθη, τὸ χαλκάνθη, 4. κ. π. π. 4. Imo etiam χαλκανθός dicunt. τὸ *Atramentum*, quia πολυσήμωτο, libens defero, & vtor vocabulo barbaro, *Vitriolum*, similitudine à *vitro* sumpta. Hoc vt præcedentia duo, vel *nati-*

sum est, vel *factitium*. Illud *ευλακτικόν*, quod longis stiriis dependeat ex vetustis muris : hoc iterum duplex, vel *πηκνόν*, *concretile*, vel *εἰσδόν*, *coctile*.

B. Et hoc est nostrum *Kupfferwasser*. Vide Chiocc. *f. 4. Mus. Calceol. fol. 474.* Kentm. *loc. cit.* In facult. hoc tantum considerabo, quod Galenus 9. *Simpl. cap. prop.* miratur, Quo modo in Chalcantho, quod vehementissimæ adstrictionis est, simul caliditas sit non mediocris? Explico Opii exemplo. Quemadmodum Opium est heterogenearum partium, ut frigidum sit in 4. gr. unde refrigerando interficit, calidum in 3. unde symptomata caloris : ita Chalcanthum. Hoc accommodo oleo vitrioli, quod superbo vocabulo vocant *Spiritum Vitrioli*.

C. Hoc in habitum diditum, proculdubio & adstringit & siccatur excellenter, ideoque febribus putridis conuenit : at vero, quemadmodum foris per transfusionem diuidi potest in minimas partes, ut tres, quatuorve guttæ (prout bene præparatum est) faciant totum sextarium acidum, sed depositum per vnâ alteramve horam, subsidet in fundo, ut ne sentias quidem acorem : sic in ventriculo sit. Quo tempore non exferere vim suam corrosiuam, audebitne spondere quis? Imo vero in ventriculis valde sensilibus, qualis meus, non quiescere, usque dum per vomitum eiiciatur, experientia me docuit. Idem dico de spiritibus herbarum calidarum, melissæ, absinthij, anisi, fœniculi & similibus, verisimili coniectura, quæ sumitur (ut alibi scripsi) à vinis generosis, Græcis, Hisp. &c. Abeunt enim in quibusdam, vel per vomitum, vel per aluum. De olei *vitrioli* varietatibus vide Euonymum, *parte alt. fol. 378.* & dispice, an credibile sit, contra omne genus morbi valere?

AVCTARIUM DE VITRIOLO albo.

D. Nota esse potest controuersia de Chalcitide vel tota vsta, vel semiuista, An locum habere possit in Theriaca Andromachi? Semper steti cum Cordo, & Cronenburgio, si quidem propter colorem solum nigrum addatur, ut Galenus vult, non habere. Quorsum enim Causticum in pharmaco tam nobili? Nec proficiunt hilum, qui corrigi dicunt. Multo minus, qui *vitriolum Romanum* semitorrent. Multo minime, qui *vitriolum præscriptum*. Licet enim nec Agricola, nec Imperatus, nec Cæsalspinus, nec quisquam eorum, quos legi, meminerint eius : satis tamen est confessio propria, non minus causticum esse, quam vel chalcitis, vel vitriolum Rom. Vocant *VVeissen*

augenstein, quod in suffusionibus incipientibus egregiam operam præstet, quod non semel expertus sum. Consistentia & colore est affine Agarico minerali, de quo supra.

DE CHALCITIDE, MIST, Sory & Melanteria.

CAPVT LVIII.

A. **I**NDICIA Agricola nec dissentientibus aliis, pendent hæc quatuor à *Vitriolo*, hoc est habent eundem generationis modum, hoc est, sunt naturæ causticæ, & in se inuicem transeunt, vt Galenus habet, 9. *Simpl.* qui vt exacte illa dignosceret, in Cyprum propterea nauigauit. Habemus in Officinis *Ceratum Diachalciteos*, ex Galeno 1. x. *Sp.* 4. quod de *vitriolo* quoque appellatur, quia vitriolum, quod Arabibus *Colcothar* vocatur, etiam ingreditur. Mesue de *Palma* vocat, vnde vulgo in Italia *Diapalma* dicitur, magni vsus in mundificandis vlceribus & vulneribus quibuscunque.

SECTIO TERTIA.

DE PINGVEDINIBVS METALLICIS;
& primum de Sulphure & Minio.

CAPVT LIX.

A. **C**REDO facile, *Sor.* diuinum esse dictum, quod odorem habeat fulguris. Duplex est, vt hætenus dicta, *ἀπὸ πυρὸς* seu *viuum*, quod ipsum natium est: & *κατὰ πυρὸς*, quod ignis opera à terra separatum est. Varietates vide apud Kentmannum, *fol.* 18. De facultatibus nimis indistincte Galenus 9. *Simpl. cap. prop.* vt & 3. x. *Sp.* 2. Calidum esse cum partium tenuitate. Imo est calidum & siccum in 4. gradu cum abstersione tam calida, vt Causticum sit, præcipue oleum, de quo vide iterum Euonymum, *p.* 2. *fol.* 375. De floribus ipsos consules Chymistas. Appendo Sulphuri *Minium*, quia non est *Minium Dioscoridis*, sed res factitia ex sulphure, & argento viuo, & dicitur *Sulphur*

phur sublimatum Cæſalpino, 1. Metall. 28. & rurfus lib. 2. cap. 61.

B. Hoc etiam Cinabari vocant Medici, & vtuntur in vnctionibus luis Hispanicæ, pro Argento viuo. Iidem in eodem morbo, in vlceribus virgæ, cùm cathæretico opus eſt, vtuntur vng. rubro, quod de Minio Camphoratum appellant.

DE BITVMINE.

CAPVT LX.

A. **B**ITVMEN Græcis ἀσφαλτης eſt, ἰ & ἱ, & ἀσφαλτης, π. Propter affinitatem cum ſulphure, de qua authores noſtri, merito ſequitur. Propter latitudinem temperamenti, de quo ſupra, multa eſſe nomina, vnde confuſiones, queritur Agricola, initio lib. 4. Hac de re Cæſalp. quoque lib. 1. cap. 31. ubi, Bituminum genera complura, &c. Genericum heic eſt, cum accipitur pro limo quodam tenaci, aquis quibuſdam innatante, qui ductilis eſt, quamdiu in aqua eſt, poſtea indureſcit. Galenus 11. Simpl. ſine. Tamen tale etiam effoditur alicubi. Vt merito duplex eſſe dicas, Aquaticum & Foſile. Præſtantiff. in hoc genere eſt Iudaicum, quod eximitur è Mari mortuo dicto, quod mare lacus Aſphaltites inde dicitur, Galenus ibi.

B. Ex eodem 4. Simpl. 20. deduci poteſt, non naſci in lacu, ſed deſluere ex vicinis montibus Sodomenis. Ita apud Dioſcoridem in Apollonia Epiri, vnde, authore Cæſalpino, hodie Venetias aſſertur, deuoluitur è montibus Cerauniis (Epiri, non Aſiæ) impetu fluminis in mare. Bitumen apud Galenum 11. Simpl. eſt calidum & ſiccum in 2. gr. Idem 5. x. ſp. 2. abunde ait ſiccare, cum calore non vehementi. Apud eundem 2. x. ſp. 22. ſunt Emplaſtra barbara duo, quorum baſis bitumen eſt, ad glutinanda recentia vulnera, vnde ἀσφαλτης, & ἰσχυρὰ dicuntur. Vide apud Melichium & alios.

DE PISS-ASPHALTO.

CAPVT LXI.

A. **V**Ox vult Pix-bitumen, quod licet Bitumen ſit: præſtat tamen cum Dioſcoride & aliis diſtincte agere propter diſtinctas facult. quas odor prodit. Non enim ſimpliciter Bitumen redolet, ſed &

picem. Plinius ait lib. 24. cap. 7. *Naturaliter fieri mitionem, hoc est nulla arte.* Ideo Galenus non meminit. Videtur esse eadem cum *Pice manuali*, quæ ~~similis~~ est, licet alij *Ceram* addi Bitumini tradant.

D E P E T R - O L E O.

CAPVT LXII.

A. **N**ihil aliud est, quam *Bitumen liquidum* Agricola, *princ.* lib. 4. quod ex saxis destillat. Est duplex, *Nigrum* & *Candidum*, quorum hoc est *Naphra* Dioscoridis, quam iungit Asphalto, & Piss-asphalto. Vide Imp. 14. *Nat. hist.* 6. & 7. ubi monstrat Italicum, & præfert Mutinense *dal monte Cibitto*. Cæsalp. 1. *Metall.* 31. Petrolei caliditatem vehementiorem esse ait, & cum partium tenuitate utroque iam dicto. Bell^{onius}, quem Bauhinus in *Matthiolum* sequitur, addit *Flauum*.

D E C A M P H O R A.

CAPVT LXIII.

A. **C**AFFR, vel *Capur* Arabicum esse vocabulum, credamus Garziæ, 1. *Arom.* 9: sinamus autem *Camphoram* receptam. De hac grauissima est controuersia, vegetabile an minerale sit? Agricola, vir summus, 4. *Foss.* bitumen esse vult, quod accensum tamdiu flagret, quamdiu aliquid superest. Hoc cum docuisset Fuchsius 1. *Comp. Med.* hostem inuenit Matthiolum in *Dioscoridem* lib. 1. cap. 75. dicentem; arboris gummi esse. Et Bauhinus eo quidem loci tacet: at in *Pinace* adhæret Cæsalpino, qui 1. *Metall.* 33: ex genere bituminis esse dixerit. Ille vero dupliciter error. Vno modo, quod non distinguit Burneensem dictam à Chinenfi. Altero, quod non meminerit, quid 3. *Hist. plant.* 45. scriptum sit. A quo maxime expectes litis decisionem, Garzia, is tantum non dicit, *Nescio*, accusans negligentiam Lusitanorum in India Orientali negotiantium.

B. Hoc solum dicit, duplicem esse, alteram ex Burneo insula præstantissimam, & magni æstimij: alteram ex Sina, quam nos Chinam dicimus, viliorem: Interea quasi ex somno excitus ait, gummi esse arboris, quod ex ipso medullio ligni sit extrahendum. Quo ipso vi-

hil aliud significat, quam quod vulgo de ligno iuniperino, & aliis fit, cum oleum ex illis per descensum extrahitur. Huius auctoritate sustentare se crediderim Imperatum, cum 14. *Nat. hist.* 8. citat illos, *Chi han passato nell' Indie, che han visto la sostanza (di lacryma, è licor) d' albero, risudata delli legni.* Verum ille peccat in eo, quod requirit argumenta necessaria, quæ Apodictica appellamus. Vnde vero illa petuntur? Proculdubio ex duobus criteriis, sensu & ratione. *Sensu* (qui etiam experientia dicitur) quia destituimur, contenti forte debebimus esse *Rationibus.*

C. Vult autem refutare duo illius argumenta, quorum *alterum* est, ex fossilibus, verbi gr. hydrargyro, & cadmia fossili partes tenuiss. per sublimationem extrahimus: *alterum*, ex iisdem, bituminis genera perpetuo ardent, vt & *Camphora*. Respondet his per geminam instantiam, primo quidem stoechadem opponens, & hormini speciem illam, quam *Camphoratam* vocamus: secundo autem, *picem*. Quiuis videt, quid desit. Vidisse credo & Chiocum, in *Mus. Calceol.* Qui enim alias hominis obseruantiss. est, nec iniuria, ne tangit quidem Camphoram. De Cæsalpino nescio quid dicam. Qui enim in *Hist. plant.* pro vegetabili agnouerat, resilit in *Metall.* Quod vero mireris, est, *Camphoram Borneensem*, quæ ad nos non affertur, ait esse succum arboreum: *Chinensem*, quæ sola affertur, esse bitumen. Illam si non videt, quei potest de illa iudicare? Quæ etiam eiusdem generis esse possunt, si ita differunt, vt vegetabile & minerale? Et hæc quidem his tricus implicita sunt: multo grauiores sunt de facultatibus, cum quidam frigidam esse dicant, quidam calidam & siccam in 2. gr. Cæsalpinus in *de Plant.* determinat litem, *Nihil prohibere* dicens, *sub exhalatione tenuiss. quæ calida & sicca est, latere frigidam substantiam, quæ extincta exhalationis flamma, ob tenuitatem minime urentem, agat, & penitus, quo profundiùs, ob tenuitatem exhalationis penetraueris.* Hoc si minus arridet, vide an malis cum Cronenburgio esse *Notis in Trochisc. de Camph. Mesue*, quos nos etiam habemus, & vtimur in febribus, aliisque calidis viscerum dyscrasiis.

D. *Oleum Camphoræ*, nisi aquam malis appellare (Gesnerus non distinguit) vulgus etiam laudat in affectibus calidis. Ita *Vnguentum Camphoratum* tam album, quam rubrum. *cin. i. j. s. p. i. m. j.*

ADDITAMENTVM AD CAPVT LXIII.

Quod est de Camphora.

QVibus in fluctibus agitemur omnes, in propatulo est. Mihi portum è longinquo iam ostendit Schikardus in *Hist. reg. Pers. ex Geographo quodam Arabe*. Scribit *is sine tract. fol. 183. & seqq. Tubingæ 4. 1631.* qua de fuga Iasdigerdis, ultimi Regis Persarum, persequentibus illum Saracenis. 1. Non in India, sed in Persia, qua Indiam contingit, quærendam esse. 2. Insulam Burneo à Lusitanis iam vocari Kalah, & ibi esse arbores caphuriferas. 3. Concedit in sententiam Auerrois, qui non frigidam, sed calidam esse ait, siccamque, sed non ultra 2. grad. 4. Memorabile est, quod ait, inuentum ibi esse horreum, camphora plenum. Miratur, cur Rex tantum conquisserit? Et quei seruare potuerit? De hoc posteriori nihil dicit: de priori ait, Muhamedem in Alcurano promittere Musulmannis suis in cælo positionem Camphoratam, eo gummi dilutam vel conditam, uti loquitur.

DE AMBARO, SEV AMBRA
grisea.

CAPVT LXIV.

A. **A**MBRA est Arabicum, inde *Ambarum*, Latina terminatione & *Ambra*, & cum adiectione *Ambracane*. Consentio bituminis speciem esse, aut si ita vis, succini odorati, Orientalisve. Habemus in Officiis *Conf. Diambre* Mesue, magnæ commendationis in virium collectione, maxime in senibus.

DE SVCCINO, SEV AMBRA
Citrina.

CAPVT LXV.

A. **S**VSANTIVVM esse videntur omnes velle: sed reclamatione *succina gutta* Martialis. Quid igitur adintelligitur? An bitumen, ut sit vere succinum, tum, cum in succo seu liquore profluit.

ex fonte suo, is verò vtplurimum est mons aliquis, vt Ceraunius, quæ apud Diosc. *cap. de Bitumine*, Græcis est ἡλεκτρον, aut τὸ ἡλεκτρον apud Gal. 1. *Fac. nat.* 14. 7. x. π. 4. & alios authores, quos vide apud Lexicographos. Hoc ὡν τὸ ἡλεκτρον esse, non credo: esse autem ὡν τὸ ἡλεκτρον, cum Solem significat. Nostris hominibus olim à pelluciditate *Glass* vocabatur, vnde *Insula Glassarie*: Hos imitati Græci ὕαλον, ἢ ὕαλον vocarunt, quin & Latini, inter quos Virg. *Hyalon*. A Persis, non Arabibus, *carabe* dicitur, quod interpretatur ὄρνις, raptor, à quo effectu etiam πικροφόρος dicitur.

B. Ambræ vocem ἀμβρα, vt Agricola docet, huc quoque Offic. traxerunt, & *Caraben*, & *Ambram citrinam*, ad differentiam *Griseæ* vocantes. Incolis Gentarus dicitur, olim *Schwallernich*, voce Germanica. Nam Scythæ illi Europæi sunt Germani, etiam apud Hippocratem. Ad quæstionem, quid sit, iam respondit, Est *bitumen*. Qua voce subito repellitur vetus fabula, quam ex Tacito, Plinio, & Poëris hausit magnus Cæsalpinus, in opere *Botanico*, quàmque cum pudore deferit in *Metallicis*. Quid enim? Non audebat ille legere Agricolam, qui solidè solidis fundamentis adstruit 4. *Foss.* quod author à S. Rom. Ecclesia explosus sit? Explosus verò, qui verè Catholicus Romanus fuit, & ob id Chemnitij in Misnia sepeliri non potuit, translatus in Zizam? Vide Matth. lib. 3. *Epist.* Pet. Albinum in *Chron. Misnie*, Adamum, in *vitis Medic.* Adeo Tyrannis vbique regnat!

C. Dico igitur, certissimum est, succinum esse bitumen. Vnde ergo muscæ & alia animalcula in ipso succino, iam solido! Vidi Parauij, monstante D. Cunrato Batto, Rostoch. glebam, in qua culex volabat quatuor suis instrumentis. Vide Kentm. f. 22. Iam dixi, profuit è fonte suo liquidum, & dum est liquidum, inuisantur animalcula illa, & commoriuntur in solido. Hoc ita esse, significarunt nobis multi ὠνιῶται testes, & inter hos Seu. Gobelius Medicus, edito scripto Tiguri in 8. 1565. cum appendice Gesn. cuius ῥῆμα in Italicam transtulit Imperatus 17. *Nat. hist.* 5. Vide, si placet, *Animadu. nostras in Theoph.* 6. *Hist.* 4. num. 21. Habemus in Offic. *Troch. de Carabe*, valdè constrictorios in omni hæmorrhagia, & quidem cum, vel sine Opio.

D. Habemus & *oleum*, quod triplex facit Imper. dicto lib. & facultates illi tribuit in omni obstructione, in epilepsia, paralyfi, vertigine, calculo, &c. Cæsalpinus celebrat guttas ij. in aqua plantaginis, quas ait celerrimè sistere sputum sanguinis. *Succinum* ipsum vltra i. gr. in actiuis, siccum in 2. in pass. non est. *oleum*, quò defecatiùs, eò calidiùs & siccitiùs, vt ad 3. vtrobique perueniat.

DE SPERMATE CETI.

CAPVT LXVI.

A. **N**Es cio quid sit, sed aduoco huc, quia quibusdam *Ambra alba* dicitur. Nostris tam familiare est medicamentum, vt Encel. dicat 2. *Metall.* 11. nescire se ad quem non morbum vtantur Germani! Hinc splendidum illud nomen *Baldrabi*, (*VValrath* est corruptum) quod in morbis dubiis vnicum illorum perfugium esset. Non esse quod dicitur, ostendit seminis (masculi) natura. Est enim aquea. Vnde in *sacris literis* liberi dicuntur esse orti ex aqua huius & illius. Neque verisimile est, Cetaccorum aliam esse naturam, à nobis, & animalibus familiaribus Quia enim constituit calidum natium in corde, oportet eò vsque tenue sit, vt coaguli instar sit, quod ex Aristot. docui non vno loco. Non potest etiam *alio modo* esse Diosc. *lib. 5. cap. 88.* aut Plin. *lib. 31. cap. 7. Flps*, seu *faucilla salis*, quod Encel. vult *loc. cit.* & Imper. 28. *Nat. hist. f. 771.*

B. Frustra vero Encel. ablegat lectorem ad Serapionem & Auicennam, *capp. de Ambra seu Hambra*. Ridiculus vero fit tandem, cum duplex esse ait, *Florem salis*, & *sperma Ceti*. His non obstantibus Val. Cordus, *lib. à Gesn. edito 1566. sperma Ceti nostrum Halos esse anthos* veterum dicit. Huic se opponit Gesn. in *Coroll.* sed nihil definit. Ego etiam repeto meum illud Nes cio.

DE ARSENICO ET RISAGALLO.

seu Realgar.

CAPVT LXVII.

A. **A**Salutaribus pinguedinibus metallicis, venio ad lethales. Huius generis esse *Arsenicum* propositum, argumento fit, quod vltum olet sulphur. Et ita quidem dicitur vulgo: sed Athenienses *apponais* appellant, Latini *auripigmentum* vocant, à colore aureo, quem habet naturaliter. Hinc est nostrum *Opermint*, color *giluus* pictorum. Hoc cum sale aliquoties sublimatum fit candidum, & tum dicitur *Auripigmentum crystallinum*. Huius tria sunt genera apud Pli-

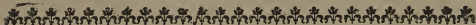
nium, quorum quod medium est, *Risagallum* vocatur, & Realgar distinctum à reliquis duobus, quæ squamosa sunt, quod *glebosum* est, & colore pallidiore, vnde *Citrinum*. Gal. 9. *Simpl.* vtitur ad depilandum. Patauij cum calce viua in promiscuo vsu est: Sed videndum est, ne diutius finatur. Exulcerat enim. Est quippe (ait Gal. *loc. cit.*) venenum causticum, siue vratur, siue non vratur. Est venenum calidum crassarum partium, 4. *Simpl.* 19.

B. Turcæ pestem non timent, si appensum arsenico plenum sacculum gestent. Contra quem morem multa egregie disputat Massarias *lib. 2. de peste, f. 51. 6. & seq.*

DE SANDARACHA.

CAPVT LXVIII.

A. **V**IDEVR congener esse Arsenico. Dioscor. enim *lib. 5. cap. 80.* coniungit. Hunc sequuntur Agric. 3. *Foss. f. 225. Imp. 15. Hist. nat. 5. & 6. Cæsalpinus 1. Metall. 29. & 30.*

SECTIO QVARTA.

DE LAPIDIBVS ET GEMMIS;
& primum de Calce.

CAPVT LXIX.

A. **C**ALX, *ἀσπίς*, non est lapis, sed cinis lapidis vsti. Imo vero non fit vbique ex lapide, sed in locis maritimis è buccinis, purpuris, testis cochlearum, aliisque maris eiectionibus, quæ Dioscorides *lib. 5. cap. 133.* *λίχνας* vocat. Possis tamen & *σίλικες aquarum* interpretari. Duplex est, *ἀσπίς ἀσπίς* (Dioscor. simpliciter *ἀσπίς* vocat) Latinis *Calx viua*, *ungeleschter Kalk* nostris dicitur: & *ἀσπίς*, *extincta*, & hæc rursus *Lota* vel *Illota*. De illa Gal. 9. *Simpl.* Cum viua sit caustica: extincta quidem facit idem ab initio, sed postea (diem vnum atque alterum) fit innoxia. Abluendi modus traditur in *Dispens.* Materia cum sit varia; *ἀσπίς* autem, siue, vt loquitur Diosc. *ἀσπίς*, ἢ ἐν τῇ *λίχνας* *ἀσπίς*: queritur, quod sit illud *marmor*?

B. Ruellius ambages quæsiuit: Sed recte Sarac. *vulgare* vertit. Est autem lapis duriss. & proxime ad marmor accedit. Qui *calcartum* dicunt, nihil dicunt. *Lota*, & præsertim sapius, deponit omnem mordicationem, & fit medicamentum siccans sine morfu, 9. *Simpl. cap. de Cinere*, 4. 2. 4. Hinc *unguentum de Calce* est egregium in ambustis, statim adhibitum. Non enim bullas finit excitari, & sine cicatrice sanat, Cæsalpino auctore. Descriptio est apud Aug. Melich. alios. Vtimur aliquando & *viua calce* pro cathæretico, in vlceribus crustosis.

D E G T P S O.

CAPVT LXX.

A. **O** ΓΥΨΟΣ tam affinis est calci, ut vno nomine gaudeant. Qui volunt, terram potius esse quam lapidem, iniurij sunt. Sed & cinis potius est lapidis, ut Calx. Quo minus scio, quid Cæsalpinus sibi velit, cum 2. *Metall.* 8. Gypsum proponit, vstionem non expertum? nisi de fossili loquitur? Vritur vel ex Alabaistro, Alabastrum simili lapide: vel ex speculari, *unser frauen eyß*, quem *alabastrum Lunarem* esse volunt. Vstio brevis & facilis est, quia materia minus dura & marmorosa est. Galenus 9. *Simpl.* parcus est in facultatibus. Præter enim facultatem exsiccatoriam, habere vim emplasticam scribit, quæ sit minor vstione, contra augetur partium tenuitas. Forinfecus egregie facit in sistendis vulnerum hæmorrhagiis, cum pilis leporinis impositum: intrinsecus est venenum strangulatorium. Statim enim lapidescit. Remedia vide 2. *Antid.* 7.

D E T A L C O.

CAPVT LXXI.

A. **T**ERRAM quidam, lapidem alij hoc nomine ostentant, inter quos Cæsalp. 2. *Metall.* 59. qui putant *Argyradamanta* (ita enim scribo) Plinij esse. Auicenn. 2. 2. *cap.* 695. Talk habet. Auer. 5. *Coll.* 43. Terram stellæ, id est, Talch. *Talch autem stella est* inquit Cæsalp. quem vide. Reliqui tacent. Dicam ego, quod vidi sæpe, Schebergus mons est non procul Готна, è quo eruitur lapis, cum ad alia, tum ad calcem faciendam, in quo venæ quædam sunt, quæ non videntur

vruntur in calcem, sed in lapidem architectis inutilem, prorsus talem, qualem describit Cæsalpinus. De hoc ego dubito, an non sit *Talk Arabum*? De *olei Talci* vsu interiori non valde sollicitus sum (seruit enim fucis muliebribus) vel propter periculum, quod ex Auic. denunciat dictus Cæsalpinus.

DE ALABASTRO.

CAPVT LXXII.

A. LABASTER & fluuius est minoris Asiæ, & oppidum Ægypti, à quorum alterutro dictus est *lapis Alabastrites*, vnguentis iam olim dicatus. Agricola inter marmora habet, iniuste vt puto. Est enim non minus fragilis, quam vlla testa figulina. Ex hoc *unguentum* habemus *Alabastrinum*, nescio cuius, & item aliud Benedicti Fauentini, ad sedandos dolores externos frigidos. De *Alabastr. glaciali* vide Imper. 24. *Nat. hist.* 13. & 14.

DE PVMICE.

CAPVT LXXIII.

A. P AVEIS me expediam è tricis, de quibus Gal. 9. *Simpl.* Est lapis sui generis. Hic vel crudus venit in vsum, vel vltus. Hic fit substantiæ tenuioris, sed acquirit aliquid acrimoniæ, quam vltione iterum amittit, & fit sarcoticum, Gal. *loc. cit.* Alioquin vt lapis abstergit, quemadmodum testa figulina, & locum habet in dentificiis.

DE LAPIDE IVDÆICO.

CAPVT LXXIV.

A. Q VÆRIT Cæsalp. 2. *Metall.* 44. cur habeat certam figuram, cum animatus non sit? Dico ex Plinio, Natuſa à similibus ad dissimilaria discedens, facit aliquid organicum, licet vsum non habeat. Vide Imper. 24. *Nat. hist.* 22. Vfus est in

calculo, tam renum quam vesicæ. Gal. 9. *Simpl.* in renibus quidem efficacem reperit, in vesica non. An non distinguit marem à femina? *Ren. aff. 8.* an idem est cum lapide Syriaco? 10. x. n. 1.

DE LAPIDE SPECVLARI.

CAPVT LXXV.

A. GRÆCI etiam ^{αυραειαι} vocant. Nostri, *unser frauen eisz*. Volunt quidam esse eundem cum *Selenite*, seu *Aphroselino*, quos non ausculto. Cæsalp. 2. *Metall.* 8. author est, in Offic. mutare nomen, & vocari *Alumen Scaliolum*, quomobrem in eo genere silentio teximus. Qui cum *Gypso* copulant, confundunt rerum naturam. Gal. 9. *Simpl.* non attingit. Sed 4. x. 1. scribit siccare sine morfu, & sanare vlcera dysepulota, non autem maligna. Encel. 3. *Metall.* 17. magnum experimentum vocat in dysenteria, lapidis spec. quantitatem nucis auellanae.

DE LAPIDE LAZULI.

CAPVT LXXVI.

A. ZUR; & cum articulo *L'azur*, apud Arabas est *Caruleum*. Quo nomine, *كوارز* vel *كوارز*, cum apud Dioscor. & Gal. fit pigmentum, cauto opus esse Cæsalpinus monet, 2. *Metall.* 40. ne confundamus cum *Kentinanno*, & aliis. Idem tacite nobis insinuat, distinguendum esse inter lapidem hunc & *Saphirum* Plinij, lib. 37. cap. 9. qui aureis punctis collucet. Hac in re Chioceus quoque laborat, *Mus. Calceol. f. 3. f. 218.* verumtamen labascit, cum *f. 4. f. 467.* iterum agit de *Lap. Lazuli*. Quod minus opus fuit diligentia Catelani, qui cap. 9. tract. de *conf. Alchermis*, de qua supra; quatuor proponit species *lap. Lazuli*, quorum qui primus est, videbitur mihi esse *lap. Armenicus* seu *Armeniacus* Dioscor. Secundus & tertius ille, quo fit *Lazur Ultramarino*, seu simpliciter *Ultramarino* pictorum, quod vno verbo *Verd-azuro* Itali vocant. Quartus denique, qui aureas micæ habet, & solus huc pertinet.

B. Veramenimvero, quia nec ille sustinet probam à Fallopio, *Foss. cap. 33.* scriptam, iure concludit Catelanus, nos non habere lapidem

Lazuli, quem Mesue impositum voluit. Quò minus autem calcinatum illum accepit à Catelano, facit ineptus loquendi modus, cum ait, *Quodammodo corrigi omnem ipsius noxam*. Si omnem, cur non omnibus modis? Quamobrem concludo cum Chiocco, loco post. cit. ex 3. Simpl. 20. Lap. Lazuli nullum ex hactenus cognitis, ob vim septicam, locum habere in Offic. multo minus in Conf. Alchermes. Hæc vis extendit se ad Pil. quoque de Lap. Laz. Mesue, nisi fallor, ad illa quoque, quæ de lap. Armenio eiusdem Mesue, siquidem est species Lazuli; si opus sit melanagogo, monstrabit tibi Trallianus *Helleborum album*.

DE MAGNETE, SEV MAGNETIDE.

CAPVT LXXVII.

A. **A**B inuentore dictum esse, siue is Magnus fuerit, siue *μαγνός*, à patria Magnesia, Magedoniæ parte, certa res est. Vulgarior appellatio fuit, *μαγνὴ ἡλεκτρα*, vel ab Hercule ipso, vel ab *una Heraclearum*. Fuerunt enim multæ huius nominis vrbes. Dictus etiam *μαγνῆς*, ἢ, subintellige, *μαγνός*, à mirabili effectu trahendi ad se ferrum, cuius rationem nemo hactenus, tot seculorum decursu, inuenire potuit. Puto autem (si licet mihi excursus facere) mirabiliorem esse illum, quod semper versus Septentrionem vergit. Hinc *pyxis nautica*, vulgo *Compass*, nautis *Leie*, de cuius antiquitate libet quærere obiter. Philander in *Vitruu. lib. 10. cap. 14.* primam ait fabricatam fuisse Amalfis, Campaniæ (Italiæ) *Opido*.

B. Apud Plautum in *Trin. Sc. Stasime*, putant quidam *Verforiam* esse. Eius opinionis authorem facit Taubmannus Ioannem Baptistam Pium, quem refutat Turneb. 20. *Adu. 40.* Ego cum Lemnio 3. *Occult. 4.* & Langio 1. *Epist. 63.* auguror, longe antiquiorem esse. Refert ille ad Carthagenenses. Ego etiam Tyrios seu Phœnices auos ipsorum, qui in Americam nauigarunt, vnde superest *Hannonis peregrinatio* pro fabulosa habita. Quidquid sit, Saxones ob id *Segelstein* vocant, vt est apud Encelium. An æque mirabile est, quod omnis magnes secum habet *Theamedem*, contrarij effectus authorem lapidem? *ein bleiser oder zwwitter* Kentman. vocat. Vide Cæsalp. 3. *quæst. Perip. 5.* Sed reuocome, Galenus Magnetis meminit, 1. *Fac. nat. 14. 1. Loc. affect. 5.* At 9. *Simpl.* hoc tantum ait, habere vires Hæmatitis.

C. Hoc de cremato accepit Cæsalp. 2. *Metall. 55.* forte, quia Diosc. *lib. 5. cap. 105.* scribit, crematum vendi pro hæmatite. Idem ait, dosi

ob. iij. in hydromelite crassos humores purgare. Itali *Calamitam* vocant, de quo videris Imper. 26. *Nat. hist.* 8. Chiocc. *Mus. Calceol.* f. 30. f. 259. *Agric. lib.* 5. *Metall. fess.* vbi tu caue, ne cum lap. *Calaminari* confundas. Est enim *Cadmia*.

D E H Æ M A T I T E.

CAPVT LXXVIII.

A. *ἡματῖτις λίθος*, ἢ, ἢ *αἱματῖτις λίθος*, certam quidem habet originem: sed res ipsa varia est admodum, propter specierum multitudinem, apud Encel. *lib.* 3. *cap.* 6. Cæsalp. 2. *Metall.* 36. Difficultatem auget affinitas eius cum *Schisto*, de qua Chiocc. *f.* 3. *f.* 673. Præsupposito igitur, habere nos illum, quem Dioscor. describit *lib.* 5. *cap.* 101. exsurgit iam hæc altera, Calidusne sit cum vi adstrictoria, quod Diosc. affirmat: an quod *Gal.* 9. *Simpl.* tantum habeat frigiditytis, quantum adstrictionis? Ne longe abeam, Tralliani experimenta *lib.* 7. *cap.* 1: qua de hæmoptysi, persuadent mihi potius frigiditytem, quam caliditytem. Hanc in rem in cote læuigat diligentissime, & dat 3 iij. in aqua adstringente. Si nolit æger hoc modo, in puluerem tenuiss. redactum ligat in nodulum, suspenditque per noctem in vino odorato, quod mane bibendum *dat*, quantum voluit. De vitione eius apud Dioscor. quid controuertat Cæsalpinus, & quomodo corrigat Dioscor. vide apud ipsum. Res mihi suspecta est, cum neque Galen. neque Trallianus meminerint. Vereor, ne *ἡματῖτις* acquirat.

D E A E T I T E.

CAPVT LXXIX.

A. *ἄετος* trisyllabum, *Aquilam* significat: vt prima fiat longa, poetæ iæta addunt, vt fiat *αιετις*. Corruptunt igitur vocem, qui *Ætiten* vocant. *Aquilinam* vocant Itali, & habet aliquot differentias Imper. 24. *Nat. hist.* 18. *Fossilis* est, sed quod aquilæ nido suo inferant, hinc appellationem accepit. Omnibus hoc commune est, quod continent in ventre aliquid lutosi, concreti, vnde concussi plerique sonum edant, crepitaculi instar. Agricola *Gemme* nomine

dignatur, & *Callimum* vocat. Vetus est, adalligatum brachio abortum prohibere: cum partus instat, transferendum ad femora. Habeo aliquot, ex Gargano Apulix allatos. Sed iam ad Gemmas.

DE SMARAGDO, SAPHIRO, RVBINO,
Hyacintho, Sarda seu Carneolo, Iaspide, Carbu-
culo, Crystallo, Granaio.

CAPVT LXXX.

A. **S**I de singulis seorsim mihi dicendum esset, opus Iliade grandius nasceretur mihi. Agitabo autem vnam atque alteram quæstionem tantum. I. An eadem sit ratio gemmarum manibus gestarum, & intra corpus acceptarum? Non ego nego actiones, à tota substantia Galeno dictas, quas hodie ab occulta proprietate proficisci dicunt. Sed hoc quæro, an *Smaragdus*, verbî gratia, puluerisatus, & in marmore læuigatus, possit idem, quod integer? *Non credo*. Iam enim soluta est illa vnio elementorum, qua interueniente, agebat. II. An fragmenta illa pretiosa præp. vt vocant, possint actuari à calore humano? Non magis, quam vel pumex vel silex. Imò, tu ipse iam tribuisti illis alibi vim siccandi, qua præcipue putredini resistent? Tribui ex vulgato omnium hominum sensu.

B. Iam hoc cogito, *Exsiccatio sit vel discussio à calore humoribus morbis: vel imbibitis, veluti à spongia*. Quis verò calor sit in corporibus illis frigidis & terreis? Quod spatium detur ingressuris in spongiam humoribus? Ei, hæc nimis subtilia sunt! Modò vera sint. Quid enim ait experientia? Vnicum nunc producam testem, Cratonem, (at quem virum?) Huius verba de præseruatione in peste sunt. *Da iemand durch die (gemeinen) antidota vvas erhalten vvirdt, mag er vvol Gott allein die chregeben, à quo est salus*. Eiusdem de curatione, *Es ist Kein medicamentum so gutt, dem gewvisslich zu trauvven. VVo aber Gottes hülff, da hilfft alles*. Ex lib. de peste anni 1585. Norib. Addo, in peste proxima Noribergensi, peste mortui sunt sex Medici. Putas tu, prætermisisse illos aliquid in tutela proprii corporis?

C. Quod de peste verum est, de omnibus verum est, in quibus prædicantur Gemmæ. Hæc qui bene perpenderit, iudicet de vtroque *Elect. de Gemmis Mesue frig. & cal. de conf. cord. Alex. Bened. de*

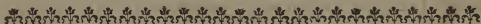

686 *Caspari Hofmanni, Doctoris Medici,*
Aq. Carbunculi mag. de aliis aquarum virtutibus, quæ gemmas
recipiunt.

DE MARGARITIS SEV PERLIS.

CAPVT LXXXI.

A. **N**ON habent quidem peculiare quid præ aliis: volui tamen
seorsim ponere propter sacculum perlatum, quod tanti facit vul- *artu*
gus, ut impiè vocet *Manus Christi*. Idem dico de *Matre*
perlarum.

SECTIO QVINTA.

DE METALLIS PERFECTIS,
& primum

DE AVRO ET ARGENTO
Foliato.

CAPVT LXXXII.

A. LAPIDIBVS perfectissimis peruenio ad metalla perfectis-
sima; *Aurum* Græcis χρυσός dicitur & χρυσόν. Fabric. *principio*
Obs. med. ab *aura* seu splendore deducit. Quin sunt, qui
Latinum à Græco αὐρὴν deriuant, vnde αὐρορά, gemmæ nomen apud
Plutarchum *lib. de Flum.* ut quidem illi legunt pro αὐρορά. Ita ἀργύρεος,
ἀργύρεον, & ἀργυρέος, à quo an sit Lat. *Argentum* nescio, certe Fabric.
loc. cit. dicit de utroque, in laminas diducto, idem sentio quod de
gemma. Si enim auro nihil demit ignis, quantumvis violentus, quid
possit in illud calor noster tantillus? Heic ego recordor ioci, quem
spargebat D. SOMERVS in eos, qui auri folia addunt resumptiuus
suis, *Sie wollen die leithe inwendig vergulden*, dicebat. De Gallina
Siles. quid sparsum sit superioribus annis, notum esse potest. De au-
ro potabili quid somnient Chymistæ, in ore est omni populo. Iudi-
cium meum iam dixi.

DE ÆRE, ET ÆRIS FLORE.

CAPVT LXXXIII.

A. **V**VLGATVS est error, quem detegere oportet. Χαλς, *as*, creditur esse id metalli, quod *Aurichalcum*, seu *Orichalcum*, *Mefing* dicitur. Imo vero, est id, quod *Cuprum*, quod *as Cyprum*, *Kupffer* vocamus. Hinc intelligitur, cum arma veterum *χαλκία* dicuntur, non esse id accipiendum de ferro, *chálybëve*: Sed de solo cupro. Fabric. iterum. Tum vero τὸ χαλκίον ἱερὸν dici eo modo, quo apud Poëtas *Nix alba*, *sanguis purpureus*. Χαλς αἶας, duabus vocibus, quatenus distinguitur ἀπὸ τοῦ χαλκαίου, vna voce, de quo supra, est artificiale quid. Cum enim cupro fuso affunditur aqua, refrigerandi gratia, subsiliunt micæ quædam milij instar, quæ colligæ dicuntur *flos æris*.

B. Æris ipsius vsus non est, nisi vsti. Idipsum aut lotum aut illotum, est acre & absterforium: lotum fit epuloricum optimum. Potest id ipsum & illotum, sed in duriori corpore, 9. *Simpl.* *Flos* est partium tenuiorum, quam vel æs ipsum, vel squama (de qua in sect. seq.) ibid. *Flos & squama* vehementer abstergunt, 4. *x. n. 4.* quo modo læugetur, & cur? 1. *x. n. 10.* docetur. Off. & Chirurgi florem non habent, sed substituunt ei *aruginem*, *grünspan*.

DE FERRO ET CHALYBE.

CAPVT LXXXIV.

A. **Σ**ΙΔΗΡΟΣ, *ferrum* est: χαλς, *ferrum depurgatum*. Ratio nominis est à Chalybibus, Ponti populis, qui in ferro, per fusionem mundando, primi fuerunt occupati. Vt *Ferri* in Officinis vsus non est: ita *Chalybis*, præsertim limaturæ eius, magnus est in obstructionibus viscerum, præcipue lienis. Habemus in Officinis duo *Electuaria de lim. Chalybis*, quorum prius sine auctore est, posterius Augenio tribuitur in *Epist.* in quibusego hætenus non inueni. Apud Cælestanum autem, quem ille laudat *tom. primi lib. 7. epist. 8.* solum reperio, 1. *Obs. fol. 133. L' Elect. mag. per i oppilati*, quod habet limat. d. Cum ego in Italiam venirem, in maxima fama erat *Electuarium Saxæ*.

nie de Limatura dictum, quod pharmacopœus alle tre stelle auri instar custodiebat.

B. Id vero communicabat mihi postea D. CLAVDIUS DEODATVS, Medicus nunc Episcopi Bas. Brundruti, familiaris Sax. Hoc tale erat. *℞. Lim. Chal. super porph. cum aceto septies lauigata, & diligenter siccata, 3 vj. Cinnam. Nucis Mosch. cond. ana 3 iij. Rhab. el. 3 ij. sp. arom. ros. 3 vj. Mellus, sacc. albiss. ana lb j 3 j. pramissa purgatione, detur ad dies 30. castaneæ magnitudine, vel 3 lb. Exerceatur. Hanc ego descriptionem publicare volui, vt conferri possit cum illa, quam Vailacus dedit 2. Pract. lect. cap. 28. Francofurt. in fol. 1610. Alia est Augenij tomo prime epist. lib. 7. epist. 7. Ego his omnibus præfero Ceratum D. Fabricij ab Aquap. præceptoris, quod describit in operat. Chirurg. f. 62. Non contemno etiam spongiam aquæ Calci viue immersam, & expressam, quam paulo post, immo in vestigio laudat.*

D E P L V M B O.

CAPVT LXXXV.

A. **P**LUMBVM simpliciter, & *μολύβδος ἢ μολύβδος* est illud, quod aliàs *nigrum* cognominatur, ad differentiam *plumbi albi*, quod iterum simpliciter est *κερόπρωτος, stannum*. Vide Encel. lib. 1. cap. 29. & seq. Hinc formata *μολύβδατος ἢ μολύβδατος* est *χαλκός* metallicorum, res longe alia, de qua alibi. Recipitur plumbum hoc inter medicamenta externa ad refrigerandum & adstringendum. Siccat fluxiones, & cicatricem inducit. Ad quem vsus vritur, teritur, & lauatur in mortario plumbeo, cum pistillo plumbeo, quo siccantius fiat, & aërius, si sic loqui licet. *Plumbi lamina* lumbis alligatur ad cohibendam Venerem. Ganglia etiam dissipat imposita. Galenus 9. *Simpl.* heterogenearum partium esse ait, quasdam scil. aqueas habere, à frigore coactas, quasdam aërias & terreas.

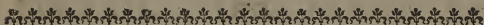
B. Vsum sine morsu siccatur, 4. x. ℞. 1. Habet & adstrictorium quid, etiam post vstionem & lotionem 4. x. πτ. 1.

DE HYDRARGYRO, SEV ARGENTO- vino, quod Chymici Mercurium vocant.

CAPVT LXXXVI.

A. **P**OST multam exputationem, statui, *Metalum* esse, cum adiectione, *sui generis*. Discedit enim opposito modo à natura stanni & ferri, ait Cæsalpinus 3. *Metall.* 11. vbi vide, quomodo explicet. Aliud est *natiuum*, aliud *factitium*, quorum hoc tantum Galenus nouit, & ait venenum esse tota substantia, 5. *Simpl.* 15. Experimentum tamen eius non habet, 9. *Simpl. cap. prop.* Quod natium est, foditur, autore Matthiolo, in comitatu Goritienti, vbi lapis eius *Cinnabrium natium* vocatur. *Factitium* duplex, *Precipitatum* & *Sublimatum*, cuius vtriusque facturam habet Cæsalpinus, loc. cit. *Precipitatum* est puluis rubeus, quem vocant quidam *Turbith minerale*, & purgandi corporis gratia dant à gr. iij. vsque ad xij. cum Mastichis ʒj. & lacc. ros. ʒ ij. vt idem Cæsalpinus scribit.

B. Chirurgi vtuntur in vlceribus ~~in~~ *Sublimatum* est corpus solidum saccari instar, & venenum acerrimum, quo tamen cum cerussa temperato, vtuntur mulieres ad faciem dealbandam, vt idem Cæsalpinus tradit. Tu vide an placere tibi possit conciliatio eiusdem in quæstione, *Calidum, an frigidum sit venenum?* Adde sis, Fallopius *lib. de Metall.* 27. De vsu in morbo Hispanico in primis, pulcrè scripsit Syluaticus, *Mediol. Controu.* 74.

SECTIO SEXTA.

DE METALLORVM EXCREMENTIS; & primùm

DE PYRITE SEV MARCASITA.

CAPVT LXXXVII.

A. **Q**UÆMADMODVM in regno animali in singulis speciebus fiunt plures coctiones, quarum singulæ rursus habent duo excrementa, hinc quidem crassum, illinc autem tenue;

SSff

quod late deduxi in tract. de Humoribus : ita in regno minerali, sed hac differentia. Ibi omnia sunt distincta, ob materię nobilitatem, & constat binarius : heic sunt confusiones, ob contrariam causam, & egrediuntur excrementa numerum binarium. Quod Pyriten attinet, concedunt omnes, esse eundem cum *Marcastita*. Dicitur *Σόν τῷ πυρί*, & subintelligitur *πυρ*, quæ vox, prout masc. vel fem. est, ita scribitur vel *μεῖς* vel *μεῖς*. In hoc consentio Agricola, in *Bermanno*, fol. 139. esse suum quoddam metalli genus, sed, si accipiat à me hanc interpretationem, reuera est excrementum quoddam terræ, quod habet in se principia omnium metallorum. In has me cogitationes coniecit nostri seculi Plin. 16. *Hist. nat.* 11. cuius verba sunt, *Mi par, che la Marchesita sia redondanza à mestruo nella concezzion de metalli*. Huic in subsidium veniat Cæsalp. 2. *Metall.* 54. & Chiocc. *Eff.* 3. *Mus Cal.* fo. 383. qui dicunt, *Colore cuiusvisque metalli reperiri*. Vide Encel. lib. 1. ap. 14. & seq. imo confer Kentm. fol. 25. Quin Agric. ipse scribit, *Continere modo argentum, modo æs, modo virumque, modo plumbum, modo plura metalla, modo sterile omnino esse*.

B. Nec satis est. Matthiolus scribit in *Diosc.* *Pyriten se habere, crystallo, beryllo, Armenio, Ceruleo, Chalciantho, Misy, &c. adnatum adeo, ut cum fossilibus omnibus cognationem habere videatur*. Medici, inquit Cæsalpinus, tam crudo, quam vîto utuntur ad oculorum affectus, unde lapidem luminis vocant. Excalfacit, abstergit, affusam oculis caliginem expurgat, dunitias coquit, &c. Addit Chiocc. *vim eius ὁρασηνὴν valde celebrat* Galenus 9. *Simpl.*

DE SCORIA ÆRIS, ARGENTI, ferri & plumbi.

CAPVT LXXXVIII.

A. **E**XCREMENTVM crassum vniuersale, & quidem constitutum, dictum est : sequuntur particularia, eaque accidentaria. *Σκωρ* merda est. Hinc *σκωρία*. Scoria omnis desiccatur, præfertim ferri, inquit Galenus 9. *Simpl.* Hanc cum ærugine comparans Dioscorides, inefficaciorem esse ait. Tu vero scito, omnem scoriam referre naturam matris suæ. Qua de re vide Cæsalpinum lib. 3. cap. 17. & seq.

AVCTARIVM DE VITRO.

AVētoritate Cæſalpini 3. *Metall.* 23. ſcoriis vitrum iungo, & ex Galeno 9. *Simpl. cap. de Lap.* hoc tantum dico, Ex vino albo tenui potum frangere calculum. Addo, ex 4. c. 1. vltum ſiccare ſine morſu.

DE LITHARGYRO, SEV
Spuma argenti.

CAPVT LXXXIX.

A. **I**DEM mihi perſuadet *cap. 21. Lithargyrum (gle'e nobis)* niſi aliud eſſe, quā *ſcoriam plumbi*: habere autem nomen ab argento, quia oritur dum argentum purgatur per plumbum in ſecundis fornacibus. Diſtat à ſcoria, monente Plin. eo quo ſpuma à ſeçe. Alterum enim purgantis ſe materiæ vitium eſt: alterum purgatæ. Idem Plin. cum Dioſcoride triplex facit. In Officinis non niſi duplex eſt, auri & argenti. Galenus eodem *Simpl.* ait, in æſtius temperatum eſſe: in paſſius ſiccare, vt inter metallicas moderatiſſi. Idem docet 1. c. 5. Aliud facit *imū.* crudus, aliud ex aceto, vinoque lotus, *ibid. cap. 9. & 10.* Cur exterius refrigeret, intus ſit venenum ſepticum, Cæſalpinus refert ad cauſam, in Argento viuo dictam. Apud nos Coſmeticum eſt *Lac virginis* dictum, duplici deſtillatione factum.

B. Ego vidi ſeniores noſtrum Chirurgum, Petrum Colerum, diſcutere eius litu ſolū maximum ſcroti tumorem in hydropico, de quo ille affirmabat, fruſtra ferro aperiri, quod materia ibi eſſet ſlaua, conſiſtens inſtar gelatinæ.

DE STIBIO, SEV ANTIMONIO.

CAPVT XC.

A. **L**ICEAT mihi huc trahere, propter ſimilitudinem, quæ in colore & nitore illi eſt cum *ſpuma argenti*, vt Agricola loquitur, 10. *Foſſil.* Videtur autem traxiſſe ex Plinio, qui vocat *lib. 33. cap. 6. lapidem ſpumæ candentis.* Cauſam fortaſſis reddiderit *Imp&atus,* SSff ij.

15. *Nat. hist.* 13. quod perfectum metallum non sit, sed stet in imperfectione principiorum metallicorum, quod volunt verba ipsius materna. Hinc Cæsalp. lib. 3. cap. 9. à metallis separans, lapidem vocat *plumbo similem*, eo vid. modo, quo Dioscorides à *ασλιδος*, seorsim ponit *πρὸ λίθου μολδαδου*, quem in *preced. cap.* describit Cæsalp. Idem meminit *lapillorum Hyacinthinorum*, qui nihil aliud sunt, quàm *Stibium Hyacinthinum Matthioli*, quod alij *Vitrum Antimonij* vocant, cuius gr. iij. cum saccharo rosato sumpta, *furiose purgant*.

B. Scribit Cæsalpinus, quosdam ad gr. xij. ascendisse. Ego verò monco virum grauiissimum, non esse hoc accipiendum de vulgari præparatione, sed de alia, in qua Antimonium fit album, quam ex Dorne nescio quo Imperatus habet *cap. 17. seq.* Tu vide historias Matthioli, quas exscribit idem Imperatus, quibus comprobatur vsus Stibij internus. *An securitatem nobis polliceri possumus, si infuso solo utamur, cum qua libet preparatio qualiscumque illa sit, venenum in se semper habeat?* Erat ante hos 40. annos Noribergæ Chirurgus, qui habebat poculum tale *hyacinthinum*, in quo si per noctem stetisset vinum, purgabat mane egregie. Nostri Pharmacopolæ *Flores Antimonij* cum saccharo conficiunt, quos obtrudunt rusticis. Vide *Freitag. 4. Purg. 19. ext.*

C. Galeno vis hæc purgatoria erat ignota, & proinde cum fory comparat in adstrictione & siccatione, 9. *Simpl.* At 4. x. *Sp.* 1. vrit & lauat, lacte extinguit, vt sine morfu siccet, 4. x. *π.* 6. & 7. 1. x. *Sp.* 10. 4. x. *Sp.* 1. Illotum, inquit 4. x. *π.* 4. fortiter adstringit: lotum penè expers est mordacitatis.

ADDITAMENTVM AD CAPVT XC.

Paralipomenon.

CVm in Galliam appulissent hæc *Officinalia* mea, par amicorum selectissimum, DD. GUIDO PATIVS, Medicus Parisiensis, & CAROLVS SPONIUS, Medicus Lugdunensis, censuere *επιβουλεύει*, addendum hic esse Decretum Collegij Medici Parisiensis, (quod ultra centum viros grauiissimos se extendit) contra Stibij vsum, ante annos octoginta latum aduersus nonnullos medicastro, Chymicos & Empiricos, de istius veneni vsu imperitæ plebeculæ, vt solent in omnibus, mirabilia pollicentes: hoc ipsis verbis est tale.

COLLEGII MEDICORVM PARISIENSIVM
de Antimonio sententia.

VNiuersi Collegij Medicinæ facultatis conuentu habito super Stribij seu Antimonij iudicio & lege ferenda, sancitum est omnium qui in Medicina claruerunt, autoritate atque rationibus, cum alibi sæpe, tum nuper apud Patronum Regiū deductis, ipsum Stribium deleterium esse, & inter ea simplicia, quæ venenata qualitate pollent, annumerandū, nec posse quauis præparatione emendari, vt intro citra molestissimam noxam possit assumi. Datum in Scholis Medicinæ, 3. Calend. Augusti, anno sexto supra sesqui-millesimum sexagesimum.

SIMON PIETRE, *Meldensis, Decanus*

Facultatis Medicinæ.

Quod quidem sapientissimum antiquissimæ & omnium celeberrimæ Facultatis Medicæ decretum, vtinam nostris temporibus tam religiosè obseruatum haberetur, quàm prudenter fuit institutum. Sed plura aliàs.

DE SQUAMA ÆRIS ET CHALYBIS.

CAPVT XCI.

A. SVPRÀ dixi, chalybem esse ferrum purificatum: iam addo alterum modum, ferrum fieri melius etiam addita parte chalybis. Difficultas est, an ex his duobus metallis solis fiat *æris*? & an ferrum purum dicatur deinde *σμίμωμα*? Vtrumque videtur probari posse ex Dioscor. lib. 1. cap. 96. & 50. At verò Gal. addit 9. *Simpl. videtur.* Plinius lib. 34. cap. 11. *σμίμωμα* vocat, non chalybem ipsum, sed squamam ipsius, quæ proculdubio est tenuior illa, quæ ex ferro. Sed ista arbitraria sunt, pro locorum & hominum varietate. Maior difficultas est, Crassum, an tenue sit excrementum? Ratione scorix proculdubio est tenue: at ratione grauis substantiæ, qua in terram decidunt stricturæ illæ, vt Plin. vocat, est crassum. Mihi pro crasso erit, ne cogar mutare quid in Pompholyge. In vniuersum squama omnis vehementer fucat.

B. Differunt secundum magis & minus, prout sc. aut crassioris, aut tenuioris substantiæ est, 9. *Simpl.* Est autem siccitas illa cum vehementi morfu: ideo lotionem opus habent. Sed & hoc modo non desinunt esse

694 *Caspari Hofmanni, Doctoris Medici,*
catharticæ. Habent & vim purgandi (non minus quàm flores) hu-
morem melancholicum, pondere ob. iiij.

DE ÆRUGINE, FERRUGINE & rubigine.

CAPVT XCII.

A. **I**OS, Græcum, extendit se non tantum ad dictas voces in metalli-
cis, sed & ad fruges, in quibus *Robigo* facit *Robigalia*, *Floralia* &
Vinalia, tria Rom. festa, quibus supplicabatur diis, pro auer-
tendis istis pestibus. Cauendum vero est, ne huc trahatur ἡ χαλκοῦ ἀγοή,
suo loco dictum. Monendum etiam, ἡ ἰσὶ τῷ χαλκοῦ, *æru*ginem seu *æru-*
cam proinde dictam quæ Cupri est, dici Chirurgis *Viride æris*, *grünspan*,
vnde in doctrina de Hum. est χαλκὸς ἰσίδης, quæ ostendit se in maximis ca-
loribus. *Ferrugo* est proprie *crocus ferri*, quo infectores vtuntur ad in-
ducendum colorem obscure croceum. *Rubigo* seu *Robigo* est proprie
segetum, *der brande*. ἴσος triplex est, ξυστός, *rasilis*: σκουριαστός, *vermicularis*:
factitium quid aurifabrorum, quod Latinis scriptoribus *Santerna*,
χαυστήρια Græcis, *Borax* Arabibus, de quo supra. Omnes tres species
habent facult. æris vlti, sed efficaciores. Liquant enim in vlceribus
putridis & fistulosis carnem non tantum teneram, sed & duram. Vide
Galen. 9. *Simpl.* Frequentius vsurpatur rasilis. Ex æruginē habemus
Empl. viride ad sordida vlcera.

DE CERUSSA ET SANDTCE.

CAPVT XCIII.

A. **Τ**ΙΜΥΤΟΣ, ὁ, facit diminutiuum, ψυμίδος, poetice ψυμίδιος. *Ce-*
*ru*ssa, peritiorum iudicio, nihil aliud est quam rubigo plum-
bi, candida ideo. Hæc vltia fit *Sandyx*, quæ à vulgo *minium*
vocatur, facultate longe diuersum à *minio veterum*, quod *Cinabrium*
hodie dicitur. *Ceru*ssa facult. habet refrigerandi & occludendi, ideo
inter *Emplastica* Galeno. *Sandyx*, ex *Ceru*ssa facta, tenuioris quidem
essentiæ est, sed nondum excoalsaciens. Habemus in *Offic. Emplastrum*
seu potius *Ceratum* ex *Ceru*ssa, quod *Album coctum* vocamus. Habemus

& Unguentum album ex eadem Cerussa, quod coctione tantum differt. Vtriusque usus ad intertrigines, & superficiales cutis exulcerationes, *Hautpflaster*. Habetur alicubi & *Ung. de Minio*, quod ex Sandyce fit, in vulneribus partium molliorum.

DE CADMIA, QUÆ EST TÛTIA Arabum.

CAPVT XCIV.

A. **P**OST hæc omnia confuse tradita, ad finem tendens Cæsalp. cap. pen. & ult. ita loquitur, *Dum excoquantur metalla, pars quidem terrestrior, &c.* Quæ methodo meæ applicita hunc habebunt sensum, *Explicatis metallorum excrementis crassis, supersunt tenuia, quæ triplicia sunt.* Aut enim sursum euolant, & vel concresecunt iterum in lapidem, & fit *Cadmia* vocata: vel in pulvere manent, & fit modo *μυρολογ*, *bullæ*, modo *αποδός* & *απόδιος*, cinis vel *onerula*. *Pompholyx* est, quidquid leuius est, & superius manet: *spodium* quidquid in terram cadit. De his ordine oportet agere. *Cadmiam* à Cadmo, diuite metallario, nomen habere, *Ἀρχαίσιμος* est. Inquirere in varia eius genera, *πλευρίτις*, *βοσπόρις*, *ζωίτις*, *δουρίτις*, *εἰσακρίτις*, *κακρίτις*, *superuacuum*.

B. Hoc vero palmarium videri possit, quod in Offic. appellatur, vel *lapis calaminaris*, vel *Tütia*, nostris *Galmey grau*, *Nichts*, und *grauer augstein*. Hæc in actiuis temperata est, 9. *Simpl.* Peculiare hoc habet præ aliis metallicis, quod non solum siccat, sed & abstergit. Ibidem vritur & lauatur vino Italico, aut etiam lacte, 4. x. *π.π.* 1. 3. x. *π.* 8. *π.* 1. & *Sarcotica*, ibid. 3. *Meib.* 3. Habemus in Offic. *Emplastrum εἰσακρίτις*, quod *Griseum* (an *χρυσῆον*?) aut de *lap. calam.* vocatur. Exsiccat, vlcera explet, & cicatricem inducit, ait *Dispensator noster*.

DE POMPHOLTGE.

CAPVT XCV.

A. **Q**UÆ licentia Medicorum est, hac in parte in vtroque genere, mascul. & femin. dicitur, 4. x. *π.π.* 1. 3. x. *π.* 8. Hanc duobus modis fieri docet Gal. 9. *Simpl.* Idem ait ibidem,

lotam esse omnium prope metallicorum, quæ sine morfu siccant, præstantiss. simulque emplasticam, 4. x. ππ. 1. esse partium tenuium citra manifestum calorem, 3. x. ππ. 2. esse sarcoticum, cum adstrictione aliqua, 3. Meth. 3. 3. x. ππ. 8. Prostat in Offic. Vng. *Σταμπερνώτης*, cui magno cum errore præscribitur, quod vocetur *de Tutia*. Quæ ut defenderent quidam eiecta pompholyge, substituunt *Tutiam*. Et est alioquin varietas in compositione, quam notauit, ut puto, Cam. in Disp. nostro. Est Epuloticum, quod præstat prædictum *Σταμπερνώτης*, præsertim leni refrigerio partium affectarum. Est præcipue oculare medicamentum, vocaturque *nihil album*. Vnde iocus est ortus, *Nichts ist in die augen gutt.*

DE SPODIO.

CAPVT XCVI.

A. **A**πο π *ανδρς* est diminutivum *ανδρς*. Hinc discere poterat Cæsalp. cur in neutro genere dicatur. Ego monui supra, & facio denuo, solcite distinguendum esse *spodium* hoc *Græcorum* à *spodio Arabum*, quod vegetale est. Multo sollicitius procedendum esse in *antispodiiis*.

EPIDORPIS DE AQVIS, TAM dulcibus, quàm medicatis.

CAPVT VLTIMVM.

A. **P**ERREPSIMVS hætenus intimos terræ cuniculos, eruimusque metalla, salutis humanæ vsui futura. Atque cum ex iisdem, non autem ex mari scaturiant, omnes aquæ, non minus homini, quàm ipse aër, quo fruimur, necessariae, vnde vetus sapientia *υδωρ αἰσας* vocauit, adeoque Hippocrat. π *υδωρ* coniunxit *μτ ππ αἰσας*: fuerit industriæ nostræ, de his quoque aliquid commentari; verum, ut hætenus, *αἰς ππ*. De aquis dulcibus, siue potulentis, etiam apud alios, qui non sunt *υδωρ ππ*, ambigere velle, caput esse sanitatis, hominis fuerit parum sani. Certe & Hippoc. & Gal. *tot locis* id inculcarunt, ut nemo nesciat, nisi qui seipsum non nouit, hoc est, qui brutum
pecus

pecus sit. De thermalibus dictis ego parum quid molior, postquam res eò deducta est à nostratibus, vt sit in confesso, *Medici nomine indignum esse, qui nesciat distiñcte de illis loqui.*

B. Nisi equidem fallor, primus inter nostros fuit, qui vulsit Medicis aurem, recte distinguerent thermales aquas à simpliciter dictis, vir eximius, GEORG. AGRICOLA. Nimirum dulces sunt hæ, aut certe insipidæ cum frigiditate sensibili, natura semper rectà intuente scopum suum primum: saporem certum habent illæ, cum caliditate, (explicabitur hæc mox) vel actuali, vel potentiali, natura intenta in finem secundarium. In his verbis obscure latent duæ causæ thermarum, *Efficiens seu calor*, quo sunt: *Materia*, qua tales. Præter has in Meteorolog. aliæ non considerantur. Thermæ dicuntur *ἄπο τοῦ θερμῆς*, calor, qui intelligitur *naturalis*. Vbicumque enim ignis noster accedit, *Thermæ* proprie non sunt, sed *Balneæ*. Hic calor subterraneus vnde sit, dubitatum fuit omnibus seculis. REINERVVM SOLENANDRVVM, virum grauissimum, ea de re scripsisse, incerta fama est.

C. An aliquid sit in farragine authorum, quos Iunta dedit, *Venet. 1553. in f.* nescio. Nec Agricola hoc tetigit, quantum comperi. Langius I. *Epist. 77.* ait, à *bitumine sulfureo, in visceribus terræ, ab undarum fluctu, calore & halitu accenso, feruorem illum esse*. Sed reuera hoc est *τὸ πύρρον διόλου*. Præterea, quæ est efficiens vniuersalis? Ego aliam præter Solem non reperi. Hic enim in inquisitione causarum vltimus est, quique actiuus est iis in locis, quibus materiam inuenit. Quæ verò est illa? Consentio dicto Agricolæ, *Fluores esse*, quos ille deducit *ὅν τις συρροῖς* Theophrastæ, antequam *succus lapidescens* superueniat. Hui vero? Hæc non sunt *ὅν τις πύρρον*? hæc relinquunt nos sub cultro? Interim *τὴν κατὰ ἀναχρωσιν* seu ad eos, qui liquido fatentur, se nescire?

D. Sunt, fateor, etiam postquam abunde audiui accusatores succi lapidescentis, qui quia nihil probarunt, & non habita ratione pudoris sui, scripta dica tacent, reum ego non tantum absoluo, sed & patronum me illi constituo. Ita moris est in foro philosophico, hoc *ἡντιμὰ* est Platonis, Arist. Gal. omnium sapientum, si probabilia quis dixerit, SATIS est. Hac in re assumo mihi VNVM focium IACOB. THEODORVM, cap. 1. *seines vasser/schatz*, ceteros contemno. Iam vero, ne in tenebris palpem, comparisonem instituo inter succum lapidum, qui in vegetabilibus est, & consideratur *in lib. ant.r. Simpl.* & succum lapidum, qui in mineralibus, & est *in lib. post.r. Simpl.* Vterque tam late patet, vt altera ipsius pars sit frigida, altera sit calida.

E. Vtrobique tres sunt sapes, frigidi quidem *Austerus, Acerbas & Acidus*: calidi autem *Dulcis, Amarus & Salsus*. Et rursus, frigidi quidem non sunt simpliciter tales, sed comparate cum homine temperato, quem refrigerant eo modo, quo remissum remittit intensum, & sunt in *Acidulis, in den Saurbrunnen* calidi autem simpliciter calefaciunt actu omnem hominem, & sunt in *Thermis, in den vvarmen baden*, siue ex se caleant, siue opus habeant ante usum calefactione. Ad frigiditatem seu aciditatem, *zu den Suerbrunnen*, maiorem, minorem, auctore Theodoro meo, concurrunt multa corpora metallica, inter quæ hunc constituit ordinem ille. 1. Ochi a rubiginosa *Eysenerz, Eysenstein*. 2. *Lebererz* id est, Ochra ferrosa. 3. Sal. 4. Alumen. 5. Nitrum. 6. Vitriolum. 7. Sulfur mont. nigrum. 8. Sulfur mont. griseum. 9. Sulfur mont. luteum. 10. Sulfur mont. rubrum. 11. Sal crystallinus, &c. inter hæc, vt in *adars autors* repetit Theodorus, mirificæ sunt miscellæ, e modo vnum præpollat, modo duos, modo tria, modo plura, modo pauciora.

F. Ad caliditatem, *zu den vvarmen badern*, non minus multa concurrere & verisimile est, & verum. Hoc vult caloris diuersitas, odoris, saporis: huc ducunt nos discordes sæpe Medicorum sententiæ: huc impellunt nos frustranei non raro uentus. Nec minor ego censeri debeo, si non præuium habeo calculatorem, vt in acidulis. Res enim ad sensum pertinet, & vacillauit hæctenus in hoc negotio Medicorum, diligentia. Nescio, an ausim dicere. Sed quid obiter dixisse?

G. Vacillat in hoc negotio laboriosiss. ANDREAS BACCIVS, in opere de *Thermis*, iam tertium edito Romæ, 16. 2. cum lib. 4. cap. 2. solum sulfur dat pro causa materiali thermaum. Hinc adeo fit, quod, victus ab ipsa rerum euidencia, fateri cogitur, primum in genere, *Totam naturam rerum terrestrium, singulasque earum species, confusas, & in digestas reperiri in principijs suis*. Intelligit, ni fallor, fluores Agricolæ: Mox in specie, *sulphur non ubique seruare formam suam, sed differentias sortiri innumeris, prout vel natura essentialiter, sui miscendum venit: vel ex accidenti, cum varijs rebus, communiter, cum palliis fit &c.*

H. Has varietates seu differentias explicaturus lib. 5. seq. tam late ab viâ medico discedit, vt Acidulas cum Thermis confundat. Prodit vero rem manifestæ, cum eodem lib. 1. aquas agnoscit, quæ gypsum habeant, chalcanthum, misy, sory. Manifestius, cum illas, quæ Auripigmentum, Sandalacham, Arsenicum, Arimonium, Argentum vivum, &c. Si enim seorsum dantur, quid impedit, quominus cum sulfure misceantur? Et hæc de Baccio: Vacillat in hoc negotio etiam

Theodorus, cum post absoluta beneficia, quæ à numero duodenario habent acidulæ, fatetur quidem habere præter salutaria, Arsenicum, Sandarach. lap. Laz. Mercurium, Antim. & forte alia: sed oblitus fui, non meminit maleficiorum, quæ potioribus obuenire possunt ab huiusmodi furis venenosis.

I. Dicam amplius, cum venia bonorum, suspectam mihi esse historiam, quam de se ipso narrat, contigisse sibi *dolorem ventris grauem ab usu vini noxi & venenati*, vt loquitur. Quid si fuit *acida aqua*, verbi gratia, *Arsenicalis*? Scio enim, quid audacibus istis experimentatoribus soleat accidere, & Gesnero accidisse in *Doronico*, supra memorauimus. Cur suspicer, causa est. Non potuit honeste inurere hanc notam Acidulis, quas laudatum ibat. Et hoc est, quod sæpe mussabamus inter nos Germani *συμφωνοῦντες*, Patauij, cum audiremus inconsultos discursus de vsu Thermarum Euganeanarum, etiam postquam intellexissemus mala, quæ inde orta essent! Quæ causa nobis fuit excurrendi eò, & oculis vsurpandi.

K. Hæserere autem post omnia duo Fallopij effata. 1. Habent thermæ alicubi succos virulentos. 2. Quæ vt plurimum salubres sunt, certis annis insalubres sunt. Has causas facile exculpam ex *Tract. Joh. Lud. Moglini, Tub. 1615. de inconsiderato Acidularum usu*, qui multa etiam alia cumulat laude digna. Contrà, tanquam inconsideratum æcufabò Horstium olim nostrum, qui, triennio post, in promotione doctorali, in duobus valde peccauit. 1. Cum essentias thermales omnes elaboratissimas vocauit: *Quasi non multæ sint crude*, vt diserte Moglinus! Quasi non multæ virosæ, virulentæ! Quasi (adscripsi ego per risum) non multæ sint Arsenicales, Antimoniales, Mercuriales! Quasi! 2. cum agnoscit incertum illarum euentum, quo fiat, vt cum iubeantur sistere menses, cieant illæ. Estne hoc Medici rationalis, in tantum periculum deducere ægros? Huc refero, cum non transeunt, sed faciunt hydropicos, quod C. L. DOLDIO contigisse memorauimus alibi, & nuper vni & alteri ex ducibus militum Bauaricis, quod de amicis intelligo. Sed reprimo me, & concludo, Quicquid sit, tam de re ipsa, quam de fide aliorum, CAVE, o quisquis es, & hoc tibi à me extremum habe, *Ne in dulcibus quidem aquis semper innoxius sis*. Puteus est Noribergæ, *der Langkommer*, ad quem magnus est concursus miseriorum opificum: at ille medicatus est. Arrudit enim manus & pedes lotricum, cum diutius perseuerant. Vt excurram aliquantulum, Cereuisia Gardelebiensis, *die garley*, Helmstadij dicta, & curat & facit morbos in non assuetis. Est enim aqua thermalis, cuius rei indicium est sapor ille alienus. E contrario, cur tam amabilis est Torgen-

sis? VVie der vveinbrun Zu ober-Schvvalbach? Stagnum illud, è quo coquitur cereuisia illa, habet minerale quid, quod vectura facile perit, vt in aliis quoque fit. Ideo AVEVS TVS Elector Lipsiæ nihil aliud quàm Rastrum coxit. Summa, Nolim quemquam esse securum in vsu tam Acidularum quàm Thermanum.

*non gloria nobis
Causa, sed utilitas, officiumque fuit.*

D E M E L L E.

CAPVT EXTRAORDINARIVM.

1. **Q**UOD Galeno accidit *in lib. αὐτὸ ὕμνωσθαι*, vt per incuriam omitteret Diacydonium dictam, celebre illud in ventriculi debilitate medicamentum: id mihi heic accidisse video in Melle. Quemadmodum igitur ille, non turbato ordine suo, appendit extremo Operis sui: ita ego quoque facio.

2. Consentio iis, qui à Græco μέλι per apocopen deriuant. Et significat non rem vnā, sed prout aut componitur cum aliis vocibus, vt *ἀποστυμναι, ἀστυμναι*, de RORE MELLITO, de quo Galenus loquitur, 3. *Alim.* 39. aut additur alia vox, vt μέλι ἰσχυρόν, quod est SACCARVM nostrum. Huic addo ego μέλι δασυπικρόν, MEL ARBOREVM, & dico esse *χυλὸς μέλιτος* quercus apud Theophrastum, 3. *Hist.* 8. & Virg.

Et dura quercus sudabunt rosida melle.

Quin vltcrius eo, & (qua de re dubitavi diu) iam clare eloquor; MANNA NOSTRA CALABRINA, quam inter Purgantia leniora habemus, est μέλι δασυπικρόν, hoc est, gummi vel resina fraxini, ornive. Tandem est μέλι αἰθρῖον, MEL FLORULENTVM, quod ex floribus colligunt apes, & in aluearia comportant *Cruva thymo plena*, vt Maro canit. Tot igitur melligines cum sint, vt sic dicam, Mel venenatum 10. *Simpl. proæ.* non necessario est florulentum nostrum. Erat quidem apud veteres etiam tale quid, vnde illud,

Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos.

Sed vereor ne moriantur in confectiōe bestiolæ illæ! Quid igitur si mel Anacardinum fuit, de quo Clusius *in Garziam*, 1. *Arom.* 30. Quid si nostrum quidem, sed veneno Pontico infectum? Scimus enim, quid idem Poëta.

Nascuntur plurima Ponto.

3. Sed parco. Vfus vel alimentarius est, vel pharmaceuticus. Ille,

quam late patuerit olim, inter alios Bruyerinus ostenderit, *lib. 10. Res cib. 7.* Cur defierit apud nos, causam do *ex 7. Meth. 7.* quod, ut olim, ita hodie Medici non recte discernant ventriculos frigidos, in quibus conuenit, à calidis, in quibus non conuenit. Explico. Quia cal. & sicc. est in 2. gradu, cum magna partium tenuitate, & facile bilefcit; atra autem bilis ex flaua facta omnium deterrima est: quiuis videt, quid sit metuendum, si erretur in cognitione temperamenti ventriculi?

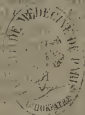
4. Hic quam se diffundat, vel ex multitudine compositionum patet. Inter has primum sit Hydromeli dicendum potius, quam Hydromel, vel ideo, quia cohæret cum alimentario. Est enim *Medo veterum Germanorum*, à quo spondebant sibi longæuitatem. Quod qui credunt, credant hoc quoque, si multa incoquantur & suspendantur aromata, fieri vinum Hipp. Quotuplex sit, pete *ex Indice Galeni.*

5. Alterum sit Oxymeli, quod vel simplex est, vel compositum. De simplici remittit nos Disp. nostrum *ad 4. San. tu. & Mercurial. 3. Comp. med. 8.* Ego etiam *ad Indicem Galeni.*

DE CERA ET PROPOLIDE APPENDICVLA.

Quod *κηρί, i.* est Græcis, Cera est Latinis. *κέρας*, nisi fallor, est quasi *κέρας πλάγος*. Apum enim contubernium est *πλάγος* quædam. De vtraque vide iterum *Indicem*.

F I N I S.

T T t ij

INDEX RERVM

Quæ sunt in his Paralipomenis.

A

CIDVLARVM sapores,
96. E. vsus, ibid. H. malefi-
cia, ibid. G
Agaricus minoralis, 57. D.

Vide supra, Ind.

Ærugo seu ærugo triplex, 92. A. B
ἀῖς & αἰὼς, 79. A

Aetites lapis, ibid. quid peculiare ha-
beat, ibid.

Æs seu Cuprum, 83. A

Æris squama, 91. A. flos, 83. B

Ægyptij quomodo condirent corpora,
7. C

ἀκαθάρτος, 6. A
ἀκαρὸς in plantis, ibid.

Alabaster, & **Alabastrites**, 72. A. gla-
cialis, ibid.

Album Græcum Offic. 41. A

Alces cornua & ungulæ, 27. A

Alexiterium contra pestem, 4 B

Alumen triplex, 56. A. scaliolum. 75. A.
natiuum & fact. 56. A. temperamen-
tum, ibid.

Ambra seu **Ambarum citrinum** & gri-
seum, 65. A. Alba, 66. A

America Carthagenensibus nota, 77. B

Animalia in Offic. 1. A

Ammoniâcum. *Vide Gummi.*

Antidotus Matth. duplex, 4. B

Antimonium, 90. A

Ant. vitrum, ibid. B. album, 90. B

Antispodia, 96. A

Aphroselenus, lapis, 75. A

Aq. dulcium consideratio, 96. A. ther-
malium, ibid. H

Aqua Carbunculi, 80. C

Aqua destillata pull. gall. 8. A. Caponis,
ibid.

Aquæ virtutum, ibid.

Aquilina, lapis, 79. A

Argentum foliatum, 82. A

ἄργυρος, 42. A

ἄργυρος, ἄργυρος, ἄργυρος, 82. A

Argyr-adamas, 78. A

Arsenicum, **Realgar**, **Rif.** 67. A

Asa foet. vsus apud Indos, 7. D

ασφῆτος, ὅ, & ἡ, ασφῆτος, 60. A

Atramentum sur. *Vide Vitriol.*

Aues cur habeant ventriculum carno-
sum? 30. A

Aurea Alex. Nic. 4. C

Aurum unde dicatur? 82. A. an actue-
tur? ibid. foliatum, ibid. potabile,
ibid.

Auripigmentum Cryst. 67. A. vene-
num causticum est, ibid.

ἀυροφόρος, gemma, 82. A

B

BACCIVS accusatur, 97. G
Baltrahs, 66. B

βάτραχος, βατράχος, 8. A

Bēzaar, **Bezoar**, **Bezahart**, 36. A. an
sit **Alexiterium**, ibid. Or. & Occ. ibid.

Bezaardica, ibid.

Bitumen duplex, 60. A. facult. ibid. B

Bolus Armeniaca, 46. A

Bombycum consideratio, 35. A

Borax crudus; 55. A. Arabicus, 92. B

C

CADAVERA Ægypt. condita, 7. A.
suspensa Pomer. ibid. C. vsus. ib.

Cadmia Gr. est **Tutia Auic.** 94. A. spe-
cies, ibid. factitia, ibid.

CÆSALP. error duplex, 63. A. C

Calidi natiui origo, 66. A
 Callinus gemma, 79. A
 Calor subterr. vnde? 96. C
 Calx, *πρωτο*, 53. A. 96. A. viua & exstincta, lota & illota, ibid. A
 Camphora seu Camphura, 63. A. & Burneo & China, ibid. cal. an frig. sit? ibid.
 Cancri marini sunt diuersi à Gammaris, 11. A
 Can ri oculi, 29. A
 Canis Ponticus, 28. A
 Cantharides an totæ sint exhibendæ? 7. A. Sylu. ibid. præp. ibid. D. quale venenum? ibid.
 Carabe vox Persica quid significet? 64. A
 Carnecolus, seu Corn. 80. A
 Catarri historia in mul. Rom. 41. B
 Carthaginenses in Americam nauigant, 77. B
 Castor vnde dicatur? 28. A. an amputet sibi testes? ibid. B. Castorium, ibid.
 Cedria seu ol Cedri, 7. B
 Ceratrum ex Cerussa, 93. A. diachalciticos seu diapalma, 53. A. Cer. Philagrij duplex, 42. A
 Ceruicapra, 36. A
 Cerussa, 93. A
 Cereuisia ex aquis thermal. 96. H
 Chalc. *Vide* Vitriol.
 Chalciidis generatio, 58. A. non habet locum in Ther. 57. D. Vstio, tostio, ibid.
 Chalybes, populi Ponti, 84. A. chalybis squama, 91. A. facult. ibid.
 Chrysocolia aurif. 55. A
 Cinabrium, 93. A. natium, 86. A. Off. 59. B
 Ciuenta animal, 13. B. *Vide* Zibetum.
 Coctionis omnis duplex est excrementum, 87. A
 Conf. Achermes, 38. B. 76. B. Cord. Al. Bened. 4. (80. arom. mosch. 38. B. Imperatoris duplex, 4.) de rad. Angel. ibid. manus CHRISTI, 81.

A. Lib. duplex, 4. C
 Cochleæ & limaces habent *εσπερι*, 106. C
 Conuulsio omnis à vapore, 28. C
 Cornu Ceruinum, 23. A. crudum an vstum præstet, ibid.
 Cranium hum, 29. A
 Creta, 47. A
 Crocodilus terrestris, ibid. A
 Crocus ferri, 92. A
 Crytallus gemma, 80. A
 Cyprini piscis lapis, 29. A

D

DIAMOSCHV duplex, 38. B
 Diapalma, 58. A
 DROSOCOR. corrigitur, 6. A. 7. A
 Dissensio falsitatis nota, 16. A

E

EBVR, 24. A. Fossile, 26. A
 Echinus animal duplex, 6. A. terrestris cuius temperamenti? ibid. B
 Elect. Angel. 4. B. Camph. Kegleri, ibid. de lim. chalybis Sax. & Angelnij, 84. B. Offic. ibid. de gemmis dupl. 80. C
 Electrum, 64. A
 Elephantis cornua, 24. A
 Elephantiasis curatio, 1. D
 Eland, animal, 27. A
 Empl. ex cerussa, 93. A. *εξαρδινος*, seu griseum, seu de lapide calaminari, 94. B viride, 92. B
 Eriacæ, & *εξω* plantæ confunduntur, 6. A
 Ericius, Hericius, Erinaceus, Herinaceus vst. ibid.
 Esdra antidotus, 4. C
Εξω *εξω*, 6. A
 Excrementa animalium, 14. A

F

FERRVM, 83. A
 Ferrugo, 92. A

Fiber Ponticus, 28. A
Formicæ, animal calidum, 34. A
Formicarum balneum, ibid.
Floralia, festum Rom. 92. A
Fluores Agricolæ, 97. G
FRANCISCI MACOP Munia, 7. E

G

GAL. conciliatur sibi ipsi, 74. A.
excusatur, 1. D. tangitur, 59. A.
explicatur, 28. B
Γαλῶν, 85. A
Galli veteris ius purgans. 8. A
Gammari, 11. A
Gemmae, quid & quantum possint? 80. A
Gentarus, 64. B
GEORGIO AGRICOLÆ facta est iniuria mortuo, 64. C
Glass, vox Germ. succino tributa, ibid. B
Glossariae inf, ibid.
Granatus, 80. A
apud Græcos primit. & dim. aliquando idem est, 17. A
Gutta succina, 60. A
Gypsum & eius materia, 70. A. vstum, ibid. intrinsecus est venenum, ibid.
Γυῦρος ἢ πυῦρος, 5. A

H

HALOS-ANTHOS, 66. A
Hannonis peregrinatio, 77. B
Hæmatites cal. an frig. 78. H. vsum in hæmoptysi, ibid. vsum, ibid.
Hepar lup. hirc. canin. 21. B
Hirundines cum nido suo, 9. A. hirundinum cerebrum, ibid.
Hirudines, 10. A
HIPPO. mos, 17. C
in Hispanico morbo inf.unctiones ex hydrarg. 59. B
Homo est Deus quidam, 35. A
Hyalos pro succino. apud Virg. 64. A

Hyacinthus, 80. A
Hyæna quale animal, 13. A
Hydrargyrum, seu Arg. vinum, 86. A.
natiuus & factitiuus. Vide Mercurius.
Hystericarum remedium, 21. D

I

IAC. THEOD. accusatur, 97. H
Iaspis, 80. A
Ἰὰς τῆς χαλκῆς, 92. A
Imperatus accusatur, 63. B

K

KANΘΑΡΟΣ & καθάρσις, 17. A
Κάρνοι ἢ καρνοί, 11. A
Κάστωρ, quasi γάστωρ, 28. A
Καστριον, φάρμακον, ibid.
Κίχλας, 69. A
Κύμας δ, & ἦ, 76. A

L

LAC virginis, 39. B
Lana succida, 42. A
Lapides Offic. 69. A
Lapis Armenus, 50. A. 76. A. calamina-
ris, 77. C. 94. A. Calamita, 77. C.
Lunaris, 75. A. Lazuli, 76. A. spe-
cies eius, ibid. eiicitur ex Offic. 76. B.
fellis bouini, 37. A. Iudaicus & Sy-
riacus, 74. B. specularis, 75. A
Laseris vsum apud veteres, 7. D
LEONICÆ ostendit viperas, 1. F. ma-
rossi Italorum, ibid.
Λίδος δ & ἦ, 78. A. λεγάλη, 77. A
Λιπαύρορος, spuma arg. glatte, 89. A
Lilac Matthioli, 17. A
Λιδαύρορος, 43. A
Lemnus, hodie Stalimene, 44. B
Leporis pili, 31. A. talus, ibid.
Looch de pulmone vulpis, 20. A
Lucij mandibula, 24. A
Lumbri terrestres, 11. A
Lupi intest. præp. 28. A
M

M

M A G N E S & Magnetis, 77. A. vn-
de dictus, ibid. trahit ferrum &
vergit versus Sept. ibid.
Mare mortuum dicitur etiam lacus Al-
phaltites, 60. A.
Marchasita est Pyrites, vbi vide.
Margaritæ, perla, 81. A.
Μάρμαρος χυδαία, 96. A.
Mater perlarum, 81. M.
Marga, 8. A.
MATTHIOLI error in Castore, 28. C.
Melantheria, 58. A.
Mercurius Chymicorum, 86. A. subli-
matus & præcipitatus, ibid. Vide Hy-
drarg.
Metallica corpora, acidulis & thermis
propria, 99. E. F.
Μίμηξα, Metaxarij, 35. B.
Μίλνς πικνικη, 44. A.
Minium Offic. vett. 59. A. 93. A.
Misy, 51. A.
Mithridatium Damocratis & Cleo-
phanti, 4. B.
Μόλις ἁδύς, ἢ μολυβδός, 85. A.
Μολύβδα, ἢ μολυβδαία, ibid.
Morss, animal, 26. A.
Moschus, odoramentum quod fert ani-
mal, 38.
Montes Sodomæni & Ceraunii, 60. B.
Mumia Arabum, 7. A. C. vfuseius apud
Saxones, ibid. D. verus vsus, ibid.
Μυρίε, 40. A.

N

N A P H T H A Dioscor. 62. A.
Nihili album, 95. A.
Νίτρον & λίτρον, 53. B.
Nitrum nat. scissile, 55. A. differentia,
ratione materia, 53. A. Nitri spuma
& Aphronitrum differunt, ibid. tem-
peramentum, ibid. C. late patet, 53.
C. cal. an frig. ibid. Nitrum præp.
ibid. D.

O

O E S Y P V S hum. 42. A.
Οἶονος & ὀσωνος, ibid.
Oleum de Cade, 7. C. seu aq. Campho-
ræ, 63. E. Castorij, 28. D. formi-
car. 14. A. hyenæ, 13. A. lumb. ter-
restrium duplex, 12. A. moschel. 38.
B. ouorum, 34. A. Philosophicum
seu de lateribus, 43. B. ranarum, 5. B.
scorp. duplex, 15. A. Caranitæ, ibid.
succini duplex, 65. D. Talci, 71. A.
Tartari, 55. A. vulpinum, 13. A.
Onager, seu asinus sylu. 27. A.
Operment. 67. A.
Os de corde cerui, 22. A.
Oua quod referenda, in summa rerum
diuisione, 34. A.
Quorum vsus in Therap. ibid.

P

P Ε Ρ Ι Φ Α Ε Γ Η Ν Α Ι, 7. B. In pestis,
tam præseruatione, quam cura-
tione nihil iuuant medicamenta,
80. B. remedia infinita, omnia fal-
lunt, 4. C.
Petroleum, 62. A. Mutinense, ibid.
Pil. de lap. Arm. 36. B. Lazuli, ibid.
Mosch. καὶ αἰνιφεραν, 28. B. de nitro,
seu Diacol. 3. D.
Ρύγις & σταρ, 40. A.
Pinguedo pars similis, 40. A. facult.
variant ratione animalium, ibid. B.
Pinguedo & med. ossium, ibid.
Pinguedines metallicæ, 59. A.
Piss-asphaltus, 7. B. 61. A.
Plumbum album & nigrum, 85. A. v-
stum, ibid. B. facult. ibid.
Poculum hyac. ex Antimonio, 90. B.
Polo pesto Flor. 8. A.
Ρομπούλε, 94. A. fit duobus modi, 95. A.
lota, ibid. facult. ibid.
Probabilia dixisse in philosophia satis est,
96. D.

Pulvis serpentinus, 15. B. ex borace ad partum, 55. A
 Pulveres contra pestem, 4. C
 Pumex, 73. A. vstus, ibid.
 Pyrites & Marchasita idem, 87. A. quale metallum, ibid. B facult. ibid.
 Pyxis nautica vbi & quando inuenta? 77. A

R

RADZVILLI historia de duabus mumiis, 7. E
 Rana edulis, 5. A
 Ranarum seminum est narcoticum, ibid. B
 Rastrum Lipsiense, 96. H
 Realgar & Risagallum. *Vide* Arsenicum.
 Rhinoceros, eiusque rostrum, 16. A
 Robigo, Robigalia, Rubigo, 92. A
 Rohart, 25. A
 Romæ, 7. E
 RONDELETTI observatio, 28. A
 Rubeta, 5. A
 Rubinus, 80. A
 Rubrica Sinop. 49. A

S

SAL triplex, 49. A. gemmæ, 51. A
 Hammoniæ, 50. A. nitrum & salpetra, 53. C. Theriacalis, 52. A. Vn-
 gar. foss. 51. A
 Sales factitij, 52. A
 Sandaraca, 68. A
 Sandyx, 93. A
 Saphirus, 8. A. Plinij, 76. A
 Sanguis hirc. præp. 32. A
 Sarda, 80. A
 Saxones & Thuringi eadem gens, ibid.
 B
 Σαῖς οὐχ ἔτι δὲ ἄρα πικρὸν, 7. A
 Schvvalternich, 64. B
 Scincus mar. 16. A
 Scoria ferri, & aliorum metallorum, 88. A

Scorp. terrestrium venenum, 15. A.
 non omnibus locis sunt venenati, ibid.
 vsti, ibid.
 Σκῆρ, σκωρία, 88. A
 Seminis masc. natura humida, 66. A.
 quatenus excrementum, 34. A
 Sepium, vel Sepéum, 33. A
 Sericum crudum, 35. A
 Scythæ Europæi sunt Germani, 64. B
 Σελίνους carniū, 7. A
 Smaragdus, 80. A
 Sory, 58. A
 Sperma ceti, 66. A
 Σπῆς ἢ σπιδος, 94. A
 Spodium Gr. est metallicum, Arabum
 est vegetabile, 95. A
 Spuma arg. *Vide* Lith.
 Σπυγδος, 41. A
 Stannum, καὶ σῆτος, 85. A
 Stercus caninum, caprillum, columb.
 41. A
 Stibi seu stibium. *Vide* Antimonium.
 Στίβιον, 91. A
 Συνήθεια, 56. A
 Succinum, 64. A. est bitumen, ibid. B.
 C. primæ eius facc. ibid. D
 Succus lapidescens Agricola, 69. C
 Sulfur cur ἄρ? 59. A
 Sulfur est duplex, ἄνθος & πικρὸς, 59. A. sublimatum, 59. B
 Στεφάνος ἀρῶς, 44. C

T

TALCVS, Talch, Talx, 71. A
 Tartarus vini, 54. A. eius cremor,
 ibid.
 Terra quid Philosophis? 43. A
 Terra Lemnia triplex apud Dioscori-
 dem, 44. A. quibus ceremoniis olim
 foderetur, ibid. cur capræ signum ha-
 buerit? ibid. C. nostra an sit legitima?
 ibid. A
 Terra sig. Silef. 45. A. ei substituta Herf-
 pruccensis, ibid. B
 Terra stella, 71. A

Theamedes qualis? 77.B
 Theriaca Andromachi, 3. A. Villano-
 vani, 4. B. dubitatur de præstantia
 ipſius, 3. A. fermentata, & non fer-
 mentata, ibid. C. abufus, ibid. D
 Theriaca ſine viperis, 4. B. diateſſa-
 ron, ibid. A. ubi etiam catalogus
 cæterarum.
 Thermarum cauſæ duæ, 97. B. ſapo-
 res tres, ibid. E. abufus, ibid. G. H
 Therma Euganea, ibid. H
 Θῦρ, Θυρίων, 1. B. 4. A
 Tin imachton, 44. E
 Tincr Serap. 55. A
 Τίνυς ἀφῆρες, & ἀπὸ βουτῆς, 69. A
 Troch. de Carabe, 64. C. galliæ &
 aliptæ moſch. 38. B. de ſpodio, 24.
 A. 25. A. de terra fig. Meſue, 41. E.
 viperini ſeu Theriaci, 2. A. quomo-
 do fiant? ibid. C. an Noribergæ poſ-
 ſint confici? ibid. D
 Turbith minerale, 86. A
 Turcæ peſtem non timent, 67. B. pro
 amuleto geſtant Arſenicum, ibid.
 Tutia Arabum quid Gr. 94. A
 Tyrus ſerpens, 1. E
 Tyrij ſeu Phœnicæ, inſignes naucleri,
 77. B

V

VENTRICULI gall. tunica in-
 terior, 30. A
 Verd-azuro, 76. A
 Verſoria Plauti, 77. B
 Vipera, quaſi viuipara, 1. A. animal
 venenatum, ibid. ubi habeat vene-
 num, ibid. B. vipera coitus verus,
 ibid. partus, ibid. caro eſt alexite-
 ria, ibid. C. ad Ther. quando ca-
 piendæ? 2. A. quamdiu ſeruentur,
 ibid. B. earum vigor vt cognoscatur?
 ibid. E

Vinalia, 92. A
 Viride æris, ibid.
 Vitriolum triplex, σαλακκικόν, πηκνόν, ἰφ-
 ρόν, 57. B. natium & factit. ibid. A.
 Rom. ibid. D. album, ibid. Vitrioli
 facult. ibid. B. aluminis pars, ibid.
 A. vitrioli ſpiritus ab oleo non dif-
 fert, ibid. C. in uſu eius cautela,
 ibid.
 Vitrum, 88. A. uſtum, ibid. Antimo-
 nij. Vide Antim.
 Ultramarino, 76. A
 Vnicornu, 24. A
 Vng. Alabaſtr. 72. A. album & Album-
 coctum, 93. A. de Calce, 9. B. Cam-
 phor. 63. E. δισπασμολύτης, 95. A. de
 Minio, 93. A. de Minio Camph. 59.
 B. rubrum, ibid.
 Viſtio apud Medicos cur inſtituta, 23. B
 Vulcanus è cælo cadens, quamdiu fue-
 rit in itinere? 44. C
 Vulpes, animal calidum, 13. A
 Ἰδὺρ αἰετός, 96. A
 Ξοῦξ, ὕσριξις, 6. A

ΦΡΥΝΟΣ, 5. A

XΑΛΚΟΥ ἄνθης, 92. A. differt ἀπὸ τῆς
 χαλκαίου, 57. A
 Χαλκαίδης, χαλκαῖον, χαλκαῖον, χαλκαῖον,
 ibid.
 Χοιρόχελως, 6. A
 Χρύσος, χρωσίον, 82. A

ΨΙΜΙΘΟΣ, ψμίδιον, 93. A

Z

ZIBETIVM & animal vnde ca-
 pitur, 39. A. Vide Ciuetta.

0427

m7

